DREPTUL CIVIL ROMÂN

IN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

și cu

principalele legislațiuni străine

TOM. VII,
Despre Obligațiuni.

Binefacerea stă nu numai întru a da legi, ci mai vîrtos în păzirea şi împlinirea lor.

(Hrisovul lui Sc. Calimach din 1817, pentru promulgarea Codului civil).

„Predic şi practic respectul legei, ear nu aplicarea judaică a textului. De câte ori textul legei este clar, îl respect şi nu mă încovăesc nici înaintea unei autorităţi, pentru că cea mai mare din toate autorităţile este acea a legiuitorului. De câte ori el a vorbit, interpreţii n'au de cât să se supue. Dacă ei găsesc că legea este rea, ei sunt liberi de a o critica, nu însă de a o schimba sub cuvênt de interpretare, cu toate că în acest pacat cad adese-ori atât tribunalele cât şi autorii".

(Laurent, *Principes de droit civil*, *préface*).

EXPLICAȚIUNE

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

A

DREPTULUĬ CIVIL ROMÂN

IN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

ȘI CU

PRINCIPALELE LEGISLAȚIUNI STRĂINE

DE

Lex dura, sed scripta (L. 12, § 1, Dig., 40, 9).

Dimitrie Alexandresco

Consilier la Inalta Curte de Casație și Justiție.

TOMUL AL SAPTELEA

(Art. 1157—1222 din Codul Civil)

IAȘI

TIPOGRAFIA NAȚIONALA

11, STRADA ALEXANDRI, 11

1901

Biblioteca ... Universitară
Cota .....
Inventar .....

BIBLIOTECA ... POSTARĂ
COTA 30022

Biblioteca Centrală Universitară
București
Cota 30022 Dublet
Inventar 452185

30022

B.C.U. Bucuresti
C452185

CARTEA III,

TITLUL III,

CAPITOLUL VIII,

SECȚIA VII.

Despre acțiunea în anulare sau în rescisiune [1]).

Acțiunea în anulare sau în rescisiune figurează între modurile de stêngere a obligațiilor (art. 1091). La pri-

---

[1]) In dreptul vechiŭ francez, se făcea o mare deosebire între acțiunea *în nulitate* și acea *în rescisiune*. Cea dintăi, care avea de causă violarea regulelor de drept positiv, se introducea *de plano*, fără nici o formalitate prealabilă, înaintea tribunalelor competente și era în genere supusă prescripției *de trei-zeci de ani*; pe când cea de a doua, care avea multă asemănare cu *restitutio in integrum* de la Romani, și se întemeia pe violarea principiilor de echitate (dol, violență, lesiune), nu putea din contra fi exercitată de cât în urma dobêndirei unei scrisori de rescisiune de la Parlament (curte superioară de justiție), și era supusă prescripției *de dece ani*. Astăzi, aceste două acțiuni nu formează de cât una singură. Ea se exercită în acelaș mod, se prescrie prin acelaș laps de timp (art. 1900), și are de obiect acelaș scop, adecă anularea, desființarea sau *stricarea* convenției, după cum se exprimă art. 1900. Aceste principii sunt admise de toți autorii, afară de Toullier (IV, partea I, 521), după care acțiunea *în nulitate* ar fi acea care ar tinde a face să se constate inexistența obligației, ear acțiunea *în rescisiune*, acea care ar tinde la desființarea unei obligații ce ar produce un efect. Marcadé (IV, 873) dovedește însă foarte bine cât de greșită este teoria lui Toullier. Cpr. în acest din urmă sens, Marcel Planiol, *Tr. élément. de dr. civil* (Paris 1900), II, 1327 urm. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, II, 652. p. 746. Thiry, III, 96. Baudry, II, 1152. T. Huc, VIII, 187. Demolombe, XXIX, 26. Laurent, XVIII, 527. Mourlon, II, 1488. Vigié, II, 1562, 1563. Massé,

Deoseb. între anulare și rescisiune în dreptul vechiŭ francez.

ma vedere nu se prea înțelege cum o obligație *nulă* ar putea fi stînsă, pentru că neantul nu poate fi desființat. Drept vorbind, s'ar părea, în adevĕr, că anularea ar trebui să împedice actul juridic de a'și produce efectele sale, necum de a'l desființa, pentru că, încă odată, nu se poate desființa ceea ce nu există.

Acte inexistente și anulabile.

Aceasta dovedește un lucru, admis de toți autorii, și anume, că acțiunea în anulare sau în rescisiune nu se aplică la actele *inexistente*, ci numai la acele *anulabile*.

Această distincțiune între actele inexistente și acele anulabile, pe care Zachariæ a adus-o cel întâi la lumină [1]), este astăzi universalmente recunoscută și implicit consacrată de legiuitorul actual prin art. 129, 961, 966, 1168, etc. [2]).

Dr. comm., IV, 2351. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6266 urm. Aubry et Rau, IV, § 332, *in fine*, p. 247. Acollas, *Manuel de dr. civil*, II, p. 918, nota 3 și toți autorii, afară de Toullier *(loco suprà cit.)*.

Cu toate că acțiunea în nulitate și în rescisiune este astăzi tot una, legiuitorul francez și al nostru după dênsul, prin o reminicență a distincțiunei de altă dată, întrebuințează cuvêntul *rescisiune*. Codul fr. mai întrebuințează încă câte odată cuvêntul *restituție*, de câte ori este vorba de lesiune (art. 1157 urm.), ear cuvêntul *nulitate*, de câte ori este vorba de eroare, dol, violență sau incapacitate (cpr. art. 954, 955, 957, 961, 1900 C. civ. rom., etc.). Art. 793 întrebuințează însă cuvêntul rescisiune, de și în acest text nu este vorba de cât de dol sau violență, ear art. 959, acel de *restituțiune*, de și în acest text este vorba de violență. Legiuitorul este deci departe de a avea o terminologie precisă.

[1]) Vedi Massé-Vergé, *Dr. civ. fr.* (1854), I, § 108, p. 165, 166, text și nota 3.

[2]) Vedi t. V a lucr. noastre, p. 22, text și note.

Căsătoria interdisului. Controversă.

În baza art. 129, care dice că *nu este* căsătorie când nu există consimțĕmênt, și a art. 448 C. civ., se susține că și căsătoria interdisului ar fi inexistentă, *chiar când ea ar fi fost contractată într'un interval lucid, in suis induciis* (L. 9, Cod., 6, 22), sau *per perfectissima intervalla*, după cum se exprimă Justinian (L. 6, Cod., 5, 70). Vedi argumentele pe care se întemeiază această părere, arătate pe larg în adnotația noastră din *Curierul judiciar*, No. 65 din 5 octombrie 1900. Cpr. în acest sens, Marcadé, I, 620 urm. și II, 320. Mourlon, I, 533. M. Planiol, *op. cit.*, I, 2896, p. 916, text și nota 1. Arntz, I, 275. Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, I, p. 245. Vaugeois, *Revue pratique*, anul 1866, t. XXII, p. 473 urm. Victor Macri, *Dreptul* din 1884, No. 64. E. Mazlêm, *Dreptul* din 1886, No. 21. Cas. belg. Sirey, 97, 4, 6 și *C.*

Când actul este el *inexistent*, și când este el numai anulabil ?

Actul este *inexistent* de câte ori îi lipsește una din condițiile esențiale la formațiunea sa. Aceste condiții sunt : 1⁰ Consimțământul valabil a părților contractante sau a reprezentanților lor (art. 948) ; 2⁰ un obiect determinat de care părțile au putut să dispue, adecă care este în comerț (art. 948, § 3, 963, 1310) ; 3⁰ O causă adevărată și licită (art. 948, § 4, 966) [1]).

---

judiciar din 1900, No. 65. D. P. 97. 2. 195. Acest sistem este formal admis în Codul italian (art. 61), în dreptul englez (v. Er. Lehr, *Dr. civ. anglais*, p. 42, No. 80), în Anteproectul de revisuire a lui Laurent (art. 142), în noul Cod german (art. 114 combinat cu art. 1303), etc.—După un alt sistem, care ne s'a părut singurul juridic (v. t. I a lucr. noastre, partea II, p. 9 și t. II, p. 340, text și nota 2), se face următoarea distincțiune : sau căsătoria a fost contractată în timpul smintirei interdisului și, în asemenea caz, ea este inexistentă pentru lipsă de consimțământ (art. 129) ; sau ea a fost contractată într'un *interval lucid*, și atunci ea este validă. V. *Curierul judiciar*, *loco cit.*, unde am discutat pe larg chestiunea, arătând toate argumentele *pro* și *contrà*. Cpr. în acest din urmă sens, Trib. Saintes. *Dreptul* din 1890, No. 68. Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté* (Paris, 1900), I, art. 446, No. 21 urm. C. Paris și Bordeaux. D. P. 57. 2. 173 și 175. Thiry, I, 227. Laurent, II, 286 urm. și V, 308. Demolombe, III, 127. Demante, I, 224 bis I și II, 274 bis IV. Aubry et Rau, V, § 451 bis, p. 10, 11 și § 464, p. 91. T. Huc, II, 17 și III, 519. Baudry, I, 1180 ter. Beudant, *Cours de dr. civ. fr.*, I, 243 și II, 978. Pand. fr., *Mariage*, I, 250 urm. Villey, *Des actes de l'interdit*, p. 154 urm. Glasson, *Consentement des époux au mariage* (1866), No. 90. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1362, p. 479, ed. 1-a. Troplong, *Contrat de mariage*, I, 294. Cas. fr. D. P. 45. 1. 99. Sirey, 45. 1. 246.—Aceiaș soluție a fost admisă în privința surdo-mutului capabil de a'și manifesta consimțământul. Trib. Saintes. *Dreptul* din 1890, No. 68. Beudant, *op. cit.*, I, 222. Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté*, *loco cit.*, No. 27 urm.

[1]) In puterea acestor principii trebue să decidem că convenția făcută de o persoană cu unul sau mai mulți din moștenitorii săi presumtivi asupra moștenirei sale viitoare, ar fi *inexistentă*, ca și acea care ar fi intervenit între moștenitorii sei și cei de al treilea. Cpr. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 648. Laurent, XVI, 83, 84. Mourlon, II, 1482. Thiry, II, 610. Aubry et Rau, IV, § 344, p. 317. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 261, 264. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1729. Cpr. și art. 1118, § 2 Cod. italian. Pacte succesorale.

Contracte solemne.

Pentru contractele solemne, precum: donațiunele, convențiile matrimoniale, ipotecele, etc., se mai cere încă și îndeplinirea formelor substanțiale prescrise de lege (art. 1168): *forma dat esse rei* [1]).

Casurile în care oblg. este anulabilă.

Dar dacă lipsa totală de consimțĕmênt face ca obligația să fie inexistentă, incapacitatea părților contractante și viciurile de consimțĕmênt nu împedică obligația de a avea ființă, ci face numai ca ea să fie anulabilă (art. 948, § 1, 953 urm.) [2]).

Această distincțiune între actele inexistente și acele anulabile fiind reamintită, ușor se poate înțelege că acțiunea în anulare sau în rescisiune nu se aplică la actele inexistente, ci numai la acele anulabile, care vor cădea prin isbutirea acțiunei în anulare. „Pentru ca o convenție să fie obligatorie, a dis raportorul către Tribunat, nu este de ajuns ca ea să aibă aparențele externe a unei convențiuni; trebue ca ea să cuprindă tot ce este neapărat *la realitatea convențiunei* ... O causă ilicită ar vicia într'atâta convenția în cât nici un laps de timp n'ar putea s'o valideze.

Nevaliditatea pactelor succesorale făcute într'o țară în care ele sunt permise. Controversă.

Asemenea convenție ar trebui să fie considerată ca inexistentă în România, chiar dacă ea ar fi fost făcută într'o țară în care asemenea pacte sunt permise, de ex., în Germania (art. 2274 urm. C. german), pentru că dispozițiile care opresc pactele succesorale constituesc o regulă de ordine publică internațională. Cpr. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1904. Aubry et Rau, I, § 31, p. 162 (ed. a 5-a). Despagnet, *Dr. internat.*, 366, p. 686 (ed. a 3-a). Weiss, *Tr. élément. de dr. international*, p. 637 (ed. a 2-a). P. Fiore, *Diritto internazionale*, 283. Bertauld, *Quest. de C. Napoléon*, I, p. 37. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, *Oblig.*, 33. Vedi și adnot. noastră în *Curierul judiciar* din 1900, No. 62.—*Contrà*. Trib. Colmar, *C. judiciar*, *loco cit.* D. P. 98. 2. 258 și *J. Clunet*, 1899, p. 609. Cas. Florența, Sirey, 97. 4. 17. Laurent, *Dr. international*, VI, 300, p. 511.

[1]) Vedi t. V, p. 24 și *infrà*, p. 46 urm. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1887, p. 437.—Vedi însă Planiol, *op. cit.*, I, 330.

[2]) In cât privește deosebirele care există între actele *nule* sau *inexistente* și acele *anulabile* numai, vedi t. V, p. 22, 23. Cpr. Thiry, III, 93. Baudry et Houques-Fourcade, *Des personnes*, II, 1684 urm., p. 279 urm. (ed. a 2-a, 1900). Mourlon, II, 1484 urm. Bufnoir, *op. cit.*, p. 649, 650. T. Huc, I, 201. Marcel Planiol, *Tr. élément. de dr. civil*, I, 320. Capitant, *Introduction à l'étude du dr. civil* (Paris, 1898), p. 256 urm. Vedi și autoritățile citate în t. V, p. 23, nota 3.

In adevĕr, în asemenea caz, *nu există contract*. Dacă convenția n'ar avea obiect, sau ar avea un obiect ilicit, ea n'ar produce nici o dată o obligație. Incapabilii de a contracta nu pot fi siliți a'și indeplini obligația lor, ei avênd facultatea de a cere anularea ei. Dacă ei renunță însă la exercițiul acestei acțiuni sau n'o exercită în formele și în termenele prescrise de lege, obligația lor trebue să fie executată. In fine, consimțĕmêntul nu este valid, dacă el a fost dat din eroare, smuls prin violență sau surprins prin dol (art. 953 C. civ.). Acel care pretinde însă că a fost înșalat, violentat sau surprins, trebue să'și dovedească alegațiunea sa : aceasta este o excepție de care el poate usa, și dacă nu usează de dênsa, *obligația remâne în toată puterea ei*. Acțiunea în anulare sau în rescisiune nu se aplică deci de cât la casurile în care convenția poate să producă o acțiune“ [1]).

Casurile în care acțiunea în anulare sau în rescisiune are loc.

Acțiunea în anulare sau în rescisiune are loc :

1⁰ De câte ori o obligație a fost contractată de un incapabil, de ex : de o femee mărităță neautorisată ; de un interdis [2]) ; de acel pus sub un consiliu judiciar, fără asistența acestui consiliu, în casurile în care asemenea asistență este prescrisă de lege (art. 458) ; și în fine, de un minor. Despre actele făcute de minori vom vorbi mai la vale. (Vedi *infrà*, p. 12 urm.).

Art. 952.

In asemenea casuri, numai acei incapabili pot să exercite acțiunea în anulare, nu însă și persoanele capabile care ar fi contractat cu dênșii (art. 952).

---

[1]) Vedi Marcadé, IV, 871, care reproduce cuvintele raportorului.

[2]) Art. 448 din Codul civil prevede, ce e dreptul, că actele făcute de interdis, în urma publicărei interdicției, sau de acel pus sub un consiliu judiciar, fără asistența consiliului, vor fi de drept socotite ca fără ființă, adecă *inexistente*, *nuls de droit*, după cum se exprimă textul francez (502), sau *nulli di diritto*, după cum se exprimă Codul italian (art. 335) ; însă această expresiune este inexactă, pentru că asemenea acte sunt numai *anulabile*, judecătorii fiind datori a pronunța anularea de câte ori ei vor constata că actul a fost făcut în urma publicărei hotărârei de interdicție (argument. din art. 959 și 1900). Vedi t. II, p. 337 și t. V, p. 22, nota 2, și adnotația noastră din *C. judiciar* de la 5 oct. 1900, No. 65, p. 518, 519. Cpr. Laurent, V, 305, 307 și XVIII, 532. Mourlon, I, 1292. Thiry, I, 629 și III, 97. Marcadé, II, 320. T. Huc, III, 517. Planiol, I, 2901. Baudry, I, 1179. Vigié, I, 853. Demolombe, VIII, 626, 627. Acollas, I, p. 500, și toți autorii.

Art. 448. Inexactitate de text.

2° De câte ori consimţĕmêntul uneia din părţi a fost viciat prin eroare, violenţă sau dol. In asemenea caz, acţiunea în anulare nu aparţine de cât persoanei a cărei consimţĕmênt a fost viciat.

3° In fine, acţiunea în rescisiune pentru lesiune, despre care ne vom ocupa mai la vale, aparţine, în privinţa ori cărei convenţiuni, minorilor la majoritate, sau representanţilor lor, în cursul minorităţeĭ [1]). Ea nu aparţine majorilor de cât în casul excepţional prevĕdut de art. 694.

Acţiunea în anulare sau în rescisiune, conferită de lege în casurile mai sus expuse, este transmisibilă atât activ cât şi pasiv moştenitorilor şi succesorilor universali sau cu titlu universal. (Cpr. art. 1301 Cod. italian). „*Restitutio alicui competens etiam ad heredes ejus transmittitur*“, ḑice Harmenopol (I, 12, § 43, *De impuberibus et minoribus*) [2]). Ea poate de asemenea fi exercitată de creditorii aceluia căruia ea aparţine (art. 974) [3]), nu însă de persoanele care au contractat cu dênsul, ea fiind stabilită numai în favoarea minorilor (art. 952). Ea nu poate fi exercitată nici de coobligaţiĭ sau fidejusoriĭ sei (art. 1047, 1653), nici de codebitoriĭ unei obligaţiĭ indivisibile [4]).

Despre acţiunea în rescisiune pentru lesiune în privinţa majorilor.

Art. 1165.—Majorele nu poate, pentru lesiune, să exercite

---

[1]) Minorul poate fi admis a exercita acţiunea în rescisiune chiar contra unui alt minor (L. 11, § 6, Dig., *De minoribus*, 4, 4). Cpr. T. Huc, VIII, 206. Laurent, XVIII, 545. Demante, V, 270 bis XXIII. Marcadé, IV, 898. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6386 urm. Demolombe, XXIX, 177. Aubry et Rau, IV, § 335, p. 258. Larombière, IV, art. 1312, No. 14.

[2]) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 120, *ab initio*.

[3]) Cpr. Thiry, I, 345; II, 641, *in fine* şi III, 97, *in fine*. Laurent, XVI, 420, 422 şi XVIII, 543. Baudry, II, 913 şi 1154. Marcadé, IV, 494, 495. Arntz, III, 82. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 615, 616. T. Huc, II, 278, VII, 202 şi VIII, 206. M. Planiol, *op. cit.*, II, 304. Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, II, 2348. Beudant, *Cours de dr. civ. fr.*, I, 337, p. 468, nota 2. Veḑi şi autorităţile citate în t. V a lucr. noastre, p. 203, notele 1 şi 2.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 206, p. 256. Aubry et Rau, IV, § 335, p. 257, nota 15. Laurent, XVIII, 542. Baudry, II, 1154.

acțiunea în rescisiune. (Art. 434, 694 C. civ. Art. 1313 C. fr. *modificat*).

Lesiunea sau *vătămarea*, după cum o numește art. 694 C. civ., este paguba ce una din părți sufere într'un contract cu titlu oneros.

In privința majorilor, ea nu este și nu trebuea să fie, cel puțin în principiu, un viciŭ al consimțĕmêntului, și prin urmare, o causă de anulare a convențiunei, pentru că interesul general cere ca tocmelele părților să nu fie anulate cu ușurință și să remâe pe cât se poate în picioare.

Majorii care n'au tras din tocmala lor foloasele la care ei se puteau aștepta, sunt vinovați că au contractat cu ușurință, și trebue să sufere consecințele imprudenței lor [1]).

Bazat pe aceste considerațiuni, Codul Convențiunei naționale, prin o reformă radicală, desființase cu desevêrșire acțiunea în restituție pentru lesiune, chiar în privința lucrurilor nemișcătoare, și ea n'a fost reintrodusă în Codul francez de cât în urma stăruințelor lui Cambacérès, Portalis și a primului consul Bonaparte, care, spre a combate pe Berlier și pe Réal, au ḑis că anularea pentru lesiune se întemeiază pe un principiu de rațiune și de echitate, și că partea care a suferito a fost înșalată și surprinsă în buna sa credință [2]). Și în adevĕr, Pothier (*Oblig.*, II, 33), călăuzul obicinuit a redactorilor Codului fr., ḑice că partea lesată a fost indusă în eroare asupra valorei lucrului, ear alții că consimțĕmêntul sĕu n'a fost liber [3]).

Cu toate acestea, după art. 1118 din Codul francez, lesiunea nu este pentru majori un viciŭ al consimțĕmêntului *de cât în unele contracte* (împărțeală, vênḑare, etc.), și în privința unor persoane determinate, adecă în privința minorilor. Art. 1118 C. fr.

Acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, și această eliminare nu se datorește unei inadvertențe, sau unei scăpări din vedere, ci a fost făcută anume. In adevĕr, examinând de aproape textele noastre, vedem că art. 790 din Codul civil n'a reprodus § 2 al textului corespunḑĕtor francez (887), unde se ḑice că *împărțeala poate fi desființată când unul din comoștenitori stabilește că a exis-*

[1]) Cpr. L. 22, § 3, *Locati conducti*, 19, 2.
[2]) Locré, *Législ. civile*, t. 14, p. 63 urm. Pand. fr., *Oblig.*, II, 7364.
[3]) Cpr. M. Planiol, *op. cit.*, II, 1646. Capitant, *op. cit.*, p. 232.

tat în dauna lui o lesiune de peste o pătrime; de unde resultă că, în legislaţiunea noastră, o împărţeală făcută între majori, nu poate nici o dată fi anulată pentru vătămare sau lesiune [1]).

Critică la adresa legiuitorului.

Pentru a fi logic până la capăt, legiuitorul trebuea însă să elimineze din Codul nostru şi art. 891 fr., pe care l'a reprodus fără nici o schimbare în art. 792, căci doctrina este aproape unanimă pentru a recunoaşte că acest text nu se aplică în caz când consimţemêntul uneia din părţi a fost viciat prin dol sau violenţă, ci numai în caz de lesiune. In adevĕr, art. 792 prevĕdênd că acel în contra căruia s'a făcut cererea de rescisiune, poate opri desfiinţarea împărţălei, dând reclamantului *suplementul* din porţiunea sa ereditară, cuvêntul *suplement* dovedeşte în deajuns că el n'are în vedere de cât lesiunea, justiţia şi morala opunênduse că acela care a întrebuinţat viclenia sau violenţa pentru a înşala pe copartaşii sĕi, să se poată folosi de manoperele sale, dând reclamantului suplementul în bani sau în natură [2]). *Nemini fraus sua patrocinari debet*; sau, după cum se exprimă un alt adagiŭ cunoscut: *Nemo auditur propriam turpitudinem allegans.*

Alte texte din Codul fr. eliminate de legiuitorul nostru.

Mergênd mai departe, spiritul legei de a desfiinţa lesiunea ca viciŭ al consimţemêntului, în privinţa majorilor, mai resultă încă din eliminarea art. 890 fr., care arată cum se calculează lesiunea; din eliminarea părţei a art. 1079 fr. (798 C. rom.), care prevede că împărţeala făcută de un ascendent poate fi atacată pentru causă de lesiune, când această lesiune este de peste o pătrime, şi din eli-

---

Codul Calimach. Art. 1096.

[1]) Codul Calimach înţelege din contra a admite lesiunea, când prevede în art. 1096 că nu se strică împărţeala ce s'au făcut prin judecată la locul cuviincios, afară numai de s'ar fi întâmplat o pricină mare şi cunoscută, *foarte păgubitoare* pentru unul din împreună-moştenitori, cu alte cuvinte, o lesiune *enormă*, după cum se exprimă Pothier (*Oblig.*, II, 34). Lesiunea era admisă şi la Romani ca causă de rescisiune, fiind că împărţeala era asimilată unei vêndări. Cpr. L. 3, Cod., *Communia utriusque judicii, etc.*, 3, 38; L. 2, Cod., *De rescindenda venditione*, 4, 44, etc.

[2]) Cpr. Baudry et Wahl, *Successions*, III, 3561, 3562. Laurent, X, 470, 508. T. Huc, V, 471. Arntz, II, 1647. Marcadé, III, 431. Cas. fr. D. P. 58. 1. 450. Sirey, 59. 1. 234. Vedi şi autorii citaţi în t. III a lucr. noastre, p. 640, nota 2.

minarea art. 1674—1685 fr., care tratează despre rescisiunea vênḍărei pentru causă de lesiune [1]; de unde resultă o altă modificare însĕmnată, și anume că, în dreptul nostru, vênḍarea făcută de un major a cărui consimţĕmênt n'a fost dat din eroare, smuls prin violenţă sau surprins prin dol (art. 953), nu poate nici odată fi anulată pentru lesiune, ori cât de mare ar fi [2]; pe când, în dreptul nostru anterior, vênḍarea și în genere ori ce contracte bilaterale, erau supuse desființărei pentru o lesiune mai mare de cât jumatate din obicinuitul preț al lucrului [3].

In fine, ceea ce este și mai decisiv, art. 1165 dispune că *majorul nu poate, pentru lesiune, să exercite acțiunea în rescisiune*, pe când art. 1313 din Codul fr. prevede că majorii nu sunt restituiți pentru casul de lesiune, *de cât în casurile și în condițiile prevĕḍute de Codul civil*, adecă în materie de împărţeală, de vênḍare, etc.

Prin urmare, legiuitorul nostru a arătat în deajuns intenţiunea de a inova și de a exclude lesiunea ca o causă de anulare a convenţiunelor în privinţa majorilor.

---

[1]) Legiuitorul nostru mai elimineză încă § 2 din art. 2052 fr. (cpr. textul nostru 1711), după care transacţiunele nu pot fi atacate pentru lesiune, și art. 1706 fr., care prevede că rescisiunea pentru lesiune nu se aplică la schimb, etc. El reproduce însă art. 783 fr. (694 C. rom.) și art. 1854 fr. (1512 C. rom.).

[2]) Cpr. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1894, No. 33. *Dreptul* din 1894, No. 58. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 1337.

[3]) Veḍi art. 1251 urm., 1422 și 1957 din Codul Calimach (934 urm., 1060 și 1487 C. austriac); art 44, § 12, partea III, capit. II, C. Caragea; art. 16, capit. 11, C. Andr. Donici, etc. Aceste legi nu fac de cât să reproducă o Constituţie, pe care Justinian o atribue lui Deocleţian (L. 2 și 8, Cod., *De rescindenda venditione*, 4, 44), deși ea este poate posterioară acestui Imparat, care permitea vênḍĕtorului de a resilia vênḍarea de câte ori ea fusese consimţită pentru un preț mai mic de cât jumătate din valoarea reală a lucrului: „*Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars (veri) pretii soluta sit*“. L. 2, Cod., *loco cit.* Codul fr. a păstrat această causă de rescisiune *pentru vênḍările imobiliare*, cerênd însă ca lesiunea să fie mai mare de $^7/_{12}$ (art. 1674 urm. C. fr.). Această causă de resiliare n'a fost admisă în noul Cod german, ea fiind contrară spiritului dreptului modern. Cpr. Er. Barre, *Bürgerliches Gesetzbuch und C. civ., vergleichende Darstellung des deutschen und französischen bürgerlichen Gesetzbuchs* (Berlin, 1897), § 97, *in fine*, p. 146.

Dreptul vechiŭ, dreptul roman și dreptul străin.

Art. 694. Singurul caz excepțional în care majorul poate să invoace lesiunea, este acel prevĕdut de art. 694 C. civ., după care el poate cere anularea acceptațiunei exprese sau tacite a unei moșteniri, pentru vătămare sau lesiune [1]), în casul când activul *net* [2]) al succesiunei *(deducto ære alieno)* ar fi fost absorbit sau micșorat cu mai mult de jumătate prin descoperirea unui testament necunoscut moștenitorului care a acceptat moștenirea.

Deci, dacă moștenitorul a avut cunoștință, în momentul acceptărei sale, de existența testamentului, el nu va putea cere anularea acceptărei, chiar dacă el n'ar fi avut cunoștință de cuprinderea acestui testament [3]).

De și art. 694 nu vorbește de cât de moștenitorii *majori*, nu mai încape îndoială că acelaș drept îl au și minorii, pentru că n'a putut să intre în gêndul legiuitorului de a lipsi pe minori de o protecțiune pe care el o acordă majorilor. Textul vorbește numai de majori, pentru a arăta că incapabilii pot, pe lângă această causă, să invoace și incapacitatea lor [4]).

Dispositia art. 694 fiind însă excepțională, este de strictă interpretare ; de unde resultă că anularea acceptărei unei moșteniri nu poate fi cerută pentru alte cause de cât acele prevĕdute de acest text [5]). Ea nu poate, de

---

[1]) Anularea acceptărei pentru lesiune, de care vorbește art. 694, este cârmuită de statutul personal al moștenitorului, ear nu de legea care regulează devoluțiunea moștenirei. Baudry et Wahl, *Successions*, II (ed. a 2-a. 1899), p. 506.—*Contrà.* Brocher, *Cours de dr. internat. privé*, I, 131.

[2]) Cu toate acestea, chestiunea este controversată, și prin cuvêntul *succesiune*, unii înțeleg activul *brut*, adecă întreaga moștenire, atât activul cât și pasivul. Cpr. în acest sens, Demolombe, XVI, 551. Mourlon, II, 239. Duranton, VI, 461. A. Laborde, *Revue pratique*, anul 1868, t. 26, p. 312, nota 1. Le Sellyer, *Comment. hist. et pratique sur le titre des successions* (Paris, 1892), I, 630.—*Contrà.* Laurent, IX, 359. T. Huc, V, 172. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1664 (ed. a 2-a, 1899). Baudry, II, 162. Pand. fr., *Successions*, I, 3156.

[3]) Pand. fr., *Successions*, I, 3151. Baudry et Wahl, *Success.* II, 1663. T. Huc, V, 172. Laurent, IX, 359. Demolombe, XIV, 546. Le Sellyer, *op. cit.*, I, 628. C. Bourges, 31 mai 1897, decisie citată în Pand. fr., *loco suprà cit.*

[4]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, II, 1660. Thiry, II, 116. Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 330, nota 2.

[5]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1889, No. 66.

exemplu, fie cerută pentru descoperirea de datorii contractate de defunct, *provisis debitis* [1]), nici pentru înstrăinări consimțite de dênsul în timpul vieței sale, fie cu titlu oneros (vênḍare, schimb, transacție, etc.), fie cu titlu gratuit (donațiune), pentru că toate aceste înstrăinări au putut fi cunoscute de dênsul [2]).

Moștenitorul major, *și chiar minor*, putênd să atace acceptarea unei moșteniri pentru lesiune, se vedem care este origina acestei excepțiuni. Origina art. 694.

Acceptarea unei moșteniri nu putea să fie anulată pentru lesiune, proiectul Codului comunicat tribunalelor neprevĕḍênd de cât anularea pentru dol. Tribunalul de casațiune a cerut însă ca să se facă două excepții la acest principiu în privința lesiunei, pentru casul când activul moștenirei ar fi fost micșorat cu mai mult de jumătate: 1° prin descoperirea unui testament necunoscut în momentul acceptărei; și 2° prin anularea unor acte neatacate în momentul acceptărei.

Consiliul de stat admițênd însă numai în parte observațiile trib. de casație, care se întemeiau pe o jurisprudență constantă, a întrodus o singură excepție la acest principiu, și anume acea prevĕḍută de art. 694. Eată de unde ne vine dispositia excepțională a art. 694, după care lesiunea poate fi o causă de anulare a acceptărei unei moșteniri [3]).

---

[1]) L. 22, Pr., Cod., *De jure deliberandi*, 6, 30. Cpr. Baudry et Wahl, II, 1670. Pand. fr., *op cit.*, 3140. T. Huc, V, 172, 174. Vigié, II, 192. Le Sellyer, *op. cit.*, I, 626. Mourlon, II, 235. Bufnoir, *op. cit.*, p. 630. Thiry, II, 118. Laurent, IX, 358, 363. Demolombe, XIV, 541. Marcadé, III, 217. Veḍi și t. III a lucr. noastre, p. 332, nota 1 și 334, nota 1, *in fine*.

[2]) Cpr. Baudry et Wahl, *op. cit.*, II, 1671. Pand. fr., *Successions*, I, 3141, 3142. Demolombe, XIV, 542. T. Huc, V, 172. Mourlon, II, 235. Veḍi și t. III a lucr. noastre, p. 332, n. 1.

[3]) Cpr. Arntz, II, 1405. Demolombe, XIV, 540, 544. Pand. fr., *op. cit.*, I, 3150. Veḍi asupra art. 694, t. III a comentariilor noastre, p. 330 urm., și la autorii citați acolo, *adde*: Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 629 urm. Villequez, disertație publicată în *Revue de droit fr. et étranger*, anul 1850, t. VII, p. 155 urm., 227 urm. A. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de C. Napoléon*, I, p. 226—243, No. 281—297, etc.

Despre acțiunea în rescisiune pentru lesiune în privința minorilor.

Dreptul roman.

La Romani, viața omului fiind împărțită în trei perioade, după cum era la noi altă dată [1]), și este și astăzi în unele legiuiri străine, de exemplu, în Austria (art. 21 C. austriac), în Rusia [2]), etc., se înțelege că vârsta înriurea, din trei puncte de vedere, asupra validității actelor și a obligațiilor în genere.

1° Astfel, pruncii *(infantes)*, adecă acei care nu păsise peste al șaptelea an [3]), erau cu desevârșire incapabili, și nu puteau face nici un act, nici chiar din acele care erau spre folosul lor, *quia nullum intellectum habent* [4]). Obligațiile contractate de dênșii erau deci radical nule, sau mai bine dis *inexistente*. „Când un copil sau cel ce se află în patima nebuniei va vinde vre un lucru, dice Andr. Donici (capit. 10, § 6), tocmala este în zadar, căci aceștia nu au slobozenie, nici la mâna lor spre a putea vinde sau a cumpara“ [5]).

2° Nevârsnicii *(impuberes)*, adecă băeții care nu păsise peste al 14-lea an, ear fetele, peste al 12-lea an [6]), pe care Andronachi Donici 'i numea *anilics*, ear pravila lui Matei Basarab, *copii necrescuți* (glava 287), puteau să'și facă

Dreptul vechiu.

[1]) Vedi pravila lui Matei Basarab, glava 287; Codul lui Andr. Donici, capit. 29; Codul Calimach (art. 33, 255, etc.). Această stare de lucruri n'a fost abrogată în Moldova de cât prin art. 1 a legei epitropicești din 26 april 1840, care, prin art. 1, hotărește majoritatea bărbatului și a femeei la 25 de ani îndepliniți. (V. această lege în Colecția Pastia, p. 181 urm. (ed. din 1862).

Dreptul rusesc.

[2]) In Rusia, vârsta omului se împarte în trei perioade: 1° de la naștere până la 14 ani împliniți; 2° de la 14 ani până la 17 ani *(malolietnye)*; și 3° de la 17 ani până la 21 ani *(nesoverchennolietnye)*, vârsta mojorității pentru tot imperiul. Cpr. Er. Lehr, *Dr. civil russe*, I, No. 100, p. 109, ed. din 1877. Vedi și t. II al coment. noastre, p. 57, *ad notam*.

[3]) Cpr. art. 33 Cod. Calimach.

[4]) Gaïus, *Instit.*, III, § 109.

[5]) Copiii erau deci puși pe aceiaș treaptă cu smintiții: „*Nam infans et qui infanti proximus est, non multum a furioso differt, quia hujus ætatis pupilli nullum intellectum habent*“. Gaïus, *Instit.*, III, § 109.

[6]) Cpr. Gaïus, *Instit.*, I, § 196 și *Instit.* Justinian, I, 22, Pr., *Quibus modis tutela finitur*; art. 33 C. Calimach.

condiția mai bună [1]), fără a putea a se obliga și a dispune de bunurile lor. Obligațiile contractate de dênșii nu erau inexistente, ci numai anulabile după cererea lor, nu însă și după a acelora cari contractau cu dênșii [2]).

Ei puteau să se oblige în mod valid, însă numai *cum auctoritate tutoris* [3]), având, în ori ce caz, beneficiul restituției *in integrum*, de câte ori erau lesați, fie că actul era făcut de dênșii cu autorisarea epitropului, fie că el era făcut de epitropul lor. Bunurile lor nu puteau fi înstrăinate de cât cu autorisarea magistratului [4]), *scilicet per inquisitionem judicis et probationem causæ et interpositionem decreti, ut fraudi locus non sit* [5]); și în lipsa acestei autorisări, care nu se încuviința de cât pentru o causă de neaparată trebuință sau un folos invederat [6]), bunurile înstrăinate puteau fi revendicate, dacă înstrăinarea nu fusese ratificată la majoritate [7]).

3⁰ In fine, sprevêrsnicii, sau minorii de 25 de ani (*puberes*), pe care Andronachi Donici îi numea *afilix*, ear pravila lui Matei Basarab, *copii crescuți*, adecă acei care trecuse peste patruspredece sau doispredece ani, și nu împlinise încă 25 de ani [8]), și care, până la această vêrstă, aveau un curator [9]), erau, afară de oare care excepții, ca-

---

[1]) *Instit.* Justinian, I, 21, Pr., *De auctoritate tutorum.*
[2]) Cpr. art. 952 Cod. civ. actual.
[3]) *Instit.* Justinian, I, 21, Pr., *De auctoritate tutorum.*
[4]) In Codul Caragea, vênd̦area bunurilor minorilor nu se putea face de cât *cu știrea stăpânirei*, adecă cu încuviințarea judecății (Cas. rom. și C. București ; *Dreptul* din 1884, No. 46 și 84), ear sub Codul Calimach, cu învoirea comisiei epitropicești (art. 289, 307 C. Calimach și art. 59 L. din 1840), *și aceasta numai de nevoe și pentru un vederat folos.* Cpr. art. 401 Cod. civ. actual.
[5]) L. 22, Cod., *De administr. tutorum vel curatorum*, 5, 37. Vedi și L. 1 și 7, § 2, Dig., *De rebus eorum, qui sub tutela vel cura sunt*, 27, 9.
[6]) L. 5, § 9, Dig., *loco cit.*
[7]) Cpr. art. 1163 Cod. civ. actual.
[8]) Cpr. art. 33 Cod. Calimaah.
[9]) *Instit.* Justinian, I, 23, Pr., *De curatoribus* și L. 1, § 3, Dig., *De minoribus*, 4, 4.—Principiile romane, după care copii ajunși la pubertate aveau un curator până la 25 ani, trecuse și în vechea noastră legislație. Vedi art. 255 Cod. Calimach (187 Cod. austriac) și § 1, 2, capit. 29, Cod. Andr. Donici, *Despre nevrêsnici.* Pravila lui Matei Basarab (capit. 287)

Dreptul vechiŭ.

pabili de a face toate actele vieței civile, putênd însă, la caz de lesiune, să fie restituiți *in integrum*, atât în contra actelor făcute de dênșii fără curator, cât și în contra acelora făcute de curatorul lor [1]), acest beneficiu neaparținênd însă minorilor care dobêndise o ertare de vêrstă (*veniam ætatis*) [2]). Bunurile tuturor minorilor în genere nu puteau fi înstrăinate fără decretul magistratului; altfel înstrăinarea era nulă.

Restituția *in integrum* [3]), această cale excepțională, bazată pe echitate [4]), și introdusă de pretor, prin care actul minorului, valid *jure civili*, era desființat *jure prætorio*, era un *ultimum et extraordinarium auxilium* [5]), pe care pretorul nu'l admitea de cât atunci când minorul nu avea o altă cale spre a ataca actul și a fi desdaunat de paguba suferită fie prin micșorarea patrimoniului sĕu, fie prin lipsa unui câștig legitim [6]). Prin această mĕsură echitabilă, minorul, care nu avea încă experiența necesară spre a'și conduce afacerile sale, era, ce e dreptul, aparat, însă siguranța transacțiunelor și a comerciului era compromisă, pentru că nimene nu voea să contracteze cu dênsul, din causa restituțiunei, care era iminentă. De aceea, pretorul nu trebuea să intervie de cât atunci când minorul se făcuse culpabil de o negligență considerabilă, sau fusese amăgit de cealaltă parte contractantă. „*Itaque nisi aut manifesta circumscriptio sit, aut tam negligenter in ea causa versati sunt, prætor interponere se non debet*“ [7]).

---

numește pe epitrop *ispravnic*, și acest *ispravnic* se dădea copiilor necrescuți, adecă mai mici de 14 și 12 ani, minorii de la 14 și 12 ani în sus avênd un curator, ca și la Romani.

[1]) L. 6, Dig., *De in integrum restitutionibus*, 4, 1 și L. 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4.

[2]) Cpr. Codul Caragea, art. 1 urm., partea I, capit. 3, *pentru ertare de vêrstă*.

[3]) Vedi asupra acestei instituții, Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VII, § 315 urm. Windscheid, *Lehrbuh des Pandektenrechts*, I, § 114 urm., p. 507 urm. (Frakfurt a M., 1900). Vangerow, *Lehrbuch der Pandekten*, I, § 175 urm. Goudsmit, *Pandekten Systeem* (trad. fr. de Vuylsteke, 1873), I, § 109, p. 336 urm. Van Wetter, *Cours de dr. rom.*, I, § 104 urm., etc.

[4]) L. 1, Pr., Dig., *De minoribus*, 4, 4.

[5]) L. 16, Pr., Dig., *loco cit.*

[6]) Cpr. art. 1959, *in fine*, Cod. Calimach.

[7]) L. 24, § 1, *in fine*, Dig., *De minoribus*, 4, 4.

Dreptul vechiŭ francez.

In vechiul drept francez, în provinciile de drept scris, se aplica dreptul roman, ear în provinciile de drept obicinuelnic, majoritatea, *legitima ætas*, fiind în genere hotărîtă la 25 de ani [1]), după legea *Plætoria* sau *Lætoria*, de la numele tribunului *Lætorius Plancianus* [2]), minorul avea acțiunea în rescisiune pentru lesiune nu numai contra actelor făcute de el singur, dar și în contra acelor făcute de dên-

[1]) Numai în Normandia, majoritatea era fixată la 20 de ani. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 40 și *Procéd. civ.*, X, 729 (ed. Bugnet).

Majoritatea în dreptul nostru anterior și în dreptul străin.

[2]) Vedi Fréminville, *Tr. de la minorité et de la tutelle* (ed. din 1845, Clermont), II, p. 275, nota 1.—Tot la această vîrstă era hotărîtă și la noi altă dată majoritatea. Vedi pravila lui M. Basarab (glava 287), Codul lui Andr. Donici (capit. 29), Codul Caragea (art. 1, partea 1, capit. 3), Codul Calimach (art. 33, 228, 1959 și legea epitropicească din 26 april 1840, art. 1), etc. Astăzi însă, vîrsta legiuită este mai pretutindine hotărîtă la 21 ani. Cpr. art. 2 din noul Cod german și nota lui R. Saleilles, asupra acestui text în *Bullet. de législ. comparée* (anul 1900), p. 237 urm. In Codul austriac (art. 21), vîrsta legiuită e hotărîtă la 24 de ani, ear în Codul neerlandez (art. 385), la 23 de ani, ca și în Codul spaniol de la 1889 (art. 320). In Elveția, majoritatea este astăzi fixată, pentru întreaga confederație, și pentru ambele sexe, la *douĕdeci ani* împliniți (art. 1. L. federală din 22 iunie 1881 asupra capacității civile), soluție care se vede admisă și prin noul Cod civil japonez, promulgat la 1896 (art. 3). Este de notat că, în Elveția, înaintea legei din 1881, vîrsta legiuită nu era uniformă, ci varia, după diferitele cantoane, de la 18 la 24 de ani. V. t. II a lucr. noastre, p. 56, nota 2.

Dreptul musulman.

In dreptul musulman, majoritatea, *bulugh*, se constată prin aparența visibilă a semnelor următoare: 1° prin ejaculațiunea spermatică la băeți, și prin apariția regulelor la femei; 2° prin existența părului la părțile genitale. Părul de subsuoară și barba nu sunt semne ale majorității. In lipsa semnelor mai sus arătate, băeții sunt majori la 15 ani, ear fetele la 9 ani. Cpr. *Le Dr. musulman de N. Tornauw (trad. Eschbach,* 1860), p. 82, § 8.—Și la Romani, în vechime, Sabinienii vroeau ca omul să fi puber după desvoltarea puterei corporale și capacitatea de a procrea (*Cassiani quidem eum esse dicunt puberem, qui habitu corporis pubes apparet, id est, qui generare potest) (Ulpiani Regul.*, § 28, tit. 11, *De tutelis)*; însă Justinian urmând, în această privință, părerea Proculianilor, fixează pubertatea la 14 ani împliniți pentru barbați și la 12 ani pentru femei, fiind că moravurile nu mai permiteau inspecțiunea trupului (*inspectio habitudinis corporis*). Instit., *Quibus modis tutela finitur*, 1, 22, Pr., și Cod., L. 3, *Quando tutores vel curatores esse desinant*, 5, 60.

sul cu autorisarea epitropului, și chiar în contra acelor făcute de însuș epitropul [1]).

Dreptul nostru anterior. Codul Calimach.

Cât pentru dreptul nostru anterior, el admitea principiile dreptului roman. In adevĕr, după art. 1156 din Codul Calimach (865 Cod. austriac), acei lipsiți de minte, sau care nu împlinise încă vrêsta de 14 sau 12 ani, nu puteau nici să dea, nici să primească făgăduință, ear celelalte persoane, care se aflau sub puterea părintelui, sau a epitropului ori a curatorului, puteau să primească o făgăduință care era numai spre folosul lor (art. 1157 Cod. Calimach, 865 C. austriac). „*Namque placuit meliorem quidem suam conditionem licere eis facere, etiam sine tutoris auctoritate, deteriorem vero non aliter quam tutoris auctoritate*“ [2]).

Minorul, la caz de lesiune, avea acțiunea în restituție (art. 1905 C. Calimach), și această acțiune se prescriea prin *patru* ani de la majoritate (art. 1959 C. Calimach [3]), soluțiune care se vede admisă și prin art. 1301 din Codul spaniol, promulgat la 24 iulie 1889.

Codul Caragea.

Tot astfel se exprimă și Codul Caragea în art. 3, partea 1, capit. 3: „Cei nevêrsnici, veri ce tocmală sau dar vor face, fără adeverirea părintelui lor sau a epitropului, este fără tărie; *de le este spre folos, este cu tărie*“ [4]).

Dreptul actual.

Venim acum, după acest istoric, la dreptul actual, unde textele noastre se deosebesc întru cât-va de Codul francez. In adevĕr, art. 951, în loc de a reproduce § 1 al art. 1125 fr., după care minorul nu poate, *pentru causă de incapacitate*, să atace angajamentul sĕu de cât în casurile anume statornicite de lege, dispune că minorul nu poate

---

[1]) Pothier, *Pr. civ.*, X, 731, p. 349.

[2]) *Instit.* Justinian, I, 21, Pr., *in medio*, *De auctoritate tutorum.*

[3]) Acelaș termen îl acordă și Andr. Donici (§ 3, capt. 29, *in fine*). Cpr. L. 7, Pr., Cod., *De temporibus in integrum restitutionis*, etc., 2, 53. Astăzi, acțiunea minorului se prescrie prin dece ani (art. 1900), în Codul italian prin *cinci* ani (art. 1300), ear în Codul austriac, prin *trei* ani (art. 1487). Vedi *infrà*, explic. art. 1900.

Codul Andr. Donici.

[4]) Vedi și Andr. Donici, capit. 29, § 2, unde se dice: „Nevêrsnicul de la 14 ani până la 25 se numește *afilix*, întru care vreme fiind sub povățuire de curator, adecă purtător de grijă, earăș fără întrebarea și voința purtătorului de grijă, ori ce va face și va cunoaște că s'au păgubit, poate în urmă să întoarcă spre folosul sĕu“.

ataca angajamentul sĕu pentru causă de incapacitate, *de cât în caz de lesiune*, modificare care a dat loc la dificultăți, după cum vom vedea mai la vale.

Art. 951.—Minorul nu poate ataca angajamentul sĕu pentru causă de incapacitate, de cât în caz de lesiune. (art. 1157 urm. C. civ. Art. 1125, § 1 C. fr. *modificat*).

Art. 1157.—Minorul neemancipat poate exercita acțiunea în rescisiune pentru simpla lesiune în contra ori cărei convențiuni; minorul emancipat, în contra ori cărei convențiuni ar trece peste capacitatea sa ce este determinată la titlul minorităței, tutelei și emancipațiunei. (Art. 390, 401 urm., 427, 428, 430, 433, 749, 820, 950—952, 1158 urm., 1163, 1538, 1900 C. civ. Art. 291 Pr. civ. Art. 1305 C. fr.).

Aceste fiind textele noastre, naște întrebarea: care este sensul lor?

Dreptul fr.

In Francia, după multe discuțiuni, *post multas controversias*, s'a admis, în fine, că legea conferă minorului două acțiuni deosebite pentru a ataca actele ce'l jignesc; o acțiune în anulare întemeiată pe viciuri de formă (art. 1163), și o acțiune în rescisiune întemeiată pe lesiune (art. 1157). Acest sistem, care pune capăt discuțiilor anterioare, resultă din art. 1311 (1163 C. rom.), care distinge anularea pentru viciuri de formă de restituirea sau rescisiunea pentru lesiune.

Dreptul nostru.

Ce trebue să decidem în legislația noastră? Chestiunea este controversată, de și, de bună samă, legiuitorul prin art. 951 a voit să curme ori ce controversă. Curtea din București a decis, în adevĕr, că în legislația noastră, minorul nu ar avea acțiunea în anulare pentru lipsuri de formă, ci numai pentru vătămare sau lesiune; de unde ar resulta că actul sevêrșit de minor sau de epitropul sĕu, fără îndeplinirea formelor legale, ar remânea în picioare, de câte ori nu s'ar dovedi o lesiune din partea minorului. Cu alte cuvinte, legiuitorul nostru, modificând într'un mod radical Codul francez, ar fi consfințit sistemul din dreptul roman, care se resumă în maxima cunoscută: *Minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam læsus* [1]).

---

[1]) Vedi *Dreptul* din 1892, No. 44. (Această decisie este dată sub presidența D-lui G. E. Schina, care ne a înlocuit în funcțiunea de procuror general la Inalta Curte de casație și justiție). Cpr. aceiaș Curte. Dreptul din 1897, No. 16, consid. de la p. 127, coloana 2. Vedi și Trib. Tecuci (sentință casată). *Dreptul* din 1898, No. 28.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

Secțiunele unite ale Curței supreme au condamnat însă această interpretare și, cu drept cuvênt, au casat decisia de mai sus [1]).

In adevĕr, art. 951, după care minorul nu poate să'și atace angajamentul sĕu, pentru causă de incapacitate, *de cât în caz de lesiune*, nu are în vedere, după cum foarte bine observă Inalta Curte, de cât actele minorului emancipat sau neemancipat privitoare la obligațiile pentru care legea n'a cerut de cât simpla intervenție a epitropului sau asistența curatorului, și pe care dênsul le a făcut în lipsa acestora, ear nu și obligațiile resultând din acte juridice pe care legiuitorul, în interesul lor, le a supus unor formalități, și care sunt isbite de nulitate numai din causa neobservărei acestor formalități, independent de ori ce lesiune.

Așa dar, chestiunea anulărei actelor privitoare la minori trebuește resolvită după următoarea distincțiune: Dacă actul s'a sevêrșit de epitrop, în limitele mandatului sĕu, cu îndeplinirea formelor legiuite, el este oposabil minorului și nu poate fi dărâmat, nici chiar sub cuvênt de lesiune, pentru că minorul a fost îndestul de aparat prin îndeplinirea legiuitelor formalități. De ex., averea nemișcătoare a minorului s'a înstrăinat de epitrop cu îndeplinirea tuturor formelor legale (art. 401 urm.), sau moștenirea în care minorul avea o parte oare care, s'a împărțit earăș cu îndeplinirea formelor legale (art. 411, 412, 747—749). Ei bine, asemenea acte nu mai pot fi atacate de minor, nici chiar sub cuvênt de lesiune, remânênd ca minorul, care a fost vătămat de epitrop să ceară daune de la acest din urmă (art. 390, 820, 998, 999, 1540) [2]). Pentru actele

[1]) Bulet. Cas. 1892, p. 1084 și *Dreptul* din 1893, No. 4. Vedi în acelaș sens și o decisie anterioară a Curței noastre supreme, în Bulet. cas. anul 1891, p. 1328. Vedi și autoritățile citate *infrà*, p. 20, nota 2.

[2]) Cpr. Thiry, III, 98, p. 127. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon, II, p.* 560. Arntz, III, 278. Laurent, XVI, 24 urm. Demolombe, VII, 822 și XXIX, 88. Baudry, II, 1157. Mourlon, II, 1503 urm. Planiol, *op. cit.*, II, 1126. T. Huc, VIII, 211. Aubry et Rau, IV, § 335, p. 253, text și notele 3 și 4. Beudant, *Cours de dr. civ. fr.*, II, 883. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6341 urm. Vigié, II, 1567. Colmet de Santerre, V, 270 bis XI urm. Valette sur Proudhon, *État des personnes*, II, p.

sevêrșite de epitrop în limitele mandatului sĕu și cu îndeplinirea tuturor formelor legale, se va aplica deci în totul maxima : *Factum tutoris, factum pupilli* (art. 390, 407, 1166, 1546). Este adevarat că Curtea din București a decis contrariul, admițênd că, în ori ce caz, minorul este în drept a cere anularea împărțelei pentru lesiune [1]), însă această soluție este contrară art. 1166, după care înstrăinarea bunurilor unui minor sau a unui interdis, ori împărțeala unei moșteniri cuvenită lor, făcute de epitrop cu îndeplinirea tuturor formelor legale, se consideră ca făcute de dênșii în timpul capacității lor, și prin urmare, nu pot fi atacate pentru lesiune, de oare ce această acțiune nu aparține persoanelor capabile (art. 1165).

Eată, în adevĕr, cum se exprimă art. 1166 :

Art. 1166.—Când formalitățile cerute în privința minorilor sau interdișilor [2]), atât pentru înstrăinarea imobilelor cât și pentru împărțeala unei succesiuni [3]), s'au îndeplinit, ei sunt, relativ la aceste acte, considerați ca cum le ar fi făcut în majoritate sau înaintea interdicțiunei. (Art. 342, 401 urm., 405, 406, 407, 409 urm., 413, 430, 435 urm., 454, 687, § 2, 747 urm., 749 C. civ. Art. 1314 C. fr.).

Dovada cea mai bună că decisia de mai sus a Curței din București face o greșită interpretare a legei, este că însuși autorii cari admit în principiu dreptul nevrêsnicului de a dărâma pentru lesiune actele făcute de epitropul sĕu

---

465 urm. Larombière, IV, art. 1305, No. 12. Duranton, X, 280 urm. Marcadé, IV, asupra art. 1305, 888 urm. Trolley, *Étude sur la lésion* (1872), p. 177 urm.—*Contrà.* Toullier D., III (partea I), 106 și IV (partea I), 573. Troplong, *Vente*, I, 166 și *Hypothèques*, II, 488 urm.

[1]) *Dreptul* din 1883, No. 53. V. și t. II a lucr. noastre, p. 206, nota 2.

[2]) Cu toate că art. 1166 nu vorbește de cât de minori și interdiși, el se aplică tuturor incapabililor în genere. T. Huc, VIII, 214, *in fine.* Aplic. art. 1166 tutor incapabililor.

[3]) Cu toate că art. 1166 nu vorbește de cât de înstrăinarea imobilelor (art. 401 urm.) și împărțeala unei succesiuni (art. 409 urm., 747 urm., 749), el se aplică la toate ipotesele în care formalitățile speciale cerute de lege au fost îndeplinite. de exemplu, la actele de împrumut, de ipotecă (art. 401 urm., 1771), la transacțiuni (art. 413) (cpr. C. București, *Dreptul* din 1887, No. 21), la acceptarea unei donațiuni (art. 407), unei succesiuni (art. 405, 406, 687, § 2), etc. T. Huc, VIII, *loco cit.* Larombière, IV, art. 1314, No. 3 urm. Demante et Colmet de Santerre, V, 273. Aplicarea art. 1166 tuturor actelor în genere.

cu îndeplinirea formelor legiuite [1]), recunosc că sunt unele acte, precum înstrăinarea de bunuri nemișcătoare (art. 401 urm., 1166), acceptarea unei donațiuni (art. 407), convențiile făcute prin contractul de căsătorie (art. 1161, 1231), împărțeala (art. 411, 412, 749, 1166) și transacțiunele (art. 413, 1711), etc., asupra cărora minorul nu poate reveni sub nici un cuvênt, dacă s'au îndeplinit formalitățile legiuite, fiind că legiuitorul le a încunjurat de garanții îndestulătoare și fiind că ar fi periculos pentru societate de a lăsa aceste acte prea mult timp în incertitudine. Ei bine, cu toate acestea, Curtea, în specie, tăgăduește ceea ce toată lumea recunoaște, punênd interesul minorilor mai presus de cât însuș legea. Câteva rênduri mai sus criticam o altă decisie a Curței din București, prin care se tăgăduește minorilor dreptul de a cere anularea unui act pentru lipsă de forme, independent de lesiune, și acum ne vedem silit a ne rădica cu putere în contra unei alte decisiuni a aceleiaș Curți, care admite acțiunea în rescisiune pentru lesiune, acolo unde ea nu este admisibilă. Am ajuns să vedem controversate până și principiile cele mai elementare ale dreptului!

Dacă presupunem, din contra, că actul pentru care se cere îndeplinirea unor anume formalități, precum este, de ex., autorisarea consiliului de famile, omologarea tribunalului, etc., a fost sevêrșit fie de minor, fie de epitropul sĕu, *fără îndeplinirea acestor formalități*, actul va putea fi dărâmat în folosul minorului (art. 207, 952), independent de ori ce lesiune și numai pentru lipsă de forme, fiind că minorul n'a fost aparat de câte ori nu s'au îndeplinit formalitățile prescrise de lege pentru complectarea capacității sale [2]). Asemenea act nu este inexistent, ci numai anulabil [3]).

[1]) Cpr. Troplong, *Vente*, I, 166, p. 221.

[2]) Cas. rom. Secțiuni-unite, decisie citată *suprà*, p. 18, nota 2. Cpr. Cas. rom. și C. București. Bulet. 1877, p. 96. Bulet. 1879, consid. de la p. 189, 190 și *Dreptul* din 1886, No. 79. Bulet. 1891, p. 1328. Bulet. 1898, p. 257 și *Dreptul* din 1898, No. 15. *Idem. Dreptul* din 1875, No. 57 și din 1876, No. 5. Trib. Tecuci. *Dreptul* din 1893, No. 66. Trib. Brăila (T. P. Cudalbu făcênd funcțiunea de președ.) *Dreptul* din 1897, No. 31. Cpr. și Cas. fr. D. P. 70. 1. 432. Laurent, XVI, 35 urm., 47. Demolombe, VII, 823 și XXIX, 88. Thiry, III, 98. Baudry, II, 1153, 1157. Arntz, III, 275, 278, și autorii citați p. 18, nota 2.

[3]) Trib. Imp. german (Leipzig). Sirey, 86. 4. 17.

Această acțiune în anulare pentru lipsă de forme, pe care Curtea din București o tăgăduise, resultă din art. 1163 care, în partea sa finală, prevede că minorul nu mai poate exercita acțiunea în rescisiune, dacă la majoritate, a ratificat un angajament care era nul în forma sa, și care, prin urmare, putea fi atacat pentru lipsă de forme [1]).

Apoi, nulitatea actelor făcute fără îndeplinirea formelor legale resultă în mod virtual din însuș proibițiunea legei, pentru că legiuitorul prescrie anume păzirea unor forme spre a acoperi incapacitatea minorului. Astfel, când art. 401 și urm. prevĕd că epitropul, fie chiar tatăl sau mama, nu poate să contracteze un împrumut în numele minorului, nici să ipotece sau să înstrăineze averea sa nemișcătoare, fără imputernicirea sfatului de familie și aprobarea tribunalului (art. 402), vêndarea neputênduse face de cât în formă de licitație publică (art. 403), se înțelege că înstrăinarea făcută fără îndeplinirea acestor forme solemne este anulabilă din parteă minorului, numai pentru lipsă de forme și independent de ori ce lesiune, pentru că el se consideră ca neaparat, de câte ori nu s'au îndeplinit formele menite a complecta capacitatea lui [2]).

In fine, dacă presupunem că actul a fost făcut de însuș minorul, acest act va fi anulat pentru viciuri de formă, în caz când s'ar cere pentru existența lui îndeplinirea unor formalități speciale. De câte ori va fi însă vorba de un act pentru care legea nu cere nici o formă specială, precum ar fi, de ex., un contract de arendă sau de închiriere, asemenea convenție va putea fi dărâmată din partea minorului, la majoritate, sau de representații sĕi, în cursul minorității, pentru lesiune [3]), dacă bine înțeles, lesiunea este, după apreciarea judecătorilor, destul de însemnată; căci știut este că *de minimis non curat prætor* [4]). In ori ce caz, chestiu-

[1]) Curtea din București mărturisește că acest argument este puternic, însă dice că art. 1163 este o inadvertență a legiuitorului, și că acest text trebuește considerat ca nescris în Codul nostru, față cu dispositia art. 951. *Dreptul* No. 44 din 1892, consid. de la p. 352, coloana 1.

[2]) Cpr. Laurent, I, 61 și XVI, 35.

[3]) Cpr. Trib. Tecuci și Vêlcea. *Dreptul* din 1898, No. 28 și 77.

[4]) Cpr. Planiol, *op. cit.*, II, 1129. Marcadé, IV, 891. Thiry, III, 99, *in fine*. T. Huc, VIII, 206. Demolombe, XXIX, 100. Baudry, II, 1154.

nea de a se ști dacă minorul a fost sau nu lesat fiind o chestie de fapt, scapă de censura Casației [1]).

Va să ḑică minorul nu are acțiunea în rescisiune de cât în privința actelor sau convențiilor *făcute personal de dênsul*, în timpul incapacității sale, ear nici într'un caz pentru acele făcute de epitropul sĕu, fie chiar fără îndeplinirea formelor legale. Acest sistem, generalmente admis în Francia [2]), este singur admisibil la noi, față cu art. 951, modificat de la Codul francez, după care minorul nu poate, pentru causă de incapacitate, de cât în caz de lesiune, *să atace angajamentul sĕu*, adecă actul la care el a cooperat singur, fără intervențiunea representantului sĕu; căci, după cum foarte bine a ḑis Bigot Préameneu, oratorul Guvernului, în expunerea de motive: „*capacitatea minorilor înceteazĕ pentru ori ce act care le este daunator... și resultatul incapacității lor este de a nu putea fi vătămați, ear nu de a nu putea contracta*“ [3]). Eată deci în care sens legiuitorul modern a făcut aplicarea maximei: *minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam lœsus*, ear nu în sensul că minorii n'au nici odată acțiunea în anulare pentru viciuri de formă, ci numai pentru lesiune.

Intr'un cuvênt, sistemul admis de Secțiunele-unite ale Curței noastre supreme, care este și acel generalmente ad-

---

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 61. 1. 256. Sirey, 61. 1. 625. T. Huc, VIII, 207. Demolombe, XXIX, 106.

[2]) Vedi Thiry, III, 98. Planiol, II, 1127. Baudry, II, 1158. Vigié, II, 1567. Marcadé, IV, 889. Capitant, *Introduction à l'étude du dr. civil.*, p. 237, 238. Mourlon, II, 1500. T. Huc, VIII, 210. Demolombe, VII, 821 și XXIX, 93, 94. Laurent, XVI, 45 urm. Aubry et Rau, IV, § 335, p. 255, text și nota 9. Solon, *Nullités*, I, 67, 301. C. Nancy. Sirey, 75. 2. 52. Vedi și autoritățile citate în Pand. fr., *Oblig.*, I, 6348.— *Contrà*. Demante, V, 268 urm. (combătut în această privință de continuatorul sĕu, Colmet de Santerre). Troplong, *Vente*, I, 166 și *Hypothèques*, II, 488 urm. Magnin, *Tr. des minorités*, II, 1137, p. 197 urm. (ed. din 1842).

[3]) Vedi Fenet, XIII, p. 283.—Incapacitatea minorului se deosebește deci de acea a femeei mărităte și a interḑisului; căci, pe când minorul nu este incapabil de a contracta, ci numai de a nu fi vatamat prin un contract, femeea mărităta și interḑisul sunt din contra incapabili de a contracta. Contractele încheiate de o femee mărităta neautorisată sau de un interḑis vor fi deci anulate după cererea lor, independent de ori ce lesiune. Cpr. Baudry, II, 1160, *in fine*.

mis în Codul fr., și pentru care noi avem un argument mai mult, art. 951, se poate resuma în modul următor:

Actele făcute de epitrop în numele minorului și în limitele mandatului său legal, cu îndeplinirea formelor prescrise de lege, obligă pe minor și nu pot nici într'un caz fi atacate nici de dênsul, nici de representanții săi; ear în privința actelor făcute de epitrop, fără îndeplinirea formelor legale, ele pot fi dărâmate fie de minor, fie de representanții săi, prin acțiunea în anulare pentru lipsă de forme, independent de ori ce lesiune. Cât pentru actele făcute personal de minor, pentru care nu se cere nici o formalitate, singura cale prin care ele pot fi dărâmate este acțiunea în rescisiune pentru lesiune (art. 951 și 1157).

Aceasta în cât privește pe minorul neemancipat.

Minor emancipat.

In privința minorului emancipat, actele de pură administrație, pe care el le poate face singur (art. 427), nu sunt supuse acțiunei în rescisiune, ci numai reducțiunei, dacă ele sunt peste mĕsură încărcate (art. 430, § 2) [1]). In privința actelor pe care minorul emancipat nu le poate face de cât cu asistența curatorului (art. 428), trebue să distingem: Sau ele au fost făcute cu asistența curatorului, și atunci nu sunt supuse rescisiunei, ca și actele făcute de epitrop în numele minorului neemancipat; sau ele au fost făcute fără asistența curatorului, și atunci ele sunt supuse acțiunei în rescisiune pentru lesiune, ear nu acțiunei în anulare [2]). In fine, în cât privește actele pentru care legea prescrie oare care formalități, precum autorisarea consiliului de familie și omologarea tribunalului (art. 429, 430), ele vor fi anulabile independent de ori ce lesiune, de câte ori formalitățile prescrise de lege n'au fost îndeplinite; în casul contrar ele vor fi inatacabile. Acesta este sensul dispositiei finale a art. 1157, după care minorul emancipat poate exercita acțiunea în rescisiune în contra ori că-

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1879, consid. de la p. 188, 189. Această acțiune in reducțiune (asupra căreia vedi t. II, p. 270 urm.), nu trebuește confundată cu acțiunea în rescisiune; căci, pe când cea dintâi are de obiect numai restrîngerea actului într'o limită rațională, acea de a doua desființează actul cu desevêrșire. Cpr. Baudry, II, 1159, p. 823.

[2]) Cpr. C. Paris. D. P. 64. 5. 257, No. 15. Sirey, 64. 2. 290.

rei convenţiuni care ar trece peste capacitatea sa determinată la titlul minorităţei, tutelei şi emancipaţiunei [1]).

Aceste sunt casurile în care minorul emancipat sau neemancipat are acţiunea în rescisiune pentru lesiune.

In toate aceste casuri, vătămarea ce el a suferit trebue să fie efectul contractului, adecă să aibă de causă însuş convenţiunea făcută de dênsul, sau cel puţin să fie o consecinţă neaparată a acestei convenţiuni [2]), care putea să fie prevĕdută de persoanele cu care el a contractat. De exemplu: minorul a vêndut mobilele sale cu un preţ prea jos, sau le a vêndut după justa lor valoare, însă a râsipit banii prinşi din vêndare.

Casul în care lesiunea resultă din un eveniment casual şi neprevĕdut.

El nu va avea deci acţiunea în rescisiune de câte ori lesiunea ce el a suferit a resultat dintr'un evenement casual şi neaşteptat; de exemplu, minorul a cumparat un animal care a perit prin caz fortuit, sau un imobil, care mai în urmă a fost distrus prin flăcări. In adevĕr, acţiunea în rescisiune are de scop apararea minorului contra inexperienţei sale, ear nu în contra unei întâmplări extraordinare şi neprevĕdute [3]).

Acest principu este înscris în art. 1158, care se exprimă în termenii următori:

Art. 1158.—Când lesiunea resultă dintr'un evenement casual şi neprevĕdut, minorul nu are acţiunea în rescisiune. (Art. 951, 1157 C. C. Art. 1306 C. fr.).

Casurile în care minorul nu are acţiunea în rescisiune pentru lesiune.

Regula mai sus expusă, după care minorul poate dărâma, sub cuvênt de lesiune, actele *personal* sevêrşite de dênsul, sufere oare care excepţiuni.

Aceste excepţiuni sunt prevĕdute în art. 1160—1162.

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 212. Baudry, II, 1159. Thiry, III, 98, *in fine*, 99. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6353. Laurent, XVI, 56 urm. Mourlon, II, 1507. Demolombe, VIII, 331. Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 15 şi Bulet. S-a II, anul 1898, p. 257.

[2]) Cpr. Trib. Tecuci. *Dreptul* No. 28 din 1898. Thiry, III, 99. Baudry, II, 1154. T. Huc, VIII, 207. Planiol, II, 1129.

[3]) „*Nec enim eventus damni restitutionem indulget, sed inconsulta facilitas* (uşurinţa cu care minorul se lasă a fi înşalat), *et ita Pomponius scripsit*". (L. 11, § 4, Dig., *De minoribus*, 4, 4).

Art. 1159.—Minorul ce face o simplă declarațiune că este major, are acțiunea în rescisiune. (Art. 951, 1157, 1162 C. civ. Art. 1307 C. fr.).

Art. 1160.—Minorul comerciant, bancher [1]) sau artisan [2]) n'are acțiunea în rescisiune contra angajamentelor ce a luat pentru comerciul sau arta sa. (Art. 336, 433 C. civ. Art. 12 C. com. Art. 1308 C. fr.).

Art. 1161.—Minorul n'are acțiunea în rescisiune contra convențiunelor făcute în contractul de căsătorie, dacă acesta s'a făcut cu consimțĕmêntul și asistența acelora al cărora consimțĕmênt este cerut pentru validitatea căsătoriei sale. (Art. 131—134, 142, 1223 urm., 1231 C. civ. Art. 1309 C. fr.).

Art. 1162.—Minorul n'are acțiunea în rescisiune contra obligațiunelor ce resultă din delictele sau quasi-delictele sale. (Art. 998, 999, 1159 C. civ. Art. 62—65 C. pen. Art. 364 Pr. pen. Art. 1310 C. fr.).

Excepțiunele prevĕdute de textele ce am transcris mai sus, sunt următoarele:

1° Minorul emancipat sau neemancipat nu poate invoca lesiunea, de câte ori el a întrebuințat manopere frauduloase spre a face pe cealaltă parte contractantă să creadă că era major, producênd, de exemplu, un act de naștere minciunos, etc [3]). Această soluție, admisă în termeni expreși atât în Codul Calimach [4]) cât și în Codul italian Art. 1159.

---

[1]) Cuvêntul *bancher* putea foarte bine să lipsească din text, față cu expresiunea generală *comerciant*, pentru că bancherul este comerciant (art. 3, § 11 C. com.).

[2]) Adecă care exercită o artă sau meșteșug. — Minorul n'are nevoe de a fi emancipat pentru a putea exercita vre o artă sau meșteșug (art. 336, *ab initio*). El poate fi artisan fără a îndeplini nici o condiție de capacitate; pe când, pentru a face comerț el trebue să aibă 18 ani împliniți, să fie emancipat și să fi dobêndit autorisarea înscris a persoanelor indicate de lege (art. 10 C. com.). Cpr. Cas. rom. Bulet. anul 1891, p. 55 urm.

[3]) Cpr. Pothier, *Pr. civ.*, X, 730. Marcadé, I, 751 și IV, 894. T. Huc, VIII, 208. Thiry, III, 100. Baudry, II, 1161. Planiol, II, 1130, și toți autorii.

[4]) „Acel ce cu viclenie se face că ar fi vrednic după legi de a încheia tocmeli, ḑice art. 1158 din Codul Calimach (866 C. austriac), și așa va înșala pe altul, se îndatorește spre despăgubire, adecă să plătească paguba pricinuită, dacă păgubitul n'ar fi putut cu lesnire să întrebe și să afle despre aceasta“; și art. 328 din acelaș Cod (248 C. austriac) adaogă: „Tânĕrul cel ce după al doaḑecelea an a vrêstei sale, va fi Art. 328 și 1158 Cod. Calimach.

(art. 1305), resultă prin argument *a contrario sensu* din art. 1159, după care simpla declarație din partea lui că este major, nu'l împedecă de a exercita acțiunea în rescisiune, fie că el a făcut această declarație din eroare [1]), fie chiar din rea credință. Persoana care a contractat cu minorul, este în adevĕr în culpă că nu s'a informat de vrêsta minorului [2]).

Aceiaș soluție este aplicabilă tuturor incapabililor în genere, de exemplu, femeei măritate, care ar declara că nu este măritată, râsipitorului și interzisului, care ar declara că sunt capabili, etc. [3]).

Art. 1160. 2° Minorul comerciant sau artisan, adecă care exercită o artă sau meșteșug, n'are acțiunea în rescisiune în privința obligațiilor luate de dênsul *pentru comerciul sau arta sa* (art. 1160) [4]). Astfel, minorul împuternicit a face comerț conform art. 10 din Codul comercial, care, în interesul comerciului sĕu, ar fi înstrăinat averea sa nemișcătoare (art. 12 C. com.), nu va putea să atace actul de înstrăinare sub cuvênt de lesiune, pentru că dacă ar fi altfel, nimene n'ar mai voi să contracteze cu dênsul. „*Non semper autem ea quæ cum minoribus geruntur, rescindenda sunt, sed ad bonum et æquum redigenda sunt: ne magno incom-*

---

dis la o pricină că este în vrêstă desevêrșită, se îndatorește a respunde toată paguba pricinuită, dacă ceealaltă parte n'ar fi putut mai înainte de sevêrșirea tocmelei, să afle cu lesnire vrêsta lui". Cpr. L. 2, Cod., *Si minor se majorem dixerit*, 2, 43, și Harmenopol, I, 12, § 45, unde se dice „*Si minor sua specie quem fefellerit adfirmans se majorum esse, non restituitur*".

[1]) „*Si minor per errorem se majorem dixerit, nihilhominus restituitur*". Harmenopol, I, 12, § 44, p. 151 (ed. Heimbach, Leipzig, 1851).

[2]) „*Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus*". L. 19, Pr., Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17.

[3]) Cpr. Pothier, *Puissance du mari*, VII, 54. T. Huc, VIII, 208. Aubry et Rau, V, § 472, p. 168. Demolombe, IV, 327. Laurent, III, 160. Vedi și t. I a lucr. noastre, p. 126, 127. C. Paris și Besançon, Sirey, 67. 2. 294. D. P. 67. 2. 92. Sirey, 80. 2. 101.—Vedi însă Marcadé, I, 751.

[4]) Deci, dacă minorul a luat o obligație străină de comerciul sau arta sa, acțiunea în rescisiune va avea loc. Larombière, IV, art. 1308, No. 6. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6382.

modo hujus ætatis homines adjiciantur, nemine cum his contrahente; et quodammodo commercio eis interdicetur“ [1]).

3° Minorul nu poate să atace pentru lesiune convenţiunele care fac parte din contractul sĕu de căsătorie, de câte ori acest contract a fost făcut cu consimţĕmêntul şi asistenţa acelor în drept pentru sevêrşirea căsătoriei (art. 1161, 1231), fiind că, pe de o parte, aceste acte au fost făcute cu îndeplinirea formelor prescrise de lege, ear pe de alta, ele au de scop înlesnirea căsătoriei. Aceasta nu este de cât aplicaţiunea maximei: *Habilis ad nuptias, habilis ad pacta nuptialia* [2]). Art. 1161.

4° Minorul nu poate fi restituit în contra obligaţiilor care resultă din delictele sau quasi-delictele sale (art. 1162), precum ar fi, de exemplu, în casul când el s'ar servi de un act minciunos spre a face pe cealaltă parte să creadă că este major (art. 1159) [3]); căci, după cum foarte bine a ḑis oratorul Guvernului, ori cine este în culpă, fie chiar şi un incapabil, trebue să sufere consecinţele acestei culpe. „Deobşte se îndatoreşte tânĕrul, ḑice art. 329 din Codul Calimach (248 C. austriac), a respunde şi cu persoana şi cu averea sa, şi pentru alte oprite fapte, pentru paguba care de dênsul în ori ce chip s'au pricinuit“ [4]). Art. 1162. Art. 329 C. Calimach.

---

[1]) L. 24, § 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4.

[2]) Veḑi asupra sensului acestei maxime. Laurent, XXI, 13 urm. T. Huc, IX, 57 şi *infrà*, t. VIII, explic. art. 1231, asupra căruia veḑi de pe acum, Baudry Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage* (ed. a 2-a, 1901), I, No. 141 urm., p. 129 urm. — La Romani, minorul avea, din contra, acţiunea în restituţie de câte ori adusese în căsătorie o zestre prea considerabilă (L. unică, Cod., *Si adversus dotem*, 2, 34), sau făcuse celuilalt soţ o donaţiune ante-nupţială prea mare. L. 1, Cod., *Si adversus donationem*, 2, 30.

[3]) Cpr. Cas. fr. *Gaz. des trib.* din 1899, No. 22409. *C. judiciar* din 1900, No. 29, şi adnotaţia noastră. Sirey, 99. 1. 225 şi nota lui A. Wahl.—Minorul respunde nu numai de delictele sau quasi-delictele comise independent de ori ce contract (art. 998, 999), dar şi de acele comise cu ocasia unui contract preexistent sau în vederea unui contract viitor. T. Huc, VIII, 209.

[4]) „*Et placet in delictis minoribus non subveniri*“. L. 9, § 2, *in medio*, Dig., *De minoribus*, 4, 4. Veḑi şi L. 3, *ab initio*, Cod., *Si minor se majorem dixerit*, 2, 43, unde se ḑice: „*Malitia supplet ætatem*“. Aşa dar, şi la Romani, restituţia nu putea să aibă loc în contra pagubelor causate prin un delict, cu

Interdişi, femei măritate.

Acest principiu este aplicabil atât interdisului care s'ar afla înrt'un interval lucid cât şi femeilor măritate, care sunt obligate a repara paguba causată prin delictele sau quasi-delictele lor, *chiar cu averea lor dotală ;* căci, dacă ar fi altfel, ele ar avea privilegiul de a'şi însuşi averea altuia şi de a produce pagube fără nici o respundere [1]).

Oblig. care resultă din lege sau din faptul unui al treilea.

5⁰ Minorul nu poate fi restituit contra obligaţiilor care se nasc fără concursul voinţei sale şi care resultă din lege sau din faptul unui al treielea (art. 991). Astfel, el este obligat a suferi servituţile legale (art. 578 urm.), ori cât de daunatoare ar fi pentru dênsul, fiind că nimene nu se poate sustrage de la aplicaţiunea legei [2]).

Art. 1198, 1164.

6⁰ El nu poate să exercite acţiunea în rescisiune, de câte ori el s'a înavuţit în dauna altuia, pentru că, în asemenea caz, el este obligat până la concurenţa sumei cu

---

toate că legea 37, § 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4, ar avea aerul să decidă contrariul, pentru delictele uşoare. Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rehts*, VII, § 321, text şi nota *d*. Goudsmit, *Cours de pandectes*, I, § 110, p. 340. Restituţia pare însă a fi fost admisă în privinţa delictelor care nu constituesc de cât o simplă greşală (quasi-delicte, cum s'ar ḑice astăḑi) (L. 1, Cod., *Si adversus delictum*, 2, 35). Savigny, *op. cit.*, text şi nota f. Goudsmit, *op. cit.*, p. 341, nota 1, Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 115, nota 10.

[1]) Cpr. C. Iaşi. *Dreptul* din 1892, No. 62. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa franceză. Veḑi D. P. 90. 2. 79. *Pand. Période.* 1893. 1. 527 şi anul 1895. 2. 145. Sirey, 93. 1. 285. Sirey, 1888. 2. 134 şi anul 1889. 1. 212. Sirey, 1899. 2. 164. Cpr. Pothier, *Puissance du mari*, VII, 52. Laurent, III, 100 şi XXI, 107. Baudry, I, 633 şi III, 385. Vigié, III, 565. Sourdat, *De la responsabilité*, I, 172 bis. T. Huc, VIII, 209 şi 421. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1937 şi 2096. Mai veḑi încă adnotaţia noastră din *C. judiciar* (1900), No. 29, p. 271 urm. ; t. I a lucr. noastre, p. 103 (partea II) ; t. V, p. 473 urm., etc.—*Contrà*. Tessier, *De la dot*, I, p. 454. Odier, *Contr. de mariage*, III, 1251. Curtea supremă a decis, cu drept cuvênt, că de câte ori faptele comise de o femee măritată intră în previsiile art. 998 C. civ., obligaţia ei de a repara dauna causată decurge din lege, şi deci o asemenea obligaţie există pentru dênsa independent de ori ce autorisare a soţului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 7 şi *C. judiciar* din 1898, No. 9.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 209. Thiry, III, 100. Baudry, II, 1161, 4⁰, *in fine*. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6384, 6385. Laurent, XVIII, 550. Demolombe, XXIX, 117.

care s'a înbogățit, *quatenus locupletior factus est* (art. 1098, 1164).

7° In fine, minorul n'are acțiunea în rescisiune în privința obligațiilor pe care el le ar fi confirmat la majoritatea sa (art. 1163), fie în mod expres (art. 1190), fie tacitamente (art. 1167, 1900), pentru că confirmarea sa a șters viciul de care ele erau infectate [1]). Art. 1163.

Acest caz este prevĕdut de art. 1163.

Art. 1163.—Minorul nu mai poate exercita acțiunea în rescisiune în contra angajamentului făcut în minoritate, dacă l'a ratificat, după ce a devenit major, și aceasta și în casul când angajamentul este nul în forma sa, și în acela când produce numai lesiune. (Art. 1167, 1190 C. civ. Art. 1311 C. fr.).

Această dispositie nu este privitoare la convențiile inexistente din causa omisiunei unora din formalitățile cerute pentru existența lor, ci numai la acele supuse rescisiunei sau anulărei din causa lipsei unei formalități, care a avut de scop apararea minorului.

Confirmarea va putea fi tacită sau expresă, conform art. 1167, 1190 și 1900 [2]), care cuprind regulele generale aplicabile materiei [3]). Nici într'un caz însă, confirmarea nu va putea să vatăme drepturile dobêndite de cei de al treilea (art. 1167, § 2 [4]).

Dacă minorul are două acțiuni, una în anulare și alta în rescisiune, renunțarea expresă la una din ele nu atrage neaparat renunțarea la cealaltă. Renunțarea tacită care resultă din executarea voluntară a actului (art. 1167) va putea însă să facă să dispară ambele acțiuni, afară de casul în care acel care are două acțiuni n'a avut cunoștință

---

[1]) *„Et placet (ut est constitutum), si quis major factus comprobaverit quod minor gesserat, restitutionem cessare“*. L. 3, § 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4. Vedi și Cod., L. L. 1 și 2, *Si major factus ratum habuerit*, 2, 46. Cpr. Goudsmit, *op. cit.*, § 110, *in fine*, p. 341.

[2]) Astfel, minorul va putea să confirme tacitamente actul supus anulărei sau rescisiunei prin tăcerea sa pastrată timp de dece ani de la ajungerea sa la majoritate. Cpr. C. București. *Dreptul* din 1875, No. 5.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 213. Laurent, XVIII, 639. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6568.

[4]) Vedi *infrà*, p. 38 urm., rubrica: *Efectele confirmărei în privința celor de al treilea.*

de cât de una din ele, în care caz, el n'a înțeles cu bună samă să renunțe de cât la această din urmă [1]).

Minorul devenit major poate să confirme toate actele supuse anulărei sau rescisiunei, fără a se distinge între actele pe care el le a făcut singur și acele făcute de epitropul său fără îndeplinirea formelor prescrise de lege [2]).

Aplicarea art. 1163 tuturor incapabililor.

Art. 1163 nu se aplică numai minorilor, ci tuturor incapabililor în genere. Astfel, s'a decis, cu drept cuvênt, că actul anulabil făcut de epitropul unui interdis nu mai poate fi atacat, dacă el a fost executat fie de interdis, în urma rădicărei interdicției, fie de moștenitorii sei [3]).

De asemenea, anularea obligației contractate de o femee măritată neautorisată, nu mai poate fi cerută, dacă această obligație a fost confirmată, fie în mod expres, fie tacitamente, de femee, în urma desfacerei căsătoriei [4]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 213. Laurent, XVIII, 643.

[2]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6562 urm. și decisiile citate acolo.

Confirmarea din partea epitropului.

N'ar trebui însă să credem, așa după cum ar părea să resulte din art. 1163, că o obligație anulabilă pentru causă de minoritate n'ar putea fi confirmată de cât de minor ajuns la majoritate, căci dacă minorul a făcut singur un act. care, pentru a fi valid, nu avea nevoe de îndeplinirea unei formalități speciale, epitropul, în calitatea sa de administrator al bunurilor minorului, va putea, în cursul epitropiei, să confirme actul pe care minorul nu putea să'l facă singur, și asemenea act va fi valid, ca și cum el ar fi fost făcut din capul locului de epitrop. Cpr. Pand. fr., I, 6557. Larombière, IV, art. 1338, No. 17.—*Contrà.* Duranton, II, 518, p. 466.

Dacă obligația contractată de minor cerea, pentru validitatea ei, îndeplinirea unor anume formalități, de exemplu, autorisarea consiliului de familie, omologarea tribunalului sau a judecătorului de ocol (art. 65 L. din 1 iunie 1896), epitropul va putea să le îndeplinească mai în urmă, și convențiunea va deveni inatacabilă, dobêndind astfel validitatea care 'i lipsea din capul locului. Cpr. Pand. fr., I, 6559. Laurent, XVIII, 602. Larombière, *loco suprà cit.* Demolombe, VII, 749.—Vedi însă C. Paris, 10 ian. 1810. Répert. Dalloz, *Minorité*, 563, nota. 2. Cpr. și C. Riom. Sirey, 42. 2. 360 și Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4483, nota 2, p. 951.

[3]) Cas. fr. Répert. Dalloz, *Interdiction*, 184, nota 2. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6583.

[4]) Cpr. Pothier, *Puissance du mari*, VII, 4, 5, 68, 74. Laurent, III, 165. Pand. fr., I, 6548, 6584. Larombière, IV, art. 1338, No. 18. Cpr. C. Caen. D. P. 78. 2. 174. Sirey, 77. 2. 293.—Confirmarea făcută, în urma desfacerei căsătoriei, este

Confirmarea femeei în timpul căsătoriei.

Confirmarea actului anulabil ar putea să aibă loc și în timpul căsătoriei, însă numai cu autorisarea barbatului [1] sau a justiției. In caz de confirmare cu autorisarea justiției, drepturile barbatului remân intacte [2].

Confirmarea barbatului în timpul căsătoriei. Controversă.

Barbatul putênd să confirme singur actul pe care femeea l'a făcut fără autorisare, naște întrebarea dacă asemenea confirmare va valida actul în privința femeei. Dacă confirmarea barbatului a avut loc în timpul căsătoriei, nici femeea nici barbatul nu vor mai putea ataca actul, pentru că confirmarea șterge viciul care resulta din lipsa de autorisare [3].

Confirmarea barbatului în urma desfacerei căsătoriei.

Dacă barbatul a confirmat actul anulabil în urma desfacerei căsătoriei, această confirmare închide numai acțiunea sa și acea a moștenitorilor sei, nu însă și acea a femeei și a moștenitorilor ei, pentru că, în urma desfacerei căsătoriei, el ne mai avênd calitatea de soț, consimțimêntul dat de dênsul nu mai constitue o autorisare validă [4].

---

validă numai în privința sa și a moștenitorilor sei, nu însă și în privința barbatului, căci dacă femeea poate să renunțe la drepturile ce 'i aparțin, ea nu poate să renunțe la drepturile care aparțin barbatului sau moștenitorilor sĕi. Laurent, III, 165. Beudant, *Cours de dr. civ. fr.*, I, 338, *in fine*. Baudry et Houques-Fourcade, *Des personnes*, II, 2374. Marcadé, I, 750. Aubry et Rau, V, § 472, p. 167.

[1]) Pand. fr., I, 6548, 6586. Beudant, *op. cit.*, I, 338. Laurent, III, 165. Solon, *Th. de la nullité des conventions*, II, 309. Baudry et H. Fourcade, *op. cit.*, II, 2368. Cas. fr. D. P. 79. 1. 455.

[2]) Beudant, *op. cit.*, 338, *in fine*. Marcadé, I, 750 *in fine*. Aubry et Rau, V, § 472, p. 167, text și nota 121. Baudry et Houques-Fourcade, *op. cit.*, II, 2375.

[3]) Laurent, III, 166. Marcadé, I, 749, 750 și III, 496. Aubry et Rau, V, § 472, p. 165, t. și nota 118. Demante, I, 300 bis VIII. Cubain, *Droit des femmes*, 135. Solon, *op. cit.*, II, 311 urm. Demante, I, 300 bis VIII. Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, I, p. 350. Arntz, I, 391. Cas. Roma. Sirey, 1901, 4, p. 7 și *C. judiciar* din 1902, No. 11 (cu adnotația noastră).—*Contrà*. Beudant, *op. cit.*, I, 338. Baudry et H.-Fourcade, *op. cit.*, II, 2369 urm. Allemand, *Mariage*, II, 987. Demolombe, IV, 211. Valette sur Proudhon, *État des personnes*, I, p. 467, n. b. T. Huc, II, 253. Baudry, I, 652. Mourlon, I, 792, 793. Thiry, I, 335. Répert. Sirey, *Autorisation de femme mariée*, 900 urm. Cpr. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 7 și nota lui Labbé. D. P. 87. 1. 379. Sirey, 87. 1. 268. Vedi și t. I, partea II a Comentariilor noastre, p. 116 t. și n. 4, unde admisesem această din urmă părere. Vedi și t. IV, p. 37, text și nota 2.

[4]) Marcadé, I, 750. Laurent, III, 169. Baudry et Houques-Fourcade, *op. cit.*, II, 2373.

*

Minor emancipat.

In cât privește pe minorii emancipați, ei pot să confirme, înainte de majoritate, actele de administrație sevêrșite în timpul minorității lor, dacă asemenea acte sunt din acele pe care minorul emancipat le poate face singur. Cât pentru actele pe care minorul emancipat le ar fi făcut în afară de capacitatea sa personală, fără asistența curatorului, el nu le va putea confirma, înainte de majoritate, de cât cu asistența curatorului și cu îndeplinirea formelor legiuite. Confirmarea emanată numai de la curator ar fi cu totul lipsită de efecte. Dacă este vorba de un act făcut numai de curator, în afară de ori ce competință, confirmarea, pentru a fi validă, va trebui să emane de la minor, cu asistența curatorului, pentru că minorul nu poate renunța singur la acțiunea în anulare ce'i aparține [1].

Confir. din partea majorului pus sub un consiliu judiciar.

Ceea ce am dis în privința confirmărei din partea minorului emancipat, este aplicabil și majorului pus sub un consiliu judiciar (art. 445, 458), cu această deosebire că asistența curatorului este înlocuită prin acea a consiliului [2].

Confirmarea din partea comunelor.

Comunele pot și ele confirma actele iregular făcute, de ex. un împrumut, prin dobêndirea posterioară a autorisărei neaparate pentru sevêrșirea actului [3].

Comunele avênd în adevêr acțiunea în anulare, ca și minorii, în privința actelor sevêrșite de representanții lor, fără îndeplinirea formelor legale [4], se înțelege că confirmarea lor, făcută conform legei, le închide ori ce acțiune [5].

Efectele acțiunei în anulare sau în rescisiune.

Legea necuprinzênd nici o dispositie asupra efectelor acțiunei în anulare sau în rescisiune [6], aceste efecte se determină

---

[1]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6587. Laurent, XVIII, 610. Larombière, IV, art. 1338, No. 17.

[2]) Pand. fr., I, 6549, 6589. Laurent, XVIII, 603. Cas. fr. D. P. 60. 1. 339. Sirey, 60. 1. 593. Cpr. art. 108 L. com. din 1894.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6550. Laurent, XVIII. 604. Cas. fr. și C. Rennes. D. P. 65. 1, 295 și Sirey, 65. 1. 172. D. P. 52. 2. 30.

[4]) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 117, *in fine*. Goudsmit, *op. cit.*, § 11 *in fine*, p. 343, 344.

[5]) In privința aplicărei art. 1900 comunelor, Statului, etc., vedi *infrà*, explic. acestui text, p. 81.

Art. 142 urm. C. german.

[6]) Codul german se ocupă din contra de efectele anulărei unui act juridic in art. 142-144. Vedi R. Saleilles, *De la déclaration de volonté* (Paris, Pichon, 1901), p. 352 urm.

după principiile generale. Prin urmare, lucrurile vor fi puse în starea în care erau înainte de anularea sau rescisiunea convenției [1]), adecă obligațiile ce ea producea vor fi stînse ; de aceea, acțiunea în anulare sau în rescisiune figurează între modurile de stîngere a obligațiilor (art. 1091).

Anularea unei obligații produce deci aceleași efecte ca și desființarea ei în baza condiției resolutorie (art. 1019), cu toate că principiul resoluțiunei nu trebue să fie confundat cu acel al anulării [2]).

Efectul anulării sau rescisiunei pronunțate se produce atât între părțile contractante cât și în privința celor de al treilea.

I. Efectele anulării sau rescisiunei între părțile contractante.

Casul în care contractul n'a fost executat.

In cât privește relațiile dintre părți, efectul anulării nu dă loc la nici o dificultate, de câte ori contractul anulat n'a primit nici o executare. In adevĕr, în asemenea caz, contractul ne mai avênd ființă, nu mai există nici obligație, nici creditor, nici debitor.

Casul în care contractul a fost executat.

Dacă presupunem, din contra, că contractul a fost executat în totul sau în parte, părțile vor fi puse în starea în care ar fi fost dacă obligația n'ar fi existat. Ele își vor restitui deci respectiv tot ce au primit în virtutea actului a cărui anulare sau rescisiune a fost admisă (art. 1019, § 2 [3]).

Deci, dacă este vorba de o vênd̨are, cumpărătorul va restitui lucrul și fructele produse de acest lucru în urma predării lui ; ear vênd̨ătorul va restitui prețul cu dobênda lui din ḑiua de când el a fost plătit.

Art. 1164 aduce însă, în favoarea minroilor, interḑi-

---

[1]) Și la Romani, *restitutio in integrum* conferită minorilor, se făcea astfel în cât fie care era restabilit în drepturile sale: „*Restitutio autem ita facienda est, ut unusquisque in integrum jus suum recipiat*". L. 24, § 4, *ab initio*, Dig., *De minoribus*, 4, 4.

[2]) Cpr. Laurent, XIX, 61. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6390. Larombière, IV, art. 1304, No. 15. M. Planiol, II, 1333.

[3]) Cpr. Laurent, XIX, 62. Marcadé, IV, 901. Baudry, II, 1172. Demolombe, XXIX, 171. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6392. Aubry et Rau, IV, § 355, p. 260. Thiry, III, 101. Planiol, II, 1334. Cpr. art. 348 din noul Cod german.

şilor şi femeilor măritate, o excepţie însemnată la acest principiu.

Eată cum se exprimă acest text:

Art. 1164.—Când minorii, interdişii sau femeile măritate sunt admişi, în această calitate, a exercita acţiunea de rescisiune în contra angajamentelor lor, ei nu întorc aceea ce au primit, în urmarea acestor angajamente, in timpul minorităţei, interdicţiunei, sau maritagiului, de cât dacă se probă că au profitat de ceea ce li s'a dat. (Art. 207, 951, 952, 991, 1098, 1157 urm., 1169, 1598 C. civ. Art. 351 C. com. Art. 1312 C. fr.).

Regula care obligă pe fie care parte a restitui ceea ce ea a primit în virtutea executărei unui contract în urmă anulat, nu putea, raţionalmente vorbind, să fie aplicată incapabililor, pentru că, dacă incapabilul ar fi fost obligat a restitui sumele pe care el le ar fi cheltuit, fără a trage nici un folos, protecţiunea ce'i conferă legea ar fi devenit ilusorie. De aceea, art. 1164 prevede că incapabilul, care cere anularea contractului, nu restitue ceea ce el a primit *în timpul incapacităţei sale*, de cât în mĕsura în care el s'a înavuţit.

Aplicarea art. 1164 la străini.

Dacă întreaga sumă primită de dênsul i a folosit, el o va restitui toată [1]), şi această regulă de echitate nefiind privitoare nici la starea, nici la capacitatea persoanelor, este aplicabilă şi incapabililor străini [2]).

Casul în care lucrul primit de incapabil există în natură.

Dacă lucrul primit de incapabil îşi mai are încă fiinţă în natură, în totul sau în parte, cealaltă parte va putea să'l revendice (arg. prin analogie din art. 1598), şi incapabilul va fi liberat prin restituirea lucrului în starea în care el se găseşte, afară de casul când deteriorările aduse acestui lucru n'ar proveni din negligenţa sau reaua sa gestiune, ci din reaua sa credinţă, în care caz asemenea deteriorări ar da naştere în contra incapabilului la obligaţia delictuală de care el respunde în baza art. 1162 [3]).

Această obligaţie nu naşte, pentru incapabil, din contract, ci din principiul că nimene nu se poate înavuţi în de-

---

[1]) In asemenea caz, acţiunea incapabilului va putea fi respinsă pentru lipsă de interes. Cpr. Larombière, IV, art. 1312, No. 13. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6419.

[2]) Cpr. Cas fr. D. P. 92. 1. 29. Sirey, 95. 1. 78.

[3]) Cpr. Larombière, IV, art. 1312, No. 10, 11. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6417.

trimentul altuia: „*Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem*“ [1]).

Art. 1098. Art. 1098 cuprinde o dispoșiție analoagă când dispune că plata făcută creditorului incapabil nu este validă, afară numai dacă debitorul va dovedi că lucrul plătit a folosit creditorului [2]).

Deoseb. între casul prevĕdut de art. 1098 și de 1164. Casul prevĕdut de art. 1098 se deosebește însă de acel prevĕdut de art. 1164; căci, pe când primul din aceste texte presupune casul unei obligații valabile preexistente în care debitorul a făcut plata unui incapabil, art. 1164 presupune casul în care minorul, înterdisul sau femeea măritată, a făcut un contract anulabil, primind ceva în executarea acestui contract [3]).

Condițiile cerute pentru ca art. 1164 să fie aplicabil. Pentru ca incapabilii de care vorbește art. 1164 să poată invoca beneficiul acestui text, trebue ca ei să fie restituiți din causa incapacității lor, *în această calitate*, dice textul. Deci, dacă anularea ar fi admisă pentru altă causă, de ex., un viciŭ al consimțĕmêntului, dreptul comun ar fi aplicabil și restituția integrală ar fi datorită părței adverse [4]).

O altă condiție cerută pentru ca art. 1164 să'și primească aplicare, este ca ceea ce a fost plătit incapabilului să fi fost dat *în timpul minorității, interdicției, sau căsătoriei*, ceea ce este conform dreptului roman [5]); de unde resultă că, dacă incapabilul ar fi primit plata în urma încetărei incapacității sale, el ar fi obligat a restitui toată suma, puțin importă dacă ea 'i-a folosit sau nu, căci scutirea restituției întemeinduse pe împrejurarea că el e presupus a fi râsipit banii primiți din causa incapacității sale, acest motiv incetează de câte ori el a primit plata în timpul capacității sale, dreptul comun fiind aplicabil în specie [6]).

---

[1]) L. 206, Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50, 17 și L. 14, Dig., *De conditione indebiti*, 12, 6.

[2]) Vedi asupra acestui text, t. VI, p. 453 urm. Vedi o altă aplicație a acestui principiu în art. 1598, în materie de depositi, asupra căruia vedi Baudry et Wahl, *Depôt*, 1036 urm.

[3]) Cpr. Larombière, IV, art. 1312, No. 2. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6395.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 6396. Laurent, XIX, 67. Baudry, II, 1172. Demolombe, XXIX, 176. Planiol, II, 1335. Larombière, *loco cit.*, No. 3. Aubry et Rau, IV, § 336, p. 260. T. Huc, VIII, 214.

[5]) Cpr. L. 27, § 1; L. 47, § 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4; L. 47, Dig., *De solutionibus*, 46, 3.

[6]) Cpr. Baudry, II, 1172. Laurent, XIX, 67. Larombière, IV,

Aceiaș soluție este aplicabilă și în casul când plata ar fi fost făcută moștenitorilor incapabilului, capabili și majori [1]).

Casul în care plata s'a făcut representantului legal a incapabilului.

Dacă presupunem însă că plata n'a fost făcută însuș incapabilului, minor, interdis sau femee măritată, ci representantului său legal, adecă epitropului sau barbatului, incapabilul nu va trebui să restitue de cât tot ceea ce'i a folosit, însă acel care a făcut plata în mânele representantului legal, va avea o acțiune în restituție contra acestui din urmă pentru întreaga sumă plătită sau diferența între ceea ce el a plătit și ceea ce primește înapoi de la incapabil, fiind că representantul incapabilului este presupus a fi tras folos de tot ceea ce a primit. Această soluție se va aplica, de exemplu, la casul în care epitropul unui minor sau unui interdis ar fi vêndut bunurile acestora fără îndeplinirea formelor legale și ar fi primit prețul [2]).

Cui incumbă sarcina probei.

Proba că sumele primite de incapabil i au folosit este în sarcina acelui care a contractat cu dênsul, incapabilul neavênd altă dovadă de făcut de cât acea a anulărei sau rescisiunei [3]).

Chestie de fapt.

Chestiunea de a se ști dacă plata făcută în mânele incapabilului i a folosit sau nu, fiind mai mult o chestiune de fapt de cât de drept, judecătorii o vor decide în fapt, după împrejurările fie cărei cause, referinduse la momentul pornirei acțiunei [4]), ear nu la acel al contrac-

---

art. 1312, No. 1. T. Huc, VIII, 214. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6398, și toți autorii.

[1]) Cpr. Larombière, Pand. fr., *op. și loco cit.*

[2]) Larombière, IV, art. 1312, No. 5. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6399. Cpr. L. 47, § 1, Dig., *De minoribus*, 4, 4. — *Contrà.* Trib. Tecuci (a cărui soluție este greșită). *Dreptul* din 1893, No. 66.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 153 și Bulet. 1882, p. 62. Cas. fr. D. P. 70. 1. 432. Sirey, 70. 1. 387. Thiry, III, 101. Fuzier-Herman, III, art. 1312, No. 11. Marcadé, IV, 901. Laurent, XIX, 70. Demolombe, XXIX, 174. Fréminville, *Minorité*, II, 720. Pand. fr., I, 6400. Aubry et Rau, IV, § 336, p. 260, n. 5. T. Huc, VIII, 214. Planiol, II, 1335, și toți autorii.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 214, p. 265. Fuzier-Herman, III, art. 1312, No. 9. Larombière, IV, art. 1312, No. 8. Fréminville, *Minorité* (Clermont, 1845), II, 725. Aceiaș soluție era admisă și în dreptul roman. Cpr. L. 47, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus*; L. 34, Pr., Dig., *De minoribus*, 4, 4; L. 4, Dig.,

tului, decisia lor nefiind, în această privință, supusă controlului Casației [1]).

Exemple în care banii au folosit incapabilului.

Astfel, incapabilul se consideră că s'a folosit de banii primiți de câte ori el i-a întrebuințat direct sau indirect la plata unei datorii legitime resultând din o obligație regulată sau din un delict ori quasi-delict [2]); la plata unei obligații care putea compromite onoarea și libertatea sa [3]); la creșterea și educațiunea sa [4]); la cumpărarea unui imobil [5]), etc. Banii primiți de o femee măritată neautorisată s'ar considera că i au folosit, dacă ea 'i ar fi întrebuințat la căpătuirea sau înzestrarea unui copil, etc [6]).

Art. 1164 se aplică tuturor incapabililor în genere.

Art. 1164 nu vorbește de cât de minori, interdișî și femei măritate, însă el cuprinzând un principiu de echitate, se aplică la toți incapabilii în genere. Astfel, s'a decis cu drept cuvênt că comunele fiind obligate, în virtutea unui quasi-contract de gestiune de afaceri (art. 991), în lipsa unui titlu resultând din o convenție regulat încheiată cu autorisarea autorităților în drept, sunt obligate a restitui sumele care le au folosit [7]).

Aplicarea art. 1164 la smintiți.

De și art. 1164 vorbește numai de *interdiși*, se decide în genere că el se aplică și la acei care, fără a fi interdiși, se găsesc numai în stare de demență, motivele fiind aceleași și în un caz și în altul. Mai mult încă, acel care ar fi contractat de bună credință cu un smintit, în necunoștința acestei infirmități, ar putea să ceară de la

---

De exceptionibus, 44, 1. Această soluție lasă însă a se presupune că acțiunea incapabilului este exercitată în timpul incapacității sale; căci, în caz contrar, se va avea în vedere momentul încetării incapacității sale pentru a se ști dacă incapabilul s'a înavuțit în detrimentul celeilalte părți contractante. Cpr. Fuzier-Herman, *loco cit.* Aubry et Rau, IV, § 336, p. 260, text și nota 6.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a I-a, anul 1889, p. 503. Cas. fr. Sirey, 45. 1. 47. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6414.

[2]) Pand. fr., I, 6405. Larombière, IV, art. 1312, No. 7.

[3]) C. Paris. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2979, 2°. Pand. fr., I, 6407. Cpr. și Cas. fr. D. P. 55. 1. 95. Sirey, 56. 1. 56.

[4]) Larombière, *loco cit.*, Pand. fr., *Oblig.*, I, 6409.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1881, p. 183.

[6]) Cpr. Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1898, p. 7 și *C. judiciar* din 1898, No. 9.

[7]) Cpr. Cas. fr. D. P. 78. 1. 204. Sirey, 78. 1. 57. Sirey, 74. 1. 30. Cpr. Laurent, XX, 339. T. Huc, VIII, 380. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 309, nota 2.

dênsul întreaga sumă plătită, independent de ori ce folos, pentru că nu 'i se poate face o culpă că n'a cunoscut starea în care el se afla, dacă nici o bănueală nu putea să existe în această privinţă [1]).

Aplic. art. 1164 la acei puşi sub consiliu judiciar.

Legea nevorbind de acei puşi sub un consiliu judiciar, s'a decis că râsipitorul, căruia s'a rênduit un consiliu judiciar, nu poate să pretindă că nu poate fi ţinut a restitui de cât ceea ce i a folosit în baza actelor atacate de dênsul în nulitate [2]); însă această decisie nu este tocmai conformă cu teoria generală a acţiunelor în anulare [3]). De aceea, tribunalul de Ilfov a decis, cu drept cuvênt, în afacerea Văcărescu, că art. 1164 se aplică şi acelui pus sub un consiliu judiciar, motivele fiind aceleaşi. Legea avênd de scop apararea râsipitorului, acest din urmă ar fi lesat dacă ar trebui să restitue sumele sau lucrurile primite care, din causa stărei sale de slăbăciune, ar fi fost râsipite sau cheltuite în mod zadarnic [4]).

II. Efectele anulărei sau rescisiunei în privinţa celor de al treilea (art. 1770).

Anularea sau rescisiunea îşi poduce efectele sale nu numai între părţi, dar şi în privinţa celor de al treilea, care au dobêndit drepturi asupra lucrurilor ce părţile 'şi au predat reciproc în baza unei obligaţiuni viciate. Părţile fiind, în adevĕr, presupuse că n'au avut nici un drept asupra acestor lucruri, n'au putut transmite nici un drept asupra lor. Art. 1770 o spune în privinţa ipotecei, şi ceea ce legea dispune în privinţa acestui contract, este aplicabil ori cărui act de dispoziţie, căci art. 1770 nu este de cât aplicarea maximei cunoscute : *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* [5]).

---

[1]) Cpr. Larombière, IV, art. 1312, No. 12. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6420.

[2]) C. Bruxelles. *Pasicrisie belge*, 55. 2. 401.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 214.

[4]) Cpr. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1899, No. 12 şi din 1900, No. 35. *Dreptul* din 1899, No. 19.

[5]) Cpr. Baudry, II, 1173. Laurent, XIX, 72. Demolombe, XXIX, 170. T. Huc, VIII, 214, *in fine*. Fréminville, *Minorité*, II, 112. Aubry et Rau, IV, § 336, p. 259. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6422. Planiol, II, 1337. Thiry, III, 101.

Punerea în causă a celu. de al treilea

Reclamantul în anulare nu poate să atace direct pe cei de al treilea, pentru că ei nu au cu dênsul nici un raport juridic. Incapabilul va trebui deci mai întâi să anuleze obligația sa față cu partea contractantă, și apoi să exercite acțiunea în revendicare contra celui de al treilea posesor al lucrului. Pentru ca acest din urmă să nu'i poată însă opune calitatea de terțiu, ca unul ce n'a figurat în judecată, reclamantul va face foarte bine de a chema și pe terțiu în judecată, o dată cu cealaltă parte contractantă, și de a cere restituirea lucrului la caz de anularea obligației sale [1]).

Anulare p. eroare sau violență.

Aplicarea principiului în baza căruia anularea dobêndită de reclamant este oposabilă celor de al treilea, nu suferă nici o dificultate de câte ori obligația sa este anulată pentru eroare sau violență [2]).

Anulare p. dol.

In cât privește însă anularea pentru dol, chestiunea este controversată și a dat loc la dificultăți; însă am vĕdut, cu toate acestea, că anularea pentru ori ce viciuri de consimțĕmênt ar fi, se resfrînge asupra terțiilor, care trebue să restituească lucrul în baza principiului: *Resuloto jure dantis*, etc. [3]).

Restituirea fructelor. Art. 485—487.

Chestiunea de a se ști dacă terțiul trebue să restituească și fructele lucrului, va atârna de buna sau reaua sa credință. Dacă el avea cunoștință de incapacitatea aceluia cu care a contractat, el va restitui fructele, prin aplicarea principiilor care cârmuesc anularea contractelor; dacă el nu avea cunoștință de această incapacitate, el este de bună credință și, în asemenea caz, va dobêndi proprietatea fructelor, în baza art. 485—487 [4]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XIX, 73. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6424. Duranton, XII, 566.

[2]) Vedi t. V, p. 89.

[3]) Vedi t. V, p. 90, 91.

[4]) Cpr. Laurent, VI, 214. T. Huc, IV, 121. Marcadé, II, 418. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 299 (ed. a 2-a din 1899). Cas. rom. și C. București. *C. judiciar* din 5 oct. 1900, No. 65. Vedi și t. II a lucrărei noastre, p. 486, nota 1.—Vedi însă Aubry et Rau, II, § 206, p. 408 (ed. a 5-a, din 1897), p. 269, din ed. a 4-a, după care acel ce ar fi contractat cu un incapabil ar putea, prin excepție, să fie de bună credință, cu toată cunoștința ce a avut de neregularitatea titlului sĕu, dacă contractul fiind încheiat în interesul incapabilului, el ar fi avut motive puternice de a crede că acest incapabil îl va confirma. Cpr. și Demolombe, IX, 605.

Art. 952. Principiile care cârmuesc efectele anulării suferă o restricție în casul în care obligația este anulată pentru causă de incapacitate, și anume acea prevĕdută de art. 952, după care persoanele capabile de a se obliga nu pot opune minorului, interdisului sau femeei măritate cu care au contractat, incapacitatea lor și nu pot refusa pentru acest motiv executarea obligațiunei lor [1]). Nulitatea fiind, în adevĕr, stabilită numai în favoarea incapabililor, ei singuri pot s'o invoace. Jurisprudența a făcut aplicarea acestui principiu la casul în care mai mulți majori s'au obligat odată cu minorii, hotărînd că anularea obligației nu poate să folosească de cât minorului, atunci când mai cu samă obiectul ei este divisibil [2]). Anularea profită însă și majorilor de câte ori lucrul este indivisibil [3]). Anularea pronunțată în favoarea unui codebitor solidar minor n'ar folosi însă codebitorului major, pentru că codebitorul solidar major nu poate să opue excepțiunea de minoritate, care este personală codebitorului (art. 1047, § 2) [4]).

Regulele de drept internațional aplicabile la acțiunea în anulare sau în rescisiune.

Chestiunea de a se ști ce lege trebuește urmată în privința exercițiului acțiunei în anulare sau în rescisiune a dat loc la deficultăți.

Dacă acțiunea în anulare se întemeiază pe incapacitatea uneia din părțile contractante, ea va fi cârmuită de legea națională a acestei din urmă, ca tot ce atârnă de statul ei personal [5]).

Aceiaș soluție va fi admisă de câte ori acțiunea se va întemeia pe un viciŭ de consimțĕmênt [6]) sau pe lesiu-

---

[1]) Cpr. C. Iași. *Dreptul* din 1899, No. 26.

[2]) Cpr. Laurent, XIX, 78. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6431, și decisiile citate acolo.

[3]) Cpr. Laurent, XIX, 79. Pand. fr., I, 6435, și decisiile citate acolo.

[4]) Laurent, XIX, 79, *in fine*, Pand. fr., *Oblig.*, I, 6437.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 462. Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé*, 304, p. 603 (ed. a 3-a din 1899).

[6]) T. Huc, Despagnet, *loco suprà cit.* Laurent, *Dr. international*, VIII, 72, 158.—Vedi însă Brocher *(Cours de dr. internat. privé*, II, p. 81) și Lecasble *(Quest. de dr. internat. privé en matière d'oblig. au point de vue de la solution qu'elles doivent*

ne, dacă este vorba de minori, pentru că acțiunea în rescisiune se întemeiază tot pe încapacitatea minorului [1]). In ambele casuri se va aplica legea națională a reclamantului. Toate aceste chestiuni sunt însă controversate, ca tot ce privește dreptul internațional privat.

Lesiune în privința majorilor. Controversă.

Restituția pentru lesiune nefiind, după cum am văzut, admisă de legiuitorul nostru în privința majorilor, și ea fiind din contra admisă în mai multe legislațiuni străine, s'a ivit, în dreptul internațional, o vie controversă în privința naturei legei care permite majorilor de a desființa, în unele casuri, contractul pentru lesiune. Am arătat cele trei sisteme care împart doctrina și jurisprudența în această privință [2]), și am văzut că, după părerea noastră, legea personală a vânzătorului este acea care va determina dacă o vânzare petrecută între majori poate sau nu să fie desființată pentru lesiune [3]).

Condițiе resolutorie expresă sau tacită.

Cât pentru acțiunele în resoluțiune întemeiate pe o condițiе resolutorie expresă sau tacită, ele având în realitate sorgintea lor în însuș contractul, vor fi cârmuite de legea acestui contract [4]).

Despre finele de neprimire care pot fi opuse acțiunei în anulare sau în rescisiune.

Finele de neprimire care pot fi opuse acțiunei în anulare sau în rescisiune sunt confirmarea (art. 1163, 1167,

---

recevoir de la juridiction française, thesă p. doctorat, Paris, 1881, p. 246 și 315), după care acțiunea în anulare întemeiată pe un viciŭ de consimțĕmênt, ar fi cârmuită de legea contractului, *lex loci contractus.*

[1]) Laurent, *op. cit.*, 72. Demangeat asupra lui Fœlix, *Dr. internat.*, I, p. 250, nota *a*. T. Huc, *loco suprà cit.* Despagnet, *op. cit.*, 304. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1894, No. 33 și *Dreptul* din 1894, No. 58.

[2]) Vedi t. V a lucr. noastre p. 97.

[3]) Laurent, *Dr. international,* VIII, 144 urm. Demangeat asupra lui Fœlix, *op. cit.*, I, p. 217, nota *a*. Despagnet, *op. cit.*, 304, p. 602.—*Contrà.* Trib. Ilfov, decisie *suprà cit.*, care aplică în specie legea țărei în care a avut loc convențiunea. Cpr. în acelaș înțeles T. Huc, X, 252. Aubry et Rau, I, § 31, p. 163 (ed. a 5-a). P. Fiore, *Diritto internaz. privato,* 294. V. asupra acestei controverse, Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international, Vente,* 20.

[4]) Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.* T. Huc, VIII, 462. Laurent, *op. cit.*, VII, 472. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

1190) și prescripția (art. 1900), care se întemeiază tot pe o confirmare tacită [1]).

I. Despre confirmarea sau ratificarea obligațiilor supuse anulării sau rescisiunei.

Observ. asupra locului unde legiuitorul nostru se ocupă despre confirmare.

Legiuitorul francez se ocupă despre confirmare în capit. următor, care tratează *despre proba obligațiilor*, ceea ce este greu de justificat, pentru că, de și actul confirmativ va servi de probă de câte ori va fi scris, el interesează mai mult fondul dreptului de cât chestia de dovadă [2]). De aceea, legiuitorul nostru, urmând, în această privință, Codul italian, a schimbat cu drept cuvênt ordinea admisă de legiuitorul francez, ocupânduse despre confirmare în secția de față. Legiuitorul n'a fost însă logic până la capăt, căci uitând schimbarea făcută, a lăsat art. 1190 în capit. probelor, unde el se găsește și în Codul francez. Pentru o mai bună metodă, noi am adunat sub aceiaș rubrică toate textele relative la confirmare, și le vom explica la un loc.

Definiție.

Confirmarea sau *ratificarea* [3]) consistă în faptul de a renunța la dreptul de a ataca un act contra căruia legea conferă acțiunea în anulare sau în rescisiune (art. 1190). Ceea ce constitue esența confirmărei este deci renunțarea la dreptul de a cere anularea obligațiunei.

Caracterul unilateral a confirmărei.

Confirmarea fiind o renunțare la acțiunea în anulare,

---

[1]) Cpr. C. București. *Dreptul* No. 5 din 1875, consid. de la p. 34, colona 2. Vedi și *infrà*, explic. art. 1900.

[2]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, II, p. 773, nota 1. T. Huc, VIII, 272.

Diferitele sensuri ale cuvêntului ratificare.

[3]) Cuvêntul *ratificare* este aici sinonim de *confirmare*, și nu trebuește confundat cu ratificarea actelor emanate de la un *negotiorum gestor* (art. 1096, § 2, 1546). In asemenea caz, ratificarea, fie expresă, fie tacită, echivalează cu un mandat: *Ratihabitio mandato comparatur* sau *æquiparatur* (L. 12 § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*). Vedi t. V, p. 311, nota 3; p. 344, text și nota 2. Cpr. C. București. *Curierul Judiciar* din 1895, No. 6. De aceea, noi vom întrebuința numai expresiunea *confirmare*, după cum fac mai toți autorii, înlăturând astfel ori ce confusiune. Cpr. Baudry, II, 1241. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 773, nota 1. Planiol, II, p. 411, nota 1. T. Huc, VIII 276. Demolombe, XXIX, 722 și XXXI, 205. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 261, nota 4. Laurent, XVIII, 560. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6440 urm. Mourlon, II, p. 834, nota 1.

este un act unilateral, ear nu o convenţie; de unde resultă două consecinţe, şi anume: 1° Ea este *definitivă* şi n'are nevoe de a fi acceptată de partea în folosul căreia ea are loc; ear acel care a făcut-o nu mai poate reveni asupra ei; 2° Actul care o constată nu are nevoe, de câte ori el este sub semnătură privată, de a fi redactat în mai multe exemplare (art. 1179), un singur exemplar fiind de ajuns, dacă el a fost remis celeilalte părţi [1]).

Deoseb. între confirmare şi renunţarea la un drept.

Din capul locului trebue să deosebim confirmarea de *renunţarea la un drept*; căci, de şi prin confirmare, se renunţă la dreptul de a ataca actul viciat, totuşi ori ce renunţare nu constitue o confirmare, de oare ce se poate foarte bine renunţa la un drept valid. Renunţarea este deci specia, ear confirmarea, genul.

Deoseb. între confirmare şi recunoaşterea unui drept.

Confirmarea se deosebeşte de asemenea de *recunoaşterea unui drept* (art. 1189), pentru că, de şi ambele presupun existenţa unei convenţiuni sau unui fapt juridic anterior, totuşi confirmarea implică în tot-deauna o recunoaştere, pe când recunoaşterea nu atrage neaparat o confirmare.

Deoseb. între confirmare şi novaţie.

In fine, confirmarea se deosebeşte de novaţie; căci, pe când novaţia are de scop crearea unei obligaţiuni noi, menită a înlocui pe acea veche [2]), confirmarea nu dă loc la o obligaţie nouă, ci validează numai pe acea veche. *Confirmatio nil dat novi* [3]).

Convenţiile care pot fi confirmate.

Actele anulabile singure pot fi confirmate.

Confirmarea consistând, după cum am vĕdut, în faptul de a renunţa la acţiunea în anulare sau în rescisiune pe care o conferă legea, se înţelege că ea se aplică numai la actele *anulabile*, contra cărora legea admite acţiunea în anulare sau în rescisiune (art. 1190), nulitatea fie

---

[1]) Cpr. Planiol, *op. cit.*, II, 1355, p. 413. Baudry, II, 1241. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6446, 6447, 6622. Laurent, XVIII, 563, 648. Demolombe, XXIX, 768. T. Huc, VIII, 273. Thiry, III, 149.—Dublul exemplar n'ar fi necesar de cât atunci când actul confirmativ ar fi conceput în spiritul unei transacţiuni şi ar atrage o obligaţie oare care din partea creditorului. Laurent, XVIII, 648. Baudry, II, *loco cit.* Pand. fr., I, 6623.

[2]) Vedi t. VI, p. 673, 674.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1241. Demolombe, XXIX, 724, 725. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6444 urm. Laurent, XVIII, 561, 562. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 261, text şi notele 1—3.

ea de formă sau de fond, absolută sau relativă, ear nu și la acele *inexistente* sau *fără ființă*. Confirmarea avênd, în adevĕr, de obiect ștergerea viciului de care este atinsă obligația, și obligația inexistentă ne producênd nici un efect (art. 966), nu există viciul care trebue să dispară prin confirmare. Ea este neantul, și neantul nu poate fi confirmat, după cum nici omul mort nu mai poate reînviea. *Quod nullum est confirmari nequit* [1]). Art. 1310 din Codul italian este formal în această privință [2]). Legea nu admite de cât o singură excepție la acest principiu, și anume acea prevĕdută de art. 1167, § ultim. Vedi *infrà* p. 49 urm.

Oblig. care nu pot fi confirmate.

Astfel, nu pot fi confirmate: obligațiile lipsite cu totul de consimțĕmênt [3]), de obiect sau de un obiect licit; obligațiile fără causă sau avênd o causă ilicită [4]); con-

---

[1]) Cpr. C. Galatz. *Dreptul* No. 13 din 1898. Thiry, III, 147. T. Huc, VIII, 276. Capitant, *Introduc. à l'étude du dr. civil*, p. 272. Laurent, XIV, 520 și XVIII, 564, 627. Baudry, II, 1242. Planiol, I, 320. Demolombe, XXIX, 729 urm. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 262. Marcadé, IV, 883, 899 și V, art. 1338, No. 1; art. 1398, No. 2. Mourlon, II, 1592. Bufnoir, *op. cit.*, p. 705. Vigié, II, 1620. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6449 urm. Demante, V, 309 bis I. Solon, *Nullités*, II, 350. Vedi t. V a lucr. noastre, p. 23 și 35; 116, 151, n. 3; t. VI, p. 195, n. 2; t. IV, p. 88, text și n. 3; p. 108, 241, p. 474, 733, etc.; t. III, p. 336, 362, 633, etc.—*Contrà*. Toullier D., III, partea II, 180 și IV, partea II, 518. Merlin, *Quest.*, t. 6, v° *Ratification*, § 5, No. 3, p. 582, care în *Répert.* (v° *Ratification*), susținuse părerea contrară.

Codul japonez și Codul german.

[2]) Cpr. și art. 119 din Codul japonez, promulgat la 28 april 1896. Acest text adaogă însă că, de câte ori părțile care au confirmat actul *inexistent*, cunoșteau nulitatea de care el era isbit, ele se considerà că au făcut un act nou. Vedi și art. 141 din Codul german: „Dacă actul *nul* este confirmat de autorul sĕu, dicea cest text, confirmarea trebue să fie considerată ca un act juridic nou". Vedi și art. 144 din acelaș Cod, care vorbește de confirmarea unui act *anulabil*. Confirmarea, după acest text, n'are nevoe de a îndeplini formele cerute pentru actul juridic care se confirmă. Acest principiu este admis și la noi, cu toate că nu avem nici un text în această privință. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1896, consid. de la p. 1188. *C. judiciar* din 1896, No. 38.

[3]) De ex., convențiile făcute din șagă, *par plaisanterie*, *jocandi causa*; acele încheiate cu un copil, cu un smintit, etc. Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I. 6453. Larombière, IV, art. 1338, No. 5.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 6455 urm. T. Huc, VIII, 276.

venţiile contrare bunelor moravuri, de exemplu, pactele asupra unei succesiuni viitoare [1]; obligaţiile naturale [2]; nulităţile de ordine publică perpetuă [3], precum sunt acele

---

[1]) Veḍi t. V a lucr. noastre, p. 116; t. III, p. 364 şi *suprà*, p. 3, nota 1. Cpr. T. Huc, VIII, 276. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6464 urm. Laurent, XVIII, 575 urm. Demolombe, XXIX, 729. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 271, nota 4. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1729 (ed. a 2-a). Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 261 bis (ed. a 2-a). Duvergier, *Vente*, I, 228. C. Metz. Sirey, 45. 1. 785. Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 89. 1. 34. Veḍi şi *infrà*, p. 74, text şi nota 1.—Unii ar voi ca confirmarea să poată avea loc în urma deschiderei moştenirei (Toullier D., IV, partea II, 516. Larombière, IV, art. 1338, No. 20), însă această părere este inadmisibilă. Tot ce se poate ḍice este numai că, în urma deschiderei moştenirei, părţile pot face o nouă convenţie în termenii actului primitiv; ele nu pot însă să dea viaţă unui act inexistent. Cpr. Cas. rom., 13 sept. 1899, *Dreptul* No. 60 din 1899. *C. judiciar*, No. 34 din 1899. Pacte succesorale.

[2]) Debitorul poate confirma o obligaţie naturală tacitamente, plătind ceea ce datoreşte *naturaliter* (art. 1092, § 2), fără a o putea însă confirma în mod expres, pentru că obligaţia naturală nefiind infectată de un viciu care s'o facă nulă, nu se poate confirma o obligaţie neviciată. Cpr. T. Huc, VIII, 276 şi autorii citaţi în t. VI a lucrărei noastre, p. 19, nota 1. Larombière, III, art. 1235, No. 9 şi IV, art. 1338, No. 6.—*Contrà*. Marcadé, V, art. 1338, p. 93—95 şi autorii citaţi în t. VI a lucr. noastre, p. 18, n. 3. Oblig. naturale.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 276. Laurent, XVIII, 599. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6536. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 263.

Astfel convenţia prin care creditorul ar fi fost împuternicit a dispune de lucrul amanetat, fără formalităţile prescrise de lege (art. 1689 C. civ., 488 C. com., 604 C. Calimach) (veḍi *infrà*, p. 73, text şi nota 2) sau a deveni proprietar a imobilului constituit anticresă prin singura neplată a datoriei la termenul stipulat (art. 1701 C. civ.), fiind isbită de o nulitate de ordine publică perpetue, nu e susceptibilă de confirmare. Cpr. Laurent, XVIII, 599. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6537. Larombière, IV, art. 1338, No. 9. Exemple de nulităţi de ordine publică. Art. 1689, 1701 C. civ., 488 C. com., 604 C. Calimach.

S'a decis de asemenea că nulitatea contractului de asigurare maritimă resultând din imprejurarea că asemenea contract a fost incheiat contrar dispoziţiilor art. 619 C. com., fiind de ordine publică, nu poate fi acoperită prin confirmarea expresă sau tacită a părţilor. Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6539 şi *Assurance maritime*, 164. Massé, *Dr. comm.*, III, 1546. Art. 619 C. com.

S'a mai decis încă că nulitatea contractului prin care concesionarul unei căi ferate sau a unui tranway, cedează altuia concesiunea sa, fără autorisarea Guvernului sau comunei, fiind de ordine publică, nu poate fi acoperită prin o Cedarea concesiunei unei căi ferate, etc.

care resultă din substituţiile fideicomisare (art. 803), din liberalităţile făcute unor corporaţiuni incapabile [1]) etc.; nulităţile stabilite în interesul terţiilor, care toate sunt de interes general [2]); nulităţile care derivă din un viciu de formă în contractele solemne [3]), etc.

In privinţa actelor solemne legiuitorul face aplicarea acestui principiu în art. 1168.

Art. 1168.—Donatorul nu poate repara, prin un act confirmativ, viciurile unei donaţiuni între vii; nulă în privinţa formei, ea trebue să se refacă cu formele legiuite. (Art. 801, 813 urm., 1167 § ultim. Art. 1339 C. fr.).

Contracte consensuale.

In regulă generală, contractele se formează prin consimţemêntul părţilor contractante. Indată ce ele au con-

---

confirmare expresă sau tacită. Cpr. C. Paris. D. P. 83. 1. 171. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6541.

Nulităţi de ordine publică neperpetuă.

In privinţa nulităţilor de ordine publică care nu sunt perpetue, se admite însă, după o opinie, că ele pot fi acoperite prin comfirmare, de câte ori causa care aduce nulitatea a încetat.

Art. 1309. Controversă.

Astfel, o cesiune lovită de nulitate, ca contrară art. 1309, ar putea fi confirmată în urma încetărei funcţiunei care se opunea la validitatea ei, precum ar fi, de exemplu, casul în care judecătorul care cumpărase creanţa litigioasă, ar fi demisionat sau ar fi trecut la un tribunal care nu este chemat a judeca procesul. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 263, text şi nota 9 şi § 339, p. 272, nota 7. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6543. T. Huc, VIII, 276. Cas. fr. Sirey, 90. 1. 49.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 600 şi XIX, 14. Demolombe, XXIX, 66 urm. Această din urmă părere este singură juridică. Vedi *infrà*, p. 76.

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 599. T. Huc, VIII, 276. Cas. fr. D. P. 70. 1. 349. Cas. rom. (în privinţa corporaţiilor incapabile), Bulet. 1892, p. 860. C. Bucureşti şi Cas. rom. (în privinţa substituţiilor), *Dreptul* din 1887, No. 11 şi 64. Bulet. Cas. 1887, p. 574. *C. judiciar* din 1894, No. 2. Bulet. Cas. S-a I, 1893, p. 1121 şi *Dreptul* din 1894, No. 8. Vedi în privinţa neconfirmărei substituţiilor oprite, t. IV a lucr. noastre, p. 733, text şi nota 2.

[2]) Astfel, părţile n'ar putea să acopere prin confirmare nulitatea subrogaţiei consimţită de debitor, fără îndeplinirea condiţiilor de formă prescrise de art. 1107, pentru că asemenea nulitate este de ordine publică în semnul larg al cuvêntului. Cpr. Laurent, XVIII, 600, *in fine*. T. Huc, VIII, 276. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 264. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6545.

[3]) Vedi *suprà*, p. 4.

simțit, există contract sau convențiune (art. 942). Astfel, dacă am convenit cu cineva să'i vênd un lucru fie mobil, fie imobil, cu un preț anume determinat, pe care l'a acceptat și cumpărătorul, vênd̦area este perfectă și proprietatea este strămutată la cumpărător, de și prețul nu s'a plătit și lucrul n'a fost trădat (art. 1295). Nu este chiar nevoe, în specie, de un act scris (*instrumentum*), pentru că contractul va putea în tot-deauna fi dovedit prin marturi, în casurile în care această dovadă este admisă de lege (art. 1191 urm.), și, în ori ce caz, prin mărturisire sau jurământ. Cu alte cuvinte, inscrisul nu este cerut în specie ca un element constitutiv al contractului, *ad solemnitatem*, ci numai ca mijloc de probă, *ad probationem*, și aceasta este adevarat pentru toate contractele consensuale.

Contracte solemne.

Prin excepție însă, unele contracte sunt solemne, adecă supuse, în privința perfecțiunei lor, la forme anume statornicite de lege, fără de care ele nu au ființă. Actul scris nu mai este de astă dată un simplu mijloc de probă (*instrumentum probationis*), ca în contractele consensuale, ci un element constitutiv al contractului. Astfel sunt donațiunele, testamentele, convențiile matrimoniele, ipotecele, etc.[1]).

Donațiune.

Donațiunea este deci un contract solemn pentru care se cer anume condițiuni, adecă un act autentic (art. 813) [2]). Deci, dacă această condițiune ar lipsi, actul ar fi inexistent sau n'ar avea ființă [3]). Aceasta resultă atât din art. 813, cât și mai cu samă din art. 1168, după care donațiunea *nulă în privința formelor, trebue să se refacă cu formele legiuite*. Viciurile unei donațiuni n'ar putea deci fi reparate prin un act confirmativ, nici de dăruitor, nici de donatar, de și legea vorbește numai de cel dintâi [4]),

---

[1]) Vedi t. IV a lucr. noastre, p. 107 și t. V, p. 15, 16.

[2]) In Sêrbia, o donațiune chiar verbală, urmată de executare, este valabilă (art. 564 C. proced. sêrb.), așa că, după acest Cod, donațiunea nu este un contract solemn. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1901, No. 25.

Codul sêrbesc.

[3]) Cpr. C. Iași. *Dreptul* din 1881, No. 4, care stabilește foarte bine aceste principii. Vedi și C. Craiova. *Dreptul* din 1898, No. 84 și din 1899, No. 43. Vedi și autoritățile citate în t. IV a lucr. noastre, p. 107, nota 1.

[4]) Donațiunea nu poate, în adevĕr, fi inexistentă pentru dăruitor și anulabilă pentru donatar; ea fiind inexistentă față

pentru că neantul nu poate fi confirmat [1]), soluţie care se va aplica prin analogie la toate contractele solemne, convenţiuni matrimoniale, ipoteci, etc. [2]).

Donaţia nu poate fi confirmată nici în mod indirect.

Donaţiunea n'ar putea fi confirmată nici în mod indirect, pe cale de novaţie, pentru că novaţia presupune ca şi confirmarea, o obligaţie preexistentă la care creditorul renunţă ; ori, în specie, donaţiunea fiind inexistentă, nu produce nici o obligaţie care să poată servi de baza novaţiunei [3]).

Confirmarea unei donaţiuni infectată de o altă nulitate de cât viciul de formă.

Art. 1168 nevorbind de cât de donaţiile *nule în privinţa formelor*, este străin de celelalte viciuri care ar putea să infecteze contractul; de unde resultă că dăruitorul ar putea să confirme donaţiunea infectată de o altă nulitate, de ex., de un viciŭ al consimţĕmêntulni, dol, eroare sau violenţă, sau de un viciŭ de incapacitate. Asemenea viciuri vor putea în tot-deauna fi şterse în donaţii, ca şi în celelalte contracte, prin efectul confirmărei (art. 1167, 1190) [4]).

Confirmarea din partea moştenitorilor dăruitorului. Art. 1167, § ultim.

Dar dacă dăruitorul nu poate nici în mod expres, nici tacitamente, să confirme o donaţiune nulă în privinţa formelor, pentru că legea o consideră ca inexistentă, aceiaş

---

cu ambele părţi contractante, nici una din ele n'o poate confirma, ci trebue s'o refacă în formele legiuite (art. 1168). Demolombe, XXIX, 743. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6505.—*Contrà.* Larombière, IV, art. 1339, 1340, No. 9 urm.

[1]) Cpr. Car. rom., 22 fevr. 1900 şi C. Craiova. *C. judiciar* din 1900, No. 22. *Dreptul* din 1898, No. 84 şi din 1899, No. 43.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6507. Guillouard, *Contr. de mariage*, I, 198, 289 urm. T. Huc, IX, 44, 45. Laurent, XVIII, 591; XXI, 46 şi XXX, 437, 447.—*Contrà.* Duranton, XIII, 272. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 264, nota 13.

[3]) Laurent, XVIII, 589. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6498. Demolombe, XXIX, 741.—*Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 337, p. 264, nota 12. Larombière, IV, art. 1339, 1340, No. 7 şi 9.—Dăruitorul ar putea să asigure un efect liberalităţei nule în privinţa formelor, prin o dispoziţie testamentară ; însă în asemenea caz, dispoziţia nu mai este o donaţie, ci un legat, care 'şi va produce efectele sale ca dispoziţie de ultimă voinţă. Demolombe, XXIX, 742. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6499. Larombière, *loco cit.*, No. 8. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 264, nota 12.

[4]) T. Huc, VIII, 277. Demolombe, XXIX, 737. Laurent, XVIII, 587. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6492, 6513. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 264. Lorombière, IV, art. 1339, 1340, No. 1, şi toţi autorii.

regulă ar trebui să fie aplicabilă și moștenitorilor sĕi, de oare ce un act inexistent nu poate fi transformat în un act anulabil prin moartea autorului lui. Neantul tot neant remâne. Cu toate acestea legiuitorul, prin art. 1167, § ultim, admite soluția contrară :

Art. 1167, § ultim.—Confirmațiunea sau ratificațiunea, sau execuțiunea voluntară a unei donațiuni, făcută de către ereḑii sau representanții donatorului, după moartea sa, ține loc de renunțare atât în privința viciilor de formă, cât și în privința ori cărei alte excepțiuni. (Art. 800 urm., 1168, 1190 C. civ. Art. 1340 C. fr.).

Așa dar, după acest text, care, ori cât s'ar ḑice, este o anomalie, deși el se vede reprodus în Codul italian (art. 1311) și în alte legislațiuni străine, moștenitorii sau representanții [1]) dăruitorului pot să confirme atât expres cât și tacitamente o donațiune care ar fi nulă în privința formelor, însă *numai în urma morței dăruitorului* [2]).

Art. 1167, § ultim aplicând deci moștenitorilor sau representanților dăruitorului dreptul comun, art. 1900, Art. 1900. Controversă.

[1]) Prin representanți *(les ayants cause)*, legiuitorul înțelege toți succesorii cu titlu universal sau singular a căror drepturi se deschid prin moartea dăruitorului. Astfel sunt: moștenitorii propriu ḑiși, moștenitorii neregulați, legatarii cu titlu universal, sau cu titlu particular, etc. Expresiunea *representanți*, de care se servește textul, nu cuprinde însă pe succesorii particulari prin acte între vii, precum ar fi de ex. un cumpărător, un schimbător, un donatar de bunuri presente, etc. Aceștia pot deci confirma, atât în mod expres cât și tacitamente, *chiar în timpul vieței dăruitorului*, donațiunea consimțită de acest din urmă, infectată de un viciŭ de formă; căci nu mai e vorba în specie de confirmarea prevĕḑută de art. 1167, ci de ratificarea prevĕḑută de art. 1546, § 2. Ori, nimic nu împedică pe cei de al treilea, care ar avea drepturi dobêndite asupra lucrului ce face obiectul unei donațiuni nule în privința formei, de a ratifica această donațiune, conform art. 1546, după cum ar face adevaratul proprietar pentru actele consimțite asupra lucrului sĕu de un terțiu, care nu era nici proprietar, nici mandatar. Cpr. Larombière, IV, art. 1339, 1340, No. 14. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6511. Demolombe, XXIX, 746. Laurent, XVIII, 597. Ce se înțelege prin representanți.

[2]) Confirmarea care ar avea loc înaintea morței dăruitorului, ar avea, în adevĕr, caracterele unui pact succesoral oprit de lege. Cpr. Baudry, II, 1243. Thiry, III, 147. Pand. fr., I, 6509. Laurent, XVIII, 598. Demolombe, XXIX, 745. Duranton, XIII, 291. Marcadé, V, art. 1340, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 265, nota 14. C. Bastia. Sirey. 54. 2. 236.

inaplicabil dăruitorului, este din contra aplicabil moștenitorilor săi. Acești din urmă vor putea deci să confirme donațiunea prin tăcerea lor în timp de dece ani, după cum ei pot s'o confirme prin un act osebit sau prin executarea ei (art. 1167). Prin o stranie anomalie, pe care autorii în zadar caută s'o explice [1]), donațiunea, care în timpul vieței dăruitorului nu'și avea ființă, se consideră ca existentă după moartea sa, fiind că ea este supusă confirmării. Moștenitorii vor trebui deci să propue nulitatea în curs de dece ani de la moartea autorului lor; căci, dacă în acest timp, ei remân în inacțiune, viciile actului dispar și el devine valid [2]).

Aplicarea dreptului comun.

Confirmarea expresă sau tacită emanată de la moștenitorii sau representanții dăruitorului, este supusă regulelor dreptului comun (art. 1167, 1190) în ceea ce privește con-

---

[1]) Vedi diversele explicațiuni prin care doctrina caută a justifica această dispositie excepțională și neexplicabilă, în Pand. fr., *Oblig.*, I, 6508. Thiry, III, 147. Baudry, II, 1243. Marcadé, V, art. 1339, 1340, No. 1. Mourlon, II, 1597. Arntz, III, 367, 368. Demolombe, XXIX, 744. Larombière, IV, art. 1339, 1340, No. 13. Laurent, XVIII, 593. T. Huc, VIII, 278. Alex. Cerban, *Gaz. tribunalelor* (Iași), No. 2 din 16 dechembrie 1900. Vedi și nota lui Devilleneuve în Sirey, 54, 2. 236.

[2]) Cpr. Cas. rom. și C. Craiova. *Curierul judiciar* din 1900, No. 22 și *Dreptul* din 1900, No. 74. *Gaz. tribunalelor*, No. 2, din 15 dechembrie 1900 și *Dreptul* din 1899, No. 43 și 60. *Dreptul* din 1898, No. 84. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 46. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1901, No. 25. Vedi și trib. Iași. *Dreptul* din 1883, No. 17. Tot în acest sens este și jurisprudența franceză. Vedi D. P. 61. 2. 79. D. P. 62. 1. 341. D. P. 63. 1. 71. D. P. 67. 2. 154. D. P. 69. 1. 246. Sirey, 70. 2. 124. Cpr. Demante, V, 313 bis 1. Laurent, XII, 229 și 482 urm.; XVIII, 592; XIX, 13. T. Huc, VIII, 278, *in fine*. Fuzier-Herman, III, art 1304, No. 89. Massé, observ. în Sirey, 62. 1. 561. Duranton, XII, 538. Pand. fr., *Oblig.*, *I*, 6829. Troplong, *Donations*, II, 1086. Vazeille, *Prescription*, II, 546. Leroux de Bretagne, *Nouv. tr. de la prescription*, II, 1143. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 108, nota și p. 242. Vedi și *infrà*, p. 75, text și n. 2.—*Contrà*. Demolombe, XXIII, 296 și XXIX, 120, 121. Marcadé, V, art. 1340, No. 3, p. 101. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 276, text și nota 19. Saintespès-Lescot, *Donations*, III, 581. Larombière, IV, art. 1304, No. 62. Acești autori aplică în specie prescripția de 30 de ani.

diţiile sub care ea poate să atragă renunţarea la dreptul de a propune nulitatea [1]).

Art. 1167, § ultim, care permite moştenitorilor de a confirma o donaţie inexistentă, fiind o derogare de la principiile generale, este de strictă interpretare şi, ca atare, nu poate fi întins prin analogie la celelalte acte solemne [2]). Art. 1167, § ultim, este o dispoziţie excepţională. Controversă.

Tot pentru aceleaşi motive, trebue să decidem, de şi chestiunea este controversată, că dispoziţia excepţională a art. 1167, § ultim nu se aplică la testamente [3]).

Cu toate acestea, atât doctrina cât şi jurisprudenţa aplică acest text şi la testamentele nule pentru vicii de formă, afirmând, fără a da însă nici o dovadă, că motivele acestei dispoziţiuni excepţionale sunt comune atât dispoziţiilor între vii cât şi testamentelor ; ceea ce nu este adevarat, pentru că, pe când formele de care legiuitorul a înconjurat donaţiunele au de scop împedicarea dispoziţiilor între vii, pentru ca bunurile să nu easă din familie, formele testamentelor din contra tind la executarea ultimei voinţe a defunctului. Nefiind deci aceleaşi motive de a decide, testamentele ar trebui să remâe sub imperiul principiilor generale. Cu toate acestea, atât doctrina cât şi jurisprudenţa, precum am spus mai sus, se pronunţă în sens contrar [4]), admiţênd confirmarea din partea moşteni- Aplic. acestui text la testamente. Controversă.

---

[1]) Laurent, XVIII, 594. T. Huc, VIII, 278. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6525, şi autorităţile citate acolo. Cpr. Cas. fr. D. P. 74. 1. 219.

[2]) Laurent, XVIII, 596. T. Huc, VIII, 278. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6532.—Vedi însă Cas. fr. D. P. 69. 1. 246.

[3]) Cpr. Laurent, XIII, 461, 464 şi Ante-proiect, III, p. 368 urm. Pand. fr., XXVI, *Don. et testaments*, 7796, 7797. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1892, No. 59, consid. de la p. 471, colona, 1. Vedi şi t. IV a lucr. noastre, p. 476, 477.

Nici art. 1900 nu este aplicabil la testamente. Vedi *infrà*, explic. acestui text, p. 81, 82. Art. 1900.

[4]) Pand. fr. t. XXVI, *Don. et testaments*, 7798 urm. Demolombe, XXIX, 750. Larombière, IV, art. 1339, 1340, No. 17. Demante, t. IV, 140 bis I şi t. V, 313 bis II. Marcadé, V, art. 1340, No. IV. Thiry, II, 426. Duranton, IX, 174. Solon, *Nullités*, II, 411. Mourlon, II, 774. Grenier, *Don. et test.*, II, 325, p. 783 urm. (ed. Bayle-Mouillard, din 1846). Aubry et Rau, VII, § 664, p. 95 şi § 724, p. 508. C. Rennes, Sirey, 52. 2. 287. D. P. 53. 2. 33. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa română. Vedi *Dreptul* din 1886, No. 14 şi 56. *Dreptul* din 1887, No. 78. *Dreptul* din 1888, No. 15 şi 46.

torilor testatorului. Curtea noastră supremă a decis că acest principiu era admis și sub Codul Caragea [1]).

Singura restricție, pe care a admis-o Curtea de casație, este că nu se poate confirma o dispoziție care ar fi în contra ordinei publice sau interesului general [2]). In specie, era vorba de un legat făcut unei persoane morale străine nerecunoscută de Guvernul român, și Curtea dice foarte bine că executarea sau confirmarea testamentului din partea moștenitorilor testatorului nu poate să facă să existe ceea ce juridicește n'are ființă. Curtea din București nu admisese, ce e dreptul, această restricție [3]), însă decisia sa a fost cu drept cuvênt casată.

Diversele specii de confirmare și condițiile cerute pentru ca confirmarea să poată avea loc.

Art. 1190.—Actul de confirmațiune sau ratificațiune a unei obligațiuni, în contra căreia legea admite acțiunea în nulitate, nu este valabil de cât atunci când cuprinde obiectul, causa și natura obligațiunei, și când face mențiune de motivul acțiunei în nulitate, precum și despre intențiunea de a repara viciul pe care se întemeia acea acțiune. (Art. 959, 961, 966, 1163, 1167, 1168, 1900 C. civ. Art. 1338, § 1 C. fr.).

Art. 1167, § 1 și 2.—In lipsa unui act de confirmațiune sau de ratificațiune, este destul ca obligațiunea să se execute voluntar, după epoca în care obligațiunea putea fi valabil confirmată sau ratificată.

Confirmațiunea, ratificațiunea sau execuțiunea voluntară, în forma și epoca determinată de lege, ține loc de renunțare în privința mijloacelor și excepțiunelor ce puteau fi opuse acestui act, fără a se vatama însă drepturile persoanelor a treia. (Art. 793, 1163, 1168, 1190, 1843 C. civ. Art. 1338, § 2 și 3 C. fr.).

Confirmarea expresă sau tacită.

Confirmarea poate fi expresă sau tacită, fiind că ea nu este de cât o manifestare a voinței omului, și această voință poate, în regulă generală, afară de excepțiile prevĕdute de lege, să se manifeste atât în mod expres cât și tacit.

Capacitatea acelui care confirmă.

Confirmarea, fie expresă, fie tacită, constituind o renunțare la dreptul de a ataca obligația anulabilă, și prin

Dreptul din 1890, No. 27 și 53. *Dreptul* din 1891, No. 43 și din 1892, No. 75. *Dreptul* din 1897, No. 5. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 474, 477, text și nota 2.

[1]) Bulet. Cas. S-a I, anul 1897, p. 1184.

[2]) *Dreptul* din 1892, No. 75 și Bulet. Cas. S-a 1, anul 1892, p. 860.

[3]) *Dreptul* din 1891, No. 43.

urmare, un act de dispoziție, acel care confirmă o obligație supusă anulării sau rescisiunei, trebue să aibă capacitatea de a dispune [1]).

Confirmarea poate să aibă loc prin mandatar; însă fiind că ea constitue un act de dispoziție, mandatul trebue să fie special (art. 1536, § 2), pentru că mandatul conceput în termeni generali cuprinde în genere numai actele de administrație (art. 1536, § 1) [2]). Confirmarea prin mandatar. Mandat special. Art. 1536.

O altă condiție cerută pentru ori ce confirmare în genere este că acel care confirmă trebue să cunoască viciul ce el înțelege a acoperi. Această condiție fiind cerută în privința confirmărei exprese (art. 1190), se aplică și confirmărei tacite, ea fiind o condiție intrensecă care derivă din însuș natura confirmărei. Confirmarea, fie expresă, fie tacită, cuprinḑênd o renunțare, nu se poate renunța la un drept necunoscut. Atât doctrina cât și jurisprudența sunt unanime în această privință [3]). Cunoașterea viciului care se acopere.

Art. 1190 adaogă, în privința confirmărei exprese, că actul confirmativ trebue să exprime intenția de a repara viciul pe care se întemeiază acțiunea în anulare. Această condiție se aplică și la confirmarea tacită, pentru că ori ce confirmare implică voința de a renunța. Această condiție resultă, în privința confirmărei tacite, și din art. 1167, care cere ca ea să fie *voluntară;* de unde resultă că executarea trebue să cuprindă voința de a renunța [4]). Intenția de a repara viciul de care e atinsă oblig.

In fine, ultima condiție comună ori cărei confirmări în genere, este relativă la timpul în care ea se poate produce în mod valid. Momentul când confirmarea poate avea loc.

Legea neprevḑḑênd nici un termen în această privință, principiul este că ori ce obligație supusă anulărei sau res-

---

[1]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6594. T. Huc, VIII, 276. Baudry, II, 1246. Thiry, III, 148, *in fine*. Laurent, XVIII, 606. Larombière, IV, art. 1338, No. 40.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6597.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1244. Thiry, III, 148. Demolombe, XXIX, 771. Laurent, XVIII, 607. Solon, *Nullités*, II, 411. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6599 și 6637. Aubry et Rau, IV, § 377, p. 266, text și nota 21. Larombière, IV, art. 1338, No. 35. Demante, V, 310 bis I. Cas. fr. *Pand. Période.* 89. 1. 435. Sirey, 90. 1. 12. D. P. 89. 1. 343. Veḑi și numeroasele decisiuni citate în Pand. fr., *Oblig.*, I, 6599.

[4]) Pand. fr. *Oblig.*, I, 6600, 6658 urm.

cisiunei, poate fi confirmată îndată ce ea a luat naștere. De câte ori însă viciul obligației este de natură a se prelungi un timp oare-care, confirmarea nu poate să fie folositoare de cât atunci când această stare de lucruri a încetat; altfel confirmarea ar fi infectată de acelaș viciŭ de care este atinsă însuș obligația. In acest sens art. 1167, § 1 dispune implicit că este un timp *în care obligația nu poate fi valabil confirmată sau ratificată* [1]).

Vicii de formă.

De câte ori este vorba de un viciŭ de formă, confirmarea poate să aibă loc imediat, pentru că acest viciŭ referinduse numai la proba obligației, poate să fie imediat acoperit [2]).

Vicii de consimțământ.

De câte ori este însă vorba de un viciŭ al consimțământului, confirmarea nu poate avea loc de cât la încetarea lui. Astfel, nulitatea care resultă din violență nu poate să fie ștearsă prin confirmare de cât în urma încetărei violenței (art. 959, 1900); acea care are de causă eroarea sau dolul, de cât în urma descoperirei lor (art. 1900). De asemenea, de câte ori un act este supus anulărei sau rescisiunei, pentru causă de incapacitate, incapabilul nu poate să'l confirme de cât atunci când a devenit capabil (art. 1163) [3]). Vedi *suprà*, p. 29 urm.

Confirm. înstrăinărei imobilului dotal.

Tot astfel, viciul care resultă din dotalitatea unui imobil înstrăinat în timpul căsătoriei, nu poate fi reparat de cât la încetarea dotalității.

Femeea poate însă confirma prin testament, în timpul căsătoriei, înstrăinarea imobilului dotal, făcută în contra legei, pentru că testamentul neproducêndu'și efectele sale de cât în momentul morței testatorului (art. 802), acest eveniment a făcut să înceteze dotalitatea [4]).

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1245. Laurent, XVIII, 609. Demolombe, XXIX, 754, 755. Pand. fr., I, 6553. Demante et Colmet de Santerre, V, 309 bis II. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 265.

[2]) Larombière, IV, art. 1338, No. 16. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6554.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1891, p. 300.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1245, *in fine*. Planiol, II, 1351. C. Caen. D. P. 88. 2. 229. Sirey, 89. 2. 171.—Confirmarea poate deci să resulte din un testament. Ea poate de asemenea să resulte din o scrisoare, care ar întruni condițiile prescrise de art. 1190. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1896, p. 1186. *C. judiciar* din 1896, No. 38. Cas. fr. D. P. 82. 1. 412. D. P. 75. 1. 488. T. Huc, VIII, 273. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6620.

Confirmarea înstrăinărei imobilului dotal făcută în timpul căsătoriei poate să resulte și din un act posterior desfacerei căsătoriei [1]).

Am dis că confirmarea este expresă sau tacită. Cea dintâi există atunci când debitorul declară formal că voește să confirme obligația supusă anulărei sau rescisiunei (art. 1190); ear cea de a doua, când această voință resultă din oare care fapte care o presupun neaparat. Art. 1167 citează, *exempli gratia*, executarea voluntară. Confirmare expresă sau tacită.

Confirmarea expresa (art. 1190).—Dovedirea ei.

Confirmarea este expresă de câte ori voința acelui care renunță la acțiunea în anulare, resultă din o declarație formală, care constitue actul de confirmare de care vorbește art. 1190. Confirmarea nu este însă un act solemn, și actul scris nu este o condițiie esențială pentru existența ei. Aceasta resultă din art. 1167, care admite confirmarea tacită. Din primele cuvinte ale art. 1190 ar părea să resulte că confirmarea expresă nu poate fi stabilită de cât prin un act scris; însă aceasta nu este adevarat, fiind că acest text nu cere neaparat pentru existența confirmărei un act scris, ci determină numai condițiile ce trebue să întrunească actul, de câte ori s'a încheiat asemenea act. Confirmarea expresă se va dovedi deci conform dreptului comun. In lipsa unui act scris, redactat conform prescripțiilor art. 1190, ea se va dovedi prin mărturisire sau jurământul decisoriu al părței, prin marturi sau presumțiuni, dacă obligația nu întrece suma de 150 lei, sau dacă există un început de probă scrisă [2]). Dovedirea confirmărei exprese. Aplicarea dreptului comun.

Confirmarea expresă mai poate încă fi dovedită prin un act scris, autentic sau sub semnătură privată [3]); însă Condițiile ce trebue să întrunească actul scris.

[1]) Cpr. Trib. Suceava și Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 18 și Bulet. Cas. anul 1891, p. 300.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1247. Thiry, III, 149. Laurent, XVIII, 613. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6602. Demante, V, 309 bis III și IV. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 268, nota 25. Marcadé, V, art. 1338, No. IV. Planiol, II, 1353. Duranton, XIII, 276. Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 59. 1. 287. Trib. Iași. *Dreptul* din 1883, No. 17, consid. de la p. 137. C. București. *Dreptul* din 1875, No. 5, consid. de la p. 35.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 267. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6619. Planiol, II, 1353, *in fine*.

pentru aceasta trebue ca actul scris, *instrumentum*, să întrunească următoarele condiţii prescrise de art. 1190 :

1° El trebue să cuprindă *obiectul*, *causa* şi *natura obligaţiunei confirmate* [1]), pentru ca ea să nu poată fi confundată cu alta. Nici o formulă sacramentală nu se cere în această privinţă.

2° El trebue să facă menţiune de motivul acţiunei în anulare [2]), adecă să arăte viciul care făcea ca obligaţia să fie supusă anulărei sau rescisiunei, şi aceasta pentru ca confirmarea să fie făcută în cunoştinţă de causă.

3° Actul confirmativ trebue, în fine, să facă menţiune despre intenţiunea de a repara viciul pe care se întemeiază acţiunea în anulare sau în rescisiune. Nici un termen sacramental nu este cerut în această privinţă, fiind suficient ca din termenii actului, ori care ar fi ei, această intenţie să resară în mod neîndoelnic [3]).

Astfel, s'a decis că cuvintele *confirm sau ratific obligaţia de faţă*, scrise de un major pe obligaţia contractată de dênsul în timpul minorităţei sale, şi care constată această împrejurare, îndeplinesc condiţiile cerute de art. 1190 şi constituesc o confirmare validă [4]).

Cele trei condiţii mai sus expuse sunt prescrise sub pedeapsă de nulitate. Astfel, dacă debitorul s'a mulţămit a declara pur şi simplu că confirmă cutare act, încheiat

---

[1]) Textul francez dice că actul de confimare trebue să cuprindă substanţa obligaţiei, *la substance de l'obligation*, adecă ceea ce permite de a o distinge de altă obligaţie. Cpr. T. Huc, VIII, 272.

[2]) Adecă atât *motivul* de fapt cât şi acel de drept. Cas. fr. D. P. 59. 1. 509. Laurent, XVIII, 616. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6608. T. Huc, VIII, 272.

Casul în care oblig. este atinsă de mai multe vicii.

Dacă obligaţia este atinsă de mai multe vicii şi actul menţionează numai unul din ele, persoana care a făcut confirmarea păstrează acţiunea în anulare sau în rescisiune pentru viciile necuprinse în actul confirmativ. Cpr. Laurent, XVIII, 615. Demolombe, XXIX, 764. Pand. fr., I, 6604. Larombière, IV, art. 1338, No. 33. Fréminville, *Minorités*, II, 918. Solon, *Nullités*, II, 292. Duranton, XIII, 243. C. Limoges. Sirey, 48. 2. 466.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 617. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6610. Larombière, IV, art. 1338, No. 29.

[4]) C. Poitiers, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 535, nota 1. Cpr. Laurent, XVIII, 617. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6611.

în cutare ḑi, actul confirmativ este isbit de nulitate [1]; de unde resultă că judecătorii fondului nu trebue să se mărginească a ḑice în hotărîrea lor că debitorul a confirmat, o atare decisie fiind casabilă, ca una ce n'ar permite de a verifica dacă actul conrfimativ întruneşte sau nu condiţiile prescrise de lege [2].

In lipsa acestor menţiuni, actul menit a stabili confirmarea, *instrumentum probationis*, nu este valid; confirmarea poate însă să fie validă şi îşi va primi executare dacă, independent de act, ea poate fi stabilită altfel.

Actul care n'ar cuprinde toate menţiunele prescrise de lege ar putea servi ca început de dovadă spre a face admisibilă proba testimonială şi presumţiunele; căci, pe de o parte, el emană de la acela căruia 'i este opus, ear pe de alta, el face a fi de creḑut faptul confirmărei (art. 1197) [3]. Început de probă. Art. 1197.

Acest principiu nu va suferi excepţie de cât atunci când se va stabili că părţile au înţeles să nu să lege de cât prin un act regulat [4].

Dacă s'a prevĕḑut o clausă penală pentru casul în care partea n'ar executa un act confirmativ neregulat, clausa penală îşi va produce efectele sale la caz de neexecutare, şi nulitatea actului confirmativ nu va aduce, în specie, nulitatea clausei penale (art. 1067), pentru că, în casul de faţă, clausa penală se consideră ca obligaţie principală. Dacă actul confirmativ nu întruneşte condiţiile prescrise de lege, creditorul are drept numai la clausa penală; ear dacă el le întruneşte, creditorul poate să renunţe la clausa penală şi să ceară executarea obligaţiei confirmate [5]. Casul în care s'a prevĕḑut o clausă penală.

Confirmarea tacita (art. 1167).

Confirmarea tacită este acea care resultă din oare care acte de natură a implica în mod neîndoelnic renun-

---

[1]) Cpr. C. Angers. D. P. 62. 2. 37. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1886, No. 82.

[2]) Cas. fr. D. P. 57. 1. 339. Sirey, 58. 1. 142. Cpr. Laurent, XVIII, 618. Pand. fr., I, 6616.—Viloarea art. 1190 nu poate însă fi propusă pentru prima oară în casaţie. Cas. fr., Sirey, 89. 1. 80. D. P. 90. 1. 102.

[3]) Baudry, II, 1247. Laurent, XVIII, 619. Demolombe, XXIX, 764. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6617. Demante, V, 309 bis IV. Larombière, IV, art. 1338, No. 31, 32. Planiol, II, 1353.

[4]) Larombière, *loco suprà cit.* Duranton, XIII, 276.

[5]) Cpr. Duranton, XIII, 268. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6624.

ţarea la acţiunea în anulare sau în rescisiune. Forma obicinuită a confirmărei tacite este *executarea voluntară* a obligaţiei supuse anulărei sau rescisiunei, făcută în timpul capacităţei şi în cunoştinţă de causă (art. 959, 1167). Prin executarea, fie totală, fie parţială [1]), de bună voe a obligaţiei, partea care era în drept s'o dărâme, dovedeşte că a înţeles ca obligaţia să remâe validă.

Alte împrejurări care pot să aducă confirmarea oblig.

Executarea voluntară nu este singura împrejurare care poate să aducă confirmarea tacită a unei obligaţii anulabile. Judecătorii sunt liberi de a deduce confirmarea şi din alte fapte neîndoelnice a căror natură va atârna de împrejurări [2]). Astfel, s'a decis că faptul din partea minorului ajuns la majoritate de a primi preţul imobilului vêndut de epitropul sêu, constitue o confirmare tacită a vêndărei [3]).

Executarea oblig. trebue să fie voluntară.

Executarea, pentru a constitui o confirmare tacită, trebue să fie voluntară, adecă făcută în cunoştinţă de causă,

---

Executarea parţială a oblig.

[1]) Executarea parţială atrage deci confirmarea tacită, ca şi executarea totală, pentru că îndată ce există voinţa de a confirma, confirmarea există şi obligaţia este validă. Cpr. Laurent, XVIII, 635. Demolombe, XXIX, 776. Pand. fr., I, 6702. Massé-Vergé, III, § 586, p. 486. T. Huc, VIII, 274. Solon, *Nullités*, II, 437. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 268.

[2]) Cpr. Planiol, II, 1354. Thiry, III, 148. Baudry, II, 1241. Laurent, XVIII, 620. T. Huc, VIII, 275. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6628. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1893, consid. de la p. 235. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1891, No. 43, p. 341.—Vedi însă Massé-Vergé, III, § 586, p. 485, nota 18.

Aprecierea faptelor din care resultă confirmarea. Contoversă.

Camera reclamaţiunelor a Curţei de casaţie din Francia a decis de mai multe ori că judecătorii fondului aprecieză în mod suveran faptele din care resultă confirmarea tacită (cpr. D. P. 76. 1. 380; vedi şi Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1876, p. 30); pe când camera civilă a decis, din contra, că apreciarea caracterului legal a faptelor care constituesc o executare voluntară, presintă o chestie de drept, supusă controlului Curţei de casaţie. D. P. 88. 1. 224. D. P. 82. 1. 10. Cpr. Crépon, *Pourvois en cassation*, III, 1101 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6714 urm. Laurent, XVIII, 638.

[3]) Cas. rom. şi C. Bucureşti. Bulet. anul 1878, p. 39 şi *Dreptul* din 1875, No. 5.—O simplă cerere făcută de minorul ajuns major, în necunoştinţă că vêndarea imobilului sêu s'a făcut de epitrop fără îndeplinirea legiuitelor formalităţi, nu constitue însă o confirmare tacită. Trib. Tecuci. *Dreptul* din 1893, No. 66.

și cu intenția de a repara viciul de care obligația este atinsă [1]). Art. 1092, § 2 prevede în aceiaș ordine de idei că acțiunea în repetiție nu este admisă în privința obligațiilor naturale care au fost plătite *de bună voe*, adecă în cunoștință de causă a caracterului obligațiunei [2]). Art. 1092, § 2.

S'a dis că executarea trebue să fie voluntară în sensul că consimțemêntul acelui care confirmă trebue se fie lipsit de ori ce viciŭ [3]); însă, după cum foarte bine observă Laurent [4]), aceasta este atât de evident în cât legiuitorul nu avea nevoe s'o mai spue, pentru că ori ce manifestare a voinței, fie ea expresă, fie tacită, trebue spre a'și produce efectele sale, să fie lipsită de ori ce viciŭ de consimțemênt (art. 953). Ce se înțelege prin executare voluntară. Controversă.

Astfel, s'a decis, cu drept cuvênt, că executarea din partea debitorului, smulsă prin dol sau fraudă, nu constitue o confirmare validă; că executarea nu este voluntară, și deci, nu constitue o confirmare, atunci când debitorul, constrêns de creditorul sĕu, a executat obligația sa în scopul de a opri urmărirea acestui din urmă, etc. [5]).

Pe lângă cunoștința obligației anulabile ce debitorul voește a confirma, el trebue să mai cunoască încă și viciul de care această obligație este atinsă, și această cunoștință nu trebue să fie numai probabilă, ci certă, pentru că legea nu se mulțămește cu o simplă conjectură [6]). Cunoașterea viciului de care oblig. este atinsă.

Prin aplicarea acestui principiu, Curtea de casație din Francia a decis că nu este de ajuns ca judecătorii fondului să constate existența confirmărei din partea debitorului prin executarea voluntară a actului, și că decisia lor

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 189 și 271. Bulet. 1888, p. 470. Cas. fr. *Pand. Période.* 96. 1. 415.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1244. Demolombe, XXIX, 777. T. Huc, VIII, 274. Laurent, XVIII, 621. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6630 urm. Vedi și t. VI, a lucr. noastre, p. 16.

[3]) Aubry et Rau, IV, § 337, p. 269. Larombière, IV, art. 1338, No. 41.

[4]) Laurent, XVIII, 622.

[5]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6632, 6633 urm. Laurent, XVIII, 622.

[6]) Cpr. Pand. fr., I, 6637 urm. 6648. Laurent, XVIII, 630. T. Huc, VIII, 274. Larombière, IV, art. 1338, No. 36. Cas. fr. D. P. 54. 1. 31. Sirey, 54. 1. 686. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1885, consid. de la p. 271. Bulet. S-a 1, 1888, p. 470. C. București. *Dreptul* din 1891, No. 43. C. Craiova. *Dreptul* din 1887, No. 78.

este casabilă, dacă nu arată că confirmatorul a avut cunoștință de viciile ce infectau obligația și că el a avut intenția de a le repara [1]).

Tot casabilă ar fi și decisia care ar respinge o acțiune în anulare, sub cuvênt că acel care a pornit-o *a cunoscut sau a trebuit să cunoască*, în momentul executărei obligației sale, viciul de care ea era atinsă, judecătorii fondului fiind datori de a constata în mod positiv cunoștința ce el a avut în această privință [2]).

Este însă la adăpost de ori ce critică decisia care declară că o parte a executat o obligație cu voință și în cunoștință de causă [3]).

Intenția confirmatorului de a repara viciul oblig.

In fine, ultima condițiie cerută pentru existența confirmărei tacite este intențiunea debitorului de a repara viciul de care este atinsă obligația ce el voește a confirma, pentru că această intenție constitue tocmai esența confirmărei.

Deosebire între confirmarea expresă și aceea tacită.

Confirmarea tacită este deci, în principiu, cârmuită de aceleași regule ca și confirmarea expresă ; ceea ce este logic ; căci ori ce confirmare consistă în acelaș fapt juridic, adecă în renunțarea la acțiunea în anulare sau în rescisiune. Ori, această renunțare trebue să aibă acelaș caracter, fie că ea resultă din cuvinte, fie că ea se deduce din oare care fapte neîndoelnice. Singura deosebire care există între aceste două speciĭ de confirmări este că, pe când una se îndeplinește prin o declarație formală a voinței, cealaltă are loc fără nici o declarație și resultă din fapte neîndoelnice.

Dovedirea existenței condițiilor confirmărei tacite. Controversă.

Am expus condițiile ce trebue să întrunească confirmarea tacită spre a fi validă. Naște acum întrebarea : cine va trebui să dovedească existența acestor condițiuni ? S'a dis că dovada este în sarcina debitorului. In adevĕr, după art. 1167, *este de ajuns ca obligația să fi fost executată* pentru ca ea să fie tacitamente confirmată ; de unde ar resulta

[1]) Cas. fr. D. P. 57. 1. 425. Sirey, 58. 1. 209. Această decisie este aprobată de T. Huc, VIII, 274.—Vedi însă Laurent (XVIII, 631), care o găsește prea riguroasă.

[2]) Cas. fr. D. P. 64. 1. 345. D. P. 69. 1. 478.

[3]) Cas. fr. D. P. 64. 1. 345. D. P. 69. 1. 478. Sirey, 70. 1. 163.—Apreciarea faptelor și documentelor din care resultă că debitorul a avut cunoștință de viciul de care era atinsă obligația și a înțeles a'l repara, este suverană și scapă de controlul Curței supreme. Cas. fr. D. P. 70. 1. 333. Sirey, 70. 1. 199.

că creditorul n'are de cât să dovedească faptul executărei din partea debitorului, și prin aceasta a dovedit confirmarea. La aceasta se mai adaogă încă că eroarea nepresupunênduse nici o dată, debitorul care o invoacă, trebue s'o stabilească [1]).

Această opinie este însă în contrădicere atât cu textele legei cât și cu regulele admise în materie de dovedi. In adevĕr, sarcina probei incumbând acelui care face o propunere înaintea judecăței (art. 1169), acel care propune anularea obligației trebue să stabilească temeinicia acțiunei sale, adecă causa de anulare care atinge actul în litigiu. Dacă însă la această cerere pârîtul opune că viciul este acoperit prin confirmarea tacită care resultă din executarea obligației, el trebue să dovedească nu numai existența faptului din care resultă executarea, dar și aceea a tuturor condițiilor cerute pentru ca acest fapt să atragă după sine confirmarea obligației [2]).

Casul în care confirmatorul invoacă o eroare de drept. Controversă.

Autorii care impun creditorului sarcina de a dovedi existența condițiilor cerute pentru confirmarea tacită, admit însă o excepție la acest principiu, în privința erorei de drept; de unde resultă că dacă debitorul a confirmat obligația sa, cunoscênd viciile de care ea era atinsă, și susține, cu toate aceste, că el a fost indus în eroare asupra consecințelor juridice și efectelor legale a acestor vicii, lui îi incumbă sarcina de a administra dovada acestei erori de drept [3]).

Efectele confirmărei (art. 1167, § 2).

Sub această rubrică vom examina efectele confirmărei între părțile contractante și în privința celor de al treilea.

---

[1]) Cpr. în acest sens, Cas. fr., D. P. 59. 1. 323. Roland de Villargues, Répert. v° *Ratification*, 58. Fréminville, *Minorité*, II, 922. Merlin, *Quest.*, v° *Ratification*, § 5, No. 5, care în Repertoriul sĕu susținuse părerea contrară.

[2]) Cpr. Thiry, III, 148, *in fine*. T. Huc, VIII, 275, *in fine*. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6664. Baudry, II, 1247. Laurent, XVIII, 651. Demolombe, XXIX, 773. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 267, text și nota 22. Marcadé, V, art. 1338, No. IV. Cas. fr. D. P. 87. 1. 379. C. Agen. D. P. 51. 2. 8. Sirey, 51. 2. 177. Cas. rom. Bulet. anul 1888, consid. de la p. 471.

[3]) Cpr. Demolombe, XXIX, 775. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 267, text și nota 23. Marcadé, *loco suprà cit.* Larombière, IV, art. 1338, No. 38.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 652.

I° Efectele confirmărei între părți.

Confirmarea are efect retroactiv.

Efectul confirmărei, fie ea expresă, fie tacită, este de a face ca actul să nu mai poată fi atacat, ca și cum el n'ar fi fost atins de nici un viciŭ. Confirmarea avênd de efect de a face să dispară ori ce causă de anulare sau de rescisiune, are deci efect retroactiv între părți până în ziua contractărei obligației, așa că obligația e presupusă validă din capul locului. *Qui confirmat nihil dat*, zicea Molineus (Dumoulin).

Pentru ca confirmarea să producă aceste efecte trebuește însă ca autorul ei să aibă cunoștință de toate viciile care infectau obligația sa și să fi manifestat intenția de a le șterge pe toate; căci, dacă el nu le cunoștea pe toate, sau dacă cunoscêndule, n'a avut intenția de a acoperi de cât pe unele din ele, confirmarea nu'și va produce efectele sale de cât în mĕsura cunoștinței și intențiunei sale. Acest principiu se aplică nu numai la confirmarea expresă, ci și la acea tacită [1]).

Confirmare condițională.

Confirmarea poate fi pură și simplă sau condițională. In acest din urmă caz, ea este supusă principiilor care cârmuesc condițiile. Deci, dacă condiția nu se îndeplinește, confirmarea nu va avea loc, și incapabilul va putea să dărâme actul prin acțiunea în anulare sau în rescisiune [2]).

Netranscrierea confirmărei.

Confirmarea poate să fie relativă la transmiterea unei proprietăți imobiliare, de exemplu, la vêndarea unui imobil consimțită de un incapabil, în timpul incapacității sale, fără îndeplinirea formelor legale; și, în asemenea caz, ea nu are nevoe de a fi transcrisă, pentru că nu este un act translativ de proprietate, ci pur și simplu o renunțare la acțiunea în anulare sau în rescisiune care aparținea incapabilului [3]). *Confirmatio nihil novi juris dat*, zice un vechiŭ adagiŭ. Confirmarea, în adevĕr, nu transmite nici un drept, ci recunoaște numai de bun și valid un act preexistent.

Transcrierea înstrăinărei.

Instrăinarea consimțită de incapabil va trebui însă

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 655. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6723. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 269. Larombière, IV, art. 1338, No. 34.

[2]) Cpr. Laurent, XVIII, 656. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6728. Cas. fr. D. P. 57. 1. 339. Sirey, 58. 1. 142.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6758. Larombière, IV, art. 1338, No. 56. Troplong, *Transcription*, 97 și 131 (ed. a 2-a din 1864). Bufnoir, *Propriété et contrat* (1900), p. 706.

neaparat să fie transcrisă, înainte chiar de confirmare, pentru că, de și ea este supusă anulării sau rescisiunei, totuși poate să devie validă prin expirarea termenului determinat de lege (art. 1900) și, în asemenea caz, ea își va produce efectele sale între părți din ziua închierei contractului, ear în privința celor de al treilea, din ziua transcrierei [1]).

2° Efectele confirmarei în privința celor de al treilea.

Art. 1167, § 2, după ce a determinat efectul retroactiv al confirmărei între părți, zicând că ea ține loc de renunțare în privința mijloacelor și excepțiunelor ce se puteau opune actului înainte de confirmare, adaogă : *fără a se vatama însă drepturile celor de al treilea, salvo jure tertii.*

Prin *terții* trebue să înțelegem în acest text, ca și în art. 1182, relativ la data certă, toți *representanții cu titlu particular* a celui de la care emană confirmarea, toți acei la care el ar fi conferit, *înainte de confirmare*, un drept real asupra lucrului ce face obiectul contractului, drept care ar fi desființat sau cel puțin micșorat prin efectul retroactiv al confirmărei. Cât pentru acei care ar fi dobêndit un drept asupra lucrului *în urma confirmărei*, nu mai remâne îndoeală că ei trebue să sufere efectele ei, pentru că ei nu sunt terții, ci representanții autorului confirmărei [2]). Sensul expresiunei terții.

Astfel, dacă presupunem că un minor a vêndut, în timpul minorității, un imobil lui A, fără îndeplinirea formelor legale, și apoi, în urma majorității sale, a vêndut acelaș imobil lui B, sau l'a grevat de o sarcină reală (ipotecă, servitute, etc.), confirmarea primei vênzări nu va produce nici un efect în privința cumpărătorului de al doilea,

---

[1]) Cpr. Troplong, *op. cit.*, 131, p. 288.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1250. Planiol, II, 1357. Demolombe, XXIX, 788, 789. Larombière, IV, art. 1338, No. 55, 57. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6730 urm.—Nu sunt deci terții și, prin urmare, vor suferi efectele confirmărei, toți representanții cu titlu universal a autorului confirmărei, adecă nu numai moștenitorii sei legitimi, succesorii neregulați, legatarii sau donatarii sei universali ori cu titlu universal, dar încă și *creditorii sei chirografari*, pentru că toate actele emanate de la un debitor de bună credință sunt oposabile acestor creditori, dacă ele nu sunt frauduloase (art. 975). Representanții cu titlu universal a autorului confirmărei, creditorii chirografari, etc.

care va remânea proprietarul imobilului; nici în privința acelora în folosul căruia dreptul real ar fi fost constituit. Aceiaș soluție este admisibilă, în sens invers, și în casul când convenția făcută în timpul incapacității și, prin urmare, supusă anulărei sau rescisiunei, ar fi fost o constituire de drepturi reale, și a doua convenție, o înstrăinare: achisitorul n'ar fi obligat a respecta aceste drepturi reale validate în mod retroactiv prin o confirmare posterioară achisițiunei sale; căci, el fiind *un terțiu*, confirmarea posterioară acestei achisițiuni nu poate să atingă drepturile dobêndite de dênsul. Confirmarea nu va fi însă lipsită de efecte între părțile contractante, de oare ce autorul ei (fostul minor) va trebui să garanteze pe concesionarul drepturilor reale de evicțiune, care, în specie, provine din propriul sêu fapt, adecă din confirmarea înstrăinărei unui lucru de care el nu mai putea dispune, fiind că acest lucru îl înstrăinase cătră altul [1]).

Cedarea acțiunei în anulare înainte de confirmarea convenției anulabile. Controversă.

Eată un alt exemplu mai simplu și care va arata și mai bine casul prevêdut de partea finală a art. 1167, § 2. Presupunênd că acel cărui aparține acțiunea în anulare sau în rescisiune, cedează direct unei anume persoane această acțiune, ceea ce însemnează a ceda însuș dreptul care face obiectul acțiunei, și apoi, mai târdiu, confirmă convenția anulabilă; această confirmare nu va desființa dreptul cesionărului [2]).

Lucrul pare foarte simplu; cu toate acestea, chestiunea este controversată. S'a dis, în adevêr, pentru a se susține că confirmarea nimicește dreptul dobêndit de al doilea achisitor, că numai majorul poate să opue nulitatea primei înstrăinări, și că, prin renunțarea sa, el nu face de cât a usa de acest drept; că al doilea achisitor nu poate să opue această nulitate de cât în baza art. 974 (acțiunea oblică sau indirectă) și înainte de confirmare [3]).

Această părere este însă inadmisibilă. In adevêr, prin a doua înstrăinare, minorul devenit major s'a obligat a transmite proprietatea achisitorului de al doilea; ori, a-

---

[1]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, II, p. 779, No. 694.

[2]) Cpr. Boissonade, *loco suprà cit.*

[3]) Arntz, III, 373. Taulier, *Théorie raisonnée du C. civ.*, IV, p. 509. C. Riom (decisie casată). Sirey, 37. 1. 103.

ceasta nu se poate face fără a se anula prima achisiţiune. El a renunţat deci faţă cu al doilea dobênditor la dreptul de a confirma prima înstrăinare şi, prin urmare, confirmarea acestei înstrăinări nu poate să producă nici un efect faţă cu acest achisitor [1]).

Aceste sunt adevaratele principii, şi dacă chestia este controversată, causa este că textul nu este destul de clar. Pentru a nu da loc la nici o îndoială, textul ar trebui să fie astfel redactat: „Confirmarea nu produce nici un efect în privinţa representanţilor cu titlu particular a aceluia cărui aparţine acţiunea în anulare sau în rescisiune, de câte ori drepturile lor sunt subordonate exerciţiului acestei acţiuni[2])."

Casul în care se găsesc faţă în faţă doi creditori ipotecari. Controversă.

Până acum am presupus că ambele convenţiuni, atât prima, care era anulabilă, cât şi acea de a doua, cuprindeau înstrăinarea lucrului. Ce trebue să decidem în privinţa ipotesei care pune faţă în faţă doi creditori ipotecari? De exemplu: Primus a constituit în timpul minorităţei sale, în folosul lui Secundus, o ipotecă asupra imobilului său; în urma majorităţei sale, el constitue o nouă ipotecă asupra aceluiaş imobil în folosul lui Terţius, şi apoi confirmă ipoteca constituită în timpul minorităţei în favoarea lui Secundus [3]). Chestiunea este de a se şti dacă această confirmare va fi oposabilă lui Terţius, aşa ca el să nu fie colocat de cât în rangul al doilea, în urma ipotecei constituite către Secundus, sau dacă Terţius va fi colocat în primul rang. Această chestiune, controversată în dreptul vechiŭ francez [4]), este şi mai controversată astăzi.

După un sistem, se susţine că efectul retroactiv al confirmărei este, în specie, oposabil creditorului ipotecar

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1250. Planiol, II, 1357. Thiry, III, 150. Laurent, XVIII, 657. Demolombe, XXIX, 793, Mourlon, II, 1594. Aubry et Rau, IV, § 337, *in fine*, p. 270. Demante, V, 311 bis I. Pand. fr. *Oblig.*, I, 6739 urm. Larombière, IV, art. 1338, No. 53, 58. Marcadé, V, art. 1338, No. V. Cas. fr. Sirey, 37. 1. 104 şi Répert. Dalloz, *Oblig.*, p. 128, nota 2. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, p. 184.

[2]) Cpr. art. 580 din Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade.

[3]) Aceasta lasă a se presupune că actele solemne pot fi confirmate, soluţie care în adevĕr, se susţine de unii, ceea ce însă noi n'am admis. Veţi *suprà*, p. 48, text şi nota 2.

[4]) Cpr. Pothier, *De l'hypothèque*, IX, 46. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6743, şi autorii citaţi acolo.

posterior ipotecei confirmate, pentru că dacă două vêndări succesive nu pot să aibă de obiect acelaș imobil, nimic nu se opune ca două ipoteci să existe asupra aceluiaș imobil. In adevĕr, registrele de inscripțiuni fiind publice (art. 1778 urm., 1816 urm. C. civ. art. 725 Pr. civ.), al doilea creditor ipotecar avênd cunoștință despre prima ipotecă, constituită în timpul minorității, se putea aștepta a o vedea confirmată, întru cât prin constituirea ipotecei de al doilea debitorul n'a renunțat numai de cât la facultatea ce avea de a confirma ipoteca constituită în timpul incapacității sale, către primul creditor [1]).

După un alt sistem, se susține că ar fi vorba în specie mai mult de o chestie de fapt și de intenție de cât de drept. Judecătorii vor decide deci în fapt, după împrejurările fie cărei cause, dacă al doilea creditor s'a așteptat ca proprietarul să renunțe la confirmarea primei ipoteci, sau dacă el a acceptat situația de creditor în al doilea rang, primat de unul mai vechiŭ [2]).

Un al treile sistem propune următoarea distincțiune, imprumutată de la un vechiŭ autor, Basnage: Dacă obligația consimțită de minor este validă, pentru că el s'a folosit, bună oară, de banii împrumutați, ipoteca pe care el ar fi consimțit-o pentru garantarea acestui împrumut va fi validă și'și va produce efectele sale contra creditorilor ipotecari posteriori, din diua înscrierei ei, ear nu numai din diua confirmărei; dacă, din contra, obligația contractată de minor este anulabilă pentru o causă oare care, ipoteca nu va avea rang contra creditorilor ipotecari posteriori de cât din diua în care a fost confirmată [3]).

In fine, după ultimul sistem, care singurul este juridic, la caz când valoarea imobilului ipotecat n'ar ajunge la

---

[1]) Aubry et Rau, III, § 266, p. 455, text și nota 31 (ed. a 5-a); p. 270 din ed. a 4-a. P. Pont, *Privil. et hypothèques*, II, 616. Gillard, *Const. de l'hypothèque conventionnelle* (1892), 169. Arntz, III, 373 și IV, 1800. Troplong, *Hypothèques*, II, 487 urm. Toullier D. IV, partea I, 565 și partea II, 524. Merlin, *Quest.*, v° *Hypothèques*, § 4, No. 6 și 7, t. IV, p. 469 urm. (ed. din 1829). C. Paris. Sirey, 31. 2. 83 și Répert. Dalloz, *Privil. et hypoth.*, No. 1235, p. 359, nota 2.

[2]) Demante et Colmet de Santere, V, 311 bis II. Mourlon, II, 1594.

[3]) Duranton, XIII, 285 și XIX, 344, 347.

plata ambelor creanțe, confirmarea primei ipoteci nu va jigni în nimic drepturile creditorului de al doilea ; căci, în momentul când i s'a constituit ipoteca sa, imobilul fiind grevat de o primă ipotecă isbită de nulitate, el putea, raționalmente vorbind, să creadă că va remânea creditor ipotecar în primul rang. Acesta este sistemul admis atât în doctrină cât și în jurisprudență [1]).

Ipoteci legale.

Am presupus până acum că a doua ipotecă costituită în timpul capacității este o ipotecă convențională. Aceiaș soluție este însă admisibilă dacă este vorba de o ipotecă legală [2]).

Aplicarea principiilor de mai sus tuturor incapabililor în genere.

Cele ḑise în privința ipotecilor consimțite de un minor se aplică, pentru aceleași motive, tuturor incapabililor în genere. Astfel, dacă presupunem că o femee măritată, care a constituit în timpul căsătoriei o ipotecă fără cuvenita autorisare, în urma desfacerei căsătoriei, a constituit o nouă ipotecă asupra aceluiaș imobil, confirmând apoi prima ipotecă, asemenea confirmare nu va produce nici un efect în privința creditorului de al doilea [3]).

Regulele de drept internațional aplicabile la confirmare.

Confirmarea considerată ca o fine de neprimire a acțiunei în anulare sau în rescisiune, este cârmuită, în ceea

---

[1]) Thiry, III, 150 și IV, 498. Baudry, II, 1250. Baudry et Loynes, *Privil. et hypothèques*, II, 1335 urm. Acești din urmă autori ne au făcut onoarea de a cita, în ed. a 2-a (p. 516, nota 2, și în alte locuri) tratatul nostru în limba franceză. Guillouard, *Privil. et hypoth.*, II, 978, 979. Martou, *Idem*, III, 979. Laurent, XVIII, 664 urm. Marcadé, V, art. 1338, No. V. T. Huc, VIII, 213. Demolombe, XXIX, 800, 801. Grenier, *Hypothèques*, I, 42 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6747. Teste, *Encyclopédie du droit*, v° *Actes confirmatifs*, No. 22. Battur, *Privil. et hypothèques*, I, 161. Larombière, IV, art. 1338, No. 51 urm. Solon, *Nullité*, II, 371. M. Planiol, II, 1357. Thézard, *Nantissement*, etc. (1880), 56. Fréminville, *Minorité*, II, 926. Massé-Vergé, III, § 586, p. 486, notele 27 și 29. C. Paris. Sirey, 39. 2. 5 și nota lui Devilleneuve. C. Montpellier. D. P. 66. 2. 41. Sirey, 66. 2. 280. Vedi și C. Toulouse. D. P. 91. 2. 66.

[2]) Cpr. Demolombe, XXIX, 802. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6749. C. Douai. Sirey, 40. 2. 289 și Répert. Dalloz, *Privil. et hypoth.*, p. 413, nota 1.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 666. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6750. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4559, nota 2.

ce privește formele actului care o constată, de legea țărei în care ea are loc [1]). *Locus regit actum.*

Capacitatea de a confirma.

In cât privește însă capacitatea de a confirma, ea se va determina de legea națională a acelui care poate să invoace anularea, pentru că confirmarea nu este un fapt nou, ci un fapt unilateral exclusiv personal aceluia care o îndeplinește [2]).

Dacă autorul confirmărei se găsește în o altă țară de cât în a sa, se va aplica legea țărei în care el se găsește *(lex loci)*, de câte ori el va fi presupus, după împrejurări, că a înțeles a se referi la această lege [3]).

Dacă însă, în fapt, actul confirmativ va avea caracterul unui contract nou, se va aplica legea țărei în care el intervine *(lex loci contractus* [4]).

A doua fine de neprimire oposabilă acț. în anulare. Prescripția de zece ani. Art. 1900.

A doua fine de neprimire care poate fi opusă acțiunei în anulare sau în rescisiune, și pe care am menționato *suprà*, p. 42, este prescripția statornicită de art. 1900. Vom explica acest text de îndată, de și legiuitorul nostru a găsit de cuviință de a'l transporta la titlul prescripției, pentru că el complectează materia confirmărei de care ne am ocupat până acum.

II. Despre prescripția acțiunei în anulare sau în rescisiune.

Art. 1900.—Acțiunea pentru nulitatea sau pentru stricarea unei convențiuni, se prescrie prin *zece ani,* în toate casurile când legea nu dispune altfel.

Această prescripție nu începe a curge, în caz de violență, de cât din ziua când violența a încetat; în caz de eroare sau de dol, din ziua când eroarea sau dolul s'a descoperit; pentru ac-

---

[1]) T. Huc, VIII, 463. Despagnet, *op. cit.*, 304, p. 600 (ed. a 3-a, 1899). Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international, Oblig.*, 88, și autorii citați acolo.

[2]) T. Huc, Despagnet, *loco suprà cit.* Laurent, *Dr. international*, VII, 470.—*Contrà.* Picard, *De la valeur et de l'effet des actes passés en pays étranger, d'après la législation belge*, Journal Clunet, anul 1881, p. 487, 488, No. 88, care, considerând confirmarea ca un contract nou, ear nu ca un efect al contractului primitiv, aplică în tot-deauna legea țărei în care ea intervine. Cpr. și Massé, *Dr. comm.*, I, 586.

[3]) Cpr. T. Huc, Despagnet, *loco suprà cit.* Laurent, *Dr. international*, VII, 467.

[4]) T. Huc, VIII, 463, *in fine.*

tele făcute de femei măritate neautorisate, din ḑiua desfacerei căsătoriei; în contra minorilor, din ḑiua majorităţei; ear în respectul înterdicţilor, din ḑiua când s'a rădicat interdicţiunea. (Art. 959, 1255, 1512, 1876, 1878, 1879, 1880 C. civ. Art. 946 C. com. Art. 1304 C. fr.).

1° *Principii generale.*

In toate casurile în care legea n'a dispus altfel [1]), acţiunea pentru anularea sau rescisiunea unei convenţiuni, se prescrie prin *ḑece* ani, ḑice § 1 al art. 1900. Interesul public cerea ca, în specie, termenul prescripţiei să fie mai scurt de cât acel ordinar, pentru ca drepturile părţilor contractante şi a celor de al treilea să nu remâe un timp prea îndelungat în incertitudine [2]). S'ar putea chiar admite un termen şi mai scurt, faţă cu dificultăţile la care adeseori dă loc dovedirea faptelor care viciează consimţĕmêntul, după cum a făcut Codul italian, în care acest termen este redus la *cinci ani* (art. 1300) [3]).

Alte legislaţiuni au admis un termen şi mai scurt. „Acţiunea în anulare se prescrie prin *patru ani*, ḑice art. 1301 din Codul spaniol, promulgat la 1889. Termenul de *patru ani* era admis şi în vechile noastre legiuiri [4]): „Dritul restituţiei, adecă a întoarcerei înapoi în starea de mai înainte, care se cere cu cuvênt de frică, sau de vicleşug, ori de nevêrsnicie, sau de dreaptă amăgire, ori de lipsire din patrie, sau de înstrăinarea lucrului gâlcevit urmată în vremea procesului, sau spre păgubirea creditorilor, se stênge, ḑice art. 1959 din Codul Calimach (art. 1487 C. austriac), în termen de *patru* ani (în Codul austriac *trei* Codul spaniol şi Codul Calimach.

---

[1]) Un caz în care legea a dispus altfel, admiţênd o prescripţie mult mai scurtă (nouĕ-ḑeci ḑile), se găseşte în art. 1512, în materie de societate. Veḑi şi art. 163, 165, 167 C. civ., care regulează un sistem special de prescipţie în materie de căsătorie. Art. 1512.

[2]) Cpr. Laurent, XIX, 1. Demolombe, XXIX, 130. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6759. Thiry, III, 102.

[3]) Eată cum se exprimă acest text: „*Le azioni di nullità o di rescissione di un contratto durano per cinque anni in tutti i casi, nei quali non siano state ristrette a minor tempo da una legge particolare*". In Codul neerlandez, acest termen este tot de *cinci* ani (art. 1490). Art. 1300 C. italian.

[4]) Veḑi *suprà*, p. 16, text şi nota 3.

ani [1]), care la sprevrêsnici se socotește după împlinirea vêrstei de două-zeci și cinci de ani, ear nu întru toate, ci în câte lucruri amăgindu-se pe sineș, sau prin alții, au perdut, ori n'au câștigat, ori s'au îndatorit".

C. Andr. Donici. Termenul de patru ani, care este admis și în Codul lui Andronaki Donici (§ 3, capit. 29, *in fine*), este luat din legislația lui Justinian [2]).

Dreptul roman. In vechiul drept roman, acest termen era de un an (*annus utilis*) atât pentru majori cât și pentru minori [3]). Constantin stabilind dispoziții deosebite pentru Roma, Italia și cele-lalte provincii [4]), Justinian a înlocuit termenul de un an prin acel general de patru ani consecutivi (*quadriennium continuum*) [5]).

Origina termenului de 10 ani. Termenul de dece ani, admis în legislația actuală, își are origina sa în ordonața din 1510 (art. 46), dată la Lyon de Ludovic al XII-lea, și în acea a lui Francisc I din 1539 (capit. 8, art. 30). Acest termen de dece ani nu era însă admis, după cum am vêdut *suprà*, p. 1, nota 1, de cât în privința acțiunei în rescisiune; căci acțiunea în anulare nu se prescriea de cât prin trei-deci de ani.

Presumție de confirmare. Dispositia art. 1900 se întemieză pe o presumție de renunțare sau de confirmare. In adevêr, de câte ori termenul de dece ani a trecut, fără nici o reclamație din partea acelui care avea acțiunea în anulare sau în rescisiune, legea presupune că el a renunțat tacitamente la beneficiul acțiunei sale și, prin urmare, a confirmat actul pe care el putea să'l atace: „Trecerea timpului determinat de lege,

---

[1]) „*Müssen binnen drei Iahren geltend gemacht werden. Nach Verlauf dieser zeit sind sie verjährt*".

[2]) L. 7, Pr., Cod., *De temporibus in integrum restit.*, 2, 53.

[3]) L. 19, Dig., *De minoribus*, 4, 4;—L. 1, § 1; L. 28, § 3 și 4, Dig., *Ex quibus causis majores*, etc., 4, 6; — L. 7, Pr., Cod., *loco suprà cit.*

[4]) L. 2, Cod. Theod., *De in integrum restit.*, 2, 16.

[5]) L. 7, Cod., *loco suprà cit.* Cpr. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VII, § 340, p. 254 urm. (ed. germană). Goudsmit, *Cours de Pandectes (Pandekten-Systeem)*, I, § 119, p. 353. Wangerow, *Lehrbuch der Pandekten*, 1, § 180, observ. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 120, nota 10, p. 523 (ed. din 1900).

Dreptul vechiu fr. In cât privește vechiul drept francez, vedi Larombière, IV, art. 1304, No. 6 urm. T. Huc, VIII, 188. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6260 urm.

fără nici o reclamaţie, lasă a se presupune confirmarea", a ḑis Jaubert în raportul seu către Tribunat. Art. 959 consacră implicit aceiaş idee, când ḑice „că convenţia nu poate fi atacată pentru causă de violenţă, dacă, după încetarea violenţei, convenţia *s'a aprobat* expres sau tacit, *sau dacă a trecut timpul defipt de lege pentru restituţie*" [1]). Art. 959.

Termenul prescris de art. 1900 constitue o adevarată prescripţie. Controversă.

Dar dacă autorii sunt de acord asupra temeiului prescripţiei statornicite de art. 1900, se controversează însă chestia de a se şti dacă termenul statornicit de acest text este un termen fatal a cărui expirare produce o decădere, sau dacă el constitue o adevarată prescripţie supusă, ca atare, tuturor regulelor privitoare la suspendarea şi întreruperea prescripţiei.

Pentru a susţine că art. 1900 nu statorniceşte o adevarată prescripţie, s'a ḑis că acest text nu vorbeşte nici în una din dispoşiţiile sale de prescripţie, aşa că dacă presupunem casul în care un minor sau un interḑis ar fi succedat unui major, care ar fi avut în patrimoniul sĕu o acţiune în anulare cârmuită de art. 1900, prescripţia care curgea contra majorului nu va fi suspendată în folosul minorului sau interḑisului conform art. 1876 C. civ. [2]).

Părerea generală este însă că art. 1900 a organisat o adevarată prescripţie ; căci a ḑice că o acţiune trebue să fie exercitată sub pedeapsă de decădere în termen de ḑece ani, este a ḑice, în alte cuvinte, că această acţiune se prescrie prin ḑece ani. Aceasta era şi părerea lui Pothier [3]), de la care nu se poate crede că redactorii Codului actual s'ar fi departat. Acest sistem este cu atât mai admisibil la

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1163. Vigié, II, 1564. Laurent, XIX, 1. Marcadé, IV, 875. Demante, V, 265 bis I. Duranton, XII, 538. T. Huc, VIII, 188. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 270, text şi nota 3. Larombière, IV, art. 1304, No. 25. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6760. Thiry, III, 103. Demolombe, XXIX, 50. Leroux de Bretagne, *Nouv. tr. de la prescription* (Paris, 1869), II, 1112, 1122. Vazeille, *Prescription*, II, 546. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 650, 657, 738 urm. Dim. Tazlaoanu, *Revista de drept şi sociologie*, No. 6 din 15 martie 1900, p. 571. Glasson, *Élém. du dr. fr.* (1884), I, 186. Cas. fr. Sirey, 91. 1. 149. D. P. 91. 1. 455.

[2]) Cpr. Duranton, XII, 548. Massé-Vergé, III, § 584, p. 479. Toullier D. IV, partea I, 615.

[3]) Cpr. Pothier, *Pr. civ.*, X, 746, p. 357 şi *Vente*, III, 347. Veḑi şi L. 19, *in fine*, Dig., *De minoribus*, 4, 4.

noi, cu cât art. 1900, care, în Codul francez, figurează la titlul obligațiilor, a fost transportat de legiuitorul nostru la titlul prescripției.

Aplic. dreptului comun.

Prin urmare, prescripția statornicită de art. 1900 este supusă regulelor de drept comun privitoare la întrerupere și suspendarea prescripției [1]).

2° Acțiunele supuse prescripției statornicite de art. 1900.

Actele inexistente nu pot fi confirmate.

Dispoșitia excepțională a art. 1900 C. civ. întemeinduse, după cum am vĕdut, pe o presumție de renunțare sau de confirmare, nu se aplică la actele inexistente, ci numai la acele supuse anulărei sau rescisiunei ; căci numai aceste din urmă pot fi confirmate : „Considerând, dice Curtea noastră supremă, că dispoșitiile art. 1900, după care acțiunea în nulitate se prescrie prin trecerea de ₫ece ani, se aplică numai în casul când se cere anularea actului pentru vicii de formă, sau când consimțĕmêntul a fost smuls prin violență, dol sau eroare ; că, în specie, intimatul nu pretindea că actul i-a fost smuls prin dol sau violență, sau că n'a fost investit cu formelele legale, ci acțiunea sa avea de obiect de a se califica actul de vêndare ca *inexistent* și făcut cu scopul de a frustra pe fiica sa de dreptul consacrat prin legea actuală de a veni la succesiunea sa ; că, în acest caz, acțiunea intimatului nu poate fi supusă prescripției prevĕdută de art. 1900, ci acelei de drept comun (art. 1890), aplicabilă tuturor acțiunelor pentru care legiuitorul n'a fixat un termen special de prescripție, etc.“ [2]).

---

[1]) Cpr. Marcadé, IV, 878 și *Prescription*, art. 2252—2256. No. 1, p. 155. Mourlon, II, 1492. Planiol, II, 1346. T. Huc, VIII, 189. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6764. Duvergier asupra lui Toullier, IV, partea I, 461, nota *a*. Demolombe, XXIX, 134. Baudry, II, 1162. Vigié, II, 1565. Laurent, XIX, 4. Valette sur Proudhon, II, p. 506. Solon, *Nullités*, II, 493. Vazeille, *Prescription*, II, 572. Demante et Colmet de Santerre, t. V, 265 bis III urm. și t. VIII, 359 bis VI. Bufnoir, *op. cit.*, p. 735 urm. Thiry, III, 109. Acollas, II, p. 920. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1120, 1171. Aubry et Rau, II, § 214, p. 492 (ed. a 5-a) ; p. 336 din ed. a 4-a. Larombière, IV, art. 1304, No. 32. Merlin, Répert. v° *Rescision*, No. 5 bis și *Quest.*, *eod.* v°, § 5. Em. Protopopescu-Pache, *Dreptul* din 1874, No. 51. Cpr. C. Agen și Cas. fr. D. P. 51. 2. 53. Sirey, 51. 2. 780. D. P. 85. 1. 101.

[2]) Vedi Bulet. Cas. S-a, I, anul 1887, consid. de la p. 419.

Prescripția statornicită de art. 1900 n'a fost, în adevĕr, înființată de cât pentru acțiunele în anulare sau în rescisiune, adecă care presupun existența unui viciŭ de natură a produce anularea contractului și contemporan al formațiunei sale.

Aceste viciĭ sunt: eroarea, dolul, violența, lesiunea (în privința minorilor) și incapacitatea. Ori ce acțiune întemeiată pe o altă causă este supusă prescripției ordinare de treĭdeci de ani (art. 1890).

Convențiile care nu sunt supuse prescripției de ḑece ani.

Astfel, nu sunt supuse prescripției de ḑece ani: convențiile fără causă sau întemeiate pe o causă falșă ori ilicită (art. 966) [1], precum ar fi, de exemplu, convenția prin care creditorul ar fi stipulat, într'un contract de amanet sau de anticresă, că el va remânea proprietarul lucrului, în lipsa plății efectuate la termenul convenit (art. 1689, 1701 C. civ., 488 C. com.) [2]; contractul pignoritiv, care ar ascunde o anticresă exorbitantă sub forma unei vênḑări cu facultate de rescumparare, stipulată în favoarea vênḑĕtorului [3]; pactele succesorale, pe care legiuitorul actual

---

Cpr. C. Pau. Sirey, 91. 2. 229. D. P. 90. 2. 345. T. Huc, VIII, 188. Planiol, II, 1343. Laurent, XIX, 8. Baudry, II, 1168. Marcadé, IV, 883. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6768. Demolombe, XXIX, 50, 51. Larombière, IV, art. 1304, No. 54. Demante, V, 262 bis I și II. Thiry, III, 103. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 271. Massé-Vergé, III, § 584, p. 477, notele 4 și 6. Arntz, III, 292. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1121, 1129. Bufnoir, *op. cit.*, p. 650. D. Tazlaoanu, *loco suprà cit.* C. M. Sipsom, *Revista de drept și sociologie*, No. 2 din 15 nov. 1899, p. 143, 144.

[1]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6769, și autoritățile citate acolo. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1130.

[2]) Cpr. Larombière, IV, art. 1304, No. 59. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1137. Vedi și *suprà*, p. 45, nota 3.

Art. 604 C. Calimach.

Art. 604 din Codul Calimach (461 C. austriac) prevede de asemenea că creditorul amanetar sau ipotecar nu poate să rĕmâe proprietar a amanetului sau a ipotecei, de și s'ar fi făcut alcătuire întru acest chip; însă s'a decis că nulitatea acestei clause nefiind creată de lege pentru motive de ordine publică, ci numai în interesul debitorilor, ca o mĕsură de protecțiune pentru dênșii față cu creditorii, ei erau liberi de a invoca această nulitate sau de a renunța la dênsa, după cum îĭ povățuea interesul. C. Galatz. *C. judiciar* din 1895, No. 29.

[3]) Cpr. Larombière, *loco suprà cit.* Pand. fr., *Oblig.*, I, 6775. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 278, text și nota 28. Leroux

le proibă ca contrare ordinei publice și bunelor moravuri (art. 702, 965, § 2 și 1226 C. civ.) [1]; vêndările în care lucrul era perit în totul în momentul încheierei contractului (art. 1311) [2], etc. In toate aceste casuri, precum și în altele de asemenea natură, se va aplica prescripția de trei-deci de ani (art. 1890).

Acț. în resoluție p. inexecutare de sarcini sau condițiuni, etc.

Art. 1900 nu este de asemenea aplicabil acțiunei în resoluțiune pentru inexecutare de sarcini sau de condițiuni [3]; acțiunei în revocare sau în reducere a unei donațiuni (art. 829, 847); cererei de desființare a contractului de închiriere pentru perderea parțială a lucrului închirieat (art. 1423); acțiunei în repetiție pentru plata unui lucru nedatorit (art. 993); acțiunei în simulație, etc. [4].

Donațiune nulă în privința formelor. Art. 1168.

O donațiune nulă în privința formelor fiind inexistentă (art. 1168), prescripția decenală, prevêdută de art. 1900, nu va putea fi opusă dăruitorului. Deci, dacă el a predat lucrul dăruit în baza unui asemenea contract, el va

---

de Bretagne, *op. cit.*, II, 1138.—*Contrà.* C. Limoges, Sirey, 40. 2. 62. D. P. 51. 5. 336, coloana 2, v° *Nullité.*

[1]) Thiry, III, 104. Arntz, III, 292. Laurent, XIX, 11, 12. Demolombe, XXIX, 59. Massé-Vergé, III, § 584, p. 478, nota 6. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 271, text și nota 4. Troplong, *Vente*, 1, 249. Marcadé, IV, 883. Larombière, IV, art. 1304, No. 56. Vazeille, *Prescription*, II, 547. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1131. Vedi și *suprà*, p. 45, nota 1.—*Contrà.* Duvergier, *Vente*, 1, 230. Toullier D., IV, partea I, 599. Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 51. 1. 336.

[2]) Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1130. Laurent, XIX, 9, și XXIV, 88. Duvergier, *Vente*, I, 236. Troplong, *Vente*, I, 252. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6780. Aubry et Rau, IV, § 349, p, 335, text și nota 19. Massé-Vergé, IV, § 675, p. 269, nota 14. Marcadé, VI, art. 1601, No. 1. p. 218. Fuzier-Herman, IV, art. 1601, No. 6. Guillouard, *Vente*, I, 168. Demante, VII, 30 bis I. Baudry, III, 499.

[3]) Contractul nu are, în adevĕr, în asemenea caz, nici un viciu de natură a'l desființa, principiul desființărei sale isvorînd din un eveniment posterior, neindeplinirea sarcinelor, sau condiției de către una din părți. Acțiunea resolutorie va fi deci supusă prescripției ordinare de treideci de ani. Cpr. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1127. T. Huc, VIII, 191. Marcadé, IV, 884. Thiry, III, 105, *in fine*. Arntz, III, 292. Baudry, II, 1168. Planiol, II, 1343.

[4]) Planiol, Baudry, *loco suprà cit.* T. Huc, VIII, 191. Demolombe, XXIX, 126. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6836. Laurent, XIX, 30.

putea să'l revendice timp de trei-deci de ani. In zadar i s'ar opune că acțiunea sa ar fi o acțiune în anulare, și că asemenea acțiuni se prescriu prin dece ani; căci, pe de o parte, acțiunea sa nu este o acțiune în anulare, ear pe de alta, art. 1900 presupune un act susceptibil de a fi confirmat; ori, art. 1168 dispune că dăruitorul nu poate prin nici un act confirmativ să repare viciurile unei donațiuni nulă în privința formelor [1]).

Aplic. art. 1900 moștenitorilor dăruitorului. Art. 1167, § ultim.

Moștenitorii dăruitorului vor trebui însă să propue nulitatea donațiunei în curs de dece ani de la moartea autorului lor; căci, dacă in acest timp, ei ar rămânea în inacțiune; viciurile actului ar dispărea și el ar deveni valid (art. 1167, § ultim) [2]).

Art. 1900 nu se aplică de cât la convențiile bănești.

In fine, prescripția statornicită de art. 1900 nu se aplică de cât la convențiile care se referă la un interes bănesc [3]), ear nu la acele relative la familie, precum sunt: căsătoria [4]), adopțiunea, recunoașterea unui copil natural, etc., pentru care există regule speciale [5]); nici la cererile care ar avea de obiect îndreptarea unei erori de calcul, de nume, de dată, etc. [6]).

---

[1]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6778. Laurent, XIX, 13. Demolombe, XXIX, 60. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 273. Duranton, XII, 538. Vazeille, *Prescription*, II, 546. Vedi și *suprà*. p. 47 urm.

[2]) Vedi *suprà*, p. 50, text și nota 2, unde se arată controversa. Cpr. Cas. rom. (22 fevr. 1900), decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre, *C. judiciar* din 1900, No. 22 și *Dreptul* din 1900, No. 74. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 46. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1901, No. 25.

[3]) Convențiile care au de obiect un interes bănesc sunt toate supuse prescripției statornicite de art. 1900, fie că ele au de obiect producerea unei obligațiuni, precum sunt contractele, fie că ele au de obiect stîngerea unei obligații, precum: novația, remiterea datoriei, compensația facultativă, etc. Cpr. Planiol, II, 1344. Baudry, II, 1168.

[4]) Vedi în privința căsătoriei, Baudry, I, 510. T. Huc, II, 129. Laurent, II, 454. Pand. fr., *Mariage*, I, 1043 urm. Vedi și t. I, partea II a Comentariilor noastre de drept civil, p. 52, nota 3, unde se arată controversa.

[5]) Cpr. Baudry, II, 1168. Planiol, II, 1344.

[6]) Vedi Baudry, Planiol, *loco suprà cit.* Pand. fr., *Oblig.*, I, 6838. Laurent, XIX, 31. Demolombe, XXIX, 127. Cpr. art. 582 din Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul G. Boissonade, care a rămas tot în stare de proiect, fiind-că, la 1896, s'a promulgat în Japonia un alt Cod, luându-se de model proiectul noului Cod german.

Aplic. art. 1900 tuturor convențiilor anulabile. Controversă.

Dar dacă dispoziția art 1900 nu este nici odată aplicabilă convențiilor *inexistente*, este ea, în sens invers, aplicabilă tuturor convențiilor *anulabile*? După un sistem, se susține că, îndată ce nulitatea este susceptibilă de a fi acoperită prin confirmare, prescripția decenală devine aplicabilă, fie că nulitatea este de interes privat sau de ordine publică. Ast-fel, nulitatea pronunțată de art. 1309 C. civ. nefiind perpetuă, cu toate că ea interesează ordinea publică, prescripția de ₫ece ani ar putea să acopere nulitatea cesiunei, de câte ori magistratul cesionar a unui drept litigios ar fi încetat de a ocupa funcțiunea care făcea obstacol la cesiune, pentru că, prin asemenea încetare, dispare și pedica care se opunea la confirmarea convențiunei [1]).

La aceasta însă se respunde, cu drept cuvênt, că prescripția decenală nu se aplică de cât atunci când nu este vorba de o nulitate de ordine publică. Această prescripție întemeindu-se, în adevĕr, pe o confirmare tacită și lăsând a se presupune că obligația poate fi confirmată, a confirma însemnează a renunța la dreptul de a exercita acțiunea în anulare, și știut este că părțile nu pot renunța de cât la nulitățile stabilite în interesul lor privat, ear nu la acele care privesc ordinea publică (art. 5). Nulitățile de ordine publică neputênd deci fi confirmate, confirmarea tacită prin expirarea termenului de ₫ece ani este tot atât de inadmisibilă în specie, pre cât este și confirmarea expresă [2]).

Acțiunea în anulare care resultă din un viciu de formă.

Acțiunea în anulare care resultă din un viciu de formă mă este ea supusă prescripției statornicite de art. 1900? Dacă anularea provine din împrejurarea că convenția n'a putut să se formeze din causa lipsei de consimțĕmênt, precum ar fi, de exemplu, în casul în care una din părți ar fi refusat de a semna actul sub semnătură privată menit a o constata, pentru că n'a primit condițiile părței adverse, nu mai rĕmâne îndoială că această nulitate de formă nu poate fi acoperită prin expirarea termenului de ₫ece ani [3]).

Acte solemne.

De asemenea, nu poate să fie vorba de confirmare, fie

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 46, nota *in fine*, unde se arată controversa.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1168. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6784. Larombière, IV, art. 1304, No. 55. Demolombe, XXIX, 65 urm. Laurent, XVIII, 600 și XIX, 14.

[3]) Cpr. Demolombe, XXIX, 72. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6790. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1141.

expresă, fie tacită, de câte ori formele sunt prescrise pentru însuș existența convențiunei, după cum este în materie de donațiune, ipotecă, convenții matrimoniale, și în privința tuturor actelor solemne în genere [1]).

In fine, se decide că termenul de ₫ece ani nu poate să acopere viciul unui act sub semnătură privată redactat contrar dispozițiilor art. 1179, 1180 [2]). Art. 1179, 1180.

Ce trebue să decidem în cele l'alte casuri?

Unii aplică art. 1900 acțiunelor în anulare întemeiate pe neobservarea formelor prescrise de lege pentru autentificarea actelor, întemeindu-se mai cu seamă pe raportul lui Jaubert la Tribunat, care a ₫is că nulitățile de formă pot fi acoperite prin tăcere [3]). Acțiunea în anulare întemeiată pe lipsa formelor prescrise p. autentif. actelor. Controversă.

Alții însă resping această soluție, și cu drept cuvênt, pentru că art. 1900 vorbește de anularea sau stricarea *unei convenfiuni*, și convenția există independent de actul (*instrumentum*) care o constată. Validitatea sau nulitatea actului instrumentar reducêndu-se la o chestie de probă, de câte ori actul scris a fost redactat în așa mod în cât să facă credință, trecerea unui timp, ori cât de lung ar fi, nu poate să'i dea puterea probatorie care'i lipsește din capul locului [4]).

Am vę₫ut că acțiunele în anulare sau în rescisiune a convențiilor la care se aplică art. 1900, sunt acele care resultă din un viciu de consimțęmênt sau de incapacitate.

In ceea ce privește acțiunea în anulare conferită minorilor emancipați din causa neobservărei formelor prescrise pentru unele acte juridice, nu mai încape îndoială că prescripția de ₫ece ani este aplicabilă în privința actelor făcute de însuș minorul. Minori emancipați.

---

[1]) Demolombe, XXIX, 73. Pand. fr., *loco suprà cit.* Leroux de Bretagne, *loco suprà cit.*

[2]) Demolombe, XXIX, 74. Pand. fr., *loco cit.* Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 235, 245. Duranton, XIII, 165, 185. Veḑi *infrà*, explic. art. 1179, 1180.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 272, text și nota 6. Duranton, XII, 537. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1139 urm.

[4]) Cpr. Laurent, XIX, 16. Baudry, II, 1168. Pand. fr., *Oblig.*, I. 6793. Demolombe, XXIX, 76. Larombière, IV, art. 1304, No. 62. C. M. Sipsom, *Revista de drept și sociologie*, No. 2 din 15 nov. 1899, p. 139 urm. D. Tazlaoanu, aceiaș revistă, No. 6 din 1900, p. 573.

Actele făcute de epitrop. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința actelor sevêrșite de epitrop? Este aplicabilă, în specie, prescripția de dece ani, sau acea de trei-deci de ani? Chestiunea este controversată; însă părerea cea mai juridică este, de bună samă, acea care aplică, în specie, prescripția de dece ani: 1° pentru că art. 1900 nu distinge între convențiile încheiate de tutor și acele încheiate de minor; și 2° pentru că epitropul care întrece limitele mandatului său, rămâne tot reprezentantul minorului (art. 390 C. civ.), actele făcute de dênsul fiind numai neregulate, ear nu inexistente [1]).

Casul în care epitropul ar fi lucrat în numele său propriu.

Aceasta lasă însă a se presupune că epitropul a lucrat în numele minorului; căci dacă el ar fi lucrat în numele său propriu, minorul care n'a luat parte la acest act nici direct, nici prin representantul său legal, nu are acțiunea în anulare sau în rescisiune, ci acțiunea în revendicare contra terțiului care a dobêndit bunul de la epitrop și care va putea respinge acțiunea minorului numai prin usucapiunea ordinară îndeplinită în favoarea lui [2]).

Casul în care epitropul a vêndut bunurile minorului în urma majorității sale.

Este de asemenea fără îndoială că, de câte ori vêndarea bunurilor minorului s'a făcut de epitrop în urma majorității nevêrsnicului, acțiunea în revendicare va fi supusă prescripției de trei-deci de ani, pentru că, în asemenea caz, s'a vêndut lucrul altuia [3]).

---

[1]) Cpr. Marcadé, IV, 900. Baudry, II, 1165. Thiry, III, 108. Demolombe, XXIX, 99. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6800 urm. Laurent, XIX, 20, 21. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1160. Larombière, IV, art. 1304, No. 46. Fréminville, *Minorité*, II, 896. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 273, text și nota 13. Massé-Vergé, III, § 587, p. 478, n. 7. Solon, *Nullités*, II, 468. Tot în acest sens este și jurisprudența. C. Iași. *Dreptul* din 1898, No. 83. Vedi și D. P. 47. 2. 14. D. P. 63. 5. 288. D. P. 72. 2. 125. D. P. 77. 1. 260. Sirey, 76. 1. 291.—*Contrà*. Duranton, III, 598; X, 282 și XII, 545. Vazeille, *Prescription*, II, 550. Rolland de Villargues, Répert., v° *Nullité*, 20. Chardon, *Du dol et de la fraude*, II, p. 286. Grenier, *Hypothèques*, I, 48. C. Douai. Sirey, 72. 2. 1 și nota lui Labbé. Acești din urmă autori aplică, în specie, prescripția de trei-deci de ani, întemeindu-se mai cu samă pe dreptul vechiu și pe autoritatea lui Pothier (*Tr. des personnes*, IX, 170), care era formal în această privință.

[2]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6806. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1161. Demolombe, XXIX, 91. Larombière, IV, art. 1304, No. 46. Aubry et Rau, IV, § 338, p. 274, nota 13, *in fine*. C. Bordeaux, Sirey, 58. 2. 395.

[3]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6807. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II,

Ceea ce am ḑis în privinţa minorilor, este aplicabil şi interḑişilor (art. 448) [1]). Interḑişi.

Cât pentru actele făcute de curatorul unui minor emancipat, în calitatea sa de curator, ele nu pot fi asimilate acelor făcute de epitrop, pentru că curatorul nu reprezintă pe minor, ci'l asistă numai în privinţa unor acte (art. 428). In privinţa actelor sĕvêrşite de curator, minorul emancipat va avea deci o acţiune prescriptibilă numai prin trei-ḑeci de ani, pentru că, faţă cu minorul, care n'a luat parte la act nici prin sine însuş, nici representat prin altul, curatorul se consideră ca un terţiu şi actele lui nu sunt oposabile minorului (art. 973) [2]). Acte făcute de curatorul unui minor emancipat.

Aceiaş soluţie este, pentru aceleaşi motive, aplicabilă actelor făcute de consiliul judiciar în privinţa persoanelor supuse acestui consiliu (art. 445, 458 urm.) [3]). Consiliu judiciar.

Chestiunea de a se şti dacă acţiunea în anulare a înstrăinării fondului dotal este sau nu, în urma desfacerei căsătoriei, supusă prescripţiei decenale prevĕḑută de art. 1900, a dat loc la dificultăţi mai cu samă în Francia, unde art. 1560 se deosebeşte, în redacţiunea sa, de textul nostru (art. 1255). De câte ori imobilul dotal a fost înstrăinat de ambii soţi împreună, sau numai de femee, autorisată ori neautorisată, se decide în genere că art. 1900, este aplicabil, pentru că nulitatea avênd, în specie, de causă incapacitatea femeei dotale, adecă provenind din un viciŭ de consimţĕmênt, poate fi înlăturată prin confirmare, de câte ori acest viciŭ a dispărut şi femeea a redobêndit capacitatea sa. Ori, prescripţia statornicită de art. 1900 nefiind de cât o confirmare tacită, face neaparat să dispară viciul Inştrăinarea fondului dotal. Casul în care fondul dotal a fost înstrăinat de ambii soţi.

1161.—Dacă însă epitropul a vêndut un imobil în cursul epitropiei, fără îndeplinirea formelor legale, atunci nu mai e vorba de o acţiune în revendicare, ci de o acţiune în anularea vênḑĕrei, pe care minorul devenit major o va întroduce în contra cumpărătorului, acest din urmă putênd să'i opue prescripţia de ḑece ani, care va începe a curge din ḑiua ajungerei minorului la majoritate. Cpr. D. Tazlaoanu, *Revista de drept şi sociologie*, No. 6 din 15 martie 1900, p. 569 urm.

[1]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6809. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1162. Larombière, IV, art. 1304, No. 48.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, *loco cit.* Larombière, *loco cit.*

[3]) Cpr. Leroux, de Bretagne, *op. cit.*, II, 1163. Larombière, IV, art. 1304, No. 48, *in fine*.

înstrăinărei [1]). Textul nostru este chiar formal în această privință: „Dacă, afară de casurile excepționale mai sus aratate, ḑice art. 1255 din Codul civil, femeea sau amêndoi soții împreună înstrăinează imobilul dotal, femeea sau moștenitorii sĕi pot face a se revoca înstrăinarea *în curs de ḑece ani* după desfacerea căsătoriei. Femeea va avea acalaș drept în curs de ḑece ani după separațiunea patrimoniilor“ [2]).

Casul în care fondul dotal a fost înstrăinat numai de barbat. Controversă.

Cât pentru casul în care imobilul dotal ar fi fost înstrăinat numai de barbat, chestiunea este controversată. Unii susțin că art. 1900 nu'și primește aplicare în casul de față, pentru că barbatul vêndênd în specie lucrul altuia, acțiunea pe care o are femeea spre a dobêndi imobilul sĕu pe nedrept înstrăinat, ar fi o acțiune în revendicare supusă prescripției de trei-ḑeci de ani [3]).

Acest sistem este însă inadmisibil, pentru că barbtul nu poate fi considerat ca un străin în privința imobilului dotal, și aceasta din causa puterilor ce legea îi conferă asupra acestui imobil. De și prin înstrăinarea imobilului el a întrecut limitele puterelor sale, totuși este cu neputință de a ḑice că el a lucrat fără mandat. Art. 1255 nu conferă femeei în toate casurile, fie că înstrăinarea este opera ei, fie a barbatului, de cât o acțiune în anulare, ear nu o acțiune în revendicare. Prin urmare, art. 1900 este aplicabil și în specie [4]).

Casul în care barbatul a înstrăinat imobilul ca al sĕu. Controversă.

Acest text este aplicabil chiar în casul în care barba-

---

[1]) Cpr. Pand. fr., *Mariage*, II, 10864. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1910. Laurent, XXIII, 503. Aubry et Rau, V, § 537, p. 567. Baudry, III, 406, 414. Marcadé, VI, art. 1560, No. 1 și 5. Thiry, III, 517.

[2]) Prescripția de ḑece ani curge de la separația de patrimonii nu numai pentru femee, dar și pentru moștenitorii sĕi; în adevĕr, a admite în privința acestor din urmă că prescripția ar curge numai de la desfacerea căsătoriei, ar însĕmna a le conferi un drept mai mare de cât avea autorul lor. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 47.

[3]) Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1894. Laurent, XXIII, 504. Baudry, III, 416. Colmet de Santerre, VI, 232 bis VIII urm. Pand fr., *Mariage*, II, 10870. Arntz, III, 900. Thiry, III, 517.

[4]) Marcadé, VI, art. 1560, No. 5. Aubry et Rau, V, § 537, p. 567, nota 39. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3583. Vedi și Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1913, care justifică aplicarea prescripției decenale prin alte considerațiuni.

tul ar fi înstrăinat imobilul dotal ca al său propriu, pentru că calitatea luată de dênsul în actul de înstrăinare, nu poate să schimbe dreptul și acțiunea femeei, care remâne tot o acțiune în anulare [1]).

Aplicarea art. 1900 Statului, comunelor, etc. Art. 1845.

Prescripția de dece ani prevĕdută de art. 1900 nu se aplică numai particularilor, fie ei presenți sau absenți [2]), dar încă Statului, comunelor, județelor și stabilimentelor publice în genere (art. 1845). Astfel, o comună va avea dece ani din ziua înstrăinărei pentru a cere anularea acestei înstrăinări consimțită de representanții sĕi, fără îndeplinirea formelor prescrise de lege [3]).

Aplic. art. 1900 străinilor.

S'a decis de asemenea că art. 1900 este aplicabil și străinilor, pentru că prescripția statornicită de acest text ar constitui un statut real [4]).

Inaplicarea art. 1900 la testamente. Contoversă.

Pentru ca prescripția decenală prevĕdută de acest text să fie însă aplicabilă, se cere ca să fie vorba de anularea sau stricarea *unei convențiuni*; de unde resultă că ea este inaplicabilă în materie de testamente, anularea unor asemenea acte neputêndu-se acoperi de cât prin prescripția de trei-deci de ani, conform dreptului comun (art. 1890) [5]), și

---

[1]) Marcadé, *loco cit.*—*Contrà.* Baudry, III, 416. Aubry et Rau, V, § 537, p. 569, text și nota 43. Troplong, *op. cit.*, IV, 3583.

[2]) Este, în adevĕr, de principiu că prescripția statornicită de art. 1900 curge în contra absenților. Cpr. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1168. Vedi și L. 20, Pr., Dig., *De minoribus*, 4, 4.

[3]) Cpr. Larombière, IV, art. 1304, No. 49. T. Huc, VIII, 193. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1169. Troplong, *Prescription*, I, 196. Aubry et Rau, IV, § 239, p. 273. Demolombe, XXIX, 82. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6811. Planiol, II, 1341. Laurent, XIX, 17. Cas. fr. și C. Lyon. D. P. 87. 1. 121 și 178. Sirey, 89. 1. 213. Sirey, 90. 1. 514. Cas. rom. și C. București. Bulet. S-a 1, anul 1886, p. 395 și *Dreptul* din 1886, No. 48. Vedi și *suprà*, p. 32.—*Contrà*, Solon, *Nullités*, II, 479.

[4]) C. Liège. *Pasicrisie belge*, 80. 2. 122. Cpr. T. Huc, VIII, 188.—Vedi însă Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international*, v° *Oblig.*, 88, *in fine*. Cpr. și Laurent, *Droit international*, VIII, 256, *in fine*.

[5]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6817. Marcadé, IV, 882. Thiry, III, 105. Demolombe, XXIX, 79 bis. Laurent, XIX, 26. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 276, text și nota 19. T. Huc, VIII, 191. Larombière, IV, art. 1304, No. 60. Planiol, II, 1344. Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, IV, p. 454. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1153. Vedi și *suprà*, p. 51, unde

aceasta chiar în casul unei împărțeli făcute de acsendent sub forma unui testament [1]).

Inaplicarea art. 1900 la acceptarea sau lepadarea unei moșteniri.

Dispoșiția art. 1900 fiind excepțională, trebuește interpretată în mod strict, așa în cât ea nu va fi aplicabilă acțiunelor în anulare sau în rescisiune îndreptate contra actelor care consistă în manifestarea unei voinți unilaterale [2]), precum ar fi, de exemplu, acceptarea sau lepadarea unei moșteniri.

Inaplicarea art. 1900 acțiunei pauliane. Controversă.

Art. 1900 nefiind aplicabil de cât atunci când acțiunea în anulare sau în rescisiune este îndreptată contra *unei convențiuni*, se înțelege că prescripția ce el statornicește nu se va aplica de cât acțiunelor care aparțin părților ce au figurat în convenție sau representanților lor, ear nici de cum acțiunelor care ar aparținea terțiilor, și în privința cărora actul încheiat între părți este *res inter alios acta* [3]); de unde resultă că acțiunea pauliană sau revocatorie (art. 975 C. civ.) nu se va prescrie prin dece ani, ci prin treideci de ani, conform dreptului comun (art. 1890 [4]). Rațiu-

---

am vĕdut, cu toată controversa ce există în această privință, că dispoșiția excepțională a art. 1167, § ultim, nu se aplică la testamente.

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 57. 1. 425. Sirey, 58. 1. 209. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6818 și *Don. et testaments*, II, 11465 urm. Planiol, II, 1344. Thiry, III, 105.—Chestiunea este însă controversată în privința împărțelei făcute prin donațiune. Vedi t. III a Comentariilor noastre, p. 669, text și nota 2, unde se arată controversa. Cpr. și Répert. Dalloz, *Supplém., Disp. entre vifs*, 1163 urm.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1168. Arntz, III, 292. Planiol, II, 1344. Laurent, XIX, 23, 25. Marcadé, IV, 882. T. Huc, VIII, 191. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6819.—*Contrà*. Demolombe, XXIX, 48. Demante, V, 265 bis IX. Larombière, IV, art. 1304, No. 61. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 274, 275. Cas. fr. și C. Paris. Sirey, 38. 1. 426. D. P. 83. 1. 61. — Conform acestei din urmă păreri, atât Curtea de casație din Francia cât și Curtea din Angers au decis că minorul nu are de cât dece ani de la majoritate pentru a fi restituit contra unei plăți făcute în timpul minorității sale, fără îndeplinirea formelor legale. Vedi Sirey, 38. I. 426 și Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2850, 4°. Cpr. Laurent, XIX, 24. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6821 urm.

[3]) Cpr. Laurent, XIX, 27. Baudry, II, 1168. Thiry, III, 106. Demolombe, XXIX, 118. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 275, 276. T. Huc, VIII, 191. Planiol, II, 1345. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6826, și toți autorii.

[4]) Cpr. Cas. rom. și C. București. Bulet. S-a 1, 1886, p. 917.

nea acestei deosebiri este lesne de priceput. Părțile cunoscând în genere viciul actului ce ele au încheiat, sunt presupuse că au înțeles a'l confirma, dacă au lasat să treacă ḑece ani fără a'l ataca ; pe când terții putênd foarte bine să nu cunoască convenția părților, precum și viciile de care ea este atinsă, nu se poate deduce din tăcerea lor timp de ḑece ani, voința de a renunța la dreptul ce ei au de a o dărâma.

Aceiaș soluție este admisă și în privința acțiunei în simulație [1]). Acț. în simulație.

Cât pentru acțiunea subrogatorie sau indirectă (art. 974), soluția nu mai este aceiaș, pentru că, prin această acțiune, creditorii nu fac de cât să exercite drepturile debitorului lor [2]). Acț. subrogatorie. Art. 974.

In cât privește chestiunea de a se ști dacă prescripția de ḑece ani este sau nu aplicabilă acțiunei care ar aparținea moștenitorilor dăruitorului contra unei donațiuni nule în privința formelor, ea este controversată, și unii declară aplicabilă în specie prescripția de treiḑeci de ani. Am vḕḑut însă mai sus (*suprà*, p. 50 și 75) că, după părerea generală, moștenitorii trebue să propue anularea în curs de ḑece ani de la moartea autorului lor ; căci, dacă în acest timp, ei ar rămânea în inacțiune, viciile actului ar dispărea și el ar remânea valid. Aplic. art. 1900 moștenitorilor dăruitorului. Controversă.

Dreptul din 1887, No. 9 și din 1888, No. 56. *Dreptul* din 1890, No. 67. Cas. fr. D. P. 65. 1. 19. Sirey, 65. 1. 65. T. Huc, VII, 229 și VIII, 191. Planiol, II, 1345. Thiry, II, 650 și III, 106. Baudry, II, 926 și 1168. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1123. Arntz, III, 95. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, II, 359. Demolombe, XXV, 239 urm. și XXIX, 119. Laurent, XVI, 467 urm. și XIX, 27. Veḑi și t. V a Comentariilor noastre, p. 257, text și nota 2.—*Contrà.* C. București (decisie casată). *Dreptul* din 1886, No. 63. Gr. Păucescu, *Oblig.*, I, 441 urm. și autoritățile citate în t. V a lucrărei noastre, p. 256, nota 3.

[1]) Cas. rom. și C. București. *Dreptul* din 1887, No. 36 și 68. *Dreptul* din 1890, No. 67. C. Alger. *Pand. Période.* 97. 1. 499. Pand. fr. *Oblig.*, I. 6839. Demolombe, XXIX, 128. Baudry, II, 1168. T. Huc, VIII, 191, *in fine.* Veḑi și t. V a lucrărei noastre, p. 283, nota 1.

[2]) Cpr. Thiry, III, 106, *in fine.*

3⁰ *Regula romană Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum, mai este ea în vigoare în dreptul modern? (Controversă vie și stăruitoare).*

Pentru a termina sfera de aplicare a prescripției decenale prevĕdută de art. 1900, ne a mai rĕmas să cercetăm dacă această prescripție se aplică nu numai când nulitatea sau rescisiunea este propusă pe cale de acțiune, dar și atunci când ea este propusă de pârît pe cale de excepțiune. Cu alte cuvinte, Codul actual consacrat-au el maxima: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum* [1]).

Eată ipoteza delicată la care facem alusie. Presupunênd că Primus a determinat pe Secundus, prin manopere frauduloase, a cumpara un imobil, și că acest contract rĕmânênd fără executare [2]), după ce au trecut ₫ece ani de la descoperirea dolului, Primus reclamă de la Secundus plata prețului acestui imobil; Secundus pute-va el, pentru a se scuti de plata prețului, să opue lui Primus nulitatea contractului sub forma unei excepții?

Dreptul vechiŭ fr.

In dreptul vechiŭ francez, o ordonanță a lui Francisc I din 1539 (art. 134), respinsese această regulă, supunênd excepția prescripției acțiunei, însă Dumoulin (Molineus) ne arată că această ordonanță nu se aplica în practică, *quia in hoc iniqua est consuetudo.*

Dreptul actual.

Astăḑi, chestiunea este viu controversată. După un

[1]) Această maximă, care însemnează că „mijloacele ce sunt vremelnice pentru a conferi o acțiune, sunt perpetue pentru a conferi o excepțiune", este extrasă din legea 5, § 6, Dig., *De doli mali et metus exceptione*, 44, 4. Acel care fusese victima unui dol, putea timp de un an să exercite acțiunea *de dolo* pentru a rescinda convenționea și a repeta ceea ce plătise în baza ei. Dacă el nu executase însă convenția și, în urma expirărei anului, creditorul cerea executarea ei, el putea să'i opue excepția *doli*, care era imprescriptibilă (*nam hæc perpetuò competit*).

[2]) Autorii care aplică și astăzi maxima romană pun, în adevĕr, condiția ca convenția să nu fi fost executată și ca partea căreia aparține acțiunea în anulare să nu fi fost deposedată; căci, în caz contrar, ea trebue să ceară anularea contractului în termenul de ₫ece ani, fără a se mai putea prevala de perpetuitatea excepțiunei. Cpr. Demolombe, XXIX, 136, 138. Aubry et Rau, VIII, § 771, p. 425. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6854, și autoritățile citate acolo.

sistem, formal admis prin art. 1302 din Codul italian [1]), se susţine că debitorul care ar fi executat un contract anulabil, este în drept a cere înapoi ceea ce el a plătit în baza acestui contract, în termen de ḑece ani; dacă însă contractul n'a fost executat, el va putea să opue excepţiunea în tot timpul cât acţiunea va putea fi exercitată de creditor, adecă trei-ḑeci de ani (art. 1890). Cu alte cuvinte, acţiunea în anulare ar fi vremelnică, pe când excepţia ar fi perpetuă, prin aplicarea vechei maxime: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.*

Acest sistem se întemeiază:

1° Pe dreptul roman;

2° Pe textul art. 1900, care supune prescripţiei numai acţiunea, fără a vorbi de excepţiune;

3° Pe împrejurarea că creditorul ar putea să întârzie anume exerciţiul acţiunei în executare până când excepţia va fi stânsă prin prescripţie [2]).

Părerea contrară este însă mult mai juridică, pentru următoarele motive:

1° Argumentul tras din dreptul roman nu mai are nici o putere în legislaţiile moderne. In adevĕr, dacă, la Romani, excepţia la care dădea loc dolul sau violenţa era perpetuă, ear acţiunea vremelnică, aceasta era pentru că debitorul a cărui consimţĕmênt fusese viciat, nu putea să exercite acţiunea în anulare cât timp nu exercitase încă

[1]) Eată cum se exprimă acest text: „*L'eccezione di nullità o di rescissione può essere opposta da chi è convenuto per l'esecuzione del contratto, in tutti i casi nei quali avrebbe potuto egli stesso agire per nullità o rescissione.* **Quest' eccezione non è soggeta alla prescrizione stabilita nell'articolo 1300**".

[2]) Vedi în acest sens, Arntz, III, 291. Demolombe, XXIX, 137. Aubry et Rau, t. IV, § 339, p. 278 şi t. VIII, § 771, p. 424 urm. T. Huc, VIII, 190. Planiol, II, 1347, text şi nota 1. Vazeille, *Prescription*, II, 566. Larombière, IV, art. 1304, No. 34 urm. Troplong, *Prescription*, II, 827 urm. Massé-Vergé, V, § 855, p. 323. Toullier D., IV, partea I, 600 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6843. Merlin, Répert. *Prescription*, Sect. II, § 5. Leroux de Bretagne, *Nouv. tr. de la prescription*, II, 1109 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 1319, 1320. C. Nacu, *Dreptul* din 1875, No. 29. In cât priveşte jurisprudenţa, vedi D. P. 47. 1. 15. Sirey, 47. 1. 289. D. P. 57. 2. 219. D. P. 59. 2. 201. Sirey, 59. 2. 407. D. P. 81. 1. 108. Sirey, 86. 2. 189. *Pasicrisie belge*, 78. 3. 20, etc. Cpr şi Cas. fr. *Pand. Période.* 94. 1. 130.

obligația viciată ; el nu putea de cât să se apere prin o excepție contra acțiunei isvorîte din contract, care era în tot-deauna foarte lungă și adese ori perpetuă ; cât pentru acțiunea în anulare, care era din contra foarte scurtă și se prescriea prin un an, el nu putea s'o exercite de cât când înstrăinase sau executase obligația sa. El neputênd de cât în acest caz să iea ofensiva, ar fi fost nelogic și nedrept ca termenul excepției să curgă contra unei persoane care nu putea s'o opue, fiind că nu era urmărită.

Astăzi însă, debitorul, a cărui consimțêmênt a fost viciat, putênd, după părerea tuturor, să ceară anularea obligației, chiar dacă n'a executat-o, și aceasta pentru a nu perde prin un timp prea îndelungat dovețile ce le ar avea despre viciarea consimțêmêntului sêu, nu există nici o rațiune de a se prelungi pentru dênsul termenul excepțiunei. Nu este exact de a se ține, așa precum se susține în părerea contrară, că debitorul n'are interes de a cere anularea obligației pe care n'a executat-o ; căci el este din contra interesat a nu lasa să subsiste o obligație a cărei viciuri de consimțêmênt vor fi mai târțiu greu de dovedit.

2° Prescripția statornicită de art. 1900 fiind, după cum am vêțut, întemeiată pe o presumție de confirmare, debitorul care a lasat să treacă țece ani, fără a exercita acțiunea în anulare, a înțeles să confirme obligația și, prin urmare, el nu mai poate propune anularea ei nici pe cale de acțiune, nici pe cale de excepțiune.

3° Argumentul tras din art. 1900 este departe de a fi convingêtor.

In adevêr, acest text vorbind de acțiunea în anulare, are în vedere toate mijloacele prin care se opune anularea sau rescisiunea unei convențiuni, ca mijloc de stêngere a obligațiilor (art. 1091), fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepțiune. Art. 1900 nefiind de cât o desvoltare a art. 1091 și considerând anularea sau rescisiunea ca un mod de stêngere a obligațiilor, cuprinde țeci ambele cazuri, adecă acel în care ea este propusă atât pe cale de acțiune, cât și pe cale de excepțiune.

4° Sistemul care perpetue excepțiunea presintă în practică inconvenientul de a lasa un timp indefinit calea deschisă la alegațiunea unor fapte mai mult sau mai puțin ilegale sau neregulate, a căror verificare devine după un

timp îndelungat foarte anevoeoasă ; căci dificultatea de fapt va fi aceiaș, fie că acțiunea va fi propusă pe cale de acțiune, fie pe cale de excepțiune. Această dificultate de probă a și fost una din causele care a făcut ca acțiunea în anulare să se prescrie prin un termen mai scurt de cât acel ordinar.

„Este firesc lucru, a dis Ministrul italian Vacca, cu ocasia discuției art. 1300 din Codul italian, care a redus termenul prescrierei acțiunei în anulare de la dece ani la *cinci*, ca astăzi, când progresul vieței sociale se traduce prin o cucerire asupra spațiului și asupra timpului, să nu să mai mențină termenele de altă dată, care nu mai au aceiaș rațiune de a fi“ [1]).

5⁰ Ordonanța lui Francisc I de la Villers-Cotterest, dată în 1539, limitase în termeni expreși la dece ani nu numai acțiunea dar și excepțiunea de anulare, și nici o împrejurare nu dovedește că Codul francez, pe care ne l'am însușit la 1864, ar fi înțeles să abroge acest însemnat document, spre a reînviea teoria romană, care, după cum am vĕdut, nu se mai potrivește cu dreptul modern.

6⁰ In fine, dacă excepția ar fi perpetuă, așa precum se susține în sistemul opus, s'ar putea întâmpla în practica dilnică, și s'a întâmplat chiar de mai multe ori, ca debitorul care are acțiunea în anulare și ar fi lasat să treacă termenul în care ea trebue exercitată, să caute prin deosebite mijloace a lua rolul de pârît spre a opune anularea peste termen, tribunalele neavênd în cele mai multe casuri putința de a înlătura această fraudă.

Conclusiunea noastră este deci că atât acțiunea în anulare cât și excepția sunt vremelnice, ambele fiind supuse prescripției de dece ani, și că legiuitorul modern a respins maxima romană : *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum*. In acest sens se pronunță o mare parte din doctrină și din jurisprudență [2]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, p. 253.

[2]) Vedi Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, II, 650, p. 742 urm., din care am extras în mare parte argumentarea de mai sus. Thiry, III, 110. Laurent, XIX, 57, 59. Duranton, XII, 549. Acollas, II, p. 921. Bufnoir, *Propriété et contrat*, p. 739 urm. Taulier, *Théorie raisonnée du C. civ.*, IV, p. 457, 458. Dim. Tazlaoanu, *Revista de drept și sociologie*, No. 6 din 15 martie 1900, p. 574. Baudry, II,

In contra acestui sistem, pe care îl credem singur juridic în legislația actuală, s'ar putea aduce și s'a adus chiar o obiecțiune privitoare la interdiși. Presupunênd, în adevĕr, că un interdis a încheiat un contract, și că interdicția s'a ridicat înainte de executarea lui, este periculos de a face să curgă termenul excepției din ḑiua încetărei interdicției ; căci interdisul neavênd cele mai multe ori conștiință de ceea ce a făcut în timpul incapacității sale, prescripția va curge în contra lui, și dacă cealaltă parte contractantă va cere executarea contractului în urma expirărei termenului de ḑece ani, prevĕḑut de art. 1900, excepția fiind prescrisă ca și acțiunea, interdisul sau moștenitorii lui vor fi siliți a suferi consecințele unui contract poate daunator.

L. fr. asupra alienaților din 1838.

Legea franceză din 1838 asupra alienaților neinterdiși, însă așezați într'o casă de sănătate, are o dispositie (art. 39), pe care unii o aplică prin *a fortiori* și interdișilor, și care e menită a înlătura acest inconvenient. Ea dispune, în adevĕr, că actele emanate de la o persoană așeḑată într'un stabiliment de alienați pot fi atacate de dênsa timp de ḑece ani, conform art. 1900 ; acest termen curge însă, în privința autorului actului de la notificarea actului viciat ce i s'a făcut, sau de la conoștința actului ce el ar fi dobêndit-o prin alte mijloace, în urma părăsirei stabilimentului în care era internat ; ear în privința moștenitorilor sei, de la notificarea actului ce li s'a făcut, sau de la conoștința ce ei ar fi dobêndit în urma morței autorului lor.

L. rom. asupra alienaților din 1894.

Asemenea dispositie nu există în legea noastră asupra alienaților din 15 decemb. 1894, însă la obiecțiunea de mai sus se poate respunde că : sau interḑisul a contractat într'un interval lucid, și atunci lesne va putea să'și aducă aminte de ceea ce a făcut, cerênd anularea contractului în

---

1169. Demante, V, 265 bis VI și VII. Marcadé, IV, 879 urm. Mourlon, II, 1493. Vigié, II, 1566. Duvergier asupra lui Toullier, IV, partea I, No. 601. p. 452, nota a. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, II, p. 558 (ed. a 2-a). Em. Protopopescu-Pache, *Dreptul* din 1874, No. 53. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6842. Curtea București. *Dreptul* din 1886, No. 57, consid. de la p. 448, coloana 2. Trib. Imper. german (*Reichsgericht* din Leipzig). Sirey, 86. 4. 17 și nota lui Beachet, profesor la Nancy. Vedi și tr. nostru în limba franceză, p. 406, text și nota 4.

termen de ḑece ani de la rădicarea interdicţiei; sau el a contractat în momentul pe când nu avea usul raţiunei sale, şi în asemenea caz, contractul ne mai fiind anulabil, ci *inexistent* pentru lipsă de consimţĕmênt, nu va putea fi validat prin nici o trecere de timp, şi el va putea în totdeauna să opue nulitatea [1]). Obiecţiunea nu este deci atât de serioasă pe cât s'ar părea la prima vedere. Singurul caz în care inteḑisul sau moştenitorii lui vor fi siliţi a executa contractul, este acela în care nu s'ar putea dovedi că, în momentul încheierei lui, el era cu desĕvêrşire lipsit de minte. Acest caz excepţional şi greu de presupus în practică nu este însă suficient pentru a reînviea o regulă învechită, care nu se mai potriveşte cu cerinţele dreptului modern.

4° *Punctul de plecare al prescripţiei statornicite de art. 1900.*

Prescripţia de ḑece ani, statornicită de art. 1900, începe în genere a curge din ḑiua formărei conveniţiunei, pentru că din acest moment partea interesată poate să exercite acţiunea în anulare sau în rescisiune. Asupra acesui punct toţi autorii sunt de acord, de şi textul actual nu este formal în această privinţă, după cum era art. 46 din ordonanţa de la 1510 [2]).

Astfel, de câte-ori va fi vorba de un viciu de formă, termenul de ḑece ani va curge din ḑiua încheierei actului, afară de casul când ar fi vorba de un incapabil, în care caz se va aplica dispoşiţia specială a art. 1900 [3]).

In baza acestui principiu vom decide că, de câte ori presoanele morale, comunele sau altele, au o acţiune în anulare de exercitat, ele trebue s'o exercite în cei ḑece ani în care actul a devenit definitiv, adecă în ḑece ani de la data sa [4]). Persoanele morale fiind, în adevĕr, nişte ficţiuni

[1]) Cpr. Mourlon, II, 1494, 1495, text şi nota 2. Em. Protopopescu-Pache, *Dreptul* din 1874, No. 53.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 193. Planiol, II, 1339. Marcadé, IV, 876. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1145. Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, IV, p. 454. Demolombe, XXIX, 142, 163. Laurent, XIX, 34. Baudry, II, 1166. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 278. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6859, şi toţi autorii.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6861.

[4]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 38. 1. 489 şi Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2902, nota 1. D. P. 74. 1. 161. C. Lyon. D. P. 87. 1. 178. Pand.

care nu au nici vêrstă, nici stare civilă [1]), nu pot fi asemănate minorilor.

Nulităţi nesusceptibile de a fi acoperite imediat prin confirmare.

Regula după care prescripţia începe a curge din ḑiua convenţiunei sufere mai multe excepţii.

Prima excepţie este ralativă la nulităţile care nu sunt susceptibile de a fi imediat acoperite prin confirmare. Prescripţia de ḑece ani nefiind, în adevĕr, de cât o confirmare tacită, nu poate să curgă de cât din ḑiua în care confirmarea a devenit legalmente cu putinţă [2]).

Anularea contr. de căsătorie pentru lipsă de forme.

Ast-fel, anularea contractului de căsătorie pentru lipsuri de formă neputênd, între părţi, fi propusă în timpul căsătoriei, acţiunea este în acest timp inprescriptibilă, şi nu poate, după părerea generală, fi propusă de cât în urma desfacerei căsătoriei, de când va începe a curge şi prescripţia de ḑece ani [3]).

Convenţii matrimoniale.—Imposibilitate de a putea fi confirmate.

In ori-ce caz, o convenţie matrimonială n'ar putea fi confirmată în mod expres. Nulă în privinţa formelor, ea atrebue să se refacă cu formele legale ; căci ceea ce art. 1168 ḑice în privinţa donaţiunelor, este aplicabil tuturor contractelor solemne în genere [4]).

Punctul de plecare a prescripţiei în caz de înstrăinarea imobilului dotal.

Am vĕḑut *suprà*, p. 79 urm., că de câte ori imobilul dotal a fost înstrăinat fie de barbat, fie de femee, fie de amêndoi soţii împreună, acţiunea în revocare a înstrăinărei se prescrie prin ḑece ani (art. 1255 C. civ.). Chestiunea este însă de a se şti care este punctul de plecare a acestei prescripţii. In Francia, chestiunea este controversată, unii susţinênd că, în caz de separaţie de patrimonii, acţiunea în anulare curge de la această separare [5]), soluţie care era admisă şi

---

fr.. *Oblig.*, I, 6815, 6862. T. Huc, VIII, 193. Laurent, XIX, 36. Baudry, II, 1166.

[1]) Cpr. Cas. rom., Secţii-unite. *Dreptul* din 1895, No. 78 şi Bulet. 1895, p. 1293. T. Huc, III, 232, 256 şi VIII, 193.

[2]) Laurent, XIX, 38. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 278. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6864.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, Laurent, *loco cit.* Pand. fr., *Oblig.*, I, 6865. Cas. fr. D. P. 60. 1. 246. Sirey, 69. 1. 297.

[4]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6507. Guillouard, *Contrat de mariage*, I, 198, 289 urm. T. Huc, IX, 44, 45. Laurent, XVIII, 591 ; XXI, 46 ; XXX, 437, 447.—*Contrà*. Duranton, XIII, 272. Aubry et Rau, IV, § 337, p. 264, nota 13. Vedi şi *suprà*, p. 48, text şi nota 2.

[5]) Vedi Duranton, XV, 521. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3575 urm. Valette, *Mélanges de droit, de jurisprudence et de lé-*

la Romani [1]); ear alții admițând că prescripția statornicită de art. 1900 nu curge de cât de la desfacerea căsătoriei [2]). La noi controversa este curmată prin art. 1255, după care femeea și moștenitorii sĕi sunt în drept a exercita acțiunea timp de *dece ani* de la desfacerea căsătoriei, *sau de la separarea de patrimonii* [3]).

Cât pentru barbat sau moștenitorii lui, ei nu pot să facă a se revoca înstrăinarea de cât în timpul căsătoriei (art. 1255, § 2) [4]).

Persoane incapabile de a se obliga. Punctul de plecare al prescripției.

A doua excepție la principiul că prescripția începe a curge din ḑiua convențiunei, este relativă la acțiunea în anulare sau în rescisiune pe care legea o conferă persoanelor incapabile de a se obliga. Prescripția, în asemenea caz, nu curge de cât din ḑiua în care incapacitatea a încetat, și art. 1900 face aplicarea acestui principiu în privința femeilor măritate, minorilor și interḑișilor. In asemenea casuri, acțiunea putênd fi exercitată fie de femeea autorisată de barbatul seu, fie de epitropul minorului sau interḑisului, prescripția ar fi putut să curgă, conform principiului general, din ḑiua convențiunei. Cu toate acestea, legiuitorul, prin o dispositie de favoare creată în folosul incapabililor, hotărăște punctul ei de plecare din ḑiua încetărei incapacităței lor, pentru că voește ca renunțarea în care consistă confirmarea să emane personal de la dênșii,

---

gislation (Paris, 1880), I, p. 19—35. Répert. Sirey, *Dot*, 2574 urm. Pand. fr., *Mariage*, II, 10876.

[1]) L. 30, Cod., 5, 12, *De jure dotium*, făcea în adevĕr să curgă contra femeei toate prescripțiile relative la dota ei din momentul ce ea redobêndise exercițiul acțiunelor dotale.

[2]) Baudry, III, 414 urm. Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1807, 1872 (ed. a 2-a, 1900). T. Huc, IX, 489. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1913. Laurent, XXIII, 515. Aubry et Rau, V, § 537, p. 568, text și nota 40. Marcadé, VI, art. 1561, No. 2. Pand. fr., *Mariage*, II, 10877, și autoritățile citate acolo.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 80, nota 2. Cpr. și C. București. *Dreptul* din 1901, No. 47.—S'a decis chiar că femeea este în drept a exercita acțiunea în revocarea înstrăinărei imobilului dotal în timpul căsătoriei, înainte chiar de pronunțarea separației de patrimonii, pentru că dacă legiuitorul îi dă termenul de ḑece ani de la separarea de patrimonii, aceasta nu exclude facultatea de a putea exercita acțiunea în timpul căsătoriei, înainte chiar de pronunțarea acestei separațiuni. C. București, *Dreptul* din 1884, No. 16.

[4]) Cpr. Troplong, *op. cit.*, IV, 3527 urm.

în cunoștință de causă și în timpul capacității lor. Incapabilii sunt deci, după cum spune Bigot-Préameneu în expunerea de motive, considerați ca fiind în imposibilitate de a'și manifesta voința cât timp ei nu au liberul exercițiu al drepturilor lor.

Actele făcute de o femee măritată neautorisată.

In cât privește mai întâi actele făcute de o femee măritată neautorisată, art. 1900, § 2 voește ca prescripția să nu înceapă a curge de cât din ḑiua desfacerei căsătoriei, adecă din ḑina morței barbatului sau transcrierei hotărîrei de divorț [1]), pentru că numai din ḑiua desfacerei căsătoriei, femeea nu se mai găsește sub autoritatea barbatului pe care a calcat-o în picioare. Prescripția va curge contra femeei de la desfacerea căsătoriei, chiar dacă, în urma desfacerei primei căsătorii, ea s'ar fi căsătorit de al doilea, pentru că, în art. 1900, este vorba de căsătoria care a creat pentru dênsa necesitatea autorisărei maritale [2]).

Separarea de bunuri nu modifică regula de mai sus, pentru ca, prin separare, femeea dobêndește numai libera administrație a avutului sêu (art. 1265) [3]).

Casul în care acțiunea în anulare se exercită de barbat. Controversă.

Acțiunea în anulare aparține nu numai femeei, dar și barbatului (art. 207), și în asemenea caz, naște chestiunea de a se ști dacă termenul acțiunei în anulare, pentru lipsă de autorisare, curge, în privința lui, din ḑiua contractului sau din ḑiua desfacerei căsătoriei. Cu toată părerea contrară a unor jurisconsulți de valoare, credem că, în privința barbatului sau a moștenitorilor sêi, prescripția nu va curge din ḑiua desfacerei căsătoriei, ci din ḑiua încheierei actului sau din ḑiua în care el a avut cunoștință despre dênsul, pentru că nimic nu împedică pe barbat de a confirma actul în timpul căsătoriei [4]).

---

[1]) Este, în adevĕr, de principiu că, la caz de divorț, căsătoria nu se consideră ca desfăcută de cât din ḑiua transcrierei hotărîrei de divorț în registrele stărei civile. Cpr. Cas. fr. D. P. 94. 1. 67. Trib. Bar-sur-Seine și Paris. *Pand. Période.* 1900. 2. 126. Sirey, 99. 2. p. 84 și 285. *Curierul judiciar* din 1900, No. 40. *Pand. Période.* 99. 2. 143 și *Curierul judiciar* din 1900, No. 63. Cpr. T. Huc, II, 393, 398 și VIII, 195. Baudry, I, 730, 742. Beudant, *op. cit.*, II, p. 59 și 81. Garraud, *Tr. th. et prat. du dr. pén. fr.*, V, p. 140, nota 22 (ed. a 2-a, 1901).

[2]) Cpr. Pand. fr,. *Oblig.*, I, 6878. Demolombe, XXIX, 151. Larombière, IV, art. 1304, No. 23. Duranton, XII, 541. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1156.

[3]) Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1165. Cas. fr. D. P. 47. 1. 209.

[4]) Cpr. Thiry, III, 108. Arntz, III, 287. Laurent, XIX, 43.

Remâne însă bine înțeles că tăcerea barbatului nu atrage de cât stîngerea acțiunei sale, ear nu și acelei care aparține femeei, pentru că este de principiu că nimene nu poate fi lipsit de un drept fără consimțemêntul său [1]).

Actele făcute de o femee măritată a căreĭ consimțemênt a fost dat din eroare, smuls prin dol sau violență.

Dacă însă o femee măritată ar fi încheiat, cu autorisația soțului ei, un act contra căruia ea ar avea o acțiune în anulare pentru violență, eroare sau dol, prescripția de dece ani va curge în principiu contra ei în timpul căsătoriei din ḑiua încetărei violenței sau descoperirei erorei or dolului, afară de casul, bine înțeles, în care acțiunea ei ar fi de natură a se resfrînge în contra soțului eĭ, pentru că el ar fi fost, de exemplu, complice al violenței exercitate în contra ei (art. 1880) [2]).

Actele făcute de o femee măritată minoară.

De asemenea, de câte ori acțiunea în anulare exercitată de femee nu se întemeiază pe lipsa de autorisare, ci pe împrejurarea că actul ce ea atacă a fost consimțit de dênsa în timpul minorității sale, termenul de ḑece ani va curge în principiu în contra ei din ḑiua majorității, ear nu din ḑiua desfacerei căsătoriei, pentru că, în asemenea caz, ea lucrase ca minoară, ear nu ca femee măritată [3]).

Actele făcute de minori.

In cât privește actele făcute de minori, art. 1900, de acord în această privință cu art. 1876, după care prescripția nu curge în contra lor și în contra înterḑișilor, dispune că termenul prescripției curge din ḑiua majorității, și aceasta chiar în privința minorilor emancipați, întru cât legea nu face nici o deosebire și întru cât emanciparea nu le rădică în principiu incapacitatea lor [4]).

Marcadé, IV, 876. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6876. Solon, *Nullités*, II, 489. Mourlon, II, 1491. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1157. Massé-Vergé, III, § 584, p, 479, nota 10, *in fine*. T. Huc, VIII, 195. Delsol, *op. cit.*, II, p. 556. C. Bordeaux. D. P. 73. 2. 32. Sirey, 72. 2. 151.—*Contrà*. Demante, V, 265 bis II. Demolombe, XXIX, 150. Larombière, IV, art. 1304, No. 23. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 279. Baudry, II, 1165. Valette sur Proudhon, *État des personnes*, I, p. 467, nota *b*. Planiol, II, 1340, *in fine*. Toullier D., IV, partea I, 613, text și nota 6. C. Montpellier, Sirey, 32. 2. 77.

[1]) Cpr. Mourlon, II, 1491. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6877.

[2]) Cpr. Demolombe, XXIX, 152. Pand. fr., I, 6879, și autoritățile citate acolo.

[3]) Cpr. Pand. fr. *Oblig.*, I, 6880.

[4]) Demolombe, XXIX, 153. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6881.

Actele făcute de epitropul minorului.

Nu se distinge de asemenea între actele făcute de minor și acele făcute de epitropul său fără îndeplinirea formelor legale. Aceasta nu este de cât consecința teoriei mai sus admisă, după care am vĕdut că minorul are acțiunea în anulare nu numai în privința actelor făcute de dênsul, dar și în privința acelor făcute de epitropul său fără îndeplinirea legiuitelor formalități [1]). Și într'un caz și în altul, termenul de ḑece ani va curge de la majoritate, ear nu din ḑiua în care minorul, devenit major, ar pretinde că a luat cunoștință de actul ce atacă.

Casul în care minorul a fost victima unui dol sau unei fraude.

Dacă însă minorul a fost victima unui dol sau unei fraude, pe care el n'a descoperit-o de cât în urma majorității, termenul de ḑece ani nu va curge din ḑiua majorității, ci din ḑiua descoperirei dolului sau fraudei, pentru că acțiunea sa nu se mai întemeiază, în casul de față, pe minoritate, ci pe dol sau fraudă, și în privința acestor din urmă, art. 1900 face să curgă termenul de la descoperirea lor [2]).

Casul în care acț. în anulare ar aparține mai multor minori.

In caz când acțiunea în anulare sau în rescisiune ar aparține la mai mulți minori, a căror bunuri ar fi fost înstrăinate fără îndeplinirea formelor legale, termenul de ḑece ani va curge pentru fie-care din ei de la majoritatea lor, așa că prescripția ar putea să existe în privința unora și să nu aibă ființă în privința altora [3]).

Actele făcute de interdiși.

Cele ḑise în privința minorilor se aplică și actelor făcute de interdiși, cu această deosebire însă că termenul curge, în asemenea caz, din ḑiua rădicărei interdicției, când interdisul și-a dobêndit capacitatea sa.

Dacă interdisul a murit în timpul incapacității sale, termenul de ḑece ani va curge, în privința moștenitorilor sei, din ḑiua morței sale, de când incapacitatea sa a încetat, soluție care se va aplica și minorilor sĕvêrșiți din viață înaintea majorității.

---

[1]) Pand fr., I, 6882 urm. T. Huc, VIII, 196. Demolombe, XXIX, 154, 155. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1160. Laurent, XIX, 44. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 279, t. și nota 32. Larombière, IV, art. 1304, No. 26. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2954, nota 1.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6885. T. Huc, VIII, 201. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2954, nota 1.

[3]) Cpr. Troplong, *Prescription*, II, 739. Vazeille, *Idem*, 557. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6887.

De și legea nu vorbește de persoanele puse sub un consiliu judiciar, se admite însă că, și în privința acestor persoane, termenul de dece ani nu va curge de cât din ḑiua încetărei incapacității sau morței lor, pentru că este cu neputință ca incapabilul să poată confirma prin tăcerea sa actul anulabil sevêrșit în timpul incapacității sale [1]). Actele făcute de acel pus sub un consiliu judiciar. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința alienaților neinterḑiși sau internați într'un stabiliment de sănătate, conform legei din 15 dechemb. 1894, sau neinternați în asemenea stabilimente? Actele făcute de dênșii în timpul smintireiiind inexistente pentru lipsă de consimțêmênt, nu pot, după cât am vêḑut, fi confirmate și, prin urmare, nu poate fi vorba de aplicarea art. 1900, care nu este de cât o confirmare tacită. Singura prescripție admisibilă în specie este deci acea a dreptului comun, adecă de treiḑeci de ani (art. 1890), ear termenul acestei prescripții ordinare va curge de la încheierea actului, fiind că nici un text de lege nu suspendă prescripția în favoarea smintiților [2]). Actele făcute de alienații neinterḑiși. L. asupra alienaților din 1894.

S'ar părea că această soluție este în contraḑicere cu acea de mai sus, după care am vêḑut că, în privința persoanelor puse sub un consiliu judiciar, termenul pres-

---

[1]) Cpr. Planiol, II, 1340. Pand. fr., I, 6897. Laurent, XIX, 49. Demolombe, XXIX, 157. T. Huc, VIII, 200. Thiry, III, 108. Valette, *Explic. sommaire du C. Napoléon*, p. 388. Larombière, IV, art. 1304, No. 25. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 279, text și nota 33. Cas. fr. D. P. 91. 1. 454. Sirey, 91. 1. 149.—*Contrà*. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1163. Baudry, II, 1166. Cas. fr. Sirey, 60. 1. 593 și nota lui Massé. D. P. 60. 1. 339. C. Angers, Sirey, 60. 2. 29. După aceste autorități, termenul ar curge din ḑiua încheierei actului.—După art. 81 din noua proced. civilă, minist. public este obligat a lua conclusii și în casurile în care sunt interesați acei puși sub consiliul judiciar.

[2]) Cpr. Laurent, XIX, 48. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6892 urm. Demolombe, VIII, 660, 661 și XXIX, 161.—In Francia, chestiunea este controversată în privința alienaților neinterniți într'un stabiliment de sănătate; cât pentru acei internați în asemene stabilimente, art. 39 din legea asupra alienaților de la 30 iunie 1838 dispune că actele lor pot fi atacate timp de ḑece ani, conform art. 1900, acest termen curgênd, în privința autorului actului de la notificarea actului viciat sau de la cunoștința ce el ar fi dobêndit prin alte mijloace, în urma părăsirei stabilimentului în care era internat, dispoziție care n'a fost reprodusă în legea noastră de la 1894. L. fr. asupra alienaților din 1838. Art. 39.

cripției este acel al art. 1900 și curge de la încetarea incapacității. Contradicția nu este însă de cât aparentă, pentru că, pe când alienatul sau smintitul este incapabil de fapt, actele făcute de dênsul într'un interval lucid fiind valide, acei slabi de minte (art. 445) și râsipitorii (art. 458 urm.) sunt, în privința actelor oprite, puși pe aceiaș treaptă cu interdișii [1]).

Viciĭ de consimțĕmênt a uneia din părțile contractante.

In fine, a treia și ultima excepție la principiul că prescripția de dece ani începe a curge din diua convențiunei, este relativă la nulitățile care resultă din viciul de consimțĕmênt a uneia din părțile contractante. Legea aplicând, în adevĕr, viciilor de consimțĕmênt principiul formulat pentru incapacitate, dispune că prescripția nu începe a curge cât timp viciul n'a încetat. „Prescripția de dece ani, dice art. 1900, § 2 nu începe a curge, în caz de violență, de cât din diua când violența a încetat; în caz de eroare [2]), sau dol [3]), din diua când eroarea sau dolul s'a descoperit".

Prescripția statornicită de art. 1900 nefiind, după cum am spus-o de nenumarate ori, de cât o confirmare tacită, confirmarea nu se poate pricepe cât timp consimțĕmêntul este viciat prin violență, eroare sau dol [4]).

Art. 1169.

De câte ori o convenție este atacată pentru dol, eroare sau violență, reclamantul în anulare sau în rescisiune trebue să dovedească causa care a prelungit termenul în care acțiunea poate fi introdusă, adecă că violența n'a încetat sau că el n'a descoperit eroarea sau dolul de cât foarte târdiu. Pârîtul nu are de cât un singur lucru de dovedit, și anume, că a trecut dece ani de la încheierea convenției. Dacă la această excepție reclamantul opune altă excepție, și anume acea că el a fost în imposibilitate de a'și exercita acțiunea, nu mai încape nici o îndoială că el trebue să'și dovedească alegațiunea sa conform regulei: *Reus in excipiendo fit actor* (art. 1169) [5]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XIX, 49, *in fine*.

[2]) Dispositia art. 1900 se aplică atât la eroarea de drept cât și la acea de fapt. Cpr. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1152.

[3]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 35.

[4]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6899 urm.

[5]) Cpr. Planiol, II, 1340. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6904. Laurent, XIX, 55. Demolombe, XXIX, 146. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 281, nota 38. Larombière, IV, art. 1304, No. 30. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 735. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1151. T. Huc, VIII, 202. Fuzier-Herman, III,

Dovada va putea fi făcută în specie prin ori ce mijloace, fiind vorba de un fapt material despre care el n'a putut să'şi procure o dovadă scrisă [1]).

In privinţa încetărei violenţei, dovada va fi foarte lesne de făcut. Partea violentată va putea cu uşurinţă dovedi momentul când a dobêndit libertatea sa firească. Dovedirea erorei de fapt sau de drept va fi de asemenea cele mai multe ori un fapt lesne de probat. In cât priveşte însă dolul sau vicleşugul, chestiunea este mult mai grea, pentru că el se compune din o serie de manopere a căror existenţă nu se manifestă de o dată, ci în mod succesiv. Doctrina este, în această privinţă, unanimă pentru a decide că prescripţia de ḑece ani va începe a curge nu de la descoperirea tuturor indiciilor care'l compun, ci din ḑiua în care partea amăgită are bănueli grave şi serioase despre existenţa dolului, deşi ea nu are încă o dovadă complectă despre existenţa lui [2]). Dovada încetărei violenţei, descoperirei erorei sau dolului.

Regula statornicită de art. 1900, care fixează punctul de plecare al prescripţiei decenale la ḑiua încetărei violenţei sau descoperirei erorei ori dolului, a dat loc la o dificultate serioasă în privinţa combinărei prescripţiei decenale cu acea ordinară de trei-ḑeci de ani (art. 1890). In adevĕr, chestiunea este de a se şti dacă dispoziţia specială a art. 1900 se opune sau nu la aplicarea regulei generale statornicite de art. 1890. Eată, de exemplu, o convenţie făcută de o femee măritată neautorisată, în primele momente ale căsătoriei, sau de un interḑis, în primele momente ale incapacităţei sale; presupunênd că căsătoria sau interdicţia a ţinut mai bine de trei-ḑeci de ani, aşa că prescripţia de ḑece ani n'a început încă a curge: în lipsa prescripţiei decenale, acţiunea în anulare a femeei sau interḑisului fi-va ea prescrisă prin prescripţia ordinară de trei-ḑeci de ani? Afirmativa se întemeiază pe generalitatea Combinarea prescripţiei decenale cu acea ordinară. Controversă.

art. 1304, No. 135. Bonnier, *op. cit.*, 37 bis. Marcadé, IV, 876. Cas. fr. D. P. 83. 1. 110. D. P. 85. 1. 101.—*Contrà.* Chardon, *Du dol et de la fraude* (Paris, 1828), 1, 53.

[1]) M. Planiol, *op. cit.*, II, 1340. Aubry et Rau, IV, p. 339, p. 281, nota 38. T. Huc, VIII, 202. Pand. fr., I, 6905, şi toţi autorii.

[2]) Cpr. Demolombe, XXIX, 147. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6905, 6906. Aubry et Rau, IV, § 339, p. 281, nota 38. Cas. fr. D. P. 49. 1. 229. Sirey, 49. 1. 347.

termenilor art. 1890, după care *toate* acțiunele, atât reale cât și personale, se prescriu prin trei-deci de ani ; așa că acest text ar fi violat dacă s'ar putea cere anularea unei convențiuni patru-deci sau cinci-deci de ani, de ex., după formarea ei [1]). La aceasta se respunde însă că art. 1900 statornicește pentru o categorie determinată de acte un sistem special de prescripție, și că causele care întârdie cursul prescripției de dece ani se consideră ca cause de suspensiune, aplicabile în acelaș timp la prescripția ordinară [2]). Prin urmare, acțiunea în anulare sau în rescisiune nu este admisibilă, ori-care ar fi data actului, dacă n'au trecut încă dece ani de la rădicarea obstacolului care se opunea la exercițiul ei.

Casurile în care prescripția curge din diua formărei convenției.

Aceste sunt excepțiile la principiul mai sus expus, după care prescripția statornicită de art. 1900 începe a curge din diua formărei convenției. In cele-lalte casuri, regula generală își primește aplicare, adecă prescripția începe din diua convenției (vedi *suprà*, p. 89), și aceasta nu numai în privința obligațiilor pure și simple, dar și în privința acelor cu termen sau condițională, pentru că nici condiția, nici termenul nu exclud presumția unei ratificări tacite.

Oblig. cu termen sau condițională. Controversă.

Așa dar, termenul nu împedică prescripția de a curge înaintea expirărei lui, din diua actului [3]), după cum nici condiția, cât timp este în suspensie, nu împedică prescripția acțiunei în anulare de a curge tot din diua actului [4]).

---

[1]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 339, *in fine*, p. 282, text și nota 42. Laurent, XIX, 53. T. Huc, VIII, 203. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1154. Duvergier, Consultație publicată în Sirey, 54. 2. 49. C. Paris. D. P. 55. 2. 155. Sirey, 54. 2. 49.

[2]) Planiol, II, 1348. Baudry, II, 1167. Demolombe, XXIX, 165. Larombière, IV, art. 1304, No. 29. Pand. fr., I, 6907. Valette, Duranton et Demante, Consultație publicată în Sirey, 54. 2. 49 și în *Mélanges* de Valette, II, p. 3 urm. Bufnoir, *op. cit.*, p. 741, 742. Marcadé, nota în *Journal du palais*, 54, 2, p. 13 urm. Seligman, *Revue critique*, t. V, p. 447.

[3]) Cpr. Demolombe, XXIX, 163. Duranton, XII, 533. Larombière, IV, art. 1304, No. 19. Toullier D. IV, partea I, 603, 604. Pand. fr., I, 6914. Taulier, *Théorie raisonée du C. civ.*, IV, p. 454.

[4]) Demolombe, *loco cit.*, Pand. fr., *Oblig.*, I, 6915. Duranton, XII, 534. Taulier, *op. cit.*, IV, p. 455. Duvergier asupra lui Toullier, IV, partea I, 609, nota a.—*Contrà.* Toullier, *loco cit.* Larombière, IV, art. 1304, No. 31, *in fine*, după care prescripția n'ar începe a curge de cât în urma îndeplinirei condiției.

Casul în care acț. în anulare se exercită de moștenitorii aceluia căruia ea aparține.

Ne mai remâne acum, pentru a termina această materie, să determinăm momentul de când prescripția începe a curge când acțiunea în anulare sau în rescisiune este exercitată de moștenitorii aceluia căruia ea aparține. Pentru a resolvi această chestiune trebue să distingem: sau prescripția începuse a curge în contra autorului și, în asemenea caz, ea va continua a curge și în contra moștenitorilor [1]; sau prescripția nu începuse încă a curge contra autorului și, în asemenea caz, o subdistincțiune se impune earăș, după natura causelor de anulare sau rescisiune. In adevĕr, în cât privește nulitățile întemeiate pe eroare sau dol, prescripția va curge, în privința moștenitorilor, ca și în privința autorului lor, din ḑiua descoperirei viciului; ear în cât privește violența, termenul va curge din ḑiua morței autorului lor, presupunênd că violența a subsistat până atunci [2].

In fine, dacă este vorba de o acțiune în anulare întemeiată pe lipsa de capacitate, termenul prescripției va curge, în contra moștenitorilor majori și capabili [3], din ḑiua încetărei incapacității, adecă din ḑiua morței autorului lor. Ei vor trebui deci să exercite acțiunea în termen de ḑece ani de la deschiderea moștenirei, chiar dacă ei n'ar fi avut cunoștință de actul încheiat de autorul lor incapabil, pentru că necunoștința în care ei s'ar găsi nu este de cât o imposibilitate de fapt, și o astfel de imposibilitate nu poate să oprească cursul prescripției [4].

---

[1]) Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6916.

[2]) Laurent, XIX, 54. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6917.

[3]) Deci, termenul de ḑece ani ar fi suspendat în favoarea moștenitorului incapabil, care ar fi succedat persoanei contra căreia prescripția ar fi început a curge (argum. din art. 1876), soluție care era admisă atât la Romani (L. 19, Dig., *De minoribus*, 4, 4), cât și în vechiul drept francez (Pothier, *Vente*, III, 347 și *Pr. civ.*, X, 746). Veḑi în acest sens, Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1171. Laurent, XIX, 4. Demante, V, 265 bis III și IV. Demolombe, VIII, 153. C. Agen. D. 51. 2. 53.—*Contrà.* Toullier D., IV, partea I, 615. Duranton, XII, 548 și XXI, 292.

[4]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6919. Demolombe, XXIX, 162. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1162, 1172.

CAPITOLUL IX

Despre dovedirea obligațiunelor și a plății [1]).

Principii generale.

Teoria probelor, despre care avem să ne ocupăm în capitolul de față [2]), aparține atât dreptului civil, cât și procedurei [3]).

In adevĕr, dreptul civil determină obiectul probei, cine trebue s'o facă (art. 1169), mijloacele de probațiune admise sau excluse, precum și puterea fie căruia mijloc de dovadă; ear procedura civilă se ocupă despre modul de administrare a probelor și despre formele ce trebuesc urmate spre a le produce în justiție.

In privința obligațiilor comerciale, probele sunt determinate de Codul de comerț (art. 46 urm.); ear în materie penală, probele fac parte din Codul de procedură

Observ. asupra rubricei capit. de față.

[1]) Cuvêntul *plată* (*solutio*) nu este luat aci în sensul sĕu special și obicinuit, ci într'un sens generic, și însĕmnează ori ce desființare a legăturei juridice. In cap. de față (care complectează materia obligațiilor), legiuitorul ocupânduse despre modurile prin care se poate stabili fie existența, fie stêngerea unei obligații, rubrica, pentru a fi complectă, ar fi trebuit să fie intitulată, ca în Codul italian: *Despre dovedirea obligațiilor, sau mai bine dis, a drepturilor reale și personale, și stêngerea lor.* Cpr. Marcadé, V, art. 1315, No. 1. Mourlon, II, 1513. Thiry, III, 112. Baudry, II, 1174. Vigié, II, 1572. Laurent, XIX, 81. Demolombe, XXIX, 181, și toți autorii. Redactorii Codului francez urmând și de astă dată orbește pe Pothier, călăusul lor obicinuit, au reprodus fără nici o schimbare până și rubrica părței a IV din tratatul acestui autor (II, p. 398, ed. Bugnet din 1861).

Bibliografie.

[2]) Se poate consulta cu folos asupra probelor: Bonnier, *Tr. des preuves*, etc. (ed. Larnaude din 1888); Bentham, *Preuves judiciaires* (1830); Gabriel, *Essai sur la nature de la preuve* (ed. din 1845, revĕdută de Solon); Garsonnet, *Tr. de procéd. civ.*, II, p. 295 urm. § 268 urm. (ed. 1); p. 475 urm., § 690 urm. (ed. a 2-a, 1898). Francisco Ricci, *Delle prove* (Torino, 1891). G. Tocilescu, *Curs de proced. civilă*, t. II (1893), p. 400 urm. D. Kebapci, *Tr. de proced. civilă*, t. IV (1898), p. 192 urm., etc. In cât privește probele în dreptul roman, vedi Goudsmit, *Cours de pandectes*, I, § 104, 105, p. 306 urm.

Dreptul străin.

[3]) Unele legislațiuni străine se ocupă despre probe numai în proced. civilă. Astfel este, de exemplu, legislația germană (vedi Cod. de proced. civilă din 1877); acea austriacă, etc.

penală, Codul penal mărginindu-se numai a clasifica faptele care urmează a fi pedepsite.

Diferitele sensuri a cuvêntului probă.

Cuvêntul *probă* sau *dovadă* are, în drept, mai multe înțelesuri. *Proba* însemnează mai întâi certitudinea dobêndită a faptelor despre care este vorba. In acest sens se ₫ice că proba este făcută. Prin *probă* se mai înțelege încă operația care dă sau tinde a da judecătorului această certitudine. „Proba, ₫ice art. 2404 din Codul portughez de la 1867, este demonstrația adevĕrului faptelor alegate în justiție". In acest sens se ₫ice că proba este în sarcina reclamantului (art. 1169). In fine, prin *probă* se înțeleg diferitele mijloace admise sau permise de lege pentru a demonstra adevĕrul faptelor alegate și a convinge pe judecător de existența lor. In acest sens se ₫ice cutare probă este permisă, cutare este oprită [1]). Proba este deci, după expresia lui Domat, *tot ceea ce convinge spiritul despre un adevĕr*. „Probele, ₫ice Bonnier [2]), sunt diferitele mijloace prin care inteligența ajunge la descoperirea adevĕrului" [3]).

Dovedirea actelor solemne.

Dovada se confundă cu existența însuș a dreptului, de câte ori faptul juridic trebue să fie constatat prin un act prescris *ad solemnitatem*, precum este în contractele solemne, de exemplu, în materie de donațiuni, de ipoteci, de convențiuni matrimoniale, etc.

A *proba* sau a *dovedi* însemnează a stabili adevĕrul unui fapt contestat de care atârnă dreptul; este actul părților care supun judecătorilor elementele de convingere proprii a justifica faptele alegate de dênsele, sau actul judecătorului care prescrie însuș mijloacele proprii spre a determina convingerea lui [4]).

---

[1]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. civil pour l'Empire du Japon*, V, No. 1, p. 2, 3.

[2]) *Tr. des preuves, Introduction*, 1, *in fine* (ed. Larnaude, 1888).

[3]) Prin *adevĕr* trebue să înțelegem aci o certitudine relativă, care s'ar putea numi *adevĕr legal* (*veritas juridica*), pentru că adevĕrul absolut, care exclude posibilitatea contrariului, nu se va putea dovedi mai nici o dată. Din împrejurarea că dovada nu poate să producă de cât o certitudine relativă resultă neaparat că proba contrară trebue să fie permisă de câte ori ea nu este formal oprită. Veți Goudsmit, *Cours de pandectes*, I, § 104, p. 306, nota 2, care citează în acest sens pe Puchta (*Vorlesungen über das heutige römische Recht*, § 97) și pe Unger, *System des österreichischen allegem. privat Rechts* (ed. a 2-a, Leipzig, 1863), I, § 129. Adevĕr legal.

[4]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 268, p. 296, 297 (ed. 1-a). G. To-

Dreptul nu poate face obiectul unei probe pro-priu ḑise.

Numai *faptele* materiale sau juridice pot face obiectul unei probe sau unei dovedi, examinarea sau aplicarea *dreptului* fiind de domeniul judecătorului [1]). Dreptul nu poate face obiectul unor probe propriu ḑise, pentru că el nu se probează, ci se interpretă sau se demonstrează.

Aceasta nu împedică însă pe părți sau pe representanții lor de a semnala judecătorului legile care cârmuesc materia, mai cu samă dacă este vorba de o chestie controversată, de un obiceiŭ care nu este de notorietate publică, în casurile, bine înțeles, în care usul constitue o lege [2]), sau în fine, dacă este vorba de o lege pe care el poate să n'o cunoască, după cum ar fi, de exemplu, o lege străină.

Dovedirea legei străine.

De câte ori va fi vorba de o lege străină care ar urma să se aplice de judecătorii români, părțile nu numai că vor putea, dar vor trebui chiar să stabilească prin ori ce mijloace, fie textul, fie sensul legei străine [3]), pentru că eroarea ce ar comite judecătorii fodului asupra interpretă-

---

cilescu, *Curs de proced. civ.*, II, No. 173, p. 403.—Dovada propriu ḑisă se aplică numai la faptele materiale (de ex. delictele) sau la faptele juridice (de ex. contractele). Demonstrația dreptului se face prin producerea textelor de lege, prin argumentarea și interpretarea doctrinală, care nu trebue să fie confundată cu acea autentică sau legislativă, fiind că această din urmă aparține numai puterei legiuitoare (art. 34 Constit. și 74 L. C. cas. din 1861). V. și art. 365 Regul. org. al Moldovei). Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, p. 297, nota 4 (p. 477, n. 1 din ed. a 2-a) și t. I, partea I, a lucr. noastre, p. 22, 23.

Tratate internaționale. Interpretarea lor.

Cât pentru tratatele internaționale, ele se interpretă, ca acte politice și de suveranitate, numai de puterea executivă. Cas. Roma. *J. Clunet*, 1883, p. 76 urm. Cas. fr. D. P. 78. 1. 137. Sirey, 77. 1. 485. Vedi și *J. Clunet*, 1886, p. 747, nota 1. C. N. Busdugan, *Rev. de dr. și sociologie*, an. III (1901), No. 8, p. 140 urm. Despagnet, *Dr. internat. public*, 459, p. 483.

[1]) *„Et quidem in primis illud observare debet judex, ne aliter judicet quam quod legibus aut constitutionibus, aut moribus proditum est“*. Instit., IV, 17, *De officio judici, Pr., in fine.* Vedi și L. unică Cod., *Ut quæ desunt advocatis partium, judex suppleat*, 2, 11. Cpr. art. 530, 532, 548, 600, 607, 610, 970, 980, 1359, 1436, 1443, 1447, 1450, 1531, C. civ., etc.

Art. 1 C. com.

In cât privește abrogarea usurilor comerciale prin art. 1 din Cod. com., vedi t. V, p. 292, nota 1 și adnotația noastră din *C. judiciar*, No. 81, anul 1900, p. 646, nota 6.

Art. 2406 C. portughez.

[3]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1892, No. 76. „Acel care invoacă o lege străină, ḑice art. 2406 din Codul portughez de la 1867, este obligat a dovedi existența ei, de câte ori este contestată“. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1883, p. 993. Bulet. 1891, p. 1362. C. București. *Dreptul* No. 27 din 1890.

rei unei legi străine fiind o chestie de fapt, n'ar da loc la casarea decisiunei lor, vina nefiind în asemenea caz a judecătorului, ci a părților interesate, care n'au făcut dovada cuvenită [1]).

Mijloacele de dovedire a unei legi străine.

Cel mai bun mijloc pentru dovedirea legei străine, ar fi aducerea unui certificat din partea agentului sau consulului țărei respective, tradus și visat de Ministerul afacerelor străine [2]), pentru că judecătorii nu sunt datori a cunoaște limba în care e scrisă legea străină.

Câte o dată, instanțele judecătorești au dedus existența și sensul legei străine din certificatele produse de părți, din o consultație emanată de la unul sau mai mulți jurisconsulți [3]), ceea ce este formal admis în Germania prin ordonanța ministerială din 1819 [4]); din notorietatea și părerea unanimă a autorilor [5]); din decisiunele străine publicate în revistele juridice [6]), etc.

Curtea din Chambéry, în fața contradicțiilor care resultau din consultațiile produse de o parte și de alta, a

---

Casurile în care interpretarea unei legi străine poate da loc la casare.

[1]) Interpretarea greșită dată de o instanță de fond unei legi străine numai atunci ar putea da loc la casare, când acea interpretare ar fi causa unei contravențiuni la legea română; căci numai atunci s'ar putea ḍice că legea română a fost violată. Cpr. Cas. rom. (afacerea Zappa). *Dreptul* din 1898, No. 32 și Bulet. 1898, p. 392. Cas. fr. *Dreptul* din 1899, No. 57. *Pand. Période.* 1898. 5. p. 8 și 16. *J. Clunet*, anul 1898, p. 127. *C. judiciar* din 1900, No. 84. Sirey, 900. 1. 283. Veḍi Crépon, *Pourvois en cassation*, II, 1929 urm. Scheyven, *Pourvois en cassation*, 119. Boitard, Colmet Daage et Glasson, *Pr. civ.*, II, 767, *in fine* (ed. a 15-a din 1890). Aubry et Rau, I, § 39 bis, p. 190, nota 6 (ed. a 5-a). Despagnet, *Dr. international privé*, No. 19 (ed. a 3-a). T. Huc, I, 176 și VII, 88. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internation.* v° *Loi étrangère*, 8 urm. Veḍi și autoritățile citate în adnotația noastră din *Dreptul* de la 1899, No. 57 și din *Curierul judiciar*, No. 81 (30 novembrie 1900), p. 646, nota 8 și No. 84, p. 674, nota 6. Cpr. asupra acestei chestiuni, t. I, partea I a lucr. noastre, p. 80, 81 și t. V, p. 157, n. 2.

[2]) Vincent et Pénaud, *op. și loco suprà cit.*, 48. Cas. fr. Sirey, 83. 1. 65.

[3]) Vencent et Pénaud, *op.* și v° *cit.* No. 46, 47.

[4]) Laurent, *Dr. international*, II, 270.

[5]) C. Aix. Sirey, 45. 2. 116, colona 2.

[6]) Trib. Anvers, sentință citată de Vincent et Pénaud, *op.* și v° *cit.*, No. 50. Despagnet, *op. cit.*, No. 19. Veḍi și *J. Clunet.* anul 1889, p. 876.

ordonat uneia din părţi să producă, asupra chestiunei în litigiu, părerea motivată a trei jurisconsulţi din ţara respectivă [1]).

Apreciarea tribunalelor. In ori ce caz şi ori care ar fi documentele produse de părţi, tribunalele le apreciază în mod suveran, după împrejurările fie-cărei cause, şi această apreciare intrând în domeniul exclusiv al faptelor, scapă de ori ce control superior [2]).

Condiţiile cerute p. ca proba faptelor să fie admisă de judecători. Am dis că, în principiu, numai faptele pot face obiectul unei probe în justiţie. Pentru ca proba lor să poată fi admisă de judecători, se cer însă mai multe condiţiuni: Ele trebue să fie contestabile şi contestate de partea protivnică; proba lor să nu fie interdisă de lege [3]) şi, în fine,

---

[1]) *J. Clunet*, anul 1885, p. 665. Vincent et Pénaud *op.* şi v° *cit.*, No. 55.

[2]) Vedi adnotaţia noastră din *Dreptul* de la 1899, No. 57, p. 466—468.—Violarea legei străine nu poate fi propusă pentru prima oară în casaţie. Cas. fr. D. P. 78. 1. 369. Sirey, 89. 1. 412.

Presumpţie legală absolută. [3]) Aşa, de exemplu, nu se poate prin proba contrară combate o presumţie legală absolută, *juris et de jure* (art. 1202). Nu se poate de asemenea dovedi paternitatea naturală de cât în casul excepţional admis de lege, pentru că ea este în principiu oprită (art. 307 C. civ.). Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 304, § 272 (ed. 1-a); p. 485, § 697 din ed. a 2-a.

Cercetarea paternităţei. Controversă. Asemene probă nu s'ar putea face, în ţara noastră, nici de un străin, de ex., un Austriac, a cărui statut personal permite cercetarea paternităţei, pentru că, cu drept sau fără drept, legiuitorul nostru opreşte, ca şi acel francez, cercetarea paternităţei din consideraţiuni de ordine publică. Vedi în acest sens, A. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé* (Paris, 1901), IV, p. 57, text şi nota 2. Despagnet, *Dr. internat.*, 274 (ed. a 3-a, 1899). Aubry et Rau, I, § 31, p. 150, nota 33 (ed. a 5-a). Bonnier, 936. P. Fiore, *Diritto internazionale*, 141, 142, p. 202, 203 (ed. ital. din 1874). In ediţia a 2-a însă (trad. Antoine, II, 733, p. 273), acest autor susţine părerea contrară. (V. Weiss, *op.* şi *loco cit.*, p. 57, nota 2). Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internatio-nal*, v° *Patern. et filiation*, 44. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 374, p. 279 (ed. germ.); p. 275, 276 din traduc. Guenoux. L. Durand, *Dr. internat. privé*, p. 345. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de C. Napoléon*, I, 27, p. 27, 28. Rolin, *Dr. internat. privé*, II, 618. Surville et Arthuys, *Cours élément. de dr. internat. privé* (ed. a 3, 1899), 310. Cas. fr. şi C. Paris. Sirey, 68. 1. 365. D. P. 67. 2. 41. Cas. rom. şi C. Bucureşti. *Dreptul* din 1893, No. 11

să fie concludente și să poată fi credute ; căci dacă ele n'ar conduce la nici un resultat, în zadar s'ar admite dovedirea lor : *Frustrà probantur, quæ probata non relevant* [1]).

Legat verbal.

Astfel, un pretins legatar n'ar putea să ceară a dovedi existența unui legat verbal, pentru că testamentele nuncupative, admise altă dată prin Codul Calimach (art. 738, 745 urm.), nu mai sunt admise astăzi [2]).

Fapte incontestabile și necontestate.

Faptele *incontestabile* sunt acele recunoscute de toți, așa că acel care le contrazice este presupus a o face numai din spirit de șicană sau vexațiune ; ear faptele *necontestate* sunt acele recunoscute de părți sau de una din ele și care, prin urmare, nu mai au nevoe de a fi probate [3]).

Fapte materiale și juridice.

Nu trebue să confundăm faptele materiale cu actele sau faptele juridice (de ex. contractele) ; căci, pe când cele d'intâi pot fi stabilite prin ori ce soiu de probe, cele de al doile nu pot din contra fi stabilite în genere de cât prin un act scris [4]).

și din 1894, No. 2. *C. judiciar* din 1893, No. 40 și din 1894, No. 2. Bulet. S-a 1, anul 1893, p. 1110. C. Aix. și Paris ; Trib. Marseille, Tunis și Paris. *J. Clunet*, anul 1889, p. 676 ; anul 1891, p. 210 ; *J. Clunet*, anul 1897, p. 137 ; anul 1898, p. 358 și 550. *J. Clunet*, anul 1899, p. 801. Trib. sup. Colonia. Sirey, 96. 4, 1 și nota lui A. Wahl, etc. Vedi t. I, partea II a lucr. noastre, p. 314, nota 2 ; t. V, p. 355, nota 1 și adnotația noastră din *C. judiciar*, No. 41, p. 324, nota 9 (anul 1900), precum și No. 62, acelaș an, p. 496, nota 26.—*Contrà*. Laurent, *Dr. internat.*, V, 263. Brocher, *Cours de dr. internat. privé*, I, p. 329 urm. (vedi combaterea acestui din urmă sistem în Weiss, *op. cit.*, IV, p. 57, nota 2).—In baza principiilor mai sus expuse s'a decis că copilul născut sub Codul Calimach n'ar putea să constate judecătorește pe părintele seu sub imperiul legei actuale, deși Codul Calimach permitea cercetarea paternității. Vedi C. Iași *Dreptul* din 1888, No. 42. *Idem*. Laurent, *Dr. internat.*, V, 265.—*Contrà*. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de Code Napoléon*, I, No. 4, p. 3. Vedi și t. I a lucr. noastre, partea II, p. 315.

[1]) Cpr. L. 30, Dig., *De probationibus*, 22, 3 ; L. L. 6, 10, 17, 21, 22, Cod., *De probationibus*, 4, 19.

[2]) Cpr. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, II, 1862 (ed. a 2-a). Vedi t. IV a lucr. noastre, p. 408.—Codul german permite din contra, în unele împrejurări, testamentul verbal (art. 2250).

[3]) Cpr. Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 104, p. 307. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 298 urm., § 269 urm. ; p. 478 urm, § 692 urm. (ed. a 2-a).

[4]) Cpr. Planiol, *op. cit.*, II, 8, p. 1152. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1898, p. 1156. Vedi și *infrà*, explic. art. 1191, § 1.

Cine trebue să facă proba și ce trebue să dovedească.

Art. 1169.—Cel ce face o propunere înaintea judecății trebue s'o dovedească [1]). (Art. 967, § 2, 1098, 1138, 1156, § 3, 1170, 1434, § 1, 1435, 1475, 1854, 1899 C. civ. Art. 150 Pr. civ. Art. 1315 C. fr.).

Chestiunea de a se ști cui incumbă sarcina probei este foarte însemnată, pentru că de la dênsa atârnă soarta procesului. Se poate, în adevĕr, întâmpla ca cineva să aibă dreptul pentru sine, și cu toate acestea, pretenția sa să fie respinsă, pentru că n'a dovedit-o, sau a adus o dovadă insuficientă [2]) : *Actore non probante, reus absolvitur.* In asemenea caz, Romanii ziceau: „*Non jus deficit, sed probatio* [3])".

O regulă atât de veche pe cât de rațională voește ca acel care face o propunere înaintea judecății s'o dovedească ; *quia semper necessitas probandi incumbit illi qui agit* [4]).

Deoseb. de redacție de la Cod. fr.

[1]) Textul corespundĕtor francez (1315), reproducênd No. 728 din tratatul lui Pothier (II, *Oblig.*), adaugă : „și *vice-versa*, acel care se pretinde liberat trebue să justifice plata sau faptul care a produs stêngerea obligației sale". Această parte a textului fr. s'a suprimat de legiuitorul nostru ca inutilă, ea nefiind de cât aplicarea părței întâi.

Art. 1314, 1315 Proiect. Cod. japonez.

Art. 1314 din Ante-proiectul Codului japonez are următoarea cuprindere : „Acel care aleagă în justiție un fapt positiv sau negativ, spre a trage folos din el, trebue să'l dovedească sau să stabilească existența lui înaintea judecătorului. Adversarul trebue și el, la rêndul lui, sau să justifice contradicția ce el opune faptului stabilit contra lui, sau să stabilească faptele ce el aleagă pentru a distruge efectele primului fapt". Și art. următor (1315) adaogă : „Reclamantul sau pârîtul, care nu poate să stabilească, conform legei, totul sau parte din alegațiunile sale, sau care n'a produs convingerea judecătorului, în casul în care acest din urmă poate să aprecieze dovedile produse, trebue să vadă respinsă cererea sau excepția sa asupra punctelor nejustificate".

[2]) Cpr. L. 4, Cod., *De edendo* (despre denunțarea acțiunei), 2, 1. „*Actore enim non probante : qui convenitur*, zice această lege, *etsi nihil ipse præstat, obtinebit*". Vedi și L. 23, Dig., *De probationibus*, 22, 3.

[3]) L. 30, Dig., *De testamentaria tutela*, 26, 2.

[4]) L. 21, *in fine*, Dig., *De probationibus*, 22, 3 și Instit., II, 20, *De legatis*, § 4, *in fine*. Cpr. și L. 8, Cod., *eod.*, 4, 19, unde se zice, că nu e nici un motiv de a se crede că proba va fi pusă în sarcina pârîtului. „*Frustra veremeni, ne ab eo qui lite pulsatur, probatio exigatur*". „Ori ce cuvênt se provali-

Astfel, cel ce mărturisește în justiție calitatea sa de chiriaș, recunoaște implicit îndatorirea de a plăti, la termenile convenite, prețul chiriei, și sarcina dovedirei acestei plăți încumbă însuș chiriașului, care a mărturisit existența contractului [1]).

Principiul că acel ce face o propunere în judecată trebue s'o dovedească, este aplicabil nu numai faptelor *positive*, dar și acelor *negative*, care mai tot-deauna se convertesc în fapte positive contrare [2]). Astfel, dacă pretind că Fapte negative.

---

seşte la judecată de către părțile prigonitoare, ḑice Codul Caragea (partea VI, capit. 2, § 1), acel cuvênt ori să fie vrednic de credință, sau nefiind, să 'l dovedească cel ce'l provalisește". „Jăluitorul datorește a arata toate doveḑile lucrului cerșut cu toate stările împrejur, și toate dreptățile cererei sale, ear nu pârîtul", ḑice Andr. Donici (capit. III, § 3). Veḑi și capit. IV, § 1, unde se ḑice: „Pârîtul poate înaintea judecătorilor să ceară de la jăluitor doveḑi, ear de la pârît nu se cer doveḑi ca să dovedească". Codul Caragea și Andr. Donici.

[1]) Cas. rom. Bulet, S-a 1, 1896, p. 1482. Cpr. și Bulet. 1891, p. 194.—Reclamantul trebue să'și dovedească pretenția sa, chiar când pârîtul nu vine la judecată (art. 150 Pr. civ.); altfel, art. 1169 ar fi violat. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 81.—Simpla afirmare a reclamantului nerecunoscută de pârît nu constitue o probă. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 41. Bulet. 1877, p. 22. — Sarcina de a proba că prescripția este întreruptă incumbă aceluia care invoacă această întrerupere, ear nu acelui care invoacă prescripția. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 19.

[2]) Cpr. Goudsmit, *op. cit.*, p. 309. Thiry, III, 113. Planiol, II, 9. Baudry, II, 1177. Mourlon, II, 1516. T. Huc, VII, 86 și VIII, 218. Marcadé, V, art. 1315, No. 2. Demolombe, XXIX, 192, 193. Bonnier, *Tr. des preuves*, 39 urm. Larombière, IV, art. 1315, No. 16. Demante, V, 276 bis VII. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 311 urm. (p. 489 urm. din ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 749, p. 155 urm. Arntz, III, 296. Laurent, XIX, 95. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, 177, și toți autorii.—Cu toate acestea, unii glosatori susțineau altă dată că acel care aleagă un fapt negativ nu este obligat a'l proba, și că dovada acestui fapt incumbă pârîtului, ear nu reclamantului. *Negativa non sunt probanda*, ḑiceau ei. Această părere, inadmisibilă din toate punctele de vedere, interpretă în mod greșit regula romană : *Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat* (L. 2, Dig., *De probationibus*, 22, 3 și Andr. Donici, capit. 3, § 2), și confundă denegarea pretențiunei articulată de partea adversă cu producerea unui fapt negativ. Veḑi Goudsmit, *op.* și *loco cit.*, nota 2, precum și autorii mai sus citați.

n'ai fost la București septămâna trecută, ușor voi putea face această probă, stabilind că ai fost văḑut în fie care ḑi din septămâna trecută la Iași, dimineața, la 12 oare și sara, și că toate nopțile le ai petrecut a casă. Apoi, pe lângă că art. 1169 nu face nici o deosebire între faptele positive și acele negative, sunt chiar texte de lege care pun proba faptelor negative în sarcina aceluia ce le aleagă. Astfel, sunt, de exemplu, art. 101, 102, 678, 679, 767, 768 C. civ., etc.

Propoșiții cu un caracter indefinit.

Numai propoșițiile care au un caracter *indefinit* nu sunt susceptibile de o probă complectă, și aceasta fie că ele ar fi afirmative sau negative. Astfel, a ḑice: n'am întâlnit nici o dată pe cutare persoană, sau am întâlnit-o în toate ḑilele; n'am fost nici o dată la București, s'au am fost în toate ḑilele; am purtat în tot deauna această haină sau acest inel, etc., este a face niște propuneri care nu pot fi probate, pentru că au un caracter indefinit, și în lipsă pe probe, reclamația va fi neaparat respinsă [1]).

Consecințele care resultă din împrejurarea că faptele negative pot în genere fi dovedite.

Din principiul că faptele negative pot în genere fi dovedite, când nu au un caracter indefinit, resultă următoarele consecințe:

Faptele negative pot în genere fi probate.

1° Acel care exercită acțiunea în repetiție pentru un lucru nedatorit, trebue se dovedească că nu datorea nimic aceluia căruia a făcut plată, pentru că ori ce plată presupune o datorie (art. 1092, § 1) [2]).

2° Creditorul care reclamă executarea unei obligațiuni contractate sub condiția suspensivă unui fapt negativ, trebue să dovedească că acest fapt nu s'a produs [3]).

Casul unei acțiuni negatorie. Controversă.

Eată însă o chestiune care a dat loc la dificultăți: Acel care exercită o acțiune negatorie (*negatoria* sau *negativa in rem actio*) [4]), trebue el să dovedească că imobi-

---

[1]) Cpr. Planiol, II, 9. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 312 (p. 492 urm. din ed. a 2-a). Bonnier, *op. cit.*, 42. Demolombe, XXIX, 193, și toți autorii.

[2]) Cpr. Cas. rom., S-a 1. *Curierul judiciar* din 1899, No. 25.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 749, p. 156. G. Tocilescu, *op. cit.*, II, p. 411. Veḑi și L. 10, Dig., *De verborum obligationibus*, 45, 1.

Acț. negatorie.

[4]) Acțiunea negatorie (de la *negare*, a tăgădui) este o acțiune reală prin care proprietarul, sau acel care are asupra unui imobil un drept de usufruct sau de abitațiune, tinde a face să se recunoască de justiție că imobilul care se pretinde

lul său este liber de servitute, sau pârîtul trebue el din contra să dovedească existența acelei servituți? Chestiunea este controversată; se admite însă, cu toate acestea, că proprietarul nu are de cât un singur lucru de dovedit, și anume, proprietatea sa, adecă dreptul său absolut și exclusiv asupra lucrului (art. 480). O dată ce această probă s'a făcut în justiție, pârîtului incumbă sarcina de a dovedi existența servituței, și aceasta chiar când el ar fi fost menținut în posesiunea ei pe cale de acțiune posesorie; căci fie acțiunea confesorie, fie negatorie, acel care pretinde existența unei servituți, trebue s'o stabilească în instanță (art. 1169) [1]).

Ipoteza din dreptul roman în care acel care trebuea să dovedească o pos. negativă, putea să arunce proba asupra adversarului său.

Există însă, cu toate acestea, în dreptul roman, un caz special în care acel care trebuea să dovedească o poziție negativă, era împuternicit a arunca proba asupra adversarului său. In adevĕr, de câte ori creditorul cerea plata unei pecunia *stipulata vel expensilata*, el era obligat a dovedi numararea banilor [2]), dacă debitorul invoaca excep-

---

grevat de o servitute, este liber de ori ce sarcină reală sau personală. Vedi t. II a lucr. noastre, p. 468.

[1]) Cpr. Aubry et Rau, II, § 219, p. 572 (ed. a 5-a); p. 398 din ed. a 4-a. Marcadé, V, art. 1315, No. 2. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 265 și 1147, p. 190 și 870 urm. (ed. a 2-a.). Garnier, *Possession*, p. 487. F. Băișoiu, *Dreptul* din 1882, No. 29. Laurent, VIII, 288. Demolombe, XII, 957. Bonnier, *op. cit.*, 47. Bélime, *Act. possessoires*, 492. G. Tocilescu, *op. cit.*, II, 172. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 313, text și nota 24 (p. 494 din ed. a 2-a). C. Agen. D. P. 53. 2. 28. Sirey, 54. 2. 81. D. P. 58. 2. 27. Sirey, 57. 2. 769. Cpr. art. 627 Cod olandez. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 468, text și nota 2.— *Contrà.* Duranton, V, 641. Pardessus, *Servitudes*, II, 330. Taulier, *Théorie raisonnée du C. civil*, II, p. 442, 443. Aceiaș controversă exista și în dreptul roman. Vedi Garsonnet, *op.* și *loco suprà cit.*, p. 313, nota 22 (p. 494, nota 9 din ed. a 2-a). Maynz, *Dr. romain* (ed. a 5-a din 1891), I, § 137, p. 833 urm. Van Wetter, *Dr. rom.*, I, § 205, p. 296. Windscheid, *Lehrbuch des Pandekten Rechts*, I, § 198, *in fine* și notele 15, 16.

[2]) L. L. 1, 2, 5 și 9, Cod., *De non numerata pecunia*, 4, 30; Instit., 3, 21, *De litterarum obligatione*, Pr., și 4, 13, *De exceptionibus*, § 2. Inainte de Justinian, această excepție putea fi opusă în timp de *cinci* ani. Justinian a redus însă acest termen la *doi* ani (Instit. *loco suprà cit.*).

țiunea *non numeratæ pecuniæ*. Această dispoziție excepțională n'a trecut însă în dreptul modern [1]).

Casul în care pârîtul devine reclamant.

Am vĕdut că acel care face o propunere în instanță trebue s'o dovedească prin mijloacele permise de lege [2]).

Dacă el a făcut pe deplin dovada reclamațiunei sale, el va dobêndi câștig de causă, afară de casul în care pârîtul ar opune reclamantului primitiv o excepțiie sau un mijloc de aparare de fond, în care caz el devenind, la rêndul lui, reclamant, va trebui să'și dovedească pretenția sa conform adagiului: *Reus in excipiendo fit actor* (L. 1, D., *De except.*, 44, 1) [3]).

Fie care din părți trebue deci să'și dovedească faptele care formează baza acțiunei, excepțiunei sau apărărei sale. Intr'o acțiune desfășurată înaintea justiției, părțile devin pe rênd, ḑice Curtea noastră supremă, reclamanți și pârîți, după cum își presintă cererile lor, așa că ori ce propunere pentru stabilirea unui fapt juridic trebue dovedită de cel ce o face [4]).

Astfel, o dată ce locatorul a dovedit existența contractului de locațiune, prin aceasta, proba de a i se plăti de către locatar câștiul este pe deplin făcută, și în asemenea caz, locatarul, care susține că a plătit, este obligat să'și dovedească alegațiunea sa [5]). De asemenea, când mandatarul care n'a stipulat nicĭ un onorariŭ, dar care n'a stipulat nici gratuitatea mandatului, precum este, de exemplu, un advocat însărcinat cu susținerea unui proces, dovedește că 'și a îndeplinit mandatul, proba că onorariul a fost plătit încumbă, în asemenea caz, mandantelui, dacă dênsul aleagă această plată [6]).

---

[1]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 310 (p. 491, 492 din ed. a 2-a). Tocilescu, *op. cit.*, II, 412, No. 177.

[2]) Nu este destul ca reclamantul să dovedească că lucrul reclamat nu este al adversarului sĕu, ci el trebue să stabilească că acest lucru i se cuvine lui. Cas. rom. Bulet. 1870, p. 33. Bulet. 1876, p. 209. Bulet. 1882, p. 676. „Cine cere atunci câștigă, ḑice art. 4, partea VI, capit. 2, din Codul Caragea, când va dovedi că lucrul ce se cere este al lui, ear nu când va dovedi că nu este al protivnicului sĕu".

[3]) Vedi t. VI, p. 357 și 819.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a1, anul 1891, p. 194. Bulet. 1895, p. 238. Cpr. și Bulet. S-a 1, 1894, p. 503. *C. judiciar* din 1901, No. 36.

[5]) Cas. rom. Bulet. 1891, p. 1326.

[6]) Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 76 și Bulet. 1893, p. 839. Vedi t. V. a lucr. noastre, p. 158, nota 5; t. III, p. 425, *ad notam* și tr. nostru în limba franceză, p. 185, text și nota 3.

Intr'o acțiune îndreptată contra moștenitorilor lui *de cujus*, pentru plata unei sume datorită de acest din urmă, o dată ce reclamantul dovedește că dênșii posedă averea defunctului, de unde naște presumțiunea că ei posedă ca moștenitori, lor le incumbă sarcina de a dovedi alegațiunea ce fac că posesiunea o exercită cu titlu de donatari, ear nu de moștenitori [1]).

Când o poliță cuprinde mențiunea „valoare primită în mărfuri", fără cuvênt judecătorii fondului impun posesorului acestei polițe să dovedească că el a plătit în adevĕr valoarea în mărfuri, de oare ce, după art. 1169, contestatorul era dator să dovedească alegațiunea sa [2]).

De câte ori causa unei obligațiuni unilaterale nu este Art. 907, § 2.
aratată în actul care o constată, există controversă în Francia asupra chestiunei de a se ști dacă dovada existenței causei incumbă creditorului care cere executarea obligației, sau dacă debitorul este din contra acela care trebue să dovedească lipsa sau ilicitatea causei [3]). Legiuitorul nostru ne a scutit de această controversă; căci causa fiind presupusă până la dovada contrară (Art. 967 § 2, care reproduce art. 1121 din Codul italian), creditorul n'are nimic de dovedit, proba fiind în specie în sarcina debitorului [4]).

Dacă însă obligația nu arată nici o causă și debitorul dovedește că ea are o causă ilicită, creditorului, care cere executarea obligației, îi incumbă sarcina de a dovedi alegațiunea sa, că adevarata causă este licită [5]).

Acel care posedă un lucru nu are nevoe de a dovedi Art. 1854.
alt ceva de cât faptul posesiunei, pentru că posesiunea este presupusă neprecară până la dovada contrară (art. 1854). Judecătorii violează deci regulele probei când obligă pe posesorul unui lucru (pârîtul) a dovedi că acel lucru este al sĕu,

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, p. 937.
[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1885, p. 769.
[3]) Cpr. T. Huc, VII, 86 și t. V a lucr. noastre, p. 155, text și nota 1.
[4]) Vedi t. V a lucr. noastre, *loco cit.* Cpr. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1897, No. 45.—Cu toată lipsa unui anume text, această soluție este generalmente admisă și în Francia. Cpr. C. Bourges și Cas. fr. Sirey, 1901. 2. 39. Sirey, 96. 1. 280.
[5]) Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1878, p. 334.

fiind că reclamantului în revendicare incumbă sarcina probei (art. 1169) [1]).

Dacă însă reclamantul produce nu act de vêndare regulat care 'i atribue proprietatea lucrului revendicat, pârîtului incumbă sarcina de a dovedi faptele posesiunei care'l conduc la prescripţie, conform principiului: *Reus in excipiendo fit actor* (L. 1, Dig., *De exceptionibus*, 44, 1) [2]).

Clasificarea şi împărţirea probelor.

Probele se împart în mai multe categorii:

1° Probele sunt *directe*, *indirecte* şi *mixte*.

Probe directe.

Proba *directă* este aceea pe care judecătorul o percepe prin propriile sale simţuri, fără nici un intermediar, de exemplu, prin mergerea la faţa locului spre a se lumina însuş asupra chestiunelor care se determină prin închierea ce ordonă asemenea cercetare (art. 222 urm. Pr. civ.).

Art. 66, § 4 şi 5 Pr. civ.

Asemenea cercetări pot fi ordonate, în legea noastră, nu numai în mod incidental, cu ocasia unui proces, ci şi în mod principal, în vederea unui proces viitor (art. 66 Pr. civ. revisuită la 1900, § 4 şi 5) [3]).

---

[1]) Cas. rom. Bulet. 1869, p. 198. Bulet. 1871, p. 337. Bulet. 1888, p. 550. Bulet. 1890, p. 1438. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1885, No. 54. Cas. fr. D. P. 65. 1. 473. C. Amiens şi Nancy. D. P. 96. 2. 124. C. Montpellier. D. P. 94. 2. 329 şi nota lui Beudant. T. Huc, IV, 114. Laurent, VI, 160 şi *Avant-projet de révision*, III, p. 52. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 234 urm. Cpr. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Preuve*, 21 şi autorităţile citate acolo. Veḑi şi t. II a lucr. noastre, p. 448.

Art. 485 C. Calimach.

„Cel ce porneşte jalbă pentru reclamarisirea stăpânirei lucrului, ḑice art. 485 din Codul Calimach (369 austriac), trebue să dovedească că pârîtul stăpâneşte lucrul din însuş a sa putere, *si că lucrul acesta este drept al seŭ*".

[2]) Cas. fr. D. P. 95. 1. 152. *Pand. Période.* 95. 1. 447 şi anul 1894. 1. 364. Sirey, 94. 1. 138. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Preuve*, 34. Larombière, IV, art. 1315, No. 12.

Ancheta in futurum. Art. 66, § 4 şi 5 Pr. civ.

[3]) „Ori cine are interes să constate declaraţia unui martur, părerea unui expert, o stare de lucruri a unor bunuri mişcătoare sau nemişcătoare, a obţinea recunoaşterea unui act scris sau unei obligaţii, validitatea sau nevaliditatea unui titlu, ḑice art. 66, *in fine*, din noul Cod de proced. civ., va putea cere judecătorului competent, potrivit art. 58 urm. din acest Cod, chemarea de urgenţă înaintea sa a părţilor interesate pentru stabilirea cererei sale. Asemenea constatări pot sluji ca acte probatorii potrivit deosebitelor rânḑueli ale legei".

Cercetarea la fața locului se poate face sau de un singur judecător, sau de complectul tribunalului ori curței. In casul întâi, ea este o măsură preparatorie sau pregătitoare în sensul art. 159 și urm. Pr. civ. In casul al doilea, ea este un început al deciderei causei, tribunalul sau curtea putênd să se pronunțe chiar la fața locului. Cercetare la fața locului.

Prin urmare, la ședințele ce vor urma, ca și la pronunțarea hotărîrei, va trebui să ia parte același complect care a fost la fața locului; alt-fel hotărîrea ce s'ar da

---

Acest text consacră deci în termeni expreși ceea ce, în Francia, înainte de ordonanța din aprilie 1667, se numea *ancheta in futurum*. Această procedură are menirea de a constata judecătorește, de urgență, o dovadă ce e pe cale să dispară și care poate servi într'un eventual proces viitor. „Am admis, ḑice expunerea de motive a D-lui Ministru C. G. Dissescu, ca un corolar al facultății de a pretinde un drept sau un lucru, și procedura privitoare la constatarea dreptului sau lucrului cerut, când este o absolută trebuință de a se dobêndi grabnic o dovadă ce ar dispare, dacă acel în drept ar fi nevoit să aștepte până la înfățișarea contradictorie. Această procedură, ce poartă numele de anchetă *in futurum*, în starea actuală a legislațiunei în genere, nu este admisă". Scopul anchetei in futurum.

Ancheta *in futurum*, *l'enquête d'examen à futur*, după cum se exprimă vechii autori francezi, de o utilitate practică necontestată, desființată în Francia prin ordonanța din aprilie 1667 (tit. 13, art. 1), din causa abusurilor la care ea dădea loc, prin faptul că se admiteau de multe ori marturi pentru sume mai mari de 100 livre, contrar dispozițiilor formale ale ordonanței din Moulins de la 1566, își are ființă în mai multe legislațiuni străine, de exemplu: în Codul de procedură civilă neerlandez (art. 876—881), în vechiul Cod de procedură austriac de la 1782 (art. 241 urm), în Codul de procedură civilă german de la 1877 (art. 231, 447—455), în Codul de procedură civilă italian de la 1866, *l'esame a futura memoria* (art. 251), în Ante-proiectul Codului japonez (art. 1316), în Codul cantonului Vaud (art. 250 urm.), în Statele unite, în Rusia (Regul. sancționat prin Ukasul împărătesc din 28 mai 1880), etc. Cpr. Bonnier, *op. cit.*, p. 231, nota 1. Vedi, în privința Codului de proced. civ. german, nota lui Lederlin, profesor la Nancy, și înainte de resboiul de la 1870, la Strasburg, în *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1878, p. 86, ear în privința dreptului rusesc, v. *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1881, p. 576. Dreptul străin.

In Francia, de și chestiunea este controversată, totuși atât doctrina cât și jurisprudența admit aceste anchete, pen- Dreptul francez. Controversă.

ar fi casabilă [1]). Acest principiu nu este însă aplicabil atunci când actul încheiat la faţa locului nu face de cât să constate starea de lucruri privitoare la litigiu, fără nici o deducţiune sau apreciare a judecătorilor, reservându-se părţilor dreptul de a-şi desvolta probele lor înaintea tribunalului sau curţei, la un termen ulterior [2]).

---

tru că, pe de o parte, Codul de procedură civilă nu reproduce dispoziţia proibitiva a ordonanţei din 1667, ear pe de altă parte, pentru că, astăzi, ele nu mai sunt de competinţa Cancelariei, care altă dată le încuviinţa fără nici un control al părţilor, ci de competinţa tribunalelor, care, când le admit, ordonă desbateri contradictorii, după cum prevede anume textul nostru, ceea ce neaparat este o garanţie că legea nu va fi violată. Cpr. în acest sens, Boitard, Colmet d'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, I, p. 514, nota 1, (ed. a 15-a din 1890). Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 551, 552, § 343 (t. III, § 856, p. 79 din ed. a 2-a). Bonnier, *Tr. des preuves*, 254. C. Besançon şi Paris. D. P. 46. 2. 28 şi 29.—*Contrà.* C. Rennes, 10 martie 1821. Rèpert. Dalloz, *Enquête*, No. 55, nata 2. Boitard et Colmet d'Aage, *op. cit.*, I, No. 470, p. 513, 514. Boncenne et Bourbeau, *Th. de la procédure civile*, IV, p. 258 urm. (ed. a 2-a din 1838—1863). Carré et Chauveau, *Lois de la procéd.*, II, p. 533 urm., Q. 992. Devilleneuve, nota în Sirey, 45. 2. 625. Vedi asupra acestei controverse, Tissier et Darras, *C. de procéd. civ. annoté* (libr. Larose, 1901), I, art. 59, No. 568 urm. şi art. 252, No. 3.

Dreptul de apel înainte de judecarea fondului. Controversă.

Ancheta *in futurum* fiind formal admisă astăzi la noi, prin art. 66 din procedura civilă revisuită la 1900, s'a născut chestiunea de a se şti dacă jurnalele tribunalelor care admit astfel de anchete pot fi atacate cu apel de îndată, ca în Francia (v. Bonnier, *op.* şi *loco cit.*, p. 231), Italia (*l'ordinanza o la sentenza sono esecutive non ostante reclamo, opposizione o appello*), etc., sau dacă apelul nu este admisibil de cât de o dată cu judecata asupra fondului, conform art. 323 *Pr. civ.* Curtea din Bucureşti a admis apelul, înainte de judecarea fondului, întemeindu-se pe art. 104 *Pr. civ.* (V. *Curierul judiciar* din 29 octombrie 1900, No. 75 şi adnotaţia noastră). Aceiaşi soluţie a fost admisă şi de Curtea de Cas. S-a II, în urma unei divergînţe pe care am provocat-o noi înşi-ne (v. *C. judiciar* din 1901, No. 12 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 9). Chestiunea este însă îndoelnică, şi noi am remas de părere contrară, împreună cu alţi doi consilieri a Inaltei Curţi. Tot în acest din urmă sens se pronunţă şi Dl. M. G. Valerian (*C. judiciar, loco cit.*).

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 323.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1896, p. 32 şi *Curierul judiciar* din 1896, No. 1.

Proba *indirectă* este aceea pe care judecătorul o dobêndește prin intermediarul altor fapte anterioare, pe calea raționamentului care-l conduce de la cunoscut la necunoscut, adecă prin deducțiune sau inducțiune. Deducția se referă la proba dreptului, iar inducția la aceea a faptelor [1]). Probe indirecte.

Proba *mixtă*, adecă și directă și indirectă, este aceea pe care judecătorul o dobêndește atât de la propriile sale cunoștințe, cât și de la ajutorul unuia sau mai multor experți (art. 211 urm. Pr. civ.). Probe mixte.

Această probă este directă, fiind că expertisa nu face de cât să complecteze experiența proprie a judecătorului; ea este indirectă, fiind-că se întemeiază pe încrederea pe care o merită expertul. In ori-ce caz, experții nu fac de cât să-și dea părerea, care nu leagă întru nimic pe judecători: *Dictum expertorum nunquam transit in rem judicatam* [2]).

2⁰ Din punctul de vedere al bazelor pe care ele se întemeiază, probele se împart în:

a) Probe trase din experiența personală a judecătorului (cercetarea la fața locului, verificarea de scripte, expertisa), etc. Experiența personală a judecătorului.

b) Probe care se întemeiază pe credința datorită mărturiei omului (mărturisirea părței, jurământul decisoriu sau litis-decisoriu, jurământul supletor, depunerea marturilor, etc.). Aceste sunt probele propriu dise. Mărturisire, jurĕmênt, etc.

Aceste probe se sub-împart în probe *simple* sau *naturale* și în probe *preconstituite* sau *artificiale* ori *legale*.

Probele simple sunt acele în care mărturia omului este scutită de ori-ce preparație artificială (de ex. mărturisirea părței, depunerile marturilor, etc.); iar probele *preconstituite* sunt acele în care mărturia omului este întovărășită de formele anume și riguros determinate de lege, fără de Probe simple și preconstituite.

---

[1]) Cpr. Bonnier, *op. cit.*, 22 urm. Tocilescu, *op. cit.*, II, 179. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 315 urm. (p. 497 urm. din ed. a 2-a). Larombière, IV, art. 1316, No. 6.

[2]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 580 (t. III, § 873, p. 111 din ed. a 2-a). Boitard, Colmet D'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, I, p. 578 (ed. a 15-a din 1890). C. Nancy. D. P. 97. 2. 110.— Dacă însă părțile, libere și deplin capabile, au convenit de a pune bază pe raportul experților, această convenție, ca și celelalte, constitue o lege pentru dênsele (art. 969). Cpr. Garsonnet, *op.* și *loco cit.*

care ele nu au nici o putere. Ast-fel sunt : actele autentice, actele sub semnătură privată supuse formalităţilor edictate de art. 1179 şi 1180 C. civ.; registrele comercianţilor, etc. Ceea ce deosebeşte proba simplă sau naturală de acea preconstituită sau legală, este că cea d'intâi nu leagă pe judecător, pe când cea de a doua din contra îl leagă, chiar când el n'ar fi personal convins.

Astfel, judecătorul este liber de a respinge ca nedovedită o pretenţie care s'ar întemeia numai pe depuneri de martori ; pe când el n'ar putea respinge o acţiune care s'ar întemeia, de exemplu, pe un act autentic [1]).

Presumpţii legale şi ale omului.

c) Presumţiile legale, care sunt strict şi limitativ stabilite de lege, şi scutesc de ori-ce dovadă pe partea în favoarea căreia sunt admise, şi presumţiile simple sau ale omului, care sunt lasate la lumina şi înţelepciunea judecătorului de fond, şi care nu pot fi admise de cât atunci când sunt grave, precise şi concordante (art. 1203).

Presumţiile legale se sub-împart în presumţii *juris et de jure* şi în presumţii *juris tantum*.

Presumpţii juris et de jure şi juris tantum.

Cele d'intâi nu admit nici într'un caz proba contrară. Astfel sunt : presumţia stabilită în favoarea lucrului judecat (art. 1200, 1201) ; presumţia de nulitate admisă în favoarea actelor făcute în frauda dispoziţiilor legei (art. 812, 1200 punctul 1, C. civ., 735 Pr. civ.) ; prescripţia (art. 1890 C. civ.), etc. Cele de al doilea admit proba contrară, însă până la administrarea acestei probe, ele scutesc de ori-ce dovadă pe acela în favoarea căruia sunt admise. (Cpr. art. 286 urm., 1138 C. civ.), etc. Astfel, presumţia de solidaritate prevĕdută în materie comercială fiind *juris tantum*, poate fi resturnată prin dovada contrară. Art. 42 din Codul comercial prevede, în adevĕr, că, în obligaţiile comerciale, codebitorii sunt ţinuţi solidarices̆te, *afară de stipulaţia contrară a părţilor*. Dovada incumbă părţei care are interes ca obligaţia să nu fie solidară, ori-ce probă fiind admisă în această privinţă, conform art. 46 C. com. [2]). De asemenea, termenul este presupus stipulat în favoarea debito-

---

[1]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 316, 317 ; (p. 498 din ed. a 2-a). Tocilescu, *op. cit.*, II, p. 419. Bonnier, *op. cit.*, 27 şi 452.

[2]) Cpr. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, I, 140. Veḑi şi adnotaţia noastră din *Curierul judiciar*, No. 76 de la 12 noembrie 1900.

rului (art. 1024), însă creditorul poate dărâma această presumţie. Presumţia care resultă din art. 1024 este deci *juris tantum* [1]).

3° Probele se mai împart încă în probe *complecte* sau *pline* (de ex. acelea care resultă din un act autentic sau sub semnătură privată, însă recunoscut de sub-scriitorul lui) şi în probe *necomplecte* sau *semi-pline*, de ex., acelea care resultă din presumţiile omului [2]). Probe complecte sau necomplecte.

Proba necomplectă presintă o mare asemanare cu începutul de probă scrisă (art. 1174, 1188, punctul 3).

Începutul de probă consistă în nişte fapte care, fără a fi cu totul probante, totuşi împuternicesc pe judecător a nu respinge *de plano* pretenţia părţei care le aleagă. Astfel sunt: începutul de probă scrisă de care vorbeşte art. 1197; presumţiile sau indiciile resultând din fapte constante sau destul de grave pentru a determina, în materie de filiaţiune, admiterea probei testimoniale (art. 296); începutul de probă care poate să autorise pe judecător a deferi uneia din părţi jurământul supletoriu (art. 1183, 1219, 1220), etc. [3]). Început de probă.

4° In fine, unii autori mai disting încă probele *artificiale* de acele *neartificiale*, după cum ele cer sau nu ajutorul artei [4]). Probe artificiale şi neartificiale.

Această divisiune, împrumutată de la retorica lui Aristotel, Cicerone şi Quintilian, nu are nici o însemnătate practică. Jurisprudenţa nu se ocupă de cât de probele neartificiale, precum sunt mărturisirea părţei, jurământul, etc., în privinţa întrebuinţărei cărora legea prevede anume regule [5]).

Aceasta este divisiunea probelor, asupra căreia nu vom insista mai mult. Vom dice însă câte-va cuvinte despre

---

[1]) Vedi t. VI, p. 119 şi *infrà*, explic. art. 1202.

[2]) Cpr. Garsonnet, II, p. 317, nota 8 (p. 498, nota 8 din ed. a 2-a). Demolombe, XXIX, 220. Aubry et Rau, VIII, § 749, p. 160. Larombière, IV, art. 1316, No. 7. Această divisiune a probelor este însă criticată de Merlin, Cujacius, etc. Cpr. Toullier D. IV, partea II, 7. Tocilescu, *op. cit.*, II, 182, p. 420.

[3]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 499, § 703 (ed. a 2-a).

[4]) Cpr. Toullier D., IV, partea II, 6. Larombière, IV, art. 1316, No. 6.

[5]) Toullier D., *loco suprà cit.*

Codul Caragea, care consacră doveḑilor un capitol întreg (capit. II, partea VI).

Codul Caragea. Probe cu meşteşug şi fără meşteşug.

Acest Cod împarte doveḑile de judecată în două feluri: doveḑile *cu meşteşug*, adecă presumţiile, sau *fără meşteşug*. „Doveḑile cu meşteşug ḑice art. 5, partea VI, capit. 2 din acest Cod, sunt câte le isvodesc judecătoriĭ cu isteţimea lor (pe care ca unele ce sunt anevoe de a se coprinde şi de a se canonisi, le lăsăm la mintea judecătorilor). Fără de meşteşug doveḑi numim cărţile, marturiĭ, jurământul, cartea de blestem şi cazna".

Cartea de blestem.

Iată ce găsim în acest Cod în privinţa cărţei de blestem: „Cartea de blestem se dă unde şi cum şi când se dă jurământul; drept aceea: câte am legiuit pentru jurământ, aceleaşĭ înţelegem şi pentru cartea de blestem" (art. 54, 55, partea VI, capit. 2).

Cazna.

Iată acum ce găsim în acest Cod în privinţa caznei, torturilor sau schingiuirilor, care au fost desfiinţate de abia la 1832, prin Regulamentul organic [1]).

„Când cel pârît pentru vină se va dovedi vinovat, şi va tăgădui ori toată vina ori parte din vină, *atunci să se căznească ca să spue adevĕrul*".

Cine ar crede astă-ḑi, faţă cu instituţiile noastre, că sunt acum câţi-va ani, am avut o lege atât de barbară?... Codul Caragea, care datează de la primul patrar al seco-

Desfiinţarea caznei. Regul. organic.

[1]) „Pedepsele cu tăerea mâinilor, *precum şi cazna* sau muncile, se strică şi se desputernicesc, fără a se mai putea urma de acum înainte". (Art. 298, § 2 Reg. Munteniei). Veḑi şi art. 355 din Regul. organic al Moldovei, tradus în tratatul nostru în limba franceză, p. 477.—In Francia, tortura, supliciile (pedeapsa focului, a roatei, etc.), au fost desfiinţate de Adunarea constituantă prin legea din 27 sept. 1791. Pedeapsa morţei nu va mai consista, ḑice această lege, de cât în perderea vieţei, iar art. 12 din Codul penal fr. introduce un principiu de egalitate, când ḑice că „ori-ce condamnat la moarte va avea capul tăiat"; căci, altă dată, numai nobiliĭ aveau onoarea de a fi decapitaţi: „*En crimes qui méritent la mort*, ḑice un vechiŭ autor, Loysel, *le vilain sera pendu, le noble décapité*". „La greşălile ce învaţă pravila furci, cum 'i hainiea şi vicleşugul când hicleneşte pre domnu-seu, se va spênzura şi boiarinul ca şi cel mai prost, *iară furcile boiarinului se fac mai înalte de cât acelui mai mic*". (Pravila lui Vasile Lupu, capit. pentru a 12-a pricină ce înmicşurează giudeţul certarea). Veḑi tratatul nostru în limba franceză, p. 471 şi 477.

lului trecut și care n'a fost abrogat de cât la 1865, prin actualul Cod civil (art. 1912), constitue, în această privință, o pagină neagră a trecutului nostru; căci el autorisă în mod fățiș schingiuirile de altă dată, care au necinstit omenirea, redactorii lui făcându-se a ignora că, la finele veacului al XVIII-lea, a isbucnit o revoluțiune, care a sguduit în temelia sa edificiul putred al trecutului.

S'ar părea însă că legiuitorul regretă ceea ce a făcut și are o mustrare de cuget; căci paragraful următor (57) se grăbește a adaoga: „Vinovații care se căznesc, să nu să creadă de odată, macar că vor și spune că sunt vinovoți; *căci de multe ori de frică și durere dic și ceea ce nu este*".

Codul lui Andr. Donici.

Asemenea lucruri n'au existat în Moldova, căci de și unele pedepse, edictate de Andronaki Donici, precum tăerea mâinilor, a nasului, a membrului viril, arderea, înțeparea, scoaterea ochilor [1]), etc., aduc aminte veacul de mijloc, totuși nicăere nu se va găsi un text care, ca acel al Codului Caragea, să consacre, în secolul al XIX-lea, mijloacele reprobate ale Inchisițiunei.

Codul Calimach.

Trecem acum la Codul Calimach. Acest Cod nu se ocupă în mod special despre dovedi, ci numai în mod incidental despre proba testimonială, pe care o admite fără nici o restricție, despre forma înscrisurilor private acelora ce nu știu carte (art. 1179) și despre jurământ, dicând că spre a da sau a primi jurământ, trebuește o împuternicire specială (art. 1352, corespundetor cu art. 1008 C. austriac).

Cod. Andr. Donici.

Codul lui Andronaki Donici conține însă oare-care re-

1) Ast-fel, acei ce păcătueau cu vite, se pedepseau cu tăera mădularului; acei ce furau din mormênturi, cu tăerea mâinilor; acei ce prădau sf. Altariu, cu scoaterea ochilor, etc. (art. 17 și urm., capit. 41, *Despre pricini de vinovății*). După art. 183 din Codul penal al Moldovei de la 1826, pedepsele faptelor criminale erau: moartea vinovatului, trimiterea la ocnă, ținerea în temniță, isgonirea din țară, închiderea la mănăstire, perderea cinului, rădicarea evgeniei, defaimarea în public, perderea drepturilor politicești, rădicarea scutelnicilor, certarea trupească (bătaea), plătirea pagubelor și globirea (amenda) la cutia milelor. Nicăiere însă nu se pomenește de *cazna* sau schingiuirile pe care le permite Codul Caragea.

Pedepsele prevĕdute în legile vechi.

gule asupra probelor în capit. III, despre jăluitori, și în capit. IV, despre pârît. Iată câte-va dispositiuni din acest Cod :

„Cel ce ḍice, acela este dator să dovedească, iar nu cel ce tăgăduește“ (art. 2, capit. III) [1] ;

„Jăluitorul dator este a arata toate doveḍile lucrului cerșut cu toate stările împrejur, și cu toate dreptățile cererei sale, iar nu pârîtul“ (art. 3, capit. III) ;

„Pârîtul poate înaintea judecătorilor să ceară de la jăluitor doveḍi, iar de la pârît nu se cer doveḍi ca să dovedească“ (art. 1, capit. IV) ;

„Pârîtul are voe a îndatori pre pârîș ca să dovedească toate vinovățiile cu care l'au pârît, căci trăgânduse în lături și nedovedind, pravila îl înfrânează pre pârîș“ (art. 4, cap. IV) ;

„Pârîtul nu poate fi întrebat de către jăluitor cu ce chip stăpânește, nici poate fi îndatorit ca să'și arăte doveḍile de unde stăpânește, iar cel ce pornește jalbă pentru moștenirea ce i se cuvine, acela singur poate să ceară de la cel ce o stăpânește, ca să arăte cu ce chip o ține întru a sa stăpânire (art. 5, capit. IV) ;

„Pârîtului, pentru ca să-și poată aduna mărturiile și alte doveḍi ale sale, i se dă din pravilă vreme după a locului departare, adecă de vor fi întru aceiași țară, până în trei luni, iar de vor fi în altă țară megieșită, până în șease luni, iar de va fi mai cu departare, preste mare, până în nouĕ luni“ (art. 6, capit. IV) ;

„Ḍiua, după pravilă, se socotește că se începe de la șeapte ceasurĭ din noapte, și până la șease ceasuri a nopței viitoare“ (art. 7, capit. IV) [2] ;

„Pârîtul când face întâmpinare asupra cererei jăluitorului, arătând că este deosebire la mijloc, atuncea însuși pre sine se arată că este a fi jăluitor, și se îndatorește ca să dovedească ; precum, când ar mărturisi cineva că zapisul ce arată jăluitorul de datorie este drept al sĕu, și că datoria este bine, însă ar ḍice că este plătită de mai înainte, sau răfuită din alte socoteli de daturi, sau când

---

[1]) *„Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat“*. L. 2, Dig., *De probationibus*, 22, 3. Veḍi și Harmenopol, *De actore et reo*, 1, 2, § 6, unde se ḍice : *„Qui ait, non qui negat, probat“*. Veḍi *suprà*, p. 106, t. și nota 4.

[2]) Crp. art. 1888 C. civ. actual. Veḍi t. VI, p. 115.

ar arata că zapisul este al sĕu, dar l-au dat de frică, atuncea dator este ca să dovedească sau prin doveḑi înscris sau prin martori vrednici de credinţă care să priimească şi jurĕmênt, iar într'alt chip nu se poate da creḑare că s'au plătit, fiind zapisul faţă" (art. 8, capit. 4):

„Părîtul dator este toate întâmpinările şi îndreptările sale să le arăte la începutul judecăţei, pentru ca să se cerceteze împreună cererile jăluitorului, şi să se alătureze cu doveḑile lui" (art. 9, cap. 4), etc.

Probele reglementate de lege.

Art. 1170.—Dovada se poate face prin înscrisuri, prin marturi, prin presumţiuni, prin mărturisirea uneia din părţi şi prin jurĕmênt. (Art. 1169, 1171 urm., 1191 urm., 1199 urm., 1204 urm., 1207 urm. C. civ. Art. 185 urm., 222 urm., 227 urm., 237 urm., Pr. civ. Art. 46, 47, 49 urm. C. com. Art. 1316 C. fr. [1]).

Proba sau dovada judiciară consistă, după cum am vĕḑut, în demonstraţia unui fapt material sau juridic. Ea nu se poate face de cât în modurile consacrate de lege [2]). Ori ce mijloc de convingere nu constitue deci o dovadă în sensul juridic al cuvêntului. Spre a preîntimpina pericolul care ar putea să resulte pentru părţile litigante din arbitrarul judecătorului, legiuitorul a enumerat în mod limitativ probele care pot servi de bază unei judecăţi, determinând în acelaşi timp casurile şi condiţiile sub care fie-care din mijloacele de probaţiune poate fi admis de judecător.

Mijloacele de probă şi întinderea mai mare sau mai mică a aplicaţiunei lor, variază după cum este vorba de materii civile, comerciale [3]) sau criminale [4]); însă principiul

[1]) Acest text, servind de transiţie, determină în mod limitativ probele admise în materie civilă. Dispoşiţiile privitoare la expertise şi la cercetări locale fac parte din procedura civilă (art. 211 urm., 222 urm.). Cât pentru probele admise în materie comercială, ele se determină prin art. 46 urm. din Codul de comerţ. Vom vorbi de aceste probe când ne vom ocupa de dovada testimonială, de registrele comercianţilor, etc.

[2]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 97. 1. 327. — Părţile nu pot deci crea alte probe de cât acele prevĕḑute de legiuitor, nici a le da o altă autoritate de cât aceea ce ele o au prin lege. Cpr. Trib. Botoşani. *C. judiciar* din 1895, No. 16.

[3]) In cât priveşte materiile comerciale, proba este mult mai largă. Veḑi art. 46 urm. C. com.

[4]) Legea nu cere samă juraţilor de mijloacele prin care ei s'au

Art. 366 Pr. pen.

este acelaşi judecătorul neputênd să'şi formeze convingerea sa de cât prin probele admise de lege [1]).

Judecătorul nu poate, în principiu, să şi formeze convingerea din cunoştinţele sale personale.

Părţile sunt acele care, în principiu, trebue să determine convingerea judecătorului, pentru ca el să poată hotărî într'un sens sau altul, şi judecătorul nu se poate întemeia pe experienţa şi cunoştinţa sa personală de cât atunci când va fi procedat la o cercetare locală (art. 222 urm. Pr. civ.) sau la o expertisă (art. 211 Pr. civ.), care nu este de cât un compliment al experienţei personale. Afară de aceste două casuri excepţionale, judecătorul nu poate să'şi formeze convingerea despre faptele litigiului din cunoştinţile sale personale, în afară de audienţă, de controlul părţilor şi de probele administrate de ele [2]). „*Secundum allegata et probata, non secundum privata, judex judicare debet*, dice Sf. Thomas d'Aquin.

Art. 89 L. Jud. de ocoale din 1896.

Prin excepţie, art. 89 din legea judecătoriilor de ocoale din 1 iunie 1896 prevede că judecătorul este dator să se pronunţe asupra tuturor mijloacelor de aparare ce ar putea resulta din desbateri, din actele părţilor, sau din împrejurările causei, chiar dacă aceste mijloace n'au fost propuse de părţi. In asemenea casuri, el trebue însă să pue aceste mijloace în desbaterea părţilor [3]).

---

convins, nici le prescrie vre o regulă pentru cumpănirea probelor aduse în sarcina acusatului. Vedi art. 366 Pr. pen.

[1]) Dacă probele administrate de părţi conform legei, sunt sau nu de natură a forma convingerea judecătorului, aceasta este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1899, consid. de la p. 480.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 86. 1. 204. Sirey, 85. 1. 480. Sirey, 90. 1. 375 şi 409. D. P. 90. 1. 395. Baudry, II, 1175. T. Huc, VIII, 216. Laurent, XIX, 83. Planiol, II, 45. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 86. Demolombe, XXIX, 199 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1316, No. 2 urm. Bonnier, *op. cit.*, 101. Larombière, IV, art. 1316, No. 9.

Notorietate publică.

Judecătorii n'ar putea de asemenea să se întemeieze pe opinia sau notorietatea publică. Demolombe, XXIX, 203. F. Herman, *loco cit.*, No. 22. Aubry et Rau, VIII, § 749, p. 153.—Vedi însă Larombière, IV, art. 1316, No. 9.—Judecătorii ar putea însă să se refere la opinia publică, când faptul litigios se constată din alte împrejurări. Cas. fr. D. P. 73. 1. 460. Sirey, 74. 1. 127.

[3]) Cpr. Trib. Neamtzu. *Dreptul* din 1900, No. 50. Vedi asupra acestui text, C. Botez, *Controversele legei p. judec. de pace* (Botoşani, 1899), p. 200 urm.

Judecătorii nu pot deci, în principiu, să'şi întemeieze convingerea lor de cât pe probele administrate de părţi, după formele de procedură determinate de lege, afară de casul când s'ar stabili că părţile au renunţat şi puteau să renunţe la ele [1]).

Judecătorii sunt însă liberi de a respinge atât proba scrisă cât şi acea testimonială propusă de o parte, de câte ori ei constată că contrariul se stabileşte din documentele produse şi din împrejurările causei, şi decisia lor scapă, în această privinţă, de censura casaţiei [2]).

Nu este de ajuns ca judecătorii să'şi formeze convingerea din probele recunoscute de lege şi administrate de părţi, ci mai trebue încă, în genere, ca aceste probe să fi fost produse în mod contradictor faţă cu partea căreia ele sunt opuse, şi ca ele să fi fost produse în instanţa în care se judecă procesul pentru care ele au fost invocate [3]).

SECŢIUNEA I

Despre înscrisuri.

Inscrisurile care pot servi de probă sunt sau *autentice* [4]) sau *sub semnătură privată*.

Despre titlul, sau mai bine dis, despre actul autentic.

In rubrica de faţă, ca şi în art. 628, 631 şi 1198, § 4, prin *titlu* se înţelege *actul* scris care constată obligaţiunea. Aceasta nu este însă adevaratul sens al cuvântului titlu. In adevĕr, prin *titlu*, se înţelege basa obligaţiunei sau causa dreptului [5]), ear prin *act*, înscrisul menit a

Sensul cuvântului titlu. Deoseb. între titlu şi act.

[1]) Cas. fr. Sirey, 89. 1. 424. T. Huc, VIII, 216.
[2]) Cas. fr. D. P. 54. 1. 381. Sirey, 55. 1. 817.
[3]) Cpr. Demolombe, XXIX, 204.—Remâne însă bine înţeles că aceste principii se aplică numai la probele directe, nu însă şi la acele indirecte, precum ar fi acele care ar resulta din presumţiuni, nici la începutul de dovadă, în privinţa cărora legea conferă judecătorilor o putere suverană de apreciare. (Cpr. art. 1197, 1199, 1203). Demolombe, XXIX, 206. C. Bordeaux. Sirey, 51. 2. 718.
[4]) Cuvêntul autentic vine de la expresiunea grecească αὐθεντικὸς, care însêmnează ceea ce valorează *prin sine însuşi*.
[5]) Acesta este sensul cuvêntului *titlu*, întrebuinţat de art. 628 Cod Calimach (480 C. austriac): *titlul şerbirei*. Cpr. art. 800, Art. 628 C. Calimach.

constata dreptul (*instrumentum*). Când titlul este solemn (de ex. donațiunea, convenția matrimonială, ipotecă, etc), actul este cerut pentru însuși existența titlului, *ad solemnitatem*, ear când titlul nu este solemn, actul nu servește de cât ca mijloc de probă (*instrumentum probationis*) [1]).

Titlul poate deci să existe fără act, de ex. în contractele verbale [2]). Remâne deci bine înțeles că prin *titlu* legiuitorul înțelege aici *actul* autentic [3]). (Cpr. art. 689, 1171 urm.).

Definiția actului autentic și formele prescrise de lege pentru autentificare.

Art. 1171.—Actul autentic este acela ce s'a făcut cu solemnitățile cerute de lege, de un funcționar public, care are dreptul de a funcționa în locul unde actul s'a făcut. (Art. 349 [4]), 813, 860 urm., 1172 urm., 1228, 1772 C. civ. Art. 276 C. com. L. p. autentif. actelor din 1 sept. 1886, modificată, în unele privințe, prin L. din 1 ianuar 1887. Art. 90 urm. Regul. consular din 20 iunie 1880. Art. 37, 38 L. creditului agricol din 2 iunie 1892. Art. 6 și 14 urm. L. p. tocmelele de lucrări agricole din 28 mai 1893. Art. 23 L. p. reorgan. Minist. afacerelor străine, din 13 fevr. 1894. Art. 66 L. p. judec. de ocoale din 1 iunie 1896, etc. Art. 1317 C. fr.).

Prin act autentic se înțelege, *lato sensu*, ori ce act care emană de la o autoritate publică. In acest sens sunt acte autentice: actele legislative [5]) și acele emanate de la Guvern; actele stărei civile; hotărîrile judecătorești [6]), etc.

1897, etc. C. civ. actual. In art. 689 C. civ., cuvêntul *titlu* însemnează calitatea de moștenitor. Cpr. Demolombe, IX, 597. Baudry, II, 1179.

[1]) Vedi *suprà*, p. 47.

[2]) Cpr. Thiry, III, 115. Laurent, VI, 161, *in medio*.

[3]) Cpr. Marcadé, V, art. 1316, No. 2. Mourlon, I, 1821 și II, 1520. Thiry, III, 115. Baudry, II, 1179. Planiol, II, 60. Laurent, XIX, 96 urm. Demolombe, IX, 597; XII, 729 și XXIX, 222 urm. In cât privește deosebirea între *titlu* și *act*, vedi t. II a lucr. noastre, p. 448, n. 3; t. III, p. 60 și p. 140, nota 2.

Art. 349 C. civ.

[4]) Art. 349 prevede că cel din urmă d'intre părinți care încetează din viață, poate rêndui copiilor sei minori un epitrop nu numai prin testament, *dar și prin act autentic*, ceea ce este conform cu art. 242 din Codul italian.

[5]) V. Répert. Sirey, v° *Acte auth.*, No. 18. Pand. fr., *eod.* v°, 6.

[6]) Când de la data unei hotăriri au trecut 30 de ani, fără ca ea să fi fost apelată, se prescrie nu numai dreptul decurgênd din ea, dar toată instanța respectivă. (Art. 1891). C. București. *Dreptul* din 1901, No. 51.

Art. 1171 nu se ocupă însă de aceste acte, ci numai de acele menite a constata convenţiunile, adecă de actele extrajudiciare care au de scop, în ordinea intereselor private, de a dovedi drepturile reale şi drepturile de creanţă d'intre particulari [1]).

Definiţia actului autentic.

Art. 1171 defineşte actul autentic : acela ce s'a făcut cu solemnităţile cerute de lege, de un funcţionar public, care are dreptul de a instrumenta în locul unde actul s'a făcut [2]).

Funcţionarii care au capacitatea de a da autenticitatea actelor.

Instituţia notariatului neavênd fiinţă în legislaţia noastră, de şi înfiinţarea notarilor s'a agitat de mai multe ori [3]), autoritatea competentă de a da autenticitatea unui act este în genere şi a fost în tot-deauna tribunalul, de şi vom vedea că, în privinţa unor acte anume determinate, sunt şi alţi funcţionari care au această competinţă.

L. din 1 sept. 1886.

Materia autentificărei actelor este astăzi reglementată prin legea de la 1 sept. 1886, modificată, în unele privinţe, prin legea din 1 ianuar 1887 [4]).

Actele autentificate de tribunal.

Autoritatea competentă spre a autentifica actele pentru care lege cere forma autentică, şi ori ce acte în genere,

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 225. Thiry, III, 115. Demolombe, XXIX, 231. Marcadé, V, art. 1317, No. 1. Vigié, II, 1579.

[2]) Deci, dacă actul a fost făcut de un funcţionar care nu avea calitatea de a'l face, el nu este autentic. Cas. rom. Bulet. 1874, p. 27 şi anul 1875, p. 120. — Acel care pretinde că actul nu este autentic din diferite împrejurări, trebue să'şi dovedească alegaţiunea sa (art. 1169). Cas. rom. Bulet. 1889, consid. de la p. 530.

[3]) Veţi în *Gazeta tribunalelor* din 1862, p. 412, 435 urm., 443 urm., un proiect de lege pentru înfiinţarea de notari publici, elaborat de P. Popassu. Veţi şi un studiu a D-lui G. C. Răileanu : „Notariatul şi necesitatea unei legi speciale în asemenea materie", publicat în *Dreptul* din 1884, No. 74 urm.

Dreptul anterior al Moldovei.

[4]) In cât priveşte dreptul vechiŭ al Moldovei, Ordonanţa domnească No. 29 din 5 martie 1856, § 3 prevede : că, în caz când părţile contractante sau una din ele nu se pot înfăţişa la tribunal, atunci va merge a casă la ele unul din membrii tribunalului, care constătând şi liberul consimţĕmênt, va face raportul sĕu, după care tribunalul va întări actul". Această ordonanţă considerându-se ca neabrogată, a fost aplicată şi sub legea nouă la un contract de donaţiune, înaintea legei din 1886. Cpr. C. Iaşi. *Dreptul* din 1882, No. 18.—*Contrà*. C. Focşani. *Dreptul* din 1886, No. 64.

cărora părțile ar voi să confere autenticitatea (art. 24 L. din 1886), este în regulă generală tribunalul de județ, fără nici o restricție (art. 1 L. din 1886) [1]).

Indeplinirea formalităților cerute pentru autentificarea

---

[1]) Curtea noastră supremă a decis că tribunalele sunt obligate a autentifica ori ce acte li se presintă de părți, prin aceasta neprejudecându-se chestiunea de a se ști dacă actul este valid sau nu. Bulet. Cas. S-a 1, 1880, p. 301. Tribunalele ar putea însă refusa de a da autencitatea unui act de înstrăinare, dacă ea este oprită de lege, precum ar fi de exemplu, înstrăinarea unui imobil dotal (art. 1248 urm. C. civ.), înstrăinarea unui fond rural făcută către un străin (art. 7 Constit.), înstrăinarea unui pământ rural către o altă persoană de cât un sătean (art. 7 L. rurală și 132 Constit. revisuită la 1884), etc.

Inalienabilitatea pământurilor rurale. Controversă.

Se susține, în această din urmă privință, că înstrăinarea pământurilor rurale ar fi chiar cu totul interdisă prin art. 132 din Constituție (vedi decisiile citate în t. V a lucr. noastre, p. 124, nota 1 și în tratatul nostru în limba franceză, p. 303, nota 3, și la autoritățile citate acolo, *adde*, C. București, Trib. Romanați și Teleorman. *C. judiciar* din 1897, No. 33 și din 1900, No. 27 și 75). Ultima sentință a trib. Teleorman este mai cu samă foarte bine motivată și arată toate discuțiile urmate în această privință în Camerele de revisiuire de la 1884. Jurisprudența Curței supreme și a majorității tribunalelor este însă că Constituția nu oprește pe săteni de a înstrăina pământurile lor la alți săteni sau către comună, pentru că textul sus-citat din Constituție nu a făcut de cât să dea un caracter constituțional inalienabilității acestor pământuri, prelungind termenul acestei inalienabilități până la 1916, prevedênd și schimburile de pământ, care, prin legile anterioare, nu erau prevedute. Cpr. în acest din urmă sens numeroasele dicisii citate în t. V a lucr. noastre și în tratatul nostru în limba franceză, *loco suprà cit.*, și la autoritățile citate acolo, *adde*, Cas. rom., Trib. Bacău și Dolj. *C. judiciar* din 1897, No. 33 și din 1899, No. 35. Bulet. Cas. 1897, p. 1038 și 1305. Bulet. 1898, p. 586 și 1309. *Dreptul* din 26 nov. 1900, No. 76. Ultima decisiune a Curței de cas., pronunțată în acest din urmă sens, la care am luat și noi parte, este din 3 nov. 1900. Vedi *C. judiciar* din 1901, No. 7. Vedi și Dim. Kebapci, *Pr. civ.*, IV, 180, p. 255 urm. Remâne însă bine înțeles că înstrăinarea nu se poate face de cât către persoanele anume determinate de lege, adecă către comună sau un alt sătean: de unde resultă că pământurile clăcașilor nu pot fi urmărite pentru datoriile contractate de proprietarii lor. Cas. rom. S-a II (13 fev. 1901). *C. judiciar* din 1901, No. 27.

actelor se poate face de un singur judecător [1]; el va trebui însă neaparat să fie asistat de grefier, sau de un ajutor de grefă [2], care va contra-semna procesul verbal de autentificare atât pe minută (concept) cât și pe ambele exemplare ale actului. La tribunalele care au o secție specială de notariat (București și Iași), autentificarea nu se poate face de cât la acea secțiune (art. 11 și 33 L. din 1886).

Actele făcute de un străin, care din eroare ar fi fost rênduit judecător, sunt ele autentice? Afirmativa este generalmente admisă în Francia, pentru că părțile au fost induse în eroare prin însuși faptul autorității competente (în specie Ministerul justiției). In casul de față fiind deci o eroare comună, știut este că *error communis facit jus* [3]. Un caz de asemenea natură este prevĕdut de L. 3, Dig., *De officio prætorum*, I, 14, unde se decide că un sclav, anume Barbarius Philippus, fugit de la stăpânul sĕu, a putut să ajungă pretor la Roma și să facă acte valide relative la funcțiunea sa. Nu știu însă până la ce punct această soluție ar putea fi admisă la noi, unde numai Românii pot fi judecători (art. 52 L. din 1 sept. 1890) [4].

Actele instrumentate de un străin, care din eroare ar fi fost rênduit judecător.

---

[1]) Judecătorul sindic poate procede la autentificare, îndată ce delegația Ministeriului a sosit la tribunal, chiar dacă acea delegație nu s'a înregistrat încă în registrele tribunalului. Trib. Dorohoi și C. Iași. *C. judiciar* din 1900, No. 49. Dreptul judecătorului sindic de a instrumenta.

Este însă neaparat ca judecătorul înaintea căruia părțile au manifestat consimțĕmêntul, să instrumenteze însuși, ear nu altul, pentru că autenticitatea consistă în constatarea voinței făcută *propriis sensibus*. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, consid. de la p. 123. Cpr. și Bulet. S-a 1, 1893, p. 741. *Dreptul* No. 59 din 1893.

[2]) C. Iași și Galatz. *C. judiciar* din 1900, No. 49 și *Dreptul* din 1898, No. 83.—Presența grefierului nefiind prescrisă înaintea legei p. autentificarea actelor, s'a decis că lipsa lui de la lucrări nu este o causă de anulare. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 3 și *Dreptul* din 1900, No. 77. Este însă de observat că presența grefierului la ori ce act judecătoresc, și prin urmare, și la autentificarea actelor, era cerută prin legea org. judecătorești din 9 iulie 1865 (art. 91). Cpr. și art. 46 L. org. judecăt. din 1 sept. 1890. Vedi și *infrà*, p. 134, nota 2.

[3]) Vedi L. 3, § 5, *in fine*, Dig., *De supellectile legata*, 33, 10. Cpr. Thiry, III, 116.

[4]) S'a decis însă de curênd (28 fevr. 1901) că recunoașterea calității de român admisă de art. 9 din Const. ca o favoare pentru Românii din țările supuse unei dominațiuni stră-

Art. 8 L. din 1886.

Când părţile voesc să învestească cu forma autentică un act al lor, ele trebue să se presinte *în persoană* în pretorul tribunalului [1]), şi să alăture în dublu exemplar actul ce voesc să autentifice, pe lângă o cerere de autentificare timbrată cu 30 de bani [2]). Unul din cele două exemplare va fi scris pe un timbru de 5 lei, ear celalalt pe 50 de bani [3]). Presidentul sau judecătorul care primeşte actul, vizează ambele exemplare spre neschimbare [4]), pune pe părţi să subscrie în presenţa sa exemplarul nesubscris, şi ordonă înregistrarea cererei. Dacă părţile se presintă prin procuratori, aceştia trebue să aibă o procură autentică şi specială, de câte ori legea cere asemenea procură pentru acel fel de acte [5]).

---

ine, nu are efectele restrictive şi individuale ale împământenirei; de unde s'a dedus că nu numai fiii născuţi după recunoaştere, dar şi acei născuţi înainte sunt Români şi se bucură de dreptul de a fi juraţi sau judecători. Cas. rom. S-a II. *Dreptul* din 1901, No. 33.

[1]) S'a decis că nu este necesar ca procesul verbal de autentificare să facă menţiune de presentarea părţilor şi de declaraţiunea lor, îndeplinirea acestor formalităţi putând să resulte implicit din cuprinsul actului instrumentat de funcţionarul competent. C. Focşani. *Dreptul* No. 64 din 1886. Ceea ce este însă neîndoelnic, este că legea necerând termeni sacramentali, este suficient ca atât presentarea părţilor cât şi luarea consimţământului lor să resulte neîndoios din fapte şi împrejurări combinate cu expresiile consemnate în procesul verbal al tribunalului. C. Galatz. *Dreptul*, No. 50 din 1891.—Dacă însă se stabileşte că actul a fost numai depus la tribunal spre autentificare, fără ca voinţa părţilor să fi fost constatată, actul este inexistent ca autentic, remânând însă ca el să fie valid ca act sub semnătură privată, dacă este iscălit de părţi (art. 1172). Cpr. Cas. rom. S-a 1. Bulet. anul 1893, p. 741.

[2]) Art. 17, § 1 L. timbrului din 24 fevr. 1900.

[3]) Art. 18, § 1 din aceiaşi lege.

[4]) Viza presidentului sau judecătorului ce'i ţine locul, nu are nevoe să constate toate menţiunile prescrise pentru luarea consimţământului, fiind că ceea ce dă caracterul autenticităţei este procesul verbal de autentificare, ear nu resoluţia pusă pe petiţia prin care s'a depus actul. Cas. rom. şi C. Bucureşti. Bulet. S-a 1, 1892, p. 242 şi *Dreptul* din 1892, No. 8.—Presidentul sau judecătorul care'l înlocueşte poate, după ce a pus viza, să delege pe un alt judecător să meargă la domiciliul părţei spre a'i lua consimţământul. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1895, p. 1314.

[5]) De exemplu, în privinţa unei donaţiuni (v. t. VI, a lucr. noastre, p. 457, nota 2 şi p. 612; cpr. C. Craiova, *Drep-*

Procura se va menţiona în procesul verbal de autentificare, prin numĕrul şi data ei, prin aratarea autorităţei de la care emană, şi copie de pe ea, scoasă cu cheltueala părţei şi certificată conform cu originalul de chiar funcţionarul care instrumentează, se va pastra la dosar; ear originalul procurei se va încredinţa părţei interesate d'impreună cu actul autentificat (art. 8 L. din 1886.).

In caz de boală constatată, care ar împedeca pe vre-Art. 19 L. din 1886.
una din părţi a veni la tribunal, judecătorul poate fi delegat şi este ţinut să instrumenteze la domiciliŭ, dacă acea parte se găseşte chiar în oraşul sau comuna de reşedinţă a tribunalului. Dacă nu se află în acest oraş sau comună, se va putea delega judecătorul de ocol respectiv. In acest caz, procesul verbal de autentificare trebue să constate atât casul de boală [1]) cât şi locuinţa unde s'a instrumentat (art. 19 L. din 1886).

Curtea noastră supremă a decis, în unire cu conclu-In caz de delegarea unui judecător, nu este necesar ca procesul verbal să fie încheiat la domiciliul părţei bolnave.
siile noastre (7 iunie 1900), că împrejurarea că judecătorul delgeat a merge la domiciliul persoanei ce voeşte a autentifica un act, a încheiat procesul verbal la tribunal, ear nu la locuinţa acelei persoane, nu viciează câtuşi de puţin actul, dacă, de altmintrelea, se constată că toate cerinţele legei pentru autentificare au fost îndeplinite în locul unde se afla persoana care a depus actul spre autentificare, şi că numai încheierea procesului verbal s'a făcut la tribunal mai în urmă, însă în aceiaşi di, cu îndeplinirea tuturor formalităţilor cerute de lege [2]).

---

tul din 1898, No. 84); în privinţa unei convenţiuni matrimoniale, a unei ipoteci (v. t. VI, p. 611, nota 1; cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1894, No. 50), şi în privinţa tuturor actelor solemne în genere.

[1]) Judecătorul delegat nu este ţinut să constate de ce anume boală sufere partea care a motivat delegarea; este suficient ca el să constate că a găsit-o bolnavă la domiciliŭ. Trib. Dorohoi, *C. judiciar* din 1900, No. 49 (sentinţă remasă în picioare prin respingerea apelului şi a recursului). Veţi nota următoare. Cpr. si C. Bucureşti. *C. judiciar* din 1901, No. 3.

[2]) Veţi *Curierul judiciar* din 24 sept. 1900, No. 62. In acelaşi sens şi în aceiaşi afacere. Trib. Dorohoi şi C. Iaşi, *C. judiciar*, No. 49 din 25 iunie 1900.—S'a decis, chiar în materie de testamente, că autentificarea testamentului a doua di după ce judecătorul delegat a luat declaraţia testatorului, nu este un motiv de nulitate a testamentului, chiar dacă se con-

Inaintea legei din 1886, mergerea judecătorului la domiciliul părței bolnave nu era prevĕdută de cât în materie de testamente, prin art. 861 C. civ. Această dispositie se aplica însă prin analogie la toate actele autentice în genere [1]).

Art. 9 L. din 1886. Părțile pot să'și redacteze singure actul ce urmează a fi autentificat. Când ele însă vor recurge la luminele altei persoane pentru confecționarea actului, acest act va trebui, când se va presenta spre autentificare, să poarte, pe lângă semnăturile părților, și semnătura persoanei care 'l-a redactat (art. 9. L. din 1886).

Autentif. actelor acelor ce nu știu carte. Art. 16 L. din 1886. Autentificarea actelor acelor ce nu știu carte și care sunt subscrise prin punere de deget sau prin aplicarea unui sigil sau unei peceți, se face întocmai după regulele prescrise mai sus, cu deosebire numai că actul trebue să fie subscris și de acela care a servit de scriitor, și pe lângă părți, să compară și el înaintea judecătorului. Procesul verbal de autentificare trebue, în acest caz, să constate atât declarațiunea părților că nu știu sau nu pot subscrie, cât și pe aceea a scriitorului, că el a redactat acel act după cererea părților [2]).

Scriitorul actului poate servi în acest caz și drept martur pentru dovedirea identității (art. 16 L. din 1886) [3]).

---

stată că în ḑiua autentificărei testatorul murise, destul este să existe raportul judecătorului delegat prin care acesta constată că a luat declarația testatorului pe când trăea. C. București (14 octombrie 1900). *C. judiciar* din 1901, No. 3. *Dreptul* din 1900, No. 77. Vedi și *infrà*, p. 134, nota 3.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1877, p. 305. Cpr. și C. Iași. *Dreptul* din 1882, No. 18. Vedi și *suprà*, p. 125, nota 4.

[2]) Declarația scriitorului că el a scris actul după cererea părților nu se aplică când părțile știu carte. Trib. Putna. *Dreptul*, No. 43 din 1893. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1895, p. 1314.—Și chiar în caz când părțile nu știu carte, lipsa de declarare a scriitorului că el a scris actul după cererea părților, n'ar atrage nulitatea actului, întru cât nulitățile sunt de drept strict și art. 18 din legea pentru autentificarea actelor nu prevede această nulitate. Cas. rom. S-a 1, decisia No. 342 din 1893 (nepublicată).

Art. 17 L. din 1886. [3]) Scriitorul sau marturii care se vor dovedi că au făcut o declarație falșă, se vor pedepsi ca marturi minciunoși, conform art. 288 C. penal, fără prejudiciul altor daune interese către părți și chiar altor pedepse mai grave, în caz când faptul lor ar însuși și elementele delictului de falș în acte publice (art. 17 L. din 1886).

Ori de câte ori este a se autentifica un act, funcționarul care instrumentează, se încredințează de identitatea părților, le citește actul în auḍul lor, le întreabă dacă cele cuprinse în act sunt cu consimțemêntul lor [1]), și dacă unul din cele două exemplare este subscris de dênsele; pune pe părți să subscrie pe cel de al doile exemplar în presența sa; ia act de declarația părților și constată toate aceste într'un proces verbal pe care'l transcrie în josul actului pe ambele exemplare [2]), și 'l subscrie atât el cât și grefierul, sau acela care 'i ține locul (art. 10 L. din 1886). Lipsa subscrierei funcționarului care a instrumentat sau a grefierului, ar face ca actul să fie inexistent ca autentic [3]). Art. 10 L. din 1886.

Identitatea, fie a părților sau procuratorilor lor, fie a marturilor, se constată prin cunoștința personală a funcționarului care instrumentează, și care o declară în act; prin declarația a doi marturi cunoscuți acelui funcționar, sau în fine prin actele enumerate de art. 13 și 14 din legea de la 1886 [4]). La caz când judecătorul ar avea îndoeală asupra sincerității actelor din care resultă identitatea, sau Constatarea identității părților. Art. 13 și 14 L. din 1886.

---

[1]) Magistratul care instrumentează este în drept a pune și alte chestiuni de cât acele prevĕḍute de lege, și constatarea că i s'a respuns prin semne nu viciază validitatea autentificărei. C. București. *Dreptul*, No. 8 din 1892.—Vedi însă trib. Ilfov, care pune în principiu că părțile n'ar putea respunde prin semne. *Dreptul* din 1889, No. 59. Chestiunea de a se ști dacă partea 'și a manifestat în mod inteligibil voința sa la autentificare, este o chestie de fapt care scapă de controlul curței de casație. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1892, p. 242.

[2]) Faptul că procesul verbal de autentificare n'a fost încheiat pe însuși actul autentic, ci în deosebi, și s'a copiat apoi pe actul autentificat, nu viciază autentificarea, dacă, în fapt, nu se dovedește că a existat vre-o fraudă, ori că s'a comis vre-o intervertire. C. București și Cas. rom. *Dreptul*, No. 30 din 1886 și Bulet. S-a 1, anul 1887, p. 178.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1879, p. 880.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1897, p. 306. Jud. Ocol. Strehaia. *C. judiciar* din 1901, No. 46.—Instanțele de fond sunt suverane spre a aprecia dacă un certificat de identitate conține indicațiunile cerute de legea autentificărei actelor, și proba cu marturi sau presumțiuni este în tot-deauna admisibilă spre a se stabili că o persoană străină s'a substituit adevaratei persoane la autentificarea unui act. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1896, p. 1470.

asupra persoanei că ar fi cea arătată în act, el se poate încredința de adevĕr prin ori ce alt mijloc legal de probațiune (art. 13, § ultim L. din 1886).

Art. 18 L. din 1886. Constatarea identității părților, a marturilor și a scriitorului actului, a presintărei lor înaintea funcționarului care a dat autenticitatea, a cetirei actului în auḍul tuturor și a declarației părților că actul este făcut cu consimțĕmêntul lor și subscris de dênsele, sau că ele nu știu să subscrie, în caz când actul se află subscris prin punere de deget sau cu un sigiliŭ, *toate acestea sunt cerute sub pedeapsă de nulitate a actului* [1]).

Procesul verbal de autentificare va constata de asemenea, tot *sub pedeapsă de nulitate*, că exemplarul pastrat la dosar s'a subscris de părți chiar în presența judecătorului care a instrumentat (art. 18 L. din 1886) [2]).

Art. 8 L. din 1886. Actele autentice se redactează în limba română [3]), de și legea n'o spune formal, și instrumentarea se face în genere în localul tribunalului (art. 8 L. din 1886), la oarele obicinuite de cancelarie [4]).

Art. 21 L. din 1886. [1]) Omisiunea vre-uneia din aceste formalități substanțiale supune pe funcționarul public, din vina căruia s'a anulat actul, la pedeapsa destituirei, fără prejudiciul despăgubirilor către părți, dacă este loc (art. 21 L. din 1886).

[2]) Actul nu ar fi nul, dacă ambele exemplare, în loc de unul, așa cum cere legea, ar fi fost subscrise înaintea judecătorului.

Art. 2240, 2244, 2245 C. german. [3]) Art. 2240 din Codul german prevede anume că procesul verbal care se încheie pentru confecționarea unui testament, trebue să fie redactat în limba germană: *muss ein Protokoll in deutscher Sprache aufgenommen werden.* Ar. 2244 din același Cod permite însă unui testator care n'ar cunoaște limba germană de a testa în forma autentică, prin intermediarul unui interpret jurat. Procesul verbal, în asemenea caz, se traduce în limba în care se exprimă testatorul. In fine, art. 2245 adaogă că dacă toate persoanele care au participat la facerea testamentului au declarat că știu limba în care testatorul se exprimă, intervenția interpretului nu mai este necesară, căci procesul verbal se redactează în limba străină întrebuințată și cuprinde declarația testatorului că nu știe limba germană, precum și declarația persoanelor participante că vorbesc limba străină întrebuințată. O traducere în limba germană se adaogă ca anexă. Vedi adnotația noastră din *Curierul judiciar* de la 1900, No. 52, p. 414, nota 21.

[4]) Cpr. Cas. rom. și C. Iași. Bulet. S-a 1, anul 1885, p. 879 și *Dreptul*, No. 13 din 1886.— Vedi însă Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1881, p. 22.

Formalităţile autentificărei fiind îndeplinite, unul din cele două exemplare, şi anume, acel scris pe cinci lei, se remite părţei în drept, care va subscrie pe petiţiune de primirea lui; ear celalalt exemplar, scris pe timbru de 50 de bani, se păstrează la dosariul tribunalului, şi se trece în substanţă într'un repertoriŭ alfabetic, spre a se putea găsi dosariul cu înlesnire la trebuinţă. Părţile interesate pot obţine copii legalisate de pe acest act, cu cheltueala lor. Certificarea conformităţei copiei cu originalul pastrat la dosar, se face de un judecător al tribunalului d'impreună cu grefierul (art. 12 L. din 1888). Art. 12 L. din 1886.

Actele autentificate, conform dispoşiţiilor de mai sus, sunt executorii din momentul exigibilităţei lor [1]). Formula executorie se va pune pe dênsele de aceiaşi autoritate care le a investit cu forma autentică şi în acelaşi mod ca şi pentru hotărîrile judecătoreşti. Asupra actelor autentificate de vre-o judecătorie comunală, formula executorie nu se poate pune de cât de judecătorul de ocol respectiv sau de tribunalul de judeţ (art. 20 L. din 1886). Art. 20 L. din 1886.

Cererea de învestire cu formula executorie adresată la tribunale sau curţi se face astăzi pe timbru de cinci lei (art. 31 L. timbr. din 24 fevruar 1900). Art. 31 L. timbr. din 1900.

Toate aceste formalităţi sunt privitoare la autentificarea tuturor actelor în genere. In privinţa testamentelor, dispoşiţiunile art. 860 şi urm. din C. civil sunt în vigoare [2]), cu adăogire că delegarea pentru a instrumenta la lo- Autentificarea testamentelor. Art. 860 urm. C. civ. Art. 33 L. din 1886.

[1]) Actul autentic nu poate însă fi executat de cât în urma încunoştiinţărei făcută debitorului, conform art. 137 şi 387 Pr. civ. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1898, p. 833.

[2]) Textele relative la testamente nu se aplică la donaţiuni (C. Craiova, *Dreptul*, No. 2 din 1890 şi *C. judiciar* din 1899, No. 7; C. Focşani şi Bucureşti. *Dreptul* din 1886, No. 30 şi 64. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1887, p. 179), nici la ipoteci (Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 1390).—*Contrà*. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1880, considerent de la p. 82.

Astfel, ipoteca este autentică, dacă se constată atât presenţa în persoană a părţilor cât şi consimţĕmêntul lor, legea necerênd nici un termen sacramental. C. Galatz. *Dreptul*, No. 50 din 1891. Legea nu cere de asemenea ca consimţĕmêntul părţilor să fie concomitent. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1888, p. 1031 şi anul 1892, p. 479.—Dacă s'a presentat însă numai una din părţi la autentificarea actului de ipotecă, actul nu este autentic, de şi în urmă s'au presentat

cuința testatorului și la acea a ori cărei părți în genere, se poate da prin simpla resoluție a presidentului sau a judecătorului ce'i ține locul, pusă pe petițiunea prin care s'a cerut delegarea [1]).

Judecătorul delegat trebue să constate în procesul verbal casul de boală [2]), și să indice cu precisiune locuința unde a instrumentat. Formele autentificărei se pot îndeplini de un singur judecător, fie la locuința testatorului, fie la tribunal [3]). Și într'un caz și în altul însă, el va tre-

---

amêndouĕ părțile spre a cere inscrierea lui. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, p. 821.

[1]) Cpr. C. București. *Dreptul*, No. 77 din 1900.—S'a decis că testamentul autentic făcut la domiciliul testatorului, în timpul vacanțelor, este valid chiar dacă judecătorul s'a transportat la domiciliul testatorului, fără nici o delegație. C. Craiova. *Dreptul* din 1897, No. 31. Este însă de observat că, în specia judecată de curtea din Craiova, judecătorul secției vacanțelor se delegase însuși, ceea ce ni se pare perfect legal. Cpr. C. Iași și București. *Dreptul* din 1881, No. 80 și din 1891, No. 39.

[2]) Neconstatarea boalei testatorului în procesul verbal al judecătorului delegat și chiar lipsa grefierului nu atrăgea, înainte de legea pentru autentificarea actelor, nulitatea testamentului, pentru că aceste formalități nu erau cerute la acea epocă. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 77 și *C. judiciar* din 1901, No. 3. Vedi și *suprà*, p. 127, nota 2.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1896, p. 216.—Este destul ca judecătorul delegat să fi primit declarațiile testatorului la domiciliŭ, pe când el era în viață, procesul verbal de autentificare putênd fi făcut și mai în urmă, după moartea testatorului. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 77. *C. judiciar* din 1901, No. 3. Vedi și *suprà*, p. 129, nota 2.

Starea de ebrietate a testatorului.

Chestiunea de a se ști dacă consimțemêntul testatorului a fost sau nu liber ori viciat este de suverana atribuție a instanțelor de fond (Cas. rom., *loco suprà cit.*), care pot admite marturi pentru a se stabili că, în momentul autentificărei, testatorul era în stare de ebrietate. C. București. *Dreptul*, No. 8 din 1892 și din 1889, No. 58. Cpr. și Trib. Dolj. *Dreptul* din 1893, No. 62.

Pravila lui V. Lupu. Beția în materie penală.

In pravila lui Vasile Lupu, beția era o causă de micșorare a pedepsei în materie penală: »A patra pricină ce îndeamnă pre județ să micșureze certarea celui vinovat de cum i se cade, iaste beția, de vreme ce dă învățătură pravila de dice cum toată greșala de ar fi cum ar fi de mare și de se va face la vreme de beție, nu se va certa deplin, după cum spune pravila, eară numai după voea județului.—Cela ce se va înbata în deadins ca să poată șuvăi la greșala ce va

bui să fie asistat de grefier sau de ajutorul de grefă [1]),

---

greşi pentru să se certe mai puţin, acela nici dănăoară nu va scăpa, ci se va certa deplin.—Celuia ce'i va părea bine după beţie căci au făcut vre-o greşeală înbătându-se earăşi şi lăudându-se ḑicênd bine am făcut de am făcut aşa, acesta nu se va certa puţin, ci tocma şi deplin după cum va fi scriind pravila", etc. Vechiul Cod penal al Moldovei din 1826, prevede în art. 169, § 5 că „fapta nu se socoteşte întocma criminală, când ea s'a întâmplat din amăgeală *şi întunecarea minţei din beţie*".

Beţia în dreptul modern.

Astăzi, numai beţia complectă poate să rădice omului responsabilitatea sa ; o stare de beţie uşoară ar putea cel mult, după împrejurări, să micşoreze gravitatea faptului, ear nu să înlăture ori ce respundere. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1897, p. 1250, care a pus în principiu că starea de beţie a unui acusat în momentul sevêrşirei crimei, nu poate constitui o scusă din acele prevĕḑute de lege. In cât priveşte rolul ce beţia joacă în privinţa responsabilităţei penale, veḑi adnotaţia noastră asupra unei decisiuni a curţei de casaţie din Luxemburg, în *C. judiciar* din 1900, No. 16, ear în cât priveşte beţia ca viciŭ al consimţĕmêntului, veḑi t. V a lucr. noastre, p, 26, nota 1; p. 471 urm., etc.

Dragoste. Pravila lui V. Lupu.

Este de observat că pravila lui V. Lupu pune dragostea pe aceiaşi treaptă cu beţia. „ A unspreḑecea pricină ce mai înmicşurează judeţul celui vinovat, iaste dragostea, de vreme ce dragostea se asamănă cu beţia, aşâjderea şi cu nebunia şi mai vârtos iaste şi mai rea chinuire de cât aceale de cât toate ; drept aceia s'au făcut această pravilă : Cela ce face vre o greşală fiind îndemnat de dragoste, mai puţin se va certa de cum spune pravila. — Cela ce va fi biruit de dragoste şi de va tămpina vre o fată mergênd pre drum şi o va săruta, nu se va certa nici cum, cum au făcut un muncitor de la Atena ce l'au chemat Pisistratos, carele au ḑis mueriĭ-şi când îl îndemna să nu fie într'alt chip ce să omoară pre cela ce au sărutat pre o fată ficioară a lor mergênd pre drum, ḑicêndu-i acest cuvênt, cum de vreame ce pre ceia ce ne iubesc şi ne sărută tu ḑici să'i omorim, dară încă ce învăţătură ver da să facem celor ce ne vor urî şi ne vor fi cu vrăjmăşie.—Ori care muiare pentru multă dragoste ce va avea către ibovnicul ei, va primi în casa ei furtuşagul ce va fi el furat, mai puţin se va certa de cum iaste scris la pravilă.—Dragostea şuvăiaşte precurvia şi răpitul fiatei şi alte greşale ca acestea, ce se ḑice când ar pune scări la ferestri să se sue să între la ibovnică'şi, şi alte ca acestea", etc. Poate că aceste citaţii nu sunt tocmai la locul lor ; vorbind însă de beţie în genere, ne-am folosit de această ocasie pentru a desgropa nişte texte pe care mulţi din cei bătrâni chiar nu le cunosc.

[1]) Veḑi *suprà*, p. 127, text şi nota 2.

care va contra-semna actul. Judecătorul care instrumentează, după ce constată identitatea testatorului, în procesul verbal de autentificare prin mijloacele mai sus expuse, ceteşte testamentul din cuvênt în cuvênt, în auḑul [1]) şi în faţa, adecă în presenţa testatorului, întrebându'l dacă cele cuprinse în el sunt cu consimţemêntul sĕu (art. 10. L. 1886) şi din libera sa voinţă (art. 862 C. civ.), etc. Toate cele ce preced sunt prescrise sub pedeapsă de nulitate a procesului verbal de autentificare (art. 33, *in fine*, L. din 1886).

Art. 861 C. civ. şi 11 L. din 1886.

Cetirea testamentului trebuind, în legea noastră, să se facă de judecătorul care instrumentează (art. 861 C. civ. şi 11 L. din 1886), de aici resultă că el nu poate fi cetit de grefier sau de o altă persoană, nici de însuşi testatorul. Este adevarat că, în Francia, se admite soluţia contrară [2]); însă este de observat că art. 972 din Codul francez nu prevede de cine trebue să se facă cetirea, ci numai că testamentul va fi cetit... *il doit en être donné lecture au testateur en présence des témoins.*

In baza acestor principii, Curtea din Iaşi anulase testamentul autentic a defunctei Roxandra Sofian, sub cuvênt că procesul verbal de autentificare nu cuprindea menţiunea că testamentul a fost cetit testatoarei de către judecător, de oare ce formula „cetindui-se“ sau „ce i s-a cetit“, în-

[1]) Testatorul trebuind deci să audă cetirea făcută de judecător ca să'şi poată da consimţemêntul sĕu, individul cu desevêrşire surd, *qui omnino non exaudit, non qui tardè exaudit* (Instit. II, 12, *Quibus est permissum testamenta facere*, § 3), sau atins de o suriditate destul de mare pentru a nu putea auḑi cetirea ce i s'ar face (Cas. fr., *La Loi* din 16 mai 1899, No. 113), nu este capabil de a face un testament autentic, ci numai un testament mistic sau olograf. Constatarea făcută de judecător că testamentul a fost cetit *în auḑul* testatorului, face credinţă *erga omnes* şi nu se poate invoca, ca nulitate, surditatea dispunĕtorului, mai ales dacă înaintea instanţei de fond partea n'a pretins că surditatea era complectă. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1886, p. 414 şi 878. *Dreptul* din 1887, No. 7. Din faptul că testatorul trebue să declare că testamentul este iscălit de dênsul şi făcut din libera sa voinţă, mai resultă încă că acel cu desevêrşire mut, *qui loqui nihil potest, non qui tardè loquitur* (Instit., *loco cit.*), nu poate testa în forma autentică, ci numai în acea olografă sau mistică, dacă ştie însă a scri şi a ceti (art. 864, 865, 866).

[2]) Cpr. Laurent, XIII, 325, p. 374.

trebuinţată în specie de judecător, n'ar fi fost îndestulătoare. Această decisie a fost însă cu drept cuvênt casată, recursul fiind susţinut de doi jurisconsulţi eminenţi, D-nii Eug. Stătescu şi Toma Stelian, de oare ce legea nu cere cuvinte sacramentale pentru constatarea îndeplinirei unei formalităţi, fiind suficient ca îndeplinirea acestei formalităţi să resulte din termenii întrebuinţaţi în act. Ori, în specie, din procesul verbal de autentificare resulta neîndoios că atât cetirea cât şi celelalte formalităţi, care au precedat ori urmat cetirea, fusese îndeplinite de judecătorul ce instrumentase, şi în specie, formula gramaticală „cetindu-i-se" sau „ce i s-a cetit" era echivalentă cu formulă „cetindu-i" sau „i am cetit" [1]).

Nu vom insista mai mult asupra autentificărei testamentelor, pentru că această materie a mai fost o dată studiată în t. IV a lucrărei noastre, p. 435 urm., ci vom trece la celelalte autorităţi care au dreptul de a învesti unele acte cu formula autenticităţei.

Actele autentificate de alte autorităţi de cât tribunalul.

Am vĕdut că, în legislaţia noastră, autoritatea competentă de a autentifica actele este în genere tribunalul de judeţ, un singur judecător avênd această cădere (art. 11 L. din 1886).

Osebit de tribunalele de judeţe, mai sunt şi alte autorităţi care, prin excepţie, au competinţa de a autentifica unele acte.

Astfel, judecătoriile de ocoale au competinţa să autentifice foile dotale până la valoarea de 3000 lei inclusiv. Chiar când foaea dotală conţine bunuri nemişcătoare sau obiecte mobile altele de cât bani, părţile sunt ţinute a face preţeluirea acestora în însuşi actul dotal. Această preţeluire obligatorie nu operează însă vêndarea mobilelor, afară numai dacă în foaea dotală nu se ţice anume aceasta [2]). Când constituirea de dotă cuprinde bunuri

Actele ce pot autentifica judecătoriile de ocoale. Art. 3 şi 5 L. din 1886. Art. 66 L. jud. de ocóle din 1896. Art. 718 Pr. civ.

[1]) Vedi Bulet. Cas. S-a 1, anul 1897, p. 1209 şi *Curierul judiciar* din 1897, No. 42. Tot în acest sens s'a pronunţat şi curtea din Galatz, ca instanţă de trimitere. *Dreptul* din 1898, No. 33.

[2]) După art. 1245 din Codul civil, preţeluirea obiectelor mişcătoare face din contra pe barbat proprietar a acestor o- Art. 1245 C. civ.

nemișcătoare, părțile sunt obligate a depune și o copie de pe actul dotal. Această copie va fi înaintată de judecătorul de ocol, îndată după autentificarea foiei dotale, către grefierul tribunalului unde este așezat imobilul, spre a transcrie această mutație a proprietății în registrul de transcripție. Judecătorul de ocol și grefierul tribunalului sunt personal respundĕtori, fie care în ceea ce 'i privește, de neîndeplinirea obligației ce li se impune. *Grefa tribunalului unde s'a făcut transcrierea, va respunde judecătoriei respective, în cel mai scurt timp, că s'a făcut transcrierea* (art. 718 Pr. civ. și 66 L. jud. de ocoale din 1 iunie 1896 [1]).

Judecătoriile de ocoale nu au însă această competință de cât numai atunci când părțile, sau cel puțin una din ele, își are domiciliul sau reședința în cuprinsul acelei judecătorii (art. 3 L. p. autentif. actelor din 1886).

Competința judecătoriilor de ocoale fiind excepțională și numai *în privința foilor dotale*, de aici resultă că celelalte contracte matrimoniale, chiar ale sătenilor, vor fi autentificate de tribunal (art. 1228 C. civ. și 708 urm. Pr. civ.), de câte ori părțile n'au adoptat regimul dotal, chiar dacă ar fi vorba de o sumă mai mică de 3000 de lei.

Judecătoriile de ocoale mai au încă competința de a autentifica, tot sub condiția ca părțile sau macar una din ele să aibă domiciliul sau reședința în cuprinsul judecătoriei:

a) Contractele constatând obligațiuni *personale* sau convențiuni asupra bunurilor mișcătoare până la valoarea de lei 3000 inclusiv;

b) Ori ce alte acte de asemenea natură a căror valoare s'a determinat de părți, sau al căror obiect intră în competința ziselor judecătorii pentru a fi judecate în primă sau ultimă instanță;

c) Procurele pentru a representa și a sta în justiție, pentru a face apel [2]), etc., ori care ar fi valoarea și na-

---

biecte, el remânênd debitor de prețul lor (*estimatio facit venditionem*), afară de casul când s'a prevĕdut în contractul de căsătorie că prețeluirea nu face vênd̆area.

[1]) Acest ultim paragraf al art. 718 Pr. civ., care obligă pe grefierul tribunalului de a încunoștiința cât de curênd pe judecătorul de ocol că actul dotal s'a transcris, a fost adaos de Senat, pe cale de amendament, după propunerea D-lui senator P. Th. Missir.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1891, p. 738.

tura litigiului, când mandatarul locuește în cuprinsul acelui ocol;

d) Tocmelele sau contractele încheiate în târguri și bâlciuri (ermaroace), independent de ori ce condițiune de domiciliŭ sau reședință a părților contractante (art. 3 p. autentif. actelor din 1886). In privința tuturor acestor acte, autentificarea se face de judecător sau de ajutorul sĕu, acolo unde mai există încă ajutoare, asistat de scriitor, care ține loc de grefier. Contra-semnarea scriitorului este cerută sub pedeapsă de nulitate, ca și acea a grefierului. (Art. 11 L. p. autentif. actelor din 1886).

Se exceptează din competința judecătoriilor de ocoale testamentele [1]) și actele translative de proprietate imobiliară, sau constitutive de drepturi reale asupra imobilelor, care remân exclusiv de competința tribunalelor, chiar când valoarea obiectului ar întra în competința acelor judecătorii (art. 5 și 33 L. p. autentif. actelor din 1886). Art. 5 și 33 L. din 1886.

O altă autoritate care earăși, prin excepție, are căderea de a autentifica unele acte, este judecătoria comunală, desființată prin legea judecătoriilor de ocoale din 1894, redactată în mare parte de noi, pe când eram secretar general la Ministeriul de justiție, și reînființată prin acea din 1896. Compet. judecăt. comunale. Art. 4 L. din 1886.

Aceste judecătorii au competința de a autentifica următoarele acte, dacă ambele părți sau macar una din ele 'și are domiciliul sau reședința în acea comună [2]):

a) Toate actele locuitorilor săteni a căror autentificare le este conferită prin legi speciale;

---

[1]) Cu toate că textul legei este formal, s'au găsit președinți de tribunale care au delegat pe un judecător de ocol pentru a instrumenta în asemenea materie. Se înțelege că asemenea testamente au fost anulate pentru lipsa de calitate a funcționarului care a instrumentat. Cpr. Trib. Putna și Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 9 și din 1891, No. 42. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 436, text și nota 1, t. VI, p. 609, nota 2.

[2]) Faptul domiciliului sau reședinței într'o comună, sau în cuprinsul unei judecătorii de ocol, se constată prin cunoștința personală a primarului sau judecătorului, care autentifică actul, atestată în procesul verbal; sau, în caz de a nu fi cunoscută partea, prin certificatul primăriei unde partea își are acel domiciliu sau reședință. Acest certificat se va menționa prin numĕrul și data sa și aratarea autorității de la care Art. 6 L. din 1886.

b) Ori ce alte acte constatând obligaţiuni sau convenţiuni asupra bunurilor mişcătoare până la valoare de lei 300 inclusiv;

c) Procurele pentru a se înfăţişa şi a sta în judecată înaintea ori căror instanţe judecătoreşti, când mandatarul îşi are domiciliul sau reşedinţa în acea comună, nu însă şi procurele pentru a face un act judecătoresc, de ex. o transacţiune [1]).

d) Tocmelele sau contractele încheiate în târguri şi bâlciuri, dacă valoarea lucrului nu trece peste lei 300, independent de ori ce condiţie de domiciliŭ sau reşedinţă (art. 4 L. p. autentif. actelor din 1886).

Art. 11 L. din 1886.

La judecătoriile comunale, autentificarea se face de primar, asistat de notar [2]). Contra-semnarea notarului este cerută, ca şi acea a grefierului, sub pedeapsă de nulitate (art. 11 L. din 1886).

Contra-semnarea din partea ajutorului de notar. Nulitate.

O procură sau un alt act, a cărui autentificare s'a făcut de primarul unei comune rurale, este nul, dacă procesul verbal de autentificare a fost contra-semnat de ajutorul de notar, întru cât legea comunală nu prevede asemenea funcţionari, care să înlocuiască pe notar, când acesta ar fi nevoit a absenta [3]).

Imprumuturi constituite către Creditul agricol. Art. 38 L. din 2 iunie 1892.

Primarii rurali cu ştiinţă de carte ai domiciliului împrumutatului, mai au încă competinţa de a autentifica împrumuturile către creditul agricol. Dacă primarul nu ştie să scrie şi să citească, autentificarea se face, după cererea părţei, de ajutorul de primar sau consilierul comunal care ştie carte. Dacă nici unul din aceştia nu ştie carte, autentificarea se face de judecătoria ocolului în care domiciliază împrumutatul, sau de judecătoria de ocol de la reşedinţa sucursalei Creditului agricol. Membrii comisiunei interimare au aceiaşi competinţă ca şi primarul şi membrii consiliului comunal. Infăţişarea Creditului agricol înaintea

---

emană, în procesul verbal de autentificare şi se va pastra la dosar (art. 6 L. p. autentif. actelor din 1886).

[1]) Cpr. C. din Bucureşti. *Dreptul*, No. 51 din 1900.

Art. 11, § ultim L. din 1886.

[2]) Dacă în vre-o comună rurală, se întâmplă ca primarul să nu ştie carte, autentificarea actului nu se poate face de primar. Părţile se vor adresa, în asemenea caz, la judecătoria de ocol respectivă (art. 11, § ultim L. din 1886.).

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1888, p. 772. C. Craiova. *Curierul judiciar* din 1900, No. 41.

autorităţei chemate a autentifica actul, nu este obligatorie. Actul se poate autentifica şi numai în presenţa celui ce voeşte să se împrumute, în care caz funcţionarul public îndeplineşte formele numai faţă cu dênsul, luând act de declaraţiunile lui, conform legei (art. 38 L. din 2 iunie 1892) [1]).

In fine, Consiliile comunale a domiciliului muncitorului contractant, şi numai ele, au competinţa de a autentifica toate tocmelele de munci agricole, îndeplinind formele prevĕdute de art. 14 şi urm. din L. de la 28 mai 1893 (art. 6 şi 7 din susĕitata lege) [2]). Lucrări de munci agricole. L. din 28 mai 1893.

Toate contestaţiile isvorîte din tocmeli agricole se judecă de judecătoriile comunale, ţinêndu-se samă de dispoşiţiile speciale ale legei acelor tocmeli, cu drept de apel la judecătoria de ocol, dacă reclamaţia este mai mare de cât cinci lei (art. 21 L. p. judec. de ocoale din 1 iunie 1896). In aceste contracte, clausele penale şi acele de solidaritate sunt cu desevêrşire oprite (art. 2 L. din 28 mai 1893 şi art. 1 L. din 20 fevr. 1879) [3]). Art. 21 L. jud. de ocoale din 1896.

---

[1]) In cât priveşte actele de amaneturi constituite în favoarea *Băncei agricole* (care nu trebueşte confundată cu *Creditul agricol*), ele se autentifică de tribunale şi se înscriu într'un registru special al tribunalului şi al comunei respective (art. 12 L. din 1 april 1895, care modifică, în unele privinţe, pe acea din 1 april 1894). Cpr. în privinţa acestor împrumuturi. C. Gălatz. *Dreptul* din 1901, No. 29. Imprumuturi constituite către Banca agricolă. Art. 12 L. din 1 april 1895.

[2]) Aceiaşi soluţie era admisă şi în legile anterioare, din 14 mai 1882 (art. 5), şi din 18 martie 1866, modificată prin acea din 7 april 1872. De şi art. 9 din această din urmă lege prescrie cetirea de către consiliul comunal a tocmelelor agricole în presenţa părţilor contractante, s'a decis că această formalitate nu este perscrisă sub pedeapsă de nulitate. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1875, p. 128. Această decisie mai pune încă în principiu, pe de o parte, că trecerea unui asemenea contract într'un alt registru de cât acel regulat, nu atrage nulitatea lui, ear pe de alta, că autentificarea din partea consiliului comunal n'ar fi nulă, dacă la instrumentare ar fi luat parte un secretar numit provisor, fără ca numirea lui să fi fost aprobată de autoritatea competentă (atunci comitetul permanent). Art. 15 din legea actuală de la 28 mai 1893 cere însă, *sub pedeapsă de nulitate*, ca contractul să fie cetit în faţa şi auḑul tuturor părţilor contractante, precum şi declararea lor prin graiŭ că cele cuprinse în contract sunt conform cu libera lor voinţă şi că nu au nici o contestaţie de opus. Legile anterioare de munci agricole din 1866 şi 1882.

[3]) Veḑi t. VI a lucr. noastre, p. 175, t. şi nota 3; p. 269 şi 286, nota 1.

Art. 26 L. din 28 mai 1893.

Actele de tocmeli agricole, făcute în termenii prevăduți de lege, sunt executorii, după ce se vor învesti cu formula excutorie de către consiliul comunal, după cererea părților (art. 26 L. din 28 mai 1893).

Despre actele autentice facute în strainatate.

Pentru ca un act autentic făcut în străinătate să'și poată produce efectele sale în România, el va trebui să fi fost făcut de autoritățile competente străine, conform legilor respective și regulei de drept internațional *Locus regit actum*, consacrată prin art. 2 § ultim, 34, 152, 885 și 1773 C. civ., sau de agenții diplomatici ori consulari români din străinătate [1]), care au capacitatea de a instrumenta, cu observarea formelor prescrise de legea pentru autentificarea actelor de la 1886 (art. 34 din această lege; art. 90 urm. Regul. consular din 20 iunie 1880 ; art. 23 L. din 13 fevr. 1894 pentru reorg. Minist. afacerelor străine).

Agenții diplomatici sau consulari români din străinătate sunt în drept a autentifica și legalisa acte și contracte nu numai între Români și persoanele țărei în care ei funcționează, ci și acte numai de ale acestor din urmă, care privesc afaceri ce au a se sevârși în România. Astfel, un consul român din o țară străină este competent a autentifica sau legalisa procura ce un locuitor din acea țară, neromân, voește a trimete unei persoane în România, spre a intenta un proces înaintea autorităților judecătorești române. (Cpr. art. 21 al conv. consulare din 1881, încheietă cu Italia [2]).

---

[1]) Cpr. Cas. rom. și C. Iași. Bulet. S-a 1, 1885, p. 92 și *Dreptul* din 1884, No. 53.—Secretarii, atașații și cancelarii, pot exercita prin delegațiune totul sau parte din aceste atribuțiuni (art. 24 L. din 13 fevr. 1894). Cpr. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 17 și *C. judiciar* din același an, No. 18. Sub legea anterioară de la 21 martie 1873, în lipsă de text, chestiunea era controversată. Vedi decisiile citate în Christescu, *C. civ. adnotat*, art. 1171, No. 38. — Șeful unei legațiuni sau acela care'l înlocuește, când dă autenticitatea unui act, nu are nevoe de a fi asistat de un grefier. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 17 și *C. judiciar* din 1900, No. 18.—*Contră*. Trib. Ilfov (sentință reformată). *Dreptul* din 1899, No. 82.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1896, No. 43 și 79. Bulet. S-a II, anul 1896, p. 1434.

Actele emanate de la legaţiuni străine nu vor fi admise de către autorităţile din ţară, dacă nu vor fi legalisate de Ministerul de externe (art. 19 Regul. pentru legaţiunele române din străinătate de la 27 iunie 1880) [1]).

Actele autentificate de consulatele şi legaţiunele ro- Art. 375, § 2 Pr. civ.
mâne din străinătate se pot învesti cu formula executorie de tribunalul domiciliului uneia din părţile partaşe la actul autentic. „Am modificat art. 375 din proc. civilă, dice Ministrul justiţiei, în expunerea de motive [2]), punêndu'l în concordanţă cu art. 20 din legea autentificărei actelor, şi determinând competinţa autorităţilor pentru învestirea actelor autentificate de consulatele şi legaţiunele române din străinătate".

Dacă nici una din părţi nu'şi are domiciliul în ţară, ti- Art. 375 § ultim. Pr. civ.
tlul executor se va putea încuviinţa de tribunalul Ilfov (art. 375, § ultim). Această ultimă dispositie a fost adaosă în Senat pe cale de amendament, după propunerea D-lui C. G. Ioan, şi a fost primită fără nici o discuţie [3]).

In cât priveşte actele autentificate de autorităţile stră- Art. 374 Pr. civ.
ine conform legei ţărei unde ele au fost întocmite (art. 2, § ultim C. civ.), despre care legea nu dice nimic, ele se vor investi cu formula executorie de autoritatea judecătorească competentă din localitatea unde ele vor avea să'şi primească executarea, această autoritate îndeplinind aceleaşi forme ca şi pentru hotărîrile străine (art. 374 Pr. civ.). Art. 12 din convenţia consulară, încheiată la 1881 cu Italia, este expres în această privinţă, şi acest text este aplicabil prin analogie tuturor Statelor cu care România nu are convenţiuni speciale, destul este numai ca să existe o reciprocitate de fapt (art. 374 Pr. civ. [4]).

Despre actele legalisate sau adeverite.

Legiuitorul confundă adese-ori legalisarea cu auten- Deosebire între legalisare şi autentificare.
tificarea, însă aceste două operaţiuni trebuesc distinse, pentru că nu sunt identice. Aceasta resultă din însuşi legea

---

[1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1892, No. 18 şi Bulet. S-a 1, anul 1891, p. 978. C. Iaşi. *Dreptul* din 1889, No. 45.
[2]) Vedi *Pr. civ.* ed. of., p. 29.
[3]) Vedi *op. cit.*, p. 415, 416.
[4]) Cpr. Em. Cernătescu, *Dreptul* din 1901, No. 28.

pentru autentificarea actelor, care, după ce se ocupă despre actele autentice și formele autenticității (art. 8 urm.), tratează în un cap. a parte despre legalisarea actelor sub semnătură privată (art. 7 și 24—29). Apoi, în unele casuri, legiuitorul prescrie o procură autentică [1]), mulțămindu-se în altele cu o procură legalisată (art. 94 Pr. civ.). O deosebire trebue deci să existe între autentificare și legalisare. Care este această deosebire? Legalisarea constată data certă a actului (art. 1182 C. civ.) și identitatea părților care l'au subscris (art. 7 și 24 urm. L. p. autentificarea actelor), ear autentificarea mai constată încă, pe lângă acestea, și liberul consimțemênt al părților (art. 10 L. din 1886) [2]).

Art. 26 L. din 1886. Există însă un caz în care și legalisarea trebue să constate că actul este făcut cu consimțemêntul părței; aceasta este în caz când partea nu știe carte sau, din o causă oare care, nu poate să subscrie: „In privința celor ce nu știu carte sau nu pot subscrie, dice art. 26 din legea pentru autentificarea actelor de la 1886, procesul verbal de legalisare trebue să constate: 1° Presentarea părților și a scritorului actului înaintea judecătoriei sau primăriei și identitatea lor; 2° cetirea actului din cuvênt în

---

[1]) Vedi. de exemplu, art. 23, 52, 1781, 1788 C. civ., art. 8 L. p. autentif. actelor din 1886, etc. După acest din urmă text, un act autentic nu se poate face prin procurator, dacă acesta nu are o procură autentică, căci altfel actul n'ar fi nici el autentic. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1889, p. 1039.—In cât privește casurile în care legea cere o procură autentică, vedi t. VI, p. 457, nota 2 și tratatul nostru în limba franceză, p. 292, nota 2. In cât privește mandatul neaparat pentru a putea primi o plată, vedi t. VI, p. 456, 457.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, consid. de la p. 822 și Trib. Iași. *Dreptul* No. 17 din 1883.—Această deosebire, pe care tribunalul o face foarte bine între legalisare și autentificare, înaintea legei asupra autentificărei actelor din 1886, este aceiași și în urma promulgărei acestei legi (art. 7).

Art. 7 L. din 1886. S'a decis chiar că, în legalisarea ce autoritatea polițienească dă actelor deferite competinței sale, este destul ca ea să certifice în josul actului că semnătura este a persoanei subscrise în el, fără a fi ținută de a mai face mențiune despre identitatea persoanei. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1895, p. 1482. Această soluție pare însă contrară art. 7 § ultim din legea pentru autentificarea actelor.

audul tuturor [1]; 3° declarația părților sau uneia din ele că nu știe sau nu poate subscrie; 4° declarația părței care nu știe subscrie *că actul ce i s'a cetit este făcut cu consimțemêntul său și că voește să se legalizeze*".

S'a decis, în baza acestui text, care nu se aplică la autentificare, ci numai la legalisare [2], că procura semnată prin punere de deget nu este valabilă, dacă procesul verbal de legalisare a semnăturei nu constată presentarea părței înaintea autorității respective (în specie era vorba de un comisar polițienesc), identitatea ei, cetirea actului din cuvênt în cuvênt în audul părței, declarația ei că nu știe sau nu poate subscrie, și că procura ce i s'a cetit este făcută cu consimțemêntul său și că ea voește să se legalizeze [3]. Legiuitorul a luat aceste precauțiuni în privința persoanelor care nu știu carte, pentru că voința lor poate fi alterată cu mai multă ușurință.

Autoritățile competente spre a legalisa actele sunt tot acele care au competința de a le autentifica, afară de autoritățile polițienești, care nu au nici o competință în a-ceastă din urmă privință. Autoritățile competente spre a legalisa actele.

Eată actele care pot fi legalisate de polițaii și comisarii de poliție, în orașele unde sunt asemenea autorități: Actele care pot fi legalisate de polițaii și comisarii de poliție.

1° Procurele de ori ce natură, însă numai pentru a sta în judecată înaintea autorităților administrative sau judecătorești, afară de casurile, bine înțeles, în care legea cere o procură autentică [4]; Art. 7 L. din 1886.

2° Procurele pentru a primi pensii sau lefuri și chitanțele constatând aceste primiri, precum și biletele pentru vêndări de vite;

---

[1]) In privința actelor autentice în genere, legea cere numai ca actul *să se cetească în audul lor* (art. 10 L. din 1886), *cetirea din cuvênt în cuvênt* nefiind prescrisă de cât în privința testamentelor (art. 861 C. civ.). Cpr. C. Craiova. *Dreptul*, No. 2 din 1890. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1887, No. 31. C. Focșani. *Dreptul*, No. 64 din 1886.

[2]) C. București. *Dreptul*, No. 32 din 1891.

[3]) Cas. rom. (12 sept. 1900). *C. judiciar* din 1900, No. 66, decisie pronunțată în urma unei divergințe, la judecarea căreia am luat și noi parte. *Idem*. C. București și Cas. rom. S-a 1 (4 iunie 1896). *Dreptul* din 1892, No. 54 și Bulet. Cas. 1896, p. 949.

[4]) Vedi aceste casuri aratate *suprà*, p. 144, nota 1 și în t. VI, p. 457, nota 2.

3⁰ Conturile și facturile pentru furnituri de ori ce natură și până la ori ce sumă ;

4⁰ Certificatele medicale.

In toate aceste casuri, restrictiv determinate de lege [1]), autoritatea polițienească, încredințându-se de identitatea părților, certifică în josul actului că semnătura este a persoanei subscrise în act (art. 7 L. din 1886).

Judec. de ocoale și comunale.

In ceea ce privește judecătoriile de ocoale, vedi *suprà*, p. 137 urm., și art. 3, 5 și 11, § ultim L. din 1886 ; ear în ceea ce privește judecătoriile comunale, representate prin primarul comunei, vedi *suprà*, p. 139 urm.

Procură semnată prin punere de deget.

S'a decis, înainte de legea din 1886 asupra autentificărei actelor, că primarii și cei-lalți funcționari administrativi au competința de a legalisa procurele subsemnate prin punere de deget, și că asemenea procuri, acolo unde legea nu cere o procură autentică, sunt valide, chiar dacă iscălitura funcționarului este făcută prin punerea unei stampile sau a sigiliului comunal [2]) ; însă asemenea soluție este inadmisibilă astădi, față cu art. 11, § ultim din legea pentru autentificarea actelor, după care primarul care nu știe carte nu poate să legaliseze nici un act.

Procură legalisată de intendentul penitenciarului.

S'a mai validat, tot înaintea legei din 1886, o procură legalisată de intendentul penitenciarului unde era deținut mandantele [3]) ; însă acest funcționar nu avea nici atunci și nu are nici astădi asemene competință.

Art. 27 L. din 1886.

Autoritățile competente de a legalisa actele sunt deci numai acele aratate mai sus, și asemenea acte, fie sub semnătură privată, fie subscrise prin punere de deget, au aceiași forță probantă ca și actele autentice, pentru tot ce funcționarul public competent a constatat că i s'a declarat de părți, sau că s'a petrecut înaintea sa (art. 27 L. din 1886). Constatarea făcută de funcționarul competent *propriis sensibus*, *de visu et auditu*, nu poate deci fi dărâmată

---

[1]) Astfel, autoritățile polițienești nu au cădere de a legalisa procurele ce se dau pentru constituirea unei ipoteci convenționale (Cas. rom. C. București și Iași. Bulet. S-a 1, 1881, p. 238 ; *Dreptul* din 1884, No. 2. *Dreptul* din 1894, No. 50), și cu atât mai puțin a legalisa însuși actul de ipotecă. C. București. *Dreptul*, *loco cit.*

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1882, p. 1090. C. Iași, *Dreptul* din 1885, No. 28.

[3]) Cas. rom. S-a 1. Bulet. anul 1876, p. 255.

de cât prin inscrierea în falş ; numai sinceritatea faptelor constatate poate fi combătută prin dovada contrară.

Aşa dar, o procură sau un alt act din acele prevĕdute de lege, subscrise prin punere de deget sau prin aplicarea unei stampile, sunt valide, dacă ele au fost legalisate de autoritatea competentă [1]), îndeplinindu-se, bine înţeles, formalităţile prescrise de art. 26 din legea pentru autentificarea actelor.

Legalisarea oblig. unilaterale semnate prin punere de deget.

Se întâmplă însă adese-ori că autorităţile administrative sau poliţieneşti, întemeindu-se pe un vechiŭ obiceiŭ al pământului, consacrat atât prin Codul Calimach (art. 1179 urm.) cât şi prin Codul Caragea (art. 8, parte VI, capit, 2 de la cărţi) [2]), şi care îşi are origina sa în dreptul roman [3]), legalisează şi astădi obligaţii unilaterale semnate prin punere de deget sau prin aplicarea unui sigil (cpr. art. 126, Cod. german), şi în asemenea caz, naşte întrebarea dacă asemenea acte au vre-o putere probatorie, de câte ori ele sunt contestate de părţi.

S'a decis, şi noi înşi-ne am susţinut altă dată, înainte de promulgarea legei asupra autentificărei actelor [4]), că legalisarea semnăturei unui act subscris prin punere de deget constitue un act autentic, în ceea ce priveşte validitatea semnăturei, când este afirmată de un ofiţer public care are dreptul de a instrumenta în locul unde actul a fost făcut, fie acea semnătură însemnată în litere, fie prin o cruce sau prin alte semne [5]).

---

[1]) Această soluţie era admisă şi înaintea legei asupra autentificărei actelor. Cpr. C. Iaşi şi Trib. Vaslui. *Dreptul* din 1885, No. 28 şi 61.

[2]) După Codul Caragea (art. 6, partea III, capit. 2 p. vênzări), vênzarea chiar a unui nemişcător era validă, dacă era făcută prin act scris şi iscălit de doi marturi şi de scriitorul actului, care putea fi chiar şi notarul satului, de câte ori părţile nu ştieau carte. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1898, p. 67. Codul Caragea.

[3]) „...*Vel si ignarus sit litterarum, vel scribere præpediatur, speciali tabulario ad hoc solum adhibendo, ut pro eo litteras supponat...*“ L. 22, § 2, Cod., *De jure deliberandi*, etc., 6, 30 şi Basil., 35, 14, L. 22, § 2. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, consid. de la p. 307.

[4]) Vedi *Dreptul* din 1883, No. 15.

[5]) Vedi în acest sens, Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1872, p. 67 şi *Dreptul* din 1872, No. 23. Bulet. 1883, p. 304 urm. şi *Dreptul* din 1883, No. 36. Bulet. 1885, p. 36. Bulet. 1890, p. 162.

Această soluţie, care era controversată înaintea legei din 1886, este însă inadmisibilă astăḑi. In adevĕr, un act, altul de cât acele anume prevĕḑute de lege, semnat prin punere de deget, fie el chiar legalisat de o autoritate poliţienească sau administrativă, nu este valid nici ca act autentic, nici ca act sub semnătură privată, punerea de deget nefiind o semnătură, asemenea legalisare conferind actului numai dată certă (art. 1182), fără ca el să poată constitui prin sine o probă sau macar un început de probă [1]).

Tocmeli agricole.

Numai tocmelele agricole, legalisate de consiliile comunale, în baza unei legi speciale, sunt autentice [2]).

Art. 28 şi 29 L. p. autentif. actelor.

Aceasta resultă mai cu samă din art. 28 al legei pentru autentificarea actelor, care are următoarea cuprindere : „Cei ce nu ştiu carte şi care subscriu prin punere de deget sau prin aplicarea unui sigiliŭ, nu se pot obliga sub semnătură privată de cât până la concurenţa de 150 lei (se înţelege lei noi). In acest caz, pentru ca inscrisul să fie valabil, el trebue să fie subscris de scriitorul lui şi să se arăte într'ênsul numele, profesiunea şi domiciliul a doi marturi care au fost faţă la încheierea convenţiunei şi facerea inscrisului“. De şi acest text nu spune că inscrisul trebue să fie legalisat, aceasta resultă însă de la sine, întru cât el este pus sub rubrica : *despre legalisarea actelor sub semnătură privată* ; şi apoi, art. următor (29) adaugă : „Dacă *legalisarea actelor celor ce nu ştiu carte* este vicioasă sau incomplectă, existenţa sau validitatea obligaţiunei se poate combate de dênşii pe toate căile de drept“.

Soluţia de mai sus presupune însă că partea care a pus degetul sau sigilul sĕu, tăgăduesţe acest fapt, căci dacă el se recunoaşte dator, dovada resultă din mărturisirea sa [3]).

C. Focşani. *Dreptul* din 1885, No. 78 şi din 1886, No. 50. C. Craiova. *Dreptul* din 1883, No. 36. Jud. ocol. Roşiori. *Dreptul* din 1881, No. 62, etc.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 779 şi *Dreptul* din 16 martie 1880, No. 10. Bulet. 1880, p. 47 şi 141. Bulet. 1881, p. 240 şi 913. Bulet. 1883, p. 167. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1875, No. 57 ; din 1880, No. 10 ; din 1884, No. 2. Trib. Vaslui şi Tutova. *Dreptul* din 1882, No. 65 şi din 1883, No. 3 şi 15. C. Iaşi. *Dreptul* din 1882, No. 55 şi din 1894, No. 50. Trib. Dorohoi, *Dreptul*, No. 26 din 1893, etc.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 141. Veḑi şi *suprà*, p. 141.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 95 şi *Dreptul* din 1894, No. 35.

Efectele actului autentic nul pentru lipsă de forme sau din causa incompetenței ori incapacității funcționarului care a instrumentat.

Art. 1172.—Actul care nu poate fi autentic din causa necompetinței, sau a incapacității funcționarului, sau din lipsă de forme, este valabil ca scriptură sub semnătură privată, dacă s'a iscălit de părțile contractante. (Art. 1176 urm., 1179 urm. C. civ. Art. 22 L. din 1886 p. autentif. actelor. Art. 1318 C. fr.).

Art. 22 L. din 1 sept. 1886.—Actul nul ca act autentic, pentru vre-un viciŭ sau lipsă de formă, poate valora ca act sub semnătură privată legalisat, sau ca act cu dată certă, sau ca început de dovadă scrisă, dacă însușește condițiunile cerute pentru unul sau altul din aceste acte. (Art. 1172 C. civ. Art. 68 L. din 25 ventôse anul XI).

Pentru ca un act să fie autentic se cer, după cum am vĕdut, mai multe condițiuni, și anume: 1^0 Trebue ca el să fi fost primit de un funcționar public; 2^0 ca acest funcționar să fi avut competința de a instrumenta; 3^0 ca el să fi fost capabil, adecă să nu fi fost destituit, înlocuit sau macar suspendat [1]); și în fine, 4^0 ca să se fi observat toate formele prescrise de lege.

Dacă prima condițiie lipsește, adecă dacă acel care l'a primit nu era funcționar public, actul nu are nici o valoare. Dacă însă actul emană de la un funcționar public și există numai incompetință, incapacitate sau lipsă de forme legale, actul valorează ca act sub semnătură privată, dacă, bine înțeles, el este subsemnat de toate părțile contractante, cu toate că disposițiile art. 1179 și 1180 n'ar fi fost observate [2]), și cu toate că el nu este datat [3]).

Aceasta lasă însă a se presupune că nu este vorba de un contract solemn; căci, în asemenea contracte, actele

Contracte solemne.

---

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.* II, 732.

[2]) C. București. *Dreptul* din 1893, No. 77. Cas. fr. și C. Pau. D. P. 85. 1. 66. Sirey, 85. 1. 166. Sirey, 87. 2. 63. Marcadé, V, art. 1318, No. 1, p. 14. Baudry, II, 1181. Arntz, III, 305. Planiol, II, 153. Acollas, II, p. 933. Bonnier, *op. cit.*, 491. Thiry, III, 117. T. Huc, VIII, 227. Larombière, IV, art. 1318, No. 3. Laurent, XIX, 117. Demolombe, XXIX, 246. Ricci, *Delle prove*, 68. Mourlon, II, 1535, și toți autorii, afară de Delvincourt.

[3]) C. Douai. D. P. 1901. 2. 139.

sub semnătură privată n'au nici o valoare, de vreme ce forma autentică este substanţială [1]). *Forma dat esse rei.*

Oblig. sinalagmatice ne-semnate de toate părţile. Inceput de probă.

Intr'o obligaţie sinalagmatică, dacă toate părţile care se obligă n'au subsemnat, actul care nu valorează ca autentic nu poate valora nici ca act sub semnătură privată, chiar dacă partea care ar fi trebuit să semneze ar fi debitoare solidaricește cu acea care a subsemnat [2]). Dar dacă actul, în asemenea caz, nu poate servi de probă, convenţiunea ce el avea menirea de a constata este validă, dacă ea nu face parte din contractele solemne şi dacă ea era perfectă în momentul redactărei actului. Ea va putea deci fi stabilită prin alte dovedi [3]), şi actul semnat numai de o parte, ar putea, la nevoe, să servească ca început de probă scrisă (art. 22 L. p. autentif. actelor din 1886 [4]).

Casul în care actul n'a fost subsemnat de părţi.

Din cele mai sus expuse resultă că actul nul ca act autentic n'ar fi valid ca act sub semnătură privată, dacă părţile, sau una din ele, ar fi declarat că nu ştie sau nu poate să semneze [5]), sau dacă ar fi semnat prin punere de deget sau prin aplicarea unui sigil, pentru că aceasta nu constitue o semnătură [6]). Legea cerênd în adevĕr semnătura părţilor, actul nul ca act autentic nu poate valora ca act sub semnătură privată de cât sub condiţiunea de a fi subsemnat de părţi, sau de partea care se obligă, dacă este vorba de o obligaţie unilaterală.

---

[1]) Laurent, XIX, 127. Demolombe, XXIX, 249. Bonnier, 489. Larombière, IV, art. 1318, No. 6. Pand. fr., *Actes authentiques*, 29. Marcadé, V, art. 1318, No. VI, p. 21. Baudry, II, 1181. Vigié, II, 1581. Planiol, II, 152. Mourlon, II, 1533. Thiry, III, 119. C. Caen. Sirey, 45. 2. 77. Vedi şi *suprà*, p. 47.

[2]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 91. 1. 292. T. Huc, VIII, 227. Marcadé, V, art. 1318, No. 3, p. 16. Baudry, II, 1181. Demolombe, XXIX, 264, 265. Arntz, III, 305. Thiry, III, 117. Larombière, IV, art. 1318, No. 8. Laurent, XIX, 119. Bonnier, *op. cit.*, 490.—In privinţa obligaţiilor unilaterale, precum ar fi, de exemplu, un împrumut, un deposit, etc., ele vor valora ca acte sub semnătură privată, dacă au fost semnate de debitor. Vedi autorii de mai sus.

Oblig. unilaterale.

[3]) „*Fiunt scripturæ ut per eas facilius probari possit quod actum est; sine his autem valet quod actum est, si aliunde habeat probationem*". Cpr. Baudry, II, 1181.

[4]) Cpr. Laurent, XIX, 121 urm. T. Huc, VIII, 227.

[5]) Marcadé, V, art. 1318, No. 3, p. 16. Toullier D. IV, partea II, 135.

[6]) Vedi *suprà*, p. 148.

Ce trebue să decidem în caz când o parte ar fi făcut înaintea funcționarului ce a instrumentat o declarațiune mincinoasă că nu știe a subsemna, declarație despre care s'ar fi luat act? Am văḑut că testamentul ar fi în asemenea caz nul, pentru că aceasta ar fi un refus indirect de a-l iscăli, refus care s'ar putea explica ca un mijloc din partea testatorului de a scapa de stăruințele acelora care l'ar fi silit a'și face dispositia sa de ultimă voință [1]).

Casul în care partea a făcut o declarație mincinoasă că nu știe a subscrie.

Această soluție este inadmisibilă însă în privința celorlalte acte, pentru că lipsesc motivele care se invoacă în privința testamentelor. De câte ori deci o parte va fi declarat că nu știe să scrie, pe când știea în realitate, cea-laltă parte va putea să dovedească că asemenea declarație este mincinoasă, și în asemenea caz, actul va avea puterea unui act sub semnătură privată [2]).

Art. 1172 atribuind actului autentic neregulat valoarea unui act sub semnătură privată, de aici resultă mai multe consecințe însemnate, și anume: 1° Actul nu are nici o valoare, dacă contractul ce el era menit a constata face parte din contractele solemne [3]); 2° data lui nu face credință în contra terților de cât în condițiile determinate de art. 1182 [4]); 3° semnătura actului, în caz de denegare sau de nerecunoaștere din partea aceluia căruia i se atribue, va trebui să fie verificată conform regulelor statornicite de procedura civilă (art. 162 urm) [5]).

Consecințele care resultă din împrejurarea că actul autentic nul ca atare valorează ca act sub semnătură privată.

Simpla semnătură a părților contractante nu ajunge pentru ca actul nul ca autentic să valoreze ca act sub semnătură privată, ci mai trebue încă ca la confecționarea lui, să fi intervenit un funcționar public lucrând în această calitate. Deci, dacă n'a intervenit un funcționar public, sau a intervenit un funcționar care nu avea dreptul, după lege, a instrumenta în materie de autentificare, actul nu este nici autentic nici sub semnătură privată, de și el ar fi subsemnat de părți.

Intervenirea unui funcționar public.

---

[1]) Veḑi t. IV a lucr. noastre, p. 443.
[2]) Veḑi Ricci, *Delle prove*, 73, p. 126, care citează în acest sens o decisie a curței de apel din Turin, cu data de 26 mai 1868.
[3]) Veḑi *suprà*, p. 149, 150.
[4]) Baudry, II, 1181. Thiry, III, 118. Demolombe, XXIX, 248.
[5]) Pand. fr., *Actes authentiques*, 47. Laurent, XIX, 128.

Nesubsemnarea funcționarului. Controversă.

Aceiași soluție este admisibilă în caz când funcționarul public care a instrumentat, ar fi uitat de a subsemna actul, mai cu samă dacă nu s'au îndeplinit formalitățile prescrise de art. 1179 și 1180, pentru că dovada că actul a fost primit de către un funcționar public nu poate să resulte de cât din semnătura acestui funcționar [1]). Asemenea act ar putea cel mult servi ca început de dovadă scrisă (art. 22 L. din 1886).

Despre puterea probatorie și executorie a actelor autentice.

Art. 1173.—Actul autentic are deplină credință, *în privirea ori căreipersoane*[2]), despre dispozițiunile și convențiunile ce constată.

Executarea actului autentic, care este investit cu formula executorie, va fi suspensă prin punerea în acusațiune, când se intentă o acțiune criminală în contra pretinsului autor al actului. Ear când, în cursul unei instanțe civile, actul se atacă de falș, tribunalele pot, după împrejurări, a suspenda provisor executarea actului. (Art. 1171, 1174 C. civ. Art. 135, 162 urm., 375 Pr. civ. Art. 20 L. din 1 sept. 1886. Art. 123 urm. C. pen. Art. 8, 450 urm. Pr. pen. Art. 1319 C. fr.).

Art. 20 L. din 1 sept. 1886.—Actele autentificate, conform dispozițiilor legei de față, sunt executorii din momentul exigibilității

---

[1]) Marcadé, V, art, 1318, No. 5. Bonnier, 492. Demolombe, XXIX, 253, 262. Aubry et Rau, VIII, § 755, p. 217, 218, t. și nota 69. Répert Sirey, *Acte authentique*, 189. Baudry, II, 1182. Laurent, XIX, 118. Pand. fr., *Actes authentiques*, 33. Massé-Vergé, III, § 589, p. 494, nota 9.—Vedi însă Larombière, IV, art. 1318, No. 2 și 3, care aplică în specie art. 1172, considerând lipsa de semnătură a funcționarului ca un viciu de formă. Cpr. și C. Gand. *Pasicrisie belge*, 83. 2. 51.

Deoseb. de redacție de la Codul francez.

[2]) Textul corespunzător francez dice: *între părțile contractante și moștenitorii sau representanții lor*, însă Marcadé (V, art. 1319, No. 2, p. 24) criticând aceste expresiuni, pe care redactorii Codului francez le au copiat din Pothier (*Oblig.*, II, 735), și dicând că actul autentic dovedește, până la inscrierea în falș, față cu ori-ce persoane, *id quod convenitum aut actum est*, legiuitorul nostru a îndreptat acest viciu de redacție. Cpr. în același sens, Aubry et Rau, VIII, § 755, p. 210, nota 48 și p. 212. Demolombe, XXIX, 269 urm. Pand. fr., *Actes authentiques*, 65. T. Huc, VIII, 228. Laurent, XIX, 134. Thiry, III, 121, Arntz, III, 308. Mourlon, II, 1525, Baudry, II, 1186. Répert. Sirey, *Acte authentique*, 219 urm. Bonnier, *op. cit.*, 508. Cas. fr. Sirey, 80. 1. 157, etc. Textul nostru este deci mai bine redactat de cât acel francez. Vedi și *infrà*, p. 157, 158.

lor.—Formula executorie se va pune pe dênsele de aceiaşi autoritate care le a investit cu forma autentică şi în acelaşi mod ca şi pentru hotărîrile judecătoreşti.—Asupra actelor autentificate de vre-o judecătorie comunală, formula executorie nu se va putea pune de cât de judecătoria de ocol respectivă sau de tribunalul de judeţ. (Art. 1173 C. civ. Art. 135, 375 Pr. civ.).

Art. 1174.—Actul cel autentic, sau cel sub semnătură privată, are tot efectul între părţi despre drepturile şi obligaţiunile ce constată, precum şi despre aceea ce este menţionat în act, peste obiectul principal al convenţiunei, când menţionarea are un raport oare-care cu acest obiect.—Dară menţionările care au de obiect un fapt cu totul străin de acel al convenţiunei, nu pot servi de cât numai la un început de dovadă. (Art. 1171, 1176, 1191, 1197 C. civ. Art. 46 C. com. Art. 1320 C. fr.).

I. Puterea probatorie a actului autentic.

Actul autentic are o putere probatorie mai mare şi mai energică de cât actul sub semnătură privată [1]), şi aceasta din mai multe puncte de vedere :

1⁰ Simplul fapt a producerei unui act autentic regulat atrage în favoarea sa o presumţie de validitate, aşa că acela căruia el este opus trebue să'l răstoarne, justificând iregularităţile ce el invoacă. Această presumţie de validitate este foarte raţională, căci nici o convenţie n'ar mai fi fost sigură, dacă purtătorul unui act autentic ar fi fost pus în poziţie de a dovedi veracitatea actului său.

Din contra, dacă reclamantul invoacă în sprijinirea dreptului său un act sub semnătură privată, el este acela care va trebui să dovedească veracitatea instrumentului său de probaţie, dacă adversarul său nu recunoaşte semnătura sau scriptura actului (art. 1177, 1178 C. civ., 162 urm. Pr. civ [2]).

2⁰ Actul autentic face credinţă despre data sa până la inscrierea în falş, pentru că data face parte esenţială din însuşi actul [3]).

---

[1]) „Cărţile publice au mai multă credinţă de cât cele particulare", dice art. 32, partea VI, capit. 2 din Codul Caragea. Cod. Caragea.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 904.—Acest principiu era admis şi sub Codul Caragea. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 62.

[3]) Laurent, XIX, 135. Demolombe, XXIX, 270. Aubry et Rau, VIII, § 755, p. 210. Vigié, II, 1583. Arntz, III, 309. Répert. Sirey, *Acte authentique*, 231. Pand. fr., *Actes auth.*, 51, şi toţi autorii. Veţi şi tom. IV a Comentariilor noastre, p. 445 text şi nota 2.

3⁰ In fine, actul autentic face credință despre dispozițiile și convențiile ce constată, până la inscrierea în falș sau până la dovada contrară.

Acest punct are însă nevoe de explicații.

Faptele care se cred până la inscrierea în falș.

Unele fapte se petrec sub ochii funcționarului care instrumentează; astfel sunt, de exemplu: compariția părților înaintea lui în cutare di, declarația voinței lor, subsemnarea actului (art. 10 L. din 1886) [1]), cetirea actului din cuvînt în cuvînt (art. 861 C. civ.), numărarea banilor, dacă ea s'a făcut înaintea funcționarului public și el o atestă, etc.; toate aceste fapte și altele de asemenea natură sunt credute nu numai *inter partes*, dar și în privința terților, până la inscrierea în falș, adecă nu vor putea fi résturnate de cât demonstrându-se falșitatea lor prin procedura lungă și grea a falșului [2]), pentru că toate aceste fapte, funcționarul le atestă că s'au petrecut înaintea lui, *quorum notitiam et scientiam habet propriis sensibus visu et auditu*, după expresia lui Dumoulin [3]).

---

[1]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 87. 1. 206.

Casul în care funcționarul care a instrumentat este urmărit pentru falș de minist. public.

[2]) Procedura falșului este, în asemenea caz, singura cale prin care se poate combate dovada ce resultă din un act autentic. Dacă funcționarul public care a primit actul este urmărit pe cale principală pentru falș, executarea actului *va fi* suspendată prin punerea în acusare (art. 1173, § 2), pentru că îndată ce ministerul public a pus în mișcare acțiunea pentru falș, actul este suspect și nu poate fi adus fără pericol la îndeplinire. Cu toate acestea, la Romani, în asemenea caz, actul trebuea să se execute în mod provisor, pentru că crima nu era nici odată presupusă (L. 2, Cod., *Ad legem Corneliam de falsis*, 9, 22).

Casul în care una din părți defaimă actul de falș.

De câte ori însă, în cursul unui proces civil, actul se defaimă de falș de una din părțile contractante, judecătorii nu mai au obligațiunea, *ci facultatea* de a suspenda, după împrejurări, în mod provisor, executarea actului, pentru că plângerea părței, la care cele mai multe ori ministerul public nu se alătură, poate fi neîntemeiată. Judecătorii vor decide deci după împrejurările fie cărei cause.

Casul în care falșul este patent.

Dacă falșul material este patent și se constată la prima vedere a actului, în caz, de ex., când s'ar fi făcut o ștersătură sau s'ar fi adaos ceva printre linii, actul va putea fi înlăturat, fără înscriere în falș, pentru că, în asemenea caz, alterația adevĕrului nu se datorește de bună samă funcționarului public, ci părței interesate. Cpr. Arntz, III, 309.

[3]) Dumoulin, asupra cutumei din Paris, tit. I, § 8, No. 64. Cpr. și Pothier, care este mult mai puțin precis (*Oblig.*, II, 735 urm.).

„Actul public, dice art. 1317, § 1 din Codul italian, face deplină credință despre convenție și faptele petrecute înaintea notarului sau funcționarului public care l'a primit“ [1]). Art. 1317 C. italian.

Cât pentru faptele aparținênd ordinei morale, care nu cad sub simțurile judecătorului, precum este sinceritatea declarațiilor făcute, actul le dovedește de asemenea, însă numai până la *proba contrară*, ear nu până la inscrierea în falș. Faptele care se cred până la dovada contrară.

Astfel, dacă am vêndut casa mea, și pentru a da o mai mare aparență de seriositate contractului, am numĕrat banii înaintea judecătorului care a autentificat actul, și judecătorul a constatat acest fapt, actul face dovadă până la inscrierea în falș în privința numĕrărei banilor, ear numai până la dovada contrară, în privința sincerităței acestei numĕrări, pentru că nimic nu m'a împedecat să ieu înapoi cu o mână banii ce am numĕrat cu cea-laltă.

„Considerând, dice foarte bine Curtea din București, că, după dispozițiile art. 1173 C. civ., actul autentic face probă până la inscrierea în falș, *numai despre existența materială a faptelor constatate de judecător ca îndeplinite de dênsul sau petrecute înaintea sa*, ear nu și în ceea ce privește realitatea și sinceritatea faptelor juridice constatate de dênsul. Și în adevĕr, simulația fiind un fapt străin celor ce el a constatat, și părțile cerênd să dovedească simulația actului autentic, nu contestă autenticitatea declarațiunilor făcute înaintea judecătorului, ci tind să stabilească neseriositatea acelor declarațiuni; prin urmare, actul nefăcênd credință de cât până la proba contrară, în ceea ce privește realitatea și sinceritatea faptelor petrecute între părți, ele au dreptul de a ataca pe cale ordinară, ca simulate, convențiile, dispozițiile, sau declarațiile ce actul autentic conține, etc.“ [2]).

---

[1]) „*L'atto pubblico fa piena fede della convenzione e dei fatti seguiti alla presenza del notaio o d'altro pubblico uffiziale che lo ha ricevuto*“. Cpr. și art. 1218 din Codul spaniol, care nu este redactat cu aceiași precisiune. Art. 1317 C. ital. și 1218 C. spaniol.

[2]) Vedi *Dreptul*, No. 36 din 1887. In același sens, C. București. *Dreptul*, No. 7 din 1875 (consid. citate mai la vale, p. 156). Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1886, p. 436. *Dreptul*, No. 34 din 1879; No. 84 din 1883; No. 16 din 1884. Bulet. S-a 1, 1898, p. 190. Trib. Ilfov și Gorj. *Dreptul*, No. 67 din 1891 și No. 71 din 1893; No. 75 din 1894. Trib. Argeș și Ilfov.

Dărâmarea actelor autentice prin acț. în simulație.

Această soluție presupune neaparat că actele autentice pot fi dărâmate prin acțiunea în simulație: „Considerând, dice cu drept cuvênt, o altă decisie a Curței din București, că simulația poate să existe în veri-ce natură de acte, de oare-ce nici o garanție legală nu poate opri pe părți de a simula un act, de a face numai aparențele unui act, fără ca acel act să existe în realitate; căci sinceritatea intențiunei, element cu totul abstract, nu poate cădea sub constatarea ofițerului public, care nu poate constata cu mai multă sau mai puțină forță probantă de cât numai faptele materiale ce cad sub simțurile sale, precum: declarațiunea părților, numărările de bani, etc., fără însă a putea constata și dacă acele declarațiuni sunt sincere, dacă au de scop a crea un act serios, sau numai un act aparent, o simplă formă fără substanță; fără a putea constata dacă acea numărare de bani ce se face înaintea sa este sinceră, serioasă, sau din contra se face cu banii chiar a persoanei care'i primește, sau cu banii ce au a se restitui pe sub mână aceluia ce'i au numărat în presența unei autorități publice, etc.“ [1]).

Proba simulației.

Remâne însă bine înțeles, în cât privește administrarea

Dreptul, No. 41 din 1881 și *C. judiciar* din 1898, No. 26. Jud. ocol. IV București. *C. judiciar* din 1900, No. 43. Jurisprudența franceză este în același sens. Vedi *Pand. Périod.* 87. 1. 290. D. P. 91. 1. 202. D. P. 93. 2. 291. D. P. 96. 1. 198 și 201. D. P. 96. 2. 426. D. P. 97. 1. 126 și 582. Sirey, 97. 1. 309. *Pand. Périod.* 97. 1. 358. *Pand. Périod.* 1900. 1. 332 și *Dreptul* din 1900, No. 72 (cu adnotația noastră). D. P. 1900. 1. 454. Sirey, 1901. 1. 27 (două decisii). Cpr. Laurent, XIX, 135 urm., 151. Demolombe, XXIX, 271 urm. Aubry et Rau, VIII, § 755, p. 210 urm. Thiry, III, 120. Baudry, II, 1185. Marcadé, V, art. 1319, No. 1. Planiol, II, 96, 97. Pand. fr. *Actes authentiques*, 50 urm., 78 urm. T. Huc, VIII, 228. Arntz, III, 309, 310. Bonnier, *op. cit.*, 507. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p., 321, § 277; p. 503, § 705 (ed. a 2-a). Vigié, I, 201, și II, 1585. Répert. Sirey, *Acte authentique*, 283 urm., 294 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1319, No. 22 urm. și 61 urm. Demante et Colmet de Santerre, V, 282 bis IV urm. Ricci, *Delle prove*, 81 urm. G. Giorgi, I, 331. Vedi t. IV a Comentariilor noastre, p. 445 și t. V, p. 280, text și nota 1. Vedi și adnotația noastră în *Dreptul*, No. 72 din 12 nov. 1900 și în *C. judiciar* din 17 fevr. 1900, No. 14.

[1]) *Dreptul*, No. 7 din 1875. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, p. 436. Cas. fr. D. P. 84. 1. 229.

probelor, că terții fiind în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă, vor putea în tot-deauna să stabilească simulația prin marturi sau presumțiuni, chiar dacă n'ar avea un început de dovadă scrisă [1]; pe când părțile contractante nu vor putea, în regulă generală, s'o stabilească de cât cu un contra-inscris sau act secret (art. 1175), și în lipsa unui asemenea act, cu marturi și presumțiuni, însă numai în casul când vor avea un început de probă scrisă (art. 1197) [2]. In ori ce caz, părțile contractante pot dovedi simulația prin interogator și jurământul decisor [3].

Deosebire de redacție de la Codul fr.

Aceste fiind expuse, să vedem acum în privința căror persoane, puterea probatorie a actului este ea dobêndită. Actul autentic face credință despre convenția ce constată, atât în privința părților, *cât și în privința celor de al treilea*. In adevér, faptul constatat prin act este dobêndit *erga omnes*. De aceea, textul nostru, îndreptând viciul de redacție strecurat în textul francez, ḑice că actul autentic face deplină credință *în privința ori-cărei persoane*, ear nu numai în privința părților contractante, moștenitorilor și reprezentanților lor, după cum se exprimă art. 1319 din C. fr.

Art. 973.

Dar dacă faptul constatat prin actul autentic există față de toată lumea, convenția ce el constată avênd un efect relativ (art. 973), nu'și produce efectele sale juridice de cât în privința părților contractante [4].

Codul fr. confundă deci puterea probatorie a actului

---

[1]) Veḑi Pand. fr., *Actes authentiques*, 92 urm. și *Act. paulienne*, 215. Veḑi și autoritățile citate în tom. V a Comentariilor noastre, p. 275, nota 1 și în adnotația noastră din *C. judiciar*, No. 14 (17 fevr. 1900), p. 111, nota 14. Cpr. și C. București. *Dreptul* din 1898, No. 78. Veḑi și *infrà*, explic. art. 1198.

[2]) Veḑi autoritățile citate în t. V. a lucr. noastre, p. 275, nota 2 și în *C. judiciar*, *loco suprà cit.*, p. 111, nota 15. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période*. 97. 1. 499. *Pand. Période*. 1900. 1. 187 și *Dreptul* din 1900, No. 44.

[3]) C. Turin. D. P. 98. 2. 398 și *C. judiciar* din 17 fevr. 1900, No. 14, unde se găsește și adnotația noastră. Veḑi și *infrà*, explic. art. 1198.

[4]) Curtea de casație din Francia a decis de curênd că declarațiile făcute de părți într'un act autentic nu sunt oposabile terților (D. P. 1901. 1. 129). Terții, după jurisprudența anterioară, pot însă se invoace aceste declarații contra părților contractante. Cas. fr. D. P. 88. 5. 390. D. P. 96. 1. 161.

autentic cu efectele juridice sau consecinţele faptului constatat de funcţionarul care a instrumentat, confusiune de care legiuitorul nostru s'a ferit cu drept cuvênt [1]).

Art. 1174. Dacă presupunem că actul autentic nu conţine alt ceva de cât ceea ce trebue să conţină pentru înţelegerea convenţiei ce el constată, regulele de mai sus vor putea uşor fi aplicate. Dacă însă actul, fie autentic, fie sub semnătură privată, puţin importă, cuprinde menţiuni inutile, naşte atunci întrebarea : care este puterea probatorie a acestor *enunciaţiuni* sau *clause enunciative* (textul nostru întrebuinţează cuvintele *menţiune, menţionări).* La aceasta respunde art. 1174, care însă este rău redactat. Clausele enunciative fac deplină credinţă în privinţa terţiilor, când ele au un raport oare care (textul fr. dice un raport *direct*) cu obiectul principal al convenţiunei. Cât pentru enunţările sau clausele enunciative cu totul străine de convenţie, ele nu pot fi opuse terţiilor, pentru că sunt nişte declaraţii unilaterale făcute de părţi, cărora ele servesc ca început de probă scrisă, terţii putênd să se prevaleze de acest început de probă contra lor.

Cele d'intâi fac deplină credinţă, pentru că aceea din părţi care avea interes a le contesta şi a nu le lasa să figureze în act, prin tăcerea sa, a recunoscut tacitamente veracitatea faptelor declarate de cea-laltă parte. Cele de al doilea nu fac din contra credinţă, ci pot servi numai de început de probă scrisă, pentru că partea căreia ele sunt opuse neavênd, în momentul convenţiunei, interes a le face să figureze în act sau a le şterge din el, aceste enunţări au putut fi prevĕdute din nebagare de samă [2]).

Astfel, dacă recunoscêndu-mĕ debitorul unei rente viagere de atâta pe an către A.... (ceea ce constitue dispositivul actului), am adaos în act clausa că venitul acestei rente a fost plătit de mine până în ḑiua cutare, aceasta nu este de cât o simplă enunţare, pentru că actul are de obiect de a constata existenţa unei rente către A..., ear nu de a'mi da chitanţă pentru veniturile plătite până astăḑi, fiind că presupunem că A... nu a declarat în act că

[1]) Veḑi *suprà*, p. 152, nota 2.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 231. Mourlon, II, 1527. Baudry, II, 1188. Planiol, II, 100, 101, şi toţi autorii.

le a primit. Ei bine, cu toate acestea, enunțarea mea unilaterală face deplină credință despre plata venitului, ca și o chitanță, pentru că ea este în legătură cu obligația mea, și rentierul, de bună samă, ar fi observat această declarație și s'ar fi opus ca ea să figureze în act, dacă cu adevarat el n'ar fi primit venitul după cum arată actul. Acesta este exemplul unei declarații avênd raport cu dispoziția cuprinsă în act, pe care îl dă Pothier [1]).

Eată acum un exemplu de o enunțare sau declarație cu totul străină dispoziției prevĕdută în act, pe care îl dă tot Pothier (II, 737): Presupunênd că A... 'mi a vêndut fondul Cornelian, adaogând în actul de vêndare, fără nici o opunere din partea mea, că acest imobil îl are moștenire de la B...; un alt moștenitor a lui B... nu va putea să dovedească contra mea, numai prin această enunțare din contract, că el are o parte de moștenire în acest fond, cu toate că am luat parte la actul în care figurează asemenea clausă, pentru că ea fiind străină de dispoziția cuprinsă în act, nu aveam nici un interes ca să cer ștergerea ei din contract.

Constatarea în act a unor fapte ce funcționarul public nu are căderea de a constata.

Se întâmplă câte o dată că funcționarul care dă autenticitatea actului, constată fapte ce el nu are calitatea de a constata. De exemplu, judecătorul care autentifică un testament, afirmă în procesul verbal de autentificare că testatorul avea usul rațiunei sale în momentul autentificărei [2]).

Ei bine, nu numai că asemenea constatare nu va fi crĕdută până la inscrierea în falș, dar încă nu va face absolut nici o dovadă, și acel care ar invoca nulitatea testamentului va putea să dovedească prin ori ce mijloace că testatorul nu era în întregimea minței sale, și aceasta pentru două motive: 1° Judecătorul nu era competent de a constata în mod oficial starea mentală a testatorului; el va putea însă fi chemat de părți ca martor pentru constatările de fapt; 2° el a putut fi indus în eroare asupra stărei sănătății testatorului [3]).

---

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 736.

[2]) Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Disp. entre vifs*, 209, nota 1, specia a 2-a.

[3]) Vedi Bonnier, *op. cit.*, 507. Demolombe, XVIII, 365 și XXIX, 280. Laurent, XI, 118; XIII, 385 și XIX, 132. Larombière,

De asemenea, faptul că judecătorul ar fi declarat în procesul verbal de autentificare că testatorul era minor (art. 806, 887), nu împedecă pe părţile interesate de a dovedi că el era major şi prin urmare capabil de a testa [1]).

Art. 685 C. spaniol. Art. 685 din Codul spaniol de la 1889 prevede din contra că notariul şi marturii trebue să se asigure prin ei înşişi dacă testatorul avea capacitatea legală de a testa.

II. *Puterea executorie a actului autentic* (art. 1173, § 2 şi 20 L. din 1886).

Actul autentic care constată existenţa unui drept de creanţă sau de proprietate, poate fi adus la îndeplinire de către creditor, îndată ce este exigibil, fără ca el să mai aibă nevoe de a recurge la justiţie pentru stabilirea existenţei drepturilor sale prin o hotărîre judecătorească [2]), formalitate care nu este necesară de cât în privinţa actelor sub semnătură privată ; căci, în acest din urmă caz, nu actul sub semnătură privată este adus la îndeplinire, ci hotărîrea judecătorească, adecă tot-un act autentic.

IV, art. 1319, No. 7. Aubry et Rau, VII, § 648, p. 17, text şi nota 11. Pand. fr., *Actes authentiques*, 86 şi *Don. et testaments*, II, 7417 urm. Rolland de Villargues, Répert., *Acte authentique*, 72. Teste, *Encyclopédie du droit*, *eod.* v°, 18. Boncenne, *Théorie de la procédure*, IV, p. 35. Tot în acest sens este şi jurisprudenţa. Veḑi D. P. 55. 2. 295. Sirey, 55. 2. 498. *Pand. Période.* 88. 1. 440. *Pand. Période.* 89. 2. 214. Veḑi şi t. IV a Comentariilor noastre, p. 446, text şi nota 2. Trib. de Putna (*Dreptul* din 1893, No. 43) a violat deci aceste principii elementare când, probabil din nebagare de samă, a lunecat în motivele sale că menţiunea făcută de judecătorul care a autentificat un testament cum că testatorul se bucura de întregimea facultăţilor sale mentale, nu poate fi dărâmată de cât prin inscrierea în falş.

[1]) Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 3097, nota 2.

[2]) Pentru ca un act autentic să poată fi învestit cu formula executorie, trebue să cuprindă o datorie certă, lichidă şi ajunsă la scadenţă. Părţile ar putea însă să ceară ca actul să fie învestit de îndată cu formula executorie, chiar în momentul formărei sale, remânênd însă ca el să fie adus la îndeplinire numai în urma exigibilităţei sale. Cpr. Em. Cernătescu, *Dreptul* din 1901, No. 28.

Actul autentic, pentru a putea fi executat, trebue să fie învestit cu formula executorie de autoritatea care'i-a conferit autenticitatea, afară de casul când actul ar fi fost autentificat de o judecătorie comunală, în care caz formula executorie nu se poate pune de cât de judecătoria de ocol respectivă, sau de tribunalul de judeţ (art. 20 L. din 1886). Veḑi *suprà*, p. 133. Art. 20 L. p. autentif. actelor.

Tot de către judecătorul de ocol se vor învesti şi învoelele (transacţiunile) făcute înaintea sa de persoanele majore şi capabile, cu ocasiunea proceselor de împărţeală care sunt de competinţa judecătoriei şi când împărţeala se poate face în natură; căci aceste învoeli sau transacţiuni, adeverite de judecătorul de ocol, *dobêndesc astfel caracterul unor acte autentice* (art. 99, § 1 L. jud. de ocoale din 1896). Art. 99, § 1 L. jud. de ocoale din 1896.

Cuvintele „*actele autentificate sunt executorii din momentul exigibilităţei lor*“, cuprinse în art. 20 din legea pentru autentificarea actelor, trebuesc a se înţelege în sensul exigibilităţei dreptului. Astfel, dacă într'un contract de locaţiune sau de arendare, s'a stipulat că neplata unui singur câştiŭ, la epoce anume determinate, va aduce desfiinţarea contractului, proprietarul poate cere învestirea contractului cu formula executorie şi executarea lui, adecă expulsarea chiriaşului sau arendaşului pentru neplata câştiului [2]).

Actul autentic trebue să fie învestit cu formula executorie de către tribunalul care l'a autentificat [3]), întocmai ca şi hotărîrele judecătoreşti. Contestaţiile ce s'ar aduce Judec. contestaţiilor ivite cu ocasia execut. unui act autentic.

[1]) Cpr. şi art. 260 din noua procedură civilă, care a introdus o dispoziţie aproape identică în privinţa proceselor pendente înaintea tribunalelor. Veḑi Em. Cernătescu. *Dreptul* din 8 april 1901, No. 28.

[2]) C. Bucureşti. *Dreptul* din 1894, No. 61.— Dacă exigibilitatea obligaţiunei este subordonată unei condiţiuni, formula executorie pusă pe actul autentic nu se poate menţine până mai întâi nu se constată că condiţia la care era subordonată exigibilitatea, s'a îndeplinit. Cu toate că o parte din obligaţie a fost executată, totuşi formula executorie nu se poate menţine chiar pentru această parte, de câte ori părţile recunosc că există proces pendent pentru lichidarea tuturor obligaţiilor prevĕḑute în actul autentic a cărui executare se cere. C. din Craiova. *Dreptul*, No. 3 din 1897.

[3]) Cpr. art. 12 din legea de la 1 april 1895, care face aplicarea acestui principiŭ în privinţa actelor de împrumuturi constituite către Banca agricolă. Art. 12 L. din 1 april 1895.

acestui act, fie pe cale principală, fie pe cale incidentală, trebuesc îndreptate la autoritatea care l'a învestit cu formula executorie [1]).

Incetarea puterei executorie a actului autentic.

Puterea executorie a actului încetează: 1° De câte ori funcţionarul public, care a instrumentat, este urmărit pe cale principală pentru falş; 2° De câte ori, în cursul unui proces civil, actul se defaimă de falş de către una din părţi, dacă tribunalele vor crede de cuviinţă. (Vedi *suprà*, p. 154, nota 2).

Executarea actelor autentificate în străinătate. Art. 374, 375 Pr. civ.

Actele autentificate în străinătate vor putea fi aduse la îndeplinire în România, ca şi hotărîrele judecătoreşti străine, în baza reciprocităţei sau a unei convenţiuni internaţionale (art. 374, 375 Pr. civ.), după ce mai întâi vor fi învestite cu formula executorie de judecătorii români, care vor examina, înainte de a le declara executorii, dacă ele întrunesc toate condiţiile de autenticitate cerute de legea ţărei în care ele au fost făcute (art. 2 şi 1773, § 2), precum şi dacă sunt exigibile [2]).

Despre contra-înscrisuri (contre-lettres) [3]), sau actele secrete, care modifică un act public.

Art. 1175.—Actul secret care modifică un act public, nu poate avea putere de cât între părţile contractante şi succesorii lor universali; un asemenea act nu poate avea nici un efect în contra altor persoane. (Art. 973, 1173, 1176, 1229, 1230 C. civ. Art. 1319 C. ital., 1321 C. fr.).

---

[1]) C. Bucureşti şi Trib. Fălciu. *Dreptul* din 1894, No. 61 şi din 1897, No. 50.— In bază acestor principii s'a decis că, în privinţa actelor autentificate de secţia de notariat a trib. Ilfov şi învestite cu formula executorie de judecătorii acelei secţiuni, numai această secţiune are căderea şi datoria de a judeca contestaţiile ivite cu ocasiunea executărei acelor acte. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1901, No. 34. — *Contrà.* Trib. Ilfov (sentinţă cu drept cuvênt reformată de Curte). *Dreptul*, *loco cit.*

[2]) Vedi t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 196 şi tratatul nostru în limba franceză, p. 385. Vedi şi *suprà*, p. 143.

[3]) Actele publice fiind numite altă dată *lettres* (*lettres royaux*, *lettres patentes*, *lettres de révision*, *de rescision*, etc.), şi modificările sau schimbările fiind în genere aduse actelor publice, aceste modificări au fost numite în Francia *contre-lettres*. Cpr. Répert. Sirey, *Contre-lettre*, 6. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 263, nota 1. Art. 1319 din Codul italian întrebuinţează expresiunea *contra-declaraţie*.

Cu ocasiunea actului autentic, legiuitorul presintă teoria contra-înscrisurilor, despre care el se ocupă numai într'un singur text (art. 1175). Acest text ar fi fost însă mult mai la locul lui, dacă ar fi venit imediat după art. 973, căci el se referă la efectul convenţiilor în privinţa celor de al treilea [1]).

Definiţie.

Prin contra-înscris *(contre-lettre)*, se înţelege *lato sensu* ori ce act care modifică alt act (cpr. art. 1229, 1230 C. civ.). Intr'un sens mai restrêns însă, prin contra-înscris se înţelege un act menit a remânea secret [2]) între părţi, care modifică în totul sau în parte dispoziţiile unui act aparent, fie el autentic, fie sub semnătură privată. Exemplu: Pentru a frustra pe creditorii mei, prin un act autentic şi transcris îţi vênd imobilul meu, singura avere ce posed; prin un act secret recunoaştem însă că această vênḍare nu este serioasă şi că, în realitate, tot eu am remas proprietarul sus-disului imobil. Alt exemplu: Voind a desmoşteni pe moştenitorii mei reservatari, prin un act aparent îţi vênd toată averea mea; ear prin un act secret, despre care numai noi avem cunoştinţă, îţi restituesc însă preţul vênḍărei ce'mi-ai numĕrat în realitate, etc. In aceste casuri, şi în altele de asemenea natură, actul secret care modifică o convenţie aparentă, îşi va produce efectele sale între părţile contractante şi moştenitorii lor universali, de şi el are de obiect de a ascunde o simulaţie, adecă un act necinstit în sine, pentru că este de principiu că simulaţia întrebuinţată de părţi spre a ascunde sub o falşă aparenţă ceea ce ele au voit să facă în realitate, nu este în genere o causă de nulitate, de câte ori obiectul ei este licit [3]).

---

[1]) Cpr. Larombière, IV, art. 1321, No. 5. Aubry et Rau, VIII, § 756 bis, p. 263, nota 2.

[2]) Contra-înscrisul, fiind menit a remânea secret, cele mai multe ori va fi încheiat prin un act sub semnătură privată, ear nu prin un act autentic. De câte ori părţile au recurs la forma actelor sub semnătură privată, se înţelege că contra-înscrisul va fi supus formalităţilor dublului exemplar şi a bunului şi aprobat (art. 1179, 1180). Cpr. Larombière, *loco cit.*, No. 12. Demolombe, XXIX, 320. Duranton, XIII, 106, 107. Pand. fr., v° *Contre-lettre*, 38.

[3]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 78. D. P. 92. 1. 151. Planiol, II, 1246. Aubry et Rau, 1, § 35, p. 175 (ed. a 5-a). Demolombe, XXIV, 370. Larombière, I, art. 1132, No. 8. Laurent, XII, 303 şi XVI, 122.

Contra-înscrisul, fie că el ar fi încheiat prin un act sub semnătură privată, având sau neavând dată certă, fie chiar prin un act autentic [1]), nu poate însă avea nici un efect în contra altor persoane, adecă în contra terţiilor, în privinţa cărora convenţia constatată prin actul aparent va fi executată în totul, pentru că ei necunoscênd de cât actul aparent, au pus temeiŭ pe dênsul şi au contractat în vederea lui [2]). Aceasta nu este de cât aplicarea principiului că convenţiile n'au efect de cât între părţile contractante (art. 973).

Astfel, dacă presupunem că am vêndut lui A... un imobil al meu, declarând apoi prin un act secret că vêndarea nu este reală, ci numai aparentă sau simulată, şi că A... a ipotecat acest imobil lui B, nu voi putea opune creditorului ipotecar actul secret d'intre mine şi cumpărătorul A, care a modificat convenţia noastră primitivă, şi ipoteca sa va fi bună, cu toate că eu n'am încetat nici o dată de a fi proprietarul acelui imobil [3]).

Înţelesul cuvêntului terţiĭ. Controversă.

Prin terţiĭ trebue să înţelegem, în specie, pe toţi acei care neluând parte la contra-înscris, au interes a invoca dispoziţiile actului aparent şi simulat spre a pastra intacte drepturile ce ţin de la părţile contractante. Astfel, repre-

---

[1]) Cpr. Répert. Sirey, *Contre-lettre*, 10, 34, 35. Aubry et Rau, VIII, § 756 bis, p. 263, nota 2. Demolombe, XXIX, 318, 319. Bonnier, 513. Laurent, XIX, 191. Fuzier-Herman, III, art. 1321, No. 45. Massé-Vergé, III, § 589, p. 497, nota 20, şi toţi autoriĭ.

[2]) Cpr. C. Craiova. *Dreptul* din 1899, No. 37.

Restrêngerea aplicărei art. 1175.

[3]) Soluţia ar fi fost însă tot aceiaş, chiar în lipsa art. 1175, dacă creditorul ipotecar ar fi îngrijit ca actul meu de vêndare să fie transcris, pentru că, prin transcriere, cumpărătorul a devenit proprietar faţă cu terţiĭ, de şi actul nu era serios, ci numai aparent. Teoria contra-înscrisului are, deci, în privinţa transmiterei proprietăţei imobiliare, o aplicare foarte restrênsă, faţă cu formalitatea transcrierei. De asemenea, ea a perdut mult din însemnătatea sa în materie de transmitere de mobile corporale, faţă cu principiul art. 1909; căci dobêndirea proprietăţei acestor mobile prin prescripţia instantanee face ca art. 1175 să fie aproape fără interes. Cpr. Vigié, II, 1590. Baudry, II, 1226. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 776 urm. Veḑi şi nota lui Albert Tissier (profesor la facultatea din Dijon), în Sirey, 98. 1, p. 225 urm., precum şi nota lui P. Deloynes (profesor la Bordeaux), în D. P. 97. 1. 505 urm.

sentanții cu titlu particular, precum ar fi, de exemplu, un al doilea dobênditor al imobilului înstrăinat în mod simulat, și creditorii ipotecari sau chirografari ai părților, sunt terții și nu pot să vadă drepturile lor nimicite prin efectul unui contra-înscris despre care ei nu au nici o cunoștință. „Considerând, dice Curtea noastră supremă, că art. 1175 C. civ. prescrie că actul secret ce modifică un act public nu poate avea putere de cât între părțile contractante și succesorii lor universali ; un asemenea act nu poate avea nici un efect în privința altor persoane ; considerând că din cuvintele *altor persoane*, întrebuințate de legiuitor în opositie cu părțile contractante și succesorii lor universali, reesă invederat că, în materie de contra-înscrisuri (acte secrete), el consideră ca terții persoane și pe creditorii chirografari ai părților între care s'a făcut actul secret, fără a se distinge dacă acest act a dobêndit sau nu o dată certă. Și în adevĕr, însuș spiritul legei confirmă această interpretare, căci ea are de scop, când declară actele secrete fără nici un efect față cu cei de al treilea, de a garanta pe aceștia de fraudele ce părțile contractante ar putea să comită în prejudiciul lor prin mijlocul unor asemenea acte ; că, de altmintrelea, de și creditorii sunt representați prin debitorul lor, aceasta însă nu poate avea loc când e vorba de niște convenții, care tindênd a le sustrage o parte din patrimoniul acestui debitor, sunt bănuite de fraudă în privința lor, etc.“ [1]).

Cu toate acestea, chestiunea este controversată, și după un alt sistem, se susține că creditorii nu sunt terții de cât atunci când exercită drepturile lor în virtutea dreptului de gagiŭ ce au asupra bunurilor debitorului lor (art. 1718, 1719), ear nu și atunci când ei exercită drepturile debitorului lor în baza art. 974 ; căci, în acest din urmă

[1]) Vedi *Curierul judiciar* din 1894, No. 42 și Bulet. Cas. S-a 1, 1894, p. 839. In acelaș sens, C. București. *Dreptul* din 1893, No. 64. Cas. fr. D. P. 93. 1. 243. Sirey, 93. 1. 193. *Pand. Période.* 95. 1. 102. T. Huc, VIII, 233, 235. Demolombe, XXIX, 335 urm., 345. Marcadé, V, art. 1321, No. 2. Giorgio Giorgi, *op. cit.*, 1, 313. Laurent, XIX, 190. Aubry et Rau, VIII, § 756 bis, p. 268, text și nota 19. Thiry, III, 123. Planiol, II, 1251. Vigié, II, 1589. Pand. fr., *Contre-lettre*, 90. Répert. Sirey, *eod.* v°, 38, 50 urm. Demante, V, 283 bis VII. Fuzier-Herman, III, art. 1321, No. 35 urm., 64.

caz, ei ar înceta de a fi terţii spre a deveni representanţii debitorului, aşa că contra-înscrisul subscris de acest din urmă le-ar fi oposabil [1]).

Persoanele care nu se consideră ca terţii.

In ceea ce priveşte moştenitorii legitimi ai părţilor, succesorii lor neregulaţi, legatarii sau donatarii universali ori cu titlu universal, ei nu mai sunt terţii, ci se consideră din contra că au luat parte la contra-înscris prin autorul lor, de şi ei nu l'au subsemnat. De aceea, art. 1175 dispune că actul secret, care modifică un alt act, nu poate avea efect de cât între părţile contractante *şi succesorii lor universali* [2]), expresiuni care nu figurează în textul corespundĕtor francez (1321), ci numai în art. 1319 din Codul italian.

Casurile în care contra-înscrisurile sunt oposabile terţiilor.

Când am ţis că contra-înscrisurile nu pot avea nici un efect în contra celor de al treilea, am presupus, bine înţĕles, că ei sunt de bună credinţă şi nu au nici o idee despre actul secret, care modifică un act anterior; căci acest act le ar fi oposabil, dacă ei aveau cunoştinţă despre dênsul [3]), sau dacă, pe neaşteptate, el ar fi fost transcris [4]).

De asemenea, terţii ar putea să invoace contra-înscrisul de câte ori el le-ar fi folositor. Legea nu ţice, în adevĕr, că actul secret nu poate produce efecte *în privinţa* celor de al treilea, ci *în contra lor* [5]). Astfel, dacă presupunem că, prin un act aparent, ţi-am vêndut un imobil cu 50000 lei şi că contra-înscrisul d'intre noi fixează preţul vêndărei la 100000 lei (manoperă care are de scop fraudarea fiscului în privinţa taxei de înregistrare datorită după legea timbrului), creditorii mei vor putea cere de la cum-

---

[1]) Cpr. Bonnier, 517, text şi nota 1 (p. 453, ed. Larnaude). Cas. fr. D. P. 71. 1. 109. Sirey, 81. 1. 151. C. Grenoble. D. P. 1899. 2. 17.

[2]) Cpr. Trib. Suceava. *Dreptul* din 1889, No. 63.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1226, *in fine*. Laurent, XIX, 192. Demolombe, XXIX, 347. Larombière, IV, art. 1321, No. 10. Répert. Sirey, *Contre-lettre*, 61.

[4]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 98. 1. 225 (şi nota lui A. Tissier). D. P. 97. 1. 505 (şi nota lui P. de Loynes).—De şi contra-înscrisul va fi cele mai de multe ori încheiat prin un act sub semnătură privată, pentru a remânea secret şi cunoscut numai de părţi (vĕdi *suprà*, p. 163, nota 2), totuşi nimic nu împedică ca el să fie transcris, chiar dacă ar fi fost încheiat prin un act sub semnătură privată, pentru că, după noua procedură civilă, şi aceste acte pot fi transcrise (art. 724 bis). Vĕdi şi *infrà*, p. 187, nota 2.

[5]) Cpr. C. Galatz. *Dreptul* din 1898, No. 5.

părator suma de 50000 lei, care constitue un suplement al prețului, dacă eu mai sunt încă creditorul acestui suplement [1]), osebit de amenda la care autorii contra-înscrisului vor putea fi condamnați (art. 85 L. timbrului din 24 fevruar 1900) [2]).

Contra-înscrisuri în căsătoriile militarilor.

O materie care a dat și va da vecinic loc la fraude, este căsătoria militarilor. Se știe, în adevĕr, că ofițerii nu se pot căsători de cât numai în urma unei autorisațiuni dată în scris de către autoritatea militară superioară [3]) și sub condițiunea de a justifica că viitoarea lor soție are o dotă anume determinată.

L. din 12 martie 1900 asupra căsătoriei militarilor.

Căsătoria militarilor este reglementată astădi, la noi, prin legea din 12 martie 1900, care abrogă regulamentul anterior din 11 octombrie 1892 [4]).

Eată dispositiile principale a acestei legi, care a voit să asigure demnitatea armatei, dar care este departe de a'și fi atins scopul. Ofițerii și asimilații lor de ori ce grad și de ori ce armă, din activitate și disponibilitate, nu se pot căsători înainte de a avea vêrsta de 23 ani împliniți (art. 2), și fără învoirea scrisă a autorității militare superioare (art. 1 din lege și 6 din regul. de aplicare a legei).

Dota ce trebue să aducă soția unui ofițer inferior sau asimilat până la gradul de capitan exclusiv, trebue să consiste într'un venit anual cel puțin de 2500 lei, ear pentru ofițeri și asimilații lor, cu gradul de capitan, într'un venit cel puțin de 1500 lei (art. 4 din lege). Ofițerii inferiori sau asimilații lor, ori care ar fi gradul lor, cari ar fi văduvi și ar avea copii, pot lua în căsătorie o soție care ar

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1227. T. Huc, VIII, 234. Planiol, II, 1252. Bufnoir, *op. cit.*, p. 778. Thiry, III, 123. Bonnier, 519. Mourlon, II, 1540. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, II, p. 574. G. Giorgi, *op. cit.*, I, 314. Laurent, XIX, 193. Marcadé, V, art. 1321, No. 4. Demolombe, XXIX, 348. Larombière, IV, art. 1321, No. 11. Plasman, *Des contre-lettres* (1839), p. 31, 86 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1321, No. 67.

[2]) Curtea de casație a decis, în această privință, că tribunalele sunt în drept a prețelui imobilul vêndut la adevarata sa valoare, de câte ori părțile au declarat un preț prea mic spre a frustra legea timbrului. Vedi Bulet. Cas. S-a 1, anul 1888, p. 233.

[3]) Cpr. și art. 1315 din noul Cod civil german.

[4]) Căsătoria militarilor este și astădi reglementată în Francia prin decretul din 17 decembrie 1843.

avea numai o dotă de cel puţin 1200 lei venit anual (art. 5). Fiicele ofiţerilor şi asimilaţilor din activitate, din disponibilitate, retragere şi ale celor reformaţi pentru infirmităţi, pot să se căsătorească cu o dotă producătoare de un venit anual de 1500 lei, când se mărită cu un sub-locotenent, locotenent sau asimilat al lor, şi de un venit anual numai de 1000 lei, când soţul este capitan sau asimilat lui (art. 6). Trusoul sau obiectele mobile ce ar primi viitoarea soţie a ofiţerului nu intră în dota mai sus stipulată (art. 8). *Nici o dispensă de nici un fel nu se poate acorda în această privinţă* (art. 10). Ofiţerii superiori de la majori în sus, se pot căsători fără nici o dotă (art. 9). In fine, art. 7 din această lege determină formele în care se poate constitui dota, ear art. 15 opreşte pe ofiţerii stărei civile şi pe autorităţile bisericeşti de a celebra căsătoria unui militar fără autorisarea şefului superior de care el atârnă, needictând însă nici o sancţiune.

Am dis că căsătoriile militarilor au dat în tot-deauna loc la fraude şi vor da şi în viitor, fiind că nici legiuitorul de la 1900 n'a luat mĕsuri serioase pentru a le înlătura. Intr'o specie judecată de Curtea din Limoges [1]), un terţiu împrumutase viitoarei soţii o sumă de bani pentru a complecta dota ei, prescrisă de regulamentele franceze, însă avusese grija de a lua un contra-înscris pentru a asigura restituirea sumei împrumutate. O altă specie de fraudă pentru a înlătura dispoziţiile legei este următoarea : se constitue un imobil zestre, care este producĕtor de venitul cerut, însă stipulându-se alienabilitatea acestui imobil în timpul căsătoriei, conform art. 1252 C. civ., îndată după sĕvêrşirea ei, constituitorul dotei îl cumpără pe un preţ derisoriu. Cine 'şi-ar trudi mintea ar găsi de bună samă şi alte mijloace. Nu mai vorbesc de expertisele exagerate şi de complesenţă care se fac în toate ḑilele.

Curtea din Limoges, prin decisia mai sus citată, anulase contra-înscrisul, care, în specie, asigura restituirea banilor împrumutaţi, sub cuvênt că printr'însul s'ar fi violat o dispoziţie de ordine publică, menită a garanta demnitatea armatei. Decisia este juridică, nu însă pentru mo-

[1]) Veḑi Sirey, 78. 2. 269 şi *C. judiciar* din 1900, No. 78 (cu adnotaţia noastră).

tivul alegat de Curte [1]), ci pentru că contra-înscrisul, care modificase convenţia matrimonială, fusese semnat de soţie *în urma celebrărei căsătoriei*, ceea ce nu este permis (art. 1228 urm.).

Dacă însă contra-înscrisul ar fi fost semnat înaintea celebrărei căsătoriei, nu credem că Curtea ar fi putut să'l anuleze, întru cât nici legea civilă, nici legea specială nu pronunţă nulitatea lui [2]).

La noi, legea din 1900, relativă la căsătoriile militarilor, a voit, de bună samă, să asigure demnitatea armatei şi să procure ofiţerului mijloace de traiŭ, însă cu toate acestea ea nu este o lege de ordine publică, întru cât împedicările care se aduc la casătoriile militarilor nu sunt, după părerea tuturor, dirimante, ci pur proibitive. Dacă legiuitorul ar fi voit să ia măsuri serioase în contra fraudei şi s'o tae din rădăcină, nu avea de cât să proclame nulitatea contra-înscrisurilor care se obicinuesc în asemenea materie; să edicteze o pedeapsă în contra autorilor lor şi a ofiţerilor stărei civile, cari ar fi celebrat o căsătorie fără a se conforma dispoşiţiilor proibitive ale legei; să proclame că împiedicările care resultă din această lege, sunt dirimante, etc.; într'un cuvênt, să stârpească frauda şi să facă ca legea, în cele mai multe casuri, să nu devie o literă moartă. Cât timp însă nu vom avea o comisiune legislativă, compusă din oameni competenţi din fie-care ramură, şi cât timp legile cele mai însemnate vor fi lucrate de capii de secţie a unui Minister, vom avea legi imperfecte, care nu'şi ajung scopul ce 'şi-au propus.

Despre actele sub semnătură privată şi actele private nesemnate de părţi.

Rubrica paragrafului nostru vorbeşte numai despre *actele sub semnătură privată*, adecă semnate de părţi; însă ea nu este tocmai exactă, pentru că, în paragraful de faţă, legiuitorul nu se ocupă numai despre actele private semnate de părţi, ci încă şi de acele nesemnate de ele, precum: re- Inexactitatea rubricei.

[1]) Veḑi însă Guillouard, *Contrat de mariage*, I, 236, care aprobă motivele date de Curte.

[2]) Veḑi în acest sens, Marcel Planiol, *Tr. élément. de dr. civil* (Paris, 1900), II, 1247, p. 375.

gistrele comercianţilor, hârtiile domestice, etc. Pentru a fi exactă, rubrica ar fi trebuit să fie intitulată: despre *actele private* [1]).

I. Despre actele sub semnătură privată, adecă semnate de părţi.

Definiţia şi puterea lor probatorie.

Art. 1176. — Actul sub semnătură privată recunoscut de acela căruia se opune, sau privit după lege ca recunoscut, are acelaş efect ca actul autentic, între acei cari l'au subscris şi între cei care represintă drepturile lor. (Art. 1171 urm., 1177 urm. 1182, 1191 C. civ. Art. 167, 173 urm. Pr. civ. Art. 46, 47 C. com. Art. 1322 C. fr.).

Art. 1177.—Acela căruí se opune un act sub semnătură privată, este dator a'l recunoaşte, sau a tăgădui curat scriptura sau sub-semnătura sa.

Moştenitorii săi *sau* [2]) cei ce represintă drepturile aceluia al căruia se pretinde că ar fi actul, pot declara că nu cunosc scriptura sau sub-semnătura autorului lor. (Art. 1178 urm. C. civ. Art. 27, 28 L. p. autentif. actelor din 1886. Art. 162 urm. Pr. civ. Art. 1323 C. fr.).

Art. 1178.—Când cine-va nu recunoaşte scriptura şi sub-semnătura sa, sau când succesorii săi declară că nu le cunosc, atunci justiţia ordonă verificarea actului. (Art. 159, 162 urm; 176 urm. Pr. civ. Art. 1324 C. fr.).

Definiţie. Actul sub semnătură privată este un act scris încheiat pentru a constata unul sau mai multe fapte juridice, sub semnătura părţei sau a părţilor contra cărora el trebue să servească de dovadă, fără intervenţia vre unui funcţionar public.

Necesitatea semnăturei. In regulă generală, nici o formă nu se cere pentru existenţa unui asemenea act [3]). Partea care'l încheie poate să'l scrie însuş, sau să pue pe altul să'l scrie în ori ce limbă, şi chiar prin semne convenţionale. Actul poate să fie tipărit, litografiat sau fotografiat; *numai semnătura are nevoe de*

[1]) Cpr. Marcadé, V, art. 1322, p. 41. Thiry, III, 124. Baudry, II, 1190. Mourlon, II, 1542.

[2]) Cuvêntul *sau* lipseşte din text; aceasta nu poate fi de cât o eroare de tipar sau de copist. Cpr. 1323 C. fr.; art. 1321 C. italian.

Art. 1179—1181. [3]) Prin excepţie însă, art. 1179 stabileşte regule particulare pentru actele care cuprind convenţiuni sinalagmatice, ear art. 1180 şi 1181 stabilesc anume regule pentru actele care cuprind o obligaţie unilaterală de a plati o sumă de bani sau o câtime oare care. Veḑi *infrà*, p. 188 urm. şi 200 urm., explic. acestor texte.

a fi manuscrisă [1]), și n'ar putea fi înlocuită, conform obiceiului de altă dată (art. 1179 C. Calimach), prin un semn, o cruce, o pecete sau un sigil, etc [2]).

Semnătura este aceea care dă actului puterea sa probatorie, și lucrul e așa de adevarat, în cât un act lipsit de semnătură n'ar putea servi, în materie civilă, nici ca început de probă [3]). Semnătura consistă în forma obicinuită de care se servește autorul ei în toate actele vieței civile. In genere, semnătura cuprinde numele ce persoana, care sub-semnează, are după starea sa civilă. Semnătura trebue să fie pusă la finele actului; adaosele și trimiterele făcute în margină n'au însă nevoe de a fi confirmate prin semnătură [4]).

---

[1]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 505, § 708 (ed. a 2-a). Toullier D., IV, partea II, 260. Bonnier, 670. Pand. fr., *Actes sous seing privé*, 6, 17, 20 și *Double écrit*, 150. Répert. Sirey, *Acte sous seing privé*, 101 urm. Planiol, II, 64 și toți autorii. C. București și Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 74 și Bulet. S-a 1, 1876, consid. de la p. 299. Cpr. și Trib. Vâlcea. *Dreptul* din 1901, No. 50. Vedi Instit., Pr., *De emptione et venditione*, 3, 23, unde se dice că vênzarea nu este perfectă de cât sub condiție ca actul scris să fie sub-semnat de părți (*nisi instrumenta emptionis manu propria contrahentium fuerint subscripta*).

„De câte ori legea prescrie forma scrisă (*schriftliche Form*), dice art. 126 din Codul german, titlul trebue să fie învestit cu semnătura olografă a autorului sêu sau cu semnul sêu manuscris, legalisat de justiție ori de notar.—Dacă este vorba de un contract, semnătura ambelor părți trebue să figureze pe acelaș titlu. Dacă s'a format mai multe originale privitoare la acelaș contract, este de ajuns ca fie care parte să semneze originalul care trebue înmânat celeilalte părți". Vedi asupra acestui text, R. Saleilles, *De la déclaration de volonté* (Paris, Pichon, 1901), p. 85 urm. Cpr. și art. 884 din Cod. austriac (1177 Cod. Calimach), unde se dice că dacă părțile au convenit anume să încheie un contract scris, acest contract nu se consideră ca încheiat *înainte de a fi semnat de ele*. Punerea pecetei nu este însă numai de cât necesară. „*Die Siegelung wird auch in diesem Falle nicht wesentlich erfordert*". Art. 126 C. german, 884 C. austriac.

[2]) Vedi *suprà*, p. 147. Cpr. C. București și Cas. rom., decisii citate în nota 1. Vedi și art. 27, 28 L. din 1886. Punerea de deget, recunoscută însă judecătorește, constitue o semnătură și poate da loc la o obligație. Cas. rom. *Dreptul* din 1894, No. 35 și Bulet. S-a 1, 1894, p. 95.

[3]) C. Bourges. D. P. 72. 2. 140. Planiol, II, 64.

[4]) C. Lyon. D. P. 96. 2. 32. Planiol, II, 66. Aubry et Rau, VIII, § 746, p. 222.

Datarea actului.

In ceea ce privește actele sub semnătură privată, legea nu prescrie formalitatea datei [1]) de cât numai în privința testamentelor (art. 859 C. civ.), cambiilor (art. 270 C. com.), cekurilor (art. 365 C. com.), etc. In fapt însă, datarea ori cărui act sub semnătură privată este un element indispensabil, pentru că numai cunoscênd momentul când actul a fost încheiat se poate ști dacă el emană de la o persoană capabilă sau incapabilă. De aceea, actele sub semnătură privată sunt în tot-de-auna datate.

In cât privește credința ce se datorește datei atât față cu părțile contractante cât și cu cei de al treilea, vedi *infrà*, p. 174 urm. explic. art. 1182.

Puterea probat. a actului sub semnăt. privată.

Care este puterea probatorie a actului sub semnătură privată? Asemenea act nefiind atestat de un funcționar public, nimic nu dovedește că el emană de la acela căruia se opune, cu toate că numai asemenea împrejurare poate să facă a-i fi oposabil. De aceea, art. 1177 obligă pe acela căruia se opune un act sub semnătură privată, de a'l recunoaște sau de a tăgădui pur și simplu scriptura ori semnătura sa.

Recunoașterea sau nerecunoașterea semnăturei n'ar fi suficientă; trebue ca această recunoaștere sau nerecunoaștere să existe de asemenea în privința scripturei, cel puțin în casurile excepționale în care simpla semnătură a debitorului nu este suficientă (art. 1180, 1181).

Art. 1177, §2.

Moștenitorii sau representanții drepturilor aceluia a căruia se pretinde că ar fi actul, putênd să nu cunoască scriptura sau semnătura sa, nu sunt obligați a recunoaște actul sau a'i tăgădui scriptura ori semnătura, ci se pot mărgini a declara pur și simplu că nu cunosc scriptura sau sub-semnătura autorului lor (art. 1177, § 2).

Dacă scriptura sau semnătura actului sub semnătură

---

[1]) Cpr. C. Iași. *Dreptul* din 1882, No. 20. C. Douai. D. P. 1901. 2. 139, 140. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 505, § 708 (ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 746, p. 222. Duranton, XIII, 127. Pand. fr., *Actes sous seing privé*, 24 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 123 urm. Toullier D. IV, partea II, 259. Vedi și L. 34, § 1, *De pign. et hypothecis*, 20, 1.

Testamente. C. Caragea și Calimach.

Sub Codul Caragea și testamentul putea fi nedatat. (Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 8). Vedi însă art. 739 din Codul Calimach, care, contrar art. 578 din Codul austriac, prescrie formalitatea datei în privința testamentelor olografe. Cpr. t. IV a lucr. noastre, p. 423.

privată este tăgăduită, sau dacă moștenitorii sau reprezentanții aceluia de la care se crede că actul emană, au declarat că nu cunosc scriptura sau semnătura autorului lor [1]), judecătorii *pot* să ordoane verificarea scripturei sau semnăturei, care se face conform regulelor de procedură civilă (art. 1178 C. civ., 162 urm. Pr. civ.) [2]).

[1]) Când actul sub semnătură privată nu se recunoaște de moștenitorii sau reprezentanții aceluia cărui asemenea act se atribue, judecătorii fondului au facultatea să admită, pe lângă verificarea de scripte, și proba testimonială. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1886, p. 416.

[2]) Nu este deci loc la verificarea de scripte când actul a fost recunoscut în instanță (Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1884, p. 242), sau când el este semnat prin punere de deget (Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 298). In ori ce caz, verificarea de scripte fiind facultativă pentru judecători, după art. 159 Pr. civ. (Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 1043), ei nu vor recurge la această procedură de cât atunci când nu vor găsi elemente suficiente de convingere în inspecțiunea actului și în împrejurările causei (C. Iași, *Dreptul* din 1893, No. 44), ei putênd să proceadă singuri la verificare, față cu actele produse de părți, fără a recurge la experți. Cpr. în acest sens, Cas. fr., C. Paris și Galatz. D. P. 85. 1. 209. D. P. 94. 1. 160. Sirey, 94. 1. 240. Sirey, 95. 1. 435. Sirey, 97. 2. 272. *Dreptul* din 1894, No. 51. Trib. Iași. *Dreptul* din 1901, No. 31. Bonnier, 715. Demolombe, XXIX, 372. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 648, 649, § 798 și p. 658, § 801 (ed. a 2-a). Larombière, IV, art. 1323, 1324, No. 10. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 247, text și nota 94. Carré-Chauveau, *Pr. civ.*, II, *Quest.* 803 ter, p. 313 urm. Tissier et Darras, *Code de procéd. civ. annoté* (Paris, 1901), I, art. 195, No. 1.— Vedi însă Cas. rom., Secții-unite. Bulet. 1877, p. 447 și Rauter, *Pr. civ.*, 198. — Judecătorii fondului violează însă legea și dau o hotărîre casabilă de câte ori refusă de a procede la o verificare de scripte, fără a arata pentru ce au respins acest mijloc de probă. Cas. rom. Bulet. 1888, p. 923. In ori ce caz, judecătorii cari au găsit cu cale de a recurge la o verificare de scripte prin experți, nu sunt legați prin avisul fie chiar unanim a acestor din urmă, pentru că, prin natura funcțiunei sale, judecătorul este primul expert. *Dictum expertorum nunquam transit in rem judicatam.* Art. 323 din proced. fr. este formal în această privință, și aceiaș soluție este admisibilă și la noi, cu toată lipsa acestui text. Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 658, 659, § 801 și III, p. 111, § 873 (ed. a 2-a). Cas. fr. D. P. 1900. 1. 39.—Judecătorii care resping părerea experților, trebue să arăte motivele care au determinat convingerea lor; altfel decisia lor ar fi casabilă. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 85. Garsonnet, *op. cit.*, III, p, 114, § 873 (ed. a 2-a).

Deoseb. între actul autentic și acel sub semnătură privată.

Există deci o mare deosebire între actul autentic și acel sub semnătură privată; căci, pe când cel d'intâi atrage în favoarea sa o presumție de validitate și face prin sine dovadă despre autenticitatea sa, *probat se ipsum* (vedi *suprà*, p. 153), cel de al doilea nu produce nici o dovadă, dacă nu e recunoscut de acela căruia se opune. O altă deosebire care există între actul autentic și acel sub semnătură privată este că, pe când cel d'intâi face dovadă despre data sa *erga omnes* (v. p. 153), cel de al doilea nu face din contra dovadă despre dată de cât între părți și moștenitorii lor universali, ear în privința terțiilor, numai conform art. 1182. In fine, actul autentic poate fi învestit cu formula executorie și adus la îndeplinire (art. 1173, § 2 și 20 L. din 1886), pe când actul sub semnătură privată obligă pe acela care'l posedă a chema în judecată pe debitorul seu și a dobêndi o hotărîre judecătorească, care se va aduce la îndeplinire, după ce va dobêndi puterea lucrului judecat [1]).

Deoseb. între actul autentic și acel sub semnăt. privată recunoscut de părți.

De câte ori însă actul sub semnătură privată este recunoscut sau considerat ca atare, în urma procedurei verificărei de scripte, el are între părți, între moștenitorii și representanții lor, *și chiar față de cei de al treilea*, de și legea n'o spune [2]), acelaș efect ca și actul autentic. El nu produce însă nici un efect în privința terțiilor (art. 973). Cu toate acestea, între actul autentic și acel sub semnătură privată recunoscut, există următoarea deosebire: Actul autentic face în tot-de-auna credință despre data sa până la înscrierea în falș, chiar față de terții (v. p. 153); pe când actul sub semnătură privată, când este datat, nu face credință despre dată, între părți, de cât până la proba contrară. Rațiunea acestei deosebiri este că data actului autentic este atestată de un funcționar public demn de toată încrederea; pe când data actului sub semnătură privată nu este certificată de nimene, în cât nimic nu dovedește că actul n'a fost anti-datat sau post-datat [3]).

Aceasta ne aduce a vorbi:

Despre data actelor sub semnătură privată.—Dată certă.

Art. 1182.—Data scripturei private nu face credință în contra persoanelor a treia interesate, de cât din ziua în care s'a

[1]) Vedi *suprà*, p. 160.
[2]) Cpr. Thiry, III, 121, 133. Baudry, II, 1216.
[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 236. Thiry, III, 134. Baudry, II, 1215.

înfăţişat la o dregătorie publică, din ḑiua în care s'a înscris într'un registru public, din ḑiua morţei aceluia sau unuia din acei care 'l au subscris, sau din ḑiua în care va fi fost trecut, fie şi în prescurtare, în acte făcute de ofiţeri publici, precum procese verbale pentru punerea peceţilor sau pentru facere de inventare. (Art. 1176, 1393, 1441, 1686, 1730, § 1 C. civ. Art. 46, 47, 49, 57, 791, 794 C. com. Art. 30 L. din 1886. Art. 1328 C. fr.).

Art. 30 L. din 1886.—Tribunalele de judeţ, judecătoriile de ocoale şi comunale sunt datoare, când li se va face asemenea cerere, să dea dată certă actelor sub semnătură privată.—Aceasta se face înregistrându-se petiţiunea în registrul de intrare şi certificându-se în josul actului de judecător sau de primar că acel act s'a presentat judecătoriei sau primăriei la data cutare şi că s'a înregistrat la numĕrul cutare al registrului din acea ḑi, lună şi an. Această certificare pe act se va contra-semna de grefier sau notar, după natura autorităţei de la care emană. — Nu se deroagă prin aceasta la dispoşiţiunele art. 1182 şi 1188 C civ. şi nici la regulele speciale prescrise în materie de drept comercial. (Art. 1182, 1188 C. civ. Art. 47, 49, 57, 794 C. com.).

Actul sub semnătură privată, recunoscut sau verificat, face, după cum am vĕḑut, dovadă despre conţinutul sĕu *erga omnes*, ca şi actul autentic (art. 1176). Acest principiu sufere însă o excepţie *în privinţa datei*. In adevĕr, în privinţa unor persoane, pe care legea îi numeşte *terţii*, data actului nu este presupusă a fi sinceră în acest sens că acela căruia actul este opus nu are să dovedească falşitatea ei, ci acela care invoacă actul trebue să dovedească sinceritatea datei. Aceasta, bine înţeles, numai *în privinţa terţiilor*; căci între părţi [1]), moştenitorii sau representanţii lor universali ori cu titlu universal, actul sub semnătură privată face credinţă despre data sa până la dovada contrară.

Acelaş principiu n'a fost admis în privinţa terţiilor, din causa posibilităţei unei anti-datări, sau post-datări şi din causa dificultăţilor în care s'ar fi găsit cei de al treilea de a putea combate această fraudă.

Pentru ca data unui act sub semnătură privată să poată fi opusă terţiilor, trebue ca ea să fi devenit certă prin unul din mijloacele determinate de art. 1182 [2]), şi

Mijloacele prin care un act sub semn. privată poate dobĕndi dată certă.

[1]) Astfel, debitorul faţă de creditor nu poate fi privit ca un terţiu, ci ca un avênd drept al creditorului. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1882, No. 34.

[2]) Cpr. C. Craiova. *Dreptul* din 1892, No. 35.—Imprumuturile constituite către Banca agricolă, de şi sunt autentice, nu sunt oposabile terţiilor de cât de la data menţiunei lor fă-

Art. 12 L. din 1 april 1895.

această dispoziție se aplică și la actele autentice, care din causa unui viciŭ de formă, nu valorează de cât ca acte sub semnătură privată (art. 1172) [1]).

Aceste mijloace, determinate de lege în mod limitativ, sunt următoarele :

1° Infățișarea actului la o dregătorie sau autoritate publică de ori-ce natură ar fi, administrativă, polițienească, judecătorească [2]), etc. Actul va avea dată certă, în asemenea caz, din ḑiua în care se constată că el a fost înfățișat la acea dregătorie [3]).

2° Inscrierea actului într'un registru public ;

3° Moartea aceluia sau unuia din acei cari au subscris actul în calitate de parte, ear nu și aceluia care l'ar fi scris numai [4]). Actul are, în asemenea caz, dată certă din ḑiua morței, pentru că el n'a putut să fie făcut mai tărḑiu.

4° Trecerea actului *fie chiar în prescurtare* [5]), ear nu

---

cută în registrul comunei respective (art. 12 L. din 1 April 1895 p. modificarea unor dispoziții din legea pentru înființarea Băncei agricole).

[1]) T. Huc, VIII, 253. Répert. Sirey, v° *Date certaine*, 17.

[2]) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1893, No. 61. Bulet. S-a I, 1894, p. 27. — Astfel, o procură legalisată face credință despre data ei din momentul legalisărei. Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 57 și Bulet. S-a I, 1886, p. 426.—

Acte înfățișate la o autoritate străină. Controversă.

Legiuitorul se referă însă, bine înțeles, la o autoritate română, pentru că el nu poate să confere nici o putere unui funcționar străin. Laurent, XIX, 281. Fuzier-Herman, III, art. 1328, No. 123. Répert. Sirey, *Date certaine*, 12.—*Contrà.* Trib. Mons și C. Bruxelles, decisii citate de Laurent, *loco cit.*

[3]) Astfel, înfățișarea unui contract de locațiune la casieria generală sau administrația financiară (L. din 6 martie 1897), conform legei timbrului, și înregistrarea sa de această autoritate, ii imprimă caracterul unui contract cu dată certă, oposabil ca atare terțiilor, conform art. 1182 C. civ. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1894, p. 859.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1218.—In Francia, se decide că actul are dată certă din ḑiua morței aceluia care l'ar fi semnat nu numai ca parte, dar chiar și ca martur (argument din art. 1410 C. civ. fr., care în Codul nostru lipsește). Cpr. Baudry, *loco cit.* Planiol, II, 83. Bonnier, 704. Demolombe, XXIX, 558. Laurent, XIX, 284. Répert. Sirey, *Date certaine*, 15. T. Huc, VIII, 253.

Deoseb. de la Codul fr.

[5]) Textul francez, ca și acel italian (art. 1327), prevede că actul dobêndește dată certă din ḑiua în care substanța lui,

numai de cât *in extenso* în acte încheiate de ofiţeri publici, precum procese-verbale pentru punerea de peceţi, facerea de inventar, etc. In toate aceste casuri, actul are dată certă, şi această dată nu mai poate fi dărâmată de cât prin înscrierea în falş.

Acestea sunt împrejurările care conferă dată certă actului sub semnătură privată. Astfel, perderea mânelor a unuia din subscriitorii actului, pecetea poştei [1]) pusă pe un act privat, care ar fi fost expediat sub forma unei scrisori, etc., nu sunt de natură a conferi actului dată certă, pentru că textul este excepţional şi nu sufere nici o întindere [2]). Mijloacele mai sus arătate sunt determinate de lege în mod limitativ. Controversă.

In fine, trebue să adăogăm că actul sub semnătură

---

adecă caracterul lui constitutiv, este constatat în acte făcute de funcţionari publici, precum procese-verbale de punerea peceţilor, etc.; de unde se deduce că o simplă menţiune ce funcţionarul public ar face despre act, nu este suficientă. Cpr. Baudry, *loco cit.* Planiol, II, 83.—Dacă actul este trecut într'un proces-verbal de inventar, el are dată certă din ziua trecerei lui în acel proces-verbal, ear nu din ziua deschiderei inventarului. C. Lyon. Sirey, 92. 2. 37.

[1]) Veţi t. VI a Comentariilor noastre, p. 521, nota 1. Cpr. C. Aix. D. P. 45. 2. 118 şi Répert. Sirey, *Date certaine*, 48. Veţi în această privinţă în *Corresp. des just. de paix*, anul 1857, seria a 2-a, t. 4, p. 149, un articol intitulat: *Le timbre de la poste apposé sur une lettre dans laquelle se trouve relatée la date d'un acte sous seing privé, peut-il suffire pour établir la preuve de cette date ?*

[2]) Baudry, II, 1218, *in fine*. T. Huc, VIII, 255. Thiry, III, 135. Planiol, II, 83, *in fine*. Vigié, II, 1610. Duranton, XIII, 131. Répert. Sirey, *Date certaine*, 46. Arntz, III, 337. Mourlon, II, 1565. Fuzier-Herman, III, art. 1328, No. 143 urm. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2427. Bonnier, 704. Demolombe, XXIX, 565. Marcadé, V, art. 1328, No. 4. Demante, V, 291 bis VIII. Laurent, XIX, 286 urm. Larombière, IV, art. 1328, No. 50. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 260. C. Lyon şi Cas. fr. D. P. 74. 2. 38. D. P. 1900. 1. 326.—Veţi însă Toullier D., IV, partea II, 242, 243. Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, IV, p. 484. Braas, *Théorie légale des actes sous seing privé*, p. 76. Cpr. şi art. 47, § ultim C. com.

Art. 1327 din Codul italian prevede că, pe lângă împrejurările de mai sus, actul dobândeşte dată certă din ziua punerei în imposibilitate fisică de a scrie a unuia din subscriitorii lui, sau în caz când data resultă din alte probe echivalente, *o quando la data risulta da altre prove equipollenti*. Cpr. Ricci, *Delle prove*, 127 urm. Art. 1327 Cod. italian.

privată nu are nevoe de a avea dată certă de câte ori acela căruia el este opus cunoștea, atunci când a contractat, momentul precis al redactărei actului. Această soluție este generalmente admisă nu pentru că asemenea cunoștință ar echivala cu certitudinea datei, care în specie nu există, ci pentru că ar exista rea credință din partea aceluia care ar invoca incertitudinea legală a datei, atunci când el ar avea perfectă cunoștință despre momentul când actul a fost redactat [1]).

Actele la care art. 1182 este aplicabil.

Care sunt actele la care art. 1182 este aplicabil? Atât la actele unilaterale cât și la acele bilaterale [2]).

Este însă generalmente admis că acest text nu se aplică la actele constatând convențiuni a căror obiect are o valoare mai mică de 150 lei, sau constatând convențiuni comerciale; căci, în asemenea casuri, data poate fi stabilită față cu cei de al treilea prin toate mijloacele de probă (cpr. art. 46 și 57 Cod. com.) [3]).

Data certă a scrisorilor.

Prin urmare, scrisorile ce un comerciant trimete altuia, în materie comercială, au dată certă independent de împrejurările prevĕdute de art. 1182 [4]). Unii ar voi ca și scrisorile trimese în materie civilă să aibă dată certă, pentru că legea vorbind numai de *acte* sub semnătură privată, a-

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1218, *in fine*.

[2]) Remâne însă bine înțeles că dispositia art. 1182 nu se aplică de cât actelor *sub semnătură privată*, căci actele autentice sau macar legalisate au dată certă. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, ultim considerent, p. 635.

Polițe de asigurare făcute prin curtieri.

Polițele de asigurare făcute prin mijlocirea unui curtier, au și ele dată certă, pentru că curtierii sunt funcționari publici (art. 68 C. com. și L. asupra burselor din 1881). Cas. rom., *loco suprà cit.*

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 256. Boistel, *Pr. de dr. comm.*, p. 296. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2434. Répert. Sirey, *Date certaine*, 79. Demangeat asupra lui Bravard-Veyrières, *Tr. de dr. comm.*, II, p. 456. Pardessus, *Dr. comm.*, II, 246 (ed. a 6-a). Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 58. Baudry, II, 1222, *in fine*. Bonnier, 702. Ricci, *op. cit.*, 125. F. Herman, III, art. 1328, No. 169. Demolombe, XXIX, 581. Larombière, IV, art. 1328, No. 52. Marinier, *Date certaine ou théorie des tiers en matière de preuve par actes sous seing privé* (1863), ch. II, No. 11. Aubry et Rau, VIII, § 756, *in fine*, p. 262. Cpr. C. Alger și Lyon. Sirey, 89. 2. 115. Sirey, 90. 2. 113, 114.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, *loco suprà cit.*

decă de actele scrise pentru a constata un fapt juridic, scrisorile nu sunt acte propriu dise [1]).

Această soluţie este însă inadmisibilă, cel puţin ca principiu general, pentru că multe afaceri tratându-se prin corespondenţă, scrisorile sunt adevarate acte, şi ele putênd fi anti-datate cu uşurinţă, nimic mai natural de cât de a aplica art. 1182 şi acestor acte [2]). Scrisori în materie civilă. Controversă.

In privinţa chitanţelor constătând o primire de bani, se admite însă atât în doctrină cât şi în jurisprudenţă, că textul art. 1182 nu este aplicabil, şi că asemenea chitanţe sunt oposabile terţiilor, făcênd prin ele însile credinţă despre data lor [3]). Motivul care se invoacă în sprijinirea acestui sistem este că această soluţie era primită în dreptul anterior francez, şi că nimic nu dovedeşte că legiuitorul modern ar fi înţeles să inoveze în această privinţă. Cine nu vede însă slăbăciunea acestui argument? Ori cum ar fi, după opinia generală, dacă presupunem că în ḑiua de 1 octombrie ţi-am plătit 1000 de lei ce'ţi datoream, luând de la d-ta o chitanţă fără dată certă, aşa precum se obicinueşte în toate ḑilele, voi putea s'o opun cesionarului acestei creanţe sau creditorilor d-tale, cari vor fi făcut o poprire în mânele mele, mai cu samă dacă am opus-o imediat ce am primit notificarea cesiunei, sau ordonanţa de poprire; căci, dacă am opus-o târḑiu, bună oară la ḑiua Art. 1182 nu se aplică la chitanţe. Controversă.

[1]) Laurent, XIX, 291, care citează în acest sens o decisie a Curţei din Bruxelles cu dată din 29 octombrie 1829.

[2]) T. Huc, VIII, *loco cit.*— Scrisorile nu dobêndesc deci dată certă de cât din momentul înfăţişărei lor în justiţie. C. Focşani. *Dreptul* din 1881, No. 43.— In cât priveşte proprietatea scrisorilor misive, veḑi t. V a lucr. noastre, p. 452 urm., nota 3 şi adnotaţia noastră asupra unei decisii a Inaltei Curţi din Anglia, publicată în *Dreptul* din 1900, No. 81. Veḑi şi Répert. Sirey, t. 26, *Lettre missive*, 180 urm. Dalloz, *Nouveau Code civil annoté* (Paris, 1900), 1, p. 948 urm., No. 10 urm. Proprietatea scrisorilor misive.

[3]) C. Paris, D. P. 86. 2. 117. C. Iaşi. *Dreptul* din 1884, No. 68. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 254, text şi nota 114. Marcadé, V, art. 1328, No. 5. Baudry, II, 1222. T. Huc, VIII, 256. Demolombe, XXIX, 538 urm. Thiry, III, 137. Mourlon, II, 1569. Arntz, III, 336. Larombière, IV, art. 1328, No. 27 urm. Maton, *Dictionnaire*, V° *Quittance*, No. 3.—*Contră*. Laurent, XIX, 335. C. Bordeaux. Sirey, 46. 2. 545. D. P. 49. 2. 108.

înfățișărei, care poate să fie mai mult sau mai puțin departată, este pericol ca chitanța să fi fost anti-datată, și în asemenea caz, va trebui să dovedesc sinceritatea ei [1]).

Inaplic. art. 1182 la testamentul olograf.

In fine, art. 1182 nu se aplică la testamentul olograf, a cărui scriere și sub-scriere a fost recunoscută fie de bună voe, fie judecătorește; căci el face proba deplină despre data sa *erga omnes* până la dovada contrară [2]).

Sensul cuvântului terții. Controversă.

Naște acum întrebarea: ce trebue să înțelegem prin *cei de al treilea* sau *terții* în art. 1182? Cuvântul *terțiu*, ca și acel de representant (*ayant-cause*), nu are în toate casurile aceiaș semnificare, ci are un sens deosebit, după scopul ce legea 'și-a propus când a edictat regula pentru care s'a servit de aceste cuvinte, *secundum subjectam materiam* [3]). Astfel, când se ține că o convenție nu'și produce efectele sale de cât între părțile contractante, ea fiind în privința *terțiilor res inter alios acta*, prin *terții* se înțelege toți acei cari n'au luat direct parte la convenție, cari n'au fost nici representați la formarea ei (art. 973) [4]). Aceștia sunt acei pe care Dumoulin îi numea terții *penitus extranei*. In art. 1167, § 2, prin *terții* se înțelege toți representanții cu titlu particular a acelui de la cari emană confirmarea, toți acei la care el ar fi conferit înainte de confirmare un drept real asupra lucrului ce face obiectul contractului, drept care ar fi desființat sau cel puțin micșorat prin efectul retroactiv al confirmărei [5]). De asemenea, în materie de contra-înscrisuri (art. 1175), prin *terții* se înțelege toți acei, care neluând parte la contra-înscris, au interes a invoca dispozițiile actului aparent pentru a pastra intacte drepturile ce ei dețin de la părțile contractante.

---

[1]) Cpr. Mourlon, II, 1569. Marcadé, V, art. 1328, No. 5, *in fine*, p. 60. Bonnier, 701.

[2]) Cpr. Trib. Ilfov, C. București și Craiova. *Dreptul* din 1885, No. 36. *Dreptul* din 1887, No. 11 și din 1892, No. 35. Tot în acest sens este și jurisprudența franceză. Vedi *Pand. Période.* 86, table, V° *test. olographe*, No. 4. Baudry, II, 555. Thiry, II, 400. Bonnier, 702 bis. Mourlon, II, 780. Arntz, II, 1969. T. Huc, VI, 281, Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 433, text și nota 2.—Vedi însă Laurent, XIII, 240 urm.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, II, § 175, p. 97 (ed. a 5-a); p. 70 din ed. a 4-a. Baudry, II, 1219.

[4]) Vedi t. V a lucr. noastre, p. 194.

[5]) Vedi *suprà*, p. 63.

In acest text, representanții cu titlu particular, de exemplu, un al doilea dobênditor al imobilului înstrăinat în mod simulat, și creditorii ipotecari sau chirografari ai părților, sunt *terții* și nu pot să vadă drepturile lor nimicite prin efectul unui contra-înscris despre care ei nu au nici o cunoștință [1]).

In art. 1182, Toullier a pretins că prin *terții* se înțelege toți acei care nu sunt nici moștenitori, nici succesori universali, nici representanți ai părților [2]). *Terții* ar fi deci, în art. 1182, acei *penitus extranei*, care n'au participat nici direct, nici prin un representant, la convenția constatată în act [3]).

Această soluție este inadmisibilă, pentru că actul sub semnătură privată nefiindu-le oposabil și neproducênd efecte nici în contra, nici în favoarea lor (art. 973), nu se poate pricepe cum legiuitorul ar fi înțeles a apara niște drepturi care nu sunt de loc amenințate.

O altă categorie de persoane cărora art. 1182 este cu desevêrșire inaplicabil, sunt *părțile contractante*, față cu care actul sub semnătură privată face deplină credință până la dovada contrară, atât în privința sincerităței dispozițiilor ce cuprinde, cât și în privința datei sale (art. 1176) [4]). Art. 1182 nu se aplică părților contractante.

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 164 urm.

[2]) Toullier D., IV, partea 1, 245 urm.

[3]) Prin aplicarea acestui principiu, se decide că actul sub semnătură privată subscris de mandatar face credință despre data sa în privința mandantelui, independent de condițiile prescrise de art. 1182. Cpr. Cas. fr. D. P. 93. 1. 255. Sirey. 93. 1. 291. Planiol, II, 77. Baudry, II, 1219, nota 1. T. Huc, VIII, 251, *in fine*. Fuzier-Herman, III, art. 1328, No. 8 urm. și autoritățile citate de acești autori. Cpr. și Laurent, XIX, 301. Mandantele, în adevĕr, nu este un terțiu în privința convenției încheiate de mandatar. *Qui mandat ipse fecisse videtur*. Vedi t. V a lucr. noastre, p, 194. Mandantele nu este terțiu în privința actelor mandatarului.

Consiliul judiciar nu este de asemenea un terțiu față de rîsipitorul căruia el a fost rênduit. Trib. Ilfov. *Curierul judiciar* din 1899, No. 12 (afacerea Văcărescu). Consiliul judiciar față de rîsipitor.

Sindicul unui faliment representând nu numai masa creditorilor, ci și pe falit, nu este un terțiu față cu acest din urmă, și prin urmare, actele făcute de falit îi sunt oposabile, cu toate că nu au dobêndit dată certă înainte de faliment. C. Alger și Metz. Sirey, 89. 2. 115. Sirey, 60. 2. 542. D. P. 60. 5. 295. Sindicul unui faliment.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1219, p. 866. Vedi *suprà*, p. 174.

Representanții părților.

Art. 1182 nefiind aplicabil nici părților, nici acelor cari n'au luat parte fie direct, fie indirect la convenție, n'au mai rămas de cât *representanții* părților, față cu care el este aplicabil, sau les *ayants-cause*, după cum se exprimă Codul francez, conform expresiunei lui Dumoulin, *gli aventi causa*, după terminologia Codului italian. Naște însă întrebarea care sunt representanții cărora el poate fi aplicat?

Sensul cuvântului representant (ayant-cause).

Prin cuvêntul generic *representant* sau *ayant-cause* (*ille qui causam auctoris habet*), se înțelege ori-ce persoană care își trage totul sau parte din drepturile sale de la o altă persoană numită autor (*auctor*) și care, în privința acestor drepturi, se găsește în locul autorului, avênd aceiaș condiție sau poziție ca și dênsul. Cuvêntul *causa*, în expresiunea *causam habens*, întrebuințată de Dumoulin, însemnează, în adevĕr, poziție sau condiție, ceea ce este conform și tradiției romane [1]). „*Sic enim cum sua causa*, dicea Dumoulin, *res transferri dicitur, id est cum suo onere, vel jure quaque conditione est*“ [2]).

Cuvêntul representant sau *ayant-cause* denotă deci două idei esențiale, succesiunea unei persoane la drepturile alteia, și ca consecință, identitatea de poziție sau de situație în privința drepturilor transmise.

Representanții universali sau cu titlu universal.

O persoană poate fi moștenită și representată atât în privința tuturor bunurilor sale (*universum jus patrimoniale*), cât și în privința cutărui sau cutărui drept particular, real, sau personal. In casul întâi, representantul se dice *universal* sau cu titlu *universal*; ear în casul al doilea, cu titlu particular sau singular (*singularum rerum*).

Representanții universali sau cu titlu universal au, după expresia lui Dumoulin, *omnem causam et jus auctoris*, adecă toate drepturile autorului lor, afară de acele inerente persoanei sale, și toate îndatoririle sale. Aceștia sunt: moștenitorii legitimi, chiar beneficiari [3]), acei nere-

---

[1]) De câte ori un lucru se înstrăinează, dice L. 67, Dig., *De contrahenda emptione*, 18, 1, el trece la noul dobênditor *cu causa sa*, adecă în starea în care ar fi fost la acela care îl înstrăinează, dacă acest lucru ar fi rĕmas în mânele sale: „*Alienatio cùm fit, cum sua causa dominium ad alium transferimus, quæ esset futura, si apud nos ea res mansisset*“.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1219, text și nota 2. Répert. Sirey, *Ayant-cause*, 1 urm. Aubry et Rau, II, § 175, p. 95 urm. (ed. a 5-a).

[3]) Cpr. Cas. Lyon. Sirey, 92. 2. 37.

gulaţi, legatarii şi donatarii universali sau cu titlu universal, şi chiar creditorii chirografari [1]), care nu au de cât un drept de gagiu general asupra patrimoniului debitorului lor (art. 1718, 1719), drept care se măreşte sau se micşorează prin faptul acestui debitor. Creditorii chirografari.

Representanţii cu titlu particular sau singular ţin dreptul lor de la autorul lor, cu privire numai la un obiect particular. Ei nu succed deci de cât la drepturile şi obligaţiile care afectează lucrul dobêndit de dênşii. Aceştia sunt: cumpărătorul unui lucru determinat faţă cu vêndătorul [2]), cesionarul creanţei, locatarul faţă cu locatorul [3]); legatarii şi donatarii cu titlu particular (*singularum rerum*); creditorii ipotecari sau priveligiaţi, şi în genere toţi acei care exerĭcită un drept al autorului lor asupra unui obiect particular [4]). Representanţii cu titlu particular. Creditorii privilegiaţi sau ipotecari.

Din aceste două categorii de representanţi este una, şi anume aceea a representanţilor universali sau cu titlu universal, căreia art. 1182 este fără îndoeală inaplicabil, fiind că ei nefăcênd aşa dis de cât una şi aceiaş persoană cu autorul lor, sunt neaparat legaţi de actele făcute de acest din urmă. Representanţii universali sau cu titlu universal remân deci sub imperiul dispoziţiei generale a art. 1176, putênd în tot-deauna să dovedească antidatarea actului prin ori-ce mijloace (art. 1198) [5]). Art. 1182 nu se aplică representanţilor universali sau cu titlu universal.

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 475. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 144. T. Huc, VIII, 250. Baudry, II, 829, 908 şi 1919. Veḑi şi autorităţile citate în t. V a lucr. noastre, p. 194, nota 4.—Creditorii chirografari fiind representanţii debitorului de câte ori ei exercită drepturile lui (art. 974), actele sub semnătură privată emanate de la debitorul lor le sunt oposabile, cu toate că nu au dată certă, ei avênd însă facultatea să dovedească că data nu este sinceră. T. Huc, VIII, 250. Laurent, XIX, 325.—In puterea acestor principii, Curtea de casaţie a decis că actele sub semnătură privată emanate de la un falit, înainte de declararea lui în stare de faliment, sunt oposabile masei creditorilor chirografari, chiar când aceste acte nu au dobêndit o dată certă anterioară declarării falimentului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1894, p. 264.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 6 şi Bulet. S-a 1, anul 1896, p. 670. Veḑi şi t. V a lucr. noastre, p. 104 şi 195.

[3]) Veḑi t. V, *loco suprà cit.*

[4]) Veḑi t. V, p. 195. Cpr. Aubry et Rau, II, § 175, p. 96 (ed. a 5-a).

[5]) Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 475. Baudry, II, 1219, *in fine.*

Art. 1882 nu se aplică de cât representanţilor cu titlu particular.

N'au mai rĕmas deci de cât representanţii cu titlu particular, cărora singuri art. 1182 este aplicabil, pentru că altfel el n'ar fi aplicabil nimărui. In consecinţă, prin *terţii* art. 1182 înţelege representanţii cu titlu particular a uneia din părţi. Astfel, dacă presupunem că la 1 ianuar 1901, am vêndut prin act sub semnătură privată, un tablou lui A şi că, la 15 ianuar, am vêndut acelaş tablou lui B, prin act autentic, fără a i-l preda însă (art. 972), B este un terţiu, şi ca atare, va putea să opue lipsa datei certe a primului act de vêndare.

Această interpretare, singură juridică, se justifică prin următoarele consideraţiuni:

1° Regula art. 1182 exista şi în vechiul drept francez şi era înţeleasă tot în acelaş sens [1]); ori, lucrările pregătitoare dovedesc că redactorii Codului actual au înţeles să menţie vechile principii.

2° Scopul art. 1182 fiind de a înlătura fraudele la care ar da loc anti-datarea, în opinia lui Toullier, combătută de toţi autorii cu Merlin în frunte, acest text n'ar avea nici o utilitate, de vreme ce anti-datarea nu poate să jignească de cât pe acei care au tratat cu una din părţi în privinţa lucrului care face obiectul actului sub semnătură privată;

Art. 1441. 3° In fine, art. 1441 de la locaţiune presintă un argument şi mai puternic. Acest text nu este, în adevĕr, de cât o aplicaţie a art. 1182. El presupunênd, în adevĕr, că proprietarul a vêndut lucrul închiriat sau arendat în timpul contractului, obligă pe cumpărător a respecta locaţiunea făcută înainte de vêndare, dacă contractul are dată certă; ori, acest cumpărător este un representant cu titlu particular al proprietarului, şi ca atare, poate să opue lipsa datei certe a contractului de locaţiune [2]).

---

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 749.

[2]) Vedi în acest sens, Thiry, III, 136. Baudry, II, 1219 urm. Arntz, III, 335. Bufnoir, *Propriété et contrat* (1900), p. 767. Vigié, II, 1611. Marcadé, V, art. 1328, No. 3. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 252, text şi nota 110. Demolombe, XXIX, 526 urm. Laurent, XIX, 303 urm. Larombière, IV, art. 1328, No. 2. urm. Merlin, *Quest.*, V° *Tiers*, § 2. Duranton, XIII, 129 urm. Bonnier, 700. Marinier, Revue pratique, anul 1859, p. 413 urm. (*De la date certaine dans les actes sous seing privé*). Troplong, *Hypothèques*, II, 529. Fré-

Am dis că creditorii chirografari nu sunt terţii de câte ori ei exercită drepturile debitorului lor în baza art. 974. Se poate însă întâmpla ca acești creditori să exercite un drept care le este propriu, și atunci ei fiind terţii, art. 1182 le este aplicabil în toată puterea cuvêntului.

Casurile în care creditorii chirografari sunt terţii.

Aceasta se va întâmpla:

1° De câte ori creditorii vor fi în conflict între ei;

2° Când ei urmăresc averea debitorului lor, fie pe cale mobiliară, fie pe cale imobiliară. Actele sub semnătură privată prin care debitorul ar fi înstrăinat totul sau parte din bunurile urmărite, nu pot fi opuse creditorului urmăritor de cât dacă au dobêndit dată certă înaintea procesului-verbal care constată urmărirea mobiliară, sau înaintea transcrierei comandamentului prealabil (art. 497, 514 Pr. civ.) [1]).

Art. 497, 514 Pr. civ.

In cât privește închirierile sau arendările imobilului urmărit făcute de debitor în urma transcrierei comandamentului, vedi art. 516 Pr. civ.

Art. 516 Pr. civ.

Creditorii sunt ei terţii când intervin pe cale de poprire (art. 455 urm. Pr. civ.)? Jurisprudența franceză considerând poprirea ca o aplicare a art. 974 [2]), decide în genere că creditorul care poprește în mâna celor de al treilea o creanță a debitorului sĕu, represintă pe acest din urmă și că, prin urmare, actele sub semnătură privată re-

Creditorii sunt ei terţii când intervin pe cale de poprire? Controversă.

---

minville *Minorité*, I, 519 bis. Planiol, II, 79. Demante et Colmet de Santerre, V, 291 bis. II. Répert. Sirey, *Ayant-cause*, 64 urm. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, I, 347. Ricci, *Delle prove*, 120 urm. T. Huc, VIII, 248. Cas. fr. D. P. 46. 1. 289. Sirey, 46. 1. 679. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1879, p. 884. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1891, No. 3.

[1]) Art. 514 Pr. civ. isbește de nulitate nu numai înstrăinările directe, dar și acele indirecte, precum ar fi, de exemplu, ipotecarea imobilului urmărit, sau constituirea asupra lui a unui drept real, servitute, usufruct, etc. de natură a micșora gagiul creditorului urmăritor. Este adevarat că tribunalul din Vaslui a decis contrariul în privința ipotecei, însă această sentință face o greșită aplicare a principiilor de drept. Vedi critica ce am făcut acestei sentințe în *Curierul judiciar* din 25 ianuar 1901, No. 7. Cpr. și G. G. Mironescu, *Revis. C. de proced. civilă* (Bucureşti, 1901), p. 168, nota 219, care se referă la sus-dișa noastră adnotație.

Art. 514 Pr. civ.

[2]) „Considerând dice o decisie a Curței de casație din Francia, că, în privința terţiului poprit, poprirea este exercițiul dreptului ce art. 974 acordă creditorilor de a exercita drepturile și acțiunele debitorului lor, etc.“. D. P. 78. 1. 473.

cunoscute de dênsul pot fi opuse creditorului popritor [1]). Poprirea neavênd însă nici o legătură cu art. 974 [2]), trebue să decidem că actele de înstrăinare ale debitorului poprit nu vor putea fi opuse creditorului popritor de cât sub condiția de a avea dată certă [3]).

Acțiunea pauliană. Art. 975. Controversă.

Dacă creditorii, în loc de a urmări direct un bun al debitorului lor, cer pe calea acțiunei pauliane anularea actelor frauduloase făcute de dênsul (art. 975), ei trebue să dovedească, conform art. 1182, că creanța lor avea o dată certă anterioară actului atacat [4]).

Cesionarul unei creanțe este el un terțiu? Controversă.

Ce trebue să decidem în privința cesionarului unei creanțe? Cu toată controversa ce există și asupra acestui punct, vom decide că cesionarul este un terțiu față cu cedentele, căci el fiind un representant cu titlu particular, am vĕdut că art. 1182 are tocmai de scop de a apara pe acești representanți contra anti-datărilor frauduloase, care sunt așa de comune în actele sub semnătură privată. Cesionarul unei creanțe sau ori cărui alt obiect incorporal este terțiu întocmai ca și dobênditorul unui imobil sau unui mobil corporal [5]).

Art. 1394.

Cesiunea de creanță fiind însă, în legea noastră, supusă transcrierei (art. 1394), art. 1182 nu va deveni aplicabil de cât în lipsa acestei formalități [6]).

Mărginirea regulei prescrisă de art. 1182.

Regula art. 1182 fiind astfel cunoscută, trebue să arătăm mărginirile ce ea sufere în unele casuri. Astfel, în

---

[1]) Cpr. C. Lyon. Sirey, 74. 2. 225 și nota lui A. Rodière. Répert. Sirey, *Ayant-cause*, 153 urm. Roger, *Saisie-arrêt*, 568, etc.

[2]) Vedi t. V, p. 199. Cpr. T. Huc, VII, 185.

[3]) T. Huc, VIII, 251. Larombière, IV, art. 1328, No. 22. Laurent, XIX, 324. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 257, nota 122. C. Gand. *Pasicrisie belge*, 91. 2. 85. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1882, p. 289.

[4]) Vedi t. V, p. 244, 245. T. Huc, VII, 219 și VIII, 251. Cu toate acestea, chestiunea este controversată. Vedi t. V a lucr. noastre, p. 245, nota 2.

[5]) Larombière, IV, art. 1328, No. 21. Troplong, *Vente*, II, 920 și *Hypothèques*, II, 535. Duvergier, *Vente*, II, 224. Demolombe, XXIX, 337 urm. Laurent, XIX, 313. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 254, text și nota 113. Cpr. și Ricci, *Delle prove*, 122.—*Contrà*. C. Bordeaux și Limoges. Sirey, 41. 2. 53. Sirey, 42. 2. 313. Vedi și nota lui Rodière în Sirey, 74. 2. p. 226 urm.

[6]) Cpr. Laurent, XIX, 313, *in fine*.

materie imobiliară, formalitatea transcrierei, prevĕdută de art. 722 Pr. civ., sustrage de la teoria datei certe toate actele translative de proprietate imobiliară, sau de drepturi reale susceptibile de a fi ipotecate, sau avênd de obiect renunțări la aceleași drepturi ; toate actele prin care se constitue o anticreză, o servitute, un drept de usufruct sau de locuință (abitațiune), un amanet (art. 728 bis Pr. civ.), sau avênd de obiect renunțări la aceleași drepturi ; cesiunele de venituri pe un timp mai mare de doi ani ; contractele de arendă sau de închiriere pe un timp mai mare de doi ani ; cesiunile de creanță și chitanțele de chirie sau arendă pe doi ani viitori (art. 1394 C. civ.), etc. [1]).

Intre două persoane care revendică drepturi asupra aceluiaș imobil, preferința nu se va da după data actului, ci după acea a transcrierei lui. Prin urmare, partea care cea d'intăi va fi îndeplinit formalitatea transcrierei, va fi preferată, chiar dacă actul celei-lalte părți ar avea o dată anterioară. Data certă nu'și va relua imperiul sĕu de cât în lipsa transcrierei ambelor acte. Deci, în caz de conflict între doi dobênditori ai aceluiaș imobil de la acelaș vênzĕtor, prin acte sub semnătură privată din care nici unul n'ar fi fost transcris [2]), acela va fi proprietar a cărui act ar fi dobêndit cel întăi dată certă [3]).

In materie mobiliară, teoria certitudinei legale a datei este de asemenea mărginită prin prescripția instantanee (art. 1909). Deci, dacă presupunem că acelaș mobil corporal a trecut pe rênd la două persoane deosebite, proprietatea va aparține aceluia din dobênditori pus mai întăi în posesiunea lucrului, dacă posesiunea lui este de bună credință, chiar dacă titlul sĕu ar avea o dată mai recentă (art. 972, 1909). Teoria datei certe va deveni însă aplicabilă îndată ce lucrul n'a fost predat nici unuia din cumpărători [4]). Art. 1909.

---

[1]) Cpr. în privința art. 1394 C. civ. Cas. rom., 17 Oct. 1900 (decisie la care am luat și noi parte). *Curierul judiciar* din 1900, No. 74 și *Dreptul* din 1900, No. 71.

[2]) Este de observat că, după procedura civilă revisuită la 1900, și actele sub semnătură privată pot fi transcrise (art. 724 bis). Vedi și *suprà*, p. 166, nota 4. Art. 724 bis Pr. civ.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1222. T. Huc, VIII, 249.

[4]) Baudry, T. Huc, *loco suprà cit.*

Cele-lalte două mărginiri ce sufere teoria datei certe sunt, după cum am vĕḑut, relative la chitanţele redactate sub semnătură privată şi la actele constătând convenţiuni comerciale. (Veḑi *suprà*, p. 178, 179).

Despre formalităţile cerute în privinţa unor acte sub semnătură privată.

Am vĕḑut, *suprà*, p. 170, că nici o formalitate nu este prescrisă în privinţa actelor sub semnătură privată, afară de semnătura manuscrisă a părţei care atestă consimţĕmêntul ei.

Prin excepţie însă, legea prescrie oare care formalităţi în privinţa *convenţiilor sinalagmatice* (art. 1179) şi în privinţa *unor convenţii unilaterale* (art. 1180, 1181).

1° Regulele prescrise în privinţa actelor sub semnătură privată menite a constata convenţiuni sinalagmatice. Formalitatea dublului original.

Art. 1179.—Actele sub semnătură privată, care cuprind convenţiuni sinalagmatice, nu sunt valabile dacă nu s'au făcut în atâtea exemplare originale câte sunt părţi cu interes contrar. Este de ajuns un singur exemplar original pentru toate persoanele care au acelaş interes.

Fie care exemplar trebue să facă menţiune de numĕrul originalelor ce s'au făcut.

Cu toate acestea, lipsa de menţiune că originalul s'au făcut în numĕr îndoit, întreit, etc., nu poate fi opusă de acela care a executat din parte-i convenţiunea constatată prin act. (Art. 943, 1167, 1190, 1197 C. civ. Art. 1325 C. fr.).

După art. 1179, actele sub semnătură privată care constată convenţii sinalagmatice sau bilaterale (art. 943), precum ar fi, de exemplu, vĕnḑarea, locaţiunea, societatea, transacţiunea, împărţeala, compromisul [1]), etc., trebue, pentru a fi valide, ca instrumente probatorii, să fie făcute în atâtea exemplare originale [2]) câte sunt părţi cu interes contrar sau opus, două cel puţin sau mai multe. Fie-care

---

[1]) Cpr. C. Paris. Sirey, 92. 1. 493.

[2]) Legea cere, în adevĕr, să se facă pentru fie care parte un exemplar *original*, ear nu câte o copie de pe original. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, consid. de la p. 182. Pand. fr., *Double écrit*, 128 urm.

exemplar trebue să facă menţiune de numĕrul originalelor ce s'au făcut şi să fie semnat de toate părţile contractante [1]).

Origina art. 1179.

Necesitatea în care se găsesc părţile de a încheia mai multe exemplare în privinţa convenţiilor care crează interese opuse, nu datează de mult. Această formalitate a fost introdusă de parlamentul din Paris prin o serie de decisiuni din care cea mai veche este din 30 august 1736 [2]).

Motivele acestei regule.

In convenţiile sinalagmatice, fie-care parte contractantă avênd drepturi şi îndatoriri reciproce, este necesar ca fie-care să aibă un act la dispoziţie pentru a'şi dovedi dreptul sĕu ; căci dacă n'ar exista de cât un singur original, acela care l'ar avea în posesiunea sa ar putea să'l dea la o parte şi să pue pe cei-lalţi în imposibilitate de a'şi dovedi drepturile lor. Stăpân absolut al situaţiei, acel care ar deţinea singurul act menit a stabili raportul juridic, ar putea să dea curs convenţiei sau s'o desfiinţeze, neexistând în specie altă dovadă, ceea ce neaparat ar constitui o inegalitate între diferitele părţi contractante, inegalitate pe care legiuitorul a voit s'o înlăture, dând fiecărei părţi putinţa de a dovedi convenţia prin producerea exemplarului care se găseşte în mâna sa.

Ordine publică.

Motivele legei sunt deci destul de puternice şi lasă a înţelege că această regulă interesează ordinea publică ; de unde se trage conclusia firească că părţile n'ar putea să deroage de la dênsa, convenind, bună oară, că un singur original va fi suficient pentru toate părţile (art. 5) [3]).

---

[1]) Cpr. art. 126 C. german, citat *suprà*, p. 171, nota 1 şi *infrà*, p. 191, nota 1. — Lipsa semnăturei într'un contract sinalagmatic a unei părţi ce 'şi iea o obligaţie prin el, atrage nulitatea actului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 363.

[2]) Cpr. Planiol, II, 1193. Vigié, II, 1595. Thiry, III, 383. Bonnier, 684. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 330, § 279 (p. 512, § 715 din ed. a 2-a). Pand. fr. *Double écrit*, 4 urm. Laurent, XIX, 207. Demolombe, XXIX, 383.—Este însă de observat că vechia jurisprudenţă cerea formalitatea dublului original nu numai pentru dovedirea, dar încă pentru validitatea contractului sinalagmatic, ceea ce necontestat era o eroare, de vreme ce convenţiile devin perfecte prin simplul consimţĕmênt al părţilor. Cpr. Laurent, *loco cit.* Toullier D., IV, partea II, 313. Bonnier, 684. Marcadé, V, art. 1325, No. 1. Veţi şi *infrà*, p. 197.

[3]) Cpr. Planiol, II, 1194. Baudry, II, 1196.

Art. 1900. Omisiunea acestei formalităţi nu se acopere de asemenea prin prescripţia de ₫ece ani, statornicită de art. 1900 [1]).

Cu toate acestea, Codul italian a eliminat art. 1179, şi unii autori aprobă această inovaţie [2]).

Conformitatea tuturor originalelor. Pentru ca actul sub semnătură privată constătând convenţii sinalagmatice, făcut în atâtea exemplare câte sunt şi părţi cu interese opuse, să fie valid, se cere în principiu ca toate originalele să fie conforme [3]). Deosebirile, care ar fi privitoare numai la redacţie şi n'ar schimba sensul convenţiei, n'ar împiedica însă actul de a fi valid. Mai mult încă, dacă lipsa de conformitate, care ar atinge fondul convenţiei, ar fi resultatul fraudei imputabile uneia din părţi, această parte n'ar putea să se prevaleze de iregularitatea care ar fi opera ei, şi actul şi-ar primi în totul executare [4]).

Facerea unui exemplar pentru fie-care parte având un interes opus. Legea nu cere ca să se facă atâtea exemplare câte părţi figurează în convenţie, ci numai câte părţi au un interes opus. Toţi acei care au un interes comun se pot mulţămi cu un singur exemplar. Ast-fel, dacă presupunem că trei co-proprietari a unei moşii o împart între dênşii, luând fie-care câte un lot, actul de împărţeală se va face în trei exemplare [5]). Dacă însă aceşti trei co-proprietari, înainte de împărţeală, s'au hotărît a'şi vinde moşia lor unei a treia persoane, actul de vênd̦are se va face numai în doue exemplare, unul pentru cumpărător şi cel-lalt pentru cei trei vênd̦ători, care, în această vênd̦are, n'au interese opuse, ci un interes comun [6]).

---

[1]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 235. Duranton, VIII, 165. Demolombe, XXIX, 74. Répert. Sirey, *Double écrit*, 145. Vom vedea că aceiaş soluţie este admisă şi în privinţa formalităţei prescrise de art. 1180. Vedi *suprà*, p. 77 şi *infrà*, p. 208, 209.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 238 şi *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, 1, p. 256. Aceiaş soluţie este admisă şi în alte legislaţiuni, de ex., în acea germană, austriacă, spaniolă, portugheză, neerlandeză, etc. Cpr. Répert. Sirey, *Double écrit*, 149 urm.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Duble écrit*, 143 urm. Laurent, XIX, 213.

[4]) Massé, *Dr. comm.*, IV, 2421. T. Huc, VIII, 240. Demolombe, XXIX, 412. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 229, 230. Cas. fr. Sirey, 59. 1. 611.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1885, p. 403.

[6]) De asemenea, dacă presupunem că mai multe persoane au făcut împreună un act de societate *prin un act sub semnătură*

Fie-care exemplar trebue să fie semnat de toate părţile contractante. In practică se întâmplă însă adese-ori că fie-care parte dă celei-lalte un act semnat de dênsa, fără a semna exemplarul ce ea păstrează ca dovadă a obligaţiunei, aşa precum prevede anume art. 126 din noul Cod german [1]). Astfel, actul ce eu păstrez este semnat de d-ta, ear actul d-tale este semnat de mine. Convenţia sinalagmatică este ast-fel descompusă în două obligaţii unilaterale, care stau faţă în faţă. Semnarea fie-cărui original de toate părţile contractante.

Aceasta une-ori poate fi suficient, pentru că actul ce fie-care parte posedă conţine mărturisirea existenţei convenţiunei, mărturisire făcută de fie-care parte, care dovedeşte existenţa convenţiei [2]).

Această practică nu este însă fără inconvenient. In adevĕr, se poate întâmpla ca cea-laltă parte să fi perdut exemplarul sĕu şi că eu să fi încetat din viaţă, lăsând un moştenitor care nu are nici o cunoştinţă despre convenţia constatată prin act. In asemenea caz, dacă partea supraviĕţuitoare cere executarea convenţiei, pe baza originalului care se găseşte în mânele moştenitorului meu, acest din urmă va putea de bună credinţă să opue că acest exemplar nefiind învestit cu iscălitura mea, ci numai cu aceea a celei-lalte părţi, convenţia a putut să rĕmâe în stare de proect; căci nimic nu dovedeşte că eu am sem-

---

privată, va trebui un exemplar pentru fie-care asociat. Dacă însă societatea tratează cu un alt treilea, două exemplare vor fi suficiente, unul pentru cel de al treilea şi cel-lalt pentru toţi asociaţii, fiind că toţi au un interes comun, şi aceasta chiar dacă societatea n'ar forma o persoană juridică. Cpr. T. Huc, VIII, 239. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 229. Demolombe, XXIX, 408. — De asemenea, femeea care contractează o dată cu barbatul sĕu şi care nu se obligă a plăti de cât jumatate din preţ, se consideră ca având cu dênsul un interes comun, şi nu are nevoe de un exemplar special. Cas. fr. D. P. 80. 1. 330. T. Huc, VIII, 239. Demolombe, XXIX, 409. Larombière, IV, art. 1325, No. 23. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 229.—*Contrà*. Cas. fr. Sirey, 55. 1. 94.

[1]) „Dacă contractul a fost încheiat în mai multe originale, ţice acest text, este de ajuns ca fie-care parte să semneze originalul ce se remite celei-lalte părţi“ “*Werden über den Vertrag mehrere gleichlautende Urkunden aufgenommen, so genügt es, wenn jede Partei die für die andere Partei bestimmte Urkunde unterzeihnet*“. Vedi şi *suprà*, p. 171, nota 1. Art. 126 C. german.

[2]) Cpr. C. Rennes. Sirey, 70. 2. 314. D. P. 74. 5. 433.

nat exemplarul celei-lalte părți, care de-o-camdată nu se produce, fiind că'l presupunem perdut. El va putea deci să refuse executarea convenției, ca nefiind dovedită din partea mea. Eată pentru ce practica care s'a introdus lasă de dorit și este mult mai bine ca fie-care original să fie semnat de toate părțile contractante [1]).

Mențiunea numĕrului originalelor.

Legea nu se mulțămește a cere atâtea exemplare câte părți există cu interese opuse, ci mai cere încă ca fie-care original să facă mențiune de numĕrul originalelor încheiate: făcut în dublu, triplu exemplar sau original, etc. [2]).

Această mențiune, pe care legea o cere sub pedeapsă de nulitate, ca și confecțiunea exemplarelor multiple, este singurul mijloc de a stabili că dispozițiile legei au fost observate și că s'au făcut originalele cerute. Fără această mențiune, una din părți ar fi putut distruge exemplarul încredințat ei și pretinde că n'a avut nici unul; ori, această fraudă devine cu neputință îndată ce fie-care din originale semnate de toate părțile, constată numĕrul lor.

Acoperirea nulității care resultă din lipsa mențiunei originalelor.

Cum se acopere nulitatea care resultă din lipsa mențiunei originalelor? De câte-ori s'au observat dispozițiile legei, făcêndu-se atâtea originale câte sunt părți cu interese opuse, și nu s'a făcut însă mențiune despre toate originalele, viciul care resultă din lipsa acestei mențiuni poate să se acopere în două casuri:

1° Când una din părți a executat convenția în ceea ce o privește (art. 1179, § ultim); faptul executărei de bună voe fiind cea mai bună dovadă a conclusiunei contractului [3]). Executarea convenției acopere, după părerea

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1195. Planiol, II, 1196. T. Huc, VIII, 240.

[2]) Cerințele legei n'ar fi deci indeplinite dacă fie-care original ar menționa numai că s'au făcut atâtea exemplare câte sunt părți cu interese opuse, fără a se arata însă numĕrul real al originalelor care ar fi fost făcute, afară de casul când ar exista numai două părți. Cpr. Demolombe, XXIX, 420. Laurent, XIX, 215. T. Huc, VIII, 240. C. Orléans. D. P. 61. 5. 382. — Vedi însă Aubry et Rau (VIII, § 756, p. 230), după care mențiunea că s'au făcut atâtea originale ar fi în toate casurile suficientă. Cpr. și Trib. Langres. D. P. 1900. 2. 422.

[3]) Cpr. C. Paris. Sirey, 92. 1. 493. Trib. Ilfov. *Dreptul*, din 1901, No. 26 și *C. judiciar* din acelaș an, No. 56.—Dacă faptul executărei este comun ambelor părți, nulitatea este acoperită în privința amêndurora. T. Huc, VIII, 244. Baudry, II, 1200.

generală, nu numaĭ nulitatea care resultă din lipsa menţiunei originalelor, dar şi acea care resultă din nefacerea originalelor într'un număr suficient (art. 1167, § 2) [1].

2° Când toate originalele sunt produse, căci de şi legea n'o spune anume, totuşi aceasta este cea mai bună dovadă a redacţiunei lor. Faptul, în specie, fiind patent, scuteşte de ori-ce dovadă [2].

Casul în care actul ar prevedea că s'a făcut numărul de exemplare cerut, de şi în realitate nu s'ar fi făcut de cât unul.

Ce trebue să decidem în caz când actul ar prevedea că s'au făcut atâtea exemplare câte părţi sunt cu interes opus, însă în realitate nu s'a redactat de cât un singur exemplar, pus la dispoziţia uneia din părţi, care a voit să rămâe stăpână a situaţiei? Infăţişarea unui atare act ar lasa a se presupune, până la dovada contrară, că el a fost redactat în numărul de originale cerute, fie-care din părţi fiind însă admisă a dovedi că actul n'a fost făcut conform cerinţelor legei. Dacă însă se dovedeşte [3] sau se recunoaşte că actul n'a fost redactat de cât într'un singur exemplar, el este nul [4], afară de casul în care exemplarul

---

Partea care produce actul neregulat în justiţie, nu poate să invoace lipsa menţiunei originalelor, pentru că a produce un act în justiţie este a cere executarea lui. Laurent, XIX, 229. Demante et Colmet de Santerre, V, 288 bis VI.

[1]) Cpr. Laurent, XIX, 232. Demolombe, XXIX, 415 şi 435. Bonnier, 686. Répert. Sirey, *Double écrit*, 129 urm. F. Herman, III, art. 1325, No. 124 urm. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 232, text şi nota 39. Marcadé, V, art. 1325, No. 2. Larombière, IV, art. 1325, No. 23. T. Huc, VIII, 244. Cas. fr. D. P. 74. 1. 263. D. P. 54. 1. 392. Sirey, 52. 1, 385. C. Riom. Sirey, 56. 2. 273. D. P. 56. 2. 223.—*Contrà*. C. Bruxelles. Répert. Dalloz, *Vente*, 78, nota 1.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 84. 1. 38. Planiol, II, 1204. Thiry, III, 129. Pand. fr., *Double écrit*, 184.—Vedi însă Demante et Colmet de Santerre, V, 288 bis VI.

[3]) Această dovadă nu se poate face prin mărturi sau presumţiuni, căci atunci s'ar dovedi în contra actului, ceea ce este oprit de art. 1191; ci numai prin acte scrise, mărturisire şi jurământ. Cpr. Laurent, XIX, 216. Larombière, IV, art. 1325, No. 28. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 1665. Cpr. şi Trib. Langres. D. P. 1900. 2. 422, 423.

[4]) T. Huc, VIII, 243. Laurent, XIX, 529. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 230, şi toţi autorii.—Vedi însă Baudry (II, 1199), care revenind asupra primei sale opiniuni, susţine în ultimele ediţii că numai pluralitatea exemplarelor este prescrisă sub pedeapsă de nulitate, nu însă şi menţiunea numărului originalelor ce s'au făcut.

semnat de părți ar fi fost depus în mânele unui al treilea, ales de dênsele și însărcinat cu pastrarea lui în interesul tuturor [1]).

Eată deci un mijloc, care scutește pe părți de obligația de a redacta mai multe exemplare și care le asigură o posiție egală, de oare-ce fie-care din ele poate să recurgă la exemplarul depus.

Actele la care art. 1179 este aplicabil.

Care sunt actele cărora art. 1179 este aplicabil? Textul rĕspunde: *la actele sub semnătură privată, care cuprind convenții sinalagmatice*, și vom adăoga: numai la ele. Astfel, actul sub semnătură privată care constată o vêndare [2]), un schimb, un contract de locațiune, o împărțeală, un compromis, etc., va trebui să fie redactat în atâtea exemplare originale câte sunt și părți cu interese opuse. Pluralitatea exemplarelor nu este însă cerută în privința convențiilor care constată un împrumut, o fidejusiune (convenție unilaterală [3]), etc. și chiar un comodat, un deposit, un amanet, un mandat, convenții unilaterale, pe care fără cuvênt unii le numesc contracte sinalagmatice imperfecte [4]).

Contr. sinalagmatice perfecte.

Art. 1179 nu se referă deci de cât la contractele sina-

[1]) Cpr. Planiol, II, 1201. T. Huc, VIII, 243. Laurent, XIX, 236, 237. Demolombe, XXIX, 442. Larombière, IV, art. 1325, No. 42. Bonnier, 687. Fuzier-Herman, III, art. 1325, No. 70 urm. Baudry, II, 1204. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 234, text și nota 43. Cas. fr. și C. Paris. Sirey, 71. 1. 191. Sirey, 77. 2. 134. D. P. 77. 1. 447.—*Contrà.* C. Caen. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4077, nota 1. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2419.

[2]) Un act de vêndare sub semnătură privată nu poate, în adevĕr, fi considerat ca producênd o legătură juridică între părți, dacă nu este făcut în dublu exemplar, purtând fie care din ele mențiunea îndeplinirei acestei formalități, și dacă nu este subscris de ambele părți contractante. Moștenitorii pretinsului vêndĕtor sunt în drept a se prevala de această nulitate, afară numai dacă cumpărătorul va dovedi că convențiunea s'a executat de autorul lor. C. București. *Dreptul* din 1890, No. 24. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 181. C. Galatz, *Dreptul* din 1890, No. 23. — S'a decis însă, cu drept cuvênt, că actul de vêndare este valabil, cu toate că nu este semnat de una din părți, când prin alte probe, și mai cu samă prin autenticitatea dată lui de tribunal, se stabilește consimțêmêntul acelei părți. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 1409.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Double écrit*, 87 urm.

[4]) Vedi t. V a lucr. noastre, p. 11, nota 1.

lagmatice așa dise *perfecte* [1]). Cu alte cuvinte, pluralitatea exemplarelor se aplică exclusiv numai contractelor sinalagmatice propriu dise, adecă al căror caracter esențial este de a produce în acelaș timp două obligațiuni principale corelative, care 'și servesc reciproc de causă [2]).

Bilanțul format cu ocasia lichidărei unei asociațiuni.

Astfel, bilanțul format cu ocasia lichidărei unei asociațiuni, și semnat de parte, nu este supus formalității dublului original, dacă nu cuprinde obligații reciproce; el este însă supus formalității bunului și aprobat (art. 1180), dacă nu este scris de mâna acelui care l'a sub-semnat [3]).

Inaplic. art. 1179.

Art. 1179 nu se aplică de asemenea, după părerea generală, nici contractelor sinalagmatice propriu dise, de câte ori una din părți își execută în totul obligația sa în momentul formărei contractului, pentru că, în acest caz, partea în folosul căreia executarea a avut loc, nu mai are nici o pretenție contra celei-lalte; dreptul său fiind stâns, ea nu mai are nevoe de titlu pentru a'l stabili, și în asemenea caz, va fi de ajuns ca un original să fie remis numai părței către care obligația n'a fost adusă la îndeplinire. Astfel, dacă presupunem că, într'o vêndare, cumpărătorul a plătit imediat prețul, vêndętorul ne mai avênd

Casul în care una din părți și-a executat oblig. în momentul formărei contractului. Inaplicarea art. 1179.

---

1) Prin urmare, art. 1179 nu se aplică făgăduințelor unilaterale de a cumpăra sau de a vinde (Laurent, XIX, 220. T. Huc, VIII, 239. Demolombe, XXIX, 397. Larombière, IV, art. 1325, No. 19. Troplong, *Vente*, I, 114 urm. Marcadé, V, art. 1325, No. 4. Pand. fr., *Double écrit*, 122 urm.), convențiilor de asigurare pe viață, care pot în mod valid fi constatate prin o poliță de asigurare semnată numai de asigurător (C. Paris. D. P. 91. 2. 273. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 632), convenției prin care cine-va s'ar obliga a garanta o obligație (fidejusiune) (C. Alger. D. P. 79. 2. 224); prin care se dă mandat de a contracta un împrumut, etc. Cpr. T. Huc, VIII, 239. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 226, 227.

Actele cărora art. 1179 nu este aplicabil.

2) Cpr. Demolombe, XXIX, 392 urm. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 226. Laurent, XIX, 218 urm. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 226. Bonnier, 691. T. Huc, VIII, 238. Baudry, II, 1201. Thiry, III, 126. Vigié, II, 1596. Mourlon, II, 1547. Planiol, II, 1197. Fuzier-Herman, III, art. 1325, No. 3 urm. Larombière, IV, art. 1325, No. 11. Marcadé, V, art. 1325, No. 4. Demante, V, 288 bis VIII. Arntz, III, 319, și toți autorii. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1873, p. 115.

3) Cpr. Trib. Ialomița. *Dreptul* din 1885, No. 56. Pand. fr., *Double écrit*, 101 urm. Vedi și *infrà*, p. 204, text și nota 3.

nici un drept de executat contra cumpărătorului, un singur original, carele se va remite acestui din urmă, va fi de ajuns pentru ca el să'şi poată exercita dreptul său contra vênd̦ătorului în privinţa lucrului vêndut [1]).

Casul în care un contract unilateral dă loc la oblig. reciproce. Aplicarea art. 1179.

In sens invers, se poate întâmpla ca contractul să fie unilateral, şi cu toate acestea el să dea loc la obligaţiuni reciproce. Astfel, împrumutul bănesc este un contract unilateral, care nu obligă de cât pe acela care se împrumută. Dacă însă acest din urmă a constituit împrumutătorului un amanet, el a încheiat cu dênsul un al doilea contract unilateral, care nu obligă de cât pe creditorul amanetar, detentor al lucrului altuia. Ori, ambele obligaţii, care derivă din acest îndoit contract, sunt reciproce, acel care a devenit creditor în virtutea împrumutului fiind debitor în virtutea amanetului. Operaţia va trebui deci să fie constatată prin un act încheiat în dublu exemplar [2]).

Stipul. unui onorariŭ în materie de mandat sau de deposit.

Acelaş lucru se va întâmpla de câte ori mandatarul sau depositarul va fi stipulat un onorariŭ.

Se poate deci ca să existe reciprocitate de obligaţiuni în urma unor contracte unilaterale, după cum şi un contract sinalagmatic prin natura sa poate da loc numai la o obligaţie unică.

Materie comercială. Neaplicarea art. 1179. Controversă.

In fine, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, vom decide că art. 1179 nu se aplică la convenţiile sinalagmatice încheiate în materie comercială, de şi art. 46 din Codul de comerţ menţionează între dovedi actele sub semnătură privată, pentru că, în materie comercială, partea care nu are un original în mână nu este redusă, ca în materie civilă, a se referi la mărturisirea adversarului sau a'i deferi jurământul, ci are toate probele la dispoziţia sa (art. 46 C. com.). La ce ar mai servi forma titlului, atunci când acest titlu nu mai este necesar. Prin art. 1179, legiuitorul a voit să creeze pentru toate

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1883, p. 311 şi Bulet. 1890, p. 334. C. Galatz şi Bucureşti. *Dreptul* din 1890, No. 23 şi 24. C. Bruxelles şi Bordeaux. *Pas. belge*, 1834. 2. 135. D. P. 90. 2. 15. Thiry, III, 126. Planiol, II, 1197. Baudry, II, 1201. Mourlon, II, 1548. T. Huc, VIII, 238. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 227, 228.

[2]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 90. 1. 257. D. P. 87. 1. 264. Planiol, Baudry, *loco suprà cit.* T. Huc, VIII, 238.

părţile o poziţie egală şi să împiedice pe una din ele a constrînge pe cea-laltă la o executare pe care aceasta din urmă n'ar putea s'o ceară, lucru care este cu neputinţă în materie comercială, părţile putînd recurge la alte dovedi [1]).

Astfel, poliţele de asigurare sunt valabile, chiar dacă sunt făcute într'un singur exemplar [2]). Poliţe de asigurare.

Art. 1179 nu se aplică nici societăţilor anonime şi în comandită prin acţiuni, fiind că aceste societăţi trebuind neaparat să fie constituite prin acte autentice (art. 88 C. com.), textul nu se aplică de cât la convenţiile încheiate *sub semnătură privată*. Societăţi anonime şi în comandită.

Cât pentru asociaţiile în participare, pentru care legea cere neaparat un act scris (art. 256 C. com.), ele vor fi supuse formalităţei prevĕdute de art. 1179, de câte ori vor fi constatate prin un act sub semnătură privată [3]). Asociaţii în participare.

Care este consecinţa omisiunei acestei formalităţi? Actul *nu este valid*, respunde textul, ceea ce însemnează că nu însuş convenţia este nulă, după cum hotărea vechia jurisprudenţă a parlamentelor (vedi *suprà*, p. 189 nota 2), ci numai actul, adecă instrumentul de probaţie menit a o constata [4]); de unde resultă că convenţia va trebui să fie exe- Consecinţele omisiunei formalităţei edictate de art. 1179.

---

[1]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 56. Pardessus, *Dr. comm.*, I, 245. Bédarride, *Achats et ventes*, 341. Acollas, II, p. 939. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 235. Bonnier, 693. Duranton, XIII, 149. Larombière, IV, art. 1325, No. 36. Fuzier-Herman, III, art. 1325, No. 49 urm. C. Trèves, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4022, nota 1. C. Lyon. *La Loi* din 4 april 1890 şi D. P. 91. 2. 80. Cpr. şi Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1892, p. 632. Répert. Sirey, *Double écrit*, 53 urm. — *Contrà*. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2416. Pand. fr., *Double écrit*, 64 urm.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1892, p. 632.—Vedi însă C. Agen. *Pand. Période*. 90. 2. 50.

[3]) Vedi *suprà*, p. 190, nota 6.

[4]) Această nulitate poate fi invocată de fie care parte, nu însă şi de cei de al treilea. Laurent, XIX, 226. Pand. fr., *Double écrit*, 195 şi 202. Bonnier, 692. C. Rennes. D. P. 78. 2.125. Sirey, 79. 2. 197.—Curtea de casaţie din Francia a decis (22 oct. 1900), că debitorul cedat, care n'a intervenit la actul de cesiune de creanţă, este un terţiu, şi ca atare, nu poate opune cesionarului nulitatea resultând din faptul că actul de cesiune n'a fost făcut în dublu exemplar (vedi *C. judiciar*, din 1901, No. 22 şi *Pand. Période.*, 1901. 1. 128. D. P. 1901. 1. 69); însă această soluţie este criticată de Persoanele care pot invoca lipsa dublului original.

cutată, dacă ea poate fi dovedită prin alte mijloace, de exemplu, prin mărturisirea părței adverse, prin jurământ, prin martori și presumțiuni, de câte ori va fi vorba de o sumă mai mică de 150 lei, și chiar de o sumă mai mare, dacă există un început de dovadă scrisă.

Această soluție este generalmente admisă atât în doctrină cât și în jurisprudență, și nu este combătută de cât de Demolombe [1]), care, pentru a ajunge a susține că însăș convenția este nulă, se întemeiază mai cu samă pe vechea jurisprudență și pe lucrările pregătitoare [2]). Doctrina ilustrului profesor de la Caen trebuește însă respinsă pentru următoarele motive :

1° Sub Codul actual, convențiile sunt în genere independente de actele redactate spre a servi de probă, și nulitatea actului, adecă a instrumentului de probație, nu împedică convenția de a fi validă ;

2° Art. 1179 vorbind atât de convenție cât și de act, anulează numai actul, nu însă și convenția. „*Actele* sub semnătură privată, care cuprind convenții sinalagmatice, *nu sunt valabile dacă....* etc.“, dice textul ;

3° Art. 1179 făcênd parte din capit. probelor, secția care se ocupă despre proba scrisă, în acest capitol nu este vorba de fondul obligațiilor, de causele de anulare ale convențiilor, ci numai de actele scrise menite a le dovedi. Conclusia firească și juridică este deci că numai actul redactat pentru constatarea convenției este nul, nu însă și convenția, care remâne validă, dacă va putea fi probată prin alte mijloace [3]).

---

amicul nostru I. N. Cesărescu (*Curierul judiciar*, *loco cit.*, p. 176), dar fără cuvênt, pentru că debitorul cedat este necontestat un terțiu din punctul de vedere al art. 1393 ; căci el fiind interesat a ști cui datorește, este în drept să considere pe cedent încă ca titularul creanței, cât timp cesiunea nu 'i-a fost notificată sau n'a fost acceptată de dênsul. Cpr. Baudry et Saignat, *Vente*, 788, 789, p. 713 (ed. a 2-a din 1900). Vedi și T. Huc, *Tr. th. et pratique de la cession et de la transmission des créances*, I, 299 și II, 362.

[1]) Demolombe, XXIX, 421 urm.

[2]) Expunerea de motive a lui Bigot-Préameneu și raportul lui Jaubert la Tribunat. Vedi Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 330, nota 6 (p. 513, § 715, nota 6 din ed. a 2-a).

[3]) Cpr. Thiry, III, 127. Baudry, II, 1202, 1203. Planiol, II, 1199. Arntz, III, 321. Laurent, XIX, 227. Toullier D., IV,

Actul care nu îndeplineşte cerinţele art. 1179, poate servi ca început de probă scrisă. Controversă.

Din împrejurarea că actul care nu îndeplineşte cerinţele art. 1179 este nul, s'ar părea logic de a conchide că el este lipsit de ori-ce putere. Cu toate acestea, atât doctrina cât şi jurisprudenţa sunt aproape unanime pentru a decide că, de şi un asemenea act nu poate face o dovadă complectă despre convenţia ce el constată, totuşi el constitue un început de probă scrisă, care poate fi complectat prin alte dovedi, precum presumţiuni, marturi, jurământ supletor, etc. [1]).

---

partea II, 318. T. Huc, VIII, 241, 242. Bonnier, 689. Marcadé, V, art. 1325, No. 1. Demante, V, 288 bis I. Répert. Sirey, *Double écrit*, 94 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 330, nota 6 (p. 513, nota 6 din ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 231, text şi nota 36. Vigié, II, 1598. Mourlon, II, 1552. Larombière, IV, art. 1325, No. 39. Cas. fr. şi C. Amiens. D. P. 74. 1. 263. Sirey, 74. 1. 360. D. P. 76. 2. 201. Sirey, 75. 2. 333. C. Bucureşti şi Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1888, No. 28, 38 şi 40. *Dreptul* din 1887, No. 4. *Dreptul* din 1891, No. 14.

[1]) Vedi în acest sens, Thiry, III, 128. Arntz, III, 322. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 515, § 718 (ed. 2-a). Pand. fr., *Double écrit*, 207 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 101 urm. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2412. Laurent, XIX, 529 şi XX, 286. Toullier D., IV, partea II, 322 şi V, partea I, 84. Marcadé, V, art. 1325, No. 2, *in fine*, p. 46 şi art. 1347, No. 5, p. 136. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 231, text şi nota 38. Bonnier, 689. Solon, *Théorie sur la nullité des actes et des conventions*, etc. (ed. din 1835), II, 29 urm. Merlin, Répert., *Double écrit*, No. 8, 3°. Larombière, IV, art. 1325, No. 38. Vigié, II, 1598. T. Huc, VIII, 241, 242. Planiol, II, 1200. Demante et Colmet de Santerre, V, 288 bis X. P. Pont, *Revue critique*, anul 1864, t. 25, p. 181. C. Liège, *Pasicrisie belge*, 79. 2. 267. Cas. fr. D. P. 77. 1. 376. Sirey, 93. 1. 71. C. Paris şi Besançon. D. P. 93. 2. 71 şi 590. C. Bordeaux. D. P. 90. 2. 15. C. Douai. D. P. 1901. 2. 139. Trib. Ilfov, Suceava şi Teleorman. *Dreptul* din 1887, No. 4; din 1889, No. 65. *Dreptul* din 1893, No. 4 şi 33. *Dreptul* din 1894, No. 8. *Dreptul* din 1901, No. 26. Trib. Ilfov. *Curierul judiciar* din anul curent 1901, No. 56. C. Galatz şi Bucureşti. *Dreptul* din 1891, No. 14 şi din 1898, No. 76. Cas. rom. Bulet. S-a, 1, 1897, p. 531.—*Contrà.* Demolombe, XXIX, 429. Mourlon, II, 1552. Baudry, II, 1203. Duranton, XIII, 164. Braas, *Théorie légale des actes sous seing privé*, No. 6 urm. Daniel de Foleville, *Revue pratique de dr. fr.*, t. 39, anul 1875, p. 506. Chardon, *Du dol et de la fraude*, I, 125 (ed. din 1828). Favard de Langlade, Répert., v° *Actes sous seing privé*, S-a 1, § 2, No. 10. Vedi şi tratatul nostru în limba franceză, p. 398, text şi nota 2.

2° Regulele prescrise în privința actelor sub semnătură privată, cuprinzând convențiuni unilaterale având de obiect sume de bani, sau o câtime oare-care de lucruri. Formalitatea bunului și aprobat.

Art. 1180.—Actul sub semnătură privată, prin care o parte se obligă către alta a'i plăti o sumă de bani sau o câtime oare care, trebue să fie scris în întregul lui de acela care l'a sub-scris, sau cel puțin acesta, înainte de a sub-semna, să adaoge la finele actului cuvintele „bun *și* aprobat [1])“, arătând tot-deauna în litere suma sau câtimea lucrurilor, și apoi să iscălească.

Nu sunt supuși la această regulă comercianții, industriașii, plugarii, vierii, slugile și oamenii care muncesc cu ziua. (Art. 944, 1172, 1181 C. civ. Art. 46, 47, 275 C. com. Art. 1326 C. fr.).

Art. 275 Cod. com.—Când cambia e sub semnătură privată și scrisă de un altul de cât debitorul, acesta, dacă nu e comerciant, industrial, plugar, vier, slugă sau lucrător cu mâna, e dator să adaoge la semnătura sa, cuvintele „bun și aprobat“, arătând în litere suma pentru care se obligă. (Art. 1180, 1181 C. civ. Art. 270 urm. C. com.).

Art. 1181 Cod. civ.—Când suma arătată în act este deosebită de aceea ce este arătată în *bun*, obligațiunea se presupune că este pentru suma cea mai mică, chiar când actul precum și *bunul* sunt scrise în întreg de mâna aceluia care s'a obligat, afară numai de se va proba în care parte este greșala. (Art. 983, 1180, 1191 C. civ. Art. 313 C. com. Art. 1327 C. fr.).

Art. 313 Cod. com.—Când suma de plătit e scrisă în acelaș timp în litere și în cifre, dacă este deosebire, suma cea mai mică va trebui să fie plătită. (Art. 1181 C. civ. Art. 291 C. com. italian. Art. 723 Cod. elveț. al oblig. din 1881. Art. 5 L. gener. germ. asupra schimbului din 1869 (*Allgemeine deutsche Wechselordnung*).

Actul unilateral [2]) sub semnătură privată, prin care

Deoseb. de redacție de la Codul francez.

[1]) Textul francez și acel italian (art. 1325) zic bun *sau* aprobat, ear textul nostru bun *și* aprobat. Credem, cu toate aceste, că unul din aceste două cuvinte bun *sau* aprobat ar fi suficient, dacă suma la care debitorul se obligă ar fi scrisă în litere, pentru că aceasta ar dovedi în deajuns că debitorul a știut la ce se obligă.—Osebit de aceasta, se decide în genere că cuvintele *bun și aprobat* nu sunt sacramentale și pot fi înlocuite prin alte cuvinte echivalente. Cpr. Demolombe, XXIX, 452. Larombière, IV. art. 1326, No. 15. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 175.

Conv. sinalagmatice. Neaplic. art. 1180.

[2]) Convențiile sinalagmatice nu sunt deci supuse acestei formalități. Cpr. Cas. fr. D. P. 87. 1. 16 și 264. Sirey, 86. 1. 351. Sirey, 90. 1. 257. In adevĕr, practica zilnică dovedește

o persoană sau mai multe [1]) se obligă către alta a'i plăti o sumă de bani sau o câtime oare care, nu are nevoe de a fi redactat în dublu exemplar; un singur exemplar ajunge, însă trebue să fie scris în întregimea lui de mâna debitorului [2]), sau, dacă nu este scris de mâna lui, să fie cel puțin sub-semnat de dênsul și, pe lângă semnătură, să cuprindă în ori ce limbă menționea *bun și aprobat*, arătând *în tot-deauna în litere*, ear *nu în cifre*, suma sau câtimea care face obiectul obligațiunei.

Origina acestei dispositiuni se găsește în două declarațiuni regale din 30 iulie 1730 și 22 septembrie 1733 [3]), care cuprindeau dispositii analoge pentru a înlătura fraudele ce se practicau altă dată prin luarea unei semnături în alb. Ea neavênd însă ființă în legile noastre anterioare, se înțelege că această dispositie nu se aplică actelor sub semnătură privată încheiete sub legea veche [4]). Origina art. 1180.

Scopul art. 1180 este deci de a împedica pe un cre- Scopul art. 1180.

---

că fraudele sunt mai puțin frequente în aceste convenții. Apoi, fie care parte avênd un act la mână, frauda poate fi descoperită mult mai lesne; pe când în contractele unilaterale, actul fiind numai în mâna creditorului, care nu'l va produce de cât la scadență, adecă poate peste un timp departat, frauda este mult mai lesnicioasă. Cpr. Planiol, II, 1208. Baudry, II, 1208. T. Huc, VIII, 245. Pand. fr., *Approb. d'écriture*, 22 urm. Cas. fr. *Pand. Périod.* 97. 1. 422. *C. judiciar* din 1900, No. 76.

[1]) Art. 1180 își primește aplicare chiar când mai multe persoane s'ar fi obligat împreună, sau solidar prin o convenție unilaterală; căci legiuitorul n'a înțeles să prevadă numai casul în care o singură persoană ar fi obligată, ci a vorbit în genere de convențiile unilaterale prin oposiție la acele sinalagmatice. Cpr. Vigié, II, 1601. Thiry, III, 131. Marcadé, V, art. 1326, No. 2. Baudry, II, 1208. Laurent, XIX, 240. Planiol, II, 1209. Pand. fr., *Approb. d'écriture*, 80 urm. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 17 urm. Trib. Brăila. *Dreptul* din 1882, No. 75. Codul canton. Friburg este formal în această privință (art. 2236). Casul când mai multe persoane s'au obligat prin o conv. unilaterală. Aplic. art. 1180.

[2]) De câte ori actul este scris în întregimea lui de mâna celui care l'a sub-scris, formalitatea bunului și aprobat nu mai este deci necesară. C. Chambéry. Sirey, 79. 2. 53.

[3]) Vedi textul acestor declarațiuni reproduse după Tripier de Dl. Gr. Maniu, *Drept com.*, II, p. 38, nota *a* și *b*. Vedi și Pand. fr., *Approbation d'écriture*, 9.

[4]) Cpr. Laurent, I, 230. Vedi și t. I, partea I a lucr. noastre, p. 60.

ditor puțin scrupulos de a abusa de semnătura în alb a debitorului său, abuz care ar putea să aibă loc prin înscrierea în act a unei sume mai mari de cât aceea datorită, ceea ce devine cu neputință prin împrejurarea că obligația trebue să fie scrisă în întregimea ei cu însuș mâna debitorului, sau cel puțin ca el să arăte *în litere* suma sau câtimea care face obiectul obligației. Legea cere ca debitorul să scrie *în litere*, ear nu în cifre suma sau câtimea la care el se obligă, pentru că literele sunt mai greu de falșificat de cât cifrele.

Art. 275 C. com. Art. 275 din Codul comercial, curmând discuțiunile care s'au produs în această privință în Francia [1]) și în Italia [2]), face aplicațiunea acestui principiu la cambii.

Acest text declară, în adevĕr, aplicabil art. 1180 și la cambiile *sub semnătură privată, de câte ori debitorul nu este comerciant, industrial, plugar, vier, sau lucrător cu mâna* [3]).

Art. 276 C. com. Art. 1180 nu mai este însă aplicabil de câte ori cambia s'a emis în forma autentică, și asemenea formă este neaparată de câte ori cambia este semnată prin punere de deget, cu o pecete sau alte semne (art. 276. C. com.) [4]).

Oblig. unilaterale. Numai obligațiile *unilaterale* sunt supuse acestei formalități (vedi *suprà*, p. 200, nota 2), și din aceste obligații numai acele care au de obiect o sumă de bani sau o câtime oare care de lucruri, producte, mărfuri, etc. și aceasta, după unii, chiar dacă quantumul mărfurilor n'ar fi încă determinat în momentul formărei actului [5]). Această soluție

---

[1]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 60. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 238, text și nota 59. Demolombe, XXIX, 472.

[2]) Cpr. Gr. Maniu, *Drept com.*, II, p. 37, No. 282.

[3]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1887, No. 27. *Curierul judiciar* din 1901, No. 47.

Art. 94 L. germ. asupra schimbului din 1869. [4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1890, p. 505. Bulet. S-a II, 1895, p. 47. Bulet. S-a II, 1896, p. 1459. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 30. „Aplicațiunea asupra unei cambii, a unei cruci, sau a ori cărui alt semn în locul numelui, dice art. 94 din legea germană asupra schimbului (*Allgemeine deutsche Wechselordnung* din 1869), nu produce efectele prevĕdute de lege asupra schimbului, de cât atunci când aceste semne sunt legalisate în forma judecătorească sau notarială". Cpr. și art. 820 din Codul federal al obligațiilor (L. din 14 iunie 1881).

[5]) Cpr. Cas. fr. și C. Paris. Sirey, 93. 1. 409. D. P. 92. 1. 248.

fiind însă inadmisibilă, art. 1180 nu se aplică la casul în care un proprietar ar lua asupra-și o datorie ce se va constata că arendașul său avea să iea de la un al treilea, pentru că, în asemenea caz, suma nu este determinată [1]).

Art. 1180 nu se aplică de asemenea la obligațiile unilaterale, care ar avea de obiect un corp cert și determinat *in ipso individuo* (art. 1156) [2]); nici la o simplă chitanță, fiind că ea nu constitue o obligație [3]); nici la obligațiile de a face sau de a nu face [4]); nici mandatului verbal dat spre a face un împrumut [5]); nici actelor, care de la început alcătuite sub forma autentică, au rămas valide numai ca acte sub semnătură privată, în basa art. 1172; căci, la întocmirea lor, intenția părților a fost de a încheia un act autentic valabil, și ele n'au putut să prevadă încă de pe atunci că actul lor trebuea făcut conform art. 1180 [6]).

Oblig. care au de obiect un corp cert; oblig. de a face sau de a nu face, etc. Neaplicarea art. 1180.

Formalitatea prescrisă de art. 1180 se aplică însă nu numai la obligațiile principale, dar și la acele accesorii, precum fidejusiunea, motivele fiind aceleași în toate casurile [7]).

Oblig. accesorii.

D. P. 77. 2. 14. T. Huc, VIII, 245. — Vedi însă Laurent, XIX, 244. Demolombe, XXIX, 464. Planiol, II, 1208. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 240, text și nota 69. Baudry, II, 1208. Trib. Charleroy. *Pas. belge*, 80. 3. 165.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1895, p. 141.—Jurisprudența a aplicat însă une-ori art. 1180, în materie de fidejusiune, pentru sume nedeterminate (Sirey, 65. 2. 213. S., 93. 1. 409. D. P. 92. 1. 248), soluție criticată de Bonnier, 675.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1208. Planiol, II, 1208. Thiry, III, 131. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 83. Laurent, XIX, 239. Bonnier, 675. Demolombe, XXIX, 463. No. 129. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 513, § 716, nota 2 (ed. a 2-a). Trib. Perpignan. *La Loi* din 4 și 5 iunie 1899, No. 129.

[3]) Laurent, XIX, 249. Duranton, XIII, 169. Demolombe, XXIX, 466. C. București. *Dreptul* din 1887, No. 16. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 241. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 12.

[4]) Demolombe, XXIX, 465. Cpr. Cas. fr. Sirey, 62. 1. 74.

[5]) Cas. rom. și C. Dijon. Bul. S-a 1, anul 1897, p. 20. *Pand. Période.* 98. 2. 273. Laurent, XIX, 239 și XXVIII, 447. Guillouard, *Mandat*, 38. P. Pont, *Petits contrats*, I, 863, p. 440. Répert. Sirey, v° *cit.*, 15, 16. Cas. fr. Sirey, 62. 1. 72. D. P. 61. 1. 237.

[6]) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1897, p. 134.

[7]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1898, p. 1357. Demolombe, XXIX, 471. Laurent, XIX, 243. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 239. Fuzier-Herman, III, art. 1326, No. 32. R. de Villargues, Répert., *Approbation d'écriture*, 18. Pand. fr., *Approbation d'écriture*, 46 urm. Répert. Sirey, *Approb. de somme*, 68. Cpr. și

Const. unei rente, etc. Controversă.

Ea se aplică de asemenea actelor prin care se constitue o rentă [1]); prin care se recunoaşte un deposit [2]); bilanţului format cu ocasia dărei unei socoteli [3]), etc.

Art. 1181.

Se poate întâmpla ca suma aratată în corpul actului şi acea cuprinsă în bunul şi aprobat să fie deosebite : în asemenea caz, se poate dovedi chiar prin marturi în care parte este eroarea [4]). Dacă această probă nu poate însă să fie făcută, obligaţia, la caz de îndoeală, se presupune că este pentru suma cea mai mică. Această regulă, împrumutată de la Pothier (II, 745, 746), nu este de cât aplicaţia principiului înscris în art. 983, după care, la caz de îndoeală, convenţia se interpretă în favoarea debitorului [5]). *Semper in obscuris quod minimum est sequimur* [6]).

Această dispoşiţie se aplică : 1° Când obligaţia este scrisă de o mână străină, puţin importă dacă suma scrisă de debitor în bunul şi aprobat este mai mare sau mai mică ; căci dacă ea este mai mare, se presupune o eroare din partea debitorului ; ear dacă ea este mai mică, se presupune că el a voit să se oblige numai până la concurenţa sumei înscrise în bunul şi aprobat. 2° Această dispoşiţie se mai aplică încă şi în casul când întreaga obligaţie a fost scrisă de mâna debitorului, în care caz bunul şi aprobat nu mai era necesar.

Art. 313 C. com.

Legiuitorul face aplicaţiunea acestui principiu la cambii ; căci, dacă suma de plată este scrisă în acelaş timp

---

Bonnier, 675. Codul civil al cantonului Friburg este formal în această privinţă (art. 2236).

[1]) Cas. fr. Sirey, 1900. 1. p. 219 şi *C. judiciar* din 1900, No. 76. *Pand. Période.* 97. 1. 422. Demolombe, XXIX, 470. Aubry et Rau, *loco cit.* Laurent, XIX, 247. Fuzier-Herman, III, art. 1336, No. 37. Pand. fr., v° *cit.*, 58 urm. Répert. Sirey, v° *cit.*, 42 urm.—*Contrà.* Toullier D., IV, partea II, 305. Rolland de Villargues, Répert., *Approb. d'écritures*, 16. Sebire et Carteret, *Encyclop. du droit*, v° *Bon pour*, 11.

[2]) Aubry et Rau, *loco cit.* Demolombe, XXIX, 469. Laurent, XIX, 246. Pand. fr., v° *cit.*, 97 urm. Répert. Sirey, v° *cit.*, 40.

[3]) Demolombe, XXIX, 468. Laurent, XIX, 248. Aubry et Rau, *loco cit.* Larombière, IV, art. 1326, No. 9. Pand. fr., v° *cit.*, 65 urm. Trib. Ialomitza, *Dreptul* din 1885, No. 56. Vedi şi *suprà*, p. 195.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1880, p. 329. Répert. Sirey, *Approb. de somme*, 184. Laurent, XIX, 252. Demolombe, XXIX, 499, şi toţi autorii.

[5]) Cpr. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 182.

[6]) L. 9, Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50, 17. Vedi şi t. V, p. 296, text şi nota 1. Vedi şi *infrà*, p. 227.

și în litere și în cifre, însă cu o deosebire oare care, suma cea mai mică este acea care trebue să fie plătită (art. 313 C. com.) [1].

La regula edictată de art. 1180, însuș acest text aduce oare care excepții. Astfel, nu sunt supuși la această regulă : Excepții la regula de mai sus.

1° Comercianții [2], fie că obligațiile contractate de dênșii au sau nu au un caracter comercial [3]. Comercianții.

Legea, în adevĕr, scutește în termeni generali pe *comercianți* de formalitatea bunului și aprobat, chiar în privința cambiilor (art. 275 C. com.), din causă că experiența afacerilor îi face apți a se apara în contra fraudei.

2° Plugarii, vierii (podgorenii), expresiune care cuprinde pe toți locuitorii agricultori cari cultivă pămêntul Plugarii, vierii.

---

[1]) „Dacă suma de plată este scrisă în cifre și în litere, dice art. 5 din legea germană asupra schimbului din 1869 (*Allge-meine deutsche Wechselordnung*), la caz de divergință, această din urmă inscripție face credință. Dacă suma este scrisă de mai multe ori fie în cifre, fie în litere, la caz de deosebire, suma cea mai mică va face credință". O dispositie identică există în Codul de comerț italian (art. 291), în Codul federal al obligațiilor din 1881 (art. 723), în legea ungurească asupra schimbului din 1876 (art. 4), etc. Art. 5 L. germ. asupra schimbului din 5 iunie 1869.

[2]) Cuvêntul *comercianți* cuprinde toți negutitorii în genere. Bancherii, ospătătorii, hangiii, cârciumarii, etc. fiind comercianți, intră și ei în excepție și sunt scutiți de formalitatea bunului și aprobat. Vedi Pand. fr., v° *Approbation d'écriture*, 180. Répert. Sirey, *Approbation de somme*, 104. Laurent, XIX, 254. C. Metz. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4128, nota 2. Acelaș lucru s'a decis în privința plapomarilor (C. București, *C. judiciar* din 1901, No. 47), farmaciștilor, fotografilor, etc. Vedi t. VI, *tabla analit.*, v° *Farmaciști*.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1209. Demolombe, XXIX, 478. T. Huc, VIII, 246. Bonnier, 676. Larombière, IV, art. 1326, No. 19 și 21. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 57. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 242. Laurent, XIX, 254. Pand. fr., v° *cit.*, 185 urm. Cas. fr. Sirey, 69. 1. 28.—*Contrà*. Demante, V, 289 bis IV. După cum comerciantul este scutit de formalitatea bunului și aprobat, chiar când actul sĕu nu are un caracter comercial, tot ast-fel necomerciantul, care nu intră în nici una din excepțiile prevĕdute de art. 1180, este supus formalității edictate de acest text, chiar în privința actelor care ar avea un caracter comercial. Pand. fr., v° *cit.*, 188. Demolombe, XXIX, 479. Aubry et Rau, VIII, § 756 p. 242, text și nota 76. Massé-Vergé, III, § 590, p. 505, nota 22.—*Contrà*. Larombière, IV, art. 1326 urm. No. 19.

lor sau a altuia, şi trag din această cultură mijloacele lor de existenţă [1]);

Industrialiĭ. 3° Industrialiĭ (textul francez ḑice *les artisans, artisanii*), expresiune de care textul nostru s'a ferit de astă dată, de şi ea este întrebuinţată în alte texte [2]), adecă lucrătoriĭ care exercită un meşteşug sau o artă mecanică;

Slugile. 4° Slugile şi oamenii care muncesc cu ḑiua, şi chiar cu luna, etc.

Critica legei. In privinţa cultivatorilor de pământ, artisanilor şi slugilor, excepţiunea se întemeiază pe împrejurarea că multe din aceste persoane ştiu a sub-semna fără a şti să scrie, aşa că legea s'a vḑut silită a valida obligaţiile lor fără formalitatea bunului şi aprobat, pentru ca ele să nu fie numai de cât silite a recurge la forma autentică. Este însă de observat că această excepţie rădică textului o mare parte din utilitatea sa, căci aceste persoane fiind, din causa ignoranţei şi inexperienţei lor, cele mai expuse a fi fraudate şi exploatate, tocmai ele sunt lipsite de protecţiunea legei.

Este deci timpul ca legea să fie modificată şi ca această excepţie să dispară din Codul civil, cea mai mare parte a poporului avênd şi ea dreptul la protecţiunea legei. Codul italian şi acel neerlandez au realizat această reformă, căci art. 1325 şi 1915 din aceste Coduri se mulţămesc a dispune că formalitatea bunului şi aprobat nu se aplică materiilor comerciale [3]).

Proprietariĭ de moşiĭ sau de viĭ. [1]) Cpr. C. Gand. *Pasicrisie belge*, 87. 2. 417. T. Huc, VIII, 246. Demolombe, XXIX, 481. Répert. Sirey, *Approb. de somme*, 108 urm. Laurent, XIX, 256. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 241, 242.—Proprietariĭ de moşiĭ sau de viĭ, cu o cultură şi o avere oare care, nu intră însă în denumirea de plugari sau vieri, de şi ei 'şi ar cultiva singuri moşia sau via lor. Demolombe, XXIX, 482. Laurent, XIX, 256. T. Huc, VIII, 246. Répert. Sirey, v° *cit.*, 116. Pand. fr., *Approb. d'écriture*, 197. C. sup. de justiţie Luxemburg, Sirey, 91. 4. 32.

Arendaşiĭ de moşiĭ. Controversă. S'a decis de asemenea că nici arendaşiĭ de moşiĭ nu intră în categoria plugarilor. Trib. Ialomitza. *Dreptul* din 1885, No. 56.—*Contrà*. Répert. Sirey, v° *cit.*, 112. Tribunalele au, în această privinţă, o putere suverană de apreciare, ţinênd socoteală de poşiţia socială a arendaşului, de gradul seu de instrucţiune, de natura ocupaţiilor sale, de însemnătatea exploatăţiunei sale, etc. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 194 urm., 210 urm.

[2]) Vedi, de ex., art. 1160 C. civ.

Dreptul străin. [3]) Alte legislaţiuni străine au desfiinţat cu totul formalitatea

Ori cum ar fi, aceste sunt excepţiile statornicite de lege, şi ele nu pot fi întinse şi la alte persoane, de exemplu, la militari, marinari, etc. [1]). Excepţiile admise de art. 1180, § 2 sunt în adevĕr limitative, ca ori ce excepţii în genere [2]). Interpretare strictă. Militari, marinari, etc.

Astfel, excepţiile prevĕdute de art. 1180 în privinţa comercianţilor, plugarilor, vierilor, etc. nu se întind de drept la femeile lor. Aşa, de exemplu, femeea unui comerciant este supusă formalităţei bunului şi aprobat, dacă nu este ea însăş comerciantă [3]). Femeile comercianţilor, plugarilor, etc. .

Pentru ca femeea să fie scutită de această formalitate, trebue ca ea să fie considerată ca exercitând aceiaş profesie ca şi barbatul sĕu [4]).

Efectul omisiunei formalităţei prevĕdute de art. 1180 nu este de a anula însăş convenţia, ci numai de a face ca actul neregulat să fie lipsit de puterea sa probatorie [5]). Convenţia existând independent de instrumentul de probaţie menit a o constata, ea va fi executată, dacă va putea fi dovedită prin alte mijloace [6]). Sancţiunea art. 1180.

Mai mult încă, se admite aproape fără controversă de astă dată, că actul semnat de debitor, care nu îndeplineşte cerinţele art. 1180, constitue un început de dovadă scrisă, care poate fi complectat prin alte doveḑi, precum marturi, presumţiuni şi jurĕmênt supletoriu; căci el emană de la acela căruia se opune şi face ca faptul pretins să fie creḑut de adevarat. (art. 1197) [7]). Început de probă scrisă. Controversă.

---

bunului şi aprobat. Astfel sunt, de exemplu, Codul de proced. civilă german din 1877, Codul spaniol, Codul portughez, etc. In cât priveşte art. 1179, veḑi *suprà*, p. 190, text şi nota 2.

[1]) T. Huc, VIII, 246.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, consid. de la p. 163.

[3]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, III, 57. Laurent, XIX, 260. Demolombe, XXIX, 485. Répert. Sirey, *Approb. de somme*, 147 urm. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2399, p. 265, nota 2. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 243. Larombière, IV, art. 1326, No. 26. Cas. fr. Sirey, 60. 1. 47. D. P. 59. 1. 349. Trib. Sedan. *Pand. Période.* 92. 2. 137.

[4]) Larombière, *loco cit.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 152 urm. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 243. Cas. fr. Sirey, 40. 1. 30.

[5]) Lipsa formalităţei prescrise de art. 1180 poate fi opusă de debitor, atât pe cale de acţiune principală, cât şi pe cale de excepţie, ca aparare. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 162.

[6]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 515, § 718 (ed. a 2-a). Veḑi şi *suprà*, p. 197 urm. (în privinţa art. 1179).

[7]) Atât jurisprudenţa română cât şi acea străină sunt formale în această privinţă. Cpr. Cas. rom., C. Focşani, Bucureşti şi

Executarea voluntară a obligațiunei.

Iregularitatea actului care provine din neîndeplinirea formelor cerute de art. 1180 poate fi acoperită prin executarea voluntară a obligațiunei. Executarea totală nu dă loc la nici o dificultate. Cât pentru executarea parțială, o distincțiune se impune. Ea confirmă actul și'i conferă puterea sa probatorie, dacă ea determină suma sau câtimea obligațiunei; de câte ori însă executarea parțială nu determină suma sau câtimea datorită, ea nu șterge viciile actului, și debitorul va putea în tot-deauna să susție că suma sau câtimea datorită de dênsul este mai mică de cât acea care figurează în act, pentru că formalitatea bunului și aprobat are tocmai de scop de a garanta că semnatarul actului a cunoscut suma ce figurează în act. [1]).

Nenaplic. art. 1900.

In fine, vom observa pentru art. 1180, ca și pentru

Galatz. Bulet. S-a 1, 1881, p. 201 și *Dreptul* din 1881. No. 78. Bulet. S-a 1, 1885, p. 514 și Bulet. 1886, p. 299. *Dreptul* din 1885, No. 56. *Dreptul* din 1886, No. 50. *Dreptul* din 1887, No. 27. Bulet. S-a 1, 1890, p. 164. *Dreptul* din 1891, No. 17. Bulet. S-a 1, 1893, p. 551. Bulet. 1896, p. 921. *Dreptul* din 1896, No. 55. *Dreptul* din 1897, No. 13 și 68. Bulet. S-a II, 1897, p. 1255. Cas. fr. D. P. 83. 1. 194. Sirey, 84. 1. 157. D. P. 93. 1. 285. Sirey, 92. 1. 78. C. Paris. *Pand. Période.* 93. 2. 143. C. Douai. D. P. 1901. 2. 139. Vedi tratatul nostru în limba franceză, p. 399, text și nota 2, precum și t. VI, p. 14, text și nota 1. Tot în acest sens se pronunță și doctrina. Vedi Planiol, II, 1211. Thiry, III, 132. T. Huc, VIII, 247. Demolombe, XXIX, 493. Laurent, XIX, 263 și XX, 286. Bonnier, 678. Marcadé, V, art. 1325, No. 3. Larombière, IV, art. 1326, No. 28. Mourlon, II, 1556. Demante, V, 289 bis VI. Pand. fr., *Approbation d'écriture*, 270 urm. Répert. Sirey, *Aprrobation de somme*, 206 urm. Arntz, III, 327. Vigié, II, 1604. Solon, *Théorie de la nullité des conventions et des actes de tout genre, en matière civile* (ed. din 1835), II, 25 urm. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 243, 244. Baudry, II, 1210. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 333, § 279, *in fine*, p. 515 (ed. 2-a). F. Herman, III, art. 1326, No. 131 urm. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2407. Taulier, IV, p. 481. Poujol, *Oblig.*, III, art. 1326, No. 9. Vedi și *infrà*, explic. art. 1220.—*Contrà.* Delvincourt, II, p. 613 (ed. din 1834), care citează, în sensul său o decisie a Curței din Bruxelles (13 aug. 1811). Cpr. și C. Orléans. Sirey, 65. 2. 213.

[1]) Cpr. Baudry, II, 1211. T. Huc, VIII, 247. Larombière, IV, art. 1326, No. 29. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 244. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1894, consid. de la p. 864, 865.—Vedi însă Toullier D., IV, partea II, 302.

art. 1179 [1]), că lipsa bunului și aprobat nu poate fi acoperită prin prescripția de ₫ece ani, statornicită de art. 1900 [2]).

Regulele de drept internațional aplicabile art. 1179, 1180 și 1181.

Am vĕ₫ut *suprà*, p. 190, nota 2, că mai multe legis- Art. 1179. Controversă.
lațiuni străine au eliminat atât formalitatea dublului original (art. 1179), cât și a bunului și aprobat (art. 1180, 1181) [3]). Din această împrejurare resultă că actele sub semnătură privată, care cuprind convenții sinalagmatice încheiate între doi Români sau între un Român și un străin în o țară în care formalitatea dublului original nu există, de exemplu: în Germania, în Austria, în Italia, etc., vor fi valide în România, de și ele n'ar fi fost făcute în atâte originale câte sunt părți cu interese opuse, pentru că este de principiu, în materie de drept internațional, că forma actului e cârmuită de legea țărei în care el este făcut (art. 2, § ultim C. civ.) [4]).

Aceiaș soluție este admisibilă în privința art. 1180 și Art. 1180, 1181.
1181, așa că actul sub semnătură privată prin care o parte se obligă către alta a'i plăti o sumă de bani sau o câtime oare care de lucruri, *quæ numero, pondere, mensurave constant* [5]), încheiat chiar între doi Români în o țară în care formalitatea bunului și aprobat nu'și are ființă, de ex. în Germania, în Spania, în Portugalia, ect. [6]), va fi valid

[1]) Vedi *suprà*, p. 77 și 190.
[2]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 756, p. 244. Duranton, XIII, 185. Demolombe, XXIX, 74. Vedi, *suprà*, p. 77 și 190, text și nota 1.
[3]) Vedi *suprà*, p. 206, nota 3.
[4]) Cpr. C. Chambéry. Sirey, 81. 2. 237. Fuzier-Herman, III, art. 1325, No. 1 și 2. Aubry et Rau, I, § 31, p. 169, text și nota 75 (ed. a 5-a); p. 111 din ed. a 4-a. Répert. Sirey, *Acte sous seing privé*, 490 urm. P. Fiore, *Diritto internazionale*, 314. Weiss. *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé* (Paris, 1901), IV, p. 326, noto 3. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, *Acte sous seing privé*, 6. Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, I, 79.—*Contrà*. Duguit (*Conflit de législ., relatifs à la forme des actes civils*, p. 56 și 122), care susține că actul sub semnătură privată ar trebui să fie făcut după legea națională a părților.
[5]) Vedi *suprà*, p. 202.
[6]) Vedi *suprà*, p. 206, nota 3.

în România, cu toată omisiunea acestei formalități. Și *viceversa*, actul încheiat de doi străini în România va fi supus acestei formalități, chiar dacă ea ar fi necunoscută în țara lor respectivă [1]).

II. Despre actele private nesemnate de părți.

Aceste acte, cărora le lipsește elementul esențial a ori cărui act sub semnătură privată, adecă semnătură, consistă în registrele comercianților (art. 1183, 1184), în registrele, cărțile sau hârtiile domestice (art. 1185), și în fine, în adnotațiunile liberatorii făcute de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul unui titlu de creanță (art. 1186).

1° Registrele comercianților.

Art. 1183.—Registrele comercianților nu fac credință despre vênzările ce cuprind în contra persoanelor necomerciante, dar judecătorul poate da jurământ la una sau la alta din părți. (Art. 1184, 1220, C. civ. Art. 22—34, 50—54. C. com. Art. 1328 C italian. Art. 1329 C. fr.).

Art. 1184.—Registrele comercianților se cred contra lor, dar cel care voește a profita de ele nu poate despărți cuprinderea lor, lăsând aceea ce poate ar fi contrariu. (Art. 1183, 1206 C. civ. Art. 52 C. com. Art. 1330 C. fr.).

Art. 50 Cod. com.—Registrele comercianților, ținute în regulă, pot face probă în justiție, între comercianți, pentru fapte și cestiuni de comerț.—Inscrierea în registre, făcută de prepusul care ține scriptele sau este însărcinat cu comptabilitatea, are acelaș efect ca și când ar fi făcută de insuș stăpânul. (Art. 3 urm., 22 urm., 51, 392 urm. C. com. Art. 1183, 1184 C. civ. Art. 48 C. com. ital. Art. 12 C. com. fr.).

Art. 51 Cod. com.—Registrele pe care comercianții sunt obligați a le avea și care nu vor fi ținute în regulă și nici învestite cu formula prevĕdută de lege, nu sunt primite a face probă în justiție, spre folosul celui ce le a ținut.—Neîndeplinirea prescripțiunilor legei în această privință, poate atrage încă după sine aplica-

[1]) Aubry et Rau, *loco cit.* Bonnier, 931. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a), p. 254, 255 și *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé* (1901), IV, p. 326. Laurent, *Dr. international*, II, 238. Répert. Sirey, *loco* și v° *cit.* Pand. fr., *Approbation d'écriture*, 325 urm. Esperson și C. cas. Napoli. *J. Clunet*, anul 1884, p. 178, text și nota 1. Cas. fr. Sirey, 57. 1. 586. D. P. 57. 1. 39. Trib. cons. italian din Constantinopol. *J. Clunet*, anul 1895, p. 888.

țiunea pedepselor prevĕḑute în caz de faliment. (Art. 22 urm., 50 urm. 876, 877, 880 C. com. Art. 49 C. com. italian. Art. 13 C. com. fr.).

Art. 52 Cod. com.—Registrele comercianților, chiar neținute în regulă, fac probă contra lor. Partea însă care voește a se referi la dênsele, nu poate scinda conținutul lor. (Art. 50 urm. C. com. Atr. 1184 C. civ. Art. 50 C. com. italian).

Art. 53 Cod. com.—Dacă partea, la registrele căreia cealaltă parte oferă să dea credĕmênt, refusă a le presinta, judecata poate deferi acestei din urmă jurămêntul asupra obiectului contestațiunei. (Art. 50 urm. C. com. Art. 1183, 1219 C. civ. Art. 51 C. com. ital.).

Art. 54 Cod. com.—Judecata este în drept a aprecia dacă se poate atribui conținutului registrelor unui comerciant, un caracter de validitate mai mult sau mai puțin mare, dacă trebue a se renunța la această probă, în caz când registrele comerciale ale părților nu concordă, sau a atribui o credință mai mare registrelor uneia din părți. (Art. 50—52 C. com. Art. 52 C. com. ital.).

Art. 32 L. din 1 sept. 1886.— Tribunalele de comerț, și în orașele unde nu sunt asemenea tribunale, tribunalele civile vor avea căderea a certifica exactitatea copiilor extrase din registrele comerciale, menționându-se în certificare dacă aceste registre sunt sau nu ținute în conformitate cu prescripțiunele legei comerciale. (Art. 1183, 1184 C. civ. Art. 50 urm. C. com.).

Codul de comerț se ocupă de puterea probatorie a registrelor comerciale între comercianți (art. 50—54), ear Codul civil, de puterea lor probatorie între comercianți și necomercianți, determinând proba ce aceste registre fac atât în favoarea comercianților (art. 1183 C. civ.), cât și în contra lor (art. 1184).

Registrele comerciale.

Câte-va cuvinte numai în privința puterei probatorie a registrelor între comercianți.

Dreptul roman.

La Romani, registrele bancherilor (*argentarii*) făceau credință nu numai în contra, dar și în favoarea lor, pentru că ei erau considerați ca adevărați funcționari publici. „Raținea pentru care bancherii numai, nu însă și ceilalți comercianți, sunt obligați a înfățișa registrele lor, dice Gaius, lib. 1, *Ad edictum provinciale*, este că ministeriul lor este public, și că ei sunt obligați a trece cu cea mai mare exactitate toate operațiile lor în registre“ [1]). De

[1]) „*Ideò autem argentarios tantum, neque alios ullos absimiles eis edere rationes cogit; quia officium eorum, atque ministerium publicam habeat causam; et hœc principalis eorum opera est ut actus sui rationes diligenter conficiant*“. L. 10, § 1, Dig., 2, 13, *De edendo.*

aceea, pretorul conferea contra lor o acțiune pentru a'i sili la comunicarea registrelor lor [1]), adăogând că acest edict este nu se poate mai echitabil: *Hujus edicti ratio æquissima est* [2]).

Dreptul actual.

Comercianții de astăzi nu se mai bucură de aceiaș prerogativă. Cu toate acestea, registrele lor fiind supuse la oare-care formalități (art. 26, 27 Cod. com.), pot face credință nu numai în contra, dar și în favoarea lor (art. 50, § 1), ceea ce n'a fost admis în privința registrelor, cărților sau hârtiilor casnice (art. 1185 Cod. civ.) [3]).

Formalitățile la care sunt supuse registrele comercianților.

Pentru a împedica alterațiunea acestor registre, legea comercială voește ca, cel puțin acele obligatorii, să fie numerotate, parafate, încheiate și visate la finele fie-cărui an de autoritatea judecătorească (art. 26, 27 C. com.). Neobservarea acestor formalități, independent chiar de ori-ce fraudă, atrage în privința comerciantului negligent pedepsirea pentru bancrută simplă (art. 51, § 2 și 876, § 5, 881 C. com.). Cât pentru scriptele frauduloase, care ar tinde a ascunde activul sau a simula un pasiv care nu există, ele îl fac pasibil de pedeapsa bancrutei frauduloase (art. 880, 882 Cod. com.).

Puterea probatorie a registrelor între comercianți. Art. 50, § 1 C. com.

Care este puterea probatorie a registrelor ținute de comercianți? „Registrele comercianților, *ținute în regulă*, dice art. 50, § 1 din Codul comercial, *pot* face probă în justiție *între comercianți, pentru fapte și cestiuni de comerț*“ [4]).

---

[1]) „*Prætor ait: Argentariæ mensæ exercitores rationem, quæ ad se pertinet, edant adjecto die et consule*“. L. 4, Pr., Dig., *loco cit.*

[2]) L. 4, § 1, Dig., *loco cit.*

[3]) Cpr. Bonnier, *op. cit.*, p. 629, No. 769.

Conflict între legea țărei în care registrele comercianților au fost ținute și acea a țărei în care ele sunt produse ca mijloc de probă. Controversă.

[4]) In caz de conflict între legislația țărei în care registrele comercianților au fost ținute și acea a țărei în care ele sunt produse ca mijloc de probă, regularitatea și puterea lor probatorie se va determina, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, după legea țărei în care ele au fost ținute, pentru că aceste registre sunt asemăluite actelor sub semnătură privată, de și ele nu sunt semnate de părți, și pentru că comerciantul care contractează cu un alt comerciant a cărui registre au o credință mai mare sau mai mică, este presupus a se referi la obiceiul și legea loculuĭ în care registrele au fost ținute. Cpr. în acest sens, Bonnier, *op. cit.*, 932. Savigny, care citează în acest sens o decisie a Curței de apel din Cassel (*System des heutigen römischen Rechts*,

Proba care resultă din registre, nu este deci obligatorie pentru judecători, ei având o putere suverană, nesupusă controlului Curței de casație, de a le înlătura chiar dacă ele au fost regulat ținute [1]). (Vedi și art. 54 Cod. com.).

Pentru a constitui o probă, registrele trebue să fie ținute în regulă, să fie invocate între comercianți, și să fie relative la fapte de comerț.

Pentru ca registrele să poată constitui o probă în justiție, trebue ca ele să fie ținute în regulă, să fie invocate între comercianți, și să fie relative la fapte de comerț. Astfel, un comerciant n'ar fi primit, chiar în contra unui alt comerciant, a invoca mențiunea făcută în registrele sale pentru a justifica o operație pur civilă, precum ar fi, de exemplu, cumpararea unui imobil [2]) sau a unor mărfuri ori producte pentru usul sau consumația cumpărătorului, ori a familiei sale (art. 5 C. com.). Cu toate acestea, fiind că registrul jurnal trebue să cuprindă, pe fie-care di, tot ce comerciantul primește sau plătește cu ori-ce titlu ar fi (art. 23 C. com.), mențiunea făcută în acest registru poate să servească adversarului séu de început de probă ; și *vice-versa*, omisiunea de a trece în acest registru o operație civilă, poate să motiveze respingerea acțiunei comerciantului, dacă el este reclamant [3]).

Dacă registrele ambelor părți sunt de acord, proba este complectă. Dacă ele nu sunt de acord și sunt, pe de o parte și de alta, ținute în regulă, judecătorii vor recurge la alte probe. Dacă numai registrul uneia din părți este în regulă, judecătorii pot să pue temeiŭ pe el, fiind însă liberi de a recurge la alte probe, precum marturi, presumțiuni sau prestarea jurământului [4]).

VIII, § 381, p. 355, text și nota f, ed. germ.). Laurent, *Dr. international*, VIII, 36. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I. 301 bis. Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, I, 238, p. 461.— Cu toate acestea, chestia este foarte controversată, și mai multe sisteme sunt în presență. Vedi Massé, *Dr. comm.*, II, 768. Asser et Rivier, *Dr. internat.*, 94, p. 186, 187 a traduc. Schina. Vedi și t. I a lucr. noastre, partea I, p. 95, text și nota 3.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1892, p. 622 și 1059. Bulet. anul 1898, p. 113.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1887, p. 870.—Motivul pentru care registrele nu fac dovadă de cât în privința faptelor comerciale, este că actele necomerciale nu se trec în ele de cât în mod sumar (cpr. art. 23 C. com.). Vedi C. N. Toneanu, *Drept com.*, I, p. 110, No. 133.

[3]) Cpr. Bonnier, *op. cit.*, p. 632, No. 774.

[4]) Cpr. Bonnier, *op. cit.*, p. 633, No. 775. Lyon-Caen et Re-

Art. 53 C. com.

In fine, art. 53 din Codul de comerț prevede că, dacă partea la registrele căreia cea-laltă parte oferă să dea creḍământ, refuză a le înfățișa, judecătorii pot deferi acestei din urmă, adecă acelei care cere înfățișarea registrelor), [1]) jurământul asupra obiectului litigiului. Această dispoziție aplicabilă, fără nici o îndoială, la necomercianții cari ar oferi să dea creḍământ registrelor comercianților, își va primi mai cu samă aplicație între comercianți, pentru care Codul de comerț a fost în special edictat.

Art. 32 C. com.

Legiuitorul a permis comerciantului de a refusa înfățișarea registrelor sale, care poate să aibă interes a nu divulga secretul operațiilor sale. *Liberi mercatorum*, dice Casaregis, *non sunt perscrutandi, ne videantur eorum secreta* [2]). De aceea, art. 32 din Codul comercial prevede că, în caz de a se ordona înfățișarea registrelor după cererea uneia din părți, sau chiar din oficiu, judecătorii vor extrage din ele numai ceea ce este relativ la litigiu [3]).

Art. 31 C. com.

Comunicarea complectă a registrelor n'a fost admisă de cât în casurile în care ea este neaparată, adecă când contestația are de obiect toate actele de gestiune comercială a unui neguțitor, precum, de exemplu, în afaceri de succesiune, comunitate de bunuri, societate și faliment (art. 31

---

nault, *Dr. comm.*, III, 74. Vidari, *Corso di diritto commerciale* (ed. a 4-a), III, 2492.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1893, p. 48. Veḍi și *infrà*, explic. art. 1220.—Astfel, un asociat fiind în drept, pentru a'și stabili pretențiile sale, de a cere aducerea registrelor societății, judecata poate da jurământ părței care oferă de a da creḍământ registrelor, dacă ceia-lalți asociați refusă aducerea acestor registre. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1894, p. 189. Deferirea jurământului este însă, în ori ce caz, facultativă pentru judecători. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 300. Bédarride, *Commerçants*, 343. In fine, este de observat că, în casul art. 53 C. com., judecătorii n'au facultatea de a alege între ambele părți, ca în casul art. 1183 C. civ., ei neputênd deferi jurământul de cât părței care oferă de a da creḍământ registrelor celei-lalte părți. Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 606, § 359 (III, p. 139, § 888 din ed. a 2-a).

[2]) Bonnier, p. 633, No. 776. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, I, 301. Bédarride, *Commerçants*, 273.

Art. 46 C. com. german.

[3]) Art. 46 din Codul de comerț german adaogă: în presența părților (*unter Zuziehung der Parteien*).

C. com.), aceste casuri fiind însă determinate de lege în mod limitativ [1]).

Am vĕdut că registrele comercianţilor ţinute în regulă *pot* face probă în justiţie între comercianţi pentru fapte şi cestiuni de comerţ (art. 50, § 1 C. com.).

In cât priveşte registrele obligatorii, neţinute în regulă şi neînvestite cu formele prevĕdute de lege, ele nu fac nici o probă în folosul celui ce le-a ţinut (art. 51, § 1 C. com.), ci numai contra lui, fără însă ca partea care voeşte a se referi la ele să poată despărţi conţinutul lor, fie că această parte ar fi un comerciant (art. 52 C. com.) [2]), fie un necomerciant (art. 1184 C. civ.). Registrul emanat de la un comerciant cuprinzĕnd, în privinţa menţiunilor ce el conţine, o mărturisire a acestui comerciant, această mărturisire este în principiŭ indivisibilă (art. 1206); de aceea, acel care se referă la registrele unui comerciant, nu poate despărţi cuprinderea lor, lăsând la o parte ceea ce nu 'i-ar conveni (art. 52 C. com. şi 1184 C. civ.). Art. 51, 52 C. com., 1184 C. civ.

Ele nu constituesc de asemenea nici chiar un început de probă scrisă de natură a fi complectată prin alte dovedi, în favoarea comerciantului care nu s'a conformat legei comerciale. Prin urmare, cu drept cuvênt, s'a decis că nu se poate deferi jurămêntul supletor comerciantului a cărui registre sunt neregulat ţinute [3]). Registrele neregulat ţinute nu constituesc nici o probă complectă, nici măcar un început de probă.

[1]) Cas. fr. şi C. Bordeaux. Sirey, 79. 1. 64. Sirey, 81. 2. 312. Ruben de Couder, *Dictionn. de dr. comm.*, v° *Livres de commerce*, 71. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 290 bis. Bédarride, *Commerçants*, 297, Gr. Maniu, *Drept com.*, I, 63.— Vedi însă Thaller, *Dr. commercial*, 138.

[2]) Cpr. art. 1608 din C. civ. otoman, promulgat la 9 *djemazziul ewel* 1293 (1 iulie 1876). *Ann. de légis. étrang.*, 1876, p. 679 urm.

[3]) C. Rouen. D. P. 99. 2. 344. *C. judiciar* din 1901, No. 19 (cu adnotaţia noastră). In acelaş sens, Trib. com. Venezia (20 sept. 1886).—*Contrà*. Cas. Roma, 23 iunie 1885, decisie citată de A. Ingaramo, *Repertorio di massime di giurisprudenza commerciale* (Torino, 1894), asupra art. 49. Vedi şi decisia Curţei noastre supreme, No. 145, din 3 iulie 1900 (secţia vacanţelor), nepublicată încă. „Considerând, dice această din urmă decisie, că din sentinţa supusă recursului resultă că intimatul reclamând de la recurent o sumă de bani din diferite daraveri comerciale, tribunalul, faţă cu afirmările părţilor şi în consideraţie că în registrele comerciale în aceiaş di erau trecuţi la recurent 1300 lei ca plătiţi, ear în registrele intimatului, nu se arată ca primiţi de cât 300 lei, a deferit jurămêntul supletoriu intimatului, care a

Puterea probatorie a registrelor în privința raporturilor d'între comercianți și necomercianți. Art. 1183, 1184 C. civ.

Până acum am vorbit de puterea probatorie a registrelor numai între comercianți și pentru fapte de comerț. In cât privește raporturile d'între comercianți și necomercianți, art. 1184 dispune că registrele comercianților se cred *în contra lor*, și aceasta, bine înțeles, chiar dacă ele n'ar fi fost ținute în regulă [1]); ear art. 1183, că ele nu

fost prestat de numitul, pe temeiul căruia s'a condamnat pe recurent la plata sumei reclamate de intimat; considerând că, după art. 1220 C. civ., judecătorul poate da jurământ din oficiu în casul când cererea sau excepțiunea nu sunt pe deplin justificate, sau nu sunt cu totul lipsite de probe; considerând că jurământul nu poate fi deferit fără să existe un început de dovadă; că caracterul începutului de dovadă, necesar spre a se legitima deferirea jurământului supletoriu, diferă după natura faptului pe care se întemeiază cererea sau excepția; considerând că registrele comercianților ținute în regulă pot servi ca dovadă între comercianți pentru conținutul lor; că, în specie, nefiind conținutul lor conform, pentru formarea convingerei probei, judecătorul putea să defere jurământul supletoriu uneia sau celei-lalte d'între părțile litigante. Considerând că dacă tribunalul nu se pronunță asupra cestiunei neregularității registrelor, această omisiune nu este esențială, de oare-ce chiar și un registru parafat, dar nevizat la finele anului, conform art. 27 Cod. comercial, poate servi ca început de dovadă; pentru aceste motive, respinge recursul, etc.". La judecarea acestui proces am luat parte și noi, însă nu ne am putut uni cu onorab. majoritate.

[1]) Cpr. Bonnier, *op. cit.*, 777. Arntz, III, 339. T. Huc, VIII, 258.—Comerciantul n'ar putea, în adevĕr, să invoace propria sa contravenție la regulele ce'i impune legea pentru a înlătura credința pe care legiuitorul o face să resulte din registrele sale în favoarea necomerciantului. Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Commerçants*, 256.

Pentru ce registrele comercianților nu fac credință în favoarea lor. Codul Caragea.

Registrele comercianților nu fac însă credință în favoarea lor, chiar când sunt regulat ținute, de câte ori ele sunt invocate contra unui necomerciant (art. 1183), pentru că este de principiu că nimene nu poate să'și creeze un titlu în favoarea sa. (Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 174). „Nimene nu poate să ceară ceva cu cărți scrise de el însuș", ḑice art. 23, partea VI, capit. II din Codul Caragea. Dacă registrele comercianților, ținute în regulă, pot face dovadă în justiție între comercianți pentru fapte și cestiuni de comerț (art. 50 § 1 C. com.), aceasta este pentru că fie care comerciant fiind obligat a ține registre, judecătorii pot să ordone apropierea lor (art. 54 C. com.) și să le controleze unele prin altele.

Art. 455 Pr. civ.

Inainte de modificarea procedurei civile, s'a decis că re-

fac credință despre vênzările [1]) ce cuprind în contra persoanelor necomerciante, judecătorii putênd însă să defere jurământul supletoriu *la una sau la alta din părți* [2]), dacă ei vor crede de cuviință. Această măsură, menită a complecta convingerea judecătorilor, este însă facultativă [3]) și presupune că registrele au fost ținute în regulă (argument din art. 50 C. com., care cere ca registrele să fie ținute în regulă în privința raporturilor d'intre comercianți) [4]).

---

gistrele unui comerciant nu constituesc un titlu pentru a înființa o poprire (art. 455 urm. Pr. civ.). Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1898, No. 60. Această chestiune nu mai presintă însă astăzi nici un interes, pentru că, după noul text al art. 455 Pr. civ., și creditorii care nu au un act scris pot înființa o poprire, dând o cauțiune de jumătate din valoarea sumei reclamate.

Dacă se poate deferi jurământul supletor asupra existenței unei oblig. derivând din o altă causă de cât o vênzare. Controversă.

[1]) Textul corespunzętor francez (1329) și acel italian (1328) vorbesc de *furnituri*, înțelegênd prin această expresie predarea mărfurilor vêndute de comerciant.—Se decide în genere că jurământul supletor n'ar putea fi deferit asupra existenței unei pretinse obligațiuni, care ar resulta din altă causă de cât o vênzare, de ex., din un împrumut făcut de comerciant necomerciantului, pentru că art. 1183 consacră o derogare de la dreptul comun. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 753. C. N. Toneanu, *Tr. de drept comercial*, I, 136. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 71. Baudry, II, 1229. Demolombe, XXIX, 612. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obligazioni*, etc., I, 368. Aubry et Rau, VIII, § 757, p. 270, nota 2. Larombière, IV, art. 1329, No. 13. — *Contrà*. Laurent, XIX, 340. T. Huc, VIII, 257.

Deoseb. de redacție de la Codul fr.

[2]) Textul nostru este formal în această privință, reproducênd art. 1328 din Codul italian: „*I libri dei commercianti possono autorizzare il giudice a diferire d'uffizio il giuramento all'una o all'altra parte*". Textul fr. prevede: *afară de ceea ce se va dice în privința jurământului*, însă autorii sunt de acord pentru a decide că judecătorii apreciază în fapt care din doi, comerciantul sau necomerciantul, merită mai multă încredere spre a i se deferi jurământul. Cpr. Demolombe, XXIX, 608. Colmet de Santerre, V, 293 bis IV. Bonnier, *op. cit.*, 780, p. 638. T. Huc, VIII, 257. Cas. fr. Sirey, 92. 1. 577.

Deferirea jurământului supletoriu este facultativă.

[3]) Deferirea jurământului supletoriu este deci o măsură facultativă, lasată la aprecierea suverană a judecătorilor de fond. Cas. fr. Sirey, 74. 1. 73. D. P. 73. 1. 110. Cpr. Demolombe, XXIX, 607. T. Huc, VIII, 257. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 300. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2490. Fuzier-Herman, III, art. 1329, No. 8. Giorgio Giorgi, I, 368. Laurent, XIX, 338 și XX, 290.

[4]) Cpr. Demolombe, XXIX, 611. T. Huc, VIII, 257. Bédarride,

Dacă registrele ținute în regulă pot fi completate cu alte dovedi. Controversă.

Dar dacă registrele comerciantului ținute în regulă pot fi considerate ca un început de probă, de natură a fi complectate cu jurământul supletoriu a uneia sau celei-lalte părți, ele nu constituesc un început de probă de natură a fi complectate prin marturi sau presumpțiuni: 1° pentru că, în dreptul actual, începutul de probă trebue să emane de la partea în contra căreia se reclamă (art. 1197 C. civ.), ear nu de la comerciant, care, în specie, este reclamant și care nu poate să'și creeze titluri de creanță în contra terțiilor; și 2° pentru că art. 1183 C. civ., care admite numai jurământul supletoriu fiind excepțional și, ca atare, de strictă interpretare, nu poate fi întins la proba testimonială și la presumpțiuni [1]).

Comunicarea registrelor. Art. 31, 32 C. com.

Mijloacele legale de a trage din registrele comercianților probele ce ele cuprind, resultă din comunicarea sau presentarea lor în justiție, care poate fi cerută de adversar [2]) sau ordonată chiar din oficiu de judecători (art. 31, 32 C. com.).

Art. 22 urm. C. com.

Registrele de care am vorbit nu se referă de cât la comercianți, pentru că numai în privința lor ele sunt obligatorii (art. 22 urm. C. com.).

Commerçants, 259, 260. Aubry et Rau, VIII, § 757, p. 270, n. 3.—Vedi însă G. Giorgi, *op. cit.*, I, 368 și *suprà*, p. 215, n. 2.

[1]) Cpr. în acest sens, Demolombe, XXIX, 610. G. Giorgi, I, 368. T. Huc, VIII, 257. Laurent, XIX, 339. Aubry et Rau, VIII, § 757, p. 270, nota 4. Larombière, IV, art. 1329, 1330, No. 16. Bonnier, *op. cit.*, 780. Toneanu, *op. cit.*, I, 136. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 72. Bolaffio, *Il Codice di commercio ital. commentato*, I, partea I, 313, p. 603. Arntz, III, 338. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, II, p. 585. Marcadé, V, art. 1329, 1330, No. II, p. 61. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2491. Mourlon, II, 1573. Alauzet, *Comment. C. comm.*, I, 105 (ed. a 2-a). Massé-Vergé, III, § 591, p. 511, nota 6. Baudry, II, 1229. Vedi și nota 3 în Sirey, 74, I, p. 73.—*Contrà*. Zachariæ (ed. Massé-Vergé), III, p. 511, § 591. Bédarride, *Commerçants*, 254 și *Tr. du dol et de la fraude*, II, 733 urm. Toullier, IV, partea II, 369 și V, partea I, 70 (Duvergier nu împărtășește însă această părere). Vedi t. IV, partea II, 369, p. 364, nota 1.—După Chardon (*Du dol et de la fraude*, No. 145) și Paris (*Dr. comm.*, I, 567 urm.), registrele comercianților ținute în regulă ar face admisibile atât jurământul supletoriu cât și proba testimonială, în materie civilă, însă numai până la 150 lei.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1879, p. 522. Bulet. S-a 1, anul 1881, p. 475. Bulet. S-a anul, 1882, p. 533.

Cât pentru *carnetele* în care medicii obicinuesc a inscrie visitele ce fac la bolnavi, ele nu au în principiu nici o putere probatorie. Carnetele medicilor. Controversă.

Cu toate acestea, tribunalele le ieu une-ori în considerație pentru a'și forma convingerea lor despre dreptatea reclamațiunei medicului, sub cuvênt că acesta s'ar găsi în o imposibilitate morală de a'și procura o dovadă scrisă despre creanța ce el are contra bolnavului pe care l'a îngrijit [1]). Cu toate că această jurisprudență este aprobată de unii autori [2]), nu știm însă până la ce punct ea ar fi juridică, pentru că, prin asemenea procedare, se calcă principiul că nimene nu poate să'și creeze singur un titlu de creanță [3]), principiu care, prin excepție, nu s'a înlăturat întru cât-va de cât în privința registrelor comercianților, cu care carnetele medicilor, ori care ar fi onorabilitatea acestor din urmă, nu pot fi asimilate. Cât pentru argumentul care consistă în a ḑice că medicul a fost în imposibilitatea morală de a cere o probă scrisă de la clientul său, asemenea imposibilitae nu există în realitate, ci există mai mult o considerație de bună cuviință, de reservă și de delicatesă, care nu poate fi confundată cu adevarata imposibilitate în cares'ar găsi cineva de a cere un act scris [4]).

Carnetele medicilor au multă asemănare cu hârtiile casnice sau domestice despre care vorbește art. 1185.

2° Registrele, cărțile sau hârtiile domestice.

Art. 1185.—Registrele, cărțile, sau hârtiile domestice, nu fac credință în favoarea aceluia care le a scris, dar au putere în contra lui:

1° Când cuprind curat primirea unei plăți;

2° Când cuprind mențiunea expresă că nota sau scrierea din ele s'a făcut ca să țină loc de titlu în favoarea creditorului. (Art. 33, 297, 2198, § 4 C. civ. Art. 1331 C. fr.).

---

[1]) Trib. Libourne, Annecy și Bruxelles. Sirey, 89. 2. 45, 46. Sirey, 90. 4. 16. Cpr. și C. Bordeaux. D. P. 1901. 2. 206. Considerentele acestor sentințe au fost reproduse și criticate de noi în *Dreptul* din 1901, No. 40.

[2]) T. Huc, VIII, 259.

[3]) *„Exemplo perniciosum est, ut ei scripturæ credatur, qua unusquisque sibi adnotatione propria debitorem constituit. Unde neque fiscum, neque alium quemlibet ex suis subnotationibus debiti probationem præbere posse oportet“.* L. 7, Cod., *De probationibus*, 4, 19. Vedi și *suprà*, p. 216, nota 1.

[4]) Cpr. Laurent, XIX, 578. Vedi și *infrà*, rubrica: *Imposibilitea în care se găsea creditorul de a'și procura o dovadă scrisă.*

Ce se înțelege prin registre, cărți sau hârtii casnice.

Prin registre, cărți sau hârtii domestice (casnice), legea înțelege ori ce mențiuni sau adnotațiuni, semnate sau nesemnate, scrise de o persoană fie într'o condică, fie pe o filă volantă [1]), pentru a'și aduce aminte de faptele juridice sau de oare care evenimente ale vieței sale private.

Aceste hârtii nu pot să aibă puterea probatorie a registrelor comercianților, pentru că, în genere, ele sunt ținute fără nici o regulă. In adevĕr, pe când comercianții sunt obligați de lege a ține unele registre în regulă (art. 22 C. com.), hârtiile casnice la care facem alusie sunt niște simple informațiuni, pe care une-ori particularii le țin în cea mai mare neorênduelală. De aceea, legea nu le admite nici o dată ca dovadă, și nici chiar ca început de dovadă [2]) în favoarea aceluia care le a ținut. Ea nu le admite ca dovadă *în contra* lui de cât în două casuri limitativ determinate, și anume: 1° Când cuprind primirea unei plăți, constatarea unei novațiuni, unei remiteri de datorie, etc.; căci cuvêntul *plată* este luat aci într'un sens general; 2° Când cuprind mențiunea expresă că nota sau scrierea din ele s'a făcut ca să țină loc de titlu în favoarea celei-lalte părți, adecă a creditorului. De ex: *fac această mențiune pentru a servi de titlu lui X..., creditorul meu, care n'a voit să primească o obligație din partea mea* [3]). Faptul că această adnotație scrisă de mâna debitorului în registrele sale casnice nu este ștearsă, dovedește că obligația nu este stînsă [4]).

Foae volantă. Controversă.

[1]) Cpr. C. Dijon. Sirey, 74. 2. 14. D. P., 75. 5. 357. Pothier, II, 759. Bonnier, 744. Planiol, II, 116. Baudry, II, 1230. T. Huc, VIII, 260. Marcadé, V, art. 1331, No. 5. Thiry, III, 140.—*Contrà* (în privința foilor volante), Larombière, IV, art. 1331, No. 1. Toullier D., IV, partea II, 399.

Hârtiile casnice nu pot fi complectate prin jurământul supletor. Controversă.

[2]) Judecătorii n'ar putea deci, întemeindu-se pe aceste hârtii casnice, să defere acelui care le a scris jurământul supletoriu, sau să le complecteze prin proba testimonială. Cpr. Baudry, II, 1230. Laurent, XIX, 347. T. Huc, VIII, 260. Demolombe, XXIX, 624. Bonnier, 743. Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 274. Larombière, IV, art. 1331, No. 2. Cas. fr. Sirey, 43. 1. 704.—*Contrà*. Pand. fr., *Délation de serment*, 547, 548 și decisiile citate acolo.

[3]) Cpr. Marcadé, V, art. 1331, No. 1. T. Huc, VIII, 261. Baudry, II, 1230. Bonnier, 742.

Efectele unei mențiuni streine.

[4]) Deci, dacă mențiunea despre care este vorba se găsește ștearsă cu plumbul sau cu cerneală, titlul pe care îl constituise debitorul nu mai are ființă, de și mențiunea s'ar

Cât pentru menţiunea următoarea : Primit suma de.... ce'mi-a dat sau împrumutat X...., ea este lipsită de ori ce putere probatorie, fiind că, în aceste casuri, debitorul a dat, după toate probabilităţile, un titlu creditorului său şi n'a făcut menţiune despre această împrejurare de cât spre aducere aminte.

Menţiunea de care vorbeşte textul trebue să fie scrisă de proprietarul hârtiilor.

Pentru ca menţiunele, de care vorbeşte art. 1185, să facă dovadă în contra proprietarului hârtiilor casnice, se cere ca ele să fi fost scrise de dênsul, ear nu de o persoană străină. Nu se cere însă nici dată, nici semnătură.... *etiam non subsignata*...., ţicea Boiceau, pe care îl citează Pothier. Registrele, cărţile sau hârtiile domestice, ţice textul, nu fac credinţă în favoarea *aceluia care le a scris*, dar au putere în contra lui, etc. Cu toate acestea, ele ar putea să fie scrise de un scriitor sau un prepus însărcinat cu ţinerea unor asemenea hârtii. (Cpr. art. 50, § 2 C. com.) [1]). Curtea noastră supremă a decis că un registru poate servi ca dovadă în casurile determinate de art. 1185, chiar atunci când partea 'şi l'a însuşit de la acel care l'a ţinut, fără consimţĕmêntul acestuia [2]).

Credinţa ce art. 1185 conferă în cele două casuri excepţionale registrelor şi hârtiilor casnice, nu este absolută. Partea căreia se opune declaraţiile sau menţiunele cuprinse în scriptele sale, poate deci să le combată, stabilind, bună oară, că ele sunt resultatul unei erori, sau că au fost făcute în vederea unei eventualităţi care nu s'a

Credinţa ce art. 1185 conferă în mod excepţional hârtiilor casnice nu este absolută.

---

putea încă ceti, această ştergere lăsând a se presupune că datoria a fost plătită. Cpr. Pothier, II, 758. Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 276, text şi nota 11. Demolombe, XXIX, 633. T. Huc, VIII, 261. Marcadé, V, art. 1331, No. 2. Bonnier, 742. Larombière, IV, art. 1331, No. 10. Arntz, III, 340.—In cât priveşte însă menţiunea primirei unei plăţi, această menţiune continuă a face dovadă, dacă ea poate încă fi cetită, pentru că ea constituind o liberare în favoarea debitorului, creditorul sau moştenitorii sĕi nu pot să nimicească această dovadă. Veţi autorii de mai sus.

[1]) Cpr. Laurent, XIX, 350. T. Huc, VIII, 261. Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 276. Demolombe, XXIX, 632. Arntz, III, 340. Cas. fr. Sirey, 72. 1. 262.—Curtea de casaţie din Francia a admis chiar validitatea menţiunei unei plăţi făcută de debitor pe registrele creditorului în faţa şi în presenţa acestui din urmă. D. P. 65. 1. 160.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1888, p. 737.

realisat; și asemenea dovadă poate să fie făcută prin marturi sau presumțiuni grave, precise și concordante, chiar în lipsa ori cărui început de probă scrisă [1]).

Indivisibilitatea hârtiilor casnice.

Partea, care invoacă mențiunele cuprinse în registrele sau hârtiile domestice ale adversarului sĕu, trebue în genere să le primească așa cum sunt făcute, fără a le putea divide: *Fides scripturæ indivisibilis est* [2]).

Casul în care hârtiile casnice cuprind dispoșiții contradictorii.

Dacă registrele sau hârtiile casnice ale părței căreia ele sunt opuse, cuprind mențiuni sau declarațiuni contradictorii, judecătorii vor determina valoarea acestor mențiuni după obiceiurile părței și cele-lalte împrejurări ale causei.

Inaplicarea art. 32 C. com. la hârtiile casnice. Controversă.

Presentarea în justiție a registrelor sau hârtiilor casnice a uneia din părți, nu poate, în genere, fi ordonată de judecători nici din oficiu, nici după cererea celei-lalte părți, care ar pretinde că ele cuprind declarațiuni din care ea ar putea să tragă foloase, pentru că dispositia art. 32 din Codul de comerț, care admite soluția contrară în privința registrelor comerciale și care deroagă de la regula *Nemo contra se edere cogitur* [3]), nu este admisibilă în materie civilă [4]).

Casul în care hârtiile casnice ar fi comune ambelor părți.

Producțiunea în justiție a hârtiilor casnice nu poate deci fi de cât voluntară, afară de casul în care registrele sau hârtiile casnice ar fi comune ambelor părți [5]).

---

[1]) Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 277, text și nota 12. Demolombe, XXIX, 635.

[2]) Baudry, II, 1230. Bonnier, 743. Aubry et Rau, *loco cit.* Marcadé, V, art. 1331, No. 3.

[3]) Nimene nu poate fi obligat a produce în justiție dovedi în contra sa. Vedi asupra acestei maxime, Victor Fons, *Aphorismes de droit* (ed. din 1846), p. 151.

[4]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 278, text și nota 16. Planiol, II, 116. T. Huc, VIII, 262. Demolombe, XXIX, 636 urm. Demante, V, 295 bis II. Vigié, II, 1614. Marcadé, V, art. 1331, No. 6. Larombière, IV, art. 1331, No. 12. Arntz, III, 341. Bonnier, 746. Cas. fr. D. P. 78. 1. 85.—*Contrà.* Laurent, XIX, 355, 356. Toullier, D. IV, partea II, 404. Duranton, XIII, 210. C. Dijon. Sirey, 74. 2. 14. C. Bruxelles. *Pas. belge*, 81. 2. 216. Cpr. și L. L. 5, 8, Cod., *De edendo*, 2, 1.

[5]) Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 279. F. Herman, III, art. 1331, No. 24. Arntz, III, 341. T. Huc, VIII, 262. Trib. Ialomitza. *Dreptul* din 1886, No. 56.—Judecătorii ar putea însă să ordone ca mandatarul sau gerantul de afaceri să producă registrele, notele și hârtiile relative la gestiunea exercitată de dênsul, aceste documente fiind considerate ca comune părților. Cpr. C. Rennes. D. P. 80. 2. 91.

3° Adnotaţiunele liberatorii făcute de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul unui titlu de creanţă.

Art. 1186.—Ori ce adnotaţiune făcută de creditor în josul, pe marginea, sau pe dosul unui titlu de creanţă [1]) este creḑută, cu toate că nu este subsemnată nici datată de el, când tinde a proba liberaţiunea debitorului.

Aceiaş putere doveditoare are şi scriptura făcută de creditor pe dosul, marginea sau în josul duplicatului unui act sau chitanţe [2]), dar numai când duplicatul [3]) va fi în mânele debitorului. (Art. 1179, 1200, § 2, 1202, 1204 C. civ. Art. 1332 C. fr.).

După ce legiuitorul s'a ocupat de menţiunele cuprinse în registrele comercianţilor (art. 1183, 1184) şi de acele cuprinse în registrele şi alte hârtii casnice ale particularilor (art. 1185), el se ocupă, în fine, pentru a termina ceea ce este privitor la actele private nesemnate de părţi, de menţiunele făcute de creditor pe însuş titlul creanţei sale, fie în josul, fie pe marginea sau pe dosul acestui titlu, puţin importă locul.

Adnotaţiunea făcută de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul titlului creanţei sale, nu face nici o dovadă în favoarea sa, pentru că, afară de excepţiunea admisă de legiuitor în privinţa registrelor comercianţilor (art. 50 Cod. comercial), nimene nu poate în principiu să'şi creeze un titlu [4]). Astfel, adnotaţiunea creditorului, care ar constata o mărire sau o agravare a datoriei, n'ar avea nici o putere probatorie [5]).

Asemenea adnotaţiuni pot însă face dovada în contra lui în două casuri:

1° Adnotaţia făcută de creditor pe titlul creanţei sale, cu toate că nu este nici datată, nici subsemnată de dênsul, este creḑută, când tinde a proba liberarea totală sau

---

[1]) Textul francez adaogă: care a remas tot-de-auna în posesiu-nea lui, adecă a creditorului (*qui est toujours resté en sa possession*). Aceste cuvinte au fost eliminate de legiuitorul nostru după observaţiile lui Marcadé (V, art. 1332, No. 2, p. 71). Veḑi *infrà*, p. 224.—Art. 1331 din Codul italian reproduce textul francez *ad litteram*. Deoseb. de la Cod. francez.

[2]) Trebuea ḑis: sau în josul unei chitanţe, căci chitanţele nu se fac în dublu exemplar. Cpr. Thiry, III, 141. Bonnier, 751, p. 619, nota 1.

[3]) Trebuea ḑis: când duplicatul actului sau chitanţa vor fi în mânele debitorului. Cpr. Bonnier, *loco cit.*

[4]) Veḑi *suprà*, p. 216, nota 1 şi 219, text şi nota 3.

[5]) Cpr. Laurent, XIX, 357.

parțială a debitorului. Și pentru aceasta nu se cere de cât o singură condițiie, și anume, ca adnotația liberatorie *să fie scrisă de însuș creditorul*, iar nu de o persoană străină, care ar putea să favoriseze pe debitor, fără ca el să fi plătit în realitate. Prin urmare, adnotația liberatorie făcută de creditor pe titlul creanței va libera pe debitor, *chiar dacă acest titlu n'ar fi rămas în posesiunea creditorului*; căci o dată ce se constată că el a făcut mențiunea liberatorie, puțin impoartă în a cui mână se găsește titlul [1]). Lucrul este așa de adevarat în cât acest sistem se susține de unii chiar în Francia [2]), de și textul frances (art. 1332) prescrie, ca și acel italian (art. 1331), ca titlul *să fi rămas tot-de-auna în posesiunea creditorului.*

Deoseb. de la Codul francez făcută de legiuitorul nostru după observațiile lui Marcadé.

Imprejurarea că textul francez cere ca titlul să fi fost în tot-de-auna în posesiunea creditorului, se explică prin o rațiune istorică. In adevĕr, după proiectul Codului, ori-ce adnotație liberatorie, emanată de la ori și cine, făcută pe titlul creanței, producea, conform opiniunei lui Pothier, liberarea debitorului, *dacă titlul rĕmăsese în mânele creditorului*, ceea-ce era logic. Mai tărdiu însă, proiectul fiind modificat în sensul că numai adnotația creditorului liberează pe debitor, s'a uitat de a se dice că nu mai e nevoe ca titlul să fi remas în posesiunea creditorului, și s'a lasat această condițiune, care figura în proiect, fără a se observa că ea trebuea să pice față cu noua redacțiune [3]). Această condițiune fiind însă ștearsă de legiuitorul nostru, după observațiile lui Marcadé, adnotația liberatorie făcută de creditor pe titlul creanței sale, va produce liberarea debitorului, *chiar dacă titlul creanței nu se mai află în posesiunea creditorului.*

Casul în care mențiunea liberatorie făcută de creditor ar fi lipsită de efecte.

Rĕmâne însă bine înțeles că mențiunea liberatorie ar fi lipsită de ori-ce efecte și putere probatorie, dacă se va stabili că creditorul a făcut-o în vederea unei plăți viitoare, care nu s'a realisat, precum ar fi, de exemplu, în casul în care creditorul ar fi făcut mențiunea liberatorie

---

[1]) Cpr. Marcadé, V, art. 1332, Nr. 2, p. 70.

[2]) Vedi Toullier-Duvergier, IV, partea II, 353. Duranton, XIII, 213.—Vedi însă Thiry, III, 141, care dovedește foarte bine că această părere, formal admisă de legiuitorul nostru, este contrară textului francez.

[3]) Cpr. Marcadé, V, art. 1332, No. 2, p. 71.

pe titlu, dându'l unui al treilea spre încasare, și debitorul n'ar fi plătit [1]).

Am vĕdut că, după doctrina lui Pothier (*Oblig.*, II, 760), pe care redactorii Codului actual n'au admis-o, menţiunea liberatorie scrisă pe titlul creanţei de ori-ce persoană, *fie chiar de debitor*, făcea credinţă despre plată, *dacă titlul era în posesiunea creditorului*, pentru că acesta de bună samă n'ar fi lasat să se facă o asemene menţiune, fără a primi în realitate plata. Această soluţie nefiind însă admisă de Codul actual, menţiunea liberatorie făcută pe titlul creanţei de o persoană străină, sau de debitor, n'ar putea fi opusă creditorului, *chiar dacă titlul creanţei n'ar fi eșit nici o dată din mâna sa*, pentru că asemenea menţiune a putut să fie făcută în timpul absenţei sau boalei creditorului, și în ori-ce caz fără știrea lui [2]). Menţiunea liberatorie făcută de însuș debitorul nu'l liberează.

2° Al doilea paragraf al art. 1186 conferă aceiaș putere probatorie menţiunilor liberatorii făcute tot de creditor pe dosul, pe margina, sau în josul unui titlu, care, prin natura sa, aparţine debitorului și trebue să fie în posesiunea lui. Este vorba, de exmplu, de o chitanţă sau de un al doilea original a unui act sub semnătură privată constatând o convenţiune sinalagmatică (art. 1179), care a fost dat în mâna debitorului [3]). Art. 1186, § 2.

Să presupunem, de exemplu, că vênzĕtorul a menţionat pe actul sub semnătură privată de vênzare, care se găsește în mâna cumpărătorului, aconturile primite de dênsul [4]). Ei bine, aceste menţiuni liberează pe cumpărător, dacă au fost scrise de creditor (în specie vênzĕtorul, care este creditor al preţului), *și dacă titlul se găsește în mâna debitorului*. Deci, dacă pentru un motiv oare-care, debitorul ar fi restituit titlul sĕu creditorului, s'ar putea presupune că acest din urmă a pregătit numai pe titlu o menţiune liberatorie, și că el a pastrat titlul, fiind că debitorul n'a făcut plata ce proectase [5]).

---

[1]) Cas. fr. Sirey, 1891. 1. 115. Baudry, II, 1232. T. Huc, VIII, 264.

[2]) Cpr. Laurent, XIX, 358.

[3]) Vedi *suprà*, p. 188, nota 2.

[4]) Cpr. Pothier, II, 762. Bonnier, 751. T. Huc, VIII, 263.

[5]) T. Huc, VIII, 263.—Și aici sunt autori care șterg din text cuvintele : *când duplicatul sau chitanţa va fi în mâna debito-*

Menţiunile liberatorii şterse nu produc nici un efect.

Menţiunile liberatorii de care se ocupă art. 1186, încetează de a face credinţă în favoarea debitorului, de câte ori ele sunt şterse, şi aceasta mai cu samă în privinţa menţiunilor făcute pe originalul care se găseşte în mâna debitorului ; căci nu se poate pricepe cum debitorul ar fi lasat să se şteargă o menţiune favorabilă pe un titlu care se află în posesiunea sa, dacă plata ar fi avut loc în realitate [1]).

Aceiaş soluţie este generalmente admisă, contrar teoriei lui Pothier, în privinţa menţiunilor făcute de creditor pe titlul creanţei sale (art. 1186, § 1), însă chestiunea de astă-dată este controversată [2]).

Menţiunile de care vorbesc art. 1185 şi 1186 pot fi combătute prin proba contrară. Controversă.

Menţiunile de care vorbeşte art. 1186 şi chiar art. 1185, nu sunt *acte*, fiind că nu sunt subsemnate de acela de la care emană. Ele nu sunt deci aparate de art. 1191, care opreşte de a se dovedi în contra, sau peste ceea ce cuprinde actul. Pe de altă parte, legea nu tăgăduieşte o acţiune în justiţie aceluia caruia asemenea menţiuni sunt opuse. Prin urmare, presumţiunile care resultă din aceste menţiuni pot fi combătute prin proba contrară. Acela căruia ele vor fi opuse va putea, deci, dovedi prin ori-ce mijloace, marturi şi presumţiuni, că aceste menţiuni sunt resultatul unei erori sau unei inadvertenţe [3]).

Despre reboage sau răbuşe.

Art. 1187.—Reboagele, când crestăturile după amêndouĕ bucăţile sunt egale şi corelative, sunt un mijloc de probare între persoanele care au obiceiul a se servi cu un asemenea mijloc de probaţiune. (Art. 980 C. civ. Art. 46 C. com. Art. 1333 C. fr.).

---

rului, însă Marcadé (V. art. 1332, No. 4, p. 73) dovedeşte foarte bine cât de inadmisibil este acest sistem.

[1]) Cpr. Pothier, II, 761. Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 281, text şi nota 20. Bonnier, 753. Demolombe, XXIX, 656. Veḑi şi Laurent, XIX, 361.

[2]) Veḑi Aubry et Rau, VIII, § 758, p. 281, text şi nota 21.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 264. Demolombe, XXIX, 657. Larombière, IV, art. 1332, No. 9. Fuzier-Herman, *Code civil annoté*, III, art. 1332, No. 5. Cas. fr. D. P. 91. 5. 426. Sirey, 91. 1. 115.—Veḑi însă Aubry et Rau (VIII, § 758, *in fine*, p. 282, text şi nota 23), care nu admite această soluţiune în privinţa menţiunilor făcute de creditor pe chitanţa sau duplicatul ce se găseşte în posesiunea debitorului (art. 1186, § 2).

Codul actual reproducênd teoria lui Pothier (II, 764), face să figureze reboagele între probele scrise, pentru că ele constituesc până la un punct oare care o scriptură primitivă și elementară [1]). In realitate însă, ele nu sunt de cât un semn material și simbolic al angajamentelor contractate.

Ce sunt reboagele.

Prin reboage se înțelege două bucăți de lemn, care se împreunează și pe care, după ce au fost împreunate, se fac niște linii transversale (tăieturi sau crestături) pentru a însemna furniturile ce o parte face celei-lalte.

Una din aceste două bucăți *(la taille)*, care se controlează prin cea-lalta, remâne la vêndętor, ear cea-laltă *(l'échantillon)*, la cumpărător.

Reboagele constituesc un mijloc de probațiune între persoanele care au obiceiul de a se servi de ele [2]), și chiar în privința terțiilor [3]), când tăieturile sau crestăturile de pe amêndouĕ bucățile sunt egale și corespund între ele. Dacă numĕrul tăieturilor nu corespunde, furnitura nu este dovedită de cât până la concurența cifrei celei mai mici (art. 983) [4]). *Semper in obscuris quod minimum est sequimur* [5]).

---

[1]) Reboagele fiind, de și în mod impropriu, asimilate actelor scrise, fac dovadă între părți chiar pentru furnituri mai mari de 150 lei. Baudry, II, 1234. Marcadé, V, art. 1333, No. 1. Thiry, III, 142. T. Huc, VIII, 265. Fuzier-Herman, III, art. 1333, No. 1. Laurent, XIX, 368. Demolombe, XXIX, 666. Demante et Colmet de Santerre, V, 298 bis IV. Mourlon, II, 1580. Bonnier, 758, și toți autorii.

[2]) Dovada că s'au întrebuințat reboage incumbă reclamantului, conform dreptului comun (art. 1169), și poate în tot-deauna fi făcută prin marturi. Laurent, XIX, 366. Demolombe, XXIX, 671. Fuzier-Herman, III, art. 1333, No. 6. Demante, V, 298 bis IV. Marcadé, V, art. 1333, No. 3. Toullier D., IV, partea II, 409. Aubry et Rau, VIII, § 760, p. 283, text și nota 4.—Vedi însă Larombière, IV, art. 1333, No. 5.

Dovedirea obiceiului de a se întrebuința reboage. Controversă.

[3]) Astfel, se admite generalmente că reboagele, a căror crestături corespund, fac credință în privința creditorilor debitorului, față cu care furnisorul voește a exercita privilegiul art. 1729. Cpr. F. Herman, III, art. 1333, No. 9. Bonnier, 759. Demolombe, XXIX, 674. Rolland de Villargues, Répert., v° *Taille*, No. 4. Toullier D., IV, partea II, 410.

[4]) Baudry, II, 1235. T. Huc, VIII, 265. Vigié, II, 1616. Bonnier, 757. Fuzier-Herman, *loco cit.*, No. 5. Demolombe, XXIX, 667. Aubry et Rau, VIII, § 760, p. 283.

[5]) L. 9, Dig., *De reg. juris*, 50, 17. Vedi și *suprà*, p. 204.

Casul în care ambele bucăți de lemn nu sunt înfățișate. Controversă.

Legea presupune că ambele bucăți de lemn sunt înfățișate spre a fi controlate una prin alta. Ce se va întâmpla însă când una din bucăți va fi perdută sau tăgăduită de una din părți? Dacă cumpărătorul pretinde că a perdut bucata lui sau contestă însemnătatea furniturei, cea-laltă bucată face dovadă în favoarea vênđĕtorului, de câte ori se stabilește că furnitura a avut loc și s'a întrebuințat reboage, pentru că el nu poate fi lipsit de un mijloc de dovadă prin dolul sau culpa cumpărătorului [1]). Dacă cumpărătorul tăgăduește întrebuințarea acestui mijloc de probațiune, reboaga înfățișată de vênđĕtor sau furnisor nu face nici o dovadă despre furnitura pretinsă, afară de casul în care acesta ar stabili, fie chiar prin marturi sau presumțiuni, că părțile au întrebuințat reboage, în care caz bucata înfățișată de furnisor ar face, după unii, dovadă complectă, ear după alții, numai un început de probă de natură a fi complectat prin jurĕmêntul supletor [2]).

Despre copiile titlurilor (actelor) autentice [3]).

Art. 1188.—Când originalul există, copia legalisată nu poate face credință de cât despre ceea ce se cuprinde în original, în-

---

[1]) Jud. de pace Pessac (*départ. Gironde*), Sirey, 87. 2. 173. Thiry, III, 142. T. Huc, VIII, 265. Baudry, II, 1235. Marcadé, V, art. 1333, No. 3. Bonnier, 760. Mourlon, II, 1580. Demante et Colmet de Santerre, V, 298 bis III.

Inadmisibilitatea jurământului supletor. Controversă.

[2]) Vedi Baudry, II, 1235 și autorii citați în nota precedentă.—In ori ce caz, jurământul supletor ni se pare inadmisibil, pentru că reboagele nu sunt asimilate registrelor comercianților (art. 1183), și pentru că facultatea ce art. 1183 dă judecătorului de a deferi jurământul supletor fiind excepțională, nu poate fi întinsă de la un caz la altul prin o analogie atât de departată. Cpr. Larombière, IV, art. 1333, No. 6. Marcadé, V, art. 1333, No. 3. Aubry et Rau, VIII, § 759, p. 283, text și nota 3. Demante, V, 298 bis III. Fuzier-Herman, III, art. 1333, No. 8. Demolombe, XXIX, 670.—*Contră.* Duranton, XIII, 235. Bonnier, 760. Laurent, XIX, 367. Rolland de Villargues, Répert., *Taille*, 7.

Deoseb. de la Codul fr. în privința rubricei de față.

[3]) Rubrica Codului francez este intitulată: *Despre copiile titlurilor*; însă autorii observă, cu drept cuvênt, că în art. 1188, este vorba de *copiile actelor autentice*, și redactorii Codului nostru au îndreptat rubrica după părerea autorilor. Cpr. Marcadé, V art. 1334, No. 1, și toți autorii. Rubrica Codului italian este intitulată: *Despre copiile actelor publice și acelor sub semnătură privată* (art. 1333—1339).

fățișarea căruia se poate cere tot-deauna. (Art. 32, 1173 C. civ. Art. 1334 C. fr.).

Când originalul nu există, copiile legalisate de ofițerii publici competenți se cred, după distincțiunile următoare:

1° Copiile scoase din ordinul magistratului, părțile fiind față sau chemate, cu formele legale, precum și copiile scoase, fără intervențiunea magistratului, dar de față cu părțile care au asistat de bună voea lor, au aceiaș credință ca și titlurile originale;

2° Copiile care se vor fi dat de ofițerii publici competenți, fără intervențiunea magistratului sau consimțământul părților, fac asemenea credință după trei-deci de ani, socotiți din ziua în care s'au dat aceste copii. Când asemenea copii vor fi date de mai puțin de trei-deci de ani, nu fac de cât un început de dovadă;

3° Copiile legalisate de un ofițer public necompetent, nu pot face de cât un simplu început de dovadă;

4° Copiile copiilor nu au nici o putere probatorie [1]). (Art. 1173, 1197 C. civ. Art. 46 C. com. Art. 31 L. din 1886. Art. 1335 C. fr.).

Art. 31 L. din 1 sept. 1886. — Tribunalele de județ vor avea și competința de a libera copii legalisate de pe actele ce li se vor presinta de părți, *fie sub semnătură privată*, fie legalisate sau emanate de la vre-o altă autoritate română.

Tribunalul trebue, în asemenea caz, pe de o parte, să vizeze în acest scop actul de pe care liberează copie și, pe de alta, să păstreze la dosariul causei o copie identică legalisată, scoasă cu cheltueala părței. (Art. 1188 C. civ.).

O copie este reproducerea exactă în scris a unui act preexistent, numit original [2]).

Reproducerea unui act prin procedeul fotografiei sau prin alte mijloace, nu constitue însă o copie, în cât un asemenea act, ori cât de bine ar fi reprodus, nu are nici o putere probatorie [3]). Reprod. actului prin fotografie.

Copia se deosebește de original nu numai prin posterioritatea sa, dar încă prin lipsa semnăturilor părților, care nu sunt proprii ale lor, ci sunt numai reproduse de copist. Un act poate să fie făcut în mai multe exemplare originale, de exemplu în casul art. 1179, în care fie care parte cu un interes contrar deține în mâna sa câte un original, ear nu câte o copie [4]). Originalele se deosebesc de Deoseb. între copie și original.

[1]) Textul corespunzător francez (art. 1335) prevede că copiile de pe copii pot, după împrejurări, fi considerate ca simple informațiuni. Deoseb. de la Codul fr.

[2]) Cuvêntul original vine de la *origo, originis*.

[3]) T. Huc, VIII, 269.—S'a decis însă că nimic nu se opune la fotografiarea unui act autentic. C. Toulouse. Sirey, 93. 2. 36. C. Caen. Sirey, 80. 2. 65. — Vedi însă C. Bordeaux și Gand. Sirey, 69. 2. 230. Sirey, 91. 4. 14. Fotografiarea unui act autentic. Controversă.

[4]) Vedi, *suprà*, p. 188, nota 2 și 225.

copii în aceasta că sunt toate făcute în acelaș timp și sunt semnate de părțile contractante.

Dreptul francez.

In Francia se decide că singurele copii care pot avea o putere probatorie, sunt acele ale actelor autentice ; copia unui act sub semnătură privată nu face nici o dată credință, pentru că de nicăiri nu resultă că actul original nu este falș [1]). „Actele sub semnătură privată, ḑice un autor [2]), trăgêndu-și puterea lor numai din semnătura părților, nici o autoritate nu are misiunea de a certifica, în privința unui act sub semnătură privată, conformitatea cu originalul. Singure părțile contractante ar putea să se înțeleagă între ele pentru a reproduce cuprinderea unui asemenea act, semnându'l toate împreună. In asemenea caz însă, ele ar redacta un nou original, ear nu o copie propriu ḑisă".

Dreptul nostru.

Ei bine, contrar celor ce se petrec în Francia, la noi, tribunalele de județ avênd astăḑi, după o lege posterioară Codului civil, competința de a libera copii legalisate *de pe actele sub semnătură privată*, ca și de pe actele autentice sau numai legalisate (art. 12 și 31 L. din 1 sept. 1886) [3]), se înțelege că asemenea copii legalisate vor avea o credință provisorie, cât timp exactitatea lor nu va fi tăgăduită și originalul nu va fi cerut.

Aceiaș soluție este admisă și în privința copiilor de pe actele autentice, căci copiile nefiind de cât reproducerea originalului și trăgêndu-și toată puterea lor probatorie

---

[1]) Această soluție s'a admis și la noi : „Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, că dacă, în specie, este vorba de un act autentic, atunci partea interesată era în drept a cere producerea însuș originalului, conform art. 1188 C. civ. : că, dacă este vorba de un simplu act sub semnătură privată, invederat că nu se poate produce o copie, ci însuș originalul are a fi produs, neputênd copiile de pe actele sub semnătură privată ține loc de original și avea o putere oare care, etc". Bulet. S-a 1, anul 1884, p. 975.

[2]) T. Huc, VIII, 266.

Art. 32 L. din 1 sept. 1886.

[3]) Tribunalele mai au încă competința de a certifica exactitatea copiilor extrase din registrele comercianților (art. 32 L. din 1 sept. 1886).— Tribunalul poate refusa legalisarea copiilor presintate de părți, când acestea n'au produs o altă copie identică spre a se pastra la dosarul causei și când copiile presentate nu sunt scrise pe timbrul legal. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1894, p. 1042.

din acest original, cât timp originalul există, ele nu fac prin ele însuși credință de cât despre ceea ce cuprinde originalul. De aceea, exactitatea copiei poate în tot-deauna fi contestată și înfățișarea originalului poate în tot-deauna fi cerută (art. 1188, § 1) [1]), afară de actele autentificate în țară străină pentru care judecătorul român nu are nici un mijloc de constrîngere [2]).

Neaplicarea art. 1188 la actele stării civile. Controversă. Art. 32.

Acest principiu sufere însă excepție în privința actelor stării civile, cărora art. 1188 este inaplicabil, de vreme ce extractele date conform registrelor au aceiaș putere probatorie ca și însuși actele originale, dacă nu se invoacă nici o împrejurare care să pue la îndoeală conformitatea lor cu originalul. Așa dar, extractele investite cu toate formele legale prescrise de lege, înlocuesc registrele stării civile, și cei de al treilea nu pot slăbi puterea lor probatorie, obligând pe acei cari au produs extractul să aducă originalul, potrivit art. 1188; căci art. 32 deroagă de la dreptul comun. Prin urmare, dacă am contestat conformitatea unui extract, mie îmi incumbă sarcina probei, și până când voi face asemenea dovadă, conformitatea este presupusă, de oare ce textul art. 32 n'ar avea nici un sens și extractul n'ar merita nici o credință, dacă prin o simplă contestație, s'ar putea dărâma autoritatea sa [3]).

---

[1]) *Semper oportet ostendi originale*, dicea Dumoulin. „Cine va arata copie de pe carte, dice art. 29 din Codul Caragea (partea VI, capit. II), este dator, când i-se va cere, să scoată și pre cea adevarată sau îndată, avênd-o, sau cu soroc, de nu o va avea la îndămână". Cpr. Bonnier, 793. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 537 și 1182.—S'a decis ca art. 1188 nu se aplică de cât părților contractante, și că terții nu pot fi constrînși la înfățișarea originalului, copiile ce ei presintă făcênd deplină dovadă de contractele petrecute între alte părți. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1892, No. 54. Trib. Tecuci. *Curierul judiciar* din 1901, No. 1. Cas. rom. S-a 1. *C. judiciar*, din 1901, No. 41. (Această din urmă decisie este privitoare la interpretarea art. 29, partea VI, capit. II din Codul Caragea).

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 266. Arntz, III, 346. C. Bourges. Sirey, 47. 1, consid. de la p. 58, colona 2. D. P. 46. 1. 337.

[3]) Cpr. T. Huc, I, 319 și VIII, 266. Marcadé, I, 238 și V, art. 1334, No. 2. Laurent, II, 37. Mourlon, I, 264. Pand. fr., *Actes de l'état civil*, 398. Répert. Sirey, *Actes de l'état civil*, 250 urm. Acollas, I, p. 74, 75. Coin de Lisle, *Actes de l'état civil* (1853), art. 45, No. 6. Bonnier, 794. Planiol, I, 535 și

Casul în care originalul actului, care se păstrează în archivă, a fost distrus.

Înfățișarea originalului presupune că el există, și el va exista mai în tot-deauna în archiva judecătoriei care a instrumentat (art. 8 și 12 L. din 1 sept. 1886) [1]). Ce trebue să decidem în caz când originalul ce se păstrează în archiva judecătoriei a fost distrus, de exemplu, prin un incendiu sau o altă întâmplare?

Din momentul ce este recunoscut sau s'a dovedit că originalul nu mai are ființă, sau nu poate fi găsit [2]), copiile încep a face credință, însă art. 1188 distinge, în această privință, trei feluri de copii: 1° copiile care au aceiaș putere probatorie ca și originalul; 2° acele care pot servi numai de început de probă scrisă; și 3° acele care nu au nici o putere probatorie.

II, 119. Aubry et Rau, I, § 65, p. 331, 332 (ed. a V-a). Ducaurroy, Bonnier et Roustain, *Comment. th. et pratique du C. civil*, I, 122. Demolombe, I, 318. Beudant, I, 140. Thiry, I, 121. Baudry, I, 250. Arntz, I, 154. Vigié, I, 202. Fuzier-Herman, I, art. 45, No. 17 și III, art. 1334, No. 7. Vedi și *Supplém.*, art. 45, No. 15. Demante, I, 90 bis I și II. C. Bourges. Sirey, 47. 1. 55. D. P. 46. 1. 337. C. Iași. *Dreptul* din 1875, No. 40. Dalloz, *Nouv. C. civ. annoté* (1900), I, art. 45, No. 104. Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, I, 841. Vedi și t. I, partea I a lucr. noastre, p. 225, text și nota 1. — *Contrà.* Richelot, *Pr. de dr. civil*, I, 152. Duranton, I, 299. Vazeille, *Mariage*, I, 199 (ed. din 1825). Maleville, *Analyse raisonnée de la discussion du C. civ. au Conseil d'État* (1822), I, asupra art. 45. Rieff, *Comment. des actes de l'état civil* (ed. a 2-a, 1844), No. 66. Larombière, IV, art. 1334, No. 5. Locré, *Esprit du Code Napoléon*, I, art. 45. Bousquet, *Explic. du C. civ.*, art. 45. Villemartin, *Études du dr. fr.*, I, art. 45, No. 4.

[1]) Exemplarul remas în archiva judecătoriei este, în adevĕr, un original, ear nu o copie. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1889, No. 59. Curtea din Craiova și din București au decis (*Dreptul* din 1891, No. 73 și *Dreptul* din 1885, No. 50) că, înaintea legei pentru autentificarea actelor (1 sept. 1886), originalul actului autentic era numai acela care se dădea părței în drept, ear nu și acel care se trecea în registrele tribunalului, conform unei ordonanțe ministeriale, care era numai o copie. Cpr. C. Focșani, București și Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 52 și din 1892, No. 69. Bulet. Cas. S-a 1, 1882, p. 860.—S'a decis însă cu drept cuvênt și contrariul, fiind că actele care se treceau în registre se iscăleau de părți, în cât și actul din registre era un original. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 307. Bulet. S-a 1, 1891, p. 448.

[2]) Cpr. Marcadé, V, art. 1335, No. 1.

Dacă inexistența originalului nu este recunoscută, acel care o invoacă trebue s'o dovedească în mod prealabil, sau mai bine dis, să stabilească că originalul nu se află acolo unde el ar trebui să se găsească [1]), fără însă ca acel care produce copia să fie obligat a dovedi casul fortuit, care a adus distrugerea registrului, sau conținutul și regularitatea originalului [2]).

Venim acum la puterea probatorie a copiilor, în casul lipsei originalului.

Copiile care au aceiaș putere probatorie ca și originalul.

1° *Casul întâi. — Copiile care au aceiaș putere probatorie ca și originalul.* — Copiile scoase din ordinul magistratului, părțile fiind față sau legiuit chemate, și copiile scoase chiar fără intervențiunea magistratului, dar de față cu părțile care au asistat de bună voea lor, au aceiaș credință ca și actele originale [3]). Copiile care se vor fi dat de ofițerii publici competenți, fără intervențiunea magistratului sau consimțământul părților [4]), fac de asemenea credință după trei-deci de ani, socotiți din ziua în care s'au dat aceste copii [5]), pentru că timpul îndelungat de când copia a fost liberată face să dispară ori ce temere de colusiune între funcționarul care a liberat-o și partea care o invoacă.

Copiile care pot servi numai ca început de probă scrisă.

2° *Casul al doilea. — Copiile care nu pot servi de cât ca început de dovadă scrisă.*—Aceste sunt copiile legalisate de un ofițer public necompetent și acele care se vor fi dat de ofițerii publici competenți, fără intervențiunea magistratului sau consimțământul părților, dacă au fost date de mai puțin de trei-deci de ani [6]).

---

[1]) Trib. Charleroy, *Pasicrisie belge*, 90. 3. 66.

[2]) Vedi T. Huc, VIII, 266. Thiry, III, 143. Marcadé, V, art. 1335, No. 1. Cpr. și Trib. Dâmboviza. *Dreptul* din 1893, No. 64.

[3]) Aceste dispositii, ca și celelalte, au fost împrumutate de la Pothier (II, 765 urm.), care și el, la rêndul lui, le reprodusese după Dumoulin.

[4]) Nu se poate pricepe ca o copie să fi fost liberată cel puțin fără consimțământul uneia din părți. Poate că legiuitorul s'a referit la casul în care o copie fiind scoasă de o persoană străină, se invoacă apoi de una din părțile contractante.

[5]) Cpr. Pothier, II, 771.

[6]) Art. 1336 din Codul fr., împrumutat earăș de la Pothier (II, 772), voește ca transcrierea unui act în registrele publice să servească de început de probă, sub anume condițiuni

Art. 1336 C. fr. eliminat de legiuitorul nostru.

Copiile care nu au nici o putere probatorie.

3° *Casul al treilea.—Copiile care nu au nici o putere probatorie.*—Aceste sunt copiile de pe copii [1]). In Codul francez, asemene copii pot servi ca simple informaţii şi să autorise pe judecători a deferi jurământul supletor [2]).

Despre actele recognitive.

Art. 1189.—Actul de recunoaştere a unei datorii constatate prin un titlu precedent, nu face probă despre datorie şi nu dispensă pe creditor de a presenta titlul original de cât în următoarele casuri :

1° Când actul de recunoaştere cuprinde causa şi obiectul datoriei, precum şi data titlului primordial, sau :

2° Când actul recognitiv, având o dată de trei-deci de ani, este ajutat de posesiune sau de unul sau mai multe acte de recunoaştere conforme cu dênsul [3]).

Actul recognitiv, în cele două casuri mencionate, nu poate avea nici un efect despre ceea ce cuprinde mai mult de cât titlul primordial, sau despre ceea ce nu este în asemănare cu acest titlu. (Art. 628, 1846, 1865, § 3, 1893 C. civ. Art. 1337 C. fr. modificat) [4]).

---

prescrise de lege, însă acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru. Vedi şi art. 844 din Pr. civ. fr., nereprodus de asemenea în procedura noastră.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 49 şi Bulet. 1893, p. 98.—Aceiaş regulă era admisă şi sub Codul Caragea. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1893, *loco cit.*

[2]) Cpr. Thiry, III, 143. Marcadé, V, art. 1335, No. 4.

[3]) Redacţiunea textului nostru este împrumutată de la Marcadé (V, art. 1337, No. 5, p. 89). Vedi *infrà*, p. 237, 238.

[4]) Textul nostru este altfel redactat de cât acel francez, sensul însă fiind acelaş. Eată, în adevĕr, cum se exprimă art. 1337 din acest din urmă Cod : „Actele recognitive nu scutesc de înfăţişarea titlului primordial de cât atunci când ele reproduc cuprinderea lui. Ceea ce ele conţin peste titlul primordial, sau ceea ce le deosebeşte, nu produce nici un efect. Cu toate acestea, dacă ar exista mai multe recunoaşteri conforme, sprijinite pe posesiune, din care una ar avea data de trei-deci de ani, creditorul ar putea fi scutit de a înfăţişa titlul primordial".

Art. 1337 C. francez.

Art. 1340 C. italian.

Codul italian are următoarea dispositiune : „Actul recognitiv sau titlul nou face credinţă contra debitorului, moştenitorilor şi representanţilor sĕi, dacă aceştia, prin producerea titlului primitiv, nu dovedesc că a existat eroare sau exces în actul de recunoaştere. — Intre mai multe acte de recunoaştere, cel mai recent are precădere" (art. 1340).

Art. 781 C. german.

Eată acum şi dispositia art. 781 din noul Cod german : „Pentru validitatea unui contract prin care s'a recunoscut existenţa unei datorii (recunoaştere de datorie, *Schuldaner-*

Actul recognitiv (de la *recognoscere*, *recognitum*) este acela prin care o persoană avênd capacitatea de a dispune de drepturile sale [1]), mărturisește sau recunoaște față de altă persoană o obligație preexistentă. Definiția actului recognitiv.

Actul primitiv, care constată obligația veche, se numește *act* sau *titlu primordial* ori *primitiv*, ear actul care are de scop înlocuirea actului primordial, dacă el este rătăcit, sau așa dicênd reîntinerirea lui, dacă el este amenințat de a'și perde puterea prin prescripție, se numește act de recunoaștere sau recognitiv. Art. 1893 numește acest act un *titlu nou*. Act primordial sau primitiv.

Cele mai multe ori, atât actul de recunoaștere cât și acel primitiv sau primordial, care este recunoscut, vor fi ambele sub semnătură privată. Nimic n'ar împedica însă înlocuirea unui act autentic perdut sau distrus prin un act sub semnătură privată, și *vice-versa*.

Materia actelor recognitive avea însemnătatea mai cu samă în vechiul drept francez, din causa rentelor perpetue, care erau foarte numeroase. Aceste sarcini fiind însă desființate prin revoluția cea mare, materia a perdut astădi mult din interesul ce presinta altă dată [2]). Actele recognitive nu mai au astădi însemnătatea de altă dată.

In principiu, actul de recunoaștere a unei datorii constatate prin un titlu preexistent, nu dovedește datoria și nu scutește pe creditor de a înfățișa titlul original, căci acest din urmă nu este înlocuit prin titlul recognitiv de cât atunci când acest titlu întrunește anume condițiuni (art. 1189, 1° și 2°). Singurul efect al titlului sau actului recognitiv este de a întrerupe prescripția [3]). „Intreruperea civilă a prescripției se operă, dice art. 1865 § 3 din Codul civil, prin Intreruperea prescripției. Art. 1865.

---

kenntnis), trebuește un act scris de recunoaștere. Dacă pentru stabilirea unei datorii a cărei existență este recunoscută, o altă formă este perscrisă, contractul de recunoaștere trebue să îndeplinească această formă" (*so bedarf der Anerkennungsvertrag dieser Form*).

[1]) Cpr. Pothier, II, 777. Larombière, IV, art. 1337, No. 24. Demolombe, XXIX, 719.

[2]) Cpr. Marcel Planiol, II, 123.

[3]) Cpr. Pothier, II, 777. Marcadé, V, art. 1337, *in fine*. No. 6, p. 91. Thiry, III, 145. Demolombe, XXIX, 702. Arntz, III, 354. Mourlon, II, 1588. Acollas, II, p. 947. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, V, 171 și 174.

Acest Cod fusese promulgat ca lege în Japonia, în anul 1889, însă, în urma unui vot al Camerelor, ratificat de Im- Promulg. C. japonez.

recunoașterea de către debitor sau posesor a dreptului aceluia în contra căruia prescrie".

Deoseb. între actele recognitive și acele întreruptive de prescripție.

Intre actele recognitive și acele întreruptive de prescripție există însă această deosebire că, pe când cele d'întâi au nevoe, spre a-și produce efectul lor, de a fi acceptate, cele de al doilea sunt acte unilaterale [1]).

Judecătorii vor putea deci să ordone înfățișarea titlului original, așa că dacă acest titlu nu mai există, creditorul nu va avea nici o dovadă scrisă. Actul de recunoaștere constituind însă un început de probă scrisă, creditorul care ar fi în imposibilitate de a înfățișa titlul primordial, va putea complecta începutul de probă care resultă din actul de recunoaștere, prin marturi sau presumțiuni grave și concordante [2]).

Critica legei.

Actul recognitiv neavênd prin sine însuș nici o putere probatorie, nu dovedește obligația nici atunci când creditorul ar fi în imposibilitate de a înfățișa actul primordial. Această dispositie, stranie și contrară rațiunei, este criticată de majoritatea autorilor. Ea este resultatul unei erori comise de Pothier (II, 776 urm.), pe care autorii Codului frances l'au reprodus orbește, după cum foarte bine dovedesc Toullier și Marcadé [3]).

---

parat, punerea lui în vigoare a fost amânată până la 1893, când o comisie extra-parlamentară, compusă din d-nii Hozumi, Umê și Tomii, acești doi din urmă doctori în drept de la facultatea din Lyon, au elaborat un nou proiect, luând de model noul Cod civil german, care atunci era și el în simplă stare de proiect. Acest nou Cod a fost promulgat la 28 aprilie 1896. El nu cuprinde de o-camdată de cât trei părți, acea relativă la dispositiile generale, la drepturile reale și la obligațiuni, și a fost de curênd tradus în limba franceză de d-nii Motono și Tomii (Paris 1898). Vedi monografia noastră din *Curierul judiciar* (1900, No. 83), *Căsătoria și despărțenia în China*.

[1]) Cpr. Demolombe, XXIX, 720. Larombière, IV, art. 1337, No. 25.—Vedi însă Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, consid. de la p. 311.

[2]) Cpr. Cas. rom., Bulet. 1880, *loco cit.* Laurent, XIX, 392. Demolombe, XXIX, 707. Larombière, IV, art. 1337, No. 18. Aubry et Rau, VIII, § 760 bis, p. 288. Répert. Sirey, *Acte récognitif*, 95. Pand. fr., *eod.* v°, 38. C. Angers. Sirey, 43. 2. 340 și Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4465, nota 1.

[3]) Vedi Toullier-Duvergier, IV, partea II, 474 urm. și V, partea II, 312 urm. Marcadé, V, ar. 1337, p. 85 urm. Laurent,

Actul de recunoaștere având de scop menținerea stării anterioare de lucruri, nu trebue să schimbe drepturile și obligațiile preexistente. Prin urmare, ultimul paragraf al art. 1189 este foarte logic când pune în principiu că actul de recunoaștere nu poate avea nici un efect despre ceea ce cuprinde mai mult de cât titlul primordial, sau despre ceea ce se deosebește *în plus* de acest titlu. Ceea ce însă nu este logic, este de a tăgădui, precum dispune art. 1189, ori-ce putere probatorie actelor de recunoaștere făcute în formă ordinară, *in forma communi*, după terminologia lui Dumoulin și a lui Pothier [1]), și a nu conferi asemenea putere de cât în cele două casuri excepționale despre care vom vorbi îndată.

In adevĕr, actul recognitiv a unei datorii constatate prin un titlu precedent, face probă despre datorie și scutește pe creditor de a înfățișa titlul primordial în două casuri :

1° Când actul de recunoaștere cuprinde causa și obiectul datoriei, precum și data titlului primordial, adecă când este făcut *in forma speciali et dispositiva*, după terminologia lui Dumoulin și a lui Pothier [2]).

2° Când actul de recunoaștere, având o dată de treidĕci de ani, este ajutat de posesiune și de unul ori mai multe acte de recunoaștere conforme cu dênsul [3]).

Deoseb. de redacție de la C. fr. după observațiile lui Marcadé.

Această redacție, care este deosebită de aceea a textului francez, este împrumutată de la Marcadé. Iată în adevĕr, cum se exprimă acest autor (tom. V, art. 1337, p. 89): „*Voici donc les deux règles qui résultent de notre article : L'acte de reconnaissance d'une dette déjà constatée par un titre précédent ne fait preuve de la dette, et ne dispense le créan-*

XIX, 393. Aubry et Rau, VIII, § 760 bis, p. 286, nota 5. Mourlon, II, 1588. Arntz, III, 356, 357. Thiry, III, 145. Demolombe, XXIX, 704 urm. Demante, V, 307 bis I. Planiol, II, 122. Bonnier, 782 urm. Répert. Sirey, v° *Acte récognitif*, 23 urm. Vigié, II, 1619, și toți autorii, afară de Larombière (IV, art. 1337, No. 17) și T. Huc (VIII, 271), care se încearcă a justifica dispositia nerațională a art. 1189.

[1]) Pothier, II, 777.

[2]) Pothier, *loco cit.*—Dumoulin voea ca titlul primordial să fie reprodus și transcris în întregimea lui, *ad longum*, în actul recognitiv.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 311.

cier de rapporter le titre originaire, que dans deux cas: 1° quand elle contient la copie entière de ce titre; 2° quand, ayant trente ans de date, elle est d'ailleurs soutenue de la possession et d'une ou plusieurs reconnaissances conformes à elle".

Legiuitorul nostru a adoptat deci și de astă dată formula dată de Marcadé. Ar fi fost însă mult mai nemerit ca el să se fi pătruns de critica făcută de acest autor, și să fi modificat textul nostru în sensul susținut de dênsul, dând o putere probatorie actelor de recunoaștere făcute în formă ordinară. Cu toate acestea, legea a dispus altfel, adoptând soluția dată de Codul francez, însă cu o schimbare de redacție datorită lui Marcadé.

Din textul nostru, ast-fel cum este redactat, resultă deci că se violează art. 1189, de câte ori instanța de fond admite ca act de recunoaștere o scrisoare, fără să stabilească că ea întrunește condițiile cerute de citatul articol [1]).

De asemenea, recunoașterea unui testament de autorul testatorului nu este suficientă, când nu se stabilește că originalul testamentului era învestit cu toate formele cerute de lege pentru validitatea lui [2]).

Debitorul poate dovedi că datoria este mai mică de cât se arată în actul de recunoaștere.

Remâne însă bine înțeles că debitorul este în tot-deauna liber de a dovedi că datoria este mai mică de cât se arată în actul sau actele de recunoaștere, și această dovadă ar resulta în deajuns din titlul primordial, a cărui înfățișare debitorul o poate cere și pe care actele de recunoaștere, ori cât de numeroase și de vechi ar fi, n'ar putea să-l modifice, pentru că ele nu au de scop de a crea noi dispoziții, ci de a dovedi și de a menține pe acele vechi. *Non sunt dispositorii, sed tantum probatorii*, după expresia lui Dumoulin [3]).

Exemplul dat de Marcadé.

Actul recognitiv nu 'și perde deci valoarea sa, față cu actul primordial de cât pentru ceea ce el cuprinde mai mult, ear nu pentru ceea ce el ar cuprinde mai puțin. Astfel, pentru a lua exemplul dat de Marcadé, dacă unul sau mai multe acte de recunoaștere mă arată debitor a sumei de 900 lei, ear titlul primordial numai a sumei de 800 lei,

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 461.—*Contrà*. C. Iași (decisie casată). *Dreptul* din 1888, No. 44.
[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 1386.
[3]) Cpr. Marcadé, V, art. 1337, No. 5, p. 89.

sumă de 100 lei trecută în plus în actele de recunoaștere se va considera ca neavenită. Dacă, din contra, actul recognitiv arată o sumă mai mică, titlul primordial nu va avea precădere de câte ori prescripția s'a îndeplinit. Liberarea parțială a debitorului va fi, în asemenea caz, stabilită îndată ce el va dovedi, fie chiar prin presentarea chitanțelor ce deține, că timp de trei-deci de ani, el a plătit în tot-deauna datoria cea mai mică, ear nu cea mai mare, aratată în actul primordial.

Când deci paragraful ultim al art. 1189 dispune că actul recognitiv nu poate avea nici un efect despre ceea ce cuprinde mai mult titlul primordial, sau despre ceea ce nu este în asemănare cu acest titlu, el nu înțelege a se referi de cât la ceea ce ar constitui o deosebire *în plus*; căci pentru ceea ce ar constitui o deosebire *în minus* și ar face obligația mai puțin oneroasă, actul primordial ar putea fi lipsit de ori ce valoare prin efectul prescripției [1]).

Art. 1189 nu se aplică de cât la actele recognitive propriu dise.

Mai este încă de observat că regulele mai sus expuse nu se aplică de cât actelor recognitive propriu dise, așa că dacă, cu toată calificarea de act recognitiv sau de recunoaștere, judecătorii ar decide că părțile au înțeles a'și modifica situația și a face o novație asupra unuia sau mai multor puncte [2]), titlul n'ar mai fi un act recognitiv, ci un act primordial *(non tantum probatorius sed dispositorius)*, căruia prin urmare regulele art. 1189 n'ar mai fi aplicabile [3]). „Considerând, dice trib. din Cholet, că dacă, după art. 1189, adaosele cuprinse în un act recognitiv n'au nici o valoare legală, această regulă nu se aplică la casurile în care se stabilește, fie prin termenii actului, fie prin faptele și împrejurările causei, că părțile au lucrat *animo novandi* și au înțeles, prin urmare, a substitui un nou titlu acelui primordial“ [4]).

Neaplic. art. 1189 la dreptur ile reale. Controversă.

Art. 1189, nefiind relativ de cât la proba obligațiilor și constituind o derogare de la dreptul comun, se aplică

---

[1]) Marcadé, V, art. 1337, p. 90, No. 5.

[2]) Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă un act are sau nu caracterul de recognitiv. Cas. fr. D. P. 1900. 1. 19.

[3]) Marcadé, *loco suprà cit.* Mourlon, II, 1590. Thiry, III, 145, *in fine.*

[4]) *Pand. Périod.*, anul 1897, 2, considerent de la p. 122.

numai la drepturile personale și nu poate fi întins la drepturile reale, precum sunt servituțile de care vorbește art. 628 C. civ. Pentru aceste servituți, titlul recognitiv poate, în toate casurile și fără nici o condițiе particulară, să înlocuiască titlul constitutiv [1]).

Neaplic. art. 1189 la materiile comerciale.

Acest text nu este de asemenea aplicabil în materie comercială, unde proba testimonială și a presumțiilor este admisibilă fără nici o restricție (art. 46 C. com.) [2]).

Despre actele confirmative.

Indată după actele recognitive, legiuitorul fr. se ocupă despre actele confirmative, adecă de acele prin care se renunță la dreptul de a anula o obligație. Legiuitorul nostru, urmând în această privință Codul italian, a schimbat cu drept cuvênt împărțirea admisă de legiuitorul francez, ocupându-se despre confirmare în secția care tratează despre acțiunea în anulare sau în rescisiune (art. 1167, 1168), lăsând însă din nebagare de samă art. 1190, care se ocupă despre confirmarea expresă, în capitolul probelor. Noi însă, îndreptând acest viciu de clasificare, ne am ocupat despre confirmarea atât expresă cât și tacită imediat după acțiunea în anulare sau în rescisiune, pentru care ea constitue o fine de neprimire (v. *suprà*, p. 42 urm. și 52 urm.), și am vĕdut că ambele confirmări trebue să întrunească aceleași elemente [3]).

[1]) Cpr. C. Dijon și Trib. Perpignan. *Pand. Périod.*, 1895. 2. 207. Sirey, 1893. 2. 244. *La Loi* din 4 și 5 mai 1899, No. 129. Mai vedi încă în acelaș sens, Cas. fr. Sirey, 57. 1. 123. Sirey, 82. 1. 83. D. P. 82. 1. 478. T. Huc, IV, 428 și VIII, 270. Baudry, I, 1562, *in fine*. Baudry et Chauveau, *Des biens* (ed. a 2), No. 1095. Aubry et Rau, III, § 250, p. 131, text și nota 20 (ed. a 5-a, 1900) și VIII, § 760 bis, p. 287. Laurent, VIII, 152 bis. Demolombe, XII, 757. Demante, II, 550 bis II. Thiry, I, 800 și III, 145. Répert. Sirey, *Acte récognitif*, 53. Pand. fr., *eod.* v°, 27. Arntz, I, 1173. Marcadé, II, 662 și V, art. 1337, No. 6, p. 91. Acollas, II, p. 947. F. Herman, III, art. 1337, No. 26. Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 152, nota 2.—*Contrà*. Bonnier, 791. Mourlon, I, 1822, nota 2. Héan, *Revue pratique*, t. XXXVIII, anul 1874, p. 446 urm.

[2]) Bonnier, *op. cit.*, 790. T. Huc, VIII, 271, *in fine*. Larombière, IV, art. 1337, No. 22. Cas. fr. Sirey, 36. 1. 751.

[3]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 51 și *C. judiciar* din 1900, No. 53. Vedi *suprà*, p. 56, 58, 59 și *infrà*, rubrica: *Despre irevocabilitatea mărturisiri judiciare.*

SECȚIUNEA II

Despre marturi sau dovada testimonială.

Proba testimonială este aceea care resultă din depoșițiile sau declarațiile persoanelor (marturilor), cari au audit sau vĕdut faptele ce urmează a fi stabilite.

Codul francez mai vorbește încă la contractul de căsătorie (art. 1415, 1442, 1504, § 3) de o specie de dovadă testimonială, numită *par commune renommée* [1]). Ea consistă în aceasta că marturii nu declară numai ceea ce au audit și vĕdut *propriis sensibus*, ci încă și ceea ce au audit de la alții, în privința faptelor litigioase, arătând și opinia ce ei 'și au putut forma în privința acestor fapte. Această dovadă, cu totul excepțională [2]), a fost cu drept cuvênt înlăturată de legiuitorul nostru. Marturul, în adevĕr, nu este chemat a'și arata părerea, nici a ḑice ceea ce el a audit de la alții, ci a spune numai cunoștința sa personală asupra faptelor care fac obiectul litigiului. Dovada prin commune renommée.

In dreptul roman [3]), în vechiul drept francez, până la ordonanța din Moulins, care este din anul 1566, și în dreptul nostru anterior [4]), proba testimonială era admisă fără nici o restricție, soluție admisă și astăḑi în Anglia [5]), în Dreptul vechiŭ și dreptul străin.

[1]) Cuvintele *commune renommée* însĕmnează : opinie în deobște respândită. Această dovadă, necunoscută în legea noastră, este periculoasă, pentru că opinia ce se formează în public despre un lucru este adese-ori exagerată.

[2]) Cpr. Arntz, III, 380. Rolland de Villargues, Répert. *Commune renommée*, 7. Laurent, V, 11. Baudry, II, 1251. Labbé, nota în Sirey, 93. 1. p. 33 urm. Demolombe, XXX, 229. Aubry et Rau, VIII, § 761, *in fine*, p. 298. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 855, p. 78 (ed. a 2-a). Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, I, 560. C. Douai. Sirey, 66. 2. 61.

[3]) Ingenuitatea nu putea însă fi stabilită numai prin marturi. L. 1, Cod., *De testibus*, 4. 20.

[4]) Cpr. Cas. rom. C. Iași și București. Bulet. S-a 1, 1883, p. 324. *Dreptul* din 1885, No. 5 și din 1883, No. 40 și 41. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 41, 434 și 805. *Dreptul* din 1894, No. 33 și din 1895, No. 5. Bulet. S-a 1, 1894, p. 1236.—Și căsătoria se putea, în dreptul nostru anterior, dovedi prin marturi. Trib. Suceava. *C. judiciar* din 1896, No. 45. Aceiaș soluție era admisă și în privința testamentelor. (V. art. 738 C. Calimach). Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 8.

[5]) V. Er. Lehr, *Dr. civ. anglais*, p. 482, No. 685. — Cu toate acestea, de câte ori o convenție sau un act de dispoșiție de bunuri au fost constatate prin acte scrise, numai actul sau

America, în Spania [1]), în Portugalia [2]) în Germania (Cod de proced. civ. din 1877) [3]), în Austria (art. 883 C. civ.) [4]) și în alte țări ; de unde resultă că proba testimonială va fi admisibilă în România pentru dovedirea unei convenţiuni a cărei sumă ar fi mai mare de 150 lei, încheiată în una din aceste țări, de exemplu în Anglia, între un Român și un străin și chiar între doi Români : fiind că este de principiu că mijloacele de dovedire a obligaţiilor se regulează după legile țărei în care s'a încheiat contractul.

Proba testimonială va fi admisă în România în contra art. 1191 : 1° pentru că, în specie, este vorba de o chestiune de formă ; și 2° pentru că părţile sunt presupuse a nu fi făcut un act scris tocmai din causă că au avut în vedere legea țărei în care au contractat. Această soluţie este admisă de toţi autorii, afară de Mittermaier [5]).

---

copia lui certificată poate să facă dovadă în justiţie, și proba testimonială nu poate să altereze, să contrădică sau să modifice conţinutul actului. Veḍi *Dictionn. de dr. comparé* (Paris, Bruxelles, La Haye și Berlin), fascic. III (*Angleterre*), p. 56, operă la care am colaborat și noi.

Codul spaniol. [1]) „Dovada testimonială va fi admisă, ḍice art. 1244 din C. civ. spaniol, în toate casurile în care ea n'a fost expres oprită".

Codul portughez. [2]) Cpr. art. 2506 din Codul portughez de la 1867, care se exprimă aproape în aceiași termeni ca și art. 1244 din Codul spaniol. Art. 2507 și 2508 din Codul portughez nu admit însă proba testimonială în contra și peste ceea ce cuprinde un act autentic de cât atunci când el este defaimat de falș.

[3]) Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* din 1895, No. 64.

Codul austriac. [4]) „Un contract, ḍice art. 883 din Codul austriac (1176 C. Calimach), poate să se facă prin viu graiŭ sau înscris, în faţa judecătoriei, sau afară de judecătorie, cu marturi sau fără marturi. Această diversitate de formă nu produce nici o deosebire în privinţa puterei obligatorie, afară de casurile anume determinate de lege". Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 5 și Bulet. S-a 1. 1894, p. 1236. Veḍi și noua proced. civ. din 1 aug. 1895, art. 320 urm.

[5]) Veḍi Massé, *Dr. comm.*, II, 770. Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 37 urm., 45. Bonnier, 933. Aubry et Rau, I, § 31, p. 170, text și nota 77 *ter* (ed. a 5-a) : p. 112 din ed. a 4-a. Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 233. P. Fiore, *Idem*. 319. T. Huc, I, 174. Asser et Rivier, *Dr. international*, 81. A. Weiss, *op. cit.*, p. 810. Cas. fr. D. P. 80. 1. 447. Sirey, 80. 1. 413. *Dreptul* din 1881, No. 4. Sirey, 1900. 1. 255. Trib. Paris. *Journal Clunet*, anul 1887, p. 332. C. Amiens. *J. Clunet*, anul 1900, p. 977. Curtea din Paris a făcut aplicaţiunea acestui principiu în privinţa dovedirei unei căsătorii contractată la

Dacă însă convenţia a fost încheiată în România, legea română va fi aplicată, chiar dacă marfa ar urma să fie predată în Anglia [1]).

Dar dacă proba testimonială era admisă fără nici o restricţie în legile noastre anterioare, un singur martur nu era suficient, tot conform principiilor dreptului roman : *Testis unus, testis nullus* [2]) sau *voix d'un, voix de nun*, după cum se exprimă un vechiŭ autor (Loysel). „Iar de va fi o mărturie credincioasă şi adeverită, ḑice pravila lui M. Basarab, această mărturie să nu să crează, *ci numai doi sau trei marturi*, cum îi cuvêntul scripturei“ (glava 22) [3]).

Neadmiterea unui singur martur în legislaţiile vechi.

Astăḑi, un singur martur e suficient, dacă el inspiră

Dreptul actual.

New-York. D. P. 73. 2. 59. Sirey, 73. 2. 177.—Curtea din Bucureşti a decis de asemenea că o căsătorie celebrată în Rusia nu poate fi dovedită de cât conform legilor ruseşti, adecă prin un act scris trecut în registrele parochiei, ear în caz de insuficienţă a acestei probe, prin depoziţiile sub prestare de jurêmênt a marturilor cari au asistat la această căsătorie (art. 27, 28, S-a III, cap. I, *Swodd zakonoff*). Veḑi *Dreptul* din 1901, No. 32 şi *C. judiciar* din acelaş an, No. 33. Cpr. A. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, IV, p. 12 urm. Despagnet, *Dr. internat.*, 271. V. şi adnotaţia noastră din *C. judiciar* No. 33 (3 mai 1901).—*Contrà*. Mittermaier (*Archiv für civilistische Praxis*, t. 13, p. 315 urm.), care aplică, în privinţa admisibilităţei probei testimoniale, legea locului unde se judecă procesul, sub cuvênt că proba neavênd de scop de cât convingerea judecătorului, el nu poate să'şi formeze această convingere de cât din elementele autorisate de legea ţărei sale. Veḑi t. I, partea I a lucrărei noastre, p. 96, text şi nota 1, precum şi tratatul nostru în limba franceză, p. 414, 415.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a II-a, anul 1893, p. 1015.

[2]) Cpr. L. 9, § 1, Cod., *De testibus*, 4, 20 şi L. 12, Dig., *De testibus*, 22, 5.

[3]) Cpr. art. 1176, 1339 Cod. Calimach; art. 35, partea VI, capit. 2, Cod. Caragea. „Un martur singur, ca nici unul se socoteşte“, ḑice acest din urmă text. Cpr. C. Galatz şi Craiova. *C. judiciar* din 1896, No. 29. *Dreptul* din 1901, No. 65. V. şi Andr. Donici, art. 5, capit. 22. „Mărturisirea unui martur singur nu se ţine în samă“. Aceiaş regulă este admisă în legile lui Moise (Deuteron. capit. 17, v. 6 şi capit. 19, v. 15), în Koranul lui Mahomet (capit. II, § 282), etc. Veḑi t. V a lucr. noastre, p. 81, nota 2 şi tr. nostru în limba franceza, p. 407, nota 2. Veḑi, în privinţa dreptului musulman, pe lângă autorii citaţi în tratatul nostru în limba franceză, *Le droit musulman de Tornauw*, traducere Eschbach (1860),

Dreptul nostru anterior şi dreptul străin.

încredere justiției [1]); căci judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă declarația marturilor este sau nu sinceră [2]).

Mijloacele de probațiune sunt cârmuite de legea în vigoare în momentul contractului.

Mijloacele de probațiune sunt cârmuite de legea care era în vigoare în momentul contractului. Acest principiu este necontestabil și necontestat, fiind că dovada este inerentă însuș fondului dreptului și constitue pentru părți un drept câștigat, care ar fi violat dacă s'ar aplica o altă lege (art. 1 C. civ.) [3]).

Convențiĭ matrimoniale încheiate sub legea veche.

De aceea, s'a decis de nenumărate ori că o convenție matrimonială, încheiată sub Codul Calimach sau Caragea, poate astădi fi dovedită prin marturi, între părțile contractante, conform principiilor de atunci (cpr. art. 1616 C. Calimach), pentru că formalitatea transcrierei, introdusă la 1832 prin Regulamentul organic, nu este privitoare de cât la interesul terțiilor [4]).

---

p. 274. In privința vechiului drept francez, care admitea aceiaș regulă, veți Pothier, *Oblig.*, II, 817 și *Proc.civ.*, X, 186.

[1]) Cpr. Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 253. Larombière, V, art. 1353, No. 9. — Dacă marturiĭ ascultați merită sau nu încrederea justiției, aceasta este o chestie de fapt. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 330; anul 1891, p. 956; anul 1897, p. 1188. Bulet. Cas. 1899, p. 210 și 478. V. p. 296, n. 5.

[2]) Cas. rom. *C. judiciar* din 1899, No. 21 și 29. Bulet. 1898, p. 190. Veți și *infrà*, p. 296, nota 5. „*Ideoque divus Hadrianus rescripsit, eum qui judicat, magis posse scire quanta fides habenda sit testibus*". L. 3, Pr., Dig., *De testibus*, 22, 5.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1889, p. 303. *Dreptul* din 1895, No. 5 și Bulet. S-a 1, 1894, p. 1236. Bulet. 1891, p. 237. *Dreptul* din 1897, No. 8 și Bulet. S-a 1, anul 1896, p. 1463. C. Chambéry. Sirey, 86. 2. 217. Cas. fr. D. P. 76. 1. 430. Bonnier, 923. Laurent, I, 230. Mourlon, I, 71. Marcadé, I, 54. Demolombe, I, 54. T. Huc, I, 82. Thiry, I, 31. Aubry et Rau, I, § 30, p. 127 (ed. a 5-a); p. 78 din ed. a 4-a. Arntz, I, 58. Baudry, I, 58, și toți autorii. Veți t. I a lucr. noastre, partea I, p. 60 și tratatul nostru în limba franceză, p. 91, text și n. 2 și p. 413.—Comite deci o omisiune esențială și violează art. 1 din Codul civil, instanța de fond care omite de a se pronunța asupra probelor pentru determinarea epocei confecționărei actelor făcute sub legea veche, când cererea supusă judecății atârnă de pronunțarea sa asupra acestui punct. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 8 și Bulet. S-a 1, 1896, p. 1463.

[4]) Cas. rom. *Dreptul* din 1873, No. 43. Bulet. S-a 1, 1873, p. 57. Cas. rom. Bulet. 1876, p. 685. Bulet. S-a 1, 1885, p. 517. Bulet. 1889, p. 188. *Dreptul* din 1891, No. 1. C. Iași. *Dreptul* din 1890, No. 36 și din 1883, No. 41, consid. de la p. 335.

Actele stării civile petrecute sub legea veche.

Tot în puterea acestor principii s'a decis că legile noi, relative la dovedirea căsătoriilor, filiațiunei și a tuturor actelor stărei civile în genere, nu sunt aplicabile căsătoriilor, filiațiunei și actelor stărei civile petrecute sub legea veche [1]). S'a decis însă, conform opiniei generale, atât de Curtea din București cât și de acea din Iași, că regulele statornicite de legea nouă, *în privința dovedirei filiațiunei naturale*, se aplică chiar nașterilor petrecute sub legea veche, când ele n'au fost stabilite sub imperiul acelei legislațiuni [2]).

Formele pentru administrarea dovedei.

In cât privește însă formele stabilite de lege pentru administrarea dovedei în justiție, se va observa legea nouă, pentru că aceste forme fiind legi de procedură, aparțin domeniului public, și ca atare, pot în tot-deauna fi schimbate de legiuitor [3]). Astfel, marturii cari s'au admis potrivit legei vechi, nu vor presta astădi jurământul la biserică, după cum dispune Codul Caragea (art. 33, 34, partea VI, capit. 2), ci înaintea tribunalului, conform art. 196 Pr. civ.

Despre casurile în care dovada testimonială nu este permisă.

Romanii considerau proba testimonială ca neaparată [4]), și Justinian îi conferă aceiaș autoritate pe care o avea

---

C. București. *Dreptul* din 1875, No. 56 și din 1886, No. 18. Trib. Iași, Prahova, R. Sarat și Dorohoi. *Dreptul* din 1900, No. 43; din 1899, No. 55; din 1898, No. 57 și din 1897, No. 71.—Tribunalul de Ilfov hotărîse (sub președ. D-lui C. G. Dissescu) că, sub legea veche, constituirea dotei era un contract solemn ca și astădi (*Dreptul* 1881, No. 38), însă această sentință a fost cu drept cuvênt reformată. V. *Dreptul, loco cit.*

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1873, p. 125 și Bulet. S-a 1, 1883, p. 324. *Dreptul* din 1883, No. 40. Bulet. S-a 1, 1889, p. 274. Bulet. 1890, p. 434. Bulet. S-a 1, 1894, p, 33. *C. judiciar* din 1894, No. 7. C. București. *Dreptul* din 1885, No. 40.

[2]) Vedi *Dreptul* din 1885, No. 67 și din 1889, No. 62. Cpr. și Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1885, No. 11. Conform : Laurent, I, 190. Demolombe, I, 42. T. Huc, I, 66. Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, I, 145.—*Contrà*. Merlin, Répert, v° *Effet rétroactif*, S-a III, § 2, art. 7, No. 3, t. V, p. 550 (ed. din 1827). Mailher de Chassat, *Rétroactiv. des lois* (1845), I, p. 256 urm. Bonnier, 926. C. București. *Dreptul* din 1885, No. 40.

[3]) Laurent, I, 231. Marcadé, I, 55. Bonnier, 924. Vedi și t. I partea I a lucr. noastre, p. 61.

[4]) „*Testimoniorum usus frequens ac necessarius est*". L. 1, Pr., Dig., *De testibus*, 22, 5.

dovada scrisă [1]). Această soluţie trecuse, după cum am vĕdut, atât în dreptul vechiŭ francez cât şi în dreptul nostru anterior, care admisese regula : *témoins passent lettres.*

Ordon. din 1566 şi 1667.

Această stare de lucruri a ţinut până la 1566, când Carol al IX-le, prin o ordonanţă celebră, dată la Moulins (art. 54) [2]), a oprit proba testimonială pentru ori ce contract avênd de obiect o sumă mai mare de 100 livre, dispoziţie care a fost confirmată şi prin o altă ordonanţă a lui Ludovic al XIV-lea din 1667 (tit. 20, art. 2), şi care a trecut în Codul Napoléon, de unde am luat-o şi noi.

Scopul proibiţiunei dovĕdei testimoniale.

Scopul acestei proibiţiuni, aprobată de vechii jurisconsulţi şi considerată ca una din cele mai bune legi a timpurilor de atunci [3]), a fost pe de o parte, împedecarea proceselor, care, din causa uşurinţei probei, se înmulţeau peste mĕsură, ear pe de alta, desfiinţarea unei proceduri, care conducea la resultate necerte din causa incertitudinei însuş probei testimoniale ; căci marturiĭ nu numai că pot uita cele ce au auḑit sau au vĕḑut, dar încă, şi aceasta este şi mai grav, pot fi conrupţi de partea interesată [4]). Prin urmare, bine a făcut legiuitorul de a restrêns proba testimonială. Dacă această dovadă era un pericol altă dată, pericolul este şi mai mare astăḑi, când din causa săraciei şi a lipsei de caracter, sunt oameni care nu se sfiesc de a fi de profesiune marturi minciunoşi [5]). De aceea, Harmenopol (I, 6, § 33, *De testibus*) voea ca oamenii saraci să nu poată fi marturi : *Pauperes testes non sint.*

---

[1]) „*In exercendis litibus, eamdem vim obtinent tam fides instrumentorum, quam depositiones testium*“. L. 15, Cod., *De fide instrumentorum,* etc., 4. 21. Veḑi şi Nov. 73, capit 3 a lui Justinian, în care se ḑice : „*Ea quæ viva dicuntur voce et cum jurejurando, hæc digniora fide quam scripturam ipsam,* etc....“.

[2]) Această ordonanţă este opera ilustrului cancelar de l'Hospital.

[3]) Eată ce ḑiceau vechiĭ jurisconsulţi despre această ordonanţă : *Nulla, toto hoc seculo, constitutio aut lex regia, sanctior ac probatior visa fuit* (Boiceau asupra ordonanţei din 1566), citat de Bédarride, *Du dol et de la fraude,* I, 237.

[4]) Pericolul probei testimoniale este recunoscut de însuş Justinian. „*Testium facilitatem, per quos multa veritati contraria perpetrantur...*“ L. 18, *ab initio,* Cod., *De testibus,* 4, 20.

[5]) Veḑi însă Alex. Degré (*Dreptul* din 1895, No. 64), care aprobă legiuirile străine ce îngăḑuesc nemărginit dovada cu marturi pentru un lucru de o valoare ori cât de mare, ḑicênd că dovada testimonială corespunde mai bine nevoilor timpului nostru de cât dovada scrisă. Cpr. şi T. Huc, VIII,

Art. 1191.—Dovada despre un lucru [1]) oare-care de o sumă sau de o valoare mai mare de una sută cinci-deci lei, *chiar pentru deposit voluntar* [2]), nu se poate face de cât sau prin un act autentic, sau prin un act sub semnătură privată.

Nu se va primi nici o dată o dovadă prin marturi, în contra sau peste ceea ce cuprinde actul, nici despre ceea ce s'ar pretinde că s'ar fi dis înaintea, la timpul, sau în urma confecțiunei actului, cu toate că ar fi cestiune de o sumă, sau valoare mai mică de una sută cinci-deci lei. (Art. 33, 960, 966, 1173, 1176, 1192 urm., 1197 urm., 1416, 1597, 1621, 1686, 1698 C. civ. Art. 46, 55, 478 C. com. Art. 1341 C. fr.).

---

279. Această critică este însă neîntemeiată. Eată, în adevĕr, cum se exprimă, în această privință, Larombiere (V, art. 1341, No. 4): „*Du moment que tout devient une question de preuve testimoniale, tout est, par cela même, abandonné à l'incertitude, au hasard, à la fraude et au dol. Il n'y a plus ni sécurité, ni garantie pour la fortune des citoyens. Il n'est aucune prétention, si injuste qu'elle soit, qui ne puisse prévaloir à l'aide de témoins corrompus et apostés, l'intérêt même du débat servant de solde à la subornation et d'aliment au mensonge*, etc.“ Vedi și nota lui Labbé în Sirey, 93, 1, 33, colona 1.

[1]) Sau mai bine dis despre un *fapt juridic*. Cpr. Berriat St. Prix, II, 5219. Vedi și *infrà*, p. 249. Codul italian (art. 1341) se exprimă astfel: „*Dovada prin marturi a unei convențiuni* asupra unui obiect a cărei valoare întrece suma de 500 lei, etc“.

[2]) Pothier (II, 786) ne arată că, înaintea ordonanței din 1667, era indoeală dacă ordonanța din Moulins, cu toată generalitatea termenilor ei, se aplica și la depositul voluntar, pentru că acest contract presupunênd o mare încredere din partea deponentului în persoana depositarului, cel d'intăi era în o imposibilitate morală de a cere un act scris de la cel de al doilea, care, prin primirea depositului, îndeplinea o datorie prietinească. Pentru a curma această îndoeală, ordonanța din 1667 a supus depositul voluntar regulei la care erau supuse cele-lalte contracte, și Codul actual a reprodus termenii acestei ordonanțe, ceea ce nu era necesar, pentru că, după art. 1597, acest contract nu se poate face de cât prin act scris. Cpr. Thiry, III, 151. Baudry, II, 1257. Demolombe, XXX, 21. Mourlon, II, 1600. Cuvintele: *chiar pentru deposit voluntar* trebueau deci eliminate din text. Cu toate acestea, ele au fost reproduse și în C. italian (art 1341). Deposit voluntar. Critica legei.

Cu toate că depositul voluntar cere neaparat un act scris, proba testimonială este admisibilă, chiar peste 150 lei, dacă există un început de dovadă scrisă, sau când partea s'a găsit în imposibilitate de a'și procura o asemene dovadă. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1871, p. 201. *Dreptul* din 1894, No. 38 și Bulet. S-a 1, 1894, p. 125. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 33. Cas. fr. D. P. 83. 1. 367. C. Dijon. D. P. 77. 2. 129. Vedi și tr. nostru în limba franceză, p. 408, nota 2. Vedi Casul în care depositul voluntar poate fi dovedit prin marturi, jurământ, etc.

Art. 1192.—Articolul precedent se aplică şi la casul când capitalul unit cu dobênda cuvenită trece peste suma de una sută cinci-ḑeci lei. (Art. 1191 C. civ. Art. 1342 C. fr.).

Art. 1193.—Cel care a format cererea în judecată pentru o sumă mai mare de una sută cinci-ḑeci lei, chiar de va voi a-şi restrênge cererea la una sută cinci-ḑeci lei, nu va fi primit a înfăţişa dovada prin marturi. (Art. 1191 C. civ. Art. 1343 C. fr.).

Art. 1194.—Dovada prin marturi nu se poate admite nici în casul când cererea în judecată este pentru o sumă mai mică de una sută cinci-ḑeci lei, dar care este un rest din o creanţă mai mare, neconstatată prin înscris. (Art. 1191 C. civ. Art. 1344 C. fr.).

Art. 1195.—Când în aceiaş instanţă o parte face mai multe cereri, pentru care nu are înscrisuri, dacă toate aceste cereri unindu-se, trec peste suma de una sută cinci-ḑeci lei, dovada prin marturi nu poate fi admisă, chiar când creditorul ar pretinde că aceste creanţe provin din diferite cause, şi că s'au născut în diferite epoce, afară numai dacă creditorul a dobêndit aceste drepturi de la alte persoane, prin succesiune, donaţiune sau cu un mod oare-care [1]). (Art. 1191, 1196 C. civ. Art. 1345 C. fr.).

Art. 1196.—Toate cererile, sub ori ce titlu, care nu sunt justificate prin înscris, se vor face prin aceiaş petiţiune. Ori ce alte pretenţiuni posterioare neprobate prin înscrs şi care se puteau face la darea petiţiunei, nu vor mai fi primite. (Art. 1195 C. civ. Art. 1346 C. fr.).

Art. 1191 cuprinde două regule deosebite : In primul loc, el opreşte dovada testimonială pentru *ori ce lucru* având o valoare mai mare de una sută cinci-ḑeci lei (vechi) ; şi în al doilea loc, el opreşte dovada prin marturi în contra sau peste ceea ce ar cuprinde actul ce ar fi fost încheiat, ori care ar fi valoarea convenţiunei pe care actul o constată.

Prima regula.—Oprirea de a dovedi prin marturi peste 150 lei (vechi) (art. 1191, § 1).

Proba testimonială şi prin urmare şi a presumţiilor nefiind permisă, în materie civilă, de cât până la 150 lei

---

şi nota 3 în D. P. 1901. 1. p. 75. T. Huc, XI, 233. Baudry et Wahl, *Dépot*, 1046. Guillouard, *Dépôt*, 40. Troplong, *Dépôt*, 48. Aubry et Rau, IV, 402, p. 621. Duranton, XVIII, 29. Pand. fr. *Dépôt*, 127. Répert. Sirey, *Dépôt*, 209. Laurent, XXVII, 89. P. Pont, *Petits contrats*, I, 402, etc. — *Contrà*. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1886, No. 31.

Depositul poate de asemenea fi stabilit prin mărturisire şi jurământ. T. Huc, *loco cit.* P. Pont, I, 411. F. Herman, IV, art. 1923, No. 6. Répert. Sirey, *Dépôt*, 206. C. Aix. S., 33. 2. 317.

[1]) Art. 1195 reproduce art. 5 (tit. 20) din ordonanţa de la

(vechi) [1]) (55 lei, bani 55), de aici resultă că părţile sunt obligate a încheia un act scris fie autentic, fie sub semnătură privată, de câte ori va fi vorba de o convenţie superioară acestei sume; căci altfel ele ar fi în imposibilitate de a dovedi raportul juridic d'intre ele şi ar trebui să recurgă la interogator sau la jurĕmêntul decisoriu, care nu sunt nişte probe sigure. Actul scris nu este însă cerut pentru validitatea faptului juridic despre care este vorba (*ad solemnitatem*), ci numai pentru dovedirea lui (*ad probationem*) [2]).

Deoseb. între faptele juridice şi acele materiale.

Prin cuvintele *ori ce lucru*, întrebuinţate de art. 1191 şi împrumutate de la ordonanţa din Moulins, legiuitorul înţelege toate *actele sau faptele juridice*, care au în mod direct imediat şi neaparat de obiect crearea, transformarea, modificarea, confirmarea, recunoaşterea sau stêngerea unui drept sau a unei obligatiuni (de exemplu, vêndarea, transacţiunea, plata, etc.); nu însă şi simplele fapte materiale, care nu produc raporturi juridice de cât în mod accidental, aceste din urmă putênd în tot-deauna fi stabilite cu marturi [3]), pentru că ele nu pot fi constatate prin acte scrise,

---

1667 (cpr. Pothier, II, 791), după cum art. 1196 reproduce art. 6 din aceiaş ordonanţă.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1897, p. 1042. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1891, No. 56. In adevĕr, după sistemul monetar în vigoare în momentul promulgărei Codului civil, unitatea monetară era leul vechiŭ (37 bani din moneta actuală).

Art. 478 C. com. Critica acestui text.

Art. 478 din Codul de comerţ nu este deci în armonie cu Codul civil când dispune că, faţă cu cei de al treilea, giul nu poate fi dovedit de cât prin act scris, dacă suma pentru care el s'a constituit trece peste *cinci sute lei noi*.

Dreptul străin.

Codul italian permite dovada testimonială până la 500 fr. (art. 1341), ear Cod. neerlandez, până la 300 florini (art. 1933).

[2]) Marcadé, V, art. 1341, No. 2. Thiry, III, 151. Vedi şi *suprà*, p. 47.—In contractele solemne însă, actul scris nu serveşte numai de probă, ci este cerut pentru însuş existenţa contractului (*ad solemnitatem*). Vedi *suprà*, p. 47.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1156. Bulet. 1891, consid. de la p. 961. Bulet. 1890, p. 419. Bulet. 1887, p. 721. Cas. fr. Sirey, 82. 1. 23. D. P. 97. 1. 327. Sirey, 97. 1. 327. C. Paris. D. P. 97. 2. 453. Baudry, II, 1257. Planiol, II, 8 şi 1152. Thiry, III, 151. Arntz, III, 381. Demolombe, XXX, 15. Laurent, XIX, 407, 421 urm. şi XXV, 273. Demante et Colmet de Santerre, V, 315 bis VII. F. Herman, III, art. 1341, No. 6. T. Huc, VIII, 280 şi X, 314. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 9, § 820 (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1341, No. 6 şi 27. Bonnier, 153. Guillouard, *Louage*, I, 245. Baudry et Wahl, *Louage*, I. 927. Vedi şi *suprà*, p. 105.

după cum foarte bine a observat Jaubert în raportul său către Tibunat [1]).

Fapte materiale sau fisice. Admiterea probei testimoniale.

Faptele fisice sau materiale, care pot în tot-deauna fi stabilite cu marturi, sunt faptele naturale sau ale omului. Intre faptele naturei vom cita: casurile de forță majoră, precum trăsnetul, grindina, inundațiile, etc.; ear ca fapte ale omului, clădirea sau repararea unui imobil [2]); cultivarea unui pământ, gestiunea afacerilor altuia [3]); faptul de a trece pe locul altuia pe jos, calare, cu trăsura, cu vitele (*iter*, *actus*, *via*) [4]), etc.; faptele materiale constitutive ale posesiunei [5]), ale posesiunei de stat (art. 294) [6]);

[1]) Vedi Locré, *Législ. civ.*, XII, p. 526.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1891, p. 961. Cas. fr. Sirey, 82. 1. 23.

[3]) Cas. fr. Sirey, 81. 1. 72. Sirey, 89. 1. 249. D. P. 90. 1. 15. Sirey, 92. 1. 304. D. P. 93. 1. 316. Vedi t. V a lucr. noastre, p. 331, nota 4 și 349, text și nota 2. Vedi și *infrà*, p. 283.

Proba mandatului civil. Controversă.

Proba mandatului civil, fie chiar tacit (art. 1533), se face însă după dreptul comun. Vedi t. V a lucr. noastre, p. 319, *ad notam*, unde se arată controversa. — Curtea noastră supremă a decis de curênd (12 iunie 1901) că numai mandatul expres urmează a fi dovedit prin acte scrise, mandatul tacit putênd fi dovedit prin ori ce acte de executare voluntară, chestiunea de a se ști dacă mandatul a fost sau nu executat fiind o chestie de fapt, lasată la apreciarea suverană a instanțelor de fond. *C. judiciar* din 13 sept. 1901, No. 57.

Servitutea de trecere Art. 622, 624.

[4]) Dreptul de trecere, fiind o servitute necontinue, nu poate fi stabilit prin prescripție, ci numai prin titlu. Cas. rom. *C. judiciar* din 1898, No. 28. Bulet. 1898, p. 890 și 1899, p. 642. Cas. fr. D. P. 93. 1. 30. T. Huc, IV, 410. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 1103. El poate însă fi stabilit prin mărturisire, jurământ și chiar marturi sau presumțiuni, dacă există un început de probă scrisă. Cas. fr. și C. Agen. D. P. 64. 1. 215. Sirey, 90. 1. 385. D. P. 93. 1. 82. D. P. 70. 2. 115. Baudry et Chauveau, *op. cit.*, 1094. T. Huc, IV, 427. Aubry et Rau, III, § 250, p. 132 (ed. a 5-a). Vedi t. III a lucr. noastre, p. 140, 141.

[5]) Cpr. Pothier, *Prescription*, IX, 177. Troplong, *Prescription*, I, 279. Thiry, III, 151. Planiol, II, 1152. Laurent, XIX, 424. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 820, p. 9 (ed. a 2-a din 1899). Arntz, III, 381. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 302. Vazeille, *Prescription*, I, 76 (ed. din 1832). Leroux de Bretagne, *Prescription*, I, 338. F.-Herman, III, art. 1341, No. 121, și toți autorii. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 323. Bulet. 1890, p. 965 și 1242. Bulet. 1889, p. 320 și 738. Bulet. S-a II, 1884, p. 499. Bulet. S-a 1, 1879, p. 778.

[6]) Vedi t. I, partea II a lucr. noastre, p. 262. Cpr. Laurent, III, 405. Demolombe, V, 212. Garsonnet, *op.* și *loco suprà cit.* Beudant, II, 506.—Instanțele de fond sunt suverane în

întreruperea prescripțiunei prin exercițiul unei servituți (Arntz, III, 381); executarea unei convențiuni [1]), etc.

Și gradul de înrudire într'o petiție de ereditate, într'un proces de moștenire, etc. poate fi stabilit prin marturi [2]). Gradul de înrudire.

Este însă inadmisibilă proba cu marturi spre a se dovedi dreptul de proprietate asupra unui imobil, un asemenea drept neputându-se stabili de cât prin titluri sau prescripție [3]). Proprietatea nu poate fi dovedită cu marturi.

După legea din 3 april 1882, asupra regulărei proprietății imobiliare în Dobrogea, în lipsă de titluri emanate de la autoritățile otomane, atât posesiunea cât și chiar proprietatea pot fi dovedite cu marturi [4]). L. din 3 april 1882.

Câte o dată faptele sunt complexe sau mixte, adecă cuprind atât elemente materiale cât și juridice. In asemenea caz, numai elementul material va putea fi stabilit prin marturi, nu însă și acel juridic. Astfel, dacă pretind că am posedat un imobil prin intermediarul unui arendaș, faptele posesiunei vor putea fi dovedite cu marturi [5]); cât pentru calitatea de arendaș a posesorului, ea nu va putea fi stabilită în acelaș mod, ci numai prin un contract scris [6]). De asemenea, dacă presupunem că una din părți a comis o culpă cu ocasia executărei unui contract, culpa va putea fi stabilită prin marturi; pe când existența contrac- Fapte complexe sau mixte.

---

apreciarea actelor și faptelor care stabilesc posesiunea de stat. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 761.

[1]) Trib. Ilfov. *Dreptul* din 16 sept. 1901, No. 57.

[2]) Cpr. C. Galatz. *C. judiciar* din 1900, No. 41.—Proba testimonială este de asemenea admisibilă pentru dovedirea lipsei de consimțemênt din partea testatorului sau dăruitorului C. București. *Dreptul* din 1884, No. 38.—Manoperile dolosive care constituesc captațiunea, pot deci fi dovedite cu marturi. Vedi asupra captațiunei, t. IV, p. 21 urm. *Dreptul* din 1901, No. 50 și *C. judiciar* din acelaș an, No. 60 și 63.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 511. Bulet. 1891, p. 951. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 448 urm.—Vedi însă Bulet. S-a 1, 1881, p. 231.—Marturii nu sunt admisibili de cât atunci când imobilul ce se revendică nu trece peste 150 lei. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 581.—Marturii sunt de asemenea admisibili pentru a se dovedi că averea mobilă ce se urmărește de creditor nu este a debitorului urmărit, ci a unei terții persoane. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1875, p. 84.

[4]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1890, No. 17. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1887, p. 129.

[5]) Vedi *suprà*, p. 250, text și nota 5.

[6]) Cpr. Baudry, II, 1257, *in medio*. Demolombe, XXX, 17, 18. F. Herman, III, art. 1341, No. 160. Aubry et Rau, VIII,

tului nu va putea fi dovedită de cât prin un act scris.

Fapte juridice având de obiect o sumă mai mică de 150 lei.

Numai faptele juridice care au de obiect o sumă mai mare de 150 lei vechi nu pot fi stabilite prin marturi, și aceasta fie că este vorba de jurisdicția civilă, fie de acea penală [1]). Dacă suma este mai mică, proba testimonială este admisibilă. Această soluție a fost admisă în privința darurilor manuale, de și chestiunea este controversată [2]).

Contractele care nu pot fi dovedite cu marturi.

Sunt însă contracte pentru care această probă nu este nici o dată admisibilă, ori cât de mică ar fi valoarea lor. Astfel sunt, de exemplu, contractele pentru care actul scris este cerut *ad solemnitatem* [3]); contractele de închiriere ver-

---

§ 764, p. 303. Laurent, XIX, 431 urm. T. Huc, VIII, 280. —Vedi însă Planiol, II, 1152, nota 1.

Abuz de încredere. Neadmiterea probei testimoniale.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1884, p. 314.—Astfel, dovada testimonială este inadmisibilă în materie de abus de încredere, de câte ori este vorba de o sumă mai mare de 150 lei, pentru că acest delict presupune existența unui contract civil (mandat, depozit, etc.), care urmează a fi dovedit conform dreptului civil. Cas. rom., C. Galatz, Trib. Ilfov și Brăila. Bulet. S-a II, 1871, p. 91 și 201. Bulet. 1892, p. 1127 și 1131. *Dreptul* din 1886, No. 31; din 1888, No. 1 și din 1898, No. 22. Cas. fr. Sirey, 81. 1. 52. Sirey, 92. 1. 431. D. P. 93. 1. 300. Sirey, 1900. 1. 250. C. Poitiers și Toulouse. *Pand. Période.*, anul 1892, 2, 100, și anul 1895, 2, 248. Sirey, 98. 2. 136. C. cu juraţi din Brabant. *Pasicr. belge.* 74. 2. 210. C. Douai. *Pand. Période.* 86. 2. 302. Trib. Tongres și C. Gand. *Pasicr. belge*, 77, 3, 327 și 2, 323. Demolombe, XXX, 164. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 346, nota 8. Larombière, V, art. 1348, No. 23 urm. Laurent, XIX, 556 urm. Demante, V, 322 bis II. Bonnier, 225. Marcadé, V, art. 1348, No. 2. Faust. Hélie, *Code pénal*, V, 2306. Pand. fr., *Abus de confiance*, 179 urm. Répert. Sirey, *Abus de confiance*, 359 urm. și *Abus de blanc seing*, 72 urm. Blanche, *Études sur le C. pénal*, VI, 273 urm. Merlin, Répert. *Dépôt*, § 1, No. 6. Mangin, *Action publique*, I, 171, 175. Garraud, *Tr. du dr. pénal*, V, 2349, p. 679 (ed. a 2-a, 1901). Aceiaș soluție este admisă și în privința sperjurului. Vedi *infrà*, explic. art. 1213.

[2]) Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 225. S., 901. 1. 1160. V. t. IV, p. 156, nota 1.—Validitatea darurilor manuale a fost recunoscută și de Curtea noastră supremă. Bulet. 1899, p. 610. —*Contrà.* Trib. Iași. *Dreptul* din 1894, No. 22. V. t. IV, p. 140 urm.

Art. 33 Cod. civ.

[3]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 11, 12, § 822 (ed. a 2-a). Osebit de aceste casuri mai sunt și altele. Astfel, 1° nașterile, căsătoriile și încetările din viață nu pot fi dovedite prin marturi, de cât în casurile excepționale în care registrele stării civile au fost perdute sau n'au fost ținute (art. 33), în care caz se va face în prealabil această probă. Cpr. Cas. rom. C. Galatz și Craiova. *Curierul judiciar* din 1899,

bale care n'au primit nici o punere în lucrare (art. 1416, 1417) [1]; transacţiunea (art. 1705) [2]; anticresa, când suma

No. 24 şi *Dreptul* din 1899, No. 42. Bulet. S-a 1, 1899, p. 481. *C. judiciar* din 1897, No. 36 şi din 1898, No. 34. Bul. Cas. S-a 1, anul 1890, p. 143. Trib. Ialomitza. *Dreptul* din 1890, No. 4. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1901, No. 47.—Simpla alegaţie că actul a fost omis de a fi trecut în registre nu face admisibilă proba testimonială. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No 60. Vedi asupra art. 33, t. 1 al lucr. noastre, p. 227 urm. şi Dim. G. Maxim, *Dreptul* din 1898, No. 41.

2° Filiaţiunea legitimă sau naturală nu poate fi stabilită prin marturi de cât atunci când există un început de probă scrisă, ori când presumţiunile sau indiciile ce resultă din fapte constante, sunt de o astfel de gravitate, în cât se poate primi admiterea dovedei prin marturi (art. 296, 297, 308 C. civ.). Vedi t. I, partea II a lucr. noastre, p. 263 urm. şi 300 urm. — In dreptul nostru anterior, filiaţiunea putea din contra fi dovedită cu marturi. Vedi *suprà*, p. 241, text şi nota 4; p. 245, text şi nota 1. Art. 296, 297, 298 C. civ.

[1]) Cpr. Cas. fr. *Dreptul* din 1894, No. 41 şi Sirey, 94. 1. 136. D. P. 94. 1. 127. C. Aix. D. P. 92. 2. 378. Sirey, 93. 2. 70. — Proba testimonială, şi prin urmare şi a presumţiilor, este însă admisibilă, de câte ori există un început de dovadă scrisă. Trib. Teleorman. *Dreptul* din 1894, No. 8. C. Agen. D. P. 94. 2. 114. Sirey, 94. 2. 92. Baudry, III, 664. Baudry et Wahl, *Contrat de louage*, I, 211 (ed. a 2-a). Arntz, IV, 1129. Laurent, XXV, 74, 88. Demante, VII, 162 bis IV.—*Contrà*. Guillouard, *Contrat de louage*, I, 78. Troplong, *Louage*, I, 112. T. Huc, X, 279. Larombière, V, art. 1347, No. 38. Marcadé, VI, art. 1715, No. 2. Cas. fr. D. P. 92. 1. 407. C. Nancy, Pau şi Alger. D. P. 93. 2. 288 şi 304. C. Alger. Sirey, 96. 2. 45. D. P. 95. 2. 488. D. P. 1901. 2. 45. Vedi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, *Bail en général*, 361 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 428 urm. Contracte de închiriere verbale care n'au primit nici o punere în lucrare. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa prorogărei verbale a contractului de locaţiune? Dovada prorogărei verbale este ea supusă, ca şi acea a însuş contractului, regulelor prevĕdute de art. 1416 C. civ? Chestiunea este earăş controversată. Curtea din Alger a admis afirmativa (D. P. 1901. 2. 45).—Vedi însă Baudry et Wahl (*Louage*, I, 253, ed. a 2-a; No. 177, ed. I-a), după care prorogarea contractului ar putea fi dovedită conform dreptului comun. Prorogarea verbală a contractului de închiriere. Controversă.

[2]) Transacţia poate fi scrisă sau verbală. Transacţia scrisă poate fi constatată atât prin act autentic cât şi prin un act sub semnătură privată. Baudry et Wahl, *Transactions*, 1217. T. Huc, XII, 283. Fuzier-Herman, IV, art. 2044, No. 73.—In caz când părţile ar fi constatat transacţia lor prin un act sub semnătură privată, acest act va fi încheiat în dublu exemplar (art. 1179). Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1217, 1225. Transacţie.

pentru care ea este constituită e mai mare de una sută

Petits contrats, II, 489.—Nulitatea actului, în asemenea caz, se acopere însă prin recunoaşterea părţilor şi executarea convenţiei lor. C. Paris. D. P. 96. 2. 360.

Transacţie făcută prin scrisoare.

Transacţia poate să resulte şi din o scrisoare (Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1217. Guillouard, *op. cit.*, 90. T. Huc, XII, 283).—*Contrà.* Laurent, XXVIII, 370.

Art. 722 Pr. civ.

Transacţiile asupra drepturilor reale sunt supuse transcrierei (art. 722 Pr. civ. modificat prin legea din 15 martie 1900).

Laurent, XXVIII, 369. Colmet de Santerre, VIII, 278 bis II. T. Huc, XII, 283. Guillouard, *Transactions*, 90. P. Pont,

Doved. transacţiei. Controversă.

Cum se dovedeşte transacţiunea? Art. 1705 respunde că transacţiunea trebue să fie constatată *prin act scris*. Această dispoziţie a dat loc la dificultăţi. Legiuitorul şi-a propus, cu bună samă, de a interdice proba testimonială şi a presumţiilor, contrar dreptului comun (art. 1191), chiar când transacţiunea ar fi relativă la o sumă mai mică de 150 lei (Cpr. C. Iaşi. *C. judiciar* din 1894, No. 6. T. Huc, XII, 281. Baudry, III, 991. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1219. Arntz, IV, 1542. Demante, VIII, 278 bis I. Massé-Vergé, V, § 767, p. 86, nota 6, colona 2. Troplong, *Transactions*, 27), ear nu de a face din transacţiune un contract solemn, în care actul scris să fie cerut ca o formalitate substanţială, după cum au dispus atât Codul italian (art. 1314), cât şi acel portughez (art. 1712, 1713). Cu alte cuvinte, actul scris nu este cerut în specie *ad solemnitatem*, ci *ad probationem* (cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti. Bulet. S-a 1, 1884, p. 999. *Dreptul* din 1900, No. 51 şi *C. judiciar* din 1900, No. 53. Baudry, III, 991. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1219. Laurent, XXVIII, 367. Thiry, IV, 274. Mourlon, III, 1167. T. Huc, XII, 281. Demante, VIII, 278 bis I. Guillouard, *Transactions*, 81, şi toţi autorii.—*Contrà.* C. Caen. D. P. 45. 2. 109, colona 1) : de unde resultă că ea va putea fi dovedită prin celelalte mijloace de probaţiune ale dreptului comun, adecă prin mărturisirea, interogatorul părţei şi jurământul decisoriu. (Cas. rom. şi C. Bucureşti. Bulet. S-a II, 1891, p. 672. *Dreptul* din 1880, No. 9 şi din 1900, No. 51. *C. judiciar* din 1900, No. 53). Tot în acest sens este şi jurisprudenţa străină. Cpr. *Pand. Période.* 88. 2. 284. Sirey, 45. 2. 653. Sirey, 39. 2. 140. Doctrina este de asemenea aproape unanimă asupra acestui punct. Cpr. Demolombe, XXX, 598. Arntz, IV, 1542. P. Pont, *Petits contrats*, II, 507. Laurent, XXVIII, 378, 379. Accarias, *Transactions*, 85. Vedi şi autorii *suprà* citaţi.—Unii admit chiar şi jurământul supletor (vedi Marbeau, *Transactions*, No. 203, 206), ear alţii nu admit nici acel decisoriu (Troplong, *Transactions*, 29). Vedi combaterea acestui din urmă sistem în Aubry et Rau, IV, § 420, p. 660, nota 7.

cinci-deci lei (art. 1698) (cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1425); depositul voluntar (art. 1597), nu însă

Chestia este însă de a se şti dacă transacţia poate fi dovedită cu marturi, de câte ori există un început de probă scrisă în sensul art. 1197. Curtea din Bordeaux a admis de curênd, cu drept cuvênt, afirmativa (vedi Sirey, 99. 2. 207. D. P. 99. 2. 149, 150 şi *C. judiciar* din 1901, No. 23), conform jurisprudenţei Curţei de casaţie din Francia, la care ea se referă în motivele sale. In adevĕr, cu toate că art. 1705 deroagă, după cum am vĕdut, de la art. 1191, el nu deroagă de la art. 1197, care referindu-se la contracte în genere, admite proba testimonială şi a presumţiilor (art. 1203), ori care ar fi valoarea convenţiunei, de câte ori există un început de probă scrisă. Ori, pentru a sustrage transacţiunea de la această regulă generală, aplicabilă la toate contractele, ar trebui o dispoziţie expresă, care însă nu există nicăiri. La aceste consideraţiuni trebue să mai adăogăm că începutul de dovadă scrisă va face ca dovada testimonială să fie mai puţin periculoasă şi mai puţin necertă în resultatele sale. Vedi în acest sens, Cas. fr. D. P. 65. 1. 105. Sirey, 78. 1. 252. D. P. 78. 1. 160. Sirey, 79. 1. 216. D. P. 79. 1. 128. D. P. 86. 1. 416. Sirey, 86, 1. 128 (soluţie implicită). C. Lyon. D. P. 81. 2. 26. Sirey, 81. 2. 118. Trib. Annecy. *Pand. Période.* 88. 2. 284, etc. Tot în acest sens se pronunţă şi o mare parte din doctrină. Cpr. T. Huc, XII, 281. Vigié, III, 1180. Baudry, III, 992. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1222. P. Pont, *op. cit.*, II, 502. Colmet de Santerre, VIII, 278 bis IV. Arntz, IV, 1542. Merlin, *Quest. de droit*, v° *Transaction*, § 8, No. 3.—*Contrà.* Bonnier, 138. Larombière, V, art. 1347, No. 41. Accarias, *op. cit.*, 84. Demolombe, XXX, 109. Guillouard, *op. cit.*, 86 şi *Revue critique*, t. VIII (anul 1879), p. 513 urm. Marcel Planiol, II, 2292, p. 685, nota 3. Laurent, XXVIII, 376. Thiry, IV, 274. Aubry et Rau, IV, § 420, p. 661. Troplong, *op. cit.*, 30. Marbeau, *op. cit.*, 203, 204. Massé-Vergé, V, § 767, p. 85, nota 6. Mourlon, III, 1167. In acest sens s'au pronunţat mai multe Curţi de apel. Vedi D. P. 45. 2. 108. D. P. 61. 2. 55. D. P. 69. 2. 230. D. P. 78. 2. 64. D. P. 79. 2. 140. Sirey, 95. 4. 24. Cpr. şi C. Iaşi. *C. judiciar* din 1894, No. 6, consid. de la p. 47, colona 1. Vedi asupra acestei controverse, Fuzier-Herman, IV, art. 2044, No. 67 urm. şi Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Transaction*, No. 16 urm.

Dovedirea transacţiei prin marturi când există un început de probă scrisă. Controversă.

In Belgia, jurisprudenţa este împărţită (vedi în sensul părerei noastre, Cas. belg. şi C. Liège. *Pasicrisie belge*, anul 1844, 1, 152 şi anul 1848, 2, 49); ear în sens contrar, adecă că începutul de dovadă scrisă nu face admisibilă proba testimonială, Trib. din Anvers. Sirey, 1895. 4. 24.

Jurisprudenţa belgiană.

Cât pentru materiile comerciale, nu mai încape, după noi, nici o îndoeală că transacţiunea poate fi dovedită prin ori-

Transacţie comercială. Controversă.

și acel necesar (art. 1621) [1]; contractele de societate (art. 88 C. com.) [2]; contractele pentru construirea și înstrăinarea unui vas (art. 491, 493 C. com.); contractele de asigurare (art. 445 C. com.); contractul de gagiu comercial, însă numai față de cei de al treilea, și dacă suma pentru care el este constituit trece peste cinci sute lei noi (art. 478 C. com.) [3]; contractele de înrolare a persoanelor ce compun echipagiul unui vas (art. 532 C. com.); contrac-

---

ce mijloace, conform art. 46 C. com., și aceasta chiar în casurile art. 1191 C. civ., pentru că art. 1705 nereferindu-se de cât la transacțiunile civile, este inaplicabil în materie comercială. T. Huc, XII, 282. Baudry et Wahl, *Transactions*, 1224. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2695. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 52 și nota în Sirey, 73. 2. 161. Bolaffio, *Il Codice di commercio italiano commentato*, I, p. 541, nota 4, și decisiile italinești citate de acest autor. Massé-Vergé, V, § 767, p. 86, nota 6, *in fine*. C. Paris. Sirey. 94. 2. 19 și D. P. 94. 2. 498.—*Contrà*. Laurent, XXVIII, 375. Accarias, *op. cit.*, 84. Guillouard, *op. cit.*, 85 bis. P. Pont, *op. cit.*, II, 501. Aubry et Rau, IV, § 420, p. 661. C. Bordeaux și Bourges. Sirey, 57. 2. 575. Sirey, 73. 2. 161 și D. P. 73. 2. 103. Trib. Gand. *Pasicrisie belge*, 78. 3. 352.

Perderea actului care constată transacția, etc.

In fine, este generalmente admis că transacțiunea poate fi dovedită prin marturi sau presumțiuni de câte ori actul încheiat pentru constatarea ei a fost perdut prin o causă de forță majoră neprevĕdută (art. 1198, § 4) (Laurent, XXVIII, 377. Baudry, III, 992. P. Pont, *op. cit.*, 85. Demante, VIII, 278 bis III. Aubry et Rau, IV, § 420, p. 661. F.-Herman, IV, art. 2044, No. 72. Larombière, V, art. 1347, No. 41, *in fine*), sau când creditorul a fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă despre existența transacțiunei (art. 1198, § 3). Cpr. Guillouard, *op. cit.*, 85.—Vedi însă T. Huc, XII, 282, care dice că această din urmă ipoteză pare a fi himerică. Vedi asupra tuturor acestor chestiuni, adnotația noastră din *C. judiciar*, No. 23, anul 1901.

[1]) Vedi *suprà*, p. 247, nota 2 și *infrà*, p. 286 urm.

Art. 88, § 2 C. com.

[2]) Pentru societățile în comandită prin acțiuni și acele anonime, se cere chiar un act autentic (art. 88, § 2 C. com.).

Asociațiuni în participare. Art. 256 C. com.

Actul scris fiind cerut și pentru asociațiunile în participare (art. 256 C. com.), ele nu pot fi dovedite prin marturi (Cas. rom. Bulet. S-a II, 1893, p. 296. C. Craiova. *C. judiciar* din 1896, No. 36), nici prin jurământ. (Cas. rom. Bulet. S-a II, 1895, p. 1386). Vedi *suprà*, p. 197 și *infrà*, p. 270, precum și rubrica: *Casurile în care se poate deferi jurământul decisoriu*.

[3]) Cpr. C. Galatz. *Dreptul* din 1901, No. 29. Vedi și *suprà*, p. 249, nota 1.

tele de închiriere a unui vas (art. 557 C. com.) [1]; contractele de împrumuturi maritime (art. 602 C. com.), etc.

Fidejusiune Art. 1656.

Cât pentru fidejusiune, ea poate fi stabilită prin marturi, de câte ori există un început de probă scrisă. Legiuitorul cerând, în adevĕr, prin art. 1656 ca fidejusiunea să fie expresă, n'a voit de cât ca consimţĕmêntul fidejusorului de a garanta plata să fie manifestat sau exprimat; el n'a înţeles însă a supune fidejusiunea unei anumite forme, nici a cerut întrebuinţarea vre unui termen sacramental; de unde resultă că fidejusiunea poate fi dată nu numai în scris, dar şi în mod verbal, soluţie admisă şi în vechiul drept francez (Pothier, *Oblig.*, II, 401); ear mijloacele de dovedire ale fidejusiunei sunt acele ale dreptului comun; prin urmare, proba testimonială este admisibilă în casurile şi condiţiile în care această probă este admisă de lege [2].

Dovedirea contractului de navlu.

[1]) Dovada convenţiunei pentru navlu se poate însă face nu numai prin contract scris sau prin poliţa de încărcare, ci şi prin alte moduri de probaţiune, întru cât închirierea unui vas nu este un contract solemn. Cas. rom. *Dreptul* din 1899, No. 46 (şi nota lui Alex. Degré). Bulet. S-a II, 1898, p. 1126. Astfel, contractul de navlu poate fi stabilit prin mărturisire sau jurământ, şi chiar prin presumţiuni sau marturi, în casurile excepţionale în care această probă este admisă. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, V, 642. Rivière, *Dr. comm.*, p. 503 (ed. a 5-a din 1868). Alex. Degré, *Dreptul*, *loco cit.* P. Ascoli, *Il Codice di commercio ital. commentato*, VI, 531, p. 374. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, VI, 5393, p. 250 (ed. a 4-a din 1896).—Pentru acţiunile derivând din executarea unui contract de navlu, se aplică legea domiciliului debitorului. Cas. rom. *Dreptul* din 1899, No. 36. Bulet. S-a II, 1899, p. 336.

[2]) Cas. rom. (16 april 1901). *C. judiciar* din 4 octombrie 1901, No. 63. Cpr. şi C. Galatz. *Dreptul* din 1897, No. 61. C. Nancy, D. P. 96. 2. 495. Baudry, III, 946. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 929, 933. Troplong, *Idem*, 135. T. Huc, XII, 181. Pand. fr., *Caution*, 55, 332, 337. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Cautionnement*, 40. Massé-Vergé, V, § 759, p. 63, nota 1. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2723. P. Pont, *Petits contrats*, II, 91. Thiry, IV, 239. Laurent, XXVIII, 159. Répert. Sirey, *Cautionnement*, 295, 321. Vigié, III, 1127, p. 584, şi toţi autorii.

Dreptul străin.

Aceiaş soluţie este admisă şi în majoritatea legislaţiilor străine (cpr. art. 826 C. portughez, 1827 C. spaniol, 1861 C. neerlandez, 1349 urm. C. austriac, 1778 urm. C. Calimach, etc.), unde consimţĕmêntul fidejusorului este suficient, afară de Codul federal al obligaţiilor (art. 491) şi de noul Cod german, care cer un act scris. Eată cum se exprimă, în a-

Fidejusiune comercială.

Această soluţie nu este admisă, bine înţeles, de cât în materie civilă : căci, de câte ori judecătorii vor recunoaşte fidejusiunei un caracter comercial, ea va putea fi stabilită prin ori ce soiu de probe, chiar fără nici un început de dovadă scrisă, conform art. 46 C. com. [1]).

Acest principiu este incontestabil, însă el va fi greu de aplicat, pentru că fidejusiunea fiind în genere un act gratuit, nu are caracterul comercial şi remâne un act civil, chiar dacă ea emană de la un comerciant şi are de obiect garantarea unei obligaţii comerciale [2]). Casul aproape sin-

---

Art. 766 C. german.

ceastă privinţă, art. 766 din Codul german : „*Zur Gültigkeit des Bürgschaftsvertrags ist schriftliche Erteilung der Bürgschaftserklärung erforderlich*“. Vedi şi art. 203, I, 14, *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*. Art. 766 din noul Cod german adaogă însă că viciul de formă este acoperit întru cât fidejusorul a executat obligaţia principală.

Dreptul roman.

La Romani, în timpurile primitive, fidejusiunea nu putea să aibă loc de cât în forma solemnă a stipulaţiunei (*sponsio*). Vedi Troplong, *Cautionnement*, 2 şi 136. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, II, § 476, nota 1. Cpr. Gaius, III, § 115—127. Mai târdiu însă, actul scris este suficient : *Si quis se scripserit fidejussisse, videri omnia solemniter acta.* (Instit. Justinian, *De fidejussoribus*, 3, 20, § 8). — In fine, sub Justinian, fidejusiunea poate fi atât scrisă cât şi verbală (L. 27, Cod., *De fidejussoribus*, 8, 41). Fidejusiunea verbală nu avea însă valoare de cât pentru două luni, şi se stângea după acest timp, acel care se obliga verbal fiind presupus a nu se obliga pentru un timp îndelungat. „*Duobus mensibus effluentibus ab hujus modi nexu, fidejussores liberari*“ (L. 27, *in medio*, Cod., *loco cit.*).—Această din urmă dispoziţie n'a fost reprodusă în legile noastre anterioare. (Cpr. Andr. Donici, capit. 20, *despre chezăşie* ; Cod. Calimach, art. 1778 urm. ; Cod. Caragea, partea III, capit. 12, *pentru chezăşie*, etc.). „Chezăş este, dice acest din urmă Cod (partea III, capit. 12, § 1), cine către altul, pentru datoria sau obrazul altuia, *făgăduieşte* încredinţare“. Nu se cere deci, în această privinţă, nici un act scris.

Dreptul vechiŭ.

[1]) Pand. fr., *Caution*, 338 urm. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 182, p. 162 şi *Pr. de dr. comm.*, I, 138. P. Pont, *Petits contrats*, II, 91. Laurent, XXVIII, 159. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 933, *in fine*. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2723. Répert. Sirey, *Cautionnement*, 323 urm. Répert. Dalloz, *Supplément, Cautionnement*, 40 şi *Actes de commerce*, 472. Cas. fr. D. P. 89. 1. 115. Sirey, 88. 1. 432. *Pand. Périod.* 89. 1. 32.

[2]) Laurent, XXVIII, 159, 165. P. Pont, *op. cit.*, 81. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 182. Ponsot, *Cautionnement*, 78 urm. (ed. din 1844). Ruben de Couder, *Dictionn. de dr.*

gur în care el va putea fi aplicat este acela în care fidejusorul, care ar fi garantat verbal o operaţie comercială, ar avea un interes în causă [1]).

Naşte acum întrebarea: cum se va determina valoarea sumei de una sută cinci-deci lei? Nici o dificultate nu există în caz când este vorba de o sumă de bani. Dacă este vorba de un lucru, judecătorul va aprecia valoarea lui după elementele ce va avea, putênd la nevoe ordona şi o expertisă. In ori ce caz, pentru a se determina valoarea sa, se va avea în vedere nu numai lucrul principal, dar şi accesoriile lucrului, de exemplu, procentele ajunse la scadenţă, etc. Determinarea valorei sumei de 150 lei.

Valoarea care va fi ţinută în samă este aceea ce lucrul avea în momentul când s'a petrecut faptul juridic ce urmează a fi probat, ear nu acea din momentul cererei în judecată.

Astfel, dacă presupunem că am depus în mânele d-tale un bon al exposiţiei din Paris din 1900, care astădi valorează 20 de lei, şi că mai târdiu acest bon a câştigat suma de 10000 lei, voiŭ putea dovedi depositul prin marturi, pentru că, în momentul îndeplinirei sale, faptul juridic avea de obiect o sumă mai mică de una sută cinci-deci de lei, şi prin urmare, nu eram obligat în acel moment a'mi procura un act scris constătător al depositului [2]).

După ce art. 1191 a dispus că proba testimonială nu

---

comm., v° *Caution*, 36 urm. Demangeat asupra lui Bravard-Veyrières, *Dr. comm.*, VI, p. 549 (ed. a 2-a din 1888—1892). Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1197, şi numeroasele decisii citate de aceşti autori, p. 575, n. 1 şi p. 576, n. 1. Curtea Lyon şi Paris. D. P. 53. 2. 157 şi D. P. 95. 2. 511.—*Contrà*. C. Lyon. D. P. 53. 2. 158. Trib. com. din Marsilia a decis de asemenea (10 aug. 1887) că fidejusiunea unui act de comerţ este un act comercial. Veḑi Baudry et Wahl, *op. cit.*, p. 575, nota 1, *in fine*.

[1]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1198. Laurent, XXVIII, 166. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, I, 182, p. 162. Répert. Dalloz, *Supplém., Acte de commerce*, 468. Cas. fr. D. P. 72. 1. 253. Sirey, 72. 1. 106. D. P. 89. 1. 115. Sirey, 88. 1. 432.—*Contrà*, C. Paris (9 iulie 1887), decisie citată de Baudry et Wahl, *op. cit.*, p. 577, *ad notam*.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1260. Thiry, III, 151. Planiol, II, 1170, 1171. T. Huc, VIII, 282. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 309. Demolombe, XXX, 33. Demante, V, 315 bis XI şi XII. Laurent, XIX, 442. Larombière, V, art. 1341, No. 15.—Veḑi însă Bonnier, 164.

este, în principiu, admisibilă în materie civilă de cât până la 150 lei, legiuitorul formulează oare-care dispoziţiuni având de scop tocmai respectarea acestei regule.

Art. 1192. Astfel, după art. 1192, cererea în judecată având de obiect un capital mai mic de 150 lei şi dobênḑi, care unite la capital, întrec această sumă, nu poate fi stabilită prin marturi. Creditorul este, în adevĕr, în culpă de a fi lasat să se acumuleze dobênda peste 150 lei şi de a nu fi cerut un înscris. Decisia legei este însă nedreaptă şi contrară principiului tacitamente statornicit de art. 1191, după care trebue să se aibă în vedere momentul când s'a petrecut faptul juridic spre a se şti dacă obiectul lui întrece sau nu suma de 150 lei [1]).

Dobênḑile adjunse la scadenţă în urma cererei în judecată. Controversă. Cât pentru dobênḑile care vor ajunge la scadenţă în urma cererei în judecată, ele nu pot impedica administrarea probei testimoniale, chiar dacă unite cu capitalul, ar forma o sumă mai mare de 150 lei, pentru că creditorul nu este în culpă. In adevĕr, în momentul cererei, obiectul litigiului neîntrecênd suma de 150 lei, el nu poate fi responsabil de efectele întârḑierei procedurei [2]).

Dobênḑi moratorii. Art. 1192 nu se aplică de asemenea la dobênḑile moratorii, care au curs în virtutea cererei în judecată, nici la daunele datorite pentru întârḑierea adusă în executarea obligaţiei, pentru că, şi într'un caz şi în altul, creditorul nu este în culpă [3]).

Clausă penală. Dacă însă s'a stipulat o clausă penală pentru casul când debitorul va întârḑiea executarea obligaţiunei sale, suma datorită cu titlu de pedeapsă va fi adaosă la capital spre a se decide dacă un act scris a trebuit sau nu să fie redactat, fiind că suma stipulată cu titlu de pedeapsă constitue, ca şi dobênda convenţională, o prestaţie acceso-

---

[1]) Cpr. Planiol, II, 1172, nota 1.

[2]) Thiry, III, 152. Arntz, III, 383. Duranton, XIII, 319. Marcadé, V, art. 1342, No. 2. Larombière, V, art. 1342, No. 1. Demante, V, 316 bis III. Mourlon, II, 1602. Baudry, II, 1262. Demolombe, XXX, 38. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 310, nota 27. T. Huc, VIII, 283.—*Contrà.* Laurent, XIX, 454.

[3]) Thiry, III, 152. Baudry, II, 1262. Demolombe, XXX, 40, 41. Bonnier, 160. Laurent, XIX, 456. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 311, text şi nota 30. Larombière, V, art. 1342, No. 4.

rie, a cărei cifră e fixată de mai înainte și care formează cu principalul obiectul convenţiunei [1]).

Art 1193. Acel care a făcut o cerere în judecată pentru o sumă mai mare de 150 lei, nu este admis a o dovedi prin marturi, chiar de'și va restrînge cererea la această sumă, fiind că obligaţia întrecînd suma de 150 lei, creditorul este în culpă de a nu 'și fi procurat un act scris. Această dispoziţie nu este de cât o consecinţă a regulei statornicite de art. 1191.

Art. 1194. Dovada testimonială nu poate fi admisă nici chiar când cererea în judecată ar fi pentru o sumă mai mică de 150 lei, dacă această sumă ar fi un rest din o creanţă mai mare [2]), neconstatată prin act scris. Astfel, dacă din o sumă de 300 lei ce'mi datoreai, mi-ai plătit cea mai mare parte și 'mi ai remas dator numai cu 20 de lei, eu reclamând această sumă, pe care d-ta o tăgăduești, nu voi putea administra proba testimonială, pentru că creanţa mea fiind din capul locului mai mare de 150 lei, sunt în culpă de a nu fi luat de la d-ta un act scris. Lucrul ar fi însă cu totul altfel dacă debitorul ar fi executat *de îndată* obligaţia sa, remânênd numai debitor pentru o sumă egală sau mai mică de 150 lei. Astfel, de exemplu, dacă presupunem că'ţi-am vêndut un corp cert și determinat pentru 200 lei și d-ta plătindu'mi cea mai mare parte din preţ, 'mi ai remas dator cu 20 de lei, eu voi putea dovedi creanţa mea cu marturi, la caz când d-ta ai tăgădui-o, fiind că nu te am creḑut de cât pentru această sumă, pentru care un act scris nu era necesar [3]).

---

[1]) Baudry, *loco cit.* T. Huc, VIII, 283. Demolombe, XXX, 40. Bonnier, 160. Laurent, XIX, 455. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 311. Larombière, *loco cit.*, No. 3.

[2]) Cum se va constata că suma reclamată este un rest din o creanţă mai mare, căci nici creditorul nici debitorul cele mai multe ori nu o vor spune, cel d'intâi pentru a nu face proba testimonială inadmisibilă, ear cel de al doilea, pentru a nu mărturisi datoria sa. Aceasta se va putea constata din depunerile marturilor pe care justiţia i-ar fi admis, și în asemenea caz, proba testimonială va fi declarată inadmisibilă, ca fiind contrară legei. Cpr. Thiry, III, 152. Arntz, III, 384. Toullier D., V, partea I, 45, 46. Larombière, V, art. 1341, No. 11. T. Huc, VIII, 284.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1261. Bonnier, 159. — *Contrà.* T. Huc, VIII, 284.

Art. 1195. Când în aceiaș instanță o parte face mai multe cereri pentru care nu are acte scrise, dacă toate aceste cereri, unite la un loc, trec peste suma de una sută cincideci lei, cu toate că fie care în parte ar fi inferioară acestei sume, dovada prin marturi nu poate fi admisă, chiar când creditorul ar pretinde că aceste creanțe provin din diferite cause și că s'au născut la diferite epoce, pentru că el este în culpă de a nu fi luat de la debitor acte scrise. Această dispoziție are de scop respectarea art. 1191, căci dacă creditorul ar putea să facă admisibilă proba testimonială prin faptul că ar susține că suma reclamată provine din mai multe creanțe, proibițiunea art. 1191 ar remânea o literă moartă. Acest text a fost deci fără cuvênt criticat de Toullier (V, partea I, 48) [1].

Această regulă sufere însă excepție în casul când creditorul a dobêndit asemenea drepturi de la alte persoane, prin succesiune, donațiune sau altfel.

Astfel, dacă 'ți am împrumutat 100 lei vechi, fără nici un înscris, și apoi am devenit moștenitorul părintelui meu care'ți împrumutase o sumă egală, eu voi putea dovedi ambele creanțe prin marturi, pentru că nici o culpă nu poate fi imputată nici mie, nici părintelui meu, de oare ce fie care creanță luată în parte nu avea nevoe de a fi constatată prin act scris.

Tot din art. 1195 mai resultă încă că, adăogându-se valoarea diferitelor drepturi reclamate, trebue să facem abstracție de acel care se justifică prin acte scrise, sau pentru care există macar un început de probă scrisă. Aceasta resultă din primele cuvinte ale textului : când, în aceiaș instanță, o parte face mai multe cereri *pentru care nu are înscrisuri...* [2].

Art. 1196. Controversă. In fine, pentru ca proibițiunea edictată de art. 1195 să'și producă efectele sale și pentru ca acela care ar fi avênd contra unei persoane mai multe creanțe, să nu poată face mai multe procese și să ceară în fie-care câte o sumă mai mică de 150 lei, art. 1196 voește ca toate cererile ce o persoană ar fi în drept a întroduce, sub ori ce titlu, contra alteia, și care n'ar fi justificate prin acte scrise, să

[1]) Cpr. Marcadé, V, art. 1345, No. 4. Baudry, II, 1265. T. Huc, VIII, 285.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1265.

fie introduse prin aceiaș petiție, fără ca celelalte pretenții, neprobate prin acte scrise, să mai poată fi primite în urmă. Va să dică, legiuitorul nu se mulțămește de astă dată de a declara numai proba testimonială inadmisibilă, după cum dispune prin art. precedent, ci voește ca însuș acțiunea creditorului să fie respinsă, chiar din oficiu, fără a se cerceta dacă ea este întemeiată sau nu ; de unde resultă că pretențiile posterioare ale creditorului nu vor putea fi dovedite prin nici un soiu de probă, nici chiar prin mărturisirea sau jurământul debitorului [1]).

Casurile în care art. 1196 nu este aplicabil.

Legiuitorul silește pe reclamant a întruni toate cererile sale în una singură, nu atât în scopul de a împedica înmulțirea proceselor mici, după cum voea ordonanța din 1667, ci mai cu samă în scopul de a sancționa proibițiunea edictată de art. 1195 ; de unde resultă că art. 1196 nu este aplicabil :

1° In materie comercială ;

2° Când creanțele provin de la persoane deosebite ;

3° Când există un început de probă scrisă [2]) ;

4° Când diferitele creanțe întrunite la un loc nu întrec suma de 150 lei [3]) ;

5° Când reclamantul n'a înțeles să calce regula pusă de art. 1191, adecă când fie-care din instanțele angajate are de obiect sume mai mari de 150 lei [4]).

Acest text nu se aplică de asemenea creanțelor care

---

[1]) Planiol, II, 1176. Baudry, II, 1267. T. Huc, VIII, 286. Marcadé, V, art. 1346, No. 4. Laurent, XIX, 468. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 317, text și nota 47.—*Contrà.* Demante, V, 319 bis IV. Demolombe, XXX, 77. Larombière, V, art. 1345-1346, No. 17. Duranton, XIII, 328. Toullier D., V, partea I, 49.

[2]) Cpr. Thiry, III, 154. Laurent, XIX, 464. Larombière, V, art. 1346, No. 19. T. Huc, VIII, 286.—*Contrà.* Baudry, II, 1266. Demante, V, 319 bis II. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 315. Duranton, XIII, 327. Planiol, II, 1177.

[3]) T. Huc, VIII, 286. Laurent, XIX, 462 urm. Thiry, III, 153, 154. Larombière, V, art. 1346, No. 20.—In casurile de mai sus, soluția va fi însă contrară, dacă art. 1196 se consider ca având de unic scop micșorarea proceselor mici. Vedi în acest din urmă sens, Baudry, II, 1266. Arntz, III, 387. Duranton, XIII, 327. Demante, V, 319 bis I. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 316. Planiol, II, 1177.

[4]) C. Aix. D. P. 1900. 1. 225.

nu erau încă născute în momentul introducerei acțiunei [1]), de exemplu, creanțelor condiționale ; nici creanțelor care nu sunt încă exigibile ; căci creditorul neputând cere ceea ce nu'i este încă datorit, sau ce i se datorește cu termen, nu i se poate face o culpă că n'a cerut ceea ce nu era în drept a cere [2]).

A doua regulă—Oprirea de a se dovedi prin marturi în contra sau peste ceea ce cuprinde actul scris (art. 1191, § 2).

Art. 1191 nu se mulțămește de a interdice proba testimonială peste 150 lei, ci mai formulează încă următorul principiu: *De câte ori un fapt juridic a fost constatat prin un act autentic sau sub semnătură privată, proba testimonială nu este admisă în contra sau peste ceea ce cuprinde actul* [3]), *nici în privința modificărilor verbale ce s'ar pretinde că s'a adus mai în urmă actului, chiar dacă ar fi vorba de o sumă sau valoare mai mică de una sută cinci-deci lei.* Acelaș principiu era formulat și la Romani, unde, cu toată favoarea cu care era vĕdută proba testimonială, nu se puteau asculta marturi contra unui act scris de cât atunci când actul era defaimat de fals: „*Testes, cùm de fide tabularum nihil dicitur, adversus scripturam interrogari non possunt*“ [4]).

Sensul acestei regule.

Sensul acestei regule este că, de câte ori s'a făcut un act scris pentru constatarea unei convențiuni sau a ori cărui fapt juridic, fie chiar pentru o sumă sau o valoare mai mică de 150 lei vechi, proba testimonială nu poate fi admisă pentru a se stabili că faptul juridic este altul de cât acel constatat, sau că părțile au mai convenit și asupra altor lucruri de cât acele constatate prin act, fie mai îna-

---

[1]) Demolombe, XXX, 76. Larombière, V, art. 1346, No. 23. Marcadé, V, art. 1346, No. 2. Thiry, III, 154. Baudry, II, 1266. Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 317.

[2]) Planiol, II, 1178. Thiry, III, 154. Baudry, II, 1266. Arntz, III, 387. Laurent, XIX, 466. Duranton, XIII, 327. Marcadé, V, art. 1346, No. 3.—*Contrà.* Aubry et Rau, VIII, § 762, p. 316, text și nota 44. Larombière, V, art. 1346, No. 21. Demante, V, 319 bis III. Demolombe, XXX, 73.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1385. Bulet. S-a 1, 1891, p. 1015 și 1337.

[4]) *Pauli Sent., De testibus,* 5, 15, § 4. Vedi și C. Harmenopol, *De testibus,* I, 6, § 57, unde se dice: „*Testimonium non scriptum adversus scriptum testimonium valere nequit*“.

inte, fie mai în urmă, fie o dată cu încheerea actului. Astfel, dacă actul scris constată că'ţi-am imprumutat 150 lei, nu poţi să dovedeşti prin marturi că'ţi-am împrumutat numai 100 lei. De asemenea, dacă actul de împrumut nu vorbeşte de dobêndă, nu voiŭ putea să dovedesc prin marturi că te ai obligat a plăti o dobêndă oare-care, pentru că aceasta ar însĕmna a dovedi contra actului. Prin urmare, de câte ori părţile au constatat raportul juridic d'intre ele prin un act scris, ori ce modificări sau schimbări s'ar aduce acestui act trebue să fie constatate prin un alt act [1]; căci actul pe care părţile l'au încheiat din capul locului este presupus a constata în mod desăvêrşit raportul lor juridic.

Admiterea probei testimoniale p. a se stabili stêngerea sau desfiinţarea oblig. Controversă.

Proba testimonială este însă admisibilă de câte ori este vorbe de o obligaţie a cărei valoare nu întrece suma de 150 lei, pentru a stabili un fapt posterior, care a avut de obiect stêngerea sau desfiinţarea obligaţiunei constatate prin actul scris, precum ar fi, de exemplu, plata, remiterea datoriei, etc.; căci, în acest caz, nu se combate actul scris, ci se pretinde numai că un fapt nou a adus stêngerea obligaţiunei constatate prin act [2].

Unii ar voi ca proba testimonială să fie de asemenea admisă spre a se stabili că o convenţie constatată prin un act scris a fost mai în urmă modificată prin o convenţie posterioară, precum ar fi, de exemplu, în casul în care s'ar susţinea că s'a schimbat termenul de plată [3].

Această soluţie este însă inadmisibilă ca una ce este contrară art. 1191. In adevĕr, acest text nu admite proba testimonială de câte ori este vorba de a se stabili că s'ar fi ḑis ceva *în urma confecţiunei actului* [4].

Legea neoprind însă proba testimonială în contra sau

---

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 81. 1. 481.

[2]) Cpr. Pothier, II, 798. Baudry, II, 1271. Arntz, III, 389. Thiry, III, 156. Demolombe, XXX, 87. Marcadé, V, art. 1341, No. 5 şi 6. Bonnier, 144. Mourlon, II, 1606. Vigié, II, 1632. Demante, V, 315 bis XIX. Laurent, XIX, 483. Duranton, XIII, 334, 335. Aubry et Rau, VIII, § 763, p. 322, text şi note. T. Huc, VIII, 287.—*Contrà.* Planiol, II, 1189. Larombière, V, art. 1341, No. 29. Favard, Répert., *Preuve*, § 1, No. 7. Merlin, Répert., *Preuve*, S-a II, § 3, art. 1, No. 20. Mourlon, *Revue critique*, anul 1854, t. VI, p. 114 urm.

[3]) Laurent, XIX, 481. Demante, V, 315 bis XX.

[4]) Thiry, III, 156. Baudry, II, 1270. Aubry et Rau, VIII, §

peste ceea ce cuprinde actul de cât din causă că părțile au avut posibilitatea de a'și procura o dovadă scrisă despre clausele accesorii sau despre modificările aduse actului primitiv, de aici resultă următoarele consecințe:

Casurile în care proba testim. este admisibilă. Dol, fraudă, eroare, violență, etc.

1° Proba testimonială și în consecință și a presumțiilor (art. 1203)[1]), este admisibilă fără nici o restricție, de câte ori un act, fie el chiar autentic, este atacat pentru causă de dol sau fraudă [2]), sau când consimțemêntul a fost dat din eroare, smuls prin violență sau surprins prin dol (art. 953 urm.) [3]), sau în fine, când convenția se întemeiază pe o causă ilicită (art. 966) [4]), în care caz nulitatea poate fi propusă de fie-care din părțile care au intervenit în convenție. (Cpr. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 29).

2° Cei de al treilea a căror interes este prejudicat

763, p. 320. Marcadé, V, art. 1341, No. 4. Larombière, V, art. 1341, No. 28. Cas. fr. D. P. 74. 1. 12. Sirey, 74. 1. 156. Sirey, 88. 1. 424. D. P. 88. 1. 481. C. Iași. *Curierul judiciar* din 1894, No. 6.

[1]) Vedi *infrà*, p. 271, nota 4 și 284, text și nota 5.

[2]) Massé, *Dr. comm.*, IV, 2539. T. Huc, VIII, 297. Thiry, III, 157 bis, și toți autorii. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1892, p. 867. Cas. fr. D. P. 1900. 1. 412. Sirey, 1900. 1. 461.—Judecătorii pot însă respinge proba testimonială de câte ori partea care o invoacă nu precisează faptele ce ea voește a stabili (C. București, *Dreptul* din 1888, No. 28; *Dreptul* din 1901, No. 56), sau nu articulează faptele care constituesc manoperele frauduloase. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1889, p. 901.—Dacă există dol sau fraudă, aceasta este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului. Cas. fr. D. P. 1900. 1. 412. Sirey, 1900. 1. 461. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 490.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1878, p. 226 și Bulet. 1883, p. 1025. C. Iași, București și Galatz. *Dreptul* din 1883, No. 72. *Dreptul* din 1884, No. 62 și din 1892, No. 83. *C. judiciar* din 1894, No. 21. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 278, text și nota 1. C. Liège, *Pas. belge*, 69. 2. 60. Arntz, III, 389. Mourlon, II, 1607. Thiry, III, 156, *in fine*. Bonnier, 141. — Proba testimonială este admisibilă, independent de dol sau fraudă, pentru a stabili existența unei erori materiale comise cu ocasia redactărei unui act. Bonnier, 142 bis. Ricci, *Delle prove*, 166.—Autenticitatea actului nu împedică pe una din părți de a dovedi că ea s'a înșalat asupra naturei convențiunei constatate într'ensul. Trib. super. Berlin. J. Clunet, 1877, p. 241. Demolombe, XXIV, 125.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1878, p. 334. Laurent, XVI, 121. C. Gabrielescu, *Dreptul* din 1890, No. 66. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 133, text și nota 4.

prin actul încheiat de alții, pot în tot-deauna să'l combată prin marturi, pentru că ei au fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă despre sinceritatea lui. Astfel, dacă un act prevede că tatăl meu a vêndut fratelui meu un imobil al sĕu, voiŭ putea să dovedesc cu marturi că prețul n'a fost numĕrat și că această vêndare ascunde în realitate o donațiune, în care caz fratele meu va fi dator a raporta la masa succesiunei părintelui nostru, imobilul ce el deține cu titlu de dar (art. 751) [1]).

3° In fine, art. 1191 nu se opune la admiterea probei testimoniale, de câte ori este vorba de interpretarea clauselor unui act instrumentar care ar fi întunecoase [2]). Interpretarea clauselor întunecoase. Controversă.

Art. 1191 nu poate să'și primească aplicare de cât atunci când se combate prin marturi un act propriu dis, încheiat cu concursul tuturor părților interesate, în scopul de a servi de probă. El nu se aplică deci înscrisurilor care nu constituesc un act propriu dis și care totuși figurează între probele scrise, precum sunt registrele sau hârtiile casnice și mențiunile liberatorii emanate de la creditor (art. 1185, 1186) [3]).

Despre casurile în care proba testimonială este admisă. Excepție la regulele de mai sus.

Regulele formulate de art. 1191 primesc oare-care excepții. Aceste excepții sunt relative :

1° La casurile în care părțile au derogat anume la proibițiunea probei testimoniale ;

2° La materiile comerciale (art. 46 C. com.) și penale ;

3° La casurile când există un început de probă scrisă (art. 1197) ;

4° Și în fine, la casurile în care reclamantul a fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă (art. 1198).

[1]) Pothier, II, 811. Mourlon, II, 1607. Arntz, III, 389. Baudry, II, 1272. T. Huc, VIII, 288, 297. Thiry, III, 157 bis. Laurent, XIX, 585 urm. Bonnier, 140. Cas. fr. Sirey, 76. 1. 111. Sirey, 89. 1. 407 și 426.

[2]) Cpr. C. Pau și Paris. D. P. 91. 2. 115. Sirey, 90. 2. 60. Cas. fr. D. P. 87. 1. 8. Baudry, II, 1272, *in fine*. T. Huc, VIII, 287, p. 365. Bonnier, 143. Aubry et Rau, VIII, § 763, p. 323, nota 10. Larombière, V, art. 1341, No. 33, 34.—*Contrà*. Laurent, XIX, 479, 480.

[3]) Baudry, II, 1272. T. Huc, VIII, 288.

Prima excepţie — Cazurile în care părţile au admis proba testimonială în contra dispoziţiilor formale ale legei. (Controversă).

Mai multe tribunale au decis că proibiţiunea probei testimoniale interesează ordinea publică şi că, prin urmare, părţile nu pot, prin convenţiile lor particulare, să deroage de la dispoziţiile proibitive ale legei (art. 5 C. civ.) [1].

Această soluţie, admisă şi de unii autori [2], este însă inadmisibilă, pentru că din împrejurarea că textul se adresează necontestat judecătorilor, nu urmează de aici că judecătorul este oprit de a primi dovada testimonială în casurile în care părţile interesate au declarat-o admisibilă prin convenţia lor; căci consimţământul aceluia care primeşte dovada testimonială în casurile în care ea este oprită de lege, constitue din partea sa un fel de mărturisire, şi prin urmare, un început de probă scrisă, care face proba testimonială admisibilă, de câte ori, bine înţeles, nu este vorba de o materie privitoare la ordinea publică, în care transacţiunea părţilor este cu neputinţă [3].

---

[1]) Vedi în acest sens, Trib. Ialomiţa. *Dreptul* din 1886, No. 9. Trib. Boulogne-sur-Mer (sentinţă casată). D. P. 80. 1. 447. Trib. Louvain. *Journal Clunet*, anul 1882, p. 634. C. Gand. *Pasicrisie belge*, 42. 2. 43. Trib. Luxembourg. Sirey, 93. 4. 23. C. Liège şi Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 80. 2. 94. *Pas. belge*, 56. 1. 178.

[2]) Laurent, XIX, 397 urm. Marcadé, V, art. 1348, No. 8. Larombière, V, art. 1347, No. 1. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 325, p. 482, nota 8; III, p. 6, nota 10 (ed. a 2-a). Demolombe, XXX, 215. Krug-Basse, *Office du juge*, 139. Toullier D., V, partea I, 36 urm. Baudry, II, 1255. Aubry et Rau, VIII, § 761, p. 295, text şi nota 5. Boncenne, *Th. de la procéd. civile*, IV, p. 223 urm. Taulier, *Th. raisonnée du C. civ.*, IV, p. 531 urm. Poujol, *Oblig.*, art. 1341, No. 17. Glasson, *Pr. civ.* (Paris, Pichon, 1902), I, p. 567. V. G. Giorgi, I, 403, care citează în acest sens o decisie a Curţei din Turin din 20 aprilie 1880. Autorul se înşală însă când afirmă că acest sistem este primit şi de jurisprudenţa franceză, pentru că aceasta din urmă s'a pronunţat până acum în sens contrar, după cum vom vedea mai la vale. (Vedi nota următoare).

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 290. Arntz, III, 379. Bonnier, 177. Demante, V, 325 bis II. Duranton, XIII, 308, 329. Boitard, Colmet-Daage et Glasson, *Pr. civ.*, I, 474, p. 518 (ed. a 15-a, 1890). Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, II, *Quest.* 976, p. 497 urm. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2540. Rodière, *Cours de compét. et de procéd. en matière civile*, I, p. 387. Thomines

Din împrejurarea că dispoziţiile privitoare la proba testimonială nu interesează ordinea publică, resultă că mijlocul tras din violarea regulelor privitoare la admiterea acestui mijloc de probă, nu poate fi propus pentru prima oară în casaţie, partea care nu l'a propus înaintea instanţelor de fond fiind presupusă că a renunţat la dênsul [1]).

A doua excepţie.—Materie comerciala şi penală.

Art. 46 C. com.—Obligaţiunile comerciale şi liberaţiunile se probează: cu marturi, de câte ori autoritatea judecătorească ar crede că trebue să admită proba testimonială, şi aceasta chiar în casurile prevĕdute de art. 1191 C. cîv. (Art. 44 C. com. ital. Art. 109 C. com. fr.).

Art. 55 C. com.—Când Codicele comercial cere proba prin scris, proba testimonială nu poate fi admisă de cât în casurile în care ea este permisă şi de Codicele civil. (Art. 1191 urm. C. civ. Art. 53 C. com. ital.).

In materie comercială, proba testimonială şi în consecinţă şi a presumţiilor de fapt (art. 1203) [2]), este, în principiu, admisibilă fără nici o restricţie, ori care ar fi valoarea litigiului, după apreciarea judecătorilor [3]), chiar contra şi peste ceea ce cuprinde actul scris [4]).

Desmasures, *Pr. civ.*, I, 295. Curasson, *Compét. des juges de paix*, I, 15. Favard, Répert. v° *Enquête*, S-a 1, § 1, No. 3. D. Tăzlăoanu, *Dreptul* din 1899, No. 42, p. 340 şi *Revista de drept şi sociologie* din 15 noembrie 1900, p. 137. In acest sens se pronunţă şi jurisprudenţa. Veḑi Sirey, 79. 1. 213. Sirey, 80. 1. 413. D. P. 80. 1. 447. D. P. 93. 1. 445. Sirey, 93. 1. 285. D. P. 94. 1. 327. *Pand. Périod.* 95. 1. 129 şi 304. Veḑi asupra acestei controverse, t. I, partea I, a lucr. noastre, p. 118 şi tratatul nostru în limba franceză, p. 412, text şi notele 4, 5.

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 61. 1. 359. D. P. 71. 1. 52. D. P. 73. 1. 495. Sirey, 79. 1. 213. *Pand. Périod.* 97. 1. 429. Sirey, 97. 1. 178. D. P. 97. 1. 464. *Pand. Périod.* 1901. 1. 64, 107 şi 342, 343. D. P. 1901. 1. 76 şi 176. Crépon, *Pourvois en cassation*, II, 1346. Pand. fr., *Cass. civ.*, 1206. Veḑi şi nota 6 în Sirey, 94. 1. 495.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 1012. Bulet. 1885, p. 867. Veḑi şi *infrà*, p. 319, nota 2.

[3]) Judecătorii sunt liberi de a admite proba testimonială sau de a o respinge după împrejurări, destul este ca ei să'şi motiveze hotărîrea lor. Cpr. C. Bruxelles. *Pasicrisie belge*, 69. 2. 377. Veḑi şi C. Galatz. *Dreptul* din 1899, No. 19.

[4]) Cas. fr. D. P. 84. 1. 292. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1892, p. 1012 şi 1038. Bulet. 1893, p. 650. *C. judiciar* din 1893,

Motivele acestei excepţii.

Multiplicitatea afacerilor comerciale şi repegiunea cu care comercianţii adese-ori contractează, a impus această excepţie încă din timpurile cele mai departate: căci cele mai multe ori ei nu au timpul de a recurge la acte scrise.

Art. 56 C. com.

Este suficient ca actul să fie comercial numai pentru una din părţi, pentru ca proba testimonială să fie admisibilă chiar în privinţa părţei a cărei act nu este comercial, fiind că în asemenea caz, după art. 56 din Codul de comerţ, toate părţile contractante sunt supuse, în cât priveşte acest act, legei comerciale, şi prin urmare, sistemului de probaţiune admis în materie comercială [1]).

Casurile în care proba testimonială nu este admisă nici în materie comercială.

Regula care admite proba testimonială şi a presumţiilor în materie comercială, ori care ar fi valoarea litigiului, încetează însă de a fi aplicabilă de câte ori este vorba de un fapt, de o obligaţie sau de o liberare, pentru dovedirea cărora legea cere un act scris: căci de câte ori legea comercială cere proba prin scris, proba testimonială nu poate fi admisă de cât în casurile în care ea este permisă şi de Codul civil (art. 55 C. com. [2]). Ori, legea comercială cere un act scris pentru mai multe contracte. Acestea sunt: contractele de societate (art. 88 C. com.) [3]) şi chiar asociaţiunile în participaţie (art. 256 C. com.) [4]); contractele de asigurare (art. 445 C. com.); contractele de gagiu comercial, însă numai în privinţa celor de al treilea şi dacă suma pentru care ele sunt constituite trece peste

---

No. 64. T. Huc, VIII, 291. Baudry, II, 1274. Demolombe, XXX, 100. Demante, V, 315 bis XXV. Aubry et Rau, VIII, § 763 bis, p. 325, nota 3. Marcadé, V, art. 1348, No. 7. Bonnier, 145 (care revine asupra primei sale opiniuni). Lyon-Caen et Renault, *Dr. com.*, III, 78.—*Contrà*. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 1015. Această decisie interpretă însă în mod greşit art. 46 C. com.

[1]) Cpr. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2543. Ricci, *Delle prove*, 227. Vedi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 29. — Soluţia contrară este generalmente admisă în Francia, din causa lipsei art. 56 în Codul francez. Cpr. T. Huc, VIII, 291.

[2]) Cpr. Trib. Iaşi. *Dreptul* din 1901, No. 31.

[3]) Astfel, societăţile comerciale nu pot fi dovedite cu marturi. Cas. rom. S-a II. Bulet. 1892, p. 167.

[4]) Vedi *suprà*, p. 256, nota 2.—Asociaţia în participare, neconstituind o persoană juridică distinctă de persoana asociaţilor, nu poate fi opusă creditorilor personali ai co-asociaţilor. C. Iaşi. *C. judiciar* din 1901, No. 51.

500 lei noi (art. 478 C. com.) [1]): contractele pentru construirea sau înstrăinarea unui vas (art. 491, 493 C. com.); contractele de înrolare a persoanelor care compun echipagiul (art. 532 C. com.): contractele de închiriere a unui vas (art. 557 C. com.): contractele de împrumuturi maritime (art. 602 C. com.), etc. [2]).

In materie penală, toate mijloacele de probaţiune sunt admise, şi apreciarea puterei lor probatorie scapă de controlul Curţei de casaţie, de câte ori decisia judecătorilor de fond este îndestul de motivată [3]). Materie penală.

A treia excepţie.—Existenţa unui început de proba scrisa.

Art. 1197.—Regulele mai sus prescrise nu se aplică în casul când există un început de dovadă scrisă.

Se numeşte început de dovadă ori ce scriptură a celui în contra căruia s'a formulat petiţiunea, sau a celui ce el reprezintă, şi care scriptură face a fi credut faptul pretins. (Art. 297, 308, 1174, 1183 urm., 1188, 2° şi 3°, 1191, 1198, 1203 C. civ. Art. 349 C. com. Art. 1347 C. fr.).

Proba testimonială este admisibilă în materie civilă, chiar peste 150 de lei şi în contra sau peste ceea ce cuprinde actul, de câte ori există un început de dovadă scrisă, adecă „o scriptură a aceluia în contra căruia s'a format petiţia, sau aceluia ce el represintă, şi care scriptură face a fi credut faptul pretins“ [4]). De exemplu, cer de la d-ta 1000 de lei ce am împrumutat fiului d-tale, producênd o scrisoare a d-tale prin care mĕ rogi să'i împrumut această sumă. Această scrisoare nu dovedeşte împrumutul; ea constituind însă un început de dovadă scrisă, voiŭ putea s'o complectez prin marturi, şi marturii în ase-

[1]) Veḑi *suprà*, p. 249, nota 1 şi p. 256.
[2]) Veḑi *suprà*, p. 256, 257.
[3]) Cpr. Cas. rom. S-a II. *Dreptul* din 1892, No. 72 şi Bulet. S-a II, anul 1892, p. 834.
[4]) Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1885, No. 11. Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 73. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1438. Trib. Brăila. *Dreptul* din 1883, No. 46 şi din 1887, No. 31. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1890, No. 41.—Inceputul de dovadă scrisă face admisibilă nu numai proba testimonială, ci şi presumţiile simple (art. 1203). Cas. fr. D. P. 82. 1. 414. Sirey, 84. 1. 223. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 439. Trib. Vlaşca şi Brăila. *Dreptul* din 1892, No. 78 şi din 1883, No. 46.

menea caz, nu presintă nici un pericol, pentru că ei nu servesc de cât la complectarea convingerei judecătorilor [1]).

Inceputul de dovadă trebue să fie înfăţişat de reclamant, căci existenţa lui n'ar putea fi stabilită prin marturi [2]).

In ce consistă începutul de probă.

El trebue să consiste într'o scriptură recunoscută sau verificată, care însă poate să fie nedatată sau nesemnată de partea căreia ea se opune [3]).

Scrisorile emanate de la un incapabil.

Scrisorile emanate de la un minor în timpul incapacităţei sale nu i se pot opune ca început de probă scrisă, pentru că mărturisirea unui incapabil nu'l poate lega [4]).

---

[1]) Pothier, II, 802. Rolland de Villargues, Répert., v° *Commencement de preuve par écrit*, No. 46. Toullier D., V, partea I, 115.—O scrisoare prin care debitorul ar mărturisi datoria sa, fără a arata suma primită, ar putea de asemenea servi ca început de probă spre a dovedi prin marturi sau presumţiuni suma împrumutată. R. de Villargues, *loco cit.*, 47. Tot astfel ar putea servi ca început de probă scrisă obligaţia care n'ar menciona suma împrumutată. De ex.: *promit de a plăti lui X.... suma de.... ce'mi a împrumutat.* Pothier, II, 804. R. de Villargues, *loco cit.*, 49. Toullier D. V, partea I, 114.

Titlu prescris.

Cât pentru titlul prescris, el nu poate fi admis ca început de probă scrisă, dacă creditorul nu dovedeşte că prescripţia a fost întreruptă, pentru că prescripţia constitue în favoarea debitorului o presumţie *juris et de jure*, care nu poate fi combătută prin dovada contrară (veḑi *infrà*, şi p. .... explic. art. 1906). Cpr. Demolombe, XXX, 128. Toullier D., V, partea I, 97. Rolland de Villargues, *Commencement de preuve par écrit*, No. 37. Leroux de Bretagne, *Prescription*, II, 846. Baudry et Tissier, *Prescription*, p. 365, nota 1. Troplong, *Prescription*, II, 622. Aubry et Rau, VIII, § 764, p. 341. Marcadé, V, art. 1347, No. IV, p. 134. Laurent, XIX, 532. Fuzier-Herman, III, art. 1347, No. 176. Larombière, V, art. 1347, No. 24. Sébire et Carteret, *Encyclopédie du droit*, v° *Commencement de preuve par écrit*, No. 23. Cas. fr. D. P. 46. 1. 38. Sirey, 46. 1. 609.—*Contrà*. C. Caen. Sirey, 40. 2. 300 (decisie casată şi criticată de toţi autorii).

[2]) T. Huc, VIII, 292.—Instanţa de fond, care admite marturi în baza unui început de probă scrisă, trebue să arăte în ce consistă acest început de probă prin încheerea prin care admite marturii, sau cel puţin în corpul decisiunei sale. Cas. rom. Bulet S-a 1, 1889, p. 55.—Este deci casabilă, pentru omisiune esenţială, hotărîrea de fond care nu se pronunţă asupra începutului de probă invocat de una din părţi. *C. judiciar* din 1901, No. 63. Veḑi şi *infrà*, p. 288, text şi n. 4.

[3]) Cas. fr. D. P. 74. 1. 430. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1881, No. 57 şi din 1901, No. 57. T. Huc, *loco cit.*

[4]) C. Bucureşti. *Dreptul* din 1885, No. 67.—Obligaţia subscrisă

Scriptura poate să emane de la unul și să fie opusă ca început de dovadă altuia, care a aprobat-o prin semnătura sau parafa sa. (T. Huc, VIII, 292).

Mai mult încă, actul care nu este autentic pentru lipsă de forme și care n'ar fi fost semnat de cât de una din părți, va putea, în privința acestei părți, să fie considerat ca un început de probă (art. 22 L. din 1 sept. 1886), după cum tot astfel vor putea fi considerate și mențiunile care ar avea de obiect un fapt cu totul străin de acela al convențiunei și care ar figura într'un act autentic sau sub semnătură privată (art. 1174). Art. 22 L. din 1 sept. 1886. Art. 1174 C. civ.

In fine, am vĕdut că actele sub semnătură privată, care nu întrunesc condițiile prescrise de art. 1179 și 1180, pot servi ca începuturi de dovadă scrisă [1]). Art. 1179, 1180.

Prin început de dovadă nu se înțelege numai o scriptură redactată în scop de a pastra o probă, adecă un act instrumentar, ci o scrisoare [2]) sau o simplă adnotație scrisă de acela căruia ea este opusă [3]), fie chiar, pe o filă volantă [4]). Scrisoare, adnotație, etc.

Inceputul de probă scrisă poate să mai resulte încă din registrele unui comerciant (art. 1183 C. civ.), de și aceste registre ar fi fost ținute de un prepus al sĕu (art. 50, § 2 C. com.) [5]); din interogatorul părței [6]) și chiar din Registrele comercianților. Art. 1183.

---

de un incapabil nu poate deci fi complectată prin marturi sau presumțiuni. Rolland de Villargues, Répert., *Commencement de preuve par écrit*, No. 33.—Creditorul nu va putea de asemenea să dovedească de cât prin acte scrise, interogator sau jurĕmênt, că banii dați de dênsul au folosit personal incapabilului. R. de Villargues, *loco cit.*, 34. Toullier D., V, partea I, 105.

[1]) Vedi *suprà*, p. 199 și 207 și la autoritățile citate, *adde*, C. București și Iași. *C. judiciar* din 1901, No. 60 și *Dreptul* din 1901, No. 69. G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., I, 343.—Actul care exprimă o causă recunoscută de simulată poate constitui un început de probă scrisă de natură a face admisibilă proba testimonială și a presumțiilor, spre a stabili adevarata causă a obligației. Cas. fr. D. P. 1901. 1. 192.

[2]) Cas. fr. Sirey, 92. 1. 557. Planiol, II, 1168. T. Huc, VIII, 293. Baudry, II, 1274. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 489, § 327 (ed. I-a); (p. 13, 14, § 824 din ed. a 2-a).

[3]) Garsonnet, *op.* și *loco suprà cit.* T. Huc, VIII, 292.

[4]) F. Herman, III, art. 1347, No. 28, și autoritățile citate acolo.

[5]) Registrele nu constituesc însă un început de probă în favoarea comerciantului care nu s'a conformat legei comerciale. Vedi *suprà*, p. 215, text și nota 3.

[6]) Cas. rom. și C. Iași. Bulet. S-a II, anul 1881, p. 697 și

răspunsul făcut de un prevenit înaintea procurorului sau judecătorului de instrucție [1]).

Art. 234 Pr. civ. Dacă partea chemată la interogator nu voește să răspundă la chestiunile ce 'i se vor pune, sau dacă, fără a arata o împedicare bine-cuvêntată, nu vine la interogator, judecata poate considera împrejurările de mai sus sau ca o mărturisire complectă, sau ca un început de probă în favoarea aceluia care a propus interogatorul. In acest din urmă caz, atât proba testimonială cât și jurământul supletor sunt admisibile pentru complectarea probei (art. 234 Pr. civ.) [2]).

Condițiile ce trebue să întrunească începutul de probă scrisă. O scriptură, pentru a putea fi considerată ca un început de dovadă scrisă, trebue să întrunească următoarele condițiuni :

1° Ea trebue să emane de la acela contra căruia s'a format acțiunea sau de la acela pe care'l represintă sau de care este representat, pentru că ea este o mărturisire incomplectă, și o mărturisire nu'și poate produce efectele sale de cât în contra aceluia de la care ea emană [3]).

Dreptul din 1880, No. 7. Cas. fr. și C. Lyon. D. P. 81. 1. 255 și 2. 26. D. P. 1900. 1. 287. Sirey. 1900. 1. 136, 250 și 328. Sirey, 1901. 1. 11. C. Besançon. D. P. 93. 2. 555. Planiol, II, 1168. T. Huc, VIII, 293. Baudry, II, 1275. Demolombe, XXX, 124. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 14, § 824 (ed. a 2-a). F.-Herman, III, art. 1347, No. 73, și toți autorii, afară de Duvergier (asupra lui Toullier), V, partea I, No. 116, p. 119, nota a. — Este casabilă deci decisia care consideră ca un început de dovadă scrisă declarația făcută în instanță de reclamant, ear nu acea făcută de pârît. Cas. fr. *Pand. Période.* 98. 1. 448.— In ori ce caz, interogatorul luat unei părți nu poate fi considerat ca un început de probă scrisă, când din el nu reesă nici cea mai mică urmă despre existența vre-unuia din faptele articulate de partea care a propus interogatorul, și când din contra reesă vădit negarea și dezicerea acestor fapte. C. Iași. *C. judiciar* din 1894, No. 6. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 653.

[1]) Trib. Iași, *Dreptul* din 1893, No. 32. Cas. fr. și C. Orléans. D. P. 85. 1. 427. Sirey, 90. 2. 91. Fuzier-Herman, III, art. 1347, No. 106.

[2]) Cpr. Demolombe, XXX, 125. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 431, § 309 (ed. 1); p. 637, § 791 (din ed. a 2-a). Cpr. Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1900, No. 34. Vedi și *infrà*, explic. art. 1220.

[3]) Scriptura poate să nu emane de la acela căruia ea este opusă, și cu toate acestea, să fie considerată ca un început de dovadă scrisă, dacă această parte a întrebuințat-o în folosul seu și 'și a însușit-o. Merlin, Répert., *Commencement de preuve par écrit*, § 1. Thiry, III, 157.

Dacă începutul de dovadă consistă în un act autentic, el nu are nevoe de a fi scris sau semnat de acela căruia el se opune, destul este ca formalităţile cerute pentru autentificarea actelor să fi fost îndeplinite.

Scriptura emanată de la un mandatar, care lucrează în limitele mandatului său, fie mandatul legal sau convenţional, şi chiar de la un gerant de afaceri, poate fi opusă mandantelui, fiind că ea emană de la representantul său [1]). Scriptura emanată de la un mandatar sau gerant de afaceri.

In fine, actul emanat de la un debitor poate fi opus creditorilor săi, după cum actul emanat de la autorul comun poate fi opus moştenitorilor săi, fiind că moştenitorii represintă pe autorul lor [2]). *Heres personam defuncti sustinet.* Scriptura emanată de la un debitor sau de la autorul comun.

Chestiunea de a se şti dacă un act emană de la o parte, şi ca atare, poate sau nu să fie considerat ca început de dovadă, este o chestie de drept care cade sub controlul Curţei de casatie [3]). Astfel, decisia care ar decide că o scrisoare emanată de la barbat poate fi considerată ca început de dovadă contra femeei, ar putea fi deferită Curţei de casaţie spre a decide dacă acest act presintă, sau nu, caracterul unui început de probă scrisă [4]). Controlul Curţei de casaţie.

---

[1]) Cpr. Cas. fr. şi C. Nancy. D. P. 81. 1. 373. Sirey, 80. 1. 200. Sirey, 93. 2. 173. D. P. 93. 2. 228. *Pand. Période.* 95. 2. 6. Thiry, III, 157. T. Huc, VIII, 293. Laurent, XIX, 492, 518. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 15, § 824 (ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 764, p. 332, 337. Bonnier, 167. Planiol, II, 1166. Arntz, III, 391. Fuzier-Herman, III, art. 1347, No. 131 urm. Demolombe, XXX, 134. Larombière, V, art. 1347, No. 7.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 293.

[3]) Cas. fr. *Pand. Période.* 98. 1. 99. Sirey, 90. 1. 325. D. P. 91, 1. 59 şi 381. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 17, nota 22 (ed. a 2-a). F.-Herman, III, art. 1347, No. 208. Demolombe, XXX, 142. Bonnier, 170. Aubry et Rau, VIII, § 764, p. 343. Vedi şi t. VI a lucr. noastre, p. 166, nota 2.

[4]) Cas. fr. Sirey, 77. 1. 456. D. P. 77. 1. 339. Thiry, III, 157. Chitanţa liberată de soţ că a primit restul zestrei constitue un început de dovadă scrisă pentru existenţa zestrei, care poate fi complectată cu marturi. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 188. — Când zestrea a fost constituită de însuş soţia, ea poate invoca actul dotal ca un început de probă scrisă pentru primirea zestrei de către soţ, dacă acesta a iscălit în acel act, dând o declaraţie de mulţămire cu ocasiunea autentificărei actului. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1890, No. 74. Vedi în privinţa modului de dovedire a primirei zestrei, *infrà*, p. 281 urm.

Scriptura trebue să facă a fi de creḑut faptul pretins.

2⁰ A doua condiţie cerută pentru ca scriptura să poată fi considerată ca un început de probă scrisă, este ca ea să facă a fi de creḑut faptul pretins. Astfel, dacă 'mi ai scris ca să împrumut pe fiul d-tale cu 1000 lei, această scrisoare nu dovedeşte împrumutul, dar îl face a fi creḑut. Chestiunea de a se şti dacă scriptura face a fi creḑut faptul pretins fiind o chestie de fapt, se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului [1]).

Art. 297, 1188 C. civ.

Acestea sunt condiţiile cerute pentru ca o scriptură să poată fi considerată ca un început de probă scrisă. Cu toate acestea, în unele casuri, legiuitorul consideră ca atare unele acte care nu întrunesc aceste condiţiuni. (Veḑi art. 297, 1188, 2⁰ şi 3⁰).

Stabilirea unui drept real.

In fine, trebue să observăm că teoria începutului de probă scrisă se aplică nu numai când este vorba de stabilirea unui drept de creanţă, dar şi atunci când este vorba de stabilirea existenţei unui drept real, precum ar fi, de exemplu, o servitute [2]).

Inceputul de probă scrisă cerut de art. 308 în privinţa cercetărei maternităţei naturale. Controversă.

Ultima chestiune care ne a mai rĕmas de discutat în privinţa începutului de dovadă scrisă este acea relativă la cercetarea maternităţei. Art. 308 din Codul civil prevĕḑând că copilul natural nu poate să dovedească maternitatea de cât atunci când va exista un început de dovadă scrisă, naşte întrebarea : la ce început de probă a înţĕles a se referi art. 308? La acel prevĕḑut de art. 297, privitor la filiaţiunea legitimă, şi care poate să resulte din titluri, registre sau hârtii casnice, emanate nu numai de la mamă, dar şi de la alte persoane străine, care ar avea interese contrare în causă, sau la acel prevĕḑut de art. 1197? Chestiunea este controversată. După unii, legiuitorul s'ar fi re-

---

[1]) Cas. fr. D. P. 91. 1. 381. Sirey, 92. 1. 557. D. P. 99. 1. 37 şi 344. D. P. 1900. 1. 263 *C. judiciar* din 1900, No. 50. Sirey, 1900. 1. 430. *Pand. Période.* 1900. 1. 302. *Pand. Période.* 1901. 1. 248. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 236. Planiol, II, 1168. Baudry, II, 1275. T. Huc, VIII, 294. Aubry et Rau, VIII, § 764, p. 343. F.-Herman, III, art. 1347, No. 196 urm. Laurent, XIX, 527. Mourlon, II, 1609. Arntz, III, 392. Bonnier, 170. Demolombe, XXX, 142. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 17, § 824, *in fine*, text şi nota 22 (ed. a 2-a), şi toţi autorii. Veḑi şi tr. nostru în limba franceză, p. 411, nota 1.

[2]) T. Huc, VIII, 294, *in fine*. Cas. fr. Sirey, 90. 1. 385.

ferit la art. 1197 [1]), ceea ce ni se pare cam greu de admis, pentru că, în momentul când s'a discutat şi votat acest articol, materia contractelor nu'şi avea încă fiinţă. De aceea, ni se pare mult mai natural de a admite că art. 308 a înţeles a se referi la art. 297, care constitue dreptul comun în materie de filiaţiune [2]).

In ori ce caz, dovada maternităţei nu se poate face decât atunci când există un început de probă scrisă asupra faptului naşterei şi identităţei copilului ce reclamă filiaţiunea naturală [3]). Dovedirea naşterei şi identităţei copilului.

---

[1]) Vedi în acest sens, Trib. Ilfov (sentinţă reformată). *Dreptul* din 1885, No. 11. C. Toulouse şi Trib. Mons. D. P. 66. 2. 83. *Pand. Période.* 99. 5. 24. *C. judiciar* din 1900, No. 15. Trib. Louvain. *Pas. belge*, 86. 3. 312. C. Pau. D. P. 86. 2. 165. Demolombe, V, 503. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 500. Zachariæ (ed. Massé-Vergé), I, § 170, p. 332. Bonnier, 219. Laurent, IV, 111. Aubry et Rau, VI, § 570, p. 204, text şi nota 18. Allard, *Des preuves de la filiation hors mariage*, p. 101. Serisia, *Acte de reconnaissance de l'enfant naturel*, p. 97 urm. D. C. Popescu, *Dreptul* din 1884, No. 16. Beudant, *Cours de dr. civ. fr.* (1896), I, 590.

[2]) Vedi în acest sens, C. Bucureşti şi Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1885, No. 40 şi *C. judiciar* diu 1899, No. 13. Cas. fr., C. Caen şi Douai. Sirey, 69. 1. 5 (şi nota lui P. Pont). D. P. 69. 1. 26. Sirey, 68. 2. 86. D. P. 80. 2. 213. Sirey, 79. 2. 195. C. Toulouse. Sirey, 85. 2. 56. Trib. Brest. *Le Droit* din 31 aug. 1882. Trib. Besançon, D. P. 57. 2. 18. Demante, II, 70 bis III. Thiry, I, 469. Arntz, I, 611. Baudry, I, 924. Mourlon, I, 967, nota 2. Marcadé, II, 87. T. Huc, III, 89. Bonnier, 219, care, în ediţiile precedente, susţinuse părerea contrară. Valette, *Cours de C. civil*, I, p. 447 şi 449, nota 4. Vigié, I, 585. Vedi t. I, partea II a lucr. noastre, p. 303 şi *Dreptul* din 1882, No. 50, unde am discutat mai pe larg această controversă. Vedi şi adnotaţia noastră din *C. judiciar*, No. 15 din 1900. Vedi asupra acestei controverse, Dalloz, *Nour. Code civ. annoté* (1900), I, art. 341, No. 72 urm.

[3]) C. Bucureşti. *C. judiciar* din 1899, No. 4. Cas. rom. Sect. unite. Bulet. 1891, p. 406.—Credem însă că această decisiune merge prea departe când pune în principiu că nu se poate dovedi filiaţiunea naturală prin recunoaşterea voluntară a mamei, pentru că în legea noastră, asemenea recunoaştere n'ar avea fiinţă. Tot în acest sens se pronunţase şi Curtea din Iaşi în aceiaş afacere (*Dreptul* din 1889, No. 62). — Vedi însă în sens contrar, Trib. Vâlcea. *Dreptul* din 1900, No. 65. Vedi asupra acestei chestiuni t. VI a lucrărei noastre, p. 40, nota 1 şi adnotaţia noastră din

Casurile în care decisia de fond scapă de controlul Casaţiei.

Judecătorii au o putere discreţionară spre a aprecia dacă există sau nu început de probă scrisă, şi decisia lor scapă de controlul Casaţiei de câte ori ea nu este privitoare la caracterul legal al actelor, ci la inducţiunile ce pot fi trase din ele [1]).

A patra excepţie.—Imposibilitatea creditorului de a'şi procura o dovada scrisa sau perderea titlului care servea de dovada scrisa.

Art. 1198.—Acele regule nu se aplică însă tot-deauna când creditorului nu'i-a fost cu putinţă a'şi procura o dovadă scrisă despre obligaţiunea ce pretinde, sau a conserva dovada luată [2]), precum:

1° La obligaţiunile care se nasc din quasi-contracte, din delicte sau quasi-delicte (Art. 986 urm., 998, 999 C. civ.);

2° La depositul necesar, în caz de incendiu, ruină, tumult sau naufragiu, şi la depositele ce fac călătorii în ospătăria unde trag; despre toate acestea judecătorul va avea în vedere calitatea persoanelor şi circumstanţele faptului. (Art. 1473, 1620 urm. 1623 urm. C. civ.).

3° La obligaţiunile contractate în caz de accidente neprevĕdute, când nu era cu putinţă părţilor de a face înscrisuri;

4° Când creditorul a perdut titlul ce'i servea de dovadă scrisă, din o causă de forţă majoră neprevĕdută. (Art. 33, 1082, 1083, 1203, 1435, 1447, 1448, 1601 C. civ. Art. 1348 C. fr.).

Viciŭ de redacţie.

In fine, proba testimonială este admisibilă de câte ori lipsa unui act scris nu poate fi imputată aceluia care invoacă această probă (art. 1198). Textul este însă rĕu redactat când presintă ca o excepţie la principiile formulate

---

C. judiciar, anul 1900, No. 12, p. 97, nota 1. — Decisia de mai sus a Curţei supreme, foarte însemnată, mai pune încă în principiu că actul de naştere în care ar figura numele mamei, nu poate servi de început de dovadă scrisă a filiaţiunei naturale a copilului, când mama nu este semnată în-act. Vedi în acelaş sens, Laurent, IV, 117. Demolombe, I, 297 şi V, 504. Tache Ionescu, *Dreptul* din 1882, No. 73. Fuzier-Herman, I, art. 341, No. 25. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1899, No. 13. Vedi asupra acestei chestiuni controversate, t. I, partea II-a a lucr. noastre, p. 304, 305.

[1]) Bonnier, 219, *in fine*. — Judecătorii fondului sunt suverani numai asupra chestiunei de a se şti dacă actul propus ca început de probă scrisă face, sau nu, să fie de crezut faptul pretins. Vedi *suprà*, p. 276, text şi nota 1.

[2]) Cuvintele: *sau a conserva dovada luată* lipsesc în textul corespundĕtor francez. Ele fac alusie la perderea titlului care servea de dovadă scrisă (art. 1198, § ultim).

de art. 1191 imposibilitatea în care se găsește creditorul de a constata existența dreptului său prin un act scris; căci această imposibilitate face ca casul prevĕdut să fie în afară de regula statornicită de art. 1191, ear nu în excepție [1]).

Textul mai cuprinde încă și un alt viciŭ de redacție când pune toate quasi-contractele pe aceiaș treaptă, căci vom vedea îndată că toate quasi-contractele nu pot fi stabilite prin marturi. Alt viciŭ de redacție.

Art. 1198 prevede două casuri deosebite: 1° acel în care creditorul a fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă; și 2° acel în care actul scris a existat, însă a fost perdut prin caz fortuit sau forță majoră. Casurile prevĕdute de art. 1198.

1° *Imposibilitatea în care se găsea creditorul de a'și procura o dovadă scrisă* (art. 1198, 1°, 2° și 3°).

Proba testimonială este admisă peste 150 de lei, și în contra sau peste ceea ce cuprinde actul scris, de câte ori creditorul a fost în imposibilitate fie absolută, *fie morală* sau relativă [2]), de a'și procura o dovadă scrisă, pentru că, în asemenea caz, el nu este în culpă și ar fi fost nedrept de a'l lipsi de proba prin marturi. Chestiunea de a se ști dacă creditorul a putut, sau n'a putut, să'și procure o dovadă scrisă despre creanța sa, este o chestie de fapt lasată la suverana apreciare a judecătorilor fondului [3]).

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1276. T. Huc, VIII, 295. Bonnier, 154.

[2]) Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1895, No. 22 și Bulet. Cas. S-a I anul 1895, p. 332.—Prin imposibilitate *morală* nu se înțelege o imposibilitate absolută, ci o mare dificultate care a împedicat pe creditor de a lua un act scris, precum este de ex. în caz de deposit necesar sau de deposit făcut de un călător într'o ospătărie. Cpr. Thiry, III, 157, *in fine*. T. Huc, VIII, 295. Marcadé, V, art. 1348, No. 4, p. 145. Larombière, V, art. 1348, No. 4. Baudry, II, 1277, *in fine*. F. Herman, III, art. 1348, No. 13 urm. Massé-Vergé, III, § 599, p. 525, nota 1. Laurent, XVI, 121 și XIX, 567, 577. Demolombe, XXX, 148. Bonnier, 172. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 345, text și nota 3. C. Rennes și Trib. Lyon. D. P. 80. 2. 91. Sirey, 80. 2. 214. D. P. 1900. 2. 408. Cas. rom. S-a 1, decisia 185 din 1873 (nepublicată). C. București. *Dreptul* din 1887, No. 36. Cas. fr. D. P. 99. 1. 534. C. justiție Luxemburg. Sirey, 1900. 4. 20. Vedi și t. V al lucr. noastre, p. 134, text și nota 1 și p. 278, precum și tr. nostru în limba franceză, p. 411, nota 2. Imposibilitate morală sau relativă.

[3]) Cas. fr. Sirey, 93. 1. 281. Cas. rom. S-a 1, decisia No. 185

Astfel, barbatul va putea să dovedească prin marturi natura și valoarea reparațiilor făcute cu banii sei la un imobil al soției sale, pentru că el a fost în imposibilitate morală de a cere un act scris de la dênsa [1]).

---

din 1873 (nepublicată). Bulet. S-a 1, 1895, p. 332. Baudry, II, 1277.

[1]) C. Gand. *Pasicrisie belge*, 70. 2. 224. T. Huc, VIII, 295.

Reparațiuni care privesc pe barbat.

In adevĕr, de câte ori barbatul a făcut îmbunătățiri la un imobil al soției sale fie dotal, fie parafernal, el are dreptul de a fi despăgubit, căci nimene nu se poate înavuți în detrimentul altuia (L. 206, Dig. 50, 17 și L. 14, Dig., 12, 6), și nu se poate presupune că barbatul, făcênd acele îmbunătățiri, a voit să facă o donațiune soției. C. București. *Dreptul* din 1900, No. 78 și *C. judiciar* din acelaș an, No. 76. Laurent, XXIII, 482. Repararea ușelor, ferestrelor, scărilor, sobelor, tapisarea, văpsitul, etc., fiind simple lucrări de întreținere, cad în sarcina barbatului usufructuar al dotei (art. 545, 546, 1243). C. București, decisie *suprà cit.* Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1645, 1916 (ed. a 2-a 1900). Guillouard, *Idem*, IV, 2148. Répert. Sirey, *Dot*, 2824.

Reparațiuni care privesc pe femee.

Repararea zidului exterior al casei, atins de egrasie, al acoperișului întreg, restabilirea grinzilor, boltelor, etc. fiind o reparare de conservare, privește din contra pe soție că nudă proprietară (art. 546). C. București, *loco cit.* Baudry, Le Courtois, etc. *op.* și *loco cit.* Cpr. L. 7, § 16, Dig., *Soluto matrimonio*, 24, 3.

Asemenea privește pe soție și cheltuelele făcute de barbat pentru introducerea în imobil a gazului, apei, luminei electrice, etc. C. București *loco cit.*

Cheltueli necesare.

In privința reparațiilor *necesare*, adecă fără de care fondul ar fi perit, *quæ, si facta non sint, ree aut peritura aut deterior futura sit* (L. 79, Pr. Dig., 50, 16), barbatul va trebui, în principiu, să fie integral despăgubit. V. Répert. Sirey, *Dot*, 2830. Guillouard, *op. cit*, IV, 1814, 2150. T. Huc, IX, 494. Baudry, Le Courtois, etc., *op. cit.*, 1645. Aubry et Rau, V, § 540, p. 629.

Cheltueli utile.

In privința reparațiilor utile, sau simplelor ameliorații (art. 771), adecă care de și nu erau necesare la conservarea fondului, totuși l'au îmbunătățit și au mărit valoarea lui (cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 87. 1. 230. D. P. 87. 1. 305), barbatul nu are dreptul la despăgubire de cât până la concurența plus-valutei aduse imobilului soției. C. București, decisie *suprà cit.* Cas. fr. și C. Lyon. D. P. 86. 1. 205. Sirey, 85. 1. 345. D. P. 87. 2. 129. Sirey, 88. 2. 7. Répert. Sirey, *Dot.* 2832. Guillouard, *op. cit.*, IV, 1807, 2151. T. Huc, IX, 494. Marcadé, VI, art. 1562, No. 1. Aubry et Rau, V, § 535, p.

De asemenea, femeia va putea să dovedească prin mar- Doved. primirei dotei de către barbat.
turi și presumțiuni primirea dotei de către barbatul ei, de câte ori această dotă a fost constituită de un al treilea,

552. Baudry, Le Courtois, etc., *op. cit.*, III, 1645, 1916. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3594.

Cât pentru cheltuelele voluptuare sau de simplă plăcere (art. 1346), barbatul nu are în principiu drept la nici o despăgubire, el putênd însă să le rădice *(jus tollendi)*, dacă aceasta se poate face fără stricăciune, *sine læsione prioris status rei* (L. 5, Cod., 3, 32) (arg. din art. 539). Cpr. Répert. Sirey, *Dot*, 2827. Baudry, Le Courtois, etc., *op. cit.*, III, 1916. Guillouard, IV, 2149, 2188. Pand. fr., *Mariage*, II, 11759. — *Contrà*. C. Aix. Sirey, 75. 2. 42 (decisie pronunțată în privința averei parafernale). Femeea ar putea însă pastra înfrumusețerile făcute de barbat, plătindu'i valoarea lor: „*Nam si vult habere mulier, reddere ea quæ impensa sunt, debet marito*“ (L. 9, Dig., 25, 1). Cpr. Répert. Sirey, *Dot*, 2827. Vedi asupra cheltuelilor sau impenselor pe care cineva le poate face la un lucru străin, t. III, a lucr. noastre, p. 540 urm. și t. V, p. 337 urm. Cheltueli voluptuare.

Cele spuse mai sus sunt privitoare la cheltuelele făcute de barbat în privința fondului dotal. In cât privește cheltuelele făcute de dênsul relativ la averea parafernală a femeei, soluția este aceiaș, cu această deosebire însă că unele hotărîri conferă barbatului despăgubirea întreagă, atât în privința cheltuelelor utile cât și acelor voluptuare, soluție care ni se pare inadmisibilă. Vedi Guillouard, *op. cit.*, IV, 2188 urm. Pand. fr., *Mariage*, II, 11758. Cheltuelele făcute de barbat la un imobil parafernal a femeei. Controversă.

Se admite însă că cheltuelele la care barbatul are drept pot fi compensate cu dota alienabilă ce el datorește soției sale. C. București, decisie *suprà cit.* Baudry, Le Courtois et Surville, *op. cit.*, III, 1916. Pand. fr., *Mariage*, II, 11475 urm. Répert. Sirey, *Dot*, 2841 urm. Gouillouard, IV, 2153. Répert. Sirey, *Dot*, 2841 urm. — Vedi însă. Aubry et Rau, V, § 540, p. 630, care nu admite compensația de cât în privința cheltuelelor necesare. Compensație. Controversă.

In cât privește chestiunea de a se ști dacă barbatul este în drept de a reține imobilul dotal până la plata cheltuelilor ce-i se cuvine, ea este de asemenea controversată. Unii, în adevĕr, îi conferă dreptul de retenție în toate casurile (Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1908, 1909. Tessier, *Tr. de la dot*, II, p. 199 urm., ed. din 1835. Benoit, *Idem*, 245, p. 440, ed. din 1829); alții din contra nu-i conferă acest drept de cât în privința cheltuelelor necesare, soluție admisă și de Justinian în ultima stare a legislațiunei (Cod., 5, 13, § 5). Cpr. în acest sens, Aubry et Rau, V, § 540, p. 630, text și nota 27. Guillouard, IV, 2152. T. Huc, IX, 494. Proudhon, *Usufruit*, V, 2626, ed. din 1836. Dreptul de retenție. Controversă.

pentru că ea a fost pusă în imposibilitate de a lua de la barbat o dovadă scrisă, fiind că totul s'a petrecut, în specie, între dênsul și terțiul constituitor al dotei [1]).

Casul în care femeia s'a înzestrat însuș. Contra versă.

Se susține că această soluție ar fi admisibilă chiar când femeia s'ar fi înzestrat însuș, pentru că ea nu se bucură de destulă libertate spre a dobêndi o chitanță sau chiar un început de probă scrisă de la barbatul sêu, din causa înrîurirei firești ce acest din urmă exercită asupra soției sale [2]). Această soluție este însă inadmisibilă, pentru că, în asemenea caz, femeia avea posibilitatea de a lua o chitanță de la barbatul sêu. Ea nu va putea deci să dovedească primirea dotei de cât prin un act scris, proba testimonială și a presumțiilor nefiind admisă de cât în caz când ar exista un început de probă scrisă (art. 1191, 1197)[3]).

Nu trebue însă să confundăm imposibilitatea morală

Pand. fr., *Mariage*, II, 11474. Baudry, Le Courtois, etc., *op. cit.*, III, 1916, p. 724. Troplong, *Contr. de mariage.*, IV, 3640.—In fine, alții nu acordă barbatului dreptul de retenție nici într'un caz, și cu drept cuvênt, după părerea noastră, pentru că acest drept excepțional nu poate să fie exercitat de cât în casurile în care legea îl conferă anume. Vedi în acest din urmă sens, Laurent, XXIII, 567. Odier, *Contrat de mariage*, III, 1355, 1432 (ed. din 1847). Vedi, în această privință, t. V a lucr. noastre, p. 340 urm. și tabla analit. a t. V și VI, v° *Drept de retenție.*

[1]) T. Huc, IX, 497. Pand fr., *Mariage*, II, 11364 urm. Laurent, XXIII, 561. Mourlon, III, 426. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 2131. Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1899, p. 703 (ed. a 2-a, 1900). Aubry et Rau, V, §, 540, p. 625. Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1917. C. Caen. Sirey, 55. 2. 273. D. P. 55. 2. 152.

[2]) Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1917. Taulier, *Th. raisonnée du C. civil*, V, p. 355. Tessier, *Tr. de la dot*, p. 248 (ed. din 1835). Cas. fr. *Pand. Période.* 88. 1. 396. D. P. 87. 1. 75. Sirey, 89. 1. 319. Trib. Annecy, *La Loi* din 13 mai 1888.

[3]) Baudry, Le Courtois, etc., *op. cit.*, III, 1899. Guillouard, IV, 2140. Pand. fr. *Mariage*, II, 11423 urm. Odier, *Contrat de mariage*, III, 1417 (ed. din 1847). Benoit, *Tr. de la dot*, II, 132, p. 279 urm. (ed. din 1829). Baudry, III, 432. T. Huc, IX, 498, *in fine.* Mourlon, III, 430. Aubry et Rau, V, § 540, p. 627, text și nota 14. Planiol, III, 1644. C. Caen, Sirey, 75. 2. 201 și nota lui Labbé. Vedi asupra acestei controverse, explic. art. 1277 (t. VIII) și monografia noastră din *C. judiciar*, anul 1901, No. 63.

în care adese-ori se găseşte creditorul cu temerea de a jigni pe acela de la care trebue să se ieie un act scris. Astfel, legătura de înrudire sau de prietinie între părţi nu pune, în genere, pe creditor în o imposibilitate morală de a cere de la debitor un act scris [1]).

De asemenea, imposibilitatea de a'şi procura o dovadă scrisă nu poate să fie exclusiv întemeiată pe consideraţiuni de bună cuviinţă, de reservă şi de delicateţă [2]).

Aplicarea principiului de mai sus.

Legiuitorul, după ce a statornicit principiul că imposibilitatea fie absolută, fie relativă, în care s'a găsit creditorul de a cere un act scris, îi permite de a administra proba testimonială, face mai multe aplicaţiuni a acestui principiu.

1° Prima aplicaţiune este relativă la quasi-contracte.

Quasi-contracte. Gest. de afaceri.

Astfel, gestiunea de afaceri va putea fi dovedită prin marturi sau presumţiuni, fie după cererea gerantului, fie după acea a stăpânului, fie în fine, după cererea unui al treilea, care ar fi lucrat cu gerantul în această calitate [3]).

Plata nedatorită.

Plata nedatorită este şi ea un quasi-contract (unilateral); însă nu va putea, cu toată generalitatea termenilor art. 1198, care vorbeşte de quasi-contracte în genere, să fie stabilită prin marturi, pentru că acel care plăteşte

---

[1]) Trib. Malines. *Pas. belge*, 77. 3. 320. T. Huc, *loco suprà cit.*

[2]) C. sup. de justiţie (apel) din Luxembourg. Sirey, 1900. 4. 20. T. Huc, VIII, 295. Laurent, XIX, 578.—Astfel, un servitor, care ar împrumuta pe stăpânul său cu o sumă de bani, nu se găseşte în imposibilitate de a cere de la acest din urmă un act scris. Laurent, *loco cit.* C. Bordeaux. Répert. Dalloz, *Compét. civ. des trib. et. cours d'appel*, 267, nota 1. —Medicul este el în imposibilitate de a cere o probă scrisă de la clientul său pentru visitele făcute acestui din urmă? Veḑi *suprà*, p. 219 şi *Dreptul* din 1901, No. 40.

[3]) Cpr. Pothier, II, 812. T. Huc, VIII, 296, 377. Demolombe, XXX, 152. Thiry, III, 157 bis. Laurent, XIX, 549 urm. şi XX, 313. Demante, V, 322 bis I. Cas fr. Sirey, 89. 1. 249. D. P. 90. 1. 15. Sirey, 92. 1. 304. D. P. 93. 1. 316. Veḑi t. V a lucr. noastre, p. 349, 6° şi *suprà*, p. 250, text şi nota 3.—In privinţa cheltuielelor făcute de gerant, ele nu vor putea fi dovedite de cât conform dreptului comun, fiind că el a avut posibilitatea de a'şi procura o dovadă scrisă. Demante, *loco cit.* Planiol, II, 1165. Mourlon, II, 1610. Baudry, II, 1277. Demolombe, XXX, 156 şi XXXI, 159. Pand. fr., *Gest. d'affaires*, 294. Répert. Sirey, *eod.* v°, 186. Veḑi şi autorităţile citate în t. V a lucr. noastre, p. 331, nota 4.

din eroare ceea ce nu datorește nu se găsește în imposibilitate nici morală, nici materială de a lua o chitanță de la primitorul plății *(accipiens)* [1]).

Delicte sau quasi-delicte.

2° A doua aplicațiune pe care o face art. 1198 este relativă la delicte sau quasi-delicte (art. 998, 999). Delictele sau quasi-delictele pot în genere fi stabilite prin marturi, pentru că acel care le a comis nu este dispus a constata comiterea lor prin un act scris [2]).

Casurile în care delictul sau quasi-delictul presupune existența unui fapt juridic.

De câte ori însă delictul sau quasi-delictul presupune existența unui fapt juridic, precum ar fi, de exemplu, în casul de violarea unui deposit voluntar, numai faptul violării depositului va putea fi stabilit cu marturi, nu însă și existența contractului, carele nu se va putea stabili de cât conform regulelor ordinare, fiind că creditorul a avut posibilitatea de a'l constata prin un act scris [3]).

Casul în care existând dol, el este concomitent cu formarea contractului.

Cu toate acestea, de câte ori existența unei convențiuni a cărei obiect este mai mare de 150 lei, se contestă, dovada testimonială, admisibilă pentru a stabili manoperele dolosive despre care creditorul n'a putut să'și procure o probă scrisă, este admisibilă și pentru stabilirea a însuș contractului, dacă dolul este concomitent cu formarea acestui contract [4]). Am vĕdut, în adevĕr (*suprà*, p. 157, 266 și 267), că una din părți poate în tot-deauna să dovedească atât prin marturi cât și presumțiuni (art. 1203) [5]) dolul și violența de care ea a fost victimă în-

---

[1]) T. Huc, VIII, 296 și 394. Vigié, II, 1693. Baudry, II, 1277 și 1343. Thiry, III, 157 bis și 198. Demolombe, XXX, 151, 158 și XXXI, 283 urm. Demante, V, 322 bis I, 357 bis VIII. Laurent, XX, 366. Mourlon, II, 1610. Marcadé, V art. 1348, No. 2. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 345. Bonnier, 154. Vedi și autoritățile citate în t. V a lucr. noastre, p. 372, nota 1.— Această soluție nu este, bine înțeles, admisibilă de cât în materie civilă ; căci, în materie comercială, dovada va putea fi făcută prin ori ce mijloace (art. 46 C. com.). T. Huc, VIII, 394, *in fine*.

[2]) Cpr. Pothier, II, 810. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1877, p. 285. Bulet. S-a 1, 1887, p. 403.

[3]) T. Huc, VIII, 297. Thiry, III, 157 bis. Baudry, II, 1277. Demolombe, XXX, 162. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 346. Laurent, XIX, 556. Vedi și *suprà*, p. 252, nota 1.

[4]) T. Huc, VIII, 297, *in fine*. Cas. fr. D. P. 85. 1. 205.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1873, p. 37. C. Focșani. *Dreptul* din 1886, No. 50. Cas. fr. *Dreptul* din 1881, N. 82. Vedi și autoritățile citate în t. V, p. 81, nota 1.

tr'o convenţie, pentru că a fost în imposibilitate de a'şi procura o dovadă scrisă.

Aceiaş dovadă aparţine, pentru aceleaşi motive, şi terţiilor cari ar fi fost fraudaţi de părţi prin convenţia lor. (Vedi *suprà*, p. 266, 267).

Dovedirea simulaţiei între părţi.

Dar dacă părţile pot în genere să dovedească prin marturi şi prin presumţiuni [1]) frauda de care ele au fost victime, ele nu pot să dovedească simulaţia actului ce au făcut de cât cu un contra înscris (art. 1175) [2]), sau în lipsa unui asemenea act, cu marturi şi presumţuni, însă numai în casul când vor fi având un început de probă scrisă (art. 1197) [3]).

Casul în care există fraudă la lege. Controversă.

Pentru ca părţile contractante să poată de a dreptul administra proba testimonială, fără nici un început de dovadă scrisă, trebue ca actul lor să fi avut de scop fraudarea unei legi de interes general şi de ordine publică [4]).

Deposit necesar.

3° A treia aplicaţie a excepţiei pe care o face art.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 418 (frauda la lege).

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 915. Bulet. 1899, p. 1382. C. Bucureşti, Craiova şi Galatz. *Dreptul* din 1884, No. 62; din 1888, No. 22; din 1890, No. 2 şi 54; din 1892, No. 83. C. Iaşi. *C. judiciar* din 1894, No. 21 şi din 1900, No. 13.—In materie comercială însă, simulaţia poate fi dovedită prin marturi, chiar între părţile contractante (art. 46 C. com.), şi omisiunea ce face instanţa de fond de a se pronunţa asupra acestei probe, invocată de una din părţi, este o omisiune esenţială, care atrage casarea decisiunei. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, p. 224.

[3]) Vedi *suprà*, p. 157 şi autorităţile citate în t. V a lucrărei noastre, p. 275, nota 2, la care, *adde*, C. de apel din Turin şi Cas. fr. D. P. 98. 2. 398 şi *C. judiciar* din 1900, No. 14 (cu adnotaţia noastră). D. P. 99. 1. 344. Cas. rom. Bulet. S-a 1. 1898, p. 175. Bulet. 1897, p. 31. D. P. 1900. 1. 80. *Pand. Période.* 1900. 1. 187. *Pand. Période.* 1901. 1. 127.—In ori ce caz, simulaţia poate fi dovedită între părţi prin interogator şi jurământul decisor; ear interogatorul poate fi ordonat chiar când nu există un început de dovadă scrisă şi chiar în casul în care admisibilitatea dovedei testimoniale este subordonată unui atare început de probă. C. Turin, decisie *suprà cit.* Vedi şi *suprà*, p. 157.

[4]) Vedi autorităţile citate în t. V a lucr. noastre, p. 276, nota 1 şi în adnotaţia noastră, din *C. judiciar*, No. 14 de la 17 fevr. 1900, nota 16. *Idem.* Cas. fr. D. P. 1900. 1. 80. *Pand. Période.* 1900. 1. 187. C. de apel din Roma. Sirey, 99. 4. 37. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1900, No. 30.—*Contrà.* C. din Bucureşti. *Dreptul* din 1897, No. 74.

1198 este relativă la depositul necesar sau *miserabile*, după cum îl numeau Romanii [1]), făcut în caz de incendiu, ruină, tumult, naufragiu, etc. (art. 1620) și la acel făcut de călători în ospătăriile unde trag (art. 1623 urm.). Proba testimonială este, în asemenea casuri, admisibilă [2]), pentru că persoanele care sunt silite a face asemenea depozite se găsesc, dacă nu în o imposibilitate absolută, cel puțin într'o mare dificultate de a cere un act scris constatător al depositului. Din acest paragraf resultă că imposibilitatea de a'și procura o dovadă scrisă poate fi nu numai absolută, dar și relativă sau morală. (Vedi *suprà*, p. 279, nota 2).

Apreciarea instanțelor de fond.

Tribunalele au însă, în aceste casuri, o mare latitudine de apreciare, pentru a admite sau a respinge proba testimonială, după împrejurări. Aceasta resultă din cuvintele care se găsesc în art. 1198 : *judecătorul va avea în vedere calitatea persoanelor și împrejurările faptului.*

Responsab. ospătătorilor.

Responsabilitatea ospătătorilor sau hangiilor începe îndată ce obiectele călătorului au fost depuse în ospătărie sau han, chiar fără știrea ospătătorilor sau hangiilor, și încredințate oamenilor lor (cpr. art. 701, § 2 Cod. german) [3]).

Persoanele asimilate ospătătorilor.

Sunt asimilate ospătătorilor și hangiilor, persoanele care țin restaurante, cafenele, băi publice [4]) și chiar case de toleranță [5]); particularii care obicinuit închiriează a-

---

Art. 1292 C. Calimach.

[1]) Vedi Dig., 16, 3. *Depositi vel contra*, și Instit., *De actionibus*, 4, 6, § 17, *in medio*. Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandecktenrechts*, II, § 378, notă 12. „Depositul *miserabil* (de nevoe), dice art. 1292 din Codul Calimach, este când se dă din pricina unei tulburări sau răscoale, ori a arderei sau a năruirei de zidire, ori a înecărei unui vas de mare, sau a revărsărei apelor".

Art. 1621 C. civ.

[2]) Admiterea probei testimoniale, în materie de deposit necesar, resultă nu numai din art. 1198, dar și din art. 1621, care sună astfel : „Proba prin marturi este admisă pentru depositul necesar, *chiar în caz când valoarea depositului ar trece peste o sută cinci deci lei*".

[3]) Vedi Sourdat, *Responsabilité*, II, 941. T. Huc, VIII, 298. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 533, nota 3.

[4]) Chestiunea este însă controversată. Vedi autoritățile citate într'un sens și în altul în t. V a lucr. noastre, p. 534, *ad notam*.

[5]) Cpr. C. Aix. D. P. 67, 5, colona 4, No. 3. T. Huc, VIII, 298.

partamente mobilate, etc. [1]), nu însă și acei cari nu'și închiriează apartamentele lor în mod obicinuit, ci numai câte o dată, la caz de iarmaroace, bâlciuri [2]), sau de o afluență considerabilă [3]).

Responsabilitatea depositarului necesar are de obiect nu numai efectele călătorilor, dar și animalele care se primesc în grajdurile sau șurile hangiilor [4]). Responsab. depositarului p. animale.

4° In fine, art. 1198 declară proba testimonială admisibilă în privința obligațiilor contractate în caz de accidente neprevĕdute, când părțile au fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă. De exemplu, într'un caz de revoluție sau de răsvrătire, un cetățean, pentru a se sustrage de la urmărirea partidului biruitor, se împrumută de la cine-va în grabă cu o sumă mai mare de o sută cinci-deci de lei [5]). Accidente neprevĕdute care au împedicat pe părți de a'și procura o dovadă scrisă.

Acestea sunt casurile excepționale în care proba testimonială este admisibilă fără nici o restricție, în materie civilă. Ele nefiind însă limitativ determinate de lege, aceastĕ probă va fi admisă și în alte casuri, de câte ori se va decide în mod suveran de judecătorii fondului că părțile au fost în o imposibilitate fie absolută, fie macar relativă sau morală, de a'și procura o dovadă scrisă despre raportul juridic ce ele voesc să stabilească [6]). Casurile de mai sus nu sunt determinate de lege în mod limitativ.

Așa dar, imposibilitatea părților de a'și procura o

---

[1]) Aubry et Rau, IV, § 406, p. 628, text și nota 1. Arntz, IV, 1422. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 534, *ad notam*.

[2]) Și fiind că vorbim de bâlciuri, vom cita o decisie recentă a Curței noastre de casație, prin care s'a decis, cu drept cuvênt, că Statul este responsabil când dă ordin să împedice prin prepușii sĕi ținerea unui bâlciu, dacă se constată că aceastĕ interdicere a fost ilegală, adecă dacă dreptul de a se ține bâlciu exista din vechime și nu fusese nici o dată interdis. Cas. rom. *C. judiciar* din 7 oct. 1901, No. 64.

[3]) Sourdat, *op. cit.*, II, 937. P. Pont, *Petits contrats*, I, 529.—*Contrà*. Thiry, IV, 197. Laurent, XXVII, 149. Vedi și t. V a lucr. noastre, p. 534, *ad notam*.

[4]) Cpr. C. Bourges. D. P. 78. 2. 39. T. Huc, VIII, 298. Sourdat, II, 940. Art. 488 din Codul federal al obligațiilor este formal în această privință. Vedi și L. 5, Pr., Dig., 4, 9. *Nautæ* (proprietarii de corăbii), *Caupones* (hangii), *Stabularii* (acei cari 'și închiriează grajdurile lor). Vedi t. V a lucr. noastre, p. 534, nota.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 299. Baudry, II, 1277. Mourlon, II, 1610.

[6]) Laurent, XIX, 545. T. Huc, VIII, 296. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 344. Bonnier, 172. Larombière, V, art. 1348, No. 2.

dovadă scrisă face admisibilă proba testimonială atât în casurile specificate de art. 1198 cât și în altele, care rămân la apreciarea judecătorilor ; însă s'ar putea foarte bine întâmpla ca părțile să se găsească în unul din casurile determinate de lege, și cu toate acestea, proba testimonială să fie respinsă, dacă judecătorii ar aprecia că a existat pentru creditor posibilitatea de a'și procura o dovadă scrisă despre raportul juridic ce voește a dovedi [1]).

Apreciarea suverană a judecăt. de fond.

Este în adevĕr de principiu că, în toate casurile în care proba testimonială este admisibilă, judecătorii fondului apreciază în mod suveran utilitatea ei, și decisia lor scapă, în această privință, de controlul Casației, *dacă este îndestul de motivată* [2]).

Judecătorii fondului pot deci să respingă proba testimonială, chiar în materie penală, de câte ori ei găsesc în instrucțiunea procesului documente îndestulătoare pentru a'și forma convingerea, însă pentru ca decisia lor să poată sta în picioare, ei trebue să'și motiveze hotărîrea, adecă să arăte pentru ce proba testimonială este inutilă și neconcludentă în causă [3]).

Dacă ei nu s'ar pronunța asupra acestei doveḑi sau asupra altora, invocate de părți, se înțelege că decisia lor ar fi casabilă ; căci aceasta ar constitui o omisiune esențiala [4]). Numai atunci nepronunțarea instanței de fond n'ar

---

[1]) Baudry, II, 1277. T. Huc, VIII, 296. Laurent, XIX, 545. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 345. Demante, V, 321 bis I. Larombière, V, art. 1348, No. 3.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 958 și 983. Bulet. 1893, p. 223. Bulet. 1899, p. 1381. *Dreptul* din 1900, No. 81. Cpr. și C. București. *Dreptul* din 1896, No. 22. *C. judiciar* din 1901, No. 40.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a, 1, 1891, p. 1218. Bulet. S-a II, 1895' p. 1363. Bulet. S-a II, 1896, p. 1545. *C. judiciar* din 1896' No. 44 și *Dreptul* din 1896, No. 77. Bulet. S-a II, 1899, p. 420, 1164, 1167, 1195. *Dreptul* din 1901, No. 28. *C. judiciar* din 1901, No. 40. C. Galatz. *Dreptul* din 1896, No. 18.—Dacă proba pentru care se invoacă marturi nu este făcută prin alte mijloace, dovada testimonială este obligatorie pentru instanțele de fond, de câte ori ea este admisibilă după lege. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 29. Bulet. S-a 1, 1893, p. 245.

[4]) Cpr. Cas. rom. (16 april 1901). *C. judiciar* din 4 oct. 1901, No. 63.—Vedi însă în sens contrar, Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 507. Această decisie pune în princip că omisiunea instanței de fond de a nu se pronunța asupra propunerei

aduce casarea decisiunei, când din împrejurările causei ar resulta că proba cu marturi, invocată de părți, nu putea să conducă la nici un resultat practic [1]).

Tot casabilă ar fi și decisia care ar admite proba testimonială, fără a specifica dacă ea este sau nu admisibilă [2]).

2° *Perderea titlului care servea de dovadă scrisă* (art. 1198, § ultim).

După dispoziția finală a art. 1198, proba testimonială este admisibilă fără nici o restricție, în materie civilă, de câte ori creditorul [3]) a perdut titlul, adecă actul scris [4]) ce'i servea de dovadă, din o causă de forță majoră neprevĕdută, de ex. într'un incendiu, într'o inundație, cu ocasia unui cutremur, etc. [5]).

---

unei părți care cere proba testimonială, nu este esențială, fiind că ea apreciază în mod suveran utilitatea chemărei marturilor, de câte ori își formează convingerea de aiurea. Soluția este însă departe de a fi juridică, pentru că dacă judecătorii fondului pot să respingă marturii de câte ori ei au alte elemente de convingere, nu mai puțin adevarat este că ei trebue să se pronunțe asupra tuturor mijloacelor de aparare propuse de părți.

[1]) Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 22 și Bulet. S-a II, 1898, p. 153.—Judecătorii pot de asemenea respinge proba testimonială când părțile o invoacă în mod vag, fără a precisa faptele ce urmează a fi dovedite. C. București. *Dreptul* din 1888, No. 28 și din 1901, No. 56. Vedi și *suprà*, p. 266, nota 2. Cpr. și t. V, p. 81, nota 1, *in fine*.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1893, p. 467.

[3]) Această dispoziție se aplică nu numai creditorului, dar și debitorului, care ar fi perdut un act de care el avea interes a se servi, pentru că nu numai existența obligației, dar și liberarea ei poate fi stabilită conform art. 1198. Cpr. Trib. Lyon. D. P. 1900. 2. 408. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 4933. Favard de Langlade, Répert., v° *Preuve*, § 1, No. 29.

[4]) Vedi *suprà*, p. 123.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1888, p. 117. Bulet. 1889, p. 738. Bulet. 1890, p. 802. C. București. *Dreptul* din 1890, No. 17. In cât privește casul fortuit sau forța majoră (aceste cuvinte fiind sinonime), vedi tabla materiilor vol. V, v° *Caz fortuit* și tabla analitică a vol. VI, *eod.* v°.—Ori ce faptă a unui al treilea la care partea nu s'a putut opune și pe care ea n'a putut să o împedice, constitue un caz de forță majoră

Justificarea acestei excepţiĭ.

Această excepţie este foarte raţională, pentru că creditorul s'a conformat legei, şi dacă el nu mai poate înfăţişa titlul scris, instrumentul de probaţie, vina nu este a lui; căci textul n'ar mai fi aplicabil îndată ce s'ar constata că perderea titlului se datoreşte culpei sau macar negligenţei sale.

Proba ce trebue să se facă în mod prealabil p. ca să se poată usa de această dispoziţie.

Pentru ca proba testimonială să fie admisă în specie, creditorul trebue să dovedească în mod prealabil, prin ori ce mijloace: 1^0 existenţa titlului; şi 2^0 perderea lui prin caz fortuit sau forţă majoră [1]). Sustragerea unui titlu sau unui dosar, fiind un caz de forţă majoră, poate fi constatată prin marturi şi presumţiuni [2]). Perderea unui titlu din greşala sau chiar negligenţa creditorului nu'l autorisă însă a se folosi de dispoziţiile excepţionale ale art. 1198 [3]).

Aplicarea acestei dispoziţiĭ la testamente.

Art. 1198 se aplică la ori ce acte în genere, la acele sub semnătură privată şi autentice ca şi la testamente, în ori ce formă ar fi ele redactate [4]); căci legatarul nu cere să dovedească că legatul i-a fost făcut verbal [5]), ci că a existat un testament scris, pe care el însă nu'l poate înfăţişa din cause independente de voinţa sa [6]).

---

de natură a face admisibilă proba testimonială. C. Toulouse. D. P. 97. 2. 247 şi 249. Veḑi t. V a lucr. noastre, p. 330, nota 1 şi t. VI, p. 64, nota 3. Veḑi asupra casului fortuit, Saleilles, *Étude th. générale de l'oblig.*, etc. (ed. a 2-a, 1901), 24.

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 88. 1. 487. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 355. Marcadé, V, art. 1348, No. 5, şi toţi autorii.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 74. Bulet. S-a 1, 1890, p. 1129. Bulet. S-a 1, 1889, p. 739. Cpr. şi C. Bucureşti. *Dreptul* din 1891, No. 67.—Casurile fortuite sau de forţă majoră sunt lasate la apreciarea instanţelor de fond, care judecă dacă evenimentul invocat este din acelea de care nu se putea apara cine-va chiar în casul de a fi fost prevĕḑĕtor. C. Bucureşti, *loco cit.*

[3]) Cpr. C. Craiova. *Dreptul* din 1891, No. 73.

[4]) Cpr. C. Craiova. *C. judiciar* din 1899, No. 7. Cas. fr. D. P. 82. 1. 299 şi raportul cons. Barafort. T. Huc, VI, 266, p. 338 şi VIII, 300, *in fine*. Laurent, XIII, 113 urm. Pand. fr., *Don. et test.*, I, 6133. Baudry et Colin, *Don. et testaments*, II, 1867 urm. Aubry et Rau, VII, § 747, p. 10. Veḑi şi t. IV a lucr. noastre, p. 412, nota 1.

[5]) In cât priveşte efectele legatului verbal ca obligaţie naturală, veḑi t. VI, p. 14.

[6]) Cpr. L. 2, Cod., *Quemadmodum testamenta aperiantur*, 6, 32;—L. 30, Cod., *De heredibus instituendis*, 6, 23;—L. unică, Dig., *Si tabulæ testamenti extabunt*, 37, 2.

Prin urmare, acel ce invoacă dispoșițiile de ultimă voință făcute în favoarea sa într'un testament, care a fost distrus prin caz fortuit sau forță majoră, este primit a stabili prin marturi existența acestui testament, cuprinsul lui, validitatea sa, precum și faptul accidental care a adus distrugerea lui.

Admiterea presumțiilor de fapt. Art. 1203.

Proba testimonială fiind admisibilă în asemenea caz, această dovadă poate resulta și din presumțiuni grave, precise și concordante, de natură a determina convingerea judecătorilor (art. 1203). Această soluție fiind admisă în caz de perdere sau distrugere totală a testamentului, este de bună samă admisibilă și atunci când e vorba de distrugerea lui parțială. Astfel, data unui testament olograf, nimicită în parte prin un caz fortuit, de ex. o inundație, poate fi restabilită prin marturi și presumțiuni grave și concordante [1]).

N'ar fi însă de ajuns ca legatarul să se mulțămească de a invoca în termeni generali casul fortuit sau forța majoră; căci proba testimonială menită a înlocui actul nefiind admisă de cât în anume casuri excepționale, trebue să se stabilească mai întâi că părțile se găsesc în casul excepțional stabilit de lege.

Legatarul va trebui deci să dovedească nu numai existența și cuprinsul testamentului, dar și că el a fost învestit cu toate formele legale [2]). Marturii vor trebui deci să afirme nu numai că au vĕdut testamentul, dar încă că ei cunosc cuprinsul lui și că el nu avea nici un viciŭ de formă [3]).

Dreptul roman.

Legile romane recomandă chiar de a nu primi, în asemenea caz, de cât probele manifeste, *manifestis probationibus* [4]).

Casul în care testamentul e presupus regulat. Controversă.

Cu toate acestea, este un caz în care, cel puțin după părerea generală, testamentul este presupus regulat în privința formelor, până la dovada contrară din partea moștenitorului, și anume atunci când se stabilește în justiție că moștenitorul este acela care a făcut să dispară testa-

[1]) C. Nancy. D. P. 99. 2. 263 și *Curierul judiciar* din 1900, No. 74 (cu adnotația noastră). Vedi și o altă decisie tot a C. din Nancy, în *Dreptul* din 1895, No. 8.

[2]) Cpr. L. 30, Cod., *De heredibus instituendis*, 6, 16.

[3]) T. Huc, VI, 266. Demolombe, XXI, 34. Laurent, XIII, 116. Pand. fr., *Don. et test.*, I, 6122. Troplong, *Donations et test.*, III, 1453.

[4]) L. 1, Cod., *De fide instrumentorum*, 4, 21.

mentul, pentru că se presupune că el nu l'ar fi dat la o parte, dacă ar fi fost neregulat [1]).

Casul în care testamentul a fost distrus prin negligența legatarului.

Dovada existenței testamentului nu se va putea însă face prin nici un mijloc, dacă perderea sau distrugerea lui nu se datorește casului fortuit sau forței majore, ci numai negligenței, imprudenței sau nedibăciei legatarului, pentru că, în asemenea caz, el este în culpă și nu se mai găsește în casurile excepționale statornicite de art. 1198 [2]).

Casul în care testamentul ar fi fost nimicit în timpul vieței testatorului.

Mai mult încă, cererea legatarului de a stabili existența testamentului ar putea fi respinsă, chiar când el ar fi fost nimicit prin caz fortuit, dacă aceasta s'a întâmplat în timpul vieței testatorului; căci dacă acest din urmă a avut cunoștință despre nimicirea testamentului și a trăit în urmă un timp destul de îndelungat, fără a mai face altul, aceasta este cea mai bună dovadă că el a înțeles a'l revoca tacitamente [3]).

Oblig. de împrumut de Stat, bilete de bancă, etc.

In fine, art. 1198 § ultim se aplică la obligațiunile de împrumut de Stat, ear nu la perderea prin caz fortuit a valorilor în hârtie monetă sau bilete de bancă [4]).

Hotărîri judecătorești.

El se aplică de asemenea și hotărîrilor judecătorești, așa că o hotărîre distrusă prin un caz fortuit, de exemplu un incendiu, ar putea fi reconstituită prin marturi și alte lucrări ale instanței care a pronunțat-o [5]).

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXI, 32. Troplong, *op. cit.*, III, 1452. Pand. fr., *op. cit.*, I, 6128 urm. Massé-Vergé, III, § 416, p. 20, nota 7. Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Don. et test.* II, 224, p. 240, nota *e*, *in fine*.—Vedi însă Laurent, XIII, 117.

[2]) T. Huc, VI, 266, *in fine*. Laurent, XIII, 120. Demolombe, XXI, 35. Pand. fr., *Don. et test.*, I, 6167.

[3]) Cpr. Laurent, XIII, 121. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 413.

[4]) T. Huc, VIII, 300, *in fine*.—In cât privește titlurile la purtător perdute, distruse, furate, etc., vedi legea din 21 ianuar 1883 și art. 58 Cod. comercial; ear în cât privește cambiile perdute sau sustrase, vedi art. 354 Cod. com.

Constit. unei oblig. la purtător. Controversă. Art. 1842 C. Calimach.

Curtea din Iași a decis că debitorul se poate obliga și astădi, atât în materie civilă cât și comercială, prin un titlu la purtător sau înfățișitor, fără a arata numele creditorului, conform art. 1842 din Codul Calimach (1393 C. austriac). *Dreptul* din 1901, No. 69. Cu toată controversa ce există asupra acestui punct, am dovedit însă că asemenea soluție este inadmisibilă în legislația actuală. (V. *Dreptul loco cit.*). Obligațiile la purtător sunt din contra permise în noul Cod german (art. 793 urm.) Cpr. Saleilles, *Étude sur la th. générale de l'oblig.*, etc. (ed. a 2-a, 1901), p. 297 urm.

[5]) Cpr. Trib. Argeș. *Dreptul* din 1883, No. 16.

Procedura chemării și ascultării marturilor (art. 185—210 Pr. civ.).

Incheierile care încuviințează o cercetare cu marturi, în casurile când legea permite asemenea cercetare, trebue să determine faptele care urmează a fi probate (art. 185 Pr. civ.). Art. 185 Pr. civ.

Asemenea încheieri leagă în principiu pe judecători și ei nu mai pot reveni asupra lor, pentru că ele pregătesc deslegarea pricinei (art. 160, § 2 Pr. civ.) [1]). Art. 160, § 2 Pr. civ.

Această soluție a fost admisă și înainte de modificarea Procedurei civile, sub vechiul text, care declară că „judecătorii nu sunt legați prin ordonanțele preparatorii sau consecințele lor, afară de ceea ce se dice pentru jurământul judiciar deferit unei părți". Eată ce decide decisia la care facem alusie: Deși, după art. 160 Pr. civ., judecătorii nu sunt legați prin hotărîrile preparatorii, și pot reveni asupra lor, însă dispozițiile acestui text nu se pot aplica de cât la hotărîrile preparatorii, care nu desleagă o chestiune de principiu atingetor de dreptul părților, și care intervin pentru a încuviința mĕsuri de instrucțiune sau mijloace de probațiune, pe care părțile nu le contestă că sunt admisibile după lege. Când însă, cu ocasiunea unor asemenea mijloace de probațiune, administrarea probelor este contestată în drept de părți, și instanța de fond este chemată a se pronunța asupra admisibilității lor, atunci, încheierea judecății, în această privință, resolvă un drept al părților și constitue un lucru judecat, asupra căruia instanța ce a pronunțat-o nu mai poate reveni [2]).

---

[1]) Este însă de observat că textul art. 160, votat de Senat fără nici o discuție, pe cale de amendament, nu este tocmai clar, de oare ce el permite judecătorului de a reveni asupra încuviințărilor premergătoare, care nu pregătesc deslegarea pricinei, și în realitate, toate încuviințările pregătitoare sau premergătoare, pregătesc întru cât-va deslegarea ei. Cpr. G. G. Mironescu, *Revis. proced. civile* (1901), p. 125, 126. Vedi și L. Krupenschi, discurs rostit înaintea Curței din Galatz cu ocasia deschiderei anului judecătoresc 1901—1902, p. 27.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1. 1898, p. 1179. *C. judiciar* din 1898, No. 39 și *Dreptul* din 1899, No. 46.—Sub procedura veche, chestiunea era însă controversată, și multe decisii admit dreptul tribunalelor de a reveni asupra încheierilor prin care

Credem însă că judecătorii ar putea reveni asupra încheierei lor, când ei ar fi admis proba în contra dispoziţiilor exprese ale legei, părţile neputând să aibă un drept câştigat în contra legei. Şi, în asemenea caz, chiar dacă judecătorii n'ar reveni asupra încheierei lor, ei ar putea să nu ţie nici o socoteală de marturi, atunci când vor da hotărîrea asupra fondului.

Jurământ. In cât priveşte chestiunea de a se şti dacă judecătorii pot reveni asupra încheierei prin care se deferă jurământul decisoriu sau supletoriu, veḑi *infrà*, rubrica: *Efectele deferirei, prestărei sau referirei jurământului supletoriu.*

Art. 186 Pr. civ. Când judecătorii vor admite proba testimonială, propunĕtorii ei vor trebui să depună la grefă, *până în termen de cinci ḑile libere de la admiterea acestei probe*, lista cuprinḑĕtoare de numele, pronumele şi locuinţa marturilor ce fie care parte va voi a se asculta, *justificând şi plata taxelor de citaţii, sub pedeapsă, în caz de neurmare, să nu să mai poată folosi de această probă.* Fie care parte va putea să se împotrivească la ascultarea unui martur, care nu e înscris în acea listă, sau nu este aratat lămurit (art. 186 Pr. civ.) [1]).

---

s'a admis sau s'a respins dovada testimonială. Veḑi în acest din urmă sens, Cas. rom. Bulet. 1884, p. 315. Bulet. 1885, p. 6. *Dreptul* din 1885, No. 20. Bulet. 1887, p. 112. Bulet. 1889, p. 57.—Curtea din Iaşi a decis, de asemenea, că se poate reveni asupra unei încheieri prin care s'a admis sau s'a respins proba testimonială, dacă s'au adus în discuţie elemente noi din care instanţa de fond să se poată convinge în urmă de utilitatea revenirei pentru soluţia causei. *C. judiciar* din 1894, No. 6.

[1]) Scopul acestei dispoziţiuni este, precum ne arată expunerea de motive, împedicarea străgănărilor şi amânărilor, care aveau loc sub procedura veche, de câte ori se recurgea la proba testimonială. Veḑi expun. de motive, în ed. oficială, p. 18. —Intenţia legiuitorului poate să fi fost bună, însă credem că el a mers prea departe, pentru că adese-ori, în practică, va fi foarte greu de a afla marturii şi domiciliul lor într'un termen atât de scurt. Singurul mijloc care a mai remas părţilor de a îndrepta acest rĕu, este de a propune la un alt termen noi marturi, conform art. 206 Pr. civ.; însă, în asemenea caz, judecătorii apreciază utilitatea acestei noi propuneri. Cpr. G. G. Mironescu, *op. cit.* p. 127, 128. De aceea am propus modificarea acestui text. Veḑi *Dreptul* din 11 oct. 1901, No. 64, p. 638, nota 2.

Marturii, după cererea părţei care'i a propus, se pot însă înfăţişa de bună voe la judecată [1]), sau se vor cita într'o ḑi fixă, fără a le se comunica copie despre ceea ce au a mărturisi (art. 187 Pr. civ.). Art. 187 Pr. civ.

Dacă una sau alta din părţi va cere a se aduce şi alţi marturi, judecata *va putea* încuviinţa câte un nou termen pentru fie care parte (art. 206 Pr. civ.) [2]). Ar. 206 Pr. civ.

Partea care n'a fost faţă la ascultarea marturilor admişi de prima instanţă, poate să ceară în apel să facă contra probă. Instanţa de apel comite deci un exces de putere când refusă asemenea cerere pe motiv că ar fi fără interes, întru cât interesul resultă din judecata instanţei care a admis proba testimonială [3]).

Marturul citat, care nu vine înaintea judecăţei, se osêndeşte la o amendă ce nu poate fi mai mare de una sută lei noi, şi se citează din nou. Dacă el nu se presintă nici după această nouă chemare, el este osêndit la o amendă, care nu poate trece peste trei sute lei, putêndu-se da în contra lui şi un mandat de aducere (art. 188, 189 Pr. civ.). Art. 188, 189 Pr. civ.

Marturul care justifică causa nevenirei sale potae fi scutit de amenda la care a fost condamnat (art. 190 Pr. civ.), se înţelege de instanţa care a aplicat-o, ear nu de acea superioară [4]). La din contra, jurnalul de condamnare fiind executor prin el însuş, fără a avea nevoe de a fi confirmat de judecătorii superiori, se aduce la îndeplinire prin administraţie. (Veḑi *infrà*, p. 301, text şi nota 1). Art. 190 Pr. civ.

---

[1]) Cpr. art. 235 C. civ., care permite aducerea marturilor, fără citaţie, în materie de divorţ. Art. 235 C. civ.

[2]) Ascultarea de noi marturi, arataţi în urma admiterei lor de tribunal, pentru a depune asupra faptelor contestate, indicate în hotărîrea preparatorie, ḑice art. 374 (339 vechiŭ) din proced. civ. germană, va fi refusată de justiţie, dacă ascultarea lor ar aduce o întărḑiere în soluţia procesului, şi dacă tribunalul ar avea convingerea că partea a întărḑiat anume ascultarea marturilor, în scop de a pune o pedică, sau din causa unei negligenţe grave (*wenn durch die Vernehmung die Erledigung des Rechtsstreits verzögert werden würde und das Gericht die Überzeugnung gewinnt, dass die Partei in der Absicht, den Prozess zu verschleppen, oder aus grober Nachlässigkeit die Zeugen nicht früher benannt hat*". Art. 374 Pr. germană.

[3]) Cas. rom. *Dreptul* din 1896, No. 81 şi Bulet. Cas. S-a 1, anul 1896, p. 1480.

[4]) Cpr. Trib. Mehedinţi. *Dreptul* din 1899, No. 8.

Art. 191 Pr. civ.

Nu pot fi ascultați ca marturi: rudele de sus (ascendenții) și de jos (descendenții) ale uneia din părți; frații și surorile, unchii și nepoții, afinii (cuscrii) în acelaș grad [1]), soțul chiar despărțit [2]); persoanele declarate de lege incapabile de a mărturisi, adecă acei condamnați la degradațiunea civică (art. 22, 3° C. pen.), etc. (art. 191 Pr. civ.) [3]).

Dreptul roman.

Legea 10, Dig., *De testibus*, 22, 5 prevede anume că nimene nu poate fi martur în propria sa causă, ceea ce se înțelege de la sine [4]).

Art. 192 Pr. civ. 234 C. civ.

Cu toate acestea, părțile pot face ca să se asculte rudele și afinii menționați în art. 191, afară de descendenți, în chestiuni de stat civil și de despărțenie (art. 192 Pr. civ.). Cpr. și art. 234 C. civ.

Art. 193 Pr. civ.

Ori ce alte persoane sunt primite ca marturi, remânênd numai ca părțile să arăte și judecătorii să aprecieze deosebitele imprejurări care pot face ca mărturia lor să fie înlăturată sau primită (art. 193 Pr. civ.) [5]).

---

[1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 45 și Bulet. S-a II, anul 1886, p. 370.—Această dispositie se aplică, pentru identitate de motive, atât la înrudirea naturală, cât și la acea care resultă din adopțiune. Répert. Sirey, *Enquête*, 754, 755. Boitard et Colmet-Daage, *Pr. civ.*, I, 498, p. 547 (ed. a 15-a). Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 829, p. 26, nota 5 (ed. a 2-a).

Art. 383 Pr. germ.

[2]) Art. 383 (348 vechiŭ) din proced. germană scutește și pe logodnicul uneia din părți (*der Verlobte einer Partei*).

Incapacități din legea veche.

[3]) In cât privește incapacitățile din legea veche, vedi pravila lui Matei Basarab, glava 24; Codul Caragea, art. 37 urm., partea VI, capit. 2; Andr. Donici, capit. 32; Harmenopol, I, tit. 6, *De testibus*, etc.—Este de notat că, în legile noastre anterioare, ereticii și jidovii nu puteau să mărturisească în potriva unui creștin. „*Hæreticus vel Iudaeus contra orthodoxum non testificatur*, dice Harmenopol (*loco cit.*, § 10), *sed adversus se invicem testantur*“

[4]) „*Nullus idoneus testis in re sua intelligitur*“. La Romani, nici slugile nu puteau fi marturi. *Etiam jure civile domestici testimoniis fides improbatur*. L. 2. Cod., *De testibus*, 4. 20.

Apreciarea suverană a judecătorilor de fond.

[5]) Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă depunerea unui martur merită, sau nu, încredere. Cas. rom. Bulet. 1895, p. 594. Bulet. S-a 1, 1894, p. 439. Bulet. 1896, p. 1482. Bulet. 1898, p. 190. *C. judiciar*, 1899, No. 21 și 29. Bulet. S-a 1, 1899, p. 210 și 478. Cpr. L. 3, Pr., *in fine*, Dig., *De testibus*, 22. 5.—Judecătorii sunt însă datori să arăte motivele pentru care depositia unui martur nu li s'a părut convingătore; altfel hotărîrea lor ar fi casabilă pentru lipsă de motive. Cas. rom. Bulet. 1868, p. 319. Vedi și *suprà*, p. 244, text și notele 1, 2.

Astfel, calitatea de advocat al părţilor litigante nu constitue o incapacitate de a figura ca martur în procesele în care pledează [1]). Advocatul chemat ca martur poate însă, după sevêrşirea jurământului, să refuze de a mărturisi asupra faptelor ce 'i s'au încredinţat cu ocasia exerciţiului profesiunei sale, şi în această privinţă, el nu are ca normă de cât conştiinţa sa, putênd a se abţinea de la ori ce respundere care ar viola secretul profesional [2]). Advocaţi.

Capacitatea unei persoane de a mărturisi în justiţie se judecă după legea ţărei în care s'a petrecut faptul litigios [3]). Capacitatea martorilor. Controversă.

In ḑiua însemnată pentru ascultarea marturilor, ei vor fi introduşi în sala şedinţelor pe rênd şi în deosebi, în- Art 194 Pr. civ.

In ori ce caz, dreptul ce au instanţele de fond de a constata faptele într'un mod suveran şi de a aprecia puterea probatorie a doveḑilor făcute de părţi, nu poate merge până a afirma că acele probe constată contrariul faptelor aratate în mod expres în ele; căci, în acest caz, asemenea afirmări constituesc erori grave de fapt. Astfel, este casabilă decisia instanţei de fond, care întemeindu-se pe depunerile unor marturi, conţine erori evidente asupra arătărilor lor, primind ca tăgăduite de dînşii faptele afirmate de ei în mod precis, ceea ce nu mai constitue o apreciare sau interpretare de mărturisiri, ci o eroare de fapt, care conduce la un resultat eronat. Cas. rom. *C. judiciar* din 23 sept. 1901, No. 60. Casul în care decisia de fond ar fi casabilă.

[1]) Veḑi însă L. 25, Dig., *De testibus*, 22, 5, unde se ḑice: „*Mandatis cavetur, ut præsides attendant, ne patroni in causa cui patrocinium præstiterunt, testimonium dicant*“.

[2]) Cpr. C. Craiova. *Dreptul* din 1898, No. 50. *C. judiciar* din 1899, No. 7. Veḑi asupra secretului profesional, discursul de deschidere a anului judecătoresc 1901—1902 a D-lui procuror general al C. din Craiova, Stefan Mladoveanu. Cpr. şi Garraud, *Tr. th. et prat. de dr. pénal fr.*, V, 2064 urm., p. 348 urm., (ed. a 2-a, 1901). Blanche, *Étud. prat. sur le C. pénal*, V, 444 urm., p. 606 urm. F.-Hélie, *Th. du C. pénal*, V, 1866 urm. Glasson, *Pr. civ.* (Pichon, 1902), I, p. 585. Secretul profesional.

Art. 383 (348 vechiŭ) din procedura germană scuteşte de a fi marturi pe miniştrii cultului pentru ceea ce li s'a încredinţat în exerciţiul funcţiunei lor (*was ihnen bei der Ausübung der Seelsorge anvertraut ist*) şi persoanele cărora, în virtutea funcţiunei, stărei sau profesiunei lor, li s'au încredinţat fapte din acele menite a remânea secrete, fie prin natura lor, fie prin o dispoziţie legală. Cpr. şi art. 376 (341 vechiŭ) din aceiaş procedură. Art. 383 Pr. germ.

[3]) Cpr. Répert. Sirey, *Enquête*, 757. Laurent, *Dr. international*, VIII, 45. Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, I, 235.—*Contră*. Massé, *Dr. comm.*, II, 772.

cepênd de la marturiĭ propuşi de reclamant, dacă vor fi asemenea marturi (art. 194 Pr. civ.).

Art. 195 Pr. civ. Fie care martur este întrebat de president asupra numelui, pronumelui, profesiunei şi domiciliului său; dacă este rudă sau afin cu una din părţi şi în ce grad; dacă este în serviciul vre-uneia din părţi sau în oare-care legături cu dênsa, etc. (art. 195 Pr. civ.) [1].

Art. 196 Pr. civ. Inainte de a'şi face mărturia, fie care martur depune jurământ după formula aratată de art. 196, această formulă putênd fi schimbată după religia marturului (art. 196, § ultim Pr. civ.) [2].

Evrei, Mahometani. Astfel, creştinii vor jura cu mâna pe cruce [3], evreii

---

Art. 735, § 2 Pr. civ. [1]) Neobservarea acestei dispoziţiuni nu atrage casarea decisiunei, dacă recurentul nu dovedeşte, conform art. 735, § 2, că nerespectarea acestor forme i-a pricinuit vre o vătămare, care nu se poate îndrepta de cât prin anularea actului. Cas. rom. Bulet. anul 1893, p. 591.

Art. 391, 392 Pr. civ. germ. [2]) Art. 391 (356 vechiŭ) din procedura civilă germană permite părţilor de a renunţa la jurământul unui martur. (*Die Parteien können auf die Beeidigung verzichten*".—Marturul, după această procedură (art. 392 nou, 357 vechiŭ), jură de a spune adevĕrul curat *(die reine Wahrheit)* în sufletul şi conştiinţa sa, fără a ascunde sau adăoga ce-va. Cpr. şi art. 61 Pr. crimin. (*Strafprozessordnung*). S'a eliminat deci din formula jurământului marturilor elementul religios, inovaţie care s'a propus şi la noi de Dl. V. Tataru (*Observ. asupra modif. pr. civ.*, Galatz, 1900, p. 48).—De notat este însă că procedura germană n'a eliminat elementul religios din jurământul juraţilor (art. 288 Pr. crimin.), nici din jurământul litis-decisoriŭ (art. 481 nou, 443 vechiŭ Pr. civ. *Civilprozessordnung*). Cpr. şi art. 62 Pr. crimin.

[3]) S'a decis însă, sub vechea procedură, că jurământul nu este nul, dacă nu se constată că marturul n'a jurat cu mâna pe cruce. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1885, No. 63.—S'a decis de asemenea că nu se poate invoca pentru prima oară în casaţie nulitatea resultând din faptul că marturiĭ ascultaţi n'au depus jurământul, această nulitate nefiind de ordine publică. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 106. Vedi şi Bulet. S-a 1, 1884, ultim. consid., p. 768. Curtea supremă a recunoscut însă că prestarea jurământului este o formalitate substanţială şi că formula lui este chiar sacramentală. Curtea de casaţie din Francia decide însă că neprestarea jurământului poate fi propusă pentru prima oară în casaţie, atât în materie civilă (V. D. P. 97. 1. 606. Sirey, 96. 1. 520), cât şi în materie penală. Menţiunea ce ar face hotărîrea că toate formalităţile prescrise de lege au fost îndeplinite nu

cu mâna pe cele ḑece porunci, pe *Coşer safer Toira* [1]), ear Mahometanii, cu degetele pe cuvintele *Fihi-Fihi* din capit. IX al Koranului [2]).

Se discută chestiunea dacă preuţii ortodoxi, chemaţi ca marturi, trebue sau nu să fie supuşi jurământului, şi unele tribunale îi supun acestei formalităţi, ear altele îi scutesc [3]). Chestiunea va fi discutată mai pe larg când ne vom ocupa despre jurământul litis-decisoriu [4]). Jurământul preuţilor.

După Codul Caragea (art. 34, partea VI, capit. 2), marturii trebueau să jure în biserică, în pricini criminale, ear în pricini civile, ei puteau să jure şi înaintea judecătorilor, jurământul în biserică nefiind prescris de cât la caz de trebuinţă (art. 33, partea VI, capit. 2). Codul Caragea.

Copiii mai mici de 16 ani împliniţi vor putea fi ascultaţi fără jurământ, ca simpli informatori (art. 197 Pr. civ.). Art. 197 Pr. civ.

Martorul care, fără o causă bine-cuvêntată, ar refusa de a jura sau de a mărturisi, va fi condamnat la despăgubiri către părţi şi la o amendă, care nu va putea trece peste trei sute lei noi (art. 207 Pr. civ.) [5]). Art. 207 Pr. civ.

---

dovedeşte că jurământul a fost prestat. Cas. fr. *loco cit.* Cpr. şi Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 55, § 844 (ed. a 2-a).

[1]) Veḑi tr. nostru în limba franceză, p. 438, text şi nota 2.— Nu se poate propune pentru prima oară în casaţie nulitatea întemeiată pe faptul că un martur de religie israelită, n'ar fi depus jurământul conform ritului mosaic. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1895, p. 1138.

[2]) Veḑi adnotaţia noastră din *C. judiciar*, No. 71, (anul 1900) şi *infrà*, rubrica: *Despre jurământ.—Definiţie,—Impărţire.*

[3]) Cas. rom. S-a II. Bulet. 1886, p. 370 şi *Dreptul* din 1886, No. 45. „Prin canoanele Bisericei noastre, ḑice această decisie, preuţii fiind opriţi de a presta jurământul, instanţa de fond a putut asculta pe un preut numai ca simplu informator, fără a viola prin aceasta vre un text de lege".—*Contrà.* Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 71. Bulet. 1899, p. 1044.

[4]) Veḑi şi articolul nostru din *Dreptul* No. 60, anul 1901.

[5]) Cpr. art. 390 (355 vechiŭ) din proced civ. germană.

Aceiaş soluţie este admisibilă şi în privinţa juratului care refusă de a depune jurământul prescris de lege, sub cuvênt că nu crede în D-zeu. C. cu juraţi din Marna. Sirey, 99. 1. p. 286. *C. judiciar* din 26 oct. 1900, No. 71 (cu adnotaţia noastră). Juraţii care refusă de a jura.

Curtea noastră supremă a decis, de asemenea, cu drept cuvênt, că în o afacere criminală, marturii nu pot fi scutiţi de jurământ, sub cuvênt că ar fi liberi cugetători. Prin urmare, este casabilă decisia Curţei cu juraţi care pronunţă o condamnare când unul din marturi este ascultat fără jurământ. *Dreptul* din 1886, No. 61 şi Bulet. S-a II, 1886, p. 436.

Art. 198 Pr. civ. Marturul va mărturisi fără să aibă voe de a ceti mărturia ce are de făcut înaintea judecăței (art. 198 Pr. civ.).

Art. 199 și 228 Pr. civ. Părțile, judecătorul, precum și procurorul, vor putea adresa martorului ori ce chestiuni prin mijlocirea presidentului, *care este în drept de a autorisa pe însuș partea a pune întrebări marturului și de-a dreptul* (art. 199 Pr. civ.). Partea finală a textului, s'a adaos pe cale de amendament în Senat, după propunerea D-lui I. Sinescu. O asemenea inovație s'a făcut tot pe cale de amendament, și în art. 228, în privința interogatorului, unde de asemenea *partea poate fi autorisată de president a pune intrebările de-adreptul părței chemate la interogator* [1]).

Art. 200 Pr. civ. După ascultarea marturilor se încheie un proces-verbal, care trebue să cuprindă, *sub pedeapsă de nulitate*: numele, pronumele, profesia și domiciliul marturului: aratarea că marturul a jurat întocmai după dispositiile art. 196; cele spuse de martur: aratarea că i s'a cetit din cuvênt în cuvênt declarația sa și că el stărueste într'ênsa. Procesul-verbal trebue să fie semnat de martur, president și de grefier sau ajutorul de grefă. Dacă marturul nu voește sau nu poate să iscălească, se va face mențiune despre aceasta în proces-verbal (art. 200 Pr. civ.) [2]).

---

[1]) Dl. Ministru de finanțe, Tache Ionescu, a calificat această inovație de fericită, sub cuvênt că „cu sistemul actual de a se face interogatorul prin organul presidentului, nu se ajunge la un bun resultat, de oare-ce mai tot-deauna să dă un respuns concertat. De multe ori presidentul nu pricepe unde vrea să ajungă partea prin întrebările ei, și atunci cel întrebat are timp să se gândească de două ori și să dea un respuns dubios". Vedi *Pr. civ.* desbaterile Senatului (ed. oficială), p. 393, colona 2.

[2]) S'a decis, chiar sub vechiul text, că semnătura presidentului, grefierului și a marturului erau prescrise sub pedeapsă de nulitate. Cas. rom. Bulet. 1879, p. 825. Bulet. 1880, p. 405. — Această dispositie nu se aplică însă în materie de divort, unde legiuitorul a admis o procedură specială (art. 238 C. civ.). Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 83 și Bulet. Cas. S-a II, 1883, p. 980. De asemenea, este nul procesul verbal, care nu constată că s'a cetit martorului declarația sa și că el a fost întrebat dacă stărueste într'ênsa, ear decisia care se întemeiază pe asemenea depunere este casabilă. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1896, p. 218. — Tot astfel, simpla mențiune în procesul verbal că marturii au prestat jurământul, sau că l'au prestat conform legei, *fără a se viza*

Fie-care martur, după ascultarea sa, va remânea în sala ședințelor până la sfârșitul cercetărei, afară numai dacă judecata va hotărî altfel (art. 201 Pr. civ.). Art. 201 Pr. civ.

Marturii vor putea din nou fi întrebați, ori de câte ori aceasta va fi de trebuință, în urma ascultărei altor martori (art. 202 Pr. civ.). Art. 202 Pr. civ.

Dacă un martur cere despăgubire pentru venirea sa, judecata va hotări cifra acelei despăgubiri, după starea și profesia marturului, după depărtarea domiciliului său, și timpul ce a pus în această cercetare, condamnând pe propunătorul marturului la plata acestei sume prin o deosebită încheiere, care va fi executorie *și pe cale administrativă* (art. 203 Pr. civ.) [1]). Art. 203 Pr. civ.

Dacă din instrucție ar resulta bănueli grave de mărturii minciunoase, sau de conrupere de marturi, judecata civilă va trimete pe marturul bănuit în cercetarea autorităților penale (art. 204 Pr. civ.). Art. 204 Pr. civ.

Aceiaș soluție este admisă și în materie criminală, cu această deosebire că președintul Curței cu juați este de astă dată în drept a da un mandat de arest în contra marturului care i s'ar părea minciunos (art. 355 Pr. pen.) [2]). Art. 355 Pr. pen.

Un martur ar putea fi urmărit ca minciunos pentru o depunere făcută înaintea tribunalului corecțional, sau înaintea Art. 288, 289 Cod. pen.

---

textul art. 200, atrage casarea decisiunei. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1890, p. 1175. Bulet. S-a 1, 1883, p. 603.—Nu constitue însă o causă de nulitate în depunerea unui martur împrejurarea că dênsul n'a subscris și un adaos la depunerea principală, când această din urmă este subscrisă și acel adaos nu este esențial în causă. Cas. rom. Bulet., S-a 1, anul 1890, p. 1110.

[1]) Executarea pe cale administrativă a fost introdusă prin amendament în Cameră, după propunerea D-lui N. I. Bărbulescu, pentru înlesnirea marturului care a dobêndit despăgubirea. Vedi *Pr. civ., Desbaterile Camerei* (ed. of.), p. 591.

[2]) Vedi asupra acestei dispositii excepționale, Faustin Hélie, *Tr. d'instruc. criminelle*, VII, 3569 urm. Pand. fr., *Cour d'assises*, 2637 urm. Répert. Sirey, *Cour d'assises*, 2611 urm.—Unii susțin că, și în materie corecțională, presidentul are dreptul de a da un mandat de arest contra marturilor bănuiți de mărturie minciunoasă; însă chestiunea este controversată. Vedi autoritățile citate *pro* și *contrà* în Répert. Sirey, t. XXII (1901), v° *Faux témoignage*, 147. Art. 355 din Pr. pen. nu este însă aplicabil tribunalelor civile. Répert. Sirey, v° *cit.*, 163 urm.

Curţei de apel (art. 288 C. pen.), şi chiar înaintea judecătorului de ocol (art. 289 C. pen.).

Mărturia făcută înaintea judec. de instrucţie.

Nici într'un caz însă, o mărturie făcută înaintea judecătorului de instrucţie n'ar putea fi bănuită de minciunoasă, pentru că, de şi ea este făcută sub jurământ (art. 72 Pr. pen.), totuşi ea nu este definitivă şi poate în totdeauna fi retractată [1]).

Art. 205 Pr. civ.

Dacă toţi marturii citaţi sau cari se vor înfăţişa de bună voe (art. 187 Pr. civ.), nu pot să fie ascultaţi în aceiaş şedinţă, cercetarea se va urma în o şedinţă ulterioară, fără alte citaţii (art. 205 Pr. civ.).

Art. 208 Pr. civ.

Nulitatea uneia sau mai multor mărturii nu atrage nulitatea întregei cercetări (art. 208 Pr. civ.).

Art. 209 Pr. civ.

Dacă un martor, din causă de boală sau altă împedicare bine-cuvêntată, nu poate veni la şedinţă, presidentul trimete pe unul din judecători la locuinţa sa, ca împreună cu grefierul şi faţă cu părţile, sau după ce s'au chemat formal, să'l asculte (art. 209 Pr. civ.).

Codul Caragea.

„Câţi marturi se zăticnesc de boală a veni la judecată ca să mărturisească, dice Codul Caragea (art. 43, partea VI, capit. 2), să se întrebe prin logofătul judecătoriei".

Art. 210 Pr. civ.

Dacă un martor se află cu şederea în prea mare depărtare, judecata, după ce va asculta pe părţi, va putea trimete la tribunalul local o comisie rogatorie, ca acel tribunal, *faţă cu părţile sau după ce s'au chemat formal*, să asculte pe martor asupra faptelor ce i se vor arata (art. 210 Pr. civ.) [2]). (Cpr. şi art. 236, 243, Pr. civ., care ad-

---

[1]) Cas. rom. S-a vacanţelor. Bulet. 1872, p. 202. Trib. Dâmbovitza, *C. judiciar* din 1901, No. 9 (cu adnotaţia noastră). Cas. fr. D. P. 59. 1. 439. Sirey, 60. 1. 747. Répert. Sirey, *Faux témoignage*, 108. Boitard, *Dr. criminel*, 464. Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal*, V, p. 298 (ed. a 2-a) şi *Pr. de dr. criminel* (1895), 464, p. 590. F. Hélie, *Code pénal*, IV, 1793. Blanche, *Études partiques sur le C. pénal*, V, 366, p. 444, 445. Pand. fr., *Faux témoignage*, 71. Vedi şi autorităţile citate în adnotaţia noastră din *Curierul judiciar* No. 9 (1 fevr. 1901), p. 72, notele 6 şi 7.

[2]) In art. 210, dice Ministrul justiţiei, în expunerea de motive (ed. of., p. 19), am menţinut comisiile rogatorii pentru ascultarea marturilor care s'ar afla cu şederea în prea mare depărtare, dar am adăogat că această ascultare să se facă *faţă cu părţile sau după citarea lor*, ca împricinaţii să poată pune chestiunile ce le cred folositoare martorilor. Această

mit comisiile rogatorii în privința interogatorului și a prestării jurământului).

Art. 210, 236 și 243 din Pr. civ. nu vorbesc de cât de comisiunile rogatorii interne, însă se poate întâmpla ca instanțele noastre judecătorești să se adreseze, atât în materie civilă [1]) cât și în materie penală, la autoritățile străine, pe cale diplomatică, prin ministerul justiției [2]), pentru ascultarea unui martur care'și are domiciliul în străinătate [3]). Comisii rogatorii internaționale.

Se înțelege că, în asemenea casuri, părțile nu vor fi citate, dacă chemarea lor nu este admisă de legea străină, pentru că formele *ordinatoriæ litis*, sunt, după părerea tuturor, cârmuite de legea țărei unde se instrumentează [4]). Formele ordinatoriæ litis.

---

dispositie era necesară în interesul dreptului de aparare al impricinaților".

[1]) In cât privește comisiile rogatorii în materie de divorț, în privința ascultărei marturilor, unii nu le admit (Trib. Bruxelles, *J. Clunet*, 1894, p. 914. Willequet, *Divorce*, p. 153. Fremont, *Divorce*, 561), ear alții le admit, conform dreptului comun (Laurent, III, 326. Trib. Arlon. *Dreptul* din 1886, No. 27). Vedi t. I, partea II-a a Comentariilor noastre, p. 177, text și nota 2. Vedi și Répert. Sirey, *Divorce*, 2524. Comisii rogatorii în materie de divorț. Controversă.

[2]) După convenția încheiată cu Rusia la 19 mai 1894, Curtea de apel din Iași și din Galatz, tribunalele județelor Dorohoi, Fălciu, Tutova, Covurlui și Tulcea, procurorii generali de pe lângă Curțile de apel din Iași și Galatz, precum și procurorii tribunalelor județene sus-numite, pot corespunde chiar direct, fără nici o intervenție diplomatică, pentru toate cererile în materie civilă și penală, afară de acele privitoare la extradarea făcătorilor de răle, cu tribunalele și parchetele districtelor judiciare Odessa, Cherson și Kamenetz-Podolsck. Vedi această convenție în Hamangiu, III, p. 3110 urm. Conv. încheiată la 1894 cu Rusia.

[3]) Vedi art. 9 din convenția comercială încheiată la 1880 cu Italia; art. 15 din convenția de extradare încheiată la 1880 cu Belgia; art. 12 din convenția de extradare încheiată la 1894 cu țările de jos; art. 14 din convenția de extradare încheiată cu Austro-Ungaria la 14 (27) iunie 1901, etc. Vedi T. G. Djuvara, *Tratate, Convențiuni și Invoiri internaționale ale României* (București și Paris, 1888), p. 29 (Introducere), p. 247, 260, 312, 505, etc. Vedi și *Convențiile de extradare ale României*, de S. R. Scriban (București, 1901, tipog. *C. judiciar*). Convenții încheiate cu alte State.

[4]) Cpr. C. Pau. D. P. 62. 2. 75. Sirey, 62. 2. 253. C. Chambérey, *J. Clunet*, 1875, p. 434. Trib. superior de comerț din Leipzig (*Reichsoberhandelsgericht*). *J. Clunet*, anul 1874, p. 192, 193. Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 247, p. 477. Despagnet, *Dr. internat.* (ed. a 3-a, 1899), 188, p. 399. Dim.

Formele decisoriæ litis.

In cât privește însă formele numite *decisoriæ litis*, adecă care se referă la fondul litigiului, precum este, de exemplu, jurământul ce trebue să depue marturul, etc., chestiunea este controversată [1]).

In ori ce caz, tribunalele care execută o comisie rogatorie a unei jurisdicții străine, indeplinind un act de curtoasie internațională, nu sunt supuse controlului judecătorilor care au mijlocit comisiunea, remânênd ca aceștia, la urma urmei, să ție sau să nu ție socoteală, in decisia de fond, de cercetarea care s'a făcut de către judecătorii străini [2]).

SECȚIUNEA III

Despre presumțiuni [3]).—Definiție.

Art. 1199.—Presumțiunile sunt consecințele ce legea sau magistratul trage din un fapt cunoscut la un fapt necunoscut. (Art. 1138, 1200 urm., 1203 C. civ. Art. 46, 82 C. com. Art. 1349 C. fr.) [4]).

G. Maxim, *Critica sistemului probelor*, etc. (Iași, 1899), p. 146, No. 125, 131. Veți și t. I a lucr. noastre, partea I, p. 99. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Commision rogatoire*, No. 20. Asser et Rivier, *Dr. internat.*, No. 87, p. 174 din traducerea Schina. *J. Clunet*, anul 1889, p. 334 (nota).

[1]) Veți asupra acestei controverse, t. I, partea I a lucrărei noastre, p. 99, 100 și Dim. G. Maxim, *op. cit.*, p. 146 urm. Cpr. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Commission rogatoire*, No. 21 urm. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat.* (ed. a 2-a, 1890), p. 814. Laurent, *Dr. international*, VIII, 59 urm. Massé, *Dr. comm.*, II, 785, p. 54 urm. (ed. a 2-a), etc.

[2]) C. Douai, *J. Clunet*, anul 1896, p. 581 urm.

[3]) Cuvêntul *prœsumptio* vine de la *prœ* și *sumere* (a lua înainte), pentru că presumția face să se ia un lucru de adevarat (*sumit pro vero, habet pro vero*), înainte de a se trage dovada de aiurea (*prœ, id est antequam aliunde probetur*). Cpr. Pothier, II, 839, p. 448 (ed. Bugnet). Baudry, II, 1281.

Art. 2516 Codul portughez.

[4]) „Presumțiile sunt niște consecințe sau deducțiuni, ține art. 2516 din Codul portughez de la 1867, ce legea sau magistratul trage dintr'un fapt cunoscut pentru a demonstra un fapt necunoscut".

Pr. civ. germană.

Procedura civilă germană nu vorbește de presumțiuni. Art. 16, § 1 din legea de introducere de la 1877 (*Einführungsgesetz zur Civilprozessordnung*) dispune însă că sunt menținute dispositiile de drept civil după care, sub anumite

In lipsă de probe propriŭ ḑise, adecă de inducţiuni care să conducă la o certitudine cel puţin relativă, precum este dovada scrisă, legea se mulţămeşte cu presumţiuni, care conduc numai la probabilităţi.

Presumţiunile sunt nişte consecinţe sau mai bine ḑis nişte inducţiuni [1]) sau conjecturi ce legea sau magistratul trage din un fapt cunoscut la un fapt necunoscut, pe cale de probabilitate. Astfel, din faptul că creditorul a restituit debitorului titlul care servea de dovadă creanţei sale, legea trage consecinţa că debitorul este liberat (art. 1138, § 1), pentru că, de obiceiŭ, creditorul nu restitue debitorului titlul creanţei sale de cât în urma plăţei [2]). De aceea, Cujacius ḑicea: *Præsumtio sumitur ex eo quod plerumque fit.* Definiţie.

Presumţia, după cum foarte bine observă Pothier (II, 839), se deosebeşte de proba propriŭ ḑisă; căci, pe când această din urmă face credinţă direct şi prin ea însuş de un lucru, presumţia nu face credinţă de cât pe cale de consecinţă şi de probabilitate [3]).

Astfel, chitanţa eliberată de creditor dovedeşte direct plata, ca şi mărturia acelora cari atestă acest fapt; judecătorul, în acest caz, se convinge despre plată, fără nici un raţionament; pe când restituirea titlului făcută de creditor debitorului nu dovedeşte imediat şi direct liberarea acestui din urmă; judecătorul nu ajunge la acest resultat de cât prin următorul raţionament: prin restituirea titlului creanţei sale, creditorul s'a pus în imposibilitate

---

condiţii, un fapt se consideră ca adevarat, fără ca dovada contrară să fie admisă, sau până la dovada contrară. Şi acest text adaugă: întru cât dovada contrară este admisă, ea poate fi făcută prin prestarea jurămêntului decisoriŭ. Art. 14, § 3 din aceiaş lege prevede însă că sunt abrogate: dispoşiţiile după care, în anume condiţiuni, un fapt trebue să fie recunoscut ca fiind mai mult sau mai puţin probabil.

[1]) Sunt autori cari nu admit cuvêntul *inducţiune*, ḑicênd că raţionamentul judecătorului numit presumţiune presupune metoda *deductivă*, care se scoboară de la o propoşiţie generală la o consecinţă particulară. Veḑi Planiol, II, p. 5, nota 1. Discuţie pură de cuvinte!

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II. 839.

[3]) „*La présopmtion diffère de la preuve proprement dite: celle-ci fait foi directement et par elle-même d'une chose; la présomption en fait foi par une conséquence tirée d'une autre chose*". Pothier, II, 839, p. 448 (ed. Bugnet).

de a'și exercita dreptul său, fie că el a fost plătit, fie că a renunțat la plată, și în ambele casuri, debitorul este liberat [1]).

Împărțirea presumțiilor.

Presumțiile se împart în două categorii: acele stabilite de lege (presumții legale), pe care Pothier (II, 839) le numea *de drept*, și acele trase de judecători (presumții umane sau ale omului), pe care Pothier le numea *simple*.

Despre presumțiile legale în genere. —Definiție.

Art. 1200.—Sunt presumțiuni legale acelea care sunt determinate special prin lege, precum:

1° Actele ce legea le declară nule pentru că le privește făcute în frauda dispozițiunilor sale (art. 812, 845, 941 C. civ. Art. 722 C. com.).

2° In casurile când legea declară că dobândirea dreptului de proprietate sau liberațiunea unui debitor resultă din oare care împrejurări determinate (art. 489 urm., 492, 590, 591, 1119, 1138, 1847, 1903—1905 C. civ).

3° Puterea doveditoare ce legea dă mărturisirei saŭ jurământului ce face o parte (art. 1204 urm., 1207 urm. C. civ.)

4° Puterea ce legea acordă autorității lucrului judecat. (Art. 1201, 1202 C. civ. Art. 1350 C. fr.)

Presumția legală este aceea care resultă din lege. Fără o anume lege nu poate să existe presumție legală, și judecătorul nu poate să creeze asemenea presumții, nici să admită altele de cât acele statornicite de lege [2]).

Presumția muciană. Controversă.

De aceea, am susținut în tot-deauna că presumția muciană, ast-fel numită, pentru că a fost închipuită de Quintus Mucius Scevola [3]), care 'și avea ființă în legile noastre anterioare [4]), și după care toate bunurile dobândite

---

[1]) Cpr. Pothier, *loco cit.* Thiry, III, 153. T. Huc, VIII, 301. Planiol, II, 14.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 222.

[3]) L. 51, Dig., *De donationibus inter virum et uxorem*, 24, 1 și L. 6, Cod., *eod.*, 5, 16. Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandechtenrechts*, III, § 509, *in fine*, text și nota 36.

Codul Calimach și Caragea.

[4]) Art. 1695 Cod. Calimach și art. 45, partea III, capit. 16, Cod. Caragea, *pentru exoprică*.—S'a decis, cu drept cuvênt, că această presumție exista sub toate regimele matrimoniale, și că ea putea fi invocată de toți creditorii personali ai barbatului, fie anteriori, fie posteriori achisițiunei. Cas. rom. Secții-unite; Bulet. 1890, p. 7 urm. „Prin această dispositiune, dice Curtea din Galatz, în afacerea celebră a prințului Gr. M. Sturdza cu principesa Gortciakow (*Dreptul*

de femee în timpul căsătoriei erau presupuse a fi dobêndite cu banii barbatului *(ex bonis mariti)*, dacă ea nu dovedea origina lor *(unde habuerit)*, este inadmisibilă astădi, pentru că nici o lege n'o consacră, şi pentru că legiuirile anterioare sunt abrogate în această privinţă, ca unele ce sunt contrare Codului actual (art. 1912) [1]. Asemenea pre-

---

din 1892, No. 45), legiuitorul Calimach, urmând tradiţiunea vechei legiuiri romane, a decis că toată averea dobêndită de femee, în timpul căsătoriei, a cărei provenienţă nu se constata şi nici n'a fost cunoscută soţului, se socotea ca fiind dobêndită de la dênsul, şi dar îi aparţinea lui; că această presumţiune se explică în raţiune prin următoarele două consideraţiuni: *a*) dorinţa legiuitorului de a înlătura bănueala unei provenienţe neoneste; *b*) voinţa de a împedica donaţiunile d'intre soţi; că nu importă dacă starea de decadenţă şi corupţiune a moravurilor în care ajunsese Romanii, când Quintus Mucius a luat o atare măsură, a existat sau nu şi la noi, când legiuitorul Calimach a înfiinţat această presumţiune; un lucru însă e cert: că prin această înţeleaptă măsură se susţinea sus prestigiul demnităţei barbatului şi se punea o stavilă liberalităţilor deghisate, ce barbatul putea să facă soţiei sale în timpul căsătoriei, etc.". Cpr. aceaş Curte în altă afacere. *Dreptul* din 1889, No. 76.

[1]) Cpr. Aubry et Rau, V, § 531, p. 511, nota 3. Laurent, XXIII, 416, 487. Marcadé, VI, art. 1532, No. 2, p. 6. Pand. fr., *Mariage*, I, 7376. Répert. Sirey, v° *Dot*, 835 urm. şi 2938 urm. Valabrègue, *Revue pratique*, anul 1875, t. 42, p. 52 urm. Guillouard, *Contrat de mariage*, III, 4625 şi IV, 2171. Thiry, III, 499. Arntz, III, 883. Odier, *Contrat de mariage*, II, 959, 960 (ed. din 1847). G. Negulescu, *Dreptul* din 1898, No. 10 (adnot. asupra unei sentinţe a trib. Prahova). Labbé, nota în Sirey, 88. 1. 145. Massé-Vergé, IV, § 664, p. 214, nota 10. Deloynes asupra lui Tessier, *Société d'acquêts*, 68, p. 126, nota 2 (ed. a 2-a). Fuzier-Herman, III, art. 1530, No. 4. Planiol, III, 1425 şi 1659. Acest din urmă autor ne face distinsa onoare de a cita tratatul nostru în limba franceză. Vedi şi C. Agen. D. P. 83. 2. 41. Cas. fr. D. P. 97. 1. 407. *Pand. Period.* 98. 1. 321. C. Bucureşti şi Galatz. *Dreptul* din 1896, No. 38 şi 41.—*Contrà*. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 684. *Dreptul* din 1894, No. 83. Trib. Putna. *Dreptul* din 1896, No. 38 (sentinţă reformată de Curtea din Galatz). C. Aix. D. P. 72. 2. 49. Sirey, 72. 2. 175. Cpr. şi Cas. fr. Sirey, 66. 1. 253. D. P. 66. 1. 126. Duranton, XV, 264 urm. Benoit, *Tr. de la dot* (1846), I, 209. Troplong, *Contrat de mariage*, III, 2246, 2247 şi IV, 3017. Vedi asupra acestei controverse tr. nostru în limba franceză, p. 88 şi 89, nota 2 şi t. IV a Comentariilor noastre, p. 585, nota 1.

sumție nu mai poate fi deci admisă astădi de cât pentru actele petrecute sub vechea legislațiune [1]) și în materie comercială, unde art. 792 din Codul de comerț este formal în aceată privință [2]).

Cine trebue să dovedească că copilul s'a născut viu?

In unele legislațiuni ale Elveției [3]), în Codul Calimach [4]), în Codul austriac (art. 23), în Codul Saxoniei de la 1863 [5]), astădi abrogat prin noul Cod german, etc., la caz de îndoeală, copilul născut la termen se presupune a fi născut viu până la dovada contrară din partea acelora cari pretind că el s'a născut mort. Asemenea presumție legală neexistând în legea noastră, acei interesați vor dovedi prin ori-ce mijloace că noul născut a trăit în realitate (art. 1169) [6]), fără însă a avea a stabili viabilitatea lui,

---

Dreptul străin.

Presumția muciană există și astădi în noul Cod german (art. 1362). Numai lucrurile destinate usului personal și exclusiv al femeei (*für die ausslliesslich zum persönlichen Gebrauche der Frau bestimmten Sachen*), precum hainele, juvaerele și instrumentele ei de muncă, sunt, față de creditori, presupuse a fi proprietatea ei. Cpr. art. 544, partea II, tit. I, *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten*; art. 1656 C. saxon din 1863, etc.

[1]) Cpr. C. Iași. *Dreptul* din 1891, No. 61. Trib. Prahova, *Dreptul* din 1898, No. 10. Cas. fr. D. P. 77. 1. 214. Sirey, 77. 1. 148. Répert. Sirey, v° *Dot*, 832. Cpr. și C. Iași. *C. judiciar* din 1901, No. 70. Această din urmă decisie, interpretând art. 1695 din Codul Calimach, decide că lucrurile în privința cărora femeea n'ar putea dovedi de unde le are, sunt presupuse a fi fost dăruite de barbat, și că aceasta se referă la darurile oprite d'intre soți. Cpr. și trib. Prahova. *Dreptul* din 1898, No. 10.

[2]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1898, No. 39. Vedi asupra art. 792 din C. com. (782 C. com. ital., 559 C. com. fr.) Calamandrei, *Del fallimento* (Torino, 1883), 1. p. 380 urm. Cuzzeri, *Il Codice di commercio italiano commentato*, VIII, p. 338 urm., No. 528 urm. (Verona, 1883). Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VIII, 893. Massé, *Dr. comm.*, II, 1336, etc.

[3]) Vedi Er. Lehr, *C. civ. du canton de Zurich*, p. 4, nota 2.

Art. 35 C. Calimach.

[4]) „Când este îndoeală, dice art. 35 din Codul Calimach (23 C. austriac), de s'au născut pruncul viu sau mort, se socotește după juridica presumție că s'au născut viu, și cela ce se împotrivește este dator să dovedească împotrivirea sa".

Art. 34 C. saxon.

[5]) *„Im Zweifel, ob ein Kind lebendig oder todt geboren sei, wird das Erste vermuthet"* (art. 34 C. saxon).

[6]) Cpr. Demolombe, XIII, 186. Laurent, VIII, 543, 547. Thiry, II, 25. Demante, III, 29. Duranton, VI, 78. Pand. fr., *Successions*, I, 200. Baudry et Wahl, *Successions*, I, 177 (ed. a

pentru că această condiție nu'și mai are ființă în legea noastră [1]).

S'a decis cu drept cuvênt că, pentru ca copilul să fie considerat că a trăit, trebue să se stabilească de acei cari revendică moștenirea lui, că el a respirat în mod complect, o simplă mișcare a corpului nefiind o dovadă suficientă a vieței extra-uterine, un început de respirare putênd une-ori fi provocat de o mișcare convulsivă [2]). Copilul trebue să fi respirat în mod complect.

Infățișarea actului de naștere a copilului va dovedi însă în genere că el s'a născut viu; căci ofițerul stărei civile fiind obligat a menționa că copilul ce-i s'a înfățișat, conform art. 41 C. civ., era mort [3]), lipsa acestei mențiuni din act dovedește că copilul era viu în momentul infățișărei sale, și *a fortiori* deci în momentul nașterei sale [4]). Infățișarea actului de naștere.

Faptul însă că copilul ar fi fost înfățișat mort înaintea ofițerului stărei civile nu dovedește că el nu s'a născut viu, pentru că el a putut să moară în intervalul d'intre naștere și înfățișarea sa [5]). Infățișarea copilului mort înaintea of. stărei civile.

2-a, 1899). Aubry et Rau, VI, § 592, p. 277. F.-Herman, II, art. 725, No. 4. Hureaux, *Successions*, I, 117. Le Sellyer, *Successions*, I, 89. Chabot, *Successions*, I, art. 725, No. 8, *in fine* (ed. Belost-Jolimont din 1839).—*Contrà*. Massé-Vergé, II, § 354, p. 241, nota 3. Vazeille, *Successions*, I, art. 725, No. 3 (ed. din 1847).—După acești din urmă autori, copilul ar fi presupus născut viu până la dovada contrară, pentru că viața se presupune și că faptul de a se naște implică pe acela de a fi trăit, soluție pe care o adoptasem și noi în t. I, partea I, p. 125, nota 2, părere asupra căreia am revenit însă în t. III, p. 237, nota 2.

[1]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1892, No. 63. Veți, t. I partea I a lucr. noastre, p. 125; partea II, p. 254 și 331, precum și adnotația noastră din *C. judiciar*, No. 2, p. 14, text și nota 22 (anul 1900).—Cu toate acestea, amicul nostru, Dl. G. P. Petrescu (*Succesiuni*, I, p. 102 urm.) scapă din vedere această însemnată inovațiune a legiuitorului nostru. Viabilitate.

[2]) Trib. Narbonne și C. Montpellier. Sirey, 72. 2. 189 și Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Successions*, 53, nota 1. Baudry et Wahl, *op. cit.*, I, 182. Aubry et Rau, I, § 53, p. 202 (ed. a 5-a).

[3]) Veți jurn. cons. de Miniștri No. 3, din 16 iulie 1871 (t. I, partea I a lucr. noastre, p. 235, nota 5), care reproduce decretul fr. din 3 iulie 1806.

[4]) Cpr. Baudry et Wahl, *Successions*, I, 182, p. 146 (ed a 2-a). Pand. fr. *Successions*, I, 202. Laurent, VIII, 544. Demolombe, XIII, 186. F.-Herman, II, art. 725, No. 5. C. Paris. Répert. Dalloz, *Acte de l'état civil*, 409, nota 1.

[5]) Baudry et Walh, *op.* și *loco suprà cit.* Demolombe, XIII, 186.

Acestea odată expuse, să venim acum la exemplele de presumțiuni legale pe care le dă art. 1200.

Inexactitate de text. Mai întâi de toate trebue să observăm că rău și fără cale acest text face să figureze între presumțiile legale mărturisirea și jurământul; căci ele sunt adevarate probe, ca și dovada scrisă și acea testimonială, după cum o spune art. 1170 [1]). Codul francez cuprinde, în această privință, o inadvertență [2]), pe care legiuitorul nostru a reprodus-o din nebăgare de seamă și de care Codul italian s'a ferit cu drept cuvênt, eliminând din art. 1350 paragraful relativ la mărturisire și jurământ.

Art. 1200 dă ca exemple de presumții legale:

Exemple de presumții legale. 1° Actele pe care legea le declară nule, pentru că le privește ca făcute în frauda dispozițiilor sale. Astfel, art. 812 din Codul civil, după ce declară nulă ori-ce dispozițiune făcută în favoarea unui incapabil, lovește de nulitate dispoziția făcută tatălui, mamei, descendenților și soțului incapabilului, considerând aceste rude ca persoane interpuse. Aceasta este o presumție legală, fiind că din faptul cunoscut că dispoziția este făcută cutărei rude, legea deduce un alt fapt necunoscut, adecă că liberalitatea este făcută însuș incapabilului [3]).

2° Casurile în care legea declară că dobêndirea dreptului de proprietate sau liberarea unui debitor resultă din oare-care împrejurări determinate. Astfel, prescripția achisitivă sau usucapiunea se întemeiază pe o presumție de liberare, pe care legea o induce din tăcerea pastrată de creditor un timp anume determinat (art. 1847). Tot astfel

---

Laurent, VIII, 544. Pand. fr., *op. cit.*, 203. C. Angers, Sirey, 1-a serie, t. VII, anii 1822-1824, 2, p. 75.

[1]) Cpr. art. 1204 urm. și 1207 urm. C. civ.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1280, *in fine*. T. Huc, VIII, 302. Larombière, V, art. 1316, No. 3. Thiry, III, 159. Laurent XIX, 611. Marcadé, V, art. 1350, No. 2, p. 157. Demolombe, XXIX, 217 și XXX, 235. Fuzier-Herman, III, art. 1350, No. 6. Delsol, *Explc. élément. du C. Napoléon*, II, p. 602. Bonnier, 838. Vigié, II, 1638. Demante, V, 327 bis II. Acollas, II, p. 956. Planiol, II, p. 8, nota 1. — Vedi însă Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 695, p. 482, nota 1 (ed. a 2-a), care dice că legiuitorul cu drept cuvênt face să figureze jurământul între presumțiile legale.

[3]) Mai vedi încă art. 845, 941, etc. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 819.

sunt presumţiile de proprietate (art. 489), presumţiile de liberare (art. 1138) etc. [1]).

Autoritatea lucrului judecat. Art. 1201.

3⁰ In fine, legea citează între presumţiile legale puterea conferită autorităţei lucrului judecat. Această presumţie interesează în gradul cel mai înalt ordinea publică, şi ca atare, nu poate nici într'un caz fi combătută prin proba contrară, nici chiar prin mărturisire sau jurământ (art. 1201, 1202) [2]). „Judecăţile ce au luat sfârşit după pravilă şi cu desfaceri şi isbrăniri, dice Andronachi Donici, *nici cu porunca stăpânirei nu se pot strica*". (Capit. 42, § 2).

Trimetere în privinţa lucrului judecat.

Despre autoritatea lucrului judecat ne vom ocupa pe larg la finele volumului. Am reservat anume această materie pentru sfârşitul volumului, spre a o trata cu toate detaliile ce comportă.

Art. 1200 nu este limitativ.

Acestea sunt presumţiile legale, pe care art. 1200 le citează *exempli gratia* [3]). Mai sunt însă şi altele, căci textul nu este limitativ. Astfel este, de exemplu, presumţia că barbatul este tatăl copilului zămislit în timpul căsătoriei (art. 286) [4]); presumţia că omul nu'şi dă sama de actele sale înainte de împlinirea vârstei de 21 de ani (art. 342, 434); presumţiile statornicite de art. 754, 756, 967, § 2, 1024, 1432, 1434, 1435 C. civ., etc. [5]).

Cod. comercial.

Codul de comerţ stabileşte de asemenea mai multe presumţiuni legale. (Vedi art. 42, 48, 57, 82, 286, 374, 375, 418, 424, 480, 624, 645, 722, 792 din acest Cod, etc.).

Puterea probatorie a presumţiilor legale.

Art. 1202.—Presumţiunea legală dispensă de ori ce do-

---

[1]) Mai vedi încă art. 490, 491, 493, 590, 602, 606 C. com., etc.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1881, p. 654. Trib. Fălciu şi Iaşi. *Dreptul* din 1891, No. 48 şi din 1892, No. 82. Glasson, *Pr. civ.*, (1902), I, p. 524. Vedi şi *infrà*, p. 317, text şi nota 1.—Jurământul este însă admisibil de câte ori el se referă la fapte intervenite în urma pronunţării hotărîrei definitive. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 167 şi 1890, p. 319.

[3]) Cpr. Marcadé, V. art. 1350, No. 2, p. 157. Laurent, XIX, 612. Arntz, III. 397. Larombière. V, art. 1350, No. 7. Demolombe, XXX, 256. Acollas, II, p. 956. Fuzier-Herman, III, art. 1350, No. 7. Aubry et Rau, VIII, § 750, p. 162.

[4]) Cpr. art. 1591 urm. C. german.—Această presumţie poate însă, în unele casuri, fi distrusă prin acţiunea în tăgăduire de paternitate (art. 286 urm.).

[5]) Vedi asupra art. 1435, Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 73.

vadă pe acela în favoarea căruia este făcută.—Nici o dovadă nu este primită împotriva presumțiunei legale, când legea, în puterea unei asemenea presumțiuni, anulă un act oare care, sau nu dă drept de a se reclama în judecată, afară numai de casurile când legea a permis dovada contrară, și afară de aceea ce se va ḑice în privința jurământului și mărturisirei ce ar face o parte în judecată. (Art. 286 urm., 812, 941, 967, § 2, 1024, 1138, 1201, 1206 urm., 1208 urm. C. civ. Art. 1352 C. fr.).

Toate presumțiile legale nu au aceiaș putere probatorie. Unele sunt *absolute* [1]) și nu admit în principiu nici o dovadă contrară, afară de mărturisirea și jurământul. Aceste presumpții, din care unele nu pot fi combătute nici chiar prin mărturisire sau jurământ, sunt numite de doctrină, după Pothier (II, 842), presumțiuni *juris et de jure* (de drept și asupra dreptului [2]). Altele pot din contra fi combătute prin proba contrară, și sunt numite *juris tantum* (de drept numai). Exemple de presumțiuni *juris tantum* găsim în art. 42, 57, 792 C. com.: în art. 590, 602, 606, 967, § 2, 1138, § 2, 1277 [3]), 1432, 1434, 1435 C. civ.

[1]) Presumția de adevĕr care resultă din autoritatea lucrului judecat este absolută în materie penală, unde ea are ființă față de toți, și relativă în materie civilă, unde ea nu'și produce efectele sale de cât între părțile care s'au judecat. V. Glasson, *Pr. civ.* (Pichon, 1902), I, p. 524.

[2]) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 133, nota 10, *in fine*. Goudsmit, *Pandectes*, I, § 104, p. 311.

Art. 1277. [3]) Art. 1277, după care, de câte ori căsătoria a ținut ḑece ani de la împlinirea termenilor puse pentru plata dotei mobiliare, femeia, moștenitorii și chiar creditorii ei (art. 974), de și în această din urmă privință chestiunea este controversată, pot cere această dotă de la barbat, de la moștenitorii și creditorii lui, fără a fi datori a dovedi că el a primit-o, nu stabilește o presumție absolută, de vreme ce barbatul se poate apara de îndatorirea de a o restitui, probând că a făcut cuvenitele deligențe spre a o primi de la constituitorii ei, măsuri care au remas infructuoase. N'ar trebui însă să credem, cu toată părerea contrară a lui Troplong (*Contrat de mariage*, IV, 3660 urm.), că presumția statornicită de art. 1277 ar putea fi resturnată prin ori-ce probă contrară, de exemplu, prin corespondență sau alte titluri de familie, căci această presumție n'ar putea fi dărmată de cât prin dovada care ar resulta din însuș contractul de căsătorie. Pand. fr., *Mariage*, II, 11410. Répert. Sirey, *Dot*, 2725. C. Douai, Sirey, 41. 2. 450 și Répert. Dalloz, v° *Faillite*, 1111, nota 1.

Casul în care femeia s'a înzestrat însuș. Controversă.

In fine, vom adăoga, de și chestiunea este controversată, că presumția statornicită de art. 1277 nu se aplică de cât atunci când zestrea a fost constituită de un terțiu, ear nu

etc.[1]). Ambele specii de presumţiuni constituesc o dovadă şi scutesc pe acela care le invoacă în sprijinirea pretenţiunei

---

de însuş femeia, pentru că, după cum foarte bine dice Curtea din Bucureşti, nu s'ar înţelege ca femeia să facă respundĕtor pe barbat pentru lipsă de diligenţă faţă de dênsa şi să'i impute faptul că el n'a îndreptat o urmărire contra ei. C. Bucureşti şi Aix. *Dreptul* din 1890, No. 74. D. P. 99. 2. 333. T. Huc, IX, 498. Laurent, XXIII, 564. Pand fr., *Mariage*, II, 11461. Répert. Sirey, *Dot*, 2699. Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1896 (ed. a 2-a din 1900). Mourlon, III, 430 bis. Labbé, nota în Sirey, 75. 2. 201. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 2133, 2136.—*Contrà*. Planiol, III, 1645. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3658. Massé-Vergé, IV, p. 673, p. 257, nota 9. Duranton, XV, 566. C. Nîmes şi Caen. Sirey, 66. 2. 315 şi Répert. Dalloz, *Supplément*, *Contrat de mariage*, 1498, nota 2. D. P. 77. 2. 133. Sirey, 75. 2. 201. Pand. Chron., V, 2. p. 171. Veḑi în t. VIII, explic. art. 1277 şi studiul ce am publicat asupra acestui text în *Curierul judiciar* din 1901, No. 63.

[1]) Veḑi *suprà*, p. 116.—Mai veḑi încă tratatul nostru în limba franceză, p. 418, 419 şi t. VI a Coment. noastre, p. 158, nota 1.

Astfel, când art. 1001 dispune că proprietarul unui animal sau acela care se serveşte cu dênsul, este responsabil de dauna causată de acest animal, el stabileşte o presumţie *juris tantum*, care dispare înaintea probei fie a unei culpe comise de partea lezată, fie a unui caz de forţă majoră. Trib. superior din Köln (Colonia) şi C. sup. de justiţie din Luxembourg. Sirey, 1901. 4. 19 şi 20. Veḑi şi autorităţile citate în t. V a lucr. noastre, p. 567 urm. şi 570, nota 1. Art. 1001.

De asemenea, art. 1432 din C. civ. stabileşte o presumţie *juris tantum* când presupune că, în lipsă de inventar, locatarul sau arendaşul a primit lucrul închiriat sau arendat în stare bună, de vreme ce el poate dovedi contrariul, şi asemenea probă se poate face prin marturi şi presumţiuni, chiar dacă obiectul litigiului este mai mare de 150 lei, fiind vorba în specie de un fapt material, ear nu de un fapt juridic. (Veḑi *suprà*, p. 250). Cpr. Cas. fr. D. P. 97. 1. 421. Sirey, 97. 1. 327. C. Paris. D. P. 95. 2. 240. Laurent, XXV, 273. Guillouard, *Louage*, I, 245. F.-Herman, IV, art. 1731, No. 1. Duvergier, *Louage*, I, 443. Duranton, XVII, 101. Troplong, *Louage*, I, 340. Aubry et Rau, IV, § 367, p. 489. Thiry, IV, 28. T. Huc, X, 314. Marcadé, VI, art. 1730—1732, p. 468. Massé-Vergé, IV, § 702, p. 375, nota 23.—*Contrà*. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 927 (ed. a 2-a, 1900), care citează în acest din urmă sens o sentinţă a Trib. din Marseille, cu data de 7 dec. 1887. Veḑi şi Delvincourt, III, p. 194, nota 6 (ed. din 1834). Art. 1432. Controversă.

sale, de altă probă (art. 1202, *ab initio*). Ele se deosebesc însă în aceea că cele d'intâi *(juris et de jure)*, nu pot în principiŭ fi combătute, pe când cele de al doilea *(juris tantum)* pot fi resturnate prin dovada contrară.

Casurile în care dovada contrară nu este admisă.

In regulă generală, presumția legală admite deci dovada contrară. Asemenea dovadă nu este însă în principiŭ admisă în casurile următoare :

1⁰ Când legea, în puterea unei asemenea presumțiuni, anulează un act oare-care, fără a permite proba contrară, de exemplu, în casurile art. 812, 940, 941, etc. [1]);

2⁰ Când, în puterea unei asemenea presumțiuni, legea nu conferă o acțiune în justiție [2]) aceluia în favoarea căruia presumția este statornicită, fără a permite proba contrară (art. 1202).

Art. 163, 165 C. civ.

Astfel, în casurile art. 163 și 165 C. civ., legea presupune într'un mod absolut că căsătoria a fost confirmată și tăgăduește ori ce acțiune în justiție pentru a o ataca, fără a permite proba contrară.

Art. 295.

De asemenea, în casul art. 295 C. civ., legea presupune legitimitatea copilului a cărui titlu de naștere este conform posesiunei sale, și tăgăduește ori ce acțiune pentru contestarea stărei civile a copilului, sau mai bine dis conferă acestui din urmă o excepție peremtorie pentru respingerea acțiunei îndreptate contra lui, fără a permite dovada contrară.

Art. 1138.

Tot astfel, în caz de restituirea titlului creanței sub semnătură privată, făcută de creditor debitorului, legea presupune liberarea acestui din urmă și tăgăduește creditorului ori ce acțiune în justiție, fără a permite proba contrară

---

[1]) Este de observat că de câte ori legea anulează un act oarecare, întemeindu-se pe o presumție legală, ea nu permite dovada contrară. Cpr. Thiry, III, 173, p. 201. Baudry, II, 1283.

[2]) Legea nu tăgăduește nici o dată, propriu dis, acțiunea în justiție, ci conferă aceluia contra căruia acțiunea este îndreptată, dreptul de a o respinge prin o fine de neprimire, fără ca judecătorul să mai examineze fondul litigiului. Aceasta se întâmplă în materie de lucru judecat, în materie de prescripție, și atunci când titlul sub semnătură privată a fost de bună voe restituit de creditor debitorului (art. 1138, § 1). Cpr. Baudry, II, 1282. Mourlon, II, 1633. T. Huc, VIII, 243, *in fine*.

(art. 1138, § 1) [1]; pe când, în caz de restituirea titlului autentic (legea ḑice din inadvertență a copiei legalisate [2]), creditorul poate să dovedească că n'a înțeles să remită datoria, adecă proba contrară este admisă (art. 1238, § 2). Presumția, în acest din urmă caz, nu mai este deci *juris et de jure*, ci *juris tantum* [3].

In fine, în caz de prescripție, legea presupune dobêndirea proprietății sau liberarea debitorului; în asemenea caz, ea nu tăgăduește vechiului proprietar sau creditorului o acțiune în justiție, însă conferă aceluia care a prescris o excepție peremtorie pentru a respinge această acțiune, fără a permite dovada contrară (art. 1837 urm.) [4]. Prescripție.

Art. 1202, după ce arată casurile în care presumțiile sunt absolute sau *juris et de jure*, adaogă în partea sa finală: *afară de aceea ce se va ḑice în privința jurământului și mărturisirei ce ar face o parte în judecată*, cuvinte care se vêd eliminate în art. 1353 din Codul italian. Care este sensul acestor expresiuni? Eată explicația cea mai rațională. Cu toate că dovada contrară nu este admisă contra presumțiilor absolute sau *juris et de jure*, ele însă pot fi combătute prin mărturisire și jurământul decisoriu, de câte ori, bine înțeles, este vorba de o materie care nu interesează ordinea publică, ci numai interesul privat al părților, pentru că mărturisirea și jurământul nu sunt admisibile de cât în aceste din urmă casuri. Va să ḑică, mărturisirea făcută de acela care are în favoarea sa o presumție legală, sau refusul lui de a presta jurământul deferit de cea-laltă parte (art. 1211), vor resturna presumția legală, chiar dacă ea ar fi absolută, destul este ca să nu fie din acele care interesează ordinea publică, precum este autoritatea lucrului judecat. Această soluție este juridică, pentru că, în materie de obligațiuni, presumțiile legale sunt niște mijloace pe care legea le conferă, ear nu le impune uneia din părți. Prin urmare, partea care are în folosul sêu o presumție legală, poate fie prin mărturisirea Mărturisire și jurământ.

[1]) Veḑi t. VI a lucr. noastre, p. 707, text, și nota 2.
[2]) Veḑi t. VI, p. 712.
[3]) Veḑi t. VI, p. 713, 714, text și note.
[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 343. Thiry, III, 173, p. 201. Baudry, II, 1283. Mourlon, II, 1633, 1634.—Titlul prescris nu poate servi nici ca început de dovadă. Veḑi *suprà*, p. 272, nota 1.

sa, fie prin refusul jurământului deferit de cea-laltă parte, să recunoască că, în casul concret, presumția legală este inexactă [1]).

Astfel, presumția de liberare, care resultă din restituirea voluntară a actului sub semnătură privată, făcută de creditor debitorului (art. 1138, § 1), nu împiedică pe creditor de a întreba pe debitor, sau de a'i deferi jurământul decisoriu asupra punctului de a se ști dacă i-a fost cu adevĕrat făcută cu intențiunea de a'l libera [2]).

Art. 1906. De asemenea, acela căruia se opune o prescripție scurtă, întemeiată pe o presumție de plată, poate să combată această prescripție prin deferirea jurământului (art. 1906) [3]).

Afară însă de acest caz excepțional, în care prescripția se întemeiază exlusiv pe o presumție de plată, ea nu poate fi combătută prin deferirea jurământului, spre a dovedi că datoria a fost achitată [4]).

Presumții stabilite într'un interes public. Remâne însă bine înțĕles că presumțiile de care vorbim nu pot fi combătute prin mărturisire sau jurământ, după cum am spus-o mai sus, de cât atunci când sunt exclusiv statornicite în interesul părței care le invoacă. Presumțiile legale stabilite într'un interes general și de ordine publică, precum este presumția relativă la gestațiunea femeei (art. 286, 288, 289), sau acea care resultă din autorita-

---

[1]) Cpr. Thiry, III, 173. T. Huc, VIII, 343. Baudry, II, 1283. Laurent, XIX, 621. Demolombe, XXX, 277, 600. Mourlon, II, 1635. Marcadé, V, art. 1352, No. 3. Pand. fr., *Délation de serment*, 137 urm. Demante et Colmet de Santerre, V. 329 bis I. Vigié, II, 1640. Aubry et Rau, VIII, § 750, p. 164, text și nota 11. Bonnier, 846. Larombière, V, art. 1352, No. 9 urm. Arntz, III, 402. Planiol, II, 52. Cas. fr. D. P. 75. 1. 117. Sirey, 75. 1. 244. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 819, text și note.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 323, p. 249 și VIII, § 750, pag. 164, 165. Laurent, XVIII, 363 și XX, 246. Demolombe, XXVIII, 424. T. Huc, VIII, 343, 359. Vedi și t. VI a lucr. noastre, p. 707, nota 2.

[3]) Aubry et Rau, VIII, § 750, p. 165. Vedi *infrà*, explic. art. 1906.

[4]) Aubry et Rau, *loco suprà cit.* și § 753, p. 187. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2595. Pand fr., *Délation de serment*, 121 urm. Laurent, XX, 246. Marcadé, art. 1538 urm. No. 1, p. 229. Demante et Colmet de Santerre, V, 337 bis VII. Vedi și *infrà*, explic. art. 1208.

tea lucrului judecat (art. 1201), nu pot fi combătute nici prin mărturisire, nici prin jurământ, nici prin alte dovedi [1]).

Presumţiile de comunitate a zidurilor (art. 590), a şanţurilor (art. 602) şi a gardurilor (art. 606), care despart două proprietăţi vecine, nu pot fi combătute de cât prin proba scrisă, prin semne de necomunitate sau prin prescripţie [2]). Art. 590, 602, 606.

Cât pentru presumţiile simple sau *juris tantum*, ele pot în ori-ce caz fi combătute prin ori-ce probă contrară, şi chiar prin simple presumţiuni de fapt [3]). Presumţii simple. Controversa.

Despre presumţiile care nu sunt stabilite de lege (presumţiile omului) lasate la luminele şi înţelepciunea magistratului [4]).

Art. 1203.—Presumţiunile, care nu sunt stabilite de lege, sunt lasate la luminele şi înţelepciunea magistratului; magistratul nu trebue să se pronunţe de cât întemeindu-se pe presumţiuni care să aibă o greutate şi puterea de a naşte probabilitate; presumţiunile nu sunt permise magistratului de cât numai în casurile când este permisă şi dovada prin marturi, *afară numai dacă un act nu este atacat că s'a făcut prin fraudă, dol sau violenţă* [5]). (Art. 956, 960, 1191 urm., 1197, 1198 C. civ. Art. 46 C. com. Art. 1353 C. fr.).

---

[1]) Mourlon, II, 1635. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2595. Baudry, II, 1283, 1314. Thiry, III, 173, *in fine*. T. Huc, VIII, 343, 359. Marcadé, V, art. 1352, No. 3 şi art. 1358 urm., No. 1. Demolombe, XXX, 277, 278 şj 600. Laurent, XIX, 623 şi XX, 246, 247. Demante, V, 329 bis 1. Pand. fr., *Délation de serment*, 119. Glasson, *Précis th. et pratique de procéd. civile* (Paris, Pichon, 1902), I, p. 524. Vedi şi *suprà*, p. 311, text şi nota 2.

[2]) Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 304, § 271, *in fine* (p. 485, § 696 din ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 750, *in fine*, p. 166 şi II, § 222, p. 600, 617 şi 621, text şi nota 85 (ed. a 5-a). Dalloz, *Nouv. Code civil annoté* (Paris, 1900), I, art. 653, p. 1109, No. 50 urm. Cpr. C. Angers. Sirey, 35. 2. 244. Vedi şi t. III a lucr. noastre, p. 60, 61, 82, şi 86.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, consid. de la p. 277. Marcadé, V, art. 1352, No. 4, p. 212 urm. Demolombe, XXX, 267, 268. Larombière, V, art. 1352, No. 8. — *Contrà* (în privinţa presumţiilor de fapt), Toullier D., V, partea II, 63.

[4]) Cpr. Pothier, II, 848, 849.

[5]) Cuvintele subliniate, care sfârşesc textul, luate *ad litteram*, ar avea aerul de a spune că, în caz de fraudă, dol sau violenţă, marturii nu sunt admişi, pe când presumţiile sunt admise, ceea ce ar fi inexact, pentru că, în asemenea casuri,

Afară de presumțiile *legale*, despre care am vorbit mai sus, art. 1203 autorisă pe judecător a trage el însuș din oare-care fapte cunoscute, consecințe care 'l conduc la dovedirea faptului necunoscut. Aceste consecințe, pe care magistratul, în casurile permise de lege, le trage din faptele cunoscute pentru a deduce descoperirea faptelor contestate, se numesc presumțiuni *de fapt*, *umane* sau ale omului *(præsumtio facti seu hominis)*, prin opositie la acele *de drept sau legale (præsumtio juris)* [1]).

Judecătorul nu poate recurge la aceste presumțiuni de cât în două casuri:

Casurile în care judecătorul poate recurge la presumțiile de fapt sau ale omului.

1⁰ Când proba testimonială este admisibilă [2]), adecă când obligația nu întrece suma de 150 lei vechi (art. 1191), când există un început de dovadă scrisă (art. 1197 [3]), sau în fine, când creditorul a fost în imposibilitatea materială sau cel puțin morală de a'și procura o dovadă scrisă, sau când el a perdut, din o causă de forță majoră neprevădută, titlul ce'i servea de dovadă scrisă (art. 1198) [4]).

Astfel, de câte ori există un act scris, nici o presum-

---

marturii sunt tot-deauna admisibili, în baza art. 1198, fiind că persoana care a fost victima fraudei, dolului sau violenței a fost în imposibilitate de a'și procura o dovadă scrisă. Vedi *suprà*, p. 266 și Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 359. De aceea, art. 1354 din Codul italian a eliminat aceste cuvinte, și toți autorii dic că ele sunt lipsite de sens. Cpr. Thiry, III, 174. T. Huc, VIII, 344. Baudry, II, 1293. Marcadé, V, art. 1353, No. 2. Mourlon, II, 1636. Demolombe, XXX, 185, 242. Bonnier, 815. Laurent, XIX, 633. Larombière, V, art. 1353, No. 3 urm. Acollas, II, p. 963. Fuzier-Herman, III, art. 1353, No. 42 urm. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, I, 419, p. 526, nota 1.

[1]) Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 133, nota 10. Pothier, II, 848.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, consid. de la p. 597. Bulet. S-a I, 1888, p. 101 și 952. Bulet. S-a 1, 1887, p. 402. Bulet. S-a 1, 1883, p. 1167. Bulet. 1881, p. 26 și 204.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 436. C. București *Dreptul* din 1890, No. 41. Cas. fr. D. P. 93. 1. 285. D. P. 94. 1. 371. Laurent, XIX, 630. T. Huc, VIII, 344.—Începutul de probă scrisă nu poate fi stabilit pentru prima oară înaintea Curței de casație. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1888, p. 104.

[4]) Cas. rom. și Trib. Ilfov. Bulet. S-a 1, 1881, p. 225. *Dreptul* din 1893, No. 71. Laurent, XIX, 631.

ţie nu poate fi primită contra sau peste conţinutul lui [1]).

Această regulă, care nu se aplică de cât în materie civilă[2]), este foarte înţeleaptă, căci dacă judecătorul s'ar fi putut, în toate casurile, convinge din simple presumţiuni, părţile n'ar mai fi încheiat acte scrise, şi regula care restrînge dovada testimonială ar fi rămas o literă moartă.

2° Presumţiile omului constituind o probă nesigură şi făcînd să nască mai mult o probabilitate de cât o certitudine, judecătorul nu poate să recurgă la ele de cât atunci cînd au o greutate şi o putere de natură a face să nască probabilitatea [3]). Textul francez, mai exact în această privinţă, dice că presumţiile pe care se întemeiază judecătorul, în casurile în care ele sunt permise, trebue să fie *grave*, *precise* şi *concordante* [4]); *grave*, adecă de natură a face impresie asupra spiritului şi a determina convingerea; *precise*, adecă în relaţie directă cu faptul contestat; *concordante*, adecă să nu se contradică între ele, cînd sunt mai multe.

O singură presumţie ajunge însă, după cum ajunge şi un singur martur, căci, după cum am vĕdut *suprà*, p. 243, dreptul modern a respins regula de altă dată *testis unus, testis nullus* [5]). Judecătorul este liber de a trage presum- Judecătorul se poate convinge din o singură presumţie. Controversă.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 24. Bulet. 1888, p. 952.

[2]) In materie comercială, proba testimonială fiind admisibilă după apreciarea judecătorului (art. 46 C. com.), se înţelege că şi presumţiile de fapt sunt admisibile fără nici o restricţie. Cpr. Bonnier, 816. Fuzier-Herman, III, art. 1353, No. 31 urm. T. Huc, VIII, 345. Demolombe, XXIX, 710. Larombière, V, art. 1337, No. 22. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 83. Cas. fr. D. P. 94. 1. 168. D. P. 96. 1. 301. Cas. rom. Bulet. S-a, II, 1885, p. 867. Bulet. S-a II, 1892, p. 1012. Vedi şi *suprà*, p. 269. Admit. predumţiilor în materie comercială. Controversă.

[3]) Cpr. C. Focşani. *Dreptul* din 1886, No. 50. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1885, p. 868.—O presumţie vagă şi fără nici o precisie n'ar fi de natură a forma convingerea judecătorului. C. Bourges. Sirey, 1901. 2. 39.

[4]) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1901, No. 40, p. 319.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 344. Baudry, II, 1293. Larombière, V, art. 1353, No. 8. Demolombe, XXX. 245. Bonnier, 817. Marcadé, V, art. 1353, No. 1. Aubry et Rau, VIII, § 766, p. 359, text şi nota 6. Laurent, XIX, 636. Trib. Ilfov. *C. judiciar* din 1900, No. 35.—*Contrà*. Toullier D., V, partea II, 20 urm. Bédarride, *Du dol et de la fraude*, I, 258. Vedi şi t. V a Coment. noastre, p. 81.

țiile de fapt lasate la luminele și înțelepciunea sa, de câte ori ele sunt admise de lege, ori de unde el ar crede de cuviință.

Așa, de exemplu, într'un proces civil, el poate să tragă presumțiuni dintr'o procedură criminală [1]).

S'a decis de asemenea că presumțiile menite a convinge pe magistrat pot fi trase din o cercetare nulă în privința formelor [2]), dintr'o hotărîre de absolvire, puțin importă dacă actele de instrucție la care acea hotărîre se referă ar fi nule sau neregulate [3]), destul este ca el să arăte în motivele hotărîrei sale că 'și-a format convingerea din aceste indicii.

Presumțiile de fapt fiind lasate la lumina și înțelepciunea magistratului [4]), chestiunea de a se ști dacă ele sunt grave, precise și concordante, este o chestie de fapt care scapă de controlul Casației [5]), și decisia de fond numai atunci ar cădea sub controlul Curței supreme când presumțiile ar fi fost admise în casurile în care proba testimonială nu este admisibilă; căci atunci s'ar fi violat art. 1203 C. civ. [6]).

Acest mijloc n'ar putea însă fi propus de-adreptul în casație, fără a fi fost invocat înaintea instanțelor de fond [7]).

Cu cât judecătorul va fi mai serios și mai pătruns de datoria sa, cu atât el va cumpăni greutatea presumțiunilor, și nu le va admite de cât atunci când vor fi de natură a'i forma convingerea. *Tant vaut le juge, tant vaut l'induction du juge*, dice Acollas, și acest autor adaogă [8]): „De doe-deci de ani de când profesez dreptul și privesc succedându-se generațiile care populează parchetele, tribu-

[1]) Cas. fr. D. P. 94. 1. 351. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, consid. de la p. 714. T. Huc, VIII, 345.

[2]) Cas. fr. D. P. 90. 1. 135. Sirey, 91. 1. 301. Baudry, II, 1293.

[3]) Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 22. Bulet. S-a II, 1898, p. 153.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, ultimul considerent de la p. 597. Bulet. S-a 1, 1894, p. 546.—Presumțiile de fapt fiind lasate la lumina și înțelepciunea magistratului, se înțelege că ele nu i se pot impune. Cpr. Cas. rom. Bulet S-a 1, 1876, ultim considerent, p. 29. Bulet. S-a 1, 1883, p. 289.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 436. Bulet. 1886, p. 299. Bulet. 1890, p. 1343. Cas. fr. D. P. 94. 1. 351. D. P. 1900. 1. 264. Baudry, II, 1293.

[6]) Baudry, *loco suprà cit.* Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 1345.

[7]) Curtea de casație a decis însă contrariul. V. Bulet. S-a 1, 1888, p. 101.

[8]) *Manuel de droit civil* (*Comment. philosophique et critique du Code Napoléon*), II, p. 963, nota 2, ed. din 1874.

nalele și barourile, am observat că mulți din magistrații noștri se recrutează în genere printre tinerii cei mai lipsiți de capacitate și de știință". Am reprodus anume aceste rênduri, pentru că ele s'ar părea, cel puțin pentru unele din numirile făcute de Miniștrii noștrii, a fi fost scrise pentru țara românească.

SECȚIUNEA IV

Despre mărturisirea unei părți.

Art. 1200 face să figureze mărturisirea printre presumțiile legale, însă am observat că aceasta este o eroare și o inadvertență a legiuitorului, criticată de toți autorii [1]). Mărturisirea uneia din părți, se înțelege voluntară și lipsită de ori ce viciŭ de consimțĕmênt [2]), este în adevĕr, o probă, după cum o proclamă art. 1170, și încă o probă prin excelență. *Confessio omnium probationum maxima est*, ḑice un vechiŭ autor (Menochius) [3]).

De aceea legiuitorul se ocupă despre ea într'o secție a parte, după cum se ocupă despre proba scrisă, despre proba testimonială și despre cele-lalte probe.

Definiția și împărțirea mărturisirei.

Există mărturisire (*confessio*), după cum se exprimă legile romane [4]) și art. 1260 din Codul nostru civil, de câte ori una din părți, capabilă de a dispune de dreptul sĕu, recunoaște fie prin sine, fie prin un mandatar special

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 310, text și nota 2.

[2]) „Mărturisirea trebue să fie voluntară, ḑice art. 1575 din Codul civil otoman, promulgat la 1876. Ea este nulă dacă este smulsă prin violență". Vedi *Ann. de législ. étrangère*, anul 1876, p. 679. Art. 1575 C. civ. otoman.

[3]) „*La confessione della parte e sempre considerata come la regina delle prove*", ḑice un autor italian, Ricci, *Delle prove* 233, p. 411. Vedi și Glasson, *Précis th. et pratique de Pr. civ.* (Paris, Pichon, 1902), I, p. 523.

[4]) Cpr. L. 25, § 4, Dig., *De probationibus*, 22, 3; L. 13, Cod., *De non numerata pecunia*, 4, 30, etc. De aceea Pothier (II 830) întrebuințeaza cuvêntul *confession* (de la *confiteri*, a mărturisi).

(art. 1206, 1536, § 2), de adevarate faptele alegate contra ei de adeversarul sĕu [1]).

Mărturisirea nu poate să se refere decât la o chestie de fapt.

Pentru a constitui o mărturisire, alegația părței trebue deci să se refere la un fapt, ear nu la un punct sau la o regulă de drept; căci nu aparține părților de a fixa dreptul într'un sens sau în altul, această misiune fiind încredințată numai judecătorului [2]).

Mărturisirea fiind o declarație, de aici resultă că tăcerea păstrată de una din părți asupra faptului pretins de cea-laltă parte, nu constitue în genere o mărturisire [3]).

Art. 234 Pr. civ.

Cu toate acestea, refusul părței de a respunde când este chemată de adversarul sĕu la interogator, sau nevenirea ei la ziua hotărîtă, fără o causă bine-cuvêntată, *dă facultatea* judecătorilor de a considera aceste împrejurări ca o mărturisire complectă în favoarea aceluia care a propus interogatorul, sau cel puțin ca un început de probă de natură a fi complectat prin alte dovedi (marturi, presumțiuni sau jurămênt supletoriu) (art. 234 Pr. civ.) [4]).

Art. 2408 C. portughez.

[1]) Art. 2408 din Codul portughez de la 1867 definește mărturisirea: „Recunoașterea expresă făcută de una din părți a dreptului părței adverse, sau a adevĕrului faptului susținut de aceasta din urmă". Cpr. și art. 1572 din Codul civil otoman, promulgat la 9 *djemazziul ewel* (1 iulie 1876).

[2]) Pothier, II, 830. Baudry, II, 1295. Thiry, III, 175. Planiol, II, 26, text și nota 3. Bonnier, 347. Répert. Sirey, *Aveu*, 11. Ricci, *Delle prove*, 233. T. Huc, VIII, 346. Larombière, V, art. 1354 urm., No. 2. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 167. Laurent, XX, 156. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 270, p. 299 (ed. 1-a); p. 479, nota 7 din ed. a 2-a. Marcadé, V, art. 1354 urm., No. 2, și toți autorii. Trib. Quimperlé. D. P. 79. 1. 459. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, consid. de la p. 250. Vedi și art. 288 (261 vechiŭ) din Pr. civ. germană.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1875, p. 274. Bulet. 1882, p. 936. Laurent, XX, 157. Rauter, *Pr. civ.*, 221. Répert. Sirey, *Aveu*, 14. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 480, text și nota 16 (ed. a 2-a). Demolombe, XXX, 455 urm. Baudry, II, 1295. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 188. „*Qui tacet, non utique fatetur*". L. 142, Dig., *De diversis regulis juris antiqui*, 50, 17.

Dreptul părței de a respunde la interogator în apel.

[4]) Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1900, No. 9.—In ori ce caz, partea care a lipsit de la interogator la prima instanță, poate să ceară a respunde în apel, și aceasta fără a dovedi causa absenței sale, pentru că apelul fiind devolutiv, se poate repeta înaintea judecătorilor superiori probele de la prima instanță. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1880, p. 204. Bulet. 1884, p. 204. Bulet. S-a II, 1896, p. 1249.—S'a decis însă

De câte ori o parte se referă la mărturisirea celeilalte părți, instanța de fond este deci datoare să arăte dacă o asemenea mărturisire produce vre un efect, dacă ea poate servi ca o presumție sau un început de probă, de natură a fi complectată cu alte dovedi; căci procedând altfel, judecătorii de fond ar da o hotărîre nemotivată, și prin urmare, casabilă [1]).

Revenirea asupra încheierei prin care se admite interogatorul.

Judecata putênd refusa încă de la început cererea de chemare la interogator, poate și să revie asupra încheierei prin care a admis interogatorul, când din împrejurări se convinge că este făcută în scop de străgănire și de șicană [2]).

Declarația trebue să fi fost făcută în mod serios.

Ori ce declarație de fapt nu constitue o mărturisire. Pentru ca să existe mărturisire în sensul legei, trebue ca declarația să fi fost făcută în mod serios cu intenția de a scuti, pe persoana, în folosul căreia ea are loc, de dovada faptului recunoscut. Pentru a se opune cui-va o mărturisire extra-judiciară, dice Curtea din București, trebue ca ea să fi fost făcută de parte știind că acea mărturisire are să fie invocată ca probă în contra-i [3]).

Astfel, nu se poate considera ca o mărturise declarația făcută de o parte în sprijinirea cererei sau excepțiunei sale. Asemenea declarație constitue un mijloc de aparare,

---

și contrariul, adecă că partea care n'a venit la prima instanță, trebue să justifice în apel causa nepresentărei sale, și în asemenea caz, certificatul de boală emanat de la un medic din străinătate este admisibil ca probă, de și acel medic n'ar putea fi chemat ca martur spre a confirma certificatul dat de dênsul. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 85. Cpr. și Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 8.

Casul în care partea chemată la interogator ar fi încetat din viață înaintea judecărei apelului.

Dacă partea, care a lipsit de la interogator la prima instanță, a încetat din viață înaintea judecărei apelului, moștenitorii sĕi sunt în drept a cere să dovedească că autorul lor a lipsit de la prima instanță avênd o causă bine-cuvêntată și că interogatorul ce i se propusese de adversar era deprisos și nepertinent în causă. Cas. rom. Bulet. 1895, p. 1325.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1899, p. 1359 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre).

[2]) Cpr. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 42.

[3]) Vedi *Dreptul* din 1887, No. 29. Thiry, III, 180. Baudry, II, 1295. Marcadé, V, art. 1354, No. 2. Larombière, V, art. 1354, No. 3. Aubry, et Rau, VIII, § 751, p. 167. Demolombe, XXX, 448, 450. T. Huc, VIII, 346. Laurent, XX, 158. Bonnier, 347, 353, și toți autorii. Cpr. și C. Paris. D. P. 67. 2. 210.

care, prin însuș natura sa, exclude din partea aceluia ce a făcut-o voința de a fi invocată contra sa.

Act unilateral. Art. 288 Pr. germ. 1580 C. civ. otoman.

Mărturisirea fiind un act unilateral, nu cere, pentru a avea ființă, de cât voința din partea aceluia de la care ea emană. Prin urmare, nu se cere nici o acceptare din partea aceluia în folosul căruia mărturisirea este făcută [1]). „Pentru ca mărturisirea judiciară să'și producă efectele sale, nu este necesar ca ea să fie acceptată", ḑice art. 288 (261 vechiŭ) din proced. germană [2]). Tot astfel se exprimă și art. 1580 din Codul civil otoman de la 1876.

Mărturisire expresă și tacită.

In regulă generală, mărturisirea este *expresă*, afară de casul prevĕḑut de art. 234 Pr. civ., despre care am vorbit mai sus, în care ea poate să fie *tacită*.

Mărturisire extra-jud. și judiciară.

Mărturisirea este extra-judiciară (făcută înaintea începerei judecății) și judiciară (făcută în cursul judecății).

Art. 1204.—Se poate opune unei părți mărturisirea ce a făcut sau înaintea începerei judecății, sau în cursul judecății. (Art. 1170, 1200, § 3, 1205 urm. C. civ. Art. 227 urm., 350 Pr. civ. Art. 1354 C. fr.).

Mărturisirea extra-judiciară, este acea făcută afară de presența judecătorului (*extra judicium*) [3]), ear mărturisirea judiciară, este acea făcută înaintea judecătorului, în cursul judecății, de însuș partea prigonitoare sau de un împuternicit special al ei (art. 1206, § 1).

Despre mărturisirea extra-judiciară.

Art. 1205.—Mărturisirea extra-judiciară verbală nu poate servi de dovadă când obiectul conveńțiunei nu poate fi dovedit prin marturi. (Art. 1191 urm., 1197, 1198 C. civ. Art. 1355 C. fr.).

Mărturisirea extra-judiciară, pe care am definit-o mai sus, poate să fie verbală sau scrisă: verbală, când ea resultă din o simplă declarație orală, făcută de exemplu în-

[1]) Baudry, II, 1295, 1303. Arntz, III, 422. Fuzier-Herman, III, art. 1354, No. 30. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2586. Marcadé, V, art. 1354 urm., No. 2. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 300, nota 20 (ed. 1); p. 481, nota 20 (ed. a 2-a). Laurent, XX, 168. Demolombe, XXX, 536. Demante, V, 335 bis I. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 172. T. Huc, VIII, 351. — Vedi însă Bonnier, 354. Vedi și *infrà*, p. 343.

[2]) „*Zur Wirksamkeit des gerichtlichen Geständnisses ist dessen Annahme nicht erforderlich*".

[3]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 834.

tr'o conversaţie; scrisă, când ea este făcută într'o scrisoare, într'un testament, etc. [1]), sau într'un act de recunoaştere încheiat anume în acest scop [2]).

Legea nu vorbeşte de mărturisirea scrisă, pentru că ea intră în regula generală, adecă trebue, spre a face dovadă, să fie făcută cu observarea formelor actelor autentice sau sub semnătură privată [3]). Mărturisire extra-judiciară scrisă.

Cât pentru mărturisirea extra-judiciară verbală, ea neputându-se dovedi de cât prin proba testimonială, se înţelege că nu va putea servi de dovadă de cât atunci când însuş obiectul convenţiunei va putea fi stabilit prin marturi [4]), adecă, când fiind vorba de o afacere civilă [5]), obiectul litigiului n'ar întrece suma de 150 lei vechi, sau când ar exista un început de probă scrisă, ori părţile ar fi fost Mărturisire extra-judiciară verbală.

---

[1]) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1890, No. 68.

[2]) Mărturisirea făcută de o parte şi consemnată într'un proces-verbal încheiat de un portărel, este o mărturisire extra-judiciară şi nu face nici o credinţă, dacă obiectul litigiului nu poate fi dovedit prin marturi. Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1885, No. 36. Proces-verbal încheiat de un portărel.

O mărturisire extra-judiciară consemnată într-o hotărîre străină poate fi invocată în România, fără ca hotărîreă străină să fi fost declarată executorie de judecătorii români (art. 374 Pr. civ.), pentru că, în specie, nu se aduce hotărîrea la îndeplinire, ci se învoacă numai existenţa unui fapt constatat printr'ênsa. Cas. austr. (Viena). *J. Clunet*, anul 1900, p. 178. Veţi monografia noastră din *Revista de drept şi sociologie*, anul IV (1901—1902), No. 1. Mărturisire consemnată într'o hotărîre străină. Art. 374 Pr. civ.

[3]) Cpr. Répert. Sirey, *Aveu*, 361. Laurent, XX, 217. Demante, V, 331. Larombière, V, art. 1355, No. 2.—Mărturisirea extra-judiciară scrisă făcută de autor este oposabilă moştenitorilor sëi. Cpr. C. Galatz. *Dreptul* din 1898, No. 5.—„Mărturisirea scrisă *(icrar bil kitabet)*, ţice art. 1606 din Codul civil otoman de la 1876, produce aceleaşi efecte ca şi mărturisirea verbală"; şi art. 1607 din acelaş Cod adaogă: „Mărturisirea pe care cine-va pune s'o scrie altul, produce legalmente acelaş efect ca şi o mărturisire directă". V. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1876, p. 689. Codul civil otoman din 1876. Art. 1606, 1607.

[4]) Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 58. Répert. Sirey, *Aveu*, 363 urm.—Această mărturisire nu poate fi invocată pentru prima oară în casaţie, dacă n'a fost propusă ca mijloc de dovadă înaintea instanţelor de fond. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 37 şi Bulet. S-a 1, anul 1897, p. 341.

[5]) In materie comercială, proba testimonială fiind admisibilă fără nici o restricţie (art. 46 C. com.), se înţelege că, în asemenea materie, şi mărturisirea verbală va putea fi stabilită prin marturi. Cpr. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2590. Materie comercială.

în imposibilitate de a'şi procura o dovadă scrisă, sau în fine, când creditorul ar fi perdut, prin un caz de forţă majoră neprevĕdut, titlul creanţei sale (art. 1191, 1197, 1198).

Astfel, dacă m'am împrumutat de la d-ta cu 1000 de lei, fără a'ţi da la mână un act scris, şi înaintea începerei judecăţei, sau chiar în cursul ei, însă afară de presenţa judecătorului, aş fi mărturisit existenţa acestei datorii, nu vei putea să dovedeşti această mărturisire prin marturi, dacă nu te găseşti în unul din casurile excepţionale prevĕdute de lege (art. 1197, 1198), pentru că aceasta ar însemna a dovedi însuş existenţa datoriei, ceea ce ar fi contrar art. 1191.

Efectele mărturisirei extra-judiciare. Controversă.

Legea păstrează tăcerea în privinţa efectelor mărturisirei extra-judiciare, în privinţa puterei sale probatorie şi a indivisibilităţei sale, nevorbind de cât de modul ei de dovedire. Aceasta provine din împrejurarea că asemenea mărturisire este a rare-ori atât de complectă şi de precisă pre cât este mărturisirea judiciară. Din această tăcere a legei s'a conchis că ea a voit să dea judecătorului o mare latitudine pentru a aprecia caracterul şi efectele judiciare ale acestei mărturisiri, apreciare care fiind suverană, scapă de controlul casaţiei.

Din acest principiu, majoritatea autorilor trag următoarele consecinţe:

1° Judecătorul ar fi liber, după împrejurări, de a admite sau de a respinge dovada care resultă din mărturisirea extra-judiciară;

2° Judecătorul ar fi liber de a nu se conforma regulei indivisibilităţei mărturisirei (art. 1206, § 2), şi decisia sa n'ar putea, în această privinţă, fi censurată de Curtea de casaţie;

3° In fine, judecătorul ar putea admite retractarea mărturisirei extra-judiciare, independent de o eroare de fapt [1]). Cu alte cuvinte, apreciarea puterei probatorie a mărturisirei extra-judiciare ar fi, din toate punctele de vede-

[1]) Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1887, No. 29. Thiry, III, 180. Baudry, II, 1304. Duranton, XIII, 540. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 180, text şi nota 42. Demante, V, 332 bis III. Mourlon, II, 1645. Demolombe, XXX, 548 urm., 554. Vigié, II, 1668. Fuzier-Herman, III, art. 1355, No. 2 urm.

re, lasată la apreciarea tribunalelor, și regulele mărturisirei judiciare nu i-ar fi de loc aplicabile [1]).

„Determinarea efectului unei mărturisiri verbale extra-judiciare este lasată la înțelepciunea judecătorului, ține art. 1965 din Codul civil neerlandez“ [2]). Art. 1965 C. neerlandez.

In aceste condițiuni, mărturisirea extra-judiciară n'ar mai fi un mijloc de probă, ci o simplă presumție lasată la luminele și înțelepciunea magistratului, după cum se exprimă art. 1203, ceea ce este contrar legei. Judecătorii au, fără nici o îndoeală, o putere discreționară pentru a aprecia caracterul mai mult sau mai puțin serios al mărturisirei extra-judiciare; însă de câte ori ei se vor găsi în fața unei mărturisiri serioase, fie judiciară, fie extra-judiciară, asemenea mărturisire va face deplină credință și nu va putea fi nici divisată, nici revocată, dacă ea nu este resultatul sau consecința unei erori de fapt (art. 1206, § 2) [3]).

Despre mărturisirea judiciară.

Art. 1206, § 1.—Mărturisirea judiciară se poate face înaintea judecătorului de însuș parteă prigonitoare, sau de un împuternicit special al ei spre a face mărturisirea. (Art. 1536 C. civ. Art. 233 Pr. civ. Art. 1356, § 1 C. fr.).

Mărturisirea judiciară este acea făcută înaintea judecătorului de însuș partea prigonitoare, sau de un împuternicit special al ei.

Mărturisirea se face înaintea judecătorului, prin urmare, și înaintea arbitrilor (art. 350 Pr. civ.) [4]), prin viu

---

Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 281, p. 335 (ed. 1); p. 517, § 720 din ed. a 2-a. Répert. Sirey, *Aveu*, 379 urm. Pand. fr. *eod. v°*, 435 urm. Marcadé, V, art. 1354—1356, No. 3. Bonnier, 359 urm. Arntz, III, 431. Larombière, V, art. 1355, No. 6 și art. 1356, No. 23 și 31.

[1]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 244.

[2]) „*In het geval bij het slot van het vorige artikel voorzien, blijft het aan des regeters oordeel overgelaten welke kracht elan eene mondelinge bekentenis, buiten regten gedaan, moet worden toegekend*“. Tot cam astfel se exprimă art. 2416 din Codul portughez din 1867 și art. 1239 din Codul spaniol de la 1889. Cod. neerlandez, portughez și spaniol.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 347. Planiol, II, 34. Laurent, XX, 218 urm. Merlin, *Quest.* § § 3 și 4, tit. II, p. 511 urm. (ed. a 4-a din 1827). Massé, *Dr. comm.*, IV, 2593.

[4]) Cpr. Pand. fr., *Aveu*, 129. Laurent, XX, 161. Baudry, II,

graiŭ, în mod spontaneu, sau într'un interogator propus de cealaltă parte (art. 227 urm. Pr. civ.), sau înscris într'un act de procedură.

Deosebire între dreptul roman și dreptul actual.

La Romani, mărturisirea judiciară, pentru a'și produce efectele sale, trebuea să fie făcută în presența părței adverse sau a unui împuternicit al ei [1]; căci, după cum o parte nu poate fi condamnată în lipsa adversarului seŭ [2], tot astfel și mărturisirea, care era asimilată lucrului judecat, nu putea să'și producă efectele sale, dacă era făcută în lipsa adversarului (*absente adversario*).

Astăḑi însă, mărturisirea făcută în instanță, în lipsa adversarului, ar produce toate efectele sale, dacă judecata a luat act de dênsa [3].

Judecăt. trebue să fie competent din causa materiei.

Ea trebue să fie făcută în însuș procesul în care se invoacă ca probă [4] și înaintea unui judecător competent din causa materiei [5].

1296. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 169. Ricci, *Delle prove*, 236. Cas. fr. Sirey, 51. 1. 61.

[1]) L. 6, § 3, Dig., *De confessis*, 42, 2.

[2]) „*Judicatum tantum inter præsentes tenet*". L. 47, Pr., Dig., *De re judicata*, 42, 1.

[3]) Cpr. Duranton, XIII, 564.

Efectele mărturisirei făcută într'un proces și invocată în altul. Controversă.

[4]) Mărturisirea făcută într'un proces și invocată într' un alt proces, nu poate produce de cât efectele unei mărturisiri extra-judiciare. Cas. fr. Sirey, 89. 1. 118. D. P. 90. 1. 125. Sirey, 93. 1. 244. D. P. 93. 1. 82. Baudry, II, 1296. T. Huc, VIII, 348. Demolombe, XXX, 498. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 168, text și nota 7. Larombière, V, art. 1356, No. 5. Demante, V, 333 bis II. Fuzier-Herman, III, art. 1356, No. 16 urm. Duranton, XIII, 552. Planiol, II, 30.—*Contrà*. Marcadé, V, art. 1354—1356, No. 2, p. 220. Laurent, XX, 164. Bonnier, 350. Massé-Vergé, III, § 605, p. 536, nota 2. Cas. fr. D. P. 72. 1. 137. Sirey, 68. 1. 409. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1884, p. 930. Trib. Covurlui. *C. judiciar* din 1897, No. 41. Veḑi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, v° *Aveu*, 139 urm.

Art. 532 Pr. civ. germană.

Mărturisirea făcută de către o parte în prima instanță poate însă fi invocată de cealalată parte în apel. Art. 532 (494 vechiŭ) din procedura civilă germană este formal în această privință: „*Das in erster Instanz abgelegte gerichtliche Geständniss behält seine Wirksamkeit auch für Berufungsinstanz*".

[5]) Cas. fr. D. P. 78. 1. 176. Sirey, 78. 1. 309. Sirey, 89. 1. 118. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 1096. Bulet. 1891, p. 1171. T. Huc, VIII, 348. Demolombe, XXX, 292. Larom-

Incompetența ratione personæ. Controversă.

Unii decid că chiar judecătorul incompetent *ratione personæ* n'ar putea să iea act despre o mărturisire făcută înaintea lui, fiind că el se dezvisează de afacere când se declară incompetent, și nu mai poate face nici un act de jurisdicțiune [1]).

Mărturisirea trebue să emane de la însuș partea prigonitoare, sau de la un împuternicit al ei, învestit cu un mandat special, pentru că ea este un act de dispoziție, și mandatarul general nu poate să facă de cât acte de administrație (art. 1536) [2]).

Mărturisirea trebue să emane de la însuș partea sau de la un mandatar special.

Mărturisirea făcută de prepus nu obligă deci pe comitent, dacă cel d'intâi n'a fost autorisat prin o procură specială a face asemenea mărturisire [3]).

Mărturisirea făcută de un prepus.

Astfel, mărturisirea unui advocat, făcută în instanță, nu leagă pe parte, dacă el nu avea un anume mandat pentru aceasta [4]), afară de casul când partea care ar fi fost față n'ar fi contrădis afirmarea advocatului [5]).

Mărturisirea făcută de un advocat.

---

bière, V, art. 1356, No. 4. Naquet, nota în Sirey 1889, 2, 146, colona 1, 2°. Massé-Vergé, III, § 605, p. 536, nota 2.—O mărturisire făcută înaintea unui judecător incompetent ar putea însă fi considerată ca o mărturisire extra-judiciară. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 418. Larombière, *loco cit.*, No. 5. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 168, text și nota 7.—Vedi însă Bonnier, 350, *in fine* și nota în Sirey, 68. 1. 409.

[1]) Cpr. Massé-Vergé, *loco suprà cit.*—*Contrà.* Duranton, XIII, 563.

[2]) Cpr. Bonnier, 351. Laurent, XX, 171. Demolombe, XXX, 472. Larombière, V, art. 1356, No. 9. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 479, nota 4 (ed. a 2-a). Ricci, *Delle prove*, 241. Répert. Sirey, *Aveu*, 34 urm. Cas. rom. S-a 1, Bulet. 1879, p. 764. Bulet. S-a 1, 1886, p. 518.

[3]) Ricci, *Delle prove*, 243, care citează în acest sens o decisie a Curței de casație din Roma, din 29 ianuar 1883. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1333.

[4]) Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 94. 1. 516. Pand. fr., *Aveu*, 73.—Prin aplicarea acestui principiu s'a decis că mărturisirea făcută de un advocat al Statului, care nu avea o anume împuternicire pentru aceasta, nu obligă pe Stat. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 763. Bulet. 1886, p. 517. *Dreptul* din 1886, No. 60.—*Contrà.* Cas. rom. S-a 1, decisia No. 226 din 1873 (nepublicată).

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 201. Bulet. S-a 1, 1897, p. 1062. *C. judiciar*, din 1897, No. 37. Cpr. Demolombe, XXX, 500. Bonnier, 351. Larombière, V, art. 1356, No. 9. Vedi art. 85 (81 vechiŭ) din procedura germană, care are

Art. 85 Pr. germ.

Persoanele care pot mărturisi în justiție.

Ori cine nu poate în mod valid să facă o mărturisire, pentru că printr'ênsa el poate să înstrăineze dreptul sĕu. Nu pot deci mărturisi în justiție de cât persoanele capabile de a dispune de drepturile lor [1]).

Minorii interdișii, etc.

Astfel, minorii, interdișii, acei puși sub un consiliu judiciar [2]) și femeile măritate neautorisate, n'au deci capacitatea de a face o mărturisire validă [3]).

---

următoarea cuprindere: „Actele de procedură făcute de un mandatar obligă pe parte, ca și cum ele ar emana de la dênsa. Această dispositie se aplică mărturisirei și altor declarații de fapt, întru cât aceste mărturisiri sau declarațiuni nu sunt imediat retractate sau rectificate de partea presentă (*insoweit nicht dieselben von der miterschienen Partei sofort widerrufen oder berichtigt werden*)".

[1]) Cpr. Pothier, II, 836. T. Huc, VIII, 349. Bonnier, 351. Baudry, II, 1297. Laurent, XX, 169. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 512. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 170. Demolombe, XXX, 463 urm. Répert. Sirey, *Aveu*, 23 urm. Pand. fr., *Aveu*, 41 urm. Fréminville, *Minorité*, II, 770. Larombière, V, art. 1356, No. 10. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 478, nota 3 (ed. a 2-a). Ricci, *op. cit.*, 239.

[2]) Cas. rom. și C. București (afacerea Văcărescu). *Dreptul* din 8 april 1901, No. 28. *C. judiciar* din 1901, No. 40.

Discuțiile și controversele la care mărturisirea femeei măritate a dat loc.

[3]) Aubry et Rau, Bonnier, Larombière, *loco suprà cit.* Planiol, II, 31. Laurent, XX, 170. Thiry, III, 176. Répert. Sirey, *Aveu*, 24 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 42 urm. și toți autorii.

Femeea, autorisată conform legei, poate însă să mărturisească în justiție. Demolombe, IV, 284. Pand. fr. v° *cit.*, 45, și autorii *suprà* citați. Cas. belg. *Pasicrisie belge*, 54. 1. 210. Naște însă întrebarea: de ce autorisare are nevoe femeea spre a putea mărturisi în mod valid în justiție? După Laurent (XX, 170), femeea ar avea nevoe de o autorisare specială chiar pentru a putea respunde la un interogator (art. 234 Pr. civ.). Majoritatea autorilor admit însă că femeea autorisată de a sta în judecată, are capacitatea de a respunde la chestiunile ce i ar pune magistratul și de a face, în această privință, ori ce declarație, ea neavênd nevoe de o autorisare specială de cât în privința mărturisirei ce ea ar face în mod spontaneu. Cpr. Pand. fr., *Aveu*, 47. Répert. Sirey, *eod.* v°, 30. Baroche, *Encyclopédie du droit*, *Aveu*, 20. Demolombe, XXX, 471. Larombiere, V, art. 1356, No. 10. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 171, text și nota 14. Massé-Vergé, III, § 605, p. 537, nota 6. — In fine, după Marcadé (V, art. 1356, No. 2, p. 221), femeea autorisată de a sta în judecată, ar avea capacitatea de a face ori ce mărturisire relativă la afacerea pentru care ea se judecă.

„Mărturisirea (*icrar*), dice art. 1573 din Codul civil otoman [1]), trebue să emane de la o persoană majoră și cu mintea sănătoasă. Minorul, nebunul, smintitul și interdisul, nu pot deci să facă o mărturisire validă“[2]); și art. 1574 din acelaș Cod adaogă: „Terțiul în favoarea căruia se face mărturisirea poate să nu aibă mintea sănătoasă“. Art. 1573, 1574 C. civ. otoman.

Prin aplicarea acestui principiu, Curtea din București a decis că scrisorile emanate de la un incapabil, în timpul incapacității sale, nu'i pot fi opuse ca început de probă scrisă [3]). Scrisori emanate de la un incapabil.

Tot astfel, mărturisirea epitropului nu este oposabilă minorului sau interdisului, pentru că epitropul nu poate lucra de cât în folosul incapabilului, ear nu în contra lui [4]). Mărturisirea făcută de un epitrop.

Epitropul poate însă să facă o mărturisire validă în privința faptelor sale personale de gestiune, remânênd ca minorul să exercite recursul său în contra lui [5]).

In cât privește mărturisirea făcută de barbat, ea nu este oposabilă femeei de cât dacă este relativă la bunurile a căror administrație îi aparține, și numai în limitele acestei administrațiuni [6]). Casurile în care mărturisirea făcută de barbat este oposabilă femeei.

---

[1]) V. *Annuaire de légis. étrangère*, anul 1876, p. 679.

[2]) In Codul austriac, din contra, mărturisirea emanată de la un minor îi este oposabilă, pentru că ea nu este un act, nici un contract, ci un simplu mijloc de dovadă. Cas. austr. (Viena). *J. Clunet*, anul, 1900, p. 178. Vedi și monografia noastră din *Revista de drept și sociologie*, anul IV, No. 1. Codul austriac.

[3]) *Dreptul* din 1885, No. 67. Vedi și *suprà*, p. 272.

[4]) „*Qui non potest donare, non potest confiteri*“. (Mornac *ad leg.* 27, Dig., *De probat.*). Cpr. Aubry et Rau, I, § 114, p. 724 (ed. a 5-a); Demolombe, VII, 690 și XXX, 473. Laurent, V, 54 și XX 173. Répert. Sirey, *Aveu*, 39 urm. Ricci, *op. cit.*, 240. Cpr. Jud. ocol Giurgiu. *C. judiciar* din 1897, No. 29. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 183. Art. 1573, § 2 din Codul civil otoman, mai sus citat, este formal în această privință.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 349. Planiol, II, p. 9, nota 1. Aubry et Rau, I, *loco cit.* și VIII, § 751, p. 171. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Minorité*, 390. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 479, nota 4 (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1356, No. 9. Répert. Sirey, v° *cit.*, 41. Demolombe, XXX, 473. Carré-Chauveau, *Procéd. civ.*, III, *Quest.* 1224, p. 147. Pand. fr., *Aveu*, 59. — Vedi însă Laurent (XX, 173), care contestă epitropului dreptul de a face o mărturisire de natură a obliga pe incapabil, chiar în privința actelor sale de administrație.

[6]) Cpr. Demolombe, XXX, 474. Répert. Sirey. *Aveu*, 44. Pand. fr. *eod.* v°, 65.

Mărturisirea făcută de sindic sau falit.

Sindicul unui faliment, ca și însuș falitul, nu poate face o mărturisire oposabilă masei creditorilor [1]; de unde resultă că procedura interogatorului (art. 227 urm. Pr. civ.) nu poate fi ordonată în privința unui sindic sau unui falit, pentru că scopul de căpitenie a acestei proceduri este provocarea unei mărturisiri probatorie [2].

Mărturisirea făcută de administratorii unei persoane morale.

Tot în puterea acestor principii s'a hotărît, înainte de modificarea procedurei civile, că administratorii unei persoane morale, de exemplu, a unei comuni, a unei biserici, etc. nu aveau capacitatea de a face o mărturisire, care să oblige persoana juridică, pentru că ei nu au dreptul de a dispune de averea persoanei pe care o represintă [3].

Interogatorul persoanelor morale. Art. 233 Pr. civ.

Art. 233 din noua procedură civilă are însă, în această privință, o dispoziție care curmă ori ce discuțiune: „Administrațiile și stabilimentele publice sau de utilitate publică, dice acest text, precum și toate instituțiile care se guvernează prin statute recunoscute potrivit legei, vor fi îndatorate a numi un agent sau administrator, care să aibă procură specială legalisată, spre a respunde la chestiunile *ce i se vor fi comunicat*".

Din desbaterile parlamentare urmate cu ocasia discuției acestui text, resultă că el se aplică nu numai Statului, comunelor, județelor și stabilimentelor care au un caracter public, dar și persoanelor morale de drept privat, societăților comerciale [4], și instituțiilor care se guvernează prin statute recunoscute potrivit legei, precum sunt,

---

[1]) Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 512. Pand. fr., *Aveu*, 64.

[2]) Lyon-Caen et Renault, *op.* și *loco suprà cit.* Trib. Epernay (22 ianuar 1883), sentință citată de acești autori.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 418. Laurent, XX, 174.

[4]) Ministrul justiției a declarat în Senat că acest text nu se aplică societăților *în nume colectiv sau cuprindetor* (art. 77 urm. C. com.), pentru că ele nu au statute, înțelegênd ca textul să nu se aplice de cât societăților *care constituesc o persoană juridică* (v. *Pr. civ.*, ed. of., desbat. Senatului, p. 394 și 395). Ori, după art. 76, § ultim C. com., societățile în nume colectiv sunt, în raport cu cei de al treile, persoane juridice. Deci, textul le este aplicabil și lor. Poate că Ministrul a înțeles să vorbească de asociațiile în participare, care, cu adevărat, nu constituesc o ființă juridică deosebită de persoana interesaților (art. 253 C. com.). Cpr. C. Iași. *C. judiciar* din 1901, No. 51. Vedi și *suprà*, p. 270, nota 4.

de exemplu, banca agricolă, societăţile de asigurare, creditele rurale şi acele urbane, etc.

In cât priveşte societăţile care nu constituesc o persoană juridică, precum sunt societăţile civile [1]) şi asociaţiile în participare (art. 251—256 Cod. com.), li se aplică dreptul comun, membrii lor trebuind să respundă la interogator, fără nici o comunicare prealabilă, pentru că, în asemenea casuri, un membru poate obliga pe societate prin respunsurile sale. Societăţile care nu constituesc o persoană juridică.

Dar dacă legea admite interogatorul persoanelor morale, vom vedea însă că nu li se poate deferi jurământul, pentru că ele nu pot fi considerate ca având o conştiinţă, la care adversarul lor ar putea să se refere [2]). Deferirea jurământului unei persoane morale.

Despre puterea probatorie a mărturisirei judiciare.

Art. 1206, § 2, *ab initio*.—O asemenea mărturisire (adecă judiciară) face deplină dovadă în contra acelui care a mărturisit. (Art. 1356, § 2 *ab initio* Cod. fr.).

Mărturisirea judiciară, făcută de o persoană având capacitatea de a dispune de dreptul ei, face deplină credinţă în contra acestei persoane [3]), în cât partea care o invoacă

---

[1]) Chestiunea de a se şti dacă societăţile civile constituesc sau nu, faţă cu cei de al treilea, o persoană juridică deosebită de acea a asociaţilor, este însă controversată. Vedi t. VI a lucr. noastre, p. 756, nota 2, unde se arată controversa, şi la autorităţile citate acolo, *adde*, Pand. fr., *Sociétés*, I, 1713 urm. Cpr. şi C. Galatz. *Dreptul* din 20 mai 1901, No. 40. Personalitatea societăţilor civile. Controversă.

[2]) Cpr. C. Craiova şi Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 37 şi din 1901, No. 36. *Dreptul* din 1900, No. 32. Bonnier, 417, şi autorii citaţi *infrà*, p. 385, nota 1.

[3]) Mărturisirea făcută de o persoană face de asemenea credinţă contra representanţilor ei universali (art. 653, 777, 893, 1060) (cpr. Demolombe, XXX, 504. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2589. Répert. Sirey, *Aveu*, 114. Larombière, V, art. 1356, No. 14. Pand. fr., *Aveu*, 175), nu însă şi în contra terţiilor (Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1883, consid. de la p. 1004. Bulet. S-a 1, anul 1898, p. 1165). Opunerea mărturisirei representanţilor universali.

Cu toate acestea, declaraţiile falşe făcute de un pretins debitor, în urma înţelegerei frauduloase între dênsul şi un pretins creditor, n'ar constitui o mărturisire oposabilă moştenitorilor aceluia de la care ea emană. In adevĕr, îndată ce frauda este constatată, mărturisirea nu mai este oposabilă nici aceluia care a făcut-o, nici moştenitorilor sĕi. *Fraus omnia corrumpit.* Cpr. Cas. fr. D. P. 85. 1. 53. Sirey, 86. Mărturisire frauduloasă.

în favoarea sa nu are nevoe de a aduce altă dovadă despre faptul mărturisit [1], și judecătorul de fond nu poate să înlăture mărturisirea, fără a da o hotărîre casabilă [2].

Nepronunțarea judecătorului de fond asupra mărturisirei invocată de o parte, constitue o omisiune esențială.

Nepronunțarea judecătorului de fond asupra probei ce resultă dintr'o mărturisire invocată de una din părți, constitue deci o omisiune esențială, care dă loc la casarea decisiunei [3]. Mărturisirea a fost, în adevĕr, în tot-deauna considerată ca cea mai decisivă din toate probele, *probatio probatissima*. (Veți *suprà*, p. 321). Pentru aceasta însă, ea trebue să fie clară, complectă și precisă [4]; căci altfel ea n'ar constitui de cât un început de probă [5].

Casurile în care mărturisirea este oposabilă creditorilor aceluia care a făcut-o.

1. 360. Répert. Sirey, *Aveu*, 116, 117. Pand. fr., *eod.* v°, 176. Mărturisirea este ea oposabilă creditorilor aceluia care a făcut-o? Respunsul trebue să fie afirmativ pentru casul când aceștia, lucrând în baza art. 974, exercită un drept al debitorului lor (cpr. Laurent, XX, 180. Répert. Sirey, *Aveu*, 118 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 177 urm. Cas. fr. Sirey, 68. 1. 409. D. P. 72. 1. 137), și negativ pentru casul când ei lucrează contra debitorului lor sau contra unui terțiu poprit fiind că, în asemenea caz, ei nu mai represintă pe debitorul lor, ci sunt terții persoane. Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.* 121. Pand. fr., *eod.* v°, 181 urm. Demolombe, XXIX, 551. Laurent, *loco cit.* Cas. fr. D. P. 85. 1. 207.

Mărturisirea făcută de debitor n'ar fi de asemenea oposabilă creditorilor, de câte ori aceștia vor dovedi că ea a fost făcută în frauda drepturilor lor (art. 975), pentru că, în asemenea caz, ei nu mai represintă pe debitorul lor. Cpr. Laurent, *loco cit.* Répert. Sirey, *Aveu*, 120. Pand. fr., *eod.* v°, 179. Cas. fr. D. P. 72. 1. 137.

Mărturisirea nu este oposabilă terțiilor.

Din principiul că mărturisirea nu este oposabilă terțiilor, resultă că mărturisirea unui co-debitor solidar nu poate să agraveze posiția co-debitorilor sĕi. Cpr. Laurent, XX, 180. Pand. fr. v°, *cit.*, 185.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1871, p. 427. Laurent, XX, 178. Baudry, II, 1298. Demolombe, XXX, 503. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 174. Répert. Sirey, *Aveu*, 125. Cpr. art. 288 (261 vechiŭ), § 1 din pr. civ. germană.

[2]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 126, și autorii citați în nota precedentă.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1871, p. 426. — Omisiunea de a se pronunța asupra unui act de expertisă nu este însă esențială, când instanța de fond constată în fapt că lucrurile s'au petrecut altfel de cum le constată expertisa. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 58.

[4]) „*Certum confessus pro judicato erit; incertum, non erit*„. L. 6, Pr., Dig., *De confessis*, 42, 2.

[5]) Cpr. Bonnier, 353.

Mărturisirea nu este însă admisă în toate pricinele. Astfel, ea nu este admisă în chestiunile de stat [1]) şi în materiile care interesează ordinea publică, de exemplu, în materie de anulare de căsătorie, în materie de divorţ [2]), de separare de patrimonii dintre barbat şi femee (art. 1256 C. civ., 628 urm. Pr. civ.) [3]), etc. Casurile în care mărturisirea nu este admisă.

Mărturisirea nu este de asemenea admisibilă în cazurile în care ea ar atrage perderea unui drept la care nu se poate renunţa, precum este o moştenire nedeschisă încă (art. 702, 965, § 2, 1226 C. civ.) [4]). Moştenire nedeschisă încă.

In fine, credinţa datorită mărturisirei judiciare mai primeşte încă două mărginiri însemnate, acea relativă la indivisibilitatea şi retractarea ei sub oare-care condiţiuni. Vom termina deci această materie, vorbind despre indivisibilitatea şi retractarea mărturisirei judiciare, despre care tratează partea finală a art. 1206. Indivisibilitatea şi retractarea mărturisirei.

Despre indivisibilitatea mărturisirei judiciare.

Art. 1206, in fine.—Mărturisirea (judiciară) nu se poate despărţi în contra aceluia care a făcut-o şi nu poate fi revocată de el, afară numai de va proba că a făcut-o din eroare de fapt. (Art. 1184 C. civ. Art. 1356 C. fr.).

Mărturisirea judiciară, nu însă şi acea extra-judiciară [5]), este în principiu indivisibilă. O asemene mărtu-

---

[1]) Laurent, XX, 176. Répert. Sirey, *Aveu*, 63 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 78 urm. Bonnier, 352, şi toţi autorii. C. Iaşi. *Dreptul* din 1889, No. 62.

[2]) Mărturisirea numai atunci ar putea fi luată în consideraţie când ar exista şi alte doveḑi. Cpr. Planiol, III, 584. Beudant, II, 407. Cas. fr. Sirey, 62. 1. 945. D. P. 62. 1. 515. Divorţ.

Impacarea părţilor ar putea însă fi dovedită prin mărturisirea unuia din soţi. Veḑi *infrà*, p. 366, *ad notam*. Impacarea părţilor.

[3]) Mărturisirea barbatului ar echivala, în adevĕr, cu o separare de bună voe, pe care art. 1258 din C. civil o declară nulă. Cpr. Boitard, Colmet-Daage et Glasson, *Pr. civ.*, II, p. 634 (ed. a 15-a, 1890). Bonnier, 352. Demolombe, XXX, 480. Aubry et Rau, V, § 516, p. 394, text şi nota 21. Art. 1258 C. civ.

[4]) Baudry, II, 1298. Demolombe, XXX, 481. Larombière, V, art. 1356, No. 13. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 479, nota 9 (ed. 1). Répert. Sirey, *Aveu*, 67, şi toţi autorii. Veḑi asupra pactelor succesorale, *suprà*, p. 3, nota 1; p. 45, text şi nota 1; p. 73, 74.

[5]) Cpr. Cas. rom., S-a I. Bulet. 1880, p. 310. Bulet. 1869, p. 513. Larombière, V, art. 1356, No. 23. Bonnier, 361. Toul-

risire, ḑice art. 1206, § 2, face deplină dovadă în contra aceluia care a mărturisit; *ea nu se poate despărți în contra'i.* „Observați, ḑice Pothier (II, 832), că de câte ori nu am altă probă de cât mărturisirea d-tale, nu pot s'o divid".

Mărturisirea judiciară fiind, după legea noastră, indivisibilă, partea care o invoacă trebue s'o primească așa cum este făcută, neputênd să admită de bun numai ceea ce este în favoarea sa și să lepede ceea ce nu'i convine [1]). Nu se poate pretinde, în adevĕr, că numai o parte din mărturisire este expresiunea adevĕrului. Prin urmare, acel care recurge la mărturisirea adversarului sĕu trebue s'o primească în totul, sau să nu se întemeieze de loc pe dênsa, în care caz el va trebui să aducă alte dovedi.

Jurământ. Nu numai mărturisirea dar și jurământul este indivisibil, de câte-ori el are de obiect mai multe fapte [2]).

Casurile în care mărturisirea judiciară este divisibilă. Această regulă a indivisibilității mărturisirei judiciare nu'și primește aplicare de cât atunci când decisia atacată se întemeiază exclusiv numai pe această mărturisire. „*De câte ori nu am altă probă de cât mărturisirea d-tale*, ḑicea Pothier (II, 832), de atâtea ori nu pot s'o divid". „Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, că mărturisirea nu se poate scinda, dacă partea care se prevalează de dênsa nu are nici un alt mijloc de dovedire; că dacă însă hotărîrea se întemeiază și pe alte dovedi pentru stabilirea faptelor asupra cărora s'a făcut mărturisirea, ea se poate scinda, fără a se viola prin aceasta principiul indivisibilității ei", etc. [3]).

---

lier D., V, partea II, 340. Vedi și Alex. Degré (*Dreptul* din 1889, No. 22, p. 172, nota 6 și *Scrieri juridice*, I, p. 363, nota 3), care ḑice că divisibilitatea sau indivisibilitatea mărturisirei extra-judiciare este o pură chestie de fapt.—In dreptul englez, din contra, mărturisirea extra-judiciară este indivisibilă, nu însă și acea judiciară. Vedi Degré, *loco cit.*

[1]) Remâne însă bine înțeles că indivisibilitatea mărturisirei judiciare nu poate fi propusă pentru prima oară în casație. Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 350.

[2]) Cpr. Bonnier, 424. Demolombe, XXX, 648. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 603, § 358 și p. 607, 608, § 359 (ed. 1-a); III, p. 140, § 889 (ed. a 2-a din 1899). Larombière, V, art. 1363, No. 3. C. just. civilă din Geneva, Sirey, 95. 4. 32. Vedi *infrà*, p. 370, nota 4.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1177 și 1282. Bulet. 1897, p. 1212 și *C. judiciar* din 1897, No. 41. Bulet. 1892, p. 95,

Principiul indivisibilităţei mărturisirei judiciare nu este deci aşa de absolut pre cât s'ar părea la prima vedere; căci vom vedea îndată că sunt casuri în care mărturisirea este divisibilă.

Când este ea însă divisibilă, şi când este indivisibilă? Aceasta este una din chestiunile cele mai grele ale ştiinţei dreptului.

Mărturisire pură şi simplă. Indivisibilitate.

Nici o dificultate nu se presintă când mărturisirea este pură şi simplă, adecă reproduce faptul susţinut de reclamant, recunoscêndu'l sau tăgăduindu'l.

Astfel, de exemplu, dacă 'ţi-am cerut 1000 de lei ce pretind că 'ţi-am împrumutat fără nici un act scris, şi d-ta te mărginesti a mărturisi că'mi datorești această sumă cu titlu de împrumut, asemenea mărturisire este prin esenţa sa indivisibilă [1]).

Mărturisire calificată. Indivisibilitate.

Dacă mărturisirea unui fapt cuprinde afirmarea unor modificări, care schimbă natura faptului şi esenţa sa juridică, această mărturisire, numită impropriu de doctrină *calificată*, este tot indivisibilă [2]).

Astfel, dacă îmi ceri suma de 1000 lei ce pretinzi că 'mi-ai împrumutat, şi eu mărturisesc că, în adevĕr, am primit de la d-ta această sumă, însă nu cu titlu de împrumut, ci cu sarcina de a'ţi plăti o rentă viageră, am măr-

---

216, 226 şi 461. Bulet. 1891, p. 343, 353, 434 şi 920. Bulet. 1890, p. 774. Bulet. 1889, p. 1020. Cas. Secţii-unite. Bulet. 1882, p. 1183. Bulet. 1883, p. 607. Bulet. 1873, p. 113. Bulet. 1868, p. 217. Trib. Tecuci. *Dreptul* din 1896, No. 46. Cas. fr. şi C. Dijon. Sirey, 1900. 1. 250. *Pand. Période.* 94. 2. 189. Tot în acest sens este şi doctrina. Vedi Pand. fr., *Aveu*, 221, 369 urm. Bonnier, 356. Laurent, XX, 205. Demolombe, XXX, 533. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2588. Larombière, V, art. 1356, No. 21, şi toţi autorii.

[1]) Cpr. Baudry, II, 1300. Laurent, XX, 185. Demolombe, XXX, 510. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 174. Larombière, V, art. 1356, No. 15. Répert. Sirey, *Aveu*, 186. T. Huc, VIII, 352, etc.

[2]) Vedi asupra mărturisirei călificate, art. 289 (262 vechiŭ) din proced. germană. „Efectul mărturisirei judiciare nu se slăbeşte, dice acest text, prin faptul că această mărturisire ar fi întovărăşită de o afirmare care ar constitui prin ea însuş un mijloc de atac sau de aparare *(welche ein selbstständiges Angriffs oder Vertheidigungsmittel enthält)*. Vedi pentru mai multe detalii asupra mărturisirei în dreptul german, Répert. Sirey, v° *Aveu*, 451 urm. Art. 289 Pr. germ.

turisit faptul primirei banilor, însă cu o modificare, care schimbă în totul natura faptului pretins de d-ta și transformă pretinsul împrumut într'un contract de rentă. Cu alte cuvinte, mărturisirea mea constată că între noi a avut loc un contract de rentă, ear nu un împrumut. Această mărturisire fiind și în asemenea caz indivisibilă, nu dovedește acțiunea d-tale, și prin urmare, va trebui să recurgi la alte probe [1]). Alt exemplu: Reclami de la mine 1000 de lei, ce pretinzi că 'mi-ai împrumutat cu dobândă de 10%; eu mărturisesc împrumutul, adăogând însă că nici o dobândă n'a fost stipulată prin convenția noastră verbală. Mărturisirea mea este indivisibilă, și această soluție, echitabilă din toate punctele de vedere, era admisă și de Pothier [2]).

Mărturisire complexă. Casurile în care această mărturisire este indivisibilă.

Mărturisirea este *complexă* de câte ori ea cuprinde două fapte divisibile, faptul principal și un fapt nou, care tinde a desființa consecințele juridice ale faptului recunoscut. Asemenea mărturisire este ea indivisibilă? O distincțiune se impune: Dacă ambele fapte cuprinse în mărturisire au între ele o corelație firească, o conexitate strînsă, un raport așa de intim în cât unul să poată fi considerat ca o urmare firească a celui-lalt, ele nu se pot despărți, și mărturisirea, în asemenea caz, este indivisibilă. Exemplu: Recunosc că m'ai împrumutat cu 1000 de lei ce pretinzi de la mine, adăogând însă că 'ți-am restituit acești bani, sau că 'mi-ai remis datoria, sau că această datorie s'a transformat în alta prin efectul unei novațiuni, etc. [3]).

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXX, 513. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 175. Thiry, III, 178. Massé-Vergé, III, § 606, p. 539. Répert. Sirey, v° *Aveu*, 207.

Art. 1581 Cod. civ. otoman.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 352. Vezi asupra indivisibilității mărturisirei calificate, Répert, Sirey, v° *cit.*, 190 urm. și autoritățile citate acolo. „Faptul că părțile nu sunt de acord asupra causei obligațiunei, nu împedică obligația de a fi validă, dice art. 1581 din Codul civil otoman, promulgat la 9 *djemazziul ewel* 1293 (1 iulie 1876). Astfel, dacă o persoană cere de la un terțiu 1000 de lei cu titlu de împrumut, și acest terțiu recunoaște datoria, mărturisind însă că datorește această sumă ca preț a unei vêndări, această împrejurare nu împedică mărturisirea de a fi validă". Vezi *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1876, p. 681.

[3]) Cpr. Cas. fr. și C. Dijon. D. P. 63. 1. 404. Sirey, 63. 1. 341. D. P. 77. 2. 129. Sirey, 76. 2. 300. Cas. rom. Bulet.

Din contra, dacă ambele fapte mărturisite n'au nici un raport, nici o legătură între ele și sunt independente unul de altul, ele pot fi deosebite, și mărturisirea este divisibilă. Exemplu : Recunosc, după cum pretinzi, că 'mi-ai împrumutat 1000 de lei, însă adaog că'mi datorești și d-ta o sumă egală, și că prin urmare, există compensație [1]). Casurile în care mărturisirea complexă este divisibilă.

Judecătorii fodului au deci o mare putere de apreciare asupra faptelor și împrejurărilor care decid chestia indivisibilității sau divisibilității unei mărturisiri judiciare [2]). Apreciarea suverană a judecătorilor fondului.

S-a II, 1897, p. 1473 și Bulet. S-a I, acelaș an, p. 1178. *C. judiciar* din 1898, No 9. *Dreptul* din 1898, No. 11 și adnotația lui Alex. Degré. Bulet. S-a 1, 1890, p. 58 și 994. Bulet. 1884, p. 1002. Bulet. 1881, p. 125 și 862. C. Galatz. *C. judiciar* din 1896, No. 3. Trib. Dorohoi. *Dreptul* din 1893, No. 26. Trib. Tutova și Dolj. *Dreptul* din 1892, No. 18 și 58. Mai vedi încă și alte decisii în *Dreptul* din 1885, No. 11. *Dreptul* din 1882, No. 53 și 59, etc. — In cât privește doctrina, cpr. Pothier, II, 832. Baudry, II, 1299. Thiry, III, 178. Planiol, II, p. 20, nota 2. T. Huc, VIII, 352, 354. Arntz, III, 427. Massé, *Droit comm.*, IV, 2588. Demante et Colmet de Santerre, V, 334 bis III. Larombière, V, art. 1326, No. 17 urm. Répert. Sirey, v° *Aveu*, 229 urm. Pand. fr. *eod.* v°, 238 urm. Bonnier, 356. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 174 urm., text și note. Demolombe, XXX, 514 urm. Laurent, XX, 193 urm. Marcadé, V, art. 1354 urm., No. 2, p. 222. Mourlon, II, 1642. Vigié, II, 1665. Ricci, *Delle prove*, 261 urm. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., 1, 394 urm.—Vedi însă, în privința remiterei datoriei și a novației, Laurent, XX, 195.—După Zachariæ (ed. Massé-Vergé, III, § 606, p. 539, 540 și ed. germană Anschütz, *Französischer civilrecht*, IV, § 767, text și nota 18), mărturisirea ar fi divisibilă chiar atunci când partea ar fi recunoscut datoria, adăogând însă că ea a plătit-o, soluție pe care adnotatorii profesorului german (Massé et Vergé) o resping cu drept cuvênt (vedi *loco cit.*, nota 6). Vedi asupra mărturisirei complexe, Alex. Degré, *Scr. juridice*, I, p. 360 urm. și *Dreptul* din 1889, No. 22.

[1]) Cpr. Pand. fr. *Aveu*, 323 urm. Ricci, *Delle prove*, 265 urm. T. Huc, VIII, 354. Massé-Vergé, III, § 606, p. 539, text și nota 6. Vedi și autorii citați în nota precedentă. Cas. rom. Bulet. S. I, 1878, p. 74. Bulet. 1880, p. 19. Bulet. Secții-unite, 1883, consid. de la p. 1185. Bulet. S. I, 1887, p. 208. Bulet. S. II, 1890, p. 842 și 996. Vedi și decisia S. I, No. 6 din 1873 (nepublicată). C. Galatz. *C. judiciar* din 1896, No. 3.

[2]) Cpr. Cas. rom. Secții-unite. Bulet. 1883, consid. de la p. 1185. Bulet. S. 1, 1880, p. 399. Cas. fr. D. P. 90. 1. 250.

Materie comercială. Art. 46 C. com.

In fine, trebue să observăm că principiul indivisibilităţei mărturisirei a-rare-ori îşi va primi aplicare în materie comercială ; căci, în această materie, toate probele fiind admise, fără nici o restricţie (art. 46 C. com.), partea căreia i se va opune o mărturisire complexă uşor va putea să combată alegaţiunile accesorii care tind la nimicirea faptului principal [1]).

Despre irevocabilitatea mărturisirei judiciare.

Irevocabilitatea mărturisirei judiciare.

In principiu, mărturisirea judiciară este irevocabilă [2]). Partea care a făcut o mărturisire înaintea judecăţei nu poate deci, făcênd în urmă o altă mărturisire, fie înaintea aceleiaş instanţe, fie în apel, să rădice celei-lalte părţi dreptul de a invoca prima mărturisire ; căci, prin aceasta, s'ar viola principiul irevocabilităţei mărturisirei, după cum foarte bine ţice tribunalul de Dolj [3]).

Revocarea p. eroare de fapt.

Prin excepţie însă, acel care a făcut o mărturisire înaintea judecăţei poate s'o revoace, dovedind că ea este resultatul unei erori de fapt [4]). *Non fatetur qui errat*, ţice legea romană [5]) ; însă această lege adaugă : *nisi jus ignoravit.*

Eroare de drept.

Astăţi, eroarea de drept nu mai poate fi o causă de retractare a mărturisirei, pentru că asemenea eroare nu aduce nici o atingere adevĕrului faptului mărturisit [6]).

---

[1]) Cpr. Larombière, V, art. 1356, No. 16. Alex. Degré, *Dreptul* din 1898, No. 11, p. 101 şi *Scr. juridice*, III, p. 106.

[2]) Cpr. Laurent, XX, 181. Bonnier, 355. Larombière, V, art. 1356, No. 26. Répert. Sirey, v° *Aveu*, 153 urm.

Art. 1588 C. civ. otoman.

[3]) Trib. Dolj. *Dreptul* din 1892, No. 58.—„In materie de drepturi umane (prin opositie la acele divine), ţice art. 1588 din Codul civil otoman (v. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1876, p. 679 urm.), mărturisirea este irevocabilă".

[4]) Cpr. Pothier, II, 833. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 978. C. Besançon. *Pand. Période.* 86. 2. 295.

Art. 290 Pr. germ.

[5]) L. 2, Dig., *De confessis*, 42, 2.—„Retractarea nu are nici o înrîurire asupra efectului mărturisirei judiciare, ţice art. 290 (263 vechiŭ) din procedura germană, de cât atunci când partea care revine asupra unei mărturisiri, dovedeşte că acea mărturisire este contrară adevĕrului, şi este resultatul unei erori (*wenn die widerrufende Partei beweist, dass das Geständniss der Wahrheit nicht entspreche und durch einen Irrthum veranlasst sei*".

[6]) In genere însă, eroarea de drept produce acelaş efect ca şi eroarea de fapt. Vedi t. V, p. 53, 370, 371. Cpr. şi Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 70 (ed. a 2-a, 1900).

Astfel, moştenitorul, care ar fi mărturisit că a făcut asupra patrimoniului defunctului acte de moştenire, n'ar putea mai în urmă să revie asupra acestei mărturisiri, susţinênd că el n'a ştiut că asemenea amestec în averea defunctului atrăgea pentru dênsul obligaţia de a plăti datoriile lui *de cujus*, pentru că, în specie, eroarea sa este privitoare la un punct de drept, şi ştiut este că: *nemo censetur ignorare legem* sau *jus*. „Publicându-se o lege după chipul cuviincios, ḑice art. 3 din Codul Calimach (2 C. austriac), nu poate nimene a se apăra, ḑicênd că nu i s'a făcut cunoscut“ [1]). Exemple de erori de drept. Art. 3 C. Calimach.

Alt exemplu: Pârîtul, care în loc de a invoca prescripţia, mărturiseşte datoria, nu poate mai în urmă să revie asupra acestei mărturisiri, sub cuvênt că nu ştiea că legea îi permitea de a invoca prescripţia [2]).

Dacă, din contra, presupunem că m'ai chemat în judecată pentru o sumă de bani ce'ţi datorea părintele meu, acum defunct, şi că eu am mărturisit datoria în necunoştinţa în care eram că ea a fost plătită în timpul vieţei lui, voiŭ putea să revin asupra acestei mărturisiri, dacă mai târḑiu, însă înainte de pronunţarea hotărîrei definitive [3]), am descoperit chitanţa care constată plata. Exemple de erori de fapt.

---

[1]) Acest principiŭ nefiind reprodus în legea actuală, nu mai este admisibil astăḑi, cel puţin în cât priveşte legile de interes privat. Cpr. Capitant, *Introduc. à l'étude du droit civil*, p. 223, nota 3. Laurent, XV, 507. Beudant, *Cours de dr. civil fr.*, I, *Introduction*, 118. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 70, p. 100 (ed. a 2-a). Veḑi şi t. V a Comentariilor noastre, p. 53, nota 2.

[2]) Cpr. Duranton, XIII, 557. Répert. Sirey, *Aveu*, 171.—Mărturisirea întemeiată pe o eroare de drept ar putea însă, prin excepţie, fi retractată de câte ori se va dovedi că această eroare a fost causată prin dolul sau violenţa părţei adverse, *si dolus dederit causam confessioni* (cpr. Demolombe, XXX, 539. Répert. Sirey, v° *cit.*, 174. Toullier D., V, partea II, 311. R. de Villargues, Répert. *Aveu*, 87), sau când acel care a făcut mărturisirea nu avea capacitatea de a o face, când, de exemplu, un minor a fost interogat asupra unui fapt care întrecea limitele capacităţei sale. Veḑi Répert. Sirey, v° *cit.*, 175.

[3]) Dacă descoperirea chitanţei a avut loc în urma pronunţărei unei hotărîri definitive, nu voiŭ mai avea nici o cale afară de revisuirea, sub condiţiunea însă ca chitanţa, care constată liberarea, să fi fost reţinută de partea adversă, sau prin forţă majoră (art. 290 Pr. civ.). Mourlon, II, 1643.

Art. 2052 C. fr. eliminat din Codul nostru.

Acesta este singurul caz în care legiuitorul nostru distinge eroarea de drept de acea de fapt, căci art. 2052, § 2 din Codul francez, care mai distinge încă aceste două erori în materie de transacţiuni, a fost eliminat din Codul nostru [1]; de unde resultă că, în dreptul nostru, transacţiunea [2] va putea, ca toate contractele, să fie atacată atât pentru eroare de drept cât şi pentru eroare de fapt, conform dreptului comun. Toţi autorii dic, în adevĕr, că dispoziţia Codului francez, care nu permite anularea transacţiunei pentru eroare de drept, este o dispoziţie excepţională, şi unii chiar o critică [3].

Art. 1169.

Acel care invoacă eroarea ca causă a mărturisirei sale trebue s'o dovedească (art. 1169), creditorul care are în favoarea sa mărturisirea debitorului neavênd nici o dovadă de făcut [4].

---

[1]) Vedi t. V a lucr. noastre, p. 54, *ad notam* şi p. 371.

Transacţie.

[2]) Transacţiunea există atunci când părţile, prin renunţări şi recunoaşteri reciproce, termină sau preîntimpină un proces. Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1901, No. 35. Vedi asupra modului cum transacţia se dovedeşte, *suprà*, p. 253 urm., n. 2.

[3]) Cpr. Baudry, III, 1002. Baudry et Wahl, *Transactions*, 1257. T. Huc, XII, 326. Laurent, XXVIII, 405. Planiol, II, 2300. P. Pont, *Petits contrats*, II, 682. Acollas, III, p. 585.—In cât priveşte anularea transacţiei pentru eroare asupra persoanei cu care s'a contractat (art. 1712), vedi trib. Bacău. *C. judiciar*, din 1897, No. 44.

Imposibilitatea de a mai putea ataca o transacţie executată de bună voe.

In ori ce caz, partea care a executat de bună voe o transacţie nulă, nu mai poate invoca nulitatea ei. (C. Bucureşti. *Dreptul* din 1900, No. 51 şi *C. judiciar* din acelaş an, No. 53).—Pentru aceasta se cere însă ca acel care confirmă tacitamente un act nul, executându'l de bună voe, să aibă cunoştinţă de nulitatea actului, de viciul de care acest act este atins şi să aibă intenţiunea de a'l repara. Cu alte cuvinte, executarea voluntară sau confirmarea tacită (art. 1167) trebue să întrunească aceleaşi elemente ca şi confirmarea expresă (art. 1190). Singura deosebire care există între aceste două confirmări, este că acea expresă se face prin o declaraţie formală, care nu lasă nici o îndoeală asupra intenţiunei părţei; pe când, în caz de executare voluntară sau confirmare tacită, cunoştinţa actului, a viciului şi a intenţiunei de a'l repara sunt mai mult sau mai puţin nesigure şi resultă din diferite fapte şi acte, lasate la aprecierea judecătorilor. (C. Bucureşti, decisie *suprà cit.*, care a remas definitivă prin respingerea recursului). V. *C. judiciar* din 13 sept. 1901, No. 57. Vedi şi *suprà*, p. 56, 58, 59 şi 240.

[4]) Cpr. Répert. Sirey, *Aveu*, 166. Demolombe, XXX, 540. La-

Dovada erorei trebue să fie clară și precisă, căci la caz de îndoeală, mărturisirea va remânea irevocabilă, ea constituind o probă pentru creditor [1]).

Această dovadă se va putea face conform dreptului comun [2]).

Acceptarea mărturisirei judiciare. Controversă.

S'a decis că dacă partea n'a cerut să se iea act de mărturisirea făcută în favoarea sa de adversarul său, constatarea acestei mărturisiri în motivele hotărîrei nu are caracterul unei mărturisiri judiciare, și nu poate să doboare conclusiile contrare pe care partea le ar pune mai tărdiu în instanță [3]). Cu alte cuvinte, mărturisirea judiciară ar putea fi retractată de acel care a făcut-o, cât timp ea n'a fost acceptată de cea-laltă parte [4]).

Această soluție este însă inadmisibilă, pentru că am vĕdut *suprà*, p. 324, că mărturisirea fiind un act unilateral, nu se cere, spre a avea ființă, de cât voința aceluia de la care ea emană, de și este foarte prudent, pentru a înlătura ori-ce discuție asupra existenței sau cuprinsului unei mărturisiri verbale, de a cere ca judecătorul să iea act de dênsa.

Despre mărturisirea inculpatului sau acusatului în materie penală.

Cu toate că Codul de procedură penală nu menționează mărturisirea între probele admise de lege (art. 152, 185, 342, etc. Pr. pen.), pentru că nimic nu este mai anormal de cât omul care se acusă singur [5]), totuși o măr-

---

rombière, V, art. 1356, No. 26. Aubry et Rau, VIII, § 751, p. 173. Demante et Colmet de Santerre, V, 335 bis II. Duranton, XIII, 556. Pand. fr., *Aveu*, 398.

[1]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 167.

[2]) Pand. fr., *Aveu*, 400, și autoritățile citate acolo.

[3]) Cpr. C. Aix. Sirey, 89. 2. 145 și nota lui Naquet.—*Contrà.* T. Huc, VIII, 351. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2586. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 481, nota 20 (ed. a 2-a). Vedi *suprà*, p. 324, text și nota 1.

[4]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1884, No. 76.

[5]) „*Nemo auditur perire volens*" (Godefroy, Dig., *ad leg.* 6, *De appellationibus et relation.*, 49, 1). De aceea, după procedura engleză și americană, nici o întrebare nu se pune acusatului, în timpul desbaterilor, ca nu cum-va el să se compromită prin respunsurile sale. Unii însă critică, și nu fără oare-care Proced. engleză și americană.

turisire putênd să se producă și înaintea instanțelor represive, fie în mod spontaneu, fie cu ocasia interogatorului ce s'ar face inculpatului sau acusatului (art. 95, 151, 186, 318 urm. Pr. pen.), naște întrebarea dacă asemenea mărturisire ar putea servi de element de convingere judecătorului, atunci bine înțeles, când ea ar fi fost dată în deplină libertate și fără întrebuințarea vre-unui act de violență contra acelui care a făcut-o; căci nimic nu este mai de reprobat de cât schingiuirile, practicate și astădi în unele beciuri ale poliției, prin care altă dată se storcea o mărturisire din gura acusatului, mărturisire pe care însuș legea era nevoită s'o reprobe, de și ea era resultatul unei proceduri legale, de oare-ce, în Codul Caragea cazna figura printre dovedi. (Vedi *suprà*, p. 118, 119).

Codul Caragea.

„Vinovații cari se căznesc, să nu se creadă de odată, dice acest Cod, care este din secolul trecut, și s'ar părea a fi din veacul de mijloc, macar de vor și spune că sunt vinovați, *căci de multe ori de frică și durere dic și ceea ce nu este*“ [1]). (Partea VI, capit. 2, § 57).

---

temeiu, acest mod de procedare (v°. Ortolan, *Éléments de droit pénal*, II, 2297, p. 535). „Experiența afacerilor ne-a dat convingerea, dice acest autor, că interogatorul, care, la urma urmei, nu este de cât punerea în practică a dreptului ce are acusatul de a se explica el însuș asupra tuturor punctelor, este unul din cele mai bune mijloace de aparare, și că nevinovatul sau acel a cărui culpabilitate poate să fie micșorată prin oare-care împrejurări, ar perde mult prin lipsa lui“.

Cod. general prusac din 1794.

[1]) Unele legislațiuni prevedeau cazna și tortura ca pedeapsă. Eată cum se exprimă, în această privință, art. 854, partea II, tit. 20 din *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* din 1794 (abrogat prin Codul penal prusac din 14 april 1851, din care s'au reprodus câte-va dispositiuni în Codul nostru penal). „Ori cine va fi împrumutat mâna sa de mai multe ori spre a asasina pe cine-va, va fi condus la locul supliciului pe o targă și va fi rupt de viu, începênd de la picioare“. Se poate consulta asupra pedepselor de altă dată, Desmaze, *Curiosités des anciennes justices*, etc. (Paris, 1867), p. 313 urm. V. și *suprà*, p. 119, text și n. 1.

Execut. lui Ravaillac.

Decisia care a condamnat pe Ravaillac, ucigașul Regelui Henric al IV-le (1610) ordonă tatălui și mamei lui „*de vider le royaume dans les quinze jours, et leur défend d'y rentrer sous peine d'être pendus ou étranglés*“. V. Desmaze, *op. cit.*, p. 333. Eată cum a fost executat acest ucigaș:

Câte supliciuri, câte dureri, câte lacrimi şi blăstĕmuri nu aduc aminte aceste cuvinte ale legiuitorului din trecut!

„Le feu mis à son bras, sa main droite percée de part en part d'un cousteau rougi au feu de soufre; ensuite on luy deschira les mamelles et le gras des iambes avec des tenailles rouges qui luy firent faire des cris... tenant le cousteau s'est escrié: ah! Dieu! et plusieurs fois dict: Iésus Maria, etc.“ .. V. Fouquier, *Causes célèbres de tous les peuples*, t. IV, p. 16.

Execut. lui Damiens.

Eată un alt exemplu, care ne demonstră până la ce grad de barbarie s'a scoborît omenirea.—In sara ḑilei de 5 ianuar 1757, la oarele 5 şi trei şferturi, Ludovic al XV-le, în vêrstă abia de 50 de ani, însă îmbătrînit prin corupţie şi depravare, se ducea, urmat de câţi-va curtisani, la Trianon, unde îl aşteptau ţiitoarele sale. De o dată, un individ, anume Robert-François Damiens, un anarchist de pe atunci, se repezi asupra Regelui şi'l lovi cu un cuţit la partea dreaptă, causându'i o rană uşoară. Regicidul, care nici nu se încercă macar a fugi, fu imediat arestat şi supus la torturile cele mai îngrozitoare. Eată cum acest nenorocit, care, de bună samă, nu avea usul raţiunei, îşi dădu ultima suflare:

„Damiens fut conduit sur l'échafaud et déshabillé. On le vit regarder ses membres avec attention et considérer avec fermeté le peuple dont les masses profondes entouraient le lieu du supplice. On attacha le patient sur l'échafaud et on lui fixa les bras et les cuisses au moyen de cercles de fer. La main droite fut brûlée sur un réchaud, tenant le couteau parricide. La douleur tira au condamné un cri surhumain, qui retentit dans toutes les poitrines. Mais, ce tribut payé, il regarda curieusement brûler sa main sans renouveler ses cris et sans proférer aucune imprécation. Puis, on le tenailla aux mamelles, aux bras, aux cuisses, au gras des jambes, et, sur chacun de ces endroits, on jeta un mélange ardent de plomb fondu, d'huile bouillante, de cire et de soufre. A chaque tenaillement, le malheureux criait: „Mon Dieu! la force, la force! Que je souffre! Seigneur! Mon Dieu! ayez pitié! donnez-moi la patience!“ Mais, chaque tenaillement fini, il cessait de crier et regardait la plaie.

„On lia ensuite, très-serré, les jambes, les cuisses et les bras, afin de procéder à l'écartellement. Les cordes qui mordaient dans des plaies vives et ardentes, arrachaient au patient des hurlements de douleur. Les chevaux furent attachés. C'étaient des chevaux jeunes et vigoureux, tirant mal d'ensemble. Pendant une heure, ils tirèrent sur ses membres sans pouvoir les détacher. Les cris féroces du supplicié accompagnaient horriblement les cris des exécuteurs excitant l'attelage. Il fallut se décider, enfin, à couper les nerfs principaux; car la nuit approchait. Les bras et les cuisses à moi-

O mărturisire sinceră, liberă, voluntară, precisă, categorică și persistentă, făcută de un inculpat în cunoștință de causă, înaintea judecătorului, în cursul unui proces, poate servi de element convingerei sale, de câte ori existența faptelor mărturisite resultă și de aiurea și sinceritatea declarațiunei inculpatului se întărește și prin alte elemente de probă [1]).

Mărturisirea nu are deci prin ea însuș nici o putere legală decisivă în materie penală. Ca ori și ce element de probă, ea este lasată la apreciarea suverană a judecătorilor de fond [2]).

Materie corecțională.

O decisie condamnatoare în materie corecțională, care s'ar întemeia numai pe mărturisirea prevenitului, va fi deci anulată pentru lipsă de motive, fiind că sinceritatea mărturisirei n'ar putea, în asemenea caz, fi controlată prin alte elemente de probă [3]).

---

tié coupés, le tirage recommença et on vit se détacher une cuisse et un bras. Damiens les regarda partir. La seconde cuisse se détacha : il conservait encore un reste de connaissance. Quand le dernier bras céda aux efforts des chevaux, le malheureux rendit le dernier soupir". V. Fouquier, *Causes célèbres*, *Damiens*, t. I, p. 8.

Este adevarat că din toate crimele, regicidul este cel mai mare ; căci dacă atentatul la viața unui om revoltă conștiința fie-căruia, atentatul la viața capului Statului produce o impresie și mai adâncă, o tulburare și mai mare în ordinea socială. Insă, cu toate acestea, nu mai puțin adevarat este că dacă societatea are dreptul și datoria de a pedepsi, și după unii, de a rădica la nevoe chiar viața culpabilului, în ori ce caz, ea nu are dreptul de a schingiui. „*Cette tête de l'homme du peuple, arrosez-la, fécondez-la, éclairez-la, moralisez-la, utilisez-la ; vous n'aurez pas besoin de la couper !*" (Victor Hugo, *Claude Gueux*).

[1]) Cpr. Faustin Hélie, *Instruc. criminelle*, IV, 1935 urm. Pand. fr., *Aveu*, 453 urm. Répert. Sirey, *cod.* v°, 407 urm. Vedi și L. 1, § 17, Dig., *De quœstionibus*, 48, 18, unde se dice că mărturisirea acusaților nu se consideră ca o dovadă a delictului, dacă un alt indiciu nu vine să complecteze convingerea judecătorului, *si nulla probatio religionem cognoscentis instruat.*

[2]) Cpr. Ortolan, *op. cit.*, II, 2298. Cas. fr. *Pand. Période.* 89. 1. 193.

[3]) Cpr. F. Hélie, *op. cit.*, III, 1457. Morin, *Répert. universel et raisonné du dr. criminel* (1851), v° *Aveu*, 22. Répert. Sirey, *cod.* v°, 417. Carnot, *Instruct. crimin.* (ed. a 2-a din 1836),

In materie criminală însă, jurații nemotivându-și verdictul lor și nedând nici o samă despre elementele de probă din care ei 'și-au format convingerea (art. 366 Pr. pen.) [1]), nu s'ar putea cere anularea verdictului sub cuvênt că ei nu s'au întemeiat de cât pe mărturisirea acusatului [2]). Materie criminală.

In cât privește contravențiile polițienești, se decide de asemenea că simpla mărturisire a contravenientului poate servi de bază legală unei condamnațiuni [3]), chiar dacă procesul-verbal de constatare ar fi nul [4]). Materie de simplă poliție.

In materie penală, ca și în materie civilă, mărturisirea poate fi judiciară sau extra-judiciară, scrisă sau verbală [5]).

Mărturisirea extra-judiciară verbală, făcută de un inculpat relativ la comiterea unei fapte penale, poate în principiu fi dovedită prin marturi, afară de casul când ea ar fi relativă la violarea unui contract nesusceptibil de a fi stabilit prin marturi, precum mandatul, depositul, etc. [6]). Mărturisire extra-judiciară verbală.

In materie corecțională însă, judecătorul trebue să'și tragă elementele convingerei sale din desbaterile orale (art. 186 Pr. pen.), fără a ține samă de mărturisirile făcute în cursul instrucțiunei scrise, nereproduse înaintea instanțelor de fond [7]). Materie corecțională. Art. 186 Pr. pen.

I, p. 164. Legraverend, *Tr. de la législ. criminelle en France* (ed. a 3-a din 1830, revĕdută de Duvergier), I, p. 217.—*Contrà.* Cas. fr. (23 Sept. 1837). Sirey, 39. 1. 803 și Répert. Dalloz, v° *Cassation*, 1426.

[1]) Vedi *suprà*, p. 121, nota 4.

[2]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 414. Rauter, *Tr. th. et pratique de dr. criminel fr.* (ed. din 1836), I, 224. Bonnier, 365. Morin, *op.* și v° *cit.*, 18.

[3]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 421 urm. Cas. fr. D. P. 82. 1. 438. D. P. 72. 1. 427.

[4]) Cas. fr. Sirey, VIII (anii 1825—1827), I, p. 33, coloana 1 și Répert. Dalloz, v° *Procès-verbal*, 189, nota 1. Mongin, *Procès-verbaux en matière de délits et de contraventions* (ed. din 1839), No. 14, p. 36.

[5]) Bonnier, 362. Morin, *op. cit.*, *Aveu*, 12. Répert. Sirey, *eod.* v°, 392.

[6]) Vedi *suprà*, p. 252, text și nota 1. Répert. Sirey, *Aveu*, 395 urm. Bonnier, 363.

[7]) Répert. Sirey, *Aveu*, 401 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 467. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, IV, 1939. Trib. Valenciennes (11 martie 1887). *La Loi* din 29 martie 1887.

Retractarea mărturisirei.

In materie penală, mărturisirea poate fi retractată, fără ca inculpatul să aibă a dovedi că ea este resultatul unei erori de fapt. Art. 1206 C. civ. nefiind aplicabil în specie, judecătorii fondului vor aprecia în mod suveran sinceritatea acestei retractări [1]).

Inaplicarea art. 1206 C. civ.

Principiul indivisibilităţei mărturisirei fiind de asemenea inaplicabil în astfel de materie, judecătorii sau juraţii pot să primească mărturisirea unui inculpat sau unui acusat numai în parte şi s'o respingă pentru rest. „Judecătorul, dice un jurisconsult, este liber de a divisa mărturisirea unui inculpat, făcênd partea adevĕrului şi acea a minciunei“ [2]).

Casurile în care principiul indivisibilităţei mărturisirei se aplică şi în penal.

Rĕmâne însă bine înţeles că principiul indivisibilităţei marturisirei, înscris în art. 1206 C. civ., se va aplica şi în penal, de câte ori delictul va consista în violarea unui contract de drept civil, a cărui dovadă este cârmuită de regule particulare, precum este, de exemplu, în materie de abuz de încredere [3]).

Acestea sunt regulele care cârmuesc mărturisirea în materie penală. De şi ele nu fac parte din dreptul civil, care singur intră în cadrul acestor studii, totuşi a trebuit să dicem câte-va cuvinte şi despre ele, fiind că sunt în strânsă legătură cu materia tratată în capitolul precedent.

---

[1]) Bonnier, 367. Morin, *op. cit.*, *Aveu*, 25. Répert. Sirey, *eod.* v°, 437. Pand. fr., *eod.* v°, 497. Cpr. C. Liège. Sirey, 1901. 4. 15.—Judecătorii vor putea deci să ia în consideraţie o mărturisire chiar retractată, dacă ea se adevereşte prin împrejurările causei şi pare a fi expresiunea adevĕrului. Pand. fr., *loco* şi v° *cit.*, 495.

[2]) Baroche, *Encyclopédie du droit*, v° *Aveu*, 32. Cpr. F. Hélie, *Instruct. criminelle*, IV, 1938. Bonnier, 368. Répert. Sirey, v° *Aveu*, 440 urm. Morin, *op. cit.*, *Aveu*, 24. Rauter, *op. cit.*, I, 225, *in fine*. Duranton, XIII, 554. Vedi şi Cas. fr. Répert. Dalloz, *Presse-outrage*, p. 508, *ad notam*, colona 1 şi 2. Sirey, 38. 1. 138.—*Contrà*. Pand. fr., v° *Aveu*, 502 urm.

[3]) Bonnier, 368. Le Selleyer, *Études hist. th. et pratiques sur le droit criminel* (ed. a 2-a, 1874—1875), IV, 1488. Pand. fr., *Aveu*, 500. Répert. Sirey, *eod.* v°, 442. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, IV, 1940. Garraud, *Pr. de dr. criminel* (ed. a 6-a, 1898), 659. C. Douai. *Pand. Période.*, 86. 2. 302. Vedi şi *suprà*, p. 252, text şi nota 1.

SECȚIUNEA V

Despre jurământ.

Generalități.—Definiție.—Împărțire.

După definiția generalmente admisă, jurământul este un act *mixt*, adecă atât civil cât și mai cu samă religios, prin care o persoană iea pe D-zeu de martur al adevĕrului unui fapt sau a sinceritățeĭ unei făgăduinți și'l invoacă ca răsbunător al sperjurului [1]). Caracterul jurământului. Controversă.

Jurământul considerat ca o simplă declarație civilă, dic adnotatorii lui Zachariæ, ar fi un non-sens [2]). De aceea, Cicerone dicea că jurământul este o afirmație religioasă [3]).

Cu toate acestea, Laurent contestă caracterul religios al jurământului [4]); însă părerea sa a remas cu drept cuvênt isolată. Această părere a ilustrului profesor de la Gand este mai cu samă inadmisibilă în legislația noastră, față cu formula admisă de art. 196 Pr. civ. și cu declarația

---

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 103. T. Huc, VIII, 356. Planiol, II, p. 11, nota 3. Demolombe, XXX, 558. Marcadé, V, art. 1357, No. 1. Aubry et Rau, VIII, § 752, *ab initio*, p. 181. Baudry, II, 1306. Bonnier, 406, 426 bis. Demante et Colmet de Santerre, V, 336 bis I. Larombière, V, art. 1357, No. 1 și 6. Massé, *Dr. comm.*, IV, 1394. Thiry, III, 181. F.-Herman, III, art. 1357, No. 1. Glasson, *Eléments du dr. français*, II, p. 160, No. 236 (ed. a 2-a, 1884). Cpr. și C. Gabrielescu, *Natura jurământului și jurământul more judaico* (Craiova, 1889).

[2]) Aubry et Rau, *loco suprà cit.*, nota 1. — Consilierul de La Rouvrade, în raportul seu asupra unei decisiuni a Curței de casație din Francia (D. P. 82. 1. 388), dice că nici un jurisconsult cu autoritate n'a considerat jurământul judiciar de cât ca un act în acelaș timp și civil și religios. Această afirmație a distinsului magistrat nu este însă exactă, după cum vom vedea mai la vale.

[3]) „*Est enim jusjurandum affirmatio religiosa*"; *De officiis*, III, 29.—Autoritatea jurământului întemeindu-se pe credința religioasă, Platon dice cu drept cuvênt (*Despre legi*, cartea 12), că jurământul n'ar trebui să fie admis de cât atunci când acel chemat a'l presta n'are nici un interes în causă. Cpr. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2594. Vedi *infrà*, p. 360 urm. critica acestei instituțiuni.

[4]) Laurent, XX, 222. Vedi în acelaș sens și Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 335, p. 528 urm. (ed. 1-a). Benoit-Lévy, *Étude hist. et juridique sur le serment more judaico* (Paris, 1881).

formală a Ministrului justiției, Dl. C. G. Dissescu, făcută în Senat, cu ocasia discuțiunei art. 196 din Pr. civ. că jurământul este *în acelaș timp un act religios și civil* [1]).

Elementul religios nu poate fi eliminat din formula jurământului.

Așa fiind lucrurile, de și fie care este în drept de a presta jurământul după cerințele cultului său (art. 196, § ultim și 241 Pr. civ.), se înțelege că, în starea legislației actuale, elementul religios fiind chiar de esența jurământului, nu poate fi eliminat din formula lui, sub cuvânt că partea căreia el a fost deferit, marturul sau juratul n'ar aparținea nici unei religiuni și n'ar crede în D-zeu [2]).

Incercarea de a se schimba formula jurământului în Codul francez.

Ideile materialiste și ateiste fiind astădi la ordinea dilei, și mulți afectând chiar de a fi liberi cugetători [3]), un proiect de lege depus de Guvernul francez, în 1882, și amendat de Camera deputaților, eliminase din jurământul juraților cuvintele „înaintea lui D-zeu și a oamenilor“ și adăogise la jurământul marturilor cuvintele „pe onoarea și pe conștiința mea“ [4]), excludênd astfel din ambele formule afirmarea existenței lui D-zeu. Senatul a adoptat prima parte a proiectului, respingênd însă pe a doua ca inutilă, considerând că jurământul nu este prin esența sa un act

---

[1]) Ședința din 5 fevr. 1900. Vedi *Pr. civ.* (ed. oficială), p. 389, colona 1.

[2]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 84. 1. 41. Sirey, 86. 1. 235. D. P. 86. 1. 430. Sirey, 92. 1. 428. *Pand. Période.* 93. 1. 414. Garraud, *Pr. de dr. criminel*, p. 665, n. 1 (ed. a 5-a) și p. 703 (ed. a 6-a). Laborde, *Dr. criminel*, 1050 (ed. a 2-a). Pain, *Code pratique de la C. d'assises*, 150. Delpech, *La procédure et le dr. criminel en Cour d'assises*, p. 71. F. Hélie, *Instruc. crimin.*, VII, 3269. Bonnier, 406, 422 bis.

Prav. lui M. Basarab și Codul Caragea.

[3]) Aceste idei au prins rădăcini mai cu samă în timpurile actuale. De și credința religioasă era adênc sădită în poporul român, totuși Codul Caragea vorbește de *acei cari au puțină evlavie către cele Dumnezeești*, și prevede că nu li se deferă jurământul, și că nu li se dă credință dacă vor jura (art. 46, partea VI, capit. 2). Vedi și pravila lui M. Basarab (glava 292), unde se dice: „Oamenilor răi ce se dice cărora nu le e frică de D-zeu, jurământul lor pre apă să'l scrii“.

Art. 196 Pr. civ.

[4]) Aceste cuvinte există și în legea noastră: „*Mĕ leg pe cinste și în cuget curat*“, dice art. 196 din Pr. civ. (textul vechiu dicea: *mĕ leg pe onoare și pe conștiință*). Textul nou are pretenția de a se exprima mai românește. Mi se pare însă că cuvêntul *onoare*, prin etimologia sa, este astădi mai românesc de cât *cinste*, care vine de la cuvêntul rusesc ЧЕСТЬ.

religios, și că cuvêntul „jur", fără adaosul „înaintea lui D-zeu și a oamenilor", nu implică afirmarea existenței lui D-zeu de cât pentru acei cari împărtășesc această credință. Chestiunea este însă pendentă și astădi, ear starea legislațiunei franceze a rĕmas aceiaș, fiind că proiectul de lege n'a mai fost adus înaintea Camerei [1]).

Jurămêntul marturilor evrei.

Chestiunea pe care o discutăm s'a presentat până acum înaintea instanțelor judecătorești numai în privința juraților, însă ea poate să se presinte și în privința jurămêntului marturilor, atât în materie penală, și chiar în privința jurămêntului decisoriu și supletoriu. Jurămêntul va putea fi schimbat, ce e dreptul, după religia marturului sau a părței care urmează a'l presta (art. 196, § ultim și 241 Pr. civ.) [2]), însă aceste schimbări nu'i rădică caracterul sĕu de act religios. Astfel, evreii chemați ca marturi, vor jura cu mâna pe tablele lui Moise [3]), iar Mahometanii, cu degetele pe cuvintele *Fihi-Fihi* din capit. al IX din Koran [4]), însă tot luând numele lui D-zeu ca martur.

Jurămêntul Mahometanilor.

In adevĕr, un musulman nu poate presta jurămêntul de cât invocând numele lui D-zeu, *Wallahi*, *Billahi*, *Tallahi*. Este nulă ori-ce afirmație făcută pe atributele lui D-zeu, pe Koran, pe locașurile sfinte, etc. [5]).

Jurămêntul decisoriu al musulmanilor se prestează în

---

[1]) Vedi Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 528, § 335 (ed. 1-a) și III, p. 56, 57, § 844 (ed. a 2-a din 1899). T. Huc, VIII, 356, p. 464. Planiol, II, p. 11, nota 3. Sirey, 84. 1. 44, nota în colona 3. Bonnier, 422 bis, p. 375, 376 (ed. Larnaude din 1888).

O reformă de asemene natură, tinḑênd la laicisarea jurămêntului și la eliminarea din el a elementului religios, s'a propus și la noi. Vedi V. G. Tataru, *Observ. asupra modif. proced. civile* (Galatz, 1900), p. 46 urm.

[2]) Vedi și art. 71 din legea de la 9 martie 1880, pentru organ. Dobrogei, în care se ḑice : „Nici un jurămênt nu se va impune cui-va de cât conform religiunei sale". Cpr. și art. 125 Constit.

Art. 125 Constit. și art. 71 L. din 9 martie 1880.

[3]) In cât privește jurămêntul decisoriu sau supletoriu, deferit unui evreu, vedi *infrà*, p. 396 urm.

[4]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 56, § 844 (ed. a 2-a). Khalil-ben-Ishak, *Dr. musulman* (1848, 1849), II, p. 180. Vedi și *suprà*, p. 299.

[5]) Tarnauw, *Le droit musulman exposé d'après les sources* (traducerea Eschbach, profesor la Strasburg, 1860), p. 234.

mânele Kadiului sau altor persoane religioase. Eată formula ce găsim, în această privință, în Tarnauw (traducerea Eschbach): „Jur în numele lui D-zeu singur, prea bun, prea milostiv, care pedepsește pe culpabili, dă victoria, ușurează soarta culpabililor, împărțește bunurile și darurile, *care știe tot* [1]), ne rĕsbună, și înaintea căruia nimic nu este ascuns“ [2]).

Jurămêntul musulmanilor se prestează mai cu seamă vinerea și în ḑilele de sărbători [3]), într'o geamie, la Mecka, și în genere în ori-ce loc consfințit prin respectul și pelerinagiul credincioșilor.

Jurămêntul muților la musulmani.

Muții prestează jurămêntul în modul următor: Kadiul scrie formula pe o bucată de lemn pe care o moae într'o apă curată și o dă apoi s'o bea mutul, ceea ce echivalează cu îndeplinirea condițiilor și formula jurămêntului [4]).

Sperjurul la musulmani.

Koranul lui Mahomet are mai multe dispoziții asupra sperjurului, din care vom reproduce numai două: „Pentru

---

Art. 481, 484 Pr. civ. germ.

[1]) Aceste cuvinte s'au întrodus și în legea noastră prin art. 196 și 204 Pr. civ.—După art. 481 (art. 443 vechiŭ) din procedura civilă germană, jurămêntul începe prin cuvintele următoare: „Jur înaintea lui D-ḑeu, care poate și știe totul (*ich schwöre bei Gott dem Allmächtigen und Allwissenden*)“, și se termină prin următoarele cuvinte: „Așa să'mi ajute D-zeu (*so wahr mir Gott helfe*). Cpr. și art. 62, și 288 Pr. crimin. (*Strafprozessordnung*).—Art. 484 (446 vechiŭ) din procedura civ. germ. dispune însă că este asimilată prestărei jurămêntului declarația făcută sub oare care forme solemne de către un membru a unei comunități religioase căreia legea permite întrebuințarea acestei formule în locul jurămêntului. Vedi și art. 64 Pr. crimin.

[2]) „*Wallahi lezi lo ilohe hü-er-rehmon ür-rehim et-tolib ül-gholib ün-nesor ün-nofi'ul-müdrik ül-muhlikü-lezi ye' ellemü min essirri mo ye' elemehu min el'-eloniety*“ !

[3]) La evrei, ḑilele cele mai bune pentru prestarea jurămêntului sunt lunea și joia, afară de casul când în acele ḑile ar fi sĕrbători, pentru că lunea și joia sunt la dênșii ḑile de post, și atunci se citesc pe la școalele lor cele ḑece porunci (*Toira*). Vedi Colecția, partea I, p, 521, punctul 3.

Art. 483 Pr. grmană.

[4]) Tarnauw-Eschbach, *op. cit.*, p. 236.—Art. 483 (445 vechiŭ) din procedura germană voește ca muții, care știu a scrie, să presteze jurămêntul scriind și semnând formula lui, ear acei cari nu știu a scrie, să'l presteze prin semne, cu ajutorul unui interpret (*mit Hülfe eines Dolmetschers durch Zeichnen*).

un cuvênt nesocotit ce veţi lasa să lunece în jurămintele voastre, D-zeu nu vĕ va pedepsi, căci el nu pedepseşte de cât chibzuirile cele rĕle ale inimei. D-zeu este bun şi milostiv“ [1]). „D-zeu nu vĕ va pedepsi pentru un cuvênt nechibzuit ce a lunecat în jurămintele voastre; el vĕ va pedepsi însă dacă veţi presta un jurĕmênt falş cu premeditare. Respectaţi deci ori-ce jurĕmênt: aceasta v'o spune însuş D-zeu în milostivirea sa“ [2]).

Anabaptişti, Quakeri, etc.

Nu vom vorbi despre anabaptişti şi quakeri, pentru că asemenea secte nu există în ţara noastră. In Francia şi în Anglia, se decide, în privinţa lor, că *simpla lor afirmaţie pe sufletul şi pe conştiinţa lor*, echivalează, după preceptele religiunei lor, cu un adevarat jurĕmênt [3]).

Jurĕmêntul preoţilor. Controversă.

După această teorie, consacrată de Curtea de casaţie din Francia, conform conclusiilor marelui jurisconsult Merlin [4]), care a admis că afirmaţia făcută de un quaker, conform religiei sale, pe sufletul şi conştiinţa sa, echivalează cu un adevĕrat jurĕmênt, ar trebui să se decidă că şi simpla afirmaţie a preuţilor ortodoxi echivalează cu jurĕmêntul, conform Canoanelor bisericeşti (canonul XXII) şi art. 42 din regul. pentru disciplina bisericească de la 1873, după care este de ajuns simpla lor arătare verbală, conform cuvêntului Mântuitorului: „Să fie cuvêntul vostru

---

[1]) Koranul lui Mahomet (trad. Kasimirsky, Paris, 1873), capit. II, stih. 225.

[2]) *Idem*, capit. V, stih. 91.

[3]) Cpr. art. 484 (446 vechiŭ) din pr. germ., citat p. 352, nota 1. Art. 484 Pr. germană. Evangelia sf. Matei. Eată textul din evangelia sfênt. Matei (capit. V, stih. 34 şi 37), pe care se întemeiază această teorie: „Ear eu vĕ ţic voue să nu juraţi nici odată..... şi jurĕmêntul vostru să fie ast-fel: aşa, aşa; nu, nu; fiind-că ceea ce preste aceste cuvinte va prisosi, de la viclean este. *Quod autem his abondantius est, a malo est*“. Cpr. Merlin, Répert., t. XVI, v° *Serment*, § III, No. 3, p. 107 şi *Quest. de droit*, VII, v° *Serment*, § 1, p. 452 urm. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, VII, 3524. Bonnier, 422, *in fine*, p. 374. Nouguier, *Cours d'assises*, III, 1542. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, partea III, 219, p. 494. Cas. fr. (28 martie 1810), Sirey, III (aniĭ 1809—1811), 1, p. 168 şi Répert. Dalloz, v° *Serment*, 24, nota 3 (Merlin proc. general. concl. conforme). Atât decisia de mai sus cât şi însemnatele conclusiĭ ale lui Merlin sunt reproduse *in extenso*, în *Quest. de droit, loco suprà cit.*

[4]) Veḑi nota precedentă.

așa, așa ; nu nu“ [1]) ; și în adevĕr, această soluție a fost consacrată de tribunalul din Iași (23 noembrie 1883), înaintea căruia am combătut, însă fără succes, această teorie, ca advocat a lui Sandu Vasiliu: „Considerând, ḑice trib., că pârîtul (archimandritul Filotei Românescu) susține că jurământul, ce i s'a deferit de Sandu Vasiliu, urmează a se presta conform art. 42 din regul. sf. Sinod din 1873, care schimbă formula prevĕḑută de art. 240 Pr. civ. : având în vedere că, pentru a se putea resolva această chestiune, trebue a se ști mai întâi dacă preoții ortodoxi pot fi obligați, sau nu, a presta jurământul conform art. 240 Pr. civ. ; având în vedere că Canoanele bisericești (can. XXII) interḑic preuților de a jura ; având în vedere că aceste Canoane constituind legiuirea organică a clerului, fac parte din corpul legislațiunei țărei, și dispositiunile lor nu pot fi eliminate, pentru cuvênt că vre-un caz n'ar fi scris în Codul civil ; căci ar fi a le tăgădui puterea de lege ce au avut la noi în tot-deauna, și a recunoște judecătorului dreptul de a nu ține samă de dênsele ; că aceasta s'ar putea susține în Statele unde religiunea este considerată ca o instituție privată și unde miniștrii diferitelor culte, în fața autorităților publice, au caracterul de simpli cetățeni ; că nu însă tot astfel este cu clerul ortodox, care se consideră ca o autoritate în Statul român, după cum aceasta resultă din legea Sinodului de la 19 dechembrie 1872, având legile sale organice acelaș caracter public ca și legile organice laice ale Statului ; considerând că prin art. 1912 C. civ. se abroagă numai legile civile, fără a se atinge întru nimic de acele bisericești, și ca atare fiind, dispositiunea din Canoane, care interḑice preoților de a jura, a rĕmas și astăḑi în vigoare și formează o excepțiune la regula comună, statornicită prin art. 1211 C. civ. [2]). Având în vedere că ar 42 din regul. sf. Sinod,

---

Prav. bisericească de la Govora.

[1]) Veḑi și Pravila bisericească de la Govora, art. 101, unde se ḑice : „Preotul să nu sĕ jure fieș ce jurĕmênt, nici mic, nici mare, nici cu voe, nici fără de voe ; iară de va face aceasta, să se scoață“.

[2]) Acest argument nu mai are astăḑi nici o valoare, față cu însĕmnata decisie a Curței de casație, pronunțată în secțiuni unite în ḑiua de 16 noembrie 1900, la care am luat și noi parte, și cu a cărei redacțiune am fost însărcinat, prin

din 22 mai 1873, nu este de cât o consecinţă a canonului XXII, şi ca atare, cererea părîtului de a jura conform art. 42 din Regul. suscitat, cată a fi admisă, etc.“ [1]).

Am susţinut altă dată [2]), şi susţinem şi astăḑi că această soluţie este inadmisibilă, pentru că nicăiri legiuitorul n'a admis asemenea excepţie la dreptul comun. Ba ceva mai mult, cu prilegiul discutărei art. 196 din procedura civilă, Pr. sa Episcopul de Râmnic a propus un amendament în sensul ca preoţii să nu fie supuşi jurământului, şi acest amendament, a cărui soartă se ştia de mai înainte, a fost retras de propunĕtorul lui, în urma explicaţiunilor date de Ministrul justiţiei, Dl. C. G. Dissescu [3]). Dovada cea mai bună că preoţii ortodoxi nu pot fi scutiţi de jurământ, este că Codul Ipsilant, care, precum se ştie, a fost promulgat la 1776, adecă la o epocă în care dreptul canonic era în plină vigoare, dispune că jurământul preoţilor şi a diaconilor se va presta înaintea mitropolitului sau episcopului locului, în formele în care aceştia vor crede de cuviinţă (art. 4 capit. despre jurământ). De aceea, atât Curtea şi trib. din Bucureşti cât şi Curtea noastră supremă au decis, cu drept cuvênt, că preoţii trebue să presteze jurământul ce le este deferit sau referit, şi că simpla lor afirmaţie nu constitue o dovadă în justiţie [4]).

---

care se pune în principiu că canoanele bisericeşti sunt abrogate prin art. 1912 C. civ. Veḑi *C. judiciar* din 17 dechembrie 1900, No. 86 şi *Dreptul* din acelaş an, No. 82 (cu adnotaţia noastră).—Veḑi însă G. G. Mironescu, care combate adnotaţia noastră şi decisia Inaltei curţi, în *Revista de drept şi sociologie* din 15 dechembrie 1900, No. 3.

[1]) Veḑi *Dreptul* din 1884, No. 17. Tot în acest sens, şi pentru aceleaşi motive, s'a pronunţat şi minoritatea Curţei din Bucureşti într'un caz identic. Veḑi *Dreptul* din 1874, No. 68.

[2]) Veḑi tratatul nostru în limba franceză, p. 438 şi 439.

[3]) Veḑi *Pr. civ.*, ed. oficială, p. 382 urm. Veḑi şi monografia noastră în *Dreptul* din 1901, No. 60.

[4]) Cas. rom. S-a I, anul 1879, p. 797. C. Bucureşti şi Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1874, No. 68 şi din 1897, No. 81.—Curtea de casaţie a casat de asemenea o decisie a juriului de expropriere, pentru că unul din membrii juriului, un preot, nu prestase jurământul prescris de lege. Bulet. S-a II, anul 1893, p. 1139.—Art. 11 din legea jud. de pace de la 1896 scuteşte însă de jurământ pe preotul care ar figura în comisia juraţilor ce compun judecătoriile comunale. S'a decis

S'a decis chiar că, în starea actuală a legislațiunei noastre, jurământul decisoriu sau supletoriu al preoților trebue să fie prestat în pretoriŭ, înaintea judecătorului, ear nu înaintea episcopului, la biserică[1]). Acestea sunt adevaratele principiĭ, și ele se întăresc și prin discuțiunea urmată în Senat cu ocasia discutărei nuăei legi de procedură civilă.

Jurământul israeliților. In cât privește jurământul israeliților, chestiunea a dat loc la dificultăți. Aceste dificultăți vor fi examinate *infrà*, p. 396 urm. cu ocasia explicărei art. 241 Pr. civ.

Jurământul impus martorilor, experților, advocaților, etc. Jurământul despre care se ocupă art. 1207 urm. din C. civ., și despre care am vorbit mai sus, nu trebuește confundat cu jurământul pe care legea îl impune martorilor în materie civilă și penală, experților sau funcționarilor publici, advocaților (art. 80 L. org. judéc. din 1 sept. 1890[2]),

---

de asemenea că preoții sunt scutiți de jurământ când ei sunt chemați ca martori. Cas. rom. S-a II. *Dreptul* din 1886, No. 45 și Bulet. 1886, p. 370. Vedi și *suprà*, p. 299, nota 3. Această teorie este însă în contradicere cu acea de mai sus, și ca atare, inadmisibilă. Insuș pravila lui M. Basarab (glava 24) admite pe preoți, nu însă pe călugări, de a jura ca martori. Cpr. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 498 urm. De aceea, Curtea noastră supremă, părăsind vechia sa jurisprudență, a casat de curênd (1 oct. 1901) o decisie a Curței cu jurați din Ilfov, pentru motivul că unul din martori, un preot, refusând de a presta jurământul, a fost ascultat ca simplu informator. Vedi *Dreptul* din 1901, No. 71 și *C. judiciar* din acelaș an, No. 78. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, p. 1044 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre).

Pravila lui Matei Basarab.

[1]) Trib. Tutova. *Dreptul* din 1886, No. 74.

Dreptul femeilor de a exercita profesiunea de advocat.

[2]) Femeile neputênd exercita profesiunea de advocat, nu pot fi admise la prestarea acestui jurământ, chiar dacă ar avea un titlu academic. Cel puțin, în acest sens s'a pronunțat jurisprudența străină. Cpr. C. Paris. Sirey, 1901. 2. 38. D. P. 98. 2. 185, și nota lui Glasson. Cas. belg. Sirey, 90. 4. 25, și nota lui Labbé. Vedi și Proudhon, *État des personnes*, (ed. Valette), p. 512, text și nota *a.—Contrà.* Turgeon, *Le féminisme français* (Larose, 1902), I. p. 455 urm. „Numai barbații se fac boeri, judecători și cârmuitori obștești, dice Codul Caragea (art. 1 urm., partea I, capit. I); numai barbații se fac archierei, preoți și diaconi; femeile sunt departate de toate cinurele politicești, stăpâniri și slujbe publice". „*Feminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt. Et ideo nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere*". (L. 2., Pr. Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17, și Harmenopol, Lib. 1,

Codul Caragea.

etc.; căci în capit. de faţă, legea se ocupă numai de jurământul considerat ca mijloc de probă a unei obligaţiuni sau a unei liberaţiuni (art. 1170).

Jurământul era admis ca mijloc de dovadă şi în vechile noastre legiuiri. Veḑi art. 1352 din Codul Calimach (1008 C. austriac); art. 45 urm., partea VI, capit. II, Cod. Caragea; Codul Ipsilant, capit. pentru jurământ; Codul Andr. Donici, capit. 23, etc. Veḑi şi art. 115 C. Calimach (99 C. austriac). Jurământul în vechile noastre legiuiri.

S'a decis că, sub Codul Caragea, şi vênḑările imobiliare puteau fi dovedite între părţi prin jurământ, legea necerênd un act scris de cât în privinţa terţiilor (art. 6, partea 3, capit. 2) [1].

Această soluţie lasă a se presupune că Codul Caragea admitea jurământul ca mijloc de probă, şi în adevĕr, Curtea de casaţie s'a pronunţat în acest sens, la 19 oct. 1873 [2]. Cu toate acestea, Curtea din Bucureşti s'a pronunţat în sens contrar, întemeindu-se pe art. 48, partea VI, capit. 2 din citatul Cod, care ḑice că: „O parte din cele prigonitoare, spre dovada provlimei sale, nu poate provalisi celei-lalte să facă jurământ“ [3], ear Curtea supremă a decis că acest Cod nu admitea jurământul de cât atunci când exista un început de dovadă scrisă [4]. Art. 49 din Codul Caragea este însă destul de clar, şi este de mirat că el a putut da loc la controversă. Eată cum se exprimă acest text: „Când o parte din cele prigonitoare va face o provlimă nedovedită, şi i se va provalisi de către cea-laltă parte s'o dovedească prin jurământ, acela atunci de va Codul Caragea. Controversă.

tit. 13, *De mulieribus, ab initio*). Femeile pot însă fi astăḑi mandatari (art. 1538). — In Francia s'a votat de curênd o lege, care permite femeilor de a exercita profesiunea de advocat. (L. din 1 dech. 1900). Veḑi Sirey, 1901, *Lois annotées*, p. 1 urm.—In cât priveşte Rusia, noul proect de Cod civil avea o dispoziţie care oprea în termeni expreşi pe femei de a exercita profesiunea de advocat; comisiunea însărcinată cu examinarea acestui proiect a şters însă această dispoziţie, lăsând chestiunea deschisă pentru viitor. V. *J. Clunet*, anul 1898, p. 217. L. fr. din 1 dech. 1900. Dreptul rusesc.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 35. Bulet. S-a 1, 1895, p. 27.
[2]) Bulet. S-a 1, 1873, p. 183 şi *Dreptul* din 1873, No. 74.
[3]) *Dreptul* din 1875, No. 13 şi 56.
[4]) Bulet. S-a 1, 1871, p. 46. Bulet. S-a 1, 1872, p. 30 şi 132 (soluţie implicită). Bulet. S-a 1, 1878, p. 351 şi *Dreptul* din 1879, No. 13.

jura, se îndreptează, ear de nu, se osêndește". Așa dar, Codul Caragea admite jurământul decisoriu ca mijloc de probă, și aceasta independent de ori ce dovadă scrisă.

C. Andr. Donici. „Jurământul atuncea se dă, ḑice Andr. Donici, când nici într'un chip nu se găsește dovadă la pricină" (capit. 23, § 1).

Pravila lui M. Basarab. Pravila lui Matei Basarab admite de asemenea jurământul ca mijloc de dovadă (glava 292): „Jurământul are puterea judecăților, și cine sufere pre pârîșul lui să facă jurământ, pre acela pune judecătorul, și de aceea nu mai poate să stea sau să grăească împotrivă cătră dênsul, căci că au suferit de au făcut jurământ. — De va avea neștine treabă cu cineva, sau altul, sau judecătorul va da lui să facă jurământ, atunci acolo, într'acel ceas, taie judecata dacă va jura". Și mai departe: „Jurământul iaste cuvênt, carele pentru dênsul se creade adeverință". Această pravilă adaogă însă: „De jurământ să fugi, macar de vei vrea să juri și drept.—Ferice iaste de cela ce nu se jură, ori drept, ori strêmb, etc.". Sperjurul era pedepsit, după această pravilă, cu tăerea limbei sau a mânei [1]).

Cele mai sus ḑise se aplică jurământului decisoriu; în cât privește jurământul supletor în vechia noastră legislație, veḑi *infrà*, rubrica: *Despre jurământul deferit din oficiu*.

Acestea odată expuse, să vedem câte feluri de jurăminte recunoaște legea noastră.

Jurământul extra-judiciar. Toți autorii admit posibilitatea unui jurământ extra-judiciar, ce una din părți deferă celeilalte *extra jus . . . extra judicium* [2]).

---

[1]) „Cine se va arăta că au jurat strîmb, aceluia să 'i tae limba; așijdirea și marturilor cari vor jura strîmb. Iar alte pravile sau legi ḑic, să se tae mâna celui ce va jura strîmb". Cpr. Harmenopol, *De jurejurando*, I, 7, § 19, unde se ḑice: „*Ei lingua exscinditor*; *idemque in testibus servator*". —Dacă asemene legislație ar mai fi încă în vigoare, prea puțini din acei cari obicinuesc a fi marturi ar mai avea mână sau limbă în gură.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1308. Mourlon, II, 1648. Marcadé, V, art. 1357, No. 2. T. Huc, VIII, 357. Thiry, III, 181. Demolombe, XXX, 562 urm. Pand. fr., *Délation de serment*, 8 urm. Demante, V, 336 bis II. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 878, p. 122 (ed. a 2-a). Bonnier, 415. Larombière, V, art. 1357, No. 5. Aubry et Rau, VIII, § 752, p. 181. Répert. Palais, v° *Serment*, 318 urm.

Acest jurământ, care este o adevarată convenţiune[1], este jurământul voluntar (*jusjurandum voluntarium*) al Romanilor[2].

Nu ne vom ocupa despre el, pentru că nici lega nu vorbeşte de dênsul.

Romanii mai aveau încă jurământul dis *de calumnia* (de şicană). Acel care deferea un jurământ trebuea însuş să juremai întâi, dacă adversarul sĕu cerea, că el n'a deferit jurământul în spirit de vexaţiune, ci fiind convins că pretenţia sa este întemeiată[3]. Acest jurământ, abrogat de Justinian[4], nu mai exsită astădi, pentru că acela care este în stare de a cere ceea ce nu i se datoreşte, este în stare de a presta şi asemenea jurământ[5]. Jurământul de calumnia (de şicană).

Legea actuală nu recunoaşte de cât jurământul judiciar, care poate fi de două feluri: *decisoriu* sau *litis-decisoriu*, şi *supletoriu* sau *supletif*. Jurământul decisoriu şi supletoriu.

---

[1]) Dovada acestei convenţiuni nu se poate face de cât conform dreptului comun, proba testimonială fiind subordonată unui început de dovadă scrisă (art. 1197), ca şi în privinţa mărturisirei extra-judiciare (art. 1205). Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 122, § 878 (ed. a 2-a).

[2]) Cpr. Dig., 12, 2, *De jurejurando, sive voluntario, sive necessario, sive judiciali.* Vedi Accarias, *Dr. romain*, II, p. 625, nota 1 (ed. a 4-a, 1891).

[3]) Cpr. Cod., 2, 59, *De jurejurando propter calumniam dando.* L. L. 34, 84, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2. Basil. L. 34, *De jurejurando*, 22, 5. Harmenopol, I, 7, § 9 şi 10.

[4]) L. 2, § 8 Cod., *De jurejurando*, etc. 2, 59. Cpr. Accarias, *Dr. rom.*, II, 979, p. 1257.

[5]) Duranton, XIII, 579. Demolombe, XXX, 614. Alex. Degré, *Scr. juridice*, I, p. 376. Répert. Palais, *Serment*, No. 6.—In Codul Ipsilant, acest jurământ îşi avea din contra fiinţă: „Cel ce porneşte pîră de vinovăţie asupra cui-vaş, dice art. 3 (capit. p. jurământ) din acest Cod, întâi trebue să facă jurământ cum că într'adevĕr face acea pîră, ear nu cu vre o pismă". Vedi şi Codul Caragea, partea VI, capit. 1, art. 5, unde se dice: „Cine va voi să pornească judecată criminală, să nu poată altfel, de cât jurând mai întâi că nu o porneşte din vre-o pismă, ci într'adevĕr". „Cel ce va sili pre altul a face jurământ, dice Andr. Donici (capit. 23, art. 5) şi el nu va vrea să jure precum că nu'l cliveşte, atuncea se dă remas pre sine". Acest jurământ există şi astădi atât în Anglia cât şi în America, de şi nici o consideraţie serioasă nu'l justifică. Vedi Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'empire du Japon*, V, No. 138, p. 125. Cod. Ipsilant, Caragea şi Andr. Donici.

Art. 1207.—Jurământul judiciar este de două speciĭ (art. 1170, 1200, § 3 C. civ.);

1° Acela ce o parte prigonitoare dă celei-lalte; acest jurământ se numeşte decisoriu (art. 1208 C. civ., 237 urm Pr. civ.).

2° Acela care judecătorul de la sine dă la una sau la cealaltă din părţile prigonitoare. (Art. 1219 urm., 1417, 1472 C. civ. Art. 234, 246 Pr. civ. Art. 53 C. com. Art. 1357 C. fr.).

Jurământul pe care o parte îl dă celei-lalte se numeşte *decisoriu* sau *litis-decisoriu*, pentru că el decide sau face să atârne de dênsul soluţiunea litigiului. Jurământul deferit din oficiŭ de judecător se numeşte *supletoriu* sau *supletif*, pentru că el are de scop complectarea probelor produse de reclamant. El se numeşte *in litem* când are de obiect determinarea valorei lucrului reclamat (art. 1222).

Critica jurământului.

Remâne acum, pentru a termina aceste observaţiuni generale, să cercetăm dacă legiuitorul a făcut bine, sau nu, de a admite jurământul decisoriu ca mijloc de probaţiune. Această instituţie din alte timpuri, este combătută de mulţi autori, şi nu fără oare-care cuvênt. Iată cum se exprimă, în această privinţă, unul din ei [1]: „Moralitatea şi utilitatea jurământului în materie civilă poate fi serios contestată. Mai întâi, este foarte greu de a regula modul cum jurământul trebue să fie prestat. De aceea, pe semne, Codul italian a imitat, în această privinţă, tăcerea prudentă a Codului francez. Cine nu cunoaşte însă nenumăratele dificultăţi la care jurământul a dat loc în practică din causa diferitelor religiuni profesate de părţile chemate a-l presta în justiţie [2]).

„In al doilea loc, se poate ca jurământul să inspire încredere de câte ori el este deferit de justiţie într'un interes social, adecă în interesul descoperirei adevĕrului, şi de câte ori acela care are să'l presteze este cu totul desinteresat în causă. Când însă cine-va prestează un jurământ în propria sa causă, lucrul se schimbă. In adevĕr, în a-

---

[1]) T. Huc, *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, p. 256, 257. Veḑi şi Comentariile de drept civil a aceluiaş autor, VIII, 356. Cpr. în acelaş sens, Massé, *Dr. comm.*, IV, 2594. Ferrière, *Dictionn. de droit*, v° *Serment*. Boissonade, *Projet de C. civil pour l'empire de Japon*, V, 140, p. 127. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, 223, p. 510 urm. I. N. Cesărescu, *C. judiciar* din 1900, No. 37, etc.

[2]) O asemenea deficultate s'a ivit şi la noi cu ocasia jurământului israeliţilor. Veḑi *infrà*, p. 396 urm.

semenea caz, sinceritatea jurământului poate în tot-deauna fi mai mult sau mai puțin bănuită, și este imoral de a pune pe cine-va între conștiință și interesul sĕu.

„Un jurământ deferit este mai tot-deauna prestat; și fiind că acel care îl deferă este și el gata a-l presta la rêndul lui, publicul care asistă la proces este adese-ori rĕu impresionat, și omul cel mai cinstit, care n'a putut să cîștige procesul cel mai drept decât prin prestarea unui jurământ, pierde în tot-deauna ceva din reputația sa. Acelaș lucru se întâmplă și în privința jurământului supletoriu, căci mai în tot-deauna ambele părți sunt de-opotrivă gata a lua pe Dumnezeu de martur despre legitimitatea pretențiunei lor.

„De aceea, nimic nu este mai trist decât această practică a jurământului, mai cu samă înaintea jurisdicțiilor inferioare. Asemenea instituție este o rămășiță a timpurilor barbare. Altă dată se cerea, în materie criminală, ca acusatul să presteze jurământul de a spune adevĕrul la interogatorul ce i se făcea [1]). Această monstruositate a dispărut, însă există, în materie civilă, ce-va care presintă analogie cu acest jurământ: acesta este jurământul judiciar. Avem convingerea că abrogarea acestui jurământ va fi o reformă morală și folositoare".

De aceea, unele legislațiuni străine, precum este Codul spaniol de la 1889, au desființat jurământul judiciar, după cum făcuse și Convenția națională prin primul proiect de Cod civil a lui Cambacérès: „In contracte, jurământul nu este admis, ḑice art. 1260 din citatul Cod spaniol de la 24 iulie 1889; dacă se va presta, el se va considera ca neavenit [2])". Art. 1260 Cod. spaniol.

---

[1]) Acest jurământ, admis în Francia prin ordonanța din 1667 (art. 7, tit. 10), nu mai există astăḑi, pentru că el punea pe acusat în alternativa sau de a fi sperjur, sau de a vorbi contra intereselor sale, ceea ce era inuman. *Inhumanum est per leges quæ perjuria puniunt, perjuri viam aperire.* Cpr. Chauveau sur Carré, *Pr. civ.*, III, *Quest.* 1253, p. 179. Pand. fr., *Délation de serment*, 16.

[2]) Veḑi și Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade, care nu admite de cât jurământul extrajudiciar (art. 1372 urm.), ce era admis la Romani (veḑi *suprà*, p. 359) și este admis și astăḑi în baza convenției părților. (Veḑi *suprà*, p. 359, text și n. 1). Laurent, în Ante-proiectul Dreptul străin.

Cele mai multe legiuiri străine admit însă jurământul, perdênd din vedere că credința religioasă este adânc sguduită și că mai nimene astădi nu se mai teme de răsbunarea divină. De aceea, cu toată pedeapsa edictată de legea penală, cu toată evocarea Divinității și a întregei solemnități care presidă la sevîrșirea jurământului, sperjurul este la ordinea dilei și a ajuns un adevarat scandal. Jurământul nu este, după cum dice un autor [1]), de cât un mijloc dat acelor cari nu cred de a înșala pe acei cari cred. Un filosof din anticitate a avut deci dreptate să dică că, la popoarele care au perdut simțul religiunei, jurământul n'ar trebui să fie admis de cât atunci când cel chemat a-l presta nu are nici un interes în causă [2]).

Eată pentru ce această instituție de altă vreme este menită cu timpul să dispară din legile moderne, după cum a dispărut din Codul spaniol de la 1889 : „Trebue să fim cu toții de acord spre a recunoaște, dice un autor [3]), că jurământul n'a fost întrodus de cât spre rușinea omenirei. In adevĕr, este de ajuns ca omul să'și cunoască datoriile sale pentru ca să și le îndeplinească. Religia jurământului nu adaogă nimic la puterea obligațiunilor sale, și desființarea lui nu'l împedică de a 'și le îndeplini".

Despre jurământul decisoriu sau litis-decisoriu.

Jurământul *decisoriu* sau *litis-decisoriu* este, după cum am vĕdut, acela pe care una din părțile prigonitoare îl dă celei-lalte pentru a face să atârne de la el soarta procesului. Religia jurământului este, dice legea romană, un mijloc util și foarte întrebuințat pentru a termina procesele : „*Maximum remedium expediendarum litium in usum*

---

de revisuire, menține din contra jurământul decisoriu, cu eliminarea însă a elementului religios (art. 1390). Acest autor desființează însă, cu drept cuvênt, jurământul supletoriu, menținênd numai pe acela pe care judecătorii îl pot da asupra valorei lucrului (art. 1391), și pe care doctrina îl numește estimator sau zenonian (art. 1222 C. civ. rom.), pentru că se găsește într'o constituție a împaratului Zenon (L. 9, Cod., *Unde vi*, 8, 4).

[1]) Massé, *Dr. comm.*, IV, 2594.

[2]) Vedi *suprà*, p. 349, nota 3.

[3]) Ferrière, *Dictionnaire de droit*, v° *Serment*.

venit jujsurandi religio“ [1]). El se apropie întru-câtva de transacţiune (art. 1704 urm.) [2]), de care însă el se deosebeşte din două puncte de vedere: 1⁰ transacţiunea fiind un contract, este voluntară din partea ambelor părţi; pe când jurământul exclude, din contra, libertatea din partea aceluia căruia el este deferit; acesta nu poate, dacă el voeşte să nu peardă procesul, de cât să'l presteze sau să'l refere adversarului său (art. 1211). De aceea, acest jurământ era numit la Romani *jusjurandum necessarium*; 2⁰ Transacţiunea presupune concesiuni reciproce din partea contractanţilor [3]), element care lipseşte cu totul în materie de jurământ, pentru că partea care l'a deferit sau perde procesul, în caz de prestarea lui, sau dobândeşte câştig de causă, dacă acela căruia el este deferit îl refusă (art. 1211). Jurământul are deci puncte de asemănare cu transacţiunea, însă nu este o adevarată transacţiune [4]).

Deosebire între jurământ şi transacţie.

Causele în care se poate deferi jurământul decisoriu.

Art. 1208.—Jurământul decisoriu poate fi dat în ori ce fel de contestaţiune. (Art. 1209 urm., 1416 C. civ. Art. 46 C. com. Art. 1358 C. fr.).

---

[1]) Dig., Pr., *De jurejurando*, ect., 12, 2.

[2]) „*Jusjurandum speciem transactionis continet, majoremque habet auctoritatem quam res judicata*“. L, 2, Dig., *loco cit.* Vedi şi alte texte citate de Goudsmit, *Cours de pandectes*, I, p. 314, nota 5. Maynz, I, p. 573, § 68, nota 35 (ed. a 5-a).

[3]) Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1901, No. 35. Vedi *suprà*, p. 342, nota 2. Cpr. art. 1817 C. Calimach (1380 C. austriac), art. 779 Cod. german, etc.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1310. T. Huc, VIII, 358. Planiol, II, 2306.—Curtea de casaţie şi Curtea din Galatz (Bulet. S-a, 1, 1899, p. 284, 522 şi *Dreptul* din 1900, No. 14) merg deci prea departe când dic că jurământul este o adevarată transacţie, cu toate că în această greşală au picat şi mulţi autori. Cpr. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., I, 431. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 122, § 879 (ed. a 2-a). Alex. Degré, *Scr. juridice*, I, p. 373 urm. şi *Dreptul* din 1890, No. 21.—Tribunalul din Toulouse dice că jurământul litis-decisoriu este *o transacţie condiţională* între acel care'l deferă şi acel căruia el este deferit (Sirey, 89, 2, 42, colona 1), însă Glasson dice că ideea de transacţie condiţională nu este exactă, şi că este mult mai nimerit de a considera jurământul ca o presumţie, care scuteşte de ori ce dovadă. Vedi *Pr. th. et prat. de procéd. civ.* (Paris, Pichon, 1902), I, p. 523, 524.

Jurământul decisoriu poate, în principiu, să fie deferit în ori ce soiŭ de contestaţiuni *băneşti*, ori care ar fi valoarea lor, în materie posesorie ca şi în materie petitorie, în materie personală ca şi în materie reală, ḑicea Pothier (II, 912). „*Jusjurandum et ad pecunias, et ad omnes res locum habet*“ [1]). El poate fi deferit în contra sau peste cuprinsul actelor [2]), fie că ar exista, sau nu, un început de probă scrisă (art. 1210) [3]).

Art. 1472 C. civ. Controversă.

Astfel, servitorul poate, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, să defere patronului seu jurământul decisoriu pentru stabilirea existenţei contractului de închiriere de serviciĭ şi a creanţei isvorîte din acel contract ; căci art. 1472, care prevede că patronul se crede pe cuvêntul sĕu atât pentru câtimea salarului cât şi pentru plata acestui salariŭ pe anul expirat, şi pentru aconturile date pe anul curent, lasă a se presupune că servitorul n'a recurs la alte mijloace de dovadă [4]).

Art. 1395 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent, ḑice că jurământul este o transacţie oferită de partea care'l deferă.

[1]) L. 34, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2.

[2]) Cas. fr. Sirey, 94. 1. 182. D. P. 94. 1. 15. Cas. rom. Bulet. 1879, p. 502. Bulet. 1891, p. 822 şi 1317. C. Iaşi. *Dreptul* din 1884, No. 19. T. Huc, VIII, 359. Pand. fr., *Délation de serment*, 147.—Jurământul este însă inadmisibil în privinţa faptelor constatate de judecător într'un act autentic, care se cred până la înscrierea în falş (veḑi *suprà*, p. 154). C. Bucureşti. *Dreptul* din 1884, No. 60. Pand. fr., v° *cit.*, 148. Arntz, III, 438. Laurent, XX, 244. Demolombe, XXX, 608. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 189, 190. Bonnier, 410. T. Huc, VIII, 359. Larombière, V, art. 1360, No. 3. Art. 1364 din Codul italian este formal în această privinţă.—*Contrà.* Demante, V, 337 bis VI. Massé-Vergé, III, § 608, p. 543, nota 14.

[3]) Trib. Paris, 28 iulie 1891. *Le Droit* din 12 aug. 1891. T. Huc, VIII, 359. Pand. fr., *Délation de serment*, 103, 156.

[4]) Cas. rom. Trib. Iaşi şi Dolj. Bulet. S-a 1, 1884, p. 429. *Dreptul* din 1884, No. 67. *Dreptul* din 1885, No. 2 ; din 1886, No. 27 şi din 1893, No. 77. *C. judiciar* din 1893, No. 82. *Dreptul* din 1900, No. 23. Troplong, *Louage*, II, 882, 883. Marcadé, VI, art. 1781, No. 4, p. 535. Toullier D. V, partea II, 453, *in fine*. Mourlon, III, 809. Glasson, *Éléments du dr. fr.*, I, p. 599. Duranton, XVII, 236. — *Contrà.* Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 53. Trib. Iaşi. *Dreptul* din 1882, No. 29 (cu adnotaţia noastră). Laurent, XXV, 505. Taulier, *Th. raisonnée du C. civil*, VI, p. 302 (Grenoble, ed. din 1847).

Cât pentru proba testimonială, ea nu va fi admisă de cât conform dreptului comun, adecă atuncea când salariul cerut ar fi mai mic de 150 lei sau, când fiind mai mare, ar exista un început de probă scrisă [1]). Admit. probei testimoniale. Dreptul comun.

Şi fiind că vorbim de art. 1472, care a dat loc la o controversă, vom observa în treacăt că acest text a fost abrogat atât în Francia (L. din 2 aug. 1868) cât şi în Belgia (L. din 10 iulie 1883), ca fiind contrar egalităţei cetăţenilor, proclamată prin Constituţie. El a fost de asemenea eliminat din Codul italian, însă T. Huc apără dispoşiţia acestui text, ţicênd că, sub cuvênt de egalitate, nu trebue să se rădice stăpânului ori ce garanţie pentru a'l lasa la discreţia unui servitor necredincios [2]). Dreptul străin în privinţa art. 1472.

Termenii art. 1208 sunt însă prea generali, căci jurământul este inadmisibil în privinţa drepturilor nesusceptibile de a face obiectul unei renunţări sau unei transacţiuni [3]), precum sunt drepturile care interesează ordinea publică [4]). Casurile în care jurământul nu poate fi admis. Ordine publică.

In puterea acestor principii, se decide că nu se poate da jurământul asupra faptelor care servesc de bază unei acţiuni în despărţenie sau în separare de bunuri [5]); în recla- Acţiunea în despărţenie, în separare de bunuri, contestaţii de stat, etc.

---

[1]) Trib. Brăila. *Dreptul* din 1883, No. 73. Jud. de pace Lille. D. P. 97. 2. 187. T. Huc, X, 397. Baudry et Wahl, *Louage* (ed. a 2-a), II, 2172.

[2]) T. Huc, X, 397 şi mai cu samă *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, p. 282—284.

[3]) Art. 2523 din Codul portughez este formal în această privinţă. Art. 2523 C. portughez.

[4]) Trib. Tours. *Gaz. palais*, 82. 2. 246. Pand. fr. v° *cit.*, 107. Mourlon, II, 1649.

[5]) T. Huc, II, 291 şi VIII, 359. Répert. Sirey, *Divorce*, 2290. Thiry, III, 183. Planiol, III, 585. Bonnier, 410. Demolombe, IV, 475. Marcadé, V, art. 1358 urm., No. 1. Demante, V, 337 bis II. Pand. fr. v° *cit.*, 108. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 187. Larombière, V, art. 1358, No. 9. Laurent, III, 207, şi toţi autorii. Veţi şi t. I, partea II a lucr. noastre p. 157.

Faptul împăcărei soţilor poate însă fi dovedit prin jurământ. Fremont, *Divorce*, 384. Pand. fr., v° *cit.*, 109. Aubry et Rau, V, § 492, p. 185. Larombière, V, art. 1358, No. 9. T. Huc, II, 363 şi VIII, 359. Planiol, III, 588. Baudry, I, 734. C. Trèves. Dalloz, *Séparation de corps*, 433, n. 2.—*Contrà.* Laurent, III, 210. Demolombe, IV, 420. Impacarea soţilor. Controversă.

Aceiaş controversă există în privinţa mărturisirei. V. t. I, partea II-a a lucr. noastre p. 197. Majoritatea autorilor admit Mărturisirea părţei. Controversă.

maţiile sau contestaţiile de stat privitoare la celebrarea căsătoriei [1]), la faptele filiaţiunei sau legitimităţei (art. 340 Pr. civ.) [2]); în contestaţiile privitoare la materii electorale [3]); în contestaţiile în care s'ar opune o presumţie *juris et de jure*, pe care legea a stabilit-o într'un scop de interes public [4]); în contestaţiile în care s'ar opune prescripţia, care

însă că dovada împăciuirei poate să resulte din mărturisirea părţei. Vedi Baudry, I, 734. T. Huc, II, 363. Demolombe, IV, 420. Willequet, *Divorce*, p. 112. Fremont, *Idem*, 384. Aubry et Rau, V, § 492, p. 185. Vraye et Gode, *Divorce*, I, 141 (ed. a 2-a). Répert. Sirey, *Divorce*, 2051. Trib. Villeneuve-sur-Lot. *Le Droit* din 25 iunie 1892. Această din urmă sentinţă admite ca mijloc de probă a împăciuirei nu numai mărturisirea, dar şi jurământul.—*Contrà*. Laurent, III, 210. Coulon, Faivre et Jacob, *Manuel form. du divorce*, p. 93. Trib. Bruxelles. *Pasicrisie belge*, 79. 3. 275. Vedi asupra acestei controverse, Dalloz, *Nouv. Code civ. annoté* (1900), I, art. 244, No. 73.

[1]) Cpr. Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, II, 1942, p. 491 (ed. a 2-a, 1900). F.-Herman, I, art. 194, No. 7. Aubry et Rau, V, § 452 bis, p. 15, nota 1. Cpr. art. 115 C. Calimach (99 C. austriac).

[2]) T. Huc, VIII, 259. Thiry, III, 183. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 596, § 357 (ed. 1). Mourlon, II, 1649. Pand. fr., v° *cit.*, 112. Bonnier, 410, 440. Baudry, II, 1314. Marcadé, V, art. 1358—1360, No. 1, p. 228. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 187. Laurent, XX, 245. Demante, V, 337 bis II, şi toţi autorii. Cas. fr. D. P. 86. 1. 55. Sirey, 86. 1. 179.—Curtea din Rennes a decis că filiaţiunea naturală poate fi dovedită prin jurământul mamei (Répert. Dalloz, *Paternité*, 631, nota 1; cpr. L. 3, § 3, Dig., 12, 2), însă această decisie este criticată de toţi autorii, afară de Cubain (*Droit des femmes*, No. 53) şi de Cadrès (*Enf. naturels*, No. 49). Vedi Pand. fr., v° *cit.*, 116. Demolombe, V, 512. Bonnier, 410, p. 363, care dice, cu drept cuvênt, că această decisie este *scandaloasă*. Vedi t. I, partea II a lucr. noastre, p. 307 şi adnotaţia noastră în *C. judiciar* din 1900, No. 15, p. 119.

[3]) Bonnier, 410. Baudry, II, 1314. Cas. fr. Sirey, 86, 1. 131. C. Nancy (21 iunie 1830). Jurământul nu poate fi deferit, dice această din urmă decisie, aceluia care cere înscrierea sau menţinerea sa în listele electorale asupra punctului de a se şti dacă el este proprietar real al imobilelor ce stăpâneşte. V. această decisie în Sirey, t. 9, anii 1828—1830, partea II, p. 459, colona 2.

[4]) Vedi *suprà*, p. 315 urm. — Cât pentru presumţiile care nu interesează ordinea publică, ele pot fi combătute prin dovada contrară (art. 1202, *in fine*). Vedi *suprà*, p. 317.

Art. 812, 941 Controversă. Cât pentru chestiunea de a se şti dacă presumţia legală de

constitue o excepţie peremptorie de fond, nesusceptibilă de a fi combătută prin vre-un soiu de dovadă, afară de ceea ce se ţice în privinţa unor prescripţii scurte (art. 1906) [1].

Termenul hotărît de lege spre a face apel. Ordine publică.

Jurământul nu poate fi deferit asupra chestiunei de a se şti dacă un apel a fost sau nu făcut în termenul legal, pentru că termenul hotărît de lege spre a face apel este de ordine publică [2].

Contracte solemne. Neadmiterea jurământului.

Jurământul nu poate de asemenea fi deferit pentru a stabili existenţa sau clausele unui contract solemn precum o donaţie, o convenţie matrimonială, o ipotecă, un contract de societate (art. 88 urm. C. com.) şi chiar o asociaţie în participare (art. 256 C. com.) [3], etc., pentru

---

interpunere de persoane, stabilită de art. 812 şi 941, poate sau nu, fi combătută prin jurământ, chestiunea este controversată. După unii, jurământul ar fi admisibil, fără nici o discuţie, pentru că asemenea presumţiuni se întemeiază numai pe motive de interes privat. Demolombe, XXX, 278, 600. Bonnier, 846, p. 681, nota 2. Laurent, XI, 402 şi XIX, 622. Demante, IV, 32 bis IV.—După alţii, jurământul n'ar fi admisibil, sub cuvênt că ordinea publică ar fi direct interesată la menţinerea presumţiunei. Larombière, V, art. 1352, No. 10 şi art. 1358, No. 11. Duranton, VIII, 268 şi XIII, 415.—In fine, după Aubry et Rau (VIII, § 750, p. 165, text şi nota 14), jurământul, ca şi mărturisirea, ar fi admisibile numai atunci când dispoziţia s'ar ataca de însuş dispunĕtorul, nu însă şi de moştenitorii săi. Vedi asupra acestei controverse t. IV a lucr. noastre, p. 84 şi 819, text şi nota 3. Mai vedi încă Pand. fr., *Délation de serment*, 139 urm.

[1]) Vedi *suprà*, p. 315, 316 şi *infrà*, explic. art. 1906, p. 374 urm.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1890, p. 1203.—Judecătorii sunt ţinuţi a verifica din oficiu dacă oposiţia, apelul şi recursul au fost făcute în termenul legal. Cpr. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, III, p. 104. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 61. Vedi şi Cas. rom. (S-a II, 1890, p. 1203), care pune în principiu că termenul de apel este de ordine publică. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 96. 1. 246. Cas. belg. *Pasicr. belge*, 86. 1. 98. Aceiaş soluţie este admisă în privinţa apelului în materie corecţională. C. Paris. *Dreptul* din 1882, No. 12. Vedi asupra acestei chestiuni, tr. nostru în limba franceză, p. 316, text şi nota 1, şi Alex. Degré, *Dreptul* din 1879, No. 22, p. 178. *Dreptul* din 1882, No. 8, p. 67. Répert. Sirey, *Appel (mat. répressive)*, 518 urm. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, VI, 3007. Pand. fr., *Appel correctionnel*, 398, 415, 484. Répert. Dalloz, *Supplém., Appel en mat. correctionnelle*, 46.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1895, p. 1386.—*Contrà.* Cas. rom. (decisie dată sub Codul de comerţ vechiŭ). Bulet. S-a

că asemenea contracte nu admit altă dovadă de cât îndeplinirea formelor solemne prescrise de lege. *Forma dat esse rei* [1]).

Cambiĭ. Art. 349 C. com. In fine, s'a decis, cu drept cuvênt, că debitorul unei cambiĭ nu poate să defere jurământ purtătorului titlului, pentru a dovedi liberarea sa, nici să provoace un interogator [2]), nici să ceară aducerea registrelor adversarului [3]). Regula art. 349 C. com. e privitoare numai la persoanele capabile de a se obliga, ear nu și la minori [4]). S'a decis că jurământul era inadmisibil chiar sub vechiul Cod de comerț (art. 144) [5]).

Art. 349 din noul Cod comercial prevede, în adevĕr, că „debitorul unei cambiĭ nu va putea opune de cât excepțiunile privitoare la forma titlului sau lipsa condițiunilor necesare pentru exercițiul acțiunei și excepțiunile personale aceluia care a exercitat această acțiune. — Aceste excepțiuni personale nu vor putea întârdia condamnarea

---

II, 1872, p. 14.—Asociația în participare nu poate fi dovedită nici prin marturi. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1893, p. 296. C. Craiova. *C. judiciar* din 1896, No. 36. Vedi și *suprà*, p. 197, 256, nota 2 și 270, text și notele 3 și 4; 332, n. 4.

[1]) T. Huc, VIII, 359. Laurent, XX, 243. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 596, § 357 (ed. 1); t. III, § 822, p. 11, 12 (ed. a 2-a). Pand. fr., v° *cit.*, 150. Demolombe, XXX, 602. Duranton, XIII, 575. Bonnier, 410. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 187, 188. Larombière, V, art. 1358, No. 10, și toți autorii. Cas. fr. și C. Pau. D. P. 52. 1. 194. Sirey, 71. 2. 99. C. Bruxeles. *Pasicrisie belge*, 81. 2. 90. Art. 2523 din Codul portughez este formal în această privință.

[2]) Cpr. C. București *C. judiciar* din 1901, No. 30, p. 238 și No. 34.

[3]) C. București. *Dreptul* din 1893, No. 66 și *C. judiciar* din 1896, No. 39. Cas. rom. *Dreptul* din 1892, No. 29. Bulet. S-a II, 1889, p. 965. Bulet. 1890, p. 1454. Bulet. 1897, p. 756, 757. C. Iași. *Dreptul* din 1894, No. 17. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1896, No. 27. V. în acelaș sens, Gr. Maniu, *Dr. com.*, II, 350. Vedi asupra acestui text David Supino, *Il Codice di commercio italiano commentato*, III, p. 308 urm., No. 536 urm. C. Craiova. *Dreptul* din 1899, No. 3.— *Contrà*. Trib. Ilfov și Iași *Dreptul* din 1892, No. 76 și din 1901, No. 44. Cpr. asupra acestei chestiuni, C. de apel din Milan. *C judiciar* din 1901, No. 29, și adnotația D-lui C. N. Toneanu.

[4]) C. București. *Dreptul* din 1898, No. 20.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1870, p. 269. Trib. Ilfov și Tutova. *Dreptul* din 1885, No. 80.

la plată, de cât dacă ele sunt lichide și de o grabnică soluțiune, și în toate casurile, întemeiate pe o probă scrisă“ [1].

Debitorul unei cambii, de câte ori este chemat în judecată, trebue deci s'o plătească, dacă nu se găsește în casurile excepționale prevĕdute de art. 349, remânênd ca el să exercite mai în urmă acțiunea în repetiție, sau să ceară restituirea cambiei plătite [2].

Debitorul unei cambii se poate însă opune la plata ei pe motivul că această cambie nu mai are existență, o dată ce ea a fost înlocuită prin o altă datorie, de exemplu, prin o ipotecă [3].

Debitorul unei cambii poate el să se opue la plată, invocând proba testimonială întemeiată pe un început de dovadă scrisă ? Afirmativa ar părea să resulte din art. 55 Cod. com., după care, de câte ori acest Cod cere proba prin scris, proba testimonială nu poate fi admisă de cât în casurile în care ea este permisă și de Codul civil. Or, Codul civil admite dovada testimonială de câte ori există un început de probă scrisă (art. 1197 C. civ.). Cu toate acestea, jurisprudența se pronunță în sens contrar, pentru că o asemenea excepție nu este de o grabnică soluție, după cum cere art. 349 din Codul comercial, și ar putea aduce străgăniri dăunătoare comerciului [4]. Art. 55 C. com.

Dar dacă cambia n'a fost nici subscrisă, nici acceptată de debitor, el poate să opue plata și s'o dovedească prin martori și jurământ, conform art. 46 C. com., chiar dacă suma în contestație ar fi mai mare de 150 lei [5].

Jurământul decisoriu poate însă fi deferit pentru stabilirea unei transacțiuni nescrise, de și chestiunea este, în Dovedirea transacției. Jurământ. Controversă.

[1] Proba testimonială și a presumțiilor, ori cât de puternică ar fi, nu poate înlocui proba scrisă. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 42.—După legea din 6 april 1900, care a modificat art. 349 din C. com., debitorul cambiei trebue să propue aceste excepțiuni *la prima înfățișare* a procesului. Cpr. Trib. Iași (15 martie 1901). *Dreptul* din 1901, No. 31.

[2] Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 288 și 692. C. București. *Dreptul* din 1896, No. 16. Gr. Maniu, *op. cit.*, II, p. 109, *ad notam*.

[3] Cas. rom. Bulet. S-a II, 1897, p. 978.

[4] Vedi Gr. Maniu, *op.* și *loco suprà cit.* Alex. Degrê, *Dreptul* din 1896, No. 49. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 880.

[5] Cas. rom. Bulet. S-a II, 1893, p. 795. Bulet. 1897, p. 996.

această privinţă, controversată [1]; pentru stabilirea unui contract de locaţiune verbal, care n'a primit nici o punere în lucrare (art. 1416)[2], etc. Veḑi şi art. 1417 C. civ.

Faptele asupra cărora se poate deferi jurământul decisoriu.

Jurământul nu poate fi deferit de cât asupra unei chestiuni de fapt.

Jurământul nu poate fi deferit asupra unei chestiuni de drept, ci numai asupra unui fapt [3], care nu este dovedit în instanţă, şi care o dată dovedit, trebue să producă o consecinţă legală [4].

Astfel, nu s'ar putea deferi jurământul asupra unei datorii isvorîte din joc sau prinsoare, pentru care legea nu conferă nici o acţiune în justiţie (art. 1636)[5], asupra unei obligaţiuni naturale [6], etc.

Fapte ilicite.

Toate faptele pot fi dovedite prin jurământ, şi chiar acele ilicite, de natură a atinge onoarea acelui chemat a'l presta, precum ar fi, de exemplu, frauda, seducţiunea, atentatul la libertatea de a testa, etc. [7], afară poate de acele care ar fi de natură a expune unei pedepse pe acel care ar jura [8].

---

[1]) Veḑi *suprà*, p. 254, *ad notam*.

[2]) In cât priveşte admiterea probei testimoniale când există un început de dovadă scrisă, veḑi *suprà*, p. 253, *ad notam*.

Deoseb. între dreptul roman şi dreptul actual.

[3]) T. Huc, VIII, 357, *in fine*. Larombière, V, art. 1359, No. 11. Laurent, XX, 250. Pand. fr., *Délation de serment*, 172, 175. Baudry, II, 1315. Ricci, *Delle prove*, 281.—La Romani, din contra, jurământul putea să aibă de obiect însuş existenţa dreptului reclamat. Cpr. Baudry, *loco cit.* Maynz, *Dr. romain*, I, § 68, p. 573, nota 33 (ed. a 5-a, 1891). Alex. Degré, *Dreptul* din 1890, No. 21, p. 163 şi *Scr. juridice*, I, p. 376.

Indivisibilitatea jurământului.

[4]) Cpr. art. 445, 446 (410, 411 vechiŭ) din proced. civ. germană.—Dacă jurământul s'a deferit asupra mai multor fapte, el este indivisibil ca şi mărturisirea. C. just. civilă din Geneva. Sirey, 95. 4. 32. Veḑi şi *suprà*, p. 336, text şi nota 2.

[5]) Laurent, XX, 247. Demolombe, XXX, 603. Pand. fr., *Délation de serment*, 176.

[6]) Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 187. C. Bordeaux. Sirey, 69. 2. 164.

[7]) T. Huc, VIII, 360. Laurent, XX, 250. Pand. fr., v° *cit.*, 182 urm. Aubry et Rau, VIII, § 753, p 189.—Tribun. din Dorohoi a decis însă că nu este admisibil jurământul deferit spre a stabili o obligaţie resultând dintr'o causă ilicită. *Dreptul* din 1891, No. 16.

[8]) Demolombe, XXX, 609.—Veḑi însă Laurent, XX, 250, *in*

Faptele asupra cărora jurământul este deferit trebue să fie pertinente (*relevants*) și concludente în causă, adecă să curme litigiul (art. 237, § 1 Pr. civ.) [1]; căci altfel, judecătorii ar putea să'l respingă, ei avênd, în această privință, o apreciare suverană care scapă de controlul casației, afară de casul când ei ar fi violat sau aplicat în mod greșit o dispositie a legei [2]. Faptele trebue să fie pertinente și concludente în causă.

Dacă faptele asupra cărora jurământul este propus sunt pertinente și concludente în causă [3], el poate fi deferit atât prin conclusii principale cât și prin conclusii subsidiare, pentru că jurământul este tocmai un mijloc extrem la care partea recurge de câte ori ea se teme de respingerea mijloacelor sale principale [4]. Jurământul deferit prin conclusii subsidiare. Controversă.

In ori ce caz, nu se poate discuta admisibilitatea unui jurământ care n'a fost formulat [5]. Jurământ neformulat.

---

fine.—Jurământul nu poate fi deferit asupra unui fapt delictuos, dice art. 1364 din Codul italian. Conform : art. 2523 din Codul portughez de la 1867. Codul ital. și portughez.

[1]) Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 187. Thiry, III, 184. Arntz, III, 439. Pand. fr., *Délation de serment*, 214, 219. Larombière, V, art. 1359. No. 14. Baudry, II, 1315. Laurent, XX. 251. C. Paris. *Pand. Période.* 96. 2. 288.— Dacă jurământul s'a dat asupra mai multor fapte, ceea ce presupune art. 237 din Pr. civ., fie care din ele va trebui să fie pertinent. Pand. fr., *loco cit.*, 237. Laurent, XX, 253. Nu se poate, în adevĕr, deferi un jurământ în termeni complexi. Trib. Luxemburg. D. P. 94. 2. 84. In privința indivisibilității jurământului, vedi *suprà*, p. 370, nota 4 și 336, text și nota 2.

[2]) Larombière, *loco cit.*, No. 15. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 188. Laurent, XX, 251. T. Huc, VIII, 360.

[3]) Cpr. C. Galatz. *C. judiciar* din 1895, No. 43. C. Iași. *C. judiciar* din 1894, No. 21.

[4]) Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 190. T. Huc, VIII, 361. Laurent, XX, 257. Demolombe, XXX, 621. Baudry, II, 1316. Marcadé, V, art. 1358—1360, No. 3. Larombière, V, art. 1360, No. 6. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 600, § 357, *in fine*. Trib. le Puy. D. P. 70. 3. 12. Cas. rom. C. București și Trib. Dolj. Bulet. S-a 1, 1892, p. 110. *Dreptul* din 1880, No. 9 și din 1892, No. 58. C. Iași. *Dreptul* din 1875, No. 28.—*Contrà.* Cas. rom. și C. București. Bulet. S-a 1, 1883, p. 436. *Dreptul* din 1884, No. 16 și din 1891, No. 32. C. Besançon. D. P. 93. 2. 555. Vedi și numeroasele decisii citate în Pand. fr. v° *cit.*, 243. Cpr. și C. Paris. *Pand. Période.* 1901. 2. 80.

[5]) Cpr. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 42 și 48. Vedi și *infrà*, p. 390, text și nota 9.

Faptele trebue să fie personale aceluia căruia jurământul este deferit.

Faptele chiar pertinente şi concludente în causă nu pot face obiectul unui jurământ de cât atunci când sunt personale aceluia căruia jurământul este deferit [1]), ceea ce constitue o chestie de fapt, lasată la suverana apreciare a instanţelor de fond [2]).

Eată cum se exprimă, în această privinţă, art. 1209 din codul civil :

Art. 1209.—Jurământul nu poate fi dat de cât asupra unei fapte personale aceluia cărui se propune a jura. (Art. 1212, 1906 C. civ. Art. 237, § 1 Pr. civ. Art. 1359 C. fr.).

Nu se poate deci deferi jurământul decisoriu unui moştenitor asupra unor fapte personale autorului său : „*Heredi ejus, cum quo contractum est, jusjurandum deferri non potest, quoniam contractum ignorare potest*“ [3]).

Nu este însă nevoe ca faptele să fi personale şi aceluia care deferă jurământul.

Art. 1906 aduce o excepţie la regula înscrisă în art. 1209 [4]). Vom explica de îndată acest text, de şi el figurează tocmai la titlul prescripţiei.

Despre jurământul de credulitate sau de credibilitate.

Art. 1906.—Cu toate acestea, cei cărora vor fi opuse aceste prescripţiuni (scurte), pot deferi celor ce li opun, jurământ asupra cestiunei de a se şti dacă lucrul s'a plătit în adevĕr.—Jurământul va putea fi deferit văduvelor şi moştenitorilor sau

---

Art. 445 Pr. germană.

[1]) Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 36.—»Jurământul nu va putea fi deferit, dice art. 445 (410 vechiŭ) din proced. civ. germană, de cât asupra unor fapte personale părţei adverse, autorilor sau representanţilor sei, sau despre care aceste persoane au cunoştinţă prin ele însile“.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, p. 213. Cas. Sec.-unite. Bulet. 1884, p. 336. Bulet. S-a 1, 1891, p. 188. Bulet. S-a 1, 1894, p. 867. Bulet. S-a 1, 1895, p. 878.—Aceiaş putere suverană aparţine instanţelor de fond când este vorba de a se şti dacă jurământul este concludent, pertinent sau decisiv în causă. Vedi *infrà*, p. 390, nota 5.

[3]) Pauli Sentent., *De rebus creditis et jurejurando*, 2, 1, § 4.—Vedi însă art. 445 (410) din proced. germană, tradus în nota precedentă.

[4]) Sunt însă autori cari susţin că dispositia art. 1906 nefiind de cât o aplicare a dreptului comun, jurământul de credulitate ar putea fi deferit şi în alte casuri de cât acele prevĕdute de lege. Vedi *infrà*, p. 377, *ad notam*.

tutorilor acestor de pe urmă, când sunt minori, pentru ca să aibă a declara dacă nu ştiu că lucrul este încă datorit. (Art. 1208 urm., 1903—1905, 1908 C. civ. Art. 2275 C. fr.) [1]).

Prescripţia este un mijloc de a dobêndi proprietatea sau de a se libera de o obligaţie prin trecerea unui timp oarecare [2]), sub condiţiile determinate de lege (art. 1837). In

---

[1]) Dispoziţia excepţională a art. 1906 îşi are origina sa în vechiul drept francez. Cpr. Pothier, II, 718. Planiol, II, 725. Troplong, *Prescription*, II, art. 2275, No. 944. — La Romani, în casurile art. 1903 urm., prescripţia era de treiḑeci de ani (arg. din L. 1, § 1, Cod., *De annali exceptione*, etc., 7, 40). Origina art. 1906.

[2]) La noi, ca şi în Francia, în Germania (art. 195 C. civ.), şi în mai toate legislaţiunile străine, prescripţia *longissimi temporis* este de 30 de ani (art. 1890). In Bulgaria însă, o lege din 18 dech. 1897 reduce acest termen la 20 ani pentru acţiunile reale relative la imobile, şi la 15 ani, pentru acţiunile reale relative la mobile, afară de acele care resultă din un delict, pentru care termenul este tot 20 de ani. V. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1898, p. 681, 682. Dreptul bulgar în privinţa prescripţiei. L. din 18 dec. 1897.

In Rusia, proprietatea atât a imobilelor cât şi a mobilelor se dobêndeşte de asemenea prin o posesiune de *ḑece ani*, neinfectată de vre-un viciŭ (art. 565 Cod. general al Imperiului, *Svodd zakonoff Rossiiskoï imperii*). Cpr. Er. Lehr, *Dr. civ. russe* (1877), I, 267. Répert. Dalloz, *Supplém., Prescrip. civile*, 7. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. international* (ed. a 2-a, 1899), p. 587. Dreptul rusesc în privinţa prescripţiei.

De şi însuş legea determină timpul necesar pentru îndeplinirea prescripţiei achisitive şi liberatorie, totuşi Curtea noastră supremă a decis că părţile pot stipula o prescripţie mai lungă de cât acea admisă de lege (cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 815. Veḑi şi C. Nancy. Sirey, 91. 2. 161), sub cuvênt că prescripţia nu intereseazâ ordinea publică, de oare ce, cel puţin în materie civilă, ea nu poate fi invocată din oficiŭ (art. 1841), nici propusă pentru prima oară în casaţie. (Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1880, p. 241 şi Bulet. 1886, p. 19). Această soluţie este în principiu inadmisibilă, pentru că, prin asemenea clausă, s'ar renunţa de mai 'nainte la beneficiul unei prescripţii viitoare. Apoi, cine nu vede că, în puterea unei asemenea clause, s'ar putea conveni ca prescripţia să nu fie îndeplinită de cât peste un termen foarte lung, de exemplu, 100 sau 1000 de ani, ceea ce ar însemna a ḑice că ea nu se va îndeplini nici o dată. Cpr. Baudry, III, 1587. Baudry et Tissier, *Prescription*, 62, p. 46. Planiol, II, 676. — Unii însă admit că prescripţiile mai scurte de 30 de ani ar putea fi prelungite prin convenţia părţilor, de câte ori ordinea publică n'ar fi la mijloc. Cpr. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 65, p. 49. Stipularea unei prescripţii mai lungi de cât acea statornicită de lege. Controversă.

ambele casuri, prescripţia este un fel de pedeapsă edictată în contra proprietarului sau creditorului negligent, care pedeapsă consistă în perderea lucrului sau a dreptului ce el a neglijat de a exercita un timp destul de lung pentru a face a se presupune că lucrul sau dreptul nu'i aparţine sau că el a renunţat la ele.

Prescripţia lungă nu poate fi combătută prin dovadă contrară.

Prescripţia lungă de trei-deci, două-deci sau dece ani, constitue în favoarea posesorului sau debitorului, o presumţie atât de absolută, în cât ea nu mai poate fi combătută prin nici o dovadă contrară [1]).

Art. 1903, 1904.

In cât priveşte însă prescripţiile scurte, statornicite de

Stipularea unei prescripţii mai scurte de cât acea determinată de lege.

Dar dacă părţile nu pot în genere stipula o prescripţie mai lungă de cât acea statornicită de lege, ele ar putea, după părerea generală, stipula o prescripţie mai scurtă, aşa după cum prevede art. 225 din noul Cod german *), pentru că, dacă ordinea publică se opune la prelungirea termenului prescripţiei, ea nu cere ca acest termen să nu poată fi scurtat: „Considerând, dice tribunalul de Ilfov (25 ianuar 1891), că dacă se înţelege causa pentru care sunt interdise convenţiunile de renunţări la o prescripţie sau la prelungirea termenului, nu se poate vedea însă raţiunea pentru care să fie interdis părţilor dreptul de a'şi crea o prescripţie convenţională mai scurtă de cât acea legală, căci o asemenea convenţie, departe de a crea dificultăţi pe care legiuitorul a voit să le înlăture, militează în favoarea raţiunei prescripţiunei, de oare ce scurtează termenele acţiunilor, şi prin urmare, fixează mai curênd drepturile părţilor". (*Dreptul* din 1891, No. 50). Tot în acest sens se pronunţă şi jurisprudenţastr ăină, mai cu samă în privinţa poliţelor de asigurare, în care companiile asigurătoare stipulează în genere, în favoarea lor şi în contra asiguratului, o prescripţie mai scurtă de cât acea statornicită de lege. Veḑi decisiile citate în Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Prescription*, No. 12, p. 132. C. Paris şi Cas. fr. D. P. 95. 2. 502. Sirey, 94. 1. 361. Cpr. Baudry, III, 1587. — Veḑi însă Planiol, II, 675, p. 205, nota 1.

[1]) Veḑi *suprà*, p. 315, 316 şi 366, 367.

Art. 225 C. german, 1972 C. Calimach, etc.

*) Acest text, după ce pune în principiŭ că prescripţia nu poate fi exclusă sau agravată prin acte juridice, adaogă că se poate micşora rigoarea ei, scurtându-se termenul prescripţiei: „*Erleichterung der Verjährung, insbesondere Abkürzung der Verjährungsfrist, ist zulässig*". — *Contrà*. Art. 1972 Cod. Calimach. „Nimene, dice acest text (1502 C. austriac), nu poate, în privinţa prescripţiei, să facă vre-o alcătuire pentru un termen mai scurt a ei, de cât acel hotărît de legi". —Art. 148 din Codul federal al obligaţiilor din Elveţia (L. din 14 iunie 1881), prevede de asemenea că termenele prescripţiei fixate de lege nu pot fi modificate prin convenţia părţilor.

art. 1903 și 1904 [1]), ele întemeindu-se pe o presumție de

[1]) Aceste prescripții sunt relative la creanțele maistrilor, profesorilor și institutorilor de știință sau de artă pentru lecțiile ce dau cu luna; la creanțele ospătătorilor, hangiilor, otelierilor, găzduitorilor, pentru hrana și locuința ce ei procură cu ziua, cu luna sau cu anul (*lex non distinguit*); la creanțele oamenilor cari 'și închiriază serviciile lor cu ziua pentru plata zilelor de muncă, furniturilor făcute de dênșii și simbria lor (art. 1903); la creanțele medicilor și chiar a veterinarilor, cari nu sunt de cât niște medici pentru animale (Baudry et Tissier, *Prescription*, 730; Fuzier-Herman, IV, art. 2272, No. 30; Cas. fr. D. P. 85. 1. 208. Sirey, 85. 1. 313); la creanțele chirurgilor, farmaciștilor pentru visite, operații și medicamente; la creanțele comercianților, precum băcanii, brutarii, casapii etc., pentru mărfurile ce vênd particularilor necomercianți; la creanțele directorilor de pensionate pentru prețul pensiunei elevilor, și a altor maistri, pentru prețul uceniciei; la creanțele servitorilor, cari se tocmesc cu anul și chiar cu luna, pentru plata simbriei lor (art. 1904) (Baudry et Tissier, *op. cit.*, 727), nu însă cu ziua, aceștia fiind prevĕduți de art. 1903. (Baudry et Tissier, *op.* și *loco cit.* Laurent, XXXII, 503. Marcadé, *Prescription*, art. 2272, No. 2, p. 217). Art. 1903, 1904.

Textul corespundĕtor francez (2272), modificat prin legea din 30 nov. 1892, mai aplică încă prescripția de *doi ani* dentiștilor și moașelor, curmând astfel controversa care exista mai înainte; căci, pe când unele tribunale, ca acel din Gand și din Paris, aplicau prescripția anuală dentiștilor (V. Sirey, 91. 4. 20 și 2. 144), alte tribunale declarau din contra că această prescripție nu li este aplicabilă. (Cpr. Judec. de pace și Trib. Paris. Sirey, 1889. 2. 248 și 1890. 2. 70). Prescripția statornicită de art. 1904 fiind excepțională, credem că, în legea noastră, ea nu poate fi aplicată moașelor și dentiștilor, excepțiile fiind de strictă interpretare. Cpr. Laurent. XXXII, 499.—*Contrà* (în privința moașelor), Marcadé, *Prescription*, art. 2272, No. 1 și Leroux de Bretagne, *Nouveau tr. de la prescription en matière civile* (1869), II, 1279. Dentiști, moașe. Controversă.

Aceiaș controversă s'a rădicat în privința doicelor sau mancelor, după cum se zice în Moldova. Unii, precum Vazeille (*Prescription*, II, 739, ed. din 1832), le aplică, în adevĕr, dispositia art. 1904, mai cu samă dacă sunt tocmite cu anul, după cum este obiceiul la noi: ear alții, le aplică dispositia finală a art. 1907. Vedi Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1286. Troplong, *Prescription*, II, 968. Fuzier-Herman, IV, art. 2277, No. 89. Laurent, XXXII, 456, 503. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 786. Doice sau mance. Controversă.

In ori-ce caz, prescripțiile statornicite de art. 1903 și 1904 nu se aplică terților, cari ar fi plătit pentru debitor și ar Inaplic. art. 1903, 1904 terților.

plată, dedusă din împrejurarea că creditorul are nevoe de banii sĕi îndată, și pe obiceiul ce'l au cei mai mulți de a plăti asemenea datorii fără luare de chitanță [1]), pot fi combătute prin jurământul deferit de creditor debitorului. Eată, în adevĕr, limbagiul pe care creditorul îl va ținea debitorului, care se pune la adăpostul prescripției. D-ta invoci prescripția, adecă susții implicit [2]) că 'mi-ai plătit, fiind că această prescripție se întemeiază pe o presumție de plată; ei bine, jură dacă 'mi-ai plătit în realitate! Dunod ḑicea foarte bine în această privință: „Pentru datoriile pe care debitorul le plătește de obiceiŭ fără luare de chitanță, prescripția întemeindu-se pe o presumție de plată, această presumție trebue să cedeze înaintea adevĕrului, cu atât mai mult cu cât nu se aduce prin aceasta nici un rĕu debitorului, cerêndu-i-se o dovadă despre buna sa credință și făcêndu-l însuș judecător în propria sa causă". Eată pentru ce prescripțiile de șase luni și de un an, statornicite de art. 1903 și 1904, nu însă și cele-lalte prescripții scurte, prevĕḑute de Codul civil sau de legile speciale [3]), pot fi combătute prin jurământ.

---

exercita acțiunea lor recursorie contra acestui din urmă. Acțiunea terțiilor nu va putea fi respinsă de cât prin prescripția de trei-ḑeci de ani. Cpr. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 742. Laurent, XXXII, 505. Fuzier-Herman, IV, art. 2271, No. 12. C. Lyon. D. P. 62. 2. 164.—De asemenea, prescripția statornicită de art. 2904 nu este aplicabilă când debitorul prin act scris recunoaște că a plătit o parte, rĕmânênd dator numai cu un rest; în asemenea caz, se aplică prescripția de trei-ḑeci de ani. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 60.

[1]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 91. 1. 208 și 519. D. P. 91. 1. 416. *Pand. Période.* 92. 1. 108. D. P. 97. 1. 459. Sirey, 99. 1. 521. C. București. *Dreptul* din 1901, No. 60. Pothier, II, 718, 723, 727. Baudry, III, 1711. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 741. Laurent, XXXII, 513. Arntz, IV, 2061. Aubry et Rau, VIII, § 774, p. 447. Planiol, II, 725. Mourlon, II, 1967. Demante et Colmet de Santerre, VIII, 383. Thiry, IV, 640. Troplong, *Prescription*, II, art. 2275, No. 994. Fuzier-Herman, IV, art. 2275, No. 1, și toți autorii.

[2]) Nu este, în adevĕr, nevoe ca debitorul să susție că a plătit, fiind destul ca el să invoace pur și simplu prescripția. Cpr. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 743. Laurent, XXXII, 517. Aubry et Rau, VIII, § 774, p. 447. Cas. fr. D. P. 55. 1. 290. Sirey, 55. 1. 825.

Art. 1907. [3]) Astfel, deferirea jurământului nu este admisibilă în privința

Art. 1906 adaogă însă că jurământul poate fi deferit văduvelor și moștenitorilor sau epitropilor acestor din urmă, pentru ca să aibă a declara dacă nu știu că lucrul este încă datorit. Acesta este jurământul pe care doctrina îl numește de credulitate sau de credibilitate, care nu are caracterul unei transacțiuni [1]) și despre care La- Deferirea jurământului văduvelor, moștenitorilor, epitropilor, etc.

altor prescripții, de exemplu, în privința prescripției quinquenale prevĕdută de art. 1907, care este o adevarată prescripție liberatorie, nesusceptibilă de a fi combătută prin dovada contrară. Cpr. Cas. fr. D. P. 56. 1. 77. Sirey, 56. 1. 643. D. P. 79. 1. 71. Sirey, 79. 1. 301. D. P. 85. 1. 30 și 84. I. 335. Planiol, II, 726. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 751. Laurent, XXXII, 514. Fuzier-Herman, IV, art. 2275, No. 33.

Dispositia art. 1906 fiind excepțională, nu poate deci fi aplicată prin analogie la alte casuri neprevĕdute. Cpr. Laurent, XX, 249. T. Huc, VIII, 360. Rauter, *Pr. civ.*, 134. Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procéd.*, v° *Serment.*, 52. Cas. fr. Sirey, 47. 1. 45.—*Contrà.* Demolombe, XXX, 606. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 189, nota 22. Bonnier, 412. Larombière, V, art. 1359, No. 12. Demante, t. V, 337 bis III și t. VIII, 383 bis. Toullier D., V, partea II, 372. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 357, p. 598 (ed. 1-a) și III, p. 130, § 883 din ed. a 2-a. Vedi și autoritățile citate în Pand. fr., *Délation de serment*, 210, 211. Cpr. în acelaș sens, Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 907. Bulet. 1880, p. 249. Bulet. 1891, p. 751. Trib. Dolj. *Drĕptul* din 1895, No. 12, p. 99. C. Galatz. *Dreptul* din 1900, No. 14. Această din urmă decisie pune în principiu că jurământul de credulitate poate fi deferit moștenitorilor asupra faptului dacă ei nu știu că autorul lor s'a folosit de un imobil și datorește chiria.—In cât privește însă pe epitrop, doctrina este unanimă pentru a decide că textul este excepțional și că jurământul de credulitate nu 'i poate fi deferit de cât în casul prevĕdut de art. 1906. Cpr. Demolombe, XXX, 595. Laurent, XX, 249, *in fine.* Pand. fr., v° *cit.*, 201, și autorii *suprà* citați. Cas. fr. D. P. 61. 1. 368. Cas. rom. și C. București. Bulet. S-a 1, 1887, p. 427. *Dreptul* din 1887, No. 7 și 52. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1895, No. 12, p. 101.—*Contrà.* Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 751. *Dreptul* din 1891, No. 56. Dispositia art. 1906 fiind excepțională, nu poate fi aplicată la alte casuri neprevĕdute de lege. Controversă.

Art. 1906 fiind excepțional, se înțelege că jurământul de credulitate nu poate fi deferit altor persoane de cât acelorde prevĕdute de acest text. Cpr. T. Huc, VIII, 360. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 189, text și nota 23. Pand. fr., v° *cit.*, 205. Cas. fr. D. P. 77. 1. 276.—*Contrà.* Demolombe, XXX, 607. Larombière, V, art. 1359, No. 12. Demante et Colmet de Santerre, V, 337 bis III. Jurământul de credulitate nu poate fi deferit de cât persoanelor prevĕdute de art. 1906. Controversă.

[1]) Aubry et Rau, I, § 114, p. 723, nota 16 (ed. a 5-a).

rombière (V, art. 1359, No. 11) dice că ar fi mai bine numit *jurământ de opinie*, expresie care este inexactă, pentru că acela căruia el este deferit nu afirmă numai o opinie, ci jură că știe sau nu știe că lucrul este datorit [1]).

Art. 949 C. com.

Art. 184 din vechiul Cod comercial cuprindea o dispoziție identică în privința cambiilor (polițelor) și biletelor la ordin, dispoziție care astădi nu mai are ființă [2]); căci, de și după noul Cod de comerț, acțiunile care derivă din cambii se prescriu tot prin cinci ani (art. 949, 2), această prescripție liberatorie nu mai poate fi combătută prin jurământ.

După art. 1906, creditorul poate deferi jurământul atât debitorului cât și văduvelor și moștenitorilor, sau epitropilor acestor din urmă, când ei sunt minori. Dacă jurământul se deferă însuș debitorului, el nu va putea scapa de condemnare de cât jurând că a plătit în realitate. Faptul, în specie, fiind personal lui, el trebue să se explice în mod categoric. Dacă jurământul este însă deferit văduvei, moștenitorilor sau epitropului acestor din urmă [3]), ei vor scapa de condemnare jurând că nu știu dacă lucrul se datorește. Plata nefiind un fapt personal al lor, nu se poate cere de la dênșii o afirmare așa de categorică ca acea care se impune debitorului.

Casul când femeea epitropă este măritată de al doilea.

In caz când femeea epitropă s'ar fi măritat de al doilea, jurământul va fi deferit atât ei cât și barbatului seu co-tutor, chiar dacă ar fi vorba de fapte anterioare acestei căsătorii, pentru că amêndoi represintă pe minor, și refusul unuia din ei de a presta acest jurământ ar expune pe minor la perderea procesului [4]).

---

[1]) Cpr. Pand. fr., *Délation de serment*, 199.

[2]) Vedi asupra acestei dispositii abrogate prin Codul actual, Lyon Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 450 urm.

[3]) Creditorul nu poate deferi jurământul în alți termeni de cât acei arătați în art. 1906. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 747. Baudry, III, 1711. Laurent, XXXII, 515. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Prescrip. civile*, 596. Fuzier-Herman, IV, art. 2275, No. 11. C. Chambéry. D. P. 73. 2. 153.—Jurământul trebue de asemenea să fie prestat în termenii art. 1906.

[4]) Baudry et Tissier, *op. cit.*, 745. Fuzier-Herman, *loco cit.*, No. 7. Pand. fr., *Délation de serment*, 203, 204. Trib. Rennes. Sirey, 84. 2. 69, și nota lui Labbé. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Minorité*, 392, nota 1.

Art. 1906 enumerând în mod restrictiv, ear nu enunciativ, persoanele chemate a presta jurământul de credulitate, el nu poate fi deferit sindicului unui faliment, unui administrator, unui curator, unui lichidator, etc., pentru că toți aceștia nu pot avea nici o cunoștință despre temeinicia sau netemeinicia reclamațiunei [1]). Sindicul unui faliment, etc.

Prescripțiile scurte vor putea deci fi opuse de acești representanți ai debitorului, fără ca lor să li se poată deferi jurământul de credulitate [2]).

Prescripțiile statornicite de art. 1903 și 1904 întemeindu-se pe o presumție de plată, creditorul poate, după cum am vĕdut, să combată această presumție deferind debitorului jurământul de credulitate sau representanților sei (văduvelor, moștenitorilor sau epitropilor acestor din urmă, când ei sunt minori). Chestiunea este însă de a se ști dacă creditorul poate să recurgă la alte mijloace de probă. Jurisprudența este aproape unanimă pentru a decide că mărturisirea debitorului cum că el n'a plătit datoria îl împiedică de a se folosi de prescripție, și această soluție se întemeiază pe împrejurarea că refusul de a presta jurământul nu este de cât o mărturisire tacită că datoria n'a fost plătită. După această teorie, pe care însă unii o contestă nu fără oare care temeiŭ, presumția de plată pe care se întemeiază art. 1903 și 1904 ar putea în tot-deauna fi dărîmată prin mărturisirea contrară a debitorului, expresă sau tacită [3]). Recurgerea din partea creditorului la alte mijloace de cât jurământul. Controversă.

Dacă debitorul a lasat mai mulți moștenitori, mărturisirile și declarațiile unuia din ei n'ar fi oposabile celor-lalți [4]).

---

[1]) Baudry et Tissier, *op. cit.*, 746. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 451. Laurent, XXXII, 516. F.-Herman, *loco cit.*, No. 8.—*Contrà.* C. Bordeaux (in privința sindicului). Répert. Dalloz, *Prescription*, 1038, nota 1.

[2]) Baudry et Tissier, Lyon-Caen et Renault, *op.* și *loco suprà cit.* Fuzier-Herman, IV, *loco cit.*, No. 10.

[3]) Cpr. Cas. fr. D. P. 97. 1. 459 și Sirey, 96. 1. 400. Sirey, 95. 1. 29. D. P. 94. 1. 536. Sirey, 90. 1. 8. D. P. 90. 1. 60. Sirey, 79. 1. 457. Trib. Annecy, Sirey, 89. 2. 46. F. Herman, IV, art. 2275, No. 12 urm. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 748 urm. Aubry et Rau, VIII, § 774, p. 447. Planiol, II, 723.—*Contrà.* Laurent, XXXII, 518. Baudry, III, 1712.

[4]) Cpr. Baudry et Tissier, *op. cit.*, p. 456, *ad notam.* Cas. fr. Répert. Dalloz, *Prescrip. civile*, 630, nota 3.

Creditorul n'ar putea însă să respingă prin alte mijloace excepţia trasă din prescripţie, dicênd bună-oară, că împrejurările causei dovedesc că plata n'a avut loc [1]).

El n'ar putea, de asemenea, dacă debitorul n'a recunoscut fie în mod expres, fie tacitamente, că n'a plătit datoria, să provoace mărturisirea sa prin un interogator, sau prin chemarea în persoană a debitorului. Se poate foarte bine admite, dic Baudry et Tissier, ca mărturisirea debitorului să'l oprească de a opune prescripţia, fără ca procedura interogatorului să fie admisă în specie, pentru că legea a voit, în privinţa proceselor mici, să înlăture cheltuelele şi perderea de timp [2]).

Persoanele care pot deferi jurământul decisoriu.

Jurământul decisoriu nu poate fi deferit de cât de părţile care sunt în litigiŭ (arg. din art. 1207, 1°).

Partea care deferă jurământul trebue să aibă capacitatea de a face o transacţie, pentru că, după cum am vĕdut *suprà*, p. 363, *jusjurandum speciem transactionis continet* (L. 2. Dig., *De jurejurando*, 12, 2). „*Soli jusjurandum deferunt*, dice Harmenopol (1, 7, § 13), *qui contrahere, aut solvere, aut litigare possunt*“.

Minorii, interdişii, femeile măritate, etc.

Minorii şi interdişii nu pot deci deferi jurământul,

[1]) Budry et Tissier, *op. cit.*, 749. Planiol, II, 724.

[2]) Baudry et Tissier, *op. cit.*, 750. Fuzier-Herman, IV, art. 2275, No. 27 urm. Aubry et Rau, VIII, § 774, p. 447, text şi nota 85. Troplong, *Prescription*, II, 995. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, II, 1298. Massé-Vergé, V, § 859, p. 338, nota 44. Curasson, Pouxlagier et Pialat, *Compétence des juges de paix*, 154. Planiol, II, 724. Répert. Dalloz, *Supplément, Prescrip. civile*, 594. Laurent, XXXII, 518 urm.—*Contrà.* Toullier D., V, partea II, 54 (Duvergier nu admite însă această părere, *loco cit.*, p. 42, nota *a*). Marcadé, *Prescription*, art. 2275, No. 5, p. 244. Vazeille, *Prescription*, II, 742. Vedi şi nota în Sirey, 79. 1. 457. Duranton, XIII, 434, *in fine*. Acest din urmă autor (XXI, 425) admite chiar proba testimonială pentru a dovedi recunoaşterea datoriei din partea debitorului, în casurile, bine înţeles, în care această dovadă este admisibilă, părere care este generalmente respinsă, pentru că, în specie, fiind vorba de o presumţie *juris et de jure*, ea nu poate fi combătută de cât prin mijloacele permise de lege. Or, legea nu permite, în specie, de cât jurământul. Cpr. Laurent, XXXII, 519, *in fine*. Aubry et Rau,

pentru că ei nu au libera dispoziţie a bunurilor lor[1]; nici femeile măritate neautorisate de barbaţii lor sau de justiţie, chiar dacă ele ar fi autorisate de a sta în judecată[2].

Acei puşi sub un consiliu judiciar pentru râsipire sau slăbăciune de minte, nu pot de asemenea deferi jurământul decisoriu de cât cu asistenţa acestui consiliu (art. 445, 458)[3]. Persoanele puse sub un consiliu judiciar.

Persoanele însărcinate cu administrarea sau gestiunea afacerilor altuia nu pot deferi jurământul de cât în casurile şi sub condiţiile în care ele pot trata şi transige asupra lucrurilor care fac obiectul contestaţiei. Persoanele însărcinate cu gestiunea afacerilor altuia.

Astfel, barbatul nu poate deferi jurământul în privinţa bunurilor femeei de care el nu poate dispune fără consimţimêntul ei[4].

VIII § 774, p. 447, nota 85, *in fine*. Baudry et Tissier, *op. cit.*, 749. Fuzier-Herman, *loco cit.*, No. 31. Cas. fr. *D.* P. 91. 1. 416. Sirey, 91. 1. 208.

[1]) „*Impubes jusjurandum remittere nequit*“, dice Harmenopol, § 11, 1, 7, *De jurejurando* şi § 25, *De impuberibus*, etc., 1, 12. Cpr. Laurent, XX, 235. Larombière, V, art. 1359, N. 1. Pand. fr., *Délation de serment*, 35.—Minorul emancipat, avênd libera dispoziţie a veniturilor sale, poate, după părerea generală, să defere jurământul în privinţa actelor de pură administraţie. Larombière, V, *loco cit.* T. Huc, III, 484. Baudry, I, 1142. Pand. fr., v° *cit.*, 38. — *Contrà*. Laurent, V, 235 şi XX, 235. T. Huc, VIII, 358. Baudry, II, 1313. După aceşti din urmă autori, minorul emancipat n'ar putea deferi jurământul chiar în privinţa drepturilor de care el poate dispune, de cât împlinind formele prescrise de art. 413, pentru că transacţia nu poate nici o dată fi considerată ca un act de administraţie.— Cât pentru minorul autorisat a face comerţ, el fiind considerat ca major (art. 10. C. com.), va putea necontestat să defere şi să primească jurământul în toate pricinele care interesează comerciul seu. Minorul emancipat. Controversă. Art. 10 C. com.

[2]) Laurent, III, 148. Pand. fr., *Mariage*, I, 2277. Demolombe, IV, 282 şi XXX, 583. Larombière, *loco cit.* Viaud, *Puissance maritale*, p. 352. — Femeea separată de bunuri avênd însă capacitatea de a instrăina averea sa mişcătoare (art. 1265), poate deferi jurământul în privinţa acestei averi. Laurent, XX, 235, *in fine*. Larombière, *loco cit.*, No. 1, *in fine*. Femeea măritată separată de bunuri. Art. 1265.

[3]) „*Prodigus si deferat jusjurandum, audiendus non est*“. L. 35, § 1, Dig., *De jurejurando*, 12, 2. Vedi şi Harmenopol, *De jurejurando*, I, 7, § 13. Cpr. Pand. fr., *Délation de serment*, 36. Demolombe, XXX, 583. Duranton, XIII, 585. Larombière, V, art. 1359, No. 2.

[4]) Pand. fr. *loco cit.*, 42. Larombière, V, art. 1359, No. 2.

Exercițiul acțiunilor dotale în timpul căsătoriei.

In cât privește însă exercițiul acțiunilor dotale în timpul căsătoriei, ele aparținênd barbatului, atât sub legea actuală (art. 1242) [1], cât și sub Codul Caragea [2], jurământul poate fi deferit de dênsul [3].

Mandatarii convenționali.

In cât privește pe mandatarii convenționali, ei nu pot deferi jurământul de cât în puterea unui mandat *special*, ear nu în puterea unui mandat general, care ar cuprinde numai actele de administrație (art. 1536) [4], soluție

---

[1]) C. Galatz și Iași. *Dreptul* din 1898, No. 45 și din 1901, No. 11. *C. judiciar* din 1 martie 1901, No. 17 (cu adnotația noastră). Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 524. *C. judiciar* din 1894, No. 22. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1785 urm. Marcadé, VI, art. 1549, No. 2. Aubry et Rau, V, § 535, p. 547. T. Huc, IX, 436. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3105. Baudry, III, 374. Thiry, III, 513. Demante, VI, 221 bis V. Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1756 și urm. Fuzier-Herman, *Code civil annoté*, III, art. 1549, No. 23 urm. și autoritățile citate de acest autor.— Curtea noastră supremă a decis însă (5 sept. 1900) că, în caz de urmărire silită a unui imobil dotal aparținênd unei femei măritate, dênsa poate face contestație la urmărire, cu autorisarea soțului ei, o asemenea contestație nefiind o acțiune dotală propriu ḑisă pentru obținerea sau recunoașterea zestrei, ci o acțiune de conservare, pe care o poate exercita și femeea. In consecință, ar fi casabilă, după această teorie, ordonanța de adjudecare de câte ori tribunalul respinge o contestație făcută de o femee măritată, cu autorisarea soțului sĕu, la urmărirea unui imobil al ei, pe motiv că numai soțul are, după lege, exercițiul acțiunilor dotale. Veḑi *C. judiciar* din 23 sept. 1900, No. 63. Veḑi în acelaș sens și decisia Cas. S-a II, No. 254 din 13 noemb. 1900 (nepublicată). La aceste decisii am luat și noi parte, însă nu ne am unit cu majoritatea.—Autorii refusă, în adevĕr, generalmente femeei exercițiul acțiunilor avênd chiar un caracter conservator și urgent, rĕmânênd ca ea să provoace separarea de patrimonii. Veḑi în acest din urmă sens, Guillouard, *op. cit.*, IV, 1785, 1829. Rodière et Pont, *op. cit.*, III, 1757. Aubry et Rau, V, § 536, p. 557, etc.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 33 și Bulet. S-a 1, anul 1886, p. 122.

[3]) Duranton, XIII, 586.—*Contrà*. Laurent, XX, 237.

[4]) Laurent, XX, 236. Duranton, XIII, 587. Pand. fr., *Délation de serment*, 43. Demolombe, XXX, 584. T. Huc, VIII, 358. Massé-Vergé, III, § 608, p. 542, nota 6. Marcadé, V, art. 1358 urm., No. 1, p. 228. Baudry, II, 1313. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 595 (ed. 1). Cas. rom. S-a 1, decisia No. 253 din 1871 (nepublicată). Bulet. S-a 1, 1877, p. 49.

care era admisă și sub Codul Calimach. „Pentru a da sau a primi jurământul, ḑice art. 1352 din acest Cod (1008 C. austriac), se cere *o împuternicire specială*“ [1]). Art. 1352 C. Calimach.

Curatorul unei succesiuni vacante nu poate deferi jurământul decisoriu pentru afacerile relative la moștenirea ce el administrează, fiind că el nu poate face de cât acte de administrare (art. 726 C. civ.) [2]). Curatorul unei succesiuni vacante.

In cât privește epitropul, el va trebui să îndeplinească formalităţile prescrise de art. 413 C. civ. [3]). Epitrop. Art. 413 C. civ.

Aceleași formalităţi vor fi îndeplinite de câte ori jurământul va fi deferit tutorului pentru faptele care nu'i sunt personale [4]), afară, bine înţeles de excepţia, despre care am vorbit mai sus, și pe care o consacră art. 1906.

Cât pentru sindicul unui faliment, el are astăḑi nevoe, spre a putea deferi jurământul, de autorisarea tribunului (art. 807 C. com.), ear nu de autorisarea judelui comisar, după cum prevedea textul primitiv (art. 810), și după cum prevede atât textul corespunḑător francez (art. 487) cât și art. 797 din Codul italian. Sindicul unui faliment. Art. 807 C. com.

Tribunalul din Brăila a decis, sub vechiul Cod de comerciu, că sindicul unui faliment, în calitatea sa de simplu administrator a averei falitului, nu putea deferi jurământul decisoriu de cât *cu consimţimêntul majorităţei credito-*

---

[1]) Cpr. L. 17, § 3, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2, unde se ḑice : *aut si id ipsum nominatim mandatum sit.*

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1892, p. 98.

[3]) Laurent, V, 54 și XX, 237. Fréminville, *Minorité* (Clermont, 1845), II, 779. Carré-Chauveau, *Pr. civ.*, I, *Quest.* 514, p. 605. Baudry, II, 1213. Thiry, III, 183. Demolombe, VII, 690 urm. și XXX, 585. T. Huc, VIII, 358. Aubry et Rau, I, § 114, p. 723 (ed. a 5-a) și VIII, § 753, p. 184, 185. Larombière, V, art. 1359, No. 2. Pand. fr. v° *cit.*, 59. Ricci, *Delle prove*, 290, și toţi autorii. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 419. Bulet. S-a II, 1893, p. 394. *C. judiciar* din 1893, No. 53. Veḑi și t. II a lucr. noastre p. 218, nota 2. — Unii autori, întemeindu-se pe dreptul roman (L. 17, § 2, Dig., *De jurejurando*, 12, 2), ar voi însă ca tutorul să poată deferi jurământul în privinţa obiectelor pe care el le poate înstrăina fără autorisarea consiliului de familie. Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 595 (ed. 1-a). Duranton, XIII, 582. Larombière, V, art. 1359, No. 4.

[4]) Cpr. Trib. Dolj. *Dreptul* din 1892, No. 58. Veḑi *infrà*, p. 385, nota 3.

rilor [1]), înlocuind astfel autorisarea judecătorului comisar prin acea a masei creditorilor, soluție care este generalmente admisă și în Francia [2]).

Minist. public. In fine, jurământul nu poate fi deferit de Ministerul public în casurile în care el este parte alăturată [3]).

Cât pentru casurile în care el este parte principală, jurământul cu atât mai mult nu poate fi deferit, pentru că aceste cause interesează ordinea publică.

Representantul unei persoane morale. In cât privește representantul unei persoane morale, de exemplu, primarul unei comuni, eforul unui spital, etc. ei nu pot deferi jurământul decisoriu, fără o autorisare specială, dobêndită în condițiile determinate de lege [4]).

Deferirea jurământului din partea Statului. Cât pentru Stat, el poate deferi jurământul, avênd numai majoritatea voturilor advocaților sêi (art. 17 L. asupra administr. domeniilor Statului din 1872 [5]).

Jurământul deferit de un falit. [1]) *Dreptul* din 1886, No. 63.—Curtea de casație a decis, sub legea nouă (13 oct. 1895), că nulitatea jurământului deferit de un falit, fără autorisarea judelui comisar, nu poate fi propusă de dênsul, de oare ce legea prescrie intervenția judecătorului comisar numai în interesul creditorilor, așa că incapacitatea de care falitul este isbit, fiind creată în favoarea creditorilor, ear nu în favoarea sa, urmează că dênsul nu se poate prevala de ea contra persoanelor cu care a contractat, pentru a cere anularea actului sêu. Bulet. S-a 1, 1895, p. 1187, 1188. Cpr. și Trib. Ilfov, care a decis că falitul este în drept a deferi jurământul unui creditor spre a se stabili dacă creanța ce el voește a verifica are o causă legală (*Dreptul* din 1892, No. 76). Așa este, nulitatea este creată în favoarea creditorilor, însă, în specie, jurământul nu era deferit de sindic, ci de însuș falitul, adecă de o persoană lipsită de calitate, și ca atare, ar fi trebuit, după părerea noastră, să fie anulat. Curtea de casație recunoaște însuș, în adevêr, că falitul nu poate sta în judecată, nici într'o instanță. Cas. rom. (27 fevr. 1901). *C. judiciar* din 1901, No. 26.

[2]) Cpr. C. Rennes, Sirey, 59. 2. 216. Pand. fr. *Délation de serment*, 56 și *Faillite*, 5929 urm. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 511.

[3]) Massabiau, *Manuel du minist. public*, I, 598.

[4]) Pand. fr., v° *Délation de serment*, 57 și *Commune*, 3287 urm. Répert. Sirey, *Commune*, 963 urm. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, p. 326. Trib. Brignoles. Sirey, 82. 2. 99. Cpr. L. 34, § 1, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2.

[5]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 14 și Bulet. Cas. S-a 1, anul 1898, p. 46.—*Contră*. C. Craiova (decisie casată). *Dreptul* din 1896, No. 79.

Persoanele cărora jurământul poate fi deferit.

Jurământul decisoriu nu poate fi deferit de cât persoanelor care figurează în instanță și pledează în numele lor propriu, ear nu în numele altora.

Astfel, jurământul nu poate fi deferit administratorului unui stabiliment public sau unei persoane morale [1]), sindicului unui faliment [2]), tutorului [3]) și ori cărui mandatar în genere. „*Procurator non compellitur jurare, nec defensor*“. (L. 34, § 3, Dig., *De jurejurando*, etc., 12. 2). Administr. unei persoane morale, sindic, tutor, etc.

[1]) Nu se poate deferi jurământul, după cum se poate face interogator unei persoane morale (art. 233 Pr. civ.), dice Bonnier (*Tr. des preuves*, 417), pentru că ființa morală prin ea însuș nu poate fi considerată ca având o conștiință. Cpr. Larombiere, V, art. 1359, No. 5 *in fine*. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 186. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 602 § 358, n. 15 (ed. 1-a) și III, p. 135, § 886, n. 3 din ed. a 2-a. Carré sur Chauveau, *Pr. civ.*, I, Q. 514, p. 605. Pand. fr., *Délation de serment*, 399. Ricci, *Delle prove*, 292, și decisiile italiene citate de acest autor. — In baza acestor principii, care n'au suferit nici o dată vre-o îndoeală, atât Curtea din Craiova cât și Curtea noastră supremă au respins ca inadmisibil jurământul deferit Direcției căilor ferate, care este o ramură de administrație a Statului, și ca atare, o persoană morală. *C. judiciar* din 1900, No. 37 și din 1901, No. 36. *Dreptul* din 1900, No. 32. Vedi și *suprà*, p. 333, text și n. 2.—S'ar putea însă deferi jurământul directorului unei societăți relativ la faptele sale personale. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 136. Asemenea jurământ nu leagă însă pe societate. Vedi Garsonnet *op.* și *loco suprà cit.* Jurământul nu poate fi deferit unei persoane morale.

La Romani, se putea, din contra, deferi jurământul unei persoane juridice, însă chestiunea de a se ști cine trebuea să'l presteze era foarte controversată: *die Frage ist sehr bestritten*, dice Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VII, p. 58, § 310 (ed. germ.), p. 62, 63 a traducerei Guenoux. — Vechea jurisprudență franceză admițând prestarea jurământului prin procuratori, de aici resultă că el se putea deferi altă dată persoanelor morale. V. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 602, text și n. 15 (ed. 1-a); III, p. 135, n. 3 din ed. a 2-a. Dreptul roman și dreptul vechiu fr.

[2]) Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 185, 186. Pand. fr., *Délation de serment*, 79. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 511. Larombière, V, art. 1359, No. 5. Demolombe, XXX, 589. Thiry, III, 183, *in fine*.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1878, p. 169.—Se poate însă deferi jurământ tutorului pentru faptele sale personale de administrație, fără a fi nevoe de îndeplinirea formalităților prescrise de art. 413 C. civ. (Trib. Dolj. *Dreptul* din 1892, Casurile în care jurământul poate fi deferit tutorului.

Barbat, consiliu judiciar.

El nu poate fi deferit barbatutui, chemat spre a asista pe soția sa pentru a sta în judecată [1]), nici consiliului judiciar, chemat spre a asista pe râsipitor sau pe acel slab de minte [2]).

Persoană străină de litigiŭ. Art. 449 Pr. germ.

A fortiori, deci, jurământul nu poate fi deferit unei persoane străine de litigiŭ [3]). „Jurământul nu va putea fi deferit sau referit, dice art. 449 (414 vechiŭ) din proced. germană, de cât însuș părței, ear nu unui al treilea".

Deferirea jurământului părței absente.

Jurământul poate fi deferit atât părței presente cât și acelei care lipsește, remânênd ca ea să fie înștiințată despre deferirea jurământului și ca nevenirea ei la termenul hotărît să fie considerată ca un refuz de a'l presta (art. 245 Pr. civ.) [4]).

Persoanele declarate sau presupuse absente.

El nu poate însă fi deferit acelor declarați sau presupuși absenți, căci cei dintâi sunt representați prin acel care a dobêndit punerea în posesiune provisorie (art. 110), ear cei de al doilea prin un curator (art. 99 C. civ., 623 Pr. civ.) [5]).

Jurăm. nu poate fi deferit de cât persoanelor capabile de a transige.

Din caracterul cunoscut al jurământului resultă că acel căruia el este deferit trebue, ca și acel care'l deferă, să fie capabil de a transige asupra obiectului contestației [6]).

No. 58. Demolombe, XXX, 590 urm.), și această soluție este admisibilă în privința tuturor mandatarilor în genere, cari n'au întrecut limitele puterei lor. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1882, p. 586. Se poate de asemenea deferi jurământ chiar unui asociat, care avênd mandat de a representa societatea, ar fi îndeplinit un act în limitele acestui mandat. Demolombe, XXX, 592. Larombière, V, art. 1359, No. 8 și 9. Pand. fr., v° *cit.*, 82. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1870, p. 59. Bulet. 1890, p. 136. Bulet. 1891, p. 188.

Art. 151 Pr. civ.

[1]) Barbatul chemat spre a autorisa pe soția sa, nu este, în adevĕr, parte în proces. De aici resultă că nici art. 151 Pr. civ. nu este aplicabil în asemenea ipoteză, nefiind doi pârîți în causă. Cas. rom. *C. judiciar* din 1894, No. 22 și Bulet. S-a 1, 1894, p. 524. *C. judiciar* din 1901, No. 31 și *Dreptul* din 1901, No. 36.

[2]) Marcadé, V, art. 1358 urm., No. 1, *in fine*. Laurent, XX, 238. Demolombe, XXX, 587, 588. Larombière, V, art. 1359, No. 5. Pand. fr., v° *cit.*, 67, și toți autorii. C. Angers, Sirey, VIII, anii 1825—1827, 2, p. 16, colona 2.

[3]) Laurent, XX, 238. Pand. fr., v° *cit.*, 68.

[4]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 71, 256. T. Huc, VIII, 361.

[5]) Pand. fr., *Délation de serment*, 96.

[6]) C. Paris. *Gaz. Palais*, 93. 2. 4. Sirey, 97. 1. 263 (sub Cas.) Pand. fr., v° *cit.*, 72.

Jurământul nu poate deci fi deferit minorilor [1]), interdișilor [2]), femeilor măritate, etc. [3]). Minori, interdiși, etc.

In cât privește pe minorii emancipați, jurământul nu li se poate deferi sau referi de cât în asistența curatorului și cu îndeplinirea formelor prevĕdute de art. 413 C. civ. [4]). Minori emancipați.

El nu poate fi deferit acelui pus sub un consiliu judiciar, dacă nu este asistat de acest consiliu [5]). Consiliu judiciar.

Eată ce găsim în această privință în Codul Caragea (partea VI, capit. 2, § 46): „Nebunilor, nevêrsnicilor, robilor, râsipitorilor, tălharilor, furilor, prepuitorilor (textul grecesc dice Συκοφάνται, adecă denunciatorilor de meserie), martorilor minciunoși, tăitorilor de bani, mofluzilor minciunoși, și *câți sunt știuți că au puțină evlavie cătră cele Dumnezeești*, acestora nici li se provalisește (deferă) jurământ, nici li se dă credință, dacă vor jura". Codul Caragea.

Jurământul ar putea însă fi deferit persoanei a cărei interdicție ar fi fost cerută și nepronunțată încă, pentru că, până la pronunțarea ei, ea are libera dispositie a drepturilor sale. In urma pronunțărei interdicției însă, actele anterioare și, prin urmare, și prestarea jurământului vor putea fi anulate [6]). Persoana a cărei interdicție a fost cerută și nepronunțată încă.

---

[1]) *„Pupillo non defertur jusjurandum"*. L. 34, § 2, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2 și Harmenopol, I, 7, *De jurejurando*; § 12 și I, 12, *De impuberibus*, etc., § 26.—Trebue să observăm că deferirea jurământului unui incapabil nu va folosi nici o dată părței care l'a deferit, căci sau incapabilul a prestat jurământul, și în asemenea caz, el a dobêndit câștig de causă, persoana capabilă care a deferit jurământul neputênd să'i opue incapacitatea sa (art. 207, 952); sau incapabilul va refusa de a jura, și acet refuz nu'i va putea aduce nici o pagubă, fiind vorba de un act de înstrăinare pe care el nu'l poate face. Cpr. T. Huc, VIII, 358. Fréminville, *Minorité*, II, 778.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 285. Bulet. S-a 1, 1872, p. 286, ultimul considerent.

[3]) Autorisarea ce femeea ar avea de a sta în judecată, nu este suficientă pentru prestarea jurământului, fiind că dreptul de a pleda nu cuprinde și pe acel de a transige. C. Angers. Sirey, *Rec. général*, VIII, anii 1825—1827, 2, 16, colona 2. Pand. fr., v° *cit.*, 73. Laurent, XX, 240. Carré sur Chauveau, *Pr. civ.*, I, *Quest.* 514, p. 605. Autorisarea dată femeei măritate.

[4]) Trib. Dolj. *Dreptul* din 1895, No. 12, p. 101.

[5]) Pand. fr., v° *cit.*, 73. Laurent, XX, 240, *in fine*. C. Paris, decisie citată p. 386, n. 6, și reprodusă în Sirey, 97. 1. 263.

[6]) C. Rouen. Sirey, 42.2. 262. Pand. fr., v° *cit.*, 76.

Perderea capacităţei din partea persoanelor cărora jurăm. a fost deferit.

Dacă persoanele cărora jurământul au fost deferit au perdut, în urma acestei deferiri, capacitatea lor, perdênd de exemplu usul raţiunei, deferirea jurământului va fi ca neavenită [1]).

Persoane condemnate la închisoare.

In fine, jurământul poate fi deferit acelor condemnaţi la închisoare pentru furt sau alte delicte, fiind că legea nu stabileşte nici o incapacitate în această privinţă, şi ştiut este că incapacităţile sunt de drept strict [2]).

Când se poate deferi jurământul decisoriu.

Art. 1210.—Acest jurământ poate fi dat în tot cursul procesului, cu toate că nu există nici un început de dovadă despre cererea sau excepţiunea asupra cărei se propune jurarea. (Art. 1197, 1214 C. civ. Art. 1360 C. fr.).

Jurământul decisoriu poate fi deferit înaintea tuturor instanţelor judecătoreşti [3]) şi în tot cursul procesului, *en tout état de cause*, dice textul francez, adecă până la închiderea desbaterilor [4]), chiar în urma propunerei a altor mijloace de aparare [5]), şi pentru prima oară în apel [6]).

---

[1]) C. Toulouse. Sirey, 89. 2. 41. T. Huc, VIII, 358. Baudry, II, 1313. Pand. fr. v° *cit.*, 77. Cpr. art. 471 (433 vechiŭ) din proced. civ. germană.

[2]) T. Huc, VIII, 358. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Oblig.*, 2177. Pand. fr., v° *cit.*, 97. C. Riom. D. P. 86. 2. 199.

Judec. comunale.

[3]) Jurământul decisoriu poate fi deferit chiar înaintea judecătoriilor comunale. Trib. Tutova. *Dreptul* din 1885, No. 48.

[4]) Demolombe, XXX, 613. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 190. Larombière, V, art. 1360, No. 4. Pand. fr., v° *cit.*, 253 urm. Laurent, XX, 255. — Jurământul n'ar putea însă fi deferit în urma conclusiilor minist. public, în casurile în care procurorul are cuvêntul (L. din 29 oct. 1877 şi art. 81 Pr. civ.), nici în urma unei amânări pentru pronunţarea hotărîrei. Pand. fr., v° *cit.*, 262, 264. Demolombe, XXX, 613. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 507.—Dacă jurământul a fost, sau nu, propus în timpul desbaterilor, aceasta este o chestie de fapt care scapă de controlul casaţiei. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 20.

[5]) Baudry, II, 1316. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 190. In privinţa jurământului deferit prin conclusii subsidiare, vedi *suprà*, p. 371, text şi nota 4.

[6]) Pothier, II, 913. Pand. fr., v° *cit.*, 258, 268. Baudry, II, 1316. T. Huc, VIII, 361. Demolombe, XXX, 612. Bonnier, 414. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 2179. Laurent, XX, 255. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

El nu poate însă fi deferit înaintea Curței de casație, care nu discută chestiile de fapt, ci numai punctele de drept [1]).

Contestație la urmărire. Controversă.

Curtea de casație a decis că jurământul nu poate fi deferit într'o contestație la urmărire ce s'ar face în contra unei sentințe definitive [2]); însă această soluție ni se pare prea absolută. Presupunênd, în adevĕr, că după ce am fost condamnat la o sumă de bani prin o sentință definitivă, am executat hotărîrea, plătind ceea ce datoream, fără însă a lua chitanță de la creditor, sau fără a nimici formula executorie, și că creditorul mĕ urmărește din nou pentru aceiaș sumă, în baza acelei hotărîri: în asemenea caz, nu vĕd pentru ce n'aș putea deferi jurământul creditorului pentru a dovedi faptul plății. Curtea de casație respunde că art. 1210 nu permite deferirea jurământului *de cât în cursul procesului*, însă și contestația la urmărire tot proces este. Imprejurarea că legiuitorul prevede ceea ce se întâmplă mai adesea-ori, adecă deferirea jurământului în procesele de fond, nu exclude posibilitatea jurământului în cele-lalte procese, care se pot ivi cu ocasia aducerei la îndeplinire a unei sentințe definitive. Jurământul decisoriu poate fi dat *în ori ce soiŭ de contestații*, dice art. 1208.

Puterea judecătorului în ceea ce privește admiterea sau respingerea jurământului decisoriu.

Jurământul fiind un drept pentru partea care 'l deferă, judecătorul nu poate s'o lipsească de acest drept.

Aceasta nu însĕmnează însă că ori ce jurământ trebue să fie numai de cât admis, pentru că judecătorul este în drept de a examina și de a decide dacă acel care 'l deferă, ca și acel căruia el este deferit, au capacitatea necesară cerută de lege; dacă el se referă la niște fapte decisive și de natură a curma pricina [3]); dacă natura contestațiunei permite sau nu deferirea unui asemenea jurământ [4]); dacă faptele sunt personale aceluia căruia jurământul este deferit [5]), etc.

[1]) Vedi autorii citați în nota precedentă și în Pand. fr., v° *cit.*, 272.
[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 654, 655.
[3]) Vedi *suprà*, p. 371.
[4]) Vedi *suprà*, p. 365 urm., 370 urm.
[5]) Vedi *suprà*, p. 372.

Judecătorul nu va admite deci jurământul de cât atunci când el vă întruni toate condițiile cerute de lege [1]).

Casurile în care judecătorul poate respinge jurământul.

Astfel, nu mai remâne nici o îndoeală că el va respinge jurământul care ar fi deferit unui incapabil [2]), unui absent, care se găsește în imposibilitate de a'l primi sau de a'l refusa [3]); când faptul asupra căruia el este deferit nu presintă nici un interes în causă [4]); când nu este personal, concludent și pertinent [5]); când el este deferit în termeni complexi [6]); când faptele asupra cărora el este propus sunt dovedite prin acte publice [7]); când el se deferă asupra unui punct necontestat în causă [8]); când el n'a fost formulat spre a se vedea dacă este concludent și pertinent în causă [9]); când partea care deferă jurământul

---

[1]) Cpr. Laurent, XX, 260. Pand. fr., *Délation de serment*, 273.

[2]) Pand. fr., v° *cit.*, 274. C. Liège. *Pas. belge*, 73. 2. 52.

[3]) Pand. fr., v° *cit.*, 276. C. Douai. Sirey, 31. 2. 341.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 93. Bulet. 1879, p. 361. Bulet. 1880, p. 35.

[5]) Cas. rom. Bulet. 1874, p. 256. Bulet. 1876, p. 15. Bulet. 1881, p. 20. Bulet. 1882, p. 696. Cas. fr. D. P. 98. 1. 391. Pand. fr., v° *cit.*, 283, și decisiile citate acolo.

Chestie de fapt.

Chestia de a se ști dacă jurământul este sau nu concludent, pertinent sau decisiv în causă, e lasată la suverana apreciare a instanțelor de fond. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 631. Bulet. S-a II, 1892, p. 622. Bulet. S-a I și II, 1895, p. 141 și 350. Bulet, S-a 1, 1896, p. 1616. Bulet. S-a 1, 1897, p. 1055. Cas. fr. D. P. 90. 1. 23. Sirey, 90. 1. 112. Pand. fr., v° *cit.*, 292.—Aceiaș soluție este admisă în privința chestiunei de a se ști dacă faptele asupra cărora jurământul este deferit sunt, sau nu, personale aceluia căruia el este deferit. Vedi *suprà*, p. 372, text și nota 2.—Decisiile instanțelor de fond sunt însă controlate de Curtea de casație de câte ori ele au violat sau au aplicat în mod greșit o dispositie legală. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 188. Demolombe, XXX, 611. Pand. fr., *loco cit.* Larombière, V, art. 1359, No. 15.

[6]) Trib. Luxemburg. D. P. 94. 2. 84. Cpr. Laurent, XX, 253.

Art. 288, 291, 446 Pr. germ.

[7]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 51. „Jurământul nu va putea fi deferit, dice art. 446 (411 vechiŭ) din proced. germană, asupra unui fapt (*über ein Tahtsache*), pe care tribunalul îl consideră ca dovedit în sens contrar". Cpr. și art. 288, 291 (261 și 264 vechi) din acelaș Cod, după care faptele notorii n'au nevoe de a fi dovedite. Vedi și *suprà*, p. 104 urm.

[8]) Cas. rom. Bulet. 1868, p. 113. Vedi și *suprà*, p. 105.

[9]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 607. Bulet. 1884, p. 885. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 42 și 48. —*Contrà.*

cere amânarea procesului pentru un alt termen spre a'l formula, cerere pe care judecătorul fondului o poate respinge, fără ca hotărîrea sa să cadă sub controlul Curței de casație [1]; când judecătorii vor aprecia că jurământul a fost dat din vădită rea credință, într'un spirit de rĕutate și vexațiune (art. 237 § 2 Pr. civ.) [2], etc. Judecătorii nu vor usa însă de această ultimă dispositie de cât cu mare prudență. Art. 237 Pr. civ.

Judecătorii n'ar putea însă, fără a viola legea, să respingă un jurământ concludent și pertinent în causă, sub cuvênt că alegațiunile reclamantului n'ar fi de crĕdut [3], sau că ei 'și ar fi format convingerea din alte probe și

---

Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1875, p. 245. Vedi și *suprà*, p. 371, text și nota 5.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1892, p. 339.

[2]) Această inovațiune a legiuitorului din 1900, admite părerea susținută în doctrină de Larombière (V, art. 1361, No. 7) și de Aubry et Rau (VIII, § 753, p. 192) și se întemeiază pe maxima: *Malitiis hominum non est indulgendum* (L. 38, § 1, *in medio*, Dig., *De rei vindicatione*, 6, 1). Sub procedura veche, chestiunea era controversată, însă jurisprudența franceză se pronunță tot în acest sens. V. *La Loi* din 9 iunie 1899 și *C. judiciar* din 1900, No. 45. *Pand. Période.* 1900. 1. 307. Am susținut altă dată părerea contrară (v. tr. nostru în limba franceză, p. 429 și *C. judiciar* din 1900, No. 45), contestând judecătorului facultatea de a respinge jurământul concludent și pertinent, sub cuvênt că ar fi deferit din spirit de rĕutate și vexațiune, pentru că jurământul este un drept sacru al apărărei, soluțiune care, de altmintrele, este admisă de marea majoritate a doctrinei (v. Laurent, XX, 261; T. Huc, VIII, 360; Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 884, p. 131, ed. a 2-a; Demolombe, XXX, 615; Demante, V, 337 bis V; Bonnier, 413; Marcadé, V, art. 1358, urm., No. 2), și care a fost consacrată și de Curtea noastră supremă (*Dreptul* din 1881, No. 4); însă am fost combătut în această privință de amicul nostru D. G. Maxim (*Comisiuni rogatorii*, etc., Iași, 1899, p. 23 urm.) și de regretatul nostru coleg de la Casație, Alex. Dégré (*Dreptul* din 1890, No. 21 și *Scrieri juridice*, I, p. 373 urm.), care mai întâi susținuse contrarul (*Dreptul* din 1881, No. 37 și *Scrieri juridice*, I, p. 384). Acum nici o discuție nu mai e posibilă, căci art. 237 din Pr. civ. a curmat controversa, însă nu în sensul dorit și susținut de noi. Jurământ vexator. Art. 237, § 2 Pr. civ.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1886, p. 183. Laurent, XX, 258.—*Contrà.* Cas. fr. D. P. 59. 1. 155. C. Bastia. D. P. 64. 2. 88. Sirey, 64. 2. 189.

documente ale causei, afară de casul când s'ar decide că jurământul este vexator; căci utilitatea sau inutilitatea jurământului se apreciază de părți, ear nu de judecător, și ori care ar fi documentele produse de una din părți, ele pot în tot-deauna fi combătute prin jurământ, destul ca el să fie concludent și să curme litigiul. Judecătorii nu'l pot deci respinge ca inutil [1]). Aceasta resultă din principiul cunoscut că jurământul poate fi deferit în contra sau peste conținutul actelor, independent de ori ce probă scrisă (art. 1210) [2]).

Casul în care jurământul este rău formulat.

Dacă deferirea jurământului este regulat făcută, judecătorii n'ar putea să'l respingă, sub cuvênt că el este rău formulat, afară de casul când această formulă ar da loc la ambiguitate sau amfibologie, pentru că, în asemenea caz, el n'ar curma litigiul [3]).

S'a decis chiar că judecătorii au facultatea de a modifica un jurământ decisoriu, dându'i o formulă precisă și concludentă [4]); însă această soluție este foarte contestabilă, pentru că jurământul trebue să fie formulat de părți, ear nu de justiție. Tot ce se poate ḑice este că judecătorii vor putea elimina din jurământ ceea ce n'ar fi concludent și personal părței căreia el se deferă.

Procedura deferirei jurământului decisoriu (Art. 237—246 Pr. civ.).

Art. 237 Pr. civ.

După ce partea a formulat jurământul pe timbrul legal [5]), judecătorii determină prin încheierea lor faptele care

Respingerea jurământului ca inutil. Controversă.

[1]) Cas. rom. *C. judiciar* din 1894, No. 44. Bulet. S-a 1, 1894, p. 1091. Laurent, *loco cit.* Demante, V, 337 bis V. Demolombe, XXX, 614. Baudry, II, 1316. Pand. fr., *Délation de serment*, 315. Garssonnet, *Pr. civ.*, II, p. 598, § 357 (ed. 1). —*Contrà.* C. Paris. *Pand. Période.* 1900. 2. 279 și *La Loi* din 9 iunie 1899, No. 133. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 16. D. P. 94. 1. 108. *Pand. Période.* 94. 1. 77. D. P. 1900. 1. 462. *Pand. Période.*, 1901. 1. 525 și 543. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1873, p. 214 și decisia No. 203 din 1873 (nepublicată). Vedi și decisiile citate în Pand. fr., v° *cit.*, 295.

[2]) Vedi *suprà*, p. 364.

[3]) Pand. fr., *Délation de serment*, 325 urm., și decisiile citate acolo.

[4]) Vedi decisiile citate în Pand. fr., v° *cit.*, 328 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 603, § 358 (ed. 1).

L. timb. din 1900.

[5]) In privința jurămintelor deferite sau referite la judecăto-

fac obiectul lui (art. 237, § 1 Pr. civ.) [1]). Această formalitate este prescrisă sub pedeapsă de nulitate, de și legea n'o spune anume, pentru că art. 735, § ultim Pr. civ. nu se aplică la hotărîri [2]).

Jurământul se face în audiența în care a fost admis, pentru a se înlătura ori ce amânare și străgănire (art. 239 Pr. civ.).

Art. 239 Pr. civ. Deoseb. intre procedura nouă și acea veche. Critica dispoziției celei nuoi.

După procedura cea veche, jurământul se făcea în ședința următoare, afară de casurile în care împrejurările cereau ca el să se sevêrșească îndată, împrejurări care se apreciau în mod suveran de judecătorii fondului [3]). Scopul acestei dispoziții, foarte nemerită, era de a se da părței un termen spre a se gândi dacă trebue să jure, sau nu. Jurământul fiind, în adevĕr, un act grav, este bine că partea să nu să pripească și să aibă macar câte-va dile de gândire; căci mulți care în focul și animositatea desbate-

---

riile de ocoale sau în apel, ori în recurs, înaintea tribunalelor, de și legea nu vorbește de recurs, ci numai de apel, timbrul este de *doi* lei (art. 20, § 16 L. timbr. din 24 fevr. 1900); ear în privința acelor deferite la tribunale și Curți de apel, timbrul este de *douĕdeci și cinci lei* (art. 25, § 2 aceiaș lege). Cu taxe atât de exagerate, justiția a ajuns a nu mai fi la îndămână de cât acelor bogați, sau atunci trebue să'ți scoți hrana din gură pentru ca să poți plăti taxele fiscului!

[1]) Curtea de casație a decis, însă fără cuvênt, că legea necerênd ca jurământul să fie scris și subscris de partea care'l deferă, el poate fi propus și în mod verbal, judecătorii fiind datori a determina prin încheierea lor, conform art. 237 Pr. civ., punctele asupra cărora el urmează a fi prestat. — In ori ce caz, chiar dacă s'ar admite că jurământul trebue să fie scris și semnat de partea care'l deferă, instanța de fond nu poate, fără a comite un exces de putere, să respingă de la sine jurământul deferit pentru lipsa semnăturei, când partea protivnică n'a cerut aceasta, ci s'a mărginit a'l discuta din punctul de vedere al formalităților ce trebuiau observate pentru complectarea capacității părței care l'a deferit. Vedi Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 14 și Bulet. Cas. S-a 1, anul 1898, p. 46 urm. Vedi și Bul. S-a I, 1875, p. 245. — *Contrà.* C. Craiova (decisie casată). *Dreptul* din 1896, No. 79.

[2]) Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 601, § 358 (ed. 1-a). Pand. fr., *Délation de serment*, 355. Boitard, Colmet-Daage et Glasson, *Pr. civ.*, I, 254, p. 278 (ed. a 15-a). Demolombe, XXX, 647.

[3]) Cpr. Cas. rom. S-a 1. *C. judiciar* din 1900, No. 37 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre).

rilor ar fi dispuși să jure în ziua când jurământul le este deferit, pot mai târziu să'și ieie de samă. Pentru ce dar să facem o presiune asupra conștiinței părței și să nu'i lăsăm mai bine timpul ca să se gândească ?... S'ar părea că legiuitorul nou a voit să încurajeze sperjurul [1]).

Art. 238 Pr. civ.

Mai înainte de a se sevârși jurământul, presidentul, în ședință publică [2]), va arata părței faptele asupra cărora el are să jure, și'i va aduce aminte pedepsele în contra sperjurilor (art. 238 Pr. civ.).

Formula jurământului. Art. 240 Pr. civ.

Jurământul se va sevârși în modul următor : Cel ce are să jure va pune mâna pe cruce, presidentul va zice și el va spune după dênsul următoarele cuvinte : „Jur pe sfânta cruce și înaintea lui D-zeu, *care știe toate*, de a spune adevĕrul și nimic alt de cât adevĕrul, asupra faptelor audite, în privința cărora partea protivnică îmi cere mărturisirea". După ce partea va fi făcut acest jurământ, presidentul va adăoga : „D-zeu, *care știe toate*, martor de jurământul ce ai făcut, să te pedepsească dacă nu vei spune adevĕrul. Vei ști că legea penală pedepsește pe acel ce jură pe nedrept" [3]). (Art. 240 Pr. civ.).

Cuvintele prin care Bellot apără vechia dispositie a art. 239 Pr. civ.

[1]) Transcrim aci cuvintele lui Bellot, autorul procedurei genoveze, din care în mare parte este luată procedura noastră, prin care acest autor apără vechea dispositie a art. 239, pe care legea nouă a modificat-o fără nici un cuvênt : „*Le serment, à moins qu'il n'y ait urgence, ne sera point prêté à la même audience. On appelle la partie à la réflexion. On ne la place point brusquement entre sa conscience et la crainte de rétracter des assertions précédentes. La précipitation, le sentiment d'une fausse honte, ont causé plus de parjures que l'intérêt même*". (Bellot, *Loi de la pr. civ. du canton de Genève*, p. 76, ed. a 3-a., 1870). Dacă Ministrul, care a elaborat nouа procedură civilă, s'ar fi pătruns de adevĕrul acestor cuvinte, poate că ar fi lasat textul art. 239 nemodificat.

[2]) Altă dată, jurământul se făcea în biserică față de 12 jurători. Vedi mai multe hrisoave în *Uricariul*, t. 25, p. 15 și 35. Vedi și Codul Caragea, partea VI, capit. 2, § 33.

[3]) Ultimul paragraf al textului s'a adaos în Senat pe cale de amendament, pentru a se pune în concordanță cu jurământul pe care îl prestează marturii (art. 196 Pr. civ.).

Formula jurământului în cant. Vaud (Elveția).

In cantonul Vaud (Elveția), solemnitatea jurământului este mult mai mare. Presidentul adresează acelui care urmează a presta jurământul următoarele cuvinte : „In acest act însemnat și solemn, te îndemn a lua bine seama la consecințele ce el poate să atragă asupra capului d-tale. Făgăduești de a spune adevĕrul în numele lui D-zeu și înain-

Menţiunea în procesul verbal că jurământul a fost prestat conform art. 240 Pr. civ. este suficientă, cu toate că procesul verbal n'ar constata termenii sacramentali în care jurământul trebue să fie prestat[1]). Dacă însă procesul verbal constată pur şi simplu că jurământul a fost prestat *conform legei*, fără a se viza art. 240, decisia este casabilă[2]). Menţiunea ce trebue să cuprindă procesul verbal.

Jurământul se va presta în limba română. Dacă însă persoana care urmează a'l presta nu ştie româneşte, el va fi prestat în limba străină, după traducerea unui interpret jurat[3]). Prest. jurământului în limba română.

Dacă, în urma prestării jurământului, se dovedeşte că acel care l'a prestat nu înţelege româneşte, jurământul nu va putea fi invocat ca motiv de casare, de câte ori acest mijloc n'a fost propus la instanţa de fond[4]).

Formula jurământului poate fi modificată de judecător, potrivit religiunei părţei (art. 241 Pr. civ.). Art. 241 Pr. civ.

---

tea lui D-zeu. Gândeşte-te bine la mărimea crimei ce comite acel care jură falş şi la nenorocirile la care el se expune. Trădând adevĕrul, denaturându-l sau macar ascunzându-l, nu numai că comiţi o nedreptate strigătoare către aproapele d-tale, dar încă înşeli justiţia, atrăgând asupra d-tale infamia publică şi rigoarea legilor penale. Pierdi pentru tot-deauna odihna împăciuitoare a sufletului şi a conştiinţei şi te expui la mustrările de cuget cele mai cumplite. In fine, ceea ce este şi mai grozav de gândit, atragi asupra capului d-tale urgia judecătorului suprem, care pedepseşte dincolo pe cei răi. Ce folos vremelnic ar putea să răsplătească atâtea rĕle îngrozitoare ?... Nu mĕ îndoesc, deci, că n'ai să-ţi îndeplineşti datoria ce-ţi impune jurământul ce ai să prestezi, cu dreptate, sinceritate şi o deplină curăţenie de inimă". In urma acestor cuvinte, presidentul pronunţă formula următoare, judecătorii stând în picioare : „Juri de a spune adevĕrul şi nimic de cât adevĕrul ; juri în numele lui D-zeu, aşa cum doreşti ca el să te asiste în ultimele momente". Partea rĕspunde : „Jur". — Art. 480 (442 vechiŭ) din procedura civ. germană şi art. 226 din procedura civ. italiană voesc de asemenea ca judecătorul să aducă aminte acelui care este chemat a presta jurământul, însemnătatea şi gravitatea morală a actului. Art. 480 Pr. germ. şi 226 Pr. civ. italiană.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 765.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1893, p. 580.— Vedi însă C. Bucureşti. *Dreptul* din 1884, No. 76, p. 614.

[3]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 602, 603, § 358 (ed. 1-a). Pentru mulţi, formula jurământului va fi scrisă. Garsonnet, *op.* şi *loco cit.* Jurăm. mulţilor.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1874, p. 374.

Jurământul more judaico Controversă.

Astfel, dacă partea căreia jurământul este deferit aparţine religiei mosaice, i se poate da jurământ *more judaico*, spre a fi prestat afară din şedinţă, la sinagogă, după ritul obicinuit şi prevĕḑut în vechiul Cod judiciar al Moldovei [1]). Curtea din Iaşi are, în această privinţă, o

[1]) Veḑi anaforaua Minist. dreptăţei din 1844, iunie în 13, întărită de Mihail Sturdza, publicată în colecţia Pastia (Codul judiciar al tribun. din Moldova, ed. din 1862), partea 1, p. 518 urm. Nu vom reproduce aici formula jurământului *more judaico*, pentru că ea este destul de cunoscută. Persoanele care n'ar avea la îndămână Colecţia de deslegări a tribun. din Moldova, vor găsi această formulă tradusă în tratatul nostru în limba franceză, p. 436, nota 2, şi în Cursul de proced. civilă a D-lui G. Tocilescu, II, p. 518 urm. Vom reproduce însă o altă formulă mai blăjină, aşa precum a stabilit-o o decisie a Curţei din Colmar din 10 fevr. 1809, pe care ne-o arată un jurisconsult israelit, Edmond Benoit-Lévy, în monografia sa, *Étude historique et juridique sur le serment more judaico* (Paris, 1881), p. 4.

Formula jurământului more judaico în alte ţări.

„Vom expune de îndată formula jurământului more judaico, astfel cum ea a fost stabilită prin o decisie a Curţei din Colmar din 10 fevruar 1809, ḑice acest jurisconsult, care este advocat pe lângă Curtea din Paris şi prim-redactor al ḑiarului „Courrier des tribunaux“, prin urmare, un om competent asupra materiei. Această formulă pare a fi urmată de evrei de câte-ori ei se judecau cu un alt evreu. Ea a trecut în legislaţia Impăraţilor germani şi mai în urmă în jurisprudenţa Consiliului suveran al Alsaciei.

„Dacă consultăm decretele împărăteşti relative la această materie, şi apropiem dispoşiţiile lor de acele ale Impăraţilor Sigismund şi Carol al V-lea, din 12 august 1530, privitoare la privilegiile evreilor, de jurisprudenţa adoptată de Curtea apelativă din Brunswick-Luneburg, de regulamentele Camerei imperiale a Austriei de jos, de acele ale magistratului din Francfort din 7 dechembrie 1705 şi celorlalte state germane, vedem că evreul căruia se deferă un jurământ trebue să se presinte la sinagogă, întovărăşit de ḑece evrei avênd acelaş sex, în vêrstă fie-care de cel puţin trei-spre-ḑece ani, şi acolo, cu capul acoperit, cu fruntea şi mânele legate cu *Tefelin* (cornul în care se găsesc scrise cele ḑece porunci), acoperit cu un *Taleth* (şalul care se pune pe umeri în timpul rugăciunilor) şi cu *Arba confos* sau *Tsitsis* (canafurile de lână care atârnă de falon, şi care trebue să fie în număr de opt sau şapte), să se aşeze dinaintea tabernacului, de unde *safer Toira* este scoasă şi dusă cu pompă pe *Almemor* (locul unde se ceteşte Toira şi de unde se ţin la ocasie predici), unde se vor ceti cuvintele

jurisprudență aproape nestrămutată, și în acest sens s'a pronunțat de mai multe ori și Curtea noastră supremă [1]).

---

privitoare la jurământ. *Toira* va fi desfăcută, și evreul va întinde mâna sa pe a cincea carte a lui Moise, la stihul: „Nu vei lua numele D-zeului tău în deșert". Rabinul îi va explica acest verset, și evreul va repeta formula următoare:

„Doamne Dumnezeule, creatorul cerului, a pământului și a tuturor lucrurilor, care ești și al meu și al tuturor acelor de față aici, invoc numele tău sfânt în acest moment când este vorba de a spune adevĕrul, și jur pe tine de a spune numai adevĕrul. Jur prin urmare că ... Te rog deci, Doamne Dumnezeule, de a'mi veni în ajutor și de a confirma acest adevĕr. Dar, dacă cu această ocasiune, voiŭ întrebuința vre-o fraudă, ascunzând adevĕrul, să fiu în veci blăstemat, cuprins și nimicit de flăcările în care au dispărut Sodoma și Gomora; să fiu lovit de toate blăstemurile scrise în *Toira*. Eternul, care a creat frunzele, erburile și toate lucrurile, să nu'mi vie nici odată în ajutor și în sprijin în nici una din afacerile și nenorocirile mele. Dar dacă spun adevĕrul și fac bine, *Adonaï* (ființa supremă) *) să'mi fie întru ajutor, și nimic mai mult, etc.".

Curtea de casație din Francia a sancționat această formulă, care nu este de cât o variantă a acelei admisă de tribunalele noastre, respingând recursul contra unei decisii a Curței din Colmar, din 8 iulie 1809, care ordonase ca jurământul să fie prestat în acești termeni. Cum remâne dar cu afirmația gratuită a unora din evrei că formula, întrebuințată în țara noastră în jurămintele *more judaico*, este o invenție a Românilor spre a tortura pe acei cari nu împărtășesc credințele lor religioase? V. pentru mai multe detalii, monografia noastră din *C. judiciar*, No. 85 (1901).

[1]) Vedi Bulet. Cas. Secții-unite. anul 1877, p. 437 urm. și *Dreptul* din 1878, No. 2. „Considerând, dice această din urmă decisie, că pentru a resolva cestiunea de a se ști dacă jurământul deferit unui evreu urmează a fi prestat *more judaico*, trebue a se cunoaște care este, după legea noastră, natura jurământului, adecă dacă el constitue un act pur civil, sau pur religios, ori mixt;

Jurisprud. C. de Casație în privința jurământului more judaico.

„Considerând că jurământul, așa precum este în mod sacramental prescris de Procedura civilă, întru cât cuprinde în prima sa parte invocațiunea lui D-zeu ca martor al adevĕrului unei declarațiuni, și în a doua sa parte, imprecațiunea rostită de president, este un act religios; ear întru cât el constitue o probă în justiție, a cărei eficacitate este

*) *Adonaï*, în limba ebraică, este numele ce sf. scriptură dă lui D-zeu:

. . . . *Dieu m'apparut, je vis*
Adonaï vêtu de gloire et d'épouvante.

(Lamartine)

Cu toate acestea, un curent puternic, admis une-ori și de Curtea noastră supremă, voește ca Israeliții să presteze

---

garantată după art. 293 C. pen. prin închisoare, amendă și interdicțiune, jurământul este un act civil;

„Că odată admis ca constant că jurământul este un act *mixt*, legiuitorul prin art. 240 Pr. civ. a prescris regulele și formula sa când s'ar deferi unui creștin; ear prin art. 196 și 241 din aceiaș Procedură, a dispus, pentru casul când el s'ar deferi unui necreștin, ca formula sa să se poată modifica, după cum prescrie religiunea acestuia;

„Considerând astfel că eficacitatea unui atare apel la conștiința uneia din părțile litigante, în respectul caracterului său religios, reșede pentru partea cea mare a lumei în formele exterioare mai ales ale cultului celui ce'l prestează;

„Că drept aceea, legiuitorul a prescris, în art. 240 Pr. civ., ca jurământul să se facă cu mâna pe cruce, și partea care'l face să dică în acelaș timp: „Jur pe sf. Cruce, etc., sau jur înaintea lui D-zeu, etc.“; că art. 196 și 241 Pr. civ. prevĕdĕnd pentru cei de rit necreștin posibilitatea de a se modifica acea formă, după cum prescrie religiunea lor, a avut îndoitul scop: 1° de a respecta libertatea lor de conștiință, nesilindu-i să recunoască alte adevĕruri religioase sau alte forme exterioare de cât acele ale cultului lor; și 2° de a conserva jurământului deplina eficacitate morală în modul cel mai independent de diversitatea credinței religioase a părților în litigiŭ;

„Că astfel, de oare ce, spre a conserva jurământului toată puterea sa asupra conștiinței, legiuitorul a găsit de cuviință de a adopta forme exterioare și vorbe specialmente aplicabile la creștini, ca compunênd marea majoritate a justițiabililor; apoi aceleași vorbe nu se pot aplica și la cei de rit necreștin, întru cât ele n'ar fi conform religiunei lor;

„Că, deosebit de aceasta, considerațiuni de înaltă justiție de a crea pentru toți justițiabilii, ori care ar fi ritul lor, o posițiune egal identică și egal asigurătoare înaintea legei, nu poate fi înlăturată în interpretarea textelor legei;

„Că tocmai aceasta s'ar întâmpla în sistemul contrar, după care luându-se art. 241 Pr. civ. după litera sa și făcêndu-se o arbitrară abstracțiune de art. 196 Pr. civ., s'ar admite cei de rituri necreștine la favoarea de a fi scutiți de formele și vorbele care leagă specialmente pe creștini, fără să fie, pe de altă parte, supuși la îndeplinirea celor ce'i pot lega specialmente pe dênșii, după prescripțiile religiunei lor; de oare ce diferența, chiar mică în aparență, asupra unei solemnități, care se consideră capitală de către cel chemat a o îndeplini, poate să implice restricțiuni mentale din partea sa și să înlesnească jurămintele minciunoase, etc“.

O altă decisie a Curței de casație, dată tot în Secțiuni

jurământul în pretoriul justiției, cu mâna pe simbolul credinței lor [1]), și se dice chiar că actualul Ministru al jus-

---

unite, la 1884, admite aceiaș soluție pentru următoarele motive :

»Considerând că jurământul *more judaico*, după usul de până acum, atât în țară la noi *cât și aiurea*, se prestează pe Biblie, specialmente la locul unde este dis : *să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert*, cu solemnitățile cerute de ritul ebraic ;

„Că formalitățile acestui jurământ, care consistă în niște ceremonii imposant practicate în religia ebraică, trebue să fie săvârșite în interiorul Sinagogei, înaintea Rabinului, *pentru cuvêntul că în ochii Israelitului și după credința sa, nu poate să existe jurământ adevarat de cât acela care este prestat după formele sacramentale ale religiunei sale ;*

„Că formele exterioare ce se prescriu de legiuitor în art. 238—240 Pr. civ., pentru facerea jurământului de către un creștin, sunt eminamente esențiale, ca unele ce tind a redeștepta, în toată vivacitatea sa, sentimentul religios în spirit și a pune în privința unor fapte date conștiința în unire cu știința ;

„Că tocmai pentru cuvêntul acesta, și pentru a respecta libertatea de conștiință, s'a prevĕdut în art. 196 și 241 posibilitatea pentru necreștini de a nu fi supuși la un jurământ oprit de religiunea lor, sau neconform cu ea ;

„Că prima cerință a unei bune justiții este de a se crea pentru toți justițiabilii, ori care ar fi ritul lor, o posițiune egal identică și asigurătoare înaintea legei, și tocmai contrarul s'ar întâmpla dacă s'ar admite cei de rituri necreștine la favoarea de a fi dispensați de vre una din formele cerute de religiunea lor, etc.“ Bulet. Cas. Secții-unite, anul 1884, p. 336 și *Dreptul* din 1884, No. 47. In acelaș sens, Bulet. 1870, p. 346. Bulet. 1877, p. 24 și 437. Cpr. și Bulet. S-a 1, 1899, p. 793. Bulet. S-a II, 1895, p. 1125. C. București și Iași. *Dreptul* din 1883, No. 72 ; din 1885, No. 54 și din 1886, No. 4. C. Iași (21 martie 1900). *C. judiciar* din 1900, No. 43 (cu adnotația noastră). Cpr. Merlin, *Quest. de droit*, t. VII, v° *Serment*, § 2, p. 465 urm. Répert. Palais, v° *Serment*, 303 urm. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 489 urm. C. Colmar (8 ianuar 1828). Répert. Dalloz, v° *Serment*, No. 25, nota 2, p. 11 urm.

[1]) „Considerând, dice Curtea supremă (14 ianuar 1875), că jurământul fiind atestarea divinității în sprijinul unei declarațiuni, singura sa bază este credința în D-zeu, și că această credință există în conștiința omului, independent de ori ce formă exterioară de cult ; că, de și prin art. 240 Pr. civ., se determină o formulă de jurământ specială creștinilor, având legiuitorul în vedere marea majoritate a poporului român

ţiei, Dl. C. Stoicescu, ar avea intenţiunea de a modifica legea în acest sens, în actuala sesiune legislativă.

între care religia ortodoxă creştină este domnitoare ; însă tot prin acest articol determinându-se persoana care'l administră, pe president, şi locul unde să se sĕvêrşească, pretoriul tribunalului, după cum resultă din mai multe dispositiuni ale Procedurei (art. 238, 239, 240, 243 şi 244), a înţĕles a'l sustrage de la ori-ce formă religioasă, constituindu'l un act cu desĕvêrşire civil ; că aceasta mai resultă încă şi din art. 241, care prescriind schimbarea formulei în casul când cel chemat a face jurământul va avea o religiune care'l opreşte a face un asemenea jurământ, nu dispune nimic întru cât priveşte persoana ce'l administră şi locul unde trebue să se sĕvêrşească, remânênd şi în asemenea caz a se pronunţa tot de president şi a se sĕvêrşi în pretoriul tribunalului, conform suscitatelor dispositiuni de lege ; considerând că o asemenea interpretare a legei este conformă cu spiritul art. 21 din Constituţie, care proclamă libertatea conştiinţei şi a cultelor ; considerând că, prin decisiunea atacată cu recurs, constatându-se că Curtea de apel a anulat jurământul depus de recurent înaintea tribunalului de Fălciu, pentru că n'a fost sĕvêrşit *more judaico*, adecă în sinagogă şi conform ritului mosaic, a violat dispositiunile suscitatelor texte de lege, etc." (Veḑi Bulet. S-a 1, 1875, p. 9 şi *Dreptul* din 1875, No. 49. In acelaş sens. Bul. 1869, p. 396. Bulet. 1870, p. 12. Bulet. 1891, p. 822, etc.). Tot în acest sens s'a pronunţat de mai multe ori şi Curtea de apel din Bucureşti. Eată considerentele unei decisii din 22 august 1875: „Considerând că legiuitorul român, în nici un caz şi veri-care ar fi religiunea persoanei care e ţinută să depue jurământul, n'a statuat ca dênsa să'l depună în templul credinţei sale ; că, din contra, din textul art. 240 Pr. civ. resultă într'un mod invederat că jurământul ce o parte deferă alteia sau acela pe care judecata îl dă unei părţi, urmează să se efectueze dinaintea instanţelor judecătoreşti, ear nici cum în biserică, şi aceasta pentru că legiuitorul a dispus că partea când jură să pună mâna pe simbolul credinţei sale, în pretoriŭ, în presenţa magistraţilor, şi să repete formula jurământului pronunţată de president, care în urmă va rosti asupra'i imprecaţiunea dictată de ultimul paragraf al art. 240 ; considerând că legiuitorul, în vederea însemnătăţei juridice ce a conferit jurământului şi ca să obţină de la cel ce'l prestează o mărturisire sinceră, a voit ca dênsul să'l depună îndeplinind oare-care formalităţi ; considerând că toate aceste formalităţi trebuesc îndeplinite cu o mare exactitate, căci prin executarea lor se tinde a se obţinea cunoştinţa adevĕrului ; că, în acest scop, legiuitorul a voit ca partea care jură să aibă înaintea ei

Pentru moment, chestiunea este controversată, fiind că Dl. C. G. Dissescu n'a găsit cu cale să curme această controversă, lăsând casul la apreciarea tribunalelor [1]).

Chestiunea fiind foarte discutată, am crezut interesant de a transcrie motivele care se dau pe de o parte și pe de alta, pentru ca fie care să poată judeca unde este adevĕrul.

Dacă se admite părerea, pe care noi o credem juridică [2]), că Israeliții trebue să jure după ritul obicinuit și prevĕzut în anaforaua Minist. dreptăței de care am vorbit mai sus, și care, ori cât s'ar dice, n'a fost abrogată

Certificarea îndeplinirei formalităților legale. Controversă.

---

simbolul credinței sale și să pună mâna pe dênsul; că presența și pipăirea acestui obiect sacru vorbind conștiinței sale, să'l facă a rosti adevĕrul; considerând că tablele lui Moise fiind simbolul credinței Israeliților, ele trebuesc aduse în pretoriu pentru ca Salomon Bally să jure pe dênsele, conform art. 240 și 241 Pr. civ.; pentru aceste motive, incuviințează jurămêntul înaintea Curței, pe tablele lui Moise, invitându-se pe rabin a aduce acele table". *Dreptul* din 1875, No. 52. Vedi și *Dreptul* din acelaș an, No. 49. In acelaș sens C. Galatz, în majoritate. *C. judiciar* din 4 iunie 1900, No. 43 (cu adnotația noastră). Această din urmă decisie este însă aproape nemotivată, curtea mărginindu-se a afirma. Tot în acest sens se pronunță și regretatul Dim. C. Popescu. *Dreptul* din 1882, No. 83.

[1]) Vedi *Pr. civ.*, ed. of., p. 391 (desbaterile Senatului).

[2]) Dacă ne am oprit la această părere, este pentru a inființa o garanție mai mult, căci Israeliții nu se cred legați de cât prin acest jurămênt, și aceasta n'o spunem noi, ci o spune atât Curtea noastră supremă (vedi *suprà*, p. 399, în notă) cât și un autor care, în privința evreilor, nu poate fi bănuit de partialitate. Eată, în adevĕr, cum se exprimă Laurent (XX, No. 224, p. 254). Reproducem însuș textul, ca să nu se creadă că am tradus în mod greșit: „*Les juifs talmudistes prêtent serment dans la synagogue, les mains sur les livres saints, avec les imprécations les plus horribles contre les parjures. Voilà le serment par excellence, tel que Pothier le définit: c'est le Dieu vengeur qui y préside....*" Va să dică n'am inventat noi acest jurămênt, de vreme ce el există și în alte țări. Vedi și Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 248, p. 478. Vedi și *suprà*, p. 396 urm., în notă. Și mai departe (*loco cit.*), Laurent adaogă: „**Un juif ne se croit point lié par un serment prêté simplement avec invocation de la Divinité: il manquera à sa parole sans scrupule de conscience**". Vedi de acelaș autor, *Dr. internat.*, VIII, 63. Cpr. Gabriel, *Essai sur la nature des preuves* (ed. revĕzută de Solon, din 1824), No. 169, text și nota 2.

Motivele care impun în țara noastră jurămêntul more judaico.

prin nici un text de lege, trebue să decidem că îndeplinirea formalităţilor prescrise de sus-citata anafora urmează a fi certificată nu numai de rabin, dar şi de judecătorul delegat care a asistat la prestarea jurământului, împreună cu grefierul său [1]).

Chestie de fapt.

In ori ce caz, chestiunea de a se şti dacă solemnităţile prescrise de legea mosaică au fost sau nu observate se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului, şi această apreciare de fapt scapă de controlul Casaţiei [2]).

Jurisprudenţa franceză.

O decisie a Curţei de casaţie din Francia (12 iunie 1810) [3]) pusese în principiu că jurământul, fiind un act prin esenţa sa religios, trebue în tot-deauna să fie prestat după ritul particular a acelui care'l prestează, şi că, prin urmare, evreul chemat ca martor trebue să presteze jurământul cu mâna pe *coşer safer Toira*; însă această jurisprudenţă a fost mai în urmă părăsită în Francia [4]), unde solemnitatea jurământului consistă în a râdica mâna dreaptă în sus şi a ţice: „*Jur*“ [5]).

In cât priveşte jurământul preoţilor, mahometanilor şi acelor cari profesează alte religii, veţi *suprà* p. 351 urm.

Art. 242 Pr. civ.

Jurământul se va sevêrşi faţă cu partea protivnică, sau şi în lipsa ei, dacă ea fiind legiuit chemată, nu vine la termenul hotărît (art. 242 Pr. civ.) [6]).

---

[1]) C. Iaşi. *Dreptul* din 1885, No. 54 şi din 1886, No. 4. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 411.—*Contrà*. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 1243.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 518.—Hotărîrea care constată că jurământul deferit unui israelit a fost prestat *more judaico*, este îndestul de motivată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 793.

[3]) Veţi Pand. Chron., I, partea I, p. 107 şi Répert. Dalloz, v° *Serment*, No. 25, nota 1.

[4]) Crp. Cas. fr. D. P. 70. 1. 199.

[5]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 602, § 358 (ed. 1-a) şi III, § 886, p. 135 (ed. a 2-a).—Primul jurământ pe care îl relatează vechiul Testament a fost astfel prestat de Avram: „*Levo manum meam ad Dominum excelsum, possessorem cœli et terræ*“. „Râdic mâna mea cătră Domnul D-zeul prea Inalt, stăpânitorul cerului şi al pământului“. (Geneza, capit. IV, stih. 22). Cpr. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 483, nota 1.

[6]) Curtea de casaţie a decis că nu este valabil jurământul prestat de o parte, în lipsa adversarului său, dacă prestarea s'a facut mai înainte de oara fixată prin citaţia înmânată părţilor. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 425.—Jură-

Jurământul trebue să fie prestat *în persoană* [1]) de acela căruia el este deferit, prestarea lui prin procurator, cum se practica sub vechia jurisprudență franceză, ne mai fiind admisă astădi [2]). Primirea jurământului se poate însă face prin procurator [3]), și consimțământul atât al părței cât și al procuratorului poate fi, în această privință, nu numai expres, dar și tacit [4]). Jurământul trebue să fie prestat în persoană.

După sevêrșirea jurământului, conform formelor mai sus arătate, judecata va primi declarația părței ce a jurat asupra cestiunilor ce i s'au pus. Declarațiile făcute în puterea jurământului se vor trece în procesul-verbal, care se va semna de president sau de acel ce'i ține locul, de grefier și de partea ce a jurat. Dacă partea nu poate sau nu voește să semneze, se va face mențiune despre aceasta în procesul-verbal (art. 244 Pr. civ.). Art. 244 Pr. civ.

Interpretarea respunsurilor date de partea care a sevêrșit jurământul este lasată la apreciarea suverană a instanțelor de fond [5]). Chestie de fapt.

Nevenirea părței căreia jurământul s'a deferit la ziua și locul însemnat spre a'l presta, *se va considera* ca refuz din partea'i de a primi să jure (art. 245 Pr. civ.). Textul actual este imperativ, pe când textul vechiŭ era facultă- Art. 245 Pr. civ.

---

mêntul n'ar fi însă nul, dacă în citația părței, nu se spunea că ea era chemată pentru a asista la prestarea lui. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 661.

[1]) *„Il giuramento si presta* **in persona** *dalla parte chiamata a giurare“*, zice art. 226 din Codul de pr. civ. italian.—„Jurământul, ca mijloc de dovadă, nu poate fi prestat *prin procurator“*, zice art. 2520 din Codul portughez de la 1 iulie 1867. „Jurământul se prestează în persoană“, zice art. 478 (440 vechiŭ) din procedura germană. *„Der Eid muss in Person geleistet werden“*. Cpr. și art. 121 Pr. civ. fr. Vedi și Harmenopol, *De jurejurando*, I, 7, § 12, unde se zice: *„Neque advocatus neque procurator jurare cogitur“*. Dreptul străin.

[2]) Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 602, § 358 (ed. 1-a); III, p. 135, § 886 (ed. a 2-a). Alex. Degré, *Dreptul* din 1899, No. 71, p. 578 urm. Vedi de acelaș autor și *Scrieri juridice*, I, p. 382 urm. Pand. fr., *Délation de serment*, 396. Gabriel, *op. cit.*, No. 168. Demolombe, XXX, 646, și toți autorii.

[3]) Cas. rom. și Alex. Degré, *loco suprà cit.* Cpr. și Bulet. Cas. S-a 1, 1874 p. 194.

[4]) Laurent, XX. 263. Alex. Degré, *loco suprà cit.*

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 1012. Bulet. S-a 1, 1899, p. 965.

tiv pentru judecător; *se va putea considera* ca refuz, ḑicea vechiul text [1]).

Nereproducerea tuturor cuvintelor din formula jurământului.

Nu poate însă fi considerat ca un refuz de a jura faptul de a nu fi reprodus toate cuvintele din formula jurământului, dacă respunsul dat cuprinde afirmarea tuturor punctelor prevĕḑute în el şi chiar dacă acest respuns ar cuprinde mai multe afirmaţiuni de cât însuş jurământul [2]).

Răspunsuri evasive. Refuz de a jura. Controversă.

In cât priveşte însă respunsurile evasive, care ar consista în a ḑice *nu ştiu* sau *nu'mi aduc aminte*, etc., ele ar constitui în genere un refuz de a jura [3]).

S'a decis de asemenea că faptul de a presta jurământul, care fusese dat pur şi simplu asupra existenţei unui contract de locaţiune, cu restricţia că asemenea contract a avut fiinţă, însă a fost resiliat, echivalează cu un refus de a presta acest jurământ [4]);

Chestie de fapt.

In ori ce caz, chestiunea de a se şti dacă un jurământ a fost prestat astfel cum a fost deferit, sau dacă respunsurile date conţin sau nu contradicţii, ori o modificare a jurământului, este o chestie de fapt care se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului [5]).

Prestarea jurământului în apel.

Partea care a lipsit atunci când fusese chemată spre a presta jurământul, sau care fiind faţă, a refusat de a'l presta, poate ea să'l presteze în apel? Respunsul trebue, fără nici o îndoeală, să fie afirmativ, de câte ori partea 'şi a făcut reservele sale [6]).

Codul Caragea.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 195.—Dacă însă partea n'a venit, fiind anume împedicată de adversarul seu, jurământul nu se va considera ca refusat. Codul Caragea prevede că, în asemenea caz, jurământul se socoteşte ca prestat (art. 51, partea VI, capit. 2).

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 578. Bulet. 1874, p. 373. —Veḑi însă Trib. Brive. D. P. 91. 2. 67.

[3]) C. Iaşi, Trib. Gorj şi Vâlcea. *Dreptul* din 1883, No. 1 şi din 1896, No. 69. *Dreptul* din 1897, No. 64. Trib. Roman. *Dreptul* din 1901, No. 60. Cas. fr. D. P. 53. 1. 73. D. P. 63. 1. 468. C. Dijon. D. P. 94. 2. 99. Laurent, XX, 269. T. Huc, VIII, 362. Pand. fr., *Délation de serment*, 444. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 603, 604, § 358 (ed. 1-a). Demolombe, XXX, 649 urm.—*Contrà*. C. Besançon. D. P. 56. 2. 86. Sirey, 56. 2. 95. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 195, nota 44.

[4]) Cpr. Trib. Brive. D. P. 91. 2. 67. Veḑi şi Baudry, II, 1322.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 414. Bulet. 1892, p. 121. Veḑi şi *suprà*, p. 403, text şi nota 5.

[6]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 441 şi 833.

S'a decis chiar că partea care a lipsit de la prima instanţă, sau care a refusat de a jura, fără a face nici o reservă, ar putea să presteze jurământul în apel, fără a dovedi că a fost împedicată de a'l presta în prima instanţă [1]). Casul când partea care a refusat de a jura nu'şi a făcut nici o reservă. Controversă.

A fortiori deci, partea care a lipsit de la prima instanţă, va putea să presteze jurământul la Curte, justificând causa absenţei sale [2]).

Vechiul Cod de procedură civilă austriac din 1782 [3]) (art. 297) considera jurământul ca prestat, dacă acela căruia el se deferise, fusese impedicat de a'l presta prin moarte sau alt accident. Ce trebue să decidem în legislaţia noastră ? Curtea din Iaşi a decis că, de câte ori o parte refusă prestarea jurământului, care, în apel, este considerat ca concludent, însă nu se poate presta, pentru că partea a murit în cursul procesului, instanţele judecătoreşti sunt în drept a da câştig de causă aceluia care'l deferise, fiind că, în asemenea caz, reclamantul a fost lipsit de beneficiul acestei probe prin faptul părţei căreia se dădusе jurământul [4]). Această decisie a fost însă cu drept cuvênt casată, pentru că, dacă, în specie, jurământul n'a fost prestat, aceasta nu este din culpa pârîtului, care era în drept să conteste legitimitatea lui, ci din causa morţei sale, care este un caz neprevĕdut şi de forţă majoră [5]). Casul când acela căruia jurământul era deferit a fost împedicat de a'l presta. Controversă.

[1]) Cas. rom. Bulet. 1879, p. 915. Bulet. 1880, p. 273. Bulet. 1885, p. 479. Bulet. S-a II, 1890, p. 1452. Bulet, 1891, p. 184 şi 822. *Dreptul* din 1896, No. 22. Bulet. 1896, p. 203. Bulet. 1897, p. 297. Bulet. S-a 1, 1899, p. 270. C. Bucureşti şi Trib. Ialomitza. *Dreptul* din 1882, No. 65 ; din 1883, No. 72 şi din 1886, No. 4.—*Contrà*. Cas. rom. şi Trib. Dolj. Bulet. 1877, p. 183 şi *Dreptul* din 1894, No. 55. C. Bucureşti. *C. judiciar* din 1895, No. 9.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 34. Bulet. S-a 1, 1895, p. 119. *C. judiciar* din 1895, No. 16.

[3]) Această procedură, care nu mai corespundea de mult cerinţelor timpurilor moderne, a fost abrogată în 1895 şi înlocuită prin alta *(Gesetz vom 1 aug. 1895 über das gerichtlihe Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Civilprocessordnung)*. Noul Cod. de proced. austriac.

[4]) *Dreptul* din 1884, No. 19.

[5]) *Dreptul* din 1884, No. 57 şi Bulet. S-a 1, 1884, p. 421. Vedi şi Cas. rom. (19 noembrie 1899). Bulet. S-a 1, 1899, p. 1251 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre).

După un alt sistem, jurământul se consideră ca prestat, dacă acel, căruia el fusese deferit, n'a manifestat o intenţie contrară [1]; însă şi această soluţie este inadmisibilă, pentru că partea ar fi putut foarte bine la urma urmei să nu'l presteze.

Jurământul nefiind deci, în asemenea caz, considerat nici ca prestat [2], nici ca refusat, părţile sunt puse în starea în care erau mai înainte de deferirea lui [3]; acel care'l deferise poate însă să defere jurământul de credulitate moştenitorilor adversarului său defunct (art. 1906) [4].

Cpr. C. Limoges, Sirey, 40, 2. 23. Demolombe, XXX, 639 urm. Pand. fr., *Délation de serment*, 453 urm. Larombière, V, art. 1364, No. 7.

[1]) C. Douai şi Aix. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 5307, notele 2 şi 3. Toullier D. V, partea II, 385.

[2]) In adevĕr, deferind jurământul adversarului meu, ḑice foarte bine Alex. Degré (*Scr. juridice*, I, p. 381 şi *Dreptul* din 1890, No. 21, p. 167, colona 1), declar prin aceasta că renunţ la cererea sau excepţiunea mea, dacă dinsul va jura, *ear nu dacă va promite numai de a jura*. Cpr. L. 12, Pr., Cod., *De rebus creditis et jurejurando*, 4, 1.

Jurământul numai atunci ar putea fi considerat ca prestat, când acela, căruia el a fost deferit, a murit fără a'l presta, această prestare fiind împedicată prin dolul aceluia care'l deferise. In adevĕr, prestarea jurământului fiind îndeplinirea transacţiunei propuse (veḑi *infrà*, p. 411), condiţia se consideră ca îndeplinită, de câte ori debitorul, obligat sub această condiţie, a împedicat îndeplinirea ei (art. 1014). Cpr. Larombière, V, art. 1364, No. 7. Toullier D., V, partea II, 385. Bonnier, 425, *in fine*. Alex. Degré, *loco cit.* Demolombe, XXX, 642.

Art. 471 Pr. germană.

[3]) „De câte ori acela care trebue să presteze jurământul a murit, sau a devenit incapabil de a'l presta, sau a încetat de a fi representant legal, ḑice art. 471 (433 vchiŭ) din procedura germană, ambele părţi sunt libere de a exercita, relativ la dovada ce ele urmează a face, toate drepturile ce ele aveau înaintea deferirei jurământului. Aceiaş soluţie va fi admisă de câte ori, în urma unei condemnaţiuni penale, jurământul deferit sau referit va fi fost retractat".

[4]) Pand. fr., v° *cit.*, 460. Bonnier, 425. Laurent, XX, 271. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 195. Marcadé, V, art. 1361—1364, No. 2, p. 234. Larombière, V, art. 1364, No. 7 şi 8. Demolombe, XXX, 641. Baudry, II, 1311, *in fine*. T. Huc, VIII, 366, *in fine*. Demante, V, 340 bis. C. Caen. Sirey, 46. 2. 499. C. Chambéry. Sirey, 79, 2. 300. Această din urmă decisie este intervenită cu ocasia unui jurământ supletoriu,

Jurământul se poate presta și la domiciliul părței, dacă ea arată o causă legitimă de împedicare. In acest scop se deleagă un judecător spre a merge împreună cu grefierul la domiciliul părței și a asista la prestarea jurământului, în presența părței adverse, sau în lipsa ei, dacă ea a fost legiuit chemată (art. 235, 243 Pr. civ.)[1]). Art. 235, 243 Pr. civ.

Dacă partea căreia jurământul este deferit, domiciliează în alt județ, sau chiar în străinătate, judecata poate mijloci o comisie rogatorie pentru ca jurământul să se presteze înaintea judecătorului acelui domiciliu, față cu partea adversă, sau în lipsa ei, dacă ea a fost legiuit chemată (art. 236, 243 Pr. civ.)[2]). Comisii rogatorii. Art. 236, 243 Pr. civ.

In baza principiului reciprocității, care este sufletul dreptului internațional, și tribunalele străine se pot adresa în acelaș scop autorităților române[3]). Numai judecătorii englezi și americani nu ordonă comisiuni rogatorii, ci se transpoartă singuri în străinătate spre a culege informațiile necesare, sau spre a asista la depunera jurământului[4]). Comisii rogatorii internaționale.

Comisiunile rogatorii, mijlocite la autoritățile judecătorești din țară, nu dau loc la nici o dificultate.

In cât privește însă comisiile rogatorii mijlocite la autoritățile străine, chestiunea este controversată asupra punctului de a se ști dacă autoritățile însărcinate cu asemene comisiuni trebue să proceadă la lucrarea cerută după formele legei de unde 'i vine comisiunea, sau după formele țărei unde se instrumentează. Formele după care trebue să se proceadă la o comisie rogatorie. Controversă.

In cât privește dispositiile de formă, așa numite *ordinatoriæ litis*, precum sunt formele întrebuințate pentru Dispositiile de formă ordinatoriæ litis.

însă motivele sunt aceleași și în privința jurământului decisoriu.

[1]) „*Ad personas egregias, eosque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad jurandum*". L. 15, Dig., *De jurejurando*, 12, 2. Cpr. art. 479 (441 vechiu) din proced. civilă germană.

[2]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 271. *J. Clunet*, 1899, p. 343.

[3]) Câte o dată autoritățile străine fac comisiile rogatorii prin consulii lor respectivi. Cpr. Despagnet, *Dr. internat.*, 188, p. 400. Astfel, Curtea din Atena a decis că un tribunal grecesc poate să adreseze o comisie rogatorie consulului grecesc din Brăila spre a primi jurământul decisoriu a uneia din părți. V. *J. Clunet*, anul 1897, p. 620.

[4]) V. Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, I, 241. Weiss, *Tr. élément. de dr. intern.*, p. 812. Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 58.

chemarea părților, redactarea procesului verbal, etc., nu mai remâne îndoeală că ele vor fi acele ale țărei unde se instrumentează [1]).

Formula jurământului. Controversă.

In cât privește însă formula jurământului, chestiunea este foarte discutată. Unii considerând această formulă ca *decisoria litis*, aplică legea țărei de unde emană comisiunea rogatorie [2]). Acest sistem presupune însă că judecătorii cari au mijlocit comisia rogatorie, au comunicat judecătorilor străini formula jurământului, căci altfel ei nu ar avea de unde s'o cunoască.

Alții cred însă că formula jurământului va fi acea a locului unde comisiunea se aduce la îndeplinire, pentru că ordinea jurisdicțiilor este prin esența sa teritorială și pentru că tribunalul care îndeplinește comisia rogatorie cerută de un alt tribunal străin, nu represintă autoritatea străină, de vreme ce o națiune nu poate să fie mandatarul și representantul unei alte națiuni [3]).

După acest din urmă sistem, care ni s'a părut cel mai juridic [4]), Israelitul domiciliat în România, căruia i s'ar fi deferit jurământul decisoriu înaintea tribunalelor franceze, și care urmează a'l presta în România, nu va jura conform procedurei franceze, ci va depune jurământul *more judaico*, în sinagogă, conform regulelor mai sus arătate; și *vice-versa*, Israelitul domiciliat în Francia, căruia i s'ar fi deferit un jurământ înaintea tribunalelor române, nu ar avea a se conforma, în Francia, jurisprudenței noastre, ci va presta jurământul potrivit legei franceze.

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 303, text și nota 4. Cpr. art. 369 (334 vechiu) Pr. germ. Vedi și art. 5. L. suedeză din 6 martie 1899. *Ann. de législ. étrang.* 1899, p. 558.

[2]) Vedi Bonnier, 935, p. 779 urm. Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 248, p. 479. Brocher, *Dr. internat. privé*, p. 416. D. C. Popescu, *Dreptul* din 1882, No. 85. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 492, No. 218. Cpr. art. 9 L. suedeză din 6 martie 1899. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1899, p. 558.

[3]) Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 107, 108, § 217 (ed. 1); III, p. 248 § 543 (ed. a 2-a). Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 59 urm. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. intern.* (ed. a 2-a), p. 814. Despagnet, *op. cit.*, 188, p. 399. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Commission rogatoire*, 21. Vedi și circul. Minist. dreptății din Francia din 19 decem. 1891 către procurorii generali. *J. Clunet*, 1892, p. 566 urm. și *Pand. Période*. 93. 3. p. 42 urm.

[4]) Vedi t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 100.

Amicul nostru, Dl. Dim. G. Maxim, în o monografie [1] care a avut cinstea de a fi premiată de Academia română [2], criticând sistemul nostru şi găsind că suntem prea zelos apărător a suveranităţei naţionale, crede că nimic nu s'ar opune la prestarea jurământului înaintea tribunalelor române, conform formelor admise de legea străină, dacă judecătorii cari au mijlocit comisiunea rogatorie, ar comunica aceste forme judecătorilor români şi dacă, de altmintrelea, aceste forme n'ar jîgni întru nimic ordinea publică din ţara noastră [3].

După acest sistem, Israelitul domiciliat în ţară, căruia s'ar fi deferit un jurământ decisoriu înaintea tribunalelor franceze, nu va jura *more judaico*, conform jurisprudenţei noas-

---

[1]) *Critica sistemului probelor, Comisiuni rogatorii interne şi internaţionale*, etc. (Iaşi, 1899), No. 127 urm., p. 148 şi urm.

[2]) Amicul nostru a fost, în această privinţă, mai fericit de cât noi, căci când am presentat, sunt acum câţi-va ani, t. IV al Comentariilor noastre Academiei, crezând că, în această ţară, ori cine munceşte merită o încurajare cât de mică, el a fost respins, sub cuvênt că lucrarea noastră n'ar fi de cât o compilaţie, lucru care, dealtmintrelea, s'a întâmplat şi valorosului nostru coleg de la Bucureşti, G. G. Tocilescu, a cărui *Procedură civilă* a fost respinsă, preferindu-i-se *„Isprăvile lui Păcală“* (epopee în 24 de cânturi, *cu caricaturi intercalate în text*). A se vedea prefaţa colegului nostru, în t. III a operei sale, p. 8, nota 2, în care Academia este tratată aşa cum merită. Opera noastră a fost considerată ca compilaţie de acei cari n'au deschis macar volumul,—au mărturisit-o ei înşişi mai târdiu, păcătoşii,—din causa numeroaselor citaţii ce cuprinde. Dar atunci toate operile de drept sunt compilaţii, şi acea a lui Laurent, şi a lui Demolombe, şi a multor altor titani, cu cari nu înţelegem de a ne compara cătuş de puţin. Era o vreme,—şi nu este mult de atunci,—când premiile Academiei se împărţeau numai între membrii ei. Această procedare fără seamăn, fiind însă astădi părăsită, din causă că prea bătea la ochi, membrii doctului corp, din cari cei mai mulţi n'au scris nici un rând macar, de frică, pe semne, de a nu fi trataţi de compilatori, ne mai putênd să iee ei premiile, de ciudă nu le dau nici altora, sau le dau în batae de joc. Aceasta ne aduce aminte epitaful unui poet de valoare, înaintea căruia uşele Academiei franceze au fost în tot-deauna închise:

Ci-git Piron, qui ne fut rien,
Pas même académicien !

[3]) *Op. cit.*, No. 128, p. 150.

tre, ci conform procedurei franceze, pentru că formula jurământului, admisă de această procedură, este cunoscută, și osebit de aceasta, va fi mai în tot-deauna comunicată de judecătorii francezi.

Autorul recunoscênd însă că judecătorii francezi nu vor admite jurământul *more judaico*, astfel cum el se practică la noi, pentru evreii domiciliați în Francia, cărora s'ar fi deferit un jurământ înaintea tribunalelor noastre, fiind că acest jurământ n'ar mai fi potrivit spiritului timpurilor moderne [1]), nu vedem pentru ce noi am admite formula Codului francez, atunci când știut este că, în lipsă de tratate, dreptul internațional se întemeiază exclusiv pe principiul reciprocității.

Jurământul prestat în străinătate, face el dovadă pentru judecătorii români. Controversă.

Presupunênd acum că un jurământ decisoriu a fost prestat înaintea unei autorități străine, chestiunea este de a se ști dacă acest jurământ va face dovadă pentru judecătorii români. De și o hotărîre străină nu poate să producă autoritatea lucrului judecat în țara noastră de cât în urma învestirei ei cu formula executorie de cătră judecătorii români (art. 374 Pr. civ.) [2]), totuși hotărirea străină, care constată prestarea jurământului, trebue să aibă valoarea unui act autentic și să facă credință de mărturisirile și declarațiunile ce cuprinde, pentru că acest jurământ a avut loc în virtutea unei convenții liber intervenită între părți [3]).

---

[1]) Am vĕdut însă, *suprà*, p. 401, nota 2, că, după mărturisirea chiar a autorilor străini, acesta este singurul jurământ care leagă pe evrei și pune întru cât-va o pedică sperjurului.

Art. 374 Pr. civ.

[2]) Textul din procedura nouă este schimbat în redacțiunea sa și, în unele privințe, este mai puțin laconic de cât acel vechiu, însă sensul a remas tot acelaș. Vedi explic. art. 374 Pr. civ. în t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 192 urm. Vedi și *infrà*, comentariul art. 1201. Mai vedi încă asupra acestui text, G. G. Mironescu, *Revisuirea Codului de proced. civilă* (1901), p. 137 urm. și studiul D-lui A. Cerban, în *Dreptul* din 1900, No. 3.

[3]) Cpr. în acest sens, T. Huc, VIII, 467. Aubry et Rau, VIII, § 769 ter, p. 420.—*Contrà*. Trib. Paris (10 martie 1880). *J. Clunet*, 1880, p. 192. „Considerând, dice această sentință, că o hotărîre străină nu poate fi considerată nici ca un titlu autentic, nici ca avênd puterea lucrului judecat, pentru că ea nu are, în Francia, prin ea însăș, nici o putere executorie, fiind supusă revisuirei, în cât privește fondul, din partea judecătorilor francezi, etc.“

Efectele deferirei jurământului.

Art. 1211.—Acela, căruia se dă jurământul, dacă nu'l primește sau nu'l refere adversarului său, ori adversarul care refusă jurământul ce 'i s'a referit, vor cădea în pretenţiunea sau în propunerea lor de apărare. (Art. 1200, 1208, 1212, 1221 C. civ. Art. 1361 C. fr.).

Deferirea jurământului, când condiţiile mai sus expuse sunt îndeplinite, pune pe partea căreia el a fost deferit în alternativa sau de a'l presta, sau de a'l referi, sub pedeapsă de a cădea în pretenţiunea sau excepţiunea sa (art. 1211) [1]. „*Manifestæ turpitudinis et confessionis est, nolle nec jurare, nec jusjurandum referre*“ [2].

Prestarea jurământului şi efectele acestei prestări.

Prestarea jurământului deferit sau referit nu este de cât îndeplinirea condiţiei sub care autorul deferirei sau referirei renunţase la cererea sau excepţia sa. Prin prestarea jurământului, renunţarea sa a devenit definitivă şi partea care a deferit jurământul nu mai poate ataca prin nici o cale hotărîrea întemeiată pe prestarea lui [3].

Acel care a prestat jurământul câştigă procesul [4], însă nu dobêndeşte nimic în realitate, căci efectele prestării lui, ca şi ale transacţiei în genere, sunt pur *declarative* de drepturi. Cu alte cuvinte, acel care prestează jurământul ce i se deferise, păstrează drepturile ce-i aparţineau de mai 'nainte şi pe care el le a considerat în tot-deauna ca ale sale [5].

Efectele prestării jurământului, dice Baudry (II, 1321), se resumă toate în următoarea formulă: Cuprinsul jurământului prestat exprimă o ficţiune de adevĕr, care are

Efectele prestării jurământului.

---

[1]) Cpr. C. Bucureşti. *C. judiciar* din 1895, No. 9. Baudry, II, 1317. „Jurământul care se dă cu hotărîrea judecăţei, dice Codul lui Andr. Donici (capit. 28, § 3), rădică din mijloc îndoeala“. Vedi şi art. 47, partea VI, capit. 2. C. Caragea.

[2]) L. 38, Dig., *De jurejurando*, 12, 2.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1887, p. 865. C. Montpellier (18 iulie 1823). Sirey, VII. anii 1822—1824. 2. p. 244. Répert. Dalloz, *Acquiescement*, 637, nota 1. Pand. fr., *Délation de serment*, 417.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1895, p. 1424. C. Galatz. *C. judiciar* din 1898, No. 34.

[5]) Cpr. Baudry, II, 1320.—Vedi însă T. Huc, VIII, 368.

precădere asupra adevĕrului real; de unde resultă că prestarea jurământului îndeplineşte în mod irevocabil renunţarea propusă de partea care l'a deferit. Ea recunoscênd de întemeiată pretenţia adversarului, acest din urmă trebue să dobêndească câştig de causă, şi prestarea jurământului să producă efectele lucrului judecat [1]).

Care este însă întinderea şi mărginirea puterei probatorie a jurământului?

Intinderea puterei probatorie a jurământului.

Prestarea jurământului producênd efectele unei convenţiuni sub forma unei hotărîri, toată întinderea puterei sale probatorie îşi găseşte temeiul său în convenţia care precedează prestarea lui. Acel care deferă jurământul dicênd, în adevĕr, adversarului său: „consimt a perde procesul şi a nu mai reînoi cererea mea în contra d-tale, dacă vei jura că cutare lucru este sau nu este", această convenţie este perfectă şi irevocabilă, îndată ce jurământul a fost acceptat şi prestat; de unde şi consecinţa pe care o trage art. 1213, că:

Art. 1213.—Când o parte a jurat, cea-laltă nu mai este primită a proba falşitatea jurământului. (Art. 1200, 1202, 1208 urm. 1711 C. civ. Art. 290, § 3, 296 lit. *b* Pr. civ. Art. 293 C. pen. Art. 1363 C. fr.).

De câte ori deci partea, căreia jurământul a fost deferit, l'a prestat, cea-laltă parte nu mai poate să dovedească falşitatea lui, chiar dacă el ar fi recunoscut de falş [2]), după cum nici acela care a refusat de a'l presta n'ar putea să dovedească existenţa faptului asupra căruia el n'a voit să jure [3]). Jurământul fiind, în adevĕr, o specie de transacţie, *species transactionis* (L. 2, § 2, Dig., *De jurejurando*, 12, 2), această transacţie are între părţi autoritatea lucrului judecat (art. 1711) [4]).

---

[1]) „*Jusjurandum vicem rei judicatæ obtinet*". L. 1, Pr., Dig., 44, 5, *Quarum rerum actio non datur*. Vedi şi L. 2, Dig., 12, 2, *De jurejurando*, unde se dice: „*Jusjurandum majorem habet auctoritatem, quam res judicata*".

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, p. 253. Bulet. 1886, p. 846, 847.

[3]) Cpr. Larombière, V, art. 1363, No. 6.

[4]) „*Dato jurejurando, non aliud quæritur, quam an juratum sit; remissa quæstione, an debeatur, quasi satis probatum sit jurejurando*". L. 5, § 2, Dig., *De jurejurando*, 12, 2. Vedi şi Instit., IV, 6, *De actionibus*, § 11, unde se dice: „*Non illud quæritur, an pecunia debeatur, sed an juraverit*".

Această soluţie era admisă şi de Codul Caragea: „Când prigonitoarea parte va jura după cererea protivnicului, dice art. 53, partea VI, capit. 2 din acest Cod, să rămâe nesuparată şi de se va găsi pe urmă împrotivă dovadă“. Codul Caragea.

Ministerul public poate, ce e dreptul, să urmărească sperjurul, însă aceasta nu autorisă pe partea care, în urma prestărei jurământului, a perdut procesul, să se constitue parte civilă [1]), ea putênd numai să figureze în instanţa penală ca simplu informator, fără însă a putea pune conclusii [2]). Partea care a perdut procesul nu se poate constitui parte civilă. Controversă.

După ce ministerul public va dovedi însă falşitatea jurământului şi hotărîrea condemnatoare va remânea definitivă contra sperjurului, sentinţa civilă, pronunţată în urma jurământului falş, fie el decisoriu sau supletoriu (*lex non distinguit*), va putea fi reformată pe calea revisuirei (art. 290, 3° Pr. civ.) [3]). Art. 290, 3° Pr. civ.

Insuş procurorul n'ar putea să dovedească falşitatea jurământului prin martori, dacă valoarea litigiului este mai mare de 150 lei, de cât atunci când ar exista un început de probă scrisă [4]), pentru că, dacă ar fi altfel, par- Dovedirea sperjurului din partea procurorului. Controversă.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1872, p. 121. Bulet. 1874, p. 248. *Dreptul* din 1875, No. 29. Trib. Iaşi. *Dreptul* din 1893, No. 32. Trib. Ialomitza. *Dreptul* din 1885, No. 46. Cas. fr. Sirey, 44. 1. 36. C. Bruxelles. *Pasicr. belge*, 81. 2. 72. Baudry, II, 1322. Fuzier-Herman, III, art. 1363, No. 7. T. Huc, VIII, 365. Thiry, III, 185. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 879, p. 124 (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1363, No. 7. Marcadé, V, art. 1361—1364, No. 3. Demolombe, XXX, 661, 662. Bonnier, 426. Laurent, XX, 275. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 196. D. Kebapci, *Pr. civ.*, V, p. 230.—*Contrà*. Duranton, XIII, 600.

[2]) Trib. Iaşi. *Dreptul* din 1893, No. 32. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1877, p. 403. Bulet. 1878, p. 412. V. şi Sirey, 90. 2. 195.

[3]) Cpr. G. Pavloff. *C. judiciar* din 1894, No. 13. Sand. Nănoveanu, *Pr. civ.*, p. 658. D. Tacu, *Procedură civilă*, p. 341.

[4]) Cas. rom. Bulet. 1877, p. 82. Bulet. 1878, p. 412. Bulet. S-a II, 1890, p. 1343. Trib. Brăila, Ialomitza şi Iaşi. *Dreptul* din 1881, No. 85; din 1885, No. 46 şi din 1893, No. 32. Cas. fr. şi C. Rennes. D. P. 78. 1. 442. D. P. 79. 1. 439. Sirey, 80. 1. 236. D. P. 84. 2. 143. F. Hélie, *Théorie du C. pénal*, IV, 1834. Blanche, *Études pratiques sur le C. pénal*, V, 403. Aubry et Rau, VIII, § 765, p. 346, text şi nota 8. Larombière, V, art. 1348, No. 23, 24. Demolombe, XXX, 162 urm. T. Huc, VIII, 365. Bonnier, 427. Garraud, V, 2039, p. 323 (ed. a 2-a, 1901). P. Borş, *C. judiciar* din 1895, No. 13. Această soluţie resultă şi din lucrările pregătitoare ale Codului penal. V. Locré, t. XXX, p. 532. Veţi şi *suprà*,

tea care ar fi perdut procesul prin prestarea jurământului s'ar folosi indirect de acest mijloc de probaţiune, pe care legea i'l refusă înaintea jurisdicţiunei civile.

Materie comercială. Art. 46 C. com.

De câte ori însă jurământul a fost deferit şi prestat în materie comercială, falşitatea lui va putea fi stabilită prin martori, pentru că, în asemenea materie, dovada testimonială este admisibilă fără nici o restricţie, după aprecierea judecătorilor (art. 46 C. com.) [1].

Dărîmarea jurământului deferit prin dolul sau violenţa părţei adverse.

Am vedut că prestarea jurământului are caracterul unei convenţiuni. Din acest caracter incontestabil resultă că prestarea lui poate fi resturnată pentru toate causele care pot aduce anularea convenţiilor în genere, precum sunt vicile de cosimţimênt, incapacitate, etc.: de unde resultă că atât jurământul cât şi hotărîre, care nu este de cât urmarea lui, vor putea fi dărîmate, de câte ori acela care l'a deferit va dovedi că el a fost impins a recurge la jurământ prin dolul sau violenţa părţei care l'a prestat (cpr. art. 1716) [2].

Fiind însă că, în specie, este vorba de o hotărîre, aceasta nu se va putea face de cât prin mijloacele organisate de lege pentru a ataca hotărîrile, adecă apelul, dacă hotărîrea este susceptibilă de a fi atacată prin această cale, sau revisuirea, dacă este vorba de o sentinţă definitivă (art. 290 Pr. civ.) [3].

De câte ori însă convenţia jurământului a fost regulat formată între părţi, presumţia de adevĕr care resultă din prestarea lui nu poate fi resturnată, sub cuvênt că această presumţie ar fi contrară realităţei [4].

---

p. 252, nota 1, în privinţa abusului de încredere.—*Contrà.* Cas. rom. Bulet. 1873, S-a II, p. 35. Bulet. 1874, p. 248. *Dreptul* din 1875, No. 29. Cas. belg. Sirey, 83. 4. 5.—De câte ori falşitatea jurământului se stabileşte prin un proces criminal, ţice art. 2527 din Codul portughez de la 1867, partea lezată poate să ceară daune.

Art. 2527 C. portughez.

[1]) Cpr. Trib. Iaşi. *Dreptul* din 1893, consid. de la p. 256, colona 2, *in fine.*

[2]) Pothier, II, 918, p. 490. Baudry, II, 1322. Fuzier-Herman, III, art. 1363, No. 8. Demolombe, XXX, 638, 664, 665. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 197, text şi nota 47. Laurent, XX, 273. Arntz, III, 445. Mourlon, II, 1655. Larombière, V, art. 1363, No. 9. T. Huc, VIII, 364. Duranton, XIII, 601. Toullier D., V, partea II, 390. Favard de Langlade, Répert., *Serment*, S-a III, § 1, No. 20, şi toţi autorii.

[3]) Cpr. Pothier, Baudry, *loco cit.*

[4]) Cpr. Baudry, *loco cit.*

Din principiul că presumţia de adevĕr care resultă din prestarea jurămêntului, se întemeiază pe o convenţie, resultă că această presumţie nu poate să'şi producă efectele sale de cât între părţile litigante şi representanţii lor. *Jusjurandum alteri neque nocet, neque prodest* [1]). Jurămêntul nu'şi produce efecte de cât între părţi şi representanţii lor.

Eată cum se exprimă, în această privinţă, art. 1215.

Art. 1215.—Jurămêntul făcut *sau refusat* [2]) nu dă o dovadă de cât în favoarea sau în contra aceluia care l'a dat, sau în favoarea ori în contra ereditor sĕi şi acelor cari'l înfăţişază. (Art. 969, 973, 1175, 1216 urm. C. civ. Art. 1365, § 1 C. fr.).

Aşa dar, jurămêntul prestat face dovadă în justiţie contra aceluia care l'a deferit sau referit, ear jurămêntul refusat face dovadă în favoarea lui [3]). El face aceiaş dovadă în privinţa representanţilor părţilor. Representanţii părţilor.

Aceasta nu este de cât aplicarea dreptului comun. Cât pentru terţiile persoane, jurămêntul fiind *res inter alios acta*, ele nu sunt legate nici prin prestarea lui, nici prin refusul uneia din părţi de a'l presta [4]). Aceasta nu este earăş de cât aplicarea dreptului comun, după care conventiile legal făcute nu'şi produc efectul lor de cât între părţile contractante şi representanţii lor universali sau cu titlu universal (art. 969, § 3, 973, 1175) [5]). Terţii.

---

[1]) L. 3, § 3, *in fine*, Dig., *De jurejurando*, 12, 2.

[2]) Cuvintele *sau refusat*, care nu se vĕd în textul fr., sunt adaose de legiuitorul nostru, după observaţiile lui Marcadé. „Textul este rĕu redactat, dice acest autor; trebuea dis: *jurămêntul prestat sau refusat*. Casul refusului jurămêntului, de care textul nu se ocupă, trebue să fie prevĕdut ca şi acel al prestaţiunei". Marcadé, V, art. 1365, No. 1, p. 237. Cpr. şi T. Huc, VIII, 367. Deoseb. de redacţie de la Codul francez.

[3]) Cpr. C. Iaşi. *C. judiciar* din 1894, No. 21. Larombière, V, art. 1365, N. 1 şi 2.

[4]) C. Bucureşti. *Dreptul* din 1884, No. 35.

[5]) Aceşti representanţi, *les ayants cause universels ou à titre universels* (*qui causam habent*), sunt moştenitorii, donatarii, legatarii universali sau cu titlu universal, şi chiar creditorii chirografari (v. t. V, p. 194, text şi nota 4 şi *suprà*, p. 183, text şi nota 1). In cât priveşte representanţii cu titlu particular a aceluia care a prestat sau refusat jurămêntul (*les ayants cause à titre particulier*), precum este cumpărătorul unui lucru determinat (cpr. Cas. rom. Bulet. 1896, p. 670. *Dreptul* din 1897, No. 6), usufructuarul, locatarul, etc. v. t. V, p. 104 şi 195. Vedi asupra teoriei representanţilor în genere, *suprà*, p. 182 urm.

Art. 975. Remâne însă bine înţeles că creditorii părţei, cari au provocat sau refusat jurământul, sunt în drept de a stabili că aceste acte au fost făcute în frauda lor (art. 975) [1].

Prin aplicarea principiilor de mai sus [2], art. 1216, 1217, şi 1218, § 2 *in medio,* dispun că:

Art. 1216.—Jurământul dat debitorului de unul din creditorii solidari şi făcut, nu liberă pe debitor de cât pentru partea acelui creditor. (Art. 1035, § 2, 1215, 1217, 1218, § 1 C. civ. Art. 1365, § 2 C. fr.).

Art. 1218, § 2, in medio.—Jurământul dat unuia din debitorii solidari şi făcut profită şi celorlalţi debitori. (Art. 1047, 1056, 1141 C. civ. Art. 1365, § 4 C. fr.) [3].

---

[1]) Larombière, V, art. 1365, No. 3. Demolombe, XXX, 676.

[2]) Regula statornicită de art. 1216 nu este, în adevĕr, o excepţie de la art. 1215, aşa cum o presintă Codul francez, prin cuvêntul *néanmoins* (cu toate acestea), care începe textul şi care la noi s'a eliminat, după observaţiile lui Marcadé (V, p. 237), ci o aplicare a principiului statornicit de art. 1215. Veḑi t. VI a lucr. noastre, p. 164, nota 1. Cpr. Thiry, III, 185, p. 210. T. Huc, VIII, 367. Baudry, II, 1323. Demolombe, XXX, 674. Laurent, XX, 277.

[3]) Jurământul deferit de creditor unuia din debitorii solidari asupra fiinţei datoriei, nu însă asupra faptului solidarităţei (art. 1218, *in fine*), şi prestat de acest debitor, ca şi jurământul refusat de creditor, după propunerea debitorului (Marcadé, V, p. 237), foloseşte codebitorilor sei, pentru că, prin prestarea lui de cătră debitor, ca şi prin refusul lui din partea creditorului, se îmbunătăţeşte soarta comună a tuturor debitorilor, şi ştiut este că fie care debitor solidar reprezintă pe ceialalţi codebitori în toate actele care pot avea de efect stêngerea sau împuţinarea obligaţiunei (art. 1056). Art. 1218, § 2, *in medio*, care dispune că jurământul prestat de unul din debitorii solidari foloseşte celorlalţi codebitori, nu este deci de cât o aplicare a principiului înscris în art. 1056 (v. t. VI, p. 193, 194), după cum şi art. 1218, § 1 nu este de cât aplicarea principiului înscris în art. 1038. Veḑi t. VI, p. 169.—Jurământul sevêrşit de un creditor societar în nume colectiv, care era şi mandatar al societăţei, foloseşte celorlalţi societari, fără ca aceştia să fie obligaţi la prestarea lui. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 1187. Pentru ca jurământul prestat de unul din debitorii solidari să folosească tuturor codebitorilor sei, conform art. 1218, § 2, *in medio*, trebue ca numai unul din ei să fi fost chemat în judecată, căci dacă creditorul i au chemat pe toţi şi uniĭ au prestat jurământul, ear alţiĭ l'au refusat, acei cari l'au refusat nu se vor folosi de prestarea făcută de ceia-

Art. 1217.—Jurământul dat de debitor unuia din creditorii solidari și refusat de acesta, liberă pe debitor numai pentru partea creditorului care a refusat a jura. (Art. 1215 urm., 1218 C. civ.) [1].

In fine, art. 1218, § 1 dispune că:

Art. 1218, § 1.—Jurământul dat de unul din creditorii solidari și refusat de debitor, sau jurământul făcut de creditor, după propunerea debitorului, profită la toți creditorii solidari. (Art. 1038 C. civ.) [2].

Art 1216—1218 au fost explicate în t. VI (p. 168, 169, 192, nota 2 și 193); de aceea nu vom reveni asupra lor, ci ne vom ocupa numai despre § 2 și 3 a art. 1218, relative la fidejusiune:

Art. 1218, § 2 și 3.—Jurământul dat debitorului principal și făcut de el, liberă și pe fidejusor (chezaș). Jurământul dat fidejusorului și făcut, profită debitorului principal.

In aceste din urmă două casuri, jurământul codebitorului solidar sau al fidejusorului, nu profită celorlalți debitori sau debitorului principal, de cât atunci când jurământul a fost dat asupra ființei datoriei, ear nu asupra existenței solidarității sau a cauțiunei. (Art. 1215 urm., 1679 urm. C. civ. Art. 1365 C. fr.).

Fidejusiunea fiind un contract accesoriu [3], care garantează executarea obligației principale, se înțelege că, de câte ori obligația principală nu va mai avea ființă, se va stînge și obligația accesorie [4]. De aceea, textul de mai

---

lalți. Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 13 și Bulet. S-a 1, 1883, p, 1033. C. București. *Dreptul* din 1884, No. 76.—Cu toate acestea, dacă jurământul dat simultaneŭ tuturor codebitorilor a fost *asupra ființei datoriei*, jurământul prestat de unul din ei folosește și acelor cari nu s'au presentat sau au refusat de a'l presta. Cas. rom. și C. Focșani. Bulet. S-a II, anul 1887, p. 949. *Dreptul* din 1884, No. 13.

[1] Art. 1217 nu există în Codul francez, ci este adaos de legiuitorul nostru, după observațiile lui Marcadé (V, p. 237). Vedi t VI a lucr. noastre, p. 164, nota 2 și 169, nota 2.

[2] Și art. 1218 este adaos de legiuitorul nostru tot după observațiile lui Marcadé (V, *loco cit.*). Vedi t. VI al lucrărei noastre, p. 164, nota 2 și 169, nota 3. Art. 1218, § 1 nu este de cât o aplicare a principiului înscris în art. 1038, după care fie care creditor solidar represintă pe ceialalți creditori în toate actele care au de efect consevarea obligațiunei. Vedi *suprà*, p. 416, nota 3, *in medio*, și t. VI, p. 169.

[3] Vedi t. V, p. 18. Cpr. Pothier, II, 14. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 914.

[4] Cpr. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 943 urm.—Prin excepție însă,

sus dispune că jurământul deferit debitorului principal *asupra însăș existenței datoriei*, și prestat de acest din urmă, liberează pe fidejusor [1]).

Aceiaș soluție ar fi admisibilă în caz când jurământul deferit de debitorul principal ar fi refusat de creditor [2]).

Tot pentru aceleași motive, jurământul deferit de creditor *asupra însăș existenței datoriei*, ear nu asupra fidejusiunei [3]), și prestat de fidejusor, ca și jurământul refusat de creditor, asupra propunerei fidejusorului, liberează pe debitorul principal, pentru că de câte ori nu există datorie nu poate să existe nici debitor [4]).

Referirea jurământului.

Acela căruia un jurământ este deferit, are alegerea sau de a'l presta, sau de a'l referi adversarului sĕu pentru ca acest din urmă să afirme contrariul.

A referi un jurământ, însĕmnează a soma pe persoana care l'a deferit, să'l presteze ea însăș. Astfel, presupunênd că m'ai chemat în judecată și 'mi ai deferit jurământul asupra chestiunei de a se ști dacă 'ți datoresc 1000 de lei, voiŭ putea, la rêndul meu, să dic : jură d-ta că am

---

Art. 1653, § 2 și 1681. obligația fidejusorului remâne validă, cu toate că acea principală ar fi anulată din causa incapacității debitorului (art. 1653, § 2 și 1681). Art. 1653 vorbește numai de casul de minoritate a debitorului principal, însă el se aplică obligațiilor contractate de ori ce incapabil în genere, de exemplu, acelor contractate de un râsipitor, căruia s'a rênduit un consiliu judiciar (art. 458 urm.), etc. Cpr. C. Paris. D. P. 93. 2. 227. Laurent, XXVIII, 140. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 945. Planiol, II, 2331. T. Huc, XII, 168. E.-Herman, IV, art. 2012, No. 16 urm. Répert. Sirey, *Cautionnement*, 71.

[1]) „*Quod reus juravit, etiam fidejussori proficit, quia jusjurandum in locum solutionis succedit*". L. 28, § 1, Dig., *De jurejurando*, etc., 12, 2.

[2]) Cpr. Marcadé, V, art. 1365, No. 3, p. 238. Delsol, *Explic. du C. Napoléon*, II, p. 620 (ed. a 2-a, 1867).

[3]) „*Si modò ideò interpositum est jusjurandum, ut de ipso contractu, et de re, non de persona jurantis ageretur*". L. 28, § 1, Dig., *De jurejurando*, 12, 2.

Art. 1142, §2. [4]) Remiterea datoriei făcută fidejusorului nu liberează însă în principiu pe debitorul principal, dacă aceasta n'a fost voința creditorului (art. 1142, § 2). Vedi t. VI, p. 722. Cpr Demante, V, 341 bis III. Laurent, XX, 277. Planiol, II, 2379.

să'ți dau 1000 de lei, și dacă vei jura, voiŭ perde procesul (art. 1215).

Referirea jurământului având acelaș caracter juridic ca și deferirea lui, cere aceiaș capacitate și aceleași condițiuni. Jurământul poate fi referit în ori ce stare a litigiului (art. 1210), destul este ca el să aibă de obiect un fapt personal aceluia căruia este referit.

Această condițiie neaparată pentru ca jurământul să poată fi referit este prevĕdută de art. 1212. Eată cum se exprimă acest text.

Art. 1212.—Acela căruia se dă jurământ, nu mai poate a'l referi când obiectul jurământului este un fapt personal al lui, ear nu și al celei-lalte părți. (Art. 1209 C. civ. Art. 1362 C. fr.).

Pentru ca jurământul decisoriu să poată fi referit, se cere deci ca faptul, care formează obiectul lui, să fie comun ambelor părți, sau uneia din părți și autorului celeilalte, în care caz se va putea oferi văduvei sau moștenitorilor jurământul de credulitate (art. 1906) [1].

Dacă faptul, care face obiectul jurământului, este personal aceluia căruia el este deferit, se înțelege că acesta nu va putea să'l refere. Art. 1212 este formal în această privință. Se înțelege de asemenea că acel care a deferit jurământul și căruia el ar fi fost referit, nu mai poate să'l reîntoarcă adversarului sĕu, căci atunci litigiul n'ar mai lua sfârșit [2]. Acela, căruia jurământul este referit, are alegerea sau de a'l refusa, în care caz el va perde procesul, sau de a'l presta, în care caz el va dobândi câștig de causă art. 1211).

Partea care a declarat că primește jurământul nu'l mai poate referi. Controversă.

Naște însă întrebarea dacă jurământul poate fi referit de partea care a declarat că'l acceptă. Tribunalul din Botoșani a decis că, de câte ori o parte deferă jurământ celeilalte părți și aceasta îl primește, transacțiunea nu devine definitivă prin singurul fapt al acceptărei, și că partea care a primit jurământul ce i s'a deferit, poate încă până în momentul prestărei lui, să'l refere părței care'l deferise [3].

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 372 urm.

[2]) Baudry, II, 1318, *in fine*. Marcadé, V, art. 1361, No. 1, p. 233. T. Huc, VIII, 363. Fuzier-Herman, III, art. 1362, No. 2. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 193. Laurent, XX, 262. Larombière, V, art. 1361, No. 3, și toți autorii.

[3]) *Curierul judiciar* din 1897, No. 33.

Această soluție este însă inadmisibilă, pentru că ceea ce perfectează convenția nu este prestarea jurământului, ci acceptarea lui, prestarea nefiind de cât executarea transacțiunei. Aceasta resultă din art. 1214, după care acel care a dat sau referit jurământul, nu'l mai poate retrage îndată ce adversarul său a declarat că este gata a jura, tocmai pentru motivele că convenția a devenit perfectă și irevocabilă prin această declarație. Prin urmare, partea care a declarat că primește jurământul, nu'l mai poate referi. Ea are alternativa sau de a'l presta și a dobêndi câștig de causă, sau de a nu'l presta și a perde procesul. Din această dilemă ea nu poate eși. Dacă voia să refere jurământul, liberă era s'o facă înainte de acceptare ; după acceptare, e însă prea târdiu, pentru că a făcut o convenție, asupra căreia ea nu mai poate reveni de cât cu consimțimêntul celei-lalte părți [1]).

Retragerea deferirei sau referirei jurământului.

Cât timp deferirea sau referirea jurământului n'a fost acceptată, partea care a făcut-o poate să se retracteze, căci ea nu este legată, după art. 1214, de cât prin acceptarea propunerei sale. Eată, în adevĕr, cum se exprimă acest text:

Art. 1214.—Partea care a dat sau care a referit jurământul, nu mai poate a'l retrage, dacă adversarul a declarat că este gata a jura. (Art. 969 C. civ. Art. 1364 C. fr.).

Art. 1214 exprimă un adevĕr incontestabil și nu este de cât aplicațiunea principiilor generale în materie de convenții ; căci deferirea sau referirea jurământului, până în momentul acceptărei lui de către partea adversă, fiind numai expresiunea unei voințe unilaterale, nu leagă pe acela care a făcut-o, și el este liber de a'și o retrage, cât timp ea n'a fost încă acceptată. Indată însă ce această ofertă a fost primită de partea adversă, convenția este perfectă, și numai voința ambelor părți poate să desfacă ceea ce ele au făcut de comun acord [2]). In urma acceptă-

[1]) Vedi în acest sens observ. D-lui I. Nicoleanu asupra sentinței de mai sus. *C. judiciar*, *loco suprà cit.*

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. 1876, p. 1176. *Dreptul* din 1899, No. 71 și Bulet. S-a 1, anul 1899, p. 284. Judec. ocol. I București. *C. judiciar* din 1900, No. 42. — Curtea din București a decis că jurământul decisoriu, de și acceptat de partea adversă, nu dă naștere la un contract judiciar, pe cât timp acest jurământ n'a fost primit de judecată ca hotărîtor în causă, și că acel care a deferit jurământul nu este legat

rei lui, jurământul nu mai poate fi revocat, chiar dacă partea l'ar fi deferit prin conclusiĭ subsidiare [1]).

Retractarea jurământului poate fi expresă sau tacită.

Retractarea, care, după cum am vĕdut, nu se poate face de cât înainte de acceptare, poate fi expresă sau tacită. Jurisprudenţa a vĕdut o retractare tacită în faptul din partea aceluia care se grăbeşte de a face apel înainte ca cealaltă parte să fi declarat că este gata a jura [2]). Şi acceptarea poate fi tacită şi să resulte din presenţa părţei la audienţă [3]).

Partea care a retractat jurământul nu'l mai poate deferi din nou. Controversă.

In ori ce caz, fie că retractarea a fost expresă, fie tacită, acel care s'a retractat nu mai poate, în principiu, să defere sau să refere jurământul din nou, soluţie formal admisă în dreptul roman [4]), pentru că retractarea aceluia care oferise jurământul implică din partea lui renunţarea la facultatea de a'l mai putea deferi sau referi: *cui renun-*

---

până în acel moment prin acceptarea lui, putênd renunţa la dênsul şi recurge la alte mijloace de probă. V. *C. judiciar* din 1901, No. 48. Această soluţie ni se pare însă contrară însuş textului art. 1214, după care jurământul nu mai poate fi retras, *dacă adversarul a declarat că este gata a jura*. In adevĕr, transacţiunea părţilor fiind prefectă prin acceptarea jurământului, judecata n'o poate împedeca, căci din două lucruri unul: sau jurământul este nehotărîtor în causă, şi atunci justiţia îl va respinge, transacţia devenind cu neputinţă, chiar dacă partea, căreia jurământul a fost deferit, ar fi declarat că este gata a jura; sau el este hotărîtor în causă, şi justiţia trebue să'l încuviinţeze, partea care a declarat că'l primeşte ne mai putênd să renunţe la el de cât cu consimţimêntul celei-lalte părţi. Aceasta încă o dată resultă în mod neîndoelnic din art. 1214 C. civ.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 1176.—In cât priveşte jurământul deferit prin conclusiĭ subsidiare, vedi *suprà*, p. 371, text şi nota 4, unde se arată controversa. Vedi şi Labbé, nota 3 în Sirey, 89. 2. 41.

[2]) Cpr. Larombière, V, art. 1364, No. 4. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 193. Cas. fr. Sirey, 76. 1. 216.

[3]) T. Huc, VIII, 366. Laurent, XX, 263. I. Cesărescu, *C. judiciar* din 1900, No. 37. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 879, p. 123 (ed. a 2-a). Judec. ocol. I Bucureşti. *C. judiciar* din 1900, No. 42.

[4]) „*Satis enim absurdum est redire ad hoc, cui renunciandum putavit, et cum desperavit aliam probationem, tunc denuò ad religionem convolare, et judices nullo modo eos audire ad tales iniquitates venientes*". L. 11, Cod., 4, 1, *De rebus creditis, et jurejurando.*

ciandum putavit, după cum se exprimă legea romană citată p. 421, nota 4 [1]).

Dacă însă, în urma retractării, partea căreia jurământul ar fi fost din nou deferit sau referit, ar declara că'l primește, judecătorii n'ar putea să interpue autoritatea lor pentru a respinge din oficiu această nouă deferire sau referire a jurământului [2]).

In urma retractării, partea ar putea să defere un nou jurământ, sau să complecteze ori să explice termenii jurământului retractat [3]).

Refusul de a presta jurământul sau de a'l referi.

Acel care refusă de a presta jurământul ce'i este deferit, sau de a'l referi, trebue să peardă procesul, pentru că, prin aceasta, el recunoaște de întemeiată pretenția adversarului său. Romanii considerau, în adevĕr, ca rușinos (*manifestæ turpitudinis*) faptul de a nu presta jurământul sau de a nu'l referi [4]).

Efectele refusului de a presta sau de a referi jurământul.

Refusul de a presta jurământul sau de a'l referi, produce efecte analoage cu acele ale prestațiunei. Prin urmare, el nu va folosi de cât părței care l'a deferit și nu va strica de cât acelei care l'a refusat, precum și moștenitorilor sau representanților lor (art. 1215).

Dacă refusul emană de la unul din creditorii solidari, debitorul nu este liberat de cât pentru partea creditorului care a refusat (art. 1217). Dacă refusul emană de la unul din debitorii solidari, el nu este oposabil celorlalți codebitori, pentru că, prin acest refus, posiția debitorilor devine mai rea [5]). De asemenea, refusul fidejusorului de a

---

[1]) Vedi în acest sens, Larombière, V, art. 1364, No. 3. Demolombe, XXX, 634. Duranton, XIII, 597.—*Contrà*. Toullier D., V, partea II, 367. Aubry et Rau, VIII, § 753, p. 193, 194, text și nota 40. Carré-Chauveau, *Pr. civ.*, I, *Quest.* 508, p. 601.

[2]) Larombière, *loco cit.* Demolombe, XXX, 635.

[3]) Larombière, *loco cit.* Demolombe, XXX, 636.

[4]) V. L. 38, Dig., *De jurejurando*, 12, 2, citată *suprà*, p. 411.

[5]) Vedi t. VI, p. 194, text și nota 1, și la autoritățile citate acolo, *adde*, Baudry, II, 1324. Thiry, III, 185. Marcadé, V, art. 1365, No. 3, p. 237. Demolombe, XXX, 684. Demante, V, 341 bis VI. — Jurământul prestat de unul din debitorii solidari folosește însă celorlalți codebitori (art. 1056, 1218, § 2, *in medio*). Vedi *suprà*, p. 416, nota 3.

presta jurământul nu va produce nici un efect în privința debitorului principal, și *vice-versa* [1]).

Despre jurământul deferit din oficiŭ.—Divisiune.

Jurământul deferit de judecător din oficiŭ (*ex officio judicis*), este de două feluri: 1° jurământul supletoriu (*juramentum* sau *jusjurandum suppletorium* ori *judiciale*); 2° jurământul *estimatoriu* [2]), numit la Romani *in litem* [3]) și în vechiul drept francez, *en plaids* (*plaidoiries*) [4]). Acest jurământ, care se deferea une-ori posesorului expulsat prin violență, se numește și *Zenonian*, pentru că se găsește într'o constituție a împaratului Zenon (L. 9, Cod., *Unde vi*, 8, 4) [5]).

Art. 1219. — Judecătorul poate da jurământ la una sau la alta din părțile prigonitoare. Acest jurământ se dă sau spre a complecta conștiința magistratului, în decisiunea causei, sau spre a putea determina suma condemnațiunei. (Art. 1169, 1183, 1203, 1220 urm., 1416, 1417, 1472 C. civ. Art. 234, 237 urm. 246 Pr. civ. Art. 53 C. com. Art. 1366 C. fr.).

Jurământul supletoriu sau supletiv.

Jurământul *supletoriu* sau *supletiv*, astfel numit astăzi, pentru că el are de scop complectarea convingerei judecătorului și a probelor neîndestulătoare pe care le au adus părțile, *inopia probationum* [6]), este acela pe care ju-

---

[1]) Baudry, *loco cit.* Démante, V, 341 bis VII. Thiry, III, 185, *in fine*. Marcadé, V, art. 1365, No. 3, p. 238. Troplong, *Cautionnement*, 448.

[2]) Aceasta este adevĕrata denumire a jurământului *in litem*. Cpr. Demolombe, XXX, 722. Massé-Vergé, III, § 603, p. 533. Ricci, *Delle prove*, p. 620. Pand. fr., *Délation de serment*, 621. Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 105, p. 116. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 133, nota 14.

[3]) Cpr. L. 64, Dig., *De judiciis*, etc., 5, 1.—Dig., tit. *De in litem jurando*, 12, 3;—Cod., *De in litem jurando*, 5, 53.

[4]) Merlin, Répert. v° *Serment en plaids*. Pothier, II, 929—931. Acest jurământ nu se putea deferi sub Codul Caragea. Vedi *infrà*, p. 424, nota 5.

[5]) Vedi Maynz, *Dr. rom.*, I, § 90, nota 14 și II, § 176, nota 7, *in fine*. Goudsmit, *Cours de Pandectes*, I, § 105, *in fine*, p. 317. D. Kebapci, *Pr. civ.*, V, p. 236, No. 126.

[6]) L. 3, Cod., *De rebus creditis*, 4, 1: L. 31, Dig., *De jurejurando*, 12. 2. Vedi *infrà*, p. 424, nota 4.

decătorul poate [1]) să'l defere din oficiŭ, adecă de la sine, fie chiar după provocarea părţilor prin conclusiile lor [2]), aceleia din părţi, care, după apreciarea sa, merită mai multă încredere (art. 1183, 1219). Câte o dată legiuitorul arată însuş persoanele cărora acest jurământ poate fi deferit (art. 1416, 1417 C. civ., 53 C. com.). In aceste casuri, judecătorul nu poate deferi jurământul de cât persoanelor anume determinate de lege [3]).

Origina jurământului supletoriu.

Acest jurământ, care ne vine de la Romani [4]), şi care şi avea fiinţă şi în vechile noastre legiuiri [5]), este generalmente criticat, şi cu drept cuvênt.

---

[1]) Deferirea jurământului supletoriu nu este, în adevèr, obligatorie, ci facultativă pentru judecători. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1870, p. 293. Vedi şi *suprà*, p. 217, nota 3.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 369. — Părţile nu pot însă să pretindă de la judecători de a usa de această facultate, nici să tragă un motiv de casare din împrejurarea că ei au refusat o atare pretenţie. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 27 şi Bulet. S-a 1, 1892, p. 983.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1894, p. 150. *Dreptul* din 1894, No. 18. Vedi şi *infrà*, p. 433, text şi nota 3.

Dreptul roman.

[4]) „*Solent judices in dubiis causis, exacto jurejurando, secundum eum judicare, qui juraverit*". L. 31, Dig., *De jurejurando*, etc., 12. 2. Vedi şi L. 3, Cod., *De rebus creditis et jurejurando*, 4, 1, unde se dice: „*In bonæ fidei contractibus, nec non etiam in cæteris causis, inopia probationum, per judicem jurejurando causa cognita res decidi oportet*". Vedi asupra acestui jurământ la Romani, Maynz, *Dr. romain*, I, § 68, p. 574. Van Wetter, *Dr. rom.*, I, § 135, p. 214 (ed. a 2-a, 1875). Acest jurământ se numea *judiciale* sau *suppletorium*, când el servea a complecta o dovadă incomplectă, şi *purgatorium*, când avea de scop distrugerea unei probabilităţi. Vedi Maynz, *loco cit.*, p. 574, nota 42. G. May, *Dr. rom.*, p. 572, n. 3 (ed. a 3-a, 1894). Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 133, nota 13.

Dreptul nostru anterior. Codul Caragea.

[5]) Vedi Andronaki Donici, capit. 23, *Despre jurământ*; Codul Ipsilant, capit. *pentru jurământ*; Codul Caragea, partea VI, capit. 2, *pentru dovedi*, § 45 urm. Este însă de observat că, după acest Cod, legiuitorul împuterniceşte pe judecător a propune (a provalisi) jurământul asupra unui fapt numai părţei contra căreia faptul este invocat, ear nu acelei care'l invoacă. Codul Caragea opreşte deci, pe de o parte, pe judecător de a propune jurământul *in litem* reclamantului pentru evaluarea lucrului ce cere, ear pe de alta, nu incuviinţează jurământul supletoriu propriu dis, de cât restrângêndu'l foarte mult, fiind că rădică judecătorului dreptul de a'l propune aceluia care invoacă faptul litigios. Cpr. L. Amia-

In adevĕr, nimic nu este mai nedrept şi mai contrar raţiunei, după cum se exprimă Toullier, de cât ca judecătorul, care nu este pe deplin luminat, în loc de a respinge acţiunea ca nedovedită (art. 1169), să aibă dreptul de a alege însuş partea care'i inspiră mai multă încredere spre a se referi la conştiinţa sa şi a o face judecător în propria sa causă [1]), pronunţându-se astfel de mai'nainte şi în public contra celeilalte părţi, expunênd-o la perderea procesului, fără consimţimêntul ei [2]). Aceasta este cu atât mai inexplicabil cu cât Pothier, călăuzul obicinuit al

Critica jurămêntului supletoriu.

ble, articol publicat în *Gazeta tribun.* din 16 marţie 1863, No. 94. Şi după Codul lui Ipsilant, jurămêntul se orênduea numai *aceluia ce tăgaduia* (capit. cit., § 1).

Acest din urmă Cod mai are încă, în privinţa jurămêntului, următoarea dispoziţie: „Cela ce va cere vre-un lucru al sĕu de la cine-vaşi, cu cuvênt că ori i l'a furat şi l'a perdut, sau l'a stricat, sau că i l'a dat pentru trebuinţa lui şi l'a rĕpus, de nu vor mărturisi însuş ei cercetându-se, *atunci trebue să facă jurământ*, mai întâi că cu adevĕrat este păgubaş de acel lucru pentru care jăluesţe, şi al doilea, *să dea încredinţare preţului celui adevĕrat* pentru lucrul ce cere (însă de va şti preţul), şi dovedindu-se cu cercetări după pravili furtul, sau cel ce a luat şi a rĕpus, aşa să 'i să plătească. Ear de nu va şti preţul, cât pentru lucrurile cele furate neştiut fiind preţul lor, de se va osêndi furul ca să'l plătească şi mai cu mult preţ, drept pedeapsă i se va socoti. Ear cel ce va pune de acum înainte vre-un lucru sub păstrarea cuivaşi, sau îl va da să'l metahiresească, negreşit trebue sau să'l preţuească, sau să'l scrie în adeverinţa ce va lua de la acela întru a cărui mână îl dă spre pastrare, sau spre a se sluji cu dênsul, pentru ca să poată judecătorul încăi din semnele cu care se va scrie acel lucru perdut, să'i dea preţul".

Codul Ipsilant.

Sub Codul Calimach, jurămêntul supletoriu era admis când exista un început de probă. Veḑi Colecţia, p. 998 şi Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 86.

C. Calimach.

[1]) Nimic nu este mai contrar echităţei, ḑice o lege romană de cât ca cineva să fie judecător în propria sa causă: „*Iniquum est, aliquem suæ rei judicem fieri*". L. 17, *in fine*, Dig., 5, 1.

[2]) Cpr. Toullier D., V, partea II, 399. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, V, p. 126, No. 139. T. Huc, VIII, 371. Laurent, XX, 281 şi *Avant-projet du C. civ.*, IV, p. 385 urm., No. 3, 4. Pand. fr., *Délation de serment*, 495, 496. Larombière, V, art. 1366, No. 3. Boncenne, *Pr. civ.*, II, p. 498. Bentham, *Preuves judiciaires*, I, p. 176. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 359, nota 1. Acollas, II, p. 968. Gabriel, *Essai sur la nature des preuves* (ed. Solon din 1824), p. 333.

compilatorilor napoleonieni, condamnă acest jurământ în termeni nu se poate mai energici. Eată, în adevĕr, cum se exprimă bătrânul jurisconsult de la Orléans.

„De câte ori reclamantul nu aduce nici o dovadă în fapt pentru a stabili temeinicia pretenţiilor sale, de atâte ori judecătorii nu trebue să'i defere jurământul, ci să 'i respingă acţiunea, cu toate că legea le dă acest drept. N'aș sfătui deci pe judecător de a usa adese-ori de această prerogativă, *care nu este de cât o ocasiune de sperjururi.* Omul cinstit n'are nevoe de a fi reţinut de religia jurământului pentru a nu cere ceea ce nu i se datoreşte, şi pentru a nu tăgădui ceea ce el datoreşte ; ear omul necinstit nu are nici o frică de a fi sperjur. *De patru-deci de ani de când îmi exercit profesiunea, am vĕdut multe casuri de jurământ, însă nu mi s'a întâmplat de cât de vre-o două ori să vĕd pe părţi renunţând la pretenţiile lor din causa religiunei jurământului*“ [1]).

Jurământul supletoriu fiind o excepţie este de strictă interpretare.

Ori care ar fi temeinicia acestor critici, jurământul supletoriu este admis atât în legislaţia noastră [2]), cât şi în mai toate legislaţiile străine [3]) ; însă el fiind o excepţie, este de strictă interpretare, şi ca atare, judecătorul nu'l poate admite de cât în casurile limitativ determinate de lege [4]).

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 924, p. 493.—De aceea Papon ḑicea: „*Serments supplétifs ne sont reçus en parlement de Paris*“. V. Gabriel, *op. cit.*, p. 334.

Pastrarea jurământului supletoriu în Procedura nouă. Controversă.

[2]) Acest jurământ n'a fost desfiinţat prin noua procedură, după cum s'a susţinut de unii. Aceasta resultă atât din declaraţia făcută de Ministrul justiţiei în Senat, cât şi din mai multe texte ale Procedurei noi, care se refera la jurământul supletoriu (cpr. art. 234, 246 Pr. civ). „Jurământul supletoriu *nu se desfiinţează*, a ḑis Dl. Ministru C. G Dissescu, în Senat (v. *Pr. civ.*, ed. of., desbat, Senatului, p. 399, colona 2); *acest jurământ remâne în picioare*, etc.“ Veḑi asupra acestei chestiuni monografia noastră, publicată în *Revista de drept şi sociologie*, anul 1901, No. 8, p. 152, nota 4 şi în *C. judiciar* din acelaş an. No. 44.—*Contrà.* Em. Cernătescu. *Dreptul* din 1901, No. 47. Veḑi şi C. Popescu-Cudalbu. *C. judiciar* din 1901, No. 16. Noul proiect de revisuire a procedurei civile, elaborat de Dl. C. Stoicescu (art. 241 urm.) admite în termeni expreşi jurământul supletoriu.

Dreptul străin.

[3]) Cpr. art. 1977 urm. Cod. olandez : art. 1374 Cod. italian ; art. 2533 urm. Cod. portughez, etc. Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent suprimă jurământul supletoriu, menţinênd numai jurământul estimatoriu (*en plaids, in litem*) (art. 1391).

[4]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361, nota 8, *in fine.*

Condițiile necesare pentru ca jurământul supletoriu să poată fi deferit.

Art. 1220. — Judecătorul nu poate da din oficiŭ jurământ sau asupra cererei, sau asupra excepțiunei opuse, de cât sub următoarele două condițiuni :

1° Ca cererea sau excepțiunea să nu fie pe deplin justificată;

2° Ca cererea sau excepțiunea să nu fie cu totul lipsită de probe.

Afară de aceste două casuri, judecătorul nu poate de cât sau a adjudeca sau a respinge curat cererea sau excepțiunea [1]). (Art. 1169, 1183, 1416, 1472 C. civ. Art. 1367 C. fr.).

Legiuitorul, simțind inconvenientele ce presintă jurământul supletoriu, determină anume condițiile sub care el poate fi deferit. Aceste condițiĭ sunt în numĕr de două :

1° Cererea sau excepția, care urmează a fi dovedită, nu trebue să fie pe deplin justificată, căci dacă ea ar fi în de ajuns dovedită, judecătorul ar trebui să dea câștig de causă părței care a făcut dovada (art. 1173, 1176, 1202, 1206) [2]);

Cererea sau excepția nu trebue în totul să fie lipsită de probe, căci, în asemenea caz, judecătorul o va respinge ca nedovedită (art. 1169). Jurământul supletoriu nu poate deci fi dat când cererea sau excepția sunt lipsite de ori ce probe [3]).

Cu alte cuvinte, jurământul supletoriu nu poate fi deferit de cât atunci când cererea sau excepția este întărită prin un început de probă [4]), adecă când nu există nici

Început de probă.

Laurent, XX, 282 și *Avant-projet de révision*, IV, p. 386, No. 4. Pand. fr., *Délation de serment*, 497.

[1]) Acest text este copiat aproape textual din Pothier (II, 922). Cpr. și legile romane citate *suprà*, p. 424, nota 4.

[2]) Astfel, nu se poate deferi jurământul supletoriu când partea își dovedește reclamația sa prin un act autentic (Cas. rom. Bulet. S-a I, 1891, p. 1317), prin un act sub semnătură privată, și chiar prin martori, de câte ori această probă este admisibilă. Cpr. T. Huc, VIII, 370.

[3]) Cas. rom. Bulet. anul 1868, p. 172.

[4]) Se violează deci art. 1220 când instanța de fond, deferind din oficiŭ jurământul supletoriu, nu ține samă de una din condițiile sub care el putea fi deferit, și nu arată începutul de dovadă care a făcut-o să considere că apărarea părței nu era în totul lipsită de probe. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 61. *C. judiciar* din 1897, No. 33. Bulet. S-a 1, 1897, p. 1046. Bulet. S-a I, 1875, p. 97. Bulet. 1872, p. 205. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 360. — Hotărîrea care admite jurământul supletoriu, trebue să stabilească existența celor două

probă complectă, nici lipsă totală de probă, *in dubiis causis*, după cum foarte bine dicea Gaius [1]).

Materie comercială. Art. 46 și 53 C. com.

In ce trebue să consiste însă începutul de probă? De câte ori este vorba de un fapt susceptibil de a fi stabilit direct prin martori, judecătorii apreciază într'un mod suveran începutul de dovadă [2]); de unde resultă că, în materie comercială, jurământul va putea fi deferit pe simple presumțiuni, ori care ar fi valoarea litigiului (art. 46 C. com.) [3]). Art. 53 din Codul de comerț cuprinde o aplicație a acestui principiu [4]).

Început de probă scrisă.

De câte ori însă proba testimonială a faptului litigios nu este admisibilă fără un început de probă scrisă, deferirea jurământului supletoriu nu poate să aibă loc de cât atunci când există un început de probă scrisă, afară de casurile în care o dispoziție specială ar permite deferirea jurământului în basa unui indiciu oare care [5]).

---

condiții prevĕdute de art. 1220. Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1885, p. 649. Cas. belg. *Pas. belge*, 50. 1. 256. Pand. fr., *Délation de serment*, 550.

Codul Caragea.

[1]) Vedi *suprà*, p. 424, nota 4. „Când dovedile prigonitoarei părți nu dovedesc provlima fără cuvênt de împotrivire, dice Codul Caragea (art. 45, partea VI, capit. 2), dau însă bănueală cuviincioasă de ființa ei, atunci judecătorii provalisesc (deferă) jurământul la cea-laltă parte". Vedi și *suprà*, p. 424, nota 5.

[2]) Baudry, II, 1326. Pand. fr., v° *cit.* 522. T. Huc, VIII, 370, p. 485. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 360. Demolombe, XXX, 698. Bonnier, 440. Demante, V, 343 bis. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 253. Bulet. 1891, p. 718.—Judecătorii nu pot deferi jurământul supletoriu pentru a complecta proba cu martori, când martorii ascultați nu fac nici o credință în justiție. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 1188.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Délation de serment*, 528, și autoritățile citate acolo. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 888, p. 140 (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1367, 1368, No. 3. Cas. fr. D. P. 87. 1. 105. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a II, 1880, p. 179. Bulet. 1888, p. 1027. Bulet. S-a II, 1897, p. 1053.

[4]) Cpr. Larombière, V, *loco cit.*

[5]) T. Huc, VIII, 370. Pand. fr., v° *cit.*, 530 urm. Baudry, II, 1326. Bonnier, 440. Larombière, *loco cit.* Laurent, XX, 285. Demolombe, XXX, 693 urm. Demante, V, 343 bis. Fuzier-Herman, III, art. 1367, No. 9. Mourlon, II, 1657. Arntz, III, 450. Marcadé, V, art. 1367, No. 2. Aubry et Rau, VIII,

In basa acestor principii s'a decis că, de câte ori părțile nu sunt de acord asupra datei unui contract de locațiune, care ar fi primit un început de executare, judecătorii nu pot, pentru a fixa această dată, să recurgă la jurământul supletoriu, dacă prețul închirierei este mai mare de 150 lei, și dacă nu există un început de probă scrisă [1]). Aplicarea principiilor de mai sus la contractul de închiriere.

De asemenea, de câte ori există un act scris, jurământul supletoriu nu poate fi deferit, în lipsa unui început de probă scrisă, nici chiar într'o contestație mai mică de 150 lei. Aceasta resultă din art. 1191 și 1197, după care proba testimonială nu este admisibilă peste ceea ce cuprinde actul, sau despre ceea ce s'ar pretinde că s'ar fi dis înainte, în timpul, sau în urma confecționărei actului, cu toate că ar fi vorba de o sumă mai mică de 150 lei, de cât dacă există un început de probă scrisă [2]).

Așa dar, în resumat, de câte ori reclamantul va produce un început de probă scrisă (art. 1197), acest act, care ar fi suficient pentru admiterea probei testimoniale, va fi de ajuns și pentru admiterea jurământului supletoriu, dacă nu este vorba de un contract solemn [3]).

Actul sub semnătură privată, care nu întrunește condițiile cerute de art. 1179, 1180, constitue încă un început de probă scrisă de natură a fi complectat prin jurământul supletoriu [4]). Art. 1179, 1180.

---

§ 767, p. 360. Cas. fr. și C. Besançon. D. P. 83. 1. 454. D. P. 93. 2. 555. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 120. C. Paris. *Pand. Période.* 91. 2. 17.

[1]) Cas. fr. D. P. 96. 1. 351. *Pand. Période.* 96. 1. 287. Sirey, 96. 1. 72.

[2]) Pand. fr., v° *cit.*, 534.—Faptele notorii n'au de asemenea nevoe de a fi dovedite nici prin jurământ, nici prin alte dovedi. *Frustra probantur, quæ probata non relevant.* Vedi *suprà*, p. 105 și 390. Art. 291 (264 vechiŭ) din procedura germană este formal în această privință: *„Thatsachen, welche bei dem Gerichte offenkundig sind, bedürfen keines Beweises“.* Vedi și art. 288 (261 vechiŭ) din acelaș Cod. Art. 288, 291 Pr. germ.

[3]) Registrele, cărțile sau hârtiile casnice ori domestice, constituesc ele un început de dovadă scrisă de natură a fi complectate prin jurământul supletoriu? Vedi *suprà*, p. 215, text și nota 3. Hârtii casnice. Art. 1185 C. civ.

[4]) Vedi *suprà*, p. 199, text și nota 1; 207, text și nota 7. Cpr. T. Huc, VIII, 370. Laurent, XX, 286. Bonnier, 678. Pand. fr., v° *cit.*, 537. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 5320, nota

Interogator. Art. 234 Pr. civ.

De asemenea, începutul de probă care ar resulta din interogatorul unei persoane, ar putea fi complectat prin jurământul supletoriu (art. 234 Pr. civ.) [1].

Art. 1183 C. civ.

Art. 1183 mai presintă încă un caz de aplicare a jurământului supletoriu. In adevĕr, registrele comercianţilor nu fac credinţă despre cele ce cuprind în contra persoanelor necomerciante, însă constituesc, cu toate acestea, un început de probă scrisă, care autorisă pe judecător a da jurământ la una sau alta din părţi, cu toate că începutul de probă, cerut de art. 1220, emană în asemenea caz de la însuş reclamantul, contrar dispoziţiilor formale ale art. 1197. Această credinţă specială ce merită registrele comercianţilor se datoreşte formalităţilor la care sunt supuse aceste registre (art. 26, 27, 51 C. com.) [2].

Art. 53. C. com.

In fine, art. 53 din Codul de comerţ mai presintă încă un caz de deferire a jurământului supletoriu. Acest caz priveşte pe comerciantul la ale cărui registre cineva se referă, şi pe care el refusă de a le înfăţişa. Acest refus face să nască o presumţie, care nu este suficientă pentru a face să triumfe partea adversă, dar care poate să autorise jurământul supletoriu [3].

---

2. Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 68 şi Bulet. S-a II, 1897, p. 1255. Cpr. şi C. Bucureşti. *C. judiciar* din 1901, No. 60.

[1]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 535 urm. Demolombe, XXX, 125. Toullier D., V, partea I, 117 şi partea II, 408. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 431, § 309 (ed. 1-a). Carré-Chauveau, *Pr. civ.*, III, *Quest.* 1262, p. 187. C. Lyon. D. P. 81. 2. 26. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1890, No. 3 şi 68. Vedi şi *suprà*, p. 274.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 370. Pand. fr., v° *cit.*, 544. Demolombe, XXX, 704. Laurent, XX, 290. Lyon-Caen et Renault, *Dr. com.*, I, 300. Bédarride, *Commerçants*, 340. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361. Cas. fr. D. P. 73. 1. 110. Sirey, 75. 1. 73. Vedi şi *suprà*, p. 212 urm.—Judecătorul nu poate însă deferi jurământul supletoriu acelui care produce registrele, dacă ele nu sunt regulat ţinute (art. 26, 27 C. com.), pentru că dacă asemenea registre fac dovadă în contra acelui care le a ţinut, ele nu fac dovadă în favoarea lui (art. 51 C. com.). Pand. fr., *Délation de serment*, 545. C. Rouen. D. P. 99. 2. 344 şi *C. judiciar* din 1901, No. 19 (cu adnotaţia noastră).—*Contrà.* Cas. rom., decisia No. 145 din 3 iulie 1900, considerente reproduse *suprà*, p. 215, nota 3 şi în *C. judiciar* No. 19 din 1901, p. 151, nota 13. La această decisie am luat şi noi parte, însă am remas în minoritate.

[3]) Cpr. Pothier, II, 926. T. Huc, VIII, 370. Cas. rom. Bulet.

Cât pentru jurământul deferit părței care tăgăduește contractul de locațiune (art. 1416), sau proprietarului asupra prețului închirierei (art. 1417), ori stăpânului asupra câtimei salarului, asupra plății salarului anului expirat sau aconturilor date pe anul curgător (art. 1472) [1], el nu mai este supletoriu, ci decisoriu, căci, în aceste casuri, el nu se deferă de judecător, ci de însăș partea [2]. Art. 1416, 1417, 1472.

Cu toate că jurământul supletoriu se deosebește în mai multe puncte de acel decisoriu [3], totuși ambele constituesc un apel la conștiința părței asupra existenței faptului; de unde resultă mai multe consecinți comune. Astfel, prin aplicarea art. 1209, jurământul supletoriu nu poate fi deferit, ca și acel decisoriu, de cât asupra unui fapt personal aceluia căruia el este deferit, această regulă fiind esențială ori cărui jurământ în genere, fie el decisoriu, fie supletoriu [4]. Regulele comune atât jurăm. decisoriu cât și acelui supletoriu.

Este adevarat că mai mulți autori și jurisprudența decid că jurământul supletoriu poate fi deferit unei părți asupra unor fapte ce nu'i sunt personale, dacă ea are cunoștință despre dênsele [5]; însă în asemenea caz, nu mai

---

S-a II, 1897, p. 1253. Bulet. S-a II, 1894, p. 150 și *Dreptul* din 1894, No. 18. Vedi și *suprà*, p. 214.

[1]) Vedi în privința art. 1472, *suprà*, p. 364.

[2]) Larombière, V, art. 1367—1368, No. 14. Demolombe, XXX, 697. Laurent, XXV, 72. Duranton, XVII, 57. Pand. fr., v° *cit.*, 549.— Cu toate că art. 1416 și 1417 se referă necontestat la jurământul decisoriu, totuși judecătorii pot deferi, în casul acestor articole, și jurământul supletoriu, pentru că, afară de dovada testimonială, toate celelalte dovedi sunt admise în materie de contract de închiriere verbal. Baudry, III, 664. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 220 (ed. a 2-a, 1900). T. Huc, X, 279, p. 371.

[3]) In adevĕr, pe când jurământul decisoriu constitue o specie de transacție între părți (*species transactionis*), jurământul supletoriu nu este de cât un mijloc de dovadă complementar, pus la dispositia judecătorului (art. 1219); de unde resultă că fie-care este cârmuit de regule speciale și că, în genere, dispositiile privitoare la jurământul decisoriu nu se aplică la acel supletoriu. Cpr. Cas. belg. *Pas. belge*, 1840. 1. 344. Pand. fr., v° *cit.*, 552. Vedi și alte deosebiri arătate *infrà*, p. 445, 446. Deoseb. între jurământul decisoriu și acel supletoriu.

[4]) Cpr. Laurent, XX, 291. T. Huc, VIII, 370. Pand. fr., *Delation de serment*, 553.

[5]) Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 606, § 359 (ed. 1-a) și III, p. 139.

e vorba de jurământul supletoriu propriu dis, ci de un jurământ de credulitate [1]).

Judecătorul ar putea deci, după acest sistem, să defere uneia din părți, în calitate de moștenitoare a unui pretins debitor, jurământul de credulitate prevĕdut de art. 1906, de câte ori cererea nu este pe deplin justificată, nici în totul lipsită de probe [2]).

Capacitatea persoanei căreia se deferă jurământul.

Legea nemenționând condițiile de capacitate ce trebue să întrunească o parte pentru ca jurământul supletoriu să'i poată fi deferit, se înțelege că ele trebue să fie acele cerute în materie de jurământ decisoriu [3]).

Deferirea jurământului supletoriu unui incapabil.

Judecătorul ar putea, cu toate acestea, să defere jurământul unui minor sau unui alt incapabil, dacă el crede că afirmarea acestui incapabil îl va lumina [4]). Această soluție era admisă și la Romani, în privința jurământului *in litem* [5]), care nu este de cât un jurământ supletoriu (art. 1219).

Ca și jurământul decisoriu, jurământul supletoriu nu poate fi deferit de cât *uneia din părțile prigonitoare* (art. 1219, 1221) [6]).

---

§ 888 (ed. a 2-a). Demolombe, XXX, 705. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 8. Toullier D., V, partea II, 420.

[1]) T. Huc, VIII, 370. Pand. fr., v° *cit.*, 555 urm. Marcadé, V, art. 1366-1368, No. 2, p. 240. Demolombe, XXX, 705. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 362. Cas. fr. D. P. 80. 1. 63. — *Contrà.* Toullier D., V, partea II, 421. Laurent, XX, 291, după care jurământul supletoriu fiind excepțional, n'ar putea fi întins la casuri neprevĕdute, soluție care ni se pare mai conformă principiilor. Vedi și *suprà*, p. 426, text și n. 4.

[2]) Larombière, V, art. 1367—1368, No. 8.

[3]) Larombière, V, art. 1367—1368, No. 6. Pand. fr., v° *cit.*, 559.

[4]) Larombière, V, *loco cit.* Pand. fr., v° *cit.*, 560. Bonnier, 441, *in fine.*

[5]) „*Adolescens verò, si velit jurare, potest*". L. 4, *in fine*, Dig., *De in litem jurando*, 12, 3.

[6]) Cpr. Cas. fr. și C, Chambéry. D. P. 65. 1. 467. D. P. 66. 2. 207. Demolombe, XXX, 595. Larombière, *loco cit.*, No. 6. Pand. fr., v° *cit.*, 561. Laurent, XX, 292. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361, text și nota 8.—Vedi însă Cas. fr. (Sirey, 42. 1. 635), care a decis că jurământul supletoriu a putut fi deferit barbatului chemat în instanță spre a autorisa pe soția sa.

De și jurământul supletoriu nu se dă de cât uneia din părți, s'a întâmplat însă, în dreptul vechiŭ francez (24 sept. 1644), ca un judecător să defere jurământul *ambelor părți litigan-*

Judecătorul apreciază în mod suveran care din părți merită mai multă încredere spre a-i se deferi jurământul [1].

Cele mai multe ori însă el va deferi jurământul părței care a adus în causă elementele cele mai probatorii și căreia n'a mai remas de cât a complecta dovada [2].

In casul art. 1416, 1417 C. civ. și 53 C. com., jurământul supletoriu nu poate fi deferit de cât persoanelor aratate în aceste texte [3]. Art. 1416, 1417 C. civ., 53 C. com.

Jurământul supletoriu poate fi deferit în ori ce materie, personală sau reală, mobiliară sau imobiliară, și ori care ar fi în genere valoarea litigiului, înaintea tuturor jurisdicțiilor și chiar înaintea arbitrilor și tribunalelor represive, în privința câtimei daunelor [4]. Autorii observă însă că judecătorii nu trebue să uzeze de această măsură de cât cu o mare prudență, mai cu samă în afacerile în care interesul ar putea impinge la sperjur pe partea căreia jurământul ar fi deferit [5]. Materiile în care jurământul supletoriu poate fi deferit.

Jurământul supletoriu nu poate însă fi deferit, ca și acel decisoriu, în causele care interesează ordinea publică, precum ar fi, de exemplu, contestațiile asupra stărei civile a persoanelor, etc. [6]. Causele care interesează ordinea publică.

---

te și ca amêndouĕ să'l presteze, așa în cât numitul judecător neștiind ce hotărîre să pronunțe, a tras sorții pentru a decide cine trebue să câștige procesul. Această curioasă sentință, pronunțată *à la courte paille*, calificată de autori cu drept cuvênt de nebunească *(folle)* (v. Larombière, V, art. 1366, No. 4. Demolombe, XXX, 707), se poate vedea în Boncenne, *Th. de la procéd. civile*, II, p. 504, *ad notam*.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1870, p. 301. Bulet. 1876, p. 298. Bulet. S-a 1, 1883, p. 661. Bulet. 1899, p. 223. Trib. Fălciu. *Dreptul* din 1893, No. 5.—Hotărîrea, în cât privește alegerea, nu are nevoe de a fi motivată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 298.

[2]) Pand. fr., v° *cit.*, 563. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 606, n. 7 (ed. 1-a). Demolombe, XXX, 709. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 361.

[3]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1894, No. 18 și Bulet. S-a II, 1894, p. 150. Bonnier, 441. Pand. fr., v° *cit.*, 543, 566. Demolombe, XXX, 708. Vedi și *suprà*, p. 424, text și nota 3.

[4]) Larombière, V, art. 1367—1368, No. 16. Pand. fr., *Délation de serment*, 592.

[5]) Pand. fr., v° *cit.*, 576. Demolombe, XXX, 701. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 15.

[6]) Pothier, II, 925. Demolombe, XXX, 702. Larombière, V, *loco cit.* Pand. fr., v° *cit.*, 578. C. Poitiers. D. P. 51. 2. 93. Sirey, 51. 2. 417.

Acest jurământ, nefiind de cât un mijloc de instrucțiune, menit a complecta convingerea judecătorului, n'are nevoe de a fi deferit, ca acel decisoriu, asupra unor fapte de natură a curma litigiul [1]).

Deferirea jurământului supletoriu poate să aibă loc în tot cursul procesului, atât în prima cât și în a doua instanță (art. 1210). In ori ce caz, Curtea este în drept să înlăture jurământul deferit de judecătorii primei instanțe, căci apelul fiind devolutiv, procedurile pregătitoare de la prima instanță nu sunt obligatorii în apel [2]). Curtea ar putea chiar, neținând nici o socoteală de primul jurământ prestat de o parte în prima instanță, să defere jurământul celeilalte părți, ceea ce fără îndoială ne ar conduce la un sperjur, dacă ambele părți ar jura. Asemenea lucruri se véd în toate ḑilele, ḑice Pothier [3]).

Aplicarea regulelor de procedură de la jurământul decisoriu.

Regulele de procedură privitoare la jurământul decisoriu se aplică și la acel supletoriu, o hotărîre fiind însă în tot-deauna neaparată, pentru că jurământul supletoriu se deferă de judecători din oficiŭ [4]).

---

[1]) Pand fr., v° *cit.*, 580. Demolombe, XXX, 703. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 362. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 7.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1879, p. 953. Bulet. 1880, p. 217. Bulet. 1888, p. 906. Bulet. 1892, p. 23. Bulet. S-a 1, 1898, p. 722.

[3]) Pothier, II, 927. Baudry, II, 1328. T. Huc, VIII, 371. Pand. fr., v° *cit.*, 597. Laurent, XX, 297. Demolombe, XXX, 716. Marcadé, V, Art. 1366—1368, No. 3. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 363. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 21. Duranton, XIII, 613. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 508, No. 221. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1886, No. 47 (sentință casată). —*Contrà.* Cas. rom. Secții-unite, *Dreptul* din 1886, No. 47 și Bulet. 1886, p. 399 : „Considerând, ḑice această decisie, că jurământul supletoriu leagă pe partea cealaltă, *dacă ea a fost față când s'a deferit și prestat, fără ca ea să fi făcut vre o reservă sau obiecțiune*, căci, prin faptul presenței sale, partea a aderat și a primit hotărîrea care a deferit jurământul părței adverse ; că dacă dar s'a prestat jurământul, partea nu poate fi admisă a produce alte probe spre a combate consecințele jurământului prestat, etc.“. Cpr. în acest din urmă sens. Demolombe, XXX, 714. Laurent, XX, 298. F.-Herman, III, art. 1366, No. 19. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 363. Vedi însă în sens contrar autoritățile citate în Pand. fr., v° *Délation de serment*, 605.

[4]) Pand. fr., v° *cit.* 583. Boitard, Colmet-Daage et Glasson, *Pr. civ.*, I, 254, p. 277 (ed. a 15-a).

Judecătorii luând în considerație vêrsta înaintată sau starea sănătății părței căreia jurământul este deferit, poate s'o autorise a'l presta la domiciliul ei, înaintea unui judecător delegat (art. 235, 243 Pr. civ.) [1]). Art. 235, 243 Pr. civ.

Jurământul deferit din oficiŭ uneia din părți nu poate fi referit celeilalte părți, căci judecătorul adresându-se la partea care'i inspiră mai multă încredere, nu se poate ca această parte să modifice, prin referirea jurământului, mijlocul de instrucțiune ales de judecător. De aceea art. 1221 dispune: Jurământul deferit din oficiŭ nu poate fi referit celeilalte părți.

Art. 1221.—Jurământul dat din oficiŭ uneia din părți, nu poate fi referit de această parte celeilalte. (Art. 1211 C. civ. Art. 1368 C. fr.).

Efectele deferirei, prestărei sau refusului jurământului supletoriu.

Din împrejurarea că jurământul supletoriu nu este decât o simplă măsură de instrucție, un mijloc de probă admis *ex officio judicis*, se trage conclusia în Francia că judecătorul nu este legat prin încheierea care admite jurământul, și că el poate să revie asupra ei, dacă înainte de prestarea lui, el 'și a format convingerea din alte probe administrate de părți [2]). *Judex ab interlocutorio discedere potest.* Revenirea asupra încheierei prin care se admite jurământul supletoriu. Dreptul francez.

Aceiaș soluție s'a admis une-ori și de Curtea noastră de casație sub vechiul Cod de procedură civilă [3]). Procedura veche.

---

[1]) Pand. fr., v° *cit.*, 589. Cas. fr. Sirey, 36. 1. 412.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 371. Baudry, II, 1328. Laurent, XX, 296. Marcadé, V, art. 1366—1368, No. 3. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 608, § 359 (ed. 1-a). Thiry, III, 188. Demolombe, XXX, 715 bis. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 362. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 19. Bonnier, 444. Pand. fr., v° *cit.*, 594. Duranton, XIII, 613. Cpr. L. 31, Dig., *De jurejurando*, 12, 2.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 7. Bulet. S-a II, 1876, p. 433. Bulet. S-a I, 1890, p. 994. Bulet. 1894, p. 150. *Dreptul* din 1894, No. 18. Cpr. și Bulet. S-a II, 1898, p. 949. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1886, No. 47. Vedi și Sand. Nanoveanu, *Pr. civ.*, p. 413, No. II (ed. a 2-a, 1879). Dim. Kebapci, *Pr. civ.*, V, 54, p. 81.—*Contrà.* Cas. rom. Secții-unite. Bulet. 1872, p. 70. Bulet. 1886, p. 399 și *Dreptul* din 1886, No. 47. (Este de observat că, în casul prevĕdut de această

Dreptul actual.

Ce trebue să decidem astădi, faţă cu noul text al art. 160 din procedura civilă, care este altfel redactat de cât textul vechiŭ [1]) ?

După proectul primitiv, astfel cum era redactat, judecătorii nu erau legaţi prin deferirea jurământului supletoriu, ci numai prin acea a jurământului decisoriu, ceea ce era logic, pentru că judecătorii recurgênd la jurământ în lipsă de alte probe, el devine inutil îndată ce ei pot să'şi formeze convingerea de aiurea. „Judecătorii nu sunt legaţi prin aceste încuviinţări pregătitoare sau urmările lor, ḑicea art. 160 din proiect, *afară de ceea ce se ḑice pentru jurământul dat de o parte alteia*". Acest text fiind însă modificat în Senat, pe cale de amendament [2]), chestiunea este mult mai delicată, pentru că din amendamentul D-lui P. Missir şi din modul cum el a fost susţinut, nu se vede care a putut fi intenţiunea legiuitorului. După text, aşa cum este redactat, s'ar părea că judecătorii trebue să fie legaţi atât prin admiterea jurământului decisoriu cât şi acelui supletoriu, pentru că ambele jurăminte, fără a hotărî în totul pricina, prepară deslegarea ei. Fiind însă că, în materie de jurământ supletoriu, se admite că judecătorii nu sunt legaţi prin prestarea lui şi că acel care l'a prestat poate să peardă procesul, dacă judecătorul se convinge că el a comis un sperjur, după cum acel care nu l'a prestat poate să'l câştige [3]), apoi ni se pare logic de a admite că jude-

din urmă decisie, jurământul fusese prestat). Bulet. S-a 1, 1889, p. 253. Trib. Fălciu. *Dreptul* din 1893, No. 5. Veḑi şi tr. nostru în limba franceză, p. 434, 435, text şi note.

Art. 160 Pr. civ.

[1]) Eată, în adevĕr, cum se exprimă art. 160 din procedura veche : „Judecătorii nu sunt legaţi prin aceste ordonanţe preparatoare, sau prin consecinţele lor, *afară de ceea ce se ḑice pentru jurământul judiciar deferit unei părţi*". In loc de această dispoziţie, textul noŭ prevede că : „Judecătorii nu sunt legaţi prin aceste încuviinţări pregătitoare sau urmările lor. *Judecătorii sunt însă legaţi de acele încuviinţări premergătoare care, fără a hotărî în totul pricina, prepară deslegarea ei*". Această ultimă parte a textului a fost eliminată în noul proiect, elaborat de Dl. C. Stoicescu.

[2]) Veḑi *Pr. civ.*, ed. oficială, p. 376.

[3]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 608, § 359 (ed. 1) ; III, § 889, p. 141 (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1367—1368, No. 23. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 362. Bonnier, 444. Marcadé, V, art. 1366 urm. No. 3, p. 241. T. Huc, VIII, 371, *in fine*. Baudry, II, 1328. Demolombe, XXX, 720. Laurent, XX, 293. Pand. fr., v° *cit.*, 612.

cătorul poate *a fortiori* să revie asupra încheierei sale, înainte de prestarea lui, dacă s'au adus nouă elemente în desbateri de natură a-i forma convingerea. Nu tot astfel este și pentru jurământul decisoriu, care fiind o specie de transacțiune, leagă atât pe partea care l'a deferit sau căreia el s'a referit (art. 1214), cât și pe judecătorii care l'au admis [1]).

In cât privește chestiunea de a se ști dacă judecătorii pot reveni asupra încheierilor prin care se admite proba testimonială, vedi *suprà*, p. 293 urm.

Din cele mai sus expuse resultă deci următoarele consecințe:

1° Partea contra căreia jurământul supletoriu a fost prestat, va putea, până la pronunțarea hotărîrei de către instanța care l'a deferit sau de instanța superioară, să dovedească falșitatea lui și să dobândească câștig de causă, cu toată prestarea lui [2]); Consecințele care resultă din împrejurarea că jurământul supletoriu nu leagă pe judecători.

2° Ea va putea să se constituească parte civilă și să conchidă la daune în acțiunea publică pentru sperjur, care ar fi pusă în mișcare de ministerul public, căci art. 1213, care admite soluția contrară, se aplică numai la jurământul decisoriu. (Vedi *suprà*, p. 412 urm.).

O dată însă ce hotărîrea dată asupra prestărei jurământului, a dobêndit puterea lucrului judecat, partea care a perdut procesul în temeiul jurământului prestat, nu mai poate să dovedească falșitatea lui, nici să conchidă la daune, fie pe calea principală, înaintea instanțelor civile, fie

---

[1]) S'a decis însă că jurământul decisoriu, de și acceptat de partea adversă, nu dă loc la un contract judiciar, pe cât timp acest jurământ n'a fost formulat de parte *și primit de judecată ca hotărîtor în causă*, și că reclamantul care a deferit jurământul nu e legat prin acceptarea lui de intimat, el putênd renunța la jurământ și recurge la alte mijloacede probă. C. București. *C. judiciar* din 1901, No. 48. Am vĕdut însă *suprà*, p. 420, nota 2, că această soluție este inadmisibilă.

[2]) Bonnier, 443. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 889, p. 141 (ed. a 2-a). Demante, V, 345 bis. Larombière, V, art. 1367, 1368, No. 22. T. Huc, VIII, 371. Laurent, XX, 297, 298. Demolombe, XXX, 713. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 363, text și n. 20. „Când una din prigonitoarele părți *cu hotărîrea judecății* va jura, și mai la urmă va găsi celalalt vrednică dovadă impotrivă, dice art. 53, partea VI, capit. 2 din Codul Caragea, cel ce a jurat strêmb se învinovățește a da îndoit". Codul Caragea.

constituindu-se parte civilă în acțiunea de sperjur exercitată de ministerul public înaintea instanțelor represive, pentru că hotărîrea este definitivă și se bucură de autoritarea lucrului judecat, fiind aparată de o presumție *juris et de jure*, care nu mai poate fi dărîmată prin nici o dovadă contrară [1]).

Unii ar voi, cu toate acestea, ca acțiunea în daune să poată fi primită, fie pe calea civilă, fie pe calea penală, pentru că nici o dispoziție nu împedică dovedirea falșității jurămêntului [2]). Această soluție este însă inadmisibilă, pentru că nu este vorba, în specie, de efectele jurămêntului, ci de efectele lucrului judecat, a cărui autoritate nu poate fi calcată sub nici un cuvênt.

Hotărîrea definitivă va putea însă fi atacată pe calea revisuirei (art. 290, § ultim) [3]).

Deferirea jurămêntului supletoriu nu leagă nici pe părți.

Dacă deferirea jurămêntului nu leagă pe judecători, *a fortiori*, ea nu leagă pe părți, căci atât partea căreia jurămêntul a fost deferit cât și cealaltă pot interjecta apel [4]), și am vĕdut că, chiar la caz când jurămêntul ar fi fost prestat în prima instanță, a doua instanță ar putea să nu ție nici o socoteală de această prestare, și să defere jurămêntul celeilalte părți [5]).

Partea căreia jurămêntul supletoriu a fost deferit și care s'a sevêrșit din viață, sau a devenit incapabilă înainte de a'l presta, nu se consideră nici că l'a prestat, nici că l'a refusat [6]).

Indivisibil. jurămênt. supletoriu.

Jurămêntul supletoriu, care ar avea de obiect mai multe fapte, este indivisibil ca și acel decisoriu [7]).

---

[1]) Garsonnet, *op. cit.*, III, p. 141, § 889, *in fine* (ed. a 2-a). Demolombe, XXX, 718. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 364. Laurent, XX, 298. Larombière, V, art. 1367—1368, No. 25. Pand. fr., *Délation de serment*, 608. T. Huc, VIII, 371. Baudry, II, 1328.

[2]) Marcadé, V, art. 1366 urm., No. 3, p. 241. Bonnier, 443. Demante, V, 345 bis.

[3]) Vedi *suprà*, p. 413.—In Francia, această chestiune este controversată. Vedi autorii citați *pro* și *contrà*, in Pand. fr., v° *cit.*, 610, 611.

[4]) Cpr. Demolombe, XXX, 713, 720. Pand. fr., v° cit., 595, 596

[5]) Vedi *suprà*, p. 434, text și nota 3.

[6]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 613 urm. Vedi și *suprà*, p. 405 urm. Cpr. și art. 243, § ultim din noul proiect de revisuire a procedurei civile.

[7]) Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 607, 608 (ed. 1-a) și III, § 889,

Jurământul estimatoriu (in litem sau en plaids).

Art. 1222. — Jurământul asupra valorei obiectului reclamat nu poate fi dat de judecător reclamantului de cât atunci când constatarea acelei valori va fi imposibilă de a se face cu alt mijloc; chiar în acest caz, judecătorul este dator a determina suma până la care reclamantul va fi crezut pe jurământul său. (Art. 1219 C. civ. Art. 237 urm. Pr. civ. Art. 1369 C. fr.).

De câte ori o parte cere în justiție un lucru care nu mai poate fi restituit în natură, și acțiunea sa este întemeiată, însă este cu neputință de a se determina valoarea acestui lucru prin vre-un mijloc de probă [1]), judecătorii pot [2]) să defere jurământ reclamantului asupra valorei acestui lucru, determinând suma până la care reclamantul va fi crezut în puterea jurământului său.

Dreptul roman.

La Romani, acest jurământ, numit *juramentum* sau *jusjurandum in litem*, sau Zenonian [3]), nu era admis de cât atunci când debitorul cauzase o daună prin dol sau o greșală gravă *(culpa lata)*. El era întrebuințat mai cu samă în acțiunile de bună credință, precum în materie de comodat, de deposit, de restituire de dotă, și în toate acțiunile arbitrare, în care era vorba de restituirea unui lucru [4]).

---

p. 140 (ed. a 2-a). Pand. fr., v° *cit.*, 619. Vedi și *suprà*, p. 336, text și nota 2 și p. 370, nota 4.

[1]) Starea de imposibilitate a reclamantului de a constata prin alte mijloace valoarea lucrului cerut, constitue o chestiune de fapt, lasată în totul la apreciarea suverană a judecătorilor fondului. Cas. rom. Bulet. S-a civ. 1869, p. 271. Pand. fr., v° *cit.*, 636. Laurent, XX, 301.—Hotărîrea trebue însă să motiveze această imposibilitate, fiind că ea este o condiție a deferirei jurământului. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 609, § 360 (ed. 1-a). Laurent, XX, 301. Pand. fr., v° *cit.*, 637. Cas. fr. Sirey, 33. 1. 113.

[2]) Acest jurământ nu este, în adevĕr, obligator pentru judecător, ci este lasat la facultatea lui, ca și jurământul supletoriu, de care se ocupă art. 1220 urm. Cpr. Larombière, V, art. 1369, No. 4. Demolombe, XXX, 726. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 609, § 360 (ed. 1-a) și III, § 890, p. 142 (ed. a 2-a). Pand. fr., v° *cit.*, 636. Vedi și *suprà*, p. 424, nota 1.

[3]) Vedi *suprà*, p. 423.

[4]) Vedi textele citate *suprà*, p. 424, nota 4. Cpr. Accarias, II, 977. Van Wetter, *Dr. rom.*, I, § 135, No. III. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 76, p. 35 urm.—Interpreții dreptului roman distingeau două jurăminte *in litem*, *juramentum affectionis* și *juramentum veritatis*. Jurământul *affectionis* era acela pe care

Dreptul actual.

Astăḑi, el poate să aibă loc chiar când debitorul ar fi comis numai o culpă ușoară *(culpa levis)*, și are loc mai cu samă în privința furturilor întâmplate într'o ospătărie, în privința depositelor necesare, făcute sub sila unei întâmplări, precum un foc, o ruină, o prădare, un naufragiu sau alte evenimente de forță majoră (art. 1198, 2°, 1620 urm.)[1]). Autorii observă însă că el poate avea loc de câte ori este vorba de o spoliațiune, de o reținere frauduloasă, sau de ori ce act de bună ori de rea credință, care obligă pe părți la o restituire[2]).

---

judecătorul îl deferea, nu pentru a prețelui valoarea reală a lucrului de care creditorul era lipsit prin dolul debitorului, ci prețul afecțiunei ce el avea pentru acest lucru *(pretium affectionis)*, preț care putea să întreacă cu mult valoarea lucrului. Acesta era jurământul despre care Ulpian ḑicea: *„Non ab judice doli æstimatio ex eo quod interest fit, sed ex eo quod in litem juratur“*. L. 64, Pr., Dig., *De judiciis*, 5, 1. Și aiurea, Ulpian, tot despre acest jurământ ḑicea: *„Res, ex contumacia, æstimatur ultra rei pretium“*. L. 1, Dig., *De in litem jurando*, 12, 3. Pothier (II, 929) ne arată că, încă din timpurile lui, *juramentum affectionis* nu'și mai avea ființă, ci numai *juramentum veritatis*. Cpr. Duranton, XIII, 627. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, p. 510, nota 2. Pand. fr., v°. *cit.*, 657. Demolombe, XXX, 727. Larombière, V, art. 1369, No. 8.

[1]) Cpr. Pothier, II, 930. Massé-Vergé, III, § 603, p. 533, nota 1. Duranton, XIII, 626. T. Huc, VIII, 372. Pand. fr., v° *cit.*, 638 urm. Laurent, XX, 299.

[2]) Cpr. Toullier D., V, partea II, 441. Demolombe, XXX, 724. Pand. fr., v° *cit.*, 638 urm. Larombière, V, art. 1369, No. 3.—Astfel, art. 1222 se aplică în privința obiectelor încredințate unui cărăuș și perdute (art. 1473 C. civ., 425 urm. C. com). Cpr. T. Huc, VIII, 372. Larombière, V, art. 1369, No. 3. Troplong, *Louage*, II, 922. Pand. fr., v° *cit.*, 640. Demolombe, *loco cit.*, și toți autorii.

Deosebire de la Codul francez.

Jurământul reclamantului poate, în Francia, determina, în asemenea caz, valoarea lucrului perdut, chiar dacă el ar fi conținut o sumă de bani sau alte obiecte de valoare. Troplong, *op. cit.*, 950 urm. La noi, soluția contrară pare să resulte din art. 431 C. com., după care cărăușul nu respunde de lucrurile prețioase, bani, titluri, etc. ce nu'i au fost declarate și, în caz de perdere sau stricăciune, nu este respunḑător de cât de valoarea arătată. In acest sens se pronunță unii autori chiar în Francia (argum. din art. 1785 C. civ. fr., al nostru 1476). Cpr. Toullier D., VI, partea I, 255, p. 213 urm.

Epitrop.

Jurământul estimatoriu mai poate încă fi deferit epitropi-

Codul actual neconsacrând acestui jurământ de cât un singur text (art. 1222), arată prin aceasta însuș că, afară de câte-va regule, care sunt speciale acestui jurământ, se vor aplica toate celelalte dispoșiții de la jurământul suppletoriu [1]).

Aplicarea regulelor privitoare la jurământul suppletoriu.

In principiu, jurământul estimatoriu nu poate fi deferit, ca ori ce jurământ în genere, de cât acelui care figurează personal și în numele sĕu în instanță, soluție care era admisă și la Romani [2]).

In principiu, acela căruia se deferă jurământul trebue să figureze personal în proces.

---

lor, cari ar fi neglijat de a face inventariul bunurilor averei minorilor ce ei administrează (art. 395). Toullier D. V, partea II, 442.

De asemenea, de câte ori este vorba de a se hotărî valoarea unui corp cert și determinat de care proprietarul a fost deposedat prin faptul altuia, nu se va aplica art. 1103, după care, debitorul unui lucru determinat numai prin specia sa, se poate libera dând un lucru de o valoare mijlocie (v. t. VI, p. 514), ci se va putea deferi jurământul estimatoriu persoanei deposedate, asupra valorei lucrului. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 644. C. Rennes, Sirey, VI, anii 1819—1821. 2. p. 385, colona 1.

Casul în care proprietarul a fost deposedat de lucrul seu prin faptul altuia.

Acest jurământ ar putea să fie deferit astădi reclamantului contra moștenitorilor spoliatorului, pentru că el nu mai are, în dreptul actual, un caracter penal ca la Romani. Larombière, V, art. 1369, No. 5. Toullier D. V, partea II, 445. Pand. fr., v° *cit.*, 653.

Nimic nu împedică de asemenea pe judecători de a deferi jurământul estimatoriu unei părți civile, înaintea tribunalelor represive, pentru a determina valoarea daunelor-interese ce trebue să se acorde acestei părți, dacă ei nu au alte mijloace pentru a determina valoarea acestor daune. De exemplu, dacă'mi s'a furat un ceasornic, existența acestui fapt fiind bine stabilită, și acest obiect ne mai existând pentru a-mi fi restituit în natură, judecătorii vor putea să-mi defere jurământul pentru a determina valoarea ce trebue să-mi restitue autorul furtului. Cpr. Larombière, V, art. 1369, No. 17. Pand. fr., v° *cit.*, 651. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1874, p. 111. Bulet. S-a II, 1876, consid. de la p. 160. In fine, mai sunt și alte casuri în care acest jurământ poate fi deferit reclamantului; este însă cu neputință de a le enumera pe toate. Vedi Pand. fr., v° *cit.*, 638 urm.

Determinarea daunelor interese înaintea trib. represive. Deferirea jurământului reclamantului.

[1]) Demolombe, XXX, 722. Pand. fr., *Délation de serment*, 626.

[2]) „*Vulgò præsumitur, alium in litem non debere jurare, quam dominum litis; denique Papinianus ait, alium non posse jurare, quam eum, qui litem suo nomine contestatus est*". L. 7, Dig., *De in litem jurando*, 12, 3.

Tutor, curator.

Cu toate acestea, tutorii și curatorii puteau să presteze jurământul *in litem* pentru pupilii lor [1]).

Aceiaș soluție trebue să fie admisă și în dreptul modern, și tutorii și curatorii vor afirma că cunosc valoarea lucrului care urmează a fi restituită incapabilului [2]).

Moștenitorii aceluia care a suferit paguba.

Jurământul estimatoriu poate fi deferit nu numai aceluia care a suferit personal paguba, dar încă și moștenitorului său, major sau minor [3]). „*Adolescens vero, si vellit jurare, potest*“ [4]).

Moștenitorul căruia se deferă jurământul trebue să cunoască valoarea lucrului, ear dacă el este minor, rațiunea sa trebue să fie destul de desvoltată pentru a inspira încredere justiției [5]).

Deosb. între jurământul supletoriu și acel estimatoriu.

Jurământul estimatoriu are acest caracter particular, care'l deosebește de jurământul supletoriu prevĕdut de art. 1220 urm., că el nu poate fi deferit nici o dată pârîtului, ci numai reclamantului (art. 1222) sau moștenitorilor săi, pentru că numai ei pot să cunoască valoarea lucrului reclamat [6]); de unde resultă că acest din urmă nu'l poate referi pârîtului [7]). Trebue să adăogăm însă că, de câte ori pretențiunea este propusă pe cale de excepție, acel care era pârît din capul locului devine asupra acestui punct reclamant, conform regulei cunoscute: *Reus in excipiendo fit actor*. (Vedi *suprà*, p. 110).

Dreptul roman.

La Romani, judecătorul lăsa adese-ori reclamantului libertatea complectă asupra sumei până la care el urma a

---

[1]) „*Si tamen tantam affectionem pupillo suo, vel adolescenti tutores vel curatores jusjurandum præstare volunt, auctoritas juris non refragabitur*“. L. 4, Pr., Dig., *loco cit.*

[2]) Cpr. Larombière, V, art. 1369, No. 6.

[3]) Larombière, *loco cit.*, No. 7. Toullier D. V, partea II. 446. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 609, § 360 (ed. 1-a) și III, § 890, p. 142 (ed. a 2-a).

[4]) L. 4, Pr., Dig., *loco cit.*

[5]) Larombière, *loco cit.*

[6]) Cpr. Laurent, XX, 303.

[7]) Larombière, *loco cit.*, No. 11. Garsonnet, *op.* și *loco cit.* Aubry et Rau, VIII, § 768, p. 365. Thiry, III, 189. Bonnier, 438, *in fine*. Massé-Vergé, III, § 134, *in fine*, p. 534. Tocilescu, *op. cit.*, II, 222, p. 510. Pand. fr., v°. *cit.*, 669. Laurent, XX, 304.

fi crezut [1]), cu toate că el putea să fixeze această sumă [2]).

Astăzi, judecătorul este dator a determina suma până la care reclamantul urmează a fi crezut sub jurământul său (art. 1222, parte finală), ceea ce era admis și in vechia jurisprudență franceză [3]), pentru că omul fiind în tot-deauna dispus a da o valoare mai mare lucrurilor ce 'i aparțin, reclamantul ar fi fost de bună samă în tot-deauna gata a face o prețeluire exagerată. Dreptul actual. Determinarea sumei.

Pentru acest motiv Codul actual nu mai admite jurământul *in litem sine taxatione.*

Judecătorii vor fixa deci în tot-deauna suma aproximativă a valorei lucrului, pe care reclamantul nu va putea s'o întreacă în afirmațiunea sa [4]), ținênd socoteală de buna sau reaua credință a pârîtului (art. 1085, 1086), și în ori-ce caz, de dauna reală ce nerestituirea lucrului în natură aduce reclamantului (arg. din art. 994, 995) [5]). In nici un caz însă nu se va ține în samă prețul de afecțiune ce câte o dată reclamantul are pentru obiectul cerut, căci am vezut că jurământul *affectionis* de la Romani nu mai are loc în legea actuală, care n'a admis de cât jurământul *veritatis* [6]).

Judecătorul, care deferă jurământul estimatoriu, n'are însă nevoe de a fixa în termeni expreși suma până la

---

[1]) „*Jurare autem in infinitum licet*". L. 4, § 2, *ab initio*, Dig., *De in litem jurando*, 12, 3.

[2]) „*Sed judex potest præfinere certam summam, usque ad quam juretur*". L. 5, § 1, Dig., *loco cit.*

[3]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 931.

[4]) Este deci casabilă decisiunea care deferă jurământul reclamantului, fără a fixa suma până la care el urmează a fi crezut. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 705. *Dreptul* din 1881, No. 78. S'a decis însă că, de și instanța de fond n'a fixat suma până la care reclamantul urmează a fi crezut, totuși se presupune că judecătorii au recunoscut implicit că el are să fie crezut până la suma fixată de dênsul prin petiția introductivă de instanță (Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 733), însă această decisie a Curței supreme violează art. 1222, admițênd jurământul *in litem sine taxatione*, ceea ce nu era admis de cât la Romani.

[5]) Demolombe, XXX, 727. Pand. fr., v° *cit.*, 658. Aubry et Rau, VIII, § 768, p. 265. Larombière, V, art. 1369, No. 8. Duranton, XIII, 627, 628.

[6]) Vezi *suprà*, p. 439, nota 4.

care reclamantul va trebui să jure, fixarea acestei sume putând să resulte implicit din termenii deferirei jurământului. Astfel, scopul legei este îndeplinit când hotărîrea, care deferă reclamantului jurământul *in litem* asupra faptului sustracțiunei unor titluri la purtător, enumeră și specifică rând pe rând titlurile asupra cărora jurământul urmează a fi prestat [1]).

Revenirea asupra jurământului estimatoriu.

Jurământul *in litem* nefiind de cât o măsură de instrucție, judecătorii pot reveni asupra jurnalului prin care au deferit jurământul, dacă, în urma admiteri lui, s'au descoperit acte nouă care fac ca jurământul să fie inutil [2]).

Judecătorul nu este de asemenea legat prin fixarea sumei făcută conform art. 1222, el putând, în urma descoperirei unor nouă informații, să mărească sau să micșoreze cifra primei sale taxațiuni [3]).

In urma prestărei jurământului, judecătorul poate de asemenea, dacă a dobândit nouă elemente de convingere asupra valorei lucrului, să nu ție nici o socoteală de acest jurământ și să se refere la aceste nouă elemente de apreciare [4]), soluție care era admisă și la Romani [5]), și care este admisibilă și astădi.

In fine, judecătorii instanței superioare pot face abstracție de jurământul prestat de reclamant în prima instanță, să'i defere un nou jurământ, luând de basă o altă pretențiune, să micșoreze condemnarea primilor judecători, etc. [6]).

---

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 54. 1. 248. Pand. fr., v° *cit.*, 663.

[2]) Laurent, XX, 304. Aubry et Rau, VIII, § 768, p. 365. Larombière, V, art. 1369, No. 11. Bonnier, 438. Massé-Vergé, III, § 603, p. 534, nota 4. Marcadé, V, art. 1369, No. 1. Tocilescu, *op. cit.*, 222, p. 510, și toți autorii.

[3]) Pand. fr., v° *cit.*, 665 și autorii citați în nota precedentă.

[4]) Pothier, II, 931. Bonnier, 438. Pand. fr., 666, 667. Demolombe, XXX, 792. Thiry, III, 189. T. Huc, VIII, 372. — *Contrà.* Taulier, *Th. raisonnée du C. civ.*, IV, p. 573. Garsonnet, *Pr. civ.* II, p. 609 și III, § 890, p. 142 (ed. a 2-a.).

[5]) „*Etsi juratum fuerit, licet judici vel absolvere, vel minoris condemnare*". L. 5, § 2, Dig., *De in litem jurando*, 12, 3. Vedi și L. 4, § 3, Dig., *loco cit.* Cpr. Accarias, *Dr. rom.*, II, p. 1256, nota 1 (ed. a 4-a, 1891).

[6]) Cpr. Laurent, XX, 304. Demolombe, XXX, 729. Aubry et Rau, VIII, § 768, *in fine*, p. 366. Larombière, V, art. 1369, No. 11, *in fine*. Pand. fr., v° *cit.*, 668. T. Huc, VIII, 372, și toți autorii.

Deosebire între jurământul estimatoriu (art. 1222) și acel supletoriu propriu dis (art. 1220 urm.).

Jurământul estimatoriu are acelaș caracter ca și jurământul supletoriu; el este, după cum am vĕdut, un mijloc de instrucție, care servește a pregăti hotărîrea definitivă. El are deci aceiaș autoritate și atrage aceleași consecințe. Cu toate acestea, el se deosebește de jurământul supletoriu în trei puncte:

1° Jurământul supletoriu se deferă asupra însuș faptului cererei sau excepției, adecă asupra fondului procesului; pe când deferirea jurământului estimatoriu nu are de obiect de cât valoarea lucrului contestat;

2° Jurământul supletoriu nu se poate deferi în mod valid de cât atunci când cererea sau excepția nu este nici pe deplin justificată, nici în totul lipsită de probe (art. 1220); pe când deferirea jurământului estimatoriu presupune din contra că cererea este pe deplin probată, însă judecătorul nu are elemente necesare pentru a decide asupra valorei lucrului cerut (art. 1222);

3° In fine, jurământul supletoriu propriu dis poate fi deferit atât reclamantului cât și pârîtului, după alegerea și apreciarea judecătorului (art. 1221); pe când jurământul estimatoriu sau *in litem* nu poate fi deferit de cât reclamantului (art. 1222)[1]).

Deosebire între jurământul decisoriu și acel supletoriu.

Jurământul decisoriu se deosebește în mai multe puncte de acel supletoriu:

1° Jurământul *decisoriu* nu poate fi retractat îndată ce partea căreia el a fost deferit a declarat că este gata a jura (art. 1214), pentru că, în asemenea caz, existând o specie de transacție, această transacție, ca și ori ce convenție în genere, este irevocabilă; pe când jurământul *supletoriu* nu leagă din contra pe judecătorul care l'a deferit; el poate deci fi retractat cât timp n'a fost încă prestat (vedi *suprà*, p. 436 urm.);

2° Acel care a deferit un jurământ *decisoriu* nu este primit a dovedi falșitatea lui (art. 1213), căci el s'a obli-

[1]) Cpr. Baudry, II, 1329.

gat a considera procesul ca perdut, dacă adversarul său va jura (art. 1215); pe când adversarul acelui care a prestat jurământul supletoriu poate, din contra, dovedi falşitatea lui, pentru că nici o transacţie nu există în specie (vedi *suprà*, p. 437);

3⁰ Jurământul *decisoriu* poate fi referit celeilalte părţi (art. 1212); pe când acel *supletoriu* nu poate fi referit. Partea căreia el a fost deferit n'are de cât alternativa sau de a jura, sau de a perde procesul (art. 1221) (vedi *supra*, p. 435);

4⁰ Jurământul *decisoriu* poate fi deferit în ori ce soiŭ de contestaţie bănească, fie că ar exista sau n'ar exista un început de probă scrisă (vedi *suprà*, p. 364); pe când jurământul *supletoriu* nu poate fi deferit de cât atunci când cererea sau excepţia este întărită prin un început de probă scrisă, cel puţin în casurile în care proba testimonială nu este admisibilă (art. 1220) (vedi *suprà*, p. 427 urm.)[1].

---

[1]) Cpr. asupra tuturor acestor deosebiri, Mourlon, II, 1659. D. Kebapci, *Pr. civ.*, V, p. 233 urm. Vedi şi *suprà*, p. 431, nota 3.

APENDICE

Despre autoritatea lucrului judecat [1]).

Noțiuni generale.—Definiție.

Autoritatea lucrului judecat interesează în gradul cel mai înalt ordinea publică. Ea are de scop, pe de o parte, după cum foarte bine dice o carte de judecată a judecăt. ocol. III din București [2]), înlăturarea contradicțiilor judecătorești, care ar slăbi respectul datorit justiției și ar micșora încrederea și demnitatea de care trebue să se bucure

---

[1]) Pe lângă autorii obicinuit citați, se poate consulta cu folos asupra acestei materii, Pothier, *Oblig.*, II, 850 urm.; Pand. fr., t. XVIII, v° *Chose jugée*; Allard, *Étude sur la chose jugée* (1875); Griolet, *De l'autorité de la chose jugée* (1868), studiu extras din *Revue pratique de droit français*, t. 23 și 24 (1867); Lacoste, *De la chose jugée* (1894), studiu extras din Répert. Sirey; Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 465 urm., p. 235 urm. (ed. 1-a); Poisson, *Recherches sur la probabilité des jugements*; Lacombe, *De l'autorité de la chose jugée* (1885); Laurens, *De l'autorité de la chose jugée* (1885); Bonnier, *Tr. des preuves* (ed. din 1888), 860 urm., p. 691 urm. Ricci, *Delle prove*, 343 urm., p. 639 urm.; P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata* (1900); Rolland de Villargues, Répert. *de notariat*, v° *Chose jugée*; Bertheau, *Dictionn. raisonné de la pratique des affaires*, v° *Chose jugée*, etc. Bibliografie.

In cât privește dreptul roman, vedi Maynz, *Dr. romain*, I, § 69, p. 577 urm. (ed. a 5-a, 1891); Van Wetter, *Cours élément. de dr. romain*, I, § 139, p. 217 urm. Accarias, *Pr. de droit romain*, II, No. 913 urm. p. 1113 urm. (ed. a 4-a, 1891); Keller, *Über Litiscontestation und Urtheil nach classischem römischem Recht* (1827), § 24 urm. Endemann, *Das Prinzip der Rechtskraft* (1860); Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VI, § 280 urm.; Buchka, *Die Lehre vom Einfluss des Processes auf das materielle Rechtsverhältniss* (1846-47); Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, §, 127; Derenburg, *Pandekten*, § 154, 161 urm. (ed. a 5 a); Cagliolo, *Trattato teoretico e practico della eccezione di cosa giudicata secondo il diritto romano e il codice civile italiano* (1883); Regelsberger, *Pandekten*, I, § 196 urm., etc. Dreptul roman.

[2]) Vedi *Dreptul* din 1897, No. 37.

în Stat puterea judecătorească [1]; ear pe de alta, necesitatea de a pune un capăt contestațiilor dintre împricinați, care, prin posibilitatea de a reveni mereu înaintea justiției, după cum era la noi altă dată, ar arunca cea mai mare incertitudine în transacțiile omenești [2]. De aceea în toate legiuirile găsim înscris acest principiu, vechiŭ cât lumea: *Res judicata pro veritate accipitur* (L. 207, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17) [3], și de aceea presumția de adevĕr, care resultă din hotărîrile judecătorești, nu poate nici într'un caz fi combătută prin proba contrară, nici chiar prin mărturisire sau jurămênt (art. 1201, 1202) [4]. O hotărîre judecătorească, ori cât de greșită ar fi [5], se consideră ca expresiunea adevĕrului (*pro veritate habetur*), pentru că numai grație acestui principiu poate să domnească ordinea și pacea între cetățeni [6]. Legiuitorul a preferat, cu drept cuvênt, să consacre o justiție legală de cât să ție în veci și în infinit drepturile cetățenilor în suspensie. „Judecățile ce au luat sfĕrșit după pravilă și cu desfaceri și isbrăniri, dice Andronaki Donici, *nici cu porunca stăpânirei nu se pot strica*; ear hotărîrile ce se vor face cu strîmba tălcuire a pravilelor, nu au nici o tărie". (Capit. 42, *Despre hotărîrea judecății*, § 2) [7].

[1]) „Autoritatea lucrului judecat, dice Larombière (V, art. 1351, No. 1), este autoritatea însăș a justiției, și respectul ce'i se datorește este respectul ce fie care trebue să aibă pentru actele de suveranitate și pentru legile țărei sale". Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 2, și autorii citați acolo.

[2]) O causă, odată sfîrșită, nu trebue să mai fie reîncepută, dice o lege din Codul lui Iustinian (*De re judicata*, 7, 52): „*Nec enim instaurari finita rerum judicatarum patitur auctoritas*".

[3]) Această axiomă este inscrisă în art. 1414 din Proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade.

[4]) Vedi Glasson, *Précis th. et pratique de procéd. civile* (Paris Pichon, 1902), 1, p. 524. Vedi și *suprà*, p. 311 și 317.

[5]) Cpr. L. 65, § 2, Dig., *Ad S. C. Trebellianum*, 36, 1.

[6]) Prelungirea litigiului și a incertitudinilor sale, dice cu drept cuvênt Paulus (L. 6, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2), ar aduce, fără nici un folos real, încurcături nesfĕrșite, mai cu samă dacă diferitele judecăți, pronunțate asupra aceleiaș chestiuni, ar fi contrare: „*ne aliter modus litium multiplicatus summam, atque inexplicabilem faciat difficultatem, maxime si diversa pronuntiarentur*".

Hrisoave vechi cari statornicesc lucrul judecat.

[7]) Sunt și documente vechi care ar părea să statornicească puterea lucrului judecat. Eată cum se exprimă un hrisov a lui *Ion Aron Voevod*, din 1592: „Io Aron Vodă, cu

Cu toate acestea, principiul salutar și necesar al au-

---

mila lui Dumnezeu, Domn țărei Moldovei; iată că a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boerilor noștri ai Moldovei, Doamna *Anghelina*, fata lui *Șeptilici*, și nepoții ei Ionașcu și Gligorie și Gheorghe, fiii lui pan Ghianghia, fost hatman, și s'a judecat cu Doamna lui *Dumitru Movilită*, pentru un sat, *Săveanii*, pe apa Bașăului, și au pus înaintea noastră fiii lui Ghianghia hârtiile ce le au avut de la bătrînul Ștefan Vodă și de la bătrînul Petru Vodă, și întărire și de la alți înaintași Domni, ear dênsa a pus uricul de danie de la Iliaș Vodă. Deci, noi am judecat și cu aceste hârtii, și încă am trimes și după bărbați buni și bătrâni și după megieși de prin prejur, după cum dênșii au aflat cu sufletele lor că este dreaptă ocină și moșie a fetei lui Șeptilici și a fiilor lui Ghianghia, și pe care moșii și părinții lor i-au miluit cu acest sat. Drept aceea, noi și cu boerii noștri și cu sfatul nostru, am aflat că este dreaptă ocină și moșie a fetei lui Șeptelici și a fiilor lui Ghianghia și s'au îndreptat și au pus lorișĭ *ferîe* 24 zloți dinaintea noastră; iar Doamna lui Dumitru Movilită a rămas din toată legea noastră: iar un uric ce l'a făcut în dilele lui Petru Vodă, cum că s'ar fi judecat cu ei, boerii de la Curtea Domniei mele au mărturisit că nu s'a judecat atunci; *drept aceea, acele hârtii ale ei să nu aibă a se crede, și mai mult să nu aibă a se judeca, nici să se încerce vre o dată în veci înaintea acestei cărți a noastre.*—Domnul a dis.—Scris în Iași, la anul 7100 (1592), februarie 24. (Semnat): Ion Aron Voevod". Vedi *Uricarul*, t. XVIII, p. 222, 223.

Un alt document, scris în limba slavonă, a lui Ion Voevod, din 1635, se exprimă în modul următor: „Eată a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri, boerii domnești, cinstitul și respectatul Savin Prăjescul, vel vornic de țara de jos, și Dumitrașco Șoldan, vel vornic de țara de sus, și Lupul Prăjescul, clucer, și Patrașco Ciogolea, parcalab Hotinului, și Ionașco Prăjescul, postelnic, toți rude de a lui Balica Ghetman, și s'au pârît de față înaintea Domniei mele cu slugile noastre Patrașco Albotă, și cu Prodan, ginerele lui Petrea Albotă, și cu Gheorghiu, fiul lui Petrea Albotă, pentru jumătate dintr'un colț din satul Șipoteni, ce se numesc acum Vlădenii, ce's pe Jijia, în ținutul Dorohoiului, care parte a fost schimbat-o Balica Ghetman cu Albotești în dilele lui Constantin Voevod, și i-a fost dat-o jumătate din satul Rugășești, ce's la ținutul Sucevei; iar după aceea au luat singur Alboteștilor a lor ocine înapoi; iar ai noștri cinstiți și adevărați boeri, cari's scrișĭ mai sus, astfel au arătat înaintea noastră, că a mai dat Balica Ghetman și bani gata pentru acea ocină în mânele Alboteștilor; ear ei așa au arătat înaintea noastră, că n'au luat nimic.

torităţei lucrului judecat, despre care Cicerone a ḑis: „*Sta-*

Deci, Domnia mea nu i am creḑut pe dênşiĭ, ci le am dat lor lege să jure, cu 12 oameni *jurători*, în sfênta biserică, pe sfênta Evangelie şi pe cinstita Cruce, cum n'au luat acei bani; iar când le-a fost lor ḑi, ei au venit înaintea noastră cu toţi jurătoriĭ lor, şi au jurat pe sf. Evangelie şi pe cinstita Cruce, cum n'au luat bani, ci tocmai schimb pentru schimb, şi s'au îndreptat, şi au pus loruşi *ferie* 12 zloţi în vistierul domnesc. Drept aceea, de acum înainte, să fie slugilor noastre mai sus scrise Alboteştilor, dreaptă ocină acea jumătate dintr'un colţ din satul Vlădeni, ce'i pe Jijia, şi întărire cu toate veniturile. *Iar boeriĭ Domniei mele şi toate rudele lui Balica Ghetman să nu aibă nici o treabă, şi să nu mai aibă a se pârî pentru această pricină nici o dată, în veciĭ vecilor, şi nimene să nu să amestece peste cartea noastră.* —In Iaşi, la anul 7143 (1635), april 14. Insuş Domnul au poruncit.— Patraşcu, vel Logofăt, au învăţat".— Veḑi *Uricarul*, t. 25, p. 296, 297, 305 urm., etc. Veḑi şi alte documente de aceiaş natură în t. 25 al *Uricarului*, p. 15; în t. 24, p. 152; în t. 23, p. 109 şi 163; în t. 22, p. 65; în t. 20, p. 73; în t. 10, p. 94; în *Cronica Huşilor* de Melchisedec, p. 25; în *Operele lui Miron Costin* (ed. Urechia), I, p. 95, 113; în *Archiva istorică* (Hâjdău), III, anul 1867, p. 148, 149, 198, etc. „Şi la aceasta am pus legătură vecinică 60 de ruble de argint, ḑice un hrisov a lui Ştefan cel mare (*Archiva, loco cit.*, p. 148), ca vrênd când-va cineva din neamul lui Dima Negrea a se scula cu acel ispisoc asupra neamului lui Ion Munteanu, ori în care ḑile şi vreme, să aibă a respunde acei bani de legătură".—Un hrisov şi mai vechiŭ a lui Petru Vodă, din 1447, septembre 22, voind a asigura fraţilor Mihail logofăt şi Duma proprietatea unei moşiĭ contra pretenţiilor lui Stan Poeană, se exprimă în termeniĭ următori: „... Dacă se va scula el, sau fraţiĭ sei, sau copiiĭ sei, sau ori-cine din neamul seu asupra boerului Mihail logofăt, sau asupra fraţilor lui, sau asupra ori şi cui din neamul lui, pentru acel sat, fie prin judecată, fie prin ceartă, apoi să plătească acea legătură de mai sus, 60 ruble de argint topit". (*Archiva, loco cit.*, p. 149).—In fine, vom mai reproduce, tot după *Archiva istorică* (p. 198), un hrisov a lui Iancu Sasul din 1580, iscălit *cu litere latine* de logofătul Stroici: „... Aşa dar, Gavril, fiul lui Avram, remase afară din lege, ear Griga şi Alexa, fiiĭ lui Mihailaş, s'au justificat şi au pus *ferie* 12 galbeni în visteria noastră; şi de aceea de acum înainte, să nu mai aibă a trage la judecată pentru această treabă Gavril pe Griga şi pe Alexa, şi să nu mai aibă pretenţiuni nici o dată dinaintea acestei scrisori a noastre.— Scris în Hârlău, în anul 7089, sept. 21.—Domnul a spus.— Stroici, mare logofăt, a făcut şi a iscălit (cu mâna marelui

tus reipublicæ rebus judicatis maxime continetur“ [1]), nu exista la noi altă dată ; căci, după cum foarte bine observă C. Negruzzi, în precuvêntarea Codului lui Andronaki Donici (ed. din 1858), este de luat seama că pricinele semănau cu pânza Penelopei; ele nu se mai curmau, ci se încurcau, mergeau și se înoiau din Domn în Domn, și pre Domni îi schimba des mazilia sau ștreangul!

La 1832, vine însă Regulamentul organic, care, sub sabia străinului, introduce și la noi principiul autorității lucrului judecat. Eată cum se exprimă art. 364 din acest Regul. organic al Moldovei. Art. 364.

---

logofăt) *Stroicz.*— A i se face lui actul pe pergament.— Cu mâna gramaticului : Udrea“.

Am putea înmulți exemplele, însă credem că am spus de ajuns pentru a dovedi că, până la secolul al XVIII-le, partea care câștigase procesul trebuea să depue la visterie o anumită taxă, *ferîea* sau *herîea* (legătură vecinică), dacă voea ca procesul să fie curmat și partea perdętoare să nu'l mai poată reînoi. *Ferîia* era de 12 sau 24 zloți (galbeni), une-ori și mai mare. Alte documente vorbesc de taleri, ruble, etc., fiind că pe atunci nu exista monetă națională. Se crede că această garanție avea putere numai cât stătea pe tron Domnul care o primise, și că la schimbarea lui, procesul se putea reîncepe din nou, perdêndu-se însă suma depusă la visterie.—Acest drept, pe care îl avea Domnul de a judeca n'a fost abrogat de cât prin Regulamentul organic, reservându-i-se numai dreptul de întărire și privighere, care și acesta, în cele din urmă, s'a abrogat prin art. 14 al Convenției din Paris : „Hospodarul, dice acest text, guvernează cu concursul Ministrilor numiți de dênsul, întăreste și promulgă legile ; poate refusa sancțiunea sa. El are dreptul de grație și acela de a micșora pedepsele în materie criminală, *fără a putea interveni altfel în administrațiunea justiției*“.—In cât privește dreptul Domnului de a judeca, Codul Caragea prevede că hotărîrea unui Domn are apelație la alt Domn ; hotărîrea unui Domn, stricată de alt Domn, are apelație la al treilea Domn ; hotărîrea domnească, întărită de doi Domni, să nu aibă apelație ca și judecata cercetată de trei Domni (art. 7—10, partea IV, capit. 4, *pentru apelație*).

Art. 14 Conv. din Paris.

Codul Caragea.

[1]) Cicero, *Pro Sylla*, capit. 22. — Un filosof al decadenței romane, Cassiodorus, după alții Cassiodorius, a dis de asemenea : „*Quæ enim dabitur discordantibus pax, si nec legitimis sententiis acquiescant? Unus inter procellas humanas portus instructus est, quem si homines fervida voluntate prætereunt, in undosis jurgiis semper errabunt*“. (*Var. epist.*, Scrisori variate, 5).

Regulament, prima Constituţie a Românilor: „Spre contenirea însămnatelor nepriinţi a înoirei judecăţilor şi a necuviinţelor care urmează prin nestatornicia celor judecate şi a proprietăţei, precum şi împrospătarea de necurmate pricini, care învecinicind prigonirile, au înrîurire şi asupra caracterului, se legiueşte: că ori ce pricină hotărîtă de Divanul domnesc, este în veci curmată, şi nu se va putea înoi la nici o întâmplare, nici în vremea Domnului aceluia, nici de cătră urmaşii lui".

Separarea puterilor în Stat. Art. 279 Regul. organic al Moldovei.

Tot acest Regulament, prin art. 279 [1]), introduce marele principiu democratic al separaţiunei puterilor în Stat, fără de care libertatea cetăţenilor n'ar fi de cât un cuvênt, şi fără de care nu poate să existe o adevărată organisare politică [2]).

Mijlocul tras din violarea acestui mare principiu poate fi propus în ori ce stare a procesului, şi pentru prima oară chiar înaintea Curţei de casaţie, dacă n'a intervenit asupra competinţei o decisie definitivă avênd puterea lucrului judecat [3]).

Sensul cuvintelor lucru judecat.

Acestea odată expuse, să ne întrebăm acum ce se înţelege prin *lucru judecat (res judicata)*. Marcadé [4]) observă cu drept

---

[1]) Vedi şi art. 213, 324, 325 şi 331 din Regul. org. al Ţărei româneşti.

[2]) Vedi t. I, partea 1 a Comentariilor noastre, p. 15. Vedi asupra necesităţei separaţiei puterilor în Stat, Montesquieu *De l'esprit des lois*, L, XI, capit. 6. „Tout serait perdu, dice acest autor, si le même homme ou le même corps exerçait ces trois pouvoirs: celui de faire les lois, celui d'éxécuter les résolutions publiques, et celui de juger les crimes ou les différends des particuliers". Cpr. E. Vacherot, *La Démocratie*, p. 327 urm. (ed. belg. din 1860). „La confusion des pouvoirs, dice acest din urmă autor (p. 332), care a fost condemnat la închisoare de justiţia putredă a Imperiului, pentru pretinse idei revoluţionare, la confusion des pouvoirs est l'enfance de l'art en politique; elle date de ces temps primitifs des sociétés où toutes choses sont confondues dans un véritable chaos. Aussitôt qu'un peu de lumière s'y fait, et que l'intelligence des conditions de la vie sociale vient à s'éveiller, la distinction des pouvoirs commence à poindre. Le roi juge, comme le roi prêtre, comme le roi soldat, fait place à des pouvoirs déjà distincts, sinon indépendants. C'est le premier principe d'une véritable organisation politique, etc." Vedi şi D. Comşa, *C. judiciar* din 1900, No. 30.

[3]) Cas. fr. Sirey, 90. 1. 502. D. P. 89. 1. 276.

[4]) Marcadé, V, art. 1351, No. 1, p. 160.

cuvênt că expresiunea *lucru judecat* este susceptibilă de mai multe înțelesuri. In adevĕr, prin *lucru judecat* se înțelege într'un sens riguros: 1° decisiile nesupuse nici unei căi de reformare, fie ordinare, fie extraordinare; 2° acele supuse unei căi extraordinare (recurs, revisuire) [1]), nu însă și unei căi ordinare (opoziție, apel); și în fine, 3° acele supuse unei căi ordinare. „*Et post rem judicatam transactio valet, si vel apellatio intercesserit, vel appellare potueris*", ḑice Ulpian (L. 7, Dig., *De transactionibus*, 2, 15).

Lucrul judecat există deci îndată ce o hotărîre a fost pronunțată, chiar dacă în urmă se va cere reformarea ei, fie prin mijloacele ordinare, fie prin acele extraordinare [2]); căci, din două lucruri unul: sau hotărîrea este reformată ori desființată, și atunci ea n'a avut nici o dată ființă; sau ea este menținută, și atunci adevĕrul ce ea exprimă își are ființă încă din momentul pronunțărei ei.

Vom vedea însă că, după sensul obicinuit al procedurei, pentru ca o hotărîre să aibă autoritatea și puterea lucrului judecat, ea trebue să fie *definitivă*, adecă să nu mai poată fi reformată prin nici o cale. „*Res judicata dicitur, quæ finem controversiarum pronunciatione judicis accipit*" [3]). Hotărîre definitivă.

Lucrul judecat își trage autoritatea sa din contractul judecătoresc prin care părțile supun litigiul lor decisiunei judecătorului: *Judicio quasi contrahimus* [4]). Quasi-contract judecătoresc.

---

[1]) Cpr. art. 377 Pr. civ., care, în noul proiect, a devenit art. 388.

[2]) Cpr. Cas. fr. și C. Riom. D. P. 90. 1. 301. D. P. 92. 2. 241.

[3]) L. 1, Dig., *De re judicata*, 42, 1. Cpr. Pothier, II, 850. Bonnier, 861. Vedi *infrà*, p. 488 urm.

[4]) Cpr. L. 3, § 11, Dig., *De peculio*, 15, 1. Vedi Pand. fr., *Chose jugée*, 12. Demolombe, XXX, 282. P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 89. Vedi și t. VI a Comentariilor noastre, p. 215, text și nota 2.

Din acest contract judecătoresc, făcut în deplină libertate între părți, resultă că Românul care a renunțat fie în mod expres, fie tacitamente, la beneficiul art. 13 C. civ. de a trage pe străinul cu care a contractat, înaintea tribunalelor române, și care l'a tras înaintea tribunalelor străine, ceea ce el este liber de a face (cpr. Demolombe, I, 251; Massé, *Dr. comm.*, I, 691; Weiss, *Tr. élément. de dr. internat.*, p. 750; Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, I, 65 urm., pag. 375 urm., ed. a 2-a, 1902; Trochon, Art. 13 C. civ.

Persoanele cari pot opune lucrul judecat.

Autoritatea care resultă din lucrul judecat poate fi opusă atât de reclamant cât și de pârît în ori ce stare a procesului, înaintea judecătorilor fondului, nu însă pentru prima oară înaintea Curței de casație [1]).

Ordine publică.

Ea poate fi propusă în ori ce materie, chiar privitoare la ordinea publică, pentru că ordinea publică este tocmai interesată la stabilitatea judecăților [2]). Remâne însă

Les étrangers devant la justice, p. 149 urm. Aubry et Rau, VIII, § 748 bis, pag. 142; Dalloz, *Nouv. Code civ. annoté* (1900), I, art. 14, No. 268 urm.; Despagnet, *Pr. de dr. international*, 178; F. Herman, I, art. 14, No. 110 urm. și *Supplém.*, I, art. 141, No. 85 urm. Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, I, 181; T. Huc, I, 280; Cas. fr. și C. Limoges, D. P. 86. 1. 103; Sirey, 82. 1. 341; Sirey, 87. 2. 81; D. P. 97. 1. 12 și 380; *J. Clunet*, anul 1896, p. 840 și anul 1897, p. 1014; Sirey, 1900. 1. 356), nu mai poate, atunci când ar fi perdut procesul, să'l cheme din nou pentru acelaș lucru înaintea tribunalelor române. Vedi Demolombe, *loco cit.*, Pand. fr., *Chose jugée*, 46 urm. Massé, *Dr. comm.*, I, 692 urm. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de Code Napoléon*, I, 174. Aubry et Rau, VIII, § 767 ter, p. 417, nota 5. Larombière, V, art. 1351, No. 6. T. Huc, I, 280. Fuzier-Herman, *C. civ. annoté, Supplément par* Griffond, I, art. 14, No. 112. Cas. fr. D. P. 82. 1. 130. Sirey, 82. 1. 341.— *Contrà.* C. Paris, Sirey, 43. 2. 346. Boncenne, *Théorie de la procédure civile*, III, p. 224. Massé (*op. cit.*, I, 692) combate însă foarte bine sistemul acestui din urmă autor.

Din cele mai sus expuse mai resultă încă că Românul care ar fi fost chemat în judecată de un străin înaintea unui tribunal străin, va putea să'i opue decisia străină, în caz când străinul l'ar urmări din nou înaintea tribunalelor române, chiar dacă această decisie n'a fost învestită cu formula executorie de judecătorii români. Cpr. Cas. fr. D. P. 88. 1. 305.

[1]) Cas. fr. D. P. 1901. 1. 153. Sirey, 88. 1. 325. Sirey, 89. 1. 356. Sirey, 93. 1. 10. *Pand. Période.* 89. 1. p. 12, 319, 456 și 470. Cas. rom. Bulet. 1869, p. 145 și 458. Bulet. 1886, p. 484. *Dreptul* din 1886, No. 7 și din 1894, No. 38. Bulet. 1892, p. 35. Bulet. 1898, p. 388. Griolet, *Autorité de la chose jugée*, p. 176, 177. Demolombe, XXX, 379. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 403. Larombière, V, art. 1351, No. 152. Vigié, II, 1658. Pand. fr., *Chose jugée*, 1527 și *Cassation civ.*, 1281. T. Huc, VIII, 333. Glasson, *Pr. civ.*, I, p. 126. Répert. Dalloz, *Supplément*, v° *Cassation*, 435, și numeroasele decisii citate acolo. Crépon, *Pourvoi en cassation*, II, 1243 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 1534 urm. Laurent, XX, 135, 138.

[2]) Pand. fr., *Chose jugée*, 18 urm. Lacombe, *De l'autorité de la chose jugée* (1860), No. 255, p. 269.

bine înțeles că numai partea care a figurat în proces sau moștenitorii sei pot invoca această excepție [1]).

In ori ce caz, judecătorii nu pot în genere, în materie civilă [2]), să invoace autoritatea lucrului judecat din oficiu, pentru că ea constitue un mijloc atât de fapt cât și de drept, la care partea poate să renunțe fie expres, fie tacitamente, nepropunênd-o înaintea judecătorilor fondului [3]). Neinvocarea autorității lucrului judecat din oficiu.

Art. 1201 edictând o presumție legală este, ca atare, de strictă interpretare; de unde resultă că îndată ce ar fi îndoeală asupra existenței unuia din elementele caracteristice ale lucrului judecat, *excepțiunea*, pentru a intre- Strictă interpretare a art. 1201 C. civ.

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1900, p. 836.

[2]) Vom vedea însă că, în materie penală, autoritatea lucrului judecat este ca și prescripția *) de ordine publică; de unde resultă că ea poate să fie propusă pentru prima oară în casație și trebue să fie invocată de judecători din oficiu. Materie penală.

Excepția lucrului judecat va putea și va trebui chiar să fie opusă de judecători din oficiu, în materie civilă, numai în casurile în care legea nu admite consimțimêntul părților, de exemplu, în materie de separare de patrimonii (art. 1258). T. Huc, VIII, 333. Pand. fr., *Chose jugée*, 1519. C. Rouen, D. P. 75. 2. 213. Casurile în cari autor. lucrului judecat trebue să fie invocată din oficiu în civil.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*, p. 403, text și nota 122. Vigié, II. 1657. Duranton, XIII, 528 bis. Pand. fr., *Chose jugée*, 1502 urm., 1518 și *Cassation civ.*, 1111. T. Huc, VIII, 333. Glasson, *op.* și *loco cit.* Larombière, V, art. 1351, No. 151. Demolombe, XXX, 378. Griolet, *op. cit.*, p. 169. Ricci, *Delle prove*, 346. Thiry, III, 172. Laurent, XX, 137. F. Herman, *loco cit.*, 1529. Garsonnet, III, § 465, p. 237, text și n. 6 (ed. 1-a). Répert. Sirey, *Chose jugée*, 769. Lacombe, *op. cit.*, 261, p. 279. Cas. fr., Sirey, 62. 1. 173. D. P. 96. 1. 322 și 468. Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1889, p. 952. Bulet. Cas. S-a 1, 1899, p. 115 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre). Bulet. S-a 1, 1878, p. 302. Bulet. S-a 1, 1885, p. 906. *Dreptul* din 1886, No. 7. *Dreptul* din 1893, No. 81. C. Craiova, *Dreptul* din 1902, No. 47.—*Contrà*. C. Paris. D. P. 94. 2. 524.—Judecătorii sunt însă ținuți de a verifica din oficiu dacă opositia, apelul sau recursul au fost făcute în termenul legal. Cpr. Demolombe, XXX, 377. Vedi și *suprà*, p. 367, nota 2.

*) Vedi în privința prescripției, t. V a Comentariilor noastre, p. 512, text și nota 1. Vedi și Tratatul nostru în limba franceză, p. 260, *ad notam*. Cpr. Haus, *Pr. généraux de dr. pén. belge*, II, 1323 (ed. a 3-a).

In materie civilă însă, prescripția nu poate fi invocată din oficiu de judecători (art. 1841 C. civ.). Ea nu poate fi propusă chiar de părți pentru prima oară înaintea Curței de casație. Cas. fr. D. P. 1901. 1. 350. D. P. 97. 2. 22. Pand. fr., *Cassation civ.*, 1232. Garsonnet, *Pr. civ.*, V, § 1109, p. 588 (ed. 1-a). Prescripția în materie civilă.

buința terminologia autorilor [1]), va fi respinsă, fiind că ea este prin esența sa restrictivă, după cum foarte bine observă Curtea de Douai [2]).

Caracterele generale ale lucrului judecat odată cunoscute, vom studia această materie în toate amănuntele ei; de aceea am și reservat-o pentru finele volumului (v. *suprà*, p. 311). Ordinea ce vom urma, în această privință, este acea arătată de însuș art. 1201, a cărui cuprindere este:

Art. 1201.—Este lucru judecat atunci când a doua cerere în judecată are acelaș obiect, este întemeiată pe aceiaș causă și este între aceleași părți, făcută de ele și în contra lor în aceiași calitate. (Art. 85, 711, 780, 973 urm., 1119, 1788 C. civ. Art. 329 Pr. civ. Art. 1351 C. fr.).

După art. 1201, care se ocupă în treacăt cu această însemnată materie [3]), pentru ca să existe lucru ju-

---

Critică la adresa doctrinei.

[1]) Autorii dic în genere că acel care se pune la adăpostul lucrului judecat, invoacă *excepțiunea rei judicatæ*. Această expresie este însă inexactă, pentru că mijlocul tras din lucrul judecat nu mai este astădi o pură excepție de procedură ca la Romani, de natură a împedeca numai reînoirea acțiunei (cpr. Instit., *De exceptionibus*, IV, 13, § 5), ci constitue o aparare de fond. Cuvêntul *excepție* este cu atât mai inexact când lucrul judecat se propune de reclamant. Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 465, p. 237, nota 3, *in fine*. Pand. fr., *Chose jugée*, 8. Répert. Sirey, *eod.* v°, 767. Demolombe, XXX, 297, 377. Bonnier, 866.

[2]) V. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 293, *in fine*. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 23, și autorii citați acolo. Ricci, *op. cit.*, 347, și decisiile italiene citate de acest autor.

Critică la adresa legiuitorului. Drept. străin.

[3]) Legiuitorul ar fi trebuit să se ocupe cu autoritatea lucrului judecat în Codul de procedură civilă, cu ocasiunea hotărîrilor judecătorești, pentru că acolo este adevaratul sediu al materiei, după cum observă mai mulți autori. Cpr. Planiol, II, 160 (ed. 1) și I, 361 (ed. a 2-a). De aceea, în tot Codul civil german se vor găsi prea puține cuvinte relative la lucrul judecat, această materie fiind tratată în Codul de procedură civilă din 1877, revisuit la 1898. Cpr. art. 19 L. de întroducerea proced. civile; art. 322 (293 vechiŭ); 705 (645 vechiŭ); 706 (646 vechiŭ) Pr. civ. germ. Cu toate acestea, mai multe legiuiri civile străine, luându-se ca și Codul nostru după acel francez, care urmează orbește pe Pothier (II, 850 urm.), tratează în treacăt despre autoritatea lucrului judecat cu ocasia presumțiilor legale. Vedi, de exemplu, Codul civil neerlandez (art. 1953 urm.); Codul civil portughez din 1867 (art. 2502—2505); Codul civil

decat se cere ca să existe o hotărîre, fie chiar dată pe cale incidentală [1]) sau cu ocasia unei cereri reconvenţionale [2]), ori pe cale de contestaţie [3]), destul este ca să întrunească toate elementele lucrului judecat, adecă identitatea de obiect, identitatea de causă şi identitatea juridică de persoane. Aceste elemente ale lucrului judecat au nevoe de mai multe desvoltări.

Ne vom ocupa rênd pe rênd: 1° despre autoritatea lucrului judecat în materie civilă; 2° despre autoritatea lucrului judecat în materie represivă; 3° despre autoritatea în materie penală a lucrului judecat în civil, şi *vice-versa*.

I. Autoritatea lucrului judecat în materie civilă [4]).

Art. 1201 presupune existenţa unei hotărîri care a dobêndit puterea lucrului judecat, fără a arata însă hotărîrile susceptibile de a dobêndi această autoritate.

---

spaniol din 1889 (art. 1251, 1252); Codul civil italian (art. 1351); Codul civil cantonului Vaud (art. 1004), Neuchatel (art. 1100), Friburg (art. 2173), etc. Vedi şi art. 1380 din Ante-proiectul de revisuirie a lui Laurent; art. 1413 urm. din Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade, etc. Savigny a observat de mult că legiuirile moderne au dat prea puţină atenţie lucrului judecat. V. *System des heutigen römischen Rechts*, VI, § 280, p. 258 (ed. germ. din 1845), p. 255 a trad. Guenoux.

[1]) Cpr. Trib. Mehedinţi, *Dreptul* din 1896, No. 9. Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1897, No. 58. Cas. rom. şi C. Galaţi, Bulet. 1889, p. 808, şi 1887, p. 562. *Dreptul* din 1889, No. 53 şi din 1894, No. 40. C. Iaşi, *C. judiciar* din 1902, No. 49. Lacombe, *op. cit.*, No. 31, p. 29. Larombière, V, art. 1351, No. 31. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 371.—*Contrà*. Merlin, Répert., v° *Quest. d'état*, § 2 şi *Quest. de droit*, v° *Chose jugée*, § 19. (Părerea acestui autor a remas isolată). — Dacă însă o chestiune a fost numai invocată pe cale incidentală, ca mijloc de apărare, fără ca să se fi dat o hotărîre asupra ei, nu există lucru judecat. Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 37 şi Bulet. S-a 1, 1893, p. 328. *Dreptul* din 1883, No. 36.

[2]) Cas. rom. secţii-unite, *Dreptul* din 1888, No. 69. Cas. fr. D. P. 1902. 1. 47.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 834. C. Craiova, *Curierul judiciar* din 1902, No. 35.

[4]) In cât priveşte autoritatea lucrului judecat în dreptul roman, vedi Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 129—132. Vedi şi autorii citaţi *suprà*, p. 447, nota 1.

Hotărîri pronunțate de judecătorii români. Trib. musulmane.

Pentru ca o hotărîre să poată fi invocată ca având puterea lucrului judecat, ea trebue să fie pronunțată de o autoritate judecătorească română, fie ea chiar emanată de la tribunalele musulmane, cari funcționează în Dobrogea în privința organisării familiei, puterei părintești, căsătoriei, divorțului și succesiunilor ab intestat (art. 39—41 L. din 30 martie 1886) [1]; să fie dată în materie contențioasă, și să curme litigiul în mod definitiv. Indată ce o hotărîre a remas definitivă, ea își produce efectele sale juridice, independent de ratificarea părților [2].

Hotărîre definitivă de fond.

Pentru ca o hotărîre să poată fi opusă cu succes ca având puterea lucrului judecat, trebue însă să se fi judecat în mod definitiv, bine sau rău, fondul procesului [3]: prin urmare, acțiunea să nu fi fost respinsă ca pre-matură [4], sau judecătorii să se fi declarat incompetenți [5]; căci, în aceste casuri, nu s'a atins fondul procesului.

Dacă însă fondul a fost pipăit de judecători, lucru judecat ar exista chiar când acțiunea ar fi fost respinsă ca nesusținută [6].

Hotărîrile cari pot dobêndi autoritatea lucrului judecat. Hotărîri pronunțate în România.—Hotărîri pronunțate în țară străină.

Numai hotărîrile pronunțate de judecătorii români pot dobêndi autoritatea lucrului judecat. Hotărîrile pronunțate

[1] Aceiaș soluție este admisă și în Francia, în privința tribunalelor mahometane cari funcționează în Algeria. V. Répert. Dalloz, *Supplément, Chose jugée*, 14. Répert. Sirey, *eod. v°*, 208 urm. Griolet, *Autorité de la chose jugée*, p. 83. Cas. fr. D. P. 65. 1. 142.

[2] Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 136, și *Curierul judiciar*, din 1899, No. 15.

[3] Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 13, și Bulet. S-a 1, 1891, p. 120.

[4] C. Galați și Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 56. *Dreptul* din 1886, No. 38. Bulet. S-a 1, 1886, p. 284. Bulet. 1881, p. 749.

[5] Cas. rom. *Dreptul* din 1889, No. 9, și Bulet. S-a II, 1888, p. 1097. Bulet. 1892, p. 879.

[6] C. Iași și Craiova, *Dreptul* din 1886, No. 53, și din 1894, No. 9.—Remâne însă bine înțeles că pentru aceasta trebue ca partea condamnată să fi fost legiuit citată, căci nimene nu poate fi judecat fără a fi chemat spre a se apăra. Dacă ar fi altfel, partea în drept ar putea, pe cale de contestație să sfărâme titlul executor și să facă ca hotărîrea să peardă autoritatea ei. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1893, p. 577.—Vedi însă Cas. rom. Bulet. 1892, p. 954, și Bulet. 1889, p. 1023.

în țări străine nu pot dobêndi această autoritate în România, de cât după ce vor fi învestite cu formula executorie de către judecătorii români, în basa art. 374 care, în noul Proiect (art. 385), are următoarea cuprindere.

Art. 374 Pr. civ. — Hotărîrile judecătorești date în țări străine nu se vor putea executa în România de cât după ce tribunalul *civil sau comercial, după natura afacerei, în a cărui jurisdicție* [1]) vor avea a se executa, va încuviința, printr'o sentință, învestirea lor cu *formula* executorie, în urma citărei părților. Această învestire nu se va putea încuviința de cât dacă aceste hotărîri sunt date de tribunalele competinte și sunt rămase definitive, dacă nu calcă legile de ordine publică ale României *și bunele moravuri* [2]), și dacă între amêndouĕ Statele este reciprocitate de executare.

Art. 374 Pr. civ. nu este de cât o consecință a suveranității [3]). Actele emanate de la o autoritate judecătorească străină nu au de la sine nici o putere executorie în țara noastră, pentru că agenții forței publice române nu pot primi ordine de cât de la capul Statului român.

---

[1]) Cuvintele tipărite cu cursive (subliniate), sunt adause sau schimbate în textul noului Proiect, care se crede că va fi adus în discuția Corpurilor legiuitoare în sesiunea viitoare.

[2]) O dispoziție contrară ordinei publice ar fi, de exemplu, aceea care ar prevedea constrêngerea corporală pentru o datorie bănească. Cpr. C. Focșani, *Dreptul* din 1884, No. 32. Gr. Petroni, *J. Clunet*, anul 1879, p. 354, text și nota 1. Sentința ar fi de asemenea contrară ordinei publice, atunci când ea ar coprinde o condamnare pentru plata diferențelor ce ar resulta din un joc de bursă sau de noroc, pentru care legea noastră nu conferă nici o acțiune în justiție (art. 1636 C. civ.). Cpr. Trib. Brăila și Cas. rom. *Dreptul* din 1884, No. 59 și 83. Bulet. 1899, p. 1349. Vedi și Alex. Cerban, *Dreptul* din 1900, No. 3. Répert. Sirey, *Jugement étranger*, No. 102 urm. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, p. 94. Weiss, *op. cit.*, p. 824. Surville et Arthuys, *Cours élément. de dr. internat. privé* (ed. a 3-a), 433, p. 493. Dispoziții contrare ordinei publice.

Exequatorul va fi de asemenea refusat dacă hotărîrea străină este în contrazicere cu o sentință anterioară dată de un tribunal național. Cpr. Weiss, Surville et Arthuys, *op.* și *loco cit.* Massé, *Dr. comm.*, II, 801, p. 72 (ed. a 2-a). Cas. fr. *J. Clunet*, anul 1892, p. 667. Sirey, 92. 1. 52. D. P. 93. 1. 313. C. Catana, *J. Clunet*, anul 1885, p. 455. Contrazicere între o hotărîre română și străină.

[3]) Cpr. Lacombe, *Autor. de la chose jugée*, p. 83, No. 80. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a), p. 817. „*Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*“, dice L. 20, Dig., *De juridictione*, 2, 1.

Alt-fel s'ar nesocoti suveranitatea națională a Statului român, formal recunoscută prin tratatul din Berlin.

Casurile în cari exequatorul nu este necesar. Controversă.

Când am dis că hotărîrile străine nu pot deveni executorii în România de cât prin dobêndirea unui *exequator* de la judecătorii români, aceasta se înțelege numai în privința aducerei acelor hotărîri la îndeplinire în țara noastră; căci, de altmintrelea, este generalmente admis, de și chestiunea este controversată, că hotărîrile străine pot fi invocate înaintea tribunalelor noastre ca producênd lucru judecat pentru constatarea unui fapt sau unui drept, formalitățile statornicite de art. 374 Pr. civ. nefiind aplicabile de cât atunci când este vorba de executarea lor [1]).

Hotărîri străine cari au de obiect starea civilă și capacitatea persoanelor. Controversă.

Aceasta este mai cu seamă adevarat în privința hotărîrilor străine, cari ar avea de obiect starea civilă și capacitatea persoanelor, căci aceste hotărîri vor produce efectele lor în România, fără îndeplinirea vre-unei formalități. Deci, individul declarat prin o hotărîre străină de minor, interdis, falit, căsătorit, despărțit, etc. va fi considerat ca minor, interdis, falit căsătorit, despărțit, etc. în România și peste tot locul, în temeiul acestei hotărîri, fără ca să fie nevoe de învestirea hotărîrei străine cu formula executorie de către judecătorii români [2]).

---

[1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 83. Bulet. S. II, 1898, p. 1382. Trib. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 87. Vedi și Bulet. Cas. S. II, anul 1877, considerent de la p. 14. Cpr. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, No. 31 și 32. Griolet, *Autorité de la chose jugée*, p. 93 urm. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de Code Napoléon*, I. No. 156 bis. Se poate deci ordona o poprire în basa unei hotăriri străine neînvestită cu formula executorie, fiind că asemenea hotărîre poate servi de basă pentru constatarea titlului de creditor. Cpr. D. Kebapci, *op. cit.*, II, 31, p. 25. Și apoi, după procedura revisuită (art. 455 lit. b), poprirea se poate face chiar fără nici un act scris. Acest text a rămas nemodificat în noul proiect de revisuire.

[2]) Cpr. Trib. Covurlui, *Curierul judiciar* din 1901, No. 50, și *Dreptul* din acelaș an, No. 37. Trib. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 87. C. Paris, *Pand. Période.* 88. 2. 111 și D. P. 88. 2. 263. Trib. Paris, *Journal Clunet*, anul 1902, p. 103 urm. Mai vedi în acelaș sens și alte decisii străine în *Pand. Période.* 93. 5. 21; *Pand. Période.* 95. 5. 7; *Journal Clunet*, anul 1883, p. 51 și 515; *Idem*, anul 1885, p. 438 și 542; anul 1886, p. 713; anul 1889, p. 733; anul 1890, p. 872; anul 1895, p. 607 urm. și 830; anul 1898, p. 138. Vedi în acelaș sens și conclusiile proc. general Dupin în D. P. 60.

Dreptul vechiŭ francez.

Acest sistem era admis și în vechiul drept francez: „*Le statut personnel suit la personne dans tel lieu qu'il soit*, dice *Bourjon* [1]). *Celui qui par sa loi personnelle est interdit ou infâme ou universellement incapable de disposer porte partout avec lui cette infamie, cette interdiction, cette incapacité universelle*“.

Transcrierea unei hotărîri străine care pronunță divorțul.

O hotărîre emanată de la un tribunal străin, prin care se desface o căsătorie celebrată în România, nu poate însă fi transcrisă în țara noastră de ofițerul stărei civile al locului unde căsătoria a fost celebrată, de cât după ce

1. 57 și în Sirey, 60. 1. 210. Tot în acest sens se pronunță și o parte însemnată din doctrină. Vedi Aubry et Rau, I, § 31, p. 150, 151 (ed. a 5-a) și VIII, § 769 *ter*, p. 418 (ed. a 4-a). Demolombe, I, 103. Despagnet, *Précis de dr. international privé*, 196 (ed. a 3-a). Vincent et Pénaud, *Dictionn. de droit international*, v° *Jugement étranger*, 68, și *Interdiction*, 33. A. Weiss, *op. cit.*, p. 820. Bertauld, *op. cit.*, I, 157. Demangeat asupra lui Fœlix, *Dr. international*, II, p. 108, nota *a*. Demangeat, *Condition des étrangers en France*, p. 375. Bonfils, *Compétence des trib. fr. à l'égard des étrangers*, No. 257. Duguit, *Conflits de législation relatifs à la forme des actes civils*, p. 100. Daguin, *Journal Clunet*, anul 1889, p. 40. T. Huc, I, 158. Laurent, I, 98 și *Dr. international*, VI, 35 și 87 urm. Répert. Sirey, *Jugement étranger*, 44, și *Chose jugée*, 1474 urm. Gr. Petroni, *Journal Clunet*, anul 1879, p. 352. Surville et Arthuys, *op. cit.*, 326 și 434. R. Bufnoir, *Autorité de la chose jugée* (tesă p. doctorat, 1893), p. 156 urm. — *Contrà*. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, IV, *Quest.* 1899 bis. Garsonnet, *Pr. civ.*, VII, § 1435, p. 184. Fœlix, *op. cit.*, II, pag. 107. Merlin, Répert., *Faillite*, t. VI, p. 501. „Marele și vecinicul principiu de drept internațional, consacrat de art. 374 Pr. civ., este prea general, dice acest din urmă autor, pentru a nu fi aplicabil tuturor hotărîrilor în genere“. Trib. Paris, *Journal Clunet*, anul 1898, p. 130, și *Dreptul* din 1901, No. 37 (sentință criticată de noi). Tot în acest din urmă sens s'a pronunțat și Curtea din Pau. Vedi Sirey, 72. 2. 233. D. P. 75. 2. 193. Vedi și *Journal Clunet*, anul 1874, p. 76, coloana 2. In baza acestor principii, o decisie recentă a Curței din Paris (14 nov. 1901) a admis că o hotărîre dată în țară străină, prin care un comerciant este declarat în stare de faliment, nu poate să'și producă efectele sale în Francia, până nu va fi mai întâi investită cu formula executorie de judecătorii francezi. Vedi *Journal Clunet*, anul 1902, p. 110 urm.

[1]) *Droit commun de la France*, I, p. 111.

a fost învestită cu formula executorie de judecătorii români [1]).

Hotărîri străine privitoare la faliment.

Prin aplicarea principiilor de mai sus, s'a decis că o hotărîre dată în țară străină, prin care se declară un comerciant în stare de faliment, este oposabilă creditorilor din România, și deci aceștia nu mai pot exercita urmăriri individuale asupra averei ce falitul ar avea în țară [2]).

Nerevisuirea fondului procesului. Ce trebue să constate judecătorii români.

Hotărîrile cari au de obiect condamnarea la o sumă de bani, nu vor putea însă fi aduse la îndeplinire în România, de cât în urma învestirei lor cu formula executorie, de către judecătorii români, cari, pentru aceasta, nu au

[1]) Cpr. Trib. Iași (sentință adnotată și aprobată de noi), *Curierul judiciar* din 1902, No. 23. Cpr. Th. Barilliet, *J. Clunet*, anul 1880, p. 358, No. 10. Weiss, *Tr. th. et pratique de dr. internat. privé*, III, p. 596. Hotărîrea străină va trebui de asemenea să fie învestită cu formula executorie de judecătorii români de câte ori va fi vorba de executarea acestei hotărîri în România, de exemplu în ceea ce privește paza și creșterea copiilor născuți din căsătorie. Cpr. C. Paris, *J. Clunet*, anul 1892, p. 1022. Pand. fr., *Divorce*, 3317.

[2]) Trib. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 87, p. 695. Trib. Paris, *Journal Clunet*, anul 1876, p. 181, și Sirey, 79. 2. 164. C. supremă din Christiania, *Jour. Clunet*, anul 1890, p. 164. Trib. Cette, *J. des faillites*, anul 1892, p. 118. Trib. Anvers (două sentințe), *Journal Clunet*, anul 1900, p. 1012. C. Milan, Sirey, 79. 2. 161, etc. Vedi în acelaș sens, Cuzzeri, *Il Codice di commercio italiano commentato*, VII, 39, p. 34. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VIII, § 374, No. III, p. 286 urm. (ed. germ. 1849). Despagnet, *op. cit.*, 422, p. 757 urm. (ed. a 3-a). Weiss, *op. cit.*, p. 866 urm. P. Fiore, *Del fallimento secondo il diritto privato internazionale* (Pisa, 1873). Carle, *La dottrina giuridica del fallimento nel diritto privato internazionale* (1872), operă tradusă în 1875 de Er. Dubois. Beudant, nota în D. P. 68. 2. p. 113. Vedi și alți autori citați în t. VI a Comentariilor noastre, p. 760, nota 1. Cpr. art. 207 și 208, § 4 din legea germană asupra falimentelor (*Konkursordnung*) din 10 februarie 1877, asupra cărei vedi Trib. suprem al Imperiului german (*Reichsgericht* din Leipzig), în *Journal Clunet*, anul 1888, p. 110. — Cu toate acestea, chestiunea este foarte controversată, și teoria pluralității falimentelor își are mulți partisani. Vedi asupra acestei controverse, t. VI a Coment. noastre, p. 760, nota 1, și Répert. Sirey, *Faillite*, 4895 urm. Cpr. T. Stelian, *La faillite, étude de législ. comparée et de dr. international* (teză p. doctorat). C. N. Toneanu, *Falimentele*, I, 65, p. 88 urm.

nevoe de a revisui fondul [1]), ci numai de a examina: 1° dacă hotărîrea a fost dată de o instanță competentă; 2° dacă ea a rămas definitivă, adecă dacă părțile au fost regulat citate, se înțelege după legea țărei în care s'a pronunțat hotărîrea [2]); căci, fără citarea părților, ea n'ar dobêndi nici odată autoritatea lucrului judecat în România, fiind că dreptul apărărei este de ordine publică *(ne inauditus condemnetur)* [3]); dacă hotărîrea a fost regulat comunicată, etc. [4]); 3° dacă hotărîrea străină nu violează vre-o dispositie contrară ordinei publice sau dreptului public al Statului român [5]); 4° și în fine, dacă între Statul de la care emană sentința și Statul român, există o reciprocitate de executare [6]).

Cum se determină reciprocitatea.

Reciprocitatea se determină nu numai prin încheierea unei convențiuni, după cum este acea din 1880, încheiată între România și Italia, ci și prin legi interioare cari per-

[1]) In Francia însă, chestiunea este foarte controversată în această privință. Vedi asupra acestei controverse, t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 193 și Répert. Sirey, *Jugement étranger*, 112 urm. Tribunalele admit în genere revisuirea hotărîrilor străine atât în privința fondului cât și a formei, fie că ele au fost pronunțate între străini, fie între Francezi și străini. Cpr. Trib. Paris (afacerea Sturdza), *Dreptul* din 1901, No. 4, și *J. Clunet*, 1902, p. 601. Trib. Nice, *Pand. Période.* 1899. 5. 9. Répert. Sirey, v° *cit.*, 141, și *Chose jugée*, 1436 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 6. Despagnet, *op. cit.*, 194 urm. Daguin, *J. Clunet*, 1888, p. 33 urm. Vedi și *Bullet. de législ. comparée*, anul 1902, p. 368 urm. Art. 1087 din Codul de proced. civ. portughez este formal în această privință. —*Contrà.* Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé*, p. 827 urm. Massé, *Dr. comm.*, II, 801. Surville et Arthuys, *op. cit.*, 435. Lacombe, *op. cit.*, 82 urm., p. 86 urm. Durand, *Dr. internat. privé*, p. 464 urm. C. Douai, *J. Clunet* anul 1902, p. 593.

Revisuirea fondului procesului în Francia. Controversă.

[2]) Cpr. Cas. Palermo, Sirey, 99. 4. 25. *Idem*, Cas. rom. și C. București, Bulet. 1899, p. 1052. *Dreptul* din 1880, anul al 8-lea, No. 12. — Vedi însă o altă decisie a aceleiaș Curți (*Dreptul* din 1875, No. 71), care pune în principiu că citarea trebue să se facă după legea țărei unde domiciliază partea.

[3]) Cpr. C. Amiens, Sirey, 92. 2. 97.

[4]) Vedi t. I, partea I a Coment. noastre, p. 195, text și nota 1.

[5]) Vedi *suprà*, p. 459, nota 2.

[6]) D-l G. G. Mironescu (*Lacunele noului Cod de proced. civilă*. București, 1902, p. 54), propune de a se suprima condiția de reciprocitate, voind prin această modificare, pe care noul Proiect n'a admis'o, să înlesnească creditul țărei care, în momentele actuale, este foarte sdruncinat. Vedi de acelaș autor și *Revis. Cod. de proced. civ.*, pag. 139.

mit executarea hotărîrilor străine, după cum este, de exemplu, art. 858 urm. din Codul de procedură civilă grecesc de la 1834 [1]).

Note diplomatice.

Reciprocitatea mai poate încă să resulte și din note diplomatice, schimbate între guvernele respective [2]).

Hotărîri pronunțate în Francia și în Rusia.

România neavênd asemenea note și nici convenție, în privința executărei hotărîrilor, cu Rusia și cu Francia, tribunalele rusești și cele franceze refusă de a executa hotărîrile noastre, iar noi refusăm în genere de a executa pe acele rusești și franceze [3]).

Trib. competent de a da exequatorul.

Tribunalul competent de a da exequatorul este, după actualul și viitorul art. 374 Pr. civ., acel al locului în care hotărîrea urmează a se aduce la îndeplinire.

Dacă hotărîrea străină emană de la un tribunal comercial străin, formula executorie se va pune de către tribunalul comercial român. Noul Proiect este formal în această privință. Dacă suma pentru care a intervenit hotărîrea străină este mai mică de 1500 lei, formula executorie se va pune de judecătorul de ocol [4]). In Francia însă, și chiar în legea noastră actuală, chestiunea este controversată, de oare-ce art. 374 din procedura revisuită este mut în această privință [5]).

---

[1]) Cpr. C. Focșani, *Dreptul* din 1884, No. 32, și din 1885, No. 27. Tribun. Athena (afacerea Zappa), *Journal Clunet*, anul 1900, p. 1033 și *Dreptul* din 1901, No. 86. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a I, 1877, p. 243. Art. 858 urm. din Codul de procedură grecesc sunt traduse în *Tr. élément. de dr. international privé* de A. Weiss, p. 849, 850 (ed. a 2-a, 1890).

[2]) V. declarațiile schimbate între Guvernul român și acel austriac din 20 și 25 august 1871, aduse la cunoștința judecătorilor prin circulara No. 9691, din 26 august 1871. Vedi Tratatul nostru în limba franceză, p. 383, 384.

[3]) Cpr. Trib. Covurlui, Cas. rom. și C. Galați, *Dreptul* din 1893, No. 4; din 1896, No. 52 și din 1898, No. 80. C. Craiova, *Dreptul* din 1897, No. 47. Vedi și *Journal Clunet*, anul 1900, p. 1037.

Dreptul străin.

[4]) Trib. Iași, *Dreptul* din 1899, No. 32. — In Italia, formula executorie se pune de Curtea de apel (art. 941 Pr. civ.), în Spania, de Curtea de casație, ear în Germania, după valoarea litigiului, de tribunalul cantonal (judecătorul de ocol, *Amtsgericht*) sau regional (*Landgericht*) (art. 722 Pr. civ. actuală, 660 Pr. veche). In cât privește Suedia, vedi L. din 6 martie 1899 în *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1899, p. 561.

[5]) Vedi t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 192, nota 2.

In ori-ce caz, părțile vor fi citate, art. 374 Pr. civ. fiind formal în această privință [1]). Citarea părților.

Acest text lasă însă mai multe controverse în picioare, chiar în urma revisuirei prin noul Proiect. Ast-fel, judecătorii români, avênd a examina dacă tribunalul străin, care a dat hotărîrea, era sau nu competent *ratione materiæ* sau *personæ*, naște întrebarea după care lege se va determina această competință? După acea a țărei în care se urmărește executarea, sau după legea țărei în care s'a judecat afacerea? Determinarea competinței trib. străin. Controversă.

S'a susținut că competința se determină după legea acestei din urmă țări [2]). Credem totuș că, competința fiind de drept public, are a se determina nu numai după legile țărei unde s'a judecat afacerea, dar și după legea țărei unde hotărîrea urmează a fi adusă la îndeplinire; de unde resultă că Românii sau străinii domiciliați în România, nu pot fi chemați înaintea tribunalelor străine, chiar dacă contractul s'a făcut în străinătate și marfa s'ar fi predat acolo: „Considerând, ține Curtea noastră supremă, că chestiunea competinței are a se judeca după legile țărei unde se urmărește executarea, aceasta fiind o chestiune de drept public, și în privința acestor chestiuni nici un Stat suveran nu poate, fără a abdica la independența sa, să se supue legilor unui alt Stat, etc.“ [3]).

Vedi asupra aceleiaș controverse în Francia, Répert. Sirey, *Jugement étranger*, 162 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769 ter, p. 419. Le Bourdellès, *Journal Clunet*, anul 1882, p. 396, No. 12. Massé, *Dr. comm.*, II, 808. Acești autori admit că formula executorie trebue în tot-deauna cerută de la tribunalul civil, care singur ar fi competent în această privință, din causa plenitudinei sale de jurisdicție.

[1]) Inainte de modificarea acestui text, făcută prin legea din 1900, chestiunea era controversată. Vedi decisiile citate *pro* și *contrà* în t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 193, nota 3, și Tratatul nostru francez, p. 381, nota 2. Cpr. Petroni, *Journal Clunet*, anul 1879, p. 354.

[2]) Vedi Alex. Cerban, *Dreptul* din 1900, No. 3, p. 18, coloana 2, și Noul Cod de proced. civilă a lui V. Alexandrescu, Mironescu și Cesărescu, p. 280. Cpr. Répert. Sirey, *Jugement étranger*, 76. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *eod.* v°, 163. Weiss, *op. cit.*, p. 823. Cas. Palermo, Sirey, 95. 4. 21. Sirey, 99. 4. 25.

[3]) Cas. rom. Bulet. S. I, 1880. p. 347, și *Dreptul* din 1881, No. 1. *Idem*, C. București și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1880 (anul

Numai atunci tribunalele străine ar fi competente când părţile, fie chiar şi pământene, ar fi primit juridicţia străină într'un mod expres, prin o anume clausă, sau macar în mod tacit, prin rînduirea unui advocat sau unui curator [1].

Pârîtul care s'a lăsat a fi condamnat în lipsă, nu se consideră însă că a primit competinţa tribunalului străin [2].

Opositie, apel, recurs.

O altă chestiune, pe care art. 374 Pr. civ. o lasă în îndoială, este acea de a se şti dacă sentinţa prin care se încuviinţează sau se refusă formula executorie, este sau nu supusă opositiei, apelului şi recursului.

Tribunalul dând o adevarată hotărîre faţă cu părţile, sau în lipsa lor, dacă ele au fost legiuit chemate, şi pu-

---

al 8-lea), No. 12, şi *Dreptul* din 1881, No. 76. Trib. Iaşi, sect. IV (14 decembrie 1881), dos. Iţik Friedman şi Fr. Wilhem. *Idem*, Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1899, No. 32. Cpr. Despagnet, *op. cit.*, 199, p. 417 (ed. a 3-a). Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Jugement étranger*, 167. Veḑi şi *Journal Clunet*, anul 1874, p. 162. Cas. fr. Sirey, 71. 1. 91. Sirey, 53. 1. 260. Cas. austr. Sirey, 96. 4. 25, şi nota lui A. Wahl. Acelaş sistem este admis şi în Danemarca. Veḑi Fœlix-Demangeat, *Dr. international*, II, 345, p. 69. Veḑi şi t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 196, nota 1.

[1]) Cpr. C. Focşani şi Trib. Brăila, *Dreptul* din 1884, No. 32 şi 83. Veḑi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 1; Bulet. S. 1, anul 1880, p. 347. Cas. austr. Sirey, 96. 4. 25.—Veḑi cu toate acestea, o altă decisie a Curţei din Focşani (*Dreptul* din 1885, No. 43) şi o sentinţă a Trib. din Brăila (*Dreptul* din 1884, No. 59), cari pun în principiu că persoanele domiciliate în România nu pot renunţa la competinţa tribunalelor pământene în beneficiul unor juridicţiuni excepţionale străine, de oare-ce competinţa face parte din dreptul public a unui Stat, şi a renunţa la o asemenea competinţă, ar fi a aduce o atingere la suveranitatea Statului unde cineva domiciliază. Credem însă că aceste decisiuni merg prea departe, căci dacă este adevarat că nimene nu poate fi sustras de la judecătorii sei firesti (art. 14 Constit.), nimic nu împedică pe un inpricinat de a recurge la justiţia unui alt judecător de cât acel pe care i-l dă legea, fie chiar la un judecător străin. Cpr. în acest din urmă sens, Cas. rom., Curtea Bucureşti, Trib. Ilfov şi Covurlui. Bulet. S. I, 1880, p. 347, şi *Dreptul* din 1881, No. 1. Bulet. anul 1883, p. 1030. *Dretul* din 1873, No. 13; din 1890, No. 6 şi 76; din 1892, No. 39; *Revista juridică* din 1890, No. 6 (apărută la Galaţi sub direcţia d-lui C. N. Toneanu). *Dreptul* din 1893, No. 14.—Veḑi însă C. Nacu, *Dreptul civil român*, I, p. 161, No. 40.

[2]) Cas. austriacă, Sirey, 96. 4. 25.

tênd să aprecieze în mod greșit diferitele chestiuni supuse judecății sale, nu vedem pentru ce aceste hotărîri ar fi lipsite de garanțiile tuturor hotărîrilor în genere. Prin urmare, credem că opoziția, apelul și recursul sunt în principiu admisibile, conform dreptului comun [1]). Aceasta ar lasa, după unii, a se presupune că suma prevĕdută în hotărîrea străină este susceptibilă de apel, căci altfel, numai recursul în casație ar fi admisibil. Credem însă că apelul este admisibil în toate casurile, din causa chestiilor de drept ce se pot ivi.

Executarea actelor autentificate în străinătate.

De și art. 374 nu vorbește de cât de *hotărîrile judecătorești* pronunțate în străinătate, se înțelege că și actele autentificate în țară străină vor putea fi învestite cu formula executorie, de tribunalul unde ele urmează a fi aduse la îndeplinire, judecătorii îndeplinind aceleași forme ca și pentru hotărîrile străine. Art. 12 din convenția consulară, încheiată cu Italia la 1881, este expres în această privință, și acest text este aplicabil prin analogie tuturor Statelor cu care România nu are convențiuni speciale, destul este numai ca să existe o reciprocitate de fapt.

Tribunalele, înainte de a învesti actul cu *exequator*, sunt însă datoare a examina dacă el întrunește toate condițiile de autenticitate cerute de legea țărei în care el a fost făcut (art. 2 și 1773 C. civ.), precum și dacă este exigibil [2]).

Hotărîrile emanate de la arbitrii străini.

Judecătorii români, observând regulele de mai sus, vor putea învesti cu formula executorie și hotărîrile emanate de la arbitri străini, însă, în asemenea caz, compromisul trebue să fie autentificat, să cuprindă arătarea obiectului contestațiunei și numele arbitrilor (art. 341, 342 Pr. civ.), dacă el a fost făcut în țară [3]), sau să fie făcut conform legei străine, dacă el a fost făcut în străinătate [4]).

---

[1]) Cpr. G. G. Mironescu, care admite aceiaș soluție, propunênd însă ca legea să fie ast-fel modificată în cât numai recursul în casație să fie admisibil. Vedi *Lacunele noului Cod de procedură civilă*, p. 55. Vedi și Lachau, *Bullet. de législ. comparée*, anul 1902, p. 374.

[2]) Vedi *suprà*, p. 143 și 162. Cpr. Em. Cernătescu, *Dreptul* din 1901, No. 28. Vedi și Lachau, *Bullet. de législ. comparée, loco cit.*, p. 376.

[3]) Cpr. C. București. *Dreptul* din 1885, No. 60. Cas. rom. Bulet. S. I, 1885, p. 822. Vedi și Lachau, *Bullet. de législ. comparée, loco cit.*, p. 375.

[4]) Cpr. Carré-Chauveau, *Lois de la procédure civile*, IV, *Quest.*

Hotărîri pronunțate de trib. represive străine.

Cât pentru sentințele pronunțate de instanțele represive străine, ele nici odată nu pot fi aduse la îndeplinire în România, nici asupra persoanei, nici asupra averei condamnatului, pentru că asemenea executare ar fi contrară suveranității teritoriale; de unde resultă că confiscarea averei ordonată contra unui străin, prin o decisie pronunțată în țară străină, nu va produce nici un efect în privința bunurilor ce acest străin ar avea în România. (Cpr. art. 17 Constit.).

Incapacitățile civ. cari resultă din hot. străine. Controversă.

De asemenea, incapacitățile civile cari ar resulta din o condamnare pronunțată de un tribunal represiv străin, nu vor produce nici un efect afară din țara în care ele au fost pronunțate [1]).

Despăgubiri civile. Controversă.

Se admite însă în genere că o hotărîre represivă străină ar putea fi învestită cu formula executorie în privința despăgubirilor civile [2]).

Extradiție.

Dar dacă o hotărîre pronunțată de un tribunal represiv străin nu poate fi executată în România asupra persoanei condamnatului, precum am vĕdut mai sus, Gu-

---

1900. Répert. Sirey, *Jugement étranger*, 64 urm. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *eod.* v°, 315 și 344. Aubry et Rau, VIII, § 769 *ter*, p. 419. Massé, *Dr. comm.*, II, 815. Le Bourdellès, *Journal Clunet*, anul 1882, p. 326. Griolet, *Autorité de la chose jugée*, p. 102.

[1]) Bonnier, *op. cit.*, 933, *in fine*.—*Contrà*. Bertauld, *Quest. pratiques et doctrinales de Code Napoléon*, I, 159. Surville et Arthuys, *op. cit.*, 326, p. 349 și p. 494, nota 1. Despagnet, *op. cit.*, 196.—După această din urmă teorie, un Român lovit de interdicție legală în România (art. 13 și 16 C. pen.), ar fi incapabil și în străinătate; dacă el ar fi fost însă condamnat în țară străină, decăderea de care el este lovit nu'l ar urmări în România. Despagnet, *op. cit.*, 196, p. 414.—*Contrà*. Senatul dirigent din Rusia (*Pravitelstvuiutși*), *J. Clunet*, 1874, p. 47. Soluția admisă de Senatul din Rusia, judecând ca curte de apel, este formal admisă prin art. 7 a noului Cod penal italian, promulgat la 30 iunie 1889.

[2]) Vincent et Pénaud, *op, cit.*, v° *Crimes et delits*, 160, și *Jugement étranger*, 129. Le Sellyer, *Études sur le droit criminel*, IV, p. 487. Peiron, *Effets des jugements répressifs en droit international* (1885), p. 127 urm. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, II, p. 317, No. 605. Mangin, *Tr. de l'action publique et de l'action civile en matière criminelle*, I, 70.—*Contrà*. C. Paris, Sirey, 62. 2. 539. D. P. 61. 2. 69 și 70. Trib. Lille, *J. Clunet*, anul 1896, p. 1037.

vernul străin ar putea însă, în temeiul unui tratat internațional, sau a principiului reciprocității, să ceară și să dobêndească de la Guvernul român extradarea străinului [1]). Țara noastră are, în această privință, convenții cu Italia (5 aug. 1880), cu Belgia (15 aug. 1880), cu Marea Britanie (9 martie 1893), cu Țările de jos (Olanda) (27 sept. 1894) și cu Austro-Ungaria (14 iunie 1901) [2]). Cu Francia [3]), Germania, Rusia și Bulgaria, se admite extradarea sub reserva reciprocității, iar cu Serbia avem o declarație de reciprocitate din 1888. Cu Grecia și cu Imperiul otoman nu avem până acum nici o convenție, nici declarație de reciprocitate. Poliția turcească procedează însă pe calea expulsării, și remite pe acei expulsați în mânele autorităților noastre. Singurele State cari, în lipsă de convenții, refusă extradarea, sunt astă-zi Grecia și Statele-Unite [4]). Sunt însă casuri în care Guvernul american a extradat, chiar în lipsa unei convenții, pe acei culpabili de *crimes atroces* [5]). Să sperăm că, în basa acestor precedente, Statele-Unite vor consimți la extradarea sau expulsarea casierului V. Manoliu, care a debarcat de curênd în America, sustrăgênd o sumă însemnată de bani în dauna casei Sf. Spiridon din Iași: căci nu este nelegiuire mai mare de

---

[1]) Vedi în privința extradării, Haus, *Pr. de dr. pénal belge*, II, 951 urm. (ed. a 3-a). Répert. Sirey, *Extradition*, etc.

[2]) Vedi *Convențiunile de extradare ale României*, de Ștef. R. Scriban (București, tip. *Curierul Judiciar*).—In privința convențiilor cari existau altă dată, precum acea relativă la desertori și vagabonzi, încheiată între Moldova și Austria, la 1838, și între Muntenia și Austria, la 1842, vedi t. 1, partea I a Comentariilor noastre, p. 174, nota 3, precum și colecția de Tratate a lui M. Mitilineu (București, 1874).

[3]) In basa declarațiunilor de reciprocitate, cari există între România și Francia, această din urmă țară, extradează pe acei culpabili de falș în acte publice, private și comerciale, de furt, înșelăciune, abus de încredere și bancrută frauduloasă. Vedi Répert. Sirey, *Extradition*, 1129. Djuvara, *J. Clunet*, anul 1889, p. 230. Mai vedi încă *J. Clunet*, 1895, p. 235 și 1901, p. 885 (circul. Minist. justiției din Francia).

[4]) Vedi în privința Greciei, Djuvara, *loco cit.*, p. 232; Scriban, *op. cit.*, p. 20; *J. Clunet*, 1902, p. 430 urm.; iar în privința Statelor-Unite, vedi Répert. Sirey, v° *cit.*, 89. Pand. fr., *Extradition*, 1633 urm.

[5]) Répert. Sirey, *Extradition*, 90. *J. Clunet*, anul 1895, p. 230. Wheaton, *On the conflict of laws*, § 94.

cât aceea de a râpi pânea din gura bolnavului și a moribundului.

Crime sau delicte politice. Art. 30 Constit.

In ori-ce caz, România nu extradează pentru crime sau delicte politice (art. 30 Const.)[1]. Trebue să menţio-

[1]) Veḑi Djuvara, *op. cit.*, p. 228. Această soluţie este pretutindeni dreptul comun. Veḑi Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v°, *Extradition*, 74. *J. Clunet*, anul 1881, p. 304 urm.—Convenţia încheiată la 4 iunie 1863 între România și Serbia (v. Militineu, *op. cit.*, p. 112) pentru extradarea reciprocă a desertorilor și a *indiviḑilor acusaţi de crime și delicte grave* (art. 7), precum și acea dintre aceleaşĭ State, din 17 fevr. 1870 (Mitilineu, *op. cit.*, p. 251), declarase că nu era vorba în specie de emigraţiĭ politici, a căror extradiţie fie care Stat își reservă dreptul de a o refusa, conform principiilor dreptului public european, fără a înceta pentru aceasta de a'i supraveghea.

Art. 9 C. penal italian.

Am ḑis că această soluţie este pretutindeni dreptul comun. Eată cum se exprimă, în această privinţă, art. 9 din Codul penal italian (30 iunie 1889) „Extradarea unui străin nu este admisă pentru delicte politice sau infracţiuni conexe acestor delicte".

Delicte politice. Ce se înţelege prin aceste delicte.

In cât priveşte chestiunea de a se ști ce trebue să înţelegem prin delicte politice, veḑi interesanta monografie a d-lui M. Suţu, *Despre delictul politic* (Iaşi 1901).—Curtea de casaţie a decis, în unire cu conclusiile noastre (14 febr. 1900), că pentru calificarea unui fapt ca delict politic, nu este de ajuns caracterul politic al faptului, adecă interesul sau scopul politic urmărit de deliquent: delict politic este numai atunci când se atinge ordinea publică sau drepturile politice ale cetăţenilor. Ast-fel, bătăile urmate după alegeri, pentru aşĭ resbuna contra adversarilor, cari sĕrbătoreau isbânda alegerilor, nu presintă caracterul și natura unui delict politic, ci constitue un delict ordinar, de competinţa tribunalelor corecţionale. Bulet. Cas., S. II, anul 1900, p. 221; *Curierul judiciar* din 1900, No. 18, și *Dreptul* din acelaş an, No. 20.—O altă decisie a Curţei de casaţie, în care causă de asemenea am luat parte, nu însă ca procuror general, ci ca advocat, pune în principiu că caracterul și natura politică a unui delict se determină după intenţiunea deliquentului; de unde urmează că pentru a se ști dacă un fapt delictuos constitue sau nu un delict politic, nu trebue a se avea în vedere faptul material comis, ci intenţiunea deliquentului, spre a se vedea dacă dreptul ce dênsul a avut de scop să lovească prin acel delict, era un drept a cărui respectare interesele de ordine publică o cereau. In consecinţă, s'a decis că ultragiul comis în persoana magistratului care presida biuroul electoral, nu constitue un delict politic de competinţa curţei cu juraţi, ci un delict comun de competinţa instanţelor ordina-

năm, în această privinţă, art. 7 din legea asupra străinilor (7 aprilie 1881), care dispune că nu se consideră ca delict politic atentatul în contra persoanei capului unui Stat străin, sau în contra membrilor familiei sale, când acest atentat constitue faptul de omucidere, de asasinat sau de otrăvire.

In fine, trebue să observăm că de câte ori Consiliul de Miniştri [1]) admite extradarea unui făcător de rele, fie în basa unei convenţiuni, fie în basa principiului reciprocităţei, el pune ca condiţie ca pedeapsa morţei să nu fie aplicată acelui extradat, în caz de condamnarea lui la moarte. (Cpr. protocolul final anexat la convenţia de extradare încheiată cu Italia (art. 3) [2]), şi protocolul final al convenţiei încheiate cu Belgia [3]). Condiţia de a nu se aplica pedeapsa capitală acelui extradat.

Am vĕdut mai sus că numai hotărîrile pronunţate *în ţară străină*, pot fi aduse la îndeplinire în România. Cât Hotărîri emanate de la un consul.

---

re, când din împrejurările de fapt se constată că scopul urmărit de deliquent, ultragiând pe acel magistrat, nu era un scop politic, adecă cu tendinţă de a influenţa pe alegători ca să voteze cum dorea dênsul, ci ca să'şi rĕsbune contra magistratului, care, în îndeplinirea datoriei sale, îl chemase la ordine. Bulet. Cas. s. II, 1895, p. 67 şi *Dreptul* din 1895, No. 11. Cpr. şi Cas. rom. (afacerea Bogdan-Piteşti), *Curierul judiciar* din 1901, No. 48. — Vedi însă o altă decisie a Curţei de casaţie, din 23 octombrie 1895, care, de astă dată, pune în principiu că delictul politic este acel ce atinge ordinea publică. După această teorie, pe care însă Curtea supremă a părăsit-o, şi pe care o susţine d-l M. Şuţu în monografia sus-citată, ceea ce ar constitui delictul politic n'ar fi scopul sau intenţia delicuentului, ci însuş caracterul politic al faptului (Bulet. Cas. S-a II. 1895, p. 1258 urm.). Cpr. asupra delictelor politice, Alex. Degré, *Scrieri juridice*, II, p. 329 urm. şi *Dreptul* din 1887, No. 89, precum şi trib. Ilfov şi Curtea Bucureşti în *afacerea meseriaşilor*. Vedi *Curierul judiciar* din 1902, No. 27 ; *Dreptul* din 1902, No. 27, 29 şi 30. Thonissen, *Constit. belge annotée*, No. 442 urm. ; Haus, *Dr. pén. belge*, I, No. 343 urm. (ed. a 3-a) ; Meitani, *Studii asupra Constit.*, fasc. XI, p. 163 urm.

[1]) Art. 6 L. p. împărţirea atrib. cons. de Stat din 12 iulie 1866.

[2]) In Italia, pedeapsa cu moarte nu mai există astăzi, după noul Cod. penal din 30 iunie 1889. Art. 11 din acest Cod, care enumeră pedepsele, n'o menţionează în adevĕr, de şi Senatul votase menţinerea ei, după avisul Curţilor de casaţie din Italia, afară de acea din Florenţa. Vedi *Annuaire de législ. étrangère*, anul 1889, p. 403 şi Lacointa, *Code pénal d'Italie*, p. 10, nota asupra art. 11, şi *Introduction*, p. 34 urm. Codul penal italian. Pedeapsa cu moarte.

[3]) Cpr. Djuvara, *J. Clunet*, 1889, p. 227. Scriban, *op. cit.*, p. 20.

pentru hotărîrile pronunțate de un consul în țara noastră, fie chiar între supușii unei Puteri străine, ele nu pot nici odată fi învestite cu formula executorie de judecătorii români, asemenea hotărîri neputênd dobêndi autoritatea lucrului judecat în România, de vreme ce juridicția consulară este incompatibilă cu suveranitatea judecătorească națională.

Juridicția pe care abusiv și-o arogase consulii altă dată în țara noastră.

Era însă o vreme, și nu este mult de atunci, când, spre rușinea neamului românesc, în contra datinelor și legilor existente, juridicția consulară era în floare în țara noastră, și funcționa alături cu instanțele noastre judecătorești, încălcând de multe ori atribuțiunile acestei din urmă; căci, de și consulilor nu li se acordase, prin toleranță, de cât dreptul de a judeca numai acțiunile mobiliare personale dintre supuși sau sudiți, ei năzuiau de a judeca și acțiunile în care erau amestecate interese pământene. Mai mult încă, consulii abusând de prerogativa ce li se acordase într'un mod atât de desinteresat, trimeteau, de câte ori tribunalele pământene aveau a judeca o causă în care era interesat un supus străin, câte un dragoman sau chiar un caporal, care, sub cuvênt de a asista pe supușii lor și de a privighea ca drepturile lor să nu fie jignite, ca și cum justiția ar fi avut nevoe de a fi privigheată în pronunțarea hotărîrilor sale, se introducea, în urma închiderei desbaterelor, în camera de chibzuință și stăruea din resputeri ca suditul să nu fie asuprit față de pământeanul cu care se judeca.

Am vĕdut însă, cu ocasiunea adnotărei ce am făcut însemnatei decisiuni pronunțată în afacerea Collaro [1]), cum din îndemnul unei adrese a Curței apelative din Iași, Ministerul dreptății a fost silit să protesteze în contra unei stări de lucruri atât de anormală și de contrară nu numai prestigiului datorit magistraturei, dar și legilor existente, dând poruncă tribunalelor de a nu mai îngădui pe viitorime persoane străine în sanctuarul justiției, și de a delibera în secret, în afară de presența uneia din părți, așa cum glăsuea Regulamentul organic.

Am semnalat de asemenea, tot cu această ocasiune, încheierea memorabilă, luată la 1850, sub presid. dom-

[1]) Vedi *Curierul judiciar* din 1901, No. 44. Această decisie a fost publicată și adnotată de noi în Sirey, anul 1902.

nească a lui Gr. Ghika Vodă, prin care Miniștrii unui mic Stat vasal al Turciei, zeloși însă de a apăra demnitatea și instituțiile țărei, protestau cu energie în contra pretențiunei nedrepte a consulului austriac din Iași de a judeca și regula falimentele supușilor, în care erau creditori pământeni, nefiind primit, dice această încheiere patriotică, ca vre-o Putere străină să aibă dreptul de jurisdicție în un Stat străin asupra supușilor acestui Stat, pentru că o asemenea concesie n'ar fi alt-ceva de cât Stat în Stat [1]). Sistemul scuzelor era pe atunci necunoscut.

Ei bine, ceea ce atunci nu puteam spune de cât cu jumătate de glas, astă-zi putem s'o spunem sus și tare, pentru că, grație jertfelor ce am făcut, independența Statului român este solemn recunoscută prin tratatul din Berlin. Și tocmai aceasta o spune Curtea din București S-a 1 prin frumoasa sa decisiune din 16 fevr. 1901 (af. Nedelcovici și Gheșoff) [2]). Curtea proclamă, în adevĕr, principiul de drept public, necontestat și necontestabil, că într'un Stat civilisat, suveranitatea națională, care cuprinde mai cu seamă pe acea judecătorească, se opune într'un mod absolut coexistenței pe teritoriul sĕu a unei instanțe judecătorești alta de cât acea emanată de la națiunea suverană. Această intransigență, inerentă însăș noțiunei suveranității, exclude posibilitatea funcționărei unei jurisdicțiuni străine în țara noastră, nu numai în privința contestațiilor ce s'ar rădica între Români și străini, dar chiar și exclusiv între străini. In adevĕr, dreptul de a recurge la justiția țărei fiind un drept civil, și străinii avênd în țara noastră, atât după Constituție cât și după dreptul civil, exercițiul tuturor drepturilor civile, n'au de cât să se adreseze la justiția țărei, care este una și aceiaș pentru toți, fie Români, fie străini.

Această stare de lucruri a existat în tot-de-auna în țara noastră, și numai de fapt și în mod abusiv, consulii 'și-au arogat o jurisdicție pe care nimic n'o justifică. In adevĕr, încă din secolul al 14-lea, după cum foarte bine spune o altă decisie tot a Curței de București [3]), pe temeiul

---

[1]) Vedi *Curierul judiciar*, *loco cit.*, p. 359, nota 4.

[2]) V. *Curierul judiciar* din 1902, No. 12, și *Dreptul* din 1901, No. 51.

[3]) *Dreptul* din 1889, No. 26.

tratatelor sau capitulațiunelor încheiate între Poartă și foștii Domni români [1]), Principatele dunărene s'au bucurat de o complectă autonomie și de toate prerogativele unui Stat suveran. Cu ocasia acestor capitulațiuni se stipulase, în adevĕr, chiar drepturi excepționale în favoarea Principatelor. Vom cita un singur exemplu, și anume dispoșiția cuprinsă în art. 6 a capitulațiunei din 1460, încheiată la Adrianopol între Vlad V, Domnul Țărei românești, și Sultanul Mahomet II, care dispune că, în caz când un musulman ar avea un proces în țara românească cu un indigen, acest proces să se judece de Divanul român, după legile țărei, un Român neputênd, după clausele acestei capitulațiuni, să fie obligat a se înfățișa înaintea unui judecător mohametan [2]).

Cartea din 1774 trimeasă prin boeri la Poartă.

O carte din 1774, trimeasă prin boeri la Poartă, și publicată în *Uricarul*, t. VI, p. 422, prevede că: „Nimene din pămênteni să nu să facă ihdar la Țarigrad, după obiceiul vechiŭ, pentru ori-ce pricină ar fi, *ci aice să se caute pricina a fiștecăruia cu judecata Domnului.* Și oricare din pămênteni va avea judecată cu Turci, *să nu să judece la alte judecăți și cadii, ci numai aice la Domn*, și mărturiile creștinilor să se ție în samă la judecată, căci aicea nefiind Turci trăitori, nu se pot avea marturi Turci, care la aceasta este și fetva turcească".

Regul. organic.

De asemenea, Regulamentele organice ale ambelor Țări dispun că: „toți locuitorii Principatelor, fără osebire, sunt supuși rênduelelor judecătorești a tribunalelor așezate.

Capitulațiunile încheiete cu Poarta.

[1]) Aceste tratate, recunoscute prin art. 2 al Convenției din Paris (1858) și prin mai multe hatișerifuri, mai cu samă prin acel din 1834, sunt în numĕr de patru: 1° tratatul din anul 1391, încheiat la Nicopoli, între Mircea I, Domnul Țărei românești, și Sultanul Baiazet I; 2° tratatul din 1460, încheiat la Adrianopol între Vlad V, Domnul Țărei românești, și Sultanul Mahomet II; 3° tratatul încheiat la 1511 între Bogdan, Domnul Moldovei, și Sultanul Selim I; 4° în fine, tratatul încheiat la 1529 între Petru Rareș, Domnul Moldovei, și Sultanul Soliman II. Vedi aceste tratate în Mitilineu, *op. cit.*, p. 6, 18, 35 și 51. Vedi și Cartea noastră în limba franceză, p. 15, nota 1.

[2]) Eată textul la care facem alusie: „Când vre-un mahometan ar avea vre-un proces cu vre-un Român, procesul lui să se trateze în Divanul domnesc, după obiceiul țărei, și sentința judecății să aibă putere".

In această regulă se cuprind și toți străinii ce se află sub protecția ori-și-căreia Puteri, în toate pricinile și judecățile ce ar avea cu pământeni“ [1]).

Prin urmare, cu drept cuvênt, s'a decis că hotărîrile tribunalelor consulare, pronunțate chiar între străini, cari s'ar fi supus de bună voe unei asemenea juridicțiuni, trebuesc considerate ca inexistente, neputênd fi invocate ca constituind autoritatea lucrului judecat, și neputênd fi învestite cu formula executorie de către judecătorii români, acest privilegiu nefiind conferit de lege de cât hotărîrilor judecătorești *date în țară străină* (art. 374 Pr. civ.).

Această chestiune, de o mare însemnătate, s'a ivit de mai multe ori înaintea recunoașterei suveranității noastre, și la urma urmei, tot ast-fel a fost decisă.

Curtea din Iași, și aceasta îi face onoare, este una din cele dintâi care a admis aceste principii, în afacerea Dumanova-Kavatief [2]), și decisia Curței era atât de juridică, în cât Curtea de casație, după ce mai întâi o casase, a revenit, în secțiuni-unite, la adevěratele principii, consacrând în mod solemn soluția dată de Curtea din Iași și de acea din Focșani, care, ca instanță de trimetere, refusase de a se supune primei jurisprudențe a Curței de casație [3]).

---

[1]) Art. 297 Reg. organic al Moldovei, capit. VIII și art. 239, capit. VII, Regul. organic al Țărei românești. Cpr. art. 5, 6 și 46 C. Calimach. Vedi t. I, partea I a Comentariilor noastre, p. 176, nota 3.

[2]) Voind a reproduce considerentele decisiei Curței din Iași, aceasta ne a fost cu neputință, atât dosarul cât și condica de hotărîri fiind distruse prin focul palatului administativ de la 1880.

[3]) Eată considerentele pentru care decisia Curței din Iași fusese casată: „Considerând că tribunalele consulare sunt competente de a judeca procesele civile dintre supușii lor, chiar pe teritoriul străin lor, întru cât nu se ating prin acea judecată interesele vre-unui național: că aceasta resultă din art. 13 urm. C. civ., după care un pământean are facultatea să acționeze pe străinul cu care a contractat și înaintea tribunalelor străine; că, în adevěr, hotărîrea consulatului între două persoane supuse aceleiaș protecții, se consideră, după ficțiunea admisă în dreptul internațional public, ca dată pe teritoriul Statului ce represintă, adecă în țară străină: că sentința consulatului rusesc din Iași, dată

D-l Eugeniu Stătescu, într'o adnotaţie publicată în *Dreptul* din 1872, No. 11, reproduce considerentele Curţei de casaţie şi le aprobă în modul următor: „De şi facem reservele noastre în privinţa argumentelor cu care sistemul Inaltei Curţi se vede susţinut în diferitele *arrete (sic)* citate mai sus, şi care nu ne par din cele mai fundate, nu vedem pe ce cuvinte juridice s'ar putea dărâma sistemul chiar şi încă mai puţin cum s'ar putea admite sistemul Curţei apelative, susţinut de d-l procuror general (Vioreanu), care face o distincţiune arbitrară şi fără nici un interes practic între sentinţele consulare şi cele-lalte sentinţe emanate de la judecătorii străini; crează în lege proibiţiuni care nu există, face forul tribunalelor noastre, din facultativ ce este, obligator pentru toţi străinii domiciliaţi în ţară, şi are şi inconvenientul de a da naştere la o mulţime de conflicte şi dificultăţi diplomatice, pe care nu ştim dacă Guvernul, cu toată autoritatea d-lui procuror general, va avea puterea să le resolve în sensul opiniei d-sale.

„Pentru ca să complectăm sistemul Curţei de casaţie, nu avem de cât un singur lucru de adăogat: când, prin sentinţa străină, *fie consulară*, fie dată afară din ţară, s'ar condamna vre un pământean, în folosul unui străin, sau s'ar vătăma într'un mod oare care interesele unui pămên-

---

între recurenta Dumanova şi I. Kavatief, ambii supuşi ruşi, era legal învestită cu formula executorie de către tribunalul respectiv, de oare ce el a constatat în fapt că, între Statul român şi acel al Rusiei, se respectă principiul reciprocităţei asupra executărei unei asemenea decisiuni; că Curtea de apel anulând urmărirea imobiliară făcută în puterea hotărîrei consulatului, în virtutea căreia recurenta are a lua o sumă de bani, pe temeiul că nu posedă o hotărîre a tribunalelor române, a făcut o manifestă violare a art. 374 Pr. civ. şi a aplicat greşit art. 63 din aceiaş lege; că şi al doilea argument dat de Curte pentru anularea urmărirei, în baza art. 2 C. civ. nu este întemeiat, pentru cuvêntul că, în specie, nu era vorba de împărţirea imobilului, ci de împlinirea unei sume de bani prin punerea în vêndare a imobilului, conform cu dispoziţiunile din legea de procedură; în consecinţă, mijlocul invocat este bine întemeiat, etc." (Bulet. Cas. S-a 1, 1871, p. 393, 394).

Tot în acelaş sens, şi pentru aceleaşi motive, Inalta Curte a admis aceiaş soluţie prin decisia No. 543, din 1871 (afacerea Gheorgief-Nedelcovici).

tean, recunoaștem tribunalelor române dreptul de a nu acorda formula executorie de cât după ce vor fi revisuit fondul chiar, și se vor fi convins că sentința este bine dată și condamnarea justă. Cu această reservă, *sistemul admis până acum de Curtea de casație ne pare, încă o dată, conform tuturor principiilor și mai presus de ori ce critică*".

Nu știm dacă d-l Eugeniu Stătescu, recetind aceste rênduri, scrise cu trei-deci de ani în urmă, ar mai fi astădi de aceiaș părere. In ori-ce caz, cuvintele distinsului jurisconsult n'au împedicat pe Curtea de casație de a reveni, în secțiuni unite, la adevaratele principii, și de a admite de astă dată, așa cum făcuse atât Curtea din Iași cât și acea din Focșani [1]), că în România, nu poate să existe alte juridicțiuni de cât acele instituite de legea română și alți judecători de cât acei numiți de capul Statului român. Eată considerentele decisiei la care facem alusie :

„Avênd în vedere că recurenta, obținênd învestirea cu formula executorie a unei hotărîri a consulului rusesc din Iași, prin tribunalul de Iași S-a III-a, și voind să execute acea sentință, s'a facut opositie la executare, pe motiv că acea sentință a consulului nu poate fi învestită cu formula executorie, și dar, nu poate fi adusă la îndeplinire ; că astfel, cestiunea în discuție este de a se ști dacă sentința unui consul din România poate, sau nu, fi învestită cu formula executorie.

„Considerând că România constitue un Stat a cărui suveranitate internă absolută este recunoscută, între altele, prin art. 22 și 23 al tratatului din Paris, apoi, prin art. 1 și 6 al Convenției, și mai cu seamă prin § 2 al art. 2 din Convenție ; că o emanațiune a suveranității interne este puterea judecătorească ; că, în această privință, chiar prin art. 7 al Convenției, se declară că puterea judecătorească, exercitată în numele Domnitorului, va fi încredințată magistraților numiți de dênsul ; că din art. 104 al Constituției din 1866 resultă că o juridicție nu poate să existe în România de cât numai în virtutea unei anumite legi ;

[1]) Vedi in acelaș sens și o altă decisie a Curței din București, reprodusă și criticată de d-l Eug. Stătescu în adnotația sus menționată. *Dreptul* din 1872, No. 11.

„Că așa fiind, după dreptul public intern al României, justiția se distribue numai de tribunalele instituite în virtutea unei anume legi, iar misiunea de a judeca se exercită numai de judecătorii numiți de Domnitor; că, afară de aceasta, nu există altă juridicție;

„Considerând că juridicția contencioasă, pe care și-au arogat-o consulii diferitelor puteri, este contrară atât dispositiei exprese a art. 104 din Constituție și textelor citate mai sus, cât și principiilor dreptului internațional; căci, după acestea, consulii au numai misiunea de a înlesni pe comercianții națiunei lor, întru cât exercită comerț în țara în care ei funcționează, și de a exercita oare care acte de juridicție gracioasă, precum: de a lua în conservare o moștenire lasată de un național al lor; nici o dată nu li se recunoaște însă dreptul de juridicție contencioasă, deci dreptul de a judeca; că, de aceea, consulii ce se află în România, ca atare, nu pot da o hotărîre prin care s'ar pronunța asupra unor drepturi litigioase, fiind aceasta numai atributul judecătorilor români;

„Considerând că aceasta se confirmă și prin art. 373, 374 Pr. civ., cari disting între hotărîrile ce se dau de tribunale și Curți în țară și între hotărîrile judecătorești date în țară străină; că de hotărîri date în România de o juridicție străină procedura civilă nu face mențiune; că așa fiind, actele consulilor din România, cari s'ar ține că ar fi hotărîri, nu au caracterul unor hotărîri, și de învestirea lor cu formula executorie nu poate să fie vorba, etc.“ [1]).

De la această dată memorabilă, nici o decisie nu s'a mai pronunțat și nu se va mai pronunța, credem, în alt

[1]) Vedi Bulet. Cas. secții-unite, anul 1873, p. 273, și *Dreptul* din 1874, No. 7. Bulet. 1872, p. 115, și *Dreptul* din 1872, No. 63. Bulet. S. I, anul 1874, p. 171, și *Dreptul* din 1875, No. 23. C. București, *Dreptul* din 1875, No. 53, și din 1889, No. 26. (Considerentele acestei decisiuni, dată sub presid. d-lui G. E. Schina, sunt foarte remarcabile). Vedi și o altă decisie tot a C. din București, *Dreptul* din 1893, No. 11, consid. de la p. 85, colona 1, și *Curierul judiciar* din 1893, No. 40, p. 1. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 23. C. Iași, *Dreptul* din 1894, No. 10 (cu adnotația d-lui G. Negulescu). Vedi și decisia Curței din București, de care am vorbit mai sus, publicată cu adnotația noastră în *Curierul judiciar* din 1902, No. 12, și în *Dreptul* din 1901, No. 51.

sens. Juridicţia consulară 'şi-a trăit deci traiul. Ea va remânea în istoria noastră ca un vis urât, ca o tristă amintire a trecutului.

„Cine a îndrăgit străinii,
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia,
Şi neamul nemernicia !“

Dar dacă hotărîrea unui consul n'ar putea fi declarată executorie în România, s'a decis însă că nimic n'ar împedica pe judecătorii români de a învesti cu formula executorie o hotărîre emanată de la o Curte străină, chiar dacă judecata primei instanţe ar fi avut loc înaintea unui consul din România, pentru că, în asemenea caz, nu hotărîrea consulului, ci aceea a tribunalului străin dobêndeşte puterea lucrului judecat [1].

Acesta este art. 374 din Procedura civilă. Precum vedem, el este bogat în controverse, şi legiuitorul este departe de a le fi înlăturat pe toate, deşi procedura civilă a fost până acum revisuită de două ori. Aceasta dovedeşte că reforma unei legislaţiuni nu trebue nici odată să se facă în pripă.

Hotărîri date în materie contencioasă.

Numai hotărîrile pronunţate pe calea contencioasă de instanţele de fond (tribunale sau curţi) [2], pot dobîndi au-

---

[1]) C. Focşani, *Dreptul* din 1884, No. 32, şi din 1885, No. 27.—*Contrà.* Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1882, No. 23.

[2]) Din o decisiune a Curţei de casaţie nu poate deci în genere să resulte autoritatea lucrului judecat, fiind că această Curte sau respinge recursul, şi atunci autoritatea lucrului judecat nu poate resulta de cât din hotărîrea instanţei de fond, care a remas definitivă ; sau casează, trimiţênd la altă instanţă, şi atunci din hotărîrea acestei instanţe va putea să resulte autoritatea lucrului judecat. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, p. 929. Bulet. S-a 1, 1883, consid. de la p. 274. *Dreptul* din 1883, No, 36. Bulet. S-a 1, 1884, p. 350. *Dreptul* din 1884, No. 17.—Pentru ca decisia Curţei de casaţie să aibă puterea lucrului judecat, trebue să presupunem o casare fără trimetere, sau o decisie dată în secţiuni unite conform art. 74 din legea Curţei de casaţie ; căci, în asemenea caz, instanţa de trimetere trebue să se conforme jurisprudenţei înaltei Curţi, care are autoritatea unei legi interpretative, restrênsă la casul ce a făcut obiectul judecăţei.

Casurile în care decisiile Curţei de cas. au puterea lucrului judecat.

toritatea lucrului judecat, nu însă și acele date în camera de consiliu, pe cale gracioasă sau voluntară [1]), fără litigiu contradictor (art. 104 Pr. civ.), pentru că, în acest din urmă caz, nu există proces, ci este vorba numai de conservarea unor drepturi necontestate: „In cât privește lucrul judecat, dice Dl. C. G. Dissescu în expunerea de motive a noului Cod de procedură civilă (ed. of., p. 16), nu e cu putință a'l recunoaște unor asemenea hotărîri, de oare ce autoritatea lucrului judecat presupune un conflict de drept între două sau mai multe părți și o judecată contradictorie“ [2]).

Cpr. Griolet, *Autorité de la chose jugée*, p. 121. Alex. Degré, *Scr. juridice*, I, p. 353, și *Dreptul* din 1888, No. 46, p. 366. In fine, în caz de regulare de competință, decisia Curței de casație leagă, în privința competinței, pe instanța de fond căreia afacerea este trimesă spre a fi judecată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, consid. de la p. 178.

Puterea încheierelor date pe calea gracioasă.

[1]) Din faptul ca încheierele date pe calea gracioasă nu dobêndesc autoritatea lucrului judecat, n'ar trebui să conchidem că ele sunt lipsite de ori ce putere, când au devenit definitive. Ele nu au însă adevarata putere a lucrului judecat, pe care o are o hotărîre propriu dișă, pentru că chiar atunci când există desbateri, decisia judecătorului se mărginește a permite sau a opri un lucru, fără a recunoaște sau a tăgădui existența unui drept litigios, și fără a pronunța o condamnare. Cu toate acestea, actul judecătorului își produce efectele sale față de partea care l'a dobêndit, și o obligă în mod irevocabil, putêndu-i fi opus, fără a vătăma pe terții. Cpr. Lacombe, *op. cit.*, No. 35, p. 33. Allard, *op. cit.*, p. 165.

Deosebire între jurisdicția gracioasă și acea contencioasă.

Ceea ce distinge jurisdicția gracioasă sau voluntară, *voluntaria*, după cum o numește L. 2, Pr., Dig., *De officio proconsulis*, 1, 16, de acea contencioasă (*contentiosa*, Dig., *loco cit.*), este că, în această din urmă, există conflict de interese între mai multe persoane cari stau față în față (*inter nolentes*) și pretențiuni rivale de apreciat: pe când în jurisdicția gracioasă, nu se tinde la stabilirea unui drept actual față cu părțile rivale, ci se statuază cele mai multe ori în vederea viitorului, împedicându-se lesiunea diferitelor drepturi. Cpr. Lacombe, *op. cit.*, No. 34, p. 32. Vedi asupra caracterului jurisdicției contencioase și gracioase, Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, I, *Quest.* 378. Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, II, 316, p. 36 urm. Merlin, Répert., v-*is Juridic. gracieuse*, t. 9, p. 102 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 12. Répert, Sirey, *Chose jugée*, 131 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 53 urm.

[2]) „Se poate, dice expunerea de motive a noului Proiect de re-

„Considerând, dice foarte bine Curtea de casaţie, în unire cu conclusiile noastre (22 nov. 1899), că prin cuvintele „cerere în judecată", întrebuinţate de art. 1201, se înţelege o cerere făcută pe cale contencioasă, asupra căreia părţile să poată discuta în mod contradictor, şi instanţa judecătorească să se pronunţe în şedinţă publică" [1].

Astfel, nu pot avea autoritatea lucrului judecat încheierele tribunalelor date pentru omologarea avisurilor consiliului de familie, în caz de minoritate sau interdicţie [2]; hotărîrile privitoare la confirmarea unei adopţiuni

Omolog. avisului cons. de familie, confirm. unei adopţiuni, etc.

---

visuire a procedurei civile, elaborat de Dl. C. I. Stoicescu, (p. XIII), ca o cerere de natură gracioasă, de competinţa camerei de consiliu a tribunalului, să dobêndească în urmă un caracter contencios. Aceasta se întâmplă foarte des. Un exemplu: o cerere de punere în posesiune asupra unei averi succesorale făcută de o singură parte. Inainte de a fi resolvată, o altă parte sau chiar mai multe, fac fie care cerere de trimetere în posesiune cu excluderea celorlalte. Atunci evident că prima cerere şi-a perdut natura gracioasă şi a dobêndit un caracter contencios. Asemenea cereri nu se mai cercetează de tribunal în camera de consiliu, căci, în această causă, el nu resolvă conflicte de drepturi sau de fapte, ci cererile vor fi trimese a se judeca în şedinţă publică, de urgenţă, după desbateri sumare".

[1]) Bulet. Cas. S-a 1, 1899, p. 1258. Vedi şi Bulet. S-a 1, 1899, p. 136. *C. judiciar* din 1899, No. 14. Bulet. S-a 1, 1890, p. 51. *Dreptul* din 1890, No. 13. Bulet. 1875, p. 204. Bulet. 1882, p. 566. Bulet. S-a 1, 1884, p. 401. Bulet. S-a II, 1886, p. 82. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1886, No. 31. C. Craiova, *Dreptul* din 1894, No. 9, consid. de la p. 67, coloana 1. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 5. Pand. fr., *Chose jugée*, 53 urm. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, 32, p. 26. Demolombe, XXX, 286. Laurent, XX, 5 şi 8. Bonnier, 862. Aubry et Rau, VIII, § 767, p. 367. Griolet, *op. cit.*, p. 84 urm. Glasson, *Pr. civ.*, I, p. 126. Allard, *Étude sur la chose jugée*, p. 164 urm. Lacombe, *Autorité de la chose jugée*, p. 32 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 12. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 131 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 469, p. 258 (ed. 1-a). Bertin, *Chambre de conseil*, 36. T. Huc, VIII, 304. Tuozzi, *op. cit.*, 18 urm. Baudry, II, 1285. F. Herman, III, art. 1351, No. 212, şi toţi autorii. — S'a decis însă că actele de executare, făcute sub legea veche de supleantul delegat de tribunal şi confirmate în urmă de instanţele judecătoreşti, au între părţi autoritatea lucrului judecat. Cas. rom. *C. judiciar* din 1899, No. 15, şi Bulet. S-a 1, 1898, p. 136.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 1257 (decisie *suprà* citată,

(art. 321 C. civ. și 67 L. Jud. de pace din 1896) [1]; de unde resultă că dacă adopțiunea a fost confirmată în contra dispozițiilor legei, partea în drept va putea timp de trei-deci de ani [2] să ceară anularea ei, chiar în urma morței adoptătorului [3]; hotărîrile de trimetere în posesiune provisorie a averei unui absent (art. 106 urm. Cod. civ.) în privința terțiilor, cari ar pretinde mai tărdiu a fi moștenitorii presumtivi ai absentului [4]; hotărîrile de trime-

---

pronunțată în unire cu conclusiile noastre). Bulet. S-a 1, 1890, consid. de la p. 53. Pand. fr., v° *cit.*, 56. Répert. Sirey, *eod* v°, 137. T. Huc, VIII, *loco cit.* Fuzier-Herman, *loco cit.*, No. 221. Baudry, II, 1225. Larombière, *loco cit.* Allard, *op. cit.*, p. 165, 166. Lacombe, *op. cit.*, 37, p. 34.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 782. Cas. fr. D. P. 92. 1. 329. Sirey, 68. 1. 338. D. P. 68. 1. 249.

[2]) T. Huc, III, 139. Baudry, II, 1285. Aubry et Rau, VI, § 558, p. 129, 130. Beudant, II, 682, n. 3, 4. Trib. Papeete, D. P. 92. 1. 329 și nota lui Garsonnet.—Chestia este însă controversată, și unii aplică în specie prescripția de dece ani (art. 1900), în privința nulităților relative (Demolombe, VI, 203, 212), ear după alții, acțiunea ar fi imprescriptibilă (Laurent, IV, 235). Vedi asupra acestei controverse, t. I, partea I a Coment. noastre, p. 384, 385. Dalloz, *Nouv. Cod. civ. annoté* (1900), I, p. 658, No. 44 urm. Répert. Sirey, *Adoption*, 331 urm. Pand. fr., *Adoption*, 525 urm.

[3]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 134, și *Adoption*, 302 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 67 urm. și *Adoption*, 285. Répert. Dalloz. *Supplém.*, *Chose jugée*, 17. T. Huc, III, 139 și VIII, 304. Griolet, *op. cit.*, p. 85. Bonnier, 862. Laurent, XX, 5. Demolombe, XXX, 286. Larombière, V, art. 1351, No. 12. Beudant, II, 681. Vigié, I, 615. Mourlon, I, 1006. F. Herman, I, art. 360, No. 11 și *Supplém.* par Griffond, I, art. 360, No. 6, și III, art. 1351, No. 286 urm. Aubry et Rau, *loco cit.* Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 782. Cas. fr., C. Caen și Trib. Villefranche, D. P. 92. 1. 329. D. P. 88. 1. 171. Sirey, 88. 1. 67. D. P. 81. 3. 29. Sirey, 68. 2. 17. D. P. 68. 1. 249. Sirey, 68. 1. 338.

Irevocabilitatea adopțiunei. Deoseb. între Codul Calimach și Codul actual.

Adopțiunea însă regulat făcută și înscrisă în actele stărei civile (art. 323 C. civ. și 67 L. jud. de ocoale din 1896) este definitivă și nu mai poate fi revocată nici chiar prin consimțimêntul părților. Cpr. Répert. Sirey, *Adoption*, 294 urm. și *Chose jugée*, 135.—In Codul Calimach (art. 250, 251), adopțiunea era din contra revocabilă. Cpr. art. 185 C. austriac, 1768, 1769 C. german. Vedi t. I, partea II a Coment. noastre, p. 324, nota 1.

[4]) Larombière, *loco cit.* F. Herman, I, art. 121, No. 21, și III, art. 1351, No. 215. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 136. Pand.

tere în posesiune, în privința averei unei moșteniri, a unui moștenitor de sânge, cari nu vor putea fi opuse moștenitorului mai apropiat ce ar reclama mai în urmă moștenirea prin o petiție de ereditate [1]; încheierile cari ar permite înstrăinarea fondului dotal (art. 1253, 1254) în afară de casurile permise de lege și fără îndeplinirea formelor legale [2]: acele cari ar ordona rectificarea unui act al stărei civile [3]; încheierile privitoare la învestirea sen- Instr. fondului dotal.

---

fr., *eod.* v°, 63. Aubry et Rau, I, § 152, p. 919, 920 (ed. 5-a). Plasman, *Code et tr. des absents* (1841), I, p. 253. Dreptul adevăraților moștenitori de a cere trimiterea în posesiune a bunurilor absentului, contra moștenitorilor presumtivi cari o obținuse mai întâi, se prescrie însă prin treizeci de ani de la pronunțarea primei hotărîri. Aubry et Rau, Plasman, *loco cit.* C. Grenoble. D. P. 52. 2. 164. Vedi și Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, I, 1178 (ed. a 2-a).

[1]) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 33. Laurent, IX, 259. Pand. fr., *Successions*, I, 1929. Vedi și t. III a Coment. noastre, p. 234. Trimeterea în posesiunea unei averi succesorale este, în adevĕr, o mĕsură provisorie, pe care tribunalul o judecă în mod sumar, după actele și probele presentate de părți, fără ca prin aceasta să prejudece drepturile adevăraților moștenitori. Există însă lucru judecat de câte ori s'a dat o hotărîre contradictorie asupra unei contestațiuni la cererea de trimetere în posesiune. Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1900, No. 34. C. București, *Dreptul* din 1895, No. 27.

[2]) Pand. fr., *Chose jugée*, 73. Répert. Sirey. *eod.* v°, 147. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 2015. Laurent, X, 5, 8, și XXIII, 534. T. Huc, VIII, 304 și IX, 482. Baudry et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1709. Troplong, *Idem*, IV, 3493 urm. Aubry et Rau, V, § 537, p. 593, 594. Marcadé, VI, art. 1558, No. VI. Lacombe, *op. cit.*, 39, p. 35. C. Agen și Trib. Lombez, D. P. 92. 2. 253. Sirey, 93. 2. 97.—*Contrà.* C. Grenoble și Lyon, Sirey, 40. 2. 209, și Sirey, 41. 2. 612. Bertin, *Chambre de conseil*, 1149. Odier, *Contr. de mariage* (1847), III, 1289. Devilleneuve, nota în Sirey, 42. 1, p. 541.

Dar dacă autorisarea a fost dată femeei pentru o causă legală, ea nu mai poate ataca înstrăinarea, susținênd falsitatea faptelor pe cari s'au întemeiat judecătorii, mai cu sămă dacă terții au fost de bună credință. Répert. Sirey, v° *cit.*, 149. Laurent, Troplong, Aubry et Rau, Marcadé, Baudry et Surville, *op.* și *loco suprà cit.* Demante, VI, 230 bis X. Guillouard, *op. cit.*, IV, 2016. T. Huc, IX, 482. Labbé, nota în Sirey, 88. 1. 289 urm. Cpr. și Trib. Perpignan, D. P. 1899. 2. 28.

[3]) Larombière, *loco suprà cit.*

tinţilor definitive sau actelor autentice cu formula executorie [1]), etc.

Incheierile relative la complectarea capacităţei femeei măritate.

Cât pentru incheierile prin care justiţia acordă femeei măritate o autorisare, în caz de refus din partea barbatului (art. 624 urm. Pr. civ. şi 67 L. jud. de ocoale din 1896), ele făcênd parte din juridicţia contencioasă, au puterea lucrului judecat; de unde resultă că barbatul n'ar putea, invocând iregularitatea autorisărei, să ceară anularea actului făcut de femee [2]).

Omolog. unei împărţeli.

In privinţa hotărîrilor prin cari se omologă o împărţeală, trebue să facem următoarea distincţiune. Dacă tribunalul s'a mărginit numai a constata îndeplinirea formalităţilor cerute de lege, atunci omologarea, de şi făcută sub forma unei sentinţe, nefiind în realitate de cât un act de juridicţie gracioasă, nu poate avea autoritatea lucrului judecat. Dacă însă sentinţa de omologare ar statua asupra

---

Formula executorie.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1881, consid. de la p. 227. Bulet. S-a II, 1886, consid. de la p. 84.—Art. 132 din noul Proiect al procedurei civile, adaos de comisiune, prevede că partea câştigătoare poate dobêndi o nouă formulă executorie, la caz de perderea celei d'intâi, dacă hotărîrea n'a fost încă adusă la îndeplinire.

Hotăriri pronunţate sub legile vechi.

Trebue să observăm, cu această ocasiune, că hotărîrile pronunţate sub legea veche erau executorii prin ele însuşi, când deveneau definitive, fără a mai fi învestite cu formula executorie, această formulă fiind o inovaţie a legei actuale. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 992 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre).

Urmăriri făcute de creditul fonciar.

Curtea de casaţie a decis de asemenea că, în urmăririle imobiliare făcute de creditul fonciar, după legea sa specială, nu este nevoe ca actele de ipotecă, în basa cărora se face urmărirea, să fie învestite cu formula executorie, această formalitate fiind înlocuită prin încheierea tribunalului pentru scoaterea imobilului în vêndare. Această decisie recentă (22 martie 1902, S-a II) este însă criticată de Dl S. Cihoski (*Curierul judiciar* din 1902, No. 38; *Dreptul* din 1902, No. 46) şi aprobată de Dl. Gr. Vulturescu (*Dretpul* din 1902, No. 42).

[2]) Bertin, *Chambre de conseil*, 35 şi 1392. Répert. Sirey, *Autorisation de femme mariée*, 488, şi *Chose jugée*, 152. Trib. Paris, D. P. 78. 2. 130. Sirey, 79. 1. 258.—Dacă însă femeea s'a judecat fără a fi autorisată, nu se poate opune această hotărîre barbatului ca avênd autoritatea lucrului judecat, când el ar cere anularea judecăţei urmate fără autorisare. Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 13.

unui incident care ar constitui o adevarată contestaţie, atunci fiind vorba de o hotărîre contencioasă, ea va avea, ca toate hotărîrile de asemenea natură, autoritatea lucrului judecat [1]).

Confirm. unei transacţiuni.

Au de asemenea puterea lucrului judecat hotărîrile prin care se confirmă o transacţie [2]) şi chiar însuşi transacţiile părţilor (art. 1711), din care ele pot să tragă o excepţie analoagă cu acea care resultă din art. 1201, dacă condiţiile prescrise de acest text sunt îndeplinite [3]).

Art. 99 L. Jud. de ocoale.

Astfel, au puterea lucrului judecat hotărîrile judecătorilor de ocol, cari, în materie de împărţeală, parvin a împaca pe părţile majoare şi capabile în basa art. 99 din legea jud. de ocoale. Dacă transacţia părţilor, fără constatarea vre unei autorităţi, are puterea lucrului judecat (art. 1711), cu atât mai mult această autoritate trebue s'o aibă, o transacţie constatată de judecătorul competent. S'a dis că asemenea hotărîri nu pot avea puterea lucrului judecat, pentru că ele nu valorează de cât ca acte autentice [4]). Dar un act autentic nu are el oare între părţi puterea unei sentinţi neapelabile? Veḑi şi *suprà*, p. 161.

Ordon. de adjudecare p. vênḑări voluntare sau eşire din indivisiune.

Ordonanţele de adjudecare, date în materie de vênḑări voluntare sau pentru eşire din indivisiune, nefiind de cât nişte convenţii făcute între părţi sub privigherea justiţiei, ear nu nişte adevarate hotărîri, nu au puterea lucrului judecat şi nu pot fi atacate nici pe calea apelului [5]),

---

[1]) Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 5. Cpr. Cas. fr. D. P. 86. 1. 37. T. Huc, VIII, 304. Pand. fr. *Chose jugée*, 57 urm. Aubry et Rau, VI, § 626, p. 586, nota 25. Demolombe, XVII, 425. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 140 urm. Glasson, nota în D. P. 86. 2. p. 74. Lacombe, *op. cit.*, 37, p. 34. Allard, *op. cit.*, p. 166.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a, I, 1878, p. 126. Bulet. S-a 1, 1887, p. 311.—*Contrà*. T. Huc, VIII, 304.—Transacţiile pot însă fi atacate, în casurile anume prevḑute de lege, pe cale principală. Cas. rom. Bulet. S-a. 1, 1888, p. 1045.

[3]) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 80.

[4]) Veḑi Şt. R. Scriban, *C. judiciar* din 1902, No. 17.

[5]) C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 5 şi 75. *Dreptul* din 1898, No. 72. *Curierul judiciar* din 1899, No. 34, şi Bulet. S-a 1, 1899, p. 956.—*Contrà*. Cas. rom. *Dreptul* din 1875, No. 23. Bulet. S-a II, 1874, p. 147. Veḑi şi t. III a Coment. noastre, p. 463.

nici pe acea a recursului în casaţie [1]). In lipsa unei dispoziţii legislative, vênḑarea nu poate, în asemenea caz, fi anulată, de cât pentru motive grave, pe calea unei acţiuni principale [2]). Această soluţie, menţinută atât prin procedura revisuită la 1900 (art. 689) [3]) cât şi prin noul Proiect de revisuire (art. 742), lasă însă de dorit din punctul de vedere legislativ, căci acţiunea în anulare prescriindu-se prin 30 de ani (art. 1890 C. civ.), cumpărătorul va remânea în acest lung timp supus acestei acţiuni. De aceea, am crediut de cuviinţă de a sezisa Camera deputaţilor, în calitate de representant al Iaşilor, cu un proiect de lege, care avea de scop admiterea recursului în casaţie în contra tuturor ordonanţelor de adjudecare, chiar şi acelor date în materie de vênḑări voluntare pentru eşire din indivisiune [4]). Acest proiect de lege, aprobat de Guvernul de atunci, doarme însă şi astăḑi în cartoanele Camerei, ca mai toate proiectele din iniţiativă parlamentară.

Ordon. de adjudecare în materie de expropriere silită.

Cât pentru ordonanţele de adjudecare, date în materie de expropriere silită, ele au puterea lucrului judecat, îndată ce au devenit definitive (art. 564, 567) [5]), fie prin respingerea recursului, fie prin nefacerea lui în termenul legal, adecă în patru-ḑeci de ḑile de la data transcrierei ordonanţei de adjudecare în registrele tribunalului de urmărire (art. 559 Pr. civ.) [6]).

---

[1]) Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 75; din 1895, No. 54, şi Bulet. S-a II, 1895, p. 939 şi 974. Bulet. Secţii-unite, 1875, p. 61. Veḑi t. II al Coment. noastre, p. 212, nota 2, şi t. III, p. 462, text şi nota 4.—*Contrà.* Cas. rom. Bulet. S-a II, 1871, p. 358.

[2]) Cas. rom. *loco suprà cit.* Bulet. S-a I, 1892, p. 35. *Dreptul* din 1890, No. 75. Bulet. S-a II, 1895, p. 939 şi 974. *Dreptul* din 1875, No. 23 şi 39. Bulet. S-a I, 1899, p. 761 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre). C. Bucureşti, *Dreptul* din 1888, No. 56, consid. de la p. 453, coloana 1. *Dreptul* din 1894, No. 42. Veḑi şi Tratatul nostru în limba franceză, p. 187.

[3]) Veḑi expunerea de motive a D-lui C. G. Dissescu, în noul Cod. de proced. civ. adnotat de V. Alexandrescu, Cesărescu şi Mironescu, p. 56.

[4]) Veḑi expunerea de motive şi textul acestui proiect de lege, în *Dreptul* din 1890, No. 80, p. 643.

[5]) Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1899, No. 27.

[6]) Art. 614 din noul Proiect reduce acest termen la *trei-zeci* de ḑile, însă punctul de plecare este acelaş. Acest text mai a-

Ce trebue să decidem în privința sentinților de omologare a unui concordat? Omolog. unui concordat.

Curtea de casație din Turin a decis (13 sept. 1877) că tribunalele pronunță în toate casurile o adevarată sentință. Adevĕrul e însă că nu există lucru judecat de cât asupra punctelor decise în instanță după oposiția ce s'ar fi făcut de acei interesați (art. 856 C. com.). In celelalte casuri, tribunalul dă o sentință pe cale grațioasă, în camera de consiliu (art. 854 C. com.)[1].

In ori ce caz, concordatul, chiar omologat de justiție, fiind un contract la formarea căruia justiția nu intervine de cât pentru a apara drepturile minorității și a creditorilor absenți, cărora el este oposabil[2], poate fi anulat (art. 862 C. com.) sau resiliat pentru neîndeplinirea condițiilor lui (art. 863 C. com.) ca ori ce contract în genere, și sentința de anulare sau de resiliare are de astă dată necontestat puterea lucrului judecat, pentru că ea se pronunță în mod contradictor, după citarea părților (art. 862, 863 C. com.).

Hotărîri definitive.

Scopul presumției edictate de art. 1201 fiind de a pune un capăt contestațiilor, lucrul judecat va resulta, în toată plenitudinea sa, numai din o hotărîre sau decisie definitivă. „*Res judicata dicitur, quæ finem controversiarum pronunciatione judicis accipit. Quod vel condamnatione, vel absolutione contingit*“[3].

---

daogă încă că cererea de recurs trebue să fie însoțită de copia de pe ordonanța de adjudecare, ceea ce în legea actuală și în acea anterioară nu se cere (cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1886, p. 364), de plata taxelor de citațiuni, precum și de motivele de casare, *fără a se mai putea în urmă depune altele*, toate aceste sub pedeapsă de nulitate a recursului. Se vede că autorul noului Proiect a voit să impedice ori ce străgăniri în această privință. Ideea de a nu se putea pune alte motive de casare, în urma interjetării recursului, nu ni se pare însă prea nemerită.

[1]) Cpr. Calamandrei, *Del fallimento*, II, 719, p. 151 (ed. din 1883). Thaller, *Tr. élément. de droit comm.*, 1874, p. 1027 (ed. din 1898). C. din Brescia, *Gazz. trib.* (ḍiar ital.), 1875, p. 587.

[2]) Cpr. Thaller, *op. cit.*, 1844, p. 1010.—In cât privește natura juridică a concordatului, vedi discuția la care această chestiune a dat, loc în Cesărescu și Dan, *Falimentele*, p. 198 urm.

[3]) L. 1, Dig., *De re judicata*, 42. 1. Cpr. Pothier, II, 850. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1870, p. 248. Bulet. Secții-

Producerea hot. definitive în instanță.

Hotărîrea definitivă trebuește însă produsă în instanță de partea care o invoacă, pentru că altfel judecătorul, care trebue neaparat să se pronunțe asupra excepțiunei propuse, sub pedeapsă de a comite o omisiune esențială și de a da o hotărîre casabilă [1]), ar fi în imposibilitate de a decide dacă elementele lucrului judecat au sau nu ființă [2]).

Diferitele sensuri a cuvintelor hotărîre definitivă.

Cuvintele hotărîre sau decisie definitivă sunt însă, precum am vĕdut p. 453, susceptibile de mai multe înțelesuri.

Dacă hotărîrea nu mai e susceptibilă de nici un recurs, fie ordinar, fie extraordinar, sau dacă oposiția, apelul, recursul ori revisuirea au fost declarate perimate după cererea părței interesate (art. 257 urm., 329, 376 Pr. civ.) [3]), autoritatea lucrului judecat este irefragabilă. (Cpr. art. 1788 C. civ.). Este adevarat că art. 258 Pr. civ. pre-

---

unite, 1883, consid. de la p. 613. Bulet. 1883, p. 935 și 1186. Bulet. S-a 1, 1900, p. 761 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre). Trib. Iași, *Dreptul* din 1883, No. 71. Jud. ocol Snagov, *C. judiciar* din 1899, No. 6.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1886, p. 16. Cpr. Bulet. S-a 1, 1887, p. 541, și *Dreptul* din 1887, No. 62. Bulet. 1894, p. 505.

[2]) Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1893, No. 48. Bulet. S-a 1, 1893, consid. de la p. 233. — O hotărîre avênd puterea lucrului judecat, perde deci acest caracter dacă nu este invocată de acel interesat la o altă judecată, și, în asemenea caz, cea de a doua hotărîre, chiar dacă la darea ei s'ar fi strecurat oare-care vicii de formă, dobêndește la rêndul ei puterea lucrului judecat și remâne singură executorie, dacă partea în drept n'a atacat-o în termenul prescris de lege. C. București, *Dreptul* din 1889, No. 35.

Perimare.

[3]) Perimarea curge și în contra minorilor, interdișilor și celor puși sub un consiliu judiciar (art. 257 Pr. civ.), și aceasta fie că dreptul a luat naștere în persoana minorului, fie că o parte s'a sevêrșit din viață în cursul instanței, lăsând un moștenitor minor. Garsonnet, *Pr. civ.*, V, § 1194, p. 828, n. 3. Cpr. și C. Iași, *C. judiciar* din 1902, No. 28, și *Dreptul* din 1902, No. 35. Cpr. art. 1876, 1908 C. civ., 946 C. com., 568 Pr. civ., etc.

Modificările aduse prin noul Proiect de revis. al Proced. civile.

Art. 262 din noul Proiect de revisuire al procedurei civile adaogă însă, în această privință, că în caz când representanții minorilor și interdișilor decedează sau încetează de a mai îndeplini funcțiunile lor, perimarea este suspendată până la înlocuirea acestor representanți. Această dispoziție este foarte nemerită. Mai este încă de observat că noul Proiect reduce termenul peremțiunei în civil la *un an*, ca și în materie comercială (art. 903 C. com.). Termenul de doi ani este însă mult mai potrivit.

vede că perimarea nu împedică de a deschide o nouă acțiune, dacă dreptul nu este prescris, însă această dispoziție se referă, de bună samă, la perimarea acțiunei, după cum o spune anume art. 269 din noul Proiect, ear nu la perimarea apelului, revisuirei sau recursului, această soluție fiind singurul mijloc de a împaca art. 258 cu art. 329 (267 din noul Proiect).

Există însă un caz în care autoritatea definitivă a lucrului judecat este independentă de recursul ce poate fi interjetat contra hotărîrei. Acesta este casul în care o decisie a fost atacată cu recurs în interesul legei, de către minist. public de pe lângă Curtea de casație, care singur are acest drept; căci, în asemenea caz, admiterea chiar a recursului lasă să subsiste hotărîrea în cât privește raporturile dintre părți (cpr. art. 444 Pr. pen.) [1]. Recurs în interesul legei.

Dacă hotărîrea definitivă se află în curs de a se judeca în contestație sau în urma cererei de revisuire, ea are puterea lucrului judecat până ce se va înlocui prin o altă hotărîre (art. 377 Pr. civ.). Art. 377 Pr. civ.

Dacă hotărîrea dată în prima instanță este încă supusă opositiei sau apelului, autoritatea lucrului judecat este numai provisorie [2], și ea încetează îndată ce s'a făcut opositie sau apel [3]. „Apelul sau opositia făcută în timp util, dice art. 705 (645 vechiŭ) din Pr. civ. germană, împedică hotărîrea de a dobêndi autoritatea lucrului judecat“ [4]. Art. 705 Pr. germ.

Din cele mai sus expuse resultă că acela contra căruia o hotărîre a fost pronunțată în prima instanță, nu

---

[1]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 1126, p. 542, nota 12, *in fine* (ed. a 2-a). Pand. fr., *Chose jugée*, 1575.

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 852, 853. Pand. fr., *Chose jugée*, 101. Répert. Sirey, *eod.* v°, 12 urm., 18 urm. Baudry, II, 1285. Demolombe, XXX, 288. Bonnier, 861. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 239, § 465 (ed. 1-a), § 1126, p. 542 (ed. a 2-a). Marcadé, V, art. 1351, No. 1. Larombière, V, art. 1351, No. 2. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 399. Glasson, *Pr. civ.*, I, p. 424. Griolet, *op. cit.*, p. 90 urm. T. Huc, VIII, 306. Cpr. și Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 503.—*Contrà.* Laurent, XX, 17. Duranton, XIII, 454, 455. Thiry, III, 163. Arntz, III, 404.

[3]) Acest principiu este aplicabil și hotărîrilor pentru care s'a admis executarea provisorie. Cpr. Pothier, II, 852. Larombière, *loco cit.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 22.

[4]) „*Der Eintritt der Rechtskraft wird durch rechtzeitige Einlegung des Rechtsmittels oder des Einspruchs gehemmt*“. Art. 705 Pr. germ.

poate, fără a viola autoritatea lucrului judecat, să supue tribunalelor o pretenție contrară hotărîrei date, cât timp această hotărîre n'a fost atacată pe calea opositiei sau apelului [1]).

Hotăr. pronunțate în ultimă instanță.

Hotărîrile contradictorii, pronunțate în ultimă instanță, au autoritatea lucrului judecat, până la desființarea sau casarea lor, cu toate că ar fi încă supuse recursului, pentru că recursul, ca și revisuirea (art. 295 Pr. civ.) nu suspendă în principiu executarea lor (art. 77 L. C. de casație) [2]). Tribunalul de Ilfov este deci greșit când pune în principiu [3]) că numai hotărîrile cari n'au fost atacate pe calea recursului, sau cari fiind atacate pe această cale, au fost menținute prin respingerea recursului, pot fi invocate ca constituind lucrul judecat. Chiar hotărîrile pronunțate de judecătorul de ocol în ultimă instanță, în privința cărora recursul este suspensiv de executare, au o autoritate provisorie până la interjetarea recursului.

Art. 317 Pr. civ.

O hotărîre, pronunțată în prima instanță, poate să devie definitivă și să dobêndească puterea lucrului judecat nu numai prin neexercitarea căilor legale de reformare în termenul prescris de lege sau prin perimarea apelului, dar și prin executarea ei de bună voe, sau prin mulțămirea înscrisă dată asupra ei *(acquiescement)* (art. 317 Pr. civ.) [4]). Primirea unor aconturi asupra unei hotărîri, fără nici o reservă, constitue necontestat o executare de bună voe [5]).

[1]) Cpr. Cas. fr. și C. Riom, Sirey, 91. 1. 25. D. P. 90. 1. 301. *Pand. Période.* 90. 1. 336. D. P. 92. 2. 241. Trib. Brăila și Iași, *Dreptul* din 1883, No. 63 și 71. Vedi și autorii citați în nota precedentă.

Art. 245 C. civ., 98 L. jud. ocoale, 560 Pr. civ.

[2]) Cpr. C. București și Craiova, *C. judiciar* din 1902, No. 17 și 35.—Art. 245 § ultim din Codul civil și art. 98 din legea judec. de ocoale aduc o adevarată excepție la acest principiu, declarând recursul suspensiv atât în materie de divorț, fie că cererea a fost admisă sau respinsă (cpr. C. Besançon, *Dreptul* din 1885, No. 53), cât și în privința afacerilor pe care judecătorul de ocol le judecă în ultimă instanță, și cari sunt supuse recursului înaintea tribunalului. După art. 560 Pr. civ. (615 din noul Proiect), recursul făcut în contra unei ordonanțe de adjudecare este de asemenea suspensiv.

[3]) Vedi *Curierul judiciar* din 1896, No. 45.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 340. Pand. fr., *Chose jugée*, 106.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1885, p. 832.

Partea care a executat-o numai în parte poate s'o apeleze pentru capetele din dispositivul hotărîrei neexecutate (art. 317 Pr. civ. § 2).

S'a decis că din cererea adresată portăreilor de a se numera cheltuelele de judecată acordate prin hotărîre, nu se poate deduce renunțarea la apel sau recurs [1]). Voința părței de a executa o hotărîre, trebue în adevĕr să fie neîndoelnică [2]).

Hotărîri provisorii.

Hotărîrile provisorii sunt, prin natura lor, nesusceptibile de a dobêndi autoritatea lucrului judecat, și pot în tot-deauna fi retractate de tribunalele cari le au pronunțat, cât timp ele n'au fost desezisate de contestațiile supuse judecății lor [3]).

Hotăr. cari acordă pensii alimentare.

Ast-fel, hotărîrile cari acordă o pensie alimentară pot în tot-deauna fi modificate (art. 191 C. civ.), pentru că alimentele se dau în proporțiune cu trebuințile aceluia care le reclamă, și cu starea aceluia care e dator să le întimpine (ar. 190) [4]).

Hotăr. cari regulează, în timpul divorțului, ținerea provisorie a copiilor.

Nu au de asemenea un caracter irevocabil sentințele cari, în timpul divorțului, au de obiect regularea ținerei provisorii a copiilor. Tribunalul este liber de a-și modifica sentința sa și de a încredința copiii unei alte persoane de cât aceia căreia fusese mai întâi încredințați, da-

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1876, p. 102.

[2]) C. București, *Dreptul*, din 1885, No. 62.

[3]) Pothier, II, 850. Pand. fr., *Chose jugée*, 149. Répert. Sirey, *eod.* v°, 78. Larombière, V, art. 1351, No. 17. Laurent, XX, 28. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 369. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 142 urm. Duranton, XIII, 451. Baudry, II, 1285. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 471, p. 269 (ed. 1-a).

[4]) Thiry, I, 323. Baudry, I, 606. Demolombe, IV, 67. P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 41. Baudry et H. Fourcade, *Des personnes*, II, 2098 urm. (ed. a 2-a). Lacombe, *op. cit.*, p. 41, nota 1. Aubry et Rau, VI, § 553, p. 111. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 83, și *Aliments*, 163 urm. T. Huc, II, 207 urm. Pand. fr., v° *cit.*, 161. Laurent, XX, 28. Cas. rom. *Dreptul* din 1894, No. 10 și Bulet. S-a 1, 1894, p. 10. *C. judiciar* din 1897, No. 8. Bulet. S-a 1, 1891, p. 1241. Bulet. 1897, p. 47. Bulet. S-a I, 1878, p. 209. Vedi și C. Iași (în motivele sale), *Dreptul* din 1894, No. 10. Vedi t. V a Coment. noastre, p. 306, nota 1.

că starea de lucruri primitivă s'a schimbat de la pronunțarea hotărîrei [1]).

Hotăr. de interdicție.

Acelaș caracter provisor îl au și hotărîrile prin cari se pronunță interdicția unei persoane sau se rînduește un consiliu judiciar, prin care se rădică interdicția, etc. [2]).

Reglem. întrebuint. apelor. Art. 582, 583 C. civ.

In fine, hotărîrile prin cari tribunalele reglementează întrebuințarea apelor curgătoare între proprietarii mărginași, în virtutea art. 582 și 583 C. civ., nu au un caracter irevocabil și pot fi schimbate sau revocate de câte ori această schimbare sau revocare a devenit neaparată prin alte trebuințe născute din o situație nouă [3]).

Materie electorală.

In materie electorală este de asemenea de principiu că sentințele judecătorești nu pot avea puterea lucrului judecat de cât pentru listele anului în care ele s'au pronunțat [4]).

Materie de imposite.

De asemenea, hotărîrile comisiunilor comunale și ale comisiunilor de apel, au puterea lucrului judecat pentru periodul la care ele se referă, fie aceste decisiuni date în favoarea Statului, fie în favoarea contribuabilului, și prin

---

[1]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 84. Baudry, I, 753. Demolombe, IV, 453 și 511. Aubry et Rau, V, § 494, p. 202. Baudry et Chauveau, *Des personnes*, III, 194 (ed. a 2-a, 1902). Carpentier, *Divorce et Sépar. de corps*, I, 1648, 1649. Grévin, *Tr. du divorce*, 230. Pand. fr., *Divorce*, 1817. Planiol, III, 619. Vraye et Gode, *Divorce*, II, 742, 762. Dalloz, *Nouv. Code civil annoté*, I, art. 240, No. 1 și art. 303, No. 46 urm. Cas. fr. și C. Rouen, D. P. 97. 1. 420 și 1900. 2. 287. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1888, No. 49. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 882.

[2]) Cpr. Lacombe, *op. cit.*, p. 44, nota 1.

[3]) Cpr. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 869 (ed. a 2-a). Baudry, I, 1447. Aubry et Rau, III, § 246, p. 100 (ed. a 5-a). Thiry, I, 762. T. Huc, IV, 295. Arntz, I, 1085. Laurent, VII, 353. Demolombe, XI, 198. F. Herman, I, art. 645, No. 125, și *Supplément par Griffond*, I, art. 645, No. 43. Dalloz, *Nouveau Code civ. annoté* (1900), I, art. 645, No. 7 urm. Cas. fr. D. P. 67. 1. 352. Sirey, 67. 1. 300. D. P. 77. 1. 78. Sirey, 76. 1. 304. D. P. 85. 1. 151. Vedi și t. III a Comentariilor noastre, p. 34, 35, text și nota 1.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1880, p. 140 și 266. Bulet. 1887, p. 297. Bulet. 1890, p. 483.— S'a decis însă că calitatea de cetățean român constatată prin o hotărîre dată în materie electorală, nu poate fi rădicată fără o dovadă din partea acelui care contestă calitatea alegătorului. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1886, p. 312. — Vedi însă Bulet. S-a civilă, anul 1868, consid. de la p. 211.

urmare, ele nu mai pot fi atacate și reformate pe cale de contestație la executare [1]).

S'a mai decis că, în materie de administrație de averi, o hotărîre nu poate avea puterea lucrului judecat, ori care ar fi faptele ce ar interveni în urma acelei hotărîri, căci actele de administrație fiind variĭ și multiple după timpuri și împrejurări, o hotărîre judecătorească nu poate să fixeze felul administrației pentru tot-deauna [2]). Administr. de avere.

Ordonanțe presidențiale (art. 66 bis Pr. civ.).

Președinții de tribunale, pe lângă multe alte atribuțiuni ce au de la lege (art. 330, 331, 1259, 1756, 1757, 1773, 1781, 1782, 1789 C. civ., art. 67, 71, 78, 79, 90 Pr. civ., art. 123 L. jud. de ocoale din 1896, etc.), mai au încă, după procedura revisuită la 1900, și dreptul, în casuri urgente, de a da ordonanțe provisorii de câte ori este vorba de pastrarea unui drept care s'ar primejdui prin întârdiere, sau de înlăturarea pedicilor ce s'ar ivi cu ocasiunea executărei unui titlu executor (art. 66 bis) [3]).

Aceste ordonanțe, cari există de mult în Francia sub numele de *ordonnances sur référés* (art. 806 urm. Pr. civ. fr.), fiind provisorii, de și prin sine executorii, pentru că altfel n'ar fi de nici un folos practic, ca atare, se aseamănă cu hotărîrile judecătorești, însă nu sunt adevarate hotărîri, și deci nu au puterea lucrului judecat, după cum nu au acest caracter nici sentințele sau decisiile date în apel de tribunal sau curte asupra acestor ordonanțe, pentru că și ele sunt de aceiaș natură, adecă resolvă chestiunea în mod provisor, fără a prejudeca fondul [4]). Art. 24 și 28 din noul Proiect sunt formale în această privință.

---

[1]) Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 37, și Bulet. S-a 1, 1891, p. 437.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1881, consid. de la p. 491. *Dreptul* din 1881, No. 61.

[3]) Această procedură excepțională nu se poate aplica și întinde prin interpretare la alte casuri ce nu s'ar găsi în sus arătatele condițiĭ. Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 51, și *C. judiciar* din acelaș an, No. 50.

[4]) Vedi Pand. fr., *Chose jugée*, 257 urm. Moreau, *Juridiction des référés*, 33. Debelleyme, *Ordonn. sur référés*, I, p. 423. Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procéd. civ.*, v° *Référé*, 228. G. G. Mironescu, *Revisuirea Cod. de proced. civilă* (1901),

Verif. creanțelor. Faliment.

Nu au de asemenea autoritatea lucrului judecat procesele verbale de verificarea creanțelor în materie de faliment [1]).

Apel în materie de ordon. presid. Controversă.

Unele ordonanțe președințiale fiind, după textul actual, supuse apelului, în termen de trei ȝile de la data comunicărei lor, la tribunalul sau Curtea din care face parte judecătorul care le a pronunțat, iar altele fiind supuse apelului la Curte, s'a ivit controversă în privința ordonanțelor emanate de la președintul tribunalului, asupra punctului de a se ști când apelul trebuește îndreptat la tribunal și când trebuește îndreptat la Curte. După părerea noastră, numai ordonanțele propriu ȝise *de référés* sunt supuse apelului înaintea tribunalului. Cele-lalte încuviințări președințiale cari nu au un caracter urgent, precum este de exemplu ordonanța președintului tribunalului care alcătuește lista apărătorilor meniți a funcționa pe lângă judecătoriile de ocoale (art. 123 L. jud. de ocoale), sunt supuse apelului la Curte, conform dreptului comun [2]). Această discuțiune nu mai este cu putință după noul Proiect, care supune toate ordonanțele președintului tribunalului numai apelului la curte, în termen de trei ȝile de la data lor (art. 28).

---

p. 21, 22. B. M. Missir, *Dreptul* din 1899, No. 77, p. 629. Cas. belg. Sirey, 91. 1. 14. Cas. fr. Sirey, 95. 1. 155. Sirey, 93. 1. 415.—*Contrà.* Griolet, *op. cit.*, p. 86. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 172 urm. Allard, *op. cit.*, p. 179. I. N. Cesărescu, *Curierul judiciar* din 1900, No. 2. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 469, p. 259, nota 7. Acest din urmă autor ȝice însă că asemenea ordonanțe au autoritatea lucrului judecat în acest sens, că judecătorul nu poate să le modifice, fără ca să fi intervenit o schimbare în împrejurările causei sau în situațiunea părților; caracterul lor provisor le împedică însă de a fi invocate ca având autoritatea lucrului judecat înaintea judecătorilor fondului. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 77.

[1]) C. București, *Curierul judiciar* din 1900, No. 23.

[2]) Vedi în acest sens Trib. Neamțu, *Curierul judiciar* din 1901, No. 66 (cu adnotația noastră). I. N. Cesărescu, *C. judiciar* din 1901, No. 45, adnotație asupra unei decisii în sens contrar a Curței din Iași. C. București, *C. judiciar* din 1899, No. 33; din 1900, No. 13, și din 1902, No. 48. Cpr. și C. Botez, *Codicele de ședință al judecăt. de pace*, p. 581 urm. —*Contrà.* C. Iași și București, *Curierul judiciar* din 1901, No. 45 și 71.

Hotărîri condiționale.

In principiu, hotărîrile nu pot fi condiționale [1]. Se poate însă une-ori întâmpla și contrariul [2]. Decisiunea, în asemenea caz, are autoritatea lucrului judecat, însă această autoritate este subordonată, ca și însuș decisiunea, la îndeplinirea condițiunei aratate de dênsa [3]; de unde resultă că dacă condiția nu se îndeplinește, hotărîrea se consideră ca neavenită [4].

Hotăr. cominatorii.

O hotărîre de asemenea natură ar fi acea care ar cuprinde o condamnare contra uneia din părți pentru casul când ea n'ar îndeplini un act într'un termen determinat. Aceasta se numește o hotărîre cominatorie (*comminatoire*).

Asemenea decisie condițională este ea irevocabilă, și termenul defipt de judecători este el de rigoare? Jurisprudența admite revocarea unei atare decisiuni: ea își primește executarea cât timp n'a fost revocată, însă judecătorii pot să autorise pe parte a îndeplini actul în urma expirărei termenului, și să râdice condamnarea pronunțată în mod condițional, sau să micșureze ori să mărească suma la care partea fusese condamnată [5].

Condamn. la daune p. fie care zi de întârziere.

Se întâmplă adese-ori că tribunalele condamnă pe o parte la o sumă cu titlu de daune pentru fie-care zi de întârziere, în caz când ea nu va executa un act oare-care într'un termen determinat [6]. In asemenea caz, este gene-

[1]) Vedi t. VI a Comentariilor noastre, p. 40, nota 2.

[2]) Nu se poate însă presupune o condamnare cu termen, menită a nu'și produce efectele sale de cât până la un timp anume determinat. Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 175.

[3]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 86. Larombière, V, art. 1351, No. 23. Griolet, *op. cit.*, p. 175. Lacombe, *op. cit.*, p. 46.

[4]) Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 363, nota 3. Sirey, 64. 1. 350.

[5]) Répert, Sirey, v° *cit.*, 94 urm. Larombière, *loco cit.* Cas. fr. Sirey, 32. 1. 669. Sirey, 42. 1. 170. D. P. 83. 1. 243. Sirey, 83. 1. 345. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 209.—Judecătorii pot, în asemenea caz, să pronunțe și o hotărîre irevocabilă. Cas. fr. Sirey, 89. 1. 264. Larombière, *loco cit.*

[6]) Vedi t. VI, p. 373. Pand. fr., *Oblig.*, I, 2102 urm. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 100 urm. — Alta este însă chestiunea de a se ști dacă tribunalele pot constrînge pe debitor la executarea obligației sale prin condamnare la daune. Vedi

ralmente admis, mai cu samă de jurisprudență, că daunele pot fi fixate atât în mod irevocabil [1]) cât și în mod provisoriu [2]).

Hotărîri nule.

Dreptul roman. La Romani, se făcea o deosebire între sentințele simplu neîntemeiate și acele cari violau în mod expres legea. Cele dintâi singure produceau autoritatea lucrului judecat. Cât pentru cele de al doilea, ele erau nule de drept. „*Si expressim sententia contra juris rigorem data fuerit, valere non debet*“ [3]).

Dreptul actual. Astădi, ori-ce hotărîre, fie că a fost pronunțată în contra legei, sau fără competință [4]), fie că nu s'au obser-

---

asupra acestei controverse, t. VI, p. 335, text și nota 3 și p. 374. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 104 urm.

[1]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 100. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 528, p. 452 (ed. 1). Laurent, XVI, 300. Demolombe, XXIV, 495 urm. Aubry et Rau, IV, § 299, p. 41, 42.

[2]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 101, și autoritățile citate acolo. Cas. fr. D. P. 91. 1. 31. D. P. 89. 1. 259 și 382.—*Contrà*. Laurent, XVI, 301 și XX, 147. Garsonnet, III, § 528, p. 453 (ed. 1-a). Demolombe, XXIV, 496. Aubry et Rau, *loco cit.*, T. Huc, VII, 145. După acești din urmă autori, partea nu poate fi scutită de daunele la care a fost condamnată de cât în caz când executarea actului ordonat ar fi fost întârdiată sau împedicată prin un caz fortuit sau de forță majoră.

[3]) L. 19, *ab initio*, Dig., *De appellationibus*, 49, 1.—Vedi și L. 4, § 6, Dig., *De re judicata*, 42, 1, unde se dice : „*Condemnatum accipere debemus eum qui rite condemnatus est, ut sententia valeat. Cæterum si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis verbum non tenere*“. Astfel, hotărîrea dată cu incompetință (L. 4, Cod., *De sententiis et interlocutionibus*, 7, 45 ; L. 4, Cod., *Si a non competente judice judicatum esse dicatur*, 7, 48), sau care calcă un principiu fundamental al dreptului (*contra manifesti juris formam data*) (L. 2, Cod., *Quando provocare non est necesse*, 7, 64), sau care era contrară unei hotărîri anterioare (*quod contra res prius judicatas pronunciatum est*) (L. 1, Cod., *loco cit.*), etc. era nulă și se considera ca neavenită (*nullius momenti*). Cpr. Achille Gatti, *Dell'autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 47 (1902).

Hotăr. emanată de la o juridicție incompetentă. [4]) Lucru judecat există deci chiar atunci când hotărîrea ar emana de la o juridicție incompetentă fie din causa persoanei, fie din causa materiei, chiar în caz când această incompetință ar fi întemeiată pe un motiv de ordine publică.

vat formele legale, şi dobêndită, după unii, chiar prin manopere frauduloase [1]), are puterea lucrului judecat, dacă partea în drept, legiuit chemată, n'a făcut să fie reformată, usând de căile ordinare sau extraordinare ce'i conferă legea [2]).

Ea n'ar putea deci să ceară anularea unei asemenea

Cpr. Laurent, XX, 15. Larombière, V, art. 1351, No. 11. Lacombe, *op. cit.*, 55, p. 52 urm. Allard, *op. cit.*, p. 188 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 369. Bonnier, 860. Pand. fr., *Chose jugée*, 274 urm. Répert. Sirey, *cod.* v°, 123 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 1134, p. 565 (ed. a 2-a), p. 261 (ed. 1). Ricci, *Delle prove*, 349. P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 35, 36. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 492 urm. Mangin, *Action publique*, II, 375. T. Huc, VIII, 332. Trib. Reims, *Pand. Période.* 86. 2. 181. Cas. fr. şi C. Nancy, D. P. 67. 2. 36. Sirey, 67. 2. 253. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 29. S. 89. 1. 120. D. P. 89. 1. 276. S. 90. 1. 502. S. 87. 1. 357. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1889, p. 1026. Bulet. S-a II, 1873, consid. de la p. 309. Trib. Roman, *Dreptul* din 1899, No. 20.

Dreptul roman.

La Romani, hotărîrea emanată de la un judecător incompetent, nu obliga din contra pe părţi: „*Et in privatorum causis hujusmodi forma servatur, ne quemquam litigatorum sententia non a suo judice dicta constringat*“. L. 4, Cod., *Si a non competente judice judicatum esse dicatur*, 7, 48.

[1]) Cas. fr. D. P. 73. 1. 366. Sirey, 73. 1. 398. Pand. fr., *Chose jugée*, 288. Laurent, XX, 16. Griolet, *op. cit.*, p. 173.—Curtea noastră supremă a decis însă că autoritatea lucrului judecat nu poate fi opusă când instanţa de fond constată că hotărîrea care se invocă ca producênd lucrul judecat este resultatul unei convenţe, şi nu avusese loc desbateri contradictorii. Bulet. Cas. S-a II, 1892, p. 889.

[2]) Cpr. Pothier, II, 883 urm. Thiry, III, 160. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Chose jugée*, 57 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 369. Larombière, V, art. 1351, No. 11. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 469, p. 261 (ed. 1). Bonnier, 860. Laurent, XX, 10 urm., 15. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 121 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 274 urm. P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 31 urm. Ricci, *Delle prove*, 349. Lacombe, *op. cit.*, 52, p. 50. Allard, *op. cit.*, p. 187. Cpr. Trib. Reims, *Pand. Période.* 86. 2. 181. C. Rouen, Sirey, 80. 2. 148. D. P. 78. 2. 232. Cas. fr. D. P. 87. 1. 207. Sirey, 79. 1. 11. Sirey, 73. 1. 198. D. P. 73. 1. 366. Cas. belg. *Pasicrisie*, 79. 1. 201. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 1026. *Dreptul* din 1890, No. 6. Trib. Roman, *Dreptul* din 1889, No. 20.—Acel care a plătit suma la care fusese condamnat prin o hotărîre nulă, are el acţiunea în repetiţie? Vedi t. VI, p. 12 şi 13. Vedi şi *infrà*, *Efectele lucrului judecat.*

hotărîri pe calea unei acţiuni principale [1]), nici pe calea de

[1]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 121. Solon, *Théorie de la nullité des conventions et des actes en tout genre*, I, 417 (ed. din 1835). Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 171. Bulet. S-a 1, 1890, p. 467. Bulet. S-a 1, 1892, p. 954.

Acţiunea în anulare a femeei neautorisate, sau a barbatului.

Nici femeea măritată nu poate cere anularea unei hotărîri, după ce a remas definitivă, măcar că cererea ei s'ar întemeia pe lipsa de autorisare din partea soţului de a sta în judecată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 171.—S'a decis că nici barbatul nu poate cere nulitatea hotărîrei date contra femeei sale, pentru lipsă de autorisare, dacă hotărîrea a remas definitivă, el neputênd propune nulitatea de cât în cursul procesului, pe cât timp hotărîrea nu a remas încă definitivă. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 411 şi 413. Soluţia contrară, admisă de Curtea din Bucureşti şi din Craiova, precum şi de Curtea de casaţie, în secţiuni-unite, în aceiaş afacere, este însă mult mai juridică. Vedi *Dreptul* din 1889, No. 15, şi din 1890, No. 43. Bulet. Cas. 1890, p. 623 urm. „Considerând, dice această din urmă decisie, că ori cine are un drept, trebue să aibă şi o acţiune ca sancţiune a lui; că dar, întru cât art. 207 C. civ. recunoaşte barbatului dreptul de a cere anularea tocmeleror sau a pornirilor de judecată făcute de soţia sa fără autorisare, apoi de sigur că urmează să 'i se dea şi mijlocul pentru a putea ajunge la această anulare; că, în ipotesa când soţul n'a fost pus în causă spre a putea apara pe soţie, el nu este în măsură de a uza de dreptul ce'i conferă art. 207 C. civ. de cât numai în momentul când actul judecătoresc, dobêndind puterea lucrului judecat, se pune în executare prin urmărirea averei soţiei, şi singura cale ce'i este deschisă de art. 399 Pr. civ., ca şi pentru oricare al treilea interesat, este aceea a contestaţiunei; că argumentul ce se trage din cuvintele „pornirilor de judecată“ din citatul art. 207, pentru a se deduce că nu este vorba de cât de nulitatea acţiunilor intentate de femee, iar nu şi de acelea ce s'ar intenta contra femeei, nu este întemeiat, căci şi art. 197 vorbind de autorisarea ce se cere ca femeea să aibă de la barbat, întrebuinţează aceleaşi cuvinte de *pornire în judecată*, şi din art. 198 urm. se vede a fi înţeles să ceară autorisarea barbatului nu numai în caz când femeea este reclamantă, dar şi când este pârîtă, şi dar cuvêntul de pornire în judecată însemnează a sta în judecată (*stare in judicio*), fără distincţiune de este reclamantă sau pârîtă;—Considerând că, de asemenea, este neîntemeiat argumentul ce se trage din aceleaşi cuvinte pentru a se dice că nu este vorba în acest articol de cât de o acţiune pendinte, iar nu de casul când asupra acţiunei intentate ar fi intervenit o hotărîre definitivă, căci nu se concepe cum soţul ar putea să se prevaleze, *pendente lite*, de dreptul ce'i

contestare, afară de casul când ar fi existat dol sau fraudă [1]). Pârîtul ar putea, cel mult, după cum vom vedea mai la vale, să ceară îndreptarea unei erori materiale, care s'ar fi strecurat în hotărîre, dacă ea n'ar face însuș obiectul acelei hotărîri [2]). Procesele n'ar mai avea, în adevĕr, nici odată sfîrșit *(nullius erit litium finis)*, dacă ar fi putut fi reîncepute pentru o simplă eroare [3]).

Hotărîri inexistente.

Soluția de mai sus se aplică numai hotărîrilor *nule*, nu însă și acelor *inexistente*, cari au numai aparența unei hotărîri. Astfel, n'ar avea autoritatea lucrului judecat, o hotărîre neînvestită cu semnătura judecătorilor cari au pronunțat-o [4]); o hotărîre care ar condamna pe pârît a plăti reclamantului tot ce'i datorește [5]); o hotărîre care ar cuprinde dispoziții contrarii și contradictorii [6]); etc.

Hotărîri cari nu pot fi aduse la îndeplinire.

Tot asemenea soartă ar avea și hotărîrea care, din imposibilitate materială, n'ar putea să fie adusă la îndeplinire,

---

conferă art. 207 altfel de cât numai prin intervențiune la prima instanță, ceea ce nu-i este posibil de cât în casul când a avut cunoștință de judecată mai înainte de pronunțarea unei hotărîri ; că hotărîrea primei instanțe odată pronunțată, dênsul n'ar putea s'o atace nici prin opositie, de oare ce nu fusese chemat în instanță, nici prin apel, de oare ce nu figurase la prima instanță, și astfel s'ar ajunge la resultatul că, cele mai multe ori, barbatul nu va putea să useze de dreptul seu, măcar că legea 'i-l recunoaște formal, iar pe de alta, s'ar da naștere la posibilitatea unei convenție între femee și partea prigonitoare pentru a se putea înlătura autoritatea maritală, ne făcêndu-i cunoscut procesul ce mijlocește între dênșii, etc."

[1]) Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1902, No. 48.

[2]) Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 171. Demolombe, XXX, 390. Allard, *op. cit.*, p. 347, 348. Vedi și *infrà*, p. 512, nota 2.

[3]) Cpr. L. 2, Cod., *De re judicata*, 7, 52.

[4]) Cpr. Cas. fr. D. P. 74. 1. 308. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 469, p. 258 (ed. 1). Répert. Sirey, v° *cit.*, 129. Allard, *op. cit.*, p. 187 urm. Pand. fr., v° *cit.*, 290. Laurent, XX, 14. „*Hæc sententia, omnem debiti quantitatem cum usuris competentibus solve, judicati actionem præstare non potest*". L. 3, *ab initio*, Cod., *De sententia quæ sine certa quantitate profertur*, 7, 46.

[5]) Cpr. Pothier, II, 866. Laurent, XX, 11. Lacombe, *op. cit.*, 54, p. 51.

[6]) Pothier, II, 871. Laurent, *loco cit.* Pand. fr., *Chose jugée*, 293, 294. Allard, *op. cit.*, p. 188, text și nota 1. Lacombe, *op. cit.*, 54, p. 52.

precum ar fi de exemplu acea care ar condamna pe un copil să remâe la părinții sĕi, iar aceștia n'ar voi să'l primească [1].

Hotărîri cari ar condamna pe cineva la un lucru ilicit sau contrar ordinei publice. Controversă.

In fine, credem că n'ar putea dobêndi autoritatea lucrului judecat hotărîrile cari ar condamna pe cineva la un lucru ilicit sau contrar ordinei publice [2]. Cum s'ar putea, în adevĕr, aduce la îndeplinire o hotărîre care ar valida o convenție lovită de nulitate și ar face ca legea să fie violată?... Autoritatea lucrului judecat nu poate să meargă până acolo, căci principiul *impossibilium nulla est obligatio* [3] se aplică și la obligațiile care resultă din hotărîrile judecătorești.

Hotărîri preparatorii (premergĕtoare).

Hotărîrile preparatorii sau pregătitoare (art. 159 Pr. civ.) [4], *premergătoare*, după cum se exprimă art. 323 din Procedura revisuită [5], cari au de scop instrucțiunea causei și cari tind a pune procesul în stare de a primi o soluție definitivă, nu au și nu au avut nici-odată autoritatea lucrului judecat [6]. „*Non vox omnis judicis, judicati continet auctoritatem*“ [7].

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 869. Pand. fr., v° *cit.*, 295. „*Paulus respondit impossibile præceptum judicis nullius esse momenti*“. L. 3, Pr., Dig., *Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur*, 49, 8.

[2]) Lacombe, *op. cit.*, 54, p. 52. Pand. fr., v° *cit.*, 301.—*Contrà.* Cas. fr. Répert. Dalloz, *Arbitrage*, 997, p. 64, *ad notam.* Laurent, XX, 16.

[3]) L. 185, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17. Cpr. Pothier, II, 870. Vedi t. VI a Comentariilor noastre, p. 813, 817.

[4]) Cpr. art. 158—160 din noul Proiect de proced. civ.

[5]) Expunerea de motive a d-lui C. G. Dissescu dice că prin cuvêntul *premergĕtoare* se înțelege atât hotărîrile preparatorii propriu dis, cât și acele *interlocutorii*. Art. 305 din noul Proiect vorbește de *hotărîri preparatorii de ori ce natură.*

[6]) Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1867, p. 987. Bulet. S-a 1, 1883, p. 668 și 1182. Bulet. S-a 1, 1887, p. 57. Cas. fr. Sirey, 75 .1. 398. Sirey, 89. 1. 302. Sirey, 90. 1. 344. Pand. fr., *Chose jugée*, 164 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 25 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 27 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 15. Laurent, XX, 23. Griolet, *op. cit.* p. 118. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 471, p. 268 (ed. 1), § 1138, p. 572 (ed. a 2-a). Bonnier, 300. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 368. T. Huc, VIII, 307. Lacombe, *op. cit.*, 46, p. 42, Allard, *op. cit.*, p. 173. Gatti, *op. cit.*, 28.

[7]) L. 7, *in medio*, Cod., *De sententiis et interlocutionibus omnium judicum*, 7, 45. Vedi și *infrà*, p. 509, nota 1.

Aceste hotărîri nu pot fi atacate în apel de cât o dată cu fondul (art. 323 Pr. civ.), pentru că admiterea imediată a apelului n'ar fi fost de cât o măsură care ar fi prelungit procesul, pe lângă că ar fi fost oneroasă și inutilă [1]); și această soluție, jurisprudența o aplică nu numai la hotărîrile cari ordonă o procedură preparatorie propriu dișă, în sensul art. 159 Pr. civ, ci și la ori ce hotărîri asupra ori-cărui fel de incidente, cari nu au de efect curmarea acțiunei tribunalului și desezisarea lui, precum ar fi de exemplu în caz când s'ar fi invocat prescripția, autoritatea lucrului judecat, etc., pe care tribunalul le-ar fi respins. Deci, dacă tribunalul se declară competent, sau respinge prescripția invocată, ori excepția lucrului judecat, și continuă judecarea fondului, apelul nu poate fi interjetat de cât o dată cu fondul. Art. 323 Pr. civ. nu mai este însă aplicabil atunci când este vorba de o hotărîre prin care tribunalul se declară necompetent, sau când, asupra unei chestiuni prejudiciale, suspendă judecata fondului, sau declară că există lucru judecat, etc. In asemenea casuri nu mai suntem în termenii art. 323 Pr. civ., și apelul urmează a fi făcut de îndată, pentru că admiterea incidentului a avut de efect curmarea acțiunei tribunalului și desezisarea lui [2]). Art. 323 Pr. civ.

Am dis că hotărîrile preparatorii nu au puterea lucrului judecat. Astfel, nu au puterea lucrului judecat: hotărîrile cari ordonă o verificare de scripte [3]), o expertisă [4]); o cercetare la fața locului [5]), sau chemarea unei Hotărîrile preparatorii cari nu au puterea lucrului judecat.

[1]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 5.—In contra hotărîrilor preparatorii *de ori ce natură*, dice noul Proiect al Procedurei civile (art. 305), nu se va putea face apel de cât o dată cu hotărîrea asupra fondului. Și acest text adaogă: *„Executarea fără reservă a unor asemenea hotărîri nu va putea fi considerată ca o mulțămire dată pe dênsa“*. Art. 305 din Proiectul nou al Pr. civ.

[2]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1901, No. 27. C. Iași, *C. judiciar* din 1900, No. 19. Cpr. și o altă decisie a Curței de casație S-a II, din 9 octombrie 1900, la care am luat și noi parte, remânênd însă în minoritate. *Dreptul* din 1901, No. 5.—*Contrà*. C. Iași, *C. judiciar* din 1900, No. 43 și 44. (Această din urmă decisie a fost casată). Cpr. asupra acestei chestiuni și Alex. Degré, *Dreptul* din 1890, No. 31.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1890, p. 257.

[4]) Pand. fr., *Chose jugée*, 174 urm. Laurent, XX, 23, 27. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 7.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 4 și 7. Bulet. 1898, p. 991.

părți la interogator [1]); comunicarea de acte [2]), admiterea sau respingerea probei testimoniale, etc.; cel puțin aceasta resultă din modul cum sunt redactate art. 158 și 159 din noul Proiect, căci atât sub legea actuală, cât și sub acea anterioară, chestiunea este și era, în această din urmă privință, controversată [3]).

Jurământ supletoriu.

Nu au de asemenea puterea lucrului judecat incheierile tribunalelor sau curților prin cari se deferă un jurământ supletoriu, fie el supletoriu propriu dis sau estimatoriu *(in litem)* [4]).

Prav. lui V. Lupu.

Jurământul estimatoriu, despre care am vorbit *suprà*, p. 439 urm. era admis și în pravila lui Vasile Lupu: „Celuia ce'și va piarde lucrul i-se va da jurământ să dică câte lucruri i-au furat și cât le-au fost prețul, și încă câtă pagubă au avut dintr'aceste lucruri, și cât au cheltuit umblând întrebându-le". (Capit. pentru semnele furtușagului, pricina 16).

Dreptul vechiu. Hotărîri pronunțate în drit.

Tot astfel, nu au puterea lucrului judecat, hotărîrile cari, după vechia lege a Moldovei, se pronunțau numai în drit, de oare ce prin acele hotărîri nu se făcea alt ceva de cât să se deschidă dreptul părților de a se judeca, fără ca acele hotărîri să poată avea vre o înriurire asupra fondului, care se trimetea instanțelor judecătorești spre a'l examina și judeca [5]).

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 939, ultimul considerent.

[2]) Pand. fr., *Chose jugée*, 171.

Ancheta in futurum. Art. 66 Pr. civ.

[3]) Vedi *suprà*, p. 293, text și nota 2.—Nici încheierile cari admit ceea ce se numește anchetă *in futurum* (art. 66 Pr. civ.) nu au autoritatea lucrului judecat. Art. 20 și 24 din noul Proiect o spun anume. Acest Proiect dispune de asemenea că aceste ordonanțe nu sunt supuse nici unei căi de reformare (art. 21). După textul actual, chestiunea este controversată. Vedi *suprà*, p. 114, *ad notam*.

Jurământul decisoriu.

[4]) Vedi *suprà*, p. 435 urm. și 444.—Nu tot astfel este însă pentru jurământul decisoriu, care fiind o specie de transacție, leagă atât pe partea care l'a deferit sau căreia el s'a referit, cât și pe judecătorii cari l'au admis. Vedi *suprà*, p. 437. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 7 și 8.

[5]) Cas. rom. Decisia S-a 1, No. 33 din 1871 (nepublicată). Vedi și Bulet. Cas. S-a 1, 1875, consid. de la p. 89 și 356. —O hotărîre pronunțată de desființata Inaltă Curte are însă autoritatea lucrului judecat, chiar când a fost dată în primul și ultimul resort. Cas. rom., S-civ., Bulet. 1869, p. 208. —Dobêndiau, de asemenea, puterea lucrului judecat hotărîrile pronunțate de Divanul domnesc, cari n'au fost atacate

Încheierile prin care se face aplicarea art. 151 nu este Apl. art. 151 Pr. civ.
însă o încheiere preparatorie asupra căreia judecătorii să poată reveni [1]).

Hotărîrile date asupra incidentelor de incompetinţă [2]) Incidente de incompetinţă, etc.
sau asupra excepţiunei lucrului judecat [3]), nu sunt de asemenea preparatorii, pentru că ele nu pregătesc întru nimic judecarea fondului, nici nu sunt măsuri de instrucţie a fondului, ci din contra, înlătureză cu totul judecata fondului procesului. Ceea ce este supus discuţiunei este numai modul de apelare a acestor hotărîri. (Veḑi *suprà*, p. 501).

Art. 160 din Procedura actuală (159 din noul Pro- Art. 160 Pr. civ.
iect, care suprimă cu drept cuvênt § 2 al art. 160 actual) prevḕḑênd că judecătorii *nu sunt legaţi* prin încuviinţările pregătitoare şi urmările lor, naşte întrebarea: care este sensul acestor cuvinte? Unii ar voi ca judecătorii să aibă numai facultatea de a nu ţinea samă de resultatele dobêndite prin măsura pregătitoare ordonată de dênşii, fără a avea însă pe acea de a reveni asupra măsurei ordonate în mod preparator [4]).

Este necontestat că ei au acest drept [5]); însă trebue să le recunoaştem chiar facultatea de a revoca măsura ordonată, fie din oficiŭ, fie după cererea părţilor, dacă ei, în urmă, găsesc alte mijloace de convingere [6]).

---

cu recurs în termenul de trei luni de la comunicarea lor. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1872, p. 1.—Tot ast-fel, un hrisov domnesc prin care s'a întărit o hotărîre, sub Regul. organic, constitue autoritatea lucrului judecat (cpr. art. 88 L. C. cas.). Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, p. 61. Cpr. şi Bulet. S-a civ. 1866, p. 315.—O hotărîre definitivă şi irevocabilă din timpul legei vechi nu poate însă fi supusă căilor de reformare înfiinţate de legea nouă, dacă vechia legiuire nu le prevedea anume, pentru că prin aceasta s'ar viola autoritatea lucrului judecat. Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1868, p. 199.

[1]) Trib. Râmnicu-Vâlcea, *C. judiciar* din 1894, No. 20.

[2]) C. Iaşi, *C. judiciar* din 1900, No. 43 şi 44. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 4.

[3]) Pand. fr., *Chose jugée*, 172.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 307. Griolet, *op. cit.*, p. 118. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, IV, *Quest.* 1616, p. 82 urm.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, consid. de la p. 4. Bulet. S-a 1, 1887, consid. de la p. 112.

[6]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 6. Bulet. 1887, p. 45. Bulet. S-a 1, 1883, p. 1182. Bulet. S-a 1, 1882, consid. de la p. 6. Bulet. 1895, p. 599. Bulet. 1898, p. 991. Trib. Putna,

Hotărîri cuprinḑênd reserve.

A reserva o chestiune, însemnează a nu se pronunța asupra ei, a nu o judeca. Prin urmare, o hotărîre, de orice natură ar fi, nu poate dobêndi autoritatea lucrului judecat în privința punctelor reservate [1]).

Nu trebue să confundăm ipotesa în care s'ar fi făcut o anume reservă cu acea în care justiția ar fi respins o cerere sau o excepție în lipsă de probe; căci, în asemenea caz, există o sentință, care poate dobêndi autoritatea lucrului judecat [2]).

Hotărîri pronunțate de arbitri.

Arbitrii sunt niște adevarați judecători aleși de părți, după cum a declarat în expunerea de motive Dl Ministru al justiției C. G. Dissescu [3]), cu această deosebire că ei pot

---

Dreptul din 1895, No. 42. Cas. fr. Sirey, 40. 1. 239. Berriat St. Prix, *Procéd. civ.*, p. 233, nota 40. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 25. Laurent, XX, 23. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 471, p. 268 (ed. 1-a), § 1138, p. 573 (ed. a 2-a). Répert. Sirey, *Chose jugée*, 31 urm. — *Contrà* (în privința probei testimoniale), Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1179. *Dreptul* din 1899, No. 46. *Curierul judiciar* din 1898, No. 39. Vedi și *suprà*, p. 293, nota 2.

[1]) T. Huc, VIII, 309. Pand. fr., *Chose jugée*, 255 urm. Laurent, XX, 29, *in fine*. Lacombe, *op. cit.* 49, p. 47. Cas. fr. D. P. 77. 1. 230.

[2]) T. Huc, *loco cit.* Toullier D. V, partea II, 121. Pand. fr., *Chose jugée*, 156. Lacombe, *op.* și *loco suprà cit.* Répert. Sirey, *eod.* v°, 112 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 24. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 369, nota 13.—Cu toate aceste, Curtea de casație din Francia a decis că se poate readuce în judecată o cerere sau o excepție respinsă în lipsă de probe, dacă judecătorul a manifestat intenționea expresă sau tacită de a nu statua asupra chestiunei de cât pentru present (*quant à présent ou en état*). Vedi D. P. 71. 1. 471. Sirey, 72. 1. 435. D. P. 86. 1. 75. Sirey, 85. 1. 423. Nimic nu este însă mai arbitrar de cât această jurisprudență, pentru că judecătorul nu poate, prin formula decisiunei sale, să restrêngă și să nimicească efectele lucrului judecat.

[3]) De aici resultă că arbitrii nu pot fi urmăriți, în principiu, pentru prejudiciul adus părților prin judecata lor, de cât prin acțiunea recursorie civilă (art. 308 Pr. civ.), iar nu după dreptul comun. Judec. ocol. Vaslui, *C. judiciar* din 1901, No. 36.—In privința actelor încredințate lor de părți,

fi și străini (art. 341 Pr. civ.) [1]) și pot judeca nu numai de cât după legi, ca ceilalți judecători, ci și după cugetul și chibzuirea lor, când compromisul este expres în această privință (art. 355 Pr. civ.), dispoziție menținută prin art. 367 din noul Proiect.

Arbitrii pronunțând o adevarată hotărîre [2]), neaparat că această hotărîre poate să dobêndească autoritatea lucrului judecat din causa puterei ce le conferă convențiunea părților, însă numai învestindu-se cu formula executorie prin încheierea tribunalului la care s'a depus hotărîrea (art. 358 P. civ.) [3]).

Hotărîri emanate de la comisiunile instituite prin legea rurală din 1864.

Lucrările comisiunilor de plasă, instituite conform legei rurale, ca și hotărîrile desființatului comitet permanent, cari le confirmă sau le reformă, constituesc un titlu pentru părți, dacă n'au fost atacate în termenul util și pe căile prescrise de legea rurală. In asemenea caz, ele au dobêndit autoritatea lucrului judecat între proprietar și partea împroprietărită, așa că locuitorii împroprietăriți nu mai pot cere înaintea instanțelor ordinare complinirea părților de pământ, chiar dacă comisiunea, prin hotărîrea sa, remasă definitivă, li-ar fi dat mai puțin pământ de cât li se cuvinea [4]). Instanțele ordinare nu mai pot, de asemenea, să judece

---

arbitrii fiind însă niște simpli depositari, pot și trebue chiar să fie acționați înaintea tribunalelor ordinare conform dreptului comun. Vedi cartea de judecată *suprà cit.*, publicată și adnotată de noi în *C. judiciar, loco suprà cit.*

[1]) Art. 352 din noul Proiect oprește pe femei de a fi arbitri.

[2]) Hotărîrea arbitrilor, odată pronunțată de dênșii, nu mai poate fi retrasă și înlocuită prin alta. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1872, p. 342.

[3]) Cpr. Laurent, XX, 6. Pand. fr., *Chose jugée*, 267 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 204 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 368. Larombière, V, art. 1351, No. 5. Allard, *op. cit.*, p. 170. Lacombe, *op. cit.*, 86 urm., p. 92.

[4]) Trib. Dolj, *Dreptul* din 1893, No. 56. Vedi și alte decisiuni, citate în Codul lui Christescu, la art. 1201, No. 61 urm. Cpr. și C. București, *Dreptul* din 1902, No. 17.—In cât privește competința comisiunei de plasă, instituită prin art. 24 din legea rurală, vedi C. București, *Dreptul* din 1889, No. 35.

viciile de procedură și călcările de lege ce comitetul permanent ar fi comis cu ocasiunea dării hotărîrei sale [1]).

O hotărîre pronunțată de tribunal, în limitele competinței sale, după legea din 9 fevr. 1879, asupra anulărei actelor de înstrăinarea pământurilor date foștilor clăcași împroprietăriți, însușind caracterele unei adevarate hotărîri judecătorești, poate fi invocată spre a se dovedi existența lucrului judecat, întru cât n'a fost reformată sau anulată prin vre-una din căile prevĕdute de lege [2]).

Hotărîri de expedient.

Hotărîrea de expedient este acea prin care justiția consfințește învoiala sau contractul d'intre părți [3]).

Art. 29 L. Jud. de ocoale din 1896.

Procesul verbal încheiat de judecătoria comunală, care parvine a împaca pe părțile litigante, este o adevarată hotărîre de expedient. „Dacă părțile primesc împacarea, ḑice art. 29 din legea judecătoriilor de ocoale de la 1896, atunci primarul împreună cu jurații vor încheia un proces-verbal constatând aceasta, în care se va arata deslușit chipul (adecă modul) cum părțile s'au împăciuit. Acest proces verbal va ține loc de carte de împăciuire, etc.“

Art. 260, § 2 Pr. civ.

Hotărîrile de expedient, afară de acele de care am vorbit mai sus, sunt ele admise în legislația noastră [4])? La aceasta respunde art. 260 § 2 din procedura revisuită la 1900, pastrat și în noul Proiect (art. 271): „Părțile vor putea cere, ḑice acest text, ca judecata să treacă în dispositivul hotărîrei, care dispune închiderea dosarului și stĕngerea procesului, cuprinsul învoelei (noul Proiect ḑice transacțiunei) lor“; și Ministrul justiției, Dl. C. G. Dissescu, adaogă în această privință, în expunerea de motive : „In § 2 s'a admis hotărîrile de expedient, cum e aḑi în practică“.

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 548.
[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 970.
[3]) Veḑi Répert, Sirey, *Chose jugée*, 163. Al. Degré, *Dreptul* din 1888, No. 20, și *Scr. juridice*, II, p. 109.
[4]) Sub procedura veche, chestiunea era controversată. Unii, în adevĕr, admiteau existența lor. (v. Al. Degré, *Dreptul* din 1888, No. 20 și *Scr. juridice*, II, p. 109 urm. S. Nănoveanu, *Pr. civ.*, p. 316. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, partea III, No. 113, p. 287 urm.), iar alții o tăgăduiau. Cpr. în acest din urmă sens, Al. C. Șendrea, *Pr. civ.*, p. 725.

Va să dică avem necontestat hotărîri de expedient, nu numai la tribunale și curți, dar chiar și la judecătoriile de ocoale, textul fiind aplicabil la toate instanțele judecătorești [1]).

Aceasta nu poate în mod serios fi contestat pentru judecătoriile de ocoale, mai cu samă față cu art. 89 și 91 din legea lor organică, care pune îndatorire judecătorilor de a propune împacarea părților [2]). Părțile vor trebui însă în toate casurile să constate consimțimêntul lor prin un act scris, de și legea nu este expresă în această privință. Art. 89, 91 L. Jud. de ocoale din 1896.

Aceste hotărîri au ele puterea lucrului judecat? Cu toate că chestiunea este controversată în Francia, unde nici un text nu reglementează această materie, respunsul nu poate fi de cât afirmativ la noi, pentru că judecătorul dă, în specie, o adevarată hotărîre prin care constată contractul părților [3]). Asemenea hotărîri nu pot deci fi atacate pe calea principală, ci pe căile ordinare și extraordinare de reformare admise în privința tuturor hotărîrilor în genere [4]). Puterea hotărîrilor de expedient. Controversă.

Se susține însă că calea apelului n'ar fi admisibilă în contra lor, pentru că adoptarea din partea judecătorilor a conclusiilor părților, ar echivala din partea acestora, cari au dobêndit tot ce au cerut, cu o mulțămire anticipată dată asupra hotărîrei *(acquiescement)*. Or, hotărîrile a- Apel.

---

[1]) Vedi C. Botez, *Codicele de ședință al Judec. de pace* (Botoșani, 1902), p. 442 și 528.

[2]) Nepropunerea împăciuirei ar atrage casarea cărței de judecată. Trib. Iași și Fălciu, *Dreptul* din 1885, No. 2; *C. judiciar* din 1896, No. 8. C. Botez, *op. cit.*, p. 74 și 354.—*Contrà*. Cas. rom. Bulet. 1888, p. 940.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 964.— In asemenea caz, dispositivul redactat de părți și omologat de judecători constitue lucrul judecat, și el nu poate fi nici explicat nici modificat prin considerentele lor. Cas. rom. *Dreptul* din 1896,No. 34.—*Contrà*. C. București (decisie casată), *Dreptul loco cit.*

[4]) Vedi în acest sens, Répert. Sirey, *Chose jugée*, 166. Griolet, *op. cit.*, p. 89. Troplong, *Transactions*, 37. T. Huc, VIII, 304 și XII, 284. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civ.*, IV, *Quest.* 1631, p. 106 urm. Aubry et Rau, IV, § 419, p. 658. Glasson, nota în D. P. 86. 2. 73. Șt. R. Scriban, *Curierul judiciar* din 1902, No. 17.—*Contrà*. Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1894, No. 33, și *Dreptul* din 1894, No. 58.

supra cărora s'a dat o mulțămire înscrisă nu mai sunt susceptibile de apel (art. 317 Pr. civ.) [1]).

Hotărîri pronunțate în lipsă.

Dacă recunoaștem autoritatea lucrului judecat hotărîrilor de expedient, cu atât mai mult trebue să recunoaștem această autoritate hotărîrilor pronunțate atât în lipsa pârîtului cât și a reclamantului *(jugements par défaut congé)*, de și, în această din urmă privință, chestiunea este controversată în Francia [2]). La noi, în adevĕr, art. 376 § ultim din procedura revisuită prevede că hotărîrile pronunțate în lipsă, se înțelege fie în privința pârîtului, fie a reclamantului, pot deveni definitive prin neatacarea lor; de unde resultă că reclamantul, a cărui acțiune a fost respinsă, nu poate s'o reînoiască, ci poate numai să facă opositie sau apel. Dacă el nu usează de aceste căi ordinare în termenele legale, hotărîrea pronunțată în contra lui va avea puterea lucrului judecat, cu toate că fondul n'a fost atins [3]).

Părțile hotărîrei cari produc lucrul judecat.

Unde stă autoritatea lucrului judecat? In dispositiv sau în considerentele hotărîrei? Curtea din Craiova, prin o decisiune recentă, aprobată de amicul nostru Dl. C. G. Dissescu, respunde: atât în dispositiv cât și în considerente [4]).

---

[1]) Allard, *op. cit.*, p. 167, 168. Cpr. L. 1, § 3, Dig., *A quibus appelari non licet*, 49, 2.

[2]) Vedi Répert. Sirey, *Chose jugée*, 23.

[3]) Această soluție este generalmente admisă și în Francia. Cpr. Cas. fr. Sirey, 81. 1. 347. D. P. 80. 1. 57. Pand. fr., *Chose jugée*, 128. Laurent, XX, 19. — *Contrà.* Griolet, *op. cit.*, p. 126 urm. Allard, *op. cit.*, p. 169. Vedi în acest din urmă sens, L. 73, § 2, Dig., *De judiciis*, 5, 1.

[4]) *Dreptul* din 1901, No. 72. Cpr. și C. București, *C. judiciar* din 1902, No. 17. „Motivele unei hotărîri, dice Curtea din București, au puterea lucrului judecat când ele sunt determinante și se leagă în mod strêns cu dispositivul ei". *Dreptul* din 1891, No. 17, și din 1894, No. 40. Cpr. și Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 47, și Bulet. S-a 1, 1887, p. 562. Mai vedi încă Trib. Iași, *Dreptul* din 1892, No. 82. Cas. fr. Sirey, 1900. 1. 264. *Pand. Période.* 1900. 1. 159. Art. 1421 din Proiectul Codului japonez este formal în această privință.

Această soluţie este însă, după noi, prea absolută. Este, în adevĕr, de principiu că nu toate enunţările cuprinse într'o hotărîre au puterea lucrului judecat [1]), şi că această autoritate stă numai în dispositivul hotărîrei. In adevĕr, dacă motivele cu care judecătorul este neaparat dator să sprijinească astădi [2]) soluţia ce dă litigiului (art. 123 Pr. civ.) pot, când ele sunt de acord cu dispositivul să'l lumineze întru cât-va, totuşi acest din urmă remâne în genere singur legea contestaţiei [3]). „*C'est une notion vulgaire*, dice T. Huc, *que l'autorité de la chose jugée s'attache uniquement aux dispositifs des jugements et ne doit pas être recherchée dans les motifs. Donc, quelle que soit la netteté avec laquelle les motifs d'un jugement indiquent dans quels sens doit être conçue la solution à intervenir, cette solution ne pourra pas passer en force de chose jugée si elle n'a pas*

---

[1]) „*Non omnis vox judicis judicati continet auctoritatem*". L. 7, *in medio*, Cod., *De sententiis et interlocutionibus omnium judicum*, 7, 45.—De aceea, nici nu se poate face apel sau recurs numai contra motivelor unei decisiuni. Pand. fr., *Chose jugée*, 321, şi *Cassation civ.*, 172 şi 840. Répert. Sirey, *Cassation*, 3062 urm. Cas. fr. D. P. 90. 1. 257. Art. 410 Pr. pen. cuprinde o aplicare a acestui principiu.—Vedi însă Allard, *op. cit.*, p. 207 urm.

[2]) La Romani, judecătorul nu era în principiu obligat a'şi motiva decisia sa, de şi mai multe texte ne arată că, în unele casuri, hotărîrea cuprindea şi motive (Cpr. L. 7, § 1, Dig., *De compensationibus*, 16, 2; L. 8, § 2, Dig., *De negotiis gestis*, 3, 5; L. 1, § 2, Dig., *Quæ sententiæ sine appellatione rescindantur*, 49. 8; L. 2, Cod., *Quando provocare non est necesse*, 7, 44, etc.). Censorii erau însă obligaţi a da motive în hotărîrile ce pronunţau în materie penală. Cpr. Allard, *op. cit.*, p. 52 şi p. 105, 106. Dreptul roman.

[3]) Cas. rom., S-a civ. Bulet. 1869, p. 65. Bulet. S-a 1, 1882, p. 385, şi *Dreptul* din 1882, No. 60. Bulet. S-a 1, 1892, p. 437. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 19. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1882, No. 60. Cpr. şi C. Iaşi, *C. judiciar* din 1900, No. 19, şi din 1902, No. 48. Trib. Mehedinţi şi Gorj, *Dreptul* din 1896, No. 9 şi 82. Cas. fr. D. P. 91. 1. 15 şi 206. Sirey, 91. 1. 248. D. P. 93. 1. 316. D. P. 95. 1. 312. *Pand. Période.* 1901. 1. 42. C. Riom, Douai şi Pau, D. P. 92. 2. 133. Sirey, 96. 2. 148. Sirey, 1900. 2. 36. Trib. Paris, *Pand. Période.* 90. 2. 270. D. P. 94. 2. 465. Cpr. şi C. Dijon (soluţie implicită), D. P. 1901. 2. 70. Trib. St. Étienne, *Pand. Période.* 1902. 2, consid. de la p. 30, col. 1.

fait l'objet d'une décision véritable, et si le dispositif est resté muet à cet égard“ [1]).

Tot în acest sens se pronunță și doctrina italiană: „*La sentenza contiene due parti*, zice Francesco Ricci [2]): *quella in cui si decide la lite*; *l'altra nella quale si svolgono i motivi di fatto e di diritto sui quali il giudice ha fondato la sua decisione. Di regola, il giudicato sta nel dispositivo della sentenza, non nelle ragioni che lo hanno motivato*“.

Așa dar, o chestiune nu poate fi considerată ca judecată prin faptul că a fost examinată numai în motivele sentinței, dacă ea n'a fost resolvită cel putin în mod implicit [3]) și prin dispositivul ei [4]). „*Il est certain*, zice T. Huc, *que toutes les restrictions ou tempéraments, comme on le dit par euphémisme, apportés à la règle que la chose jugée réside seulement dans le dispositif, sont la complète négation de la règle elle-même. Déclarer que l'autorité de la chose jugée appartient seulement au dispositif, et admettre en même temps que ce dispositif peut être éclairé, interprété et complété par les motifs, n'est pas autre chose que conférer cette autorité aux motifs eux-mêmes. Pourquoi donc, dès lors, créer une règle en théorie, pour la démentir à chaque pas dans la pratique ?* “ [5]).

---

[1]) T. Huc, VIII, 310. Cpr. Planiol, II, 161. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 214 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 320. Laurent, XX, 29. Larombière, V, art. 1351, No. 18. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 369. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 465, p. 239 (ed. 1-a), § 1126, p. 543 (ed. a 2-a). Griolet, *op. cit.*, p. 8 urm., 122 urm. F. Herman, III, art. 1351, No. 855 urm. Glasson, *Pr. civ.* (Pichon, 1902), I, p. 126. Baudry, II, 1286. Marcadé, V, art. 1351, No. II.

[2]) *Delle prove*, 350, și decisiile citate de acest autor. Cpr. P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 50 urm. Gatti, *Dell'autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 12 urm.

Decisie implicită.

[3]) Lucrul judecat poate deci să resulte din o decisie implicită, dacă această decisie este urmarea neaparată a unei dispoziții exprese. Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 371. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 237 urm. Demolombe, XXX, 294. Larombière, V, art. 1351, No. 27. Laurent, XX, 34. P. Tuozzi, *op. cit.*, 60. Gatti, *op. cit.*, 9 urm. C. București, *Dreptul* din 1895, No. 27. Cas. fr. D. P. 95. 1. 312.

[4]) Cas. fr. Sirey, 99. 1. 307. *Pand. Période.* 96. 1. 78. *Dreptul* din 1896, No. 25.

[5]) T. Huc, VIII, 310, p. 394, 395.

Prin urmare, principiul trebue ast-fel formulat: Autoritatea lucrului judecat stă numai în dispositivul hotărîrei, în privința punctelor decise printr'ênsul, iar nu numai indicate sub forma de simplă enunciare [1]).

Art. 322 din procedura civilă germană (293 vechiŭ) prevede că: „hotărîrile judecătorești nu vor fi susceptibile de a dobêndi autoritatea lucrului judecat de cât atunci când vor cuprinde o *decisiune* asupra reclamațiunei care face obiectul cererei principale sau reconvențională“ [2]). Va să dică, în această legislație, motivele de fapt sau de drept, pe care se întemeiază judecătorii pentru a'și pronunța hotărîrea lor, și cari n'au fost obiectul unei decisiuni speciale, nu pot fi invocate ca lucru judecat, și nu împedică o cerere ulterioară asupra punctelor decise prin acele motive. S'a înlăturat deci cu totul teoria lui Savigny și distincțiunea între motivele *subiective* sau simplele motive de determinare ale judecătorului și motivele *obiective*, cari, în această teorie abstractă și subtilă, admisă astădi și de alți autori [3]), singure ar avea puterea lucrului judecat, pentru că sunt așa dicênd sufletul și nervul sentinței, *anima et quasi nervus sententiæ*, după expresia lui Böhmer, a cărui teorie este în totul adoptată și sprijinită de Savigny [4]). Art. 322 Pr. civ. germ.

Credem că procedura germană face o bună aplicație a principiilor în materie de lucru judecat, și că aceleași principii sunt admisibile și la noi.

Atât doctrina cât și jurisprudența admit însă, cu toate acestea, că de câte ori dispositivul unei hotărîri este în- Interpretarea dispositivului prin motive.

[1]) Cpr. Baudry, II, 1286. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 370. Larombière, V, art. 1351, No. 29. Lacombe, *op. cit.*, 58, p. 56, și 78, p. 78. Laurent, XX, 32. T. Huc, VIII, 310, *in fine*. Cas. rom. Bulet. S-a civ., anul 1869, p. 63 și 263. Bulet. S-a 1, anul 1872, p. 138.

[2]) *„Urtheile sind der Rechtskraft nur insoweit fähig, als über den durch die Klage oder durch die Widerklage erhobenen Anspruch entschieden ist“.*

[3]) Demolombe, XXX, 291. Bonnier, 863. Cas. Turin, *Giurisprudenza ital.*, 1883, p. 773. Cpr. Allard, *op. cit.*, p. 202 urm. Vedi și Lacombe, *op. cit.*, p. 66 urm. și p. 78, nota 2.

[4]) Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, VI, § 291, p. 361, nota *e* și § 293, p. 389, nota *f* (ed. germ., Berlin, 1847).

doelnic, judecătorii pot să recurgă la motive spre a interpreta dispositivul și a determina întinderea lui (cpr. art. 400 Pr. civ.) [1]), fără însă a-i denatura sau a-i schimba sensul pe cale de contestație, căci aceasta ar însemna a viola autoritatea lucrului judecat [2]). Se violează de a-

[1]) Planiol, II, 161 (ed. 1-a) și I, 362 (ed. a 2-a). Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 370. Griolet, *op. cit.*, p. 123. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 316. Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 31 și Bulet. S-a 1, 1893, p. 224. Trib. Teleorman, *C. judiciar* din 1895, No. 21. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 334 și 885: „Considerentele unei hotărîri, dic aceste din urmă decisiuni, servesc a complecta dispositivul și fac parte integrantă din acest dispositiv".

[2]) Cas. fr. Sirey, 99. 1. 136 și 176. Cas. rom. *Dreptul* din 1886, No. 31. Bulet. S-a 1, 1873, p. 127. Bulet. 1892, p. 118. Bulet. 1887, p. 24. Cas. fr. și C. Liège, Sirey, 90. 1. 127 și 399. *Pand. Période.* 87. 5. 17. *Pand. Période.* 88. 1. 254 și 550. F. Herman, III, art. 1351, No. 1565 urm., 1585. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 791. Pand. fr., *eod.* v°, 1419 urm., 1455. Larombière, V, art. 1351, No. 161. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 404. Griolet, *op. cit.*, p. 174. Laurent, XX, 148 urm. Joccoton, *De l'interprétation des jugements*, *Revue pratique*, t. VII, anul 1859, p. 553 urm. Demolombe, XXX, 391 urm.

Indreptarea unei erori materiale sau de calcul. Art. 292 Pr. civ.

Judecătorii pot însă, în urma unei simple cereri a părților, să rectifice o eroare materială de redacție asupra numelor, calității și conclusiilor părților, sau o eroare de calcul strecurată în dispositiv (art. 292 Pr. civ. cpr. și art. 1717 C. civ.). Cas. rom. *Dreptul* din 1899, No. 62 și Bulet. Cas. S-a II, 1899, p. 1029. Répert. Sirey, v° *cit.*, 792. Laurent, XX, 152, 153. Demolombe, XXX, 390. Aubry et Rau, *loco cit.* Cpr. L. unică Cod., *De errore calculi*, 2, 5, unde se dice: „*... Errorem calculi veritati non afferre præjudicium sæpe constitutum est*". Art. 292 Pr. civ., care permite judecătorilor de a îndrepta o eroare de calcul după o simplă cerere a părței interesate, se aplică numai hotărîrilor definitive, nu însă și acelor supuse apelului. C. București, *C. judiciar* din 1901, No. 6.—Eroarea de calcul n'ar putea însă fi rectificată, dacă, în loc de a figura numai în hotărîre, ar fi fost ea *însuș obiectul judecății*. Griolet, *op. cit.*, p. 171. Allard, *op. cit.*, p. 347, 348. Demolombe, *loco cit.* Vedi și *suprà*, p. 499.

Puterea suverană a judecătorilor de fond.

Decisiunea prin care o curte interpretă una din decisiile sale anterioare, fără a modifica dispositivul ei, scapă de controlul Curței supreme, pentru că judecătorii fondului sunt suverani întru a interpreta și precisa dispositivul hotărîrilor ce au pronunțat, arătând care este adevaratul lor înțeles. Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 440. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 314. Bulet. 1896, p. 1013.

semenea autoritatea lucrului judecat, când prin executarea unei hotărîri definitive se modifică dispositivul ei [1]).

Combinarea motivelor cu dispositivul.

Va să dică, după teoria generalmente admisă, motivele hotărîrei pot câte-o-dată complecta și lumina dispositivul ei, determinând înțelesul și întinderea lui. Motivele, ce e dreptul, n'au nici-odată prin ele însile autoritatea lucrului judecat, însă ajung adesea-ori la acelaș resultat prin combinarea lor cu dispositivul [2]).

Toate părțile unei hotăriri luminându-se și complectându-se unele prin altele, pot deci servi a determina sensul și întinderea dispositivului, precum și punctele cari au fost judecate și cari, ca atare, nu mai pot fi puse în discuție. Dacă dispositivul lasă loc la nedumeriri, pentru a se ști ce s'a judecat, judecătorii vor consulta nu atât motivele decisiunei lor, cât mai cu samă conclusiile părților [3]), restrîngând dispositivul și mărginindu-l la chestiunile visate prin conclusiile lor, fie orale, fie scrise, și desbătute între părți. In acest sens se poate cu drept cuvênt dice : *Tantum judicatum, quantum litigatum* [4]). Această regulă de interpretare este deci aplicabilă și astădi [5]).

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a civ., anul 1867, p. 917.—Se violează, de asemenea, autoritatea lucrului judecat când, în materie de hotărnicii, judecătorii fondului dispun să se urmeze între doi vecini conform posesiunei actuale, iar nu după hotarele stabilite prin hotărîrea anterioară, rămasă definitivă și executată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 599. —Când însă este vorba de executarea unei hotăriri, care regulează linia despărțitoare între două proprietăți, fără a se determina în mod clar semnele despărțitoare, judecătorii fondului, sezisați de o contestație la executare, sunt în drept ca, interpretându-și hotărîrea, să stabilească această linie pe urmele posesiunei în ființă, fără ca prin aceasta să se calce autoritatea lucrului judecat. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 166.

[2]) Cpr. Cas. fr. și Trib. Iași, *Pand. Période.* 93. 1. 223. *Pand. Période.* 1900. 1. 159. Sirey, 1900. 1. 204. Sirey, 1902. 1. 22. *Dreptul* din 1892, No. 82. Vedi și Pand. fr., v° *cit.*, 364 urm.

[3]) Cpr. C. Galați, *Dreptul* din 1890, No. 83, consid. de la p. 665.

[4]) Cpr. L. 27, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[5]) Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 360 urm., 1420. Laurent, XX, 32, 37. Demolombe, XXX, 290, 295. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 371. Larombière, V, art. 1351, No. 30. Pabon, *Tr. th. et pratique des justices de paix* (1902), I, 74. Cpr. C. Riom, D. P. 94. 2. 69. Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 73, consid. de la p. 602, coloana 1.

Astfel, hotărîrea, care a acordat alimente reclamantului, în calitate de fiu, sau de părinte a pârîtului, nu are autoritatea lucrului judecat în privința filiațiunei sau paternității, dacă această chestie n'a făcut obiectul concluziilor părților și n'a fost desbătută în instanță [1]). Trebue să observăm, dice o lege romană, că hotărîrea care condamnă pe pârît a da alimente reclamantului, nu prejudecă întru nimic adevĕrul, pentru-că judecătorul n'a judecat în specie chestia filiațiunei, ci a dispus numai ca pârîtul să dea alimente reclamantului: „*Nec enim hoc pronunciatur, filium esse, sed ali debere*“ [2]).

Interpretarea dispositivului și combinarea lui cu motivele decisiei presupun, bine înțeles, că acest dispositiv este în perfectă armonie cu motivele, și că există numai oare-care îndoeală asupra sensului și întinderei lui; căci dacă ar exista contradicere între motive și dispositiv, nici-o interpretare n'ar mai fi cu putință, dispositivul singur avênd, în asemenea caz, autoritatea lucrului judecat [3]).

Contradicerea între motive și dispositiv ar echivala chiar cu o nemotivare, și ar putea aduce desființarea hotărîrei [4]).

Elementele constitutive ale lucrului judecat.—Condițiile cerute în această privință.

Pentru ca să existe lucru judecat, legea cere o întreită identitate între decisia dată și acea care urmează

---

[1]) Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 370. Larombière, V, art. 1351, No. 29. Lacombe, *op. cit.*, 58, p. 56. Laurent, XX, 32. —De asemenea, hotărîrea, care condamnă pe debitor la plata procentelor cerute de reclamant, nu constitue lucru judecat în privința capitalului, care n'a făcut obiectul litigiului, de și suma datorită ca capital ar fi fost enunciată în dispositivul sentinței și de și procentele sunt un accesoriu al capitalului. Laurent, *loco cit.* Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 24, nota 1. Sirey, XI (anii 1828—1830), I, 364, col. 3.

[2]) L. 5, § 9, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25, 3.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, consid. de la p. 211. Bulet. S-a 1, 1889, p. 758. Trib. Mehedinți și Gorj, *Dreptul* din 1896, No. 9 și 82. C. Galați, *Dreptul* din 1895, No. 9. C. Bourges și Cas. fr. Sirey, 32. 2. 414. Sirey, 41. 1. 453. Pand. fr., *Chose jugée*, 322 și 368. Répert. Sirey, *eod.* v°, 217. Larombière, V, art. 1351, No. 18. P. Tuozzi, *op. cit.*, 58. Lacombe, *op. cit.*, 73, p. 73.

[4]) Cas. fr. Sirey, 97. 1. 108.

a interveni după o nouă cerere : identitatea de obiect *(eadem res)*, de causă *(eadem causa petendi)*, și de părți *(eadem conditio personarum)*. Cu alte cuvinte, trebue ca aceiaș chestie *(eadem quæstio)* să fie agitată între aceleași părți, avênd aceiaș calitate [1]). Dacă toate aceste condițiuni nu se găsesc întrunite la un loc, nu există lucru judecat : *„Quæ nisi omnia concurrunt, alia res est“* [2]). Dacă ele sunt întrunite la un loc, există lucru judecat, adecă o presumție legală de adevĕr (art. 1200, § ultim), ori cât de greșită și de nedreaptă ar fi hotărîrea [3]). Prin urmare, chiar dacă judecătorul ar fi comis o violare flagrantă a legei sau un exces de putere, statuând de exemplu *ultra petita* [4]), partea chemată de aceiaș persoană și pentru acelaș lucru din nou în judecată, are, spre a întrebuința terminologia inexactă a doctrinei [5]), o excepție *(exceptio rei judicatæ)* pentru a respinge această nouă acțiune.

Autoritatea lucrului judecat poate să resulte din ori-ce hotărîre, fie ea dată pe calea acțiunei principale, fie pe calea incidentală [6]), fie pe acea a unei contestațiuni la executare, destul numai să existe elementele constitutive

Hotărîri date pe cale indirectă sau pe cale de contest. la urmărire.

---

[1]) *„Cùm quæritur, hæc exceptio noceat necne : inspiciendum est an idem corpus sit, quantitas eadem, idem jus, et an eadem causa petendi, et eadem conditio personarum“*. L. 12, 13 și 14, *ab initio*, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[2]) L. 14, Dig., *loco suprà cit.*

[3]) Presumția de adevĕr, cuprinsă în art. 1201, acopere deci erorile cele mai grosolane, îndată ce ele au făcut obiectul unei hotărîri rĕmase definitivă (L. unică, Cod., *De errore calculi*, 2, 5 ; L. 2, Cod., *De re judicata*, 7, 52 ; L. 55, Dig., *De re judicata* 42, 1 ; L. 65, § 2, Dig., *Ad. S. Consult. Trebellianum*, 36, 1). Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 1386. Répert. Sirey, *eod.* v°, 2. Allard, *op. cit.*, p. 348. Griolet, *op. cit.*, p. 171. Krug-Basse, *Office du juge*, 447. Laurent, XX, 151 urm. Demolombe, XXX, 387 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 404. Larombière, V, art. 1351, No. 161. Baudry, II, 1284. Vedi *suprà*, p. 497, text și nota 2, și p. 448, text și nota 5.

[4]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 284 urm., și autoritățile citate acolo.

[5]) Vedi *suprà*, p. 456, nota 1.

[6]) Vedi *suprà*, p. 457, text și nota 1.—Este indiferent dacă punctul asupra căruia judecata a statuat a fost supus justiției de reclamant pe calea principală, sau de pârît pe calea de excepție. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 970.

ale acestei presumţiuni stabilită de lege, şi să fie o judecată definitivă anterioară asupra lucrului supus din nou judecăţei [1]). Imprejurarea că hotărîrea anterioară şi-a perdut forţa executorie nu rădică hotărîrei caracterul de adevĕr judecătoresc [2]).

Necesitatea întrunirei acestor trei condiţiuni a fost proclamată de nenumarate hotărîri judecătoreşti, cari întru aceasta nu fac de cât a aplica textul expres al art. 1201 [3]).

1° *Identitatea de obiect (eadem res, idem jus).*

Obiectul unei acţiuni în justiţie este beneficiul juridic imediat ce se reclamă, scopul imediat ce se urmăreşte prin proces [4]). Ori ce petiţie introductivă de instanţă trebue, pe lângă celelalte deslușiri, să cuprindă obiectul cererei (art. 69, lit. b, Pr. civ.) [5]).

Pentru a se şti dacă există lucru judecat, trebue să se vadă dacă obiectul este acelaş, adecă dacă este vorba de acelaş corp cert *(idem corpus)*, de aceiaş cantitate *(eadem quantitas)*, de acelaş drept *(idem jus)*. Lucrul cerut prin a doua acţiune este el acel cerut prin acţiunea anterioară, ambele acţiuni au acelaş obiect şi, prin urmare,

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 148. C. Bucureşti şi Galaţi, *Dreptul* din 1889, No. 46 şi 53.

[2]) Trib. Fălciu, *Dreptul* din 1891, No. 48.

[3]) V. numeroasele decisii citate în Pand. fr., *Chose jugée*, 443. Cpr. Cas. rom. şi fr. *C. judiciar* din 1901, No. 16. D. P. 95. 1. 47. C. Iaşi, *C. judiciar* din 1900, No. 45, şi din 1902, No. 48. Mai veḑi şi alte decisii în Bulet. Cas., S-a civ., 1869, p. 263 şi 315; Bulet. S-a 1, 1873, p. 226. *Dreptul* din 1882, No. 12; din 1883, No. 44; din 1884, No. 82; din 1887, No. 28; din 1891, No. 48 şi 74; din 1893, No. 37; *C. judiciar* din 1893, No. 53 şi 80; *Dreptul* din 1894, No. 56; din 1895, No. 38; *C. judiciar* din 1895, No. 33; *Dreptul* din 1896, No. 30, 58 şi 82; din 1897, No. 58 şi 65; din 1899, No. 20 şi 27, consid. de la p. 224, etc.

[4]) Cpr. Mourlon, II, 1621. T. Huc, VIII, 319. Baudry, II, 1289.

[5]) Petiţia introductivă de instanţă, nefixând în mod irevocabil obiectul cererei, reclamantul poate să o modifice prin concluziile sale înaintea primilor judecători (cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 8), pârîtul avênd însă, în asemenea caz, dreptul de a cere un termen pentru a-şi pregăti apărarea. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 1077.

există lucru judecat; iar în caz contrar, lucrul judecat nu'și are ființă.

Exemple împrumutate de la jurisprudență, în care obiectul este sau nu este același.

Vom da, în această privință, câte-va exemple asupra cărora jurisprudența a avut ocasia de a se pronunța.

Astfel, când prima acțiune a avut de obiect anularea unui act de vêndare a unui imobil, iar cea de a doua tinde la revendicarea aceluiaș imobil, nu există lucru judecat, ambele acțiuni neavênd același obiect, de și au avut loc între aceleași părți [1]). Aceiaș soluție este admisibilă când prima acțiune avea de obiect scoaterea unui imobil de sub urmărire, iar cea de a doua, readucerea imobilului în patrimoniul reclamantului [2]).

Nu se violează, de asemenea, autoritatea lucrului judecat, când instanța de fond respinge o acțiune pentru restituirea venitului unui imobil, de și, prin o altă hotărîre, s'a admis mai în urmă acțiunea în petiție de ereditate și s'a ordonat restituirea acelui imobil [3]).

Imprejurarea că proprietarul unui imobil a cerut, prin o primă acțiune, ca vecinul să fie obligat la deșertarea unei private și repararea zidului despărțitor, pentru-că aducea o vătămare proprietății sale, nu-i închide dreptul, sub cuvênt de lucru judecat, de a exercita mai în urmă o nouă acțiune, care ar avea de obiect desființarea disei latrine, pentru-că, cu toată lucrarea făcută în urma acelei executări, ea i-a adus o nouă vătămare proprietății sale [4]).

Nu există, de asemenea, lucru judecat, nefiind identitate de obiect, când prin cea d'intăi acțiune se cerea condamnarea pârîtului la daunele causate proprietății vecine

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1893, p. 575. *C. judiciar* din 1893, No. 70.—O hotărîre, dată în materie de împărțeală, nu poate, de asemenea, fi opusă ca lucru judecat unei acțiuni în revendicare, ambele cereri neavênd același obiect. Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1897, No. 58.—Hotărîrea, care admite acțiunea în revendicare a unui imobil, nu constitue lucru judecat, și nu închide proprietarului dreptul de a cere mai în urmă și venitul acelui imobil, pe tot timpul cât el a fost stăpânit pe nedrept de detentor, dacă prima cerere n'a avut de obiect și restituirea acelui venit. Cas. rom. Bulet. S-a, civ., 1865, p. 87. Bulet. S-a 1, 1890, p. 1395. Vedi și Bulet. S-a 1, 1883, p. 658.

[2]) C. București, *C. judiciar* din 1892, No. 34.

[3]) Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 14, și Bulet. S-a 1, 1886, p. 926. *Dreptul* din 1883, No. 66.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 214. Bulet. 1879, p. 519.

prin reaua construcțiune a unei private, iar prin cea de a doua, se cere de a se face reparațiunile necesare acelei private, spre a nu se mai aduce vătămare zidului vecin [1]).

Nu există lucru judecat, din causa deosebirei de obiect, între cererea făcută de proprietar spre a se obliga pe intimat la îndeplinirea unor angajamente, resultând din un contract de construcțiuni, și cererea ce acesta ar face mai în urmă, de a se obliga pe reclamantul primitiv să-i plătească costul reparațiunilor, ce a făcut în plus peste acest contract [2]); nici între cererea făcută de un legatar contra moștenitorului, pentru plata legatului, și cererea ce acesta ar face în urmă contra legatarului pentru anularea testamentului [3]); nici între cererea de anulare a unui testament și acea de trimitere în posesiunea averei lăsate de defunct [4]).

Separarea de patrimonii între barbat și femee.

Hotărîrea, care pronunță între femee și barbat separarea de patrimonii, asigurând femeei în averea barbatului seu plata valorei unui imobil dotal, înstrăinat fără îndeplinirea formelor legale, nu poate fi invocată, ca constituind autoritatea lucrului judecat, contra acțiunei ce ea ar îndrepta mai în urmă contra cumpărătorului acelui imobil, pentru anularea vêndărei și revendicarea disului imobil [5]).

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 208.—Nu se poate opune ca lucru judecat hotărîrea, care a acordat daune provenite din exproprierea unei proprietăți pentru causă de utilitate publică, contra unei cereri posterioare în daune resultând din neexecutarea unei convențiuni. Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1896, No. 5.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 831.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883, p. 930.—Moștenitorul, care ar fi cerut anularea testamentului pentru incapacitatea legatarului, ar putea foarte bine să ceară mai în urmă ca legatul să fie redus la partea disponibilă, fără ca să i se poată opune autoritatea lucrului judecat, pentru că a doua acțiune nu are nici causa, nici obiectul pe care îl avea cea d'intâi. Pand. fr., *Chose jugée*, 519. Tribunalul de Ilfov a decis, deci, cu drept cuvênt, că cererea în anulare a testamentului, pentru viciĭ de forme, nu poate fi opusă, ca avênd puterea lucrului judecat, cererei posterioare, prin care s'ar urmări de aceiaș persoană anularea testamentului pentru incapacitatea legatarului. *Dreptul* din 1892, No. 59.

[4]) C. Focșani, *Dreptul* din 1884, No. 24. Cpr. și C. București, *C. judiciar* din 1895, No. 25.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 1371.

Hotărîrea, care anulează hotărnicia depusă de proprietarul unei moșii, după contestația unuia din vecini, contestație ce se baza pe motiv că, prin acea hotărnicie, i se lua din stăpânire o întindere de pământ oare-care, fără ca depunătorul ei să fi intentat o acțiune în revendicare regulată, nu se poate opune, ca constituind autoritatea lucrului judecat, contra nouei hotărnicii făcută de acelaș proprietar și acțiunei în revendicare, ce de astă dată dênsul a făcut în mod regulat pentru pământul pretins încălcat de vecinul seu [1]).

Nu se poate invoca, ca avênd autoritatea lucrului judecat, hotărîrea ce n'a făcut de cât să se pronunțe asupra cererei, care avea de obiect eșirea din indivisiune a unor comoștenitori, contra unei a doua acțiuni, care are de obiect fixarea quantumului de moștenire cuvenit fie-cărui moștenitor, pentru-că nu există identitate de obiect între ambele cereri [2]).

Hotărîrea, prin care se recunoaște, proprietarului unui loc înfundat, dreptul de trecere pe locul vecinului seu, nu constitue lucru judecat față de acțiunea ce acesta ar introduce mai în urmă contra disului proprietar pentru a-l despăgubi, conform art. 616 C. civ., de pagubele ce i s'ar aduce prin exercițiul acestui drept de trecere, dacă, prin acea hotărîre, nu s'a judecat chestiunea acestor despăgubiri [3]). Art. 616 C. civ.

Nu există, de asemenea, lucru judecat când la prima judecată s'a invocat un raport juridic, ca resultând dintr'o deposedare nedreaptă și din călcarea unei pretinse convențiuni, iar la judecata de a doua, s'a invocat un raport născut din gestiunea unei averi străine ; în asemenea caz lipsind atât identitatea de obiect cât și acea de causă [4]).

Tot pentru aceleași motive, o hotărire, care ar fi sta-

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1884, p. 796.—Se violează însă autoritatea lucrului judecat, când, în materie de hotărnicie, instanța de fond dispune să se urmeze conform posesiunei actuale, iar nu după hotarele prevĕdute prin o hotărîre anterioară, definitivă și adusă la îndeplinire. Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 41.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 103. *Dreptul* din 1887, No. 28.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 560. Cpr. și Bulet. S-a 1, 1898, p. 894.

[4]) C. Iași, *Dreptul* din 1896, No. 27.

tuat asupra drepturilor reclamate pentru un timp oare-care, nu împedică o altă hotărîre posterioară de a statua asupra drepturilor devenite exigibile în urma acestui timp [1].

S'a decis, de asemenea, că sentința dată asupra unei contestațiuni la tabloul de ordine a creditorilor unui falit, nu poate fi invocată și opusă ca lucru judecat vêndêtorului, care cere să i se constate privilegiul seu asupra mărfurilor vêndute falitului și neplătite, și aflate încă în posesiunea lui, pentru-că, în această ipoteză, ar lipsi atât identitatea de obiect cât și acea de causă [2].

Lucrul poate să fie acelaș, cu-toate-că el a suferit o schimbare, o prefacere, și nu mai are aceiaș identitate materială [3].

Astfel, dacă prin prima acțiune, care a fost respinsă, am cerut un cârd de boi sau o turmă de oi, mi se va putea opune autoritatea lucrului judecat, când, prin o a doua acțiune, aș cere acelaș cârd sau aceiaș turmă, sau numai un animal din ele, cu-toate-că animalele, cari com-

---

[1]) Cas. fr. D. P. 1901. 1. 550.—Astfel, respingerea unei acțiuni, avênd de obiect plata unor câștiuri, nu împedecă o nouă cerere avênd de obiect plata altor câștiuri. Cas. fr. D. P. 83. 1. 451. Planiol, I, 367 (ed. a 2-a).

[2]) C. București (decisie casată), *C. judiciar* din 1899, No. 32. —*Contrà*. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 26.

[3]) De exemplu : Pădurea reclamată a putut fi transformată în pământ arabil prin scoaterea rădăcinilor copacilor ; casa a putut fi distrusă prin foc sau alte împrejurări, fără ca aceste prefaceri să împedece opunerea lucrului judecat. Lacombe, *op. cit.*, 120, p. 123, 124.—Materialul unei case poate însă fi revendicat, după ce acțiunea în revendicare a casei a fost respinsă, fără a se putea opune autoritatea lucrului judecat, dacă revendicarea materialului nu se cere, ca provenind din dărîmarea edificiului și în virtutea dreptului de proprietate pretins asupra lui ; însă, în asemenea caz, lucru judecat nu există mai mult din lipsa de identitate a causei de cât a obiectului. Cpr. Lacombe, *op. cit.*, 124, p. 129. Pand. fr., v° *cit.*, 513. Vedi și L. 7, § 2, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44. 2.—După ce s'a revendicat fără succes un imobil, se poate cere recunoașterea asupra aceluiaș imobil a unui drept de proprietate comună, nu însă a unui drept de proprietate indivisă, presupunêndu-se, bine înțeles, că proprietatea indivisă este cerută în basa aceleiaș cause. Lacombe, *op. cit.*, 125, p. 130. Bonnier, 872. — Vedi însă Marcadé, V, art. 1351, No. IV, p. 165.

puneau acest cârd sau această turmă, n'ar mai fi astă-di aceleași [1]).

Cererea totalității și a părței unui lucru.

Dacă, după ce am cerut prin o acțiune, care a fost respinsă, totalitatea unui lucru, aș cere mai în urmă o parte din acelaș lucru, pârîtul îmi va putea opune iarăș cu succes autoritarea lucrului judecat, pentru că partea este cuprinsă în totul [2]). A doua acțiune, avênd de obiect un lucru care fusese cuprins în prima acțiune, se decide în genere că, în specie, există lucru judecat [3]).

Dacă, după ce s'a cerut o parte din un lucru, se poate cere totalitatea aceluiaș lucru.

Controversă.

In cât privește ipoteza inversă, unii decid că, după ce s'a reclamat o parte din un lucru, se poate cere, în urma respingerei primei reclamațiuni, totalitatea aceluiaș lucru, fără a se putea opune cu succes autoritatea lucrului judecat, pentru-că partea nu cuprinde totalitatea (*totum non est in parte*) [4]). Adevĕrul este însă că și într'un caz și în altul, dificultatea provine mai mult din întinderea și sensul ce trebue să se dea dispositivului hotărîrei, de cât din identitatea între ambele reclamațiuni. Prin urmare, în ambele ipoteze, se va combina dispositivul hotărîrei cu con-

[1]) Cpr. Pothier, II, 889. Baudry, II, 1288. Thiry, III, 164. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 389. Marcadé, V, art. 1351, No. III, p. 162. Duranton, XIII, 462.—„*Si petiero gregem, et vel aucto, vel minuto numero gregis, iterum eumdem gregem petam, obstabit mihi exceptio (rei judicatæ). Sed et si speciale corpus ex grege petam, si adfuit in eo grege, puto obstaturam exceptionem*". L. 21, § 1, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2. Cpr. și L. 14, Pr., Dig., *loco cit.*

[2]) „*Pars est in toto*, sau *in toto et pars continetur*". L. 113, Dig., *De regulis juris*, 50, 17, și L. 7, Pr., Dig., *De except. rei judicatæ*, 44. 2. Vedi asupra acestor texte, Savigny, *System des heutig. römischen Rechts*, VI, § 299, p. 448 (ed. germ.), p. 442 urm. a traducerei Guenoux.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 389, text și nota 80, și p. 390. Thiry, III, 164. Griolet, *op. cit.*, p. 136. Demolombe, XXX, 303 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 36. Demante, V, 328 bis VIII. Planiol, II, 166 (ed. 1) și I, 367 (ed. a 2-a). Lacombe, *op. cit.*, 121, p. 124. T. Huc, VIII, 322. Laurent, XX, 56 urm. Pand. fr. v° *cit.*, 741 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 267 urm. Arntz, III, 406.—*Contrà*. Marcadé, V, art. 1351, No. III urm., p. 163 urm. Cpr. Gatti, *Dell' Autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 99.

[4]) Toullier D. V, partea II, 153 urm. Arntz, III, 406. Cpr. Pand. fr., v° *cit.* 754.—*Contrà*. Thiry, III, 164. Laurent, XX, 62. Marcadé, *loco cit.*

clusiile puse de părți. Dacă primul proces, care avea de obiect parte din un lucru, s'a perdut din causă că s'a decis că reclamantul nu avea nici-un drept asupra totalității lui, se înțelege că el nu va mai putea în urmă cere o parte din acelaș lucru. In casul contrar, el va putea cere din nou totalitatea lucrului, deducêndu-se partea pentru care s'a dat o hotărîre de respingere [1]).

Cererea accesoriului și a principalului.

După ce s'a cerut accesoriile unui lucru, de exemplu, dobênda unei creanțe, și s'a dat o hotărîre de respingere, se poate cere principalul, adecă capitalul [2]); însă, după respingerea acțiunei privitoare la lucrul principal, nu se mai poate în genere cere accesoriul [3]).

Se poate întâmpla ca o hotărîre să aibă de obiect în acelaș timp atât principalul cât și accesoriul, și, cu-toate-acestea, să nu producă nici-o înrîurire asupra soluțiunei unei chestiuni speciale privitoare la dreptul accesoriu. Astfel, hotărîrea, care ar condamna pe debitorul principal și pe fidejusor, în această calitate, a plăti o datorie, n'ar avea autoritatea lucrului judecat în privința excepțiilor de discuțiune și de divisiune, pe care fidejusorul remâne liber să le opue și în urma acestei hotărîri [4]).

---

[1]) Vedi T. Huc, VIII, 322. Planiol, II, 167 (ed. 1) și I, 368 (ed. a 2-a). Griolet, *op. cit.*, p. 136. Demolombe, XXX, 316. Larombière, V, art. 1351, No. 49, 50. Ricci, *Delle prove*, 355. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Chose jugée*, 61 urm., 65. Cpr. Lacombe, *op. cit.*, 138, p. 143 urm. Gatti, *op.* și *loco cit.*

[2]) Pothier, II, 892. Thiry, III, 164. Arntz, III, 406. Baudry, II, 1288. Pand. fr., *Chose jugée*, 761. Répert. Sirey, *eod.* v°, 287. Demolombe, XXX, 305. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 388. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 467, p. 250 (ed. 1). T. Huc, VIII, 323. Cpr. Allard, *op. cit.*, p. 233, 234. Vedi L. 23, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44, 2.—Dacă însă dispositivul hotărîrei declară, după o excepție propusă de pârît, că însăș creanța este stênsă, nulă sau inexistentă, există lucru judecat și în privința capitalului. Pand. fr. v° *cit.*, 763, și autorii *suprà*, citați.—Când este vorba de o plată ce se face periodic, hotărîrea definitivă, dată cu ocasiunea unei singure rate, constitue lucru judecat și pentru ratele ulterioare, dacă s'a hotărît în principiu că nu se datoria plata reclamată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 56. *Dreptul* din 1890, No. 17.

[3]) Pothier, II, 892. T. Huc, VIII, 323. Thiry, III, 164. Demolombe, XXX, 306. Répert. Sirey, v° *cit.*, 288. Gatti, *op. cit.*, 103, 104.

[4]) Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 388, 389, text și nota 77.

Se poate, de asemenea, întâmpla ca mai multe acțiuni să fie relative la acelaș lucru, și, cu toate acestea, să nu aibă autoritatea lucrului judecat.

Astfel, după ce am reclamat o servitute asupra unui imobil, pot, în urma respingerei acestei cereri, să reclam o servitute de o altă specie asupra aceluiaș imobil. Obiectul cererei a doua fiind altul de cât acel al primei acțiuni, nu poate să existe lucru judecat [1]). Servituți de trecere.

Tot astfel, după ce mi s'a respins servitutea de trecere, ce ceream pe locul vecinului, pot să cer deschiderea unei portițe la zaplazul despărțitor pentru facerea unor reparațiuni [2]).

Dar, după ce mi s'a limitat un drept de trecere pe proprietatea vecinului, pe o anume porțiune de teren, nu pot cere ca acel drept de trecere să fie absolut, adecă pe întreaga sa proprietate [3]). De asemenea, după ce am reclamat o servitute de trecere pe toată întinderea unei proprietăți, n'aș putea cere aceiaș servitute pe o parte numai a acestei proprietăți, sau pe o întindere mai mică [4]).

Presupunênd, însă, că mi s'a respins acțiunea prin care ceream un drept de trecere pe jos (*iter*), pot să cer un drept de trecere pe acelaș fond pentru animalele mele (*actus*), sau dreptul de a trece pe fond cu trăsura (*via*), pentru-că cele trei servituți, deosebindu-se prin însăș natura raportului juridic ce ele crează [5]), se poate întâmpla ca lucrul judecat în prima acțiune să nu aibă nici-o înrîurire asupra

---

Répert. Sirey, v° *cit.*, 289. Larombière, V, art. 1351, No. 42 și 80. Lacombe, *op. cit.*, 141, p. 147. Pand. fr., *Chose jugée*, 684. Demolombe, XXX, 308. Laurent, XX, 49. Cas. fr. Sirey, 43. 1. 455 și Répert. Dalloz, *Cautionnement*, 334, p. 599, coloana 2, *ad notam*.

[1]) Cpr. Thiry, *loco cit.* Baudry, II, 1288. Répert. Sirey, v° *cit.*, 276. Demolombe, XXX, 314. Larombière, V, art. 1351, No. 44. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 388. Pand. fr., v° *cit.*, 483.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 595.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 311.

[4]) Griolet, *op. cit.*, p. 134.

[5]) „*Si quis iter petierit, deinde actum petat, puto fortiùs defendendum, aliud videri tunc petitum, aliud nunc; atque ideò exceptionem rei judicatæ cessare*". L. 11, § 6, Dig., *De except. rei judicatæ*. 44, 2.

celei de a doua [1]). Se poate însă întâmpla ca să existe lucru judecat în specie. Pentru aceasta trebue să se examineze conclusiile reclamantului [2]).

Soluția ar fi aceiaș, dacă în loc de a cere prin acțiunea confesorie o servitute asupra unui fond, reclamantul ar pretinde prin acțiunea negatorie că fondul seu este liber de cutare servitute. In asemenea caz, respingerea primei acțiuni nu l'ar împedeca de a pretinde că o altă servitute a încetat de a greva fondul seu [3]).

Dreptul de a scoate apă din o fântână, iaz, etc. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz când cine-va, după ce ar fi reclamat, fără a isbuti, dreptul de a scoate apă din o fântână, iaz, hazna, pârâu, etc. *(aquæ haustus)* [4]), pentru un timp oare-care, ar reclama apoi aceiaș servitute spre a o utilisa în alt mod și pentru un alt timp de cât acel prevĕdut în prima reclamație? După unii [5]), ar exista în specie lucru judecat, de-oare-ce este vorba de acelaș drept. In ori-ce caz, lucrul judecat ar fi indiscutabil, dacă prin prima hotărîre s'ar fi tăgăduit reclamantului ori-ce drept de a scoate apă din fântâna sau pârâul în chestiune.

Dreptul de pășune.

Tot lucru judecat ar fi și atunci când un proprietar, care ar fi pretins, fără a isbuti, un drept de pășune pe fondul altuia *(jus pascendi)* [6]) pentru toate animalele sale, ar veni pe urmă și ar reclama de la aceiaș persoană acelaș drept, însă, de astă dată, numai pentru o specie de animale [7]).

Cererea proprietăței unui lucru și acea a unei servituți, sau a altui drept real asupra aceluiaș lucru, neavênd obiecte identice, se înțelege că hotărirea dată asupra uneia din ele n'ar avea puterea lucrului judecat în privința celeilalte [8]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 893. Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 75. Demolombe, XXX, 314. Griolet, *op. cit.*, p. 134. Pand. fr., v° și *loco suprà cit.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 277. Lacombe, *op. cit.*, 123, p. 126 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 44 și 52.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 323.

[3]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 278.

[4]) L. 1, § 1, Dig., *De servitutibus prædiorum rusticorum*, 8, 3.

[5]) Larombière, V, art. 1351, No. 46. — *Contrà.* Répert. Sirey, *Chose jugée*, 282.

[6]) L. 1, § 1, Dig., *loco cit.*, Cpr. art. 623 lit. b, 650, 651 C. Calimach.

[7]) Larombière, *loco cit.*, 46.—*Contrà.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 283.

[8]) Cpr. Thiry, III, 164, *in fine.* Allard, *op. cit.*, p. 233, nota 2.

Reclamantul, care n'a isbutit în cererea de revendicare a proprietăţei unui imobil, ar putea, deci, mai târdiu, să ceară, în virtutea aceluiaş titlu, usufructul *formalis* al acestui imobil [1]), şi *vice-versa*; după cum acela, care a vĕdut acţiunea sa respinsă pentru usufructul unui imobil, va putea cere mai târdiu usul lui, şi *vice-versa*, fără ca să i să poată opune autoritatea lucrului judecat, pentru-că usul şi usufructul sunt două drepturi deosebite [2]). Revendicare şi usufruct.

Tot astfel, hotărîrile pronunţate în petitoriu nu au autoritatea lucrului judecat în privinţa acţiunilor posesorii, pentru-că, pe lângă că ambele acţiuni au o causă deosebită, apoi, una este privitoare la proprietate, iar cealaltă, la posesiune. Obiectul acţiunei nefiind deci acelaş, lucrul judecat nu există în spécie [3]). „*Si quis interdicto egerit de* Acţiuni pronunţate în petitoriu şi în posesoriu.

Baudry, II, 1288. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 1210.—Se poate deci revendica un fond, după ce s'a perdut un drept de servitute exercitat asupra aceluiaş fond, şi *vice-versa*. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 476. Lacombe, *op. cit.*, 141, p. 147.

[1]) T. Huc, VIII, 323. Arntz, III, 406. Baudry, II, 1288. Duranton, XIII, 466. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 116. Allard, *op. cit.*, p. 233. Pand. fr., v° *cit.* 475. Répert. Sirey, v° *cit.*, 273. Demolombe, XXX, 311. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 388. Bonnier, 872.—După ce s'a revendicat, fără succes, proprietatea plină a unui imobil, nu se poate însă cere folosinţa aceluiaş imobil cu titlu de proprietar (*usufructus causalis*), pentru-că usufructul *causal* era cuprins în prima cerere, relativă la proprietate. Répert. Sirey, v° *cit.*, 272, şi autorii *suprà* citaţi.

[2]) T. Huc, *loco cit.* Allard, *op. cit.*, p. 232. Répert. Sirey, *op. cit.*, 274.—Vedi însă Duranton, XIII, 467.

[3]) T. Huc, VIII, 323, *in fine*. Allard, *op. cit.*, p. 234 urm. Répert. Sirey, v° *cit.*, 284 urm. Bonnier, 868. Aubry et Rau, II, § 186, *in fine*, p. 222 (ed. a 5-a), şi VIII, § 769, p. 395. Larombière, V, art. 1351, No. 41. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 467, p. 250 (ed. 1), § 1129, p. 554 (ed. a 2-a). Tuozzi, *op. cit.*, 151. Lacombe, *op. cit.*, 140, p. 146. Pand. fr., *Chose jugée*, 491 urm., şi *Action possessoire*, 986. Laurent, XX, 77. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 329, şi anul 1889, p. 592 şi 737. *Dreptul* din 1888, No. 31, şi din 1889, No. 69. *Dreptul* din 1900, No. 14, şi Bulet. S-a 1, 1899, p. 958. *C. judiciar* din 1899, No. 27. C. Galatz, *Dreptul* din 1899, No. 17. Jud. ocol Brăila, *Dreptul* din 1884, No. 80. Cas. fr. D. P. 89. 1. 230. Sirey, 89. 1. 309. *Pand. Période.* 89. 1. 60.

Art. 25 din Codul de proced. civ. fr. prevede anume că Cumul. petit. cu poses.

possessione, postea in rem agens non repellitur per exceptionem, quoniam in interdicto possessio, in actione proprietas vertitur“ (L. 14, § 3, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2).

Resumarea principiilor de mai sus.

Pentru a nu inmulți din cale afară exemplele pe care ni le dă jurisprudența, vom dice într'un cuvênt că a doua cerere va trebui să fie respinsă, de câte ori ea tinde, prin obiectul seu a pune pe judecător în alternativa, sau de a se contradice, sau de a confirma pur și simplu sentința pronunțată mai înainte [1]; judecătorii fondului fiind suverani de a aprecia, prin interpretarea actelor și a propunerilor părților dacă prima acțiune are, sau nu, acelaș obiect pe care îl avea a doua [2].

---

posesorul nu poate nici-odată fi cumulat cu petitorul. Acest text n'a mai fost reprodus în procedura noastră. Urmează oare de aici că judecătorul, chemat a judeca o acțiune posesorie, ar putea să statueze asupra dreptului de proprietate?

Art. 61 L. Jud. de ocoale.

Art. 61 din legea judec. de ocoale respunde că de câte-ori se va contesta dreptul de proprietate sau titlul constitutiv al servituței, judecătorul nu va statua de cât asupra acțiunei de posesiune, fără ca aceasta să prejudece fondul chiar al dreptului, care remâne a se judeca pe cale principală, și acest text se aplică nu numai la casurile prevĕdute de art. 61, dar și la acele prevĕdute de art. 60. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p. 1. Vedi și C. Botez, *op. cit.*, p. 205 urm. —Vedi însă A. C. Șendrea, *Pr. civ.*, p. 350 urm., și Trib. Dorohoi, *Dreptul* din 1891, No. 25.—In privința cumulului posesorului și a petitorului în dreptul francez, vedi Pand. fr., *Act. possessoire*, 832 urm. Miroy, *Théorie des actions possessoires* (1853), p. 328 urm. Aubry et Rau, II, § 186, p. 210 urm. (ed. a 5-a). Cpr. și art. 232, § ultim din Pr. civ. germ.

[1]) Baudry, II, 1288, *in fine*. Trib. Fălciu, *Dreptul* din 1891, No. 48, consid. de la p. 381, coloana 2. C. București, *Dreptul* din 1887, No. 28.—Pentru ca să existe identitate de obiect, este, deci, indispensabil ca a doua cerere să fie incompatibilă și să nu poată coexista cu chestiunea judecată prin hotărîrea anterioară. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 319.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 822. — De și constatările și aprecierile, cari se referă la excepțiunea lucrului judecat, sunt de domeniul judecătorului de fapt (cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 18), totuși aceste aprecieri lasă Curței de casație toată latitudinea de a examina dacă elementele lucrului judecat au fost, sau nu, bine aplicate de instanța de fond; căci violarea acestor elemente este o chestie de drept și de ordine publică, care cade sub controlul Curței supreme. Cas. rom. S-a civ. Bulet. 1869, p. 63. Cpr. și Cas. fr. D. P. 1902. 1. 264.—Nu se poate deci pretinde că s'a violat

2° *Identitatea de causă (eadem causa petendi)* [1].

Pentru ca să existe lucru judecat, identitatea obiectului cerut nu ajunge; mai trebue încă, în al doilea loc, pe lângă a treia condiţie, care va fi examinată mai la vale, să existe şi identitate de causă. „*Oportet ut sit eadem causa petendi*".

Prin causă se înţelege, în materie de lucru judecat [2], faptul juridic sau material, care constitue temeiul legal al Ce se înţelege prin causă?

---

autoritatea lucrului judecat, când instanţa de fond constată că nu există elementele cerute de lege, şi când înaintea Curţei de casaţie, recurentul nu dovedeşte contrariul. Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 73 (decisie nereprodusă în Bulet.).

[1]) Teoria causei, în materie de lucru judecat, este cu drept cuvênt criticată de unii autori, şi mai cu samă de Planiol (I, 369, 370, ed. a 2-a, şi II, 168, 169, ed. 1), pentru-că, adesea-ori, causa se confundă cu obiectul acţiunei. „*Nella pratica*, dice un scriitor italian, P. Tuozzi (*op. cit.*, 153, p. 250), *si incontrano talvolta difficoltà gravissime per determinare quale sia l'oggetto di un giudizio e quale la causa*". Critică la adresa legiuitorului.

Regula modernă, care prescrie identitatea de causă între ambele acţiuni, admisă nu numai în Codul francez, dar încă în Codul italian (art. 1351), în Codul spaniol (art. 1252), în acel portughez (art. 2503), olandez (art. 1954), în Proiectul Codului japonez (art. 1417), în Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent (art. 1380), şi în alte legislaţiuni străine, este împrumutată de la L. 12 şi 13, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2 (v. *suprà*, p. 515, nota 1), cari se referiau numai la acţiunile reale, unde ea este foarte raţională. Legiuitorul modern a generalisat însă această regulă, aplicând-o, fără nici-un cuvênt, şi la acţiunile personale. Drept vorbind, identitatea de causă ar fi trebuit să fie eliminată, şi elementele lucrului judecat să fie reduse la două: identitatea de obiect (*eadem res*), şi identitatea juridică de persoane (*eædem personæ*). Cu alte cuvinte, lucrul judecat ar exista de câte ori procesul de al doilea ar avea de obiect aceiaş chestie, *eadem quæstio*, după cum se exprimă L. 7, § 4, Dig., *loco cit.*, unde se dice: „*Et generaliter exceptio rei judicatæ obstat, quotiens inter easdem personas* **eadem quæstio** *revocatur, vel alio genere judicii*". Cu această formulă, foarte simplă, s'ar fi înlăturat o mulţime de dificultăţi.

[2]) In cât priveşte semnificarea cuvêntului causă în materie de contracte, vedi t. V a Comentariilor noastre, p. 127 urm.— Teoria causei, astfel cum o concepe legea actuală, este criticată de unii autori şi în materie de contracte. Vedi Planiol, II, 1078 urm. (ed. 1), şi 1037 urm. (ed. a 2-a). Cpr. şi Sensul cuvêntului causă în materie de contracte.

beneficiului sau dreptului cerut, ori a excepțiunei propuse [1]), origina și sorgintea lui, *origo petitionis*, după expresia lui Ulpian [2]). „Causa, dice art. 1380 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent, este faptul juridic care constitue temeiul dreptului; de câte ori ea este identică, există lucru judecat, chiar când ar fi stabilită prin alte mijloace, adecă prin alte dovedi de fapt și de drept, cari servesc a dovedi temeiul cererei sau excepțiunei".

Deci, dacă presupunem că-ți cer un cal, pretextând mai întâi un schimb și apoi o vêndare, în ambele reclamațiuni acțiunea mea are de obiect acelaș lucru; causa ei este însă deosebită. De aceea Pothier dice că acelaș lucru poate să fie datorit în virtutea mai multor cause deosebite, și că există atâtea acțiuni deosebite contra debitorului, câte și cause de obligațuni sunt [3]). Or, este evident că lucrul judecat în privința vêndărei, nu poate avea nici-o înrîurire asupra soluțiunei, ce urmează a se da în privința schimbului. Când deci pretind că mi-ai vêndut calul, de care vorbiam mai sus, dreptul de proprietate ce cer asupra lui este *obiectul* acțiunei mele, iar vêndarea este *causa* ei [4]). Cu alte cuvinte, de câte ori procesul va avea de

---

T. Huc, VII, 77. De aceea, atât Codul federal al obligațiilor (art. 70 urm.), cât și Codul german (art. 817), nu vorbesc de causă de cât atunci când este vorba de o înavuțire nedreaptă, *condictio ob injustam causam*. In cât privește causa reală a obligațiilor, art. 17 din Codul federal se mulțămește a dice că: „un contract nu poate avea de obiect un lucru imposibil, ilicit sau contrar bunelor moravuri".

[1]) Cpr. Baudry, II, 1889. Arntz, III, 407. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 472, nota 2. Thiry, III, 165. Mourlon, II, 1622. Vigié, II, 1648. Demolombe, XXX, 320. Demante, V, 328 bis IX. Planiol, II, 170 (ed. 1), și I, 371 (ed. a 2-a). Ricci, *Delle prove*, 361. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 392. Marcadé, V, art. 1351, No. VI. Trib. Mehedinți, *Dreptul* din 1896, No. 9. C. Iași, *C. judiciar* din 1900, No. 45. T. Huc, VIII, 325 dice că: „causa, în materie de lucru judecat, este faptul invocat de reclamant ca constituind basa dreptului seu". „Pentru ca să existe autoritatea lucrului judecat, dice Curtea de casație din Francia, trebue ca causa cererei să fie identică, adecă ca acelaș fapt să fie invocat de reclamant ca constituind temeiul dreptului seu". Sirey, 89. 1. 23.

[2]) „*Eamdem causam facit etiam origo petitionis*". L. 11, § 4. Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[3]) Pothier, II, 894 urm.

[4]) Cpr. Mourlon, II, 1622. Vigié, II, 1648.

obiect constatarea unei creanțe, în folosul reclamantului, causa cererei va fi faptul juridic din care ea s'a născut: (contract, quasi-contract, delict, quasi-delict, sau legea); și dacă, în două procese succesive, faptul juridic invocat este acelaș, există lucru judecat. In asemenea caz, deci, a doua cerere va fi respinsă, fără a se mai judeca încă o dată fondul, pentru-că altfel procesele n'ar mai avea sfîrșit. Dacă, din contra, în ambele acțiuni, causa este deosebită, a doua cerere nu va putea fi respinsă, și lucrul judecat nu va putea fi opus cu succes.

Aceste principii se aplică nu numai acțiunilor personale, dar și acelor reale, pentru-că legea nu obligă pe reclamant a întroduce, într'o singură instanță și printr'un singur proces, toate causele de achisițiune ce el poate să invoace în sprijinirea revendicărei unui lucru [1]). Acțiuni reale.

Astfel, dacă revendicând imobilul A, în basa unui testament, acțiunea mea a fost respinsă, voiu putea să revendic acelaș imobil în basa unui alt testament, fiind-că de și obiectul ambelor cereri este acelaș, causa lor, titlul dobêndirei acestei proprietăți, sunt deosebite.

Este adevarat că, la Romani, lucrurile se petreceau altfel, cel puțin în casurile în care acțiunea fusese introdusă fără arătarea causei, adecă a titlului de achisițiune [2]); însă, în dreptul actual, aceasta se va putea rare-ori întâmpla, fiind-că, după art. 69 din Pr. civ., petiția introductivă de instanță trebue să arăte obiectul cererei, și faptele pe care ea se sprijinește, prin urmare, și causa pretinsă [3]). Dreptul roman.

Dar chiar dacă, contrar legei, acțiunea n'ar arăta causa, ar fi de ajuns ca motivele primei hotărîri să arăte prima causă, pentru-ca a doua cerere, întemeiată pe o altă causă, să fie primită [4]). Codul actual nefăcênd, în adevĕr,

[1]) Art. 1196 nu este, deci, aplicabil în specie.

[2]) L. 14, § 2, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2. Vedi și L. 11, § 2, Dig., *loco cit.*; L. 159, Dig., *De reg. juris*, 50, 17. Cpr. Accarias, *Pr. de dr. rom.*, II, 915, p. 1121 (ed. a 4-a). Maynz, *Dr. rom.*, I, § 69, p. 582, text și note (ed. a 5-a, 1891). Rambaud, *Dr. romain*, II, p. 740. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 397, nota 107. Duranton, XIII, 472. Demolombe, XXX, 323. Pothier, II, 894. Larombière, V, art. 1351, No. 66. Proudhon, *Usufruit*, III, 1274 (ed. din 1836).

[3]) Vedi *suprà*, p. 516, text și nota 5.

[4]) Dacă, însă, am exercitat acțiunea în revendicare în termeni generali, fără a arăta nici-o causă, și această causă nu re- Nearătarea nici unei cause.

nici-o distincție în această privință, a doua cerere va fi

sultă nici din motivele hotărîrei, nu voiŭ mai putea revendica acelaș lucru a doua oară, întemeindu-mĕ pe o causă specială, și mi se va opune cu drept cuvênt lucru judecat, fiind-că prima revendicare, avênd de obiect proprietatea în genere, fără arătarea vre-unei cause speciale, cererea mea se întemeia pe toate causele posibile ce puteam să am. Deci, dacă, în asemenea caz, aș revendica din nou aceeaș proprietate, în virtutea unei cause oare-care, aș pune din nou în chestiune lucrul care a mai fost judecat odată.

Arătarea unei cause speciale.

Dacă, prima mea cerere s'ar întemeia pe o causă specială, nimic nu m'ar împedeca de a exercita aceeaș acțiune, întemeindu-mĕ de astă-dată pe o altă causă. De exemplu, revendicând un lucru cu titlu de vênḑare și perḑênd procesul, pot, pe urmă să-l mai revendic cu titlu de donațiune, fiind-că, în ambele reclamațiuni, causa este cu totul alta. Cpr. Pothier, II, 894, 895. Thiry, III, 165. Allard, *op.* și *loco suprà cit.*

Casul în care aceeaș acțiune produce două acțiuni deosebite.

Dacă aceiaș causă produce două acțiuni deosebite, nu se poate, după ce s'a exercitat fără succes una din ele, să se exercite și a doua: în asemenea caz, s'ar opune cu drept cuvênt autoritatea lucrului judecat. Așa, de exemplu, după ce am cerut resiliarea vênḑării, pentru-că lucrul vêndut avea vicii ascunse (*actio redhibitoria*), și a intervenit, în această privință, o hotărîre de respingere, nu mai pot, respectând vênḑarea, să cer o scădere din preț, conform art. 1355 C. civ. (*actio æstimatoria* sau *quanti minoris*). In acest sens se poate ḑice și astă-ḑi: *Electa una via, non datur recursus ad alteram*, sau *electa una via, excluditur altera*, de și această regulă, formulată de presidentul Favre (Faber), n'a existat nici-o dată și nu este înscrisă nici într'un text din legea actuală. Cpr. Pothier, II, 898. Thiry, III, 165 și 586. Pand. fr., *Chose jugée*, 877 urm. Laurent, XX, 81, și XXIV, 290. T. Huc, VIII, 328, și X, 151. Duranton, XIII, 480, și XVI, 528. Demolombe, XXX, 342. Aubry et Rau, IV, § 355 bis, p. 389, și VIII, § 769, p. 396. Lacombe, *op. cit.*, 117, p. 121, 122. F. Herman, IV, art. 1644, No. 1. Guillouard, *Vente*, I, 458. Duvergier, *Idem*, I, 409. Troplong, *Idem*, II, 581. Baudry et Saignat, *Vente*, 433. Larombière, V, art. 1351, No. 72. Cas. fr., Sirey, 56. 1. 665. Aceeaș soluție era admisă și la Romani: „*Quotiens concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una quis experiri debet*". L. 43, § I, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17. Veḑi și L. 25, § 1, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44, 2.—Dacă, însă, diversele acțiuni ar avea cause deosebite, ele ar putea fi exercitate în mod succesiv, fără ca să existe lucru judecat. Veḑi asupra maximei *Electa una via*, etc. *infrà, rubrica: Autoritatea sau influența, în materie penală, a lucrului judecat în civil, și vice-versa.*

respinsă numai atunci când ea s'ar întemeia pe o causă, care a mai făcut obiectul unei judecăți anterioare [1]).

Aceste principii sunt aplicabile atât în casul când ambele cause ale acțiunei, invocate succesiv, ar fi avut ființă în persoana reclamantului, în momentul întroducerei primei acțiuni, cât și în casul când a doua causă n'a luat naștere de cât în urma respingerei primei acțiuni. Astfel, dacă presupunem că X a vêndut de două ori acelaș imobil, o dată tatălui meu, în 1900, și a doua oară, mie, în 1901, și că devenind moștenitorul părintelui meu în 1902, am urmărit pe vêndętor, în basa vêndărei ce el îmi făcuse în 1901, voiu putea, dacă am perdut acest proces, să cer din nou imobilul de la acelaș vêndętor, în basa vêndărei făcută tatălui meu la 1900. Causa acestei din urmă acțiuni, nefiind acea a acțiunei d'intâi, nu există, în specie, lucru judecat. In adevĕr, din împrejurarea că vêndarea din 1901 nu este validă, nu resultă nevaliditatea și acelei din 1900, care n'a fost încă judecată [2]).

Casul în care a doua causă a luat naștere în urma respingerei primei acțiuni. Controversă.

Acestea fiind expuse, vom da câte-va exemple de cause deosebite, împrumutate de la jurisprudență.

Exemple de cause deosebite, împrumutate de la jurisprudență.

Astfel, hotărîrea, care declară pe o femee, după cererea ei, moștenitoarea barbatului seu, și ca atare, proprietară a bunurilor lăsate de dênsul, nu se opune, ca într'o nouă instanță, întrodusă după cererea adversarului femeei, acest din urmă să pretindă un drept de proprietate asu-

---

Tot în basa acestor principii, se decide că partea lesată printr'un fapt delictuos, care are alegerea de a-și întroduce acțiunea, fie înaintea juridicției represive, fie înaintea tribunalelor civile (art. 8 Pr. pen.), nu poate, când a ales o cale, să-și exercite acțiunea înaintea unei alte juridicții, de câte ori acțiunea ei a fost respinsă ca neîntemeiată. Vedi *infrà*, rubrica: *Autoritatea sau influența, în materie penală, a lucrului judecat în civil, și vice-versa.*

[1]) Cpr. Vigié, II, 1649. Bonnier, 874. Demolombe, XXX, 324. Larombière, V, art. 1351, No. 67. T. Huc, VIII, 326. Marcadé, V, art. 1351, No. IX. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 397. Pand. fr., *Chose jugée*, 773 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 427. Demante, V, 328 bis XI. Allard, *op. cit.*, p. 243. Cas. fr. Sirey, 82. 1. 465 și nota.

[2]) Marcadé, V, art. 1351, No. IX p. 179 urm., și desvoltările date de acest autor. T. Huc, VIII, 327. Allard, *op. cit.*, p. 257 urm.—*Contrà.* Toullier D. V, partea II, 169 și 214. Cpr. L. 10. Dig., *De actionibus empti et venditi*, 19, 1.

pra acelora-şi bunuri, în basa prescripţiei, ambele instanţe succesive urmărite între părţi nefiind întemeiate pe aceeaş causă [1]).

De asemenea, nu există identitate de causă şi prin urmare nici lucru judecat, când în prima cerere, acţiunea în petiţie de ereditate se întemeia pe nulitatea testamentului, iar în cea de a doua acţiune, moştenirea se reclamă pe motiv că testamentul, de şi valid, a fost însă revocat prin altul posterior [2]); nici în caz când, prin prima acţiune, testamentul se ataca pentru viciĭ de forme, iar prin a doua, se pretinde că el este falş [3]).

Tot astfel, hotărîrea dată asupra unei acţiuni în anularea unui contract, pentru dol sau incapacitate, nu se poate invoca, ca avênd autoritatea lucrului judecat, contra unei acţiuni posterioare în simulaţie [4]).

---

[1]) Cas. fr. Sirey, 89. 1. 224. D. P. 86. 5. 72, No. 7.

Tot astfel, identitatea de causă, neaparată pentru ca lucrul judecat să poată fi opus cu succes, nu există de câte-ori, în primul proces, femeea măritată cere restituirea dotei, invocând presumpţia statornicită de art. 1277 C. civ., iar în al doilea proces, cealaltă parte, în calitate de moştenitor a barbatului, cere de la aceeaş femee, considerată de astă-dată ca moştenitoare a părintelui seu, plata dotei, invocând dreptul, care aparţine barbatului de a cere timp de trei-deci de ani executarea obligaţiei luată de constituitorul dotei. In asemenea caz, nu există nici identitate juridică de persoane. Cpr. T. Huc, VIII, 312, şi IX, 498. Cas. fr. Sirey, 90. 1. 296. D. P. 91. 1. 316. Mai vedi încă D. P. 93. 1. 407.

[2]) Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1890, No. 19.—De asemenea, legatarul, a cărui cerere de punere în posesiune întemeiată pe un testament, a fost respinsă, poate să introducă din nou aceeaş cerere în instanţă, dacă, de astă-dată, el o întemeiază pe un alt testament; căci, în asemenea caz, ambele acţiuni au cause deosebite. Cas. fr. Sirey, 41. 1. 720.

[3]) Cas. rom. *C. judiciar* din 1894, No. 2, şi Bulet. S-a 1, 1893, p. 1119.—Nu există, de asemenea, autoritatea lucrului judecat, atunci când legatarul universal face cerere de eşire din indivisiune, în basa unui testament, după ce mai întâi făcuse această cerere în basa numai a punerei în posesie, fără să se fi discutat validitatea testamentului. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 7.—Vedi însă C. Iaşi (decisie casată), *C. judiciar* din 1900, No. 45.

[4]) Cas. rom. *Dreptul* din 1885, No. 49, şi Bulet. S-a 1, 1885, p. 394. Cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1897, No. 36. Pand. fr., *Chose jugée*, 997.—Se poate, însă, opune autoritatea lucrului

Se poate ca cine-va să fi fost respins în excepţia sa, când a invocat prescripţia achisitivă, şi apoi, în altă instanţă, să invoace pentru acelaş lucru prescripţia liberatorie, fără ca să i se poată opune autoritatea lucrului judecat [1]). Prescripţie achisitivă şi liberatorie.

Hotărîrea, prin care se respinge contestaţia rădicată de garant contra unei urmăriri făcută în averea sa, contestaţie care avea de causă încetarea urmărirei: 1⁰ pentru-că debitorul principal era solvabil, şi 2⁰ pentru că s'a operat o novaţie între garant şi creditor, care l-a descarcat de garanţie, nu poate fi opusă, ca avênd puterea lucrului judecat, contra unei noue contestaţiuni ce s'ar rădica de garant, prin care s'ar invoca stêngerea urmărirei prin plata făcută de cătră debitorul principal; căci fie-care contestaţie are o altă causă [2]). Debitor principal şi garant.

Hotărîrea, care respinge cererea făcută de debitor de a se anula un sequestru, pentru-că n'ar fi datorind nimic creditorului sequestrant, nu pune obstacol la rădicarea unei noue contestaţiuni din parte-i, avênd de obiect anularea aceluiaş sequestru, pe motiv că averea sequestrată n'ar putea fi urmărită; căci, şi în acest caz, nu există identitate de causă între prima şi a doua cerere [3]). Sequestru.

O nouă cerere de divorţ nu poate fi respinsă prin excepţiunea lucrului judecat, chiar când ea s'ar întemeia pe fapte de aceeaş natură ca cele articulate în prima cerere. Reclamantul se poate chiar servi, în sprijinirea aces- Art. 248 C. civ.

---

judecat, când s'a judecat cererea de anulare a unei vênd̦ări, pentru-că nu s'ar fi numĕrat preţul şi că vênd̦area n'ar fi avut fiinţă, dacă în urmă, se exercită între aceleaşi persoane şi pentru acelaş lucru, o nouă acţiune, pe motiv că vênd̦area a fost simulată, fiind-că inexistenţa şi simulatia, în specie, sunt unul şi acelaş lucru. Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 47 (decisie nereprodusă în Buletin).—S'a decis, de asemenea, că după ce un act de vênd̦are a fost declarat nul, ca simulat, prin o hotărîre definitivă, nu se mai poate pune în discuţie validitatea lui, ca o donaţie ascunsă sub forma unui contract cu titlu oneros, pentru-că prin aceasta s'ar viola principiul autorităţei lucrului judecat. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1890, No. 37. Cpr. şi Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 342.

[1]) Cpr. C. Besançon, D. P. 65. 2. p. 2.
[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1884, p. 678.
[3]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1877, p. 281.

tei nouĕ acţiuni, de faptele pe care se întemeia cererea primitivă (art. 248) [1].

Împrumut, vêndare, depositŭ, etc.

Dar dacă, după ce am reclamat o sumă de bani cu titlu de împrumut, bună oară, şi am perdut definitiv procesul, reclam aceeaş sumă sau numai o parte din ea, în basa aceluiaş titlu, mi se va opune cu drept cuvênt autoritatea lucrului judecat. Pentru ca o a doua cerere să nu fie respinsă, trebue ca ea să se întemeieze pe o altă causă, de exemplu, peo vêndare, pe un depositŭ, etc. Judecătorii, de câte ori vor admite că există lucru judecat, trebue să constate nu numai existenţa identităţei de causă între ambele reclamaţiuni, dar şi celelalte elemente ale lucrului judecat; căci altfel hotărîrea lor ar fi casabilă [2].

Deosebire între causă şi obiect.

Nu trebue să confundăm, după cum fac mai mulţi autori, causa acţiunei cu obiectul ei. Ce cere reclamantul? Respundênd la această întrebare, determinăm obiectul cererei; pe ce îşi întemeiază el reclamaţia sa? Respundênd la această întrebare, determinăm causa reclamaţiunei [3]. Câte-odată este, însă, greu de a se distinge obiectul de causă. (Vedi *suprà*, p. 525, nota 1).

Deoseb. între causa şi scopul acţiunei.

Trebue să deosebim, de asemenea, causa unei acţiuni în justiţie, de *scopul (le but)* ce ea urmăreşte. Astfel, proprietarul unui iaz superior, care ceruse scoborîrea unui iaz vecin inferior, în scop de a putea pĕscui în iazul seu, şi care perduse procesul, n'a fost admis mai tărdiu a cere scoborîrea aceluiaş iaz inferior, în scop de a-şi seca iazul seu; căci, ori-care ar fi fost intenţiile reclamantului, causa era în specie aceeaş, şi deci, exista lucru judecat în toată puterea cuvêntului [4].

Deoseb. între causă şi mijloace.

In fine, trebue să distingem causa acţiunei, de *mijloacele (les moyens)* menite a stabili existenţa ei [5].

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a civ., 1868, p. 345. Cpr. Vigié, I. 502. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 438. Pand. fr., *eod.* v°, 951 urm. Baudry, I, 810. Aubry et Rau, V, § 492, p. 186, 187. Vedi şi Allard, *op. cit.*, p. 245 urm.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1870, p. 123. Vedi şi Répert. Digest. p. 488.

[3]) Cpr. Marcadé, V, art. 1351, No. VIII, p. 178.

[4]) Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 923. Laurent, XX, 66. Cas. fr. Sirey, 32. 1. 854, şi Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 210, nota 1.

[5]) *Causa* cererei, *causa proxima actionis*, după cum se exprimă L. 27, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44, 2, este, precum am vĕdut, principiul generator al acţiunei sau al cererei: pe când

Astfel, dacă avênd a lua de la d-ta 150 lei vechi, cu titlu de împrumut, am voit să stabilesc existența acestui fapt juridic prin martori, și n'am parvenit a face dovada, nu voiŭ putea mai în urmă, într'o nouă acțiune, să dovedesc împrumutul prin un act scris, care fusese perdut și pe care acum l'aș fi regăsit, și cu drept cuvênt, în asemenea caz, mi se va opune lucrul judecat, pentru-că, în ambele procese, causa este aceeaș, adecă împrumutul, și numai mijloacele de probațiune diferă [1]). Or, pentru ca să existe lucru judecat, nu se cere ca, în ambele acțiuni, mijloacele să fie aceleași, ci numai *causa*. Reclamantul trebue să invoace toate mijloacele și argumentele de drept ce el avea în susținerea pretenției sale [2]); dacă el a neglijat, sau uitat pe unele din ele, cu atât mai rĕu pentru dînsul; el va suferi consecințele negligenței sale [3]), pentru că ar fi periculos, după cum se exprimă o lege din Codul lui Justinian, de a reîncepe o afacere terminată, sub cuvênt că

---

mijloacele (*causæ remotæ*) sunt rațiunile de fapt și de drept cari justifică causa.

[1]) Descoperirea, în urma judecărei procesului, a unor acte probatorii, cari ar fi fost reținute de partea adversă, sau prin o forță majoră, ar putea da loc numai la revisuirea judecății (art. 290 Pr. civ.). Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 30. Laurent, XX, 65. Pand. fr., *Chose jugée*, 932. Allard, *op. cit.*, p. 269. P. Tuozzi, *op. cit.*, 156. Art. 290 Pr. civ.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 46. 1. 285.—Argumentele de drept și chiar noue mijloace de aparare pot, însă, fi invocate pentru prima oară în apel, numai *cererea* trebue să percurgă două grade de juridicție (art. 327 Pr. civ.). Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 589. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 391. Demolombe, XXX, 319. Art. 327 Pr. civ.

[3]) Vedi în acest sens, Thiry, III, 165. T. Huc, VIII, 329. Mourlon, II, 1622. Laurent, XX, 65. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 392. Pand. fr., *Chose jugée*, 926 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 390. Larombière, V, art. 1351, No. 63. Baudry, II, 1290. Demolombe, XXX, 319, 327, 329. Vigié, II, 1651. Griolet, *op. cit.*, p. 110. Demante, V, 328 bis X. Lacombe, *op. cit.*, 112, p. 115. Tuozzi, *op. cic.*, 154 urm. Marcadé, V. art. 1351, No. VI. C. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 30, și *C. judiciar* din 1900, No. 45. Trib. Vêlcea, *Dreptul* din 1884, No. 24. Cas. fr. Sirey, 39. 1. 119. Cpr. și L. 27, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44. 2, unde se dice: „*Nec jam interest si quis. posteaquàm contra eum judicatum esset, nova instrumenta causæ suæ reperisset*“.

s'au descoperit acte noue, *sub specie novorum instrumentorum postea repertorum* [1]).

Invocarea unei cause de liberare, găsită în urma pronunțării hotărîrei. Controversă.

Alta este, însă, chestiunea de a se ști, dacă în urma unei hotăriri, care a recunoscut existența unei obligații și a declarat-o validă, debitorul condamnat la plată poate mai în urmă să invoace o causă de liberare, de exemplu, o chitanță, care exista din capul locului, însă pe care el o uitase, sau nu putea atunci s'o arăte, pentru-că era, de exemplu, ratăcită.

In părerea generală se face următoarea distincțiune: sau în procesul în care debitorul a fost condamnat, el a invocat o causă de liberare, și atunci el nu mai poate s'o invoace din nou, fiind, în această privință, lucru judecat; sau debitorul n'a invocat nici o causă de liberare, și, în asemenea caz, nimic nu-l impedecă de a se pretinde într'un nou proces liberat, fie prin plată, fie prin remitere de datorie, novațiune, compensație, etc., pentru-că, în primul proces, contestându-se validitatea obligațiunei, iar în al doilea, invocându-se stîngerea și inexistența ei actuală, ca usa nu este aceeaș [2]).

Mijloacele cari ar interesa ordinea publică. Controversă.

Mijloacele noue n'ar putea fi propuse într'un al doilea proces, pentru a dărâma autoritatea lucrului judecat, într'o acțiune anterioară, chiar când aceste mijloace ar interesa ordinea publică. Astfel, după ce am fost condamnat a plăti o sumă de bani, n'aș putea să redeschid procesul, sub cuvênt că suma, la care am fost condamnat, ar fi o clausă penală deghisată [3]).

Inalienab. imob. dotal.

Autoritatea lucrului judecat șterge, de asemenea, viciul

---

[1]) L. 4, Cod., *De re judicata*, 7, 52.

[2]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 413. Pand. fr., *eod.* v°, 912. T. Huc, VIII, 331. Bonnier, 875. Duranton, XIII, 474. Demolombe, XXX, 338 urm. Laurent, XX, 154. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 402. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 468, p. 252 urm. (ed. 1), § 1132, p. 560 urm. (ed. a 2-a). Larombière, V, art. 1351, No. 162. Cas. fr. Sirey, 61. 1. 846. D. P. 61. 1. 479. Sirey, 74. 1. 364. D. P. 74. 1. 470.—*Contrà*. Griolet, *op. cit.*, p. 108, 109 și 172 urm. Cpr. și Cas. fr. Sirey, 63. 1. 544. D. P. 64. 1. 37.

[3]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 945. Répert. Sirey, *eod.* v°, 419 urm. Larombière, *loco cit.*, 147. Demolombe, XXX, 341.—Vedi însă C. Paris, D. P. 54. 2. 223 (decisie dată în materie de reservă). Allard, *op. cit.*, p. 271, 272.

care ar resulta din inalienabilitatea unui imobilul dotal, fie că hotărîrea a declarat că imobilul, care a făcut obiectul litigiului, nu era dotal, fie chiar că s'a admis, în contra legei, alienabilitatea unui fond dotal [1]).

Acțiune în anulare. Violență, eroare, dol. Controversă.

Nu este în totdeauna ușor de a se distinge causa de mijloacele întrebuințate spre a o demonstra, mai cu samă în materie de acțiuni în anulare sau rescisiune. Astfel, de exemplu, dacă presupunem că am cerut anularea unui act pentru causă de violență (*vis, metus*) (art. 955—959), și că acțiunea mea a fost respinsă prin o hotărîre definitivă, chestiunea este de a se ști dacă voiu putea ataca acelaș act pentru un alt viciu de consimțimênt, dol (art. 960), sau eroare (art. 954)? Unii susțin că, în asemenea caz, există lucru judecat, causa, în specie, fiind viciul consimțimêntului, iar eroarea și dolul nefiind de cât mijloace nouĕ [2]). Alții însă respund, și cu drept cuvênt, că nu există lucru judecat, eroarea și dolul constituind o causă nouă, dacă, bine înțeles, ele n'au făcut obiectul primei judecăți. După acest sistem, care ni se pare cel mai juridic, fie-care viciu al consimțimêntului constitue o causă deosebită de anulare (art. 954—961); și lucrul este așa de adevarat, în cât punctul de plecare al prescripției acțiunei în anulare, pentru diferitele vicii de consimțimênt, nu este acelaș [3]).

Vicii de consimțimênt, vicii de formă.

Autorii sunt, însă, de acord pentru a decide că, dacă acțiunea întemeiată pe un viciu de consimțimênt a fost respinsă, reclamantul va putea cere anularea aceluiaș act, întemeindu-se pe un viciu de formă, sau pe incapacitatea sa, și *vice-versa*; pentru-că viciul de consimțimênt și inca-

[1]) Larombière, *loco cit.* Demolombe, XXX, 341 bis.

[2]) Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 393. Larombière, V, art. 1351, No. 81. Marcadé, V, art. 1351, No. VI, p. 171 urm. Toullier D., V, partea II, 165. Taulier, *Th. raisonnée du Code civil*, IV, p. 555. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, II, p. 603, 604. Rolland de Villargues, Répert., *Chose jugée*, No. 52. Lacombe, *op. cit.*, 113, 114, p. 116 urm. Pabon, *Tr. th. et pratique des justices de paix* (1902), I, 71.

[3]) Thiry, III, 165. Baudry, II, 1289. T. Huc, VIII, 330. Planiol, II, 171 (ed. 1), și I, 372 (ed. a 2-a). Laurent, XX, 74. Demolombe, XXX, 331 urm. Garsonnet, *Pr. civ.* III, § 468, p. 256 (ed. 1), § 1131, p. 559, 560 (ed. a 2-a). Répert. Sirey, *Chose jugée*, 400 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 960 urm. Vigié, II, 1650. Arntz, III, 408. Mourlon, II, 1624. Allard, *op. cit.*, p. 259 urm.

pacitatea de a contracta sunt două cause deosebite, pe care însuș legiuitorul le deosebește (art. 950, 953) [1].

Vicii de consimțimênt, lipsă de causă, causă ilicită.

De asemenea, dacă acțiunea mea, întemeiată pe un viciu de consimțimênt, a fost respinsă, voiu putea cere anularea obligației pentru lipsă de causă, sau causă ilicită (art. 966); căci din faptul că consimțimêntul meu a fost liber, nu resultă neapărat că obligația mea are o causă, sau o causă licită [2].

Art. 967, § 2.

Causa este, însă, presupusă până la dovada contrară (art. 967, § 2) [3].

Deoseb. între causa de anulare a unei oblig. și revocarea sau resolvirea ei.

Causa de anulare, care afectează o obligație în momentul nașterei sale, nu trebue să fie confundată cu revocarea sau resoluțiunea, care derivă din un fapt posterior; de unde resultă că, dacă acțiunea mea în anulare a fost respinsă, voiu putea mai în urmă să cer resolvirea obligației, sau să invoc resoluția îndeplinită [4].

Resumarea principiilor de mai sus.

Așa dar, în resumat, *obiectul*, *causa* și *mijloacele* acțiunei, sunt trei lucruri, cari nu trebuesc confundate. *Obiectul* este dreptul reclamat în justiție *(quid petitur)*; *causa*, este faptul generator, material sau juridic, care a dat naștere dreptului *(cur petitur)*; iar *mijloacele* sunt *causele causei*, adecă faptele cari-i servesc de temeiu [5].

3° *Identitatea de părți sau de calitate (eadem conditio personarum).*

Ultima condiție, cerută pentru ca să existe lucru judecat, este identitatea de persoane, însă, bine înțeles, identitatea lor *juridică*, după cum prescriu anume art. 1417 și 1420 din Proiectul Codului japonez *(eadem personarum conditio)* [6]. Aceasta resultă din ultimele cuvinte ale art.

---

[1] Mourlon, II, 1624. Delsol, *op.* și *loco cit.* T. Huc, VIII, 330, p. 425.

[2] Rolland de Vilargues, Répert., *Chose jugée*, No. 51.

[3] Acelaș sistem este generalmente admis și în Francia, cu toate-că acolo textul nu este formal în această privință. Vedi Sirey, 1901. 2. 39. Vedi și t. V a Coment. noastre, p. 155, text și nota 1.

[4] T. Huc, VIII, 330, p. 426. Griolet, *op. cit.*, p. 113. Demolombe, XXX, 336. Bonnier, 876, p. 716 (ed. Larnaude). Pand. fr., *Chose jugée*, 1003. Cas. fr. D. P. 86. 1. 163.

[5] Cpr. Mourlon, II, 1624.

[6] Cpr. Trib. Iași, *Dreptul* din 1900, No. 43. Pand. fr., *Chose*

1201, care, pentru ca să existe lucru judecat, prescrie ca a doua cerere să fie între aceleași părți, făcută de ele, și în contra lor, *în aceeaș calitate* [1]).

Așa dar, chiar dacă în ambele procese, ar exista identitate de obiect și de causă, totuși nu există lucru judecat, dacă părțile nu sunt, juridicește vorbind, aceleași [2]). Hotărîrile, ca și convențiile (art. 973), nu-și produc în adevĕr efectele lor, de cât între părțile litigante; ele nici nu folosesc, nici nu strică terțiilor persoane [3]), și aceasta din causa quasi-contractului judiciar intervenit între părți. (Vedi *suprà*, p. 453, text și nota 4). „*Nec inter alios res judicata alii prodesse aut nocere solet*“ [4]). De aceea, autoritatea lucrului judecat nu poate fi propusă de acela, care n'a fost parte în procesul, în care s'a pronunțat hotărîrea ce se invoacă [5]). Hotărîrile judecătorești au, deci, un carac-

jugée, 1033. Répert. Dalloz, *Supplém., eod.* v°, 186. Laurent, XX, 126. Baudry, II, 1291. Mourlon, II, 1625. T. Huc, VIII, 312. Marcadé, V, art. 1351, No. XI. Demolombe, XXX, 343. Griolet, *op. cit.*, p. 155. Larombière, V, art. 1351, No. 141. Allard, *op. cit.*, p. 273. Lacombe, *op. cit.*, 142, p. 148. Pabon, *op. cit.*, I, 67. Em. Dan, *Curierul judiciar* din 1900, No. 69.

[1]) L. 14, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44. 2.—Identitatea de calitate nu este o condițiie specială pentru existența lucrului judecat, căci ea se confundă cu identitatea de persoane. Cpr. C. București și Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 17 și 47. Cpr. și Trib. Gorj, *Dreptul* din 1896, No. 82. Vedi și autorii citați în nota precedentă.

[2]) Cpr. Pothier, II, 897.

[3]) Cpr. Cas. rom. S-a civ. Bulet. 1866, consid. de la p. 318. Griolet, *op. cit.*, p. 138.

[4]) L. 16, *in fine*, Dig., *Qui potiores in pignore*, etc., 20, 4. Vedi și L. 63, *ab initio*, Dig., *De re judicata*, 42, 1, unde se dice: „*Sæpè constitutum est, res inter alios judicatas aliis non præjudicare*“. L. 2, Cod., *Quibus res judicata non nocet*, 7, 56, exprimă aceeaș idee, când dice: „*Res inter alios judicatæ, neque emolumentum afferre his, qui judicio non interfuerunt, neque præjudicum solent irrogare*“. Cpr. Windscheid, *Lehrbuch des Pandekten Rechts*, I, § 132, p. 582 urm. (ed. Kipp din 1900).

Dacă este nevoe ca persoana, care a luat parte la o judecată, să fi pus concluziĭ în causă.

[5]) Cas. fr., Sirey, 90. 1. 21.—Pentru ca lucrul judecat să fie opozabil unei persoane și să poată fi opus de dînsa, trebue, în genere, ca acea persoană să fi luat o parte activă la proces, adecă, să fi luat conclusiuni, fie în fond, fie asupra unor excepțiuni, sau cel puțin, să fi primit conclusiile adversaru-

ter individual și relativ; ca și convențiile, ele nu leagă de cât pe părțile, cari au figurat în causă, nu însă și pe acele pentru care ele sunt *res inter alios acta* [1]).

Necesitatea acestei condițiuni a fost proclamată de nenumărate decisiuni, asupra cărora nu vom insista, pentru-

---

lui. Se admite, însă, cu toate acestea, că lucrul judecat există chiar atunci când partea pusă în causă n'a luat conclusiuni, pentru-că ea este în culpă de a nu-și fi aparat drepturile sale. Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 1018 urm. Laurent, XX, 92. T. Huc, VIII, 312. Cas. fr. D. P. 56. 1. 258. „Sunt părți în proces, dice Allard (*op. cit.*, p. 273), toți acei, cari figurând într'o instanță comună, fie ca reclamanți, fie ca pârîți, *au avut dreptul* de a lua conclusii asupra fondului, sau excepțiilor, cari au făcut obiectul litigiului".—Vedi însă, în sens contrar, Larombière, V, art. 1351, No. 142. P. Tuozzi, *op. cit.*, 164. Em. Dan, *C. judiciar* din 1900, No. 69, care critică o decisie contrară a Curței din Craiova, din 1897, No. 89, pe care n'am găsit-o însă nicăiri publicată.—Remâne, însă, bine înțeles că, pentru ca să existe lucru judecat în privința unei persoane, nu este de ajuns ca ea să fi intervenit în instanță, ci mai trebue încă o decisie definitivă, pronunțată contra, sau în favoarea acelei persoane. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1022 urm.

Efectele, în privința terțiilor, a hotărîrei care stabilește un drep de proprietate.

[1]) Cpr. C. Iași, *C. judiciar* din 1901, No. 51.—Astfel, hotărîrea, care declară că cineva este proprietar, nu este oposabilă terțiilor, și toți acei cari, n'au figurat în proces, pot să dovedească că acel declarat proprietar nu are acest titlu. Asemenea hotărîre face, însă, credință despre existența sa, *erga omnes*, și acel care a dobêndit-o, poate s'o invoace, *ca fapt*, contra acelora cari n'au luat parte la proces, aceștia putênd numai s'o atace în fals, sau să invoace o posesiune care-i conduce la prescripție. Din cele mai sus expuse resultă că hotărîrea, care stabilește proprietatea, are, în privința celor de al treilea, o *autoritate de fapt*, iar nu acea a lucrului judecat; autoritate pe care o are ori-ce act în genere. Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 466, p. 244, *ad notam* (ed. 1), § 1128, p. 548, nota (ed. a 2-a). Demolombe, XXX, 375. Ricci, *Delle prove*, 374. Bonnier, 508 bis.—Astfel, dacă hotărîrea, care, asupra unei acțiuni în revendicare, a declarat că reclamantul este proprietarul imobilului revendicat, nu poate fi opusă, ca avênd puterea lucrului judecat, terților ce n'au luat parte la proces, ea li poate fi opusă ca constituind, în folosul aceluia ce a dobêndit-o, o dovadă a dreptului seu de proprietate, dovadă a cărei efect nu poate fi distrus de cât prin proba contrară a unui drept mai bun sau mai probabil. Cpr. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 386 și 387. Cas. fr. Sirey, 66. 1. 205. D. P. 66. 1. 5.

că ele nu fac, în această privință, de cât a aplica textul formal al art. 1201 [1]).

Consecințele cari resultă din faptul că, în art. 1201, este vorba de identitatea juridică a părților.

Din împrejurarea, că în art. 1201, nu este, după cum am vĕdut, vorba de identitatea fisică a părților, ci de calitatea sau identitatea lor juridică, resultă următoarele două consecințe, pe care o să le examinăm mai la vale, și anume: 1° Se poate întâmpla ca să existe lucru judecat în privința unor persoane, cari de și, juridicește vorbind, n'au figurat în instanță, totuși au fost representate de alții; 2° și din contra, o persoană care, fisicește vorbind, a figurat într'o instanță, poate să pue din nou aceeaș chestie în desbaterea judecății, dacă ea intervine, de astă-dată, în o altă calitate, de cât aceea în care figurase în primul proces [2]). Rĕmâne însă bine înțeles că de câte ori părțile, cari se judecă în al doilea proces, nu sunt nici fisicește, nici juridicește acelea cari au figurat în prima hotărîre, nu poate să fie vorba de lucru judecat [3]).

Am dis că lucrul judecat poate să existe în privința persoanelor, cari de și n'au figurat personal în instanță, totuși au fost representate de alții.

Representarea, de care este vorba în specie, poate să resulte sau din mandat, fie el legal, judiciar, sau convențional, și după unii, chiar din gestiunea de afaceri; sau, în fine, din principiul moștenirilor.

Moștenire.—Representanți universali și cu titlu particular.

Moștenitorii universali, sau cu titlu universal.

In cât privește, mai întâi, principiul moștenirei, știm că moștenitorii universali și acei cu titlu universal, precum succesorii, donatarii, sau legatarii universali, ori cu titlu universal, represintă pe autorul lor [4]); de unde resultă că

[1]) Vedi decisiile citate în Pand. fr., *Chose jugée*, 1017, și *suprà*, p. 516, nota 3. Cpr. Trib. Teleorman și Râmnicu-Sarat, *C. judiciar* din 1895, No. 25 și 33. Cas. rom. S-a 1, *Dreptul* din 1881, No. 18; din 1882, No. 80, și *C. judiciar* din 1893, No. 82.

[2]) Hotărîrea pronunțată față de o persoană, care a procedat într'o calitate oare-care, i se poate opune ca lucru judecat contra unei noue acțiuni ce ea pornește, avênd acelaș obiect și aceeaș causă, cu-toate-că ea invoacă o altă calitate, dacă se constată că ea avea ambele calități în momentul primei judecăți. C. București, *Dreptul* din 1891, No. 17.

[3]) Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 1034.

[4]) Vedi *suprà*, p. 182 urm. Cpr. și Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 45. Bulet. S-a 1, 1887, p. 320.

lucrul judecat în favoarea sau contra lui *de cujus*, este oposabil, atât în mod activ cât și pasiv, tuturor reprezentanților sei universali sau cu titlu universal, pentru-că cu toții represintă persoana autorului lor, *personam defuncti sustinent*, și moștenesc atât drepturile cât și obligațiile sale.

Moștenitori beneficiari.

Acest principiu se aplică și moștenitorilor beneficiari, cu această restricție că ei nu sunt, în acest caz, obligați a suferi condamnările pronunțate contra autorului lor, de cât în proporțiune cu emolumentul lor [1]). Vom aplica deci, în specie, principiile de la convențiuni: „*Eadem enim debet esse ratio judiciorum in quibus videmur quasi contrahere, ac conventionum*“ [2]).

Dacă moștenitorii universali au drepturi, cari le sunt personale, ei vor putea să le exercite, fără ca să li să poată opune hotărîrile pronunțate față cu defunctul [3]).

Creditorii chirografari.

Creditorii chirografari ai defunctului sunt necontestat representanții debitorului lor, *causam auctoris habent*, și, în această calitate, lucrul judecat față de dînsul, li este oposabil și lor, chiar dacă creanța lor ar avea o dată certă anterioară hotărîrei (art. 1182). Ei neavênd, în adevĕr, de cât un drept general de gagiŭ asupra bunurilor dobitorului lor (art. 1718, 1719), sunt în culpă de a nu fi cerut o siguranță reală, precum: o ipotecă, etc. [4]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 901 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 1036 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 482 urm. Mourlon, II, 1626. T. Huc, VIII, 313. Thiry, III, 166. Baudry, II, 1292. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 373. Larombière, V, art. 1351, No. 103. Duranton, XIII, 502. Demante, V, 328 bis XV. Vigié, II, 1653. Griolet, *op. cit.*, p. 167. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 456, p. 244, 245 (ed. 1-a), § 1128, p. 548, text și nota 3 (ed. a 2-a). Lacombe, *op. cit.*, 174, p. 172, 173. Allard, *op. cit.*, p. 288 urm. Laurent, XX, 94 urm. Arntz, III, 412. Demolombe, XXX, 347, și toți autorii. Cas. fr. D. P. 85. 1. 53. Sirey, 86. 1. 360.—În cât privește, însă, drepturile personale ale autorului, netransmisibile moștenitorilor, lucrul judecat față cu autorul nu este oposabil moștenitorilor. Trib. Teleorman, *C. judiciar* din 1895, No. 21.

[2]) Cpr. Pothier, II, 903. Vedi și t. V a Coment. noastre, p. 102, 103.

[3]) T. Huc, VIII, 313. Lacombe, *op. cit.*, 175, p. 173, 174.

[4]) Vedi *suprà*, p. 183, text și nota 1. Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 1067. Répert. Sirey, *eod.* v°, 516. Répert. Dalloz, *eod.*, v° 175. Marcadé, V, art. 1351, No. 12, p. 187. Demante, V, 328 bis XVI. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 374. Bonnier,

In basa acestor principii, Curtea din București a decis că hotărîrea definitivă, obținută față cu debitorul, care invoaca simulația unui act, și prin care i s'a respins cererea, constitue lucru judecat, în privința creditorilor sĕi, în acțiunea ce și dînșii ar intenta în urmă, pentru dovedirea simulațiunei aceluiaș act [1]). Am vĕdut, însă (t. V, p. 265 urm. nota 2), că această soluție este inadmisibilă, pentru-că creditorii pot exercita acțiunea în simulație în numele lor propriu, independent de aceea pe care ei o pot exercita în numele debitorului lor. Acțiunea în simulație.

Cu-toate-că creditorii chirografari sunt representați de debitorul lor, ei pot, în numele acestui debitor (art. 974), să exercite căile de reformare în contra hotărîrilor, pe cari debitorul neglijă de a le exercita el însuș, adecă: să facă opositie, apel, recurs, etc. [2]); putênd chiar să atace, pe calea acțiunei pauliane, hotărîrea pronunțată în urma unei colusiuni frauduloase între autorul lor și un al treilea (art. 975) [3]). Dreptul creditorilor de a face opositie, apel, etc. în numele debitorului lor.

884. Laurent, XX, 102. T. Huc, VIII, 314, *in fine*. Demolombe, XXX, 357. Thiry, III, 169. Griolet, *op.* și *loco cit.* Larombière, V, art. 1351, No. 115. Mourlon, II, 1627. Arntz, III, 414. Vigié, II, 1654. Lacombe, *op. cit.*, 181, 182, p. 180, 181. Allard, *op. cit.*, p. 203. Valette, *Mélanges*, I, p. 229. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 466, p. 246, nota 7 (ed. 1-a), p. 550 (ed. a 2-a). P. Tuozzi, *op. cit.*, 187. Ricci, *Delle prove*, 370. Gatti, *Dell'Autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 145. Pabon, *Tr. th. et pratique des justices, de paix*, I, 68. C. Alger, D. P. 93. 2. 511. Cas. rom. și C. Focșani, Bulet. S-a 1, 1881, p. 29. *Dreptul* din 1881, No. 28.

Decisiunea dată, față de moștenitorul beneficiar, ca representant al moștenirei, se consideră, de asemenea, ca avênd puterea lcrului judecat față cu creditorii chirografari ai moștenirei și legatarii, a căror mandatar el este, sub reserva bine înțeles a drepturilor, cari ar putea să aparție atât moștenitorilor cât și legatarilor, în numele lor personal. Cpr. T. Huc, V, 232. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1254. Demolombe, XV, 262. Laurent, X, 130 urm. Aubry et Rau, VI, § 618, p. 454. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, II, 621. Vedi și t. III a Coment. noastre, p. 398.—Hotărîrea dată față cu moștenitorul, nu constitue, însă, lucru judecat față cu creditorii privilegiați, sau ipotecari ai moștenirei. Baudry et Wahl, *op.* și *loco cit.* Cas. fr. D. P. 52. 1. 131. Sirey, 52. 1. 511.

[1]) Vedi *Dreptul* din 1886, No. 63.

[2]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1068. Vedi t. V a Coment. noastre, p. 203 și 247, nota 4.

[3]) Pand. fr., v° *cit.*, 1069. Répert. Sirey. *eod* v°, 517. Lacombe, *op. cit.*, 183, p. 181, 182. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1883,

Creditorii privilegiați și ipotecari. Controversă.

Dar, dacă creditorii chirografari sunt, în principiu, representați de debitorul lor, pentru-că ei, având încredere într'ênsul, au ratificat de mai 'nainte toate actele lui, cu excepție, bine înțeles, în privința acelor frauduloase, pe cari ei pot să le atace (art. 975); hotărîrea pronunțată față de debitor, în privința imobilelor ipotecate sau supuse unui privilegiu, nu este oposabilă creditorilor sei ipotecari sau privilegiați, cel puțin atunci când ipoteca sau privilegiul a luat naștere înainte de pronunțarea hotărîrei, pentru-că creditorii ipotecari sau privilegiați, având un drept real asupra imobilului afectat la aceste garanții, acest drept nu poate fi nimicit de debitorul lor [1]), nici prin convenție,

---

Creditorii chirorgrafari sunt ei representați de debitorul lor în procesele cari au de obiect un privilegiu sau o ipotecă asupra bunurilor sale? Controversă.

p. 144. Vedi și t. V a Coment. noastre, p. 204, 247, 248, text și nota 1.—Creditorii chirografari sunt ei representați de debitorul lor în procesele, cari au de obiect un privilegiu sau o ipotecă asupra bunurilor sale? Chestiunea este controversată. Vedi diversele sisteme în Répert. Sirey, v° *cit.*, 518 urm. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 375, text și nota 37. Laurent, XX, 104. Demolombe, XXX, 358 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 116. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 181 urm. — Curtea de casație a decis ca hotărîrea definitivă, care recunoaște un drept de privilegiu, sau de ipotecă pentru creanța ce constată, nu este oposabilă creditorilor chirografari ai debitorului, cari nu au luat parte la judecarea afacerei, de oare-ce privilegiile și ipotecile sunt niște drepturi acordate de lege contra creditorilor, și numai în raport cu dênșii se poate discuta existența lor. Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 28 și 55. Bulet. S-a 1, 1876, p. 15. Bulet. S-unite, 1881, p. 29. — Vedi însă C. Focșani și București, *Dreptul* din 1881, No. 55 (decisiuni casate).

[1]) Pothier, II, 904. Thiry, III, 168. Marcadé, V, art. 1351, No. XII, p. 187 urm. Arntz, III, 413. Duranton, XIII, 507. Demante, V, 328 bis XIX. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 375, 376. Bonnier, 880. Griolet, *op. cit.*, p. 160 urm. Mourlon, II, 1626. Allard, *op. cit.*, p. 293 urm. Lacombe, *op. cit.*, 222 urm., p. 219 urm. Tuozzi, *op. cit.*, 188 urm. Martou, *Privil. et ypoth.*, III, 967. P. Pont, *Idem*, II, 647. Demolombe, XXX, 363. Delsol, *op. cit.*, II, p. 605 (ed. a 2-a). Valette, *Mélanges*, I, p. 225 urm. Laurent, XX, 105. Pand. fr., *Chose jugée*, 1075. Répert. Dalloz, *Supplém., eod.* v°, 177 urm. Répert, Sirey, *eod.* v°, 530 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 466, p. 246, nota 7. (ed. 1), p. 550 (ed. a 2-a). T. Huc, VIII, 314. Cpr. Cas. rom. și C. București, Bulet. S-a 1, 1884, p. 690, și *Dreptul* din 1882, No. 61. — *Contrà.* Merlin, *Quest., Tierce opposition*, § 1. Larombière, V, art. 1351, No. 117. Proudhon, *Usufruit*, III, 1300 și 1310. Bugnet

nici prin judecată. Această soluţie, admisă în dreptul roman [1]), este admisibilă şi astă-zi.

Cât pentru representanţii cu titlu particular, precum este cumpărătorul unui lucru determinat, cesionarul unei creanţe [2]), donatarul cu titlu particular (*singularum rerum*), etc. [3]), ei fiind într'o situaţie identică cu acea a creditorilor ipotecari, hotărîrea, dată faţă cu autorul lor, nu li este oposabilă, de cât atunci *când este anterioară* dobândirei drepturilor lor, sau îndeplinirei formalităţei transcrierei, dacă este vorba de un imobil, ori de un drept real imobiliar [4]). Asupra acestui punct nu există nici-o îndoeală. Representanţii cu titlu particular.

asupra lui Pothier, II, 904, nota 1. Ricci, *Delle prove*, 370. Berriat St. Prix, *Pr. civ.*, p. 444, nota 11 (ed. a 5-a). Vedi şi decisiile citate în Répert. Sirey, *Chose jugée*, 532, şi în Pand. fr., *eod.* v°, 1074. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti, Bulet. S-a 1, 1882, p. 1155, şi *Dreptul* din 1884, No. 67. Partisanii acestui din urmă sistem recunosc, însă, că creditorii ipotecari nu sunt representaţi de debitorul lor, când ei invoacă un drept care li este propriu, sau atacă o hotărîre dată în frauda drepturilor lor. Cpr. Larombière, V, Art. 1351, No. 116 urm. Répert. Sirey, v° *cit.*, 541 urm. Pand. fr. *eod* v°, No. 1076 urm.

[1]) L. 11, § 10 şi L. 29, § 1, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2;—L. 3, Pr. şi § 1, Dig., *De pignoribus et hypothecis*, 20, 1.—L. 5. Cod., *De pignoribus et hypothecis*, 8, 14. Vedi asupra dreptului roman, Lacombe, *op. cit.*, 225, p. 224, 225.

[2]) Hotărîrea pronunţată între cedente şi cesionar, prin care se declară valabil actul de cesiune, nu poate fi opusă ca constituind lucrul judecat contra nulităţilor râdicate de debitor, dacă acesta n'a participat la ea. Cas. rom. Bulet. S-a 1 1872, p. 128.

[3]) Vedi *suprà*, p. 183, şi t. V, p. 195.—In caz de donaţiune cu termen, dreptul de administraţie rămânênd dăruitorului până la împlinirea termenului, judecăţile urmate până atunci cu dînsul, în privinţa despăgubirilor resultând din arderea imobilului dăruit, sunt oposabile donatarului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, p. 322. Donaţie cu termen.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1877, consid. de la p. 223. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 23. Astfel, sentinţa, prin care se ordonă împărţeala averei unui defunct între moştenitorii sêi, nu poate fi opusă ca lucru judecat cumpărătorului unui imobil, ce face parte din averea succesorală, când dînsul a cumparat acest imobil înainte de pronunţarea acestei sentinţe, judecată la care dînsul n'a fost citat personal şi unde el, ca simplu succesor cu titlu particular, n'a putut fi representat prin autorul sêu, vînzêtorul susdisului imobil. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1898, p. 1045.

Deci, dacă representantul cu titlu particular, de exemplu, cumpărătorul, a dobêndit dreptul seu *înaintea cererei în judecată*, introdusă de vînḑétor, sau în contra lui, hotărîrea ce s'ar fi pronunţat mai în urmă nu-i este oposabilă sub niciun cuvênt, după cum nu i-ar fi oposabilă nici înstrăinarea, sau constituirea vre-unui drept real, ce vînḑétorul ar fi consimţit, în privinţa lucrului vîndut, în urma unei prime înstrăinări valide. Astfel, dacă 'mi-ai vîndut imobilul d-tale A, şi eu am transcris actul de cumpărătură, poţi în urmă să vinḑi acelaş imobil unei alte persoane, sau să perḑi proprietatea lui prin o hotărîre definitivă: aceste acte nu-mi vor fi oposabile, ci vor fi pentru mine *res inter alios acta*, pentru-că, în urma înstrăinărei lucrului, nu mai aveai calitatea de a mĕ representa în privinţa acestui lucru [1]).

Casul când representantul cu titlu particular ar fi devenit proprietar în urma introducerei acţiunei, însă înaintea pronunţărei hotărîrei. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz când representantul cu titlu particular ar fi devenit proprietar, în urma introducerei acţiunei în contra autorului, însă înaintea pronunţărei hotărîrei? După un sistem, hotărîrea ar fi, în asemenea caz, oposabilă representantului cu titlu particular. Astfel, dacă presupunem că revendicând de la mine cutare imobil determinat, ai dobêndit o hotărîre câştigătoare şi că, în urma introducerei acţiunei, însă înainte de a se da hotărîrea, eu am vîndut acest imobil lui A...., d-ta vei putea opune hotărîrea ce ai dobêndit, cumpărătorului A...., pentru-că, în această hotărîre, el a fost representat de mine. In adevĕr, el trebuind să primească lucrul în starea în care se găsia când l-a cumparat, în acest moment exista acţiunea în revendicare, şi hotărîrea, de şi a fost pronunţată mai în urmă, are efect retroactiv până în ḑiua introducerei reclamaţiunei [2]). Or, eu n'am putut să-i transmit

---

[1]) Veḑi t. V a Coment. noastre, p. 105 şi 195. Cpr. T. Huc, VIII, 314. Lacombe, *op. cit.*, 176, p. 176. Duranton, XIII, 507. Pand. fr., v° *cit.*, 1047 urm. Laurent, XX, 97 urm. Bonnier, 879. Demolombe, XXX, 351. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 373. Larombière, V, art. 1351, No. 105. Ricci, *op. cit.*, 369. Tuozzi, *op. cit.*, 182. Gatti, *op. cit.*, 142. Thiry, III, 167. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 119. Bulet. S-a 1, 1893, p. 29. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1886, No. 75. Cpr. L, 11, § 10; L. 29, § 1, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44. 2.

Efectul declarativ al hotărîrilor.

[2]) Veḑi în privinţa efectului declarativ al hotărîrilor judecătoreşti (principiu incontestabil), t. VI, p. 663, text şi nota 6. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 81, şi Bulet. S-a 1,

mai multe drepturi de cât aveam, adecă acelea ce mi le-a recunoscut hotărîrea. Deci, hotărîrea, ce ai dobêndit în contra mea, este oposabilă cumpărătorului [1]).

Aceeaș soluție ar fi admisibilă dacă vînḑarea ar fi avut loc înainte de începerea instanței, însă cumpărătorul n'ar fi transcris titlul seu de cât în urmă [2]).

Părerea contrară își are, însă, și ea partisanii ei, și se întemeiază atât pe autoritatea lui Papinian (L. 29, § 1, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44. 2), cât și pe următorul principiu: dreptul real transmis cu titlu particular, fiind dobêndit înaintea pronunțărei hotărîrei, este independent de faptul persoanei care l-a constituit, și acel care a dobêndit asemenea drept nu este representat de autorul sĕu, și nici este representantul acestuia în privința hotărîrei posterioare, ci vine cu propriul seu titlu [3]). In acest din urmă

1882, p. 1155. Bulet. S-a 1. 1892, p. 599. C. Iași și București, *Dreptul* din 1881, No. 16 și 54. *C. judiciar* din 1895, No. 21. C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 24. Griolet, *op. cit.*, p. 175. Garsonnet, *op. cit.*, II, p. 262 urm. și III, p. 216 urm. (ed. 1-a), § 1161, p. 610 (ed. a 2-a).—Glasson, *Pr. de procéd. civ.* (Pichon, 1902), I, p. 126 urm. Vom vedea, însă, mai la vale că, în materie de stat civil, unele hotărîri nu declară drepturi existente, ci înființează o stare nouĕ, dând părților o altă soluție juridică. Aceste hotăriri, cari se numesc *constitutive* de drepturi, prin oposiție la acele *declarative*, sunt oposabile tuturor, chiar și acelor cari n'au fost parte în proces. Veḑi *infrà*, p. 563, 565 urm.

[1]) Cpr. Thiry, III, 167. T. Huc, VIII, 314. Marcadé, V, art. 1351, No. XI, p. 186. Duranton, XIII, 506. Arntz, III, 413. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 373. Demante, V, 328 bis XVII și XIX. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd.*, IV, *Quest.* 1710 ter, p. 273 urm. Valette, *Mélanges*, I, p. 227. Griolet, *op. cit.*, p. 167. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 1155, și *Dreptul* din 1883, No. 14. C. Iași și București, *Dreptul* din 1881, No. 16; din 1883, No. 4, și din 1890, No. 65. Cpr. L. 11, § 9 și 10, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44. 2.

[2]) Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1892, No. 21. (Veḑi însă, în sens contrar, părerea d-lui judecător Alex. Capitolin). Pand. fr., v° *cit.* 1057 urm. Cpr. Laurent, XX, 98. Gatti, *op. cit.*, 144.

[3]) Veḑi în acest sens, Garsonnet, *loco cit.* Demolombe, XXX, 352. Larombière, V, art. 1351, No. 106. Bonnier, 881. Tissier, *Th. et pratique de la tierce opposition*, 101. Répert. Sirey, v° *cit.*, 488. Tuozzi, *op. cit.*, 182, p. 299. Gatti, *op. cit.*, 143. Allard, *op. cit.*, p. 289 urm. Lacombe, *op. cit.*, 216 urm.,

sistem, care ni se pare cel mai juridic, nu se face nici-o deosebire între casul când succesorul cu titlu particular a dobêndit dreptul seu înaintea întroducerei acțiunei, și acel în care el l'ar fi dobêndit *pendente lite*, adecă în urma întroducerei acțiunei, însă înaintea pronunțărei hotărîrei. In ambele casuri, hotărîrea pronunțată în contra autorului este *res inter alios judicata* față de succesorul seu cu titlu particular, îndată ce hotărîrea este posterioară dobêndirei dreptului personal din partea succesorului, sau îndeplinirei formalității transcrierei, dacă este vorba de un imobil, sau de un drept real imobiliar ; și aceasta, fie că terțiul revendicant a avut, sau n'a avut cunoștință de înstrăinarea efectuată. „Considerând, dice Curtea noastră supremă, că cumpărătorul fiind un succesor cu titlu particular, acesta nu poate fi representat de autor, în cât privește hotărîrea definitivă ce se pronunță în contra lui, după transmiterea dreptului real, fiind-că, după transmitere, succesorul avênd drept asupra lucrului și interes în privința conservărei lui, acest drept și interes nu pot fi atinse sau compromise prin hotărîrea definitivă pronunțată în urma transmiterei ; că astfel, hotărîrea dată contra autorului, în urma transmiterei, este pentru succesor, *res inter alios judicata* ; *Considerând că soluția rămâne aceeaș când procesul început contra autorului era pendent la epoca transmiterei, așa că nu se poate recunoaște autoritatea lucrului judecat, de cât hotărîrilor definitive pronunțate înaintea transmiterei dreptului către autor, astfet că nici într'un fel succesorul cu titlu particular nu poate fi considerat ca representat de autor pentru ceea ce s'a judecat contra acestui din urmă, posterior transmiterei*, etc. [1]).

---

p, 213 urm. Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența. Cpr. Cas. rom. Secții unite, *Dreptul* din 1883, No. 63 și Bulet. 1883, p. 610. Cas. rom. S-a 1, Bulet. 1885, p. 32 ; *Dreptul* din 1893, No. 16. *C. judiciar* din 1893, No. 43, și Bulet. S-a 1, 1893, p. 29. *Dreptul* din 1897, No. 6 și Bulet. S-a 1, 1896, p. 670. C. București și Craiova, *Dreptul* din 1890, No. 11, și din 1892, No. 21. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1890, No. 11. Cas. fr. Sirey, 38. 1. 757. C. Bordeaux, Sirey, 41. 2. 7. Vedi și alte decisii citate în Pand. fr. v° *cit.*, 1052, și în Répert. Sirey, v° *cit.*, 488.

[1]) *Dreptul* din 1893, No. 16 și Bulet. S-a 1, 1893, p. 29. *C. judiciar* din 1893, No. 43. In acelaș sens, Cas. rom. Secții-

Dar dacă lucrul judecat în favoarea, sau în contra autorului, este oposabil representantului seu cu titlu particular, atunci când dreptul acestui din urmă a luat naștere în urma pronunțărei hotărîrei, lucrul judecat în contra acestui representant nu este în principiu oposabil autorului sĕu [1]). Lucrul judecat în contra representantului cu titlu particular nu este oposabil autorului sĕu.

In acest sens, Ulpian ḑicea foarte bine după Julian: „*Julianus scribit exceptionem rei judicatæ a persona auctoris ad emptorem transire solere; retrò autem ab emptore ad auctorem reverti non debere*“ [2]).

Prin aplicarea acestui principiu, s'a decis, cu drept cuvênt, că lucrul judecat în contra locatarului, care este un representant cu titlu particular a locatorului [3]), nu este oposabil acestui din urmă [4]), după cum, în materie de cesiune de creanță, nu se poate opune cedentului hotărîrea pronunțată contra cesionarului și a debitorului cedat [5]). Locatar și locator, cedente și cesionar.

Mandanți și mandatari.

Hotărîrea dată în favoarea, sau contra unui mandatar, ori-care ar fi natura mandatului, fie el legal, judiciar, sau convențional, este oposabilă mandantelui, dacă, bine înțeles, mandatarul n'a depășit limitele mandatului sĕu.

Astfel, hotărîrile pronunțate în favoarea, sau contra administratorilor Statului, comunelor, județelor, sau unui stabiliment public, au puterea lucrului judecat în privința Statului, comunelor [6]), județelor, sau stabilimentului public. Stat, comună, județ, stabilimente publice, etc.

---

unite, *Dreptul* din 1883, No. 63 și Bulet. 1883, p. 610. *Dreptul* din 1897, No. 6, și Bulet. S-a 1, 1896, p. 670. Veḑi și alte decisii române și străine citate în nota precedentă.

[1]) Pothier, II, 905. Pand. fr., v° *cit.*, 1089 urm. Répert. Sirey, v° *cit.*, 559. Demolombe, XXX, 359. Bonnier, 882. Larombière, V, art. 1351, No. 124. Laurent, XX, 107. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 377. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 1128, p. 551, nota 8, *in fine* (ed. a 2-a). T. Huc, VIII, 314. Cas. fr. D. P. 90. 1. 276. Sirey, 90. 1. 260. *Pand. Période.*, 89. 1. 428.

[2]) L. 9, § 2, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44, 2.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 183, și t. V, p. 195.

[4]) Cas. fr. D. P. 45. 1. 149. *Pand. Période.* 89. 1. 461.

[5]) Cas. fr. Sirey, 36. 1. 960. S., 41. 1. 609. Pand. fr., v° *cit.*, 1093.

[6]) O hotărîre, pronunțată față de primarul unei comuni, este oposabilă comunei, chiar dacă ea n'ar fi fost autorisată a sta în judecată. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 2032, nota 3. Pand. fr., *eod.* v°, 1097.—Lucrul judecat față de re- Comună.

Societăţile care sunt persoane morale.

In privinţa societăţilor comerciale, care sunt declarate de lege persoane morale (art. 78, § ultim C. com.[1]), hotărîrile date faţă de administratorul sau gerantul lor au, pentru afacerile sociale, autoritatea lucrului judecat în privinţa asociaţilor[2]).

Societăţile care nu sunt persoane morale.

Societăţile sau asociaţiunile (art. 253 C. com.), care nu sunt persoane juridice, rĕmân sub dreptul comun, ceea ce însemnează că numai membrii cari au figurat în instanţă sunt legaţi prin hotărîrea dată[3]).

Proprietar şi locatar.

Intr'o tulburare de drept, proprietarul nu poate fi valabil representat înaintea justiţiei de către locatar, sau arendaş şi, deci, hotărîrea pronunţată contra acestui din urmă nu este oposabilă proprietarului[4]).

---

presentantul legal al comunei poate fi opus ori-cărui locuitor a acelei comuni, care ar voi să aducă din nou aceeaş chestiune în desbateri, afară de casul în care ar fi vorba de nişte drepturi particulare, pe care comuna nu le poate representa. T. Huc, VIII, 315, *in fine*. Cas. fr. D. P. 74. 1. 22.—Trebue să observăm, cu această ocasiune, ca comuna nu represintă pe locuitorii sĕi în privinţa drepturilor lor proprii şi particulare. Pand. fr. v° *cit.*, 1103, şi decisiile citate acolo. Allard, *op. cit.*, p. 303, 304.

Art. 379 C. Calimach.

[1]) Şi Codul Calimach face să figureze între persoanele *morale*ĕşti tovărăşiile neguţitoreşti (art. 379, conrespundĕtor cu art. 286 din Codul austriac).

[2]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1148 urm. Laurent, XX, 112. Lacombe, *op. cit.*, 154, p. 59. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 378.—Une-ori lichidatorii societăţei represintă pe acţionari. Cas. fr. D. P. 93. 1. 352.

[3]) Laurent, *loco cit.* Gatti, *Della autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 136 (1902). G. Giorgi, *Delle persone giur.*, I, 64.—In cât priveşte societăţile comerciale neregulat constituite, vedi Gatti, *op. cit.*, 137.

Persoane morale străine. Necesitatea unei legi spre a putea funcţiona în România. Controversă.

Nu este locul de a examina aici chestiunea foarte desbătută dacă persoanele morale străine, pentru a exercita drepturi în România, au nevoe de a fi recunoscute prin o lege, sau numai printr'un act al puterei executive (decret). Această chestie controversată a fost discutată de noi aiurea în toate amĕnuntele sale. Vedi *Curierul judiciar* din 1902, No. 2 şi 6. Cpr. în sens contrar opiniunei susţinută de noi, C. N. Buzdugan: *Condiţiunea juridică a persoanelor morale străine în România* (Bucureşti, 1902), Studiu extras din Revista de drept şi sociologie. C. N. Toneanu, *C. judiciar* din 1902, No. 16. In cât priveşte discuţiunea, ce a-ceastă chestiune a rădicat în Italia, vedi Gatti, *op. cit.*, 138.

[4]) Cpr. Trib. Iaşi, *Dreptul* din 1893, No. 22, consid. de la p. 175, coloana 1.

Art. 1428.

Dar, dacă în o acțiune posesorie, ce s'ar intenta contra locatarului sau arendașului, relativ la imobilul închiriat sau arendat, dînsul nu poate să represinte pe proprietar, și astfel hotărîrile ce s'ar pronunța contra sa, în această privință, nu sunt oposabile proprietarului, această regulă încetează când locatarul sau arendașul, cu ocasiunea cercetărei unei asemenea acțiuni, a pus pe proprietar în causă, conform art. 1428 C. civ.; căci, în acest caz, o dată ce proprietarul figurează în causă și desbaterea acțiunei posesorie are loc față și cu dînsul, hotărîrea care ar condamna pe locatar sau arendaș la delăsarea în totul, sau în parte, a imobilului închiriat sau arendat, însușește și în privința proprietarului toate elementele lucrului judecat, și ca atare, efectul ce această hotărîre trebue să producă, se resfrînge neaparat și asupra persoanei lui [1]).

Tutori.

Minorii și interdișii, fiind representați în justiție de către epitropul lor (art. 390 și 454), lucrul judecat față de acest din urmă le este în principiu oposabil, dacă tutorul a fost regulat rênduit [2]), și citat în regulă [3]), chiar când ei ar avea interese contrare. *Factum tutoris, factum pupilli* [4]).

Hot. pronunțată contra unui tutor isbit de o incapacitate legală.

Hotărîrea pronunțată contra unui tutor isbit de o incapacitate legală, precum este femeea, afară de mamă, și alți ascendenți (art. 383), nu este însă oposabilă minorului, ca constituind lucru judecat, dacă este constatat că terțiul, care a câștigat procesul, avea cunoștință despre acea incapacitate [5]).

---

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1891, p. 1116.

[2]) Cas. fr. D. P. 87. 1. 412. Sirey, 87. 1. 97. *Pand. Période.* 87. 1. 193. Cpr. și C. Iași, *Dreptul* din 1882, No. 7.—Un tutor ar putea, însă, după ce a perdut procesul în numele minorului, să-l reînceapă în numele seu personal, și *vice-versa*, pentru-că, în al doilea proces el întervine în *altă calitate*. Planiol, II, p. 51, nota 1. (ed. 1), și I, p. 150, nota 1 (ed. a 2-a). Lacombe, *op. cit.* 163, p. 165. Mourlon, II, 1625. Thiry, III, 166, și toți autorii. Cpr. și Cas. fr. D. P. 50. 1. 57. Sirey, 50. 1. 49.—Tot astfel, barbatul, care ar fi perdut un proces în calitate de representant al femeei sale (art. 1242), ar putea să-l reînceapă în numele seu propriu, și *vice-versa*. Toullier D., V, partea II, 213.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 420.

[4]) Cpr. L. 11, § 7, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1882, p. 557.

Curator, consiliu judiciar.

Hotărîrea dată numai față cu curatorul unui minor emancipat nu este, însă, oposabilă acestui din urmă, pentrucă curatorul nu represintă pe minor, ci 'l asistă numai în privința unor acte (art. 428) [1]. Aceeaș soluție este admisibilă și în privința consiliului judiciar (art. 458 urm.).

Barbat.

Hotărîrea dată față de barbat, exercitând în limitele legei acțiunile femeei sale, în calitate de administrator al bunurilor dotale (art. 1242), sunt oposabile femeei, sau moștenitorilor ei, cu-toate-că ea n'a fost pusă în causă [2], soluție care era admisă și sub Codul Caragea [3].

Sindic.

In materie de faliment, atât falitul cât și creditorii fiind representați de sindic (art. 717, 713 vechiŭ C. com.) [4], în principiu, hotărîrea pronunțată față de sindic, în limitele puterei sale, din ḑiua declarărei falimentului până la închiderea lui, este oposabilă atât falitului cât și creditorilor sei, întru cât acești din urmă nu ar avea interese contrare masei creditorilor [5].

---

[1]) Cpr. Allard, *op. cit.*, p. 303.

[2]) Pand. fr., v° *cit.*, 1114 urm. Laurent, XX, 110. Duranton, XIII, 503. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1781, 1783. Troplong, *Idem*, IV, 3106. Aubry et Rau, V, § 535, p. 547. Baudry, Le Courtois et Surville, *Contrat de mariage*, III, 1623. Marcadé, VI, art. 1549, No. II. T. Huc, VIII, 315. Odier, *Contrat de mariage*, III, 1180. Gatti, *op. cit.*, 120. Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1760. Jouitou, *Du régime dotal*, I, 40, p. 58. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 399; Bulet. 1886, p. 122; Bulet. 1888, p. 147; Bulet. 1893, p. 585; *Dreptul* din 1893, No. 58.—Hotărîrea dată față cu barbatul, în calitate de mandatar legal al femeei, ar fi oposabilă acestei din urmă, chiar dacă ar fi existat colusiune și fraudă între barbat și pretinsul lui adversar, rĕmânênd, în asemenea caz, recurs femeei contra barbatului seu. Cpr. Guillouard, *op. cit.*, II, 818 și IV, 1783. —*Contrà* : Rodière et Pont, *op.* și *loco suprà cit.* Duranton, XV, 399.

[3]) Veḑi decisiile Cas. rom. citate în nota precedentă.—*Contrà* : Cas. rom. Bulet. S-a civ. 1869, p. 20. Bulet. S-a 1, 1870, p. 358.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1892, p. 226 și 668. C. N. Toneanu, *Falimentele*, I, No. 106. Veḑi și *suprà*, p. 181, nota 3.—Veḑi, însă, Cas. rom. *C. judiciar* din 1893, No. 59, și Bulet. S-a II, 1893, p. 507. Această din urmă decisie pune în principiu că creditorii falitului pot să se constituească parte civilă în numele lor personal, fără ajutorul sindicului, în acțiunea publică pentru bancrută frauduloasă, îndreptată contra complicilor falitului.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 315. Pand. fr., v° *cit.*, 1128 urm. La-

Starea falimentului încetând, însă, prin omologarea concordatului, din acel moment încetează și mandatul sindicului [1]). Concordat.

In materie de absență, hotărîrile date în favoarea sau, în contra acelor trimeși în posesiunea provisorie a bunurilor unui absent, în limitele puterei lor, au autoritatea lucrului judecat în privința absentului [2]). Absență.

Aceeaș soluție este admisibilă în privința hotărîrilor date față de curatorul unei moșteniri vacante. Aceste hotărîri vor fi oposabile moștenitorilor, cari s'ar ivi mai în urmă, și chiar creditorilor moștenirei [3]). Moștenire vacantă.

Cât pentru executorii testamentari, ei nerepresentând nici pe moștenitori, nici pe legatari, hotărîrea dată față cu dînșii n'ar fi oposabilă nici moștenitorilor, nici legatarilor [4]). Executor testamentar.

Hotărîrea dată față de un legatar, fie el chiar universal, nu este de asemenea oposabilă celor-l-alți legatari, nici Legatar.

---

combe, *op. cit.*, 155, p. 160. Gatti, *op. cit.*, 121. Cas. fr. Sirey, 92. 1. 397. Vedi și Sirey, 91. 1. 241. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1887, consid. de la p. 562.—Hotărîrea dată într'un proces, început de debitor, înaintea falimentului seu și continuat de sindic, constitue lucru judecat în privința falitului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1871, p. 368. — Hotărîrile pronunțate în contra falitului până în momentul declărărei falimentului sunt, de asemenea, oposabile creditorilor sei chirografari, representați în urmă prin sindic. C. Galați, *C. judiciar* din 1894, No. 19.

[1]) Cas rom. S-a 1, 5 mai 1892 (decisie nepublicată).—Starea de faliment nu încetează, însă, de cât după ce sentința de omologare a concordatului a rămas definitivă. C. București, *C. judiciar* din 1901, No. 35.

[2]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 571. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 378. Baudry, I. 359. T. Huc, I, 434. Demolombe, XXX, 366. Larombière, V, art. 1351, No. 97. Proudhon, *Usufruit*, III, 1315. Lacombe, *op. cit.*, 156, p. 160. Cpr. și Allard, *op. cit.*, p. 303. Gatti, *op. cit.*, 125.

[3]) Cpr. Demolombe, Larombière, Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Lacombe, *op. cit.*, 157, p. 161. Pand. fr., v° *cit.*, 1144. Cpr. și Gatti, *op. cit.*, 122. Vedi și t. III a Coment. noastre, p. 425, nota 1.

[4]) Cpr. T. Huc, VI, 363. Laurent, XIV, 362. Bayle-Mouillard asupra lui Grenier, *Donations et testaments*, III, No. 331, p. 15 nota c (ed. din 1847). Pand. fr., *Chose jugée*, 1147, și *Don. et testaments*, 9975. Vedi și t. IV a Coment. noastre, p. 620 urm.

moștenitorului de sânge, după cum nici hotărîrea dată față cu moștenitorul, nu este oposabilă legatarilor [1]).

Moștenitor. Hotărîrea dată față cu un moștenitor, nu este oposabilă celorlalți moștenitori, lipsind în specie atât identitatea de părți, cât și chiar acea de obiect, fiind-că fie-care moștenitor nu se judecă de cât pentru partea sa [2]).

Moștenitor aparent. Controversă. Ce trebue să decidem în privința moștenitorului aparent? Este el representantul legal al adevaratului moștenitor, așa că hotărîrile date față de dînsul să fie oposabile acestui din urmă? Chestiunea este controversată, după cum am vĕdut în t. VI, p. 473, 474 text și nota 1, unde am mai atins odată această chestiune. Majoritatea autorilor și jurisprudența rĕspund afirmativ, afară de casul, bine înțeles, în care ar fi existat fraudă sau colusiune, pentru-că procesele sunt niște acte de administrație și de gestiune, de vreme ce conservarea bunurilor atârnă adeseaori de curmarea lor într'un sens, sau altul [3]). Procesele, fi-

---

[1]) Cpr. Toullier D. V, partea II, 212. Répert. Dalloz. *Supplém., Chose jugée*, 161. P. Tuozzi, *op. cit.*, 178. Laurent, XX, 116. Demolombe, XXX, 349.

Deoseb. între dreptul roman și dreptul actual. La Romani, dreptul legatarilor, atârnând de acel al moștenitorului instituit, hotărîrea pronunțată contra acestui din urmă, care ar fi declarat testamentul nul, era din contra oposabilă legatarilor, pe când hotărîrea pronunțată față de un legatar, nu era oposabilă celorlalți legatari (L. 1, Dig., *De except. rei judicatæ*, 44. 2), pentru-că dreptul legatarilor nu atârna de dreptul colegatarului, contra căruia hotărîrea fusese pronunțată, pe când el atârna de dreptul moștenitorului instituit. Cpr. Pothier, II, 909. Lacombe, *op. cit.*, 192, p. 187.

Cete de moșneni. [2]) Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 160. C. București, *Dreptul* din 1893, No. 58, consid. de la p. 467, coloana 2, ultimul considerent.—Hotărîrile date în procesele cu cete de moșneni, în cari nici citațiile, nici hotărîrile n'au fost legal comunicate, nu sunt oposabile cetei, ci numai moșnenilor cari au figurat în proces, fie personal, fi prin procurator. C. București, *Dreptul* din 1886, No. 26.

[3]) Vedi Demolombe, II, 238. Arntz, II, 1671. Larombière, V, art. 1351, No. 97. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 378. Allard, *op. cit.*, p. 296. Bonnier, 883, p. 722. Proudhon, *Usufruit*, III, 1319 (ed. din 1836). Demante, I, 176 bis IV. Vigié, II, 471, p. 242. Lacombe, *op. cit.*, 194, p. 189, 190. Pigeau, *Pr. civ.*, I, p. 686. Solon, *Théorie de la nullité des conventions et des actes en tout genre en matière civile*, II, 179, p. 161, 162 (ed. din 1835). — *Contrà*: Marcadé,

ind adesea-ori niște acte necesare, fără de care averea de moștenire ar fi compromisă, se poate foarte bine, deci, ca hotărîrile pronunțate față de moștenitorul aparent, să fie o-

---

V, art. 1351, No. XIV, p. 196 urm. Bonnier, 883. Griolet, *op. cit.*, p. 159. Laurent, IX, 559. Vedi și T. Huc, V, 273, care restrînge dreptul moștenitorului aparent la acțiunile personale, relative la un drept de creanță activ, sau pasiv.

Nevaliditatea înstrăinărilor imobiliare constituite de moștenitorul aparent. Controversă.

Cât pentru validitatea sau nevaliditatea înstrăinărilor imobiliare consimțite de moștenitorul aparent, chestiunea este și mai discutată. Curtea noastră supremă a decis de curînd (v. *Dreptul* din 1902, No. 32) că înstrăinările consimțite de moștenitorul aparent sunt valide, dacă dobînditorul a fost de bună credință. Curtea, pentru a ajunge la acest resultat, care sacrifică interesele adevaratului proprietar, spre a ocroti numai pe acele ale terțiului de bună credință, se întemeiază pe art. 117 C. civ., care este o excepție statornicită de legiuitor numai în materie de absență (cpr. T. Huc, V, 270; Laurent, IX, 564), și pe considerații de echitate. Tot în acest sens se pronunță atât jurisprudența franceză (cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 209. D. P. 1900. 1. 33. Sirey, 97. 1. 313. D. P. 99. 1. 137), cât și o mare parte din doctrină. (Vedi t. VI a acestor Comentarii, p. 477, nota 4 și autoritățile citate în *Nouv. C. civ. annoté* de Dalloz, t. II (1901), p. 87, No. 54. Rămânem, cu-toate-acestea, nestrămutat în convingerea noastră că înstrăinările consimțite de moștenitorul aparent sunt absolut nule, chiar când atât el cât și cumpărătorul ar fi fost de bună credință, pentru-că el ne fiind proprietar, n'a putut să transmită niște drepturi, pe care nu le avea. Este, deci, loc de a se aplica în specie regulele cunoscute: *Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet* (art. 1803 C. civ.), și *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* (art. 769, 830, 1380, 1770). Vedi în acest din urmă sens autoritățile citate în t. VI a Comentariilor noastre, p. 475, nota 3, la care trebue să adăogăm nota lui L. Sarrut, în D. P. 1900. 1. p. 33 urm. și nota anonimă din Sirey, 97. 1. 313. Vedi și adnotația noastră din *Curierul judiciar*, No. 60 (1902). Cpr. asupra acestei controverse, *celebră* după expresia autorilor, Pand. fr., *Successions*, I, 2123 urm.; Répert. Dalloz, *Supplém., Successions*, 470 urm. Répert. Sirey, *Héritier apparent*, 43 urm; Baudry et Wahl, *Successions*, I, 936 urm.; Planiol, III, 2054 urm. (ed. 1); Vigié, II, 473; Acollas, II, p. 182 urm., etc.

Art. 933 C. italian.

Art. 933 din Codul italian curmă această gravă chestiune în sensul validității actelor consimțite de bună credință de moștenitorul aparent. Vedi t. VI, p. 477, nota 5, unde acest text este tradus, și cpr. asupra lui, P. Tuozzi, *op. cit.*, 178; Gatti, *op. cit.*, 123.

posabile adevaratului moștenitor, fără a se admite, că consecința, nulitatea înstrăinărilor făcute de cel dintâi, căci aceste înstrăinări sunt niște acte voluntare, iar nu necesare [1]).

Mandat convențional. Lucrul judecat față de mandatarul convențional este fără nici-o îndoială oposabil mandantelui dacă, bine înțeles, mandatarul a lucrat în limitele puterilor sale. *Qui mandat ipse fecisse videtur* [2]).

Hotărîrile pronunțate în contra, sau în favoarea mandantelui nu pot, însă, în principiŭ, fi opuse ca lucru judecat mandatarului [3]), afară de casul când ele ar fi fost date cu ocasiunea actelor emanate de la mandatar. In adevĕr, dacă mandatarul represintă pe mandante de câte ori cel dintâi execută mandatul, și mandantele represintă pe mandatar de câte ori el a ratificat actele mandatarului; mandantele, ca atare, putênd să invoace mijloacele de aparare ale mandatarului, este just ca ele să folosească și acestui din urmă, ca și cum el însuș le ar fi întrebuințat [4]).

Gestiune de afaceri. La Romani, hotărîrile date față de un *negotiorum gestor*, profitau stăpânului (*dominus*); el putea, însă, să le respingă, de câte-ori îi erau defavorabile [5]).

Art. 94 Pr. civ. Astă-ḑi, gerantul de afaceri nu mai poate susține un proces în numele altuia [6]), căci pentru aceasta trebue neaparat o procură legalisată (art. 94 Pr. civ.).

---

[1]) Cpr. Larnaude, nota asupra lui Bonnier, 883, p. 722, nota 1. Lacombe, *op. cit.*, 194, p. 190.

[2]) Veḑi asupra acestui adagiŭ, *suprà*, p. 181, nota 3 t. VI, p. 435, n. 3 și p. 456.—Mandatarul, însă, care ar exercita acțiunea născută din mandat, exercitată mai înainte de mandante contra aceleeaș persoane, pentru aceeaș causă și acelaș obiect, ar fi respins, prin excepția lucrului judecat. C. Rennes, *Pand. Période*. 90. 2. 1.

[3]) Pand. fr. *Chose jugée*, 1174 urm.

[4]) Cpr. Pand. fr. v° cit., 1177. Laurent, XX, 108. Bonnier, 878. Larombière, V, art. 1351, No. 94. Cas. fr. Sirey, 57. 1. 285. D. P. 55. 1. 161.

[5]) L. 25, § 2, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[6]) Un gerant de afaceri ar putea, însă, face în numele stăpânului opoziție, apel sau recurs, și asemene acte vor profita acestui din urmă, dacă au fost ratificate de dînsul, în lăuntrul termenului (art. 316 Pr. civ.). Aceeaș soluție era admisă de jurisprudență și înaintea revisuirei Codului de proced. civilă. Cpr. C. Iași și Craiova, *C. judiciar* din 1896, No. 28, și *Dreptul* din acelaș an, No. 61. *Dreptul* din 1898, No. 12.

Se poate, însă, întâmpla ca un usufructuar, sau un achisitor sub condiţie resolutorie, să fie nevoit a susţinea un proces, fie ca reclamant, fie ca pârît, în privinţa lucrului supus usufructului, sau condiţiei resolutorie. Ei bine, se admite de unii, în asemenea casuri, că hotărîrile *favorbîile*, nu însă şi acele defavorabile usufructuarului, sau proprietarului a cărui drept este supus unei desfiinţări ulterioare, sunt, în urma încetărei usufructului, său îndeplinirei condiţiei, oposabile nudului proprietar, sau persoanei care a redobêndit lucrul în basa îndeplinirei condiţiei [1]). Teoria mandatului restrîns. Controversă.

Această soluţie, întemeiată pe o pretinsă necesitate practică, cunoscută sub numele de teoria *mandatului restrîns* sau *representaţiunei imperfecte*, pe care am menţionat-o în t. VI, p. 63, *ad notam*, este însă inadmisibilă. In adevĕr, sau persoana, care n'a figurat în instanţă, a fost representată de acel care a figurat, şi în asemenea caz, hotărîrea pronunţată faţă cu acest din urmă trebue să-i fie oposabilă în toate casurile, fie că-i era hotărîrea favorabilă, sau defavorabilă ; sau ea n'a fost legalmente representată, şi în asemenea caz, lucrul judecat este pentru dînsa *res inter alios judicata*. Teoria representaţiunei imperfecte sau a mandatului restrîns, născocită de unii autori, nu poate, deci, fi admisă sub nici un cuvênt [2]).

Tot inadmisibilă este şi teoria contradictorului legitim [3]), în materie de chestiuni de stat. Se susţine, în ade- Teoria contradictorului legitim. Controversă.

Cpr. şi Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 66. Veḑi şi t. V a acestor Comentarii, p. 314, 315, *ad notam*.

[1]) Cpr. Marcadé, V, art. 1351, No. XIII, p. 192 urm. Proudhon, *Usufruit*, I, 37 urm. şi III, 1353 (ed. din 1839). Aubry et Rau, II, § 230, p. 699, 700 (ed. a 5-a), p. 493 din ed. a 4-a, şi VIII, § 769, p. 379 urm. Duranton, XIII, 509 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 101, 102, 112, 113. Lacombe, *op. cit.*, 171, p. 171. Allard, *op. cit.*, p. 308 urm.

[2]) Veḑi în acest sens : Demolombe, XXX, 370. T. Huc, VIII, 317. Laurent, XX, 118, 124. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 583. Pand. fr., *eod.* v°, 1179, 1181. Demante, V, 320 bis XX şi XXIII. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 1259. Griolet, *op. cit.*, p. 158. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 163.

[3]) Expresiunea contradictor legitim (*justus contradictor*) este împrumutată de la un fragment a lui Calistrat (L. 3, Dig., *De collusione detegenda*, 40, 16).

vĕr, de unii autori [1]) că, prin derogare de la dreptul comun, în materie de chestiuni de stat, un singur membru al familiei, acel care are interesul cel mai mare, represintă întreaga familie, așa că lucrul judecat față cu dînsul trebue să fie considerat ca judecat față de toți acei, cărora acțiunea ar putea să aparție. Aceasta este teoria așa ḑisă a *contradictorului legitim*. Ea se întemeiază pe presumția unei specie de mandat, în basa căruia unii membri ai familiei ar representa pe toți ceilalți, pe o falșă interpretare a unor legi romane [2]), și mai cu samă pe indivisibilitatea stărei civile a persoanelor [3]).

Această teorie a fost, însă, foarte bine combătută de Merlin, care a dovedit cu prisosință că legile romane sus citate nu au sensul ce li se atribue [4]).

Osebit de aceasta, art. 85 și 1201 din Codul civil dispun în termeni expreși că hotărîrile judecătorești nu au putere de cât în privința acelora, cari au figurat în contestație, iar nu în privința altor persoane, și nici-un text nu face excepție de la această regulă în materie de stare civilă.

---

[1]) Vedi în acest sens: Toullier D., V, partea II, 217 urm. Bonnier, 889. Proudhon, *État des personnes*, II, p. 109, 110 (ed. Valette, din 1848). Rodière, *Solidarité et Indivisibilité*, 401. Rauter, *Pr. civ.*, 147, p. 156 (ed. din 1834). Roberti, *Trattato delle azioni e delle eccezioni*, I, p. 150. Bianchi, *Corso di diritto civile*, I, 212, No. 3. Borsari, *Comm. al Cod. civile*, III, 1328. Pescatore, *Filosofia e dottrine giuridiche*, I, 282. Gianturco, *Ist. di diritto civile* (*parte generale*), 83. Coviello, *Dei giudicati di stato* (*Archiv. giurid.*, vol. 47, p. 149 urm.). Viti, *Ist. di diritto giud.*, I, 139, etc. Cpr. C. Bordeaux și Paris, Sirey, 64. 2. 179. D. P. 1900. 2. 57.

[2]) Cpr. L. 25, Dig., *De statu hominum*, 1, 5;—L. 1, § 16; L. 2 și 3, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25, 3;—L. 9, 30 și 39, § 1, Dig., *De liberali causa*, 40, 12;—L. 2 și 4, Cod., *Quibus res judicata non nocet*, 7, 56;—L. 30 și 42, Cod., *De liberali causa*, 7, 16, etc.

[3]) „*On est citoyen tout à fait*, ḑice Rodière (*Solidarité et Indivisibilité*, § 401), *ou on ne l'est pas. On n'est point époux, père, fils, etc. pour une moitié, pour un tiers, pour un quart. On l'est ou on ne l'est pas, sans division ni fraction possible*".

[4]) Vedi și R. Bufnoir, *Autor. de la chose jugée* (thesă p. doctorat, 1893), p. 78 urm. Pand. fr., v° *cit.*, 1316. Lacombe, *op. cit.*, 235, p. 236, 237. Allard, *op. cit.*, p. 139 urm. Ricci, *Delle prove*, 368. Tuozzi, *op. cit.*, 201, etc.

Apoi, argumentul indivisibilităţei nu este concludent. In adevĕr, de şi starea civilă a persoanelor este indivisibilă, sau mai bine dis universală, după observaţia lui Larombière (V, art. 1351, No. 132), în acest sens că cine-va nu poate fi în acelaş timp copil legitim şi natural, copilul mai multor mame sau mai multor taţi, etc., totuşi nimic nu împedică pe o persoană de a fi tratată faţă de unii ca având cutare stare determinată, iar faţă de alţii, o stare deosebită [1]).

Această pretinsă indivisibilitate nu conduce la ideea neaparată a existenţei unui contradictor legitim, care să represinte interesele tuturor în chestiile de stat, atunci când legea n'a statornicit nici unul în această privinţă. Aceasta este atât de adevarat, în cât autorii cari au născocit asemenea teorie, nu se înţeleg asupra persoanei care este şi trebue să fie acel pretins contradictor legitim.

Se poate, ce e dreptul, ca să resulte oare-care inconveniente din facultatea ce au cei de al treilea de a pune din nou în discuţie starea civilă a unei persoane [2]), după ce ea a mai fost o dată judecată, însă doctrina opusă, care conferă unei hotărîri autoritatea lucrului judecat faţă cu persoanele ce n'au luat parte în proces, aduce inconveniente mult mai grave. Cu adevarat, ea nu face să dispară inconvenientul, care ar resulta din posibilitatea unor hotărîri contradictorii, date asupra stărei civile a aceluiaş individ, de vreme-ce, chiar în această teorie, poate să existe mai mulţi contradictori legitimi; în care caz, hotărîrea dată faţă cu unul n'ar putea fi opusă celuilalt.

Prin urmare, părţile interesate la soluţiunea unei

[1]) Lucrul e aşa de adevărat în cât Bonnier (889, *in fine*), singurul autor modern, care mai susţine teoria ruginită a contradictorului legitim, căci atât Duranton cât şi Proudhon au revenit asupra primei lor opiniuni, respinge argumentul indivisibilităţei, admiţênd că se poate foarte bine întâmpla ca cine-va să fie copilul legitim a unei femei, fără a fi în mod legal fiul barbatului seu, şi *vice-versa*.

[2]) Autorii observă, însă, cu drept cuvênt, că aceasta a-rare-ori se va întâmpla în practică, căci prima hotărîre, ce s'a dat asupra stărei civile a unei persoane, de şi nu este oposabilă tuturor, va forma un fel de jurisprudenţă, care cu greu se va putea răsturna, şi care, cele mai multe ori, va opri pe părţile interesate de a exercita o a doua acţiune avênd acelaş obiect. Cpr. Planiol, I, 479. Demolombe, V, 321, p. 340.

chestiuni de stat, precum ar fi: acțiunea în contestare a legitimității (art. 289, 291), acțiunea în reclamație de stat, introdusă de acei, cari s'ar pretinde a fi membrii unei familii determinate, din causa filiațiunei lor (art. 292—303), etc [1]), sunt învestite de un drept individual, și hotărîrea dobêndită în această privință, nu poate să-și producă efecte de cât în privința acelora, cari s'au judecat, sau a moștenitorilor lor universali ori cu titlu universal [2]). Aceste sunt

[1]) Aceleași regule sunt aplicabile în materie de filiațiune naturală. Cpr. Bufnoir, *op. cit.*, p. 103 urm.

[2]) Vedi în acest sens: Thiry, I, 441. Arntz, I, 542, 571. T. Huc, III, 60, și VIII, 316. Valette sur Proudhon, *op. cit.*, II, observ. p. 112 urm. Demolombe, V, 307 urm. Laurent, III, 458, 488 urm.; IX, 391, și XX, 91. Beudant, II, 643. Planiol, I, 479 (ed. a 2-a). Aubry et Rau, VI, § 544 bis, p. 24, text și nota 27, și § 545 bis, p. 63, 64, text și nota 52. Richefort, *État des familles*, I, p. 130. Bufnoir, *op. cit.*, p. 31 urm. Baudry et Chéneaux, *Des personnes*, III, 603 urm. (ed. din 1902). Griolet, *op. cit.*, p. 141 urm. Merlin, Répert. v° *Quest. d'état*, § 3, art. 1, No. 2 urm., și art. 2, No. 2. Pand. fr., *Chose jugée*, 1305, 1317. Répert. Sirey, *eod.* v°, 713 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., eod.* v°, 130. Larombière, V, art. 1351, No. 131 urm. Proudhon, care revine asupra primei sale opiniuni, *Usufruit*, III, 1357, 1358. Duranton, care, de asemenea, revine asupra primei sale opiniuni, XIII, 527. Allard, *op. cit.*, p. 315—328. Lacombe, *Autorité de la chose jugée*, 196, p. 191, și 226 urm., p. 225 urm. Tuozzi, *op. cit.*, 202. Pacifici Mazzoni, *Istituz. di diritto civ.*, II, 271. Ricci, *Corso teorico pratico di diritto civile*, I, 188. Vedi de acelaș autor: *Delle prove*, 368, și decisiile italiene citate de dînsul. Mattirolo, *Trattato di diritto giudiziario civile*, V, 61 urm., etc. Achille Gatti, *Dell'autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano* (1902), 110, p. 179 urm. Vedi și t. I partea II a acestor Coment. p. 277. Cpr. și C. Bordeaux. D. P. 87. 5. 434, v° *Tierce opposition*. „Considerând, dice această decisie, că se obiectează că starea civilă a persoanelor este indivisibilă; că, după această doctrină, lucrul judecat în privința stărei civile a persoanelor, în loc de a fi un adevĕr relativ, ar fi un adevĕr absolut și universal; că această doctrină este, însă, contrară atât spiritului general al legislației noastre cât și regulei de ordine publică și de interes general edictată de art. 1351 (al nostru 1201); că, de și starea unei persoane este abstract vorbind indivisibilă, totuși lucrul e cu totul altfel când ea este considerată în raport cu efectele hotărîrei care declară această stare, etc." De și aceste considerente sunt foarte juridice, totuși aplicarea pe care Curtea

adevaratele principii, cel puțin în privința hotărîrilor declarative de drepturi, și ele au fost consacrate prin art. 307 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent, care dispune că: „decisiunile relative la starea civilă sunt supuse regulelor generale ce cârmuesc efectele lucrului judecat“ [1]). Cu-toate-acestea, Codul portughez din 1867, și acel spaniol din 1889, admit soluția contrară. Art. 307 Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent.

„Lucrul judecat asupra unei chestiuni de capacitate, de filiațiune, sau de căsătorie, contradictor cu partea legalmente interesată, dice art. 2502 § ultim din Codul portughez, va face dovadă în privința tuturor“. Art. 2502 C. portughez.

Cât pentru Codul spaniol, el are următoarea dispoziție: „In chestiunile relative la starea civilă și la validitatea sau nulitatea dispozițiilor testamentare, presumția care resultă din lucrul judecat este oposabilă terțiilor, chiar dacă ei n'au luat parte la desbateri“ (art. 1252, § 2). Art. 1252 C. spaniol.

Tot cam în asemenea termeni se exprimă și Codul olandez: „Hotărîrile relative la starea persoanelor, pronunțate contra aceluia, care legalmente avea calitatea de a contesta cererea, sunt oposabile terțiilor“, dice art. 1957 din acest Cod [2]). Art. 1957 C. olandez.

Poate că soluția admisă de aceste legislațiuni să fie preferabilă, din punct de vedere legislativ, acelei admisă de Laurent în Ante-proiectul de revisuire, însă, față cu termenii art. 85 și mai cu samă ai art. 1201, ea nu poate fi susținută cu succes în starea legislațiunei noastre.

---

o face la interdicție nu este exactă, fiind că hotărîrea de interdicție se bucură de o autoritate absolută. Cpr. Bufnoir, *op. cit.*, p. 50, nota 1.

[1]) După proiectul Codului german (art. 192), autoritatea lucrului judecat era în mod general limitată la părți și reprezentanții lor, cu oare-care excepții în privința căsătoriei și a filiațiunei (art. 1256, 1269, 1271, 1477, 1632 din Proiect). Aceste dispoziții au fost, însă, eliminate din Codul definitiv, ca făcênd parte din procedura civilă. Vedi însă art. 1344 C. civ. Proiectul Cod. civil german.

[2]) „*Vonnissen betrekkeljik den staat van personen, gewezen tegen dengenen die wettiglijk bevoegt was om den eisch tegen te spreken, zijnvan kracht tegen elk en een iegelijk*“. — Cu toate acestea, art. 72 din acelaș Cod prevede că hotărîrea de rectificare a actelor stării civile nu produce autoritatea lucrului judecat, de cât între părțile care au provocat-o, sau care au fost puse în causă. Conform: art. 85 C. civ. rom. (100 C. fr.), 402 C. italian, etc. Art. 1957 C. olandez. Art. 72 C. olandez.

Excepții la principiul relativității lucrului judecat.

Principiul relativității lucrului judecat suferă, însă, oare-care excepții.

Materie electorală. Acțiune populară.

Astfel este, de exemplu, în materie electorală. Acel care cere ștergerea sau înscrierea cui-va în listele electorale, nelucrând într'un interes privat, ci într'un interes public (acțiunea populară) [1]), lucrul judecat față cu dînsul este judecat *erga omnes* [2]), însă numai pentru lista anuală [3]).

Dacă chestiunea naționalității unui individ ar fi făcut, însă, obiectul unei judecăți înaintea tribunalelor, pe căile ordinare, se va aplica principiul relativității lucrului judecat: „O persoană, căreia i s'ar fi tăgăduit naționalitatea, dice Bonnier, și care ar fi dobêndit o hotărîre, prin care s'ar fi decis că are cutare naționalitate, ar fi obligată să pledeze din nou contra fiului adversarului seu, dacă acesta i-ar contesta naționalitatea într'un alt proces“ [4]).

---

[1]) „*Eam popularem actionem dicimus, quæ suum jus populi tuetur*“ (L. 1, Dig., *De popularibus actionibus*, 47, 23). Vedi asupra acțiunilor populare, în dreptul roman, P. Tuozzi, *op. cit.*, 194 urm., p. 321 urm.

[2]) T. Huc, VIII, 316. P. Tuozzi, *op. cit.*, 200, p. 330. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 527. Sirey, 92. 1. 278.

Art. 134 L. electorală.

Alegătorii mai exercită încă acțiunea populară atunci când urmăresc un delict comis în timpul alegerilor, conform art. 134 din legea electorală. In asemenea caz, cei *dece* alegători, cari pun în mișcare acțiunea publică, se îmbracă cu atribuțiile Ministerului public, și au dreptul de a recusa jurații în locul procurorului, care nu mai face parte din constituirea Curței. Cas. rom. *C. judiciar* din 1895, No. 5, și Bulet. S-a II, 1895, p. 52.—S'a decis de Curtea cu jurați din județul Mehedinți că acțiunea publică intentată de cei *dece* alegători, conform art. 134 din legea electorală, urmează a fi respinsă ca nesusținută, dacă, la ziua înfățișărei, nu se presintă spre a o susținea *câteși dece* alegători semnați în petiția de intentare (*Dreptul* din 1891, N. 71); însă această decisie este cu drept cuvênt criticată de Dl. I. Tanoviceanu, căci numĕrul de *dece* alegători nu este prescris de lege de cât pentru punerea acțiunei în mișcare, nu însă și pentru susținerea ei. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1887, p. 229.

[3]) Vedi *suprà*, p. 492.

[4]) Bonnier, 889, *ab initio*, p. 729. Bufnoir, *op. cit.*, p. 75 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 141. „Nimene, dice acest autor, n'a susținut că lucrul judecat asupra naționalității, pretinsă de un individ, ar fi oposabil unei persoane care n'ar fi fost parte

Un caz, care are analogie cu acel al ştergerei din liste a unui alegĕtor, după contestaţia altui alegĕtor, este acel prevĕdut de art. 3 din legea de la 8 iunie 1884, pentru complectarea legei din 1864, relativă la constituirea corpului advocaţilor. Acest text, conferind ori-cărui advocat înscris într'un tablou dreptul de a contesta, la Curtea de apel, înscrierea unui alt advocat şi de a cere radiarea lui din tablou, se înţelege că radiarea, operată în urma unei asemenea contestaţiuni, are puterea lucrului judecat nu numai faţă cu contestator, ci *erga omnes*. Art. 3 L. din 8 iunie 1884.

Principiul relativităţei lucrului judecat mai suferă încă oare-care excepţii, une-ori din causa persoanelor cărora acţiunea este încredinţată, iar alte-ori din causa caracterului excepţional al hotărîrei, care, în loc de a constata starea civilă a unei persoane şi a consacra o stare de drept existentă, însă supusă discuţiunei (hotărîri declarative de drepturi), înfiinţează o stare nouă, modificând pe acea veche (hotărîri constitutive de drepturi). Alte excepţii la principiul relativităţei lucrului judecat.

Prima excepţie.— *Acţiunea în tăgăduire de paternitate* (art. 286 urm.) Barbatul este presupus tatăl copilului zămislit în timpul căsătoriei, însă cu-toate-acestea, el poate, în unele casuri, să dărâme această presumţiune de paternitate, dovedind că n'a putut să fie tatăl copilului; în care Acţ. în tăgăduire de paternitate. Art. 286 urm. C. civ.

în proces. Cine, cu adevărat, ar fi fost, în asemenea caz, contradictorul legitim ?...".

Asemenea chestiuni se puteau rădica altă-dată cu ocasiunea cauţiunei *judicatum solvi*, ce erau datori să depue, în procesele civile, străinii reclamanţi lipsiţi de avere imobiliară (art. 15 C. civ. şi 106 Pr. veche). Cauţiunea *judicatum solvi*, care figura în Proiectul de revisuire a proced. civile, a fost desfiinţată de Senat în urma propunerei D-lui Missir, ceea ce este foarte logic, fiind-că ţara noastră a aderat la congresul de la Haga, care exprimase această dorinţă. (Vedi desbat. Senatului, ed. of., p. 364). In Francia, nu numai că această cauţiune nu s'a desfiinţat, dar încă o lege recentă, din 5 martie 1895, a întins-o şi la materiile comerciale. Tribunalele franceze, cu-toate-acestea, scutesc astă-di pe toţi supuşii Statelor străine, cari au aderat la convenţia de la Haga, de cauţiunea *judicatum solvi*. V. Trib. St. Etienne, *J. Clunet*, anul 1902, p. 553, şi *Revista de drept şi sociologie*, anul 1902, p. 157.—In cât priveşte dificultăţile la care această materie a dat loc sub legea anterioară, vedi t. I, partea II a Coment. noastre, p. 187 urm. Desfiinţarea cauţiunei judicatum solvi.

casuri copilul este natural, şi nu se poate folosi de presumţia *pater ist est*... Această acţiune, prin care barbatul tinde a rădica unui copil calitatea de fiu legitim, se numeşte acţiune în nerecunoaştere sau în tăgăduire de paternitate *(désaveu)*.

Cât timp barbatul trăeşte, această acţiune nu-i aparţine de cât lui. Dacă el a exercitat-o în termenele scurte prescrise de art. 290, hotărîrea dobêndită în favoarea, sau în contra lui, este oposabilă tuturor. Barbatul, pe de o parte, şi copilul pe de alta, represintă interesele tuturor; ei sunt contradictorii legitimi şi representanţii tuturor acelor interesaţi. In asemenea caz, toţi acei interesaţi fiind representaţi în proces, hotărîrea dobêndită *facit jus erga omnes*. Acest principiu nu este înscris nicăiri, însă el este incontestabil şi necontestat; căci copilul neputênd, în această privinţă, să se judece cu altă persoană, starea lui de copil legitim sau natural este dobêndită în mod universal, şi hotărîrea oposabilă întregei familii [1]). „*Placet enim ejus rei judicem jus facere*“, ţice legea romană [2]).

In urma morţei barbatului, moştenitorii sei, luaţi în mod colectiv, îl represintă. Toţi moştenitorii, pe de o parte, şi copilul pe de alta, represintă interesul colectiv al familiei. Deci, ceea ce s'a decis faţă de toţi moştenitorii, este lucru judecat *erga omnes*, chiar în privinţa rudelor de pe mamă. Dacă, însă, numai unii din moştenitori au figurat în proces, lucru judecat nu există de cât în privinţa lor [3]), în cât, în asemenea caz numai, se pot întâmpla hotărîri contradictorii.

Acţ. în contest. de legitimitate.

In cât priveşte, însă, acţiunile în contestaţie de le-

[1]) Planiol, I, 481, şi 2805. Beudant, II, 642. T. Huc, III, 32, şi 60. Mourlon, I, 897, nota 1. Laurent, III, 458. Thiry, I, 419. Baudry, I, 847. Baudry et Chéneaux, *Des personnes*, III, 568. Demolombe, V, 175 urm. Arntz, I, 542. Valette sur Proudhon, II, p. 67. Demante, II, 43 bis IX. Aubry et Rau, VI, § 545 bis, p. 61. Lacombe, *op. cit.*, 188, p. 185. Bufnoir, *op. cit.*, p. 70. Pand. fr., *Chose jugée*, 1323. Griolet, *op. cit.*, p. 141, Duranton, III, 100. Larombière, V, art. 1351, No. 131, şi toţi autorii. Vedi şi t. I, partea II a Comentariilor noastre, p. 250.

[2]) L. 3, Dig., *De agnoscendis et alendis liberis*, 25, 3.

[3]) Planiol, I, 2805, nota 1. Pand. fr., v° *cit.*, 1324 urm. Beudant, *loco cit.*, şi autorii citaţi în nota precedentă.

gitimitate, caracterul relativ al lucrului judecat își reia aplicația, după părerea unanimă a autorilor.

Acțiunea putênd, în adevĕr, de astă dată, să fie exercitată de toți acei interesați, hotărîrea nu-și va produce efectele sale de cât între părțile care s'au judecat [1]).

Hotărîri declarative și constitutive de stat.

A doua excepție.—Hotărîri constitutive de stat.—Toate hotărîrile, privitoare la starea civilă a unei persoane, nu au acelaș efect și acelaș resultat: unele constată și consacră o stare de drept existentă (hotărîri declarative a unor drepturi preexistente), iar altele crează o stare nouă și modifică pe acea primitivă (hotărîri constitutive de stat). Acele d'intâi au un efect relativ, și nu sunt oposabile de cât persoanelor care au fost părți în proces; pe când cele de al doilea au un efect absolut și sunt oposabile tuturor acelor interesați, fie că au figurat, sau nu, în proces, pentru-că altfel ar fi lipsite de ori-ce efecte [2]).

Hotărîri care pronunță divorțul, separația de patrimonii d'intre barbat și femee, acele care pronunță interdicția unui smintit, și care rênduesc un consiliu judiciar unui râsipitor, sau unui slab de minte, își produc efectul lor nu numai față cu persoanele care au provocat asemenea măsuri, dar față cu toată lumea, pentru-că ele modifică starea anterioară a unei persoane. Persoana despărțită, separată de bunuri, pusă sub interdicție sau sub consiliu judiciar, va avea această calitate față de toată lumea.

Hotărîri care pronunță divorțul, separarea de patrimonii, interdicția, etc.

Declararea în stare de faliment.

De asemenea, declararea în stare de faliment, de și pronunțată numai după cererea unuia sau a unor din creditori, constitue, în privința debitorului, o stare de care toți creditorii se vor putea folosi, pentru-că legiuitorul a organisat o procedură *colectivă* în interesul tuturor creditorilor. De aceea, hotărîrea de faliment este adusă la cunoștința tuturor acelor interesați prin publicitate (art. 710 și 943 C. com.) [3]).

---

[1]) Pand. fr., v° *cit.*, 1322. Thiry, I, 441 și 442, *in fine*. Laurent, III, 463. Demolombe, V, 184. Duranton, III, 101. Griolet, *op. cit.*, p. 141. Veți și *suprà*, p. 547, text și nota

[2]) Cpr. Merlin, Répert., v° *Quest. d'état*, § 3, art. 1. Bufnoir, *op. cit.*, p. 54 urm. Bonnier, 877. Planiol, I, 482, și III, 425. Demolombe, V, 320, 321, și XXX, 372 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 139, 140. Répert. Sirey, v° *cit.*, 701 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 466, p. 244, nota 1 (ed. 1), § 1128, p. 548, nota 1 (ed. a 2-a).

[3]) Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, VII, 111.

Hot. prin care s'ar fi respins cererea în declarare de faliment.

Hotărîrea, însă, prin care s'ar fi respins declararea de faliment, în urma cererei unui creditor, nu ar împedica pe alți creditori de a reînoi asemenea cerere [1]), după cum hotărîrea, care ar fi recunoscut debitorului calitatea de comerciant, n'ar avea autoritatea lucrului judecat în privința altor creditori [2]).

Controversa la care a dat loc art. 711 din Codul. civ.

Aceeaș soluție este, după părerea noastră, admisibilă și în privința hotărîrei care ar fi condamnat pe un succesibil, în calitate de moștenitor pur și simplu, față de un creditor (art. 711). Această hotărîre nu-și va produce efectele sale de cât între părțile care au figurat în instanță; față cu alte persoane, succesibilul remâne liber de a accepta moștenirea sub beneficiu de inventar, sau de a renunța chiar la dênsa [3]).

---

[1]) Bonnier, 877. Bufnoir, *op. cit.*, p. 55. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 107. C. N. Toneanu, *Falimentele* (Galați, 1899), I, p. 61, 62, No. 41 bis.—*Contrà*: Bravard-Veyrières et Demangeat, *Dr. comm.*, V, p. 59, nota 3. Această din urmă părere este, însă, inadmisibilă, pentru-că, de și hotărîrea în declarare de faliment își produce efectele sale *erga omnes*, totuși motivele care justifică această derogare de la principiul general, în privința caracterului relativ al lucrului judecat, nu-și primesc aplicare, în casurile când tribunalul comercial a respins cererea în declarare de faliment.

Iată însă un creditor, care cerênd declararea de faliment a unui comerciant, a vêdut cererea sa respinsă. Hotărîrea tribunalului rămasă definitivă, fie prin neapelare, fie prin respingerea apelului, are ea autoritatea lucrului judecat în acest sens ca acelaș creditor să nu mai poată introduce aceeaș cerere? Trebue să distingem: sau creditorul invoacă aceleași fapte, și atunci există lucru judecat în toată puterea cuvêntului, chiar dacă el ar produce *justificări noue*, pe care nu le ar fi invocat în prima cerere, causa în asemenea caz fiind aceeaș, numai motivele fiind deosebite (vedi *suprà*, p. 534); sau el invoacă *fapte* posterioare, din care resultă încetarea de plăți, și chiar *fapte anterioare* primei sale cereri, pe care nu le invocase atunci, pentru că-i erau necunoscute, și în asemenea caz, lucrul judecat nu-și are ființă. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 106, 107. C. N. Toneanu, *op.* și *loco suprà cit.*

[2]) Cpr. Demolombe, XXX, 371. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 384. Pand. fr., *Chose jugée*, 1301.

[3]) Pothier, *Successions*, VIII, p. 149, și nota 3 a lui Bugnet. Thiry, II, 139. T. Huc, V, 218. Planiol, III, 2024. Baudry, II, 196. Baudry et Wahl, *Successions*, II, 1775 (ed. a 2-a).

Hotărîrile care pronunță anularea unei căsătorii.

Ce trebue să decidem în privința hotărîrilor care pronunță anularea unei căsătorii? Atât doctrina cât și jurisprudența asimilează anularea căsătoriei cu desfacerea ei prin

---

Bonnier, 888, *in fine*. Fuzier-Herman, II, art. 800, No. 16. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 712, și *Acceptation de succession*, 362 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., Successions*, 714. *Nouv. C. civ. annoté de Dalloz*, II, art. 800, No. 118 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 1302, și *Successions*, I, 4510 urm. Lacombe, *op. cit.*, 337 urm., p. 238 urm. Acollas, II, p. 229. Griolet, *op. cit.*, p. 147 urm. Tambour, *Bénéfice d'inventaire*, 31. Bioche, *Dictionn. de procéd.*, v° *Bénéfice d'inventaire*, 31. Bilhard, *Bénéf. d'inventaire*, 436. Demolombe, XV, 148 urm. și XXX, 371. Laurent, IX, 391. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, II, 610 urm. Duranton, VII, 25. Demante, III, 122 bis 1 urm. Arntz, II, 1449. Aubry et Rau, VI, § 612, p. 403, nota 25; § 613, p. 421, nota 57, și VIII, § 769, p. 385. Chauveau sur Carré, *Lois de la procéd. civ.*, II, *Quest.* 763, p. 252. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 553, *ad notam* (ed. a 2-a), p. 249 (ed. 1). Chabot, *Successions*, II, art. 800, No. 3, p. 162 urm. (ed. Belost-Jolimont din 1839). Poujol, *Successions*, art. 800, No. 2, p. 487 urm. (ed. din 1837). Le Sellyer, *Comment. hist. et pratique sur le titre des successions*, II, 862, 863 (1892). Tissier, *Tr. de la tierce opposition*, 71. Mourlon, II, 285. Petrescu, *Succesiunile*, II, p. 56. C. București, *Dreptul* din 1888, No. 2. Cas. fr. D. P. 65. 1. 434. Sirey, 65. 1. 270. D. P. 85. 1. 283. Sirey, 86. 1. 173. Vedi și t. III a acestor Comentarii, p. 387, text și nota 5.

Cu-toate-acestea, chestiunea este foarte controversată. „Exista altă dată la Facultatea de drept, dice Hureaux (*Revue pratique*, anul 1864, t. 18, p. 27, nota 1), atâtea interpretări ale art. 711, câte și catedre de drept civil". Boitard dice că această chestiune este *celebră* (*Pr. civ.*, I, 373, p. 425, ed. a 15-a). Vedi diversele sisteme expuse de Mourlon (II, 285 urm.) și de Valette (*Mélanges de dr., de jurisprudence et de législ.*, I p. 167 urm., ed. din 1880). Vedi și Demolombe, XV, 149 urm. Vom expune pe scurt, combătându-le în acelaș timp, sistemele principale.

După un sistem, se susține că hotărîrea rămasă definitivă, prin care se condamnă pe cine-va ca moștenitor pur și simplu, își produce efectele sale *erga omnes*, fiind-că asemenea hotărîre este pusă pe aceeaș treaptă cu acceptarea moștenirei, fie ea expresă, fie tacită, care necontestat își produce efectele sale față de toată lumea. (Cpr. Mourlon, II, 283. Laurent, IX, 387, și *Avant-projet de révision du C. civ.*, III, p. 545. Demolombe, XIV, 362 *ter*, și XV, 147. Duranton, VII, 25. Planiol, III, 209. Vedi și t. III a acestor Comentarii, p. 387, nota 1). Această opinie, inadmisibilă după noi, se întemeiază pe însuși termenii art. 711, pe indivisibilita-

divorţ, aplicându-i aceeaş regulă, fiind-că, atât în urma anulărei, cât şi a desfacerei căsătoriei prin divorţ, soţii sau acel din ei rămas în viaţă, pot contracta o a doua căsă-

---

tea calităţei de moştenitor şi pe consideraţia cu totul falşă, că art. 711 n'ar constitui o aplicare a art. 1201, ci din contra o excepţie de la acest principiŭ. (Vedi în acest sens: Vigié, II, 181. Hureaux, *Tr. du dr. de successions*, I, 84, şi II, 121, precum şi *Revue pratique*, t. 18, anul 1864, No. 283 urm., p. 125 urm. Taulier, *Théorie raisonée du C. civil*, III, p. 256 urm. Vazeille, *Successions*, art. 800, No. 2. Maleville, *Analyse du C. civil*, p. 261 urm. Malpel, *Successions ab intestat*, 194 (ed. din 1826). Massé-Vergé, II, § 379, p. 311, 312, nota 18. Merlin, Répert. *Successions*, S-a, 1, § 5, No. 4, şi *Quest. de droit*, v° *Héritier*, § 8. Carré, *Pr. civ.*, II, *Quest.* 763, p. 251 (Chauveau nu împărtăşeşte însă această părere, *loco cit.*, p. 252). Vedi şi Carré-Chauveau, *Supplém.*, VII, p. 376, No. 110, v° *Bénéf. d'inventaire*).

A doua opinie consideră hotărîrea pronunţată contra moştenitorului ca un termen *ad quem*, care închide sorocul, în cursul căruia acceptarea beneficiară poate să aibă loc. După acest sistem, care a remas cu totul isolat, şi care se întemeiază pe lucrările pregătitoare ale Codului fr., această hotărîre, nu-şi va produce efectele sale *erga omnes*; succesibilul condamnat, ca moştenitor pur şi simplu, nu va avea această calitate de cât faţă cu creditorul care a dobândit hotărîrea; faţă cu ceilalţi creditori el are încă alegerea de a accepta moştenirea pur şi simplu, sau de a renunţa la dînsa, însă el nu mai poate s'o primească sub beneficiŭ de inventar, pentru-că termenul în care el putea să facă această acceptare este expirat, de-vreme ce există în contra lui o hotărîre avênd puterea lucrului judecat. (Vedi în acest sens Valette, monografie, scrisă în 1842, publicată mai întâi în *Revue étrangère de législ., de jurisprudence et d'économie politique*, şi reprodusă în *Mélanges de dr., de jurisprudence et de législ.*, t. I, p. 163 urm.).

După Marcadé (III, 253), hotărîrile pronunţate *în ultimă instanţă* n'ar împedeca acceptarea moştenirei sub benficiŭ de inventar, ci numai acele remase definitive *prin neoposare sau neapelare, passées en force de chose jugée*, după cum se exprimă art. 800 din Codul francez, părere care a fost emisă şi de *Muraire* în consiliul de Stat (cpr. Demolombe, XV, 150. Valette, *op. cit.*, p. 173, nota 2), şi care, în ori-ce caz, este inadmisibilă faţă cu textul nostru, care vorbeşte de *hotărîri desăvêrşite*. Vedi combaterea acestui sistem chiar în dreptul francez, în Duranton, VII, 25, p. 75 urm.

In fine, după ultimul sistem, care este cel mai răspândit şi în acelaş timp cel mai juridic, succesibilul condamnat ca moştenitor pur şi simplu, faţă de un creditor, nu este con-

torie. Prin urmare, hotărîrea care pronunţă anularea unei căsătorii, atât în caz de nulitate absolută, cât şi în caz de nulitate relativă, îşi va produce efectele sale *erga omnes* [1]).

---

siderat ca atare, de cât faţă cu acest creditor, el remânênd liber, faţă cu acei cari n'au figurat în instanţă, să primească moştenirea sub beneficiu de inventar, şi chiar să renunţe la dînsa. In adevĕr, principiul, în materie de lucru judecat, este că hotărîrile nu-şi produc efectul lor de cât între părţile care le au dobêndit (art. 85 şi 1201). Or, pentru a se admite o excepţie la un principiu atât de esenţial, ar trebui un text expres de lege, căci art. 711, în partea sa finală, nu are de scop de a deroga de la art. 1201, ci de a face din contra o aplicare a acestui principiu. De aceea, partea finală a acestui text a fost eliminată din art. 1076 a Codului olandez, care cu adevărat devine inutilă. Codul italian a eliminat chiar cu desĕvêrşire art. 711, ceea ce face că, în Italia, controversa nu mai este cu putinţă. Aceeaş soluţie s'a admis şi de Laurent în Ante-proiectul de revisuire.

Argumentul tras din indivisibilitatea calităţei de moştenitor nu este concludent, după cum am vĕdut când ne am ocupat despre lucrul judecat în materie de chestiuni de stat (Veḍi *suprà*, p. 559). Cât pentru părerea fostului nostru profesor Valette, care consideră hotărîrea ca formând un termen în lăuntrul căruia acceptarea beneficiară poate să aibă loc, şi care se întemeiază numai pe discuţia urmată înaintea consiliului de Stat, ea este inadmisibilă ca fiind contrară însuş textului art. 711; iar discuţia, pe care ea se întemeiază, este atât de confusă şi de întunecoasă, în cât fie-care părere recurge la dînsa şi crede să găsească în ea argumente. (Cpr. Demolombe, XV, 152, p. 155). In fine, este de observat că părerea dominantă în doctrină şi în jurisprudenţă era aceea a lui Pothier (*Successions*, VIII, 152, p. 149), de la care probabil autorii Codului francez n'au înţeles a se departa.

Casul în care un moştenitor este condamnat nu-mai în calitate de moştenitor.

Pentru a termina această grea materie, vom mai observa încă, că condamnarea pronunţată contra unui moştenitor, numai sub această denumire, se referă la calitatea luată de dînsul, şi nu-l face moştenitor pur şi simplu, dacă el este moştenitor beneficiar. (Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 56. C. Alger, D. P. 90. 2. 106. Sirey, 92. 2. 13. T. Huc, V, 218, *in fine*. Planiol, III, 2024, *in fine*).—Pe de altă parte, hotărîrea dată faţă de o persoană, care n'a figurat în instanţă ca moştenitor beneficiar, nu poate să aibă autoritatea lucrului judecat, în privinţa acestei calităţi, dacă ea n'a făcut obiectul judecăţei. (T. Huc, V, *loco cit.*, C. Douai, D. P. 91. 2. 93).

[1]) Cpr. Planiol, I, 483, text şi nota 1, şi III, 423—428. Lacombe, *op. cit.*, 190, p. 186. C. Agen, D. P. 91. 2. 153, şi

Hotăr. prin care se respinge cererea în anulare.

Soluţia de mai sus se aplică numai hotărîrilor care pronunţă anularea unei căsătorii. Cât pentru decisiunile prin care se respinge acţiunea, trebue să distingem: sau persoana, care a introdus acţiunea, o avea singură (de exemplu: soţul a cărui consimţimênt a fost viciat), şi atunci totul s'a sfêrşit; căsătoria nu mai poate fi atacată, fiind-că singura persoană, care putea s'o atace, n'a isbutit în acţiunea sa; sau acţiunea aparţinea mai multor persoane, şi în asemenea caz, hotărîrea de respingere, dată faţă cu unul din interesaţi, nu poate, fără un anume text de lege, să oprească exerciţiul acţiunei celorlalţi [1]).

Minoritate, majoritate.

In cât priveşte hotărîrea privitoare la minoritatea, sau majoritatea unui individ, ea fiind pur declarativă, iar nu constitutivă de drepturi, nu este oposabilă terţiilor cari n'au figurat în proces [2]).

Emancipare, absenţă, adopţiune, etc.

Emanciparea, act extra-judiciar, produce din contra un efect absolut, ca şi rădicarea beneficiului ei. Hotărîrile prin care se declară absenţa, se confirmă o adopţiune, etc. au de asemenea un caracter constitutiv, însă ele fiind mai mult nişte acte de juridicţie gracioasă [3]), ştim că numai hotărîrile pronunţate pe calea contenţioasă au efectul lucrului judecat. (Vedi *suprà*, p. 479 urm.).

Hot. privitoare la numele de familie.

Hotărîrile privitoare la numele de familie [4]) au dat loc la oare-care discuţii.

---

nota lui P. de Loynes. — Vedi însă R. Bufnoir, *op. cit.*, p. 57 urm.

[1]) Cpr. Planiol, III, 429 (ed. 1).

[2]) Cpr. R. Bufnoir, *op. cit.*, p. 56.

[3]) Cpr. R. Bufnoir, *op. cit.*, p. 56, nota 1.

Numele copiilor legitimi şi naturali.

[4]) Copiii legitimi poartă numele tatălui lor, după cum prevéd anume: art. 192 din Codul Calimach, art. 146 din Codul austriac, art. 1801 din Codul saxon, art. 1616 din Codul german, etc. „*Das Kind erhält den Familiennamen des Vaters*“, dice acest din urmă text. Copiii naturali poartă numele mamei lor, dacă ea este cunoscută. „Cei nelegiuiţi copii, dice art. 220 din Codul Calimach (165 C. austriac), cu totul se depărtează de driturile familiei şi a rudeniei, precum şi de numele familiei tatălui, de evghenia, de marca neamului, cum şi de alte părinteşti privilegii; ei dobêndesc numai numele familiei de pe mamă“. Cpr. art. 1801 din Codul saxon, 1706 Cod german, etc. Acest din urmă Cod prevede anume că nici o înrudire nu există între copilul natural şi tatăl seu: „*Ein uneheliches Kind und dessen Vater gel-*

Se susţine că principiul ordinar al relativităţei lucrului judecat nu se mai aplică în această privinţă şi că, numele fiind indivisibil, hotărîrea trebue să'şi producă efectele sale chiar în privinţa membrilor familiei cari n'au luat parte la judecată [1]).

Această soluţie este, însă, prea absolută şi nu poate fi admisă de cât sub oare-care reserve, asupra cărora nu vom insista, chestiunea fiind prea specială [2]).

S'a decis de Curtea din Bucureşti, singură competentă în toată ţara, prin o stranie anomalie, după legea din 18 martie 1895 (art. 10), de a statua asupra contestaţiilor ce s'ar râdica cu ocasia schimbărei numelui unei persoane, că proprietatea numelui fiind inalienabilă şi imprescriptibilă, nu este în comerciu, şi ca atare, nu poate face obiectul unei transacţiuni [3]),

S'a mai decis, tot de această Curte, că descendentul unei familii cu nume istoric, poate cere pe calea judecă-

---

ten nicht als verwandt", ţice art. 1589 din acest Cod.

S'a decis, cu drept cuvênt, că numele patronimic al familiilor este proprietatea lor, ce nu se poate lua fără regulă de o altă persoană (Cpr. art. 12 C. civ. german). Numele constitue deci un bun făcênd parte din patrimoniul familiilor, de care pot să fie legate amintiri de stimă, onoare şi familie, în ordinea socială, şi familia ne putênd a se constitui în mod legal de cât prin instituţia căsătoriei, nimene nu se poate bucura de un nume, de cât în virtutea filiaţiunei sale; de unde resultă că numele patronimic de familie nu poate fi purtat de cât de acela ce-l moşteneşte în mod legal.—Astfel, copiii naturali nu pot pretinde că au dreptul de a purta numele de familie al tatălui lor natural, prin simplul fapt al toleranţei, şi nu pot invoca nici posesia de stat, nici voinţa manifestă a tatălui lor natural resultând din acte făcute de dînsul, precum ar fi, de exemplu: declaraţia de naştere la ofiţerul stărei civile, sau înscrierea unui copil sub numele seu în şcoalele publice şi particulare. Deci, numai legitimarea, sau adopţiunea conferă unui copil natural dreptul de a purta numele de familie al tatălui seu. C. Bucureşti, *Curierul judiciar* din 1900, No. 80.

[1]) Cpr. Demolombe, V, 310. Rodière, *op. cit.*, 405. Duranton, XIII, 527, *in fine*.

[2]) Veḑi, în această privinţă, distincţiunile făcute de Baudry et Chéneaux, *op. cit.*, 609 urm., p. 528 urm.—Veḑi asupra numelui patronimic, t. V a acestor Comentarii, tabla materiilor, v° *Nume patronimic*.

[3]) *Dreptul* din 1898, No. 8.

torească, schimbarea numelui unei persoane, ce se poate confunda cu al său și pe care acesta l-a adoptat posterior punerei în aplicare a Codului civil [1]).

Ne-a mai rămas, pentru a termina materia relativă la identitatea de persoane, să cercetăm dacă debitorul represintă pe fidejusor, dacă debitorii și creditorii solidari se represintă între ei, și care sunt efectele lucrului judecat în materie de obligații indivisibile.

Raporturile între debitorul principal și fidejusorul.

In cât privește chestiunea de a se ști dacă hotărîrea dată față cu debitorul principal leagă pe fidejusor, trebue să distingem: Dacă hotărîrea a declarat datoria stînsă sau inexistentă, nu mai rămâne nici-o îndoială că ea folosește fidejusorului, pentru-că nu poate să existe fidejusiune fără o obligație principală validă (art. 1653). Afară de aceasta, dacă fidejusorul ar putea fi obligat la plată, cu toată hotărîrea favorabilă debitorului, el ar avea recurs contra debitorului principal (art. 1669), care, cu modul acesta, nu s'ar folosi de hotărîrea dată în favoarea sa. Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord [2]).

Casul în care hotărîrea este defavorabilă debitorului. Controversă.

Chestiunea este însă controversată atunci când hotărîrea este *defavorabilă debitorului. In quo jura et doctores videntur varii*, dice Marsili (citat de Troplong). După unii, hotărîrea ar avea, și în asemenea caz, autoritatea lucrului judecat față de fidejusor [3]); părerea contrară este, însă,

---

[1]) *Dreptul* din 1896, No. 42.

[2]) Cpr. Pothier, II, 908. Thiry, III, 170. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 379, nota 50. Arntz, III, 415. Mourlon, II, 1629. Pand. fr., *Caution-Cautionnement*, 958. Duranton, XIII, 517. Allard, *op. cit.*, p. 310. Troplong, *Cautionnement*, 510. Lacombe, *op. cit.*, 198, p. 192, 193, și toți autorii. Cpr. L. 21, § 4, Dig., *De exceptione rei judicatæ*, 44, 2.

[3]) Cpr. Troplong, *Cautionnement*, 511 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 100. P. Tuozzi, *op. cit.*, 193, p. 319 urm. Toullier D. V, partea II, 211. Bonnier, 886. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 625 urm., și *Cautionnement*, 445 urm. Ponsot, *Cautionnement*, 363, 365 (ed. din 1844). Vedi și decisiile citate în Pand. fr. *Cautionnement*, 960. Cpr. C. Focșani, *Dreptul* din 1886, No. 21. C. București, *Dreptul* din 1881, No. 29. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 5. — Partisanii acestui sistem sunt, însă, obligați a recunoaște fidejusorului dreptul de a face apel sau recurs contra hotărîrei ce i se opune, cu-toate-că debitorul ar fi renunțat la aceste mijloace de apărare, fie în mod expres, fie tacitamente. Cpr. Pand. fr.

mult mai juridică; căci, după cum foarte bine dice Curtea noastră supremă în secțiuni-unite [1]), așa precum o convenție sau o transacție, făcută între debitorul principal și creditorul seu, n'ar fi oposabilă fidejusorului, tot ast-fel hotărîrea intervenită între aceste persoane este *res inter alios judicata* față cu acest din urmă [2]).

Hotăr. intervenită în favoarea, sau în contra fidejusorului.

Cât pentru hotărîrea intervenită *în favoarea fidejusorului* și contra creditorului, ea poate fi invocată de debitorul principal, dacă are de obiect *însăș existența datoriei*, iar nu numai existența fidejusiunei, sau o excepțiune personală fidejusorului [3]). Hotărîrea pronunțată *contra* fidejusorului nu poate, însă, fi opusă debitorului principal [4]).

Din cele mai sus expuse resultă că co-fidejusorii pot, fie în numele lor, fie în numele debitorului principal, să

Cautionnement, 961. Ponsot, *op. cit.*, 363 urm. Troplong, *op. cit.* 514, 515. Vedi și P. Pont, *op. cit.*, 413. Cpr. L. 5, Pr. Dig., *De appellationibus*, etc. 49, 1, unde se dice: „*Item fidejussores pro eo pro quo intervenerunt (appellare possunt). Igitur et venditoris fidejussor emptore victo appellabit: licet emptor et venditor adquiescant*".

[1]) Vedi Bulet. 1890, consid. de la p. 1216, 1217.

[2]) Arntz, Thiry, *loco cit.* Laurent, XX, 119. Demante, V, 328 bis XXIX și XXX. Aubry et Rau, *loco cit.* Marcadé, V, art. 1351, No. XIII, p. 195 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 163. Vigié, II, 1655. Mourlon, II, 1628, 1629. Pand. fr., *Caution-Cautionnement*, 959. Allard, *op. cit.*, p. 310. P. Pont, *Petits contrats*, II, 348 urm. și 412. Lacombe, *op. cit.*, 199 urm., p. 193 urm. Gatti, *op. cit.*, 155. Cpr. Demolombe, XXVI, 374, p. 314. Cpr. și Cas. rom. secțiuni-unite. Bulet. 1883, consid. de la p. 285. Bulet. 1890, consid. de la p. 1216, 1217.

[3]) In basa acestor principii știm că jurământul dat fidejusorului, asupra însăș existenței datoriei, și prestat de acest din urmă, folosește debitorului principal (art. 1218). Vedi *suprà*, p. 418. Fidejusorul fiind, în adevĕr, considerat ca mandatarul debitorului, de câte ori este vorba de liberarea lui, fie prin o plată reală, fie prin alte mijloace echivalente, acest din urmă a fost representat în instanță prin fidejusor. Cpr. Pothier, II, 918. Larombière, II, art. 1208, No. 16. Guillouard, *Cautionnement*, 223. Art. 1218.

[4]) Arntz, *loco cit.* Bonnier, 886. Pand. fr., *Caution-Cautionnement*, 814. Allard, *op. cit.*, p. 311. Lacombe, *op. cit.*, 202, 203. Gatti, *op. cit.*, 155. Larombière, II, art. 1208, No. 16 și 17. Troplong, *Cautionnement*, 449 urm., 454 urm. Guillouard, *loco cit.*

invoace hotărîrea dată față cu unul din ei și în favoarea sa, asupra fondului datoriei [1]).

Fidejusor solidar. Controversă.

Principiile mai sus expuse se aplică, fără nici-o deosebire, atât fidejusorilor ordinari, cât și acelor solidari, cu-toate-că aceștia din urmă sunt obligați într'un mod mai energic și nu pot opune creditorului excepțiunea de divisiune și discuțiune [2]).

Efectele lucrului judecat în materie de oblig. solidare. Controversă.

In cât privește dificultățile la care lucrul judecat a dat loc în materie de obligații solidare, ele au fost examinate în t. VI, p. 169 urm. și 190 urm., unde am vĕdut, cu toată controversa ce există în această privință, că lucrul judecat față cu unul din co-debitori, care ar fi câștigat, iar nu perdut procesul în contra creditorului, în basă unei excepțiuni comună tuturor debitorilor (art. 1047), este oposabil tuturor debitorilor; de-oare-ce, după art. 1056, într'o obligație solidară, fie-care debitor are mandat numai pentru a stênge sau a împuțina obligația, nu, însă, și pentru a face posiția co-debitorilor sei mai rea [3]); după cum în o creanță solidară, fie-care creditor are în principiŭ mandat pentru a îmbunătăți soarta co-creditorilor sei (art. 1038); de unde resultă că numai hotărîrile favorabile unuia din co-creditori, nu însă și acele defavorabile, sunt oposabile celorlalți creditori [4]).

Poate că acest sistem nu este tocmai logic, vorbind *de lege ferenda*, însă el este singur juridic față cu art.

---

[1]) Larombière, II, art. 1208, No. 16.

[2]) Lacombe, *op. cit.*, 204, p. 198. Larombière, II, art. 1208, No. 17. Ponsot, *Cautionnement*, 512. Guillouard, *Cautionnement*, 224. P. Pont, *Petits contrats*, II, 353.—*Contrà:* Troplong, *Cautionnement*, 459. Proudhon, *Usufruit*, III, 1325. Répert. Dalloz, *Cautionnement*, 315, *in fine*. Rodière, *Solidarité et Indivisibilité*, 166.

[3]) Vedi t. VI, p. 190 urm., și la autoritățile citate acolo, *adde*, în sensul acestei păreri, Allard, *op. cit.*, p. 311, 312.—*Contrà*: Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1231.—Dacă, însă, toți co-debitorii au fost puși în causă, fie-care trebue să exercite prin el însuș căile de reformare deschise de lege; alt-fel hotărîrea dobêndește în contra lui puterea lucrului judecat, ea neputênd fi reformată de cât în favoarea debitorului, care a usat de căile legale în termenul prescris de lege. Cas. fr. *Pand. Période.* 1901. 1. 449 și nota lui P. Henry.

[4]) Vedi t. VI, p. 169 urm. și Allard, *op. cit.*, p. 312.—*Contrà*: Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1159.

1038 și 1056, care nu există în Codul francez, și sunt adaose de legiuitorul nostru [1]).

Efectele lucrului judecat în materie de oblig. indivisibile. Controversă.

Care sunt, în materie de obligații indivisibile, efectele lucrului judecat între unul din creditori și debitorul, sau între unul din debitori și creditorul? Chestiunea este viu discutată, și întâlnim și de astă dată controversa pe care am semnalat-o în materie de obligații solidare. Această chestiune a fost studiată în t. VI, p. 251 urm., și am vĕdut că sistemul cel mai juridic este acela, care pune în principiŭ că hotărîrea pronunțată între unul din creditori și debitorul, sau unul din debitori și creditorul, nu poate nici într'un caz fi opusă celorlalți creditori sau debitori, cari n'au luat parte la judecată, fie că procesul s'a câștigat, fie că el s'a perdut. Nici-un mandat neexistând, în adevĕr, între creditorii sau debitorii unui lucru indivisibil, unul nu poate să represinte pe cei-lalți [2]).

---

[1]) Această soluție a fost, în adevĕr, criticată de unii autori. „*Singuliers mandataires*, dice unul din ei, *qui auraient pouvoir pour gagner, et non pour perdre et qui ne pourraient savoir qu'après coup si, en prenant part à l'action, ils restaient ou non dans les limites de leur mandat*“. Saleilles, *Étude sur la théorie générale de l'obligation d'après le 1-er projet de Cod. civil pour l'Empire allemand* (ed. a 2-a, Pichon, 1901), 118, p. 116. Tot cam în asemenea termeni se exprimă și Merlin (*Quest.*, v° *Chose jugée*, § 18, 1 și 2) : „*Il est impossible qu'ils aient couru la chance de profiter du jugement qui eût absous leur coobligé, sans courir en même temps celle d'être compris dans la condamnation qui serait prononcée contre lui*“. Un autor italian, P. Tuozzi (*op. cit.*, 191, p. 315) se exprimă de asemenea în termenii următori : „*Non si può supporre che il condebitore abbia dato all'altro condebitore il solo mandato di vincere la causa, e non quello di perdere*“. Cpr. și Demolombe, XXVI, 191, *in fine*, p. 155. De aceea, după art. 425 și 429 din Codul german, co-debitorii și co-creditorii, cari au remas străini de judecată, nu sunt representați de acela care a urmărit instanța, sau care a fost urmărit. In această teorie, admisă de unii și în Francia (Lacombe, *op. cit.*, 206 urm., p. 200 urm. Laurent, XX, 120), fie-care nu se represintă de cât pe sine. Critica legei Codul germ. Art. 425, 429.

[2]) Vedi și alte argumente în favoarea acestui sistem, în t. VI, p. 252. Cpr. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 641 urm.—Vedi, însă, Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1873, consid. de la p. 317, unde se dice că „s'ar putea foarte bine susținea că un co-interesat represintă legalmente nu numai în folos, ci încă și în pagubă, pe celalalt co-interesat“. Tot acolo se arată siste-

Raporturile dintre co-moștenitori, co-proprietari, etc. când obiectul contestației este divisibil.

Lucrul judecat în favoarea, sau contra unuia, ori mai multor din co-moștenitori, co-proprietari, co-debitori, etc. este în privința celorlalți *res inter alios judicata*, de câte ori obiectul contestațiunei este divisibil, căci nici-un mandat nu există în această privință între ei. Pothier observă chiar cu drept cuvênt că, în specie, lucrul cerut nu este acelaș din causa divisiunei datoriilor și creanțelor între moștenitori (art. 777 și 1060) [1]).

Sugestiune, Captațiune.

In basa acestor principii s'a decis, cu drept cuvênt, că hotărîrea prin care se anulează un testament, fie chiar pentru sugestiune sau captațiune, după cererea unuia din moștenitori, nu folosește de cât acestui moștenitor, și nu poate fi invocată ca avênd autoritatea lucrului judecat de alți moștenitori, cari n'au luat parte la proces [2]).

Copartași.

De asemenea, lucrul judecat contra unui copartaș nu este oposabil altui copartaș [3]).

Efectele principiului autorității lucrului judecat în materie civilă.

Am vĕdut că, în interesul ordinei publice și a terminărei contestațiunilor, legea presupune că tot ce cuprinde

---

mele care există în această privință. Vedi asupra diverselor sisteme, P. Tuozzi, *op. cit.*, 192, p. 317 urm.

[1]) Cpr. Pothier, II, 906, *in fine*. Demolombe, XXX, 367. Duranton, XIII, 515. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 372. Toullier D., V, partea II, 195.

[2]) Cas. fr. Sirey, 59. 1. 37. D. P. 58. 1. 359.—S'a decis, însă, de curênd (7 iunie 1902), de Curtea noastră supremă, că de câte ori rudele de sânge ale unui defunct atacă testamentul sĕu în nulitate și obțin câștig de causă la prima instanță, dacă apelul făcut de legatar contra hotărîrei tribunalului se perimă, după cererea unuia din moștenitori, acest apel se perimă față de toți intimații, adecă față de toți moștenitorii de sânge, cari figurézĕ în proces; căci, de și interesele lor între ei pot fi contrarii, excludêndu-se unii pe alții de la moștenire, după gradul lor de înrudire, cu toții au un interes comun față de legatar, adecă anularea testamentului; și este de principiŭ, adaugă Curtea, că de câte-ori există o comunitate de interese între mai multe persoane, fie-care din ele este presupusă a avea un mandat tacit din partea celor-lalte pentru a le face condiția mai bună. V. *C. judiciar* din 1902, No. 50.

[3]) Cas. fr. Sirey, 90. 1. 260. D. P. 90. 1. 276.—In cât privește efectele lucrului judecat în privința co-proprietarilor în indivisiune, vedi *infrà*, p. 580, nota 1.

dispositivul unei hotărîri definitive este adevarat și drept. *Res judicata pro veritate accipitur*, ḑice un fragment a lui Ulpian, reprodus de douĕ ori în Digeste [1]).

Această presumţie legală este atât de absolută, în cât nu admite nici o dovadă contrară [2]).

Hotărîrea care recunoaște un drept și pronunţă o condamnare, se întinde la tot ce este o consecinţă imediată și neapărată a acestui drept [3]). Ea dă naștere la o acţiune (*actio judicati*), care are de obiect executarea condamnaţiunei, executare care se poate aduce la îndeplinire timp de trei-ḑeci de ani [4]) din ḑiua de când hotărîrea a deve- Art. 404 Pr. civ.

[1]) L. 25, Dig., *De statu hominum*, 1, 5 ; și L. 207, Dig., *De regulis juris antiqui*, 50, 17. Veḑi *suprà*, p. 448. Un jurisconsult spaniol din secolul al XVI-le, Cavarruvias a ḑis că autoritatea lucrului judecat este mai tare de cât însuș adevĕrul : *Auctoritas rei judicatæ prævalet veritati.*

[2]) Veḑi *suprà*, p. 311 și 317.—Alta este însă chestiunea de a se ști dacă debitorul, care ar scăpa de plată prin opunerea unei hotărîri nedrepte, ar remânea obligat cătră creditor *naturaliter*. După opinia generală, pe care am admis-o și noi (t. VI, p. 12, text și nota 4), lucrul judecat poate să lese să subsiste o obligaţie naturală în sarcina părţei care a câștigat procesul. Veḑi Pothier, II, 196. Bigot-Préameneu, în expun. de motive (Locré, *Législ. civ.*, XII, p. 364. No. 113). Vigié, II, 1493. Demante, V, 174 bis IV. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 8 (ed. a 5-a). Baudry et Barde, *Oblig.*, II, 1669 (ed. a 2-a, 1902). Duranton, X, 41. Demolombe, XXVII, 39. Pand. fr., *Oblig.*, I, 65.—*Contrà* : Massol, *Oblig. naturelle en dr. rom. et en dr. français* (ed. 1, din 1858), p. 104 urm. și p. 260, 261. T. Huc, VII, 236, p. 317, și VIII, 334, p. 430. După aceștĭ din urmă autori, autoritatea lucrului judecat ar lasa intactă numai o obligaţie morală sau de conștiinţă, nu însă o obligaţie naturală. Veḑi și Laurent, XVII, 12, după care renunţarea la lucrul judecat ar face ca obligaţia să rĕmâe tot ceea ce era, adecă civilă. Lucrul judecat lasă el să subsiste o oblig. naturală ? Controversă.

Această chestiune era controversată și în dreptul roman. Veḑi Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, I, § 129, text și nota 7. Veḑi și autorii citaţi în t. VI a Coment. noastre, p. 13, nota 1. Dreptul roman.

[3]) Arntz, III, 418.

[4]) Art. 404 Pr. civ., care în noul Proiect a devenit art. 417. Remâne, însă, bine înţeles că prescripţia de *trei-ḑeci* de ani se aplică numai hotărîrilor pronunţate în materie civilă, nu însă și acelor pronunţate în materie comercială, unde prescripţia nu mai este de trei-ḑeci de ani, ci de *ḑece* ani (art. 947 C. com.). Hotărîrea nefăcênd, în adevĕr, de cât să Executarea hot. dată în comercial se prescrie prin 10 ani. Controversă.

nit definitivă și a dobândit autoritatea lucrului judecat [1]).

Ce se prescrie prin trei-deci de ani ?

Pentru viitor, efectele lucrului judecat sunt perpetue, declarațiunile cuprinse în hotărîre nefiind supuse nici-unei prescripții. Numai dreptul creat prin hotărîre, ca o sancțiune a dreptului declarat, se prescrie prin trei-deci de ani [2]). Art. 404 din Pr. civ. cuprinde, deci, o inexactitate, care s'a strecurat și în noul Proiect (art. 417), când dice că o hotărîre judecătorească, care nu s'a executat în timp de 30 de ani, *perde puterea lucrului judecat.*

Novație.

Se decide în genere de autori că hotărîrea, care declară existența unui drept sau unei obligații, operează o novație în acest sens, că pentru viitor, lucrul judecat înlocuește causa obligației [3]). *Novatur judicati actione prior contractus* [4]).

---

declare dreptul preexistent, care era de natură comercială și care, ca atare, se prescria prin 10 ani, nu se poate aplica o altă prescripție hotărîrei de cât însuș dreptului consfințit printr'însa. Vedi în acest sens, Gatti, *Della autorità del giudicato civile nel diritto moderno italiano*, 188, p. 367 urm. Cu-toate-acestea, chestiunea este controversată în Italia. Vedi autorii citați într'un sens și în altul de Gatti, *loco cit.*

Art. 949 C. com.

Din cele mai sus expuse resultă că o hotărîre, dată în materie cambială, nu se va putea aduce la îndeplinire, de cât în timp de *cinci* ani, de când hotărîrea a devenit definitivă (art. 949 C. com.), pentru-că acest text statornicește, în materie cambială, o adevarată prescripție liberatorie, lăsând a se presupune că datoria a fost plătită. Vedi *suprà*, p. 378. Cpr. asupra acestei prescripții, statornicită de Codul comercial actual, contrar celor ce se petrec în Codul fr. și contrar art. 184 din vechiul Cod de comerț, C. București, *Dreptul* din 1902, No. 40, și *C. judiciar* din acelaș an, No. 40 (cu adn. D-lui C. N. Toneanu); Judec. ocol. Slatina și Galați, *C. judiciar* din 1902, No. 13 (cu adn. noastră), și No. 40.

Art. 950 C. com.

Tot astfel, hotărîrea dată în privința unui contract maritim sau de gagiu asupra vaselor, nu se va putea aduce la îndeplinire de cât în termen de *trei* ani din ziua de când ea a rămas definitivă (art. 950 C. com.).

[1]) Gatti, *op. cit.*, 189, p. 370.

[2]) Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 175.—Prescripția, o dată îndeplinită, desființează întreaga hotărîre, atât în privința dispositiunilor susceptibile de executare, cât și a acelor care nu necesitau nici-o executare. Cas. fr. Sirey, 64. 1. 499. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 401. Pand. fr., *Chose jugeé*, 1336.

[3]) Cpr. Larombière, V, art. 1351, No. 144. Demolombe, XXX, 384. Aubry et Rau, *loco cit.* Lacombe, *op. cit.*, 251, p. 263 urm.

[4]) L. 3, Cod., *De usuris rei judicatæ*, 7, 54. Vedi și L. 3, § 11,

Această teorie, împrumutată de la dreptul roman, nu este însă fericită, după cum observă cu drept cuvênt Laurent (XX, 134), pentru-că, pe de o parte, obligaţiunea nu este stînsă, după cum se întâmplă în materie de novaţie, ci din contra, confirmată prin hotărîre [1]), iar pe de alta, judecătorii nefăcênd de cât să declare drepturile părţilor, aceste drepturi rĕmân ceea ce erau înainte. Critica ideei de novaţie.

Autoritatea lucrului judecat este, după cum am vĕdut, *irevocabilă* [2]), şi o hotărîre, ori cât de greşită ar fi în fapt, sau în drept, nu mai poate fi modificată nici de una din părţi, nici de judecător [3]), nici chiar de lege [4]), dacă, însă, bine înţeles, partea condamnată a fost legiuit chemată spre a se apăra şi n'a venit; sau venind, nu s'a apărat în mod complect [5]). Irevocabilitatea lucrului judecat.

Judecătorii, cari au încuviinţat formula executorie, pot, însă, fi chemaţi a interpreta dispositivul hotărîrei lor, dacă el este întunecos sau îndoelnic, în cât priveşte înţelesul, întinderea şi aplicarea lui (art. 400 Pr. civ.), fără, însă, a-l schimba sau denatura: căci aceasta ar însĕmna a viola autoritatea lucrului judecat [6]). Interpretarea unui dispositiv întunecos.

Un alt efect al autorităţei lucrului judecat este, după Relativitatea lucrului judecat.

Dig., *De peculio*, 15, 1, unde se dice: „... *Non originem judicii spectandam, sed ipsam judicati velut obligationem ...; quæ ex causa judicati descendit*".

[1]) „*Neque enim*, dicea jurisconsultul Paulus, *deteriorem causam nostram facimus actionem exercentes, sed meliorem*". (L. 29, *in fine*, Dig., *De novationibus et delegationibus*, 46, 2).

[2]) Vedi asupra acestui principiu, Pand. fr., v° *cit.*, 1341 urm.— In cât priveşte îndreptarea unei erori materiale de redacţie asupra numelui, calităţei, conclusiilor părţilor, sau o eroare de calcul (art. 292 Pr. civ., 1717 C. civ.), vedi *suprà*, p. 499 şi 512, nota 2.

[3]) „*Judex, posteaquam semel sententiam dixit, postea judex esse desinit ... semel enim malè seu benè officio functus est*". L. 55, Dig., *De re judicata*, 42. 1.

[4]) Nici legile interpretative nu pot atinge puterea lucrului judecat. Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 36, şi Bulet. S-a 1, 1883, p. 273, *in fine*.

[5]) Vedi *suprà*, p. 497.

[6]) Vedi *suprà*, p. 511, 512.—O hotărîre rĕmasă definitivă nu poate, deci, fi reformată pe calea de contestare la executare, ci numai pe căile de reformare ordinare sau extraordinare. Cas. rom. şi Trib. Ialomiţa, Bulet. S-a 1, 1873, p. 127, şi *Dreptul* din 1891, No. 35.

cum am vĕdut, de a fi *relativ*. Ca și convențiile (art. 973), hotărîrile nu-și produc în adevĕr efectul lor, de cât între părțile care s'au judecat și representanții lor, universali; ele nici nu folosesc nici nu strică terțiilor [1]). *Res inter alios judicata alteri nec nocet, nec prodest* [2]). Acest principiu este mai lămurit în legea noastră de cât în acea franceză, căci noi nu avem terția opositie propriu ḑisă, care există în Codul francez (art. 474 urm. Pr. civ. fr.). Este adevărat că, dacă în basa unei hotărîri definitive ce ai contra unei persoane, îmi urmărești averea mea, voiŭ putea să contest acea urmărire și să distrag averea urmărită, însă această contestație, pe care legea îmi dă drept s'o fac (art. 400 Pr. civ.), nu este o terție opositie în sensul acelei pe care o conferă legea franceză.

Excepțiile aduse principiului relativității lucrului judecat.

Am vĕdut, însă, că principiul relativității lucrului judecat suferă în anume casuri oare-care excepții: une-ori din causa persoanelor cărora acțiunea este încredințată (acțiune în tăgăduire de paternitate), iar alte-ori din causa caracterului excepțional al hotărîrei, care, în loc de a constata starea civilă a unei persoane și a consacra o stare de drept existentă, înființează o stare nouă, modificând pe acea veche (hotărîrile prin care se pronunță divorțul, separația de patrimonii, interdicția unui smintit, etc.) [3]).

Renunț. la lucrul judecat.

Excepțiunea trasă din autoritatea lucrului judecat nefiind de ordine publică, de aici resultă că părțile pot să renunțe la dînsa, fie în mod expres, fie implicitamente [4]).

Renunțarea trebue, însă, să fie dovedită în mod formal. Ea nu poate să resulte din o simplă presumție, ci numai din un fapt, care nu se poate explica de cât prin voința de a renunța [5]).

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 539.—In baza acestor principii s'a decis că hotărîrile dobîndite contra unui co-proprietar în indivisiune, nu sunt oposabile celorlalți co-proprietari; căci ei nu au mandat legal de a se representa unii pe alții pentru a-și face positiunea lor mai rea. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 283. Acest principiu era admis și sub Codul Caragea. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1873, p. 316 urm.

[2]) Vedi legile citate *suprà*, p. 539, nota 4.

[3]) Vedi *suprà*, p. 563 urm.

[4]) Pand. fr., v° *cit.*, 1502 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 168, *in fine*. Laurent, XX, 136. Larombière, V, art. 1351, No. 150. Vedi și *suprà*, p. 455.

[5]) Pand. fr., v° *cit.*, 1511.

Excepţiunea trasă din autoritatea lucrului judecat, nefiind de ordine publică, trebue să fie propusă de partea interesată înaintea judecătorilor fondului: tribunal, sau curte; judecătorii neputênd s'o invoace din oficiu [1]). Neinvoc. lucrului judecat din oficiu.

Ea trebue să fie formulată într'un mod clar şi precis; nu însă numai în treacăt, ca un mod de argumentare [2]).

Dacă lucrul judecat a fost propus înaintea judecătorilor fondului, şi ei l-au respins, cu-toate-că existau elementele prescrise de lege; decisia ar fi casabilă pentru violarea art. 1201 [3]).

In caz de a admite excepţia lucrului judecat, judecătorii fondului nu trebue să se mărginească a ţice numai că există lucru judecat; ei fiind datori de a precisa toate împrejurările decisiei anterioare, care, în ochii lor, au dobêndit autoritatea lucrului judecat, pentru ca Curtea de casaţie să poată verifica dacă cu adevarat există lucru judecat în specie; căci, în fie care specie, Curtea supremă are căderea de a verifica dacă toate condiţiile juridice ale lucrului judecat îşi au, sau nu, fiinţă [4]).

II. Autoritatea lucrului judecat în materie represivă [5]).

Regule generale.

Dacă autoritatea lucrului judecat este neapărată în materie civilă, ea se impune şi mai mult în materie re-

[1]) Veţi *suprà*, p. 455, text şi nota 3.

[2]) Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 37, consid. de la p. 295, şi Bulet. S-a 1, 1883, consid. de la p. 274. *Dreptul* din 1891, No. 53 şi Bulet. S-a 1, 1891, p. 759. *C. judiciar* din 1894, No. 42, şi Bulet. 1894, p. 839. Cas. fr. D. P. 78. 1. 486. Sirey, 79. 1. 269. D. P. 69. 1. 22. Pand. fr., v° *cit.*, 1530.

[3]) Laurent, XX, 139. Demolombe, XXX, 380. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 403. Pand. fr., v° *cit.*, 1533 urm. Cas. fr. D. P. 72. 1. 361. Sirey, 73. 1. 80.

[4]) Cas. fr. D. P. 1902. 1. 264. ¸Cpr. şi Cas. rom. Bulet. S-a civ. 1869, p. 63. Veţi şi *suprà*, p. 526, n. 2.

[5]) Veţi asupra acestei materii, P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 101 urm.; Haus, *Pr. généraux de dr. pénal belge*, II, 1270 urm (ed. a 3-a); H. Laurens, *L'autorité de la chose jugée, considérée comme mode d'extinction de l'action publique* (thesă p. doctorat, 1885); Le Sellyer, *Tr. de l'exercice et de l'extinction des actions publique et privée*, II, 634 urm., p. 291 urm. (1870); F. Hélie, *Tr. d'instruc. criminelle*, II, 978 urm.; Bibliografie.

presivă, adecă: în materie de crime, delicte şi contravenţii poliţieneşti. Siguranţa publică, raţiunea şi chiar umanitatea cer, în adevĕr, că acel care a fost recunoscut odată culpabil sau nevinovat de un fapt, să nu mai aibă a respunde de acelaş fapt. De aceea regulă *Non bis in idem*, cunoscută la popoarele cele mai vechi [1]), există în toate legislaţiunile

---

Garraud, *Pr. de dr. criminel*, 619 urm. (ed. a 7-a, 1901); Mangin, *Tr. de l'action publique et de l'act. civile en matière criminelle*, II, 370 urm. Lacombe, *op. cit.*, 263 urm.; Larombière, V, art. 1351, No. 163 urm. Bonnier, 890 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 1543 urm.; Répert. Sirey, *eod.* v°, 802 urm.; Répert. Palais, v° *Non bis in idem*, şi *Chose jugée*, 632 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 234 urm. Trébutien, *Cours élément. de dr. criminel* (ed. a 2-a, revĕdută de Laisné-Deshayes şi Guillouard), II, 775 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 228 urm.

Legisl. Indiei. Codul lui Manù.

[1]) Iată ce găsim, în această privinţă, în legislaţia lui Manù (IX, 233, 234), care se crede a nu fi opera unui singur om şi care, după Chézy (*Journ. des savants* din 1831), ar fi din secolul al XIII-lea înainte de Hristos: „Ori-ce afacere, condusă până la sfĕrşit şi judecată, se consideră ca terminată, dacă legea a fost aplicată în mod echitabil. Dacă ea a fost, însă, nedrept decisă de judecători, Regele o cercetează din nou şi-i condamnă la amendă".

Legisl. Evreilor.

După legislaţia Evreilor, ast-fel cum ea ne este cunoscută prin mai multe texte din vechiul testament, ori-ce sentinţă de achitare devenea de îndată definitivă, şi prevenitul nu mai putea fi urmărit pentru acelaş fapt.

Legisl. Egiptenilor.

In privinţa Egiptenilor, cu toată descoperirea şi tălmăcirea caracterelor ieroglifice, tot ce se ştie mai positiv este că justiţia se dădea de preoţi, cărora se remitea câte un memoriu din partea acusatorului şi a acusatului; pentru ca judecătorii să nu fie influenţaţi prin talentul oratorilor. In urma terminărei desbaterilor, presidentul punea imagina Adevĕrului pe capul părţei câştigătoare. Faţă cu aceste forme solemne şi religioase, se presupune că hotărîrile aveau întru cât-va caracterul unui oracul şi autoritatea unei sentinţe divine. Vedi H. Laurens, *Autor. de la chose jugée, considérée comme mode d'extinction de l'action publique* (1885), p. 14, 15.

Legisl. Grecilor, Solon.

Dar dacă vechia legiuire a Egiptenilor este întru cât-va rĕmasă în întuneric, în privinţa Grecilor se ştie în mod sigur că o lege a lui Solon permitea celui achitat de a respinge o nouă acusaţiune prin hotărîrea dobêndită mai inainte, *ne res acta apud judices repeteretur*, dice Samuel Petit, (*Leges Atticæ*, lib. IV, tit. 4, No. 14, p. 429). Aceasta se confirmă şi de alţi autori, precum: Platon, Pollux, Pfeiffer, etc. Iată cum se exprimă acest din urmă autor (*Antiquit.*

în care libertatea individului n'a fost confiscată în folosul

---

Græc., lib. 2, capit. 27, p. 255). „*Exceptio, quæ eadem et translatio testium dicitur: cùm quis judicium non solemne, legitimumque esse causatur*, **veluti jam ante judicatus aut absolutus**". Cpr. Laurens, *op. cit.*, p. 16 urm. Le Sellyer, *Tr. de l'exercice et de l'extinction des actions publique et civile*, II, 637, p. 293 urm. (ed. a 2-a, 1870).

Legisl. romană.

La Romani, mai multe texte consacră autoritatea lucrului judecat în materie criminală. Vedi L. 3, § 1, Dig., *De prævaricatione*, 47, 15; L. 7, § 2, Dig., *De accusationibus et inscriptionibus*, 48, 2; L. 3, § 13, Dig., *De homine libero exhibendo*, 43, 29, etc.

Cu-toate-că autorii romani, precum: Plinius, Sueton, etc. citează mai multe exemple, în care Imparaţii au ordonat urmăriri noue pentru aceeaş crimă contra unor acusaţi achitaţi, Diocliţian şi Maximian proclamă principiul că acusatul odată achitat nu mai poate fi urmărit pentru acelaş fapt: „*Qui de crimene publico in accusationem deductus est, ab alio super eodem crimine deferri non potest*". L. 9, *ab initio*, Cod., *De accusationibus et inscriptionibus*, 9, 2. Vedi şi L. 11, Cod., *loco cit.* Vedi, în această privinţă, desvoltările istorice pe care le fac unii autori, precum: Griolet, *op. cit.*, p. 182 urm.; H. Laurens, *op. cit.*, p. 21 urm.; P. Tuozzi, *op. cit.*, 61; F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 979 urm.; Trébutien, *op. cit.*, II, 777, etc.

Dreptul canonic.

Aceleaşi principii erau admise în dreptul canonic (Decretalele Papei Grigore al IX-lea şi capitularele lui Carol Magnus (vedi asupra Dreptului canonic, P. Tuozzi, *op. cit.*, 62), şi în vechia jurisprudenţă franceză. Vedi Le Sellyer, *op. cit.*, II, 639, 640. Mangin, *Tr. de l'act. publique et de l'act. civile en matière criminelle*, II, 370. „La sagesse de cette maxime (*non bis in idem*), dice un criminalist francez din secolul al 18-lea, Muyart de Vauglans (*Instit. au droit criminel*, p. 81), fondée sur ces deux raisons particulières, l'une de ne point compromettre trop souvent la vie d'un citoyen; l'autre, d'empêcher que par l'événement de ces différentes accusations, la peine ne vienne enfin à surpasser le crime, l'a fait adopter successivement, et par la disposition du droit canonique, et par la jurisprudence du royaume; et c'est de là qu'est venue la maxime: *Non bis in idem*".

Dreptul nostru anterior. Art. 156 din vechiul Cod penal al Moldovei.

La noi, n'am găsit în această privinţă, relativ la dreptul nostru anterior, de cât art. 156 din vechiul Cod criminal al Moldovei (1826), care pare a nu recunoaşte principiul lucrului judecat. Iată, în adever, cum se exprimă acest text: „Acel ce prin judecată s'au cunoscut a fi nevinovat, poate pentru fapta de care s'au fost învinovăţit, să se îndatorească ca să se desvinovăţească de al doilea, când din vremea judecăţei dintâi nu va fi trecut paragrafia ani-

Statului [1]). Ea este consacrată în termeni expreși, la noi, prin art. 383 din Codul de procedură penală, ca o consecință a libertății individuale, pe care o proclamă Constituția noastră (art. 13).

Art. 383 Pr. pen.—Ori ce persoană achitată [2]) după lege, nu va mai putea fi apucată sau acusată pentru același fapt. (Art. 241, 407 Pr. pen. Art. 360 Pr. pen. fr.).

Hot. date pe cale contencioasă.

Această autoritate a lucrului judecat nu există în materie represivă, ca și în materie civilă, de cât în privința hotărîrilor pronunțate pe cale contencioasă, rămase definitive, adecă, nesusceptibile de reformare, sau anulare pe căile legale. (Cpr. Cas. fr. Sirey, 1902, 1. p. 353).

Hotărîrile cari au puterea lucrului judecat.

Condiția neapărată pentru ca să existe lucru judecat în materie represivă, ca și în materie civilă, este existența

---

lor" *). N'ar trebui să credem că acest paragraf s'ar referi la casul când s'ar descoperi nouĕ dovedi în contra inculpatului, căci acest caz este prevĕdut de un alt text (art. 154). Vedi *infrà*, p. 588, nota 1.

[1]) In cât privește legislațiunile străine, care consacră principiul autorității lucrului judecat îm materie represivă, înființând astfel una din cele mai mari garanții sociale, vedi Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1622 urm.

[2]) Cuvêntul *achitat*, fiind general, cuprinde și absolvirea (art. 387 Pr. pen.). Pand. fr., v° *cit.*, 1590. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 668. Atât art. 383 cât și art. 241 Pr. pen., despre care ne vom ocupa mai la vale, presintă irevocabilitatea lucrului judecat ca un mijloc de apărare în folosul acelui achitat, însă soluția este aceeași, în caz când prevenitul, sau acusatul ar fi fost condamnat. Pand. fr., v° *cit.*, 1594. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1026. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 867 (ed. a 7-a). Se poate, însă, întâmpla ca prevenitul sau acusatul să fi fost pe nedrept condamnat; pentru asemenea caz s'ar fi putut admite posibilitatea de a se reîncepe procesul. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1597. Garraud, *op. cit.*, 624, p. 824.

Art. 263 din vechiul Cod penal al Moldovei.

*) Iată dispoziția relativă la paragrafie (prescripție): „Prin paragrafie se curmă vinovăția și pedeapsa, când sevêrșitorul faptei, în curgere de *două-zeci de ani* nu s'au tras la criminal; iar în pricină de furtușag, sloboade pravila a trage pre tâlhar la judecată *cât va trăi*; iar pentru cele ce s'au răpit și s'au prădat, se întinde paragrafia până în *trei-zeci de ani*: iar în pricina ocărei sau a vătămărei cinstei cui-va, după *un an* de dile: și în pricină de curvie, sau precurvie, după *trei luni* de dile nu este ertat a se mai porni pârâ" (art. 263).

unei decisiuni susceptibilă de executare, emanată de la o jurisdicție instituită și recunoscută de lege [1]), care a statuat asupra acțiunei publice [2]).

Aceasta resultă din art. 383 Pr. pen., care prevede că ori-ce persoană, achitată *după lege*, nu va mai putea fi trasă la respundere pentru acelaș fapt.

Cuvintele *după lege*, care se găsesc în art. 383, nu înșemnează, însă, că decisia trebue să fi fost dată în mod legal și regulat ; căci o decisie emanată de la o jurisdicție ilegal sau neregulat constituită, sau necompetentă [3]), care

Decisiile emanate de la o autoritate ilegal sau neregulat constituită.

[1]) Cpr. Trib. Roman, *Dreptul* din 1899, No. 20. F. Hélie, *op. cit.*, II, 990.—Hotărîrea dată de o jurisdicție, care n'ar avea existență legală, precum ar fi, de exemplu : o comisiune sau un tribunal extraordinar (art. 104 Constit.) ar fi, deci, nulă de drept și nu ar avea puterea lucrului judecat. Haus, *op. cit.*, II, 1271.

[2]) Ast-fel, hotărîrea pronunțată pe cale disciplinară, fie chiar de instanțele judecătorești (art. 100 urm. L. org., judec. din 1890 ; art. 15 urm. L. din 1864 p. constituirea corpului de advocați), nu împedecă exercițiul acțiunei publice, după cum aplicarea unei pedepse disciplinare nu face obstacol la exercițiul acțiunei publice pentru acelaș fapt, fiind-că ambele acțiuni nu urmăresc acelaș scop. Prin acțiunea publică se urmărește, în adevĕr, pedepsirea faptului din punctul de vedere penal, iar prin acea disciplinară se aplică vinovatului o pedeapsă internă (*castigatio domestica*), pentru-că el a calcat datoriile ce-i impuneau onoarea și profesiunea sa. Cpr. Haus, *Pr. généraux de dr. pénal belge*, II, 1270, text și nota 1 (ed. a 3-a, 1889). Répert. Palais, *Chose jugée*, 759 urm. Mangin, *op. cit.*, II, 393 și 412. Merlin, *Quest. de droit*, v° *Non bis in idem*, § 2. F. Hélie, *op. cit.*, II, 988. Pand. fr., *Chose jugée*, 1769 urm. și *Acquittement*, 111. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1322 urm. Bonnier, 895. Garraud, *op. cit.*, 625, nota 2. Ortolan, *Dr. pén.*, II, 1781. Griolet, *op. cit.*, p. 216. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 677, 678. Cas. fr. D. P. 70. 1. 305.—Vom vedea, de asemenea, că hotărîrea dată asupra acțiunei civile, născută dintr'un fapt penal și urmărită în deosebi înaintea jurisdicției civile, nu are nici-o autoritate în privința acțiunei publice exercitată mai tărdiu ce resultă din acelaș fapt. Cpr. Haus, *op.* și *loco suprà cit.*, p. 478.

Hot. pronunțate pe cale disciplinară.

[3]) Hotărîrea rĕmasă definitivă are puterea lucrului judecat, fie că judecătorul a fost incompetent *ratione personæ*, fie *ratione materiæ*. Pand. fr., v° *cit.*, 1570 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 906. F. Hélie, *op. cit.*, II, 991. Garraud, *op. cit.*, 621. Cas. fr. D. P. 83. 1. 362. Sirey, 84. 1. 249. Trib. Roman, *Dreptul* din 1899, No. 20.

Decisia emanată de la un trib. incompetent.

ar face o rea aplicare a legei, sau care ar fi călcat formalităţile substanţiale, ori prescrise de lege sub pedeapsă de nulitate [1]), ar avea autoritatea lucrului judecat, îndată ce ea nu mai poate fi reformată sau anulată pe căile legale (argum. din art. 407 Pr. pen.) [2]).

Hotăr. inexistente.

Dar dacă hotărîrile *nule* au puterea lucrului judecat, acele *inexistente* nu mai produc acest efect, pentru-că autoritatea lucrului judecat cere neapărat existenţa unei hotărîri, care să poată fi adusă la îndeplinire [3]).

Urmărirea străinului, culpabil de o crimă sau un delict, la reîntoarcerea sa în ţară. Controversă.

Am vĕdut *suprà*, p. 468, că hotărîrile emanate de la un tribunal represiv străin nu-şi produc efectele lor în ţara noastră, suveranitatea teritorială opunêndu-se, în specie, la autoritatea lucrului judecat [4]). De aceea se decide, că străinul, care ar fi comis o crimă, sau un delict în România, şi ar fi fost condamnat sau achitat pentru acest fapt în străinătate, ar putea din nou, la reîntoarcerea sa în ţară, să fie urmărit pentru acelaş fapt, fără a se viola autoritatea lucrului judecat, pentru-că lucrul judecat este o instituţie de drept positiv, care nu poate să-şi producă efectele sale de cât în limitele teritorului în care sentinţa a fost dată, şi în care se exercită suveranitatea însărcinată cu aducerea ei la îndeplinire. Cel puţin în acest sens se

---

[1]) Nulităţile de procedură sau de fond, care s'ar fi strecurat cu ocasia dărei unei decisiuni, n'o împedecă de a avea *inter partes* puterea lucrului judecat, îndată ce ea n'a fost atacată în termenile legale, chiar dacă ea ar fi casată în interesul legei (art. 444 Pr. pen.). Vedi p. 489 şi 599.

[2]) Garraud, *Pr. de dr. criminel*, 621 (ed. a 7-a, 1901). Haus, *op. cit.*, II, 1271. Pand. fr., *Chose jugée*, 1557 urm., 1575. Répert. Sirey, *eod.* v°, 905 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 221. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 991. H. Laurens, *Autorité de la chose jugée* (1885), p. 115 urm. Mangin, *op. cit.*, II, 375. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 662, 663. Trébutien, *op. cit.*, II, 779. C. Rouen, D. P. 78. 2. 232.

[3]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 907. Vedi şi *suprà*, p. 499.—Ast-fel, hotărîrile emanate de la o jurisdicţie nerecunoscută de lege, sau nesusceptibile de a fi executate, precum ar fi, de exemplu: acele care ar omite de a statua asupra culpabilităţei prevenitului sau acusatului, sau care ar cuprinde dispoziţii contradictorii, sau care ar aplica pedeapsa cu moarte, etc. n'ar avea autoritatea lucrului judecat. Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1271.

[4]) Codul penal unguresc din 1878 (art. 18) şi acel austriac din 1852 (art. 36), sunt formale în această privinţă.

pronunță jurisprudența și o parte insemnată din doctrină [1]). Această soluție este nu numai riguroasă, dar putem dice chiar contrară echității, mai cu samă în casul când condamnatul și-a făcut pedeapsa în străinătate. A refusa de a lovi din nou pe nenorocitul, care a mai fost odată condamnat pentru acelaș fapt de justiția străină, nu însemnează a abdica suveranitatea, ci a pune mai pre sus principiile de rațiune și de umanitate, pe care însuș legiuitorul le aplică când este vorba de Români. In adevĕr, art. 4 din C. penal, modificat prin legea din 15 fevr. 1894, prevede că: „nici-o urmărire nu se va putea face pentru crimele sau delictele săvêrșite de Români în afară de teritoriul României, dacă inculpatul va dovedi *că pentru acele fapte a fost judecat într'un mod definitiv în străinătate*, și în caz de condamnare, că a executat pedeapsa, sau că a fost graciat“ [2]). Românul se bucură, deci, de o favoare de care nu se bucură străinul. Este adevărat că, în această ipotesă, faptul delictuos a fost comis în străinătate; pe când, în ipotesa inversă, el a fost comis în România, însă această considerație nu împedecă legea de a fi umană și de a respecta scurta dar energica maximă: *Non bis in idem*, care am vĕdut că exista și în antichitate. Să sperăm că progresul dreptului internațional va face cu timpul ca lucrul judecat să fie respectat peste fruntariile fie-cărui Stat. Acest progres este realisat în Olanda, prin art. 68 din Codul penal; în Belgia, prin art. 13 din legea de la 17 april 1878, asupra titlului preliminar din Codul de proce-

Art. 4. C. pen.

---

[1]) Vedi Pand. fr., v° *cit.*, 1562 urm. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1042. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Chose jugée*, 288 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 224 urm. Cas. belg. D. P. 61. 2. 8. Cas. fr. D. P. 62. 1. 146 și 152. C. Amiens, D. P. 62. 2. 152. Sirey, 62. 2. 563. C. cu jurați din Moselle, Nord, Seine et Oise, etc. D. P. 68. 2. 39. Sirey, 68. 2. 189. Sirey, 71. 2. 153, nota a. Sirey, 83. 2. 46.—*Contrà*: C. cu jurați Pyrénées-orientales, D. P. 70. 2. 181. Sirey, 71. 2. 153. Hérold, *Revue pratique*, anul 1862, t. 14, p. 40 urm.

[2]) Conform: art. 4, § 3 Cod. penal prusac din 14 april 1851; art. 5 Pr. pen. fr.—„Veri-care Român va sevêrși afară din Principat vre-o crimă împotriva altui Român, dice art. 7 a vechei proceduri a condicei criminalicești din Țara românească, se va putea, după întoarcerea sa în Principat, pârî și judeca, dacă nu *s'a pârît și nu s'a judecat în loc străin*, și dacă păgubașul român va da jalbă împotrivă'i“.

Art. 7 din vechea condică criminalicească a Țărei-românești.

dură penală, și în Germania, prin art. 5 § 1 din Codul penal de la 1871 și 1876. Codul penal italian, din 30 iunie 1889, mărginește din contra aplicarea maximei *non bis in idem*, tăgăduind autoritatea sentinților date în țară străină, nu numai față cu străinii (art. 3, § ultim), dar une-ori față chiar și cu Italienii (art. 4, § 2).

Decisiile susceptibile de a dobêndi, în materie represivă, autoritatea lucrului judecat.

Decisiile susceptibile de a dobêndi autoritatea lucrului judecat, în materie represivă, pot să emane de la juridicțiile de judecată (tribunale, Curți, etc.), sau de la acele de instrucție (camera de punere sub acusare și judecătorul de instrucție).

Decisii emanate de la juridicțiile de instrucție (camera de punere sub acusare sau judecătorul de instrucție).

Decisiile emanate de la juridicțiile de instrucție, adecă: ordonanțele de neurmărire (*de non lieu*) și acele de urmărire sau de trimetere (*de renvoi*), pot dobêndi și ele autoritatea lucrului judecat, când termină o procedură începută. Acestea se împart în decisii sau ordonanțe de neurmărire, și în decisii sau ordonanțe de urmărire.

1° Decisii sau ordonanțe de neurmărire (de non lieu).

Art. 241 din Pr. penală face să resulte autoritatea lucrului judecat din decisiile camerei de punere sub acusare, care hotărăsc că prevenitul nu se află în caz de a fi trimes înaintea Curței cu jurați:

Art. 241 Pr. pen.—Prevenitul, în privința căruia camera de acusațiune va fi decis că nu se află în caz de a fi trimes înaintea Curței juraților, nu va mai putea fi tras în judecată pentru acelaș fapt, afară numai dacă s'ar face niscari-va nouĕ descoperiri în greutatea sa. (Art. 224, 242 Pr. pen. Art. 246 Pr. pen. fr.) [1].

Cu-toate-că acest text nu vorbește de cât de Curtea cu jurați, se decide, însă, cu drept cuvênt, că aceeaș soluție se aplică tuturor ordonanțelor de neurmărire, adecă, care hotărăsc că nu este loc de a se trimete pe prevenit îna-

Art. 154 din vechiul Cod criminal al Principatului Moldovei.

[1]) „Dacă împrotiva unui pârît, a cărui cercetare din lipsa legiuitelor dovedi, au fost contenit, dice art. 154 din vechiul Cod criminal al Moldovei (1826), se vor ivi în urmă nouĕ dovedi, atuncea să se facă de iznoavă cercetare".

intea tribunalului corecțional sau de simplă poliție, motivele fiind aceleași și într'un caz și într'altul [1]; și soluția este aceeaș, de și legea n'o spune expres, fie că este vorba de o decisie a camerei de punere sub acusare, sau de o ordonanță a judecătorului de instrucție. Art. 137 din Pr. pen. permițênd atât ministerului public cât și părței civile de a ataca cu apel (legea dice pe nedrept cu opositie [2]), aceste ordonanțe într'un termen fatal, la ce ar mai servi acest termen dacă, cât timp acțiunea n'ar fi prescrisă, urmărirea ar putea fi reîncepută cu toată ordonanța favorabilă prevenitului [3]. Prin urmare, îndată ce neurmărirea este admisă, fie de camera de punere sub acusare, fie de judecătorul de instrucție, prevenitul nu mai poate fi urmărit pentru acelaș fapt, *chiar dacă ar fi calificat altfel* [4], afară de casul când s'ar descoperi în contra lui nouĕ dovedi (art. 241 Pr. pen.).

Atât decisiile de neurmărire ale camerei de punere sub acusare cât și ordonanțele judecătorului de instrucție n'au, deci, de cât o autoritate provisorie, și nu apără pe inculpat de faptul pentru care a fost disculpat, de cât sub condiția de a nu se face nouĕ descoperiri în sarcina lui (art. 241 Pr. pen.) [5]. Autoritatea provisorie a decisiilor sau ordonanțelor de neurmărire.

---

[1]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 819. Mangin, *op. cit.*, II, 386. Villey, *Pr. d'un cours de dr. criminel*, p. 438 urm. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1018. Garraud, *op. cit.*, 623, p. 860.

[2]) Art. 127 din legea de la 15 martie 1902, care modifică unele din dispositiile procedurei penale, relative la mandate și libertatea provisorie, este mult mai exact când dă drept atât procurorului cât și inculpatului de a face *apel* la camera de punere sub acusare, în contra hotărîrei dată asupra mandatelor de arestare și a libertăței provisorie. L. din 15 martie 1902. Art. 127.

[3]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 820. Pand. fr., *eod.* v°, 1616 urm. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1019, 1020. Ortolan, *Éléments de droit pénal*, II, 2262. Mangin, *op. cit.*, II, 387. Haus, *op. cit.*, II, 1284, nota 1. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 712. Griolet, *op. cit.*, p. 213, 230. Garraud, *op. cit.*, 623. Villey, *op. cit.*, p. 316, 433 și 439. Cpr. Cas. fr. D. P. 79. 1. 238. Sirey, 78. 1. 331. C. Douai, D. P. 81. 2. 144.—Vedi însă Legraverend, *Tr. de législ. criminelle*, I, p. 390 urm. (Părerea acestui din urmă autor este foarte bine combătută de F. Hélie, *op. cit.*, II. 1020).

[4]) Garrand, *op. cit.*, 623 p. 859. Haus, *op. cit.*, II, 1283.

[5]) Ast-fel, s'a decis, cu drept cuvênt, că individul urmărit mai întâi pentru ultragiŭ public la pudoare (art. 262 C. pen.), în favoarea căruia s'a dat o ordonanță de neurmărire, poate,

Ce înţelege legiuitorul prin noue descoperiri (*charges nouvelles*, după textul francez), care permit de a se pune afacerea din nou în curs ?

Art. 242 respunde la această întrebare ; iar art. 243 arată procedura ce trebue să se urmeze în această privinţă.

Art. 242 Pr. pen.—Sunt considerate ca descoperiri noue în greutatea prevenitului, declaraţiunile de martori, actele şi procesele verbale care, neputênd fi supuse la cercetarea camerei de acusaţiune [1]), sunt cu-toate-acestea de natură, sau a întări probele pe care camera (sau judecătorul de instrucţiune) le va fi aflat prea slabe, sau a da faptelor noue desvoltări folositoare în-

---

mai în urmă, fi urmărit, în basa aceluiaş fapt, pentru înlesnirea, aţiţarea sau favorisarea corupţiunei de minori (art. 267 C. pen.), *dacă s'au descoperit noue dovedi în contra lui* (art. 241 Pr. pen.). Trib. Vienne şi C. Grenoble, Pand. fr., *Chose jugée*, 1730.

Aţiţarea minorilor la desfrîu p. satisfacerea propriilor sale pasiuni, este pedepsită de art. 267 C. penal. Controversă.

Trebue să observăm, cu această ocasiune, că Curtea noastră supremă a decis, în unire cu conclusiile noastre (22 martie 1900), în contra jurisprudenţei franceze şi a unei părţi insemnate din doctrină, că comit delictul de atentat la bunele moravuri, prevĕdut şi pedepsit de art. 267 din Codul penal, nu numai acei cari intervin pentru conruperea tinerilor ca proxeneţi, adecă lucrând în interesul satisfacerei pasiunilor altora; ci şi acei cari, *pentru satisfacerea propriilor lor pasiuni*, aţiţă obicinuit pe tineri mai mici de 21 de ani, provocând desfrânarea sau corupţiunea lor. Vedi Bulet. Cas. S-a II, 1900, p. 459, şi *Curierul judiciar* din acelaş an, No. 27, unde sunt publicate atât decisia Inaltei Curţi cât şi conclusiile noastre. Această remarcabilă decisie, dată sub presid. D-lui N. Mandrea, a fost publicată de noi şi în Sirey, 1901. 4. p. 21 urm. Tot în acest sens s'a pronunţat în aceeaş afacere şi Curtea din Iaşi, conformându-se, ca instanţă de trimetere, jurisprudenţei Curţei de casaţie. *Dreptul* din 1901, No. 8. Cpr. în acelaş sens : Blanche, *Études pratiques sur le C. pénal*, V, p. 166, No. 142 (ed. a 2-a). Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal*, V, p. 106, No. 1851 (ed. a 2-a), şi IV, p. 503, No. 487 (ed. 1-a).—*Contrà*: Trib. Putna şi C. Galaţi (decisie casată), *C. judiciar* din 1900, No. 17. Cpr. Cas. fr. D. P. 54. 1. 261. Sirey, 54. 1. 657. C. Douai, *Pand. Période*. 1902. 2. 144, şi decisiile citate în conclusiile noastre (Sirey, 1901. 4. p. 22, colona 2). F. Hélie, *Th. du Code penal*, IV, 1534. Victor Râmniceanu (unul din judecătorii cari au luat parte la decisia Curţei din Galaţi mai sus citată), *Dreptul* din 1900, No. 35. Pand. fr., *Attentas aux mœurs*, 119 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 360 urm.

[1]) Şi trebue adaos : sau a judecătorului de instrucţie.

tru descoperirea adevĕrului. (Art. 241, 243 Pr. pen. Art. 247 Pr. pen. fr.).

Din capul locului trebue să observăm că enumerarea făcută de art. 242 Pr. pen. nu are un caracter limitativ; ci din contra textul trebue interpretat într'un sens larg *(lato sensu)*. Cuvintele *nouĕ descoperiri (charges nouvelles)* cuprind, în adevĕr, în generalitatea lor, toate probele de natură a stabili culpabilitatea inculpatului [1]). Sensul art. 242 Pr. pen.

Ast-fel, s'a decis că pot fi considerate ca nouĕ descoperiri: un delict de aceeaș natură, comis de aceeaș persoană în împrejurări identice [2]); cuvintele rostite de prevenit în urma punerei sale în libertate, etc. [3]).

Cu alte cuvinte, judecătorii, vor aprecia în înțelepciunea lor împrejurările care pot constitui o dovadă nouă, și în această apreciare, ei nu vor asculta de cât conștiința lor [4]).

O simplă plângere, cuprinḑând enunciarea unor împrejurări grave, care ar fi fost necunoscute în prima instrucțiune, n'ar putea în genere fi considerată ca o sarcină nouă de natură a face ca instanța să se reînceapă. Dacă, însă, s'ar aduce acte justificative, care nu s'au avut în vedere la prima instrucție, este evident că causa ar putea fi adusă din nou în discuție [5]).

Ministerul public ar putea, însă, să ceară din oficiu o nouă instrucție pentru descoperirea de nouĕ doveḑi, probele nemanifestându-se adesea-ori de cât în urma decisiunilor provisorii [6]).

---

[1]) Cpr. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1022. Garraud, *op. cit.*, 623, p. 861. Mangin, *op. cit.*, II, 388. Répert. Sirey, v° *cit.*, 823. Pand. fr. *eod.* v°, 1736. Cas. fr. D. P. 78. 1. 238. Sirey, 77. 1. 487.

[2]) Cas. fr. D. P. 67. 1. 357. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 704. Répert. Sirey, *loco cit.*

[3]) Le Sellyer, *op. cit.*, 705. Carnot, *Instruct. criminelle*, II, p. 293. Répert. Sirey, *loco cit.*

[4]) Mangin, *op. cit.*, II, 388, *in fine.*

[5]) Le Sellyer, *op. cit.*, II, 706—708.—Simpla plângere adusă de o altă persoană, care n'ar fi participat la prima instrucție, n'ar constitui nici ea o sarcină nouă, pentru-că nu este confirmată prin jurĕmênt. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 709. Répert. Sirey, v° *cit.*, 828.

[6]) Le Sellyer, *op. cit.*, II, 710. Mangin, II, 389. Répert. Sirey, v° *cit.*, 827. Griolet, *op. cit.*, p. 295. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1022. Haus, *op. cit.*, II, 1285, nota 2.—*Contrà*: Carnot, *Instruc. criminelle*, II, p. 292 urm. (art. 247, No. 4).

Casul când descoperirea de nouĕ dovedi nu poate da loc la o nouă urmărire. Motivarea în drept.

Descoperirea unor nouĕ dovedi în contra inculpatului nu împuternicește o a doua urmărire, de cât atunci când ordonanța de neurmărire este motivată *în fapt*, adecă când se constată lipsa de dovedi suficiente. Dacă ea este, însă, motivată *în drept*, precum ar fi, de exemplu, în casul când s'ar dice că faptul nu este nici crimă, nici delict, nici contravenție; sau că acțiunea publică este stînsă prin prescripție, ori că există în specie lucru judecat, etc.; descoperirea de nouĕ dovedi n'ar fi de nici-un folos și n'ar putea da loc la o nouă urmărire [1]).

Casul în care admiterea excepției nu împedecă reînceperea urmăririi.

In unele casuri, însă, descoperirile nouĕ pot să modifice faptele, care au servit de basă primei excepțiuni admisă de către judicția de instrucție; în asemenea casuri, dacă resultă din această modificare că excepțiunea propusă a fost pe nedrept admisă, urmărirea va putea să reînceapă.

Ast-fel dacă faptul, care, la prima vedere, părea a fi un delict, a fost declarat prescris și acuma se descopere că el este o crimă, pentru care prescripția nu s'a îndeplinit încă (art. 593 Pr. pen.); urmărirea va putea fi din nou deschisă [2]).

In caz de a se descoperi nouĕ dovedi în contra inculpatului, el va fi trimes înaintea aceleiaș judicții, care a declarat că nu este loc de urmărire, fie camera de punere sub acusare, fie judecătorul de instrucție. Această soluție resultă din art. 241 urm. Pr. pen. [3]). Remâne, însă,

---

[1]) Ortolan, *op. cit.*, II, 2261. Répert. Sirey, v° *cit.*, 832. Pand. fr., *eod.* v°, 1740. Haus, *op. cit.*, II, 1287. Bonnier, 893. Mangin, *op. cit.*, 390. Griolet, *op. cit.*, p. 294. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1023. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 690. — Ordonanța de neurmărire ar avea un caracter definitiv, chiar dacă s'ar descoperi mai în urmă că pe nedrept s'a declarat că este lucru judecat, sau că faptul este prescris, etc.; asemenea descoperire nedovedind existența faptului, sau culpabilitatea inculpatului. Ea dovedește pur și simplu eroarea judecătorului, și asemenea eroare, acoperită prin lucru judecat, nu poate să motiveze o nouă urmărire. Haus, *op. cit.*, II, 1287, nota 4. Pand. fr., v° *cit.*, 1741.

[2]) Garraud, *op. cit.*, 623, p. 860, 861. Répert. Sirey, v° *cit.*, 833. Pand. fr., *eod.* v°, 1742, 1743. Haus, *op. cit.*, II, 1287. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 690, p. 390, 391, nota 1, și autorii citați în nota precedentă.

[3]) Le Sellyer, *op. cit.*, II, 711. Répért. Sirey, v° *cit.*, 837, și decisiile citate acolo. Pand. fr., *eod.* v°, 1746.

bine înțeles că camera de punere sub acusare, în caz de descoperire de nouĕ doveḑi, poate, înainte de a ordona cele de cuviință, să facă singură instrucția, fără a trimite afacerea judecătorului de instrucție (art. 230 Pr. pen.) [1].

2° Decisii sau ordonanțe de urmărire sau de trimetere (de renvoi).

Decisiile și ordonanțele, prin care un acusat sau un prevenit este trimes înaintea tribunalelor de represiune, au autoritatea lucrului judecat în acest sens, că ministerul public nu se poate abține de a trimete afacerea înaintea tribunalului indicat, nici să seziseze direct un alt tribunal [2].

Decisiile și ordonanțele de urmărire sau de trimetere au, deci, de efect sezisarea tribunalelor represive, cu această deosebire că ele sunt în principiŭ indicative în privința tribunalelor corecționale, sau de simplă poliție, și atributive de juridicție în privința Curților cu jurați, care, după unii, nu s'ar mai putea declara incompetente [3].

Efectul decisiilor sau ordonanțelor de trimetere.

---

[1]) Cpr. C. Amiens, Sirey, 52. 2. 145. D. P. 51. 2. 183.

[2]) Griolet, *op. cit.*, p. 231. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 840. Pand. fr., *eod*, v° 1633.

[3]) Haus, *op. cit.*, II, 1288. Pand. fr., v° *cit.*, 1655 urm., 1666 urm. și *Chambre des mises en accusation*, 270 urm. Rauter, *Dr. criminel*, II, 771 (ed. din 1836). Garraud, *op. cit.*, 623, p. 863. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 272. Mangin, *De l'instruction écrite*, VI, 127. Morin, *Répert. universel et raisonné du dr. criminel*, *Chose jugée*, No. 17, și *Mise en accusation*, No. 5. Trébutien, *Cours élément. de dr. criminel*, II, 523. Cas. fr. D. P. 73. 1. 41. — Această soluție este însă contestată, și nu fără oare-care temeiŭ, în privința Curților cu jurați, care, *înaintea deschiderei desbaterilor*, ar putea să-și decline competința. (Argum. din art. 406 Pr. penală, după care incompetința Curței cu jurați este un motiv de casare a decisiunei). Veḑi în acest din urmă sens, mult mai juridic, după părerea noastră : Le Sellyer, *op. cit.*, I, 147. H. Laurens, *op. cit.*, p. 149. Griolet, *op. cit.*, p. 243. F. Hélie, *op. cit.*, V, 2318, 2319. Merlin, *Quest. de droit*, t. IV, p. 559, v° *Incompétence* (ed. din 1829). „Avênd în vedere, ḑice Curtea cu jurați din Ilfov, că Curtea cu jurați, ca ori-care altă instanță judecătorească, este judecătorul propriei sale competințe ; că decisia camerei de punere sub acusare fiind numai indicativă, iar nu atributivă de juridicție, nu o poate lega, etc.“ *Dreptul* din 1900, No. 82.

Curtea cu jurați are ea facultatea de a se declara necompetentă? Controversă.

Se admite însă, chiar de autorii cari recunosc că decisia

Art. 388 Pr. pen.

„Dacă faptul este oprit de lege, dice art. 388 Pr. pen., Curtea va pronunța pedeapsa stabilită prin lege, chiar la caz, când *după desbateri*, s'ar găsi că el nu mai este de competința Curței juraților“ [1]). (Mai vedi încă art. 226, 387 Pr. pen.).

Punctele asupra cărora trib. represive nu sunt legate prin decisiile sau ordonanțele de trimetere.

Tribunalele represive nu sunt, însă, legate prin deciziile sau ordonanțele de trimetere, nici în privința punctelor de fapt, nici acelor de drept, ele păstrându-și libertatea lor de apreciare, fiind-că juridicția de instrucție nu declară dacă culpabilitatea acusatului sau prevenitului este sau nu stabilită, ci numai că sunt *indicii* suficiente de culpabilitate (cpr. art. 216, 224, 226 Pr. pen.) [2]).

---

camerei de punere sub acusare este atributivă, iar nu numai indicativă de juridicție, că Curtea cu juraţi ar putea să se declare necompetentă, dacă afacerea ar fi de competința exclusivă a Curței de casație (cpr. art. 102 Constit.). Vedi Rauter, *op.* și *loco suprà cit.*, 771, p. 430.

Curtea cu juraţi ar putea de asemenea și chiar ar trebui, după opinia tuturor, să admită o excepție peremptorie sau dilatorie, dacă ea este întemeiată, fiind-că, în asemenea caz, acțiunea publică nu poate fi primită, fie într'un mod permanent, fie pentru moment numai, așa că ea nu mai poate fi urmărită nici înaintea unei juridicțiuni. Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1288, nota 7.

Trib. corecționale.

Cât pentru tribunalele corecționale și de simplă poliție, decisia sau ordonanța de trimetere fiind numai indicativă de juridicție, ele pot, în ori-ce stare a desbaterilor, să examineze chestiunea de competință și să se declare necompetente (art. 158, 189 Pr. pen.).

[1]) După art. 388 Pr. pen., Curtea cu juraţi având plenitudinea de juridicție în sensul că poate judeca și aplica acusaților pedeapsa pentru fapte, care *după desbateri*, se constată că nu mai sunt de competința sa a le judeca, urmează că, în caz de casare, judecata din nou se trimete numai la comisiunea magistraților Curței cu juraţi pentru aplicarea pedepsei. Cas. rom. S-a II. *Dreptul* din 1899, No. 51.

Prevenitul poate opune înaintea juridițiilor de fond excepțiile de drept respinse de juridițiile de instrucție. Controversă.

[2]) Cpr. Garraud, *op. cit.*, 623, p. 863. Répert. Sirey, v° *cit.*, 841 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 1641 urm. Haus, *op. cit.*, II, 1288 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 232 urm. F. Hélie, *op. cit.*, V, 2073 urm., 2320. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 442. — Unii ar voi ca numai chestiile de fapt să fie deferite aprecierei suverane a instanțelor de fond, refusând prevenitului sau acusatului dreptul de a readuce înaintea juridicției de fond excepțiile de drept, precum: prescripția, lucrul judecat, etc., ce el ar fi opus înaintea instanțelor de instrucție și pe care acestea le ar fi respins (cpr. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1021,

Instanța de fond este liberă de a califica faptul așa cum crede.

Dacă decisiile camerei de punere sub acusare și ordonanțele judecătorului de instrucție nu au autoritatea lucrului judecat, în privința culpabilității acusatului sau prevenitului, ele, *a fortiori*, nu au această autoritate în privința calificării faptului imputat unuia sau altuia [1]). Astfel, instanța sezisată poate să decidă că faptul constitue o crimă în loc de un delict, și *vice-versa*; că el nu constitue nici-o infracțiune la legea penală; că infracțiunea trebue să fie alt-fel calificată; că ea nu este pe deplin dovedită, etc. Singurul punct, care nu poate fi criticat, este regularitatea decisiei de trimetere, asemenea iregularitate putênd da loc numai la recursul în casație [2]).

Ea nu poate să atingă fapte nouĕ, necuprinse în decisia sau ordonanța de trimetere.

Dar dacă judecătorii sezisați, de instanțele de trimetere, nu sunt legați prin calificarea faptului făcută de aceste instanțe [3]), ei nu pot nici într'un caz să atingă fapte

---

și V, 2326. Trébutien, *op. cit.*, II, 522). Această soluție este, însă inadmisibilă, pentru-că juridicțiile de instrucție nu se pronunță de cât asupra unui singur lucru, și anume dacă față cu indiciile adunate, este, sau nu, loc de a se sezisa tribunalele represive. Ele nu judecă, însă, în mod definitiv nici chestiile de fapt, nici acele de drept. Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 846. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 442.

[1]) Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1290. Trébutien, *op. cit.*, II, 522. Pand. fr., v° *cit.*, 1644 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 271. Griolet, *op. cit.*, p. 236. Garraud, *op. cit.*, 623, p. 863. Cas. fr. S., 82. 1. 142. S., 89. 1. 397. Cas. rom. Bulet. 1900, S-a II, p. 52. Pand. fr. 1901. 1. 167. *Dreptul* din 1902, No. 16.

In apel, inculpatul nu poate fi judecat pentru un fapt nou.

In apel, inculpatul nu poate fi judecat pentru un fapt nou, care n'a fost supus judecății primei instanțe, însă Curtea poate să schimbe calificarea de la prima instanță, mai cu sămă dacă există apel din partea ministerului public. C. Galați și București, *Dreptul* din 1898, No. 8, și din 1899, No. 39.—Dar dacă instanțele de fond sunt în drept a schimba calificarea primitivă a faptului, ele trebue să se întemeeze pe aceleași fapte, care au fost propuse și discutate, iar nu pe alte fapte, asupra cărora inculpatul n'a fost deșteptat ca să se apere. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, p. 444 și 590. Cas. fr. Sirey, 89. 1. 397. — In ori-ce caz, nici procurorul, nici partea civilă, nu se pot plânge de schimbarea calificării faptului, ci numai condamnatul. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1900, p. 52 (decisie la care am luat și noi parte).

[2]) Cas. fr. Sirey, 53. 1. 234. Trébutien, *op. cit.*, II, 522, *in fine*.

[3]) Camera de punere sub acusare este, de asemenea, investită cu dreptul de a modifica și de a complecta calificările date faptelor incriminate, fie de ministerul public, fie de judecătorul de instrucție. Cas. fr. Sirey, 93. 1. 329. D. P. 92. 1. 582.

nouĕ, necuprinse în decisia sau ordonanţa de urmărire, chiar dacă o conexitate oare-care ar exista între acele fapte şi acel incriminat, ei putênd numai să aibă în vedere diversele elemente complexe şi indivisibile ale aceluiaş fapt [1]).

Circumstanţe agravante. Art. 362 Pr. pen. Controversă.

Cât pentru circumstanţele agravante, care ar resulta din desbateri, ele vor fi puse în discuţia juraţilor, cu-toate-că camera de punere sub acusare le ar fi înlăturat prin decisia sa, fie în fapt ca nedovedite, fie în drept. Cu alte cuvinte, înlăturarea acestor împrejurări, de instanţa de trimetere, nu constitue nici într'un caz lucrul judecat pentru instanţele de fond. Art. 362 Pr. pen., care obligă pe presidentul Curţei de a pune juraţilor chestiunea privitoare la circumstanţele agravante, ce ar resulta din desbateri, nu distinge, în adevĕr, între împrejurările agravante apreciate sau neapreciate de camera de punere sub acusare, apreciate în fapt, sau în drept [2]).

Scusă.

Dacă camera de punere sub acusare ar fi respins scusa legală propusă de acusat [3]), chestiunea relativă la scusă va

[1]) Cas. fr. Sirey, 75. 1. 141. D. P. 75. 1. 491. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 873, 874. F. Hélie, *op. cit.*, V, 2322.

[2]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 854 urm. Haus, *op. cit.*, 1289.—*Contrà* : Trébutien, *op. cit.*, II, 523. F. Hélie, *op. cit.*, V, 2322, şi VIII, 3636. Pand. fr., v° *cit.*, 1648. Aceşti autori susţin că presidentul Curţei poate să supue împrejurarea agravantă aprecierei juraţilor, de câte ori decisia camerei a înlăturat-o în fapt, ca nedovedită ; el ne mai avênd, însă, aceastĕ facultate de câte ori ea a fost înlăturată în drept. Tot în acest sens s'a pronunţat şi Curtea de casaţie din Francia. Veḑi Sirey, 42. 1. 182. Sirey, 43. 1. 664.

Pravila lui V. Lupu. Furt, foame, miserie. Scusă legală.

[3]) Este de observat că Pravila lui Vasile Lupu admitea ca scusă, în materie de furt, *foamea şi nevoea* : „Cela ce de mare sărăcie va fura, iar nu mult, ci numai cât va mânca şi cât se va îmbraca, acesta să se iarte ; iară de vor vrea, să'l şi certe mai pre puţin, iară nu ca pre un fur, *pentru că se chiamă că au furat de nevoe*“. (Capit. pentru cei ce fură în pisma nescui cu batgiocură, pricina a 15-a).—Tribunalul din Château-Thierry a admis aceeaş soluţie, achitând pe o femee, care furase o pâne, ceea ce ne reaminteşte pe Jean Valjean din „Les Misérables“ de Victor Hugo *). „Consi-

*) „Cât timp, ḑice autorul în prefaţa acestei opere (*Les Misérables*), va exista, prin faptul legilor şi al moravurilor, un blăstĕm social înfiinţând în mod artificial infernul în plină civilisaţie ; cât timp cele trei probleme ale secolului, degradarea omului prin proletariat, decăderea femeei prin foame, atrofia copilului prin întuneric, nu vor fi resolvite ; cât timp, pe une-locuri, asfixia socială va fi cu putinţă ; cu alte cuvinte, şi dintr'un punct de vedere mai general, cât timp va exista pe pământ ignoranţa şi miseria, cărţile de soiul acesteia vor putea fi de un folos oare-care“.

trebui să fie pusă juraţilor, fie din oficiŭ, când ea ar resulta din desbateri, fie după cererea acusatului. Şi *viceversa*, juraţii ar putea înlătura circumstanţele agravante, sau scusele mencionate în actul de acusare.

In fine, tribunalele represive pot admite, în favoarea acusatului sau prevenitului, circumstanţe uşurătoare (art. 60 C. penal [1]). Aceste circumstanţe nu fac obiectul unei chestiuni pusă juriului. Presidentul trebue, însă, *sub pe-*

Circumstanţe uşurătoare. Art. 60 C. pen.

---

rând, ḑice tribunalul, între altele, că miseria şi foamea sunt susceptibile de a răpi ori-cărei fiinţe umane o parte din liberul seu arbitru şi de a slăbi într'însa, până la un punct oare-care, noţiunea binelui şi a răului : că este regretabil ca într'o societate bine organisată, un membru al acestei societăţi, mai cu samă o mamă de familie, să fie lipsită de pâne fără vina ei ; că dacă o asemenea situaţiune se întâmplă şi dacă ea este, ca în specie, bine stabilită, judecătorul poate şi are chiar datoria să înterprete cu umanitate inflexibilele prescripţiuni ale legei, etc." (Veḑi D. P. 1899. 2. 330, şi *Dreptul* din 1898, No. 32). Această sentinţă, reformată în cât priveşte considerentele numai, de Curtea din Amiens, căci prevenita a fost achitată şi de Curte, a stârnit o adevărată furtună în presă. V. H. Leyret, *Les jugements du président Magnaud* (Paris, 1900), p. 16 urm. Ḑiarul *Les Débats* s'a râdicat mai cu samă cu putere în contra ei, ḑicênd că legea trebue să fie mai pre sus de cât umanitatea. Presid. Magnaud, care redactase sentinţa, cetind tirada ḑiarului *Les Débats*, s'a mulţămit a respunde suriḑênd : „Cred că autorul acestei consultaţii nu s'ar fi exprimat ast-fel, dacă n'ar fi mâncat de trei-ḑeci şi şese de oare".

Vorbind de Vasile Lupu, am creḑut de cuviinţă de a reaminti această sentinţă, rămasă celebră, pentru-că ea a aplicat întocmai principiile vechei noastre legiuiri.

Altă dispoşiţie a Prav. lui V. Lupu.

Intr'un alt capitol din aceeaş pravilă, se prevede că : „dacă ţiganul, sau ţiganca lui, sau copilul, de va fura o dată sau de două ori, găină, gânscă, sau alt lucru micşor, să se iarte ; iară de va fi alt lucru mai mare furat, să se cearte ca şi fie-ce fur".

[1]) Circumstanţele uşurătoare nu sunt admisibile în materie de contraveṇţii poliţieneşti. Cas. rom. Bulet. 1898, S-a II, p. 461. Veḑi şi decisiile citate în t. V, p. 392, nota 2.—*Contrà* : Art. 483, § 2 C. fr., adaos prin legea din 28 aprilie 1832.—Circumstanţele atenuante sunt de asemenea admisibile astă-ḑi, după legea din 2 şi 3 martie 1902, în materie de bancrută. V. Cesărescu şi Dan, *Codul de comerţ şi noua lege a falimentelor* (1902, Tip. *C. judiciar*), p. 261, nota asupra art. 881.

Contraveṇţii poliţieneşti.

Bancrută frauduloasă.

deapsă de nulitate, să înștiințeze pe juraţi de puterea ce li aparţine în această privinţă (art. 365 Pr. pen.). [1]).

Decisii emanate de la juridicţiile de judecată sau de fond.

Art. 383 din Pr. penală conferă autoritatea lucrului judecat ordonanţei presidentului, care pronunţă achitarea acusatului, și decisiilor achitătoare ale Curţilor cu juraţi. Această autoritate există, însă, în privinţa tuturor decisiilor Curţilor cu juraţi, care ar pronunţa condamnarea sau absolvirea, după cum ea există în privinţa tuturor hotărîrilor definitive, emanate de la judecătoriile de ocoale, tribunale sau Curţi, și chiar de la tribunalele excepţionale, precum : consiliile de resboiŭ, etc. Textul art. 383 este, în adevĕr, o dispositie de principiŭ, aplicabilă tuturor hotărîrilor în genere [2]).

Hotărîri preparatorii.

In ceea ce privește hotărîrile preparatorii, relative la instrucţiunea afacerei, precum ar fi acele care ar fi admis o expertisă sau martori, care ar fi suspendat procesul până la judecarea unei chestiuni prejudiciale, etc., ele nu leagă pe tribunalele represive ; căci asemenea hotărîri, în penal ca și în civil, nu au puterea lucrului judecat [3]).

Hotărîrile preparatorii dobêndesc, însă, autoritatea lucrului judecat în acest sens, că dacă judecătorii rĕmân liberi de a statua așa cum înţeleg asupra fondului, dovada ordonată în mod preparator trebue să fie făcută, ei neputênd să revie asupra ei [4]).

---

[1]) Ortolan, *op. cit.*, II, 2319. — Circumstanţele ușurătoare se declară de comisiunea juraţilor prin verdictul ei, care este suverană să le și aprecieze și să le declare, iar judecătorii Curţei nu pot reduce pedeapsa fără ca, prin verdict, să se acorde asemenea circumstanţe. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, p. 1404 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre). —In caz când comisiunea juraţilor acordă acusatului, găsit culpabil, circumstanţe ușurătoare, judecătorii trebue să scoboare pedeapsa sub minimum pedepsei legale. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1899, p. 895.

[2]) Trébutien, *op. cit.*, II, 778. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 876, 884 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 1588 urm., 1602 urm. Haus, *op. cit.*, II, 1297. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 668 urm. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1024 urm.

[3]) Cpr. F. Hélie, *op. cit.*, II, 990. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 878. Pand. fr., *eod.* v°, 1670. Veḑi și *suprà*, p. 500 urm.

[4]) Cas. fr. Sirey, 36. 1. 778. Sirey, 41. 1. 518. Pand. fr., v°

Judecătorii ar putea, însă, după ce au refusat de a ordona o procedură preparatorie, să revie asupra hotărîrei lor și să ordone îndeplinirea ei; pentru-că ei nu urmăresc de cât un singur scop: descoperirea adevĕrului [1]).

Hotărîrile, date în materie represivă, au autoritatea lucrului judecat ca și acele date în materie civilă (v. *suprà*, p. 453), îndată ce ele au fost pronunțate, chiar dacă ar fi susceptibile de un recurs ordinar, sau extraordinar [2]). Hotărîri supuse unei căi de reformare, sau anulare. Controversă.

Această autoritate dispare, însă, îndată ce hotărîrea a fost atacată, fie pe căile ordinare, fie pe acele extraordinare [3]).

Recursul în casație, afară de acel interjetat în interesul legei de ministerul public de pe lângă Curtea de casație (art, 444 Pr. pen. și art. 13 L. C. de casație [4]), rădică, deci, hotărîrei puterea sa juridică, întocmai ca și opositia sau apelul [5]). Recurs în interesul legei. Art. 444 Pr. pen.

---

cit., 1671. Répert. Sirey, *eod.* v°, 882.—In cât privește revenirea asupra hotărîrilor preparatorii în civil, vedi *suprà*, p. 503.

[1]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 880, 881.

[2]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 887 urm.—Vedi însă Mangin (*op. cit.*, II, 394) și F. Hélie (II, 993), după care hotărîrile pronunțate de tribunalele represive ar fi lipsite de ori-ce autoritate, cât timp ele nu sunt irevocabile.

[3]) Répert. Sirey, 890. Cas. fr. D. P. 83. 1. 163. Sirey, 85. 1. 58. —Această decisie pune în principiŭ că apelul are de efect de a rădica hotărîrei ori-ce putere juridică; de unde resultă că juridicția civilă, sezisată de o dificultate relativă la un drept de proprietate, nu este legată prin decisia dată de un tribunal represiv, care a prejudecat aceeaș chestie, dacă această din urmă hotărîre a fost atacată cu apel.

[4]) Numai ministerul public de pe lângă Curtea de casație, nu însă și acel de pe lângă tribunale și Curți, poate face recurs în interesul legei. Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 69, și Bulet. 1893, p. 682. *C. judiciar* din 1894, No. 19, și Bulet. S-a II, 1894, p. 401. Vedi și *suprà*, p. 489, și p. 586. nota 1. —In cât privește efectele casărei în virtutea art. 443, 444 Pr. pen., în conflict cu efectele autorității lucrului judecat, vedi Griolet, *op. cit.*, p. 306 urm. Cine poate face recurs în interesul legei?

[5]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 890.—Instanța de trimetere trebue să statueze numai asupra punctelor, pentru care s'a casat o decisiune, iar nu și asupra celorlalte puncte invocate înaintea Curței de casație și respinse; alt-fel violează autoritatea lucrului judecat și pronunță o decisie casabilă. Ast-fel, dacă o hotărîre, care absolve pe inculpat, condamnându-l la daune, se casează, numai pe motivul acestei condamnări la daune, respingêndu-se celelalte motive privitoare la faptul penal, instanța de trimetere violează art. 10 Pr. pen., dacă se Efectele casărei în privința punctelor respinse.

Hotărîri pronunțate prin contumacie. Art. 470 urm Pr. pen.

Acusatul contumace este judecat de Curtea cu juraţi, fără concursul juriului (art. 472 urm. Pr. pen.), însă în ședință publică [1]).

Decisia care-l achită, fiind definitivă și neputênd fi anulată de cât în interesul legei (art. 407 Pr. pen.), are necontestat puterea lucrului judecat.

Achit. acusatului.

Achitarea acusatului, fie dată în contradictor, fie prin contumacie, nu mai permite, în adevĕr, o nouĕ urmărire pentru acelaș fapt (art. 383 Pr. pen.) [2]).

Absolvirea acusatului.

Aceeaș soluție este admisibilă în privința decisiilor de absolvire [3]). „Considerând, dice Curtea noastră supremă, că prin presentarea voluntară sau silită a contumacelui, care fusese condamnat, decisia de condamnare se consideră nimicită (art. 481 Pr. pen.), *ceea ce dă a înțelege că decisiile de achitare și de absolvire nu se nimicesc*; *că, prin urmare, acestea din urmă produc efectul lucrului judecat*, etc." [4]).

Condamnarea acusatului.

Ce trebue să decidem în privința decisiilor de condamnare ? Aici se presintă o particularitate : decisiile de condamnare pronunțate prin contumacie sunt nimicite de drept prin presentarea voluntară, sau, silită a contumacelui (art. 481 Pr. pen.) [5]). De aici n'ar trebui însă să con-

---

pronunță și asupra faptelor penale și nu se mărginește numai la pretențiunile civile. Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 8 (decisie nereprodusă în Bulet.). Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, p. 325. Bulet. S-a 1, 1889, p. 1030.

[1]) Garraud, *op. cit.*, 580.—Nu poate fi considerat ca contumace individul, care nu se presintă pentru că era deținut în închisoare, în străinătate. Cas. Roma, *J. Clunet*, anul 1902, p. 907.

[2]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 892, și v° *Contumace*, 282. Haus, *op. cit.*, II, 1281. Mangin, II, 395. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 685. F. Hélie, *op. cit.*, II, 993, și VIII, 3877. Garraud, *op. cit.*, 580, p. 791. Griolet, *op. cit.*, p. 304. Trébutien, II, 652. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Contumace*, 110. Pand. fr., *Chose jugée*, 1723, și *Contumace*, 280.

[3]) Répert. Sirey, *Chose jugée*, 893, și *Contumace*, 283. Pand. fr., *Contumace*, 279. Mangin, *op. cit.*, II, 394 urm. Trébutien, *op.* și *loco cit.* F. Hélie, *loco suprà cit.* Garraud, *op.* și *loco cit.* Haus, *op. cit.*, II, 1281.

[4]) Bulet. Cas. S-a II, anul 1900, p. 438.

Antinomie între art. 481 și 600 Pr. pen.

[5]) Iată cum se exprimă art. 481 din Pr. pen. : „Dacă acusatul se dă prins, ori dacă se va aresta mai înainte de stingerea pedepsei prin prescripțiune, decisiunea dată în contumacie și procedurile făcute în contra lui, începênd de la ordonanța de închisoare sau de reînfățișare, vor fi de sine nimicite, și se va procede în privința lui după formele or-

chidem că ele nu au autoritatea lucrului judecat, pentrucă decisiile pronunţate de tribunalele represive, ca şi acele pronunţate de tribunalele civile, avênd, precum am vĕdut, autoritatea lucrului judecat, chiar când sunt susceptibile de un recurs, fie ordinar, fie extraordinar ; decisia pronunţată în contumacie se consideră ca expresiunea adevĕrului, *pro veritate habetur*, cât timp condamnatul n'a fost arestat, sau nu s'a presentat de bună voe [1]). Decisia de condamnare are, deci, o autoritate provisorie şi lucrul nu se consideră ca definitiv judecat, de cât atunci când pedeapsa pronunţată în contumacie este prescrisă [2]).

Condamnatul în contumacie poate el, în urma arestărei sau presentărei sale, să fie condamnat la o pedeapsă mai grea de cât acea dintâi ? Controversă.

Decisia de condamnare, fiind un tot indivisibil şi fiind cu desăvêrşire nimicită, prin arestarea sau presentarea de bună voe a contumacelui, înlăturarea circumstanţelor agravante prin decisia pronunţată în contumacie nu poate să folosească acusatului ; de unde resultă că, în caz când aceste circumstanţe ar fi recunoscute ca existente, de juraţi, acusatul va trebui să sufere o condamnare mai grea de cât cea dintâi, fără ca el să poată opune excepţiunea lucrului judecat [3]). Este adevărat că Faustin Hélie,

---

dinare". O adevarată antinomie şi contrarietate există între acest text şi art. 600 Pr. pen., care sună astfel : „In nici-un caz condamnaţii în contumacie sau în lipsă, nu vor putea fi primiţi a se înfăţişa, ca să se descarce de condamnarea ce a fost pronunţată în contra lor". Acest text este contrar art. 481, pentru-că s'a eliminat din el, fie din nebăgare de samă, fie din greşală de tipar, cuvintele *„dont la peine a été prescrite"*, care figurează în textul corespundĕtor francez (art. 641). Pentru ca art. 481 să fie în armonie cu art. 600, trebue să cetim acest din urmă text în modul următor : „In nici un caz, condamnaţii în contumacie sau în lipsă, *a căror pedeapsă s'a prescris*, nu vor putea fi primiţi, etc.". Alt-fel art. 600 ar fi în flagrantă contradicere cu art. 481, precum am arătat mai sus. Art. 600 Pr. pen.

[1]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 894. Haus, *op. cit.*, II, 1281. C. Paris şi Orléans, D. P. 74. 2. 147. Sirey, 74. 2. 40. Sirey, 82. 2. 57.

[2]) Haus, *op. cit.*, II, 1281, *in fine.*

[3]) Haus, *op. cit.*, II, 1281, nota 27. Trébutien, *op. cit.*, II, 652. Mangin, *op. cit.*, II, 397. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 686, şi *Études hist. th. et pratiques sur le droit criminel*, VI, 2255. Griolet, *op. cit.*, p. 304, 305. Morin, Répert., *Chose jugée*, 24. Nouguier, *Cour d'assises*, II, 764. Merlin, Répert. t. III, v° *Contumace*, § 3, p. 760, 761. Répert. Dalloz, *Supplément*,

crezând că declarația relativă la circumstanțele agravante poate, une-ori, după împrejurări, să fie separată de declarația relativă la acusarea principală, nu permite judecătorilor de a avea în vedere circumstanțele agravante înlăturate prin decisia în contumacie, de câte ori această separare este cu putință [1]); însă este de observat că acelaș autor, ocupându-se mai la vale de efectele casării, observă cu drept cuvênt că toate împrejurările unui cap de acusare, formând un tot indivisibil, îndată ce un fapt trebue să fie apreciat din nou, este neaparat ca toate elementele sale să fie supuse acestei aprecieri [2]). De aceea s'a și decis, de Curtea de casație din Francia, că de câte ori o decisie condamnatoare, dată în contradictor, este deferită, de acusat, Curței de casație, casarea are de efect de a supune noului judecător faptul incriminat în întregimea lui, și al

---

Contumace, 112. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 896 urm. Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Contumace*, 106, nota 3.—*Contrà*: Cas. rom. Bulet. S-a II, 1900, p. 437, și *Curierul judiciar* din 1900, No. 27. „Considerând, dice această decisie, că în caz când contumacele s'a presentat și a fost judecat, chestiunea este dacă el poate fi condamnat la o pedeapsă mai grea; că, dacă ne am mărgini a invoca art. 481 Pr. pen., s'ar putea dice că, în urma presentărei contumacelui, el judecându-se de Curtea cu jurați, aceasta poate să-l condamne la o pedeapsă mai mare de cât fusese condamnat în contumacie; considerând, însă, că acest resultat nu poate fi admis din punctul de vedere al echității; că dacă, în urma prinderei sau presentărei contumacelui, judecarea are a se urma după toate regulele în favoarea apărărei, dinaintea Curței cu jurați, aceasta este o favoare care nu are a fi mărginită, și ar fi a o mărgini dacă condamnatul în contumacie la o pedeapsă de un an, ar putea în urmă să fie condamnat la doi ani, ca în specie; că dacă hotărîrile de condamnare contra contumacelui se nimicesc, aceasta este numai sub condiție ca posiția lui să nu se agraveze prin judecata ce ar urma, în ori ce privință ar fi, etc.".—Poate ca decisia Curței să fie echitabilă, ea nu ni se pare însă juridică; căci contumacele nu se poate folosi de pedeapsa mai blândă, prevedută în condamnarea prin contumacie, de cât invocând autoritatea lucrului judecat a primei decisiuni. Or, ce autoritate mai poate avea o decisiune pe care legea (art. 481 Pr. pen.) o declară cu totul ștearsă și nimicită?

[1]) F. Hélie *op. cit.*, II 995.

[2]) F. Hélie, *op. cit.*, VIII, 4017.

doilea juriu poate să se pronunțe asupra circumstanțelor agravante înlăturate de cel dintâi [1]).

Este, însă, evident că de câte ori acusatul a fost achitat pentru unele fapte și condamnat numai în privința altora, condamnarea singură este nimicită prin presentarea contumacelui (art. 481 Pr. pen.), achitarea fiind pentru dînsul un fapt dobêndit (art. 383 Pr. pen.). Asupra acestui punct nu poate fi nici-o discuție; căci presentarea contumacelui nerădicându-i necontestat beneficiul achitărei, dacă faptele, pentru care el a fost declarat nevinovat, ar fi fost apreciate într'un proces deosebit, el nu trebue să sufere de împrejurarea că mai multe fapte au fost cuprinse în acelaș act de acusare [2]).

Casul în care acusatul a fost achitat numai în privința unor fapte, și condamnat în privința altora. Art. 383, 481 Pr. pen.

Părțile hotărîrei care produc lucrul judecat în materie represivă.

In materie represivă, ca și în materie civilă [3]), autoritatea lucrului judecat resultă, în principiŭ, din dispositivul hotărîrei [4]).

Ca și în materie civilă, însă, jurisprudența admite că lucrul judecat poate să resulte și din motivele hotărîrei, care ar face un singur corp cu dispositivul [5]).

---

[1]) Cas. fr. Sirey, 40. 1. 700, și Répert. Dalloz, v° *Cassation*, 2093, nota 1.

[2]) Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 304. Mangin, *op. cit.*, II, 396. F. Hélie, *op. cit.*, II, 994, și VIII, 3877. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 895, și *Contumace*, 284. Trébutien, *op. cit.*, 652. Merlin, *Quest. de droit*, v° *Contumace*, § 4. Nouguier, *Cour d'assises*, II, 763. Rodière, *Éléments de proced. criminelle*, p. 328 (ed. din 1845). De Serres, *Manuel des Cours d'assises*, III, p. 110. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Contumace*, 105, nota 2. Pand. fr., *Chose jugée*, 1724, și *Contumace*, 281.

[3]) Vedi *suprà*, p. 508 urm.

[4]) Répert. Dalloz, *Supplément*, *Chose jugée*, 285. Répert. Sirey, *eod.* v°, 908. Pand. fr., *Acquittement*, 103. Cas. fr. Rép. Dalloz, *Suppl.*, *loco cit.*, notă 1. C. Aix. D. P. 62. 2. 148.

[5]) Cas. fr. și C. Gand, D. P. 65. 1. 490. Répert. Dalloz, *Supplément*, *eod.* v°, 286, noat 1. Répert. Sirey, *eod.* v°, 909.— Dacă hotărîrea cuprinde mai multe motive, este destul ca unul din ele să fie valid, și acest principiu este aplicabil atât în materie represivă cât și în materie civilă. Cpr. Cas. fr. D. P. 65. 1. 318, No. 19. D. P. 84. 1. 212. D. P. 90. 1. 257. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 1308. Cpr. și Cas.

Condițiile cerute pentru ca hotărîrea pronunțată de un tribunal represiv să fie investită cu autoritatea lucrului judecat.

In materie represivă, ca și în materie civilă (vedi *suprà*, p. 514 urm.), pentru ca să existe lucrul judecat, se cere, în principiŭ, de și legea penală n'o spune nicăiri, o întreită identitate: de obiect, de causă și de părți (art. 1201 C. civ.) [1], soluțiune care era admisă și la Romani (*idem factum, idem crimen et eædem personæ* [2]).

---

rom. *C. judiciar* din 1901, No. 32.—Când, deci, o hotărîre se susține nu numai pe autoritatea lucrului judecat, ci și pe alte motive, ea nu este casabilă, chiar dacă ar fi eronată în ceea ce privește lucrul judecat. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, p. 983.

Greșita citare a unui text de lege într'o hotărîre.

Greșita citare a unui text de lege într'o hotărîre nu atrage, de asemenea, desființarea acelei hotărîri (Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1897, p. 690; Bulet. S-a 1, 1896, p. 1639; Bulet. S-a II, 1895, p. 1119); nici simpla eroare materială strecurată în arătarea caracterului pedepsei aplicate (când de exemplu s'a dis că închisoarea este corecțională în loc de polițienească, sau *vice-versa*). Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1895, p. 370.

Identitate de persoane. Controversă.

[1]) Cpr. Bonnier, 894. Trébutien, *op. cit.*, II, 779 urm. Garraud, *op. cit.*, 625. Ortolan, *op. cit.*, II, 1780. Haus, II, 1297. Répért. Sirey, v° *cit.*, 910. Pand. fr., *eod.* v°, 1762.—Cu-toate-acestea, se susține de unii că, în materie represivă, pentru ca să existe lucru judecat, nu e nevoe de identitatea părților, ci numai de acea a faptului și a inculpatului. Cu alte cuvinte, în materie represivă, poate să existe lucru judecat, cu-toate că prima urmărire ar emana de la o altă persoană de cât acea de la care emană a doua urmărire, și cu-toate-că prima urmărire ar fi fost îndreptată în contra unei alte persoane, de cât acea în contra căreia a fost îndreptată a doua urmărire. Cpr. în acest sens, F. Hélie, *op. cit.*, II, 997 urm. H. Laurens, *op. cit.*, p. 158 urm. „Considerênd dice Curtea noastră supremă că, pentru ca să existe lucru judecat în materie penală, nu e necesitate de identitatea de persoane, întru cât acțiunea publică poate fi deschisă atât de procuror cât și de alte persoane". *Dreptul* din 1895, No. 74, și Bulet. S-a II, 1895, p. 1208. „Considerând, dice o altă decisie tot a Curței de casație, că pentru ca excepțiunea lucrului judecat să poată fi admisă, legiuitorul nu cere de cât îndoita condițiune a identității inculpatului și a identității faptelor, ast-fel precum resultă din art. 383 P. pen.". Cpr. asupra acestei controverse doctrinale, P. Tuozzi, *L'autorità della cosa giudicata*, 212, 213.

[2]) Vedi textele citate și desvoltările făcute de H. Laurens, *Auto-*

Obiectul urmărirei este pedepsirea persoanei urmărite (art. 2 Pr. pen.) [1]; causa este faptul incriminat, care servește de temeiŭ acțiunei [2]. In fine, părțile sunt: urmăritorul și persoana urmărită. Vom vedea, însă, că, în materie represivă, identitatea părților este cerută într'un mod mai puțin riguros de cât în materie civilă.

1° Identitatea de obiect.

Obiectul acțiunei publice este, precum am vĕdut, pedepsirea culpabilului (art. 2 Pr. pen.), după cum obiectul acțiunei civile este repararea daunei causate (art. 3 Pr. pen.) [3], fie că ea se exercită de o dată cu acea publică, înaintea acelorași judecători, fie că ea se exercită în deosebi înaintea judecătorilor civili (art. 8 Pr. pen.). Pedeapsa nu se va determina de cât la finele procesului, după constatarea culpabilității; și dacă ministerul public cere cutare sau cutare pedeapsă, judecătorii [4] pot pronunța o pedeapsă chiar mai mare de cât acea cerută, destul este ca ea să fie legală. Judecătorii ar putea să pronunțe o pedeapsă, chiar atunci când ministerul public ar cere achitarea sau absolvirea inculpatului [5]. Acest punct nu suferă

---

rité de la chose jugée, considérée comme mode d'extinction de l'action publique (tesă p. doctorat, 1885), p. 50 urm.

[1]) Ortolan, II, 1781. Bonnier, 895. Garraud, *op. cit.*, 625. Répert. Sirey, v° *cit.*, 911. Pand. fr., v° *cit.*, 1763. Trib. Iași (af. Paraschiv), *C. judiciar* din 1894, No. 40.

[2]) Ortolan, II, 1782. Bonnier, 896. Garraud, *loco suprà cit.* Répert. Sirey, 911. Trib. Iași (sentință cu totul juridică, citată în nota precedentă). Vedi și *suprà*, p. 527, 528.

[3]) Vedi în privința identității de obiect, *suprà*, p. 516 urm.

[4]) Vorbim, bine înțeles, numai de juridicțiile de fond, căci juridicțiile de instrucție nu sunt chemate a aplica pedeapsa, ci numai a trimete pe acei, în contra cărora sunt indicii suficiente, înaintea judecătorilor competenți.

[5]) Cpr. Ortolan, *op. cit.*, II, 1881. — Curtea de apel nu poate, însă, mări pedeapsa condamnatului, nici a condamna pe un prevenit achitat în prima instanță, fără apelul ministerului public. Aceleași principii erau admise și sub vechiul Cod de procedură criminală a Țărei românești (art. 155, 156). Cpr. Cas. rom. Bulet. 1862, S-a crimin., p. 33.

Prin excepție la art. 197 Pr. pen., în materie de delicte judecate în prima instanță de judecătorul de ocol, apelul părței civile pune în mișcare acțiunea publică și învestește pe tri- Art. 73 L. Jud. de ocoale.

nici-o îndoială. De aici resultă că două urmăriri penale au în tot-deauna, din punctul de vedere al pedepsei, același obiect. Verificarea chestiunei de a se ști dacă două acțiuni succesive au același obiect, nu presintă nici-o dificultate practică ; căci mai nici-odată nu se va întâmpla ca aceeași urmărire penală să fie reînoită, fie pentru a se pedepsi de două ori pe cineva pentru același fapt, fie pentru a i se aplica o pedeapsă mai grea de cât acea la care fusese mai întâi condamnat. Dar judecătorii, în penal, nu se mărginesc a statua numai asupra pedepsei ; ei statuază și asupra existenței faptului, asupra culpabilității prevenitului, asupra cutărei sau cutărei circumstanțe agravante, asupra cutărei sau cutărei scuse, etc. Atunci chestiunea este de a se ști dacă toate aceste decisiuni se referă, sau nu, la același fapt. Identitatea faptului incriminat, care trebue neapărat să existe, pentru ca să fie lucru judecat, se confundă deci, cu identitatea de causă, pentru-că causa, în acțiunea publică, stă tocmai în faptul delictuos imputat persoanei urmărite.

2° Identitatea de causa.

Art. 383 Pr. pen. Sensul cuvîntului fapt. Controversă.

Causa cererei, în acțiunea publică, nu este în realitate de cât faptul delictuos imputat prevenitului. Prin urmare, pentru ca să fie lucru judecat, trebue să fie identitate între faptul delictuos judecat și acel actualmente urmărit (art. 383 Pr. pen.). Cuvîntul *fapt*, care se găsește în art. 383, nu însemnează actul material incriminat, ci actul învestit cu calificarea sa penală ; căci tribunalele represive nu pot să considere actul unui om de cât în raporturile

---

bunal cu dreptul de a se pronunța și asupra pedepsei (art. 73 L. Jud. de ocoale din 1896), putênd s'o agraveze, independent de împrejurarea dacă ministerul public a făcut, sau nu, apel, sau l'a declarat prea târdiu. Presența minist. public pentru constituirea tribunalului este, însă, în toate casurile obligatorie. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1895, p. 848. — In ori-ce caz, art. 73 din L. jud. de ocoale constituind o derogare de la dreptul comun, și după părerea noastră, chiar o anomalie (v. Tr. nostru în limba franceză, p. 275), nu se aplică la contravențiile polițienești, textul derogator nevorbind de cât de delicte. *Exceptiones sunt strictissimæ interpretationis.* Cpr. C. Botez, *Codicele de ședință al judec. de pace* (Botoșani, 1902), p. 327, nota 2.

sale cu legea penală. Cuvîntul *fapt* este, deci, aici sinonim cu cuvîntul crimă sau delict. „Considerând, ḑice foarte bine tribunalul de Iaşi, că excepţiunea lucrului judecat, atât în penal cât şi în civil, presupune de o potrivă identitatea obiectului şi a causei în vechia şi noua urmărire; *obiectul*, în penal, este pedepsirea inculpatului, iar *causa*, faptul sevêrşit, considerat din punctul de vedere juridic, actul învestit cu calificarea penală, acusaţiunea însă-şi, iar nu fapul brut. Aceasta resultă nu numai din intreaga economie a legilor penale, după care o persoană nu poate fi acusată şi nici achitată de fapte brute şi materiale, dar încă şi din textele de proced. penală, în care cuvîntul *fapt* este tot-deauna întrebuinţat ca sinonim al crimei sau delictului (art. 31, 39, 96, 117, 135, 141, 216, 221, 226, etc.). Nimic nu ne îndrituieşte a crede că, în art. 383, cuvîntul *fapt* a schimbat de înţeles, mai cu samă că este în corelaţie strînsă şi necesară cu cuvintele achitat şi acusat, etc.“ [1]); de unde resultă că individul achitat de juraţi pentru crima de tălhărie, poate fi urmărit din nou pentru delictul de tăinuire, din causă că s'ar fi găsit la dînsul obiecte provenite din acea tălhărie; de-oare-ce tălhăria şi tăinuirea sunt două infracţiuni cu totul deosebite nu numai în ceea ce priveşte momentul săvêrşirei lor, dar şi în ceea ce priveşte mijloacele şi ţinta făptuitorului [2]).

Individul achitat pentru tălhărie, poate din nou fi urmărit pentru tăinuire. Controversă.

[1]) Trib. Iaşi (7 mai 1894, af. Paraschiv, M. Vidraşcu primpresid.) şi Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1894, No. 40. *Dreptul* din 1894, No. 81, şi Bulet. S-a II, 1894, p. 1010. Cpr. şi Garraud, *op. cit.*, 625. Pand. fr., v° *cit.*, 1801. Mangin, *op. cit.*, II, 402, 408, 409. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 644, şi *Études hist. et pratiques sur le dr. criminel*, VI, 2420. Bonnier, 899. Trébutien, *op. cit.*, II, 786. Merlin, Répert, *v-is Non bis in idem*, No. 5 bis. Legraverend, *Législ. criminelle*, I, p. 446. „Codul de procedură penală, ḑice acest din urmă autor, numeşte *fapt* însăş acusaţiunea, crima calificată, iar nu actul material care a dat loc la acusare. Aceasta pare să resulte din combinarea diferitelor articole ale acestui Cod. (Veḑi art. 337, 338, 344, 345 Pr. pen. fr., 361, 362, 368, 369 Pr. pen. rom.). A da un alt sens cuvîntului *fapt*, ar însemna a conferi autoritatea lucrului judecat unui lucru care n'a fost pus în discuţie“.—*Contrà*: C. Iaşi (decisie casată şi pronunţată în majoritate numai), *C. judiciar, loco cit.* Griolet, *op. cit.*, p. 266. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 1010 urm. Haus, *op. cit.*, II, 1308, nota 7.

[2]) Trib. Iaşi (sentinţă *suprà* cit.) şi Cas. rom *C. judiciar*, *loco*

Complicitate. Controversă.

Tot astfel, se decide de unii că individul achitat ca autor a unei crime sau unui delict, ar putea, în urma acestei achitări, să fie urmărit ca complice a aceleeaș crime sau aceluiaș delict, și *vice-versa*; pentru-că faptele care constituesc complicitatea, sunt deosebite de faptul constitutiv al crimei sau delictului. Pentru aceasta trebue însă, bine înțeles, ca chestiunea complicității să nu fi fost judecată prin prima hotărîre [1]).

Fapte susceptibile de mai multe calificări. Controversă.

Plecând de la această idee, jurisprudența și o parte din doctrină admit că faptul susceptibil de mai multe calificări, care ar fi fost incriminat sub una din ele, ca crimă, poate mai în urmă, la caz de achitare, să fie incriminat sub altă calificare, ca delict, dacă bine înțeles, noua calificare se întemeiază pe elemente nepropuse și neapreciate în prima urmărire [2]).

---

cit. Bulet. S-a II, 1894, p. 1010, și *Dreptul* din 1894, No. 81. Haus, *op. cit.*, II, 1302. Mangin, *op. cit.*, II, 403. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 649. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 487, nota 1.

[1]) Cpr. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 650, 651. — *Contrà*: Morin, *J. de dr. criminel*, anul 1868, p. 187 urm. observ. asupra unei decisii a Curței din Colmar. Répert. Sirey, v° *cit.*, 958. Griolet, *op. cit.*, p. 258. Motivul, care se invoacă în această din urmă părere, după care individul urmărit ca autor principal sau co-autor n'ar mai putea fi urmărit în urmă ca complice, și *vice-versa*, este că instanța, inaintea căreia un individ este tradus pentru un fapt delictuos, este învestită de toate modurile de participare a acestui individ la faptul incriminat.

[2]) Cpr. Cas. fr. S., 77. 1. 41 (cu nota în sens contrar a lui E. Villey).—Această decisie pune în principiu că cafengiul urmărit pentru-că a ținut casă de jocuri de noroc (art. 350 C. pen.) și achitat de acest fapt, poate din nou fi urmărit pentru-că a contravenit la o ordonanță municipală, care interdice jocurile de noroc în cafenele sau alte localuri publce.

Jocuri de noroc. Art. 350 C. pen.

S'a decis, cu drept cuvînt, că jocul *bacara* este un joc de noroc în sensul art. 350 C. pen., pentru-că, în acest joc, câștigul sau perderea sunt cu totul independente de abilitatea și combinațiile de spirit ale jucătorilor, și atârnă numai de noroc. Trib. Covurlui, *C. judiciar* din 1902, No. 44.

Codul Calimach. Art. 100 L. Org. judec.

Codul Calimach (art. 1706) prevede între jocurile de cărți oprite: *banca*, *curea*, *coțca* (de unde pe semne vine cuvêntul *coțcar*), etc. Vedi t. V, p. 9, nota 4.—Art. 100, § ultim din L. org. judecătorești de la 1890 prevede pedepse disciplinare pentru *judecătorii cari joacă cărți la noroc*. Se ve-

Ast-fel, s'a decis că persoana achitată de pruncucidere (art. 230, 232 C. pen.), poate mai în urmă fi urmărită pentru omor fără voe (art. 248 C. pen.) [1]), pentru lepădare de prunci (art. 277 C. pen.) [2]), sau înmormîntare clandestină [3]); că individul achitat de falș poate mai în urmă fi urmărit, în vederea aceluiaș fapt, pentru abus de încredere [4]), sau înșălăciune [5]); că individul achitat pentru atentat la pudoare, îndeplinit sau cercat cu sau fără violență (art. 263, 264 C. pen.), poate mai în urmă fi urmărit, din causa aceluiaș fapt, pentru ultragiŭ public în contra pudorei (art. 262 C. pen.), sau loviri ori răniri causate cu voință (art. 238 urm. C. pen.) [6]); că persoana a-

---

de că această uricioasă patimă este adânc intrată în moravurile noastre, de-oare-ce legiuitorul o presupune și la judecători. Numai de n'ar rămânea această lege, ca multe altele, o literă moartă!

Nu numai jocurile de noroc sunt în principiŭ oprite, dar și loteriile (L. din 20 ianuar 1883), și legea pedepsește nu numai pe intreprinzĕtorii și agenții de loterii neautorisate, fie din țară, fie din străinătate, ci și pe ziariștii cari publică în ziarele lor anunțurile unor asemenea loterii (art. 5 lit. b L. din 20 ianuar 1883). Cpr. Cas. rom. (18 iunie 1902). *C. judiciar* din 1902, No. 21, și *Dreptul* din 1902, No. 55. Loteriĭ. L. din 20 ianuar 1883.

[1]) Vedi decisiile citate în Répert. Sirey, *Chose jugée*, 963, în Pand. fr., *eod.* v°, 1928, și în Répert. Dalloz, *Supplém.*, *eod.* v°, 323. Blanche, *Études pratiques sur le C. pénal*, IV, 508. Intre decisiile cele mai însemnate ale Curței de casație din Francia, care s'au pronunțat în acest sens, vom cita acea din 25 nov. 1841, pronunțată în secțiuni unite, *contrar conclusiilor proc. general Dupin* (v. Sirey, 42. 1. 93, și Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 476, p. 424, nota, coloana 2). Iată cum Dupin și-a resumat conclusiile sale, pe care Curtea supremă nu le-a admis: „Les principes rigoureux du droit criminel veulent que tous débats solennels, légaux, réguliers, purgent l'accusation: c'est à la société, dans ce moment solennel, à prendre toutes ses précautions; c'est à la défense à user de toutes ses ressources; car le verdict rendu, tout est consommé. Il est dans l'esprit de la loi que la justice ait, pour ainsi dire, le cœur net sur la culpabilité". (*Réquisitoires, plaidoyers*, etc. par Dupin, t. V, p. 39).

[2]) Cas. fr. Sirey, 50. 1. 702. Pand. chron., III (anii 1845—1859), 1. 162.

[3]) Trib. corecț. Prades, Pand. fr., v° *cit.*, 1930.

[4]) Cas. fr. D. P. 66. 1. 362. Sirey, 65. 1. 245.

[5]) Cas. fr. D. P. 64. 1. 454. Sirey, 74. 1. 39.

[6]) Vedi decisiile citate în Pand. fr., *Chose jugée*, 1932 urm.,

chitată pentru avort (art. 246 C. pen.), poate mai în urmă fi urmărită pentru răniri voluntare [1]), etc.

Toate aceste soluţii ale jurisprudenţei, care dovedesc o neîncredere în instituţia juraţilor, şi care, în ori-ce caz, nu sunt admise de cât atunci când, din causa mai multor calificări, faptul poate constitui o crimă şi un delict [2]) în

în Répert, Sirey, *eod.* v°, 964, şi în Répert. Dalloz, *Supplém.*, *eod.* v°, 325.

[1]) Cas. fr. D. P. 63. 1. 481. Pand. fr., v° *cit.*, 1951.

[2]) Această soluţie nu mai este, însă, admisă de doctrină şi jurisprudenţă de câte ori o crimă, pentru care un acusat ar fi fost achitat, ar putea fi alt-fel calificată *tot ca crimă*, pentru-că ar fi prea exorbitant de a se trimete de mai multe ori pe acelaş acusat înaintea juraţilor pentru acelaş fapt. Cpr. Bonnier, 899, p. 741. Trébutien, *op. cit.*, 787. Répert. Sirey, v° *cit.*, 979, 980. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 869, nota 1. Ortolan, II, 2337.—Vedi însă Mangin, *op. cit.*, II, 409.

Achitarea sau absolvirea acusatului de juraţi. Imposibilitatea unei noue urmăriri.

Tot ast-fel, acusatul *condamnat* sau *absolvit* de Curtea cu juraţi, nu mai poate fi urmărit din nou pentru acelaş fapt înaintea tribunalelor corecţionale, sau de simplă poliţie, chiar dacă faptul ar fi susceptibil de o altă calificare. Condamnarea sau absolvirea şterge, deci, *însuş faptul*, iar nu numai *acusarea*. Cpr. Haus, II, 1306. Répert. Sirey, v° *cit.*, 983, 984. Pand. fr., *eod.* v°, 1909. Bonnier, 900. Morin, Répert., *Chose jugée*, 23, 24. Trébutien, II, 789. Griolet, *op. cit.*, p. 267. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 867, 868. Iată cum acest din urmă autor justifică această soluţie, care este incontestabilă: „Este evident că autoritatea decisiilor de *condamnare*, sau de *absolvire*, emanate de la Curtea cu juraţi, este absolută, şi că acusatul, *condamnat* sau *absolvit*, nu mai poate fi urmărit şi judecat din nou pentru acelaş fapt calificat alt-fel. De câte-ori juraţii declară că acusatul e culpabil, este în adevĕr, de datoria Curţei, care aplică pedeapsa, de a examina dacă faptul este prevĕdut de o lege şi de carel ege anume. Dacă faptul, după părerea Curţei, nu cade sub nici-o lege penală, ea absolve pe acusat; în caz contrar, ea îl condamnă la o pedeapsă criminală, corecţională, sau de simplă poliţie. Este deci evident, fiind-că faptul a trebuit să fie examinat de Curte din toate punctele de vedere ale legei penale, că *acelaş fapt*, care a adus condamnarea sau absolvirea acusatului, nu mai poate face obiectul unei alte urmăriri sub o altă calificare. Aceeaş regulă nu mai este, însă, după o jurisprudenţă constantă, pe care o credem întemeiată, aplicabilă *în caz de achitare*. Declaraţia de neculpabilitate, făcută de juraţi, şterge numai *acusarea*, iar nu *faptul în sine*. In asemenea caz, există lucru judecat numai în privinţa faptului, *aşa cum el a fost calificat*, iar nu în privinţa faptului, *aşa cum el s'a petrecut*“.

același timp, sunt aprobate de unii autori [1], și combătute de alții [2]; ceea ce dovedește că legea este îndoelnică și are nevoe de a fi modificată [3].

Identitatea de causă.

Chestiunea identității causei poate să se presinte, fie în ipotesa mai multor fapte delictuoase urmărite succesiv, fie în ipoteza unui fapt unic considerat sub un aspect nou.

Fapte materiale deosebite.

Pentru ca să existe lucru judecat, trebue ca faptul delictuos, actualmente incriminat, să fie identic acelaș care a dat loc la o urmărire anterioară [4]; căci dacă ambele fapte urmărite succesiv constituesc infracțiuni deosebite, fie chiar

---

Hot. pronunțate de trib. corecțional și de simplă poliție. Controversă.

Se admite, de asemenea, cel puțin de majoritatea doctrinei, că autoritatea hotărîrilor pronunțate de tribunalele corecționale și de simplă poliție se aplică însuș faptului, iar nu numai calificărei care a fost dată; de unde resultă că, în caz de condamnarea prevenitului, același fapt nu mai poate să devie obiectul unei alte urmăriri, chiar dacă s'ar descoperi imprejurări noue în puterea cărora faptul ar putea fi calificat crimă. Aceeaș soluție este admisă în caz de achitarea sau absolvirea prevenitului. Ast-fel, individul urmărit pentru loviri sau răniri causate cu voință (art. 238 urm. C. pen.) și achitat de acest fapt, nu mai poate în urmă fi urmărit pentru răniri causate fără voință (art. 249 C. pen.). Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1305. Pand. fr., v° *cit.*, 1958 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 989 urm. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 867. Villey, *op. cit.*, p. 441, 442. Griolet, *op. cit.*, p. 266 urm.—*Contrà*: Cas. fr. D. P. 61. 1. 500. Sirey, 62. 1. 1006. Sirey, 77. 1. 41. D. P. 76. 1. 463. Bonnier, 899, p. 742. Mangin, *op. cit.*, II, 409. Cpr. și Trébutien, II, 790.

[1]) Vedi Le Sellyer, *op. cit.*, II, 646 urm. Bonnier, 899. Mangin, *op. cit.*, II, 409. Trébutien, II, 787. Garraud, *op. cit.* 625. Nouguier, *Cour d'assises*, IV, 3671 urm. Vedi și Merlin, Répert, *vis Non bis in idem*, § 5 bis.

[2]) F. Hélie, *op. cit.*, II, 1010 urm. Morin, *Répert. universel et raisonné du dr. criminel*, v° *Chose jugée*, No. 26, și *J. de dr. criminel*, anul 1863, p. 319. Ortolan, *op. cit.*, II, 1788 urm., 2335 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 266 urm. Villey, *Pr. de dr. criminel*, p. 456 urm. (ed. a 3-a), și nota în Sirey, 77. 1. 41. H. Laurens, *op. cit.*, p. 168 urm. Haus, *op. cit.*, II, 1308, nota 7. Vedi și Répert. Sirey, v° *Chose jugée*, 971 urm.

[3]) In Francia mai multe dispositii din proced. penală au fost modificate în ultimele timpuri; art. 360 (383 al nostru) a rămas însă *tale quale*, de și modificarea acestui text fusese propusă încă de la 1876 de Dl. Parent.

[4]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1895, No. 74, și din 1891, No. 10. C. Galați, *Dreptul* din 1891, No. 46.

de aceeaș natură, acțiunea publică va putea să fie exercitată din nou contra aceluia care le-a comis, fără ca el să poată invoca principiul *Non bis in idem*. Autoritatea lucrului judecat, cu alte cuvinte, resultă din *identitatea* faptelor incriminate, iar nu din *similitudinea* lor [1]).

Nici-o dificultate nu se presintă în casul, când ambele fapte succesiv urmărite, sunt cu totul separate și se deosebesc atât materialmente, cât și prin calificarea lor legală. In asemenea caz, nu poate să fie vorba de lucru judecat [2]).

Aceeaș soluție este aplicabilă de câte ori faptele incriminate își păstrează individualitatea lor, de și un raport oare-care ar exista între ele. In asemenea caz, fiecare fapt poate face obiectul unei urmăriri deosebite și succesive. Lucrul judecat nu va exista de câte ori noul fapt a fost comis în dauna altor persoane, în alt loc și în alt timp [3]).

Regula *Non bis in idem* nu este, de asemenea, violată de câte ori o îndoită urmărire are loc, dacă pedepsele sunt cumulativ aplicate pentru un delict și o contravenție resultând din fapte succesive și deosebite, în privința elementelor lor materiale și legale, cu-toate-că un raport strêns ar exista între aceste fapte în privința timpului. Ast-fel, o persoană, care a intervenit fără drept la o facere grea, poate în acelaș timp fi urmărită pentru omor causat prin imprudență (art. 248 C. pen.) și pentru exercițiul ilegal al medicinei (art. 113 L. sanitară din 3 april 1885, modificată în unele privințe la 1893 și la 1898) [4]).

Fapte deosebite în privința victimelor.

In unele materii, există atâtea delicte deosebite câte și persoane lesate. Ast-fel, individul care s'a făcut culpabil de mai multe furturi sau înșălăciuni, poate fi urmărit de atâtea ori, câți și păgubași au fost lesați prin aceste delicte [5]).

---

[1]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 88. 1 37. D. P. 88. 1. 491. *Pand. Période.* 88. 1. 33.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 520.

[3]) Pand. fr., v° *cit.*, 1806 urm.

[4]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1811. Cas. fr. D. P. 92. 1. 195. *Pand. Période.* 92. 1. 147.—Vedi, însă, C. Rouen, Répért. Dalloz, *Médecine*, 30, nota 2 (decisie inspirată mai mult prin considerații de fapt).

[5]) Pand. fr., v° *cit.*, 1813. Mangin, *op. cit.*, II, 404. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 656. Cas. fr., *Chose jugée*, 457, nota 4.—*Contrà*: F. Hélie, *op. cit.*, II, 1006. Trébutien, *op. cit.*, II, 782.

De asemenea, un diarist, care prin acelaș articol, a calomniat mai multe persoane, poate fi urmărit pentru delict de presă, înaintea juraților, de atâtea ori câte și persoane au fost calomniate, fără a putea opune lucrul judecat [1]).

Faptele incriminate pot fi deosebite în privința locului, și în asemenea casuri, nu se aplică, de asemenea, maxima *Non bis in idem*. Fapte deosebite în privința locului.

Ast-fel, o ordonanță de neurmărire asupra faptului de adulter, care se pretindea a fi fost comis într'un loc determinat, nu se opune la intentarea unei alte acțiuni pentru alte fapte săvârșite aiurea [2]).

---

[1]) Pand. fr. v° *cit.*, 1815. Cas. fr. D. P. 73. 1. 90.

Trebue să menționăm, în această privință, o decisie recentă a Curței noastre supreme (18 martie 1902), care pune în principiŭ că delictul de calomnie sevârșit prin presă de un militar în activitate, este de competința tribunalelor militare (art. 52 și 258 C. de justiție militară), iar nu de acea a juraților. Vedi *C. judiciar* din 1902, No. 31, și *Dreptul* din acelaș an, No. 37.—*Contrà* : C. cu juraţi din Iași (decisie casată). *C. judiciar, loco cit.* Soluția dată de Curtea din Iași ni-se pare preferabilă ; 1° pentru-că Codul de justiție militară din 1881 fiind anterior modificărilor constituționale promulgate la 1 iunie 1884, poate fi considerat ca abrogat prin Constituție ; și 2° pentru că Codul de justiție militară nu are în vedere de cât crimele și delictele ordinare, iar nu și acelea pentru care Constituția a voit să creeze o garanție mai mare, deferindu-le juriului, fără nici-o distincțiune. Apoi, chiar după art. 263 din Codul de justiție militară, despăgubirile civile sunt de competința exclusivă a juraților, conform art. 105, § ultim din Constituție.— In cât privește chestiunea de a se ști ce se înțelege prin delicte de presă, vedi Thonissen, *Constit. belge annotée*, asupra art. 98, No. 451 urm. ; G. G. Meitani, *Studii constituționale*, fascicula XI, asupra art. 105, p. 174 urm. Nici-unul din acești autori nu vorbește de delictele de presă comise de militari. Delictele de presă comise de militari. Cine le judecă? Controversă.

[2]) Pand. fr., v° *cit.*, 1817. Cas. fr. D. P. 52. 1. 13, v° *Adultère*, No. 1. — In privința adulterului, se discută cestiunea dacă soțul culpabil de acest delict ar putea opune, ca fine de neprimire, adulterul comis de celalat soț. Curtea de casație a decis de curînd, cu drept cuvînt, negativa, punênd în principiŭ că, prin cuvintele *soțul inocent*, care se vĕd în art. 270 C. pen., se înțelege soțul *reclamant*, adecă : acela care a cerut urmărirea soțului vinovat. Vedi *Dreptul* din 1899, No. 14, și Bulet S-a II, 1899, p. 82. In acelaș sens, Trib. Iași, *Dreptul* din 1883, No. 28 (cu adnotația noastră). Soțul culpabil de adulter poate el opune, ca fine de neprimire, adulterul celui-lalt soț ? Controversă.

Fapte deosebite în privința timpului.

Două urmăriri succesive sunt cu putință în privința unor fapte identice, dacă ele au fost comise la epoce deosebite. Maxima *Non bis in idem* nu-și găsește, în aseme-

---

B. M. Missir, *Dreptul* din 1872, No. 5.—*Contrà* : Cas. rom. Bulet. S-a II, 1871, p. 208, și *Dreptul* din 1872, No. 5. Trib. Dorohoi, *Dreptul* din 1896, No. 23. Această din urmă soluție se întemeează mai cu samă pe dreptul nostru anterior (Pravila lui Matei Basarab, Codul Caragea, Codul penal din 1850) și pe dreptul roman (L. 13, § 5, Dig., *Ad legem Juliam de adulteriis*, 48, 5 ; L. 39, Dig., *Soluto matrimonio*, 24, 3), care toate sunt abrogate. Vedi in această privință, pe lângă adnotația noastră din *Dreptul* de la 1883, No. 28, t. V a acestor Comentarii, p. 77, *ad notam*, și t. I, partea II, p. 198, text și nota 4.— Art. 172 din Codul penal german, din 1871 și 1876, nu pedepsește adulterul de cât atunci, când el a atras pronunțarea divorțului, *wenn wegen desselben die Ehe gescheiden ist.*

Soțul ofensat poate el provoca stingerea acțiunei în urma desfacerei căsătoriei. Controversă.

Și fiind că vorbim despre adulter, vom menciona o altă decisie însemnată a Curței de casație, prin care se pune în principiu că soțul urmăritor este în drept a provoca stingerea acțiunei publice, chiar în urma desfacerei căsătoriei. Vedi *C. judiciar* din 1897, No. 9, și Bulet. S-a II, 1897, p. 108. Această soluție, după o matură reflexie, ni se pare inadmisibilă. In adevĕr, dacă legiuitorul, prin derogare de la dreptul comun, permite soțului ultragiat de a opri cursul acțiunei publice, pusă în mișcare tot după plângerea lui, precum chiar și efectele unei hotăriri definitive având puterea lucrului judecat (art. 270 C. pen.), aceasta este pentru a înlesni împăcarea soților și a menține legătura căsătoriei, care în specie nu mai este cu putință, fiind-că o presupunem desfăcută. Nu trebue să uităm, în adevĕr, că adulterul aduce o tulburare adâncă ordinei sociale, și că Societatea nu renunță la dreptul ce-l are de a urmări și pedepsi pe culpabili, de cât sub condițiunea renunțărei *soțului* ultragiat. Cu alte cuvinte, adulterul nu este un delict de ordine privată, ci un delict de ordine socială, cu această deosebire că urmărirea lui este lăsată, în interesul familiilor, la discreția soțului ofensat. Cpr. Garraud, *Tr. th. et pratique du dr. pénal fr.*, V, 1884, 1888 (ed. a 2-a. 1901). Haus, *op. cit.*, II, 1169.

Acțiunea în adulter este eastînsă prin moartea soțului reclamant ? Controversă.

De aceea, vom decide, împreună cu majoritatea autorilor și jurisprudența cea mai recentă, că acțiunea publică nu este stînsă prin moartea soțului reclamant. Cpr. în acest sens, Haus, *op. cit.*, II, 1168, 1169. Blanche, *Études pratiques du C. pénal*, V, 182 (ed. a 2-a). F. Hélie, *Th. du C. pénal* IV, 1624 urm., și *Instruc. criminelle*, II, 778. Garraud, *op. cit.*, 1887, nota 22, p. 160. Mangin, *op. cit.*, I, 141. Pand.

nea caz, nici-o aplicare, și judecata dintâi nu poate avea nici o înrîurire asupra celei de a doua [1]). „*Nunquam plura delicta concurrentia faciunt, ut illius impunitas detur*“ [2]).

Ast-fel, individul achitat de delictul de tăinuire (art. 63 urm. C. pen.), poate fi urmărit pentru alte fapte de aceeaș natură, comise în urma achitărei, cu-toate-că ele ar fi relative la acelaș furt [3]).

Nu s'ar putea, însă, urmări furul mai multor obiecte pentru fie-care lucru sustras de la aceeaș persoană, nici un falșificator de monete pentru fie-care monetă ce el a fabricat; pentru-că, în specie, nu există de cât un singur furt [4]) și o singură crimă de falșificare de monete [5]).

Faptele posterioare nu sunt singurele care autorisă o nouă urmărire. Un fapt poate să fi existat în momentul primei urmăriri și, cu-toate-acestea, să fie deosebit de acel care a motivat această urmărire. Fapte coexistente.

Ast-fel, faptele care motivează o urmărire pentru bancrută simplă [6]), fiind deosebite de acelea care constituesc ban- Bancrută.

---

fr., *Adultère*, 143. Répert. Sirey, *eod.* v°, 236 urm. Cas. fr. Sirey, 63. 1. 401. D. P. 63. 1. 257. C. Aix, Sirey, 77. 2. 136. Aceeaș soluție era admisă și în dreptul roman: „*Defuncto marito, adulterii rea postulatur*“. L. 11, § 8, Dig., *Ad legem Juliam de adulteriis*, 48. 5. — *Contrà*: Le Sellyer, *op. cit.*, I, 415 și *Dr. criminel*, V, 2188. Massabiau, *Manuel du ministère public*, III, 2651. Carnot, *Comment. de dr. criminel*, II, art. 336, No. 3. Cas. fr. Sirey, 40. 1. 979. Acest din urmă sistem este formal consacrat prin art. 358, § 2 a noului Cod penal italian, din 30 iunie 1889.

[1]) Paud. fr., v° *cit.*, 1819 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 919 urm. Bonnier, 897. Haus, II, 1302. Mangin, *op. cit.*, II, 403. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1003. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1892, p. 520.

[2]) L. 2, Pr., Dig., *De privatis delictis*, 47. 1.

[3]) Trébutien, *op. cit.*, II, 781, și autorii citați în nota precedentă. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 487, nota 1.

[4]) Cpr. L. 14, § 7, Dig., *De furtis*, 47, 2.

[5]) Paud. fr., v° *cit.*, 1857, 1858. Répert. Sirey, *eod.* v°, 950. Haus, II, 1299. Ortolan, *op. cit.*, II, 1784. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1006. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 656. Mangin, II, 404. *Quid* în caz când diversele obiecte furate ar aparține la mai mulți proprietari? Vedi *suprà*, p. 612, text și nota 5.

[6]) Cuvêntul bancrută vine de la *banco rotto* (bancă ruptă, inglizește *bank rupt*), din causa vechiului obiceiu, ce consista, la Italieni, în a strica în public contuarul comerciantului care-și ascunsese activul. Vedi Thaller, *Tr. élément. de* Bancrută. Etimologie.

cruta frauduloasă, se decide, cu drept cuvînt, că achitarea pentru bancrută frauduloasă nu împedecă urmărirea pentru bancrută simplă, și *vice-versa* [1]).

---

dr. comm., 1928. Répert. Sirey, *Banqueroute*, 4. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, I. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, IX, 8732 (ed. a 4-a, 1898).

[1]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 925 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 1937. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1003. Mangin, *op. cit.*, II, 403. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 1404. Pardessus, *Dr. comm.*, V, 1311. Thaller, *op. cit.*, 1936. Pand. fr., *Faillite*, 9265. Laisné, *Comment. sur les faillites*, p. 573. Cas. fr. și C. Nancy, Répert. Dalloz, *Chose jugée*, No. 482, p. 430, nota 1. Cas. rom. *C. judiciar* din 1893, No. 80. Bulet. S-a II, 1893, p. 916.

Un comerciant poate el fi condamnat în acelaș timp p. bancrută frauduloasă și bancrută simplă? Controversă.

Un comerciant poate el fi condamnat în acelaș timp pentru bancrută frauduloasă și bancrută simplă? Unii admit afirmativa, însă Carrara și alți autori critică această soluție, pentru-că ambele bancrute nu constituesc în substanță de cât un fapt unic. Vedi Calamandrei, *Del fallimento*, II, 803.

Ceea ce este însă neîndoelnic astă-di, la noi, este că falitul poate fi condamnat pentru bancrută simplă, chiar când el și-ar fi îndeplinit în totul obligațiile luate prin concordat. In Francia și în Italia, chestiunea este, însă, controversată. Vedi Cesărescu și Dan, *Falimentele* (Tip. C. judiciar), p. 262, nota asupra art. 881.

Poate să existe bancrută fără faliment? Controversă.

Cât pentru chestiunea de a se ști dacă poate să existe bancrută frauduloasă, fără o hotărîre în declarare de faliment, chestiunea este de asemenea controversată. Se decide în genere că o simplă încetare de plăți, constatată de instanțele represive, este suficientă, fără ca să existe o declarare în regulă, emanată de la tribunalul comercial, și chiar dacă acest tribunal ar fi refusat de a declara falimentul (argument din art. 714, 710 vechiu, și 875 C. com.). Vedi în acest sens, Haus, *op. cit.*, II, 1226. Blanche, *op. cit.*, IV, 100. F. Hélie, *Th. du C. pénal*, V, 2152, și *Instruc. criminelle*, VI, 2914, și VII, 3567. Bédarride, *op. cit.*, III, 1206. Pardessus, *op. cit.*, III, 1300. T. Huc, VIII, 336. Griolet, *op. cit.*, p. 331. Garraud, *op. cit.* 437. Demolombe, XXX, 406. Bonnier, 907. Bertauld, *Quest. préjudicielles*, 80 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 2068, și *Action publique*, 559 urm. Villey, nota în Sirey, 79. 1. 481. Cesărescu și Dan. *op. cit.*, p. 39, nota asupra art. 714 (710 vechiu). Mangin, *op. cit.*, I, 169. Alauzet, *Coment. du C. de comm.*, VIII, 2865. Massé, *Dr. comm.*, II, 1167, 1248. Gadrat, *Tr. des faillites et banqueroutes*, p. 544. Ionescu-Dolj, *C. judiciar* din 1901, No. 15. Al. Degré, *Dreptul* din 1892, No. 49, p. 390. (In *Dreptul* din 1887, No. 22, p. 171, acelaș autor crede, însă, că părerea contrară resultă din legea noastră). D. Maxim, *Causele înmulțirei falimentelor*, p. 59, nota 2. Vi-

Sentința penală, care achită pe falit de delictul de bancrută, nu împedecă, de asemenea, acțiunea civilă în si- Achitarea falitului de bancrută nu împedecă acț. în simulație.

dari, *Corso di diritto commerciale*, IX, 8724. Calamandrei, *Del fallimento*, II, 831. Cuzzeri, *Il Codice di commercio ital. commentato*, VII, 1128, p. 731. Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența franceză. Vedi D. P. 95. 1. 1519. Sirey, 86. 1. 133. Sirey, 79. 1. 481. Vedi și alte decisii citate în Pand. fr., *Faillite*, 952 și 9283. *Idem*, Répert. Sirey, *Banqueroute*, 49. Cpr. și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1899, No. 81. Această jurisprudență este, însă, combătută de Lyon-Caen et Renault, *Tr. de dr. comm.*, VII, 191 urm., și VIII, 938. Vedi de aceiași autori și *Pr. de dr. comm.*, II, 2651 urm. Delamarre et Lepoittevin, *Tr. th. et pratique de dr. comm.*, VI, 42 urm. Hoffmann, *Quest. préjudicielles*, II, 314 urm. Demangeat, *Revue pratique*, t. XVI, anul 1863, p. 337 urm. Bravard-Veyrières et Demangeat, *Tr. de dr. comm.*, p. 3 și urm. Trébutien, *op. cit.*, 245. Cpr. C. Metz, Répert. Dalloz, *Faillite*, 1469, nota 1. Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 42, și Bulet. S-a II, 1887, p. 378. Trib. Suceava, *Dreptul* din 1888, No. 82, și din 1893, No. 51 (sentință dată în privința bancrutei simple, și confirmată de Curtea din Iași prin adoptarea motivelor tribunalului. *Dreptul* din 1893, *loco cit.*

Dar, dacă această chestiune este controversată, nu mai rămâne nici-o îndoială că delictul de bancrută, fie simplă, fie frauduloasă, presupun: 1° un comerciant și 2° încetarea de plăți. Vedi Pand. fr., *Faillite*, 352 și 9266. Blanche, *op. cit.*, VI, 94. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VIII, 938, și toți autorii. Cpr. și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1889, No. 81.—Astfel, nu pot fi declarați bancrutari: femeea măritată sau minorii neautorisați a face comerț. Cpr. Pand. fr., *loco cit.*, 9268. Lyon-Caen et Renault, *loco cit.* Bédarride, *op. cit.*, III, 1204. C. Aix, Sirey, 76. 2. 104. D. P. 78. 5, 112, No. 2.—Nimic n'ar împedeca, însă, pe judecători în materie penală de a pune în discuțiune calitatea de comerciant, de și această calitate ar fi fost stabilită prin sentința declarativă de faliment. Cas. Roma, 13 martie 1891, decisie citată de Cesărescu și Dan, *op. cit.*, p. 39, No. 7, nota asupra art. 714 (710 vechiŭ). Répert. Sirey, *Banqueroute*, 50. Cesărescu și Dan, *loco cit.*, p. 39, 40. A. D. Nicolau, *Revista de drept și sociologie*, anul II, 1899, No. 1, p. 44 urm. Vom vedea, în adevĕr, că aceea ce s'a discutat și judecat în civil, sau în comercial, nu are, în principiŭ, nici o înrîurire asupra acțiunei publice. Vedi *infrà*, p. 634 urm. Aceeaș soluție este astă-di admisă și în Francia prin legea din 4 martie 1899, asupra lichidărei judiciare (art. 19), după care debitorul poate fi declarat ca bancrutar, înainte de a fi declarat falit de tribunalul de comerț.

mulaţie a unui act făcut de falit [1]). Tot ast-fel, moratorul dobîndit de un comerciant nu împedecă acţiunea penală pentru bancrută, fie simplă, fie frauduloasă [2]).

Achit. falitului de bancrută nu împedecă urmărirea lui p. abus de încredere, sau înşălăciune.

Falitul, urmărit pentru bancrută frauduloasă, şi achitat, ar putea, de asemenea, fi urmărit mai în urmă pentru abus de încredere sau înşălăciune, fiind-că aceste fapte constituesc delicte deosebite, prevĕdute de art. 323, 332 urm. C. penal. Numai atunci abusul de încredere n'ar putea face obiectul unei noue urmăriri, când el ar consista în ascunderea activului, şi ar fi fost apreciat ca atare în prima judecată [3]).

Comerciantul achitat p. unele din faptele care constituesc bancruta simplă nu poate fi din nou urmărit p. alte fapte, care constituesc tot acelaş delict.

Comerciantul, achitat pentru unul din faptele care constituesc bancruta simplă [4]), n'ar mai putea însă fi urmărit în urmă pentru alte fapte care constituesc tot delictul de bancrută simplă, pentru-că toate împrejurările prevĕdute de art. 876 urm. C. com. constituesc *un singur fapt* în sensul art. 383 Pr. pen. „Considerând dice Curtea din Aix (9 aug. 1837) că, cu-toate-că delictul de bancrută simplă poate să resulte din mai multe împrejurări, luate fie în mod isolat, fie în mod cumulativ, totuşi aceste împrejurări nu constituesc de cât un singur fapt în sensul art. 360 Pr. pen. (383 Pr. pen. rom.), care fapt este acel de bancrută simplă“ [5]).

Imprejurările deosebite ale aceluiaş fapt.

Nu trebue, în adevĕr, să considerăm ca delicte deosebite de faptul incriminat faptele particulare, care nu sunt de cât împrejurările accesorii a acestui din urmă [6]).

---

[1]) Cas. Palermo, 6 aug. 1892, decisie citată de Cesărescu şi Dan, *op. cit.*, p. 39, n. asupra art. 714, No. 8.—Concordatul poate să fie atacat prin acţiunea pauliană. Trib. Firenze, 14 octom. 1885, sentinţă citată de Cesărescu şi Dan, *op cit.* p. 227, No. 2, nota asupra art. 856.

[2]) Vedi decisiile italiene citate de Cesărescu şi Dan, *op. cit.*, p. 39, No. 5, nota asupra art. 714 (710 vechiŭ).

[3]) Cas. fr. Sirey, 45. 1. 558. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 928. Pand. fr., v° *cit.*, 1938, 1940. F. Hélie, *Instruc. criminelle*, II, 1003, p. 596.

[4]) In cât priveşte faptele care, după jurisprudenţă, constituesc delictul de bancrută simplă, vedi Cesărescu şi Dan, *op. cit.*, p. 254 urm., nota asupra art. 876; iar în cât priveşte faptele care constituesc bancruta frauduloasă, vedi *op. cit.*, p. 259 urm., nota asupra art. 880.

[5]) Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 483, nota 3, şi Sirey, 38. 2. 127. Bédaride, *op. cit.*, III, 1234. Pand. fr. *Chose jugée*, 1862.

[6]) Pand. fr., v° *cit.*, 1859 urm. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1005.

Chestiunea de a se ști dacă niște fapte materiale deosebite constituesc delicte distincte, susceptibile de mai multe urmăriri, este adesea-ori delicată în caz de delicte de obiceiŭ, continue, conexe sau indivisibile.

Delictul colectiv sau de obiceiŭ, nu poate să resulte de cât din întrunirea mai multor fapte particulare. Ast-fel sunt: delictul de găzduire a făcătorilor de rĕle (art. 52 C. pen.) [1], de aţîţarea, favorisarea sau înlesnirea desfrânării sau corupţiunei minorilor (art. 267 C. pen.), etc. Delicte colective sau de obiceiŭ.

In privinţa acestor delicte, este de principiŭ pe de o parte, că fie-care fapt nu poate fi urmărit în deosebi; iar pe de alta, că toate faptele anterioare primei hotărîri, fie că au fost, sau nu, cunoscute, nu pot face obiectul unei noŭe urmăriri, și aceasta fie că prima hotărîre este condamnatoare, sau achitătoare, pentru-că toate nu constituesc de cât acelaș delict, care a fost o dată apreciat de judecători [2].

Delictele continue sunt acelea care se prelungesc fără întrerupere un timp oare-care. Ast-fel sunt, de exemplu: sechestrarea de persoane (art. 272 urm. C. pen.), exercițiul ilegal al medicinei (art. 13 L. sanitară din 3 april 1885), portul ilegal în public de decoraţiĭ, medaliĭ, insemne, uniforme, etc. (art. 208 C. pen., 257 C. just. milit.). etc. [3]. In privinţa acestor delicte, toate actele anterioare urmări- Delicte continue.

Ast-fel, prevenitul achitat de un furt simplu, nu mai poate din nou fi urmărit pentru acelaș fapt, sub cuvînt că furtul ar fi fost comis prin escaladare, efracţiune, cheĭ mincinoase, etc.; căci circumstanţele agravante descoperite mai în urmă nu sunt fapte noŭe, ci împrejurări accesoriĭ ale faptului primitiv. Cpr. Ortolan, *op. cit.* II, 1786. Haus, II, 1299. Trébutien, II, 782. F. Hélie, *loco suprà cit.*

[1]) „Cel ce va primi în casa sa tâlhari de drum, ca pre un tâlhar să'l certe cu moarte", dice Pravila lui Vasile Lupu.

[2]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 1871. Répert. Sirey, *eod.* v°, 952. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 310. Ortolan, II, 1785. F. Hélie, II, 1006. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 658. Mangin, *op. cit.*, II, 405. Haus, II, 1301. Trébutien, II, 784. Bonnier, 897. Griolet, *op. cit.*, p. 257.—Pot însă fi urmărite din noŭ faptele posterioare primei hotărîri, dacă sunt destul de numeroase spre a constitui un alt delict. Pand. fr., v° *cit.*, 1876, și autoriĭ *suprà* citaţi. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 311.

[3]) „Veri-care va purta vre-o uniformă a Statului în vileag (în public), care nu i se cuvine, dice art. 204 din vechiul Cod penal al Țărei-românești (Știrbei), se va pedepsi cu închisoare de la o lună până la șese". Art. 204 C. penal al Țărei românești.

rei sunt cuprinse în faptul incriminat și acoperite prin sentința de condamnare sau de achitare [1]).

Delicte conexe.

Dacă faptele simple, în loc de a fi indivisibile, ar constitui niște delicte conexe [2]), nu mai există identitate de obiect și, prin urmare, mai multe urmăriri succesive sunt cu putință, fără a se viola autoritatea lucrului judecat. Nu mai rămâne îndoială, că din punctul de vedere a unei bune administrații a justiției, toate delictele conexe ar trebui să facă obiectul unei singure urmăriri; însă aceasta nu este neaparat; și din punctul de vedere al lucrului judecat, puțin importă ca unul din fapte să fi existat în momentul judecății celuilalt, dacă numai unul din ele a făcut obiectul acestei judecăți. Juncțiunea în materie de delicte sau crime conexe, este deci facultativă, iar nu obligatorie pentru judecători [3]).

Ast-fel, individul achitat de falșul comis într'un act, spre a se sustrage de la regulele și regulamentele privitoare la epizotii, boli molipsitoare, etc. va putea fi urmărit pentru calcarea legilor și regulamentelor speciale asupra acestor materii. Din faptul că prevenitul n'a comis falșul, spre a se sustrage de la aceste legi și regulamente, nu resultă, în adevĕr, că ele n'au fost violate [4]).

---

[1]) Pand. fr., *Chose jugée*, 1878 urm. Répert. Sirey, *eod.* v., 954. Ortolan, II, 1784. Griolet, *op. cit.*, p. 257. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 312, 313.—Faptele posterioare celor judecate pot, însă, da loc la o nouă urmărire. Pand. fr., v° *cit.*, 1881. Cas. fr. și C. Paris, Sirey, 54. 1. 817. D. P. 54. 1. 372. Sirey, 85. 2. 217.—*Contrà*: Cas. fr. Sirey, 39. 1. 889, și Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 463, nota 2.

Când delictele sunt conexe. Art. 222 Pr. pen.

[2]) Delictele sunt conexe, ḑice art. 222 din C. de pr. penală, când au fost comise în acelaș timp de mai multe persoane, adunate, sau când au fost comise de diferite persoane, chiar în diferite timpuri și în diverse locuri, însă după o înțelegere formată mai dinainte între dînsele, sau când culpabilii au comis unele delicte numai ca să-și procure mijloace spre a comite altele, ca să înlesnească, ca să împlinească punerea lor în lucrare, sau ca să se asigure în contra pedepsei. Asupra delictelor sau crimelor neconexe, vedi art. 333 Pr. pen.

[3]) Cpr. Ortolan, *op. cit.*, I, 1248, 1251, și II, 1783. Trébutien, *op. cit.*, II, 783. F. Hélie, *op. cit.* II, 1003, și V, 2368 urm. Pand. fr. v° *cit.*, 1885. Répert. Sirey, *eod.* v°, 931. Bonnier, 897. Mangin, *op. cit.*, II, 408. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 317.

[4]) Mangin, II, 408. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1004. Répert. Sirey, v° *cit.*, 934. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 486, nota 2.

Tot ast-fel, individul achitat pentru omucidere cu premeditare, urmată de furt, sau de o tâlhărie, poate din nou fi pus în urmărire, pentru tăinuirea obiectelor provenite din furt sau tâlhărie. Tăinuirea, cu adevărat, este un fapt distinct de furt, și se produce în urma săvârșirei lui [1]).

Individul, achitat pentru atentat la pudoare (art. 263 urm. C. pen.), poate fi din nou urmărit pentru cruzimi și rele tratamente exercitate asupra victimei [2]).

Delicte indivisibile.

O a doua urmărire n'ar fi, însă, cu putință de câte ori faptele sunt indivisibile: pentru-că, în asemenea caz, toate faptele la un loc constituesc unul singur [3]).

---

[1]) Mangin, *loco suprà cit.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 932. Cas. fr., Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 487, nota 1. Vedi și *suprà*, p. 607.

[2]) Bonnier, 897. Trébutien, *op. cit.*, II, 783. Répert. Sirey, v° *cit.*, 937. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 485, nota 1.

[3]) Există indivisibilitate atunci când legătura între mai multe fapte este de așa natură, în cât dacă s'a declarat că unul din ele n'a avut loc, nu se poate, fără contradicere, declara existența celuilalt. Mangin, *op. cit.*, II, 407. Répert. Sirey, v° *cit.*, 939. Bonnier, 897. Répert. Dalloz, *Supplém., Chose jugée*, 320. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1008.—In fine, mai există indivisibilitate, de câte ori un fapt nu poate fi considerat în mod isolat fără a fi denaturat (Répert. Sirey, v° *cit.*, 943 urm.), și când întrunirea tuturor faptelor nu constitue moralmente de cât un singur delict (Répert. Sirey, *eod.* v°, 949), precum ar fi, de exemplu: casul în care mai multe obiecte ar fi fost sustrase în mod fraudulos și *prin ascuns* de o persoană din acelaș loc și în acelaș timp (vedi *suprà*, p. 615). Când faptele sunt indivisibele.

Elementele furtului. Clandestinitate. Art. 306 C. pen. Controversă.

Am dis anume *prin ascuns*, pentru-că clandestinatea furtului, adecă sustragerea lucrului în lipsa și fără știrea proprietarului, este, după părerea noastră, un element constitutiv al furtului, prevedut anume de art. 306 C. pen., împrumutat de la vechile noastre legiuiri (Codul penal Știrbei și Codul Caragea). Codul penal Știrbei dice, în adevĕr, în art. 312: „Veri-care va lua cu cuget viclean și *printr'ascuns* un lucru străin, sevârșește furtișag“; iar Codul Caragea se exprimă în modul următor: „Fur dicem celui ce fură, adecă *ia prin ascuns*“ (partea V, capit. 3, pentru furi, art. 1). Cu toate-acestea, fostul nostru coleg de la Casație, regretatul Alex. Degré, a susținut că clandestinitatea sau luarea lucrului fără știrea proprietarului, nu este o condiție esențială a acestui delict (*Dreptul* din 1897, No. 68, și *Scr. juridice*, II, 383 urm.). Ne am încercat, însă, și credem că am isbutit a răsturna această argumentare a ilustrului defunct. (Vedi adnotația ce am publicat în această privință în *Dreptul* din 1899, No. 72). Clandestinatea figurând în a-

Astfel, individul urmărit și achitat pentru delictul de înșălăciune, comis prin întrebuințarea unui certificat falș, nu mai poate, în urma acestei achitări, fi urmărit pentru falș, fiind că înlăturarea înșălăciunei atrage implicit și înlăturarea falșului [1]).

2° Identitate de parți sau de persoane.

Am vĕdut *suprà*, p. 604, text și nota 1, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că în materie represivă, ca și în materie civilă, identitatea de părți sau de persoane este neaparată ca să existe lucru judecat.

Identitatea părței urmăritoare.

In ceea ce privește, mai întâi, identitatea părței urmăritoare, ea există în principiŭ în tot-deauna, căci partea urmăritoare este Societatea prin mandatarii sei (membrii ministerului public sau procurorii) [2]), și aceasta chiar când acțiunea publică este pusă în mișcare de partea le-

---

devĕr, ca element al furtului, în definiția pe care o dă art. 306 din Codul penal, acest element, care vine în favoarea prevenitului, și pe care legiuitorul nostru l-a adaos textului prusac, pe care l-a tradus, luându-se, precum am vĕdut, după vechia tradiție a țărei, nu poate fi șters de judecător, sau de comentator, sub cuvînt că ar fi mai logic ca el să nu figureze în text. De altmintrelea, soluția ce susținem a fost consacrată și de Curtea noastră supremă. (Vedi Bulet. cas. S-a II, anul 1896, p. 1662). In resumat, elementele furtului, în legea noastră, sunt următoarele : 1° Sustragerea frauduloasă (*contrectatio fraudulosa*) a unui lucru mișcător, care aparține altuia ; 2° Clandestinitatea faptului, sau sustragerea lucrului prin ascuns, adecă : în lipsa și fără știrea proprietarului.

Furtul electricității.

Curtea de casație din Roma a decis că și electricitatea este un lucru mișcător, susceptibil de a face obiectul unei sustracțiuni frauduloase. Vedi *C. judiciar* din 1900, No. 59 (cu adnotația noastră). Cpr. și C. Toulouse, Sirey, 1902. 2. 185. In cât privește celelalte produse, care se distribuesc la domiciliŭ prin canalisare, precum : apa, gazul aerian, etc. vedi Cas. fr. *Pand. Période.* 1888. 1. 27 (în privința apei) ; *Pand. Période.* 1900. 1. 161 (în privința gazului aerian).

[1]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 940. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1007. Mangin, II, 407. Trébutien, *op. cit.*, II, 782. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 481, nota 2, și *Supplém.*, *eod.* v°, 320.

Inființarea procurorilor în România.

[2]) Procurorii au fost înființați în Muntenia prin Regul. organic (capit. 7, art. 217 urm.) și mai târdiu, în Moldova, prin legea din 26 marte 1862 (vedi Codul procurorilor în apendicele de la finele colecției lui Pastia, ed. din 1862).

sată, sau de administrațiunea silvică (art. 178 Pr. pen.); căci, și în asemenea caz, acțiunea publică este exercitată tot de ministerul public, de câte ori el se asociază la plângerea părței lesate [1]).

Crima, delictul sau contravenția, judecate în contradictor cu ministerul public, sunt deci judecate *erga omnes* [2]); de unde resultă că, în urma achitărei sau condamnărei prevenitului, partea lesată nu se mai poate adresa la tribunalele represive pentru acelaș fapt, chiar dacă ea n'ar fi luat parte la urmărirea publică; căci acțiunea publică fiind stînsă, nici-un tribunal represiv nu mai poate să judece acțiunea civilă [3]), ci numai tribunalele civile (art.

[1]) Ortolan, II, 2040. Griolet, *op. cit.*, p. 285. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1012, și *Action publique*, 78 urm.

[2]) Cpr. Ortolan, II, 1809. Bonnier, 904. Mangin, II, 399. Griolet, *loco cit.* Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 348. Pand. fr., *eod.* v°, 1986.

[3]) Mangin, *op. cit.*, II, 399. F. Hélie, *op. cit.*, II, 998. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *loco cit.* — Tribunalele corecționale și de simplă poliție nu mai au, de asemenea, competința de a judeca acțiunea civilă, dacă ele au achitat sau absolvit pe prevenit, căci competința lor, în privința acțiunei private, este mărginită numai la casul când acțiunea civilă izvorăște din fapte prevĕdute și pedepsite de legea penală, iar nu din ori-ce faptă a omului (art. 998, 999 C. civ.). Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 53 (decisie la care am luat și noi parte). Bulet. 1890, p. 1164. Bulet. S-a II, 1873, p. 307 urm. Cas. fr. *Pand. Période.* 91. 1. 44. D. P. 91. 1. 143. D. P. 98. 1. 305. F. Hélie, *op. cit.*, VI, 2722. Pand. fr., *Chose jugée*, 2140. Répert. Sirey, *Action civile*, 432 urm., 452 urm., și *Dommages-intérêts*, 355. Demolombe, XXX, 413. T. Huc, VIII, 340. Haus, *op. cit.*, II, 1405. Garraud, *op. cit.*, 534, p. 747, nota 1.—*Contrà*: C. Craiova, *Dreptul* din 1898, No. 22 (decisie criticată de noi în *Dreptul* din acelaș an, No. 24). V. și Cas. rom. Bulet. S-a II, 1881, p. 439. Bulet. 1889, p. 119.

Tribun. corecționale sau de simplă poliție nu au competința de a judeca acț. civilă în urma achitărei sau absolvirei prevenitului. Controversă.

Dreptul de a acorda daune aparține, însă, în toate casurile Curței cu jurați, fie decisia ei condamnatoare, achitătoare sau absolutorie (art. 381, 382, 389 Pr. pen.), dacă ea recunoaște existența unei culpe deosebite de faptul înlăturat prin verdictul juraților. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 993 și 1290. Bulet. 1890, p. 938 și 1208. Bulet. 1889, p. 119; Bulet. 1888, p. 43; Bulet. 1885, p. 343, etc. Cas. fr. *Pand. Période.* 91. 1. 208. D. P. 93. 1. 271. D. P. 98. 1. 305. *Pand. Période.* 1902. 1. 21. F. Hélie, *op. cit.*, VIII, 3830, 3831. Garraud, *op. cit.*, 534, p. 747. Pand. fr., *Chose*

Acest drept aparține, însă, în toate casurile, Curților cu jurați.

8 pr. pen.) ; și *vice-versa*, hotărîrea dată de juridicția represivă, după plângerea părței lesate (art. 178 Pr. pen.), are autoritatea lucrului judecat atât în privința părței civile cât și a ministerului public, care nu mai poate în urmă să introducă o nouă acțiune pentru acelaș fapt [1]).

Identitatea părței urmărite.

Autoritatea lucrului judecat fiind, în materie represivă, relativă, ca și în materie civilă, acelaș fapt penal poate în principiŭ fi urmărit succesiv în contra mai multor persoane, ori-care ar fi fost resultatul primei urmăriri ; fără ca condamnarea, sau achitarea suferită de una să împedece urmărirea celei-lalte [2]).

Acest principiu se aplică nu numai la casul când al doilea inculpat sau acusat este urmărit ca coautor, dar chiar și atunci când s'ar constata în fapt că nu există de cât un singur culpabil. Eroarea judiciară, dacă eroare există, în privința primului inculpat sau acusat, nu poate fi o causă de impunitate pentru al doilea [3]), rĕmânênd însă, în asemenea caz, primului condamnat calea revisuirei (art. 445 Pr. pen.) [4]).

---

jugée, 2253. Répert. Sirey, *Action civile*, 421, 468 urm., și *Dommages-intérêts*, 355. T. Huc, VIII, 340, Haus, II, 1406.

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 60. 1. 519. Répert. Dalloz, *Supplém.*, v° *cit.*, 349. Pand. fr., *eod.* v°, 1987.

[2]) Cpr. Bonnier, 901. Mangin, II, 400. Ortolan, II, 1800. Haus, II, 1313. Pand. fr., v° *cit.*, 1992. Répert. Sirey, 1017 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *eod.* v°, 351. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 870.—Vedi însă Faustin Hélie, *op. cit.*, II, 997 urm. și autoritățile citate *suprà*, p. 604, nota 1.

[3]) Ortolan, *loco cit.* Haus, II, 1315. Bonnier, 901. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 870. Pand. fr., v° *cit.*, 1999. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1018. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *eod.* v°, 352. Trébutien, II, 791. Mangin, *op. cit.*, II, 400.

[4]) Un caz de revisuire s'a întâmplat de curênd, la noi, cu ocasiunea crimei așa dișă de la Foișor, în care două comisiuni de jurați : cea dintâi în 1892, și cea de a doua în 1898, au desemnat ca autori a acestei crime, din noaptea de 4 spre 5 martie 1892, indivizi cu totul deosebiți ; așa în cât eroarea judecătorească era, în specie, evidentă. De și condamnații din 1892 își îndeplinise pedeapsa și unul din ei chiar murise în temniță ; totuși am crezut de cuviință, după înțelegerea ce am avut în această privință cu Ministrul justiției, Dl. C. G. Dissescu, de a denunța aceste decisiuni inconciliabile Curței de casație, care, în unire cu conclusiile noastre, a anulat ambele decisiuni și a trimes pe toți acusații înaintea Curței cu jurați de Prahova, pentru a se

Autoritatea lucrului judecat este, deci, mai puțin energică în acest caz, fiind-că contradicția între două hotărîri

declara adevărații autori a acestei crime. Am citat acest caz, pentru-că el este unic în analele noastre judecătorești. Decisia Curței de casație, de care am vorbit mai sus, este cu totul însemnată. Ea pune în principiŭ că revisuirea poate să aibă loc, chiar dacă acei condamnați pe nedrept au împlinit pedeapsa (cpr. art. 353 Pr. pen. austr.; 401 Pr. pen. germ., etc.); fiind-că, pe de o parte, interesul justiției este de a se constata cari sunt adevărații culpabili, iar pe de altă parte, de a procura celor condamnați pe nedrept o reabilitare morală: „Considerând, dice Inalta Curte, că de și condamnații din 1892 au împlinit pedeapsa la care fusese condamnați, totuși aceasta nu se opune la admiterea revisuirei, fiind-că interesul suprem e de a se declara judecătorește cari sunt adevărații culpabili; că pe nedrept au fost condamnați, și de a le procura o reabilitare morală; că aceasta nu se poate de cât după nouĕ desbateri contradictorii înaintea Curței cu juați la care se trimete causa". „Nici executarea pedepsei, nici moartea condamnatului nu se opun la cererea de reîncepere a procedurei, dice art. 401 din Pr. pen. germ. Art. 401 Pr. pen. germ.

Această decisie mai pune încă, cu drept cuvînt, în principiŭ că dacă unul din acei condamnați pe nedrept este mort în momentul când se începe judecata în revisuire, nu este loc a se numi un curator memoriei sale, după cum pe nedrept glăsuește art. 449 din Codul de procedură penală. Această dispositie nu-și are aplicare de cât în casul art. 446, și numai prin inadvertență art. 449 menționează art. 445 în loc de art. 446: „Considerând, dice Inalta Curte că, de și art. 449 Pr. pen. prescrie numirea unui curator pentru condamnatul mort pentru causele indicate în art. 445, totuși aceasta e o inadvertență de text, fiind-că nu art. 445 trebue să fie citat, ci art. 446, precum e în legea franceză (art. 447 Pr. pen. fr.); căci nu se justifică, de altmintrelea, pentru ce legiuitorul ar fi voit să schimbe dispositia Codului francez, arătând causa din art. 445 în locul acelei din art. 446; că, ast-fel, nu este loc de a se numi un curator memoriei condamnatului mort, etc.". Neputându-se, deci, numi un curator memoriei condamnatului defunct și neputând-se, în privința lui, trimete causa la Curtea cu juați, fiind-că nu poate să fie vorba de desbateri contradictorii față cu un condamnat mort, Inalta Curte cu drept cuvînt a casat, în privința acestui condamnat, decisia Curței cu juați de Ilfov, fără trimetere. Vedi această însemnată decisie a Curței noastre supreme, în Bulet. S-a II, 1899, p. 1336 urm.; în *Dreptul* din 1900, No. 12, și în *Curierul ju-* Art. 446 și 449 Pr. pen.

penale dă loc la revisuire (art. 445 Pr. pen.). Cât timp revisuirea n'a avut însă loc, ambele hotărîri au de o potrivă autoritatea lucrului judecat.

Lucrul judecat în privința unuia nu este judecat în privința altuia.

Lucrul judecat în privința unuia nu este, însă, judecat în privința altora; de unde resultă că, cu toată condamnarea pronunțată contra unui prevenit sau acusat, ceilalți vor putea susține că faptul incriminat n'a avut niciodată ființă; căci este inadmisibil ca o persoană să fie lovită de o condamnare penală, pronunțată într'un proces în care ea n'a figurat. Este, în adevĕr, de principiŭ, în materie penală, că atât judecătorii cât și jurații nu pot să întemeeze o condamnare de cât pe documente personal apreciate de dînșii în instanța actuală [1]).

Casurile în care achitarea autorului principal folosește complicilor. Controversă.

Principiile de mai sus nu sufer nici-o dificultate în caz de condamnarea acusatului sau prevenitului. In caz de achitare, însă, chestiunea este mai grea; de și, in principiŭ, achitarea unui prevenit sau acusat nu împedecă o urmărire nouă contra altei persoane pentru acelaș fapt.

Unii autori susțin, în adevĕr, că regula relativității lucrului judecat nu primește nici-o excepție, și că o hotărire penală nu poate nici într'un caz să producă efecte în privința altui acusat sau prevenit [2]).

Se admite însă, cu-toate-acestea, că achitarea autorului principal folosește complicilor, când ea este motivată pe inexistența faptului, sau pe o excepție peremtorie inerentă însuș faptului, precum: prescripția, sau amnistia, care face ca acțiunea publică să nu fie primită. De câte-ori, însă, achitarea autorului principal se întemeează pe excepțiuni care-i sunt *personale*, precum: buna sa credință, lipsa de pricepere, lipsa de dovedi suficiente, etc., ea nu se mai opune la urmărirea și condamnarea complicilor. In primul caz, în adevĕr, chestiunea de a se ști dacă delictul a avut ființă, sau dacă urmărirea mai poate avea loc, avênd un adevărat caracter prejudicial, decisia este irevocabilă și faptul judecat nu mai poate fi pus în discuție. Nu poate să existe complicitate acolo unde nu există de-

---

diciar din 1900, No. 2, unde se găsesc publicate atât concluziile noastre cât și observațiile amicului nostru, d-l I. N. Cesărescu.

[1]) Répert. Sirey., v° *Chose jugée*, 1020. Bonnier, 902.

[2]) Griolet, *op. cit.*, p. 285 urm. Ortolan, *op. cit.*, II, 1801 urm.

lict. *Socius delicti non intelligitur sine autore delicti.* In casul al doilea este, din contra, necontestat că insuficienţa probelor nu exclude posibilitatea unui complice sau unui coautor; după cum buna credinţă sau lipsa de pricepere a autorului principal nu lasă neaparat a se presupune acea a coautorilor sau complicilor sei [1]).

Unii au mers şi mai departe, susţinênd că achitarea autorului principal trebue să folosească complicelui, când delictul *era atât de inerent persoanei* căreia el se

[1]) Vedi Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 355. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1021 urm. Pand. fr., v° *Acquittement*, 101 urm. Haus, II, 1316. Rauter, *Dr. criminel*, I, 116. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1000. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 870 urm. şi *Tr. th et pratique de dr. pénal*, II, 697 urm. (ed. a 2-a). Mangin, II, 400. Trébutien, *op. cit.*, II, 791. Cas. fr. D. P. 58. 1. 474. —Această decisie pune în principiŭ că tentativa de avort (art. 246 C. pen.) este pedepsită, contrar unei alte decisiuni a Curţei de casaţie din Belgia (D. P. 48. 2. 22); însă chestiunea este foarte controversată, şi doctrina refusă în genere, şi cu drept cuvînt, de a pedepsi tentativa de avort, chiar când ea ar emana de la o a treia persoană: medic, hirurg, moaşă, etc. „Ori-cine va face..., cu ştiinţă, pe o femee însărcinată *să lepede*", dice art. 246 din Codul penal; de unde resultă că numai avortul îndeplinit este pedepsit. Cpr. în acest sens: Trébutien, *op. cit.*, I, 502 urm. F. Hélie, *Th. du Code pénal*, IV, 1369 urm. Rauter, *op. cit.*, II, 458. Répert. Sirey, v° *Avortement*, 44 urm. Morin, Répert. *Avortement*, 10. Pand. fr., *eod.* v°, 64 urm. Ortolan, *op. cit.*, I, 1026, nota de la p. 439. Garraud, *op. cit.*, 111, p. 152, şi *Tr. th. et pratique de dr. pénal*, IV, 1760 (ed. a 2-a). Boitard, *Dr. criminel*, No. 23 (ed. a 13-a). Legraverend, *op. cit.*, I, p. 121. Briand et Chaudé, *Médecine légale*, p. 141 urm. (ed. a 9-a, 1874). Le Sellyer, *Tr. de la criminalité*, I, 37. Duvergier, *Manuel des juges d'instruc.*, I, 15. Villey, *Pr. de dr. criminel*, p. 102, şi nota în Sirey, 83. 1. 329 urm. Hérold, *Revue pratique*, t. 10, anul 1860, p. 207, 208.—*Contrà*: Blanche, *Études sur le C. pénal*, IV, 620, p. 857 urm. (ed. a 2-a). Vedi şi decisiile citate în Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Avortement*, 5, text şi nota 1. In acelaş sens: Cas. fr. Sirey, 83. 1. 329. Codul penal austriac (art. 144 urm.) şi acel suedez (capit. 14, § 28) prevĕd anume şi pedepsesc tentativa avortului. Celelalte legislaţiuni nu pedepsesc de cât faptul îndeplinit. Cpr. art. 218 urm. C. pen. german din 1871, modificat prin legea din 16 fevr. 1876; art. 295 urm. C. pen. olandez din 1881 (pus în vigoare la 1886); art. 285 urm. C. pen. unguresc din 1878, etc.

Pedepsirea tentativei de avort. Controversă.

Dreptul străin.

Adulter, bigamie, etc.

imputa, în cât numai ea putea să-l comită. Ast-fel, se decide că, în materie de adulter, bigamie și bancrută, declararea de neculpabilitate a preveniților echivalează cu declararea de inexistență a faptului, și că, prin urmare, în asemenea casuri, nimene nu poate fi condamnat ca complice a unor asemenea fapte [1]).

Această soluție este, însă, combătută de alți autori [2]), cari observă, nu fără oare-care temeiu, că cele de mai multe ori judecătorii se mărginesc a declara pur și simplu pe inculpați *nevinovați*, așa că față de dînșii, însăș existența faptului nefiind tăgăduită, nimic nu s'ar opune ca ea să fie afirmată față de alții.

Soluția de mai sus ar putea cel mult fi susținută în privința delictului de adulter, care este un delict de o natură specială [3]).

Absolvirea autorului principal.

Presupunênd acum că autorul principal a fost *absolvit*, în loc de a fi achitat, chestiunea este de a se ști dacă există lucru judecat în privința persoanelor, care ar fi urmărite mai în urmă ca complici a aceluiaș fapt? Respunsul nu poate fi, în principiu, de cât afirmativ. In adevĕr, autorul principal fiind absolvit, pentru-că faptul nu este prevĕdut de legea penală, sentința de condamnare sau de achitare, care s'ar da în al doilea proces, în privința complicelui, ar fi în flagrantă contradicție cu sentința anterioară de absolvire [4]).

Dacă, cu tot lucrul irevocabil judecat în favoarea, sau contra prevenitului ori acusatului, un alt individ poate, în principiu, fi urmărit pentru acelaș fapt; cu atât mai mult

---

[1]) F. Hélie, *op cit.*, II, 1001. Haus, II, 1317. Mangin, *op. cit.*, II, 400. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1026. Cas. fr. Sirey, 31. 1. 257, și Répert. Dalloz, *Faillite*, 1498, nota 1.

[2]) Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 289. Ortolan, *op. cit.*, II, 1803, 1804.

[3]) Ortolan, *op. cit.*, II, 1805. — In ceea ce privește înrîurirea ce poate să aibă asupra complicelui pentru adulter, sentința dată în folosul, sau contra femeei, vedi Répert. Sirey, v° *Adultère*, 205 urm.

[4]) Cpr. Cas. belg. Répert. Dalloz, *Supplément*, *Chose jugée*, 358, nota 1. Haus, *op. cit.*, II, 1315, p. 519. — Acest din urmă autor observă, cu drept cuvînt (*loco cit.*, p. 520), că trebue să se excepte casurile în care absolvirea autorului principal ar fi întemeiată pe existența unei fine de neprimire personale, sau pe o scusă peremtorie, care nu se poate aplica altor persoane.

el va putea să fie urmărit pentru un fapt deosebit, însă identic. Şi această regulă îşi primeşte aplicare, chiar dacă prin prima hotărîre s'ar fi decis că faptul nu era prevĕdut de nici o lege penală [1]).

Efectele principiului autorităţei lucrului judecat în materie represivă.

In materie represivă, ca şi în materie civilă (v. *suprà*, p. 576 urm.), efectul lucrului judecat este irevocabil, cel puţin în cât priveşte decisiile emanate de la juridicţiile de fond. Cât pentru decisiile sau ordonanţele de urmărire sau de trimetere, emanate de la juridicţiile de instrucţie, ele nu au nici o înrîurire asupra causei; iar acele de neurmărire împedecă trimeterea în judecată până la descoperirea de nouĕ dovedi (art. 241 Pr. pen.).

Lucrul judecat fiind irevocabil, urmărirea nu mai poate fi reîncepută sub nici-un cuvînt, nici de ministerul public, nici de partea civilă, nici chiar de condamnat, care ar voi să fie mai puţin pedepsit [2]).

Ast-fel, dacă prevenitul sau acusatul a fost achitat, nu se poate provoca o nouă urmărire, pentru a se dobêndi o condamnare, după cum nu se poate, la caz de condamnare, provoaca aplicarea unei pedepse mai mare, şi aceasta chiar dacă judecătoriĭ ar fi făcut o omisiune în cât priveşte aplicarea pedepsei, uitâud, bună-oară, de a agrava pedeapsa condamnatului, în caz de recidivă [3]).

Condamnatul n'ar putea, de asemenea, să reînceapă ju- Art. 403 Pr. pen. germ.
decată pentru a dobîndi o pedeapsă mai mică. „Procedura nu va putea să fie reîncepută, dice art. 403 din pr. pen. germană din 1877, în scopul de a se modifica pedeapsa în limitele edictate de legea penală [4]).

---

[1]) Cpr. Répert. Dalloz, *Supplém.*, v° *cit.*, 359. Haus, II, 1318.

[2]) A doua urmărire ar fi cu neputinţă, chiar dacă prevenitul ar fi fost condamnat prin prima hotărire sub un alt nume. O urmărire ulterioară pentru acelaş fapt ar fi cu neputinţă, îndată ce s'ar dovedi identitatea condamnatului. Cpr. Cas. fr. D. P. 71. 5. 230, No. 4. Pand. fr., v° *cit.*, 2023.

[3]) F. Hélie, *op. cit.*, II, 985. Trébutien, *op. cit.*, II, 792. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1041. Pand. fr. *eod.* v°, 2024.

[4]) *„Eine Wiederaufnahme des Verfahrens zum Zwecke der Aenderung der Strafe innerhalb des durch dasselbe Gesetz bes-*

Dar dacă judecătorul nu poate să revie asupra sentinței ce el a dat; el poate une-ori fi chemat, ca și în materie civilă (v. *suprà*, p. 512), a interpreta un dispositiv îndoelnic și întunecos, fără a avea, însă, dreptul de a denatura sau a-i schimba sensul [1]).

Regula, în această privință, este că interpretarea trebue să fie mai mult favorabilă condamnatului de cât riguroasă, și că condamnarea trebue să fie mai mult restrînsă de cât intinsă [2]).

Decisiile emanate de la tribunalele represive, rămase definitive, sunt irevocabile, chiar când ele ar fi eronate și pronunțate contra legei [3]).

Ordonanța prin care judecătorul de instrucție, competent după lege, se dezezisează în mod ilegal de un delict, poate dobêndi și ea autoritatea lucrului judecat, dacă nu este atacată în termenele prescrise de lege [4]).

Invocarea lucrului judecat din oficiŭ în materie represivă.

Am vĕdut că, în materie civilă, părțile pot renunța la autoritatea lucrului judecat, și că judecătorii nu pot în genere s'o invoace din oficiŭ [5]); în materie represivă, excepțiunea lucrului judecat este din contra de ordine publică; căci legea apără pe prevenit sau acusat și-i asigură posibilitatea de a invoca toate mijloacele de apărare statornicite în interesul seu; de unde resultă că ea poate fi propusă în ori-ce stare a procesului, și chiar pentru prima oară în casație, dacă ea n'a fost invocată înaintea instanțelor de fond [6]). Ea fiind de ordine publică și părțile

timmten Strafmasses findet nicht statt". — Procedura penală germană cuprinde mai multe dispositiuni în privința casurilor, în care se poate reîncepe un proces terminat prin o hotărîre avênd puterea lucrului judecat (*Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urtheil geschlossenen Verfahrens*) (art. 399 urm.). Cpr. art. 353 urm. din C. de pr. pen. austriacă din 23 mai 1873, etc.

[1]) Pand. fr., v° *cit.*, 2028. Cas. fr. *Pand. Période.* 88. 1. 550.

[2]) Cpr. Cas. fr., *loco suprà cit.*

[3]) Cas. fr. D. P. 65. 1. 324. D. P. 56. 1. 327. Sirey, 57. 1. 385. — In privința decisiilor pronunțate în materie civilă, vedi *suprà*, p. 496, 497.

[4]) Cas. fr. D. P. 84. 1. 48. Sirey, 86. 1. 142.

[5]) Vedi *suprà*, p. 455, 580, 581.—Vedi, însă, în sens contrar o decisie inexplicabilă a Curței din Paris, în D. P. 94. 2. 524.

[6]) In materie civilă, autoritatea lucrului judecat trebue neaparat să fie invocată înaintea tribunalelor de fond, în prima sau în a doua instanță. Ea nu poate fi propusă pentru

ne putênd renunța la dînsa, judecătorii pot și sunt chiar datori s'o invoace din oficiu. Aceste principii n'au fost puse nici-o-dată la îndoeala [1]). „Maxima *Nemo auditur perire volens* se opune, dice Merlin [2]), ca un acusat absolvit prin prima hotărîre să poată renunța la absolvirea sa".

Excepțiunea lucrului judecat, propusă de acusat sau prevenit, este prejudicială în acest sens, că ea trebue să fie examinată înaintea ori-cărei chestiuni de formă sau de fond; fiind-că ea are de scop de a face să se declare acțiunea stînsă [3]).

Numai excepția de competință se va examina înaintea acelei a lucrului judecat, pentru-că alt-fel chestia conpetinței ar fi prejudecată prin acea a lucrului judecat [4]).

Autoritatea sau influența, în materie penală, a lucrului judecat în civil, și vice-versa.

Ne am ocupat până acum despre autoritatea lucrului judecat în materie civilă și în materie represivă. Conform împărțirei arătată *suprà*, p. 457, avem să ne ocupăm în secția de față despre influența sau înrîurirea asupra civilului a lucrului judecat în penal, și despre influența sau înrîurirea asupra penalului a lucrului judecat în civil.

---

prima oară înaintea Curței de casație. Vedi *suprà*, p. 454, text și nota 1, și la autoritățile citate acolo, *adde* : Cas. fr., Sirey, 97. 1. 227. Sirey, 96. 1. 13. Sirey, 1902. 1. 265.

[1]) Vedi Pand. fr., *Chose jugée*, 2037 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1047. Répert. Dalloz, *eod.* v°, 520. Répert. Palais, *Chose jugée*, 634. Larombière, V, art. 1351, No. 164. Garraud, *op. cit.*, 625, p. 865, nota 1. Bonnier, 892. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 681. Griolet, *op. cit.*, p. 319. Mangin, *op. cit.*, II, 372. F. Hélie, *op. cit.*, II, 986. Villey, *op. cit.*, p. 444. Trébutien, *op. cit.*, 792. H. Laurens, *op. cit.*, p. 177. Cas. fr. Sirey, 81. 1. 31. *Pand. Période.* 89. 1. 213. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 69, și *Dreptul* din 1891, No. 10.

[2]) Merlin, Répert., *Chose jugée*, § 20, No. 2.

[3]) Mangin, *op. cit.*, II, 373. F. Hélie, II, 987. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 682. Trébutien, II, 792. Morin, Répert., *Chose jugée*, No. 8. Pand. fr., *eod.* v°, 2043. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1048. Rodière, *Élém. de pr. criminelle*, p. 129 (ed. din 1845). Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 397.

[4]) Le Sellyer, *op. cit.*, II, 683. Griolet, care revine asupra primei sale opiniuni, *op. cit.*, p. 320.—*Contrà* : Cas. fr. Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 397, nota 2.

I. *Influența sau înrîurirea asupra penalului a lucrului judecat în civil.*

Ori-ce fapt delictuos dă loc la două acțiuni, una publică și alta civilă (art. 1 urm. Pr. pen.).

Acțiunea civilă sau privată (prin opositie cu acea publică) se poate urmări de o dată cu acea publică, înaintea judecătorilor represivi [1]), cât timp acțiunea publică nu este

Electa una via, etc. Controversă.

[1]) Judecătorii represivi nu pot statua asupra acțiunei civile fără concursul părței lesate. Partea civilă, avênd dreptul de opțiune între instanța represivă și acea civilă, chestiunea este de a se ști dacă, după ce ea a ales o cale, poate să recurgă la alta. După un sistem, care se întemeează pe considerații de echitate (v. nota presid. C. de cas. Barris, reprodusă de Merlin în Répert., v° *Délit*, § 1), s'ar aplica pur și simplu maxima *trivială* (atât e de cunoscută), după expresia lui Merlin : *Electa una via, non datur recursus ad alteram*, sau *Electa una via, excluditur altera*. Partea care ar fi ales o cale, nu mai poate să recurgă la alta. (Vedi în acest sens, Haus *op. cit.*, II, 1379 urm. Mangin, I, 35. Hoffman, *Quest. préjud.*, I, 112 urm. Morin, Répert., *Act. civ.* 17 urm. Garraud, *op. cit.*, 388, p. 531. Villey, *op. cit.*, p. 245. T. Bazot, *Revue pratique*, t. 35, anul 1873, p. 553 urm., *De le maxime Electa una via*, etc. Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1899, No. 20 (cu nota D-lui Cesărescu). Unde este însă textul care cuprinde o asemenea proibițiune, și unde este, mai cu samă, textul care admite această maximă, a cărei origină se găsește în dreptul vechiŭ francez, (ordon. de la 1667) ?—După un alt sistem, se distinge între casul când partea vrea să treacă de la penal la civil, sau de la civil la penal. Opțiunea n'ar fi definitivă, de cât în acest din urmă caz, pentru-că trecerea de la civil la penal ar fi defavorabilă părîtului (Berriat St. Prix, *Trib. correct.*, I, 410 urm. F. Hélie, II, 617 urm. Rauter, *op. cit.*, II, 665, și *Pr. civ.*, p. 69, No. 51 (ed. din 1834). Trébutien, II, 176. C. Paris, Sirey, 75. 2. 169. V. și decisiile citate în Répert. Sirey, *Act. civ.*, 388 urm.). In acest sistem se face, însă, excepție pentru casul în care caracterul penal al actului incriminat s'ar fi manifestat în urma întroducerei acțiunei la instanța civilă. V. Trébutien, *loco cit.* F. Hélie, *op. cit.*, II, 618.—In fine, după ultimul sistem, trecerea de la o jurisdicție la alta n'ar fi oprită, de cât în casurile anume determinate de lege, sau când una din jurisdicțiile sezisate s'ar fi pronunțat asupra litigiului, ceea ce nu este de cât o aplicare a principiilor lucrului judecat. Cpr. T. Huc, VIII, 341. Toullier D., V, partea II, 170 urm. Carou, *Juridiction des juges de paix*, I, 373. Sourdat, *Responsabilité*, I, 233.

stînsă [1]). Ea se poate urmări și singură, a parte, înaintea judecătorilor civili (art. 8 Pr. pen.).

Dacă partea pretinsă lesată a urmărit acțiunea sa înaintea judecătorilor civili, și această acțiune a fost respinsă sau chiar admisă, într'un cuvînt judecată ; nu mai rămâne îndoeală că ea nu ar putea să se constituească parte civilă pentru același fapt, înaintea tribunalelor represive, care ar fi fost sezisate mai în urmă de acțiunea publică de către ministerul public, nici să citeze direct înaintea tribunalelor represive pe pretinsul vinovat, conform art. 178 Pr. pen., pentru-că, în privința acțiunei civile, există lucru judecat definitiv [2]).

Dacă ambele acțiuni se judecă de tribunalele represive (art. 8, *ab initio* Pr. pen.), nici-o dificultate nu se presintă ; fiind-că ele vor fi resolvite prin una și aceeași sentință. Chestiunea, însă, se complică când acțiunea civilă, în loc de a fi judecată de tribunalele represive, se judecă de acele civile [3]), sau când ambele acțiuni sunt aduse înaintea Curței cu jurați, pentru-că culpabilitatea penală se apreciază de jurați ; pe când delictul sau quasi-delictul civil se judecă de magistrații cari compun Curtea [4]).

Cu-toate-acestea, principiul independenței acțiunei publice de acea privată, proclamat, în materie de bancrută

Vedi asupra acestei controverse, Répert. Sirey, *Action civile*, 385 urm. Pand. fr., *Action publique*, 385 urm. Vedi și *suprà*, p. 530, *ad notam*. Vedi și monografia noastră, publicată în *Dreptul* din 1902, No. 59. Mai vedi încă în *Dreptul* din 1902, No. 63, un articol a D-lui Perieteanu, care se încearcă a combate părerea noastră.

[1]) Cpr. Trébutien, *op. cit.*, II, 161.

[2]) Le Sellyer, *op. cit.*, II, 744. Bonnier, 906. Griolet, *op. cit.*, p. 326. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, V, p. 244, No. 239. Hoffmann, *Quest. préjudicielles*, 129, 150. Lacombe, *op. cit.*, 118, p. 122. Cas. fr. D. P. 56. 1. 432. Vedi și *suprà*, p. 530, *ad notam*.

[3]) Aceasta se va întâmpla nu numai când acțiunea civilă va fi introdusă direct la tribunalele civile de partea lesată, dar și atunci când tribunalul corecțional sau de simplă poliție ar pronunța achitarea sau absolvirea inculpatului ; pentru-că, în asemenea casuri, știm că tribunalele represive nu au competința de a judeca acțiunea civilă. Vedi *suprà*, p. 623, nota 3.

[4]) Jurații apreciază și fixează quantumul daunelor-interese numai în privința delictelor de presă (art. 105 Const.).

de art. 875 C. com. [1]) ar trebui să ne conducă la resultatul logic că ceea ce s'a judecat în privința uneia din ele, nu are nici-o înrîurire asupra decisiunei ce urmează a interveni în privința celeilalte.

Această consecință logică este admisă de doctrină și de jurisprudență, când este vorba de a se aprecia înrîurirea lucrului judecat în civil asupra penalului; căci se admite fără discuție că decisiunile date în privința acțiunei civile n'au, în principiŭ, nici-un efect asupra acțiunei publice; pentru-că nu există în specie elementele lucrului judecat, adecă: identitatea de obiect, de causă și de părți [2]). Judecătorii represivi vor statua, deci, asupra existenței faptelor incriminate și culpabilității prevenitului, ca și cum hotărîrea civilă n'ar avea ființă; iar dovedile adunate în instanța civilă, și chiar mărturisirea ce ar fi făcut prevenitul, nu vor fi luate în samă de dînșii [3]).

Art. 451 Pr. pen. fr.

[1]) Art. 451 din Pr. pen. fr. prevede în aceeaș ordine de idei că se va da curs plângerilor și denunțărilor în falș, chiar atunci când actele atacate în falș ar fi servit de temeiŭ unor acte judiciare sau civile; însă acest text s'a eliminat de legiuitorul nostru.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1877, p. 287, și Bulet. S-a II, 1882, consid. de la p. 1171, 1172. Bulet. 1882, p. 1221. In adevĕr, de și în ambele acțiuni, faptul este acelaș, totuși în acțiunea publică, el este considerat ca un delict, pe când în acțiunea civilă, el se consideră ca un fapt dăunător; apoi, acțiunea publică are de scop aplicarea unei pedepse (art. 2 Pr. pen.), pe când acea civilă urmărește repararea daunei causate (art. 998, 999 C. civ.); în fine, în ambele acțiuni, părțile sunt deosebite; căci acțiunea publică se exercită în numele societății de mandatarii ei (membrii ministerului public) (art. 4 Pr. pen.); pe când acea civilă aparține părței lesate (art. 3 Pr. pen.). Este adevărat că, în ambele acțiuni, partea urmărită este aceeaș, însă, în acțiunea civilă, ea este un simplu pârît, pe când în acea publică, ea figurează ca prevenit sau acusat, Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1408. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1043. Garraud, *op. cit.*, 626. Allard, *op. cit.*, p. 355 urm. A. D. Nicolau, *Revista de drept și sociologie*, anul II, No. 1, p. 47.

[3]) Vedi Bonnier, 906, 907. Griolet, *op. cit.*, p. 525. Trébutien, II, 793. Mangin, II, 420. F. Hélie, *op. cit.*, II, 1043, 1044. Demolombe, XXX, 406. Larombière, V, art. 1351, No. 166. Hoffmann, *Quest. préjud.*, I, 131 urm. Pand. fr., *Chose jugée*, 2048 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1302 urm., și *Action civile*, 632 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *eod.* v°, 382. Griolet, *op.*

„*Mihi semper placuit*, dice un vechiŭ jurisconsult italian, *quod confessio facta in judicio civili non faciat in judicio criminali plenam probationem, sed tantummodò semiplenam, et sic indicium ad torturam*“ [1].

Mărturisirea făcută înaintea judecătorilor civili nu avea, deci, altă-dată de cât valoarea unui indiciŭ, care autorisa întrebuinţarea casnei sau torturei. Farinacius aprobă această doctrină în termenii urmărori: „*Confessio facta in judicio civili, vel criminali civiliter intentato, non sufficit ad condemnandum in criminali judicio criminaliter intentato*“ [2].

---

cit., p. 326 urm. Haus, II, 1407 urm. Lacombe, *op. cit.*, 283, 284. Garraud, *op. cit.*, 626. Ortolan, *op. cit.*, II, 2138. Le Sellyer, *op. cit.*, 712. Cas. fr. D. P. 57. 1. 180. Sirey, 67. 1. 636.

[1]) Clarus, *Quest.* 54, V, § final. Cpr. Lacombe, *op. cit.*, 284. F. Hélie, *op. cit.*, II., 1043. Répert. Sirey, *Action civ.*, 636. Mangin, *op. cit.*, II, 420.

[2]) Veḑi asupra acestei citaţii şi altor de asemene natură, F. Hélie, *loco cit.*—Astă-ḑi, mărturisirea, făcută chiar înaintea instanţelor represive, nu are prin ea însăş nici o putere legală decisivă. Ca ori-ce element de probă, ea este lasată la apreciarea suverană a judecătorilor fondului. Veḑi *suprà*, p. 346. „Judecătorii vor preţui, ḑice art. 145 din vechiul cod de procedură criminală a Ţărei româneşti, după lumina conştiinţei lor şi după împrejurări, adevĕrul mărturisirilor făcute de bănuit împrotiva sa, în nefiinţa procurorului şi în urmă tăgăduite de dînsul“. Cpr. asupa acestui text, Cas. rom. Bulet. S-a crimin. anul 1862, p. 3 (prima decisie pronunţată de Curtea noastră supremă). Iată, ce găsim în privinţa mărturisirei vinovatului, în vechiul Cod penal al Moldovei din 1826, promulgat în timpul lui Ioniţă Sturdza (art. 175). „Judecătorii pricinelor criminale, nu trebue lesne a hotări spre a se pune pârîtul subt pedeapsă pentru mărturisirea faptei, sau arătarea celor împreună vinovaţi, sau descoperirea şi a altor fapte încă necunoscute: căci nici-o dreptate nu poate statornici legiuirea unei pedepse, când încă rĕmâne îndoeală de este pârîtul vinovat, sau nevinovat; cu cât mai ales, că din asprimea pedepsei, poate întru acel minut să ḑică cel nevinovat că este vinovat, ca să conteneascâ pedeapsa, şi judecătorii să cadă în mai mare neîncredinţare, de au înaintea lor un vinovat sau nevinovat“. Andronachi Donici prevede, de asemenea (§ 2, capit. 41), că judecătorii criminalicești nu trebue să creadă lesne însuş acelui ce de-o-dată mărturiseşte că este vinovat, căci poate de frică şi de sfială să mărturisească pentru sine fapte care nu le-au făcut; ci cu multă răbdare şi cu îndelungată cercetare să afle adevĕrul“. Tot ast-fel şi Codul Caragea dis-

Dreptul nostru anterior în privinţa mărturisirei făcută în penal.

Condamnarea pentru bancrută în lipsa unei declarări de faliment, etc.

In basa acestor principii necontestate, se decide că un comerciant, în starea de încetare de plăți, poate fi condamnat pentru bancrută, fie simplă, fie frauduloasă, independent de declararea în stare de faliment, și chiar dacă tribunalul comercial ar fi ḑis că nu este loc la asemenea declarare [1]; că hotărîrea civilă, care a declarat că un deposit n'a avut loc, nu se opune la exercițiul acțiunei publice pentru violarea acestui deposit [2]; ca hotărîrea pronunțată de tribunalele civile, în materie de contravenții vamale, asupra apelului interjetat contra decisiunei administrațiunei superioare, n'are nici-o înrîurire asupra acțiunei penale, exercitată în urmă, în caz de fraudă, de minist. public, conform art. 199 din legea vamală, înaintea tribunalelor represive [3]; că hotărîrea pronunțată în civil asupra cererei de anularea unui act de vînḑare, nu constitue lucru judecat înaintea autorităților represive chemate a judeca acțiunea publică, intentată contra aceleeaș persoane pentru delictul că s'a servit cu acel act avênd cunoștință că era falș [4], etc.

Din cele mai sus expuse resultă că, dacă un tribunal civil ar fi declarat că cine-va este autorul unui fapt dăunător, comis în toate condițiunile responsabilității, aceasta n'ar împedeca pe tribunalele represive de a-l achita pentru acelaș fapt; și *vice-versa*, individul urmărit înaintea tribunalelor civile, pentru un fapt dăunător, și declarat neresponsabil, sau recunoscut ca nefiind autorul faptului pretins, ar putea foarte bine să fie condamnat de instanțele represive pentru acelaș fapt. Această posibilitate de contraḑiceri între ambele hotărîri, este inevitabilă de câte ori instanțele civile s'au pronunțat înaintea acelor represive. De aceea este bine ca ele să suspende causa până la

---

pune că „vinovații cari se căznesc, să nu se creaḑă de odată, măcar că vor și spune că sunt vinovați, căci de multe ori de frică și durere ḑic și ceea ce nu este“ (partea VI, capit. 2. § 57). Veḑi *suprà*, p. 344.

[1]) Cas. fr. D. P. 57. 1. 180. Sirey, 57. 1. 636. Sirey, 79. 1. 481. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1899, No. 81. T. Huc, VIII, 336, p. 433. Veḑi și *suprà*, p. 616.

[2]) C. Limoges, Sirey, 45, 2. 177. D. P. 45. 4. 84, No. 3. Cpr. Demolombe, XXX, 406.

[3]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1882, p. 1220.

[4]) Cas. rom. Bulet. S-a II, 1891, p. 645.

judecarea ei în penal, conform adagiului: *Le criminel tient le civil en état* (art. 8 Pr. pen.). Dacă ele, însă, nu s'au conformat acestei regule de bun simţ, va putea să existe contradicţie între ambele hotărîri, şi singura înrîurire ce hotărîrea civilă va putea să aibă asupra acelei penale este, precum am vĕḑut *suprà*, p. 633, că tribunalele represive nu vor mai putea să judece acţiunea civilă, dacă ea a fost definitiv judecată de instanţele civile, pentru-că, în specie, ar exista cele trei identităţi ale lucrului judecat: acelaş obiect (aceeaş despăgubire sau indemnitate), aceeaş causă (acelaş fapt dăunător), şi aceleaşi părţi. Lucrul fiind, deci, definitiv judecat pe cale civilă, nu mai poate fi adus pentru a doua oară înaintea instanţelor represive [1]).

Raportul dintre societatea de asigurare şi proprietarul asigurat, bănuit că a pus foc la imobilul asigurat.

Iată însă un caz, care poate fi îndoelnic: O persoană şi-a asigurat casa contra incendiului şi această casă a ars; cerêndu-se înaintea tribunalelor comerciale plata primei de la societatea de asigurare, aceasta din urmă susţine şi dovedeşte în mod suficient că focul a fost pus înadins; aşa că judecătorii resping acţiunea asiguratului. Mai tărḑiu, asiguratul este urmărit pe cale penală şi achitat de dare de foc. Pute-va el din nou să ceară de la societate plata indemnităţei cuvenite? De sigur că nu, căci există lucru judecat. Verdictul juraţilor lasă, în adevĕr, în tot-deauna o incertitudine asupra culpabilităţei acusatului [2]). Se poate foarte bine întâmpla ca asiguratul să fi fost autorul incendiului, însă să fi fost achitat pentru-că, după apreciarea juraţilor, nu avea pe deplin usul raţiunei sale. Sunt, deci, destule motive ca el să nu primească indemnitatea, la care ar fi putut să aibă drept [3]).

Ipotesa inversă este şi mai delicată: asiguratul îşi cere de la tribun. comercial indemnitatea sa; iar societatea de asigurare nu dovedeşte cu suficienţă că focul a fost pus înadins de dînsul, în cât ea este condamnată la plata primei stipulate. Mai târḑiu însă, descoperindu-se bănueli

[1]) Vom vedea, de asemenea, *infrà*, p. 644, nota 1, că de câteori persoana lesată s'a constituit parte civilă înaintea instanţelor represive, dobêndind o hotărîre contradictorie; ea nu va mai putea să aducă aceeaş chestie înaintea instanţelor civile, pentru-că acţiunea sa este definitiv judecată.

[2]) Veḑi *infrà*, p. 673.

[3]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. civ. pour l'Empire du Japon*, V, p. 244, No. 239.

grave în contra asiguratului, el este urmărit penalicește și condamnat pentru dare de foc. Pute-va el să execute hotărîrea dobêndită în contra societății, cu toată criminalitatea faptului, dovedită și sancționată prin o hotărîre definitivă ? După rigoarea principiilor, da ; după echitate, nu. In Francia, societatea de asigurare are un mijloc de scapare. Ea va cere revisuirea hotărîrei civile pentru dolul personal al asiguratului (art. 480, 1° Pr. civ. fr.) ; căci dolul din partea lui resultă nu numai din punerea focului cu voință, dar încă și din cererea indemnității la care el știea prea bine că nu are nici-un drept [1]). La noi, însă, unde dolul nu figurează printre casurile de revisuire, societatea de asigurare va trebui să plătească, cu-toate-că ea se găsește într'un caz de scutire, fiind-că este condamnată prin o hotărîre definitivă, care, ori cât s'ar dice și ori cât s'ar face, are autoritatea lucrului judecat. Iată, resultatul nedrept la care ne conduce respectul principiilor și al logicei. *Summum jus, summa injuria !* Acest exemplu ar fi de ajuns pentru a convinge pe legiuitor că dolul trebue să figureze printre causele de revisuire ; și fiind-că Proiectul codului de pr. civilă se găsește pendent înaintea Corpurilor legiuitoare, nimic n'ar fi mai ușor de cât a se propune un amendament în acest sens, fie de Guvern, fie din inițiativă parlamentară. Suntem, însă, de mai înainte convins că cele scrise de noi vor trece nevĕdute și neaudite de nimene, și că slabul nostru glas va fi și de astă dată *vox clamantis in deserto.* Trebue să ai o mare dosă de răbdare ca să scrii mereu, atunci când știi că, în țara românească, nimene sau aproape nimene nu citește. Și când cine-va, din întâmplare, deschide o carte sau o lucrare făcută de altul, este pentru a spune că e rea și că autorul nu-și a atins scopul. Iată, din nefericire, țara în care trăim !

Excepții la principiul de mai sus.—Chestii prejudiciale.

Principiul mai sus expus, după care lucrul judecat în civil nu are nici-o înrîurire asupra hotărîrei care urmează a se da în penal, suferă două excepții :

1° Hotărîrea dată în civil tebue să fie respectată de

[1]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, V, p. 245, No. 240.

judecătorii tribunalelor represive, de câte ori ea se invoacă ca constituind între părți un raport nou de drepturi. Astfel, după ce hotărîrea dată pe cale civilă a declarat că un individ este proprietarul unui lucru mișcător, acest individ va putea fi condamnat de judecătorii represivi pentru sustragerea acestui lucru, săvîrșită inainte de pronunțarea hotărîrei civile, fiind-că declarația judecătorului civil nu leagă pe acel penal; el nu va putea, însă, fi condamnat pentru sustragerea aceluiaș lucru, săvîrșită în urma pronunțării hotărîrei civile; fiind-că această din urmă sentință îl declară proprietarul lucrului față de partea contra căreia hotărîrea a fost dată [1]).

Chestii prejudiciale.

2° A doua excepție este relativă la chestiile așa dise prejudiciale [2]), despre care am mai vorbit în treacăt în t. V, nota 2 de la p. 509 urm.[3]).

Aceste chestiuni prejudecă, în adevĕr, acțiunea publică în acest sens că judecătorii represivi nu numai că nu au competința de a le examina, și trebue să le trimeată la tribunalele civile, dar încă ei sunt legați prin hotărîrea ce va da tribunalul competent; căci, dacă ei nu au competința de a judeca asemenea chestiuni, cum ar putea să aibă pe acea de a reforma sentința emanată de la singurul judecător competent?

Așa dar, chestiunile prejudiciale sunt acele chestiuni de drept civil, care se ivesc într'o judecată penală, a căror resolvire are înrîurirea asupra acestei judecăți și care, prin urmare, trebuesc cercetate în mod prealabil de tribunalele civile. Causa penală se va pune în suspensie pănă la judecarea chestiunei prejudiciale pe cale civilă. De astă

[1]) Griolet, *op. cit.*, p. 327. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1311 urm.
[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1877, consid. de la p. 288.
[3]) Vedi asupra chestiilor prejudiciale, Haus, *op. cit.*, II, 1180 urm., Manzini, *Le questioni pregiudiziali* (Firenze, 1899); Rauter, *Dr. criminel*, II, 667 urm.; Bertauld, *Quest. et exceptions préjudicielles en matière répressive* (1 vol., 1856); Hoffmann, *Tr. th. et prat. des quest. préjudicielles en mat. répressive* (3 vol., 1865—1870); Mangin, *op. cit.*, I, 167 urm. F. Hélie, *Instruc. criminnelle*, II ,826 urm. și VI, 2660 urm.; Garraud, *op. cit.*, 432 urm.; Trébutien, *op. cit.*, II, 223 urm.; M. Suțu, *Curierul judiciar* din 1901, No. 45. Répert. Dalloz, v° *Quest. préjudicielles*. (Celelalte Repertorii, în curs de publicare, Sirey și Pand. fr., n'au ajuns încă la această materie). Chestiunea este, însă, tratată în Pand. fr., v° *Action publique*, No. 439 urm. Bibliografie.

dată, deci, contrar regulei statornicite de art. 8 Pr. pen., civilul ţine penalul *in statu quo*: *Le civil tient le criminel en état.*

Acestea odată expuse, să vedem care sunt chestiunile prejudiciale în legea noastră.

Art. 299, 300 C. civ.

Nu avem, în această privinţă, de cât art. 299 şi 300 din Codul civil. „Acţiunea criminală în contra unui delict pentru suprimarea stărei civile, ţice acest din urmă text, nu va putea începe de cât după ce s'a dat hotărîrea definitivă asupra cestiunei stărei civile", bine înţeles de tribunalele civile, conform art. precedent. Aşa dar, chestia de stat, în crimă de desfiinţarea stărei civile a unui copil (art. 275 C. pen.), este o chestie prejudicială, care suspendă nu numai judecata penală, dar chiar punerea în mişcare a acţiunei publice.

Sunt, însă, şi alte materii în care părţile pot rădica chestii prealabile înaintea tribunalelor represive, de natură a prejudeca fondul afacerei. Ast-fel, în delictul de adulter, se poate rădica chestiunea nulităţei căsătoriei; în delictul de bigamie (crimă altă dată), se poate rădica chestia nulităţei primei căsătorii şi chiar celei de a doua [1]; în delictul de abus de încredere, se poate rădica chestia existenţei depositului, mandatului, etc.; în delictele de distrugere, sau în delictele silvice [2], se poate rădica chestia proprietăţei, etc.

---

[1]) In cât priveşte chestia nulităţei sau validităţei căsătoriei de a doua, nu mai remâne, după noi, îndoială că tribunalele represive au competinţa de a o judeca, pentru-că delictul consistă tocmai în săvîrşirea acestei căsătorii. Cpr. F. Hélie, *Th. du C. pénal*, IV, 1678. Vedi şi t. V a acestor Comentarii, p. 511, nota.—*Contrà*: Blanche, *Études pratiques sur le C. pénal*, V, 220 urm. Vedi asupra acestei controverse, t. I, partea II, p. 58, nota 1.

Delicte silvice.

[2]) Curtea de casaţie a decis, în secţiuni unite, în unire cu conclusiile noastre, că simplul fapt al introducerei unor vite într'o pădure supusă regimului silvic, se pedepseşte de legiuitor, fără a se cere ca element al delictului voinţa de a le introduce, şi numai forţa majoră poate, în asemenea caz, să apere pe un delicuent de pedeapsă. V. *C. judiciar* din 1900, No. 16, şi Bulet. Secţii-unite 1900, p. 212. Asupra acestui punct jurisprudenţa nostră este constantă, de şi unele tribunale persistă în ideea contrară. Cpr. Bulet. S-a II, 1899, p. 453 şi 835.

In toate aceste casuri, dacă se va decide că nu există căsătorie, deposit, mandat, sau că acel care a distrus lucrul pretins al altuia era proprietarul lui, nu va exista adulter, bigamie, abuz de încredere, distrugere, etc.

Sunt oare aceste chestiuni adevărate chestii prejudiciale, pe care tribunalele represive trebue să le trimeată în judecata tribunalelor civile; sau aceste tribunale sunt ele competente de a judeca toate chestiile incidentale legate de fond, de și ele n'ar fi avut competința să le judece în principal?

Curtea din Iași și acea din București au decis că, în toate aceste casuri, este vorba de adevărate chestii prejudiciale de competința tribunalelor civile [1]). Mai tărdiu, însă, Curtea din Iași a revenit asupra primei sale jurisprudențe, punênd de astă dată în principiŭ că, în legislația noastră, cu deosebire de ceea ce se întâmplă în Francia, și afară de casul excepțional prevĕdut de art. 300 C. civ., judecătorii represivi, chemați a judeca un delict, sunt competenți a judeca și excepțiunile cu caracter civil, ce se ivesc în judecarea acestor delicte, precum este de exemplu: existența dreptului de proprietate pe capul delicuentului, fără a mai suspenda judecata și a trimete aceste incidente la tribunalele constituite în civil [2]).

De și altă dată am combătut această teorie, adoptând părerea admisă de minoritatea Curței [3]), totuși, astă-di, după o matură reflexie, credem că această din urmă soluție este cea mai juridică în legislația noastră. In adevĕr, art. 300 C. civ. nu este aplicarea unui principiŭ general, ci o derogare de la dreptul comun, după care judecătorul acțiunei este și judecătorul excepțiunei, principiŭ admis și în dreptul roman [4]).

Apoi, jurisprudența franceză se întemeează, în privința proprietății imobiliare, pe care o declară exclusiv de competința tribunalelor civile, pe art. 182 din Codul forestier,

---

[1]) Vedi *Dreptul* din 1891, No. 14, și din 1892, No. 64. Ambele decisii sunt date în materie de delicte silvice.

[2]) *Dreptul* din 1896, No. 2 (decisie dată numai în majoritate, doi judecători fiind de părere contrară).

[3]) Vedi t. V, p. 509 urm., nota 2.

[4]) „*Pertinet enim ad officium judicis, qui de hereditate cognoscit, universam incidentam quæstionem quæ in judicium devocatur, examinare*". L. 1, *in fine*, Cod, *De ordine judiciorum*, 3. 8.

care, la noi, lipsește. Neavênd, deci, nici un text excepțional în această privință, nu putem admite aceeaș soluție.

In fine, chiar admițêndu-se, precum spune minoritatea Curței din Iași în considerentele ce le am reprodus textual în t. V, p. 511, *ad notam*, că chestiunea proprietățeĭ imobiliare ar da adesea-ori loc la dificultăți și la instrucțiuni lungi și laborioase, nu este adevărat că aceste instrucțiuni ar găsi o mai mare garanție în procedura urmată înaintea tribunalelor civile, pentru-că judecătoriĭ represivi se vor conforma în totul regulelor edictate de dreptul civil. Acest principiŭ este cu atât mai admisibil la noi, cu cât, după organisarea noastră judecătorească, judecătoriĭ represivi și civili sunt aceeași; în cât am ajunge la acest resultat cu totul straniu, ca judecătoriĭ represivi să suspende causa și s'o judece apoi tot ei, constituiți însă, de astă dată, în civil. Va să dică, totul s'ar reduce numai la o chestie de formă. La ce dar să mai admitem o strâgănare, care ar aduce nouĕ cheltueli și perdere de timp, dacă ea nu ne conduce la nici-un resultat practic. Minoritatea Curței din Iași, a cărei părere o adoptasem, precum am spus, și noi altă dată, admite posibilitatea unei chestiuni prejudiciale, de câte ori se contestă în mod serios proprietatea imobiliară, întemeindu-se pe împrejurarea că nici-o lege n'o proibă. Dar aceasta nu este de ajuns: pentru ca judecătoriĭ represivi să se poată desezisa de incidentele râdicate cu ocasia unei afaceri pe care ei sunt competenți a o judeca, ar trebui un text expres care să autorise asemenea măsură. Or, asemenea text nu există de cât în materie de chestiĭ de stat (art. 299, 300 C. civ.), și încă și în asemenea caz, excepțiunea nu se justifică în deajuns; ceea ce a adus în mai multe legiuiri străine, de exemplu, în Codul italian, eliminarea acestor dispositiĭ excepționale.

Așa dar, în materie de chestiĭ prejudiciale, principiul trebuește ast-fel formulat: afară de excepțiunea statornicită prin art. 299 și 300 C. civ., tribunalele represive judecă toate chestiunile de drept civil râdicate înaintea lor în mod incidental, cu ocasiunea infracțiunilor ce ei sunt chemați a judeca. Ast-fel se exprimă art. 15 din legea belgiană de la 18 aprilie 1878 [1]).

[1]) Cpr. Haus, *op. cit.*, II, 1193, text și nota 3. Vedi și M. Suțu.

Acestea ni se par, după o mai adâncă cugetare, adevăratele principii, și trebue să mărturisim că ne-am cam grăbit, când am admis soluția consacrată de Curtea din București și de minoritatea Curței din Iași, prin decisia de la 1896.

Iată ce însemnează știința noastră: după ce am susținut o părere, sunt nevoit s'o lepăd; după ce am scris, sunt nevoit să șterg. Și apoi, ne mai mirăm de variațiunile jurisprudenței! Avea dreptate vechiul jurisconsult și magistrat francez din secolul al XIII-le, Pierre des Fontaines, când în sfaturile ce dădea unui prieten, dicea: „*Nule chose n'est plus plaine d'estuide que de droit fère*“ [1].

II. *Influența sau înrîurirea, asupra civilului, a lucrului judecat în penal.*

Am vĕdut că, în principiŭ, decisia pronunțată în civil nu are nici-o înrîurire asupra acelei care urmează a se da mai tărdiu în penal.

Ce trebue să decidem în ipotesa inversă? Lucrul judecat în penal are el vr'o înrîurire asupra decisiunei care se va da mai tărdiu pe cale civilă? Cu alte cuvinte, achitarea prevenitului sau acusatului impedecă ea exercițiul ulterior al acțiunei civile; și, *vice versa*, condamnarea lui are ea vr'o autoritate înaintea instanțelor civile, chemate a statua asupra cererei în daune? Chestiunea este din cele

---

Curierul judiciar din 1901, No. 45.— In basa acestor principii se decide, în materie de bancrută, că constatarea încetărei plăților, ca și calitatea de comerciant, nu constitue o chestie prejudicială și, prin urmare, tribunalul represiv, sesizat de judecarea delictului de bancrută, nu are nevoe de a suspenda causa spre a se stabili de tribunalul comercial că bancrutarul este în încetare de plăți; această chestie de fapt putênd fi resolvită de judecătorii represivi. Trib. Ilfov, *Dreptul*, din 1899, No. 81. Cas. fr. Sirey, 79. 1. 481. Vedi și *suprà*, p. 616 și 636.

In materie de bancrută, încetarea plăților nu este o chestie prejudicială.

[1]) In această carte, tipărită pentru prima oară la 1668, *Conseil que Pierre des Fontaines donna à son ami*, „l'auteur trace, dice Laferrière, les règles à suivre dans les relations civiles et s'efforce d'adoucir la rude empreinte de la féodalité par la sagesse des lois romaines“. V. P. Larousse *Gr. dictionn. du XIX-e siècle*, v° *Fontaines (Pierre des)*.

mai controversate, de şi principiile generale sunt suficiente pentru a o decide [1]).

Din capul locului întâlnim două sisteme opuse, susţinute de doi mari jurisconsulţi ai secolului trecut.

Sistemul lui Merlin.

Merlin a susţinut cu multă convingere că hotărîrea pronunţată în penal, are în toate casurile, autoritatea lucrului judecat asupra hotărîrei ce urmează a se da în civil; de unde ar resulta că faptele constatate de instanţele represive nu mai pot fi contestate înaintea tribunalelor civile. *Le criminel emporte le civil*, ţice acest autor. Această soluţie ar fi, după marele jurisconsult, conformă atât principiilor cât şi textelor.

Ea ar fi conformă, mai întâi, principiilor cari cârmuesc materia lucrului judecat, pentru-că cele trei condiţii cerute de art. 1201 ar exista în specie. *Identitatea de obiect* există, în adevĕr; căci, în ambele acţiuni, obiectul este repararea daunei causate prin actul incriminat, repa-

---

[1]) De câte ori persoana lesată prin o crimă, un delict sau o contravenţie, s'a constituit parte civilă înaintea instanţelor represive, şi aceste instanţe au dat faţă cu dînsa o hotărîre contradictorie, nu mai încape îndoeală că există în privinţa ei lucru judecat, şi că ea nu va mai putea să aducă aceeaş chestie înaintea instanţelor civile. (Veţi F. Hélie, *op. cit.*, II, 1102. Mangin, II, 421. Toullier D. V, partea II, 243. Merlin, Répert., *Chose jugée*, § 15. Bonnier, 909. Trébutien, II, 793. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 719. Demolombe, XXX, 411, 412. Pand. fr., *Chose jugée*, 2129. C. Focşani, *Dreptul* din 1885, No. 49. Cas. rom. S-a civ. Bulet. 1869, p. 123. Bulet. S-a II, 1871, consid. de la p. 227. Trib. Vîlcea, *Dreptul* din 1890, No. 59. Veţi şi *suprà*, p. 530, *ad notam*).—Curtea de casaţie a decis de curênd, în această privinţă (12 iunie 1900), în unire cu conclusiile noastre, că de câte ori partea civilă şi-a lichidat pretenţiile sale pe calea civilă sau comercială, presenţa sa în instanţa penală este neregulată şi jignitoare pentru inculpat; întru-cât prin aceasta el are ca acusator şi pe partea civilă, despăgubită prin o hotărîre anterioară. Bulet. S-a II, 1900, p. 869, şi *C. judiciar* din 1900, No. 55.—Când, însă, o persoană a figurat ca parte civilă înaintea instanţelor represive numai în ceea ce priveşte cheltuelele de judecată, reservându-şi dreptul de a introduce o nouă acţiune pentru despăgubirea sa, nu i se poate opune ca lucru judecat hotărîrea dată pe calea penală în contra cererei de despăgubire făcută la instanţele civile. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1893, No. 68.

rare care, în instanța penală, se va traduce prin aplicarea unei pedepse; iar în acea civilă, prin condamnarea la daune. *Identitatea de causă* există, de asemenea, fiind-că în ambele acțiuni, basa este aceeaș: faptul delictuos și dăunător, care a fost comis. In fine, ar exista și *identitatea de părți*, al treilea element al lucrului judecat, pentru-că ministerul public fiind, în specie, contradictorul legitim al acusatului pentru toate interesele compromise, el represintă atât interesele personale ale părței lesate, cât și acelea ale celorlalți membri ai corpului social.

Această soluție ar resulta și din oare-care texte: și anume din art. 466 Pr. pen., după care actul autentic declarat de falș, în totul sau în parte, este îndreptat prin ștergere sau adăogire, după ordinul tribunalului corecțional care a judecat falșul [1]); ceea ce lasă a se presupune că efectul hotărîrei penale este absolut în privința instanțelor civile, fiind-că partea falșificată din act este *ștersă*, adecă desființată; din art. 180 C. civil, după care de câte ori dovada celebrărei legale a unei căsătorii este dobêndită prin resultatulunei proceduri penale; înscrierea sentinței în registrele stărei civile, asigură căsătoriei, din ḑiua celebrărei sale, *toate efectele civile*, atât în privința soților, cât și a copiilor născuți din acea căsătorie; în fine, din art. 213 C. civ., după care condamnarea unuia din soți la munca silnică, sau reclusiune, este o causă de divorț. La aceste texte se mai poate încă adăoga art. 8 din Pr. pen., căci punerea în suspensie a acțiunei civile până la judecarea definitivă a acțiunei publice, lasă încă a se presupune că decisiunea dată în penal va putea să aibă o înrîurire asupra hotărîrei, care se va da mai târḑiu în civil.

In fine, în favoarea acestei soluții, procurorul general Mourre a invocat înaintea Curței de casație din Francia [2]) următoarele considerații: " Hotărîrea dată în penal,

[1]) In urma legei din 28 mai 1893, falșul nu mai este astă-ḑi o crimă, ci un delict. Această corecționalisare a falșului a fost provocată de numeroasele achitări ivite în această privință la jurați.

[2]) Cas. fr., 19 martie 1817. Veḑi Sirey, 1817. 1. 169, și Répert. Dalloz, *Chose jugée*, 558, nota 1. Conclusiile proc. general Mourre, din care am extras câte-va rênduri, se pot vedea în Merlin, *Quest. de droit*, v° *Faux*, § 6, No. 8, p. 163 (T. 4, ed. din 1829).

dice înaltul magistrat, este un monument rădicat în sinul societăţei, care trebue să fixeze toate privirile şi să încătuşeze toate gândirile; ea este un monument asupra căruia se intipăreşte un adevĕr public. *Ingrozitoare ar fi acea teorie, care ar permite ca lucrul judecat o dată în penal să se mai judece din nou în civil!* Ast-fel, sub cuvînt că acţiunea publică şi interesul privat sunt două lucruri deosebite, hotărîrea civilă ar putea să dică că un om nu este vinovat, atunci când el a plătit cu viaţa sa crima ce a comis; sau că crima este patentă, atunci când el a fost proclamat nevinovat de justiţia represivă şi redat societăţei. Dacă un tribunal civil ar putea, din causa materiei şi în basa unei distincţiuni oare-care, să examineze din nou acelaş fapt şi să judece a doua oară aceeaş chestie, la ce contradicţii s'ar putea da loc prin asemenea procedare?... Ce tulburare şi ce scandal s'ar aduce dilnic în societate!“ [1]).

Sistemul lui Toullier.

Acest sistem, uşor de resturnat, a fost viu combătut de Toullier [2]). In adevĕr, nu există, în specie, identitate de obiect, pentru-că urmărirea penală tinde la aplicarea unei pedepse, pe când acea civilă are de scop dobêndirea unei despăgubiri băneşti.

„Moartea, munca silnică sau altă pedeapsă ce cere ministerul public şi biletele de mii de lei ce cere partea lesată, nu sunt unul şi acelaş lucru“, dice cu drept cuvînt Marcadé (V, art. 1351, No. XV, p. 202). In al doilea loc, nu există identitate de causă [3]), pentru-că, pe când ministerul public invoacă, în faptul incriminat, violarea legei penale, de oare-ce, faptul a fost comis cu voinţă, cu intenţiune; partea lesată poate să nu considere acelaş fapt de cât ca o simplă culpă, ca un quasi-delict. In fine, şi

---

[1]) Vedi în acelaş sens: Merlin, Répert., *v^is Chose jugée*, § 15, 16; *Non bis in idem*, § 14—16; *Réparations civiles*, § 7. Vedi de acelaş autor şi *Quest. de droit*, v° *Faux*, § 6, No. 6. Vedi şi autorităţile citate în Pand. fr., *Chose jugée*, 2105.

[2]) Toullier D., V, partea II, 840 urm. Vedi şi F. Hélie, *op. cit.*, II, 1108 urm. Cas. fr. D. P. 54. 1. 74. Sirey, 55. 1. 437.

[3]) Cpr. Allard, *op. cit.*, p. 355, 356. Pand. fr., v° *cit.*, 2107.—*Contrà*: Toullier, D., V, partea II, 247, care admite identitatea de causă, pentru-că, în ambele acţiuni, faptul ar fi acelaş.—Chiar dacă ar fi aşa, totuşi lipsesc celelalte două elemente ale lucrului judecat, ceea ce condamnă sistemul lui Merlin.

aceasta este şi mai evident, nu există identitate de părţi, pentru-că, în penal, acţiunea aparţine ministerului public, iar în civil, părţei lesate. Merlin obiectează că ministerul public, representând societatea, represintă prin aceasta chiar şi pe partea lesată, ea fiind un membru a acelei societăţi; însă, la aceasta Toullier respunde cu drept cuvînt că dacă ministerul public represintă întru cât-va pe partea lesată, ca membru interesat a reprimărei delictului, el n'o represintă de loc în cât priveşte interesele sale particulare. „Straniu representant este acela, dice Toullier (*loco cit.*, 256), care nu poate nici să pue conclusii, nici să primească mandat de la persoana ce se pretinde că el represintă. Să înlăturăm, deci, pentru tot-deauna această doctrină nouă, falşă şi periculoasă, care pretinde a face din ministerul public mandatarul părţei civile absente. El are sarcina de a veghia ca interesele minorilor să nu fie compromise, şi cu-toate-acestea, nici o dată nu s'a pretins că el este mandatarul lor, şi că hotărîrea pronunţată în urma conclusiilor procurorului, ar fi lucru judecat faţă de minorii, cari n'ar fi fost representaţi în instanţă de mandatarul lor legal, etc.“.

Toullier, trebue s'o recunoaştem, a resturnat cu o logică sdrobitoare sistemul lui Merlin; însă, din nefericire, sistemul propus de dînsul, după care lucrul judecat în penal n'ar avea nici-odată vr'o înrîurire asupra acţiunei civile, este şi el inadmisibil, pentru-că ne ar conduce la acest resultat, pe care procurorul general Mourre îl califica cu drept cuvînt de îngrozitor, şi anume: ca instanţele civile să poată dice că un om nu este vinovat de o faptă pentru care instanţele represive l'au condamnat la munca silnică pe viaţă şi, în alte ţări, poate chiar la moarte [1];

[1]) Iată cum se exprimă, în această privinţă, un autor: „L'idée qu'un homme frappé d'une peine au nom de la Société, après des débats solennels, où toutes les garanties ont été prises en faveur de la défense, puisse encore devant les tribunaux civils, et quand il ne s'agit plus que des dommages-intérêts aux quels son crime ou son délit a donné lieu, contester sa culpabilité, et soutenir le mal-jugé de sa condamnation, cette idée est si opposée à tout système de justice régulière et au respect qui doit s'attacher aux décisions de la justice, qu'elle ne se présente pas facilement à l'esprit“. Lagrange, *Revue critique de législ.*, t. VIII, anul 1856, p. 33.

sau ca instanţele civile să admită o despăgubire civilă pentru o faptă declarată inexistentă, după desbateri solemne, de judecătorii represivi.

Sistemul cel mai raţional, admis în doctrină şi în jurisprudenţă.

Prin urmare, trebue să căutăm o altă soluţie, care să impace toate interesele. Iată care este, în această privinţă, sistemul urmat de doctrină şi de jurisprudenţă : Hotărîrea pronunţată de o juridicţie represivă de judecată, fie chiar excepţională, de exemplu, de autorităţile militare [1]), are autoritatea lucrului judecat asupra civilului [2]), însă numai în caz când hotărîrea penală afirmă în mod expres existenţa sau inexistenţa faptului delictuos, vinovăţia sau nevinovăţia prevenitului ori acusatului.

Decisia judecătorilor represivi nu se impune instanţe-

---

[1]) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1896, No. 19, şi *C. judiciar* din 1896, No. 13. Pand. fr. v° *cit.*, 2178, 2179. Haus, II, 1424 bis. Tribunale militare nu judecă nici-odată acţiunea civilă (art. 263 C. de justiţie militar).

Lucrul judecat în penal îşi produce efectele sale chiar faţă de persoanele care n'au luat parte la judecată.

[2]) Când dicem că hotărîrea pronunţată în penal are autoritatea lucrului judecat, înţelegem *faţă de toată lumea, chiar de persoanele care n'au figurat în instanţa represivă*". Considerând, dice Curtea din Bucureşti. că principiul care trece înaintea regulelor art. 1201 C. civ. e că interesul general primează şi domină interesul privat ; că ceea ce s'a judecet în penal e judecat şi în civil, faţă chiar cu persoanele care n'au fost faţă în instanţa represivă ; căci alt-fel s'ar sdruncina credinţa ce trebue să inspire tuturor o decisiune criminală." *Dreptul* din 1896, No. 19.

Principiul trebueşte, deci, ast-fel formulat : Decisiile definitive emanate de la judecătorii represivi (juridicţiile de judecată) au asupra civilului autoritatea lucrului judecat, în privinţa tuturor, chiar şi acelora cari n'au fost parte în procesul penal, în acest sens că nu este permis judecătorului civil de a tăgădui ceea ce a fost recunoscut de judecătorii represivi. Cpr. T. Huc, VIII, 337, *in fine*. Garraud, *op. cit.*, 630, 631. Cas. fr. şi C. Orléans, Sirey, 92. 1. 292. D. P. 93. 2. 148. D. P. 86. 2. 94. Cpr. şi Cas. belg. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Chose jugée*, 398, nota 1. Veţi şi *infrà*, p. 660 urm.—Veţi însă Demolombe, XXX, 436 urm.

Autoritatea lucrului judecat în penal nu poate, însă, să înrîurească asupra civilului, când faptele judecate în penal sunt cu totul deosebite, şi nu există nici-o contrarietate între hotărîrea pronunţată în penal şi acea pronunţată pe cale civilă. Cas. rom. *Dreptul* din 1896, No. 74, şi Bulet. S-a II, 1896, p. 1405. *Dreptul* din 1888, No. 8, şi Bulet. S-a I, 1887, p. 1000.

lor civile, de cât asupra punctelor decise prin ea, şi asupra cărora ei aveau misiunea da a statua. Judecătorii civili pot, deci, să decidă asupra tuturor pretenţiilor, în privinţa cărora nu există posibilitate de contradicţie între decisia civilă şi acea penală [1]). Acest sistem, generalmente admis, împacă într'un mod fericit interesul public şi acel privat. Dacă instanţele represive au pronunţat condamnarea pre-

[1]) Garraud resumă foarte bine adevăratele limite ale autorităţei lucrului judecat în penal. Această autoritate nu se aplică de cât la chestiunile care au fost *în realitate şi în mod necesar* decise de judecătorii represivi, şi care sunt relative: 1° la existenţa faptului ce formează basa comună a acţiunei publice şi acelei civile; 2° la calificarea legală a faptului (vedi *infrà*, p. 667, nota 1); 3° la culpabilitatea sau neculpabilitatea acusatului ori prevenitului. In urma hotărîrei represive, aceste fapte nu mai pot, deci, fi examinate de tribunalele civile, care vor trebui pur şi simplu să le recunoască de constante, şi să tragă din ele consecinţile la care ele dau loc în privinţa intereselor private. Incolo, tribunalele civile au o complectă libertate de apreciare, destul este ca, prin decisiunea ce vor da în privinţa intereselor civile, ele să nu să pună în contradicţie cu hotărîrea represivă. Garraud, *op. cit.*, 629, *in fine*, p. 876. Cpr. şi Cas. fr. *Pand. Période.* 1902. 1. 239.—Ast-fel, Curtea noastră de Casaţie a decis, cu drept cuvînt (4 iunie 1902), că o hotărîre dată în penal, rămasă definitivă, prin care s'a stabilit că semnătura de pe o cambie nu este falşă, ci este proprie a semnatarului cambiei, constitue lucru judecat între părţi, aşa că, în urmă, când semnatarul este acţionat pe cale civilă la plata cambiei, el nu mai poate să se opună la plată pe motiv că semnătura sa ar fi falşă. *C. judiciar* din 14 iulie 1902, No. 51, şi *Dreptul* din 1902, No. 63. Vedi şi o altă decisie a C. de cas., din 17 septembrie 1868. „Considerând, dice această decisie, că lucrul judecat în criminal are autoritate în civil, când juridicţia criminală a recunoscut, prin decisiunea sa, într'un mod lămurit, că faptul imputat inculpatului sau acusatului nu există, că inculpatul sau acusatul nu este autorul lui, şi că acel fapt nu-i este imputabil din punctul de vedere al legei penale; sau când a răspuns în mod afirmativ la toate aceste puncte; că, în adevĕr, în aceste casuri, de şi nu este identitate de causă, de părţi şi de obiect, este însă lucru judecat; căci veri-ce decisie criminală, fiind dată între acusat şi societatea întreagă, presintă un caracter de generalitate, care-i imprimă autoritatea lucrului judecat, şi care nu se poate nesocoti fără scandal juridic, etc.“. V. Bulet. S-a criminală, anul 1868, p. 159.

Adevăratele limite ale lucrului judecat în penal.

venitului sau acusatului, partea lesată poate să ceară o despăgubire bănească ; din contra, la caz de achitare, ea nu va putea să dovedească comiterea faptului delictuos [1]).

Art. 1422 Proiect. Cod. japonez.

„Independent de casurile în care tribunalele represive au statuat asupra daunelor civile cerute din causa faptelor delictuoase deferite în judecata lor, dice art. 1422 din Proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade, decisiile date în materie criminală, corecţională sau de simplă poliţie, au autoritatea lucrului judecat, în cât priveşte interesele civile referitoare la infracţiune, asupra realităţei însuş faptului incriminat, asupra caracterului delictuos şi culpabilităţei inculpatului, care nu mai pot fi desbătute în altă instanţă".

Acest sistem, admis şi în Italia (art. 6 Pr. pen.) [2]),

[1]) Veḑi în acest sens : Pand. fr., v° *cit.*, 2109 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 647 urm., şi *Action civ.*, 1070. Allard, *op. cit.*, p. 358 urm. Trébutien, *op. cit.*, II, 797. Bonnier, 909 urm. Aubry et Rau, VIII, § 709 bis, p. 405 urm. Bertauld, *Quest. et except. préjudicielles*, 92 urm. Beudant, *Influence du criminel sur le civil, Revue critique*, t. 24, anul 1864, p. 492. Boncenne, *Pr. civ.*, IV, p. 44. Carré-Chauveau, *Lois de la procédure*, II, *Quest.* 943, p. 415 urm. Coulon, *Quest. de droit*, I, p. 466. Demolombe, XXX, 408 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 336 urm., şi *Revue pratique*, t. 24, anul 1867, p. 256 urm. Hoffmann, *Quest. préjudicielles*, I, 127 urm. Lagrange, *Revue critique de législ.*, VIII, anul 1856, p. 31 urm. Legraverend, *Législ. crimin.* I, p. 61 urm. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 719 urm., şi *Dr. criminel*, VI, 2481 urm. Mangin, *op. cit.*, II, 413 urm., 421 urm., Marcadé, V, art. 1351, No. 15, 16, p. 199 urm. Rodière, *Pr. criminelle*, p. 21. Sourdat, *Responsabilité*, I, 352 urm. Ortolan, *op. cit.*, II, 1811 urm., 2134, 2139. Larombière, V, art. 1351, No. 168 urm. Poncet, *Des jugements*, II, 354. Rivière, *Jurisprud. de la Cour de cassation*, 423. Garraud, *op. cit.*, 630. Villey, *op. cit.*, p. 445 urm. Audinet, *De l'autorité au civil de la chose jugée au criminel*, 7 urm. (1883). Morin, Répert., *Chose jugeé*, 39 urm. Garsonnet, III, § 474, *in fine*, p. 282 (ed. 1), § 1144, p. 587 (ed. a 2-a). Haus, II, 1415 urm. Ricci, *Delle prove*, 378. T. Huc, VIII, 337. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1901, 1. 519. Sirey, 95. 1. 10. Veḑi şi Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1893, p. 575. *C. judiciar* din 1893, No. 70. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1897, No. 55 ; din 1896, No. 19 şi 21 ; *C. judiciar* din 1896, No. 13. —Veḑi însă C. Bucureşti, *Dreptul* din 1893, No. 68. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 119.

[2]) Veḑi autorităţile citate în Répert. Sirey, v° *Action civile*, 1067 urm.

se întemeează mai cu samă pe misiunea conferită, pe de o parte, tribunalelor represive, iar pe de alta, celor civile. Cele dintâi au, în adevĕr, misiunea de a statua, într-un interes social, asupra existenţei crimelor, delictelor şi contravenţiilor poliţieneşti, asupra culpabilităţei acusaţilor sau prevenitilor, şi asupra aplicaţiunei legei penale. Cât pentru consecinţele civile, care pot să resulte din aceste fapte, aceasta este de atribuţiunea tribunalelor civile [1]).

Dacă tribunalele civile ar putea să declare nevinovat pe acel recunoscut vinovat de tribunalele represive, şi *viceversa*, acestea din urmă n'ar mai avea nici-o autoritate. Dar, pe de altă parte, şi tribunalele civile trebue, la rîndul lor, să-şi poată îndeplini misiunea ce le conferă legea, adecă să statueze asupra consecinţelor civile, care resultă

---

[1]) Din împrejurarea că decisiile tribunalelor represive nu au nici-o autoritate asupra consecinţelor civile a faptelor recunoscute, resultă următoarele consecinţe : 1° Decisia, care a achitat pe un individ de faptul de omor cu voinţă, sau prin imprudenţă, nu împedecă o acţiune în daune, exercitată înaintea tribunalelor civile, întemeiată pe faptele care au servit de basă urmărirei penale, dar care sunt considerate ca constituind de astă dată numai un delict sau quasi-delict civil, în sensul art. 998, 999 C. civ. (V. *infrà*, p. 655, 656). 2° Declaraţia de neculpabilitate, dată în favoarea unui individ, acusat că a pus foc cu voinţă la imobilul seu, nu impedecă pe compania de asigurare, de la care acest individ ar cere plata indemnităţei, datorită din causa arderei imobilului, de a dovedi înaintea instanţelor civile că focul a provenit din culpa sau imprudenţa sa ; aşa în cât nici o indemnitate nu i s'ar cuveni. 3° Declaraţia de neculpabilitate, dată în favoarea unui individ, acusat de falş, nu se opune la constatarea materială a falşificărei actului incriminat, şi *a fortiori*, la cererea în anulare a acestui act pentru fraudă, vicii de formă, etc. Cpr. Trébutien, *op. cit.*, II, 799, şi decisiile citate de acest autor.

Consecinţele care resultă din imprejurarea că hotărîrile trib. represive nu au nici-o autoritate asupra consecinţelor civile a faptelor recunoscute.

In toate aceste casuri, însă, şi în altele de asemenea natură, judecătorii civili nu vor putea să se pună asupra faptului în contradicere cu decisia penală ; căci, numai sub această condiţie, judecătorii civili îşi păstrează independenţa lor în privinţa aprecierei unor fapte, care au mai fost o dată apreciate de instanţele represive. Trébutien, II, 800. Demolombe, XXX, 419. Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, p. 410. Larombière, V, art. 1351, No. 176. Haus, II, 1420. Marcadé, V, art. 1351, No. 16. Garraud, *op. cit.*, 630, p. 877. T. Huc, VIII, 339. Cas. fr. D. P. 92. 1. 381. Sirey, 1901. 1. 519.

din faptele recunoscute de judecătorii represivi, consecinţe pe care aceşti din urmă nu puteau să le judece, pentru-că nu fusese aduse înaintea lor.

Justificarea acestui sistem.

Acest sistem, eclectic, dacă putem să-l calificăm astfel, este în perfectă armonie cu textele invocate de Merlin. In adevĕr, actul falş va fi desfiinţat (art. 466 Pr. pen.); căsătoria dovedită prin resultatul unei proceduri penale, va produce toate efectele civile ale căsătoriei în genere (art. 180 C. civ.); divorţul va fi pronunţat contra soţului condamnat la munca silnică sau reclusiune (cpr. 213 C. civ,), etc.; pentru-că juridicţia represivă a judecat, în limitele atribuţiilor sale, că există falş, desfiinţare de stat civil, etc. Consecinţa neaparată a acestor decisiuni este desfiinţarea actului falş, restituirea efectelor civile, căsătoriei, admiterea despărţeniei, etc.; alt-fel juridicţia civilă, prin tăgăduirea acestor consecinţe, ar întrece limitele atribuţiilor sale şi ar aduce o ştirbire vătămătoare lucrului judecat legalmente de cătră instanţele represive.

Acest sistem se recomandă şi prin resultatele sale practice; căci el înlătureză, pe de o parte, inconvenientele sistemului lui Toullier, semnalate în termeni atât de energici de procurorul general Mourre (v. *suprà*, p. 645, 646), cât şi inconvenientele sistemului lui Merlin, care, deşi e mai puţin grav, totuşi, precum observă cu drept cuvînt autorii, jertfeşte interesul privat interesului public rĕu înţĕles [1]).

Hotărîri de condamnare.

Hotărîrile emanate de la instanţele represive de judecată, exercitând, după cum am vĕdut, o legitimă înrîurire asupra acţiunei civile, partea lesată, la caz de condamnarea persoanei care ar cere daune, sau divorţul, sau anularea unei convenţiuni, ori revocarea unei donaţiuni pentru causă de ingratitudine, etc., întemeindu-se pe faptele constatate în penal, n'ar mai avea de dovedit aceste fapte, pe care judecătorii civili sunt datori a le considera ca constante [2]).

---

[1]) Cpr. Trébutien, *op. cit.*, II, 797. Pand. fr., v° *cit.*, 2108 urm., 2116 urm.

[2]) Trébutien, *loco cit.* Pand. fr., v° *cit.*, 2196 urm. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1896, No. 21. Cas. rom. *C. judiciar* din 1893, No. 70, şi Bulet. S-a 1, 1893, p. 575. Vedi şi *infrà*, p. 660. —Condamnatul n'ar mai putea, deci, contesta înaintea ju-

Acești judecători nu vor avea, deci, a se pronunța de cât asupra existenței și întinderei daunelor, ținênd socoteală de împrejurările admise prin sentința de condamnare, care, de exemplu, ar fi reținut sau înlăturat faptul că rănirile causate cu voință ar fi produs moartea [1]).

Dacă este vorba de furtul unei sume de bani, judecătorii civili nu vor putea să modifice cifra determinată de juridicția penală [2]).

Hotărîri de achitare. Curtea cu jurați.

In cât privește hotărîrile achitătoare, trebue să distingem între verdictul negativ al juraților și sentințile emanate de la celelalte juridicții penale. In adevĕr, verdictul juraților nefiind motivat, acusatul poate fi achitat din mai multe cause: fie că faptul incriminat n'a avut loc, fie că acusatul nu este autorul lui, fie în fine, că el n'a comis faptul cu intenție. Verdictul de neculpabilitate nu exclude, deci, neaparat existența faptului material sau acea a unei culpe, care poate să-l facă responsabil [3]). Judecătorii civili păstrează, deci, libertatea lor de apreciare de câte ori decisia lor nu este în contradicție cu ceea ce au hotărît jurații [4]).

Ast-fel, verdictul de neculpabilitate, dat în favoarea unui individ acusat de tăinuirea unor obiecte furate, nu împedecă pe judecătorii civili de a declara că, prin cum-

---

ridicției civile faptul care a angajat responsabilitatea sa (Cas. fr. D. P. 83. 1. 362), nici să susție că el nu este autorul lui. C. Grenoble, Sirey, 47. 2. 547. Cpr. T. Huc, VIII, 339.

[1]) Cpr. C. Paris, D. P. 73. 2. 150.

[2]) T. Huc, VIII, 338, *in fine*. Demolombe, XXX, 425. Répert. Sirey, v° *cit.* 1087. Cas. fr. D. P. 78. 1. 462. Sirey, 79. 1. 15.—*Contrà*: Audinet, *op. cit.*, 57. C. Bastia (decisie casată), Sirey, *loco cit.*

[3]) Vedi și *suprà*, p. 637.

[4]) Cas. fr. și C. Toulouse, D. P. 79. 1. 472. D. P. 80. 1. 179. D. P. 92. 1. 381. D. P. 91. 2. 328. Cas. rom. Bulet. S-a crimin. 1868, p. 159. „Considerând, dice această decisie, că de câte ori instanța represivă a declarat că inculpatul nu este culpabil criminalicește de faptul ce i se impută, această decisie, nu împedecă pe partea civilă, care s'ar pretinde vătămată, să dovedească în civil că faptul există, că individul achitat este autorul lui, și că acest fapt constitue un delict sau un quasi-delict de natură a da loc la despăgubiri, etc.“. Cpr. T. Huc, VIII, 339. Pand. fr., v° *cit.*, 2236 urm. Haus, II, 1422. Griolet, *op. cit.*, p. 361. Demolombe, XXX, 426. Garraud, *op. cit.*, 630, p. 877. Vedi și Trébutien, II, 800.

pararea lor de la persoane necunoscute, acusatul a comis o imprudență care-l face responsabil de daune către proprietarul care a fost victima furtului [1]).

S'ar putea întâmpla une-ori ca jurații, eșind din cadrul chestiunei puse de președinte, dacă acusatul este sau nu culpabil de cutare fapt (art. 361 Pr. pen.), să fi respuns că *faptul n'a avut loc*. In asemenea caz, jurații usurpând o putere ce nu li este conferită prin instituțiile noastre, Curtea ar avea datoria de a declara acest verdict de nul și neavenit; căci el nu valorează în favoarea acusatului de cât ca o simplă declarație de neculpabilitate [2]).

Hotărîri de achitare. Trib. corecționale.

Judecătorii civili nu mai au, însă, această latitudine de apreciare de câte ori achitarea prevenitului este opera unui tribunal corecțional sau de simplă poliție, pentru-că

[1]) Cas. fr. D. P. 79. 1. 387. T. Huc, VIII, *loco cit.*—S'a decis, de asemenea, că achitarea acusatului de faptul penal, nu constitue autoritatea lucrului judecat pentru Curtea de compturi. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1880, p. 13.

[2]) Ortolan, *Revue, pratique*, t. 17, anul 1864, p. 392.

Art. 375 Pr. pen.

Se întâmplă câte-odată ca verdictul juraților, de și afirmativ, și de și este învestit cu formele legale, să fie resultatul unei erori. In asemenea caz, Curtea are, după art. 375 Pr. pen., facultatea de a suspenda verdictul și de a amâna causa pentru sesiunea viitoare, spre a fi supusă în judecata altor jurați, între cari nu va putea lua parte nici unul din acei ce compuneau comisiunea anterioară.

Această facultate este lăsată cu totul la apreciarea Curței, și ea trebue exercitată în mod spontaneu și să intervină imediat după declarația juraților, fără ca nimene să aibă dreptul de a o provoca. S'a decis, însă, de Curtea de casație, în unire cu conclusiile noastre (2 fevr. 1900), că faptul că, după citirea verdictului, s'a dat cuvîntul procurorului, pentru aplicarea pedepsei, precum și apărărei, care a reamintit Curței prerogativa ce-i conferă legea, nu poate face ca decisiunea de suspendare să nu fie valabilă, întru cât acea reamintire nu poate fi considerată ca o provocare propriu dișă, și dacă reflexiune a fost din partea Curței înainte și după cetirea verdictului și a ascultărei părței asupra aplicărei pedepsei, această reflexie nu justifică că suspendarea n'a fost spontanee. V. *C. judiciar* din 1900, No. 14, (decisie nereprodusă în Bulet. publicată, însă, și adnotată de noi în Sirey, 1901, 4. p. 32). Cpr. Cas. fr., Sirey, 39. 1. 831. F. Hélie, *Instruc. crimin.*, VIII, 3812. Répert. Sirey, *Cour d'assises*, 5936 urm. — Vedi însă Legraverend, *Législ. crimin.*, II, p. 253.

aceste tribunale nu se mărginesc în genere a declara că prevenitul este nevinovat, ci explică această declarație.

Dacă tribunalul sau Curtea a decis că faptul incriminat n'a avut loc, sau că prevenitul nu l-a comis, sau în fine, că nu i se poate imputa nici-o culpă, ori că el este cu totul străin de faptul incriminat, judecătorii civili sunt legați prin sentința corecțională și, prin urmare, nu pot condamna pe prevenit la daune [1]), chiar dacă faptul incriminat ar fi fost înlăturat ca nefiind pe deplin stabilit [2]).

Achitarea p. lipsă de dovedi.

De câte ori un individ este achitat pentru lipsă de dovedi, achitarea sa este definitivă, și nu se poate în asemenea caz, produce un suplement de probă înaintea judecătorului civil, după cum acest suplement n'ar putea fi produs nici înaintea instanțelor represive [3]).

Cu-toate-acestea, de câte ori hotărîrea unui tribunal corecțional sau de simplă poliție se mărginește pur și simplu a înlătura culpabilitatea penală, partea lesată poate să ceară daune de la juridicția civilă, întemeindu-și pretenția sa pe faptele constitutive ale unui quasi-delict, sub condițiunea, însă, ca acele fapte să fie altele de cât acelea care au facut obiectul urmărirei penale, sau să poată fi privite din punctul de vedere exclusiv a ori-cărui caracter delictuos [4]).

Ast-fel, dacă într'o urmărire pentru omor sau răniri fără voe (art. 248, 249 C. pen.), judecătorii represivi, fără a tăgădui participarea prevenitului la faptul material, și

---

[1]) Cas. fr. D. P. 93. 1. 87. C. Orléans, D. P. 86. 2. 94. T. Huc, VIII, 340. Bonnier, 914. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 1147 urm. p. 589 urm. (ed. a 2-a). Haus, II, 1424. Garraud, *op. cit.*, 630, p. 878. Trébutien, II, 800. Demolombe, XXX, 431. Griolet, *op. cit.*, p. 338. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1107 urm. Pand. fr., *eod.* v°, 2260 urm. Ortolan, II, 2143, 2143. Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, p. 408.—*Contrà* : Lagrange, *Revue critique*, t. VIII, anul 1856, p. 31. Villey, *op. cit.*, p. 450 urm. Audinet, *op. cit.*, 60 urm.

[2]) Cpr. Cas. fr. și C. Orléans, D. P. 77. 1. 197. D. P. 86. 2. 94.

[3]) T. Huc, VIII, 340. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 1148, p. 591 (ed. a 2-a). Bonnier, 914. Demolombe, XXX, 432. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1116 urm. Larombière, V, art. 1351, No. 176. Cas. fr. Sirey, 77. 1. 270. D. P. 77. 1. 197.—*Contrà* : Mangin, *op. cit.*, II, 427. Sourdat, *Responsabilité*, I, 361 bis, 366. Haus, II, 1424.

[4]) Cas. fr. Sirey, 93. 1. 200. T. Huc, *loco cit.*

fără a afirma că el a luat toate măsurile necesare spre a-l înlătura, l-au achitat, mărginindu-se a declara că n'a causat, prin imprudență, omorul sau rănirile de care este vorba; judecătorii civili vor putea, fără a viola autoritatea lucrului judecat, să decidă că prevenitul este bănește responsabil de omorul sau rănirile fără voe de care a fost achitat, considerate, de astă dată, ca fiind resultatul unei culpe, constituind un quasi-delict (art. 999 C. civ.); de oare ce culpa, în penal, se apreciază alt-fel de cât în civil [1]).

De asemenea, hotărîrea achitătoare a juridicției represive nu se opune ca aceleași fapte, care au motivat o urmărire penală pentru înșălăciune, să fie în urmă articulate înaintea instanțelor civile în sprijinirea unei acțiuni în nulitate a convențiunei, ca afectată de dol; de oare-ce aceleași fapte, care n'au putut să constitue manopere frauduloase de natură a stabili o înșălăciune în sensul legei penale, pot foarte bine să constituească un dol în sensul legei civile, de natură a produce anularea contractului [2]).

Pentru aceasta trebue, însă, ca hotărîrea tribunalelor civile să fie ast-fel redactată, în cât să se vadă că culpa, în basa căreia prevenitul achitat este condamnat la daune, se deosebește în realitate de acea înlăturată de tribunalul represiv; căci alt-fel, autoritatea lucrului judecat ar fi violată [3]).

Hotărîre de absolvire.

Până acum am vorbit numai de sentințele de condamnare și de achitare. Dacă prevenitul sau acusatul, în loc de a fi achitat, a fost numai absolvit, pentru-că faptul incriminat nu e prevĕdut de legea penală, tribunalele civile vor putea să constate existența acestui fapt, recunoscêndu-i caracterul unui delict civil, și să condamne pe acel absolvit la repararea daunei causate [4]).

---

[1]) Cas. fr. D. P. 87. 1. 265. Cpr. D. P. 92. 1. 381. D. P. 93. 1. 87. T. Huc, VIII, 340, p. 438. Mangin, II, 431. Ortolan, *Revue pratique*, t. 17, anul 1864, p. 387. Trébutien, II, 799. Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, p. 410, text și nota 18. Rauter, *op. cit.*, II, p. 300, nota 1. Larombière, V, art. 1351, No. 177. Vedi și *suprà*, p. 651, nota 1.

[2]) Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1883, No. 72, consid. de la p. 593, coloana 1.

[3]) Cas. fr. D. P. 87. 1 94. T. Huc, *loco cit.*

[4]) Garsonnet, *op. cit.*, III, § 1148, p. 591 (ed. a 2-a). Trébutien, II, 798, p. 713. Haus, II, 1424. Aubry et Rau, VIII,

Ast-fel, martorii cari au dat concursul lor la un duel, de și au fost absolviți, pentru-că faptul lor nu este prevĕdut de legea penală [1]), ar putea foarte bine fi condamnați la daune, faptul lor putênd fi considerat ca un delict civil. Duel. Martori.

Acusatul sau prevenitul, care ar fi fost achitat pentru-că nu a lucrat cu pricepere (art. 62 C. pen.) va putea, de asemenea, fi condamnat la despăgubiri civile [2]). Art. 62 C. pen.

Aceeaș soluție ar putea, după părerea noastră, fi admisă în caz de achitare pentru legitimă apărare (art. 58, 256, 257 C. pen., 222 C. just. militară), fiind-că legitima Legitimă apărare.

---

§ 769 bis, p. 409. Lacombe, *op. cit.*, 280. p. 308. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1146 urm. Cas. fr. D. P. 70. 1. 347. — Sentința de absolvire are, însă, autoritatea lucrului judecat în ceea ce privește causa absolvirei, așa că, în urma pronunțărei acestei sentințe, nu s'ar mai putea decide că faptul incriminat constitue o infracție la legea penală, sau că acțiunea publică nu este prescrisă; căci aceasta ar însemna a viola autoritatea lucrului judecat. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1148. Griolet, *op. cit.*, p. 354.

[1]) Curtea de casație a decis, în adevĕr, în afacerea Filipescu-Lahovari, în unire cu conclusiile noastre, că nici într-un caz martorii, cari s'au mărginit a asista la un duel, nu pot fi pedepsiți. V. *C. judiciar* din 1900, No. 17; *Dreptul* din 1900, No. 24, și Bulet. S-a II, 1900, p. 214. Curtea de casație se mai pronunțase încă o-dată în acest sens. Vedi Bulet. S-a II, 1894, p. 162. In acelaș sens: Trib. Botoșani, C. Iași, București și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1894, No. 24; din 1898, No. 23 și 55; *C. judiciar* din 1898, No. 12 și 33. Cpr. Cas. fr., secții-unite, *Pand. Chron.*, III, 1, p. 139. Conform: art. 172 C. pen. prusac din 1851; art. 209 C. pen. german din 1871 și 1876; art. 300 C. pen. unguresc: art. 156 C. pen. olandez, etc. — Vedi însă, Répert. Sirey, v° *Duel*, 60 urm. Garraud, *Tr. th. et pratique de dr. pénal fr.*, IV, 1664 (ed. a 2-a).—Legea din 16 martie 1842, votată de obștească obicinuită adunare, sub Mihail Sturdza, publicată în Manualul administrativ al Moldovei, t. I, p. 53, și reprodusă în adnot. noastră din *Dreptul* din 1898, No. 23, p. 26, pedepsea pe secondanți, pe aducĕtorii chemărilor (în vechiul Cod penal prusac *Kartelträger)* și pe toți acei cari, cu ori-ce chip, se făcuse partași la un duel (art. 11). Cpr. art. 432 C. pen. belg.; art. 164 C. pen. austriac (în privința secondanților, *Secondanten)*; art. 386 C. pen. portughez; art. 241 C. pen. italian; art. 156 C. pen. olandez; art. 41, capit. 14 Cod. penal suedez, etc. Nepedepsirea martorilor în materie de duel. L. din 16 martie 1842.

[2]) C. Bordeaux, D. P. 54. 5. 113.

apărare nu exclude în mod absolut posibilitatea unei imprudenţe sau a unui alt fapt de natură a constitui un quasi-delict, care să poată da loc la despăgubiri [1]).

Decisiile represive care produc lucrul judecat asupra civilului.

Autoritatea lucrului judecat în penal nu există de cât în privinţa decisiilor definitive de fond [2]), emanate de la juridicţiile de judecată [3]), iar nu de la acele de instrucţie.

---

[1]) Cpr. Lacombe, *op. cit.*, 280, p. 208, nota 1. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1131. Ortolan, *Revue pratique*, t. 17, anul 1864, p. 388, şi *Dr. pénal*, I, 430, *in fine*. Sourdat, *Responsabilité*, I, 368. Demolombe, XXX, 428. Bonnier, 915. F. Hélie, *Th. du C. pénal*, IV, 1499. Audinet, *op. cit.*, 67. Griolet, *op. cit.*, p. 355.—*Contrà* : Mangin, *op. cit.*, II, 433. Cas. fr. şi C. Limoges, Répert. Dalloz. *Responsabilité*, 101, nota 1. D. P. 85. 2. 21. Sirey, 86. 2. 57. D. P. 86. 1. 438. Sirey, 86. 1. 176.

Contumacie. [2]) Pand. fr., v° *cit.*, 2165 urm. Haus, *op. cit.*, II, 1419.—Decisiile pronunţate prin contumacie, având un caracter provisoriu, nu înrîuresc asupra civilului în privinţa existenţei faptului recunoscut ca constant. Haus, *loco cit.* Pand. fr., v° *cit.*, 2168. Audinet, *op. cit.*, 47.—*Contrà* : Garraud, *op. cit.*, 629, p. 876. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1289. Pand. fr., *eod.* v°., 2171 urm., şi decisiile citate acolo.

Hotăr. date asupra incidentelor de procedură. Numai hotărîrile *de fond* având autoritatea lucrului judecat, de aici resultă că decisiile date de tribunalele represive asupra incidentelor de procedură, nu au nici-o autoritate asupra civilului. Haus, *op. cit.*, II, 1418. Pand. fr., v° *cit.*, 2166. De asemenea, hotărîrea represivă nu are nici-o înrîurire asupra acţiunei civile, de câte ori ea declară acţiunea publică stînsă prin prescripţie. Această hotărîre nu împedecă pe partea lesată, care nu se constituise parte civilă înaintea judecătorilor represivi, de a exercita acţiunea civilă înaintea judecătorilor civili. Persoana lesată, care se constituise parte civilă, n'ar mai putea, însă, să exercite acţiunea civilă înaintea tribunalelor civile, pentru că ambele acţiuni fiind supuse la aceeaş prescripţie (v. t. V, p. 508, 560, 567), hotărîrea care a declarat acţiunea prescrisă faţă cu partea interesată, constituită parte civilă, s'a pronunţat în mod definitiv atât în privinţa acţiunei publice cât şi a celei civile. Haus, *op. cit.*, II, 1417.

[3]) Este de prisos să reamintim aci că numai hotărîrile emanate de la tribunalele represive române pot să înrîurească asupra civilului. Veţi *suprà*, p. 468 şi 586. Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 2142.

Dispositivul hotărîrei. In penal, însă, ca şi în civil, în principiŭ, numai dispositivul hotărîrei are puterea lucrului judecat, nu însă şi mo-

Ast-fel, decisiile de neurmărire ale camerei de punere sub acusare sau ordonanţele judecătorului de instrucţie, fie ele motivate în fapt sau în drept [1]), n'ar împedeca pe partea lesată de a introduce o acţiune în despăgubire înaintea judecătorilor civili, chiar dacă ea s'ar fi constituit parte civilă în instrucţie [2]).

Influenţa lucrului judecat în penal, asupra altor acţiuni civile de cât acele în daune.

Chestiunea de a se şti ce înrîurire are lucrul judecat în penal, asupra civilului, se discută nu numai în privinţa acţiunei în daune exercitată de partea lesată, dar mai cu samă în privinţa altor acţiuni civile. In adevĕr, delictul poate să dea loc la diferite acţiuni civile. Ast-fel, de exemplu, adulterul unuia din soţi poate da loc la despărţenie (art. 211 C. civ.); bigamia poate să fie causa anulărei căsătoriei (art. 130, 166 C. civ.); înşelăciunea poate servi de temeiŭ acţiunei în anulare a unei convenţiuni pentru dol (art. 960, 961 C. civ.) [3]), etc.

Se poate chiar întâmpla ca judecătorii represivi, pentru a decide chestiunea culpabilităţei agentului, să fi fost puşi în posiţiune de a decide, în mod expres sau implicit, oare-care chestii civile; de exemplu: fiind vorba de un

---

tivele, care nu fac un singur corp cu dispositivul. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1295. Pand. fr. *eod.* v°, 2181. Cpr. Griolet, *op. cit.*, p. 352. Veḑi *suprà*, p. 508 urm. şi 603.

[1]) Unii ar voi ca ordonanţele motivate în drept, de ex. întemeiate pe amnistia sau prescrierea acţiunei publice să fie considerate ca definitive, şi ca atare, să înrîurească asupra civilului (Mangin, II, 363. Cpr. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 740); însă această soluţie este generalmente respinsă. Veḑi Garraud, *op. cit.*, 629, nota 2. Pand. fr., v° *cit.*, 2158 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1279 urm. Griolet, *op. cit.*, p. 351. Larombière, V, art. 1351, No. 183. Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, p. 409.

[2]) Trébutien, II, 798, p. 713. Haus, II, 1416. Demolombe, XXX, 414. T. Huc, VIII, 337. Pand. fr. v° *cit.*, 2145, şi autorităţile citate acolo. Cas. fr. Sirey, 68. 1. 167. D. P. 79. 1. 476. Sirey, 85. 1. 296. Sirey, 89. 1. 80. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1875, p. 128. Bulet. 1876, p. 52. Bulet. S-a 1, 1884, p. 250. Trib. Vîlcea, *Dreptul* din 1897, No. 59. — *Contrà*: C. Bucureşti, *Dreptul* din 1875, No. 4.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 656.

furt, autorul furtului a opus chestia proprietăţei obiectului sustras, şi tribunalul represiv a decis această chestiune, hotărînd că obiectul în chestiune aparţine inculpatului sau persoanei de la care se pretinde că el a fost sustras. In toate aceste ipotese, şi în altele de asemenea natură, în care interesele civile în joc atârnă de procesul penal, care va fi efectul hotărîrei date de tribunalul represiv? Tribunalul civil este el legat prin hotărîrea penală, şi în ce limită anume? Chestiunea este din cele mai controversate.

După o doctrină, care tinde a deveni constantă, se decide în genere că autoritatea decisiilor pronunţate de tribunalele represive există nu numai în privinţa acţiunei în despăgubire, dar şi în privinţa celorlalte acţiuni civile, care pot izvorî din infracţiune, precum sunt: acţiunea în divorţ, acţiunea în tăgăduire de paternitate, întemeiată pe adulterul femeei (art. 287 C. civ.); acţiunea în anularea căsătoriei, pentru bigamie; acţiunea în anularea unei convenţiuni, întemeiată pe înşelăciune, etc.

Deci, dacă în aceste ipotese, constatarea faptelor, care dau loc la o ast-fel de acţiune, reesă neaparat din o hotărîre penală, partea care 'şi întemeează acţiunea sa pe aceste fapte, este scutită de a le mai dovedi încă odată, înaintea judecătorilor civili, aceştia fiind obligaţi de a le recunoaşte de existente. (Arg. din art. 180 C. civ. şi 466 Pr. pen.) [1].

---

[1]) Cpr. Garraud, *op. cit.*, 630, p. 879, 880. Haus, II, 1425. Mangin, II, 426. Le Sellyer, *op. cit.*, II, 738. Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, p. 406. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1176 urm. Larombière, V, art. 1251, No. 169 şi 173. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 476, p. 296 (ed. 1), § 1154, p. 601 urm. (ed. a 2-a). Vedi şi *suprà*, p. 649, nota 1, şi 652. Merlin a combătut mai întâi acest sistem (Répert., v° *Testament*, S-a 5, § 2), şi apoi l-a susţinut (*Quest. de droit*, v° *Faux*, § 6, No. 7). Va să dică nu numai nouă ni se întâmplă de a ne schimba câte odată părerea de la un volum la altul. (Vedi *suprà*, p. 641 urm.). Au mai păţit-o şi alţii. —Cu-toate-acestea, chestiunea este foarte controversată. Vedi diferitele sisteme propuse în această privinţă în Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1160 urm. şi în Pand. fr., *eod.* v°, 2307 urm. Griolet mai cu samă susţine din răsputeri că hotărîrea penală nu are autoritate în privinţa altor contestaţii civile afară de acţiunea civilă propriu dişă: „Hotărîrile penale, dice acest autor, nu

Ast-fel, dacă prevenitul a fost condamnat pentru falsificarea unui testament, actul trebue să fie considerat ca falș *erga omnes*, și nu poate fi invocat de legatari, chiar dacă ei n'ar fi figurat în procesul penal. Ar fi straniu, în adevĕr, ca un legatar să poată dobîndi beneficiul unui legat, în basa unui testament declarat falș prin o hotărîre definitivă. Pentru aceleași motive, vom decide că achitarea prevenitului, urmărit pentru falșificarea unui testament, implicând numai negațiunea unei intențiuni criminale, nu impedecă pe acei interesați de a susține înaintea tribunalelor civile falșitatea acestui act [1]). Efectele condamnărei sau achitărei p. falșificarea unui testament.

De asemenea, decisia care condamnă pe cine-va pentru falșificarea sau distrugerea dovedei unei căsătorii, legalmente celebrată, constată existența ei față de toate părțile interesate, fie că ele au figurat, sau n'au figurat în instanța penală, pentru-că, după art. 180 C. civ., inscrierea sentinței penale în registrele stărei civile, asigură căsătoriei, din ḑiua celebrărei sale toate efectele civile, atât în privința soților, cât și a copiilor născuți din acea căsătorie [2]). Efectele condamnărei p. falșificarea sau distrugerea unei căsătorii.

Rĕmâne, însă, bine înțeles că diferitele soluții ce pot să primească, într'un proces penal, chestiunile civile, rădicate în mod accesoriŭ și incidental, cu ocasia acțiunei publice, nu au valoare de cât relativ la această acțiune, și nu au nici-o înrîurire asupra drepturilor părților, din punctul de vedere al interesului civil.

Ast-fel, condamnarea pentru părintucidere [3]) (art. 229,

---

au în genere autoritatea lucrului judecat asupra contestațiilor civile. Prin excepție, numai acțiunea născută din delict, în folosul părței lesate, numită acțiune civilă, este legată acțiunei publice din punctul de vedere al lucrului judecat, ca și din punctul de vedere al prescripției".

[1]) Garraud, *op.* și *loco cit.* Le Sellyer, II, 738. Haus, II, 1427. Larombière, V, art. 1351, No. 173. Marcadé, V, art. 1351, No. 16, p. 205. Répert. Sirey, *Chose jugée*, 1208 și 1227, și autoritățile citate acolo.

[2]) Garraud, *op.* și *loco cit.* Pand. fr., v° *cit.*, 2340. Haus, II, 1427, și autorii *suprà* citați.

[3]) Jurisprudența admite că, într'o acusație de părintucidere, filiațiunea este o chestie de fapt, pe care jurații o resolvă în mod suveran, fără ca să resulte vre o nulitate din împrejurarea că nu s'a produs în desbateri nici actul de naștere, nici-o hotărîre care să'l înlocuească. Cas. fr. D. P. 79. 5. 116, No. 20. Sirey, 79. 1. 189.

232, 252 C. pen.), sau pentru lovituri, ori răniri causate

Pravila lui V. Lupu. Pedeapsa paricidului.

Iată care era pedeapsa paricidului în pravila lui Vasile Lupu: „Căruia i se va tâmpla de să-şi ucigă pre tată-sĕu, în ḑilele cele vechi, întâi îl bătea cu vine de bou verḑi foarte tari, şi atunci viu îl băga într-un sac şi într-acel sac şi un dulău şi un cucoş şi o năpârcă şi o moimă (maimuţă), şi de aceia îl arunca în mare cu toate aceste, de vre a fi aproape marea, iară de nu, îl lepăda unde ştiea neşte heri selbatice*); iară acum, lasă pre voia giudeţului; îi dă moarte

*) Această pedeapsă este acea prevĕḑută în L. 9, Pr. Dig., *De lege Pompeia de parricidiis*, 48. 9: „*Pœna parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culeo insuatur cum cane, gallo gallinaceo, et vipera, et simia: deinde in mare profundum culeus jactatur. Hoc ita, si mare proximum sit: alioquin bestiis objicitur, secundum divi Hadriani constitutionem*“. Mai vedi, încă, L. unică, Cod., *De his qui parentes vel liberos occiderunt*, 9, 17; — Instit., *De publiciis judiciis*, 4, 18, § 6; — *Pauli Senten.*, 5, 24, *Ad legem Pompeiam de parricidiis*, etc.

Animalele nenorocite, care erau sacrificate cu această ocasie, şi care aveau menirea de a sfâşia pe culpabil, erau un simbol al perversităţei sale, căci cucoşul însemna aroganţa condamnatului, vipera, despre care se pretindea că se naşte sfâşiind pântecele mamei sale, însemna ura contra părinţilor, iar câuele, însĕmna turbarea de care era presupus a fi cuprins autornl comiterei acestei crime monstruoase.

Sacul, în care criminalul era închis, împreună cu animalele mai sus vorbite, era un burduf de piele de bou (*culeum* sau *culeus*), în care apa nu putea să pătrundă, aşa că condamnatul murea asfixiat. Cicerone, acest mare geniu al antichităţei, în loc de a se râdica contra barbariei legilor romane, admira supliciul edictat de legea Pompeia, fiind-că el lipsea pe culpabil de elementele necesare existenţei omului: apa, aerul şi pământul: „*O singularem sapientiam! nonne videatur hunc hominem et rerum natura sustulisse et eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam, terramve ademerunt?*“.

Cele-lalte moduri de executare a pedepsei cu moarte, pe lângă înecarea, sau mai bine ḑis asfixiarea, consistau în supliciul rotei (*supplicium rotæ*), în arderea şi îngroparea de viu a condamnatului, în spînzurare, strangulare, decapitare (*capitis amputatio, decolatio*), etc. Se vede că toate aceste barbarii nu ajungeau, căci, spre ruşinea neamului nostru, un Domn român, Vlad Ţepeş, a mai inventat şi ţapa! „Hoţii cei vestiţi, ḑice Andronachi Donici (art. 9, capit. 41), cari ţin drumurile, făcênd prăḑi şi uciderі, după lege, se înţapă“.

Supliciul roţei era următorul: Condamnatul era legat cu o funie de coada unui cal (pedeapsă menţionată şi de Vasile Lupu în textul suscitat), şi târît ast-fel până la locul supliciului; acolo, el era pus pe nişte lemne aşeḑate cruciş, iar călăul îi sfărâma cu un drug de fer toate părţile trupului, şi trupul ast-fel sfâşiat era trecut prin spiţele unei roţi de fer. Această pedeapsă cumplită este decretată, în 1156, de împăratul Frederic, supranumit Barbăroşie (Fréderic Barberousse), pentru omorurile cu pândire sau precugetare. Ea figurează şi în Carolina lui Carol al V-lea. (V. discursul proc. general al C. de Cas. în Bulet. Cas. 1881, p. 603 urm.).

Osânda la moarte prin ardere, de care pomeneşte atât Vasile Lupu cât şi Andronachi Donici (art. 8. capit. 41), şi de care au abusat tribunalele Inchisiţiunei, se aplica mai cu samă ereticilor. Tribunalele bisericeşti întrebuinţau de preferinţă focul, fiind-că supliciul se consuma fără vărsare de sânge, ceea-ce se pretindea a fi conform prescripţiilor bisericeşti, care nu permiteau să curgă sânge: „*Ecclesia abhorret a sanguine*“. E culmea nerusinărei şi a jesuitismului!

părinților legitimi, naturali sau adoptivi, sau altor ascen-

mai cumplită de cât altora, ce s'ar ḑice, întâi, îi tăie mâna cea ce au ucis într-acel loc unde au ucis pre tată-sĕu, și deaceia îl leagă de coadele cailor și'l duc trăgênd pe uliță până la locul cel de pierzare, și întâi 'i tae capul; deaceia îl taie platoviță sau și într'alt chip, după cum îi va părea giu-

Pedeapsa îngropărei de viu era și mai cumplită. Această pedeapsă, care, în vechime, se obicinuia la Romani, mai cu samă în privința femeilor, se aplica în evul mediu tot femeilor, care in genere nu se ardeau, spre a nu se expune pentru un timp cât de scurt trupurile lor vederei spectatorilor. Cu-toate-acestea, Jeanne Darc, care a scăpat Francia de Englezi, drept rĕsplată, a fost arsă în ḑiua de 30 mai 1431, și acela care a contribuit mai mult la perderea eroinei, acela pe care ea l'a înferat pentru vecinicie cu pecetea infamiei, strigându-i cu un glas muribund din mijlocul flăcărilor: „vlădică, mor pentru tine", acela este episcopul de Beauvais, Cauchon (de ce nu *Cochon* ?), a cărui ramășițe au fost desgropate de popor și aruncate în gunoiŭ.

Poporul este câte odată crud, dar mai tot-deauna drept în mânia sa!

Moartea prin împușcare, spînzurare, strangulare și prin decapitare este încă cea mai puțin odioasă; de aceea, ca se practică și asta-ḑi in unele State pretinse civilisate. „Osânditul la moarte, ḑice art. 10 din vechiul Cod penal al Țărei românești (Știrbei), i se va tăia capul, ori se va împușca; și art. 12 din acelaș Cod, traducênd art. 14 din Codul penal francez, adaogă: „Trupurile vinovaților omorîți, se vor da la familiile lor, de le vor cere, ca să-le îngroape, însă fără nici-o paradă", *sans aucun appareil*, ḑice textul francez.

Strangularea, împrumutată de la Egipteni, Evrei, Persani, etc. se practica și la Romani în țările cucerite de dînșii. Osânditul se lega de gât cu o frânghie, și se spînzura de un copac (*arbor infelix*).

Decapitarea se executa altă dată prin sabie, spadă, topor, sau secure, și se întrebuința mai cu seamă contra nobililor, din causă că acest mod de executare nu aducea pentru rudele condamnatului perderea evgeniei. „*En crimes qui méritent la mort*, ḑice un vechiŭ scriitor, Loysel (liv. VI, tit. 2, max. 26), *le vilain sera pendu, le noble décapité*". Art. 12 din Codul penal francez întroduce, deci, un principiŭ de egalitate când ḑice: „ori-ce condamnat la moarte va avea capul tăiat". La noi, atât boerul cât și mojicul erau, pentru unele crime, altă dată, de o potrivă spînzurați; însă furca de care se spînzura boerul era mai înaltă, pentru că și crima lui era mai mare. „In greșalele ce învață Pravila furci, ḑice Vasile Lupu, cum 'i hainia și vicleșugul, când hiclenește pre Domnu-sĕu, se va spînzura și boiarinul ca și cel mai prost, iară furcele boiarinului se fac mai înalte de cât acelui mai mic". (Capit. pentru a 12-a pricină ce înmicșurează giudețul certarea).

Decapitarea prin spadă, sau topor devenia însă adesea-ori înfiorătoare, din causa nemerniciei sau slăbiciunei călăului. In adevĕr, fie-care își aduce aminte cu durere, că capul nefericitei Maria Stuart n'a căḑut de cât în urma mai multor lovituri de topor. Se părea că capul nefericitei regine, îmbătrânit prin opt-spre-ḑece ani de temniță, nu voia să se despartă de trupul ei cel frumos, care nu perduse încă toată splendoarea sa. „Le bourreau montra aux assistants, qui fondaient en larmes, la tête séparée du corps, ḑic notele scrise ḑi cu ḑi de Henric al III-lea, et comme en cette montre la coëffure chut à terre, on vit que l'ennuy avait rendu toute chenue cette pauvre reyne de quarante-cinq ans, après une prison de dix-huit ans".

Pentru a înlătura rĕul mai sus semnalat, un medic, până atunci necunoscut, Dr. Guillotin, propune Adunărei constituante introducerea unui instrument de supliciŭ, pretins nou, care însă, în realitate, funcționase în Italia încă din secolul al XV-lea, și care, câți-va ani după adoptarea lui, trebuia să fie stropit de sângele nevinovat a lui Lu-

denți legitimi (art. 243 C. pen.), nu constată filiațiunea

---

deţului, iară nici într-un chip nu se cade să'l îngroape în pământ". De aceea, Andronachi Donici dispune ca paricidul să fie ars (art. 8. capit. 41).

Ca și astă-di (art. 232 C. pen.), paricidul nu era nici atunci scusabil. „Cela ce 'și va ucide pre tată-sĕu sau pre înmăsa, și pentru să-și mai micșoreze certarea va dice că au greșit într'o mânie, sau va dice că l'a ucis de frică, că s'au temut să nu ucigă tată-sĕu pre dînsul, atunci să nu i se bage în seamă nimica aceste rĕspunsuri de ar dice, și să'l certe ca pre un ucigător de părinți". Dispositii identice există și în pravila lui Matei Basarab.

Și trebue să notăm că se considera ca paricid nu numai fiul, care omorea pe tatăl-sĕŭ, ci și tatăl care omorea pe fiu-sĕu, bărbatul pe femee, femeea pe bărbat, etc. „Cela ce 'și va ucide muiarea, se va certa mai cumplit de 'și-ar ucide pre înmăsa; așijderea și muerea ce 'și va ucide bărbatul. „Cela ce va ucide pre un diregător și giudeț a vre-unui loc, ca și cela ce'și va ucide părinții se va certa".

Pedeapsa paricidului este cumplită, pentru că și crima sa este îngrozitoare:

Iată cum glasul nenorocitului sĕu părinte, îl blastămă din mormînt:

Deodată, prin vuirea de vaete 'n mulțime,
Prin miile de glasuri ce'l mustră cu asprime
Și mai presus de svonul pădurei ce trăsnește
Un glas din altă lume se 'nalță și grăește:
„Tu, proclet, ucigașe! infame paricide!
„Tu pentru care astă-di tot Iadul se deschide,
„Tu răpitor de dile cui ți-au dat viață, nume!
„Atunci a ta osîndă sfîrșit să aibă 'n lume
„Când astă buturugă de arbor ars sub care
„Părintele tĕu zace ucis, fără suflare,
„Va da și flori și frunze, etern fiind udată
„Cu apa cea din vale în gura ta carată.

dovic al XVI-lea și a nenorocitei sale soții, Marie Antoinette. „*Avec ma machine*, strigă din rĕsputeri Dr. Guillotin, *je vous fais sauter la tête en un clin d'oeil, sans que vous éprouviez la moindre douleur*". La aceste cuvinte, Adunarea rise în hohote, fără ca nici-unul din membrii ei să fi putut prevedea că mulți din acei cari își exprimau astfel neîncrederea în cuvintele oratorului, erau meniți, sermanii, să sue într'un scurt timp, ei cei dintâi, treptele instrumentului fatal!

Cât pentru încrederea oarbă ce Guillotin avea în mașina sa infernală, ea este absurdă; căci s'au făcut experiențe asupra mai multor condamnați și s'a dovedit că decapitarea este departe de a produce moartea instantanee. In America, țara progresului prin excelență, condamnații sunt omoriți prin scânteia electrică. Va să dică oamenii de știință își aplică toată activitatea și inteligența lor la descoperirea și perfecționarea instrumentelor de distrugere: *Homo hominis lupus*!

Aceasta, în secolul în care trăim, se numește civilisație!

legitimă, naturală [1]), sau adoptivă a condamnatului din punc-

„Iar pân'atunce, iazmă ce a născut Păcatul,
„Legată 'n infrățire cu Rĕul ne'mpăcatul,
„In viață și 'n mormêntu-ți în veci să nu guști pace
„Și cugetul din tine s'audi că nu mai tace.
„Să nu privești tu cerul și omenirea în față!
„De foc să-ți fie apa și soarele de ghiață!
„Să bată în tine biciul urgiilor turbate
„Păn n'a mai fi pe tine loc unde a mai bate!
„Toți șerpii de pe lume să iasă 'n a ta cale!
„Să 'ntimpeni numai ură, să nu simți de cât jale!
„Să chemi cumplita moarte și ea l'a ta chemare
„Să rîdă; să te lasă luptând cu a ta mustrare,
„In cât s'ajungi tu însu-ți a te feri de tine
„Prin ultima ta crimă, uciderea de sine!
„Blăstem! Blăstem pe capu-ți în lunga vecinicie!
„A ta cenusă peară în vênt, și neagră fie!"

(V. Alexandri)

[1]) Curtea de casație a decis, în unire cu conclusiile noastre, că faptul de a lovi pe părinți constitue un delict special, de competința trib. corecțional, chiar când loviturile n'au produs o vătămare sănătătei, sau o incapacitate de lucru. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1900, p. 106, 544, 685, 913. Bulet. S-a II, 1099, p. 1185, și *Dreptul* din 1900, No. 74. In acelaș sens, Bulet. S-a II, 1897, p. 763. Bulet. 1896, p. 765 și 1149.—*Contrà*: Cas. rom. Bulet. S-a II, 1889, p. 330, 570, 656, 683 și 979. Bulet. 1890, p. 120, 196, 365 și 916. Bulet. 1891, p. 345 și 631. Bulet. 1892, p. 408. Bulet. 1895, p. 223, 1027 și 1480. C. Botez, *Codicele de ședință a Judec. de pace* (Botoșani, 1902), p. 305 urm.

Cine judecă maltrătările suferite de părinți de la copiii lor? Controversă.

Iată cum a fost pedepsit, în 1564, în Francia, de Parlamentul din Bordeaux, un individ care bătuse pe tată-seu:

„La Cour condamne François Fontaneau, atteint et convaincu d'avoir battu son père, à faire amende honorable au parquet de la Cour, en chemise, la tête et pieds nuds, à genoux. la hart au col et à sa main une torche de cire ardente, demander pardon à Dieu, au Roy, à la justice et à son père, et après être battu et fustigé jusqu'a effusion de sang par les lieux accoutumés de Bordeaux, ayant à sa tête un écriteau: *Fils ingrat, désobéissant et insoumis de fait et de paroles envers son père*; comme aussi est condamné à faire semblable amende au parquet de la justice de Guîtres, où le présent arrêt sera lu publiquement, et après sera ledit Fontaneau battu et fustigé jusqu'à effusion de sang, et ce fait, la Cour le bannit à perpétuité du ressort du Parlement, et dans le cas où il seroit trouvé dans ce ressort, ordonne ladite Cour qu'il sera pendu et étranglé, sans autre

Decisia parlamentului din Bordeaux, din 1564, relativă la maltratarea unui părinte de către fiul seu.

tul de vedere al efectelor civile care resultă din filiaţiune, după cum condamnarea pentru bigamie nu stabileşte validitatea căsătoriei dintăi, nici nulitatea celei de a doua [1]).

De asemenea, achitarea pronunţată în basa art. 307 C. pen., pentru-că furtul ar fi fost comis de una din persoanele prevĕdute de acest text, nu dovedeşte în civil căsătoria sau filiaţiunea individului declarat nevinovat [2]).

In fine, trebue să observăm că, dacă cu ocasia judecărei unui delict, care implică o chestiune de stat, tribunalele represive ar fi statuat asupra acestei chestiuni, contrar art. 300 din Codul civil, sentinţa de condamnare nu va avea în civil autoritatea lucrului judecat, în privinţa filiaţiunei aceluia, în prejudiciul căruia delictul ar fi fost comis [3]).

Aplicarea regulelor de mai sus la contracte.

Regulele mai sus expuse, privitoare la starea civilă a persoanelor, sunt ele aplicabile în materie de contracte? Se decide, în această din urmă privinţă, că hotărîrea tri-

---

forme de procès". Vedi Desmaze, *Curiosités des anciennes justices d'après leurs régistres* (1867), p. 329.

[1]) Aubry et Rau, VIII, § 769 bis, *in fine*, p. 413. Larombière, V, art. 1351, No. 182. Rauter, *Dr. criminel*, II, 666, p. 301. Haus, II, 1428. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1256. Duranton, XIII, 486, nota 1.—S'a decis, de asemenea, că sentinţa prin care se achită martorii daţi în judecată sub acusaţia că au depus neadevărat pentru existenţa unei căsătorii, nu constitue lucrul judecat în ceea ce priveşte dovedirea existenţei căsătoriei. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 704.

Art. 306 C. pen.

[2]) Larombière, *loco cit.* Répert. Sirey, v° *cit.*, 1261. — Tribunalul din Iaşi a decis că persoanele străine care cooperează la sustracţiunea comisă de o rudă sau afin în gradul prevĕdut de art. 307 C. pen., nu pot fi urmărite ca coautori, complici, tăinuitori, agenţi provocatori, etc., pentru-că faptul principal se socoteşte ca neavênd fiinţă. V. *Curierul judiciar* din 1902, No. 14. Această părere este, însă, după noi, inadmisibilă, pentru-că dispoziţia art. 307, ca şi acea a art. 329, în privinţa abusului de încredere, îşi are raţiunea sa de a fi numai în privinţa rudelor determinate de lege, nu însă în privinţa persoanelor streine, pe care nici-o consideraţie de familie nu le apără de pedeapsă. Vedi critica ce am făcut acestei sentinţe în *C. judiciar*, *loco cit.* Cpr. în acelaş sens: Cas. fr., Répert. Dalloz, v° *Complice*, 79, p. 471, nota 1. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1887, p. 491 (în privinţa agenţilor provocatori). Bulet. 1875, p. 289. Cpr. şi art. 247 C. pen. german din 1871, modificat la 1876.

[3]) Larombière, *loco cit.* Duranton, XIII, 487.

bunalelor represive, nu lasă tribunalelor civile deplina lor libertate de cât atunci când chestiunile de asemenea natură au, în procesul penal, un rol secundar. Judecătorul civil n'ar putea, deci, să califice un contract alt-fel de cum l'a calificat tribunalul represiv, dacă această calificare ar face să dispară un element esenţial al delictului, constatat şi pedepsit de instanţele represive [1]).

Ast-fel, de exemplu, dacă un individ a fost condamnat pentru sustragerea unor mărfuri ce 'i fusese încredinţate cu titlu de depozit, judecătorii civili nu vor putea să decidă că aceste mărfuri i-au fost remise cu titlu de vîndare, şi că, prin urmare, el a devenit proprietarul lor ; căci aceasta ar însemna a tăgădui abusul de încredere, constatat şi reprimat de judecătorii represivi.

Dar dacă, din contra, chestiunea relativă la un contract este secundară, în procesul penal, tribunalul civil nu este legat prin decisia represivă. Ast-fel, în ipotesa de mai sus, tribunalele civile ar putea foarte bine să decidă că mărfurile au fost încredinţate prevenitului cu titlu de amanet sau zălog, pentru că această calificare lasă să subsiste abusul de încredere, pe care judecătorii represivi l'au constatat [2]). Nici o contradicţie nu există, deci, în această privinţă, între decisia penală şi acea civilă.

Autoritatea lucrului judecat în materie administrativă.

In Francia, se decide, cu drept cuvînt, că autoritatea lucrului judecat există în materie administrativă ca şi în materie civilă şi represivă [3]).

---

[1]) Ştim, în adevĕr, că hotărîrile penale produc autoritatea lucrului judecat în civil, în privinţa calificărei penale a faptelor, care au făcut obiectul urmărirei (v. *supra*, p. 649, n. 1), aşa că juridicţia civilă n'ar putea, spre a sui la ḑece ani prescrierea acţiunei civile (art. 593 Pr. pen.), să califice crimă un fapt pe care judecătorii represivi l'ar fi calificat delict şi pedepsit ca atare. Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 475, p. 291 (ed. 1), § 1151, p. 596 (ed. a 2-a). Pand. fr., *Chose jugée*, 2200 urm. Garraud, *op. cit.*, 629, p. 876. C. Paris, D. P. 73, 2. 150. Veḑi şi Trib. Bagnères, *Pand. Périod.* 1902. 2. 174.

[2]) Répert. Sirey, v° *cit.*, 1263 urm. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 475, p. 293 (ed. 1), § 1151, p. 598 urm. (ed. a 2-a).

[3]) Cpr. Pand. fr., *Chose jugée*, 2387 urm. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1343 urm.

Aceeaș soluție este de bună samă admisibilă și la noi, unde, cu toată desființarea Consiliului de stat [1]), care avea atribuțiuni contențioase în materie administrativă [2]), avem necontestat un contencios administrativ, de exemplu: în materie de contabilitate, de contribuții, de recrutare; în materie vamală, de contrabandă de tutun (L. din 28 fevr. 1887), de chibrituri, cărți de joc (L. din 31 martie 1886), hârtie de țigară (L. din 18 martie 1900), în materie electorală, etc.

Ast-fel, după art. 20 din legea de urmăriri, de la 1877, contestările care au de obiect arenḍi sau alte venituri ale Statului, se judecă, în prima instanță, de casierul general (astă-ḍi administratorul financiar); contravențiile la legea timbrului (art. 71 urm. L. din 24 fevruar 1900), contrabandele de mărfuri, tutunuri, chibrituri, cărți

Art. 130 Constituție.

[1]) „In virtutea art. 131 din Constit. (devenit art. 130), ḍice art. 1 din L. de la 9 iulie 1866, Consiliul de stat este desființat". Această lege a împărțit diferitele atribuțiuni ce le avea Consiliul de stat, parte la consiliul de Miniștri (art. 6), parte la Curțile de apel (art. 7), iar parte la celelalte instanțe judecătorești (art. 3 și 8). — Cu-toate-că art. 130 din Constituție prevede că „Consiliul de stat cu atribuțiuni de contencios administrativ nu se poate reînființa", se susține că nimic nu s'ar opune astă-ḍi la reînființarea unei Curți administrative, compusă din elemente inamovibile, sau la înființarea unei a treia secțiuni la Curtea de casație, cu atribuțiile pe care le avea vechiul Consiliu de Stat desființat (v. Al. Degré, *Dreptul* din 1898, No. 65). Dacă nu ne înșelăm, această părere este contrară art. 130 din Constituție, care, pentru motive, bune sau rele (aceasta este o altă chestie), a înțeles a desființa pentru viitor ori-ce autoritate cu atribuțiile pe care le avea vechiul Consiliu de stat, care a avut o foarte scurtă durată (doi ani și câte-va luni).

[2]) Veḍi art. 1 din decretul domnesc de la 11 fevruar 1864, p. înființarea Consiliului de stat.—Acest text prevede că Consiliul de Stat nu are atribuții legislative. Cu-toate-acestea, atât Codul civil cât și celelalte Coduri, care ne cârmuesc astă-ḍi, afară de Codul comercial din 1887, sunt opera lui. „Consiliul nostru de stat, ḍice mesagiul domnesc No. 809, din 11 iulie 1864, este invitat a se ocupa cu elaborarea proiectului de lege civilă; spre acest sfîrșit, va avea în vedere *condica italiană* (care pe atunci era încă în stare de proiect, proiectul Ministrului Pisanelli), ce i se va trimite de Ministrul nostru de la justiție, etc.". Veḍi acest mesagiŭ, reprodus *in extenso* în t. I a Comentariilor noastre, Introducere, p. XXII, nota 1.

de joc, hârtie de ţigară, etc. se judecă, în prima instanţă, de administraţia superioară (Ministerul de finanţe). In toate aceste casuri, şi în altele de asemenea natură, dacă acel condamnat n'a făcut apel la tribunal în termenul defipt de lege, se înţelege că hotărîrea administraţiei dobêndeşte puterea lucrului judecat. Prin urmare, nu mai rĕmâne nici-o îndoeală că autoritatea lucrului judecat există şi în materie administrativă.

Decisiile Curţei de compturi, rĕmase definitive, au şi ele autoritatea lucrului judecat, în cât priveşte atribuţiile sale judecătoreşti (art. 23 L. din 29 ianuar 1895) [1]. Curtea de compturi.

In casurile mai sus expuse, ca şi în materie civilă, sau represivă, condiţiile lucrului judecat sunt aceleaşi, adecă identitatea de obiect, de causă, şi de părţi [2].

In principiŭ, numai dispositivul sentinţei administrative are autoritatea lucrului judecat, şi considerentele nu participă la această autoritate de cât atunci când fac un singur corp cu dispositivul [3].

Am terminat cu autoritatea lucrului judecat, asupra căreia s'ar putea scrie şi s'au scris chiar volume întregi. Am atins aproape toate chestiile la care lucrul judecat poate să dea loc în practică.

Dacă s'a strecurat vre o greşală, sau vre o omisiune involuntară, cetitorii o vor scusa, ţinênd samă de greutatea subiectului şi de timpul scurt ce am putut consacra unei materii atât de vaste. Singura noastră rĕsplată este mulţumirea sufletească ce resimţim înscriind cuvîntul sfîrşit pe ultima pagină a acestui volum, care termină materia obligaţiilor. Cine ştie dacă vom mai înscrie acest cuvênt şi pe alte volume ?

---

[1]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1346.—Comite, deci, o omisiune esenţială instanţa de fond, care nu discută mijlocul întemeiat pe autoritatea lucrului judecat dintr'o decisie a Curţei de compturi, dacă mijloacele propuse sunt de natură să schimbe cu totul soluţiunea causei. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1894, p. 505.

[2]) Cpr. Pand. fr., v° *cit.*, 2425. Répert. Sirey, *eod.* v°, 1360 urm.

[3]) Cpr. Répert. Sirey, v° *cit.*, 1358, 1359. Veḑi *suprà*, p. 508 urm., 603 şi 658, n. 3.

Finele Volumului VII.

Addenda et Corrigenda

(VOLUMUL VII)

La p. 2, nota 2, rîndul al 12-a, a se adăoga, după cuvintele : Planiol, I, 2896, p. 916, text şi nota 1 : şi III, 22.

La p. 28, ultima notă din margină, a se ceti : Art. 1098, în loc de 1198.

La p. 47, nota 1, a se adăoga : Veḑi şi *suprà*, p. 249, text şi nota 2.

La p. 48, finele notei 2, a se adăoga : Veḑi şi *infrà*, p. 90, text şi nota 4.

La p. 59, finele notei 6, după cuvintele : *Dreptul* din 1891, No. 43, a se adăoga : şi din 1900, No. 51 ; *C. judiciar* din 1900, No. 53.

La p. 77, finele notei 2, după cuvintele : art. 1179, 1180, a se adăoga : p. 190, 208 şi 209.

La p. 85, finele notei 2, a se adăoga : C. Chambéry, Sirey, 93. 1. consid. de la p. 37, coloana 1.

La p. 104, începutul ultimului rînd din nota 3, după 2. 41, a sa adăoga : Sirey, 66. 2. 342.

La p. 105, nota 4, a se ceti : Planiol, *op. cit.*, II, 8 şi No. 1152, în loc de : p. 1152.

La aceeaş pag. finele notei 4, a se adăoga : p. 249 urm.

La p. 111, nota 4, a se adăoga : Veḑi şi *infrà*, p. 538, t. şi n. 3.

La p. 119, finele rîndului 13, a se adăoga : (partea VI, capit. 2, § 57).

La p. 125, finele notei 3, a se adăoga următoarea frasă : Veḑi asupra notariatului în Rusia, un articol a d-lui M. Zenide, în *Dreptul* din 1899, No. 9.

La p. 126, finele notei 1, a se adăoga următoarea frasă : Veḑi şi Trib. Muscel, *Curierul judiciar* din 1902, No. 50 (cu adnot. noastră).

La p. 129, rîndul 16, a se adăoga următoarea frasă : Cpr. Trib. Vlaşca, *C. judiciar* din 1901, No. 60.

La p. 130, rîndul 11, a se adăoga următoarea frasă : Acest text (art. 2 din legea p. autentificarea actelor) nu se aplică la testamente. Trib. şi C. Iaşi, *Curierul judiciar* din 1902, No. 22.

La aceeaș pag. (130), la finele notei, după cuvintele: *Dreptul* din 1900, No. 77, a se adăoga : Cpr. și Trib. Vlașca, *C. judiciar* din 1901, No. 60.

La p. 133, finele rîndului 11, a se ceti : L. din 1886, în loc de Legea din 1888.

La p. 136, rîndul 25, în loc de împrumuturile către creditul agricol, a se ceti : împrumuturile constituite către creditul agricol.

La p. 136, nota 1, rîndul 5, a se ceti : surditate, în loc de *suriditate.*

La p. 140, finele notei 1, a se adăoga : *Curierul judiciar* din 1900, No. 53.

La p. 157, finele notei 3, a se adăoga : p. 285.

La p. 176, nota 2, după : Bulet. S-a 1, 1894, p. 27, a se adăoga : *Dreptul* din 1894, No. 19.

La p. 181, nota 2, finele rîndului 10, a se adăoga : Vedi p. 556.

La aceeaș pag. (181), finele notei 2, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 552, text și n. 4.

La p. 193, finele notei 1, după D. P. 56. 2. 223, a se adăoga : C. București, *Dreptul* din 1901, No. 64.

La p. 199, finele notei 3, începută la p. precedentă, a se adăoga : Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1899, p. 1267.

La p. 203, nota 2, rîndul 3, în loc de : Demolombe, XXIX, 463, No. 129, a se citi : Demolombe, XXIX, 463.

La p. 206, finele notei 1, a se adăoga : Cas. rom., *Curierul judiciar* din 1902, No. 65.

La p. 208, nota 7, începută la p. precedentă, rîndul 7, după cuvintele : Bulet. S-a II, 1897, p. 1255, a se adăoga : C. București, *C. judiciar* din 1901, No. 60; Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1902, No. 66.

La p. 214, nota 1, rîndul 2, după cuvintele : explic. art. 1220, a se adăoga : p. 431.

La p. 220, ultima notă din margină, a se ceti : Efectele unei mențiuni *șterse* în loc de : efectele unei mențiuni *străine.*

La p. 242, finele rîndului 9 a se adăoga următoarea frasă : (Cpr. art. 10, § 2 din Codul italian, disp. preliminare).

La p. 246, finele rîndului 26, a se adăoga următoarea frasă : (V. și art. 751 din Codul Calimach, după care oamenii foarte săraci nu puteau fi martori în testamente).

La p. 247, nota 2, rîndul 22, după cuvintele : Bulet. S-a 1, 1894, p. 125, a se adăoga următoarele : Cas. rom. Bulet S-a 1, 1900, p. 644 (decisie pronunțată în unire cu conclusiile noastre).

La p. 252, finele notei 1, a se adăoga : p. 413.

La p. 252, n. 2, rîndul 3, după cuvintele : Bulet. 1899, p. 610, a se adăoga : Vedi Trib. Iași, Roman și Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 72 (cu adnot. noastră).

La p. 263, nota 5, finele rîndului 3, a se citi : se consideră, în loc de : se consider.

La p. 266, nota 2, finele rîndului 3, după : Sirey, 1900. 1. 461, a se adăoga : Sirey, 1901. 1. 359.

La p. 270, finele notei 4, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 332 nota 4.

La p. 272, nota 1, începutul rîndului 17, a se ceti : Vedi p. 315, și *infrà*, explic. art. 1906.

La aceeaș pag. (272), nota 4, după : *Dreptul* din 1885, No. 67, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 331.

La p. 275, rîndul 11, după cuvintele : poate fi opus moștenitorilor sei, a se adăoga cuvintele : fie chiar beneficiari.

La aceeaș pag., (275), nota 2, a se adăoga : Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 351.

La p. 276, nota 1, finele rîndului 4, după cuvintele : Bulet. S-a 1, 1894, p. 236, a se adăoga : Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 13.

La p. 277, nota 1, rîndul 2, după cuvintele : *Dreptul* din 1885, No. 11, a se adăoga : Trib. Dorohoi, *C. judiciar* din 1902, No. 10.

La aceeaș pag. (277), nota 2, începutul rîndului 11, după cuvintele : Vigié, I, 585, a se adăoga : Planiol, I, 2899, p. 922 (ed. a 2-a).

La aceeaș pag., aceaș, notă, rîndul 14, după cuvintele : *C. judiciar*, No. 15 din 1900, a se adăoga : și din 1902, No. 10.

La p. 278, începutul notei 1, după cuvintele : Bonnier, 219, *in fine*, a se adăoga : Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 37.

La p. 280, nota, rîndul 26, a se citi *res*, în loc de *ree*.

La p. 285, finele rîndului 2, a se adăoga : Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 359.

La aceeaș pag. (285), nota 4, începutul rîndului 4, după cuvintele : *Pand. Périod.* 1900. 1. 187, a se adăoga : Sirey, 1901. 1. 347.

La p. 286, finele rîndului 22, a se adăoga următoarea frasă : Vedi asupra responsabilității hangiilor, Trib. Colmar, D. P. 1901. 2. 303, și *C. judiciar* din 1902, No. 24 (cu adnotația noastră).

La p. 290, nota 5 de la p. precedentă, rîndul 4, în loc de : *Étude th. générale de l'oblig*, a se ceti : *Étude sur la th. générale de l'oblig.*

La p. 296, finele notei 1, a se adăoga : Glasson, *Pr. civ.*, I. p. 594.

La aceeaș pag. (296), nota 5, rîndul 5, după cuvintele : Bulet. S-a 1, 1899, p. 210 și 478, a se adăoga : Cpr. și Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 76.

La p. 299, finele notei 2, a se adăoga : p. 351.

La aceeaș pag. (299), finele notei 3, a se adăoga : Vedi *suprà*, p. 356, *ad notam.*

La p. 312, rîndul 7, după art. 286 urm., a se adăoga : 492.

La p. 317, finele notei 1, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 577.

La p. 322, nota 2, rîndul 9, după cuvintele consid. de la p. 250, a se adăoga : Trib. Dolj, *Dreptul* din 1902, No. 39.

La p. 327, nota 1, a se adăoga : Cpr. Trib. Iași, *Dreptul* din 1901, No. 82.

La p. 349, nota 1, rîndul 8, după cuvintele : (ed. a 2-a, 1884), a se adăoga : D. Kebapci, *Pr. civ.*, V, p. 240.

La aceeaș pag. (356), nota 2, rîndul 6, după cuvintele : și nota lui Labbé, a se adăoga: Cons. de disciplină al baroului județului Ilfov, și C. București, *C. judiciar* din 1902, No. 69; *Dreptul* din 1902, No. 71.

La p. 356, nota 4 de la p. precedentă, rîndul 3, după cuvintele : Bulet. 1886, p. 370, a se adăoga: Trib. Tecuci, *Dreptul* din 1901, No. 7.

La p. 363, nota 3, după cuvintele : *Dreptul* din 1901, No. 35, a se adăoga : și din 1902, No. 2.

La p. 368, finele notei 2, a se adăoga : *Dreptul* din 1901, No. 8.

La p. 371, finele notei 4, a se adăoga : Vedi asupra acestei controverse, Labbé, nota în Sirey, 89. 2. 41.

La p. 378, finele rîndului 11, a se adăoga: Vedi *Dreptul* din 1902, No. 40 ; *C. judiciar* din 1902, No. 13 (cu adnot. noastră) ; No. 40 (cu adnot. D-lui C. N. Toneanu), și No. 66 (C. Craiova). Vedi și *infrà*, p. 578, *ad notam*.

La p. 382, n. 1, finele rîndului 24, după cuvîntul nepublicată, a se adăoga ; Bulet. S-a II, 1900, p. 1366.

La p. 411, nota 2, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 422.

La p. 416, rîndul întăi, în loc de : creditorii părței cari au provocat, etc., a se citi : creditorii părței care a provocat, etc.

La p. 421, finele notei 2 de la p. precedentă, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 437, nota 1.

La p. 454, începutul notei 1, după cuvintele : D. P. 1901, 1. 153, a se adăoga : Sirey, 96. 1. 13 ; D. P. 97. 1. 227. Sirey, 1902. 1. 265. Vedi și *infrà*, p. 630, nota 6.

La p. 455, la finele notei *, a se adăoga : Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1900, p. 773 (decisie la care am luat și noi parte).

La p. 456, finele notei 1, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 515.

La p. 464, finele notei 2, a se adăoga: Vedi și circul. Minist. justiției, No. 324, din 10 ianuar 1901, reprodusă în Hamangiu (Suplement), p. 4537 urm. și în Monit. oficial din 12 ianuar 1901.

La p. 486, nota 1, după cuvintele : t. III, p. 462, text și nota 4, a se adăoga: Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 54.

La aceeaș pag. (486, finele notei 2), a se adăoga : Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 54.

La p. 492, finele rîndului 15, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 562.

La p. 497, nota 2, rîndul 13, în loc de *Dreptul* din 1889, No. 20, a se ceti : *Dreptul* din 1899, No. 20.

La aceeaș pag. (497), finele notei 2, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 577, n. 2.

La p. 498, nota 1, rîndul 8, după cuvintele: Bulet. S-a 1, 1883, p. 171, a se adăoga : Cas. fr. Répert. Dalloz, v° *Appel civil*, 1157, nota 1. Vedi și monografia noastră, publicată în *Dreptul* din 1902, No. 66.

La p. 499, nota 1, a se adăoga : —*Contrà* : C. Iași, *Dreptul* din 1902, No. 66 (cu adnot. noastră).

La p. 530, a doua notă marginală, a se ceti : casul în care aceeaș *causă* produce două acțiuni deosebite, în loc de : casul în care aceeaș acțiune, etc.

La p. 530, finele notei, a se adăoga : p. 632, nota 1.

La p. 534, rîndul 20, a se citi : Vedi *suprà*, p. 527, n. 1, în loc de p. 525.

La p. 538, finele notei 3, a se adăoga : Vedi și *suprà*, p. 111.

La p. 539, finele notei 4, a se citi : *Pandektenrechts*, în loc de *Pandekten Rechts*, și a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 580.

La p. 561, rîndul 23, a se citi : din punctul de vedere legislativ, în loc de : din punct de vedere, etc.

La p. 571, finele notei de la p. precedentă, se va adăoga : Cpr. și Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 67.

La p. 614, nota, începutul rîndului 20, după p. 108, a se adăoga : Bulet. Cas. S-a II, 1898, p. 1113, și *Dreptul* din 1898, No. 79.

La aceeaș pag. și notă, finele rîndului 37, a se adăoga : Vedi adnotația noastră, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 71.

La p. 661, a doua notă marginală, în loc de : Efectele condamnării p. falșificarea sau distrugerea unei căsătorii, a se ceti : falșificarea sau distrugerea dovedei unei căsătorii.

TABLA MATERIILOR

cuprinse în volumul al VII-le

Cartea III

TITLUL III

CAPITOLUL VIII

SECȚIUNEA VII

	Pagina
Despre acțiunea în anulare sau în rescisiune	1—6
Despre acțiunea în rescisiune pentru lesiune în privința majorilor (art. 1165).	6—11
Despre acțiunea în rescisiune în privința minorilor (art. 951, 1157, 1158, 1166)	12—24
Casurile în care minorul nu are acțiunea în rescisiune pentru lesiune (art. 1159—1163)	24—32
Efectele acțiunei în anulare sau în rescisiune	32—33
Efectele anulării sau rescisiunei între părțile contractante (art. 1164).	33—38
Efectele anulării sau rescisiunei în privința celor de al treilea (art. 1770).	38—40
Regulele de drept internațional aplicabile la acțiunea în anulare sau în rescisiune	40—41
Despre finele de neprimire care pot fi opuse acțiunei în anulare sau în rescisiune	41—42
Despre confirmarea sau ratificarea obligațiilor supuse anulării sau rescisiunei	42—43
Convențiile care pot fi confirmate (art. 1167, § ultim, 1168).	43—52
Diversele specii de confirmare și condițiile cerute pentru ca confirmarea să poată avea loc (art. 1167, § 1 și 2, 1190).	52—55
Confirmarea expresă (art. 1190).—Dovedirea ei	55—57
Confirmarea tacită (art. 1167).	57—61
Efectele confirmării (art. 1167, § 2)	61—63
Efectele confirmării în privința celor de al treilea	63—67
Regulele de drept internațional aplicabile la con-	

Pagina

firmare . . . . . 67—68
Despre prescripţia acţiunei în anulare sau în rescisiune (art. 1900). . . . . 68—69
Principii generale . . . . . 69—72
Acţiunile supuse prescripţiei statornicite de art. 1900 72—83
Regula romană: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum*, mai este ea în vigoare în dreptul modern? (Controversă vie şi stăruitoare) 84—89
Punctul de plecare al prescripţiei statornicite de art. 1900 . . . . . 89—99

CAPITOLUL IX

Despre dovedirea obligaţiilor şi a plăţei. — Principii generale . . . . . 100—105
Cine trebue să facă proba şi ce trebue să dovedească (art. 1169). . . . . 106—112
Clasificarea şi împărţirea probelor . . . 112—121
Probele reglementate de lege . . . . 121—123

SECŢIUNEA I

Despre înscrisuri

Despre titlul, sau mai bine dis, despre actul autentic 123—124
Definiţia actului autentic şi formele prescrise de lege pentru autentificare (art. 1171) . . . . 124—125
Actele autentificate de tribunal . . . . 125—137
Actele autentificate de alte autorităţi de cât tribunalul . . . . . 137—142
Despre actele autentice făcute în străinătate . 142—143
Despre actele legalisate sau adeverite . . 143—148
Efectele actului autentic nul pentru lipsă de forme, sau din causa incompetinţei funcţionarului care a instrumentat (art. 1172 C. civ., 22 L. din 1 sept. 1886). 149—152
Despre puterea probatorie şi executorie a actelor autentice (art. 1173, 1174 C. civ., 20 L. din 1 sept. 1886) 152—153
Puterea probatorie a actului autentic . . . 153—160
Puterea executorie a actului autentic (art. 1173, § 2 C. civ. şi 20 L. din 1 sept. 1886). . . . 160—162
Despre contra-înscrisuri (*contre-lettres*), sau actele secrete care modifică un act public (art. 1175) . . 162—169
Despre actele sub semnătură privată şi actele private nesemnate de părţi . . . . . 169—170
Despre actele sub semnătură privată, adecă semnate de părţi.—Definiţia şi puterea lor probatorie (art. 1176—1178) . . . . . 170—174
Despre data actelor sub semnătură privată. — Dată certă (art. 1182 C. civ., 30 L. din 1 sept. 1886) . 174—188

Pagina

Despre formalităţile cerute în privinţa unor acte sub semnătură privată 188
Regulele prescrise în privinţa actelor sub smenătură privată, menite a constata convenţiuni sinalagmatice.— Formalitatea dublului original (art. 1179) . . 188—199
Regulele prescrise în privinţa actelor sub semnătură privată, cuprinḑênd convenţiuni unilaterale avênd de obiect sume de bani, sau o câtime oare-care de lucruri. — Formalitatea bunului şi aprobat (art. 1180, 1181 C. civ., 275, 313 C. com.). . . . . 200—209
Regulele de drept internaţional aplicabile art. 1179—1181. . . . . 209—210
Despre actele private nesemnate de părţi . . 210
Registrele comercianţilor (art. 1183, 1184 C. civ., 32, 51—54 C. com.). . . . . 210—219
Registrele, cărţile sau hârtiile domestice (art. 1185) 219—222
Adnotaţiunile liberatorii făcute de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul unui titlu de creanţă (art. 1186) . . . . . 223—226
Despre reboage sau răbuşe (art. 1187). . . 226—228
Despre copiile titlurilor (actelor) autentice (art. 1188 C. civ., 31 L. din 1 sept. 1886). . . . . 228—234
Despre actele recognitive (art. 1189) . . . 234—240
Despre actele confirmative 240

SECŢIUNEA II

Despre martori sau dovada testimonială . . 241—245
Despre casurile în care dovada testimonială nu este permisă (art. 1191—1196). . . . . 245—248
Prima regulă. — Oprirea de a dovedi prin martori peste 150 lei (vechi) (art. 1191, § 1) . . . 248—264
A doua regulă.—Oprirea de a se dovedi prin martori în contra sau peste ceea ce cuprinde actul scris (art. 1191, § 2). . . . . 264—267
Despre casurile în care proba testimonială este admisă.—Excepţie la regulele de mai sus . . . 267
Primă excepţie.—Casurile în care părţile au admis proba testimonială în contra dispoşiţiilor formale ale legei (Controversă) . . . . . 268—269
A doua excepţie.—Materie comercială şi penală (art. 46, 55 C. com.) . . . . . 269—271
A treia excepţie.—Existenţa unui început de probă scrisă (art. 1197). . . . . 271—278
A patra excepţie. — Imposibilitatea creditorului de a-şi procura o dovadă scrisă, sau perderea titlului care servia de dovadă scrisă (art. 1198). . . . 278
Imposibilitatea în care se găsia creditorul de a-şi procura o dovadă scrisă (art. 1198, 1°, 2° şi 3°) . 279—289

Pagina

Perderea titlului care servia de dovadă scrisă (art. 1198, § ultim) . . . . . 289—292
Procedura chemării și ascultării martorilor (art. 185—210 Pr. civ.) . . . . . 293—304

SECȚIUNEA III

Despre presumțiuni.—Definiție (art. 1199) . . 304—306
Despre presumțiile legale în genere.—Definiție (art. 1200). . . . . 306—311
Puterea probatorie a presumțiilor legale (art. 1202) 311—317
Despre presumțiile care nu sunt stabilite de lege (presumțiile omului), lăsate la luminele și înțelepciunea magistratului (art. 1203) . . . . 317—321

SECȚIUNEA IV

Despre mărturisirea unei părți 321
Definiția și împărțirea mărturisirei . . . 321—324
Despre mărturisirea extra-judiciară (art. 1205) . 324—327
Despre mărturisirea judiciară (art. 1206, § 1) . 327—333
Despre puterea probatorie a mărturisirei judiciare (art. 1206, § 2 *ab initio*). . . . . 333—335
Despre indivisibilitatea mărturisirei judiciare (art. 1206, *in fine*) . . . . . 335—340
Despre irevocabilitatea mărturisirei judiciare. . 340—343
Despre mărturisirea inculpatului sau acusatului în materie penală . . . . . 343—348

SECȚIUNEA V

Despre jurământ.—Definiție.—Impărțire (art. 1207) 349—362
Despre jurământul decisoriu sau litis-decisoriu. . 362—363
Causele în care se poate deferi jurământul decisoriu (art. 1208) . . . . . 363—370
Faptele asupra cărora se poate deferi jurământul decisoriu (art. 1209) . . . . . 370—372
Despre jurământul de credulitate sau de credibilitate (art. 1906) . . . . . 372—380
Persoanele care pot deferi jurământul decisoriu . 380—384
Persoanele cărora jurământul poate fi deferit. . 385—388
Când se poate deferi jurământul decisoriu (art. 1210) 388—389
Puterea judecătorului în ceea ce privește admiterea sau respingerea jurământului decisoriu . . . 389—392
Procedura deferirei jurământului decisoriu (art. 237—246 Pr. civ.) . . . . . 392—410
Efectele deferirei jurământului (art. 1211). . . 411
Prestarea jurământului și efectele acestei prestări (art. 1213, 1215, 1216, 1217, 1218). . . . 411—418
Referirea jurământului (art. 1212, 1214). . . 418—422

Pagina

Refusul de a presta jurământul sau de a-l referi . 422—423
Despre jurământul deferit din oficiu.—Divisiune (art. 1219). 423
Jurământul supletoriu sau supletiv . . . 423—426
Condițiile necesare pentru ca jurământul supletoriu să poată fi deferit (art. 1220, 1221) . . . 427—435
Efectele deferirei, prestărei sau refusului jurământului supletoriu . . . . . 435—438
Jurământul estimatoriu (*in litem* sau *en plaids*) (art. 1222). . . . . 439—445
Deosebire între jurământul decisoriu și acel supletoriu 445—446

APENDICE

Despre autoritatea lucrului judecat.—Noțiuni generale.—Definiție (art. 1201). . . . . 447—457
Autoritatea lucrului judecat în materie civilă . 457—458
Hotărîrile care pot dobêndi autoritatea lucrului judecat. — Hotărîri pronunțate în România. — Hotărîri pronunțate în țară străină (art. 374 Pr. civ.) . . 458—479
Hotărîri date în materie contencioasă . . . 479—487
Hotărîri definitve . . . . . 487—491
Hotăriri provisorii . . . . . 491—493
Ordonanțe presidențiale (art. 66 bis Pr. civ.) . 493—494
Hotărîri condiționale . . . . . 495—496
Hotărîri nule . . . . . 496—500
Hotărîri preparatorii (premergătoare) . . . 500—504
Hotărîri cuprinḑênd reserve 504
Hotărîri pronunțate de arbitri . . . . 504—505
Hotărîri emanate de la comisiunile instituite prin legea rurală din 1864 . . . . . 505—506
Hotăriri de expedient . . . . . 506—508
Hotărîri pronunțate în lipsă 508
Părțile hotărîrei care produc lucrul judecat . . 508—514
Elementele constitutive ale lucrului judecat.—Condițiile cerute în această privință . . . . 514—516
Identitatea de obiect (*eadem res, idem jus*) . . 516—527
Identitatea de causă (*eadem causa petendi*) . . 527—538
Identitatea de părți sau de calitate (*eadem conditio personarum*) . . . . . 538—541
Moștenire.—Representați universali și cu titlu particular . . . . . 541—549
Mandanți și mandatari . . . . . 549—561
Excepții la principiul relativității lucrului judecat 562—576
Efectele principiului autorității lucrului judecat în materie civilă . . . . . 576—581
Autoritatea lucrului judecat în materie represivă.—Regule generale . . . . . 581—584
Hotărîrile care au puterea lucrului judecat . . 584—588

Pagina

Decisii emanate de la juridicţiile de instrucţie (camera de punere sub acusare sau judecătorul de instrucţie) 588
Decisii sau ordonanţe de neurmărire (*de non lieu*). 588—593
Decisii sau ordonanţe de urmărire sau de trimetere (*de renvoi*) . . . . . 593—598
Decisiile emanate de la juridicţile de judecată sau de fond . . . . . 598—603
Părţile hotărîrei care produc lucrul judecat în materie represivă 603
Condiţiile cerute pentru ca hotărîrea pronunţată de un tribunal represiv să fie investită cu autoritatea lucrului judecat . . . . . 604—605
Identitatea de obiect . . . . . 605—606
Identitatea de causă . . . . . 606—622
Identitatea de părţi sau de persoane . . . . 622—629
Efectele principiului autorităţei lucrului judecat în materie represivă . . . . . 629—631
Autoritatea sau influenţa în materie penală, a lucrului judecat în civil, şi *vice-versa* 631
Influenţa sau înrîurirea asupra penalului a lucrului judecat în civil . . . . . 632—643
Influenţa sau înrîurirea, asupra civilului, a lucrului judecat în penal . . . . . 643—658
Decisiile represive care produc lucrul judecat asupra civilului . . . . . 658—659
Influenţa lucrului judecat în penal, asupra altor acţiuni civile de cât acele în daune . . . . . 659—667
Autoritatea lucrului judecat în materie administrativă 667—669
Addenda et Corrigenda . . . . . 671—675
Tabla materiilor cuprinse în vol. al VII-lea. . 677—682
Tabla numerică a articolelor explicate în t. VII . 683—700
Tabla alfabetică şi analitică a materiilor cuprinse în volumul de faţă . . . . . 701 urm.

TABLA NUMERICA A ARTICOLELOR

explicate în

VOLUMUL AL VII-lea

Codul Civil.

Art.	*Pagina.*
1	244
2	467
13	453, n. 4
15	563 nota
32	231
33	252, n. 3
41	309
85	558; 561, t. și n. 2
129	2, n. 2; 3 nota
130	659
163, 165, 167	69, n. 1; 314
166	559
180	645, 652; 660, 661
207	92
211	659
213	645, 652
235	295, n. 1
245	490, n. 2
248	533, 534
286, 288, 289	311, t. și n. 4; 316, 560, 563
290	564
292 urm.	560
295	314
296, 297, 298	117; 253 nota; 276
299, 300	640 urm., 666
307	104, n. 3
308	276 urm.
349	124, n. 4
383	551
390	551
413	383; 385, n. 3; 387
428	552
448	2, n. 2; 5, n. 2
458 urm.	552
485, 486, 487	39
489	311
582, 583	492
590, 602, 606	317
622, 624	250, n. 4
628	240
694	7; 9, n. 1; 10 urm. și t. III, 330 urm.
711	566 urm. și t. III. p. 386 urm.
726	383
777	576
792	8
793	2, nota
806, 807	160
812	310, 366, n. 4

Art.	Pagina
859	. . . 172
860, 861	130; 133 urm., 136, 154
864, 865, 866	. . 136, n. 1
941	. . 366, n. 4
951	. 16, 17 urm; 23
952	5, 6; 13, n. 2, 20, 40
953	. . . 9, 266
959	. . 2 nota; 71
960, 961	. . . 659
966	. . . 266
967	. . . 111, 538
969	. . 115, n. 2
972	. . . 187
973	157, 163, 164, 174, 180, 580
974	83, 165; 185, 312, n. 3; 334 n. şi t. V, p. 197 urm.
975	63, n. 1; 82, 186, 334, nota; 416 şi t. V, p .217 urm.
983	. . . 204
998, 999	623, n. 3; 634, n. 2; 651, n. 1, 656
1001	. . 313, n. 1
1038	311, 314, 315, 417, n. 2, 574
1047	. . . 574
1056	416, n. 3, 574, 575;
1060	. . . 576
1092	. . . 59
1098	. . . 28, 35
1138	. . 314, 315
1142	. . 418, n. 4
1157	. . 17 urm.; 23
1158	. . . 24
1159, 1160, 1161, 1162	. . 25 urm.
1163	13, n. 7; 17, 21 n. 1; 29 urm.
1164	. . 28, 34 urm.
1165	. . 6 urm.; 19
1166	. . 19 urm.; 19, n. 2 şi 3
1167	. . 29, 49 urm,; 52 urm., 57 urm; 61 urm.; 75, 240 şi t. IV, p. 107 urm., 476 urm.
1168	4, 46 urm.; 74, 75; 240 şi t. IV, p. 107 urm., 476 urm.
1169	. 96, 106 urm.; 342
1170	. 121 urm.; 310, 321
1171	. . 124 urm.
1172	. 149 urm.; 203
1173, 1174	. 152 urm., 158, 160 urm., 273
1175	. . 162 urm.
1176, 1177, 1178	. . 170 urm.
1179, 1180, 1181	77, 116, 149. 170, n. 3; 149, 152, 163, n. 2; 188 urm., 200 urm., 209, 273, 429.
1182	. 172, 174 urm.
1183, 1184	117, 210 urm.; 228, n. 2; 273, 430
1185	219 urm., 226; 429, n. 3
1186	. . 223 urm.
1187	. . 226 urm.
1188	. . 228 urm., 276
1189	. . 234 urm.
1190	42 urm., 52 urm., 55 urm.; 240
1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196	193, n. 3; 247 urm., 260 urm., 264 urm.
1197	. 57, 117, 271 urm.
1198	. 278 urm., 289 urm.
1199	. . 304 urm.
1200	. . 306 urm.
1201	311, 456 urm., 604 urm.
1202	104, n. 3; 311 urm.

Art.	Pagina
1203	266, 291; 317 urm.
1204	. . . 324
1205	. . 324 urm.
1206	327 urm., 333 urm.; 335 urm., 348
1207	. . 360 urm.
1208	. . 363 urm.
1209	. . . 372
1210	. . 388 urm.
1211	. . 411 urm., 419
1212	. . 419, 420
1213	. . 412 urm.
1214	. . 420 urm.
1215	. . . 415
1216 1217 1218	416 urm., 573, n. 3
1219	. 117, 423 urm.
1220	117, 427 urm., 445 urm.
1221	. . . 435
1222	362 nota; 439 urm., 445 urm.
1238	. . . 315
1242	382, 551, n. 2; 552
1245	. . 137, n. 2
1248	. . 126, n. 1
1255	. . . 90
1258	335, n. 3; 455, n. 2.
1260	. . . 321
1265	. . 92; 381, n. 2
1277	. . 312, n. 3
1309	. . . 46 nota
1394	. . 186, 187
1416 1417	370, 424; 431, 433
1428	. . . 551
1432	. . 313, n. 1
1435	. . 311, t. și n. 5
1441	. . . 184
1472	. . 364, 365; 431
1536	. . . 53, 382
1597	. . 247, n. 2
1598	. . . 35, n. 2
1621	. 256, 286, n. 2
1653	. 418 nota; 572
1656	. . . 257
1669	. . . 572
1681	. . 418 nota
1689	. . 45, n. 3
1701	. . 45, n. 3
1716	. . . 414
1717	. . 579, n. 2
1770	. . 38 urm.
1737	. . . 467
1847	. . . 310
1854	. . . 111
1865	. . 235, 236
1876	. . . 93
1900	1, n. 1; 2 nota; 49, 50; 51, n. 3; 54, 68 urm. 71 urm., 190, 208, 209
1903 1904	374, 375 urm. t. și n. 1
1906	. . 372 urm.
1907	. . 376, n. 3
1909	. 164, n. 3, 187
1912	119, 307; 354, n. 2

Procedura civilă.

66	112, t. și n. 3; 113, 114 nota; 502, n. 3
66 bis.	. . 493 urm.
81	. . 388, n. 4
94	. . . 556
104	. . . 480
106	. . 563 nota
151	. 386, n. 1; 503
160	293, t. și n. 1; 436, n. 1; 503
185	. . . 293
186	. . . 294
187	. . 295, 302
188 189	. . . 295
190	. . . 295
191	. . . 296
192 193	. . . 296
194	. . . 297

Art.	Pagina
195, 196	245, 298; 349, 350, t. și n. 4
197	299
198	300
199	300
200	300
201, 202, 203, 204	301
205	302
206	295
207	299
208, 209, 210	302, 303
228	300
233	332
234	274, 296; 322, 324, 430
235	407, 435
236	303, 407
237	246, 371, t. și n. 1; 391, t. și n. 2; 392 urm.
238, 239, 240, 241	393 urm.
242	402
243	303, 407, 435
244	403
245	386, 403
260	161, n. 1; 506
290	341, n. 3; 413, 414 438; 535, n. 1
292	512, n. 2; 579, n. 2
316	556, n. 6
317	490, 491
323	501
327	535, n. 2
341, 342	467
358	505
374	143, 162; 325, n. 2; 410, t. și n. 2; 459 urm. Vedi și t. I, partea 1, p. 192 urm.
375	143, 162.
377	489
400	579, 580
404	577 t. și n. 4; 578
455	216, n. 1
474 urm.	580
514	185, t. și n. 1
516	185
560	490, n. 2
718	137, 138 t. și n. 1
722	187, 254 nota
724 bis	166, n. 4; 187, n. 2
728 bis	187
735	298, 393

Procedura penală.

1	632
2	605, 634, n. 2
3	605, 634, n. 2
4	634, n. 2
8	605, 624, 633, 637, 640, 645
72	302
137	589
158	594 nota
178	623, 624, 633
186	347
189	594 nota
222	622, n. 2
230	593
241	588 urm., 592
242	590 urm.
355	301, t. și n. 2
361	654
362	596
365	598
366	121, n. 4; 347
375	654, n. 2
381, 382	623, n. 3
383	584 urm., 598, 600, 603, 606 urm.
388	594 urm.
389	623, n. 3

Art.	Pagina
406	593, n. 3
407	586, 600
444	489, 586, n. 1; 599
445	624, t. şi n. 4; 625 nota, 626
446–449	625 nota
466	645, 652; 660
472	600
481	600, t. şi n. 5; 601 nota; 602, t. şi nota 603
593	592
600	600, t. şi n. 5; 601 nota

Codul penal.

4	587
52	619
58	657
60	597
62	657
63 urm.	615
208	619
230–232	609, 662, 664 nota
238 urm.	609
241	629
243	664 nota
246	610, 627, n. 1
248	609, 612, 655
249	655
256–257	657
262	589, n. 5; 609
263–264	609, 621
267	590 nota; 619
270	613, n. 2; 614 nota
272 urm.	619
275	640
277	609
288–289	130, n. 3; 301, 302
306	621, n. 3
307	666, t. şi n. 2
323	618
329	666, n. 2
332	618
350	608, t. şi n. 2

Codul de justiţie militară.

222	657
257	619
263	648, n. 1

Codul comercial.

1	102, n. 2
5	213
10	381, n. 1
22 urm.	218, 220
23	213, n. 2
26–27	212, 430, n. 2
31–32	214, 218, 222
46	121, n. 1 şi 3; 178, 196; 258, 269 urm., 284, n. 1; 319, n. 2, 325, n. 5; 340, 369, 414, 428
47	177, n. 2
50–54	210 urm., 212 urm.; 216, n. 1; 428, 430, 433
55	269 urm., 369
56	270
57	178
58	292, n. 4
68	178, n. 2
78	550
88	197, 256 n. 2; 270, 367

Art.	Pagina	Art.	Pagina
253 . . .	550	532 . .	256, 270
256	197, 256, n. 2; 270, 367	557 . .	257, 271
270 . . .	172	602 . . .	257
275 .	200, 202, 205	619 . .	45, n. 3
276 . . .	202	710 . . .	565
313 . .	204 urm	713 . . .	552
349 .	368, 369, n. 1	717 . . .	552
354 . .	292, n. 4	792 . . .	308
365 . . .	172	807 . . .	383
431 . .	440, n. 2	875 . . .	634
445 . . .	256	876 urm. . .	618
478 .	249, n. 1; 256	943 . . .	565
488 . .	45, n. 3	947 . .	577, n. 4
491) 493) . . .	256	949 .	378, 578, nota
		950 . .	578, nota

Constituţie.

9 . .	127, n. 4	105	613, n. 1; 633, n. 4
14 . .	466, n. 1	125 . .	351, n. 2
17 . . .	468	130 (131) .	668, n. 1
30 . .	470	132 . .	126, n. 1
102 . .	594 nota		

Legi speciale.

Legea Curţei de casaţie, din 24 ianuar 1861.

13 . . . . 599 | 74 . . . 479, n. 2

Legea rurală, din 15 aug. 1864.

7 . . 126, n. 1.

Decretul domnesc din 1864, pentru înfiinţarea Consiliului de stat.

1 . . . . 668, n. 2,

Legea din 9 iulie 1866, pentru desfiinţarea Consiliului de stat.

1, 3, 6, 7, 8 . 471, n. 1; 668, n. 1

Legea din 24 martie 1872, pentru administr. Domeniilor Statului.

17 . . . . 384.

Legea de urmăriri, din 24 martie 1877.

20 . . . 668

Legea din 27 octombrie 1877, p. atribuțiile Ministerului public.

. . . . 388 n. 4

Legea din 20 fevruar 1879, asupra clausei penale.

1 . . . 141

Legea din 9 martie 1880, pentru organisarea Dobrogei.

71 . . . 351, n. 2.

Legea din 7 april 1881, asupra străinilor.

7 . . . 471

Legea din 3 april 1882, p. regularea proprietății imobiliare din Dobrogea.

. 251

Legea din 20 iunie 1883, asupra loteriilor.

. . . . 609, nota

Legea din 8 iunie 1884, relativă la constituirea corpului de advocați.

3 563

Legea electorală, din 9 iunie 1884

134 . . 562, n. 2

Legea sanitară, din 3 april 1885.

113 . . . . 612, 619

Legea din 31 martie 1886, p. monopolul chibriturilor și cărților de joc.

. 668

Legea p. autentificarea actelor, din 1 septem. 1886 și 1 ianuar 1887.

Art.	*Pagina*	*Art.*	*Pagina*
1	126	6	139, n. 2
3 }	137, 138, 139, 146	7	144, n. 2; 145
5 }		8	128, 129; 133, 144, n. 1
4	139, 140	9	130

Art.	Pagina	Art.	Pagina
10	131, 144; 145, n. 1, 154	21	132, t. şi n. 1
11	127, 136, 137, 139; 140, t. şi n. 2; 146	22	149, 150, 152; 273
12	133	24	126
13) 14)	131	26	144, 147
16	130	27	146
17	130, n. 3	28) 29)	148
18	130, n. 2; 132	30	175
19	129	31	133, 229
20	133, 152 urm.; 160 urm.; 174	32	211, 230, n. 3
		33	133, 139
		34	142

Legea din 28 fevruar 1887, pentru monopolul tutunurilor.
. 668

Legea din 1 septem. 1890, pentru organisarea judecătorească.
52 127
80 356
100 . . . . 608, n. 2

Legea din 2 iunie 1892, pentru Creditul agricol.
38 . . . . 140, 141

Legea din 28 mai 1893, pentru tocmelele de lucrări agricole.
2, 6, 7, 14, 15 . . 141
26 . . 142

Legea din 28 mai 1893, p. modificarea unor articole din Codul penal.
. . . . 645 n. 1

Legea din 13 fevruar 1894, pentru organ. Minist. afacerilor străine.
23 . . . 142

Legea din 15 decembrie 1894, asupra alienaţilor.
. . . . 88, 95

Legea din 29 ianuar 1895, pentru organ. Curţei de compturi.
23 . . . 669

Legea din 18 martie 1895, asupra numelui.

10 . . . 571

Legea din 1 april 1895, pentru înființarea unei bănci agricole.

12 . . . 161, n. 3; 175 n. 2

Legea judec. de ocoale, din 1896.

Art.	*Pagina*	*Art.*	*Pagina*
21 . .	141	73	605, n. 5; 606 nota
29 . .	506	89	. . 122, 507
61 . .	526 nota	91	. . . 507
66 . .	137, 138	98	. . 490, n. 2.
67	482, t. și n. 3; 484	99	. . 161, 485

Legea timbrului, din 24 fevruar 1900.

17)		31	. . . 133
18)	. 128, n. 2 și 3	71	. . . 668
20 § 16	. . 392, n. 5		

Legea din 12 martie 1900, pentru căsătoriile militarilor.

. . . . 167 urm.

Legea din 15 martie 1902, asupra libertății individuale

127 . . 589, n. 2

Legea din 18 martie 1900, asupra monopolului hârtiei de țigară.

. . . . 668

Convenții încheiete cu diferitele State.

. . 142, 143; 303, n. 2 și 3; 467, 469, t. și n. 2, etc.

Legiuiri vechi.

Capitulațiuni încheiete cu Poarta.

. . 474, t. n. 1

Pravila lui Matei Basarab

Capit. 24 . . . 356 nota
— 287 . . 12, t. și n. 1; 13, n. 1; 15, n. 2
vdei și p. 664 nota
Capit. 292 . 350, n. 3, 358

Pravila bisericească de la Govora.

— 101 . . . 354, n. 1

Pravila lui Vasile Lupu.

Vedi p. 118, n. 1; 134, n. 3; 135 nota; 502, 596 n. 3; 597 nota; 619 n. 1; 662 urm. nota. Vedi p. mai multe detalii asupra acestei pravile, cuvîntarea ce am rostit cu ocasia deschiderei cursurilor universitare a anului 1902—1903, publicată în *Curierul judiciar* din 1902, No. 63.

Codul Ipsilant.

Vedi p. 355, 359, n. 5; 424, n. 5; 425 nota, etc.

Codul Caragea.

Vedi p. 9, n. 3; 14, n. 2; 15 n. 2; 16, 107 nota; 110, n. 2; 118, 147 t. şi n. 2; 153 n. 1; 216, n. 1; 243, n. 3; 258 nota; 299, 302; 306, n. 4; 344, 350, n. 3; 356, n. 2; 357, 359, n. 5; 387, 404, n. 1; 411, n. 1; 413, 424, n. 5; 428, n. 1; 437, n. 2; 451 nota; 621, n. 3; 636 nota, etc.

Codul lui Andronachi Donici

Vedi p. 9, n. 3; 12, 13, n. 9; 16, n. 3; 70, 107 nota; 107 nota 2; 119, t. şi n. 1; 243 n. 3; 258 nota; 311, 357, 358, 359, n. 5; 411, n. 1; 424 n. 5; 448, 635, n. 2; 662 nota; 664 nota.

Regulament. organic al Ţărei româneşti.

Art. 213 . . . 452, n. 1
— 239 . . . 475, n. 1
— 324, 325, 331 . . . 452, n. 1
— 298 . . . 118, n. 1

Regul. organic al Moldovei.

Art. 279 452
— 297 474, 475, t. şi n. 1
— 355 . . . 118, n. 1
— 364 . . . . 451, 452

Convenţia din Paris.

— 14 . . . . 451 nota

Vechiul Cod penal al Moldovei, din 1826.

Art. 154, 156 583 nota; 588 n. 1
— 169 . . . 135 nota
— 175 . . . 635, n. 2
— 183 . . . 119, n. 1
— 263 . . . 584 nota

Vechiul Cod penal al Ţărei româneşti (Ştirbei).

Art. 10, 12 . . . 663 nota
— 204 . . . 619, n. 3

Vechia Pr. pen. a Ţărei româneşti

Art. 7 . . . . 587, n. 2

Legea din 16 martie 1842, p. oprirea duelului.

Art. 11 . . . . 657, n. 1

Legea epitropicească, din 26 april 1840.

Art. 1 . 12, n. 1; 15, n. 2
— 15 . . . . 13, n. 4

Codul Calimach.

3 341
5, 6 . . . 475, n. 1
33 . 12 n. 1 şi 3; 13 n. 8; 15, n. 2
35 . . . 308, n. 4

Art.	Pagina
46	475 n. 1
115	357
192	570, n. 4
220	570, n. 4
228	15, n. 2
255	12, n. 1; 13, n. 9
289	13, n. 4
307	13, n. 4
328	25, n. 4
329	27
379	550, n. 1
485	112, n. 1
604	45, n. 3; 73, n. 2
628	123, n. 5
738	105, 241, n. 4
739	172, n. 1
745 urm.	105
1096	8, n. 1
1156	16
1157	16
1158	25, n. 4
1176	242, n. 4; 243, n. 3
1177	171, n. 1
1179 urm.	119, 147, 171
1251 urm.	9, n. 3
1292	286, n. 1
1339	243, n. 3
1352	119, 357, 383
1422	9, n. 3
1616	244
1695	306, n. 4; 308, n. 1
1706	608, n. 2
1778 urm.	257, n. 2; 258 nota
1842	292, n. 4
1905	16
1957	9, n. 3
1959	14, n. 6; 15, n. 2; 16, 69
1972	374 nota

Legi străine.

Codul austriac.

2	341
21	12, 15, n. 2
23	308 t. şi n. 4
69	70, n. 1
99	357
146	570, n. 4
165	570, n. 4
187	13, n. 9
248	25, n. 4; 27
286	550, n. 1
369	112, n. 1
461	73, n. 2
480	123, n. 5
578	172, n. 1
865	16
866	25, n. 4
883	242 t. şi n. 4
884	171, n. 1
934 urm.	9, n. 3
1008	119, 357, 383
1060	9, n. 3
1349 urm.	257, n. 2
1393	292, n. 4
1487	9, n. 3; 16, n. 3
1502	374 nota

Proced. civilă austriacă, din 1782.

241 urm.	113 nota
297	405

Proced. civilă austriacă, din 1895.

405, n. 3

Codul penal austriac.

36	586, n. 4
144 urm.	627, n. 1
164	657, n. 1

Procedura penală austriacă, din 1873.

353 . . . 625 nota; 630 nota

Codul penal unguresc, din 1878.

18 . . . 586, n. 4
285 urm. . . 627, n. 1 | 300 . . . 657, n. 1

Legea ungur. asupra schimbului.

4 . . 205, n. 1

Legea germană asupra schimbului, din 1869 (Allgemeine deutsche Wechselordnung).

5 . . . 205, n. 1 | 94 . . . 202, n. 4

Legea bulgară din 18 dec. 1897, asupra prescripției.

. . . 373, n. 2

Legea suedeză din 1899, asupra executărei hotărîrilor străine.

. . . . 464, n. 4

Codul penal suedez.

41 (Capit. 14) . . . 657, n. 1

Codul penal belgian.

432 . . . 657, n. 1

Codul general al Imperiului rusesc (Zwodd Zakonoff).

565 . . 373, n. 2 | Ukasul împărătesc din 28 mai 1880 (în privința anchetei *in futurum*). . . 113 nota

Codul saxon, din 1863.

34 . . . 308, n. 5
1656 . . . 308 nota | 1801 . . 570, n. 4

Codul general prusac, din 1794 (Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten).

544 (part. II. tit. 1) . . 308 nota | 854 (part. II. tit. 20) 344, n. 1

Proiectul Codului civil german.

Art.	Pagina	Art.	Pagina
192	561, n. 1		
1256, 1269, 1271	561, n. 1	1477, 1632	561, n. 1

Codul civil german din 1896.

2	15, n. 2	766	258 nota
12	571 nota	781	234, n. 4
46	214, n. 3	793 urm.	292, n. 4
114	3 nota	1303	3 nota
126	171, n. 1; 189, n. 1; 191 t. și n. 1	1344	561 nota 1
		1362	308 nota
141	44, n. 2	1589	570, n. 4
142, 143, 144	32, n. 6; 44, n. 2	1591 urm.	311, n. 4
		1616	570, n. 4
		1706	570, n. 4; 571 nota
195	373, n. 2	2240, 2244, 2245	132, n. 3
225	373, text și n. *		
425, 429	575, n. 1	2274	4 nota

Legea de introducere a Codului civil german (Einführungsgesetz).

14, § 3	305 nota	16, § 1	304

Codul penal german, din 1851.

4	587, n. 2	172	657, n. 1

Codul penal german, din 1871 și 1876.

5	588	218 urm.	627, n. 1
209	657, n. 1	247 urm.	666, n. 2

Procedura civilă germană.

85 (81 vechiŭ)	329, n. 5	322 (293 vechiŭ)	456, n. 3; 511
231	113 nota		
288 (261 vechiŭ)	298, n. 2	374 (339 —)	295, n. 2
	324 t. și n. 2; 352 n. 1; 390, n. 7; 429 n. 2	383 (348 —)	296, n. 1; 297, n. 2
		390 (355 —)	299, n. 5
289 (262 vechiŭ)	337, n. 2	291 (356 —), 392 (357 —)	298, n. 2
290 (263 —)	340, n. 5		
291 (284 —)	390, n. 7; 429, n. 2	445 (410 —)	372, n. 1 și 3
		446 (411 —)	390, n. 7

Art.	Pagina
447 urm.	113 nota
449 (414 vechiŭ)	386
471 (433 —)	406, n. 3
478 (440 —)	403, n. 1
480 (442 —)	395, nota
481 (443 —)	298, n. 2; 352, n. 1
483 (445 —)	352, n. 4
484 (446 vechiŭ)	352, n. 1; 353, n. 3
532 (494 —)	328, n. 4
705 (645 —)	456, n. 3 489 t. şi n. 4;
706 (646 —)	456, n. 3
722 (660 —)	464, n. 4

Legea de introducere a Pr. civile (Einführungsgesetz).

19	456, n. 3

Procedura penală germană.

61, 62	298, n. 2; 352, n. 1	399 urm.	630 nata
64	352, n. 1	401	625 nota
		403	629, t. şi n. 4

Codu civil neerlandez.

72	561, n. 2	1933	249, n. 1
385	15, n. 2	1953 urm.	456, n. 3
1076	569 nota	1957	561, t. şi n. 2
1490	69, n. 3	1965	327, t. şi n. 2
1861	257, n. 2	1977	426, n. 3
1915	206		

Codul de Pr. civilă neerlandez.

876 urm.	113 nota

Cod penal neerlandez din 1881 (pus in vigoare la 1886).

68	587	695 urm.	627, n. 1, *in fine*
156	657, n. 1		

Codul civil italian.

61	3 nota	1121	111
114	3 nota	1300	16, n. 3; 69, n. 3
242	124	1301	6
402	561, n. 2	1302	85, n. 1
335	5, n. 2	1310	44, 310
616	519	1311	49
797	383	1314	254 nota
933	555 nota	1317	155, t. şi n. 1
1119	3, nota	1319	162, n. 2; 166

Art.	Pagina	Art.	Pagina
1325	200, n. 1; 206	1341	247, n. 2; 249, n. 1
1327	176, n. 5	1353	315
1328	217, n. 2	1364	371 nota
1331	223, n. 1	1374	426, n. 3
1340	234, n. 4		

Procedura civilă italiană.

226	395 nota; 403 n. 1	251	113 nota
		941	464, n. 4

Procedura penală italiană.

6	660		

Codul penal italian, din 1889.

3 } 4 }	589	11	471 nota
		241	657, n. 1
9	470, n. 1		

Codul de comerț italian.

291	205, n. 1		

Codul civil portughez, din 1867.

826	257, n. 2	2507 } 2508 }	242, n. 3
1712 } 1713 }	254 nota	2516	304, n. 4
2404	101	2520	403, n. 1
2406	102, n. 3	2523	365, n. 3; 371 nota
2408	322, n. 1		
2416	327, n. 2	2527	414 nota
2502	456, n. 3; 561	2533 urm.	426, n. 3
2506	242, n. 2		

Codul penal portughez.

386	657, n. 1		

Codul civil spaniol, din 1889.

320	15, n. 2	1251	457 nota
685	160	1252	457 nota; 561
1218	155, n. 1	1260	361
1239	327, n. 2	1301	16, 69
1244	242, n. 1 și 2	1827	257, n. 2

Codul federal al obligațiilor (Elveția, L. din 1881).

Art.	Pagina	Art.	Pagina
148 . .	374 noa *	723 . .	205, n. 2
488 . .	287, n. 4	820 . .	210
491 . .	257, n. 2		

Legea federală din 22 iunie 1881, asupra capacității civile.

1 . . 15, n. 2

Codul civil al Cantonului Friburg.

2173 . .	457 nota	2236 . .	201, n. 1

Codul civil al Cantonului Vaud.

1004 . . . . 457 nota

Procedura civilă a Cantonului Vaud.

Formele jurământului.

. . . . . 394, n. 3

Codul civil al Cantonului Neuchatel.

1100 . . . . . 457 nota

Codul de Pr. civilă grecesc, din 1834.

858 urm 464

Codul de Pr. civilă sârbesc.

564 . . . . 47, n. 2

Codul civil otoman, din 1867.

Art.	Pagina	Art.	Pagina
1572 . .	322, n. 1	1581 . .	338, n. 2
1573, 1574 . .	331, t. și n. 4	1588 . .	340, n. 2
1575 . .	321, n. 2	1606, 1607 . .	325, n. 3
1580 . . .	324		

Codul civil japonez, din 1896.

3 . . .	15, n. 2	119 . . .	44, n. 2

Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de prof. Boissonade.

Art.	Pagina	Art.	Pagina
582	75, n. 6	1372 urm.	361, n. 2
589	65, n. 2	1413 urm.	457 nota
1314		1414	448, n. 3
1315	106, n. 1	1422	650
1316	113, nota		

Ante-proiectul de revisuire, elaborat de Laurent.

142	3 nota	1390	362 nota; 426
307	561	1391	n. 3
1380	457 nota		

Codul civil fr. (*Articole nereproduse în Codul nostru sau modificate*).

Art.	Pagina	Art.	Pagina
890	8	1711	9, n. 1
972	136	2052	342
1079	8		
1118	7	*Pr. civilă fr.*	
1125	16		
1313	7, 9	25	525, n. 3; 526 nota
1315	106, n. 1	480	638
1321	166		
1329	217, n. 1 și 2	*Pr. penală fr.*	
1331	223, n. 1; 224	451	634, n. 1
1335	229, n. 1		
1336	233, n. 6	*Codul penal francez.*	
1337	234, n. 4	12	663 nota
1415	241		
1442	241	*Codul forestier (silvic).*	
1504	241		
1674 urm.	9, t. și n. 3	182	641
1706	9, n. 1		

Legea fr. din 1 decembrie 1900 (dreptul femeilor de a exercita profesiunea de advocat).

357 nota

Vechile ordonanțe fr., din 1566 și 1667

113 nota; 246

Legea franceză asupra alienaților, din 1838.

88, 95, n. 2

Codul lui Manù (India).

233, 234 . . . 582, n. 1

Legile Egiptenilor.

. . . 582, n. 1

Legile lui Solon.

. . . 582, n. 1

Legile Evreilor.

. . . 582, n. 1

Moise (Deuteronom).

Capit. 17, v. 6 . . 243, n. 3 | Capit. 19, v. 15. . 243, n. 3

Mohamet (Koranul).

Vedi p. 243, n. 3; 299, 352, 353 t. şi n. 1
V. şi t. V, p. 81, n. 2

TABLA ALFABETICA SI ANALITICA

A MATERIILOR CUPRINSE ÎN VOLUMUL DE FAŢĂ [1])

A

ABSENŢĂ.—Hotărîrile date în favoarea, sau în contra acelor trimeşi în posesiunea provisorie a bunurilor unui absent, au autoritatea lucrului judecat în privinţa absentului, 553.
—Aceste hotăriri n'au, însă, autoritatea lucrului judecat în privinţa terţiilor, cari ar pretinde mai tărdiu a fi moştenitori presumptivi ai absentului, 482.

ABSENŢI.—Jurămîntul nu poate fi deferit acelor declaraţi sau presupuşi absenţi, 386, 390.
—Se poate, însă, deferi jurămîntul persoanei care n'ar fi faţă la judecată, rămânênd ca ea să fie înştiinţată despre deferirea jurămîntului, şi că nevenirea ei la termenul hotărît să fie considerată ca un refus de a'l presta, 386. V. *Jurămînt.*

ABSOLVIRE.—Efectele ei asupra acţiunei civile, 656, t. şi n. 4; 657 nota.
—In privinţa complicilor, 628. V. *Complice, Complicitate.*

ABUS DE INCREDERE. — Proba testimonială nu este admisibilă, de câte-ori este vorba de o sumă mai mare de 150 lei, pentru-că acest delict presupune existenţa unui contract civil (mandat, deposit, etc.), care urmează a fi dovedit conform dreptului civil, 252, n. 1. V. *Probă testimonială.*

ACADEMIA ROMÂNĂ. — Modul cum acest institut de cultură premiază operele care se supun aprecierei sale, 409, n. 2.

ACHITARE.—Efectele ei asupra acţiunei civile, 653 urm.
—In privinţa complicilor, 626 urm. V. *Complice.*

ACTE ANULABILE.—Numai actele anulabile, nu însă şi acele inexistente, pot fi cofirmate, 43, 44, t. şi n. 1; 72, 73, 95.
—Acţ. în anulare nu se aplică, de asemenea, actelor inexistente, ci numai acelor anulabile, 2 urm.
—Când actul este anulabil, şi când este inexistent, 3, 4.

ACTE AUTENTICE, 124 urm.
—Definiţie, 124, 125.
—Societăţile în comandită prin acţiuni şi acele anonime, nu pot fi dovedite de cât prin acte autentice, 256, n. 2.

---

[1]) Tote trimeterele indică paginele volumului; lit. *t* insemnează text, iar *n*, nota. Pentru mai multe detalii, a se vedea tablele vol. V şi VI.

—Actele autentice au dată certă, 178, n. 2. V. *Dată certă.*
—Epitropul testamentar poate fi rînduit şi prin act autentic, 124, n. 1.
—Deosebire între actul autentic şi acel sub semnătură privată, 174.
—Intre actul autentic şi acel sub semnătură privată recunoscut de părţi, 174.
—Funcţionarii competenţi de a autentifica actele, 125.
—Dreptul vechiŭ al Moldovei (ordon. din 5 martie 1856), 125, n. 4.
—Actele autentificate de tribunal, 125 urm.
—Indeplinirea formalităţilor cerute pentru autentif. actelor se poate face de un singur judecător, 127.
—Actul autentic se încheie în dublu original, unul păstrându-se în arhiva judecătoriei, 128, 132, 232, n. 1.—Vedi însă Em. Dan, *Revista de Drept şi sociologie*, anul IV (1901), No. 1 şi 2, p. 67 urm.
—Presenţa neaparată a grefierului sau a ajutorului de grefă şi contrasemnarea actului din partea acestui funcţionar, 127, t. şi n. 2.
—Actele autentificate de un străin, care din eroare ar fi fost rînduit judecător, 127.
—Dreptul judecătorului sindic de a instrumenta după delegaţia Ministerului, 127, n. 1.
—Formalităţile autentificărei, 128.
—Răspunsul părţilor, la chestiile judecătorului, prin semne, 131, n. 1.
—Autentific. se poate face prin procurator, 128, t. şi n. 5; 129.
—Casul în care una din părţi ar fi bolnavă; constatarea boalei şi a locuinţei unde se instrumentează, 129, 134. Cpr. şi Trib. Vlaşca, *C. judiciar* din 1901, No. 6.
—Judecătorul delegat, spre a merge la domiciliul unei persoane bolnave, nu poate să instrumenteze la acest domiciliŭ actele persoanelor sănătoase, care trebue să se presinte în persoană la tribunal, C. Iaşi, *Dreptul* din 1902, No. 10 (cu adnotaţia noastră).
—Autentif. unui testament, 129, n. 2.
—In caz de delegarea unui judecător, spre a merge la domiciliul unei persoane bolnave, nu este necesar ca procesul verbal să fie încheiat la domiciliul acelei persoane, 129, 134, n. 3.
—Casul, în care părţile au recurs la luminele unui al treilea, pentru redactarea actului (semnătura acestei persoane), 130.
—Această formalitate nu se aplică la testamente; Trib. şi C. Iaşi, *C. judiciar* din 1902, No. 22 (cu adnotaţia noastră).
—Autentif. actelor acelora cari nu ştiu carte (subscrierea şi compariţia aceluia care a redactat actul), 130.
—Această formalitate nu se aplică când părţile ştiu carte, 130, n. 2.

—In ori-ce caz, lipsa de declarație a scriitorului că el a scris actul, după cererea părților, nu atrage nulitatea actului, 130, n. 2.
—Pedeapsa scriitorului, sau martorilor, cari ar face o declarație falșă, 130, n. 3.
—Incredințarea funcționarului care instrumentează despre identitatea părților, martorilor și scriitorului actului, 131. Cpr. și Trib. Vlașca, *C. judiciar* din 1901, No. 60.
—Constatarea acestei identități, 131, 132.
—Constatarea subscrierei părților pe exemplarul care se păstrează la dosar, în presența judecătorului care instrumentează, 132.
—Redactarea actului în limba română, 132.
—După Codul german, testamentul poate fi redactat în altă limbă, 132, n. 3.
—Executarea actelor autentice, 133, 161. V. *Formulă executorie.*
—Execut. actelor autentificate în străinătate, 467.
—Autentificarea testamentelor, 133 urm.
—Textele relative la testamente nu se aplică la donațiuni, nici la ipoteci, 133, n. 2.
—Libertatea consimțimîntului testatorului (chestie de fapt), 134, n. 3.
—Starea de ebrietate a testatorului, 134, n. 3.
—Cetirea testamentului autentic din cuvînt în cuvînt, 136 urm.
—Testamentul surdilor și a muților, 136, n. 1.
—Actele autentificate de alte autorități de cât de tribunal, 137 urm.
—Actele ce pot fi autentificate de judecătoriile de ocoale 137 urm.
—Foi dotale, 137.
—Procuri, 138, 139.
—Tocmelele sau contractele încheiate în tîrguri și bâlciuri, 139.
—In nici-un caz, judecătoriile de ocoale nu au competința de a autentifica un testament, 139, t. și n. 1; t. IV, p. 436, t. și n. 1; t. VI, p. 609, n. 2.
—Actele autentificate de judecătoriile comunale, 139 urm.
—Primarul este acela care dă autenticitatea actului, contrasemnarea notarului fiind obligatorie, 140.
—Ajutorul de notar nu poate înlocui pe notar, 140.
—Imprumuturile constituite către creditul agricol pot fi autentificate de primar, ajutorii de primari sau consilierii comunali cu știință de carte, 140.
—Membrii comisiei interimare au aceeaș competință, 140.
—Infățișarea creditului agricol înaintea autorității chemate a autentifica actul, nu este obligatorie, 141.
—Autentif. tocmelelor de munci agricole este de competința consiliilor comunale, 141, 148.

—Contestațiile isvorîte din asemenea tocmeli sunt de competința judecătoriilor comunale, cu drept de apel la judecăt. de ocol, dacă suma reclamată este mai mare de cinci lei, 141.
—Clausele penale și actele de solidaritate sunt oprite în contractele de munci agricole, 141. V. *Tocmeli agricole.*
—Actele de tocmeli agricole sunt executorii, după ce se învestesc cu formula executorie de consiliul comunal, 142.
—Actele autentificate în străinătate de agenții noștri diplomatici sau consulari, 142 urm. V. *Agenți diplomatici, Formulă executorie*, etc.
—Actele emanate de la legațiunile străine nu sunt admise în țară, dacă nu sunt legalisate de Ministerul de externe, 143.
—Actele legalisate sau adeverite, 143 urm.
—Au dată certă, 178, n. 2. V. *Dată certă.*
—Deosebire între legalisare și autentificare, 143, 144.
—Casul în care partea nu știe carte, sau nu poate să subscrie, 144, 145.
—Procura semnată prin punere de deget, 145.
—Formalitățile ce trebue să întrunească asemenea procură, 145, 146.
—Autoritățile competente spre a legalisa actele, 145.
—Actele care pot fi legalisate de polițai și comisarii de poliție (procuri, conturi, facturi p. furnituri, certificate medicale, etc.), 145, 146.
—Procura legalisată de intendentul unui penitenciar (nevaliditate), 146.
—Legalisarea oblig. unilaterale semnate prin punere de deget (nevaliditate), 147, 148.
—Validitatea acestor acte sub legea veche, 147.
—Efectele actului autentic, nul pentru lipsă de forme, sau din causa incompetenței, ori incapacității funcționarului care a instrumentat, 149 urm.
—Casul în care actul autentic, nul ca atare, poate constitui un început de probă, în privința părței care l'a subsemnat, 273.
—Validitatea actului ca act sub semnătură privată, 149, 150, n. 2; 151, 203.
—Oblig. sinalagmatice nesemnate de toate părțile (început de probă), 150.
—Oblig. unilaterale semnate de părți (probă complectă); 150, n. 2.
—Casul în care actul n'a fost semnat de părți, 150.
—Casul în care partea a făcut o declarație mincinoasă că nu știe a subscrie, 151.
—Consecințele care resultă din împrejurarea că actul autentic, nul ca atare, valorează ca act sub semnătură privată, 151.
—Necesitatea intervenției unui funcționar public, 151.
—Casul în care funcționarul public n'a subsemnat actul (Controversă), 152.

—Puterea probatorie a actului autentic, 153 urm.
—Actul face credință despre data sa până la înscrierea în falș, 153.
—Faptele care se cred până la înscrierea în falș (acele care s'au petrecut sub ochiĭ funcționarului care a instrumentat), 154 ; 364, n. 2.
—Casul în care funcționarul, care a instrumentat, este urmărit pentru falș de către minist. public, 154, n. 2.
—Casul în care una din părți defaimă actul de falș, 154, n. 2.
—Casul în care falșul este patent, 154, n. 2.
—Faptele care, într'un act autentic, se cred numai până la dovada contrară (acele care nu cad sub simțurile judecătorilor), 155.
—Actul autentic poate fi dărîmat prin acțiunea în simulație, 156. V. *Acț. în simulație.*
—Deosebire, în cât privește administrarea probei, între cei de al treilea și părțile contractante, 156, 157, 285 și t. V, p. 275, t. și notele 1, 2.
—Dovedirea simulației prin interogator, jurămînt, etc. 157, 285, n. 3.
—Puterea probatorie a clauselor enunciative dintr'un act autentic, 158, 159.
—Constatarea în act a unor fapte ce funcționarul public nu avea căderea de a constata (Nu fac nici-o dovadă), 159, 160.
—De exemplu : constatarea într'un testament că testatorul era incapabil, nu face nici-o dovadă, 160.
—Soluția contrară e admisă în Codul spaniol de la 1889, 160.
—Puterea executorie a actului autentic, 160 urm.
—Judecarea contestațiilor ivite cu ocasia executării unui act autentic, 161, 162.
—Incetarea puterei executorie a actului autentic, 154, n. 2 ; 162.
—Executarea actelor autentice instrumentate în străinătate, 143, 162.
ACTE AUTENTICE (COPIILE ACTELOR AUTENTICE), 228 urm.
—Ce este o copie de pe un act, 229.
—Reproducerea actului prin procedeul fotografiei sau alte mijloace, nu este o copie, 229.
—Nimic nu se opune, însă, la fotografiarea unui act autentic, 229, n. 3.
—Deosebire între copie și original, 229.
—Tribunalele pot, în dreptul nostru, elibera copiĭ și de pe actele sub semnătură privată, 230.
—Soluția contrară este admisă în dreptul francez, 230.
—Exactitatea unei copiĭ putând fi contestată, se poate cere înfățișarea originalului de câte ori originalul există, 231.
—Aceste principiĭ nu se aplică extractelor de pe actele stării civile, extractele având, în asemenea materie, aceeaș putere probatorie ca și însăși registrele, 231.

—Casul în care originalul, care se păstrează în archivă, a fost distrus, 232, 233.
—Casul în care copiile au aceeaşĭ putere probatorie ca şi originalul, 233.
—Copiile care pot servi numai ca început de probă, 233.
—Copiile care nu au nici-o putere probatorie (copii de pe copii), 234.
—In Codul francez, copiile de pe copii pot servi ca simple informaţii şi să autorise pe judecători a deferi jurămîntul supletor, 234.
ACTE CONFIRMATIVE.—Vedi *Acte anulabile, Confirmare*, etc.
ACTE INEXISTENTE.—Teoria actelor inexistente şi anulabile, 2 urm. Vedi *Acte anulabile.*
ACTE EMANATE DE LA GUVERN.—Sunt acte autentice, 124.
ACTE LEGALISATE.—V. *Acte autentice.*
ACTE LEGISLATIVE.—Sunt acte autentice, 124.
ACTE RECOGNITIVE, 234 urm.
—Definiţia actului recognitiv, 235.
—Dreptul străin, 234, n. 4.
—Act primordial sau primitiv, 235.
—Actul recognitiv poate fi sub semnătură privată, 235.
—Actul recognitiv nu mai are astă-dĭ însĕmnătatea de altă dată, 235.
—Efectul actului recognitiv este de a întrerupe prescripţia, 235, 236. V. *Prescripţie.*
—Deosebire între actele recognitive şi acele întreruptive de prescripţie, 236.
—Critica legei, 236, 237.
—Deosebire de redacţie de la Codul fr., după observaţiile lui Marcadé, 237, 238.
—Debitorul poate dovedi că datoria este mai mică de cât se arată în actul de recunoaştere, 238.
—Exemplul dat de Marcadé, 238, 239.
—Art. 1189 nu se aplică de cât la actele recognitive propriu dise, 239.
—Neaplicarea acestui text la drepturile reale, 239, 240.
—Neaplicarea acestui text în materie comercială, 240.
ACTE SECRETE.—V.—*Contra-înscris.*
ACTE SOLEMNE.—In contractele solemne, actul scris este cerut *ad solemnitatem*, iar nu *ad probationem*, 47, 101, 124, 150, 249, t. şi n. 2; 252. V. *Contracte solemne.*
—Nu pot fi confirmate nici expres, nici tacitamente, 48, t. şi n. 2; 51, 65, n. 3; 76, 77, 90, t. şi n. 4. Cpr. şi Trib. Covurlui (în privinţa convenţiilor matrimoniale), *Dreptul* din 1898, No. 31. Vedi şi C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1902, No. 68.
—Nu pot fi dovedite prin jurămînt, 367.
—In toate contractele solemne, de câte-ori părţile sunt representate prin procuratori, procura trebue să fie autentică,

128, n. 5; 144, t. şi n. 1. Cpr. C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1902, No. 68 şi adnot. noastră, asupra sentinţei Trib. Mehedenţi, *C. judiciar* acelaş număr. V. şi Baudry et Loynes, *Privil. et Hypoth.* II, 1413, text şi nota, cari ne-au făcut distinsa onoare de a cita părerea noastră. Vedi şi t. VI a Coment. noastre, p. 611, text şi nota 1, 612, t. şi n. 2. V. *Donaţie*, *Procură*, etc.

ACTELE STĂREI CIVILE.—Sunt acte autentice, 124.

—Actele stărei civile, petrecute sub legea veche, sunt cârmuite, în privinţa dovedilor, de această lege, 245.

—Hotărîrile care ordonă rectificarea unui act al stărei civile n'au puterea lucrului judecat, 483.

—Puterea probatorie a extractelor de pe actele stărei civile, şi neaplicarea, în specie, a art. 1188 C. civ., 231.

—Casurile în care proba testimonială este astă-zi admisibilă, 252, n. 3. Vedi *Căsătorie*, *Naştere*, *Proba testimonială*, etc.

ACTELE SUB SEMNĂTURĂ PRIVATĂ, 169 urm.

—Definiţia actului sub semnătură privată, 170.

—Nici-o formă nu se cere în genere în privinţa acestor acte, 170.

—Excepţii în privinţa unor anume acte (art. 1179—1181), 170, n. 3; 188 urm., 200 urm. Vedi *Bun şi aprobat*, *Dublu original*, etc.

—Necesitatea semnăturei manuscrise, 170, 171, 188.

—Un act lipsit de semnătură nu poate servi nici ca început de probă, 171.

—In ce consistă semnătura? 171.

—Locul obicinuit al semnăturei, 171.

—Semnătura nu poate fi înlocuită prin pecete, sigil, cruce sau alte semne, 171.

—Codurile german, austriac şi Calimach, în această privinţă, 171, n. 1.

—Punerea de deget, recunoscută de parte, poate da loc la o obligaţie, 171, n. 2.

—Datarea actului nu este indispensabilă, cu-toate-că ea are mare utilitate, 172.

—In ce consistă data? Vedi art. 57 C. com.

—Puterea probatorie a actelor sub-semnătură privată, 172.

—Moştenitorii sau representanţii autorului actului pot declara că nu cunosc scriptura sau semnătura autorului, 172.

—In asemenea caz, se procede la o verificare de scripte, 173.

—Verificarea de scripte este, însă, facultativă pentru judecători, 173, n. 2.

—Verificarea nu-i leagă nici într'un caz, 173, n. 2.

—Casurile în care nu este loc de a se recurge la o verificare de scripte, 173, n. 2.

—Deosebire între actul sub semnătură privată şi acel autentic, 174.

—Intre actul sub semnătură privată, recunoscut de părţi, şi acel autentic, 174.

—Actele sub semnătură privată pot fi transcrise, 166, n. 4; 187, n. 2.

ACȚIUNE IN ANULARE.—V. *Rescisiune* (*Acț. în rescisiune*).

ACȚIUNE CIVILĂ.—Trib. corecțional, sau de simplă poliție nu au competința de a judeca acțiunea civilă în urma achitărei, sau absolvirei prevenitului, ci numai la caz de condamnarea lui, 623, n. 3; 633, n. 3.

—Acest drept aparține, însă, în toate casurile. Curților cu jurați, 623, n. 3.

—Vedi pentru mai multe detalii asupra acțiunei civile, *Autor. lucrului judecat*, *Daune*, *Delicte*, *etc.*

ACTIO JUDICATI (lucru judecat), 577.

ACȚIUNE NEGATORIE.—Ce este această acțiune, 108, n. 4 și t. II, p. 468.

—Acel care exercită asemenea acțiune, trebue să dovedească că imobilul este liber de servitute, sau pârîtul trebue din contra, să dovedească existența servitutei? (Controversă), 108, 109 și t. II, p. 468, t. și n. 2.

ACȚIUNE PAULIANĂ, t. V, p. 217 urm.

—Creditorii, cari exercită această acțiune, trebue să dovedească, conform art. 1182, că creanța lor are o dată certă anterioară actului atacat (Controversă), 186 și t. V, p. 244, 245. Vedi *Dată certă*.

—Art. 1900 este, însă, inaplicabil acț. pauliane (Controversă), 82, 83 și t. V, p. 256 urm.

—Creditorii părței, care a provocat sau refusat jurământul, pot dovedi că aceste acte au fost făcute în frauda lor, 416.

—Aceeaș soluție este admisă în privința mărturisirei fraduloase, făcută de debitorul lor, 334 nota.

—Creditorii chirografari ai debitorului pot să atace, prin acțiunea pauliană, hotărîrea pronunțată în urma unei colusiuni frauduloase între autorul lor și un al treilea, 543.

—Și concordatul poate fi atacat prin acțiunea pauliană, 618, n. 1. V. *Concordat*.

ACȚIUNE POSESORIE. V. *Acț. petitorie*.

ACȚIUNE PETITORIE (ȘI POSESORIE).—Hotărîrile pronunțate în petitor n'au autoritatea lucrului judecat în privința acțiunilor posesorii, 525 urm.

—Cumularea petitorului cu posesorul, 525, n. 3; 526 nota.

ACȚIUNE POPULARĂ (Materie electorală), 492, 562.

ACȚIUNEA QUANTI MINORIS SAU ÆSTIMATORIA, — 530 nota.

ACȚIUNEA REDHIBITORIE,—530 nota.

ACȚIUNEA RECURSORIE CIVILĂ. — Urmărirea arbitrilor, 504, n. 3.

ACȚIUNEA DE IN REM VERSO, 34 urm. și t. V, tabla anal. v° *Acț. de in rem verso*.

ACȚIUNEA IN RESTITUȚIE.— V. *Restitutio in integrum*, *Rescisiune*, etc.

ACŢIUNE IN SIMULAŢIE.—Dărîmare prin această acţiune a unui act autentic, 156. V. *Acte autentice.*
—Deosebire, în cât priveşte proba, între terţii şi părţile contractante, 157, 285 şi t. V, p. 274 urm.
—Casul în care există fraudă la lege (Controversă), 285, t. şi n. 4. V. *Fraudă, Proba testimonială.* Cpr. Cas. fr. şi Trib. Suceava, Sirey, 1901. 1. 347 şi *C. judeciar* din 1902, No. 80.
—Art. 1900 nu este aplicabil acţiunei în simulaţie, 83 şi t. V, p. 283.
ACŢIUNE SUBROGATORIE, t. V, p. 197 urm.
—Inaplicarea art. 1900, 83.
ACTORE NON PROBANTE, REUS ABSOLVITUR, 106.
ADEVERIRE.—V. *Acte autentice.*
ADMINISTRAŢIE.—Executarea amendei la care a fost condamnat un martor, prin administraţie, 295, 301, t. şi n. 1.
ADMINISTRAŢIE FINANCIARĂ.—Infăţişarea, administr. financiare, a unui contract de închiriere, îi conferă dată certă, 176, n. 3.
ADNOTAŢII LIBERATORII (făcute de creditor în josul, pe margina, sau pe dosul unui titlu de creanţă), 223 urm.
—Deosebire de redacţie de la Codul francez, făcută după Marcadé, 223, n. 1; 224.
—Aceste adnotaţii nu constituesc nici-o dovadă în favoarea acelora cari le-aŭ făcut, 223.
—Casul în care asemenea adnotaţiuni pot face dovada în contra lui, 223, 224.
—Casul în care menţiunea liberatorie, făcută de creditor, ar fi lipsită de efecte, 224, 225.
—Menţiunea făcută de însuşi debitorul nu-l liberează, 225.
—Menţiunile liberatorii şterse nu produc nici-un efect, 226.
—Admiterea aceleeaş soluţii, in privinţa menţiunilor făcute de creditor, pe titlul creanţei sale (Controversă), 226.
—Menţiunile de care vorbesc art. 1185 şi 1186 pot fi combătute prin dovada contrară, 226.
ADOPŢIUNE.—Hotărîrea privitoare la confirmarea unei adopţiuni, fiind dată pe cale gracioasă, nu are autoritatea lucrului judecat, 481, 482.
—Irevocabilitatea adopţiunei în dreptul actual, 482, n. 3.
—Codul Calimach în această privinţă, 402, n. 3 şi t. I, partea II, p. 324, n. 1.
—Descendenţii adoptatului vin ei la moştenirea adoptatorului? (Controversă). Vedi critica unei decisii a Curţei din Craiova, dată în sens afirmativ, ce am publicat în *C. judiciar* din 1902, No. 61.
ADVOCAT.—Când se contestă înscrierea unui advocat, radiarea, care se operează în urma unei asemenea contestaţii, are puterea lucrului judecat *erga omnes*, iar nu numai faţă de contestator, 563.
—Jurămîntul advocaţilor, 356.
—Femeile pot ele exercita profesiunea de advocat? (Con-

troversă), 356, n. 2. Vedi în sensul negativei, Cons. de disciplină a baroului capitalei, *C. judiciar* din 1902, No. 69 și C. București, *Dreptul* din 1902, No. 71.
—Legea fr. din 1900 în această privință și dreptul rusesc, 357 nota.
—Advocatul poate fi martor în procesul în care pledează, 297.
—El poate, însă, să refuse de a mărturisi, în basa secretului profesional. 297. V. *Proba testimonială*.
—Efectele mărturisirei judiciare făcute de advocat în instanță, 329, t. și n. 5. V. *Mărturisire*.
ADULTER.—Soțul culpabil de adulter nu poate opune ca fine de neprimire adulterul celuilalt soț, 613, n. 2. Vedi și t. V, tabla analitică, v° *Adulter*.
—Soțul ofensat nu poate provoca stîngerea acțiunei, în urma desfacerei căsătoriei, 614 nota. Vedi și monografia noastră, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 71.—*Contrà*: Cas. rom. Bulet. S-a II. 1898, p. 1113, și *Dreptul* din 1898, No. 79.
—Moartea soțului adulter nu stînge acțiunea în adulter pornită de dînsul (Controversă), 614, 615 nota.
—Adulterul unuia din soți poate da loc la despărțenie, 659.
—Ordon. de neurmărire asupra faptului de adulter, care se pretinde a fi fost comis într'un loc determinat, nu se opune la intentarea unei alte acțiuni, pentru alte fapte săvîrșite aiurea, 613.
—Declararea de neculpabilitate a prevenitului pentru adulter, echivalează cu declararea de inexistență a faptului și împedecă condamnarea complicelui, 628.
—Admiterea aceleeași soluții în materie de bancrută, bigamie, etc., 628. V. *Bancrută*, *Bigamie*.
AGENȚI DIPLOMATICI.—(Români).—Competența lor de a autentifica actele Românilor, în străinătate, și chiar actele străinilor care au a servi în România, 142 urm.
—Indeplinirea acestei funcțiuni de secretarii atașați și cancelarii delegați în acest scop, 142, n. 1.
—Actele emanate de la agenții diplomatici români nu se admit în țară, dacă nu sunt legalisate de Minist. afacerilor străine, 143. V. *Minist. de externe*.
—Investirea acestor acte cu formula executorie. V. *Formulă executorie*.
AGENȚI PROVOCATORI.—Persoana străină, care cooperează la sustracțiunea comisă de o rudă sau afin în gradul prevĕdut de art. 307, poate ea fi urmărită ca agent provocator, complice, tăinuitor ? 662, n. 2. V. *Complice*, *Furt*, etc.
AJUTORI DE GREFĂ (Inlocuesc pe grefier), 127, 135. V. *Grefier*.
ALIENAȚI (neinterdișI).—Anularea actelor făcute de dînșii, 95.
—Aceste acte neputênd fi confirmate, nu poate să fie vorba, în specie, de aplicarea art. 1900, de-oare-ce aceste acte sunt inexistente, 95. Vedi *Acte anulabile*.

ALIMENTE.—Hotărîrea care acordă alimente reclamantului, în calitate de fiu, sau de părinte, nu are autoritatea lucrului judecat, în privinţa filiaţiunei, sau paternităţei, dacă această chestie n'a fost obiectul conclusiilor părţilor şi n'a fost desbătută în instanţă, 514.

—Hotărîrile privitoare la alimente, avênd un caracter provisor, n'au autoritatea lucrului judecat şi pot în tot-deauna fi modificate, 491, t. şi n. 4. V. *Autor. lucrului judecat.*

AMANET.—Actele de amanet nu sunt supuse prescripţiei de 10 ani (art. 1900). Convenţia prin care creditorul ar fi stipulat ca el să rămână proprietarul lucrului amanetat, la caz de neplată la termenul convenit, 73, t. şi n. 2.

—Convenţia care constată un amanet nu este supusă formalităţei dublului original, 194.

AMENDĂ.—Amenda, la care a fost condamnat un martor, se aduce la îndeplinire prin administraţie, 295; 301, t. şi n. 1.

AMNISTIE, 626, 659, n. 1.

ANABAPTIŞTI (Jurămîntul lor.—Afirmaţia pe sufletul şi conştiinţa lor), 353.

ANCHETA IN FUTURUM, 112, t. şi n. 3.

—Scopul acestei anchete, 113 nota.

—Dreptul străin în această privinţă, 113 nota.

—Dreptul francez (Controversă), 113, 114 nota.

—Dacă, în această materie, există dreptul de apel (Controversă), 114 nota. Cpr. art. 21 din noul proiect de revisuire al Cod. de procedură civilă, asupra căruia veţi observaţia D-lui M. Suţu, în *C. judiciar* din 1902, No. 69.

—Incheierile care admit ancheta *in futurum* nu au autoritatea lucrului judecat, 502, n. 3.

ANIMALE. — Responsabilitatea depositarului pentru animalele primite de ospătători sau hangii în grajdurile sau şurile lor, 287. 7. V. *Deposit.*

ANTICRESA.—Nu poate fi dovedită cu martori de cât până la suma de 150 lei, 253 urm.

—Convenţia prin care se dispune ca lucrul depus anticresă să rămână creditorului, 73, t. şi n. 2. V. *Amanet.*

ANULARE.—Veţi *Rescisiune* (*Acţ. în rescisiune*).

—Acţiunea în anulare, în privinţa hotărîrilor judecătoreşti, 497 urm.

—In materie de ordonanţe de adjudecare pentru vînzări voluntare, sau eşire din indivisiune, 486. V. *Ordon. de adjudecare.*

APĂRĂTORI (înaintea judecătoriilor de ocoale).—Intocmirea listei lor. Dacă asemenea încheeri sunt supuse apelului la tribunal, sau la Curte (Controversă), 494.

APARTAMENTE MOBILATE.—Particularii, cari obicinuit închiriează apartamente mobilate, sunt asimilaţi, în privinţa responsabilităţei, ospătătorilor şi hangiilor, 286, 287 şi t. V, p. 534 nota. Veţi *Ospătători.*

APE CURGĂTOARE.—Hotărîrile, care reglementează întrebuinţarea apelor curgătoare între proprietarii riverani, au un caracter provisor şi pot fi schimbate sau revocate, 492 şi t. III, p. 34, 35, t. şi n. 1.
APEL.—Dreptul de apel în materie de ordonanţe presidenţiale (Controversă), 494.
—In materie de întocmirea listelor apărătorilor de la judecătoriile de ocoale, 494. V. *Apărători.*
—In materie de hotărîri de expedient, 507.
—In materie de ordonanţe de adjudecare, pentru vînzări voluntare şi eşire din indivisiune, 485, t. şi n. 5.
—In materie de hotărîri preparatorii, 501.
—Apelul emanat de la un gerant de afaceri, 556, n. 6. V. *Gestiune de afaceri, Opoziţie, Recurs,* etc.
—Nu se poate face apel numai contra motivelor unei hotărîri, 609, n. 1. V. *Recurs.*
—Dreptul creditorilor de a face apel în numele debitorului lor, 543.
—Termenul deferit de lege spre a se face apel, fiind de ordine publică, nu poate fi dovedit prin jurămînt, 367, t. şi n. 2.
—Judecătorii sunt ţinuţi a verifica, din oficiu, dacă apelul a fost făcut în termenul defipt de lege, 367, n. 2; 455, n. 3, *in fine.* V. *Opoziţie, Ordine publică, Recurs,* etc.
—Aceeaş soluţie este admisă în privinţa opoziţiei şi recursului, 367, n. 2; 455, n. 3.
—Nu se poate, în apel, mări pedeapsa unui condamnat, fără apelul ministerului public, 605, n. 5. V. *Minist. public.*
—Excepţii la acest principiu în materie de delicte, judecate de judecătorul de ocol, în care apelul părţei civile învesteşte pe tribunal cu dreptul de a se pronunţa şi asupra pedepsei, 605, n. 5, 606 nota.
—Această excepţie nu se aplică contravenţiilor poliţieneşti, 606 nota. V. *Contrav. poliţieneşti.*
—In apel, inculpatul nu poate fi judecat pentru un fapt nou, Curtea putînd însă să schimbe calificarea de la prima instanţă, 595, n. 1.
—Jurămîntul decisor poate fi prestat în apel, 404.
ARBITRI.—Hotărîrile pronunţate de arbitri au autoritatea lucrului judecat, 504, 505. V. *Formula executorie.*
—Hotărîrile emanate de la arbitrii străini pot fi aduse la îndeplinire în România, 467. V. *Autoritatea lucrului judecat.*
—Arbitrii pot fi străini, 505.
—Investirea hotărîrei lor cu formula executorie, 505.
—Urmărirea lor, pentru prejudiciul adus părţilor prin hotărîrea lor, 504, n. 3.
—Acţiunea recursorie civilă, 504, n. 3.
—Se poate face, înaintea arbitrilor, o mărturisire judiciară, 327.
—Jurămîntul supletor poate fi deferit înaintea arbitrilor, 433.
ARENDAŞI (de moşii).—Nu intră în categoria plugarilor, în pri-

vinţa scutirei formalităţei bunului şi aprobat (Controversă), 206, n. 1.
—Puterea suverană de apreciare a tribunalelor în această privinţă, 206, nota 1. Cpr. şi Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 65. V. *Bun şi aprobat, Plugari, Vieri*, etc.
ASIGURARE MARITIMĂ (anulabilă).—Nu poate fi confirmată, 45, n. 3.
ASOCIAŢIE ÎN PARTICIPARE.—Este supusă formalităţei dublului original, când este constatată prin acte sub semnătură privată, 197.
—Nu poate fi dovedită prin martori sau jurămînt, 256, n. 3; 270, 367, 368 nota. V. *Proba testimonială.*
—Nu constitue o persoană juridică, 270, n. 4; 332, n. 4.
ATENTAT LA BUNELE MORAVURI.—Comit acest delict nu numai acei cari intervin pentru conruperea tinerilor, ca proxeneţi, ci şi acei cari aţiţă pe minori obicinuit la desfrîu, pentru satisfacerea propriilor lor pasiuni (Controversă), 590 nota.
AUTORITATEA LUCRULUI JUDECAT.—Noţiuni generale.—Definiţie, 447 urm.
—Autor. lucrului judecat interesează în gradul cel mai înalt ordinea publică, 447, 448.
—Ea constitue o presumţie legală absolută, nesusceptibilă de a fi combătută prin dovada contrară, 311, 316, 317; 448, 577. V. *Presumţii.*
—Cu-toate-acestea, autor. lucrului judecat n'a existat la noi până la Regul. organic, 449 urm.
—Dispoşiţiile Regul. organic a Moldovei în această privinţă, 451, 452.
—Consacrarea principiului autorităţei lucrului judecat, prin hrisoave vechi, până în secolul al 18-a (Feraie), 448, n. 7; 449 urm. nota.
—Sensul cuvintelor: lucru judecat, 452, 453.
—Intr'un sens, ori-ce hotărîre are puterea lucrului judecat, cât timp n'a fost reformată, chiar dacă s'a cerut reformarea ei, 453, 599.
—In sensul obicinuit al cuvîntului, numai hotărîrile definitive au autoritatea lucrului judecat, 453, 487 urm.
—Are, de asemenea, autoritatea lucrului judecat transacţia părţilor care resultă din deferirea, referirea şi acceptarea jurămîntului, 412. Cpr. C. Galaţi, *Dreptul* din 1902, No. 70.
—Lucrul judecat îşi trage autoritatea sa din contractul judecătoresc, prin care părţile supun litigiul lor, decisiunei judecătorului (*Judicio quasi contrahimus*), 453, 539.
—Consecinţele care resultă din acest quasi-contract judecătoresc, 453, n. 4; 454 nota.
—Autor. lucrului judecat poate fi propusă atât de reclamant cât şi de pârît, în ori-ce stare a procesului, înaintea judecătorilor de fond, nu însă pentru prima oară în Casaţie, 454, t. şi n. 1; 630, n. 6. Cpr. Cas. fr. Sirey, 96. 1. 13. Sirey, 97. 1. 227. Sirey, 1902. 1. 265.

—Admiterea soluţiei contrare în materie penală, 455, n. 2; 630, 631.
—Casurile excepţionale în care autoritatea lucrului judecat trebue să fie invocată din oficiŭ, chiar în materie civilă, 455, n. 2.
—Autor. lucrului judecat fiind o presumţie legală, este de strictă interpretare, 455, 456.
—Legiuitorul se ocupă numai în treacăt despre lucrul judecat, 456.
—Locul adevĕrat a acestei materii ar fi în procedura civilă, iar nu în Codul civil, 456, n. 3.
—Dreptul străin în această privinţă, 456, n. 3.
—Mijloacele trase din autor. lucrului judecat nu mai constituesc astă-di o pură excepţie de procedură, ca la Romani, 456, n. 1; 515.
—Au puterea lucrului judecat nu numai hotărîrile pronunţate pe cale principală, dar şi acele date pe cale incidentală, 457, t. şi n. 1; 515.
—Pe calea unei cereri reconvenţionale, 457.
—Pe cale de contestaţie, etc., 457, 515.
AUTORIT. LUCRULUI JUDECAT IN MATERIE CIVILĂ, 457 urm.
—Pentru ca o hotărîre să poată fi invocată ca avênd autoritatea lucrului judecat, trebue să fie pronunţată de judecătorii români, 451.
—Hotărîrile emanate de la tribunalele musulmane, din Dobrogea, se bucură şi ele de această autoritate, 458.
—Pentru a avea autoritatea lucrului judecat, hotărîrea trebue să fie dată pe cale contencioasă, 458, 479 urm., 584.
—Numai hotărîrile date asupra fondului au autoritatea lucrului judecat, 458.
—Dacă judecătorii s'au declarat incompetenţi, sau dacă acţiunea a fost respinsă ca prematură, nu există autoritatea lucrului judecat, 458.
—Există, însă, autor. lucrului judecat, când hotărîrea a fost respinsă ca nesusţinută, 458, t. şi n. 6.
Hotărîri străine.—Hotărîrile pronunţate în ţară străină nu dobîndesc autoritatea lucrului judecat, de cât după ce au fost învestite cu formula executorie, de judecătorii români, 459.
—Hotărîrile care ar aduce o atingere ordinei publice sau bunelor moravuri, din România, n'ar putea fi aduse la îndeplinire în ţara noastră, 459, t. şi n. 2.
—Exemple de dispoziţii contrare ordinei publice (constrîngerea corporală, condamnarea pentru diferenţele ce ar resulta din un joc de bursă sau de noroc, etc.), 459, n. 2.
—Nu poate fi executată în România, ca contrară ordinei publice, din ţară, hotărîrea străină, pronunţată contra unei române, care a stat în judecată, în străinătate, fără a fi autorisată de soţul ei, Cpr. Trib. Paris; *Pand. Période.* 1902. 5. 36 urm. V. *Femee măritată, Ordine publică*, etc.

—Formula executorie ar putea, de asemenea, fi refusată, dacă hotărîrea străină ar fi în contrazicere cu o hotărîre anterioară dată de un tribunal român, 459, n. 2.
—Casurile în care exequatorul nu este necesar (constatarea unui fapt sau unui drept) (Controversă), 460, t. şi n. 1.
—Hotărîrile care au de obiect starea civilă şi capacitatea persoanelor, îşi produc efectele lor, în România, fără a fi învestite cu formula executorie (Controversă), 460, t. şi n. 2.
—Admiterea acestui principiŭ în vechiul drept francez, 461,
—Hotărîrea care admite divorţul nu poate, însă, fi înscrisă de ofiţerul stărei civile române, fără a fi mai întâi investită cu formula executorie de judecătorii români, 461, 462, t. şi n. 1.
—Hotărîri străine privitoare la faliment (Controversă), 462 t. şi n. 2. V. *Faliment.*
—Judecătorii români chemaţi a învesti cu formula executorie o hotărîre străină, n'au nevoe de a revisui fondul procesului, 462, 463.
—Controversa la care această chestiune a dat loc în Francia, 463, n. 1.
—Ce trebue să constate judecătorii români chemaţi a pune formula executorie pe o hotărîre străină ? 463.
—Modul cum se determină reciprocitatea, 463, 464.
—Hotărîrile pronunţate în Francia şi în Rusia nu se execută în genere în România, 464.
—Intre Austria şi ţara noastră există nişte note diplomatice din 1871, 464, t. şi n. 2. Vedi şi circul. Minist. justiţiei No. 324 din 10 ianuar 1901, în Hamangiu (suplement), p. 4537 urm. şi în Monit. of. din 12 ianuar 1901.
—Tribun. competent de a pune formula executorie, 464.
—Dreptul străin în această privinţă, 464, n. 4.
—Judecătorii români, chemaţi a pune formula executorie, trebue să citeze părţile, 465.
—Competenţa trib. străine se determină nu numai după legea ţărei unde s'a pronunţat hotărîrea, ci şi după legea ţărei unde hotărîrea se aduce la îndeplinire (Controversă), 465.
—Dacă părţile au primit juridicţia străină, fie expres, fie tacit (de ex. prin rînduirea unui advocat sau curator), tribunalele străine au competenţa de a judeca, 466, t. şi n. 1.
—Persoanele domiciliate în România pot renunţa la competenţa tribunalelor străine (Controversă), 466, n. 1.
—Pârîtul, care s'a lăsat a fi judecat în lipsă nu se consideră că a primit competenţa trib. străine, 466.
—Hotărîriea, prin care se încuviinţează sau se refusă formula executorie, este supusă căilor de reformare şi de anulare, conform dreptului comun, 466, 467.
—Executarea actelor autentice efectuate în străinătate, 467.
—Executarea hotărîrilor emanate de la arbitrii străini, 467.
—Hotărîrile pronunţate de trib. represive străine nu pot fi aduse la îndeplinire în România, 468.

—*Quid* în privinţa despăgubirilor civile? (Controversă), 468, t. şi n. 2.
—Incapacităţile civile, pronunţate prin o hotărîre represivă străină, nu produc nici-un efect în România (Controversă), 468, t. şi n. 1.
—Extradarea străinilor, 468, 469.
—Convenţiile de extradare încheiete cu alte State, 303, n. 3; 469.
—Când România extradează pe un străin, se pune ca condiţie ca acel extradat să nu fie executat, 471.
—Hotărîrile emanate de la un consul nu pot fi aduse la îndeplinire în România, 471 urm.
—Juridicţia consulară, pe care în mod abusiv şi-o arogase consulii străini în ţara noastră, nu mai există astă-zi, 472 urm.
Hotărîri date în materie contencioasă. — Au singure puterea lucrului judecat, 458, 479 urm., 584.
—Nu, însă, şi acele pronunţate pe cale gracioasă, 480.
—Puterea încheierilor date pe cale gracioasă, 480, n. 1.
—Deosebire între juridicţia gracioasă şi acea contencioasă, 480, n. 1.
—Exemple de încheieri date pe cale gracioasă, care nu dobîndesc autoritatea lucrului judecat (omolog. avisului unui consiliu de familie, confirmarea unei adopţiuni, trimeterea în posesiune a averei unui absent, încheierile care încuviinţează înstrăinarea fondului dotal; care ordonă rectificarea unui act al stărei civile; acele privitoare la învestirea unei hotărîri cu formula executorie, etc.), 481 urm.
—Incheierile, prin care justiţia acordă autorisarea unei femei măritate, în caz de refuz din partea barbatului, făcênd parte din juridicţia contencioasă, au, din contra, puterea lucrului judecat, 484. V. *Femee măritată.*
—Casurile în care hotărîrile, prin care se omologă o împărţeală produc autoritatea lucrului judecat, 484, 485. V. *Impărţeală.*
—Impacarea părţilor, constatată de judecătorul de ocol, conf. art. 99 L. jud. de ocoale, în materie de împărţeală, are autoritatea lucrului judecat, 161, 485. V. *Impărţeală.*
—Au, de asemenea, autor. lucrului judecat, ordonanţele de adjudecare date în materie de expropriare silită, 486.
—N'au, însă, autor. lucrului judecat, ordonanţele de adjudecare date în materie de vînzări voluntare, sau pentru eşire din indivisiune, 485. V. *Ordonanţe de adjudecare.*
—Aceste ordonanţe nu pot fi atacate nici pe calea apelului, nici pe acea a recursului în casaţie, ci numai pe calea unei acţiuni principale, 485, 486. Cpr. şi Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 54.
—*Quid juris* în privinţa sentinţelor de omologare a unui concordat? 487.

Hotărîri definitive. — Autor. lucrului judecat resultă numai din o hotărîre definitivă, 453, 487 urm.
—Diferitele sensuri a cuvintelor : hotărîre definitivă, 488.
—Acel, care invoacă autor. lucr. judecat, trebue să presinte în instanţă hotărîrea definitivă, 488.
—Autor. lucrului judecat este independentă de recursul ce poate fi interjectat în contra hotărîrei, în interesul legei, 489, 586, n. 1 ; 599.
—Numai Minist. public de la Curtea de casaţie poate face recurs în interesul legei, 599, n. 4. V. *Minist. public.*
Hotărîri pronunţate în ultimă instanţă, 490.
Hotărîri provisorii—(Putênd în tot-deauna fi retractate, n'au autoritatea lucrului judecat), 491 urm.
—Ast-fel sunt hotărîrile : care acordă pensii alimentare, care regulează ţinerea provisorie a copiilor în timpul divorţului ; care regulează întrebuinţarea apelor curgĕtoare între proprietarii mărginaşi, etc., 491 urm. şi t. V, p. 306, n. 1. Veḑi *Alimente, Ape curgĕtoare, Divorţ*, etc.
—Acele prin care se pronunţă interdicţia unei persoane, sau se rînduește un consiliu judiciar, 492.
—Hotărîri date în materie electorală, 492, 562.
—In materie de imposite, 492, 493.
—In materie de administraţie de avere, 493.
Ordonanţe presidenţiale (sur référé).—N'au autoritatea lucrului judecat, 493.
—Dreptul de apel în asemenea materie (Controversă), 494.
Hotărîri condiţionale, 495 urm.
—In principiŭ, hotărîrile nu pot fi condiţionale, 495 şi t. VI, p. 40, n. 2.
—Nici cu termen, 495, n. 2.
Hotărîri cominatorii.—Revocarea lor, 495.
—Hotărîri care condamnă la daune pentru fie-care ḑi de întârḑiere, 495 şi t. VI, p. 373.
—Fixarea daunelor atât în mod irevocabil, cât şi în mod provisor, 496.
—Tribunalele pot constrînge pe debitor la executarea oblig. sale, prin condamnarea la daune ? (Controversă), t. VI, 335, t. şi n. 3 ; 374.
Hotărîri nule, 496 urm.
— Au autor. lucrului judecat, fie că s'au dat cu violarea legei, fie cu incompetenţă, 496, t. şi n. 4 ; 497, 515, t. şi n. 3.
—Neadmiterea în principiŭ a acţiunei în anulare pe cale principală, 497 urm.
—Casurile în care acţiunea în anulare este admisă (dol sau fraudă), 499.—*Contrà.* C. Iaşi, *Dreptul* din 1902, No. 66 (cu adnotaţia noastră).
—Admiterea acţiunei în anulare, în privinţa ordonanţelor de adjudecare pentru vînḑări benevole, sau eşiri din indivisiune, 486. V. *Anulare, Ordonanţe de adjudecare*, etc.

—Indreptarea unei erori materiale strecurate în hotărîre, 419, 512, n. 2.
Hotărîri inexistente. — Nu au autoritatea lucrului judecat, 499, 586.
—Nici hotărîrile care n'ar putea fi aduse la îndeplinire, 499, 500.
—*Quid* în privința hotărîrilor care ar condamna pe cine-va la un lucru ilicit, sau contrar ordinei publice? (Controversă), 500.
—Acel, care a plătit suma la care fusese condamnat prin o hotărîre nulă, are el acțiunea în repetiție? 577, n. 2 și t. VI, p. 12, 13.
Hotărîri preparatorii (premergătoare).—Nu au autoritatea lucrului judecat, 500, 598.
—Dreptul judecătorilor de a nu ține samă de resultatul dobîndit prin încheierile preparatorii, și chiar de a le revoca (Controversă), 503, t. și n. 6.
—Hotărîrile preparatorii nu pot fi atacate în apel de cât odată cu fondul, 501.
—Nu au autoritatea lucrului judecat hotărîrile, prin care se deferă un jurămînt supletor, 435 urm; 444, 502.
—Hotărîrile, prin care se admite jurămîntul decisor, leagă, din contra, pe judecători, 437, 502, n. 4.
—Inchierile prin care se face aplicarea art. 151 Pr. civ. nu sunt preparatorii, 503.
Hotărîri cuprinḑend reserve.—Nu au autoritatea lucrului judecat în privința punctelor reservate, 504.
Hotărîri pronunțate de arbitri.—Au autoritatea lucrului judecat, 504, 505. V. *Arbitri.*
—*Quid* în privința hotărîrilor pronunțate de arbitrii străini? 467.
—Au, de asemenea, autoritatea lucrului judecat hotărîrile emanate de la comisiile instituite prin legea rurală din 1864, 505 urm. V. *Pămînt rural.*
Hotărîri de expedient.—Au autoritatea lucrului judecat, 507.
—Ele pot fi atacate pe căile ordinare și extraordinare de reformare și anulare, 507.
Hotărîri pronunțate în lipsă.—Au autoritatea lucrului judecat, 508.
—Lucrul judecat poate să resulte și din o decisie implicită, 510, n. 3.
—Părțile hotărîrei care produc autoritatea lucrului judecat în materie civilă (dispositivul), 508 urm.
—Interpretarea dispositivului prin motivele hotărîrei, 511 urm., 579.
—Combinarea motivelor cu dispositivul hotărîrei, 513, 514.
—Judecătorul, care interpretă o hotărîre, nu poate să-i schimbe, nici să-i denatureze înțelesul, 512, 579.
—Decisiile judecătorilor de fond, care interpretă dispositivul

unei hotărîri, fără a-i denatura sensul, nu cad sub controlul Curței de casație, 512, n. 2, *in fine*.
—Elementele constitutive ale lucrului judecat. — Condițiile cerute în această privință, 514 urm.
—Identitatea de obiect, 516 urm., 605 urm.
—Exemple împrumutate de la jurisprudență, în care identitatea obiectului este, sau nu, aceeași, 517 urm.
—Lucrul poate să fie același, cu toate că el a suferit o schimbare, o prefacere, și nu mai are aceeași identitate, 520, 521.
—Cererea totalității și a părței unui lucru, 521.
—Dacă, după ce s'a cerut o parte din un lucru, se mai poate cere totalitatea aceluiași lucru (Controversă), 521.
—Cererea accesorului și a principalului, 522.
—Lucrul judecat în materie de servituți de trecere, 523.
—In privința servituței de a scoate apă din o fântână, iaz. etc., 524.
—In privința dreptului de pășune, 524.
—In materie de revendicare și usufruct, 525.
—Acțiunea pronunțată în petitoriu nu are autoritatea lucrului judecat în privința acțiunei posesorie, și *vice-versa*, 525, 526. V. *Acț. petitorie*.
—In resumat, a doua cerere va trebui să fie respinsă, de câte ori ea tinde, prin obiectul seu, a pune pe judecător în alternativa, sau de a se contradice, sau de a confirma pur și simplu hotărîrea pronunțată mai înainte, 526.
—Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă prima acțiune are, sau nu, același obiect pe care îl are a doua, 526.
—Identitatea de causă, 527 urm., 606 urm.
—Ce se înțelege prin causă în materie de lucru judecat, 527 urm.
—In materie de contracte, 527, n. 2 și t. V, p. 127 urm.
—Causa este presupusă, până la dovada contrară, 111, 538 și t. V, p. 155, t. și n. 1.
—Critica teoriei causei atât în materie de lucru judecat, cât și în materie de contracte, 527, n. 1 și 2.
—Adesea-ori causa se confundă cu obiectul acțiunei, 527, n. 1.
—Deosebire între causă și obiect, 534.
—Deosebire între causă și scopul acțiunei, 534.
—Deosebire între causă și mijloace (*les moyens*), 534, 535.
—Causa *proxima*, 534, n. 5.
—Mijloacele care interesează ordinea publică (Controversă), 536.
—Invocarea unei cause de liberare, găsită în urma pronunțărei hotărîrei (Controversă), 536.
—Causa în acțiunile reale, 529.
—Nearătarea nici-unei cause, 529, n. 4.
—Arătarea unei cause speciale, 530 nota.
—Casul în care aceeași causă produce două acțiuni deosebite, 530 nota.

—Casul în care a doua causă a luat naştere în urma primei acţiuni (Controversă), 531.
—Exemple de cause deosebite împrumutate de la jurisprudenţă, 531 urm.
—Dacă prima acţiune a fost respinsă pentru causă de violenţă, acelaşi act ar putea fi atacat pentru dol, sau eroare (alt viciŭ de consimţimînt), acest din urmă viciŭ al consimţimîntului fiind o causă nouă, 537.
—Viciĭ de consimţimînt, viciĭ de formă, 537, 538.
—Viciĭ de consimţimînt, lipsă de causă, causă ilicită, 538.
—Deosebire între causa de anulare a unei obligaţiuni şi revocarea sau resiliarea ei, 538.
—Identitatea de părţi sau de calitate, 538 urm., 604, n. 1; 622 urm.
—Ceea ce se cere, în specie, este identitatea juridică a părţilor, 538, 539.
—Identitatea de calitate se confundă cu identitatea de persoane, 539, n. 1.
—Consecinţile care resultă din împrejurarea că, în art. 1201, este vorba de identitatea juridică a părţilor, iar nu de identitatea lor fisică, 541.
—Dacă este nevoe ca persoana, care a luat parte la o judecată, să fi pus conclusiĭ în causă (Controversă), 539, n. 5; 540 nota.
—Lucrul judecat poate să existe în privinţa persoanelor, care de şi n'au figurat personal în instanţă, totuşi au fost representate de alţiĭ, 541.
—Representarea poate să resulte, în specie, din mandat, fie el legal, judiciar, sau convenţional, sau din principiul moştenirilor, 541.
—Ast-fel, hotărîrea pronunţată faţă de acei trimeşi în posesiunea provisorie a bunurilor unui absent, este oposabilă absentului, 553. V. *Absenţă*.
—Lucrul judecat, faţă de autor, este oposabil representanţilor sei universali, sau cu titlu universal, pentru-că cu toţiĭ represintă persoana defunctului, 541, 542.
—Aplicarea acestui principiŭ şi moştenitorilor beneficiari, cu restricţia că aceşti din urmă nu sunt obligaţi a suferi condamnările pronunţate contra autorului lor, de cât în proporţie cu emolumentul lor, 542.
—Aplicarea principiilor de mai sus creditorilor chirografari, 183, t. şi n. 1; 542.
—Dreptul acestor creditori de a face apel, opositie, recurs în numele debitorului lor şi de a ataca hotărîrea dată contra lui, prin acţiunea pauliană, 543, 544.
—Creditoriĭ chirografari sunt ei representaţi, de debitorul lor, în procesele care au de obiect un privilegiŭ sau o ipotecă asupra bunurilor sale? (Controversă), 544 nota. Cpr. şi C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1902, No. 76. V. *Credit. chirografari.*

—*Quid juris* în privința creditorilor privilegiați, sau ipotecari ? Sunt ei representați, de debitorul lor, în privința hotărîrei date față cu acest din urmă? (Controversă), 544, 545.
—Representanții cu titlu particular ; casul în care hotărîrea dată, față de autorul lor, le este oposabilă, 545, 546.
—Casul când representantul cu titlu particular ar fi devenit proprietar în urma introducerei acțiunei, însă înaintea pronunțărei hotărîrei (Controversă), 546 urm.
—Lucrul judecat în contra representanților cu titlu particular nu este oposabil autorilor lor, 549.
—Hotărîrea dată în favoarea, sau contra unui mandatar este oposabilă mandantelui, dacă mandatarul n'a depășit limitele mandatului seu, 549, 556.
—Aplicarea acestui principiŭ la Stat, comună, județ, stabilimente publice, etc., 549.
—In privința societăților, care sunt persoane morale, lucrul judecat, față de administratorul, sau gerantul lor este oposabil asociaților, 550.
—*Quid* în privința asociațiunilor, care nu sunt persoane morale ? 550.
—Intr'o tulburare de drept, proprietarul nu poate, în mod valid, fi representat în justiție, de locatar sau arendaș, 550.
—Casul în care locatarul sau arendașul a pus pe proprietar în causă, conform art. 1428 C. civ., 551.
—Lucrul judecat, față de tutor, este oposabil minorului sau interdisului, 551.
—Casul când hotărîrea a fost pronunțată contra unui tutor isbit de o incapacitate legală, 551.
—Un tutor, după ce a perdut un proces în numele minorului, sau interdisului, ar putea să-l reînceapă în numele seu personal, și *vice-versa*, pentru-că, în al doilea proces, el intervine în altă calitate, 551, n. 2.
—Hotărîrea pronunțată, față de curatorul unui minor emancipat, sau de consiliu judiciar, nu este oposabilă minorului, sau râsipitorului, 552.
—Hotărîrea pronunțată, față de bărbat, în calitate de administrator al averei dotale, este oposabilă femeei, cu-toatecă ea n'a fost pusă în causă ; soluție admisă și în Codul Caragea, 552.
—Bărbatul, care ar fi perdut un proces în numele femeei, ar putea să-l reînceapă în numele seu propriu, 551, n. 2.
—In materie de faliment, hotărîrea pronunțată, față de sindic, este oposabilă atât falitului, cât și creditorilor sei, 552. V. *Faliment, Sindic.*
—In cât privește lucrul judecat în materie de : absență, moștenire vacantă, execuție testamentară, legate, etc., vedi aceste cuvinte.
—Hotărîrile pronunțate față de moștenitorul aparent sunt

ele oposabile adevăraţilor moştenitori ? (Controversă), 554 urm. V. *Moştenitor aparent.*
—Nevaliditatea înstrăinărilor imobiliare consimţite de moştenitorul aparent (Controversă celebră), 555 nota ; t. VI, p. 475, n. 3 ; t. III, p. 682 urm. Veḑi şi monografia noastră publicată în *Curierul judiciar* din 1902, No. 60.
—Teoria mandatului restrîns sau a representaţiunei imperfecte şi a contradictorului legitim, 557 urm.—Inadmisibilitate. Veḑi *aceste cuvinte.*
—Efectele autorităţei lucrului judecat, 576 urm.
—Irevocabilitatea lucrului judecat, 539, 540, 579, 580.
—Excepţii la principiul relativităţei lucrului judecat, 562 urm., 580.
—Materie electorală (acţ. populară), 562.
—Acţiunea în tăgăduire de paternitate, 563 urm.
—Acţ. în contestaţie de legitimitate, 564, 565.
—Hotărîrile declarative de drepturi au un efect relativ, pe când hotărîrile constitutive de drepturi, avênd un efect absolut, sunt oposabile tuturor, 547 nota ; 563, 565.
—Intre aceste din urmă sunt : hotărîrile care pronunţă divorţul, separarea de patrimonii interdicţia unei persoane ; care declară pe un comerciant în stare de faliment, etc., 565. V. *Divorţ, Faliment,* etc.
—Acelaş efect îl are hotărîrea prin care se ordonă ştergerea unui advocat, din tablou, după contestaţia unui alt advocat, 563. V. *Advocat.*
—Hotărîrea, care condamnă pe un succesibil în calitate de moştenitor pur şi simplu, nu-şi produce efectele sale de cât între părţile care au figurat în instanţă ; faţă cu alte persoane, succesibilul rĕmâne liber de a accepta moştenirea sub beneficiu de inventar, sau de a renunţa chiar la dînsa (Controversă), 566, t. şi n. 3 ; 567 nota. Veḑi t. III, p. 387 şi monografia ce am publicat în *Dreptul* din 1902, No. 76.
—Hotărîrea, care pronunţă anularea unei căsătorii, fie nulitatea absolută sau relativă, îşi produce efectele sale *erga omnes*, ca şi acea prin care se pronunţă divorţul, 567 urm.
—*Quid* în caz de respingerea cererei în anulare ? 570.
—Hotărîrile privitoare la minoritatea, sau majoritatea unei persoane, fiind declărative, iar nu constitutive de drepturi, nu sunt oposabile terţiilor, cari n'au figurat în proces, 570.
—Dificultăţile la care au dat loc hotărîrile privitoare la numele patronimic, 570 urm. V. *Nume patronimic.*
—Hotărîrile date, faţă de debitorul principal, leagă ele pe fidejusor ? 572 urm. V. *Fidejusiune.*
—Casul unei fidejusiuni solidare (Controversă), 574.
—Efectele lucrului judecat în materie de oblig. solidare (Controversă), 574 şi t. VI, p. 169 urm., 190 urm.
—In materie de oblig. indivisibile (Controversă), 575 şi t. VI, p. 251 urm.

—Raportul dintre comoștenitori, coproprietari, etc. când obiectul contestației este divisibil, 576.
—Efectele lucrului judecat în privința coproprietarilor în indivisiune, 576, n. 3 ; 580, n. 1.
—Lucrul judecat, contra unui copărtaș, nu este oposabil altui copărtaș, 576. V. *Copărtaș*.
—Hotărîrea, prin care s'a anulat un testament pentru sugestiune sau captațiune, nu folosește moștenitorilor cari n'au luat parte la proces, 576.
—Lucrul judecat lasă el să subsiste o oblig. naturală pentru debitorul, care a scăpat de plată prin o hotărîre nedreaptă ? (Controversă), 577, n. 2 și t. VI, p. 12, t. și n. 4.
—O hotărîre judecătorească poate fi executată 30 de ani de când a devenit definitivă, 577 urm.
—Numai dreptul creat prin hotărîre, ca o sancțiune a dreptului declarat, se prescrie prin 30 de ani, 578.
—*Quid juris* în privința hotărîrilor pronunțate în materie comercială ? (Controversă), 577, n. 4 ; 578 nota. V. *Prescripție*.
—Hotărîrea, care declară existența unui drept, nu operează o novație, după cum, pe nedrept, se susține de unii, 578, 579.
—Părțile pot, în materie civilă, renunța la excepția trasă din autoritatea lucrului judecat, 455, 580, 630.
—*Quid* în materie represivă ? 630.
—In materie civilă, excepția trasă din autoritatea lucrului judecat trebue să fie opusă, de părți, înaintea judecătorilor de fond, judecătorii ne putênd s'o invoace din oficiu, 455, 581.
—*Quid* în materie represivă ? 630.

AUTOR. LUCRULUI JUDECAT IN MATERIE REPRESIVĂ, 581 urm.
—Ea se impune mai mult în materie represivă, de cât în materie civilă, 581 urm.
—Existența ei la popoarele vechi și în dreptul canonic, 582, n. 1 ; 583 nota.
—Ea nu exista în dreptul nostru anterior, 583 nota, 588, n. 1.
—Ca și în materie civilă, numai hotărîrile pronunțate pe cale contencioasă au autoritatea lucrului judecat, 584.
—Ca și în materie civilă, au autor. lucrului judecat decisile emanate de la o autoritate ilegal sau neregulat constituită, incompetentă, etc., 585, t. și n. 3.
—Hotărîrile pronunțate pe cale disciplinară nu împedecă exercițiul acțiunei publice, și *vice-versa*, 585, n. 2.
—Numai hotărîrile nule, nu însă și acele inexistente, au autoritatea lucrului judecat, 499, 586.
—Hotărîrile emanate de la un tribunal represiv străin nu-și produc efectul lor în țara noastră, 468, 586.
—Străinul, care ar fi comis o crimă sau un delict în România, și ar fi condamnat, sau achitat pentru acest fapt în străinătate, poate el din nou fi urmărit pentru acelaș fapt în România ? (Controversă), 586 urm.

—*Quid* în privința Românilor, cari, după ce au comis o crimă, sau un delict în străinătate, se întorc în țară? 587.
—Decisiile susceptibile de a dobîndi autoritatea lucrului judecat în materie represivă, 588 urm.
—Decisiile emanate de la juridicțiile de instrucție (camera de punere sub acusare, sau judecătorul de instrucție), 588.
—Decisiile sau ordonanțele de neurmărire, 588 urm.
—Autoritatea lor provisorie până la descoperiri nouĕ, 589.
—Ce se înțelege prin descoperire nouĕ? 590 urm.
—Casul când descoperirea de nouĕ dovedi nu poate da loc la o nouă urmărire (motivare în drept), 592.
—Casul în care admiterea excepției nu împedecă reînceperea urmărirei, 592 urm.
—Decisiĭ sau ordonanțe de urmărire, 593.
—Punctele asupra cărora tribunalele represive nu sunt legate prin decisiile și ordonanțele de trimetere, 594.
—Instanța de fond rĕmâne liberă de a califica faptul așa cum crede, 595.
—Ea nu poate, însă, să atingă fapte nouĕ, necuprinse în decisia sau ordonanța de trimetere, 595, 596.
—In apel, inculpatul nu poate fi judecat pentru un fapt noŭ; Curtea poate însă, să schimbe calificarea de la prima instanță, 595, n. 1.
—Circumstanțele agravante pot fi puse în discuția juraților, cu-toate-că camera de punere sub acusare le ar fi înlăturat, 596.
—Aceeaș soluție este admisibilă și în privința scuselor legale, înlăturate de camera de punere sub acusare, 596, 597.
—Circumstanțele ușurătoare nu fac obiectul unei chestiuni pusă juraților, 597, 598.
—Decisiile emanate de la juridicțiile de judecată sau de fond, 598 urm.
—Hotărîrile preparatoriĭ nu leagă pe instanțele de fond, 598.
—Dreptul judecătorilor de a reveni asupra încheierei, prin care s'ar fi respins o procedură preparatorie, 599.
—Hotărîrile represive, ca și acele date în materie civilă, au autoritatea lucrului judecat, chiar dacă ar fi susceptibile de un recurs ordinar sau extraordinar, 453, 599.
—Au autoritatea lucrului judecat decisiile pronunțate în contumacie, care achită, sau absolvă pe un acusat, 600.
—*Quid* în privința decisiilor de condamnare? 600, 601.
—Condamnatul prin contumacie poate el, în urma arestărei sau presentărei sale, să fie condamnat la o pedeapsă mai grea de cât cea dintâi? (Controversă), 601 urm.
—Casul în care acusatul a fost achitat în privința unor fapte, și condamnat în privința altora, 603.
—Părțile hotărîrei, care produc autor. lucrului judecat în materie represivă, 603 urm.
—Condițiile cerute, pentru ca o hotărîre pronunțată în ma-

terie represivă, să fie învestită cu autoritatea lucrului judecat, 604 urm.
—Identitatea de obiect şi de causă, 605 urm., 606 urm.
—Causa nu este, în realitate, de cât faptul delictuos imputat prevenitului, 606.
—Prin fapt nu se înţelege actul material incriminat, ci actul învestit cu calificarea sa penală, 606, 607.
—Individul achitat pentru tâlhărie poate, deci, din nou fi urmărit pentru tăinuirea obiectelor provenite din acea tâlhărie, 607.
—Individul achitat ca autorul unei crime sau unui delict, poate el, în urma achitărei, fi urmărit ca complice a aceluiaş fapt ? (Controversă), 608.
—Fapte susceptibile de mai multe calificări, 608 urm.
—Exemple împrumutate de la jurisprudenţă, după care individul achitat pentru o crimă poate din nou fi urmărit pentru acelaş fapt, calificat de astă dată ca delict, 609.
—Acusatul achitat pentru crimă nu mai poate, însă, fi urmărit pentru acelaş fapt, calificat tot ca crimă, 610, n. 2.
—Tot ast-fel, acusatul condamnat, sau absolvit, de Curtea cu juraţi, nu mai poate fi urmărit din nou, pentru acelaş fapt, înaintea tribunalelor corecţionale saŭ de simplă poliţie, chiar dacă faptul ar fi susceptibil de o altă calificare, 610, n. 2.
—*Quid* în caz de achitarea acusatului ? 610, n. 2, *in fine*.
—*Quid* în privinţa hotărîrilor pronunţate de tribunalele corecţionale şi de simplă poliţie ? (Controversă), 611 nota.
—Chestia identităţei causei poate să se presinte, fie în ipotesa mai multor fapte delictuoase, urmărite succesiv, fie în ipotesa unui fapt unic, considerat sub un aspect nou, 611.
—Fapte materiale deosebite, 611, 612.
—Fapte deosebite în privinţa victimelor, 612, 613.
—Fapte deosebite în privinţa locului şi a timpului, 613 urm.
—Fapte coexistente, 615.
—Achitarea pentru bancrută frauduloasă nu împedecă urmărirea pentru bancrută simplă, şi *vice-versa*, 615, 616.
—Un comerciant poate el fi condamnat în acelaşi timp pentru bancrută simplă şi frauduloasă ? (Controversă), 616 nota.
—Bancruta poate se existe fără declarare de faliment (Controversă), 616, n. 1 ; 617 nota, 636. V. *Bancrută*.
—Bancruta presupune un comerciant în încetare de plăţi, 617 nota.
—Incetarea de plăţi poate fi examinată şi decisă de tribunalele represive, 616, n. 1 ; 643 nota, *in fine*.
—Achitarea falitului pentru bancrută nu împedecă acţiunea în simulaţie, 617.
—Moratorul dobîndit de un comerciant nu împedecă acţiunea pentru bancrută, 618. V. *Bancrută*.
—Achitarea falitului pentru bancrută nu împedecă urmărirea lui pentru abus de încredere sau înşelăciune, 618.

—Comerciantul achitat pentru unele din faptele care constituesc bancrută simplă, nu poate fi urmărit pentru alte fapte, care constituesc acelaşi delict, 618. V. *Bancrută*.
—Delicte colective sau de obiceiŭ, 619.
—Delicte continue, 619, 620.
—Delicte conexe, 620, t. şi n. 2.
—Delicte indivisibile, 621, t. şi n. 3.
—Identitatea de părţi sau de persoane (Controversă), 604 n. 1; 622 urm.
—Identitatea părţei urmăritoare, 622, 625.
—Identitatea părţei urmărite, 624.
—Efectele lucrului judecat în materie represivă, 629 urm.
—In materie represivă, autoritatea lucrului judecat fiind de ordine publică, judecătoriĭ pot şi chiar sunt datori s'o invoace din oficiŭ, chiar în casaţie, 455, n. 2; 630, 631.
—*Quid juris* în materie civilă? 454, t. şi n. 1; 630, n. 6.
—Excepţia lucrului judecat trebue să fie examinată înaintea ori-cărei chestiĭ de formă sau de fond, fiind-că ea are de scop de a se declara acţiunea stînsă, 631.
—Numai excepţia de competenţă se va examina înaintea acelei a lucrului judecat, 631.
—Autoritatea sau influenţa, în materie penală, a lucrului judecat în civil, şi *vice-versa*, 631.
—Influenţa sau înrîurirea asupra penalului a lucrului judeat în civil. (Hotărîrile date în civil nu au, în principiŭ, nici-un efect asupra acţiunei publice), 634 urm.
—Excepţiĭ la principiile de mai sus.— Chestiĭ prejudiciale (Controversă), 639 urm. V. şi *C. judiciar* din 1902, No. 78.
—Influenţa sau înrîurirea asupra civilului a lucrului judecat în penal (Controversă), 643 urm.
— In materie represivă, lucrul judecat îşi produce efectele sale chiar faţă de persoanele care n'au luat parte la judecată, 648, n. 2.
—Adevăratele limite ale lucrului judecat în penal, 649, n. 1.
—Decisiile represive care produc autoritatea lucrului judecat asupra civilului (decisiile definitive emanate de la juridicţiile de fond, iar nu de la acele de instrucţie), 658 urm.
—Influenţa lucrului judecat în penal, asupra altor acţiuni civile de cât acele în daune, 659 urm.

AUTOR. LUCR. JUDECAT IN MATERIE ADMINISTRATIVĂ, 667 urm.
—Condiţiile pentru ca să existe lucru judecat în materie administrativă, sunt acele ca şi în materie civilă, adecă: identitatea de obiect, de causă şi de părţi, 669.
—In principiŭ, numai dispositivul decisiei administrative are autoritatea lucrului judecat, 669.

AVORT. — Tentativa de avort nu se pedepseşte (Controversă), 627, n. 1.

B

BACARA. — Este un joc de noroc în sensul art. 350 C. pen., 608, n. 2.
BĂI PUBLICE.—Persoanele, care ţin asemenea stabilimente, sunt asimilate, în privinţa responsabilităţei, ospătătorilor şi hangiilor, 286 şi t. V, p. 354 nota. V. *Ospătători.*
BÂLCIURI.—Autentificarea tocmelelor sau contractelor închiete în bâlciuri, de judecătoriile comunale, 140.
—Persoanele care'şi închiriează apartamentele lor nu în mod obicinuit, ci numai câte-odată, la caz de bâlciuri sau iarmaroace, nu sunt, în privinţa responsabilităţei, asimilate ospătătorilor sau hangiilor, 287 şi t. V, 534 nota.
—Responsabilitatea Statului pentru împedecarea ilegală, prin prepuşii sei, de a se ţinea un bâlciŭ, 287, n. 2.
BANCA AGRICOLĂ.—Autentificarea de tribunale a contractelor de amaneturi constituite către banca agricolă, 141, n. 1.
—Imprumuturile constituite către banca agricolă, de şi sunt autentice, nu sunt oposabile terţiilor de cât de la data menţiunei lor în registrul comunei respective, 175, n. 2.
BANCHERI. — Sunt scutiţi de formalitatea bunului şi aprobat, 205, n. 2. V. *Bun şi aprobat, Comercianţi, Ospătători*, etc.
BANCRUTĂ.—Etimologia cuvîntului bancrută, 615, nota 6.
—Admiterea circumstanţelor atenuante în urma legei din 2 şi 3 martie 1902, 597, n. 1.
—Achitarea pentru bancrută frauduloasă nu împedecă urmărirea pentru bancrută simplă, şi *vice-versa*, 615, 616.
—Un comerciant poate el fi condamnat în acelaş timp pentru bancrută frauduloasă şi bancrută simplă? (Controversă), 616, n. 1. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Bancruta poate să existe fără o declarare formală în stare de faliment, emanată de la trib. comercial (Controversă), 616, n. 1, 636.
—Delictul de bancrută presupune, însă, un comerciant în încetare de plăţi, 617 nota.
—Incetarea de plăţi poate fi examinată şi decisă de tribunalele represive, 616, n. 1; 643 nota.
—Incetarea de plăţi nu este o chestie prejudicială, 643 nota.
—Achitarea falitului pentru delictul de bancrută, nu împedecă acţiunea în simulaţie, 617, 618.
—Nici urmărirea pentru abuz de încredere sau înşelăciune, 618.
—Declararea de neculpabilitate a prevenitului, împedecă condamnarea complicelui, 628. V. *Adulter, Bigamie.*
—Comerciantul achitat pentru unele din faptele, care constituesc bancruta simplă, nu poate din noŭ fi urmărit pentru alte fapte, care ar constitui tot acelaş delict, 618.
—Nu trebue, în adevĕr, să se considere ca delicte deosebite faptele particulare, care nu sunt de cât împrejurările accesoriĭ ale faptului principal, 618.

—Minorii şi femeile măritate neautorisaţi a face comerţ nu pot fi declaraţi bancrutari, 617 nota.

BARBAT.—Nu se poate deferi jurămîntul barbatului chemat numai spre a asista pe soţia sa, 386.

—Cănd barbatul este chemat numai spre a asista pe soţia sa, nu se poate aplica art. 151 din Pr. civ., 386, n. 1.

—Barbatul nu pate deferi jurĕmîntul, în privinţa bunurilor femeei de care el nu poate dispune fără consimţimîntul ei, 381.

—El poate, însă, deferi jurămîntul în privinţa acţiunilor dotale care-i aparţin în timpul căsătoriei, 382.

—Deferirea jurămîntului de credulitate barbatului de al doilea cotutor împreună cu soţia sa, 378.

—Mărturisirea judiciară făcută de barbat nu este, de asemenea, oposabilă femeei, de cât dacă este relativă la bunurile dotale, şi numai în limitele administraţiunei sale, 331.

—Hotărîrile date faţă de barbat, în calitate de administrator al averei dotale, sunt oposabile femeei, cu-toate-că ea n'a fost pusă în causă, 552.

—Aceste hotărîri ar fi oposabile femeei, chiar dacă ar fi existat colusiune sau fraudă între barbat şi pretinsul seu adversar, rĕmânĕnd, în asemenea caz, recurs femeei contra bărbatului seu, 552, n. 2.

—Barbatul, care ar fi perdut un proces în calitate de representat al femeei, ar putea să-l reînceapă în numele seu personal, pentru-că, în al doilea proces, el nu are aceeaşi calitate, 551, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Barbatul poate el, pentru lipsă de autorisare, să ceară, pe cale principală, nulitatea hotarîrei dată contra femeei sale, dacă acea hotărîre a rĕmas definitivă ? 498, n. 1.

—Dreptul barbatului de a fi despăgubit de impensele făcute cu banii sei la imobilele femeei, 280 urm. V. *Reparaţii.*

BEŢIE.—Era o causă de micşorare a pedepsei în pravila lui V. Lupu, 134, n. 3.

—*Quid* în dreptul actual ? 135 nota.

—Vasile Lupu pune dragostea pe aceeaşi treaptă cu beţia, 135 nota. V. *Dragoste.*

—Chestiunea de a se şti dacă testatorul a cărui testament s'a autentificat era, sau nu, în stare de beţie, este o chestie de fapt, care se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului, 134, n. 3.

BIGAMIE.—Chestie prejudicială, 640.

—In materie de bigamie, declararea de neculpabilitate a prevenitului echivalând cu declararea de inexistenţă a faptului, nime nu poate fi condamnat ca complice a unui asemenea fapt, 628.

—Admiterea aceleeaşi soluţii în materie de adulter, bancrută, etc., 628.

—Condamnarea pentru bigamie nu stabileşte validitatea căsătoriei dintăi, nici nulitatea celei de a doua, 666.

BILANȚ.—Bilanțul format cu ocasia dărei unei socoteli este supus formalității bunului și aprobat. V. *Bun și aprobat.*
—Bilanțul format cu ocasia lichidărei unei societăți nu este supus formalității dublului original, dacă nu cuprinde obligații reciproce, 195. V. *Dublu original.*
—El este însă supus formalității bunului și aprobat, dacă nu este scris de mâna acelui care l-a subsemnat, 195, 204.
BILATERALE (CONVENȚII).—V. *Convenții sinalagmatice.*
BILETE DE BANCĂ.—Neaplicarea art. 1198 § 1, în caz de perderea unui bilet de bancă, 292. V. *Hîrtie monetă.*
BURSĂ (JOCURI DE—).—Hotărîrea unui trib. străin, care ar cuprinde o condamnare pentru plata unei diferențe resultând din un joc de bursă sau de noroc, fiind contrară ordinei publice, n'ar putea fi adusă la îndeplinire în țara noastră, 459, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat.*
BUN ȘI APROBAT, 200 urm.
—Această formalitate se aplică numai convențiilor unilaterale având de obiect sume de bani sau o câtime oare-care de lucruri, 200, 202.
—Aplicarea ei la contra-înscrisul încheiet printr'un act sub semnătură privată, 163, n. 2.
—Ea nu se aplică convențiilor sinalagmatice, 200, n. 2.
—Casul când mai multe persoane s'au obligat prin o convenție unilaterală (Aplicarea formalității bunului și aprobat), 201, n. 1.
—Cuvintele bun și aprobat nu sunt sacramentale, 200, n. 1.
—Textul francez prevede expresiunea bun *sau* aprobat, iar textul nostru bun *și* aprobat. Cu-toate-acestea, unul din aceste două cuvinte ar fi suficient, 200, n. 1.
—Eliminarea acestei formalități în unele legiuiri străine, 206, n. 3; 209.
—Origina formalității bunului și aprobat (dreptul vechiŭ francez), 201.
—Scopul acestei formalități (înlăturarea fraudelor), 201, 202.
—Inaplicarea acestor formalități la actele încheiete sub legea veche, unde această formalitate era necunoscută, 201.
—Aplicarea acestei formalități cambiilor sub semnătură privată, dacă subscriitorul ei nu este comerciant, industriaș, plugar, vier sau lucrător cu mâna, 202.
—Această formalitate nu mai este, însă, aplicabilă când cambia a fost emisă în forma autentică, 202.
—Casurile în care cambia trebue să fie emisă în forma autentică, 202.
—Neaplicarea acestei formalități oblig. care are de obiect un corp cert și determinat, o obig. de a face, sau de a nu face; unei chitanțe, etc., 203.
—Aplicarea acestei formalități la obligațiile accesorii, precum fidejusiunea, etc., 203, t. și n. 1.
—La actele prin care se constitue o rentă (Controversă), 204.

—Prin care se recunoaşte un deposit, 204.
—La bilanţul format cu ocasia dărei unei socoteli, 195; 204.
—Casul în care suma arătată în corpul actului şi acea cuprinsă în bunul şi aprobat ar fi deosebite.—Dovedirea erorei, 204.
—Dacă eroarea nu poate fi dovedită, oblig. este presupusă, la caz de indoială, pentru suma cea mai mică, 204.
—Casurile în care acest principiŭ este aplicabil, 204.
—Aplicarea lui la cambie, 204, 205.
—Persoanele scutite de formalitatea bunului şi aprobat (comercianţiĭ, plugariĭ, vieriĭ, industriaşiĭ, slugile, etc.), 205 urm.
—Critica legei în privinţa presoanelor scutite de această formalitate, 206.
—Ce se înţelege prin comercianţi, 205, n. 2.
—Proprietariĭ de moşiĭ sau de viĭ nu intră în denumirea de plugari sau vieri, 206, n. 1. V. *Plugari*, *Vieri*.
—Nici arendaşiĭ de moşiĭ, 206, n. 1. V. *Arendaşi*.
—Excepţiile mai sus prevĕdute sunt, ca toate excepţiile, de strictă interpretare, 207.
—Ast-fel, nu intră în această categorie: militariĭ, marinariĭ, femeile comercianţilor şi plugarilor, etc. 207.
—Sancţiunea lipsei formalităţei bunului şi aprobat. Actul este lipsit de puterea sa probatorie, însă el constitue un început de probă scrisă de natură a fi complectat prin alte dovedi (martori, presumţiuni, jurămînt supletor, etc.), 207, t. şi n. 7; 273, 429, t. şi n. 4. Cpr. C. Bucureşti şi Trib. Ilfov, *C. judiciar* din 1901, No. 60, şi *Dreptul* din 1902, No. 66.
—Aceeaşi soluţie este admisă şi în privinţa lipsei formalităţei dublului original, 197 urm., 199, 273, 429. V. *Dublu original*.
—Neregularitatea actului poate fi acoperită prin executarea voluntară a obligaţiei, 208.
—Prescripţia de 10 ani, prevădută de art. 1900, nu este însă aplicabilă în specie, 77, 190, n. 1; 208, 209.
—Aceeaşi soluţie este aplicabilă şi în privinţa formalităţei dublului original, 77, 190, 208, 209. V. *Dublu original*.
—Regulele de drept internaţional aplicabile în asemenea materie, 209 urm.

C

CAFENELE.—Persoanele care ţin cafenele sunt asimilate, în privinţa responsabilităţei, ospătătorilor şi hangiilor, 286.
—Cafengiul urmărit pentru-că a ţinut casă de jocuri de noroc şi achitat de aceste fapte, poate din noŭ fi urmărit pentru-că a contravenit la o ordonanţă municipală, care interdice jocurile de noroc în cafenele, sau alte localuri publice, 608, n. 2.

CALE FERATĂ.—Nulitatea contractului, prin care concesionarul unei căi ferate cedează concesiunea sa, fără autorisarea guvernului, fiind de ordine publică, nu poate fi acoperită prin o confirmare expresă sau tacită, 45, n. 3. V. *Confirmare.*
—Direcţia căilor ferate, fiind o ramură de administraţie a Statului, nu se poate deferi jurământul, Directorului căilor ferate, 385, n. 1. V. *Jurământ, Pers. morale,* etc.
CALUMNIA.—(Jurământul *de calumnia* sau de şicană).—Nu mai există astă-di, de şi el exista în dreptul anterior, 359, t. şi n. 5.
CAMBIE.—Casurile în care se aplică formalitatea bunului şi aprobat, 202. V. *Bun şi aprobat.*
—Cambia trebue să fie datată, 172.
—In caz când suma scrisă în cambie şi în litere se deosebeşte de acea scrisă în cifre, obligaţia este presupusă pentru suma cea mai mică, 204, 205.
—Soluţia acestei chestiuni în dreptul german, 205, n. 1.
—Debitorul unei cambii nu poate dovedi liberarea sa prin deferirea jurământului purtătorului titlului, 368.
—Nici să provoace interogatorul lui, 368. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1901, No. 8.
—Nici să ceară aducerea registrelor adversarului, 368, t. şi n. 3.
—Debitorul unei cambii, chemat în judecată, trebue, deci, să plătească suma ce i se reclamă, şi apoi să exercite acţiunea în repetiţie, sau să ceară restituirea cambiei plătite, 369.
—El se poate, însă, opune la plată, când cambia a fost înlocuită prin altă datorie, de exemplu : prin o ipotecă, 369.
—Debitorul unei cambii poate el să se opue la plată, invocând proba testimonială, întemeiată pe un început de probă scrisă ? 369.
—Prescripţia statornicită în Codul actual de comerţ, în materie de cambii, fiind o adevărată prescripţie liberatorie, nu mai poate fi combătută prin jurământ, 378. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1902, No. 40 şi *C. judiciar* din acelaş an, No. 40. Jud. ocol. Slatina şi Galatz, *C. judiciar* din 1902, No. 13 şi 40. Vedi şi C. Craiova, *C. judiciar* din 1902, No. 66.
—Soluţia contrară era admisă în vechiul Cod comercial, 378.
—O hotărîre, dată în materie de cambii, nu poate fi adusă la îndeplinire, de cât în timp de *cinci* ani de când hotărîrea a devenit definitivă, 578 nota.
CAMERA DE PUNERE SUB ACUSARE. — Decisiile de neurmărire ale camerei de punere sub acusare au o autoritate provisorie, numai până la descoperirea de nouĕ indicii, 588 urm. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă.*
—Ele nu pot fi atacate cu recurs de partea civilă, Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 64. V. *Parte civilă.*
—Decisiile de trimetere (Efectul lor), 593 urm.
—Punctele asupra cărora trib. represive nu sunt legate prin decisiile de trimetere, 594. Vedi *Autor. lucrului judecat.*

—Instanţele de fond sunt libere de a califica faptul aşa cum cred, 595.
—Ele nu pot, însă, să atingă fapte noue necuprinse în decisiile de trimetere, 595, 596. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă.*
CANOANE.—Abrogarea lor în dreptul actual, 354, n. 2.
CAPITAL.—Veḑi *Dobîndă.*
CAPITULAŢII.—Vechile capitulaţii închiete între Poartă şi Domnii români, 474, t. şi n. 1. Veḑi şi Tr. nostru în limba franceză, p. 15, n. 1.
CAPTAŢIUNE. — Captaţiunea poate fi dovedită prin martori, 251, n. 2.
—Hotărîrea prin care s'a anulat un testament pentru captaţiune sau sugestiune, nu foloseşte moştenitorilor cari n'au luat parte la judecată, 576. V. *Autor. lucrului judecat.*
CARNETELE (medicilor).—Puterea lor probatorie, 219. V. *Medici.*
CĂRŢI DOMESTICE.—(Puterea lor probatorie), 219 urm. V. *Registre domestice.*
CĂRĂUŞ.—Se poate deferi cărăuşului jurămîntul estimator în privinţa obiectelor încredinţate lui şi perdute, 440, n. 2.
CASARE. — Efectele casărei în privinţa punctelor respinse, 599, n. 5.
—Greşita citare a unui text de lege într'o hotărîre, nu atrage casarea ei, 604 nota.
—Casurile în care interpretarea unei legi străine poate da loc la casare, 103, n. 1. V. *Lege străină.*
—Casarea în interesul legei. V. *Recurs.*
CĂSĂTORIE.—Interḑisul se poate căsători în intervalele lucide (Controversă), 2, nota 2; 3 nota.
—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa surdo-mutului capabil de a-şi manifesta consimţimîntul, 3 nota *in fine.*
—Casurile excepţionale în care căsătoria poate fi dovedită cu martori, 252, n. 3.
—In dreptul anterior, ea putea în toate casurile fi dovedită cu martori, 241, n. 4; 245.
—Căsătoria celebrată sub legea veche poate fi dovedită astă-ḑi cu martori, conform legei de atunci, 245.
—Mărturisirea nu este admisă în materie de anulare de căsătorie şi, în genere, în toate chestiile de stat, 335. V. *Mărturisire.*
—Hotărîrea care pronunţă anularea unei căsătorii, atât în caz de nulitate absolută, cât şi în caz de nulitate relativă, îşi produce efectele sale *erga omnes*, ca şi acea prin care se pronunţă divorţul şi ca toate hotărîrile constitutive de drepturi în genere, 567 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—*Quid* în caz de respingerea cererei în anulare? 570.
—Căsătoriile militarilor după legea din 12 martie 1900, 167 urm. V. *Contra-înscris.*
—Decisia care condamnă pe cine-va pentru falşificarea, sau

distrugerea dovedei unei căsătorii, legalmente celebrată, constată existența ei față de toate părțile interesate, fie că ele au figurat, sau n'au figurat, în instanța penală, 661.
CASE DE TOLERANȚĂ. — Persoanele care țin asemenea case sunt asimilate, în privința responsabilității, ospătătorilor și hangiilor, 286. Vedi t. V, tabla, v° *Case de toleranță*.
CAUSĂ. (Identitate de causă.—Element al lucrului judecat) 527 urm. 606 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Causă falșă sau ilicită.—Convențiile întemeiate pe asemenea causă nu pot fi confirmate, 73. V. *Confirmare.*
—Ilicitatea causei poate fi dovedită prin proba testimonială prin presumții, fără nici-o restricție, 266.
—*Quid* în caz de falșitatea causei ? (Controversă), t. V, 133, 134.
—Petiția introductivă de instanță, trebue să arăte causa pe care se întemeează acțiunea, 529. V. *Petiție.*
CAUȚIUNEA JUDICATUM SOLVI.—Desființarea ei prin noul Cod de proced. civilă, 563 nota.
CAZ FORTUIT.—V. *Forță majoră.*
CAZNĂ (Tortură). — Admiterea ei în Codul Caragea, 118, 119, 344, 635, n. 2, 636 nota.
—Codul lui Andr, Donici, 119, 635, n. 2.
—Codul general prusac din 1794, 344, n. 1.
CEK.—Trebue să fie datat, 172. V. *Cambie.*
CERCETARE LA FAȚA LOCULUI. — Constitue o probă directă, 112.
—Cercetare în vederea unui proces viitor, 112. V. *Ancheta in futurum.*
CERCETAREA MATERNITĂȚEI.—Inceputul de dovadă scrisă la care se referă legea (Controversă), 276, 277. V. *Proba testimonială.* Cpr. Trib. Dorohoi, *C. judiciar* din 1902, No. 10.
—Dovedirea nașterei și identității copilului, 277, t. și n. 3.
CERCETAREA PATERNITĂȚEI.—Străinul, a cărui lege personală permite cercetarea paternității n'ar putea să exercite această acțiune în România (Controversă), 104, n. 3; 105 nota.
—De și Codul Calimach permite cercetarea paternității, totuși copilul născut sub această legislație, n'ar putea să exercite această acțiune sub Codul actual, care oprește asemenea cercetare pentru considerații de ordine publică (Controversă), 105 nota, *in fine.*
CERERE NOUĂ.—Nu poate fi făcută pentru prima oară în apel, 535, n. 2.
—Argumentele de drept și chiar mijloacele noue de apărare pot, însă, fi propuse pentru prima oară în apel, 535, n. 2.
CERTIFICATE MEDICALE. — Legalisarea lor de autoritățile polițienești, 146. V. *Acte autentice.*
CESIUNE DE CREANȚĂ.—Debitorul cedat, care n'a intervenit la actul de cesiune, nefiind un terțiu, nu se poata prevala de lipsa formalității dublului original, 197, n. 4; 198 nota. V. *Dublu original.*

—Cesionarul este un terţiu faţă de cedente (Controversă), 186.
—Transcrierea cesiunei, 186.
—Hotărîrea pronunţată contra cesionarului şi a debitorului cedat, nu este oposabilă cedentului, 549.
CETE DE MOŞNENI.—Hotărîrile date în procesele cu cete de moşneni, în care nici citaţiile, nici hotărîrile n'au fost legal comunicate, nu sunt oposabile cetei, ci numai moşnenilor cari au figurat în proces, 554, n. 2.
CHELTUELI (făcute de bărbat la imobilul soţiei sale), V. *Reparaţii*.
CHESTII PREJUDICIALE (în legea noastră).—Deosebire de la Codul francez, 639 urm. V. şi *C. judiciar* din 1902, No. 78.
—In materie de bancrută, încetarea plăţilor nu este o chestie prejudicială, 643 nota. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă, Bancrută*, etc.
CHESTII DE STAT.—Mărturisirea părţilor nu este admisă în asemenea materie, 335.
—Nici jurămîntul, 365, 366, 433. V. *Jurămînt*.
—Inadmisibilitatea teoriei contradictorului legitim, 557 urm. şi *C. judiciăr* din 1902, No. 74. V. *Contradictor legitim*.
—Excepţiile la principiul relativităţei lucrului judecat, 563 urm. V. *Autor. lucrului judecat*.
—Hotărîrile străine, care ar avea de obiect starea civilă şi capacitatea persoanelor, produc efectul lor în ţară fără îndeplinirea vre-unei formalităţi (Controversă), 460.
—Dacă cu ocasia judecărei unui delict, care implică o chestie de stat, tribunalele represive ar fi statuat asupra acestei chestiuni, contrar art. 300 din Codul civil, sentinţa de condamnare nu va avea, în civil, autoritatea lucrului judecat, în privinţa filiaţiunei aceluia, în prejudiciul căruia delictul ar fi fost comis, 666.
CHEZĂŞIE.—V. *Fidejusiune*.
CHITANŢĂ.—Nu este supusa formalităţei bunului şi aprobat, 203. V. *Bun şi aprobat*.
—Art. 1182 nu este aplicabil chitanţelor, ele făcênd credinţă prin ele însăşi despre data lor (Controversă), 179, 180, 188. V. *Dată certă*.
CIRCUMSTANŢE AGRAVANTE.—Pot fi puse în discuţia juraţilor, cu-toate-că camera de punere sub acusare le ar fi înlăturat, 596.
CIRCUMSTANŢE UŞURĂTOARE.—Nu fac obiectul unei chestiuni pusă juraţilor, 597, 598.
—Nu sunt admise în materie de contravenţii poliţieneşti, 597, n. 1 şi t. V, p. 392, n. 2. V. *Contrav. poliţieneşti*.
—Admiterea lor în materie de delicte silvice, t. V, p. 392, n. 2,
—Admiterea lor astă-zi în materie de bancrută, 597, n. 1. V. *Bancrută*.
CLĂCAŞI (Pămînt rural dat clăcaşilor).—V. *Pămînt rural*.

CLANDESTINITATE.—Este un element al furtului (Controversă), 621, n. 3. V. *Furt.*
CLAUSA PENALĂ.—Suma, stipulată ca pedeapsă trebue adaosă la capital spre a se decide dacă un act scris a trebuit, sau nu, să fie redactat din capul locului, 260, 261.
—Clausa penală este oprită în contractele de munci agricole, 141 şi t. VI, p. 175, t. şi n. 3; p. 269 şi 286, n. 1.
CODEBITOR SOLIDAR.—Mărturisirea făcută de un codebitor solidar nu poate să agraveze poziţia codebitorilor sei, 334 nota.
—Efectele prestărei jurămîntului de către un codebitor solidar, 417 urm.
—Efectele lucrului judecat în materie de oblig. solidare, 574 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Stipularea unei clause penale în materie de confirmare, pentru casul în care partea n'ar executa un act confirmativ neregulat, 57. V. *Confirmare.*
CODUL CIVIL.—Mesagiul domnesc p. elaborarea lui, 668, n. 2 şi t. I, Introducţie, p. XXII, n. 1.
CODUL CIVIL JAPONEZ.—Promulgarea lui, 235, n. 3; 236 nota.
CODUL PR. CIV. SÎRBESC (admite donaţiile verbale), 47, n. 2. V. *Donaţie.*
COMANDAMENT PREALABIL. —Nulitatea înstrăinărilor directe sau indirecte, totale, sau parţiale a imobilului urmărit, făcute de debitor în urma transcrierei comandamentului prealabil, 185, t. şi n. 1.
—Această nulitate se aplică şi la ipoteci, 185, n. 1.
—Contractele de închiriere sau arendare, făcute de debitor în urma transcrierei comandamentului, 185.
COMERCIANŢI.—Nu sunt supuşi formalităţei bunului şi aprobat, 202, 205. V. *Bancheri, Bun şi aprobat, Ospătători*, etc.
—Această excepţie nu se întinde la femeile comercianţilor, 207.
—Ce se înţelege prin comercianţi? 205, n. 2.
COMISIE INTERIMARĂ.—Competenţa membrilor ei de a autentifica împrumuturile constituite către creditul agricol, 140.
COMISARI DE POLIŢIE.—Actele ce pot legalisa aceşti funcţionari (procuri, conturi, facturi, certificate medicale, etc.), 145, 146.
COMISII ROGATORII.—Comisii rogatorii interne pentru ascultarea de martori, 302, 303.
—Comisii rogatorii internaţionale, 303.
—In materie de divorţ, 303, n. 1 şi t. I, partea II, p. 177, t. şi n. 2.
—Formele *ordinatoriæ litis*, 303.
—Formele *decisoriæ litis*, 304.
—Judecătorii americani şi engleji nu ordonă comisii rogatorii, transportându-se ei singuri în străinatate, 407.
—Comisii rogatorii interne şi internaţionale, în privinţa prestărei jurămîntului decisor, 407.

—Formele după care trebue să se proceadă la o comisie rogatorie internaţională (Controversă), 407.
—Dispoziţii de formă *ordinatoriæ litis*, 407, 408.
—Legea care cârmueşte formula jurământului (Controversă), 408 urm.
—Jurământul prestat în străinătate, după o comisie rogatorie emanată de la judecătorii români, face el dovadă pentru aceşti din urmă ? (Controversă), 410. V. *Jurământ.*
COMITENT. — Mărturisirea făcută de un prepus nu obligă pe comitent, 329. V. *Mărturisire.*
COMODAT.—Convenţia, prin care se constată un comodat, nu este supusă îndeplinirei formalităţei dublului original, 194. V. *Dublu original.*
COMMUNE RENOMMÉE (Dovada prin—). N'a fost admisă de legiuitorul nostru, 241, t. şi n. 1.
COMPLICE, COMPLICITATE.—Nu poate să existe complicitate acolo, unde nu există delict, 626, 627.
—Individul achitat ca autor a unei crime sau unui delict, poate el fi urmărit ca complice a aceluiaşi fapt ? (Controversă), 608.
—Casul în care achitarea autorului principal foloseşte complicilor (Controversă), 626.
—Achitarea întemeiată pe excepţii personale autorului principal, 626.
—Efectele achitărei autorului principal în privinţa complicilor, 626 urm.
—Absolvirea autorului principal constitue ea lucru judecat, în privinţa persoanelor, care ar fi mai în urmă urmărite ca complici ai aceluiaşi fapt ? 628.
—Persoanele care cooperează la sustragerea comisă de o rudă sau afin, în gradul prevĕdut de art. 307, pot ele fi urmărite ca complici, coautori, tăinuitori ? (Controversă) etc., 666, n. 2. V. *Agenţi provocatori*, *Furt*, etc.
COMPROMIS.—Convenţia care constată un compromis este supusă formalităţei dublului original, 188, 194.
—Formele compromisului, 467.
COMUNĂ.—Confirmarea din partea unei comuni a unui act iregular făcut de representantul sĕu, 32.
—Deferirea jurământului decisor din partea primarului unei comuni, 384. V. *Pers. morale*, *Primar*, etc.
—Hotărîrea pronunţată faţă de primarul unei comuni, este oposabilă comunei, chiar dacă ea n'a fost autorisată a sta in judecată, 549, t. şi n. 6.
—Aceeaşi soluţie este aplicabilă în privinţa Statului, judeţelor şi tuturor stabilimentelor publice în genere, 549.
—Prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, se aplică comunelor ca şi particularilor, 81.
—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa Statului şi judeţelor, 81. V. *Confirmare.*

CONCLUSII SUBSIDIARE. — Jurământul poate fi deferit prin conclusii subsidiare (Controversă), 371, t. şi n. 4. Veḑi asupra acestei controverse, Labbé, nota în Sirey, 89. 2. 41.
CONCORDAT.—Sentinţa de omologare a unui concordat are ea autoritatea lucrului judecat ? 487.
—Omologarea lui face să înceteze falimentul, prin urmare şi misiunea sindicului, 553.
—Falitul poate fi condamnat pentru bancrută simplă, chiar când el şi-ar fi îndeplinit obligaţiile luate prin concordat, 616, n. 1. V. *Bancrută.*
—Concordatul poate fi atacat prin acţiunea pauliană, 618, n. 1.
CONDIŢIE RESOLUTORIE (expresă sau tacită) (drept internaţional), 41. V. *Drept internaţional.*
CONFIRMARE.—Confirmarea este o fine de neprimire (excepţie) oposabilă acţiunei în anulare sau în rescisiune, 41.
—Definiţia confirmărei, 42.
—Observaţii asupra locului unde legiuitorul se ocupă despre confirmare, 42.
—Caracterul unilateral al confirmărei, 42, 43.
—Deosebire între confirmare şi renunţarea la un drept, 43.
—Intre confirmare şi recunoaşterea unui drept, 43.
—Intre confirmare şi novaţie, 43. V. *Novaţie.*
—Actele care pot fi confirmate (numai acele anulabile, nu însă şi acele inexistente), 43, 44; 72, 73.
—Actele care nu pot fi confirmate, 44 urm.
—Actele solemne nu pot fi confirmate, 76, 77. V. *Acte, Contracte solemne.*
—Codul japonez şi german în această privinţă, 44, n. 2.
—Confirmarea oblig. naturale (Controversă), 45, t. şi n. 2 şi t. VI, p. 18 urm.
—Pactele succesorale nu pot fi confirmate, 45, t. şi n. 1; 73, 74 v. şi t. III, p. 364; t. V, p. 116. V. *Pacte succesorale.*
—Nulităţile de ordine publică, perpetue, nu pot fi confirmate, 45.
—Exemple de nulităţi de ordine publică, perpetue, 45, n. 3.
—Contractul de asigurare maritim, încheiat contrar art. 619 C. com., nu poate fi confirmat, 45, n. 3.
—Cedarea contractului prin care s'a acordat concesiunea unei căi ferate, unui tramway, etc., 45, n. 3.
—Nulităţi de ordine publică neperpetue (Controversă), 46 nota. V. *Ordine publică.*
—Confirmarea unei cesiuni lovite de nulitate, ca contrară art. 1309 C. civ., 46 nota.
—Subrogaţie nulă (Neconfirmare), 46, n. 2.
—Donaţiuni nule (Nu pot fi confirmate nici de dăruitor, nici de donatar), 47, 48. V. *Donaţiune.*
—Nici indirect, pe cale de novaţie, 48.
—Ele pot fi confirmate de moştenitorii dăruitorului, *în urma morţei sale*, 48, 49, t. şi n. 2.

—Confirmarea, care ar avea loc înaintea morţei dăruitorului, ar avea caracterul unui pact succesoral, oprit de lege, 49, n. 2. V. *Donaţiune*, *Pacte succesorale*, etc.
—Confirmarea expresă, sau tacită, emanată de la moştenitorii sau representanţii dăruitorului, este supusă regulelor dreptului comun, 50, 51.
—Ce se înţelege prin representanţi ? 49, n. 1.
—Nu pot fi confirmate nici celelalte contracte solemne, precum: convenţiile matrimoniale (Cpr. Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1898, No. 31), ipotecile, etc., 48, 76, 77, 90. V. *Acte*, *Contracte solemne*.
—Nici convenţiile fără causă, sau întemeiate pe o causă falşă, ori ilicită, 73.
—Nici testamentele (Controversă), 51.
—Nici dispoziţiile contrare ordinei publice sau interesului general, 52.
—Diversele specii de confirmare şi condiţiile cerute pentru ca confirmarea să poată avea loc, 52 urm.
—Confirmarea este expresă sau tacită, 29, 52, 55.
—Prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, este o confirmare tacită, 70, 71, 90.
—Acel care confirmă o oblig. supusă anulării, trebue să fie capabil de a dispune, 52, 53.
—Minorul n'are acţiunea în rescisiune pentru actele anulabile, confirmate la majoritatea sa, 29 urm.
—Minorul devenit major, poate să confirme toate actele supuse anulării sau rescisiunei, atât acele făcute de el singur, cât şi acele făcute de epitropul seu, fără îndeplinirea formelor prescrise de lege, 30.
—Aplicarea acestui principiu tuturor incapabililor în genere, 30.
—Confirmarea din partea epitropului, 30, n. 2.
—Confirmarea din partea femeei măritate, făcută în urma desfacerei căsătoriei, 30, t. şi n. 4.
—Confirmarea făcută de femee în timpul căsătoriei, 31.
—Confirmarea barbatului în timpul căsătoriei (Controversă), 31.
—Confirmarea barbatului, în urma desfacerei căsătoriei, 31.
—Confirmarea din partea minorului emancipat, 32.
—Din partea majorului, pus sub un consiliu judiciar, 32.
—Confirmarea din partea comunelor, 32.
—Confirmarea poate să aibă loc prin mandatar.—Necesitatea unui mandat special, 53.
—Autorul confirmărei trebue să cunoască viciul, ce el înţelege a-l acoperi şi să exprime intenţia de a repara acel viciu, 53.
—Momentul când confirmarea poate avea loc, 53, 54.
—Vicii de formă şi vicii de consimţimînt, 54.
—Confirmarea înstrăinărei imobilului dotal, 54, 55, 90.

—Confirmarea făcută de femee prin testament, 54.
—Confirmarea expresă.—Dovedirea ei după dreptul comun (mărturisire, martori, presumţii, jurămînt), 55.
—Cnfirmarea poate fi dovedită şi printr'un act scris: autentic, sau sub semnătură privată. (Condiţiile ce trebue să întrunească acest act), 55, 56.
—Casul în care oblig. este atinsă de mai multe vicii, 56, n. 2.
—Casul în care s'a prevĕdut o clausă penală, 57.
—Confirmarea tacită, 57 urm. Cpr. şi C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1900, No. 53, şi *Dreptul* din 1900, No. 51.
—Forma obicinuită a confirmărei tacite este executarea voluntară a oblig., făcută în timpul capacităţei şi în cunoştinţă de causă, 58.
—Alte împrejurări care pot să aducă confirmarea tacită a unei oblig. anulabile, 58.
—Executarea oblig. trebue să fie voluntară, 58, 59.
—Executarea parţială a obligaţiei, 58, n. 1.
—Apreciarea faptelor din care resultă confirmarea tacită, 58, n. 2.
—Ce se înţelege prin executare voluntară? (Controversă), 59.
—Cunoaşterea viciului de care obligaţia era atinsă, 59, 60.
—Intenţia confirmatorului de a repara viciile obligaţiei anulabile, 60.
—Deosebire între confirmarea expresă şi acea tacită, 60, 342, n. 3.
—Dovedirea existenţei condiţiilor confirmărei tacite (Controversă), 60, 61.
—Casul în care confirmatorul invoacă o eroare de drept (Controversă), 61.
—Efectele confirmărei, 61 urm.
—Efectele confirmărei între părţi (efect retroactiv), 62.
—Confirmarea condiţională, 62.
—Confirmarea relativă la transmiterea unei proprietăţi imobiliare nu e supusă transcrierei, 62.
—Transcrierea înstrăinărei consimţite de un incapabil, 62, 63.
—Efectele confirmărei în privinţa terţiilor, 63.
—Sensul expresiunei terţii, 63.
—Representanţii cu titlu universal a autorului confirmărei şi creditorii sei chirografari nu sunt terţii, 63, n. 2.
—Cedarea acţiunei în anulare, înainte de confirmarea convenţiei anulabile (Controversă), 64, 65.
—Casul în care se găsesc faţă în faţă doi creditori ipotecari (Controversă), 65 urm.
—Ipotecă legală, 67.
—Aplicarea principiilor de mai sus tuturor incapabililor în genere, 67.
—Regulele de drept internaţional aplicabile la confirmare, 67, 68. V. *Drept internaţional.*

—Prescrierea acțiunei în anulare sau în rescisiune, 68 urm.
—Este o fine de neprimire aplicabilă acțiunei în anulare, 68.
—Termenul acestei prescripții în Codul spaniol și în Codul Calimach, 69.
—In Codul italian și olandez, 69, n. 3.
—In Codul austriac, 70, t. și n. 1.
—In Codul lui Andr. Donici, în dreptul roman, 70.
—Origina termenului de 10 ani (ordon. din 1510 și 1539), 70.
—Art. 1900 este o confirmare tacită, 70, 71, 90.
—Art. 1900 cuprinde o adevarată prescripție, 71.
—Intreruperea și suspendarea acestei prescripții, 72.
—Acțiunile supuse prescripției statornicite de art. 1900, 72 urm.
—Actele inexistente nu pot fi confirmate, 43, 44; 72, 73.
—Convențiile nesupuse acestei prescripții, 73, 74, 90.
—Acțiunea în resoluție pentru inexecutare de sarcini sau condițiuni; acțiunea în revocare sau în reducere a unei donațiuni, etc. (Inaplicarea art. 1900), 74, t. și n. 3.
—Art. 1900 nu se aplică, de asemenea, donațiunilor nule în privința formelor, 74, 75.
—Aplicarea acestui text în privința moștenitorilor dăruitorului, 50, 75, 83.
—Aplicarea art. 1900 numai la convențiile bănești, 75.
—Aplicarea art. 1900 tuturor convențiilor anulabile (Controversă), 76.
—Acțiunea în anulare care resultă dintr'un viciu de formă, 76.
—Art. 1900 nu se aplică, însă, actelor solemne, nici actelor sub semnătură privată redactate contrar dispozițiilor art. 1179 și 1180 C. civ., 76, 77.
—Inaplicarea art. 1900 acțiunei în anulare, întemeiată pe lipsa formelor prescrise pentru autentificarea actelor (Controversă), 77.
—Art. 1900 se aplică nu numai acțiunilor în anulare, care resultă dintr'un viciu de consimțimînt, dar și dintr'o causă de incapacitate, 77.
—Minori emancipați, 77.
—Interdiși, 79.
—Aplicarea art. 1900 actelor săvîrșite de epitrop (Controversă), 78.
—Casul în care epitropul ar fi lucrat în numele seu propriu, 78.
—Casul în care epitropul ar fi vîndut bunurile minorului, în urma majorității sale, 78.
—*Quid* în privința actelor făcute de curatorul unui minor emancipat și de consiliul judiciar? 79.
—Instrăinarea fondului dotal.—Casul în care fondul dotal a fost înstrăinat de ambii soți, 79, 80.
—Casul în care el a fost înstrăinat numai de barbat (Controversă), 80.

—Casul în care bărbatul a înstrăinat fondul dotal ca al seu (Controversă), 80, 81.
—Aplicarea art. 1900 Statului, comunelor, județelor, etc., 81.
—Străinilor, 81.
—Inaplicarea art. 1900 la testamente (Controversă), 81, 82.
—Inaplicarea art. 1900 la acceptarea, sau lepadarea unei moșteniri, 82.
—La acțiunea pauliană, 82, 83.
—La acțiunea în simulație, 83.
—Aplic. art. 1900 la acțiunea subrogatorie, 83.
—Regula romană: *Quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum*, mai este ea în vigoare în dreptul modern? (Controversă), 84 urm.
—Punctul de plecare a prescripției statornicite de art. 1900, 89 urm.
—Punctul de plecare a prescripției, în caz de înstrăinarea imobilului dotal, 90, 91.
—In caz de anularea contractului de căsătorie pentru lipsă de forme, 90.
—Punctul de plecare a prescripției în privința persoanelor incapabile de a se obliga, 91, 92.
—In privința actelor făcute de o femee măritată neautorisată, 92.
—Casul în care acțiunea în anulare se exercită de barbat (Controversă), 99, 93.
—Actele făcute de o femee măritată, a cărei consimțimînt a fost dat din eroare, smuls prin dol, sau violență, 93.
—Actele făcute de o femee măritată minoră, 93.
—Actele făcute de minori, 93.
—Actele făcute de epitropul minorului, 94.
—Casul în care minorul a fost victima unui dol, sau a unei fraude, 94.
—Casul în care acțiunea în anulare ar aparținea mai multor minori, 94.
—Actele făcute de interdișI, 94.
—Actele făcute de acel pus sub un consiliu judiciar, 95.
—Actele făcute de alienații neinterdișI, 95.
—Viciile de consimțimînt a uneia din părțile contractante, 96.
—Dovedirea încetărei violenței, descoperirei erorei, sau dolului, 97.
—Combinarea prescripției decenale cu acea ordinară (Controversă), 97.
—Casurile în care prescripția curge din ḑiua formărei convenției, 98.
—Oblig. cu termen sau condițională, 98.
—Casul în care acțiunea în anulare se exercită de moștenitorii aceluia căruia ea aparține, 99.
CONSILIU COMUNAL.—Competența lui în privința autentificărei unor acte și învestirei cu formula executorie a tocmelelor de munci agricole, 140, 141, 142.

CONSILIU DE FAMILIE. — Omologarea avisului unui consiliu de familie, fiind o încheiere dată pe cale gracioasă, nu are autoritatea lucrului judecat, 481.
—Deliberarea consiliului de familie, care refusă de a menține epitropia mamei, este ea supusă recursului înaintea tribunalului, conform art. 638 Pr. civ.? (Controversă), V. t. II, p. 74, t. și n. 3. Vedi p. negativă, Cas. fr. Sirey, 1902. 1. 385 și *Pand. Période.* 1902. 1. 409. *Dreptul* din 1903, No. 1 (cu observația noastră).—*Contrà* : C. Caen și Trib. Niort, Sirey, 98. 2. 64, și *Pand. Période.* 1902. 2. 273.
CONSILIU JUDICIAR. — Anulabilitatea actelor făcute de acel pus sub un consiliu judiciar, fără asistența consiliului, 5, n. 2. V. *Interdicție.*
—Actele făcute de acel pus sub un consiliu judiciar. Punctul de plecare a prescripției statornicite de art. 1900, 95.
—Persoanele puse sub un consiliu judiciar nu pot deferi jurământul decisor, de cât cu asistența acestui consiliu, 381.
—Jurământul nu poate, de asemenea, fi deferit acelor puși sub un consiliu judiciar, fără asistența acestui consiliu, 387. V. *Jurământ.*
—Jurământul nu poate fi deferit consiliului judiciar, chemat a asista pe un râsipitor sau pe acel slab de minte, 386.
—Consiliul judiciar nu este un terțiu față de râsipitorul căruia el a fost rînduit, 181, n. 3.
—Soarta actelor făcute de acel pus sub un consiliu judiciar, 5, n. 2.
—Aplicarea art. 1164 acelor puși sub un consiliu judiciar, 38.
—Acel pus sub un consiliu judiciar poate să confirme actele anulabile, cu asistența consiliului seu, 32.
—Persoana pusă sub un consiliu judiciar nu poate face o mărturisire validă în justiție, 330. V. *Mărturisire.*
—Hotărîrea pronunțată față de consiliul judiciar nu este oposabilă râsipitorului, sau acelui slab de minte, pentru-că rolul consiliului, ca și acel al curatorului, se mărginește numai la o pură asistență, 552.
—Hotărîrile prin care se rînduește unei persoane un consiliu judiciar, ca și acele prin care se pronunță interdicția, au autoritatea lucrului judecat *erga omnes*, 565. V. *Interdicție.*
CONSTRÎNGEREA CORPORALĂ.—Ea fiind contrară ordinei publice din țara noastră, hotărîrea străină, care ar prevedea o asemenea mĕsură, n'ar putea fi adusă la îndeplinire în România, 459, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat, Ordine publică*, etc.
CONSILIUL DE STAT. — Desființarea lui prin Constituție, cu oprirea de a se mai înființa în viitor cu atribuții contencioase, în materie administrativă, 668, t. și n. 1.
CONSUL.—Hotărîrea emanată de la un consul nu poate fi adusă la îndeplinire în țara noastră, 471 urm.
—*Quid* în privința hotărîrei emanate de la o Curte străină, când hotărîrea primei instanțe ar fi fost pronunțată de un consul în România? 479.

—Juridicţia consulară, pe care abusiv şi-o arogase consulii străini în ţara noastră, nu mai există astăzi, 472 urm.
CONTENCIOS ADMINISTRATIV.—Există în legea noastră, cu toată desfiinţarea Consiliului de Stat, 668 urm.
CONTESTAŢIE LA URMĂRIRE.—Deferirea jurămîntului decisor într'o contestaţie la urmărire, 389. V. *Jurămînt.*
—Hotărîrile pronunţate pe cale de contestaţie la urmărire au autoritatea lucrului judecat, 457, 515.
CONTRACT DE CĂSĂTORIE. — (Anulare contractului pentru lipsă de forme). — Această acţiune nu poate fi propusă de cât în urma desfacerei căsătoriei, 90.
CONTRACT DE ÎNCHIRIERE (care n'a primit nici o punere în lucrare).—Nu poate fi stabilit cu martori, dacă nu există un început de probă scrisă, 252, 253, t. şi n. 1.
—*Quid* în privinţa jurămîntului decisoriu? 370.
—Jurămînt supletoriu, 429.
—Prorogarea verbală a contractului de închiriere (Controversă), 253, n. 1.
—Efectele contractelor de închiriere, sau arendare a imobilului urmărit făcute de debitor, în urma transcrierei comandamentului prealabil, 185. V. *Comandament prealabil.*
—Contractul de închiriere fiind un contract sinalagmatic sau bilateral, este supus formalităţei dublului original, 188, 194.
CONTRACT MARITIM. — Termenul în care se pote aduce la îndeplinire hotărîrea dată în privinţa unui contract maritim (trei ani), 578 nota.
CONTRACT PIGNORITIV.—Nu e supus prescripţiei de 10 ani, statornicită de art. 1900, 73.
CONTRACTE SOLEMNE.—Actul scris este cerut *ad solemnitatem*, iar nu numai *ad probationem*, 4, 47, 101, 124, 149, 150, 249, t. şi n. 2; 252. V. *Acte solemne.*
—Contractele solemne nu pot fi dovedite cu martori, 252.
—Nici prin jurămînt, 367. V. *Jurămînt.*
—Nu pot fi confirmate. V. *Confirmare.*
CONTRACTE VERBALE.—Titlul poate să existe fără act, 124.
—Deosebire între titlu şi act, 124, n. 3. V. *Titlu.*
CONTRADICTOR LEGITIM.—Teoria contradic. legitim în materie de chestii de stat. — Inadmisibilitate, 557 urm. şi *C. judiciar* din 1902, No. 74.
CONTRA-INSCRIS.—Definiţie, 163.
—Contra-înscrisul încheiat prin act sub semnătură privată este supus formalităţei dublului original, 163, n. 2.
—Contra-înscrisul nu are efecte în privinţa terţiilor, 164.
—Înţelesul cuvîntului terţii (Controversă), 164, 165.
—Persoanele care nu se consideră ca terţii, 166.
—Casurile în care contra-înscrisul e oposabil terţiilor, 166.
—Restrîngerea teoriei contra-înscrisului prin formalitatea transcrierei, în privinţa proprietăţei imobiliare, şi prin art. 1909, în privinţa mobilelor corporale, 164, n. 3.

—Contra-înscrisul în căsătoriile militarilor, 167.
—Legea din 12 martie 1900 în privința căsătoriilor militarilor, 167 urm. V. *Căsătorie, Militari*, etc.
CONTRAVENȚII POLIȚIENEȘTI. — Mărturisirea inculpatului poate servi de basă unei condamnări, 347. V. *Mărturisire.*
—Neadmiterea circumstanțelor ușurătoare în asemenea materie, 597, n. 1 și t. V, p. 392, n. 2.
—Apelul părței civile nu învestește pe tribunal cu dreptul de a se pronunța asupra pedepsei, asemenea excepție nefiind admisă de cât în privința delictelor judecate în prima instanță de judecătoriile de ocoale, 605, n. 5, 606 nota. V. *Apel, Minister public, Prte civilă*, etc.
CONTRAVENȚII VAMALE.—Hotărîrile pronunțate în asemenea materii, de tribunalele civile, n'au nici-o înrîurire asupra acțiunei penale, exercitată în urmă, la caz de fraudă, de ministerul public, 636.
CONTUMACIE.—Decisiile pronunțate în contumacie, care achită, sau absolvă pe acusat, au autoritatea lucrului judecat, 600.
—*Quid* în privința decisiilor de condamnare ? 600, 601.
—Condamnatul în contumacie poate el, în urma arestărei sau presentărei sale, să fie condamnat la o pedeapsă mai grea de cât cea dintăi ? (Controversă), 601.
—Casul în care acusatul a fost achitat în privința unor fapte, și condamnat în privința altora, 603.
—Decisiile pronunțate în contumacie, avênd un caracter provisor, nu înrîuresc asupra civilului, în privința existenței faptului recunoscut ca constant (Controversă), 658, n. 2.
CONTURI.—(Legalisarea lor). V. *Facturi, Comisar, Polițaiu*, etc.
CONVENȚII MATRIMONIALE.—Convențiile matrimoniale, făcute sub legea veche, pot fi stabilite astădi prin martori, de-oarece mijloacele de probațiune sunt cârmuite de legea care era în vigoare în momentul încheierei contractului, 244, t. și n. 4.
—Sunt acte solemne. V. *Acte, Contracte solemne.*
—Ca atare nu pot fi confirmate, 48, 90, t. și n. 4. V. *Confirmare.*
CONVENȚIILE (internaționale incheiete cu Statele străine), 142, 303, n. 2 și 3 ; 467, 469, t. și n. 2. V. *Extradare.*
CONVENȚII SINALAGMATICE (sau bilaterale).—Sunt supuse formalității dublului original, când sunt încheiete prin acte sub semnătură privată, 188 urm. V. *Dublu original.*
—Nu sunt supuse formalității bunului și aprobat, 200, n. 2.
CONVENȚII UNILATERALE. — Conv. unilaterale sub semnătură privată sunt supuse formalităților bunului și aprobat. V. *Bun și aprobat.*
—Nu însă formalității dublului original, 194, 195, t. și n. 1. V. *Dublu original.*
COPARTAȘ.—Lucrul judecat față de un copartaș nu este oposabil altui copartaș, 576.
COPIL LEGITIM. — Poartă numele tatălui seu, 570, n. 4. V *Nume patronimic.*

COPIL (născut viu).—Cine trebue să dovedească că copilul s'a născut viu, 308, 309.
—Înfățișarea actului de naștere, 309.
—Viabilitatea copilului nu este cerută în legea noastră, 308, 309, t. și n. 1; t. I, partea I, p. 125 și partea II, p. 254 și 331. V. *Presumție, Viabilitate*, etc.
—Înfățișarea copilului născut mort, înaintea ofițerului stării civile, 309.
—Desființarea stării civile a unui copil. — Chestie prejudicială, 640. V. *Chestii prejudiciale.*
COPIL NATURAL.—Nu poate pretinde a purta numele tatălui seu, 570, n. 4; 571 nota. Cpr. și Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 67.
COPROPRIETAR (în indivisiune). — Efectele lucrului judecat, 580, n. 1. V. *Autor. lucr. judecat, Oblig. indivisibile*, etc.
—Raportul dintre coproprietari, când obiectul contestațiunei este divisibil, 576.
CORP CERT (și determinat). — Oblig. având de obiect un corp cert și determinat nu sunt supuse formalității bunului și aprobat, 203. V. *Bun și aprobat.*
CREDIT AGRICOL.—Autentificarea împrumuturilor constituite către creditul agricol, 141. V. *Acte autentice.*
CREDIT FUNCIAR.—Actul de ipotecă, în basa căruia se face o urmărire de creditul funciar, are el nevoe de a fi învestit cu formula executorie? 484, n. 1. V. *Formulă executorie, Ipotecă*, etc.
CREDITORI CHIROGRAFARI. — Creditorii chirografari ai autorului confirmărei nu sunt terții, 63, n. 2. V. *Confirmare.*
—*Quid* în materie de dată certă? 183 urm. V. *Dată certă.*
—Jurământul prestat, sau refusat de debitor, este el oposabil creditorilor sei? 415, n. 5. V. *Jurământ.*
—*Quid* în privința mărturisirei judiciare făcută de debitor, 333, n. 3; 334 nota. V. *Mărturisire.*
—Exercitarea din partea acestor creditori a acțiunei pauliane, 186, 416.
—Creditorii, cari exercită acțiunea pauliană, trebue să dovedească, conform art. 1182, că creanța lor avea o dată certă anterioară actului atacat (Controversă), 186 și t. V, p. 244, 245. V. *Dată certă.*
—Hotărîrea pronunțată față de debitor este oposabilă creditorilor sei chirografari, 183, t. și n. 1; 542.
—Dreptul acestor creditori de a face oposiție, apel, recurs în numele debitorului lor, 543.
—De a ataca hotărîrile date contra debitorului lor prin acțiunea pauliană, la caz de fraudă sau colusiune între debitorul lor și pretinsul seu adversar, 543, t. și n. 3.
—Creditorii chirografari sunt ei representați de debitorul lor în procesele care au de obiect un privilegiu sau o ipotecă asupra bunurilor sale? (Controversă), 544 nota. Cpr.

C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1902, No. 76. V. *Autor. lucrului judecat.*

CREDITORI PRIVILEGIAŢI SAU IPOTECARI.—Sunt ei reprezentaţi de debitorul lor în privinţa hotărîrilor pronunţate faţă cu dînsul? (Controversă), 544, 545. V. asupra acestei chestiuni, D. C. Popescu, *Dreptul* din 1881, N. 1 şi 2.

—In cât priveşte data certă, V. *Dată certă.*

CREDITORI SOLIDARI (Jurămîntul deferit de debitor, unuia din cocreditorii solidari, şi *vice-versa*). Efectele prestării sau refusului acestui jurămînt, 416 urm. V. *Jurămînt.*

—Refusul unuia din creditorii solidari de a jura nu liberează pe debitor, de cât pentru partea creditorului care a refusat jurămîntul, 416.

CREDULITATE.—V. *Jurămînt de credulitate sau credibilitate.*

CULPA (uşoară).—Deferirea jurămîntului estimatoriu, 440.

—Teoria culpelor, t. VI, 305 urm.

CRUCE.—Intr'un act sub semnătură privată, semnătura nu poate fi înlocuită, conform obiceiului de altă dată, prin semnul crucei sau alte semne, 171. V. *Pecete, Sigil*, etc.

—Legalisarea actelor semnate prin semnul unei cruci sau alte semne (Nevaliditatea actului nici ca act autentic, nici ca act sub semnătură privată), 147 urm. V. *Oblig. unilaterale, Pecete, Sigil*, etc.

CURATOR.—Prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, nu este aplicabilă în privinţa actelor făcute de curatorul unui minor emancipat, 79.

—Persoanele care, după dreptul roman, erau puse sub curatorie în dreptul nostru anterior, 13, n. 9.

—Jurămîntul de credulitate nu poate fi deferit unui curator, ci numai epitropului, 379.

—I se poate, însă, deferi jurămîntul estimator, 442.

—Hotărîrea dată faţă de curatorul unui minor emancipat nu este oposabilă acestui din urmă, pentru-că curatorul nu represintă pe minor, ci-l asistă numai, 552.

—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa consiliului judiciar, 552. V. *Consiliu judiciar.*

—Curatorul unei succesiuni vacante nu poate deferi jurămîntul în privinţa bunurilor ce administrează, 383.

CURTEA DE CASAŢIE.—Controlul C. de casaţie, în materie de început de probă scrisă, 275, 289.

—In materie de presumţiuni, 320.

—In materie de lucru judecat. V. *Autor. lucrului judecat.*

—In materie de prescripţie. V. *Prescripţie.*

—Nu se poate deferi jurămîntul înaintea Curţei de casaţie, 389. V. *Jurămînt.*

—Propunerea pentru prima oară, în casaţie, a violărei principiului separărei puterilor în Stat, 452.

—A lucrului judecat în materie penală, 455, n. 2; 630, 631.

—Soluţia contrară este admisă în materie civilă. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Casurile excepționale în care decisiile C. de casație au autoritatea lucrului judecat, 479, n. 2.
CURTEA DE COMPTURI.—Decisiile emanate de la C. de compturi au autor. lucrului judecat, în ceea ce privește atribuțiile sale judecătorești, 669.
—Ea nu are, însă, competența de a judeca chestiile de drept civil ce se ivesc cu ocasia judecării chestiunilor date în competența sa. Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 84.
CURTEA CU JURAȚI. — Are dreptul de a judeca acțiunea civilă, chiar la caz de achitarea, sau absolvirea acusatului, 623, n. 3 ; 633, n. 3.
—Acest drept nu aparține, însă, trib. corecționale, sau de simplă poliție, de cât la caz de condamnare, 623, n. 3.
—Curtea cu juraţi are ea, sau nu, facultatea de a se declara necompetentă ? (Controversă), 593, n. 3.
—*Quid* pentru tribunalele corecționale ? 594 nota.
—Competența curței cu juraţi de a judeca delictele de presă comise de militari, 613, n. 1. V. *Autor. lucr. judecat*, etc.
CURTIERI.—Polițele de asigurare, făcute prin mijlocirea unui curtier, au dată certă, pentru-că curtierii sunt funcționari publici, 178, n. 2. V. *Dată certă*, *Polițe de asigurare*.
CUTREMUR.—Este un caz de forță majoră, care autorisă admiterea probei testimoniale, 289. V. *Forță majoră*.

D

DAMIENS.—Executarea lui, 345 nota.
DAR.—V. *Donațiune*.
DATĂ. — Data nu este neaparată în privința actelor sub semnătură privată, de și ea are mare însemnătate, 172.
—Legea prescrie, însă, formalitatea datei în privința cambiilor, cecurilor, testamentelor, etc., 172.
—Sub Codul Caragea, testamentul putea să fie nedatat, 172, n. 1.
—Sub Codul Calimach, testamentul trebuia, din contra, să fie datat, contrar Codului austriac, 172, n. 1.
—Actul autentic face credință despre data sa până la înscrierea în falș, 153. V. *Acte autentice*.
DATĂ CERTĂ, 174 urm.
—Actul sub semnătură privată, recunoscut și verificat, face dovadă despre cuprinsul seu *erga omnes*, 175.
—Intre părți, moștenitorii sau representanții lor universali, ori cu titlu universal, actul sub semnătură privată face credință despre data sa până la dovada contrară, 175.
—El nu face, însă, credință despre dată în privința terților, 175.
—Ce se înțelege prin terții în materie de dată certă ? (Controversă), 180 urm.
—Ce se înțelege prin terții în art. 1167 § 2, 180.
—Mandantele nu este un terțiu în privința actelor făcute de mandatar, 181, n. 3.

—Consiliul judiciar nu este un terțiu, față cu acel căruia el a fost rînduit, 181, n. 3.
—Sindicul unui faliment nu este un terțiu, față de falit, 181, n. 3. V. *Sindic.*
—Pentru ca data actului sub semnătură privată să poată fi opusă terțiilor, trebue ca ea să fi devenit certă prin unul din mijloacele determinate de lege, 175.
—Mijloacele prin care un act sub semnătură privată poate dobîndi dată certă, 175 urm.
—Infățișarea actului la o dregătorie sau autoritate publică, 176, 177.
—De exemplu: la administrația financiară, 176, n. 3.
—*Quid juris* în privința unei autorități străine (Controversă), 176, n. 2.
—Inscrierea actului într'un registru public, 176.
—Moartea aceluia sau unuia din acei cari au subscris actul, în calitate de parte, 176.
—Trecerea actului, fie chiar în prescurtare, în actele încheiete de un ofițer public, 176, 177.
—Aceste mijloace sunt determinate de lege în mod limitativ (Controversă), 177.
—Perderea mânilor a unuia din subscriitorii actului, pecetea poștei, pusă pe un act privat, etc. nu conferă actului dată certă, 177. V. *Pecete, Poștă*, etc.
—Soluția Codului italian în această privință, 177, n. 2.
—Casul în care actul sub semnătură privată nu are nevoe de a avea dată certă, 178.
—Actele private la care art. 1182 este aplicabil, 178.
—Actele autentice, sau macar legalisate, au dată certă, 178, n. 2. V. *Acte autentice.*
—Scrisorile comercianților au dată certă independent de împrejurările prevĕdute de art. 1182, 178, 179.
—Inadmisibilitatea acestei soluții în privința scrisorilor civile (Controversă), 178, 179.
—Polițele de asigurare făcute prin curtieri au dată certă, 178, n. 2. V. *Curtieri, Polițe de asigurare.*
—Art. 1182 nu este aplicabil la chitanțe (Controversă), 179, 180, 188. V. *Chitanță.*
—Testamentul olograf face dovadă *erga omnes* despre data sa, pănă la proba contrară, 180 și t. IV, p. 433, t. și n. 2.
—Art. 1182 nu se aplică părților contractante, 181.
—El este aplicabil representanților părților, 182.
—Sensul cuvîntului representanți, 182.
—Representanții universali sau cu titlu universal, 182, 183.
—Legatarii și donatarii universali sau cu titlu universal, 183.
—Creditorii chirografari, 183, t. și n. 1.
—Creditorii privilegiați, 183.
—Representanții cu titlu particular, 183.
—Art. 1182 nu se aplică representanților universali, sau cu titlu universal, 183.

—El nu se aplică de cât representanţilor cu titlu particular, 184.
—Casurile în care creditorii chirografari sunt terţii, 185.
—Creditorii sunt ei terţii, când intervin pe cale de poprire? (Controversă), 185, 186. V. *Poprire.*
—Când ei atacă prin acţiunea pauliană actele făcute de debitorii lor, ei trebue să dovedească, conform art. 1182, că creanţa lor avea o dată certă anterioară actului atacat (Controversă), 186 şi t. V, p. 244, 245.
—Actele sub semnătura privată, prin care debitorul a înstrăinat totul sau parte din bunurile urmărite, nu pot fi opuse creditorului urmăritor, de cât dacă au dobîndit dată certă înaintea procesului-verbal, care constată urmărirea mobiliară, sau înaintea transcrierei comandamentului prealabil, 185. V. *Comandament prealabil.*
—Efectele închirierei sau arendării imobilului urmărit, făcută de debitor înaintea transcrierei comandamentului, 185.
—Cesionarul unei creanţe este el un terţiu, faţă de cedente? (Controversă), 186.
—Cesiunea de creanţă fiind, în legea noastră, supusă transcrierei, art. 1182 nu devine aplicabil de cât în lipsa acestei formalităţi, 186.
—Mărginirea regulei prescrisă de art. 1182 C. civ. prin formalitatea transcrierei în materie imobiliară, sau de drepturi reale susceptibile de ipotecă, 186, 187.
—Mărginirea acestei regule în materie mobiliară, prin art. 1909, 187.
DAUNE.—Condamnarea la daune pentru fie-care zi de întârziere, 495, 496.
—Constrîngerea debitorului la executarea unei hotărîri prin condamnare la daune (Controversă), 495, n. 6 şi t. VI, p. 335 t. şi n. 3; 374.
—Câtimea daunelor poate fi stabilită, înaintea tribunalelor represive, prin jurămîntul supletor deferit reclamantului, 433, 441 nota.
—O hotărîre emanată de la un tribunal represiv străin poate ea fi executată în ţara noastră în privinţa daunelor? (Controversă), 468. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Casurile în care persoana achitată, în penal, poate fi condamnată la daune de judecătorii civili, 653 urm., 657, 658.
DEBITORI SOLIDARI. — Jurămîntul dat debitorului, de unul din creditorii solidari, nu liberează pe debitor, de cât pentru partea acestui creditor, 416.
—Jurămîntul dat unuia din debitori solidari şi prestat, foloseşte celorlalţi debitori, 416, n. 3; 422, n. 5.
—Jurămîntul dat de debitor, unuia din creditorii solidari, şi refusat de acesta, liberează pe debitor numai pentru partea creditorului, care a refusat de a jura, 417.
—Jurămîntul dat de unul din creditorii solidari, şi refusat

de debitor, sau jurămîntul prestat de creditor, după propunerea debitorului, foloseşte tuturor creditorilor solidari, 417.
—Refusul de a jura, emanat de la unii din codebitorii solidari, nu este oposabil celorlalţi codebitori, 422.
—Mărturisirea făcută de un codebitor solidar nu poate să agraveze poziţia codebitorilor sei, 334 nota, *in fine*.
DECORAŢII.—Portul ilegal de decoraţii, medalii, insemne, uniforme, etc. este un delict continuu, 619.
DELICTE SAU QUASI-DELICTE CIVILE.—Responsabilitatea minorului, 27.
—Responsabilitatea interdişilor, femeilor măritate, etc., 28.
—In materie de delicte sau quasi-delicte, dovada poate fi făcută prin ori-ce mijloace, 284.
—In caz, însă, cînd delictul presupune existenţa unui fapt juridic, proba testimonială nu est *de plano* admisibilă, 284. V. *Proba testimonială*.
—Casurile în care achitarea în penal nu împedecă pe judecătorii civili de a recunoaşte existenţa unui delict, sau quasi-delict civil şi a condamna pe cel achitat la daune, 653 urm., 657.
DELICTE COLECTIVE (sau de obiceiŭ).—(Găzduirea de făcători de răle, conrupere de minori, etc.), 619.
DELICTE CONEXE, 620, t. şi n. 2.
DELICTE CONTINUE (Sechestrarea de persoane, exerciţiul ilegal al medicinei, portul ilegal de decoraţii), etc., 619. V. *Decoraţii*.
DELICTE INDIVISIBILE, 621, t. şi n. 3.
DELICTE SILVICE.—Nu se cere voinţa de a întroduce vitele în pădurea Statului, 640, n. 2; 641, n. 1.
—Chestii prejudiciale în materie de delicte silvice, 640.
—Admiterea circumstanţelor uşurătoare în materie de delicte silvice, t. V, p. 392, n. 2. V. *Circumstanţe uşurătoare*.
DELICTE POLITICE. — Ce se înţelege prin asemenea delicte, 470, 471 nota.
DELICTE DE PRESĂ.—Juraţii apreciază quantumul daunelor sau despăgubirilor civile, 633, n. 4.
—Cine judecă delictele de presă comise de militari, 613, n. 1. V. *Militari*.
DENTIŞTI.—Dacă le este aplicabilă prescripţia statornicită de art. 1904 C. civ. (Controversă), 375, n. 1. V. *Jurămînt de credulitate*.
DEPOSIT.—Aplicarea formalităţei bunului şi aprobat la actele prin care se recunoaşte un deposit, 204.
—Nu se cere, însă, formalitatea dublului original, cînd depositarul n'a stipulat un onorariŭ, 194, 196.
DEPOSIT MISERABIL, 286. — V. *Deposit necesar*, *Proba testimonială*, etc.
DEPOSIT NECESAR.—Responsabilitatea depositarului pentru animalele, ce se primesc în şurile sau grajdurile ospătătorilor sau hangiilor, 287. V. *Ospătători*.

—Depositul necesar poate fi stabilit prin martori, 256, 285, 286, t. și n. 2.
—Apreciarea suverană a judecătorilor fondului în această privință, 286.
DEPOSIT VOLUNTAR.—Nu poate, în principiu, fi stabilit prin martori, 247, n. 2; 255.
—*Quid* în privința jurământului și a mărturisirei? 248 nota.
—Casurile în care depositul voluntar poate fi stabilit cu martori, jurământ, etc. 247, n. 2. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a I, 1900, p. 644 (decisie pronunțată în unire cu concluziile noastre).
—Convenția, care constată un deposit, nu este supusă formalității dublului original, când depositarul n'a stipulat un onorariu, 194, 196.
—Dovedirea depositului în materie penală pentru constatarea unui abuz de încredere. Aplicarea dreptului comun, 252, t. și n. 1. V. *Abus de încredere, Mandat, Proba testimonială.*
—Hotărîrea civilă, care a declarat că un deposit n'a avut loc, nu se opune la exercițiul acțiunei publice pentru violarea acestui deposit, 636.
DESPĂGUBIRI CIVILE.—V. *Acț. civilă, Daune*, etc.
DIARIȘTI.—Sunt pedepsiți pentru publicarea anunțurilor de loterii oprite, 609 nota. V. *Loterii.*
DICTUM EXPERTORUM NUNQUAM TRANSIT IN REM JUDICATAM, 173, n. 2.
DIRECTOR (căilor ferate). — Nu i se poate deferi jurământul, 385, n. 1. V. *Cale ferată, Jurământ, Persoane morale*, etc.
DISCIPLINĂ. — Hotărîrile pronunțate pe cale disciplinară nu împedecă exercițiul acțiunei publice, și *vice-versa*, 585, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat.*
DISPOSITIVUL (unei hotărîri).—Are singur, în principiu, autoritatea lucrului judecat, 508 urm. 603 și 658, n. 3; 669. V. *Autor. lucrului judecat.*
DIVORȚ.—In materie de divorț, martorii pot fi aduși fără citații, 295, n. 1.
—Faptele, pentru care se invoacă divorțul, nu pot fi dovedite prin jurământ, nici prin mărturisire, 335, 365.
—Mărturisirea numai atunci ar putea fi luată în considerație, când ar exista și alte dovedi, 335, n. 2.
—Faptul împăcărei soților poate, însă, fi dovedit prin jurământ (Controversă), 365, n. 5.
—El poate, de asemenea, fi stabilit prin mărturisire (Controversă), 335, n. 2; 365, n. 5.
—Admiterea comisiilor rogatorii în materie de divorț (Controversă), 303, n. 1.
—O nouă cerere de divorț nu poate fi respinsă prin excepția lucrului judecat, chiar când ea s'ar întemeia pe fapte de aceeași natură ca acele articulate în prima cerere, 533.
—Reclamantul se poate chiar servi, în sprijinirea acțiunei

celei noue, de faptele, pe care se întemeia cererea primitivă, 533, 534.
—Hotărîrea, care regulează în timpul divorţului ţinerea provisorie a copiilor, avênd un caracter provisor, n'are autoritatea lucrului judecat, 491, 492. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Hotărîrea străină, care pronunţă divorţul, nu poate fi transcrisă în România, fără a fi învestită cu formula executorie de judecătorii români, 461, 462, t. şi n. 1.
—Hotărîrile, prin care se pronunţă divorţul, îşi produc efectul lor *erga omnes*, iar nu numai între soţi, 565.
—In materie de divorţ, recursul în casaţie suspendă, prin excepţie, executarea hotărîrei, 490, n. 2. V. *Recurs.*
DOBÎNDA.—Cererea în judecată avênd de obiect un capital mai mic de 150 lei vechi şi dobînḑi, care unite la capital, întrec această sumă, nu poate fi stabilită prin martori, 260.
—Ajungerea la scadenţă a dobênḑei, în urma cererei în judecată, nu împedecă însă administrarea probei testimoniale, chiar dacă unită cu capitalul, ar forma o sumă mai mare de 150 lei (Controversă), 260.
—Art. 1192 nu se aplică la dobînḑile moratorii, care au curs în virtutea cererei în judecată, 260.
—Veḑi în privinţa dobînḑei, tabla vol, VI, v° *Dobîndă.*
—Hotărîrea, care condamnă pe debitor la plata dobînḑilor cerute de reclamant, nu constitue lucrul judecat în privinţa capitalului, care n'a făcut obiectul litigiului, 514, n. 1.
DOBROGEA.—Stabilirea proprietăţei imobiliare din Dobrogea.—Admiterea probei testimoniale, 251. V. *Proba testimonială, Proprietate.*
—*Quid* în privinţa proprietăţei din restul ţărei? (Controversă). V. *Proprietate.*
—Hotărîrile definitive emanate de la trib. musulmane din Dobrogea, au autoritatea lucrului judecat, 458.
DOICĂ (mancă). — Dacă art. 1904 îi este aplicabil (Controversă), 375, n. 1. V. *Jurămînt de credulitate.* In cât priveşte responsabilitatea doicei, v. tabla vol. V, v° *Doică.*
DOL.—Admiterea probei testimoniale şi a presumţiilor de câteori un act este atacat pentru dol, 266, 284.
—Casul în care dolul este concomitent cu formarea contractului, 284.
—Dacă există sau nu dol, aceasta e o chestie de fapt, 266, n. 2.
—Individul achitat pentru înşelăciune poate în urmă fi acţionat, înaintea instanţelor civile, pentru anularea convenţiunei ca infectată de dol, în baza aceloraşi fapte, 656, 659. V. *Înşelăciune.*
—Dolul nu este o causă de revisuire în legea noastră, 638 şi t. III, p. 247.
—Dărîmarea jurămîntului, deferit prin dolul părţei adverse, 414.

—Anularea unei obligaţii pentru dol se resfrînge asupra terţiilor, ca şi anularea dobîndită în basa erorei sau violenţei, de şi în privinţa dolului, chestiunea este controversată, 39 şi t. V, p. 90, 91. V. *Eroare*, *Rescisiune*, *Violenţă*.

—Dolul poate une-ori să facă pe partea care a făcut o mărturisire s'o revoace pentru eroare de drept, 341, n. 2. V. *Mărturisire*.

DOMN.—Desfiinţarea dreptului Domnului de a judeca, 451 nota.

DONAŢIUNE.—Este un contract solemn, 47, 124.

—Autentificarea ei, 132, n. 2.

—Dacă părţile se presintă prin procurator, procura va trebui să fie autentică, soluţie aplicabilă tuturor contractelor solemne, 128, n. 5. Veḑi şi t. VI, p. 457, n. 2 şi p. 612. V. şi *suprà*, *Acte solemne*, ultimul punct, p. 707.

—Ca atare, ea nu poate fi confirmată de dăruitor, nici direct, nici indirect, 47 urm. V. *Confirmare*.

—O donaţie nu poate, deci, fi confirmată, în mod indirect, pe cale de novaţie, 48. V. *Novaţie*.

—Inaplicarea art. 1900 în privinţa dăruitorului, 74, 75.

—Confirmarea unei donaţiuni, infectată de o altă nulitate de cât un viciŭ de formă, de exemplu : un viciŭ al consimţimîntului (dol, eroare, violenţă). Admiterea confirmărei din partea dăruitorului, 48.

—Prin o stranie anomalie, moştenitorii dăruitorului pot, *în urma morţei acestui din urmă*, să confirme o donaţiune nulă în privinţa formelor, 48 urm.

—Confirmarea, care ar avea loc înaintea morţei dăruitorului, ar avea caracterul unui pact succesoral, oprit de lege, 49, n. 2. V. *Pacte succesorale*.

—Şi art. 1900 C. civ. este aplicabil moştenitorilor dăruitorului, 75, 83.

—După Codul de procedură civilă sêrbesc, donaţiunea nu este un contract solemn, ea putênd fi şi verbală, dacă este urmată de executare, 47, n. 2.

DONAŢIUNI MANUALE.—Validitatea lor în legea noastră, 252, n. 2 şi t. IV, p. 140 urm. Cpr. Cas. rom., Trib. Iaşi şi Roman, *C. judiciar* din 1902, No. 72 (cu adnotaţia noastră). V. şi *Dreptul* din 1902, No. 74.—*Contrà* : S. R. Scriban, *Dărurile manuale*, p. 50, 51.

—Ele sunt, după părerea noastră, ca ori-ce alte liberalităţi, supuse taxei de înregistrare. Trib. Roman şi Iaşi, *C. judiciar*, *loco cit.* — Contra : Cas. rom. *C. judiciar*, *loco cit.* (decisie criticată de noi).

DONAŢIE CU TERMEN, 545, n. 3.

DOTĂ.—V. *Imobil dotal*, *Zestre*, etc.

DOVADA (OBLIG.).—V. *Probă*.

DOVADA TESTIMONIALĂ.—V. *Probă testimonială*.

DRAGOSTE.—Este ca şi beţia, o causă de micşorare a pedepsei în pravila lui Vasile Lupu, 135 nota. V. *Beţie*.

DREPT CANONIC. — Abrogarea lui prin Codul actual, 354, n. 2. V. *Canoane*.

DREPT INTERNAȚIONAL. — In privința acțiunei în anulare sau în rescisiune, 40.
—Lesiunea în privința majorilor, 41.
—In privința minorilor, 40, 41.
—In privința condițiunei resolutorie exprese sau tacite, 41.
—In privința confirmărei, 67, 68.
—In privința cercetărei paternității, 104, n. 3 și t. V, p. 355, n. 1; t. I, partea II, p. 314, n. 2.
—In privința formalității dublului original, 209.
—In privința formalității bunului și aprobat, 209, 210.
—In privința registrelor comercianților, 212, n. 4.
—In privința probei testimoniale, 242, t. și n. 2. Cpr. art. 10 § 2 C. ital., disp. preliminare. V. *Probă testimonială.*
—In privința capacității martorilor, 297.
—In privința comisiilor rogatorii, 303 urm. V. *Comisii rogatorii, Probă testimonială.*
—In privința jurământului decisoriu, 408 urm.
—In privința executărei hotărîrilor străine, 458 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—In privința hotărîrilor străine, care declară pe un comerciant în stare de faliment, 462, t. și n. 2 și t. VI, p. 760, n. 1.
DREPTURI REALE. — Neaplicarea art. 1189 (Controversă), 239, 240.
—Stabilirile unui drept real. Aplicarea teoriei începutului de probă scrisă, 276. V. *Probă testimonială.*
DREPT DE RETENȚIE.—V. *Retenție.*
DUBLU ORIGINAL, 188 urm.
—Actele sub semnătură privată, care constată convenții sinalagmatice sau bilaterale (vênçarea, locațiunea, societatea, transacțiunea, impărțeala, compromisul, etc), trebue, pentru a fi valide, ca instrumente probatorii, să fie făcute în atâtea exemplare originale câte sunt și părți cu interes contrar, fie-care original trebuind să facă mențiune de numărul originalelor întocmite, și să fie semnat de toate părțile contractante, 188, 189, 194.
—Origina acestei dispoziții (vechia jurisprudență franceză), 189, t. și n. 2.
—Motivele acestei regule, 189.
—Această dispoziție interesează ordinea publică, așa că părțile n'ar putea deroga de la dînsa, 189. V. *Ordine publică.*
—Omisiunea acestei formalități nu se acopere, deci, prin prescripția de 10 ani, statornicită de art. 1900, asemenea prescripție fiind o confirmare tacită, 190.
—Aplicarea acestei soluții și în privința art. 1180, 77, 190, n. 1; 208, 209.
—Eliminarea acestei dispoziții în Codul italian și în alte legiuiri străine, 190, t. și n. 2.
—Toate originalele trebue să fie conforme, 190.
—Trebue să se facă câte un original pentru fie-care parte ce are un interes contrar, 190.

—De câte-ori femeea contractează odată cu barbatul seu, un singur exemplar este suficient, amîndoi avênd un interes comun în causă, 191 nota.
—Casul unei societăți contractată prin act sub semnătură privată, 191 nota.
—Fie-care exemplar trebue să fie semnat de toate părțile contractante, 191.
—Fie-care exemplar trebue să menționeze numĕrul originalelor făcute, 192.
—Acoperirea nulității care resultă din lipsa mențiunei numĕrului originalelor (executarea convenției, producerea tuturor originalelor), 192, 193.
—Dacă executarea este comună ambelor părți, nulitatea este acoperită în privința amîndurora, 192, n. 3.
—Partea, care produce în justiție actul neregulat, nu poate invoca lipsa mențiunei originalelor, 193 nota.
—Casul în care actul ar prevedea că s'a făcut numĕrul de exemplare cerut de lege, de și în realitate s'ar fi făcut numai unul, 193, 194.
—Nulitatea actului, când se recunoaște sau se dovedește că el a fost redactat într'un singur exemplar, 193.
—Depunerea actului, în mânile unui al treilea, scutește pe parte de pluralitatea exemplarelor, 194.
—Actele la care se aplică formalitatea dublului original (numai la actele sub semnătură privată, care cuprind convenții sinalagmatice perfecte), 188, 189, 194, 195.
—Aplicarea acestei formalități la un contra-înscris încheiet prin un act sub semnătură privată, 163, n. 2. V. *Contra-înscris.*
—Această formalitate nu este, însă, cerută în privința convențiilor unilaterale, numite fără cuvînt, contracte sinalagmatice imperfecte, precum : împrumutul, fidejusiunea, comodatul, depositul, amanetul, mandatul, etc., 194; 195, t. și n. 1.
—Bilanțul format cu ocasia lichidărei unei societăți. (Inaplicarea formalității dublului original ; aplicarea, însă, a formalității bunului și aprobat), 195.
—Formalitatea dublului original nu se aplică nici convențiilor sinalagmatice perfecte, de câte-ori una din părți își execută obligația ei în momentul formărei sale, 195, 196.
—Formalitatea dublului original se aplică chiar convențiilor unilaterale, care dau loc la obligații reciproce, 196.
—Aplicarea acestei formalități în casul când s'a stipulat un onorariŭ, în caz de mandat, sau de deposit, 196.
—Neaplicarea acestei formalități atunci când s'a stipulat un onorariŭ, în caz de mandat, sau de deposit, 196.
—Neaplicarea acestei formalități în materie comercială, 196, 197. V. *Materie comercială.*
—Polițile de asigurare sunt deci valide, chiar când au fost făcute într'un singur original, 197.

—Formalitatea dublului original nu este aplicabilă societăţilor anonime şi în comandită, fiind-că aceste societăţi nu pot fi constituite de cât prin act autentic, 197.
—Asociaţiile în participare sunt, din contra, supuse acestei formalităţi, când sunt constituite prin acte sub semnătură privată, 197. V. *Asociaţie în participare.*
—Consecinţele omiterei formalităţei dublului original. (Actul constitue un început de probă scrisă), 197 urm., 199, 273, 429.
—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa bunului şi aprobat, 207, 273, 492. Cpr. C. Bucureşti, *C. judiciar* din 1901, No. 60 şi *Dreptul* din 1902, No. 66. V. *Bun şi aprobat.*
—Regulele de drept internaţional aplicabile formalităţei dublului original, 209. V. *Drept internaţional.*
—Persoanele care pot invoca lipsa dublului original (părţile contractante, nu însă şi cei de al treilea), 197, n. 4.
—Debitorul cedat, care n'a intervenit la actul de cesiune de creanţă, este un terţiu, 197, n. 4; 198, n. 4. V. *Cesiune de creanţă.*
DUEL.—Nepedepsirea martorilor în materie de duel, 657, n. 1. V. şi t. V, tabla analitică, v° *Duel.*
—Soluţia acestei chestiuni în dreptul străin şi în legea din 16 martie 1842, votată de obştească obicinuită adunare, sub Mihail Sturdza, 657, n. 1.

E

EI INCUMBIT PROBATIO QUI DICIT, NON QUI NEGAT, 107, n. 2; 120, n. 1.
ELECTA UNA VIA, NON DATUR RECURSUS AD ALTERAM, sau EXCLUDITUR ALTERA (Controversă), 530 nota; 632, n. 1. V. şi monografia noastră, publicată în *Dreptul* din 1902, No. 59.
ELECTRICITATE.—Poate face obiectul unui furt, sau a unui abus de încredere, 622 nota. Cpr. Trib. Dolj, *C. judiciar* din 1902, No. 79. V. *Furt.* V. şi monografia D-luĭ V. Erbiceanu, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 86.
EPITROP.—V. *Tutor.*
EREDE APARENT.—V *Moştenitor aparent.*
ERETICI.—Nu puteau altă dată să mărturisească contra unui creştin, 296, n. 2.
EROARE.—Anularea unei convenţiĭ, pentru causă de eroare, dobîndită de reclamant, este oposabilă celor de al treilea, 39 şi t. V, p. 89.
—Aceleaşi principiĭ sunt aplicabile în privinţa violenţei, 39. V. *Violenţă.*
—Controversa la care această chestie a dat loc în privinţa dolului, 39 şi t. V, p. 90, 91. V. *Dol, Rescisiune.*
—In caz de eroare de drept, în privinţa confirmărei unei oblig., autorul confirmărei trebue să dovedească că el a fost

în eroare asupra consecinţilor juridice şi efectelor legale a viciilor obligaţiei (Controversă), 61.
—Proba testimonială şi a presumţiilor este admisibilă de câte-ori consimţimîntul uneia din părţi a fost dat din eroare, 266. V. *Probă testimonială.*
—Admiterea aceleeaşi soluţii în caz e violenţă, sau dol, 266, 284. V. *Dol, Violenţă.*
—Eroarea de drept nu este, în principiŭ, o causă de retractare a mărturisirei judiciare, 340.
—Casurile excepţionale în care eroarea de drept are din contra acest resultat, 341, n. 2. V. *Mărturisire.*
—Eroarea de fapt este, însă, o causă de retractare a mărturisirei, 340. V. *Mărturisire.*
—Acel care invocă eroarea, ca ori-ce reclamant, trebue s'o dovedească, 342.
—Exemple de erori de drept, 341.
—De erori de fapt, 341.
—Casurile în care legiuitorul nostru distinge eroarea de drept de acea de fapt, 342.
—Contrar dreptului francez, la noi, transacţiunea poate fi atacată atât pentru eroare de drept, cât şi pentru eroare de fapt, 342. V. *Transacţie.*
—In cât priveşte anularea transacţiei pentru causă de dol şi violenţă, v. t. V, p. 46, n. 1.
ESTIMATOR (Jurământ), 423, 439 urm. V. *Jurământ.*
—Admiterea lui în pravila lui Vasile Lupu, 502.
EVREI.—V. *Israeliţi.*
EXECUTOR TESTAMENTAR.—Hotărîrea dată, faţă de un executor testamentar, nu este oposabilă nicĭ moştenitorilor, nicĭ legatarilor, 553.
EXEQUATOR.—V. *Formulă executorie, Autor.lucrului judecat,* etc.
EXPEDIENT.—V. *Hotărîri de expedient.*
EXTRADAREA (străinilor), 468, 469.
—Nu este admisă pentru crime sau delicte politice, 470, 471.
—De câte-ori se admite extradarea, se pune ca condiţie ca pedeapsa cu moarte să nu fie aplicată acelui extradat, 471.
—Convenţiile încheiete, în această privinţă, cu diferitele State străine, 303, n. 3 ; 469, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat îm materie civilă.*
—In cât priveşte extradarea în Rusia, veţi *Journal Clunet,* anul 1902, p. 718 urm.

F

FACTUM TUTORIS, FACTUM PUPILLI, 19, 551.
FACTURI.—Legalisarea lor de poliţaiĭ, sau comisariĭ de poliţie, 145, 146.
FALIT, FALIMENT.—Jurământul poate el fi deferit de un falit ? (Controversă), 384, n. 1.

—Falitul nu poate face, în justiție, o mărturisire oposabilă masei creditorilor, 332.
—Nu se poate, deci, recurge, în privința lui la procedura interogatorului, 332. V. *Interogator.*
—Aceleași principii sunt aplicabile și sindicului falimentului; de unde resultă că procedura interogatorului nu poate fi ordonată în privința sindicului, sau falitului, 332. V. *Mărturisire, Sindic*, etc.
—Hotărîrea străină, care declară pe un comerciant în stare de faliment, este ea oposabilă creditorilor ce acest falit ar avea în România? (Controversă), 462, t. și n. 2. Vedi și t. VI, p. 760, nota 1.
—Hotărîrea pronunțată față de sindicul unui faliment, în limitele mandatului său, este oposabilă atât falitului, cât și creditorilor sei, 552. V. *Autor. lucrului judecat, Faliment*, etc.
—Hotărîrea prin care se declară pe un comerciant în stare de faliment, după cererea unui creditor, constitue în privința debitorului, o stare de care toți creditorii se pot folosi, 565. V. *Autoritatea lucrului judecat.*
—Hotărîrea, însă, prin care s'ar fi respins cererea în declarare de faliment, făcută de un creditor, n'ar impedeca pe alți creditori de a reînoi asemenea cerere (Controversă), 566, t. și n. 1.
—Creditorul, care a vĕdut cererea sa respinsă, poate de asemenea reînoi cererea în declarare de faliment, întemeindu-se pe fapte posterioare, din care ar resulta încetarea de plăți, 566, n. 1. V. *Bancrută.*

FAPT.—Sensul acestui cuvînt în art. 383 Pr. pen., 606 urm. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă.*

FAPTE COMPLEXE (mixte).—Dovedirea lor, 251, 252.
—Faptele incontestabile și necontestate nu mai au nevoe de a fi probate, 105.
—Faptele ilicite pot fi dovedite prin jurămînt, 370, t. și n. 7.

FAPTE MATERIALE ȘI JURIDICE. — Faptele materiale sau fisice pot fi dovedite prin ori-ce soiŭ de mijloace, pe când faptele juridice (contractele) nu pot în genere fi stabilite de cât prin acte scrise, 105, 249, 250, 252, n. 1; 284. V. *Probă testimonială.*
—Faptele juridice, avênd de obiect o valoare mai mică de 150 lei vechi, pot fi dovedite cu martori, 252.
—Numai faptele materiale și juridice pot face obiectul unei probe propriu dise, examinarea sau aplicarea dreptului fiind de domeniul judecătorului, 102.
—Părțile trebue să dovedească, însă, legea străină pe care o invocă, 102 urm. V. *Lege străină.*
—Condițiile cerute pentru ca proba testimonială să fie admisă de justiție, 104.

FAPTE NEGATIVE.—Pot fi dovedite, în justiție, pentru-că mai tot-deauna ele se convertesc în fapte positive contrare, 107, 108.

—Numai propositiile, care au un caracter indefinit, nu sunt susceptibile de o probă completă, și aceasta fie că ele ar fi afirmative, fie negative, 108.
—Consecințele care resultă din împrejurarea că faptele negative pot în genere fi probate, 108.
—Ipoteza din dreptul roman, în care acel care trebuia să dovedească o propositie negativă, putea să arunce proba asupra adversarului său, 109, 110.
FARMACIȘTI.—Aplicarea prescripției scurte statornicite de art. 1903, 1904, 275, n. 1. V. *Medici*, *Veterinari*, etc.
—Farmaciștii sunt comercianți (Controversă), V. tabla Vol. VI, v° *Farmaciști*.
FEMEE.—Poate fi martor în actele stărei civile (art. 24 C. civ.). V. *Probă testimonială*.
—Poate fi mandatar, 357, nota.
—Dreptul femeei de a exercita profesiunea de advocat (Controversă), 356, n. 2. V. *suprà* v° *Advocat*, unde se arată și jurisprudența în această privință.
FEMEE MĂRITATĂ.—Femeea măritată este obligată a repara paguba causată prin delictele sau quasi-delictele ei, chiar cu averea sa dotală, 28 t. și n. 1; t. V, p. 473 urm. și t. I, partea II, p. 103. Cpr. C. Grenoble, Sirey, 1902. 2. 96.
—Același principiŭ este aplicabil atât minorilor cât și interdișilor, care ar comite pagube într'un interval lucid, 27, 28. V. *Interdiși*, *Minori*, etc.
—Anularea actelor făcute fără autorisare. Punctul de plecare a prescripției statornicite de art. 1900, 92, 93. V. *Confirmare*, *Prescripție*, etc.
—O hotărîre străină, în care o femee măritată română a stat în judecată, fără cuvenita autorisare, nu poate fi învestită în țară cu formula executorie. V. *Autor. lucrului judecat*, *Ordine publică*, etc.
—Femeea, care contractează o dată cu barbatul seu și care nu se obligă a plăti de cât jumătate din preț, se consideră ca având cu dînsul un interes comun, și deci, nu se cere în specie un dublu original, 191 nota. V. *Dublu original*.
—Femeea neautorisată nu poate face, în justiție, o mărturisire care s'o lege, 330.
—Controversa la care mărturisirea femeei măritate a dat loc în doctrină și în jurisprudență, 330, n. 3, V. *Mărturisire*.
—Mărturisirea făcută de barbat nu este oposabilă femeei, de cât dacă este relativă la bunurile a căror administrație îi aparține lui, și numai în limitele acestei administrațiuni, 331.
—De câte-ori femeea este chemată în justiție și barbatul nu mai are rolul de a complecta capacitatea sa, art. 151 Pr. civ. este inaplicabil, nefiind doi părîți în causă, 386, n. 1.
—Nu se poate deferi jurămîntul decisor unei femeei măritate neautorisate, 387.
—Nicî femeea măritată neautorisată nu-l poate deferi, chiar dacă ea ar fi împuternicită a sta în judecată, 381.

—*Quid* în privința femeei măritate, separată de bunuri? 381, n. 2.
—Autorisarea femeei de a sta în judecată nu este suficientă pentru prestarea jurământului, 387, n. 3.
—Incheierile, prin care justiția acordă autorisarea femeei măritate, în caz de refus din partea bărbatului, avênd puterea lucrului judecat, barbatul nu poate cere anularea actelor făcute de femeea autorisată de justiție, 484.
—Barbatul poate, însă, cere anularea hotărîrei în care femeea s'ar fi judecat fără nici-o autorisare, 484, n. 2; 498, n. 1.
—Acelaşi drept nu aparține femeei, 498, n. 1. Cpr. şi Cas. fr. Répert. Dalloz, *Appel civil*, 1157, n. 1.
—Femeea măritată neautorisată a face comerț nu poate fi condamnată pentru bancrută, 617 nota. V. *Bancrută*.
—Hotărîrea dată față de barbat, exercitând în limitele legei acțiunile femeei, în calitate de administrator al bunurilor dotale, sunt oposabile femeei sau moştenitorilor ei, cu-toate-că ea n'a fost pusă în causă, 552, t. şi n. 2. V. *Autor. lucrului judecat.*
FIDEJUSIUNE.—Este un contract accesoriŭ, 417 şi t. V, p. 18.
—Aplicarea formalității bunului şi aprobat, 203, t. şi notele 1 şi 7.
—Fidejusiunea, fiind o convenție unilaterală, nu este însă supusă formalității dublului original, 194.
—Casurile în care fidejusiunea poate fi dovedită cu martori, în materie civilă (început de probă scrisă), 257, t. şi n. 2.
—In materie comercială, fidejusiunea poate fi stabilită prin ori-ce probe, 258, 259. V. *Materie comercială*, *Probă testimonială*, etc.
—Stîngerea oblig. principale atrage stîngerea fidejusiunei, 417.
—Excepții de la acest principiŭ, în caz când oblig. principală ar fi fost anulată din causa incapacității debitorului, 417, n. 4, 418 nota. V. *Minor*, *Minoritate*.
—Jurămîntul deferit debitorului asupra existenței datoriei şi prestat de acest din urmă, liberează pe fidejusor, 418.
—Aceeaşi soluție este admisă în caz când jurămîntul deferit de debitorul principal este refusat de creditor, 418.
—Jurămîntul deferit de creditor *asupra existenței datoriei*, iar nu asupra fidejusiunei, şi prestat de fidejusor, ca şi jurămîntul refusat de creditor asupra propunerei fidejusorului, liberează pe debitorul principal, pentru-că de câte ori nu există datorie, nu poate să existe nici debitor, 418.
—Remiterea datoriei, făcută fidejusorului, nu liberează însă, în principiŭ, pe debitorul principal, dacă aceasta n'a fost voința creditorului, 418, n. 4 şi t. VI, p. 722, 723.
—Refusul fidejusorului de a jura, nu produce nici-un efect în privința debitorului principal, şi *vice-versa*, 422, 423.
—Hotărîrea dată față de debitorul principal leagă ea pe fidejusor? (Distincțiune şi controversă), 572 urm.

—Casul unei fidejusiuni solidare (Controversă), 574.
FIDES SCRIPTURÆ INDIVISIBILIS EST, 222.
FILIAŢIUNE.—In dreptul vechiŭ, putea în toate casurile fi dovedită cu martori, 241, t. şi n. 4; 246, 253 nota.
—Mijloacele de probaţiune constituind un drept căştigat pentru părţi, copilul legitim, născut sub legea veche, va putea dovedi filiaţiunea sa conform acelei legi, 245.
—*Quid* în privinţa filiaţiunei naturale? (Controversă), 245, t. şi n. 2. V. *Naştere, Probă testimonială*, est.
—Casurile în care proba testimonială este admisibilă astădi, 252, n. 3; 253 nota.
—Filiaţiunea nu poate fi dovedită prin jurămînt, 366, t. şi n. 2. V. *Jurămînt.*
—Hotărîrea care a acordat alimente reclamantului, în calitate de fiŭ sau de părinte a părîtului, nu are autoritatea lucrului judecat, în privinţa filiaţiunei sau paternităţei, dacă această chestie n'a făcut obiectul conclusiilor părţilor şi n'a fost desbătută în instanţă, 514. V. *Alimente, Pensie alimentară*, etc.
—Numai copiii legitimi, nu însă şi acei naturali, poartă numele părintelui lor, 570, n. 4, 571 nota. V. *Nume patronimic.*
—Condamnarea pentru părintucidere, sau pentru lovituri, ori răniri causate părinţilor, nu constată filiaţiunea condamnatului, din punctul de vedere al efectelor civile care resultă din filiaţiune, 661 urm. V. *Paricid, Cercetarea maternităţei, paternităţei, Chestiŭ de stat*, etc.
FINE DE NEPRIMIRE.—Finele de neprimire care se pot opune acţiunei în anulare sau în rescisiune. (Confirmarea şi prescripţia), 41, 42, 68.
FOAE DOTALĂ.—Autentificarea ei, de judecătorul de ocol, până la valoarea de 3000 lei inclusiv, 137.
—Celelalte contracte matrimoniale sunt de competenţa tribun. de judeţe, ori-care ar fi valoarea lor, 138. V. *Judec. de ocol.*
FOAE (SAU FILĂ) VOLANTĂ. — Poate constitui un inceput de probă scrisă, 277.
—Registre domestice sau casnice, 220, t. şi n. 1.
FOAME (scusă legală în materie de furt), 596, n. 3. V. *Furt.*
FOND DOTAL.—V. *Imobil dotal.*
FORMA DAT ESSE REI, 150, 368. V. *Acte, Contracte solemne*, etc.
FORMULA EXECUTORIE.—Este o creaţiune a legei nouă; ea nu exista în vechile noastre legiuiri, 484, n. 1.
—Investirea unui act autentic cu formula executorie, 133, 160, t. şi n. 2.
—Judecarea contestaţiilor ivite cu ocasia executărei unui act autentic, 161, 162.
—Incetarea puterei executorie a actelor autentice, 154, n. 2; 162.
—Investirea cu formula executorie a actelor autentificate în străinătate, 143, 162, 467.

—Dacă nici-una din părţi nu-şi are domiciliul în ţară, formula executorie se pune de tribunalul Ilfov, 143.
—Tocmelele de munci agricole se învestesc cu formula executorie de consiliul comunal, 142.
—Şi hotărîrile pronunţate de arbitri sunt învestite cu formula executorie, 505.
—Investirea cu formula executorie a unei hotărîri pronunţate în străinătate, 459 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Judecătorii români vor refusa formula executorie, de câte ori hotărîrea străină va fi în contradicere cu hotărîrea dată de un tribunal naţional, 459, n. 2.
—Hotărîrile străine pot fi invocate în România, ca producênd autoritatea lucrului judecat, pentru constatarea unui fapt sau unui drept, fără a fi învestite cu formula executorie, 460, t. şi n. 1.
—Hotărîrile străine, privitoare la starea şi capacitatea persoanelor, îşi produc în genere efectul lor în România, fără a fi învestite cu formula executorie (Controversă), 460.
—O hotărire străină care pronunţă divorţul nu poate, însă, fi transcrisă de ofiţerul stărei civile în România, fară a fi învestită cu formula executorie de judecătorii români, 462, t. şi n. 1. V. *Divorţ.*
—O mărturisire extra-judiciară, consemnată într'o hotărîre străină, poate fi invocată în România, fără ca hotărîrea străină să fi fost declarată executorie de judecătorii români, 325, n. 2. V. *Mărturisire.*
—Hotărîrile emanate de la arbitrii străini pot fi învestite cu formula executorie de judecătorii români, 467.
—Nu însă şi acele emanate de la un consul străin din ţară, 471 urm. V. *Consul, Autor. lucrului judecat*, etc.
—Actul de ipotecă, în basa căruia se face o urmărire de creditul fonciar, are el nevoe de a fi învestit cu formula executorie ? 484, n. 1. V. *Credit fonciar, Ipotecă*, etc.
—Incheierele privitoare la învestirea unei sentinţe cu formula executorie nu au puterea lucrului judecat, 484.
FORŢĂ MAJORĂ.—Casurile de forţă majoră (precum trăsnetul, grindina, cutremurul, inundaţiile, etc.), fiind fapte materiale, pot fi dovedite cu martori, 250.
—Proba testimonială, şi în consecinţă şi a presumţiilor, devine admisibilă, de câte-ori creditorul a perdut actul scris, ce-i servia de dovadă, prin un caz de forţă majoră, 289. V. *Probă testimonială.*
—Reconstituirea prin martori sau presumţiuni a unei hotărîri distruse prin caz fortuit sau forţă majoră, 292. V. *Hotărîri.*
—A unui testament, 290 urm. V. *Testament.*
FRAUDĂ.—Face în tot-deauna admisibilă proba testimonială, 266.
—Frauda ca şi dolul este o chestie de fapt, 266, n. 2.
—Frauda la lege face admisibilă proba testimonială, *chiar*

între părți, pentru dovedirea simulației (Controversă), 285, t. și n. 4. t. V, p. 276, n. 1. Cpr. Trib. Suceava și Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 347 și *C. judiciar* din 1902, No. 80.
—Mărturisirea, făcută în mod fraudulos, nu este oposabilă moștenitorilor acelora de la care ea emană, 333, n. 3.
—Mărturisirea făcută de debitor, în frauda drepturilor creditorilor, nu le este oposabilă, 334 nota.
FRAUS OMNIA CORRUMPIT, 333, n. 3.
FRUCTE.—Restituirea fructelor, la caz de rea credință din partea terțiului, în privința acțiunei în anulare sau în rescisiune, 39, t. și n. 4.
FRUSTRA PROBANTUR, QUÆ PROBATA NON RELEVANT, 105.
FURT.—Elementele furtului (Clandestinitate), 621, n. 3.
—Foamea și miseria era o scusă legală în materie de furt, după pravila lui V. Lupu, 596, n. 3.
—Electricitatea poate face obiectul unui furt, sau unui abus de încredere, 622 nota. Cpr. și Trib. Dolj, *C. judiciar* din 1902, No. 79. V. *Electricitate*.
—Admiterea aceleeași soluții în privința celorlalte produse, care se distribuesc la domicil prin canalisare, precum: apa, gazul aerian, etc., 622 nota.
—Furtul de păseri domestice, sau de alte lucruri de mică valoare, comis de țigani, nu se pedepsia după pravila lui Vasile Lupu, 597 nota.
—Persoanele străine, care cooperează la un furt comis de o rudă sau afin în gradul prevĕdut de art. 307 C. pen., pot ele fi urmărite ca complici, tăinuitori, agenți provocatori, etc. ? 666, n. 2.

G

GAGIU (comercial).—Dovedirea lui față de cei de al treilea.—Inadvertența art. 478 C. com., 249, n. 1; 256, 270, 271. V. *Materie comercială*, *Probă testimonială*, etc.
GAZ AERIAN.—Ca și electricitatea, poate face obiectul unui furt, 622 nota. V. *Electricitate*, *Furt*.
GĂZDUIRE DE FĂCĔTORI DE RĂLE. — Delict colectiv sau de obiceiŭ, 619.
—Pedepsirea acestui fapt în pravila lui V. Lupu, 619, n. 1.
GESTAȚIUNEA (femeei).— Presumțiile relative la gestațiunea femeeĭ nu pot fi resturnate prin proba contrară, 316. V. *Presumții*.
GESTIUNE DE AFACERI.—Poate fi dovedită cu martori sau presumțiuni, 351, n. 4 și 349.
—Cheltuelile făcute de gerant nu pot, însă, fi dovedite de cât conform dreptului comun, fiind-că el a avut posibilitatea de a-și procura o dovadă scrisă, 283, n. 3 și t. V. p. 331, t. și n. 4. V. *Probă testimonială*.

—Actul scris emanat de la un gerant de afaceri poate fi opus ca început de probă scrisă stăpânului, 275. V. *Mandat.*
—Gerantul poate fi obligat a produce, în justiție, registrele, notele sau hârtiile relative la gestiunea sa, 222, n. 5. V. *Mandat, Mandatar.*
—Deferirea jurământului din partea gerantului de afaceri, 381.
—Gerantul de afaceri nu mai poate astă-zi să susție un proces în numele stăpânului, o procură legalisată fiind necesară în această privință, 556.
—Soluția acestei chestiuni în dreptul roman, 556.
—Un gerant de afaceri poate însă face apel, opositie, recurs, etc. în numele stăpânului, și asemenea acte vor folosi acestui din urmă, dacă au fost ratificate de dînsul, în termenul util, 556, n. 6. V. *Apel, Recurs, Ratificare*, etc.
GOVORA (Pravila bisericească de la Govora) în privința jurământului preoților, 354, n. 1. V. *Jurământ, Preoți.*
GREFIER.—Presența acestui funcționar este neapărată la autentificarea actelor, 127, t. și n. 2 ; 135.
—El poate fi înlocuit prin ajutorul de grefă, 127, 135.
—Lipsa semnăturei grefierului atrage nulitatea actului, 131.

H

HABILIS AD NUPTIAS, HABILIS AD PACTA NUPTIALIA sau AD MATRIMONII CONSEQUENTIAS, 27.
HANGII.—V. *Ospătători.*
HÂRTII SAU CĂRȚI DOMESTICE. (Puterea lor probatorie).—219 urm. V. *Registre domestice.*
HÂRTIE MONETĂ. — Inaplicarea art. 1198, § ultim C. civ. la caz de perderea unor valori în hârtie monetă, 292. V. *Bilete de bancă.*
HERES PERSONAM DEFUNCTI SUSTINET, 275.
HOTĂRÎRI.—Sunt acte autentice, 124, 160.
—Reconstituirea unei hotărîri prin martori sau presumțiuni, când ea a fost distrusă prin un caz de forță majoră, 292.
—Indreptarea unei erori materiale strecurate într'o hotărîre judecătorească, 499, 512, n. 2.
—Prescrierea dreptului de a se executa o hotărîre, 577 urm.
—Hotărîrile care au și care n'au autoritatea lucrului judecat. 459 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
HOTĂRÎRI STRĂINE.—(Investirea lor cu formula executorie), 458 urm. V. *Formulă executorie, Autor. lucrului judecat*, etc.
HRISOAVE (vechi), care consacrau autoritatea lucrului judecat, până în secolul al 18-lea, 448, n. 7 ; 448 urm.

I

IARMAROACE.—V. *Bâlciuri.*
IMOBIL DOTAL.—Viciul care resultă din dotalitatea unui imo-

bil înstrăinat în timpul căsătoriei, nu poate fi reparat de cât la încetarea dotalităţei, 54, 55.
—Femeea poate, însă, confirma prin testament, în timpul căsătoriei, înstrăinarea imobilului dotal, 54, t. şi n. 4. V. *Confirmare.*
—Acţiunea în anulare a înstrăinărei imobilului dotal este, sau nu, în urma desfacerei căsătoriei, supusă prescripţiunei decenale, statornicită de art. 1900 C. civ. (Casul în care fondul dotal a fost înstrăinat de ambii soţi), 79 urm.
—Casul în care fondul dotal a fost înstrăinat numai de barbat (Controversă), 80.
—Casul în care barbatul a înstrăinat imobilul dotal ca al său (Controversă), 80, 81. V. *Confirmare, Prescripţie,* etc.
—Punctul de plecare al prescripţiei acţiunei în revocare a înstrăinărei, 90, 91.
—Incheierea tribunalelor, care ar permite înstrăinarea fondului dotal, în afară de căsurile permise de lege şi fără îndeplinirea formelor legale, nu are autoritatea lucrului judecat, 483, t. şi n. 2; 536, 537.
—Dacă femeea poate, cu autorisarea soţului ei, face contestaţie la urmărirea imobilului seu dotal, sau dacă asemenea drept aparţine, în timpul căsătoriei, numai barbatului, 382, n. 1. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1900, p. 1366, decisie la care am luat şi noi parte, rămânênd, însă, în minoritate.
—Urmărirea veniturilor dotale viitoare din partea creditorilor barbatului sau a femeei (Controversă). V. adnot. noastră asupra unei sentinţe a trib. Iaşi şi Ilfov, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 81.
—Imobilul dotal este alienabil pentru delictele sau quasi-delictele femeei, V. *Femee măritată, Zestre,* etc.
IMPĂRŢEALĂ.—Actul sub semnătură privată, care constată o împărţeală, este supus formalităţei dublului original, 188, 194.
—Impărţeala făcută între majori nu poate fi anulată pentru lesiune, 7, 8. V. *Lesiune.*
—Transacţiile părţilor constatate de judecătorul de ocol, în basa art. 99 din legea lor organică, în materie de impărţeală, au autoritatea lucrului judecat, 161, 485. V. *Autor. lucrului judecat.*
—*Quid* în privinţa hotărîrilor prin care se omologă o împărţeală? (Distincţiune), 484, 485. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Hotărîrea dată în materie de împărţeală nu poate fi opusă, ca avênd autoritatea lucrului judecat, unei acţiuni în revendicare, obiectul ambelor acţiuni nefiind acelaşi, 517, n. 1.
IMPENSE (datorite barbatului pentru cheltuelile făcute de dînsul la imobilul soţiei sale). V. *Reparaţii.*
IMPOSITE.—Hotărîrile pronunţate în materie de imposite au autoritatea lucrului judecat, numai pentru periodul la care ele se referă, 492, 493.

IMPOSSIBILIUM NULLA EST OBLIGATIO, 500 și t. VI, p. 813, 817.
IMPRUMUT MARITIM.—Nu poate fi dovedit prin martori, 257. V. *Probă testimonială.*
IMPRUMUTURI DE STAT. — Art. 1198, § ultim se aplică la obligațiile de împrumut de Stat, 292.
INALIENABILITATEA (pământurilor rurale).—V. *Pământ rural.*
INCAPABILI.—Incapabilul nu mai poate exercita acțiunea în rescisiune contra unui act anulabil, dacă el l-a confirmat în timpul capacității sale, 29 urm.
—Punctul de plecare a prescripției statornicite de art. 1900, 91 urm.
—O scrisoare emanată de la un incapabil nu-i poate fi opusă ca început de probă scrisă, 272, 331. V. *Probă testimonială.*
—Incapabilii nu pot deferi jurământul decisor, 380, 381. V. *Femee măritată, Interdiși, Jurământ, Minor*, etc.
—Jurământul decisor nu poate, de asemenea, fi deferit unui incapabil, 387, 390.
—Casul în care persoana capabilă, căreia s'a deferit jurământul, a perdut capacitatea sa, 388.
—Aplicarea principiilor de mai sus și în materie de jurământ supletor, 432.
—Judecătorii ar putea, cu-toate-acestea, deferi jurământul supletor unui incapabil, dacă ei ar crede că afirmarea din partea incapabilului ar aduce o lumină în causă, soluție admisă și la Romani, 432. V. *Jurământ.*
—Incapabilii nu pot face o mărturisire validă în justiție, 330. V. *Mărturisire.*
—Oblig. fidejusorului rămîne validă, cu-toate-că acea principală ar fi anulată pentru incapacitatea debitorului, 418 nota. V. *Fidejusiune, Minor, Minoritate.*
INCENDIU.—Este un caz de forță majoră, 289. V. *suprà, Forță majoră.* V. și tabla vol. V v° *Caz fortuit, Incendiu*, etc.
INCEPUT DE PROBĂ.—V. *Probă testimonială.*
INMORMÎNTARE CLANDESTINĂ.—V. *Pruncucidere.*
INSTITUTORI.—Aplicarea prescripțiilor scurte, statornicite de art. 1903, 1904 C. civ., 375, n. 1.
INDIVISIBILITATEA (hârtiilor casnice), 222.
—Mărturisirei. V. *Mărturisire.*
INDUSTRIAȘ.—Cambia subscrisă de un industriaș nu este supusă formalității bunului și aprobat, 202. V. *Bun și aprobat, Cambie*, etc.
—Industriașii sunt în genere scutiți de această formalitate, 205.
INRUDIREA. — Gradul de înrudire poate fi dovedit prin martori, 251. V. *Probă testimonială.*
INȘELĂCIUNE.—Prevenitul achitat pentru înșelăciune, poate, în urmă fi acționat înaintea instanțelor civile pentru anu-

larea convenţiunei, ca afectată de dol, în basa aceloraşi fapte, 656, 659. V. *Dol.*
INSCRIERE IN FALŞ.—V. *Acte autentice.*
INSCRISURI (Proba prin—), 123 urm. V. *Acte autentice, Acte sub semnătură privată*, etc.
INSTRĂINAREA (imobilului urmărit).—Nulitatea înstrăinărilor directe sau indirecte, totale sau parţiale a imobilului urmărit, făcute de debitor prin act sub semnătură privată, în urma transcrierei comandamentului prealabil, 185, t. şi n. 1. V. *Comandament prealabil.*
INTERDICŢIE,—INTERDIŞ.—Căsătoria interdisului, contractată în intervale lucide (Controversă), 2, n. 2 şi p. 3.
—Anulabilitatea actelor făcute de interdis, în urma publicărei interdicţiei, 5, n. 2; t. II, p. 337 şi t. V, p. 22, n. 2.
—Responsabilitatea interdisului pentru delictele sau quasi-delictele sale, comise în intervale lucide, 28.
—Actele făcute de un interdis, sau de epitropul seu în timpul interdicţiei, pot fi confirmate de interdis în urma rădicărei interdicţiei, 30.
—Punctul de plecare a prescripţiei statornicite de art. 1900, 94.
—Nu se poate deferi jurămîntul unui interdis, şi nici el nu-l poate deferi, 380, 381, 387. V. *Incapabili, Jurămînt*, etc.
—Se poate deferi jurămîntul persoanelor a căror interdicţie a fost cerută şi nepronunţată încă, 387.
—Interdisul nu poate face o mărturisire validă în justiţie, 330. V. *Mărturisire.*
—Hotărîrile care pronunţă interdicţia, sau care rînduesc un consiliu judiciar, au un caracter provisor, 492.
—Ele au, însă, autoritatea lucrului judecat *erga omnes*, 561 nota; 565.
INTEROGATOR.—Din interogatorul unei părţi, poate să resulte un început de probă scrisă de natură a fi complectat prin alte dovedi, 274, 322, 430. V. *Mărturisire, Probă testimonială*, etc.
—Dreptul părţei, care a recurs la procedura interogatorului, de a pune direct întrebări părţei chemate la interogator, 300.
—Procedura interogatorului nu poate fi ordonată în privinţa sindicului sau falitului, 332.
—Interogatorul poate, însă, fi făcut, unei persoane morale, 332, 333. V. *Mărturisire, Persoană morală.*
—*Quid* în privinţa jurămîntului decisor, 333. V. *Jurămînt decisor.*
—Interogatorul societăţilor, care nu constituesc o persoană juridică, 333.
—Debitorul unei cambii nu poate să dovedească plata prin interogatorul purtătorului titlului, 368. V. *Cambie.*
—Dacă partea chemată la interogator nu se presintă, sau

refuză de a respunde la chestiunile puse, judecătorii pot considera aceste împrejurări ca o mărturisire complectă, sau ca un început de probă, de natură a fi complectat prin alte dovedi, 274, 322.
—Dreptul părţei de a respunde la interogator în apel, 322, n. 4.
—Casul în care partea chemată la interogator ar fi încetat din viaţă, înaintea judecărei apelului, 323 nota.
—Dreptul judecătorilor de a reveni asupra încheierei prin care s'a admis interogatorul, 323.
INTERVAL LUCID.—V. *Interdicţie.*
INUNDAŢIE.—Este un caz de forţă majoră, 289. V. *Forţă majoră* şi tabla vol. V, v° *Caz fortuit.*
IPOTECĂ.—Este un contract solemn, 4, 124.
—Autentificarea ei, 133, n. 2.
—Ca atare, ipotecile nule nu pot fi confirmate, 48, 90. V. *Confirmare.*
—Ipoteca constituită de debitor asupra imobilului urmărit, în urma transcrierei comandamentului prealabil, este isbită de nulitate, 185, t. şi n. 1. V. *Comandament prealabil.*
—Soarta ipotecei constituită de minor în timpul minorităsale, când el a constituit, în urma majorităţei sale o altă ipotecă asupra aceluiaş imobil, în folosul unei alte persoane, confirmând ipoteca constituită în timpul minorităţei 65 urm.
—Actul de ipotecă, în basa căruia se face o urmărire de către creditul fonciar, are el nevoe de a fi învestit cu formula executorie ? 484, n. 1. V. *Credit fonciar, Formulă executorie,* etc.
ISPRAVNIC (Tutor în pravila lui Matei Basarab), 14 nota.
ISRAELIŢI.—Nu puteau altă dată să mărturisească contra unui creştin, 296, n. 2. V. *Probă testimonială.*
—Modul cum ei trebue să presteze jurământul decisor (jurământul *more-judaico*), 356, 396 urm. V. *infrà, Jurământ.*
—Jurământul martorilor israeliţi, 351.
—Curtea de casaţie a decis de curînd (28 iunie 1902) că Israeliţii din România se bucură de dispoziţia art. 13 C. civ., de oare-ce ei nu sunt străini numai prin faptul că sunt Israeliţi ; pentru ca să fie consideraţi ca adevăraţi străini, trebue să se dovedească că sunt supuşi vre-unei protecţiuni străine. *C. judiciar* din 1902, No. 52 (şi nota D-lui N. Mandrea) ; *Dreptul* din 1902, No. 52.—Această soluţie este însă combătută de amicul nostru, Dl C. G. Dissescu, *Dreptul, loco cit.*

J

JÎDOVI.—V. *Israeliţi.*
JOC SAU PRINSOARE.—Nu se poate deferi jurământul asupra unei datorii isvorîte din joc sau prinsoare, 370. V. *Jurământ.*

—Jocurile de noroc sunt oprite, 608, n. 2.
—Codul Calimach în această privinţă, 608, n. 2 şi t. V, p. 9, n. 4.
—Jocurile de cărţi sunt interdise judecătorilor, 608, n. 2; 609 nota.
JUDECĂTORII COMUNALE. — Competenţa lor de a autentifica unele acte, 139, 140. V. *Acte autentice.*
—Competenţa lor de a judeca contestaţiile izvorîte din tocmelele agricole, 141. V. *Tocmelĭ agricole.*
—Deferirea jurămîntului decisor înaintea judecătoriilor comunale, 388, n. 3. V. *Jurămînt.*
—Hotărîri de expedient, 506.
JUDECĂTOR DE INSTRUCŢIE.—Mărturisirea făcută înaintea unui judecător de instrucţie, de şi făcută sub jurămînt, nefiind definitivă, nu poate fi urmărită ca falşă, 302, t. şi n. 1. Cpr. şi Tib. Vlaşca, *Dreptul* din 1903, No. 2.
—Ordonanţele de neurmărire ale judecătorilor de instrucţie au o autoritate provisorie, până la descoperirea de nouĕ indicii, 588 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Efectul lor în privinţa acţiuneĭ civile, 659, t. şi n. 1.
—Ordonanţe de trimitere sau de urmărire ale judec. de instrucţie.—Efectul lor, 593.
—Punctele asupra cărora tribunalele represive nu sunt legate prin ordonanţele de trimetere, 594. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Ordonanţele de urmărire neavênd autoritate în privinţa calificărei faptului, instanţele de fond sunt libere de a-l califica aşa cum cred, 595.
—Ele nu pot, însă, să atingă fapte nouĕ, necuprinse în ordonanţa de trimetere, 595, 596.
—Inceputul de probă scrisă care poate să resulte din interogatorul luat de un judecător de instrucţie, 274. V. *Probă testimonială.*
JUDECĂTORII DE OCOALE.—Competenţa lor de a autentifica unele acte, 137 urm. V. *Acte autentice.*
—Delegarea judecăt. de ocol pentru autentific. unuĭ act, 129.
—Judecătoriĭ de ocol pot autentifica foile dotale până la valoarea de 3000 lei inclusiv, 137.
—Preţeluirea obiectelor constituite dotă nu face vîndare, dacă în foaea dotală nu se prevede anume aceasta, 137.
—Soluţia contrară este admisă de art. 1245 C. civ., 137, n. 2; 138 nota.
—Dreptul judecătorului de ocol de a autentifica alte acte, 138 urm.
—El nu poate nicĭ într'un caz autentifica un testament, 139.
—Competenţa judecătorului de ocol de a judeca maltratările suferite de părinţi de la copiiĭ lor (Controversă), 665, n. 1. V. *Loviri, Maltratări, Părinţi.*
—Investirea cu formula executorie a învoelilor făcute înaintea lor de persoanele majore şi capabile, cu ocasia pro-

ceselor de împărțeală, care sunt de competența acestor judecători, 161.
—Hotăriri de expedient, 507.
—Judecătorul de ocol este dator să se pronunțe asupra mijloacelor de apărare, care ar resulta din desbateri, din actele părților sau din împrejurările causei, chiar dacă aceste mijloace n'au fost propuse de părți, el trebuind însă să le pue în desbaterea părților, 122.
JUDEȚ.—V. *Comună.*
JUDICIO QUASI CONTRAHIMUS, 453, t. și n. 4; 539. V. *Autor. lucrului judecat.*
JUDEX AB INTERLOCUTORIO DISCEDERE POTEST, 435,
JURĂMÎNT, 349 urm.
—Caracterul jurămîntului.—Este un act atât civil, cât și mai cu samă religios, 349, 350.
—Elementul religios nu poate fi eliminat din formula jurămîntului, 350.
—Incercarea de a se schimba formula jurămîntului în Codul francez, 350, 351.
—Pravila lui Matei Basarab și Codul francez în această privință, 350, n. 3.
—Jurămîntul martorilor israeliți, 351.
—Jurămîntul Mohametanilor, 351.
—Jurămîntul muților la Mahometani, 352.
—Jurămîntul muților în proced. civ. germană, 352, n. 4.
—Sperjurul la Mahometani, 352, 353.
—Jurămîntul Anabaptiștilor și Quakerilor, 353.
—Evanghelia Sf. Matei în această privință, 353, n. 3.
—Jurăm. preoților (Controversă), 299, 353 urm. V. *Preoți.*
—Pravila bisericească de la Govora, 354, n. 1.
—Abrogarea canoanelor bisericești, 354, n. 2, 355 nota.
—Jurămîntul Israeliților (*more judaico*), 356, 396 urm.
—Jurămîntul impus martorilor experților, funcționarilor publici, advocaților, etc., 356, 357.
—Jurămîntul în vechile noastre legiuiri, 357.
—Codul Caragea (Controversă), 357, 358, 359, n. 5.
—Codul lui Andr. Donici, 358, 359, n. 5.
—Codul Calimach, 119, 383.
—Pravila lui Matei Basarab, 350, n. 3; 358 t. și n. 1.
—Codul Ipsilant, 359, n. 5.
—Jurămîntul extra-judiciar, 358, 359.
—Acest jurămînt este o adevarată convenție, a cărei dovadă nu se poate face de cât conform dreptului comun, 359, t. și n. 1.
—Jurămîntul *de calumnia* (de șicană).—Dreptul roman, 359.
—Jurămîntul *purgatorium*, 424, n. 4.
—Impărțirea jurămîntului în decisoriu și supletoriu, 359.
—Critica jurămîntului ca mijloc de probă, 360 urm.
—Desființarea jurămîntului ca mijloc de probă în Codul civil spaniol de la 1889, 361.

—Dreptul străin în această privinţă, 361, n. 2.
—Jurământul nu este o presumţie, ci o adevarată probă, 115, 310.
JURĂMÎNTUL DECISORIU SAU LITIS-DECISORIU, 362 urm.
—Deosebire între jurământ şi transacţie, 363.
—Casurile în care se poate deferi jurământul decisoriu, 363 urm.
—El poate fi deferit în orî-ce soiu de contestaţii, şi chiar în contra sau peste cuprinsul unui act, 364.
—Jurământul este, însă, inadmisibil în privinţa faptelor constatate de judecător, *propriis sensibus*, într'un act autentic, aceste fapte fiind crezute până la înscrierea în falş, 364, n. 2.
—Jurământul deferit de servitor patronului, în privinţa salarului seu (Controversă), 364. V. *Patron*, *Servitor*, etc.
—Admiterea probei testimoniale, conform dreptului comun, p. dovedirea salarului servitorului, 365.
—Dreptul străin în această privinţă, 365.
—Casurile în care jurământul nu poate fi deferit (ordine publică), 365.
—Jurământul nu este admisibil în materie de chestii de stat, de contestaţii electorale, etc., 365, 366.
—Ast-fel, nu se poate deferi jurământul asupra faptelor care servesc de basă unei acţiuni în divorţ, în separare de bunuri, etc., 365.
—Faptul împăcărei soţilor poate, însă, fi dovedit prin jurământ (Controversă), 365, n. 5. V. *Divorţ*.
—Dacă presumţia legală de interpunere de persoane poate, sau nu, fi combătută prin jurământ (Controversă), 366, n. 4; 367 nota.
—Nu se poate dovedi prin jurământ dacă un apel a fost, sau nu, făcut în terminul legal, 367, t. şi n. 2.
—Jurământul nu poate fi deferit pentru stabilirea existenţei sau clauselor unui contract solemn, 367.
—Nu se poate dovedi prin jurământ nicî-o asociaţie în participare, 356, n. 2. V *Asociaţie în participare*.
—Debitorul unei cambii nu poate deferi jurământul purtătorului titlului, spre a dovedi liberarea sa (art. 349 C. com.), 368. V. *Cambie*.
—Debitorul unei cambii, chemat în judecată, trebue deci să plătească, şi apoi să exercite acţiunea în repetiţie, sau să ceară restituirea cambiei, 369.
—Dovedirea transacţiei prin jurământ (Controversă), 254 nota; 369, 370. V. *Transacţie*.
—Dovedirea depositului voluntar, 248 nota. V. *Deposit*.
—Unei servituţi de trecere, 250, n. 4.
—A unui contract de navlu, 257, n. 1. V. *Navlu*.
—Dovedirea unui contract de închiriere verbal, care n'a primit nici-o punere în lucrare. V. *Contract de închiriere*.
—Faptele asupra cărora se poate deferi jurământul decisoriu, 370 urm.

—Jurămîntul nu poate fi deferit asupra unei chestiuni de drept, ci numai asupra unei chestiuni de fapt, 370.
—Admiterea soluţieĭ contrare în dreptul roman, 370, n. 3.
—Nu se poate deferi jurămîntul asupra unei datoriĭ isvorîte din joc sau prinsoare, asupra unei oblig. naturale, etc., 370. V. *Joc sau prinsoare*, *Oblig. naturală*, etc.
—Se poate însă deferi jurămîntul asupra unor fapte ilicite, precum seducţiunea, etc., 370, t. şi n. 7.
—Admiterea soluţieĭ contrare în Codul italian şi portughez, 371 nota.
—Presumţiile absolute (*juris et de jure*), care interesează ordinea publică, nu pot fi combătute prin jurămînt, 311, 312, 315, 317.
—Presumţiile, chiar absolute, care nu interesează ordinea publică pot, însă, fi combătute prin jurămînt şi mărturisire, 315. V. *Mărturisire*.
—Dacă jurămîntul a fost deferit asupra mai multor fapte, el este indivisibil ca şi mărturisirea, 336, t. şi n. 2; 370, n. 4; 438.
—Faptele asupra cărora se deferă jurămîntul trebue să fie pertinente şi concludente în causă, 371.
—Dacă sunt pertinente şi concludente, aceasta este o chestie de fapt, 372, n. 2; 390, n. 5.
—Jurămîntul poate fi deferit nu numai prin conclusiĭ principale, dar şi prin conclusiĭ subsidiare (Controversă), 371, t. şi n. 4. Veḑi asupra acestei controverse, Labbé, nota în Sirey, 89, 2. 41. V. *Conclusiĭ subsidiare*.
—In ori-ce caz, nu se poate discuta admisibilitatea unui jurămînt, care n'a fost formulat, 371; 390, t. şi n. 9.
—Faptele, asupra cărora se deferă jurămîntul, trebue să fie personale aceluia căruia jurămîntul este deferit, ceea ce constitue o chestie de fapt, 372; 390, n. 5.
—Dreptul german în această privinţă, 372, n. 1.
—Nu se poate deferi jurămîntul unui moştenitor asupra unor fapte personale autorului sĕŭ, 372.
—Nu este însă nevoe ca faptele să fie personale şi aceluia care deferă jurămîntul, 372.
—Jurămîntul de credulitate sau de credibilitate (art. 1906 C. civ.), 372 urm.
—Acest jurămînt, fiind o excepţie, nu poate fi deferit în alte casuri de cât în acele anume prevĕḑute de lege (Controversă), 372, n, 4; 377 nota.
—Acest jurămînt nu poate fi deferit de cât persoanelor determinate de art. 1906 (Controversă), 377 nota, *in fine*.
—Origina acestui jurămînt (vechiul drept francez), 373, n. 1.
—Numai prescripţiile scurte satornicite de art. 1903, 1904, pot fi combătute prin jurămînt, 316, 374 urm.
—Prescripţia lungă nu poate, însă, fi combătută prin dovada contrară, 315, 366, 367, 374.

—Nici prescripţia de cinci ani, în privinţa cambiilor, 378. V. *Prescripţie.*
—Nici prescripţia statornicită de art. 1907 nu poate fi combătută prin jurămînt. V. adnot. noastră, publicată în *C. judiciar* din 1903, No. 16 asupra unei decisiuni a Trib. Imperiului german, extrasă din Sirey, 1902, 4. 16.
—Persoanele cărora se aplică art. 1903, 1904 C. civ. (maiştri, profesori, institutori, ospătători, hangii, otelieri, găzduitori, servitori, medici, veterinari, farmacişti, băcani, brutari, casapi, etc.), 375, n. 1.
—Dentişti, moaşe (Controversă), 375 nota. V. *Dentişti, Moaşe.*
—Doice sau mance (Controversă), 375 nota. V. *Doică.*
—Art. 1903, 1904 nu se aplică terţiilor, 375, n. 1, *in fine*, 376 nota.
—Deferirea jurămîntului de credulitate, văduvelor, moştenitorilor, epitropului, etc., 377, 378.
—Dacă femeea epitropă este căsătorită de al doilea, jurămîntul de credulitate trebue să se defere şi barbatului ei cotutor, 378.
—Jurămîntul de credulitate nu poate fi deferit sindicului unui faliment, unui administrator, unui curator, unui lichidator, etc., 379, t. şi n. 1.
—Recurgerea creditorului la alte mijloace de cât jurămîntul (Controversă), 379, 380.
—Persoanele care pot deferi jurămîntul decisoriu, 380 urm.
—Pentru a putea deferi jurămîntul decisoriu trebue a avea capacitatea de a face o transacţie, 380.
—Nu pot, deci, deferi jurămîntul: minorii, interdişii, femeile măritate neautorisate, etc., 380, 381.
—*Quid* în privinţa minorului emancipat (Controversă), 381, n. 1.
—Minorul autorisat a face comerţ (Controversă), 381, n. 1.
—Femeea măritată separată de bunuri, 381, n. 2.
—Persoanele puse sub un consiliu judiciar, 381. V. *Consiliu judiciar.*
—Persoanele însărcinate cu gestiunea afacerilor altuia, 381.
—Barbatul nu poate deferi jurămîntul în privinţa bunurilor femeei, de care el nu poate dispune fără consimţimîntul ei, 381.
—El poate, însă, deferi jurămîntul în privinţa exerciţiului acţiunilor dotale, în timpul căsătoriei, 382.
—Mandatarul convenţional nu poate deferi jurămîntul de cât în basa unui mandat special, soluţie admisă şi sub Codul Calimach, 382, 383.
—Curatorul unei moşteniri vacante nu poate deferi jurămîntul decisoriu în privinţa bunurilor ce administrează, 383. V. *Curator.*
—Epitropul poate deferi jurămîntul în numele minorului, sau interdisului, îndeplinind formele prescrise pentru transacţii, 383, t, şi n. 3. V. *Transacţie, Tutor*, etc.

– Aceleași formalități vor fi îndeplinite de câte-ori se va deferi jurământul unui epitrop pentru fapte care nu-i sunt personale, 383.
—Deferirea jurământului din partea sindicului unui faliment, 384, n. 1.
—Jurământul deferit de falit, 384, n. 1. V. *Falit.*
—Ministerul public nu poate deferi jurământul, 384.
—Deferirea jurământului din partea representantului unei persoane morale (primarul unei comune, eforul unui spital, etc.), 384.
—Din partea Statului, 384.
—Persoanele cărora jurământul poate fi deferit, 385 urm.
—Nu se poate deferi jurământul unei persoane morale, 385, t. și n. 1. V. *Persoană morală.*
—Admiterea soluției contrare în dreptul roman, 385, n. 1.
—Nu se poate deferi jurământul sindicului unui faliment, tutorului sau ori-cărui mandatar în genere, 385. Cpr. C. just. civila din Geneva, Siriey, 1902. 4. 23.
—Se poate, însă, deferi jurământul tutorului pentru faptele sale personale de administrație, fără îndeplinirea formalităților prescrise în privința transacțiunilor, 385, n. 3.
—Jurământul nu poate fi deferit barbatului chemat pentru a asista pe soție spre a sta în judecată, nici consiliului judiciar chemat a asista pe răsipitor, sau pe acel slab de minte, 386.
—Jurământul nu poate fi deferit unei persoane străine de litigiu, 386.
—Deferirea jurământului părței care n'a venit la judecată, 386.
—Jurământul nu poate fi deferit acelor declarați sau presupuși absenți, 386, 390. V. *Absență.*
—Jurământul nu poate fi deferit unui incapabil, 387, t. și n. 1; 390.
—*Quid* în privința minorului emancipat? 387.
—Jurământul nu poate fi deferit acelor puși sub un consiliu judiciar, fără asistența consiliului, 387.
—Codul Caragea în această privință, 387.
—Deferirea jurământului persoanelor a căror interdicție a fost cerută și nepronunțată încă, 387.
—Perderea capacității din partea persoanelor cărora jurământul a fost deferit, 388.
—Jurământul poate fi deferit persoanelor condamnate la închisoare, 388.
—Când se poate deferi jurământul decisoriu, 388 urm.
—Jurământul poate fi deferit înaintea tuturor instanțelor judecătorești, până la închiderea desbaterilor, chiar în urma propunerei altor mijloace, și pentru prima-oară chiar în apel, 388.
—Jurământul nu poate, însă, fi deferit în urma conclusiilor ministerului public, în casurile în care ele mai sunt cerute astă-di, în urma legei din 1877, 388, n. 4.

—El poate fi deferit și înaintea judecătoriilor comunale, 388, n. 3. V. *Judec. comunale.*
—Jurământul nu poate fi deferit înaintea Curței de casație, pentru-că ea nu judecă chestiile de fapt, ci numai acele de drept, 389.
—Deferirea jurământului într'o contestație la urmărire, 389.
—Puterea judecătorilor în ceea ce privește admiterea, sau respingerea jurământului decisoriu, 389 urm.
—Casurile în care judecătorii pot respinge jurământul, 390.
—Jurământ deferit în termeni complexi, 390.
—Jurământ vexator sau de șicană, 391, t. și n. 2.
—Nu se poate respinge un jurământ sub cuvînt că alegațiile reclamantului n'ar fi de credut, 391.
—Casurile în care jurământul este reu formulat, 392.
—Respingerea jurământului ca inutil (Controversă), 392, n. 1.
—Timbrul pe care se deferă și se referă jurământul, 392, n. 5.
—Procedura deferirei jurământului decisoriu, 392 urm.
—Determinarea faptelor care fac obiectul jurământului, 392, 393.
—Prestarea jurământului în audiența în care a fost admis, 393 urm.
—Deosebire, în această privință, între pocedura nouă și acea veche. — Critica dispositiei celei nouă, 393, 394, t. și n. 1.
—Formula jurământului, 394.
—Formula jurământului în Codul cantonului Vaud, 394, n. 3 ; 395 nota.
—Mențiunea ce trebue să cuprindă procesul-verbal de prestarea jurământului, 395.
—Limba în care trebue să se presteze jurământul, 395.
—Prestarea jurământului de către muți, 395, n. 3.
—Modificarea jurământului după religia părței chemate a-l presta, 395.
—Jurământul *more judaico* (Controversă), 396 urm. Cpr. Trib. Botoșani și mai cu samă părerea d-lui judecător C. Botez, *C. judiciar* din 1902, No. 78.
—Formula jurământului *more judaico* în alte țări, 396, n. 1.
—Jurisprudența Curței de casație în privința jurământului *more judaico*, 397, n. 1 ; 398 urm. nota,
—Certificarea îndeplinirei formalităților legale, în privința jurământului *more judaico*, 401, 402.
—Chestie de fapt, 402.
—Motivele care impun, în țara noastră, jurământul *more judaico*, 401, n. 2.
—Sevîrșirea jurământului față de partea protivnică, 402.
—Jurământul trebue să fie prestat în persoană, iar nu prin procurator, 403.
—Dreptul vechiu fr. și dreptul străin în această privință, 385, n. 1 ; 403, n. 1.

—Jurământul poate, însă, fi acceptat prin procurator, 403.
—Nevenirea părței, căreia jurământul este deferit, la ziua însemnată pentru prestarea lui, 403, 404, t. și n. 1.
—Nereproducerea tuturor cuvintelor din formula jurământului nu poate fi considerată ca un refus de a jura, 404.
—Răspunsurile evasive, precum: nu știu, nu'mi amintesc, etc., constituesc în genere un refus de a jura (Controversă), 404.
—Chestia de a se ști dacă un jurământ a fost prestat astfel cum a fost deferit este o chestie de fapt, 404.
—Jurământul poate fi prestat în apel, 404.
—Casul când partea care a refusat de a jura în prima instanță, nu și-a făcut, în această privință, nici-o reservă (Controversă), 405.
—Casul când partea, căreia jurământul a fost deferit, a fost împedecată de a-l presta (Controversă), 405, 406.
—Dreptul german în această privință, 406, n. 3.
—Soluția acestei chestiuni în vechia procedură austriacă din 1782, 405.
—Prestarea jurământului la domiciliul părței, 407.
—Comisii rogatorii interne, 407. V. *Comisii rogatorii.*
—Comisii rogatorii internaționale, 407.
—Formele după care trebue să se proceadă la o comisie rogatorie (Controversă), 407.
—Dispozițiile de formă *ordinatoriæ litis* (aplicarea legei din țara în care se instrumentează), 303, 407, 408.
—Legea care cârmuește formula jurământului (Controversă), 408 urm.
—Jurământul prestat în străinătate face el dovadă pentru judecătorii români? (Controversă), 410.
—Efectele deferirei jurământului, 411, 422.
—Prestarea jurământului și efectele acestei prestări, 411 urm.
—Întinderea puterei probatorie a jurământului, 412.
—De câte-ori o parte a jurat, cealaltă parte nu mai poate dovedi falșitatea jurământului, 412.
—Admiterea acestei soluții și în Codul Caragea, 413.
—Jurământul fiind, în adevĕr, o specie de transacție, această transacție are între părți autoritatea lucrului judecat, 412. Cpr. și C. Galatz, *Dreptul* din 1902, No. 70.
—Partea care a perdut procesul, în basa prestărei unui jurământ, nu se mai poate constitui parte civilă, în procesul de sperjur făcut aceluia care a jurat (Controversă), 413.
—Admiterea soluției contrare în materie de jurământ suppletoriu, 437, 438.
—Reformarea hotărîrei pe calea revisuirei, după ce hotărîrea de condamnare pentru sperjur a rĕmas definitivă, 413, 438.
—Procurorul nu va putea dovedi falșitatea jurământului prin martori, de cât atunci când ar exista un început de probă scrisă, 413, t. și n. 4; 414.

—Numai în materie comercială, falşitatea jurămîntului poate, în ori-ce caz, fi stabilită prin martori, 414.
—Dărîmarea jurămîntului deferit prin dolul, sau violenţa părţei adverse, 414. V. *Dol.*
—Jurămîntul nu-şi produce efectele sale de cât între părţi şi representanţii lor, 415.
—Cari sunt aceşti representanţi (acei universali şi cu titlu universal, precum şi creditorii chirografari), 415, n. 5.
—Prestarea, sau refusarea jurămîntului nu este, deci, opusabilă terţiilor, 415.
—Creditorii părţei, care a provocat sau refusat jurămîntul, pot dovedi că aceste acte au fost făcute în frauda drepturilor lor, 416. V. *Acţiune pauliană.*
—Efectele deferirei jurămîntului de creditor unuia din debitorii solidari, în privinţa celorlalţi codebitori, 416, n. 3; 422, n. 5 şi t. VI, p. 169.
—Casurile în care jurămîntul prestat de unul din debitorii solidari foloseşte tuturor codebitorilor sei, 417 nota.
—Jurămîntul dat de debitor unuia din creditorii solidari şi refusat de acesta, liberează pe debitor numai pentru partea creditorului care a refusat de a jura, 417.
—Jurămîntul dat de unul din creditorii solidari şi refusat de debitor, sau jurămîntul prestat de creditor, după propunerea debitorului, foloseşte tuturor creditorilor solidari, 417, t. şi n. 2.
—Jurămîntul dat debitorului principal şi prestat de el, liberează pe fidejusor; iar jurămîntul dat fidejusorului şi prestat de el, foloseşte debitorului principal, 417 urm. V. *Fidejusiune.*
—Referirea jurămîntului, 418 urm.
—Capacitatea cerută pentru a putea referi jurămîntul, 419.
—Jurămîntul poate fi referit în ori-ce stare a litigiului, dacă este personal aceluia căruia este referit, 419.
—Dacă faptul care face obiectul jurămîntului este personal aceluia căruia el este deferit, acesta, nu-l mai poate referi, 419.
—Partea, care a declarat că primeşte jurămîntul nu-l mai poate referi (Controversă), 419
—Partea, care a dat sau care a referit jurămîntul, nu-l mai poate retrage, dacă adversarul a declarat că este gata a jura, 420, t. şi n. 2.
—Retragerea jurămîntului poate fi expresă sau tacită, 421.
—Partea, care a retractat jurămîntul, nu-l mai poate deferi din nou, 421, 422.
—Refusul de a presta jurămîntul, sau de a-l referi, 422 urm.
—Efectele refusului de a presta sau de a referi jurămîntul, 422.
—Dacă refusul emană de la unul din creditorii solidari, debitorul nu este liberat de cât pentru partea creditorului, care a refusat de a jura, 422.

—Dacă refusul emană de la unul din debitorii solidari, el nu este oposabil celorlalți codebitori, pentru-că, prin acest refus, poziția debitorilor devine mai rea, 422, t. și n. 5.
—Refusul fidejusorului de a jura nu produce nici-un efect în privința debitorului principal, și *vice-versa*, 422, 423.
JURĂMÎNTUL DEFERIT DIN OFICIU, 423 urm.
—Jurămîntul dat din oficiu se împarte în jurămînt supletoriu și estimatoriu (Zenonian), 423.
—Jurămîntul supletoriu este acela pe care judecătorii îl deferă din oficiu părței care merită mai multă încredere, pentru complectarea convingerei lor, 423, 424.
—Casurile în care legiuitorul însuși determină persoanele cărora acest jurămînt se deferă, 424, 433.
—Origina jurămîntului supletoriu (dreptul roman), 424, t. și n. 4.
—El era admis în vechile noastre legiuiri, 424, n. 5; 425 nota.
—Admiterea lui în dreptul străin, 426, n. 3.
—In procedura noastră actuală (Controversă), 426, n. 2, 428, n. 1.
—Critica jurămîntului supletoriu, 425, 426.
—Jurămîntul supletoriu, fiind o excepție, este de strictă interpretare, și ca atare, nu poate fi deferit de cât în casurile limitativ determinate de lege, 426.
—Nu se poate, deci, deferi jurămîntul supletoriu spre a complecta proba care resultă din registrele sau hârtiile casnice, 220, n. 2.
—Nici proba care resultă din reboage, 228, n. 2. V. *Reboage*.
—Condițiile necesare pentru ca jurămîntul supletoriu să poată fi deferit, 427 urm.
—El nu poate fi deferit de cât atunci când există un început de probă, 427, 428.
—In materie comercială, jurămîntul supletoriu poate fi deferit în baza unor simple presumții, ori-care ar fi valoarea litigiului, 428.
—Casurile în care proba testimonială a faptului litigios nu este admisibilă, fără un început de probă scrisă, 428.
—Aplicarea principiilor de mai sus la contractele de închiriere, 429.
—De câte-ori există un act scris, jurămîntul supletoriu nu poate fi deferit în lipsa unui început de probă scrisă, 429.
—Actul scris, căruia lipsește formalitatea dublului original sau bunului și aprobat, face admisibil jurămîntul supletoriu, 429. V. *Bun și aprobat*, *Dublu original*.
—Inceputul de probă scrisă, care ar resulta din un interogator, poate, de asemenea, fi complectat prin jurămîntul supletoriu, 274, 430.
—Nu se poate deferi jurămîntul supletoriu comerciantului a cărui registre nu sunt ținute în regulă, 215, t. și n. 3.
—Casul, în care proba care resultă din registre, poate fi complectată prin jurămîntul supletoriu, 430, t. și n. 2.

—Casul, când comerciantul la a cărui registre se referă cine-va, refusă de a le înfăţişa, 214, 430.
—Jurământul deferit în casurile art. 1416, 1417 şi 1472 C. civ. nu este supletoriu, ci decisoriu, 431.
—Regulele comune atât jurământului decisoriu cât şi acelui supletoriu, 431, 432.
—Persoanele cărora se deferă jurământul supletoriu trebue să fie capabile, ca şi acele cărora se deferă jurământul decisoriu, 432.
—Cu-toate-acestea, judecătorii pot deferi jurământul supletoriu unui incapabil, soluţie admisă şi la Romani, 432.
—Jurământul supletoriu, ca şi acel decisoriu, nu poate fi deferit de cât uneia din părţile prigonitoare, 432.
—Relatarea unui caz curios, în care, în vechiul drept francez, s'a deferit jurământul ambelor părţi litigante, 432, n. 6; 433 nota.
—Jurământul supletoriu poate fi deferit în ori-ce materie, ori-care ar fi valoarea litigiului, înaintea tuturor instanţelor judecătoreşti, chiar şi înaintea arbitrilor, 433.
—Deferirea jurământului supletoriu înaintea trib. represive pentru stabilirea quantumului daunelor causate, 433.
—Judecătorii trebue, însă, să useze de acest jurământ cu o mare prudenţă, 433.
—Jurământul supletoriu ca şi acel decisoriu nu poate fi deferit în casurile care interesează ordinea publică, 433.
—Acest jurământ n'are nevoe de a fi deferit, ca acel decisoriu, asupra unor fapte de natură a curma litigiul, 434.
—El poate fi deferit atât înaintea tribunalului cât şi înaintea Curţei, 434.
—Curtea poate să înlăture jurământul deferit de tribunal, şi să defere jurământul celeilalte părţi, 434, t. şi n. 3.
—Aplicarea regulelor de procedură de la jurământul decisoriu, 434.
—Prestarea acestui jurământ la domiciliul părţei, 435.
—Jurământul deferit din oficiu nu poate fi referit celeilalte părţi, 435.
—Efectele deferirei, prestărei sau refusului jurământului supletoriu, 435 urm.
—Revenirea din partea judecătorilor asupra încheerei prin care se admite jurământul supletoriu, 435 urm., 444, 502.
—Nu se poate, însă, reveni asupra încheierei prin care se admite jurământul decisoriu, 437, 502, n. 4.
—Consecinţile care resultă din împrejurarea că jurământul supletoriu nu leagă pe judecători, 437, 438.
—Partea, contra căreia jurământul supletoriu a fost prestat, se poate constitui parte civilă în procesul de sperjur intentat aceluia care a jurat falş, 437, 438.
—Admiterea soluţiei contrare în materie de jurământ decisoriu, 413.
—Deferirea jurămîn. supletoriu nu leagă nici pe părţi, 438.

—Indivisibilitatea jurămîntului supletoriŭ, 438.
—Indivisibilitatea jurămîntului decisoriŭ, 356, t. şi n. 2; 370, n. 4.
JURĂMÎNTUL ESTIMATORIŬ (*in litem*, *en plaids*), 439 urm.
—Admiterea acestui jurămînt în dreptul roman, 439.
—In pravila lui Vasile Lupu, 502.
—In dreptul actual, 440.
—Casurile în care acest jurămînt poate fi deferit, 440.
—Deferirea acestui jurămînt epitropului, 440, n. 2.
—Ca şi jurămîntul supletoriŭ, el este facultativ pentru judecători, 439, n. 2.
—Determinarea daunelor-interese înaintea tribunalelor represive, prin deferirea acestui jurămînt reclamantului, 433, 441 nota.
—Casul în care proprietarul a fost deposedat de lucrul seŭ prin faptul altuia, 441 nota.
—Aplicarea regulelor privitoare la jurămîntul supletoriŭ, 441.
—In principiŭ, acela căruia se deferă jurămîntul estimatoriŭ, trebue să figureze personal în proces, soluţie admisă şi la Romani, 441, t. şi n. 2.
—Prestarea acestui jurămînt, de tutor, curator, etc., 442.
—De moştenitorii aceluia care a suferit paguba, 442.
—Determinarea sumei pănă la care reclamantul urmează a fi creḍut prin jurămîntul seŭ, 443, 444.
—La Romani, cele de mai multe orĭ, nu se determina această sumă, 442, 443.
—Jurămîntul *affectionis* de la Romani nu mai este admis astăḍi, 439 n. 4; 443.
—Admiterea numai a jurămîntului *veritatis*, 439 n. 4; 442.
—Judecătorii nu sunt legaţi prin deferirea şi chiar prestarea jurămîntului estimatoriŭ, 444.
—Deosebire între jurămîntul estimatoriŭ şi acel supletoriŭ propriu ḍis, 442, 445.
—Deosebire între jurămîntul supletoriŭ şi acel decisoriŭ, 431, n. 3; 445, 446.
JURĂMÎNT FALŞ.—V. *Sperjur*.
JURAŢI.—Refusul lor de a jura, 299, n. 5.
—Eĭ apreciază şi fixează quantumul daunelor-interese în materie de delicte de presă, 633, n. 4.
—Eĭ pot pune temeiŭ pe mărturisirea acusatului, fiind-că nu-şi motivează verdictul lor, şi pot a-şi forma convingerea orĭ de unde ar crede de cuviinţă, 347.
—Legea nu cere samă juraţilor de mijloacele prin care eĭ s'au convins, nicĭ le prescrie vr'o regulă pentru cumpănirea probelor aduse în sarcina acusatului, 121, n. 4; 347.
—Individul achitat sau absolvit de juraţi nu mai poate din noŭ fi urmărit pentru acelaşi fapt înaintea Curţei cu juraţi, trib. corecţionale sau de simplă poliţie, 610, n. 2. V. *Autoritatea lucrului judecat*.

—Efectul verdictului juraţilor asupra acţiuneĭ civile, 653 urm. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă.*
JURIDICŢIE CONSULARĂ.—Nu mai există astă-ḑi, 472 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
JURIDICŢIE CONTENCIOASĂ. — Numai hotărîrile pronunţate pe cale contencioasă, de instanţele de fond, pot dobîndi autoritatea lucrului judecat, 480 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
JURIDICŢIE GRACIOASĂ.—Decisiile date în camera de consiliu, pe cale gracioasă sau voluntară, nu au autoritatea lucrului judecat, 480 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Exemple de încheeri gracioase, 481 urm.
—Deosebire între juridicţia gracioasă şi contencioasă, 480, n. 1.
—Puterea încheerilor date pe cale gracioasă, 480, n. 1.
JURIDICŢIE DE INSTRUCŢIE. — V. *Autor. lucrului judecat, Camera de punere sub acusare, Jud. de instrucţie*, etc.
JURIDICŢIE DE JUDECATĂ SAU DE FOND, 598 urm. V. *Autor. lucrului judecat în materie represivă.*
—In faţa a două hotărîrĭ remase definitive şi emanând una de la juridicţia de instrucţie, iar cealaltă de la juridicţia de judecată, cursul justiţieĭ fiind întrerupt, este loc de a se procede la un regulament de competinţă pentru determinarea natureĭ delictuluĭ. Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 29.
JUSJURANDUM ALTERI NEQUE NOCET, NEQUE PRODEST, 415.
JUSJURANDUM SPECIES TRANSACTIONIS CONTINET, 363, n. 2 ; 380, 412.

K

KORANUL (lui Mahomet), 243, n. 3 ; 352, 353, t. şi n. 1. Veḑi şi t. V, p. 81, n. 2.

L

LE CRIMINEL TIENT LE CIVIL EN ÉTAT, 637.
LE CIVIL TIENT LE CRIMINEL EN ÉTAT, 640.
LEGALISAREA (actelor), 143 urm. V. *Acte autentice.*
LEGAT VERBAL.—Efectele lui ca oblig. naturală, 290, n. 5 şi t. VI, p. 14.
—Nu se poate cere dovedirea unui legat verbal, testamentele nuncupative ne mai fiind permise astă-ḑi, 105.
LEGATAR. — Hotărîrile pronunţate faţă de un legatar, fie el chiar universal, nu sunt oposabile unuĭ alt legatar, nicĭ moştenitorilor, 553, 554. V. *Autor. lucrului judecat.*
LEGAŢIUNI (din străinătate).—Dreptul lor de a autentifica actele. V. *Acte autentice, Agenţi diplomatici*, etc.
LEGE INTERNAŢIONALĂ. — Nu poate să atingă autoritatea lucrului judecat, 579, n. 4.
LEGE (Fraudă la lege).—Face admisibilă proba testimonială p. dovedirea simulaţieĭ prin martori, chiar între părţi, 285, t. şi n. 4. V. *Fraudă.*

LEGE STRĂINĂ. — Dovedirea ei de acel care o invoacă, 102 urm. Cpr. Trib. Dinant (Belgia), *J. Clunet*, 1902, p. 878 urm.
—Mijloacele de dovedire a unei legi străine înaintea tribunalelor române, 102 urm.
—Eroarea comisă de judecători asupra unei legi străine, fiind o chestie de fapt, scapă de controlul Casaţiei, 102, 103. V. tabla vol. V, v° *Lege străină*.
—Casul în care interpretarea unei legi străine poate da loc la casare, 103, n. 1.
—Violarea unei legi străine nu poate fi propusă pentru prima-oară în casaţie, 104, n. 2.
LEPĂDARE DE PRUNCI.—V. *Pruncucidere*.
LESIUNE.—Nu este, în legea noastră, în privinţa majorilor, un viciŭ de consimţîmînt, 7 urm. V. *Rescisiune*.
—Dreptul vechiŭ, dreptul roman şi dreptul străin în această privinţă, 9, n. 3.
—Singurul caz excepţional în care majorul poate să invoace lesiunea (anularea acceptărei exprese sau tacite a unei moşteniri), 6, 10 urm.; t. III, p. 330 urm. şi t. V, p. 371.
—Lesiunea nu poate, deci, fi invocată de majori în materie de împărţeală, 7, 8.
—Nici în materie de vînzare, etc., 9, n. 3.
—Dreptul internaţional în materie de lesiune, 40, 41.
—Lesiune în privinţa minorilor, 12 urm. V. *Rescisiune*.
LIBERI CUGETĂTORI.—Nu pot fi scutiţi de jurămînt, fie ca martori, fie ca juraţi, 299, n. 5.
LIBERTATE INDIVIDUALĂ (L. din 15 martie 1902), 589, n. 2.
LOCATAR.—Lucrul judecat în contra locatarului nu este oposabil locatorului, 549.
—Intr'o tulburare de drept, lucrul judecat contra locatarului nu este oposabil proprietarului, dacă proprietarul n'a fost pus în causă, 550, 551. V. *Autor. lucrului judecat*.
LOCAŢIUNE.—V. *Contract de închiriere*.
LOCUS REGIT ACTUM.—Aplic. acestei regule la confirmare, 68.
—La actele autentificate în străinătate, 142.
—La celebrarea căsătoriei, Cpr. C. Galaţi, *Dreptul* din 1902, No. 31.
LOTERII.—Oprirea lor în ţară, 609 nota. V. şi t. VI, p. 433, n. 4; 434 nota.
—Pedepsirea diariştilor cari publică anunciuri de loterii oprite, 609 nota. V. *Diarişti*.
LOVIRI (causate părinţilor).—Sunt de competenţa trib. corecţionale, iar nu de competenţa judecătoriilor de ocoale (Controversă), 665, n. 1.—*Contrà*: C. Iaşi, *Dreptul* din 1902, No. 77. V. *Filiaţiune, Maltratări, Paricid, Părinţi*, etc.
—Reproducerea, în această privinţă, a unei decisiuni a parlamentului din Bordeaux, din 1564, 665, n. 1.
LUCRĂTOR CU MÂNA. — Este scutit de formalitatea bunului şi aprobat, 202, 206. V. *Bun şi aprobat*.
LUCRU JUDECAT.—V. *Autor. lucrului judecat*.

M

MAHOMETANI (Jurămîntul lor).—V. *Jurămînt, Musulmani.*
MAIȘTRI.—Aplicarea prescripțiilor scurte, statornicite de art. 1903, 1904 C. civ., 375, n. 1.
MAJORITATE.—In dreptul vechiŭ francez, în dreptul nostru anterior și în dreptul străin, 15, t. și n. 2.
—In legea ungurească din 1877 (art. 1), majoritatea este fixată la 24 ani. V. *Ann. de législ. étrangère*, anul 1877, p. 234.
—In dreptul musulman, 15, n. 2.
—Lesiunea nu există în privința persoanelor majore, ci numai în privința acelor minoare, 7 urm. 12 urm. V. *Lesiune, Rescisiune.*
—Hotărîrile privitoare la majoritate, sau minoritate, fiind declarative, iar nu constitutive de drepturi, nu sunt oposabile terțiilor cari n'au figurat în proces, 570.
MALITIIS HOMINUM NON EST INDULGENDUM, 391, n. 2. vedi și t. V, p. 403 nota.
MALTRATAREA (părinților de către fiii lor).— Cine judecă aceste fapte : tribun. corecțional, sau judecătorul de ocol ? (Controversă), 665, n. 1. V. *Loviri, Paricid, Părinți*, etc.
MANCĂ.—V. *Doică.*
MANDAT, MANDATAR.—Confirmarea unui act anulabil poate să aibă loc prin mandatar.—Necesitatea unui mandat special, 53. V. *Confirmare.*
—Și mărturisirea nu poate emana de cât tot de la un mandatar special, 329. V. *Mărturisire.*
—Casurile în care mandatarul trebue să fie învestit cu un mandat autentic. V. *Acte solemne, Donațiuni, Procură*, etc.
—Formalitatea dublului original nu este, în principiŭ, cerută în privința contractului de mandat, 194. V. *Dublu original.*
—Această formalitate este, însă, neaparată de câte-ori mandatarul a stipulat un onorariŭ, 196.
—*Quid* în privința bunului și aprobat ? 203.
—Dovedirea mandatului civil.—Aplicarea dreptului comun (Controversă), 250, n. 3 și t. V, p. 319 nota.
—Dreptul comun este aplicabil și atunci când este vorba de a se stabili, în materie penală, violarea mandatului, 252, t. și n. 1. V. *Abus de încredere, Deposit, Probă testimonială*, etc.
—Dovedirea mandatului comercial, t. V, p. 319 nota.
—Scriptura emanată de la un mandatar, lucrând în limitele mandatului seŭ, poate fi opusă mandantelui, 275. V. *Gestiune de afaceri.*
—Mandatarul, ca și gerantul de afaceri, poate fi obligat a produce în justiție registrele, notele și hârtiile relative la gestiunea sa, 222, n. 5. V. *Gestiune de afaceri.*
—Jurămîntul nu poate fi deferit unui mandatar, 385. V. *Jurămînt.*

—Mandatarul nu poate, la rîndul seu, deferi jurămîntul în numele mandantelui, de cât în basa unui mandat special, soluţie care era admisă şi în codul Calimach, 382, 383.
—Hotărîrea dată faţă de mandatar, ori-care ar fi natura mandatului, fie el legal, judiciar, sau convenţional, este oposabilă mandantelui, de câte-ori mandatarul n'a depăşit limitele mandatului, 549 urm., 556. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Hotărîrea pronunţată în contra, sau în favoarea mandantelui, nu este însă, în principiŭ, oposabilă mandatarului, 556.
—Teoria mandatului restrîns sau a representaţiunei imperfecte.—Inadmisibilitate, 557. V. şi monografia noastră, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 73.

MARINARI.—Nu sunt scutiţi de formalitatea bunului şi aprobat, 205.

MARTORI.—V. *Probă testimonială.*

MĂRTURISIRE, 321 urm.
—Mărturisirea este o adevarată probă, iar nu o presumţie legală. Codul civil cuprinde, deci, în această privinţă, o inadvertenţă, ca şi în materie de jurămînt, 310, t. şi n. 2; 315, 321.
—Definiţia şi împărţirea mărturisirei, 321 urm.
—Mărturisirea, ca şi jurămîntul, nu se poate referi de cât la o chestie de fapt, 322, t. şi n. 2. Cpr. şi Trib. Dolj, *Dreptul* din 1902, No. 39.
—Tăcerea nu constitue în genere o mărturisire, 322.
—Cu-toate-acestea, nevenirea părţei, când este chemată la interogator, sau refusul ei de a rĕspunde, poate fi considerată ca o mărturisire, sau ca un început de probă, 274, 322, 430. V. *Interogator*, etc.
—Ca să existe mărturisire, declaraţia trebue să fie făcută în mod serios, 323.
—Mărturisirea, fiind un act unilateral, n'are nevoe de a fi acceptată din partea aceluia în folosul căruia ea este făcută (Controversă), 324, 343.
—Mărturisirea este expresă şi tacită, 324.
—Ea este extra-judiciară şi judiciară, 324.
—Mărturisirea extra-judiciară, 324 urm.
—Mărturisirea extra-judiciară scrisă şi verbală, 324, 325.
—Mărturisirea extra-judiciară scrisă, de care legea nu vorbeşte, este acea făcută prin un act autentic, sau sub semnătură privată, 325.
—Mărturisirea verbală, neputênd fi dovedită de cât prin martori, nu poate servi de dovadă de cât atunci când este admisibilă şi proba testimonială, 325, 326.
—Soluţia contrară este admisă în materie comercială, 325, n. 5.
—Mărturisirea consemnată într'un proces-verbal încheiat de un portărel, fiind o mărturisire extra-judiciară, nu face nicĭo dovadă, dacă obiectul litigiului nu poate fi dovedit prin martori, 325, n. 2.

—Mărturisirea extra-judiciară consemnată într'o hotărîre străină, poate fi invocată în România, fără ca hotărîrea să fi fost declarată executorie de judecătorii români, 325, n. 2. V. *Formulă executorie.*
—Efectele mărturisirei extra-judiciare (Controversă), 326, 327.
—Dreptul străin în această privinţă, 327, t. şi n. 2.
—Mărturisirea judiciară, 327 urm.
—Definiţia mărturisirei judiciare, 327.
—Deosebire între dreptul roman şi dreptul actual, 328.
—Judecătorul, înaintea căruia se face o mărturisire, trebue să fie competent din causa materiei, 328, t. şi n. 5.
—Efectele mărturisirei făcută într'un proces şi invocată în altul (Controversă), 328, n. 4.
—Casul în care mărturisirea a fost făcută înaintea unui judecător incompetent *ratione personæ* (Controversă), 329.
—Mărturisirea trebue să emane de la însăşi partea, saŭ de la un mandatar al ei special, 329.
—Mărturisirea făcută de un prepus nu obligă pe comitent, 329. V. *Comitent, Prepus*, etc.
—Mărturisirea făcută de un advocat în instanţă, 329, t. şi n. 5. V. *Advocat.*
—Numai persoanele capabile pot face o mărturisire în justiţie, 330.
—Nu pot, deci, mărturisi: minorii, interdişii, femeile măritate neautorisate, etc. 330.
—Dreptul musulman în această privinţă, 331.
—Dreptul austriac, 331, n. 2.
—Controversa la care a dat loc mărturisirea femeei măritate, 330, n. 3. V. *Femee măritată.*
—Mărturisirea făcută de un epitrop în numele minorului saŭ interdisului, 331, t. şi n. 4. V. *Tutor.*
—Casul în care mărturisirea făcută de barbat este oposabilă femeei, 331.
—Mărturisirea făcută de sindic saŭ falit (nevaliditate), 332.
—Mărturisirea făcută de administratorii unei persoane morale, 332.
—Interogatorul persoanelor morale, 332. V. *Interogator, Persoane morale*, etc.
—Interogatorul societăţilor care nu constituesc o persoană morală, 333.
—Mărturisirea făcută de o persoană capabilă, face credinţă contra representanţilor ei universali, nu însă contra terţiilor, 333, n. 3; 334 nota.
—Mărturisirea făcută în mod fraudulos nu este oposabilă moştenitorilor aceluia de la care ea emană, 333, n. 3.
—Mărturisirea făcută de debitor în frauda drepturilor creditorilor, nu este, de asemenea, oposabilă acestor creditori, 334 nota.

—Mărturisirea unui codebitor solidar, nu poate să agraveze poziţia codebitorilor sei, 334 nota.
—Casurile în care mărturisirea este oposabilă creditorilor aceluia care a făcut-o, 334 nota.
—Nepronunţarea judecătorilor de fond asupra mărturisirei invocată de o parte, constitue din partea lor o omisiune esenţială, 334.
—Casurile în care mărturisirea nu este admisă (chestii de stat, ordine publică, căsătorie, separare de patrimonii, etc.), 335.
—Dovedirea prin mărturisire a unei servituţi de trecere, 250, n. 4.
—A unui deposit voluntar, 248 nota. V. *Deposit.*
—A unei transacţii (Controversă), 254 nota. V. *Transacţie.*
—Moştenire nedeschisă încă, 335. V. *Pacte succesorale.*
—Presumţiile absolute (*juris et de jure*), care interesează ordinea publică, nu pot fi combătute prin mărturisire, 311, 312, 317.
—*Quid* în privinţa presumţiilor legale de interpunere de persoane ? (Controversă), 367 nota.
—Pesumţiile absolute, care nu interesează ordinea publică, pot fi combătute prin mărturisire şi jurământ, 315, 316. V. *Jurământ.*
—Indivisibilitatea mărturisirei, 335 urm.
—Mărturisirea judiciară, nu însă şi acea extra-judiciară, este în principiŭ indivisibilă, 335, 336.
—In dreptul englez, din contra, mărturisirea extra-judiciară este, indivisibilă, iar nu acea judiciară, 336 nota.
—Casurile în care mărturisirea judiciară este divisibilă, 336 urm.
—Indivisibilitatea mărturisirei judiciare nu poate fi propusă pentru prima-oară în casaţie, 336, n. 1.
—Mărturisirea pură şi simplă (Indivisibilitate), 337.
—Mărturisirea calificată (Indivisibilitate), 337.
—Mărturisirea complexă.—Casurile în care această mărturisire este indivisibilă, 338.
—Casurile în care mărturisirea complexă este divisibilă, 339. Cpr. şi Jud. ocol Simila, *C. judiciar* din 1902, No. 83 (cu adnot. noastră). V. şi C. Besançon, D. P. 1902. 2. 192.
—Apreciarea suverană a judecătorilor de fond, 339.
—Principiile indivisibilităţei mărturisirei a-rare-ori îşi primesc aplicare în materie comercială, 340.
—Irevocabilitatea mărturisirei judiciare, 340 urm.
—Mărturisirea este, în principiŭ, irevocabilă, 340.
—Prin excepţie, ea poate însă fi revocată pentru eroare de fapt, nu însă şi pentru eroare de drept, 340.
—Casurile în care mărturisirea întemeiată pe o eroare de drept, ar putea fi retractată, 341, n. 2. V. *Dol, Eroare*, etc.
—Exemple de erori de drept şi de fapt, 341.

—Casurile în care legiuitorul nostru distinge eroarea de drept de acea de fapt, 342 şi t. V, p. 54 nota şi 371.
—Acel care invoacă eroarea, ca o causă a mărturisirei sale, trebue s'o dovedească, 342.
—Mărturisirea inculpatului sau acusatului în materie penală, 343 urm.
—Procedura engleză şi americană în această privinţă, 343, n. 5.
—Casurile în care o mărturisire făcută de un inculpat, în cursul unui proces, poate servi judecătorului de element convingerei sale, 346.
—O decisie penală nu se poate întemeia numai pe mărturisirea inculpatului, 346, 635, n. 2.
—Dreptul nostru anterior în această privinţă, 635, n. 2.
—In materie criminală, însă, juraţii se pot întemeia numai pe mărturisirea acusatului, 347.
—Admiterea aceleeaşi soluţii şi în materie de simplă poliţie, 347. V. *Contrav. poliţieneşti.*
—Nu însă şi în materie corecţională, 347.
—In materie penală, ca şi în materie civilă, mărturisirea poate fi judiciară sau extra-judiciară, scrisă, sau verbală, 347.
—Casurile în care mărturisirea extra-judiciară nu poate fi dovedită prin martori, 347.
—In materie penală, mărturisirea poate fi retractată, 348.
—Asemenea mărturisire este, în principiŭ, divisibilă, 348.
—Casurile în care principiul indivisibilităţei mărturisirei se aplică şi în penal, 348.
—Mărturisirea făcută de un martor înaintea unui judecător de instrucţie, de şi sub jurămînt, nefiind definitivă, nu poate fi urmărită ca falşă, 302, t. şi n. 1. Cpr. Trib. Vlaşca, *Dreptul* din 1903, No. 2. V. *Judec. de instrucţie.*
—Mărturisirea, sau mai bine ḑis depunerea unui martor, nu poate fi urmărită ca mincinoasă de cât atunci când e făcută înaintea unei instanţe de fond (trib., curte, judecător de ocol, etc.), 301, 302. V. *Probă testimonială.*
MATERIE ADMINISTRATIVĂ. — Autoritatea lucrului judecat există şi în materie administrativă, 667 urm.
MATERIE COMERCIALĂ. — Admiterea presumţiilor de fapt ca mijloace de probă, fără nicĭ-o restricţie, 269, 319, n. 2. V. *Presumţie, Probă testimonială.*
—Admiterea probei testimoniale, care e lăsată la facultatea judecătorilor, 269 urm.
—Motivele acestei excepţii, 270.
—Stabilirea mărturisirei verbale cu martori, 325, n. 3.
—A plăţei nedatorite, 284, n. 1. V. *Plata nedatorită, Probă testimonială, Quasi-contracte,* etc.
—A sperjurului, 414.
—A fidejusiunei, 258, 259. V. *Fidejusiune.*
—A transacţiunei (Controversă), 255, 256 nota. V. *Transacţie.*

—Faţă cu cei de al treilea, gagiul nu poate fi dovedit de cât prin act scris, dacă suma pentru care el este constituit trece peste 500 lei noi, 249, n. 1. 256, 270, 271. V. *Gagiŭ, Probă testimonială*, etc.
—Este suficient pentru ca proba testimonială să fie admisibilă, ca actul să fie comercial numai pentru una din părţi, 270.
—Casurile în care proba testimonială, şi în consecinţă, şi a presumţiilor de fapt nu este admisă nicĭ în materie comercială (Contractele care cer neapărat un act scris), 256, 257, 270, 271. V. *Gagiŭ, Vas*, etc.
—In materie comercială, nu se aplică formalitatea dublului original (Controversă), 196, 197. V. *Dublu original.*
—Comercianţiĭ sunt, de asemenea, scutiţi, chiar în privinţa cambiilor, de formalitatea bunului şi aprobat, 205.
—Art. 1189 C. civ. nu se aplică, de asemenea, în materie comercială, 240. V. *Acte recognitive.*
—Principiul indivisibilităţei mărturisirei judiciare îşi va primi a-rare-ori aplicarea în materie comercială, 340.
—In materie comercială, jurămîntul supletoriŭ poate fi deferit în baza unor simple presumţiunĭ, ori-care ar fi valoarea litigiului, 428. V. *Jurămînt.*
—Cât timp poate fi executată o hotărîre pronunţată în materie comercială? (Controversă), 577, n. 4. 578 nota. V. *Autor. lucrului judecat, Prescripţie*, etc.
MATERIE ELECTORALĂ.—Nu se poate deferi jurămîntul în materie electorală, 366, t. şi n. 3. V. *Jurămînt.*
—Hotărîrile pronunţate în materie electorală au puterea lucrului judecat, *erga omnes*, însă numai pentru listele anului în care ele s'au pronunţat, 492, 562.
—Contenciosul administrativ în materie electorală, 668.
MATERIE PENALĂ.—Admiterea probeĭ testimoniale, fără nicĭo restricţie, 271. V. *Probă testimonială.*
—Mărturisirea acusatului sau inculpatului în materie penală, 343 urm. V. *Mărturisire, in fine.*
—In materie penală, persoanele care nu pot fi ascultate ca martori, fiind specificate în mod restrictiv, judecătoriĭ nu pot să întindă aceste dispoziţiuni la alte persoane neprevĕdute de lege. Cpr. C. Toulouse, *C. judiciar* din 1902, No. 54 (cu adnotaţia noastră).
MATERNITATE.—V. *Cercetarea maternităţei.*
MEDICI.—Carnetele în care ei înscriu visitele bolnavilor, nu au nicĭ-o putere probatorie (Controversă), 219. Vedi şi monografia noastră, publicată în *Dreptul* din 1901, N. 40.
—Aplicarea la medici a prescripţiei scurte statornicite de art. 1903, 1904 C. civ., 375, n. 1.
MEDICINĂ (Exerciţiul ilegal al medicineĭ).—Este un delict continuu, 619.
MESAGIU DOMNESC (pentru elaborarea Codului civil), 668, n. 2 şi t. I, Introd., p. 22, n. 1.

MIJLOACELE (acţiunei). — Deosebire între causă şi mijloace, 534, 535. V. *Autor. lucrului judecat*, *Causă*, etc.
MILITARI. — Nu sunt scutiţi de formalitatea bunului şi aprobat, 205.
—Căsătoriile militarilor, 167 urm. V. *Căsătorie*, *Contra-înscris*, etc.
—Cine judecă delictele de presă comise de militari, 613, n. 1. V. *Delicte de presă*.
MINISTER DE EXTERNE.—Legalisarea actelor emanate de la legaţiunile române din străinătate, 143. V. *Agenţi diplomatici*.
MINISTER PUBLIC.—Infiinţarea lui în România, 622, n. 2.
—Ministerul public nu poate deferi jurămîntul, 384.
—Jurămîntul nu poate fi deferit în urma conclusiilor minist. public, în casurile în care aceste conclusii mai sunt astă-zi necesare, 388, n. 4. V. *Jurămînt*.
—Instanţa de apel nu poate mări pedeapsa prevenitului, fără apelul minist. public, 605, n. 5. V. *Apel*.
—Excepţii de la acest principiŭ în privinţa delictelor, nu însă şi a contravenţiilor judecate de judecătorul de ocol, 605, n. 5, 606 nota. V. *Apel*.
—Inceputul de probă scrisă, care poate să resulte din interogatorul luat unui prevenit, de procuror, 274. V. *Judecător de instrucţie*.
MINOR, MINORITATE.—V. *Incapabil*, *Majoritate*, *Lesiune*, *Rescisiune*, etc.
—Minorul are acţiunea în rescisiune pentru lesiune, 12 urm. V. *Rescisiune*.
—Sensul adagiului : *Minor restituitur non tanquam minor, sed tanquam lœsus* (Controversă), 22.
—Responsabilitatea minorului pentru delictele sau quasi-delictele sale, 27. V. *Delicte* sau *quasi-delicte*.
—Oblig. fidejusorului rămâne validă, cu-toate-că acea principală ar fi anulată din causa minorităţei debitorului, 418 nota. V. *Fidejusiune*.
—Minorul nu poate mărturisi în justiţie, 330. V. *Mărturisire*.
—Dreptul musulman şi austriac în această privinţă, 331, t. şi n. 2.
—Minorul nu poate deferi şi nu i se poate deferi jurămîntul, 380, 381, 387. V. *Jurămînt*.
—Minorul emancipat poate, însă, deferi jurămîntul în privinţa actelor de administraţie (Controversă), 381, n. 1.
—Minorul comerciant poate, de asemenea, deferi şi să primească jurămîntul în privinţa actelor relative la comerciul seu, 381, n. 1.
—Minorul neautorisat a face comerţ nu poate fi declarat bancrutar, 617 nota. V. *Bancrută*.
—Hotărîrile privitoare la minoritatea unei persoane, fiind declarative, iar nu constitutive de drepturi, nu sunt oposabile terţiilor cari n'au figurat în proces, 570.

—Aţiţarea minorilor la desfrâu. V. *Atentat la bunele moravuri.*
MOARTE.—Pedeapsa cu moarte în noul Cod penal italian, 471, n. 2.
MOAŞE.—Aplicarea prescripţiei statornicite de art. 1903, 1904 (Controversă) 375, n. 1.
MONASTIRI.—Nu mai sunt astăţi persoane morale, în urma secularisărei bunurilor lor (Controversă). V. monografiile noastre, publicate în *Dreptul* din 1899, No. 76 şi în *C. judiciar* din 1903, No. 1. *Contrà* : Cas. rom. *C. judiciar, loco cit.*
MONETE.—Sistemul monetar în vigoare în momentul promulgărei Codului civil, 249, n. 1.
MORATOR.—Moratorul dobîndit de un falit nu împedecă urmărirea lui pentru bancrută. 618. V. *Autor. lucrului judecat, Bancrută.*
MOŞNENI.—V. *Cete de moşneni.*
MOŞTENIRE, MOŞTENITOR.—Anularea acceptărei exprese, sau tacite, pentru lesiune sau vătămare, 10 urm. V. *Lesiune.*
—Dispoziţia art. 1900 din C. civ., fiind excepţională, nu se aplică acţiunei în anulare sau în rescisiune, îndreptată contra acceptărei sau lepădărei unei moşteniri, 82.
—Actul emanat de la autorul comun poate fi opus moştenitorilor sei, fie chiar beneficiari, 275. Cpr. şi Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 341. V. *Probă testimonială, Representanţi.*
—Jurămîntul estimator poate fi deferit nu numai aceluia care a suferit paguba, dar şi moştenitorului seŭ, major sau minor, 442. V. *Jurămînt.*
—Hotărîrile de trimitere în posesiune în privinţa averei unei moşteniri, nu au autoritatea lucrului judecat în privinţa unui moştenitor mai apropiat, care ar reclama mai în urmă moştenirea, prin o petiţie de ereditate, 483. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Hotărîrile pronunţate faţă de un moştenitor, nu sunt oposabile celorlalţi moştenitori, 554. V. *Autor. lucr. judecat.*
—Hotărîrile, care condamnă pe un succesibil în calitate de moştenitor pur şi simplu, nu-şi produc efectele lor, de cât între persoanele care au figurat în instanţă ; faţă cu alte persoane, succesibilul rémâne liber de a primi moştenirea sub beneficiŭ de inventar, sau de a renunţa chiar la dînsa (Controversă), 566 text, 567, 568 nota. V. şi monografia noastră, publicată în *Dreptul* din 1902, No. 76.
MOŞTENITOR APARENT.—Hotărîrea pronunţată faţă de moştenitorul aparent este ea oposabilă adevăratului moştenitor care s'ar ivi mai în urmă ? (Controversă), 554 urm.
—Nevaliditatea înstrăinărilor imobiliare constituite de moştenitorul aparent (Controversă), 555 nota şi t. VI, p. 475, n. 3. V. şi monografia noastră, publicată în *C. judiciar*, din 1902, No. 60. Cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1893, No. 20.
MOŞTENITOR UNIVERSAL (sau cu titlu universal). — V. *Representanţi.*
MOŞTENIRE VACANTĂ.—Hotărîrile pronunţate faţă de cura-

torul unei moşteniri vacante, sunt oposabile moştenitorilor cari s'ar ivi mai în urmă şi chiar creditorilor moştenirei, 553. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Curatorul unei moşteniri vacante nu poate deferi jurămîntul decisor, în privinţa bunurilor moştenirei ce el administrează, 383. V. *Curator*, *Jurămînt*, etc.
MOTIVELE (unei hotărîri).—V. *Dispositiv*, *Autor. lucrului judecat.*
MUCIANĂ (presumţia). — Inexistenţa ei în dreptul actual (Controversă), 306 urm. V. *Presumţie.*
MUNCI AGRICOLE.—V. *Tocmeli agricole.*
MUSULMANI.—Majoritatea la Musulmani, 15, n. 2.
—Jurămîntul Musulmanilor, 351, 352.
—Jurămîntul muţilor la Musulmai, 352.
—Sperjurul la Musulmani, 352.
—Proba testimonială, 243, n. 3.
MUŢI.—Jurămîntul muţilor, 395, n. 3.
—Jurămîntul muţilor la Musulmani, 352.
—In procedura germană, 352, n. 4.

N

NAŞTERE.—Naşterile copiilor legitimi, care au avut loc sub legea veche, pot fi dovedite astă-zi prin martori, conform legilor de atunci, 245.
—*Quid* în privinţa naşterilor copiilor naturali? (Controversă), 245, t. şi n. 2. V. *Filiaţiune*, *Probă testimonială*, etc.
—Casurile în care naşterile întâmplate sub legea nouă pot fi dovedite cu martori, 252, n. 3 ; 253 nota.
NAVLU. — Modurile prin care se poate dovedi contractul de navlu, 257, n. 1.
NECESSITAS PROBANDI INCUMBIT ILLI QUI AGIT, 106.
NEGATIVA NON SUNT PROBANDA, 107, n. 2.
NEGUŢITORI.—Vedi *Bun şi aprobat*, *Comercianţi*, *Materie comercială*, *Registre*, etc.
NEMO AUDITUR PERIRE VOLENS, 343, n. 5 ; 631.
NEMO CENSETUR IGNORARE LEGEM, 341.
—Neînscrierea acestui principiŭ în dreptul actual, 341, n. 1 şi t, V. p. 53, n. 2.
—Admiterea lui în Codul Calimach, 341.
NEMO CONTRA SE EDERE COGITUR, 222.
NEMO PLUS JURIS AD ALIUM TRANSFERRE POTEST QUAM IPSE HABET, 555 nota. V. *Resoluto jure dantis*, etc.
NON BIS IN IDEM, 582, 588, 614. V. *Autor. lucrului judicat în materie represivă.*
NON FATETUR QUI ERRAT, 340. V. *Eroare*, *Mărturisire*, etc.
NON VOX OMNIS JUDICIS, JUDICATI CONTINET AUCTORITATEM, 500, 509, n. 1. V. *Autor. lucrului judecat.*
NOTAR (comunal).—Oblig. sa de a contrasemna actele autentificate de primar, 140.

—Ajutorul de notar nu poate înlocui pe notar, 140. V. *Acte autentice.*

NOTARIAT.—Necesitatea înființărei notariatului pentru autentificarea actelor, 125.

—Proiectul de lege elaborat în această privință, la 1862, 125, n. 3.

—Vedi asupra notariatului în Rusia, un articol a D-lui M. Zenide, *Dreptul* din 1899, No. 9; iar asupra tribunalelor de notariat din țară, vedi mai multe articole ale D-lui V. Athanasovici, în *Dreptul* din 1902, No. 70 urm.

NOTORIETATE PUBLICĂ.—Judecătorii nu se pot întemeia pe notorietatea publică, 122, n. 2. V. *Probe.*

—Nici pe cunoștințele lor personale ce ar avea într'o causă, 122.

NOVAȚIE.—Deosebire între novație și confirmare, 43. V. *Confirmare.*

—O donație nu poate fi confirmată în mod indirect pe cale de novație, 48. V. *Confirmare, Donație.*

—Hotărîrea care declară existența unui drept, nu operează o novație, după cum pe nedrept se susține de unii, 578, 579.

NUME PATRONIMIC.—Dificultățile la care au dat loc hotărîrile privitoare la numele unei persoane, 570 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Prin o stranie anomalie, numai Curtea din București are, după legea din 18 martie 1895 (art. 10), competența de a statua asupra contestațiilor ce s'ar rădica asupra schimbărei numelui unei persoane, 571.

—Numai copiii legitimi a unei persoane, nu însă și acei naturali, pot purta numele tatălui lor, 570, n. 4; 571 nota. Cpr. și Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 67.

O

OBIECT (Identitatea de obiect). — Element al lucrului judecat, 516 urm., 605, 606. V. *Autor. lucrului judecat.* Cpr. Cas. rom. și C. Craiova, *C. judiciar*, din 1902, No. 84 și *Dreptul* din 1902, No. 82.

—Deosebire între obiect și causă, 534. V. *Autor. lucrului judecat, Causă*, etc.

OBLIGAȚII (Dovedirea lor).—V. *Probă.*

OBLIG. ACCESORII.—Sunt supuse formalității bunului și aprobat, 203. V. *Bun și aprobat, Fidejusiune*, etc.

OBLIG. INDIVISIBILE.—Efectele lucrului judecat în materie de oblig. indivisibile (Controversă), 575 și t. VI, p. 251 urm.

—Efectul lucrului judecat în materie de oblig. divisibile, 575. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Efectele lucrului judecat în privința coproprietarilor în indivisiune, 580, n. 1. V. *Autor. lucrului judecat, Coproprietar*, etc.

OBLIG. DE A FACE SAU DE A NU FACE.—Nu sunt supuse formalităţei bunului şi aprobat, 203. V. *Bun şi aprobat.*
OBLIG. NATURALE.—Efectele unui legat verbal ca oblig. naturală, 290, n. 5 şi t. VI, p. 14.
—Nu dau loc la acţiunea în repetiţie, dacă au fost plătite de bună voe, 59 şi t. VI, p. 16.
—Oblig. naturale nu pot fi confirmate în mod expres, ci numai tacitamente prin plată, 45, t. şi n. 2 şi t. VI, p. 18 urm. V. *Confirmare.*
—Nu se poate deferi jurămîntul asupra existenţei unei oblig. naturale, 370. V. *Jurămînt.*
—Lucrul judecat lasă el să subsiste o oblig. naturală pentru debitorul care a scăpat de plată prin opunerea unei hotărîri nedrepte ? (Controversă), 577, n. 2 şi t. VI, p. 12, t. şi n. 4.
—Vedi asupra *Oblig. naturale*, t. VI, p. 6 urm.
OBLIG. CONDIŢIONALE SAU CU TERMEN. (Anularea lor).
—Prescrierea acţiunei în anulare, 98 urm. V. *Prescripţie.*
OBLIG. SINALAGMATICE (nesemnate de toate părţile contractante), pot constitui un început de probă scrisă, 150.
OBLIG. SOLIDARE. — Efectele lucrului judecat în materie de oblig. solidare (Controversă), 574 şi t. VI, 169 urm., 190 urm.
OBLIG. UNILATERALE (semnate prin punere de deget şi legalisate de o autoritate administrativă sau poliţienească).— Nevaliditatea lor, 147 urm. Cpr. şi Jud. ocol Simila, *C. judiciar* din 1902, No. 83. V. *Cruce, Pecete, Sigil*, etc.
OMISIUNE ESENŢIALĂ. — Nepronunţarea instanţelor de fond asupra probei testimoniale propusă, sau asupra altor dovedi invocate de părţi, constitue o omisiune esenţială, 272, n. 2; 288, 289 ; 334.
—Admiterea aceleeaş soluţii asupra nepronunţărei autorităţei lucrului judecat. V. *Autor. lucr. judecat, Presumţii*, etc.
OPOSIŢIE.—(Emanată de la un gerant de afaceri).—V. *Apel, Gestiune de afaceri, Recurs*, etc.
—Judecătorii sunt datori a verifica din oficiu dacă oposiţia este făcută în termenul legal, 367, n. 2 ; 455, n. 3. V. *Apel, Ordine publică, Recurs*, etc.
—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa apelului, recursului, etc. V. *Apel, Recurs*, etc.
—Creditorii pot face oposiţie în numele debitorului lor, soluţie admisă în privinţa tuturor căilor de reformare, sau de anulare, 543, 544. V. tabla vol. V, v° *Apel, Oposiţie*, etc.
ORDINE PUBLICĂ.—Ce este ordinea publică ? V. monografia noastră, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 17 (observ. asupra unei cărţi de judecată a jud. ocol. II din Iaşi). V. şi Tabla vol. V şi VI, v° *Ordine publică.*
—Nulităţile de ordine publică perpetuă nu pot fi confirmate, 45. V. *Confirmare.*
—Exemple de nulităţi care nu pot fi confirmate, 45, n. 3.

—Nulitate de ordine publică neperpetuă (Controversă), 46 nota.
—Nu pot, de asemenea, fi confirmate dispoziţiile contrare ordinei publice şi interesului general, 52. V. *Confirmare.*
—Neconfirmarea pactelor succesorale. V. *Confirmare, Pacte succesorale.*
—Dispoziţia art. 1179, interesând ordinea publică, părţile n'ar putea conveni, în materie de acte sub semnătură privată, care constată convenţii sinalagmatice, că un singur original ar fi suficient pentru toate părţile, 189. V. *Dublu original.*
—Autoritatea lucrului judecat, în materie represivă, interesând ordinea publică, poate fi propusă în ori-ce stare a procesului, şi chiar pentru prima-oară în casaţie, ea trebuind să fie invocată de judecători, din oficiŭ, 455, n. 2; 630.
—Admiterea soluţii contrare în materie civilă, 455, 580; 581; 630, n. 6.
—Casurile în care autor. lucrului judecat poate şi chiar trebue să fie invocată de judecătorĭ din oficiŭ, 450, n. 2. V. *Autor. lucrului judecat.*
—Şi prescripţia, în materie represivă, interesează ordinea publică, 455 nota * şi t. V, p. 512.
—Admiterea soluţiei contrare, în privinţa prescripţiei, în materie civilă, 455 nota * şi Cas. rom. Bulet. 1900, p. 773 (decisie la care am luat şi noi parte). V. *Prescripţie.*
—Oblig. judecătorilor de a examina din oficiŭ dacă opoziţia, apelul, recursul, etc. au fost făcute în termenul legal 367, n. 2; 455, n. 3. V. *Opoziţie, Apel, Recurs*, etc.
—Cercetarea paternităţei fiind oprită din consideraţii de ordine publică, un străin nu poate exercita asemenea acţiune în România, conform legei sale personale, nicĭ copilul născut sub Codul Calimach, conform acestui din urmă Cod, 104, n. 3. 105 nota. V. *Cercetarea paternităţei.*
—Proba testimonială neinteresând ordinea publică, mijlocul tras din violarea regulelor privitoare la această probă, nu poate fi propus pentru prima-oară în casaţie, 269.
—Validitatea convenţiei părţilor, prin care se deroagă de la dispoziţiile proibitive ale legei, în privinţa probei testimoniale (Controversă), 368. V. *Probă testimonială.*
—Mărturisirea părţilor nu este admisibilă în chestiile care interesează ordinea publică, 335. V. *Mărturisire.*
—Nicĭ jurământul decisoriŭ, sau supletoriŭ, 365, 433. V. *Jurământ.*
—Nu se poate, deci, deferi jurământul asupra chestiunei de a se şti dacă un apel a fost, sau nu, făcut în termenul legal, 376, t. şi n. 2. V. *Apel, Jurământ*, etc.
—Presumţiile, care interesează ordinea publică, nu pot fi combătute prin proba contrară, nicĭ chiar prin mărturisire sau jurământ, 311, 315, 316, 317; 366, n. 4, 374, 448. V. *Presumţie.*

—Presumţiile legale, care nu interesează ordinea publică, pot din contra, fi combătute prin mărturisire sau jurământ, 315, 316. V. *Mărturisire*, *Jurământ*, *Presumţie*, etc.
—Hotărîrile străine, care ar viola ordinea publică din ţară, nu pot fi aduse la indeplinire în România, 459, t. şi n. 2.
—Exemple de dispositiĭ contrare ordinei publice (jocuri de bursă, constrîngerea corporală, etc.), 459, n. 2. V. *Bursă*, *Constrîngere corporală*, etc.
—Nu se poate învesti cu formula executorie de către judecătoriĭ români, o hotărîre străină, pronunţată contra unei femei măritate române, neautorisată de a sta în judecată, pentru-că o asemenea hotărîre calcă o dispositie de ordine publică din România, Trib. Paris. *Pand. Périod.* 1902, 5. p. 36 urm. şi J. Clunet, 1902, p. 116 urm. V. *Autor. lucrului judecat*, *Femee măritată*, etc.
ORDONANŢĂ DE ADJUDECARE (p. vînzări voluntare sau eşire din indivisiune).—Nu pot fi atacate pe calea apelului şi a recursului în casaţie, ci numai pe calea acţiunei principale, 485, 486. Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 54. V. *Apel*, *Autor. lucruluĭ judecat*, *Recurs*, etc.
ORDONANŢĂ DE ADJUDECARE (dată în materie de expropriare silită).—Are, din contra, autoritatea lucrului judecat, 486. V. *Autor. lucruluĭ judecat.*
ORDONANŢELE (judecăt. de instrucţie).—V. *Camera de punere sub acusare*, *Judecător de instrucţie*, etc.
ORDONANŢE (presidenţiale *sur référé*).—N'au autoritatea lucrului judecat, 493 urm.
—Dreptul de apel în asemenea materie (Controversă), 494. V. *Apel*, *Autor. lucrului judecat.*
ORDONANŢELE (vechile ordon. franceze, care opreau proba testimonială), 246. V. *Probă testimonială.*
ORIGINALUL (unui act). — Deosebire între copie şi original, 229, 230.
—Pluralitatea originalelor în privinţa actelor sub semnătură privată, menite a constata convenţiuni sinalagmatice, 188 urm. V. *Dublu original.*
—Actele autentice se fac în dublu original. V. *Acte autentice.*
OSPĂTĂTORI (sau Hangiĭ). — Responsabilitatea ospătătorilor pentru obiectele călătorilor încredinţate lor, 286. Cpr. Trib. Colmar, D. P. 1901. 2. 303 şi *C. judiciar* din 1902, No. 24 (cu adnot. noastră).
—Persoanele asimilate ospătătorilor (acele care ţin cafenele, restaurante, băi publice, case de toleranţă, etc.), 286, 287. V. *aceste cuvinte.*
—Responsabilitatea ospătătorilor pentru animalele primite de dînşiĭ în grajdiurile sau şurile lor. 287. V. *Animale*, *Depositi*, etc.
—Ospătătoriĭ întrînd în categoria comercianţilor, sunt scu-

tiţi de formalitatea bunului şi aprobat, 205, n. 2. V. *Bun şi aprobat, Comercianţi*, etc.
—Aplicarea prescripţiilor scurte, statornicite de art. 1903, 1904, creanţelor ospătătorilor, 375, n. 1. V. *Institutor, Maiştri, Medici, Profesori*, etc.

P

PACTE SUCCESORALE.—Convenţiile care ar constata un pact succesoral, adecă o convenţie asupra unei moşteniri nedeschise încă, sunt inexistente, 3, n. 1. V. tabla vol. V, v° *Pacte succesorale*.
—Asemenea convenţii ar fi inexistente în ţara noastră, chiar dacă ele ar fi fost făcute într'o ţară în care ele sunt permise, de ex. în Germania (Controversă), 4 nota.
—Pactele succesorale fiind inexistente, nu pot fi confirmate nici expres, nici tacit, 45, t. şi n. 1; 73, 74; t. V, p. 116; t. III, p. 364. V. *Confirmare*.
—Prescripţia de 10 ani, statornicită de art. 1900, nu este aplicabilă în specie, ea nefiind de cât o confirmare tacită, 73, 74.
—Moşteniorii dăruitorului nu pot înaintea morţei dăruitorului, eă confirme o donaţiune nulă, pentru-că asemenea confirmare ar avea caracterul unui pact succesoral, 49, n. 2. V. *Confirmare, Donaţiune*, etc.
—Mărturisirea nu este admisă ca probă în materie de pacte succesorale, 335. V. *Mărturisire*.
—Veḑi asupra pactelor succesorale, t. III, p. 362 urm. şi tabla t. V, v° *Pacte succesorale*.
PAMÎNT RURAL.—Pămînturile date clăcaşilor prin legea rurală sunt ele inalienabile şi în urma modificărei Constit. de la 1884? (Controversă), 126, n. 1 şi t. V, p. 124, t. şi n. 1. Cpr. Trib. Muscel, *C. judiciar* din 1902, No. 50 (cu adnot. noastră). V. şi art. 42, 1° şi 62. L. jud. ocoale.
—Schimbul pămînturilor rurale, 126, n. 1.
—Femeea săteancă, soţia unui sătean, poate dobîndi pămînt rural prin cumpărare? Veḑi Trib. Muscel şi nota D-lui Ionescu-Dolj, *C. judiciar* din 1902, No. 86. V. şi circul. Minist. justiţiei, publicată în *C. judiciar* din 1903, No. 6, cu observaţia noastră.
—In urma legei judec. de ocoale din 1896, acţiunile imobiliare privitoare la un pămînt rural, nu se mai judecă de tribunale, în prima şi ultimă instanţă, fără drept de apel şi recurs în casaţie, ci se judecă în prima instanţă, de judecătorul de ocol, cu drept de apel la tribunal, dacă valoarea este mai mică de 1500 lei, sau de tribunal, cu drept de apel la Curte, dacă valoarea pămîntului este mai mare de 1500 lei; şi aceasta, fie că este vorba de o acţiune în revendicare a unui pămînt rural, fie de anularea înstrăinărei unui asemenea pămînt. Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 54.
—Veḑi însă C. Bucureşti (decisie casată), *C. judiciar, loco cit.*

—Hotărîrile emanate de la comisiile instituite prin legea rurală din 1864, au autoritatea lucrului judecat, 505 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*

PARICID.—Pedeapsa acestei crime în dreptul vechiŭ, 666 urm, nota.

—Intr'o acusaţie de paricid, filiaţiunea este o chestie de fapt, pe care juraţii o resolvă în mod suveran, fără ca să resulte vr'o nulitate din împrejurarea că nu s'a produs în desbateri nicĭ actul de naştere, nicĭ o hotărîre care să-l înlocuiască, 661, n. 3.

—Condamnarea pentru crima de paricid, nu constată filiaţiunea acelui condamnat, din punctul de vedere al efectelor civile care resultă din filiaţiune, 661 urm. V. *Filiaţiune.*

PĂRINŢI (loviri causate părinţilor).—Se judecă de tribun. corecţional, iar nu de judecătorul de ocol, chiar când ele n'au causat nici-o incapacitate de lucru, sau vătămare sănătăţei, 665, n. 1. — *Contrà*: C. Iaşi, *Dreptul* din 1902, No. 77 (cu adnotaţia noastră). V. *Lovire, Maltratare*, etc.

—Condamnarea pentru loviri sau răniri causate părinţilor legitimi, naturali, ori adoptivi nu constată filiaţiunea condamnatului, din punctul de vedere al efectelor civile care resultă din filiaţiune, 661 urm. V. *Filiaţiune, Paricid*, etc.

PĂRINTUCIDERE.—V. *Paricid.*

PARS EST IN TOTO, sau IN TOTO CONTINETUR, 521, t. şi n. 2.

PARTE CIVILĂ.—Prin excepţie şi derogare de la dreptul comun, apelul părţei civile, în materie de delicte, judecate în prima instanţă de judecătorul de ocol, învesteşte pe tribunal cu dreptul de a se pronunţa asupra pedepsei, 605, n. 5. V. *Apel, Minister public*, etc.

—Asemenea excepţie nu se aplică contravenţiilor poliţieneşti, 606 nota. V. *Contrav. poliţieneşti.*

—Partea civilă nu are dreptul de a face recurs în casaţie contra decisiei camerei de punere sub acusare, prin care se declară caz de neurmărire. Cas. rom. *Dreptul* din 1902, No. 64.

PÂRÎT.—Casul în care pârîtul devine reclamant, 110, 442.

PARTICIPARE.—V. *Asociaţie în participare.*

PATERNITATE (legitimă).—Acţiunea în tăgăduire de paternitate; excepţie la principiul relativităţei lucrului judecat, 563 urm.

—Acţ. în contestaţie de legitimitate, 563 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Hotărîrea, care acordă alimente reclamantului, în calitate de părinte, nu are puterea lucrului judecat în privinţa paternităţei, dacă această chestie n'a făcut obiectul conclusiilor părţilor şi n'a fost desbătută în instanţă, 514. V. *Autor. lucrului judecat, Filiaţiune*, etc.

PATERNITATE (naturală).—V. *Cercetarea paternităţei, Filiaţiune, Nume patronimic*, etc.

PATRON.—Deferirea jurămîntului, patronului, de către servitorul seŭ, în privinţa cătimei salarului şi a plăţei acestui salariŭ (Controversă), 264. V. *Jurămînt, Servitor*, etc.
—Admiterea probei testimoniale, conform dreptului comun, pentru dovedirea salarului servitorului, 365.
PAUPERES TESTES NON SINT, 246. Cpr. art. 751 C. Calimach.
PECETE.—Nu poate, în actele private, înlocui semnătura, 171. V. *Cruce, Sigil*, etc.
—Oblig. unilaterale semnate prin o pecete, sigil, punere de deget, etc., legalisate de o autoritate administrativă, sau poliţienească, nu sunt valide nicĭ ca acte autentice, nicĭ ca acte sub semnătură privată, 147 urm. Cpr. şi Judec. ocol. Simila, *C. judiciar* din 1902, No. 83. V. *Acte autentice, Oblig. unilaterale*, etc.
—Validitatea acestor acte în dreptul nostru anterior, 147.
—Pecetea poştei nu conferă actului dată certă, 177. V. *Dată certă, Poştă*, etc.
PEDEPSELE (prevĕdute în legile vechi), 119, n. 1.
PENSIE ALIMENTARĂ.—Hotărîrile care acordă pensiĭ alimentare, avênd un caracter provisor, n'au autoritatea lucrului judecat, 491 şi t. V, p. 306, n. 1.
—Hotărîrile care acordă alimente reclamantului, în calitate de fiŭ, sau de părinte, nu aŭ autoritatea lucrului judecat în privinţa filiaţiunei, sau paternităţei, dacă această chestie n'a făcut obiectul conclusiilor părţilor şi n'a fost desbătută în instanţă, 514. V. *Autor. lucrului judecat, Filiaţiune, Paternitate*, etc.
PERIMARE.—Persoanele contra cărora ea curge, 488, n. 3.
—Modificarea adusă, în această privinţă, prin noul proiect de revisuire a Procedurei civile, 488, n. 3.
PERSOANE MORALE.—Personalitatea societăţilor civile (Controversă), 333, n. 1 şi t. VI, p. 756, n. 2.
—A societăţilor comerciale, 550, t. şi n. 1.
—A monastirilor. V. *Momastirĭ*.
—Asociaţiile în participare nu sunt persoane morale, 270, n. 4.
—Efectul hotărîrilor pronunţate faţă de administratorul sau gerantul societăţilor, 550.
—Dacă persoanele morale străine au, sau nu, nevoe de o lege spre a putea funcţiona în România (Controversă), 550, n. 3. V. şi monografiile noastre publicate în *C. judiciar* din 1902, No. 2 şi 6.
—Efectele mărturisireĭ făcute în justiţie de administratorul uneĭ persoane morale (Interogatorul persoanelor morale), 332, 333. V. *Interogator*.
—Deferirea jurămîntului, uneĭ persoane morale, 333, 385, n. 1. V. *Jurămînt*.
—Soluţia acestei chestiuni în dreptul roman şi în vechiul drept francez, 385, n. 1.

—Deferirea jurămîntului, de către administratorul unei persoane morale, 384.
PETIȚIE (introductivă de instanță).—De și petiția introductivă de instanță trebue să arăte obiectul cererei și faptele pe care ea se întemeează, prin urmare, și causa pretinsă, totuși reclamantul poate s'o modifice prin conclusiile sale, înaintea primilor judecători, pârîtul avênd, însă, dreptul de a cere un termen spre a-și pregăti apărarea, 516, n. 5 ; 529.
PETIȚIE DE EREDITATE, 483. V. asupra petiției de eredităte, t. III, p. 672 urm.
PLATA NEDATORITĂ.—Nu poate, în principiu, fi stabilită cu martori, în materie civilă, 283, 284. V. *Probă testimonială*.
—Admiterea soluției contrare în materie comercială, 284, n. 1. V. *Materie comercială*.
POLIȚAI.—Actele care pot fi legalisate de acești funcționari, 145, 146. V. *Acte autentice*.
PLUGARI.—Scutirea lor de formalitatea bunului și aprobat, 202, 205. V. *Bun și aprobat*.
—Femeile lor nu sunt scutite de această formalitate, 207.
—Proprietarii de moșii și arendașii nu intră în categoria plugarilor, 206, n. 1. Cpr., în privința arendașilor, Cas. rom. *C. judiciar* din 1902, No. 65. V. *Arendași*.
POARTĂ.—Capitulațiunile încheiete între Poarta otomană și vechii Domni români, 474, n. 1. V. *Capitulații*.
PODGORENI.—Scutirea lor de formalitatea bunului și aprobat, 205. V. *Bun și aprobat*, *Vieri*, etc.
POLIȚE.—V. *Cambie*.
POLIȚE DE ASIGURARE.—Polițele de asigurare, făcute prin mijlocirea unui curtier au dată certă, pentru-că curtierii sunt funcționari publici, 178, n. 2. V. *Curtieri*, *Dată certă*, etc.
—Polițele de asigurare nu sunt supuse formalității dublului original, 197. V. *Dublu original*.
POPRIRE.—Creditorii sunt ei terții când intervin pe cale de poprire ? (Controversă), 185, 186. V. *Dată certă*.
—Se poate ordona o poprire în basa unei hotărîri străine, neinvestită cu formula executorie, 460, n. 1.
PORTĂREL.—Mărturisirea consemnată într'un proces-verbal încheiat de un portărel, fiind o mărturisire extra-judiciară, nu face credință, dacă obiectul litigiului nu poate fi dovedit prin martori, 325, n. 2.
POSESIUNE.—Faptul material al posesiunei poate fi dovedit prin martori și presumțiuni, 250, t. și n. 5. V. *Pr. testimonială*.
—*Quid* în privința proprietății ? (Controversă). V. *Proprietate*.
POSESIUNE DE STAT.—Poate, de asemenea, fi dovedită prin martori, 250, t. și n. 6. V. *Pr. testimonială*.
POȘTĂ.—Pecetea poștei nu conferă actului dată certă, 177 și t, VI, p. 521, n. 1. V. *Dată certă*, *Pecete*, etc.
PREOȚI.—Dacă ei pot fi supuși jurămîntului (Controversă), 299, 353 urm. V. și M. Suțu, observ. asupra noului proiect de

Pr. civ., *C. judiciar* din 1902, No. 80. V. *Jurămînt.*
—Pravila bisericească în privinţa jurămîntului preoţilor, 354, n. 1. V. *Govora, Jurămînt.*
—Dacă ei pot dobîndi pămînturi rurale, t, V, p. 123, n. 2 şi *C. judiciar* din 1903, No. 6.
PREPUS.—Mărturisirea făcută de un prepus nu obligă pe comitent, 329. V. *Comitent, Mărturisire*, etc.
—Registrele ţinute de prepusul unui comerciant, sunt oposabile acestui din urmă, 273.
PRESCRIPŢIE.—Definiţia prescripţiei, 373.
—Dreptul bulgar în privinţa prescripţiei, 372, n. 2.
—Dreptul rusesc, 373, n. 2.
—Stipularea unei prescripţii mai lungi de cât acea statornicită de lege (Controversă), 373, n. 2.
—Stipularea unei prescripţii mai scurte de cât acea determinată de lege, 374, nota.
—Soluţia dreptului străin şi a Codului Calimach în această privinţă, 374 nota *.
—Prescripţia achisitivă sau usucapiunea se întemeează pe o presumţie de liberare, pe care lege o induce din tăcerea păstrată un timp anume determinat, 310.
—Prescripţia de 30, 10 şi 20 de ani nu poate fi combătută prin nici-o probă contrară, 272, n. 1; 315, 316, 366, 367, 374.
—Nici prescripţia statornicită de art. 1907 nu poate fi combătută prin jurămînt. Veḑi adnot. noastră asupra unei decisii a trib. imperiului german (Sirey, 1902. 4. 16), în *C. judiciar* din 1902, No. 16.
—Nici acea statornicită în materie de cambii, 378. V. *Cambie.*
—Prescripţiile scurte, statornicite de art. 1903, 1904 C. civ., întemeindu-se pe o presumţie de plată, pot fi combătute prin jurămînt, 316, 374 urm.
—Persoanele, la care se referă aceste prescripţii scurte (maiştrii, profesorii, institutorii, ospătătorii, hangiii, găzduitorii, medicii, veterinarii, farmaciştii, etc.), 375, n. 1.
—Aceste prescripţii nu se aplică dentiştilor şi moaşelor (Controversă), 375, n. 1. V. *Dentişti, Moaşe*, etc.
—*Quid* în privinţa doicelor (mancelor) ? (Controversă), 375, n. 1. V. *Doică.* V. în privinţa responsabilităţei doicelor, adnot. noastră, publicată în *C. judiciar* din 1903, No. 2.
—Inaplicarea acestor prescripţii terţiilor, cari ar fi plătit pentru debitor şi ar exercita acţiunea lor recursorie contra acestuia din urmă, 375, n. 1 ; 376 nota.
—Prescripţia nu poate fi invocată din oficiŭ *în materie civilă*, nici pentru prima-oară în casaţie, 455 nota *. Cpr. şi Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1900, p. 773 (decisie la care am luat şi noi parte).
—In materie penală, prescripţia fiind de ordine publică, poate şi chiar trebue să fie invocată din oficiŭ, de judecători, 455, n. 2 şi t. V, p. 512, t. şi n. 1.

—Prescripţia faptelor penale în dreptul nostru anterior, 584 nota *.
—Prescripţia acţiunei publice şi acţiuneĭ civile prin trecerea aceluiaşĭ timp, în dreptul actual, 658, n. 2 ; t. V, p. 508, 560, 567.
—Faptul respingerei prescripţiei achisitive, nu împedecă pe aceeaşĭ persoană de a opune pentru acelaşĭ lucru prescripţia liberatorie, 533.
—Intreruperea prescripţiei prin actul recognitiv, 235, 236. V. *Acte recognitive.*
—Executarea unei hotărîrĭ civile se prescrie prin 30 de ani, 577, 578.
—In materie comercială, prin 10 ani (Controversă), 577, n. 4; 578 nota. V. *Autor. lucrului judecat.*
—In materie de cambiĭ, cekuri, etc., prin 5 ani, 378, 578 nota.
—In materie de contracte maritime sau de gagiŭ asupra vaselor, prin 3 ani, 578 nota *in fine.*
—Prescripţia acţiunei în anulare sau în rescisiune, 42, 68 urm. V. *Confirmare, Rescisiune.*
PRESUMŢIĬ, 304 urm.
—Etimologia cuvîntului presumţie, 304, n. 3.
—Dreptul străin în privinţa presumţiilor, 304, n. 4.
—Definiţia presumţiei, 305.
—Deosebire între presumţie şi probă propriu dişă, 305, t. şi n. 3.
—Impărţirea presumţiilor, 306.
—Presumţiile legale în genere, 306 urm.
—Presumţia muciană în dreptul actual.—Inexistenţa ei (Controversă), 306 urm. V. *Muciană.*
—Admiterea acestei presumţiĭ în dreptul nostru anterior, 306, n. 4 ; 307 nota.
—In dreptul comercial şi în dreptul străin, 308 text şi nota.
—Copilul, în legea actuală, nu se bucură de presumţia că s'a născut viŭ, ca în unele legislaţiĭ străine şi ca în Codul Calimach.—Cine trebue, deci, să dovedească că el s'a născut viu ? 308. V. *Copil.*
—Viabilitatea nu se mai cere în legea noastră, 308, 309, t. şi n. 1. V. *Copil, Viabilitate,* etc.
—Cum se dovedeşte că copilul s'a născut viŭ ? (Infăţişarea actului de naştere), 309.
—Infăţişarea copilului mort înaintea ofiţerului stărei civile, 309.
—Mărturisirea ca şi jurămîntul, nu este o presumţie, ci o adevarată probă, 310. V. *Jurămînt, Mărturisire.*
—Exemple de presumţiĭ legale, 310, 311.
—Autoritatea lucrului judecat este o presumţie legală, care interesează în gradul cel mai înalt ordinea publică şi care, ca atare, nu poate fi combătută prin proba contrară, nicĭ chiar prin mărturisire sau jurămînt, 311, 316, 317, 448, 577. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Presumţiile legale edictate de Codul de comerţ, 311.
—Presumţiile legale nu sunt stabilite de lege în mod limitativ, 311.
—Puterea probatorie a presumţiilor legale, 311 urm.
—Toate presumţiile legale nu au aceeaşi putere probatorie, 312.
—Presumţiile absolute (*juris et de jure*) nu pot fi combătute prin o dovadă contrară, nici chiar prin mărturisire, sau jurămînt, 104, n. 3; 312.
—Exemple de presumţii *juris tantùm*, 312, 313.
—Presumţia edictată de art. 1277 C. civ., 312, n. 3.
—Casul în care femeea s'a înzestrat singură, 312, n. 3; 313 nota.
—Presumţia statornicită de art. 1001 C. civ., 313, n. 3.
—Presumţia statornicită de art. 1432 C. civ., 313, n. 1.
—In regulă generală, presumţiile legale admit dovada contrară, 314.
—Casurile în care dovada contrară nu este admisă (art. 163, 165, 295, 1138 C. civ.), 314, 315.
—Casurile în care presumţiile *juris et de jure* pot fi combătute prin mărturisire sau jurămînt (când nu interesează ordinea publică), 315 urm., 366, n. 4. V. *Ordine publică*.
—Presumţia relativă la gestaţiunea femeei, 316.
—La lucru judecat, v. *suprà* şi *Autor. lucrului judecat*.
—Presumţiile relative la interpunerea de persoane (Controversă), 366, n. 4; 367 nota.
—Presumţiile de comunitate a zidurilor, şanţurilor, gardurilor, etc., care despart două proprietăţi vecine, 317, t. şi n. 2.
—Presumţiile omului (lăsate la lumina şi înţelepciunea magistratului), pot fi combătute prin proba contrară, şi chiar prin simple presumţiuni de fapt, 317.
—Admiterea jurămîntului contra unor prescripţii scurte întemeiate pe o presumţie de plată (art. 1903, 1904 C. civ.), 316, 374 urm.
—Casurile în care judecătorii pot recurge la presumţiile de fapt sau ale omului (când proba testimonială este admisibilă), 318 urm.
—Această regulă nu se aplică de cât în materie civilă, 319.
—In materie comercială, presumţiile de fapt sunt admise fără nici-o restricţie, 269, 319, n. 2. V. *Materie comercială*.
—Judecătorii îşi pot forma convingerea din o singură presumţie (Controversă), 319, 320.
—Judecătorii pot trage presumţiile de fapt, lăsate la înţelepciunea lor, ori de unde ei ar crede de cuviinţă, 320.
—Presumţiile de fapt trebue să fie grave, precise şi concordante, ceea ce este o chestie de fapt, 319, 320.
—Decisiunea judecătorilor fondului ar fi casabilă numai atunci când presumţiile ar fi fost admise în casurile, în care proba testimonială este inadmisibilă, 320.

—Acest mijloc nu poate însă fi propus pentru prima-oară în casație, 320.
PRESUMTIO SUMITUR EX EO QUOD PLERUMQUE FIT, 305.
PRIMAR.—Autentifică actele date în atribuția judecătoriilor comunale, 140. V. *Acte autentice.*
—Împrumuturile constituite în favoarea creditului agricol, se autentifică de primarii rurali cu știință de carte, 141. V. *Acte autentice, Credit agricol*, etc.
—Primarul unei comuni nu poate deferi jurămîntul în numele comunei, fără o autorisare specială, 384. V. *Comună, Persoană morală*, etc.
PRINSOARE.—V. *Joc.*
PROBE.—(Dovedirea oblig.), 100 urm.
—Principii generale, 100.
—Diferitele sensuri ale cuvîntului probă, 101.
—Dovedirea actelor solemne, 101. V. *Acte solemne.*
—Numai faptele materiale și juridice (contractele) sunt susceptibile de a fi probate, nu însă și dreptul, 102.
—Dovedirea unei legi străine, 102, 103.
—Mijloacele de dovedire a unei legi străine, 103. V. *Lege străină.*
—Casurile în care interpretarea unei legi străine poate da loc la casare, 103, n. 1.
—Apreciarea suverană a instanțelor de fond, 104.
—Condițiile cerute pentru ca proba faptelor să fie admisă de judecători, 104, 105.
—Nu se poate dovedi existența unui legat verbal, 105. V. *Legat.*
—Fapte incontestabile și necontestate, 105.
—Deosebire între faptele materiale și acele juridice. Cele dintăi pot fi stabilite prin ori-ce soiu de probe, iar cele de al doilea nu pot, în genere, fi stabilite de cât prin un act scris, 105, 249, 250, 252; 284. V. *Fapte materiale* și *juridice, Pr. testimonială*, etc.
—Cine trebue să facă proba și ce trebue să dovedească, 106 urm.
—Dovedirea faptelor negative, 107, 108.
—Consecințele care resultă din împrejurarea că faptele negative pot în genere fi probate, 108.
—Propositii cu un caracter indefinit.—Nu sunt susceptibile de o probă complectă, fie că ele ar fi afirmative, fie negative, 108.
—Casul unei acțiuni negatorie (Controversă), 108, 109.
—Ipotesa din dreptul roman, în care acel care trebuia să dovedească o propositie negativă, putea să arunce proba asupra adversarului său, 109, 110.
—Casul în care pârîtul devine la rîndul seu reclamant (*Reus in excipiendo fit actor*), 110 urm., 442. V. *Pârît, Reus in excipiendo*, etc.

—Clasificarea și împărțirea probelor, 112 urm.
—Probe directe, 112.
—Cercetări la fața locului, 112, 113.
—Ancheta *in futurum*, 112 urm. V. *Ancheta in futurum*.
—Probe indirecte, 115.
—Probe mixte, 115.
—Probe simple și preconstituite, 115 urm.
—Presumțiuni legale și ale omului, 116. V. *Presumții*.
—Presumțiuni *juris et de jure* și *juris tantum*, 116, 117. V. *Presumții*.
—Proba trasă din experiența personală a judecătorului (cercetare la fața locului, verificare de scripte, expertisă, etc.), 115.
—Mărturisire și jurământ, 115. V. *Jurământ*, *Mărturisire*, etc.
—Probe complecte și necomplecte, 117.
—Inceput de probă, 117.
—Probe artificiale și neartificiale, 117.
—Probe cu meșteșug și fără meșteșug (Codul Caragea), 118.
—Carte de blăstăm (C. Caragea), 118.
—Cazna (tortură), 118, 119, 344, 635, n. 2; 636 nota.
—Desființarea caznei, 118, n. 1.
—Codul lui Andr. Donici, 119 urm., 635, n. 2.
—Codul Calimach, 119.
—Probele reglementate de lege, 121 urm.
—Judecătorul nu poate, în principiŭ, să-și formeze convingerea din cunoștințele sale personale, sau din notorietatea publică, 122, t. și n. 2; 123. V. *Notorietate publică*.
—Excepții la acest principiŭ în privința judecătoriilor de ocoale, 122. V. *Judecăt. de ocoale*.
PROBA PRIN JURĂMÎNT, MĂRTURISIRE ȘI PRESUMȚIUNI.—V. *Jurământ*, *Mărturisire*, *Presumții*, etc.
PROBĂ SCRISĂ.—V. *Acte autentice*, *Acte sub semnătură privată*, etc.
PROBĂ TESTIMONIALĂ, 241 urm.
—Admiterea probei testimoniale în dreptul roman, în dreptul vechiŭ francez și în dreptul nostru anterior, fără nici-o restricție, 241, 245, 246.
—Dreptul străin în această privință, 241, 242, t. și n. 1, 2.
—Codul austriac, 242, n. 4.
—Mijloacele de probațiune se regulează după legea țărei în care s'a încheiat contractul, 242, t. și n. 5; 243. Cpr. și art. 10, § 2 C. italian (disp. preliminare).
—Dreptul anterior nu admitea însă un singur martor (*Testis unus, testis nullus*), 243, t. și n. 3; 319 și t. V, p. 81, n. 2.
—Koranul lui Mahomet și cărțile lui Moise în această privință, 243, n. 3.
—Astă-di, un singur martor este suficient, ca și o singură presumție, 243, 244, 319. V. *Presumții*.
—Mijloacele de probațiune sunt cârmuite de legea în vigoare în momentul facerei contractului, 244, t. și n. 3.

—In basa acestuĭ principiŭ, convenţiile matrimoniale, făcute sub legea veche, pot fi stabilite astăḑi prin martori, conform legei anterioare, 244, t. şi n. 4.
—Transcrierea introdusă prin Regulamentul organic nu este, în adevĕr, privitoare de cât la interesul terţilor, 244.
—De asemenea, actele stărei civile, petrecute sub legea veche, sunt cârmuite, în privinţa probei, de această lege, 245. V. *Actele stărei civile*, *Căsătorie*, *Filiaţiune*, etc.
—Formele privitoare la administrarea probelor sunt, însă, cârmuite de legea nouă, 245.
—Casurile în care proba testimonială nu este astăḑi admisă, 245 urm.
—Această inovaţie datează de la ordonanţa din Moulins, din 1566, şi de la ordonanţa din 1667, 246.
—Scopul proibiţiunei doveḑei testimoniale, 246.
—Critica ce se face, în această privinţă, legei, este neîntemeiată, 246, n. 5.
—Mărturisirea extra-judiciară, neputênd fi stabilită de cât prin martori, nu este admisă ca probă de cât atunci când este admisă şi dovada testimonială, 325, 326. V. *Mărturisire*.
—Depositul voluntar nu poate, în principiŭ, fi dovedit prin martori, 247, n. 2; 255. V. *Deposit*.
—Casurile în care depositul voluntar poate fi stabilit prin martori, 247, n. 2, 248 nota. V. *Deposit*. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a, 1900, p. 644 (decisie pronunţată în unire cu conclusiile noastre).
—Devedirea depositului voluntar prin mărturisire şi jurămînt, 248 nota. V. *Deposit voluntar*.
—Casul unui deposit miserabil sau necesar.—Dovedirea lui prin martori, 256, 286, t. şi n. 2. V. *Deposit necesar*.
—Apreciarea instanţelor de fond în această privinţă, 286.
—Responsabilitatea depositarului necesar, 286, 287. V. *Deposit necesar*, *Ospătători*.
—Oprirea de a administra proba testimonială, în materie civilă, peste 150 lei vechi, 248 urm.
—Numai faptele juridice nu pot fi stabilite cu martori; acele materiale sunt, din contra, în tot-deauna supuse acestei doveḑi, 249, 250, 252, n. 1; 284. V. *Fapte materiale*, etc.
—Chiar faptele juridice pot fi stabilite cu martori, de câteori aŭ o valoare mai mică de 150 lei vechi, 252.
—Se poate combate prin martori şi presumţiuni, independent de ori-ce început de probă scrisă, menţiunile cuprinse în registrele domestice sau hârtiile casnice, 221, 222.
—Dovedirea mandatului civil (Controversă), 250, n. 3 şi t. V, p. 319 nota. Cpr. Cas. fr. Sirey, 1902. 1. 488. V. *Mandat*.
—Dovedirea gestiunei de afaceri. V. *Gest. de afaceri*.
—Servitutea de trecere fiind o servitute necontinuă, nu poate fi stabilită de cât prin titlu, 250, n. 4. V. *Servitute*.
—Dacă există, însă, un început de probă scrisă, servitu-

tea poate fi stabilită prin martori, mărturisire şi jurămînt, 250, n. 4; 726.
—Faptele materiale ale posesiunei pot fi dovedite cu martori, 250, t. şi n. 5. V. *Posesiune.*
—Tot ast-fel şi faptele care constituesc posesiunea de stăt, 250, t. şi n. 6. V. *Posesiune de stat.*
—Dovedirea captaţiuneï şi sugestiuneï prin martori, 251, n. 2.
—A gradului de înrudire, 251.
—Proprietatea imobiliară nu poate, în principiŭ, fi stabilită cu martori, 251. Chestiunea este, însă, controversată. V. *Proprietate.*
—Casurile în care proba testimonială este admisibilă în asemenea materie, 251, n. 3.
—Admiterea martorilor în privinţa proprietăţei imobiliare din Dobrogea, 251. V. *Dobrogea.*
—Dovedirea faptelor complexe şi mixte, 251, 252.
—Contractele care nu pot fi dovedite cu martori (contractele solemne, contractele de închiriere verbale, care n'au primit nici-o punere în lucrare, anticresa, transacţia, depositul voluntar, contractele de închiriere, sau înstrăinare a unui vas, împrumuturile maritime, gagiul comercial, contractele de societate, etc.), 252 urm.
—Dovedirea abusului de încredere pentru o sumă mai mare de 150 lei vechi. (Neadmiterea probei testimoniale în materie civilă), 252, n. 1. V. *Abus de încredere.*
—Dovedirea naşterilor, căsătoriilor şi încetărilor din viaţă (casurile în care proba testimonială este admisibilă), 252, n. 3. V. *Căsătorie, Naştere,* etc.
—Casurile în care filiaţiunea legitimă, sau naturală poate astăḑi fi stabilită cu martori, 253 nota.
—Dreptul vechiŭ în această privinţă, 241, t. şi n. 4; 253 nota.
—Dovedirea transacţiunei (Controversă), 253, t. şi n. 2; 254 nota. V. *Transacţie.*
—Casurile în care transacţia poate fi dovedită cu martori (când există un început de probă scrisă) (Controversă), 255 nota. V. *Transacţie.*
—Admiterea probei testimoniale în privinţa unei transacţiï comerciale (Controversă), 255, 256 nota.
—Perderea actului care constată transacţia 256 nota.
—Societăţile în comandită prin acţiuni şi acele anonime nu pot fi dovedite de cât prin act autentic, 256, n. 2; 270, n. 3.
—*Quid* in privinţa asociaţiilor în participare? 256, n. 2; 270, 367, 368 nota. V. *Asociaţie în participare.*
—Alte contracte care nu pot fi dovedite prin martori, ori cât de mică ar fi valoarea lor, 256, 257; 270, 271.
—Dovedirea contractului de navlu, 257, n. 1. V. *Navlu.*
—Fidejusiunea poate fi dovedită prin martori, de câte-ori există un început de probă scrisă, 257. V. *Fidejusiune.*
—Dreptul străin în această privinţă, 257, n. 2.

—Dreptul roman şi dreptul nostru anterior, 258 nota.
—Fidejusiune comercială.—Dovedirea ei prin ori-ce soiu de probă, 258, 259. V. *Fidejusiune, Materie comercială*, etc.
—Determinarea valorei sumei de 150 lei, 259 urm.
—Proba testimonială nu este admisă în contra sau peste ceea ce cuprinde actul, nici în privinţa modificărilor verbale ce s'ar pretinde că s'aŭ adus mai în urmă actului, 264.
—Sensul acestei regule, 264, 265.
—Admiterea probei testimoniale pentru a se stabili stîngerea sau desfiinţarea obligaţiei (Controversă), 265.
—Casurile în care proba testimonială este admisibilă (Dol, fraudă, eroare, violenţă, etc.), 266.
—Admiterea probei testimoniale pentru cei de al treilea cari atacă un act, 266, 267.
—Admiterea acestei probe pentru interpretarea clauselor întunecoase a unui act instrumentar (Controversă). 267.
—Casurile excepţionale în care proba testimonială este admisă, 267 urm.
—Casurile în care părţile au admis proba testimonială, prin convenţia lor, în contra dispoziţiilor formale ale legei (Controversă), 268, 269.
—Proba testimonială, neinteresând ordinea publică, mijlocul tras din violarea regulelor privitoare la admiterea acestei dovedi nu poate fi propus pentru prima-oară în casaţie, 269.
—In materie comercială, proba testimonială este admisă fără nici-o restricţie, după apreciarea judecătorilor, 269 urm.
—Motivele acestei excepţiuni, 270.
—Este suficient pentru aceasta ca actul să fie comercial numai pentru una din părţi, 270. V. *Materie comercială.*
—Soluţia contrară este generalmente admisă în Francia, 270, n. 1.
—Casurile în care proba testimonială nu este admisă nici în materie comercială (Contractele care cer neapărat un act scris), 256, 257, 270, 271. V. *Mat. comercială, Gagiŭ, Vas*, etc.
—Admiterea probei testimoniale în materie penală, 271.
—Admiterea probei testimoniale şi a presumţiilor de câteori există un început de probă scrisă, 271 urm.
—Aplicarea acestui principiŭ la depositul voluntar, 247, n. 2. V. *Deposit.*
—La fidejusiune, 257, t. şi n. 2. V. *Fidejusiune.*
—Inceputul de probă face admisibil şi jurămîntul supletor, 427, 428. V. *Jurămînt.*
—Inceputul de probă scrisă nu poate fi stabilit prin martori, 272.
—Faptul de a nu se pronunţa asupra începutului de probă scrisă invocat, sau asupra probei testimoniale în genere, constitue, din partea judecătorilor fondului, o omisiune esenţială, care atrage casarea decisiunei lor, 272, n. 2; 288, t. şi n. 4. V. *Omisiune esenţială.*

—In ce consistă începutul de probă scrisă, 272, t. şi n. 1.
—Debitorul unei cambii poate el să se opue la plată, invocând proba testimonială întemeiată pe un început de probă? 369. V. *Cambie.*
—Scrisorile emanate de la un incapabil nu-i pot fi opuse ca început de probă scrisă, 272, t. şi n. 4, 331. V. *Scrisoare.*
—Titlul prescris nu constitue un început de probă scrisă, 272, n. 1; 315, n. 4. V. *Prescripţie, Titlu prescris*, etc.
—Scrisoarea poate să emane de la unul şi să fie opusă ca început de probă, altuia, care a aprobat-o prin semnătura sau parafa sa, 273.
—Actul neautentic pentru lipsă de forme, semnat numai de una din părţi, poate constitui, în privinţa acestei părţi, un început de probă scrisă, 150, 273. V. *Acte autentice.*
—Copiile de pe actele autentice care pot servi ca început de probă, 233.
—Actele lipsite de formalitatea dublului original şi a bunului şi aprobat, pot constitui un început de probă scrisă, 199, 207, 273. V. *Dublu original, Bun şi aprobat*, etc.
—Actul, care exprimă o causă simulată, poate constitui un început de probă scrisă, spre a stabili adevarata causă a obligaţiei, 273, n. 1. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 1902. 1. 328 şi *Dreptul* din 1902, No. 55. V şi tom. V, p. 132 urm.
—O simplă adnotaţie, scrisă de acela căruia ea este opusă, fie chiar pe o filă volantă, poate constitui un început de probă scrisă, 273. V. *Adnotaţii, Foae volantă*, etc.
—Inceputul de probă mai poate încă să resulte din registrele unui comerciant ţinute în regulă, 215, t. şi n. 3; 273, t. şi n. 5. V. *Jurământ, Registre*, etc.
—Din interogatorul părţei, 273, t. şi n. 6. V. *Interogator, Mărturisire*, etc.
—Din răspunsurile făcute de un prevenit înaintea procurorului, sau judecătorului de instrucţie, 274.
—Condiţiile ce trebue să întrunească începutul de probă scrisă, 274, 275.
—Scriptura emanată de la un mandatar sau gerant de afaceri, poate fi opusă mandantelui sau stăpânului, 275. V. *Gestiune de afaceri, Mandat*, etc.
—Actul emanat de la un debitor poate fi opus creditorilor sei, 275.
—Actul emanat de la autorul comun poate fi opus moştenitorilor, fie chiar beneficiari, 275. Cpr. şi Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 351.
—Inceputul de probă oposabil lui *de cujus* poate fi opus moştenitorilor beneficiari, nu numai de comoştenitorii sei, dar şi de un terţiu creditor al moştenirei, Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 351, n. 4.
—Chestiunea de a se şti dacă un act poate fi considerat, sau nu, ca început de probă, fiind o chestie de drept, cade sub controlul Curţei de casaţie, 275, 278, t. şi n. 1.

—Scriptura, ce se invoacă ca început de probă, trebue să facă a fi de crezut faptul pretins, 276.
—Chestiunea de a se şti dacă scriptura face a fi crezut faptul pretins, fiind o chestie de fapt, nu cade sub controlul Curţei de casaţie, 276. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1902. No. 13 şi *C. judiciar* din 1900, No. 37.
—Teoria începutului de probă scrisă se aplică nu numai stabilirei unui drept de creanţă, dar şi în privinţa stabilirei unui drept real, 276.
—Începutul de probă scrisă în privinţa cercetărei maternităţei (Controversă), 276, 277. Cpr. adnot. noastră asupra unei sentinţe a trib. din Dorohoi, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 10. Veḑi Planiol, I, 2899, p. 922 (ed. a 2-a) şi Cas. fr. Sirey, 1902. 1. 485. V. *Cercet. maternităţei.*
—Imposibilitatea creditorului de a-şi procura o dovadă scrisă, sau perderea titlului care servia de probă, 278 urm.
—Imposibilitatea de a-şi procura o dovadă scrisă poate fi nu numai absolută, dar şi relativă sau morală, 279, n. 2 ; 286.
—Dacă există, sau nu, imposibilitate, aceasta este o chestie de fapt, 279.
—Imposibilitatea morală în care se găseşte bărbatul de a dovedi valoarea reparaţiilor făcute de dînsul la imobilele soţiei sale, 280. V. *Reparaţii.*
—Imposibilitatea morală în care se găseşte femeea de a dovedi primirea zestrei de la bărbatul ei, când ea a fost înzestrată de un al treilea, 281, 282. V. *Zestre.*
—Casul în care femeea s'a înzestrat însăşi (Controversă), 282.
—Imposibilitatea morală de a-şi procura o probă scrisă nu trebue confundată cu temerea, în care se găseşte creditorul de a jigni pe acela, de la care trebue să iea un act scris, 282, 283.
—Aplicarea principiilor de mai sus la quasi-contracte, 283 urm.
—Gestiunea de afaceri poate fi dovedită cu martori şi presumţiuni, 250, 283. V. *Gest. de afaceri.*
—Cheltuelile făcute de gerant nu pot, însă, fi dovedite de cât conform dreptului comun, fiind-că el a avut posibilitatea de a-şi procura o dovadă scrisă, 283, n. 3 şi t. V, p. 331, t. şi n. 4.
—Plata nedatorită, de şi e un quasi-contract unilateral, nu poate fi dovedită cu martori, 283, 284. V. *Plata nedatorită.*
—In materie comercială, însă, dovada poate fi făcută prin ori-ce mijloace, 284, n. 1. V. *Materie comercială*, etc.
—Admiterea probei testimoniale în materie de delicte şi quasi-delicte, 284.
—Dolul şi violenţa fac în tot-deauna admisibilă proba testimonială, 157, 266, 267, 284, 285. Cpr. şi Cas. fr. Sirey, 1901. 1. 359. V. *Dol, Violenţă*, etc.
—Casurile în care delictul sau quasi-delictul presupune

existenţa unui fapt juridic (Neadmiterea probei testimoniale), 284. V. *Delicte*, sau *Quasi-delicte*, *Fapte materiale*, *juridice*, etc.
—Casul în care existând dol, el este concomitent cu formarea contractului (Admiterea probeĭ testimoniale), 285.
—Dovedirea simulaţiei între părţi (Neadmiterea probei testimoniale) 157, 285. V. *Acţ. în simulaţie.*
—Pentru ca părţile să poată administra proba testimonială, trebue să existe fraudă la lege (Controversă), 285, t. şi n. 4. Cpr. Cas. fr. şi Trib. Suceava, Sirey, 1901. 1. 347 şi *C. judiciar* din 1902, N. 80. V. *Acţ. în simulaţie*, *Fraudă*, etc.
—Ultima împrejurare, care face admisibilă proba testimonială, consistă în accidentele neprevĕdute care au împedecat pe părţi de a-şi procura o dovadă scrisă, 287.
—Casurile excepţionale mai sus expuse, în care am vĕdut că proba testimonială este admisibilă, nu sunt determinate de lege în mod limitativ, 287, 288.
—Apreciarea suverană a judecătorilor de fond, 288.
—Judecătoriĭ, cari admit proba testimonială, trebue să specifice dacă ea este, sau nu, admisă de lege, 289.
—Judecătoriĭ fondului pot, însă, să respingă proba testimonială, de câte-ori părţile nu precizează faptele ce voesc a stabili, 266, n. 2; 289, n. 1.
—Judecătoriĭ pot de asemenea respinge proba testimonială, chiar în materie penală, de câte-ori eĭ au mijloace îndestulătoare spre a-şi forma convingerea, şi decisia lor scapă de controlul casaţiei, când decisiunea lor este destul de motivată, 288, t. şi n. 3. Cpr. şi Cas. rom., *Dreptul* din 1902, No. 72.
—Proba testimonială mai este încă admisibilă fără nici-o restricţie în materie civilă, de câte-ori creditorul, sau debitorul a perdut actul scris ce-i servia de dovadă, din o causă de forţă majoră neprevĕdută, 289 urm.
—Faptele care constituesc forţa majoră sau casul fortuit, 289, n. 5 şi tabla vol. V şi VI, v° *Caz fortuit.*
—Justificarea acestei excepţiĭ, 290.
—Proba ce trebue să se facă în mod prealabil, pentru ca să se poată usa de această dispositie, 290.
—Aplicarea acesteĭ regule la testamente, 290, 291.
—Admiterea presumţiilor de fapt pentru reconstituirea unui testament distrus în parte, sau în totul, 291.
—Dovedirea existenţei cuprinsului testamentului şi învestirei sale cu toate formele legale, 291.
—Dreptul roman în această privinţă, 291.
—Casul în care testamentul ar fi presupus regulat în privinţa formelor (Controversă), 291, 292.
—Casul în care testamentul a fost distrus prin negligenţa legatarului, 292.
—Casul în care testamentul ar fi fost nimicit în timpul vieţei testatorului, 292 şi t. IV, p. 413. V. *Testament.*

—Aplicarea art. 1198 § ultim la obligaţiile de împrumut de Stat, 292. V. *Împrumut de Stat.*
—Acest text nu se aplică însă la perderea prin caz fortuit a valorilor, consistând în hârtie monetă sau bilete de bancă, 292. V. *Bilete de bancă, Hârtie monetă*, etc.
—Reconstituirea prin martori sau presumţiuni a unei hotărîri judecătoreşti, distrusă prin caz fortuit sau forţă majoră, 292. V. *Hotărîri.*
—Procedura chemărei şi ascultărei martorilor (art. 185 urm. Pr. civ), 293 urm.
—Determinarea faptelor care urmează a fi stabilite cu martori, 293.
—Posibilitatea de a se reveni asupra încheerilor prin care se admite, sau se respinge proba testimonială, 293, t. şi n. 2; 437, 502, 503, t. şi n. 6; 504 nota.
—Depunerea la grefă a listei martorilor şi plata citaţiilor în termen de 5 ḑile, 294, t. şi n. 1.
—Citarea sau înfăţişarea de bună voe a martorilor la ḑiua termenului, 295.
—Aducerea martorilor fără citaţii, în materie de divorţ, 295, n. 1. V. *Divorţ.*
—Incuviinţarea unui noŭ termen pentru aducerea de noĭ martori, 295.
—Soluţia acestei chestiuni în procedura germană, 295, n. 2.
—Facerea contra-probei în apel, 295.
—Amendarea martorului absent şi aducerea lui prin mandat, 295.
—Executarea amendei, la care a fost condamnat martorul, prin administraţie, 295, 301, t. şi n. 1. V. *Administraţie.*
—Scutirea martorului de amenda la care fusese condamnat, 295.
—Persoanele care pot şi care nu pot fi ascultate ca martori în dreptul actual, 286.
—Apreciarea suverană a judecătorilor fondului în privinţa celor spuse de martori, 296, t. şi n. 5. Cpr. şi Cas. rom. *C. judiciar* din 1901, No. 76.
—Instanţele de fond nu pot însă denatura o depunere, fără a comite o eroare grosieră de fapt şi a da o hotărîre casabilă, 297 nota.
—Incapacităţile din legea vehe (eretici şi evrei, etc.), 296, n. 2. V. *Israeliţi.*
—Femeile pot fi martori în actele stărei civile (art. 24 C. civ.).— Veḑi însă C. Caragea, partea VI, capit. 2, art. 39, 40 şi Harmenopol, I, 13, § 7. V. şi C. Calimach, art. 751, t. şi n. 46.
—Advocatul poate fi martor în procesul în care pledează, 297. V. *Advocat.*
—El poate, însă, refusa de a mărturisi în basa secretului profesional, 297. V. *Advocat, Secret profesional*, etc.

—In materie corecțională și criminală, legea specificând în mod restrictiv persoanele care nu pot fi ascultate ca martori, judecătorii nu pot să întindă aceste dispoziții la alte persoane neprevĕdute de lege. (C. Toulouse, *C. judiciar* din 1902, No. 54, cu observ. noastră). V. și F. Hélie, *Instruc. criminelle*, VII, 3485.
—Capacitatea martorilor se judecă după legea țărei în care s'a petrecut faptul litigios, 297, t. și n. 3.
—Introducerea martorului în ședință și depunerea jurămîntului, 298, 299.
—Jurămîntul creștinilor, 298.
—Jurămîntul Evreilor și Mahometanilor, 299, 351.
—Jurămîntul preoților (Controversă), 299, 353 urm. V. *Preoți*.
—Formula jurămîntului după Codul Caragea, 299.
—Condamnarea martorilor sau juraților cari refusă de a jura, 299, t. și n. 5. V. *Jurați*, *Liberi cugetători*, etc.
—Martorul nu poate ceti mărturia sa, 300.
—Dreptul părței de a pune întrebare de a dreptul martorului, 300.
—Ce trebue să cuprindă procesul-verbal al constatărei depunerei martorului ? 300.
—Despăgubirea martorului pentru venirea sa și perderea de timp, 301.
—Trimeterea martorului în judecată pentru mărturie mincinoasă, 301.
—Arestarea martorului este admisă numai în materie criminală (Controversă), 301, t. și n. 2.
—Urmărirea martorului pentru depunerea făcută înaintea trib. corecțional, civil, sau înaintea judecătorului de ocol, 301, 302.
—Mărturisirea făcută înaintea judecătorului de instrucție nu poate fi urmărită ca falșă, pentru-că ea nu este definitivă, putênd în tot-deauna fi retractată, 302, t. și n. 1. Cpr. și Trib. Vlașca, *Dreptul* din 1903, No. 2. V. *Judecător de instrucție*.
—Amânarea cercetărei martorilor pentru altă ședință, 302.
—Casurile în care martorii pot fi ascultați la domiciliu, 302.
—Codul Caragea în această privință, 302.
—Comisii rogatorii interne, 302.
—Comisii rogatorii internaționale, 303.
—Comisii rogatorii în materie de divorț (Controversă), 303, n. 1. V. *Comisii rogatorii*, *Divorț*.
—Formele *ordinatoriæ litis* sunt cârmuite de legea țărei unde se instrumentează, 303, t. și n. 4; 407, 408. V. *Jurămînt*.
—Formele *decisoriæ litis* (Controversă), 304, t. și n. 1; 408 urm.
—Tribunalele, care execută o comisie rogatorie străină, nu sunt supuse controlului judecătorilor cari au mijlocit comisiunea rogatorie, 304.

—Convenţia încheată la 1894 cu Rusia 303, 2.
—Convenţii încheiete cu alte State (Italia, Belgia, etc.), 303, n. 3.
PROCENTE.—V. *Dobîndă.*
PROCURĂ.—Necesitatea unei procuri legalisate, spre a putea sta în judecată pentru altul, 556. V. *Gest. de afaceri.*
—Autorităţile competente de a legalisa procurile (autorităţile poliţieneşti, judecătorul de ocol, etc.). V. *Acte autentice.*
—O procură nu poate fi legalisată de intendentul unui penitenciar, 146.
—Condiţiile ce trebue să întrunească o procură semnată prin punere de deget, 145, 146. V. *Acte autentice.*
—Casurile în care se cere o procură autentică şi specială, 128, t. şi n. 5; 144, t. şi n. 1 şi t. VI, p. 457, n. 2 şi p. 612, t. şi n. 2. V. *Acte solemne.*
PROCURATOR.—Jurămîntul nu poate fi prestat prin procurator, ci trebue să fie prestat în persoană, 403. V. *Jurămînt.*
—Primirea jurămîntului se poate, însă, face prin procurator, 403. V. *Jurămînt, Mandat, Mandatar*, etc.
—Autentificarea unui act prin procurator, 128, 129. V. *Acte autentice.*
PROCUROR.—V. *Minister public.*
PROFESORI—Aplicarea prescripţiilor scurte statornicite de art. 1903, 1904, 375, n. 1.
PROPRIETATE (imobiliară). — Nu poate, în principiŭ, fi dovedită prin presumţiuni şi martori, 251, t. şi n. 3. Cpr. în acelaş sens, Laurent, VI, 160 urm. Naquet, nota în Sirey, 73, 2. p. 49 urm.—*Contrà*: Baudry et Chauveau, *Des biens*, 239 urm., p. 178 urm. (ed. a 2-a). Aubry et Rau, II, § 219, p. 565, t. şi n. 12 (ed. a 5-a). Appleton, *Histoire de la propriété prétorienne et de l'action publicienne*, 381 urm. Planiol, I, 1096, *in fine*, 1098 (ed. a 2-a). Pand. fr. *Propriété*, 695. Cpr. şi Cas. fr. Sirey. 96. 1. 119.
—Proprietatea imobiliară poate fi stabilită cu martori în Dobrogea, 251. V. *Dobrogea.*
PROPRIETATEA SCRISORILOR.—V. *Scrisori misive.*
PUBERTATE (la Romani), 15, n. 2.
—In dreptul nostru anterior, 12 urm.
PUNERE DE DEGET.—Dacă e recunoscută de parte, poate da loc la o obligaţie, 171, n. 2.
—Condiţiile ce trebue să întrunească actele legalisate, când sunt semnate prin punere de deget, 147.
—Nevaliditatea obligaţiilor unilaterale semnate prin punere de deget, chiar când asemenea acte ar fi legalisate de autorităţile administrative sau poliţieneşti, 147, 148. Cpr. şi Jud. ocol. Simila, *C. judiciar* din 1902, No. 83. V. *Acte autentice, Oblig. unilaterale, Pecete, Sigil*, etc.
PRUNCUCIDERE.—Persoana achitată pentru pruncucidere, poate în urmă fi urmărită pentru acelaşi fapt calificat de astă-dată

ca omor fără voe, lepădare de prunci, sau înmormîntare clandestină, 609 t. şi note.
PURGATORIUM (Jurămînt), 424, n. 4. V. *Jurămînt.*

Q

QUAKERI (Jurămîntul lor), 353. V. *Anabaptişti, Jurămînt*, etc.
QUÆ TEMPORALIA SUNT AD AGENDUM, PERPETUA SUNT AD EXCIPIENDUM.—Dacă această regulă mai este aplicabilă astăzi (Controversă), 184 urm.
QUASI-CONTRACTE.—V. *Gestiune de afaceri, Plata nedatorită, Probă testimonială*, etc.
QUASI-CONTRACT JUDECĂTORESC (care resultă din lucrul judecat), 453, 454 nota; 539. V. *Autor. lucrului judecat.*
QUASI-DELICTE.—V. *Daune, Delicte*, etc.
QUI AIT NON QUI NEGAT PROBAT,—120, n. 1. V. *Probă.*
QUI CONFIRMAT NIHIL DAT, 62. V. *Confirmare.*
QUI MANDAT IPSE FECISSE VIDETUR, 181, n. 3; 556; t. V, p. 194; t. VI, p. 435, n. 3 şi 456.
QUI NON POTEST DONARE, NON POTEST CONFITERI, 321, n. 4. V. *Mărturisire.*
QUOD NULLUM EST CONFIRMARI NEQUIT.—V. *Acte anulabile* şi *solemne, Confirmare*, etc.

R

RĂBUŞE.—V. *Reboage.*
RĂSIPITOR, 418 nota. V. *Consiliu judiciar.*
RATIFICARE. — Diferitele sensuri ale cuvîntului: *ratificare*, 42, n. 3.
RATIFICAREA (din partea unui incapabil a actelor anulabile).—V. *Confirmare.*
—Ratificarea din partea stăpînului: a unui apel, recurs, etc. făcut de un gerant de afaceri, 556, n. 6. V. *Apel, Opoziţie, Gestiune de afaceri, Recurs*, etc.
RAVAILLAC.—Executarea lui, 344, n. 1; 345 nota.
REBOAGE, 226 urm.
—Proba prin reboage este asimilată probei scrise, 227.
—In ce consistă reboagele, 227.
—Ele fac dovadă între părţi, chiar pentru furnituri mai mari de 150 lei, 227, n. 1.
—Dovedirea obiceiului de a se întrebuinţa reboage (Controversă), 227, n. 2.
—Casurile în care ambele bucăţi de lemn nu sunt înfăţişate (Controversă), 228.
—Dovada, care resultă din reboage, nu poate fi combătută prin jurămîntul supletor (Controversă), 228, n. 2. V. *Jurămîntul deferit din oficiu.*
RECONVENŢIUNE.—Hotărîrile pronunţate pe calea unei cereri

reconvenţionale au puterea lucrului judecat, 457. V. *Autor. lucrului judecat.*

—Cererea reconvenţională înaintea judecătorilor de ocol. V. observaţia noastră asupra unei sentinţe a trib. Iaşi, publicată în *Dreptul* din 1900, No. 53. Cpr. şi M. Niţescu, *C. judiciar* din 1902, No. 77.

—Cererea reconvenţională în materie de divorţ. V. Trib. Putna şi observ. noastră publicată în *C. judiciar* 1902, No. 3.

RECURS (în casaţie). — Recursul emanat de la un *negotiorum gestor*, foloseşte stăpânului, dacă el l-a ratificat în lăuntrul termenului legal, soluţie aplicabilă : la apel, opoziţie, etc. 556, n. 6. V. *Apel, Opoziţie, Ratificare*, etc.

—Judecătorii sunt datori să cerceteze din oficiu dacă recursul, ca şi opoziţia, sau apelul, a fost făcut în termenul legiuit, 367, t. şi n. 2 ; 455, n. 3. V. *Apel, Ordine publică*, etc.

—Neadmiterea recursului în casaţie în privinţa ordonanţelor de adjudecare, date în materie de vînzări voluntare, ci numai în privinţa acelor silite, 486. V. *Ordonanţe de adjudecare.*

—Nu se poate face recurs numai în contra motivelor unei hotărîri, 509, n. 1. V. *Apel.*

—Recursul în casaţie în interesul legei, 489, 586, n. 1 ; 599. V. *Casare.*

—Numai procurorul general de la Curtea de Casaţie poate urmări casarea unei decisiuni în interesul legei, 599, n. 4. V. *Minister public.*

—Recursul ca şi revisuirea nu suspendă, în principiu, în materie civilă, executarea hotărîrei atacate, 490.

—Casurile excepţionale în care recursul suspendă executarea, 490, n. 2.

REFERÉ (Ordonanţe presidenţiale).—V. *Autor. lucrului judecat.*

REGISTRELE COMERCIANŢILOR, 210 urm.

—Dreptul roman şi dreptul actual, 211, 212.

—Formalităţile la care sunt supuse registrele comercianţilor, 212.

—Conflict între legea ţărei, în care registrele au fost ţinute şi acea în care ele au fost produse ca mijloc de probă (Controversă), 212, n. 4. V. *Drept internaţional.*

—Tribunalele au competinţa de a certifica exactitatea copiilor de pe registre, 230, n. 3.

—Puterea probatorie a registrelor între comercianţi, 212, 213.

—Pentru a constitui o probă, registrele trebue să fie ţinute în regulă, să fie invocate între comercianţi, şi să fie relative la fapte de comerţ, 213.

—Casul în care registrele ambelor părţi sunt de acord (probă complectă), 213.

—Casul când ele nu sunt de acord, însă sunt ţinute în regulă, 213.

—Casul în care numai registrele unei părţi sunt în regulă, 213.

—Casul în care una din părți oferă de a da credĕmînt registrelor celeilalte părți, care refusă de a le înfățișa (Deferirea jurămîntului asupra obiectului litigiului), 214, 430.
—Motivele pentru care legiuitorul a permis unui comerciant de a refusa înfățișarea registrelor sale, 214.
—Casurile în care comunicarea registrelor este admisă (succesiune, comunitate de bunuri, societate, faliment), 214, 215, t. și n. 1.
—Debitorul unei cambii nu poate să ceară aducerea registrelor purtătorului titlului, spre a dovedi plata, 368, t. și n. 3. V. *Cambie.*
—Puterea probatorie a registrelor obligatorii, neținute în regulă, 215.
—Registrele neregulat ținute nu constituesc nici-o probă complectă, nici macar un început de probă, 215, 273, n. 5.
—Nu se poate, deci, deferi jurămîntul supletor comerciantului a cărui registre sunt neregulat ținute (Controversă), 215, t. și n. 3 ; 216 nota.
—Puterea probatorie a registrelor în privința raporturilor dintre comercianți și necomercianți.—Ele se cred în contra comerciantului, chiar dacă nu sunt regulat ținute, nefăcênd însă dovadă în favoarea comerciantului, 216, 217.
—Pentru ce registrele comercianților nu fac credință în favoarea lor, 216, n. 1.
—Judecătorii pot, însă, deferi jurămîntul supletor uneia sau alteia din părți, 217.
—Deferirea acestui jurămînt este facultativă pentru judecători, 217, n. 3 ; 424, n. 1.
—Dacă se poate deferi jurămîntul supletor asupra existenței unei obligațiuni, derivând dintr'un alt contract de cât o vînḍare (Controversă), 217, n. 1.
—Dacă registrele ținute în regulă pot fi complectate cu alte doveḍi de cât jurămîntul (Controversă), 218.
—Comunicarea registrelor comercianților poate fi cerută de adversar, sau ordonată de judecător din oficiŭ, 218.
—Puterea probatorie a carnetelor medicilor, 219. V. *Medici.*
REGISTRELE (SAU CĂRȚILE DOMESTICE) (CASNICE), 219 urm.
—Ce se înțelege prin registre, cărți sau hârtii domestice ori casnice, 220.
—Aceste menționi pot fi făcute pe o foae volantă (Controversă), 220, t. și n. 1.
—Nu fac însă o dovadă în favoarea aceluia care le-a ținut, 220.
—Casul în care ele fac dovadă în contra lui, 220.
—Dacă hârtiile domestice sau casnice pot fi complectate prin jurămîntul supletor (Controversă), 220, n. 2.
—Efectele unei mențiuni șterse, făcută pe registrele sau hârtiile casnice, 220, n. 4 ; 221 nota.

—Pentru ca menţiunea de care vorbeşte legea să facă dovadă în contra proprietarului registrelor domestice sau hârtiilor casnice, se cere ca ele să fi fost scrise de dînsul, 221.
—Credinţa ce legea conferă registrelor domestice sau hârtiilor casnice, nu este absolută; ele pot fi combătute de acela căruia sunt opuse, atât prin martori cât şi presumţii, chiar în lipsa ori-cărui început de probă scrisă, 221, 222.
—Indivisibilitatea registrelor domestice sau hârtiilor casnice, 222.
—Casul în care registrele domestice sau hârtiile casnice cuprind dispoziţii contradictorii, 222.
—Nu se poate, în principiu, cere, nici ordona infăţişarea în justiţie a registrelor domestice sau hârtiilor casnice, 222.
—Judecătorii ar putea însă să ordone ca mandatarul sau gerantul de afaceri să producă registrele, actele şi hârtiile relative la gestiunea exercitată de dînsul, aceste documente fiind considerate ca comune părţilor, 222, n. 5.
—Casul în care registrele domestice sau hârtiile casnice ar fi comune ambelor părţi (Producerea lor în justiţie), 222.

REMĂŞIŢE PĂMÎNTEŞTI.—Cui aparţin remăşiţele pămînteşti ale omului şi cine poate să dispue de ele? Soţul supraveţuitor saŭ rudele de sânge? V. adnotaţia noastră asupra unei decisii a Curţei apelative din Trani (Italia), publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 19.

RENTĂ (Constituirea unei rente).—Aplicarea formalităţei bunului şi aprobat, 204. V. *Bun şi aprobat.*

REPARAŢII.—Dreptul barbatului de a fi despăgubit de reparaţiile făcute cu banii sei la imobilele femeei sale, 280, n. 1. V. *Pr. testimonială.*
—Reparaţiile care privesc pe barbat, ca usufructuar al dotei, 280, n. 1.
—Reparaţiile care privesc pe femee, ca nudă proprietară, 280, n. 1.
—Cheltuelile făcute de barbat pentru reparaţiile necesare (despăgubirea sa integrală), 280, n. 1.
—Cheltueli pentru reparaţii utile (despăgubirea bărbatului până la concurenţa plus-valutei imobilului), 280, n. 1.
—Cheltueli pentru reparaţii voluptuoare (barbatul nu are nici-un drept la ele, el putênd însă să le rădice, dacă aceasta se poate face fără stricăciune), 281 nota.
—Cheltuelile făcute de barbat la imobilul parafernal a soţiei sale (Controversă), 281, n. 1.
—Compensarea între cheltuelile la care barbatul are drept şi dota alienabilă ce el datoreşte soţiei sale (Controversă), 281 nota.
—Dreptul de retenţie al barbatului (Controversă), 281 nota: 282 nota. V. *Retenţie.*

REPETIŢIE (Acţ. în repetiţie). — Acel care a plătit suma la care fusese condamnat în basa unei hotăriri nule, are el

acţiunea în repetiţie ? 577, n. 2 şi t. VI, p. 12, 13. V. *Oblig. naturală.*

REPRESENTANŢI (*Ayants-cause*).—Sensul cuvîntului representant, 180, 182.

—Representanţii universali sau cu titlu universal (moştenitorii, legatarii şi donatarii universali sau cu titlu universal, creditorii chirografari), 63, n. 2; 182, 183, 415, n. 5; 542.

—Creditorii privilegiaţi şi ipotecari sunt repesentanţi cu titlu particular, 183.

—Intre representanţii cu titlu particular mai figurează încă: cumpărătorul, cesionarul creanţei, locatarul faţă de locator, legatarii şi donatarii unui lucru determinat, etc., 183; 415, n. 5; 545. V. şi t. V, p. 104 şi 195.

—Art. 1182 nu se aplică representanţilor universali sau cu titlu universal, 183.

—El nu se aplică de cât representanţilor cu titlu particular, 184.

—Ce se înţelege prin representanţi în materie de confirmare, 49, n. 1. V. *Confirmare.*

—Mărturisirea făcută de bună credinţă de o persoană este oposabilă representanţilor ei universali, 333, n. 3.

—Admiterea aceleeaşi soluţii în privinţa jurămîntului decisor, 415 text şi nota 5. V. *Jurămînt.*

—Hotărîrile pronunţate faţă de autor sunt oposabile representanţilor universali sau cu titlu universal, 541, 542.

—Casurile în care hotărîrea pronunţată faţă de autor este oposabilă representanţilor cu titlu particular, 545 urm. V. *Autor. lucrului judecat.*

REPRESENTAŢIUNE IMPERFECTĂ (Teoria representaţiunei imperfecte).—Inadmisibilitatea ei, 557 şi *C. judiciar* din 1902, No. 73. V. *Mandat, in fine.*

RES INTER ALIOS JUDICATA ALTERI NEC NOCET, NEC PRODEST, 539, 580.

RES JUDICATA PRO VERITATE ACCIPITUR, 448, 577.

RESOLUTO JURE DANTIS, SOLVITUR JUS ACCIPIENTIS, 38, 39; 555 nota. V. *Nemo plus juris*, etc.

RESCISIUNE (Acţiunea în rescisiune saŭ în anulare), 1 urm.

—Deosebire între anulare şi rescisiune, în vechiul drept francez, 1, n. 1.

—Acţiunea în rescisiune saŭ în anulare nu se aplică actelor inexistente, ci numai acelor anulabile, 2, 4 şi 5.

—Teoria acteler inexistente şi anulabile, adusă la lumină de Zachariæ, este implicit consacrată de legiuitorul actual, 2 şi t. V, p. 21 urm. V. *Acte anulabile, inexistente*, etc.

—Casurile în care acţiunea în rescisiune saŭ anulare are loc (când obligaţia este contractată de un incapabil), 5.

—Exerciţiul acţiunei numai din partea incapabilului, 5, 6.

—Dacă consimţimîntul unei părţi a fost viciat prin eroare,

violență, sau dol, acțiunea nu aparține de cât persoanei a căreĭ consimțimînt a fost viciat, 6.
—Acțiunea în rescisiune pentru lesiune aparține, în privința ori-cărei convențiuni, minoruluĭ, la majoritate, saŭ reprezentantuluĭ seŭ, în cursul minorităței, 6.
—Ea nu aparține majorilor de cât în casul excepțional prevĕdut de art. 694 C. civ. V. *Lesiune, Majoritate*, etc.
—Acțiunea în rescisiune este transmisibilă, atât în mod activ cât și pasiv, moștenitorilor și succesorilor universali, saŭ cu titlu universal, 6.
—Ea poate fi exercitată de creditoriĭ aceluia căruia ea aparține, 6.
—Acțiunea în rescisiune în privința majorilor, 6 urm.
—In privința minorilor, 12 urm.
—Casurile în care minorul nu are acțiunea în rescisiune pentru lesiune, 24 urm.
—Casul în care minorul, saŭ un alt incapabil a confirmat, fie expres, fie tacitamente obligația anulabilă, 29 urm. V. *Confirmare.*
—Efectele acțiunei în anulare saŭ în rescisiune, 30 urm.
—Efecte între părțile contractante, 33 urm.
—Efecte în privința celor de al treilea, 38 urm.
—Regulele de drept internațional aplicabile la acțiunea în anulare saŭ în rescisiune, 40, 41. V. *Drept internațional.*
—Finele de neprimire (excepțiile) care pot fi opuse acțiunei în anulare saŭ în rescisiune (confirmare și prescripție), 41 urm.
—Confirmarea oblig. supuse anulărei sau rescisiunei, 42 urm. V. *Confirmare.*
—Convențiile care pot fi confirmate (actele anulabile), 43 urm. Diversele speciĭ de confirmare și condițiile cerute pentru ca ea să poată avea loc, 52 urm. V. *Confirmare.*
—Confirmarea expresă și tacită, 55 urm., 57 urm.
—Efectele confirmărei, 61.
—Efectele confirmărei între părți, 62, 63.
—In privința celor de al treilea, 63 urm.
—Regulele de drept internațional aplicabile la confirmare, 67, 68. V. *Drept internațional.*
—Prescrierea acțiunei în anulare sau în rescisiune (art. 1900 C. civ.), 68 urm. V. *Confirmare.*
—Acțiunile supuse prescripțieĭ statornicite de art. 1900, 72 urm.
—Aplicarea art. 1900 la acțiunea în anulare a înstrăinărei fondului dotal, 79 urm.
—Inaplicarea art. 1900 la testamente (Controversă), 81. V. *Testament.*
—La lepădarea saŭ acceptarea unei moșteniri, 82.
—La acțiunea pauliană, V. *Acț. pauliană.*
—La acțiunea în simulație, 83. V. *Acț. în simulație.*

—Aplicarea acestui text la acțiunea subrogatorie, 83. V. *Acț. subrogatorie.*

—Despre regula romană: *Quæ temporalia sunt ad agendum*, etc. Aplicarea ei în dreptul actual (Controversă), 84 urm.

—Punctul de plecare a prescripției statornicite de art. 1900, 89 urm. V. *Prescripție.*

RESTITUTIO IN INTEGRUM, 13 urm.

—In dreptul nostru anterior, 16.

RESTAURANTE.—Persoanele care țin restaurante sunt, în privința responsabilității, asimilate ospătătorilor, 286. V. *Ospătători.*

RETENȚIE (Drept de—). — Dacă bărbatul are dreptul de retenție pentru reparațiile făcute la imobilele soției sale (Controversă), 281, 282 nota. V. *Reparații.*

REVISUIRE. — Revisuirea hotărîrei când partea care a jurat este condamnată pentru sperjur, 413, 438.

—Revisuirea judecății pentru descoperirea de acte probatorii, reținute de partea adversă, saŭ prin o forță majoră, 535, n. 1.

—Revisuirea judecățeĭ în materie penală, 624 t. și n. 4; 625 nota.

REUS IN EXCIPIENDO FIT ACTOR, 110, 442, și t. VI. p, 357, 819. V. *Pârît, Probe*, etc.

S

SCHIMBUL (pămînturilor rurale), 126, n. 1. V. *Pămînt rural.* V. și *Curierul judiciar* din 1903, No. 6.

—Schimbul nu poate fi anulat pentru lesiune între majori, 9, n. 1. V. *Lesiune.*

SCRISOARE.—Confirmarea unui act anulabil poate avea loc prin o scrisoare, care ar întruni condițiile prescrise de art. 1190, 54, n. 4. V. *Confirmare.*

—Scrisoarea trimeasă de un comerciant, unuĭ alt comerciant, are dată certă, 178. V. *Dată certă.*

—*Quid* în privința scrisorilor trimese în materie civilă? (Controversă), 178, 179.

—O scrisoare poate constitui un început de probă scrisă, 272, n. 1.

—*Quid* în privința scrisorilor emanate de la un incapabil, în timpul incapacității sale, 272, 331. V. *Pr. testimonială.*

SCRISORI MISIVE.—Proprietatea lor, 179, n. 2 și t. V, p. 452 urm. n. 3. Vedi asupra proprietății scrisorilor misive, adnotația noastră asupra unei sentințe a Trib. de Neamțu, publicată în *C. judiciar* din 1901, No. 82. Cpr. și C. București, *C. judiciar* din 1902, No. 65.

SCUSĂ.—Foamea și miseria era o scusă legală în pravila lui V. Lupu, 596, n. 3. V. *Foame, Furt*, etc.

—Chestia relativă la scusă trebue să fie pusă juraților,

chiar dacă ea ar fi fost înlăturată de camera de punere sub acusare, 596, 597.
SECRET PROFESIONAL, 297, t. şi n. 2. V. *Advocat*, *Probă testimonială*, etc.
SEDUCŢIUNE.—Poate fi dovedită prin jurămînt. V. *Jurămînt*. V. asupra seducţiunei adnotaţia noastră, publicată în *C. judiciar* din 1902, No. 65.
SEMNĂTURĂ.—Este neapărată pentru existenţa unui act privat, 170, 171; 188. V. *Acte sub semnătură privată*.
—In ce consistă semnătura şi locul ei, 171.
—Semnătura nu poate fi înlocuită astădi prin o pecete, sigil, cruce, punere de deget, etc. 171. V. *Oblig. unilaterale*, *Pecete*, *Sigil*, etc.
SEMPER ÎN OBSCURIS QUOD MINIMUM EST SEQUIMUR, 204, 227.
SEPARAREA DE PATRIMONII (între barbat şi femee).—Neadmiterea mărturisirei şi jurămîntului, ca probă, în asemenea materie, 335 t. şi n. 3; 365 t. şi n. 5.
—Invocarea lucrului judecat din oficiŭ, 455, n. 2.
—Hotărîrile, care pronunţă separarea de patrimonii între barbat şi femee, îşi produc efectul lor *erga omnes*. 565.
SEPARAREA DE PATRIMONII (în materie de moştenire). — Dacă ea este, saŭ nu, un adevărat privilegiŭ în sensul juridic al cuvîntuluĭ. V. adnotaţia noastră asupra unei decisiuni a Curţei din Craiova, *C. judiciar* din 1902, No. 7. Veḑi şi Cas. rom. secţiĭ-unite, *C. judiciar* din 1902, No. 48 şi *Dreptul* din acelaşĭ an, No. 66. Veḑi asupra acestei chestiuni şi însemnatul raport a D-lui consilier Ciru Oeconomu, publicat în *C. judiciar*, *loco cit.*
SEPARAREA PUTERILOR ÎN STAT.—Admiterea acestui principiŭ în Regul. Organic, 452.
—Violarea acestuĭ principiŭ poate fi propus pentru prima oară în casaţie, 452.
SERVITORI.—Aplicarea art. 1903, 1904 în privinţa salarului servitorilor, 375, n. 1.
—Dacă servitorul poate deferi jurămîntul decisor, patronuluĭ sĕu, în privinţa salaruluĭ (Controversă), 364, 431. V. *Jurămînt*, *Patron*, etc.
—Admiterea probei testimoniale, conform dreptului comun, pentru stabilirea salaruluĭ servitorului, 365. V. *Probă testimonială*.
—Servitoriĭ sunt scutiţi de formalitatea bunului şi aprobat, 206. V. *Bun şi aprobat*.
SERVITUTE.—Servitutea de trecere, fiind o servitute necontinuă, nu poate fi stabilită de cât prin titlu, 250, n. 4. V. *Probă testimonială*.
—Dovedirea acestei servituţi prin mărturisire, jurămînt şi chiar martori, dacă există un început de probă scrisă, 250, n. 4; 276.

—Lucrul judecat în materie de servituți, 523 urm.
—Acel, care exercită o acțiune negatorie, trebue el să dovedească că imobilul este liber de servitute, saŭ pârîtului incumbă, din contra, dovada existenței servituței? (Controversă), 108, 109. V. *Acț. negatorie.*

ȘICANĂ.—Jurămîntul de șicană sau *de calumnia*, nu mai există astăzi, 359, t. și n. 5. V. *Calumnia.*
—Dreptul judecătorilor de a respinge un jurămînt care, după apreciarea lor, ar fi fost deferit din vădită rea credință și într'un spirit de vexațiune, 391, t. și n. 2.

SIGIL.—Acte semnate prin aplicarea unui sigil, unei pecete, etc.
—Legalisarea acestor acte de autoritățile polițienești saŭ administrative.—Nevaliditate sub legea actuală, 147 urm. V. *Oblig. unilaterale, Pecete, Punere de deget*, etc.

SIMULAȚIE.—V. *Acțiunea în simulație.*
—Achitarea falitului pentru bancrută nu împedecă acțiunea în simulație, 617, 618. V. *Bancrută.*

SINDIC.—Dreptul sindicului de a instrumenta în materie de autentificarea actelor, în urma delegației Ministerului, 127, n. 1.
—Sindicul nu este un terțiu față de falit, 181, n. 3. V. *Faliment.*
—Sindicul poate deferi jurămîntul, cu autorisarea tribunalului, 383, 384.
—Nu i se poate însă deferi jurămîntul, 385.
—Nicî chiar jurămîntul de credulitate, 379, t. și n. 1. V. *Jurămînt.*
—Sindicul nu poate face o mărturisire oposabilă masei creditorilor, 332, V. *Interogator, Falit, Faliment*, etc.
—Hotărîrile pronunțate față de sindic, în limitele mandatului seŭ, sunt oposabile atât falitului cât și creditorilor sĕi, 552 V. *Autor. lucrului judecat.*
—Mandatul sindicului încetează prin omologarea concordatului, 553. V. *Concordat.*

SLUGI.—V. *Servitori.*

SOCIETATE.—Casurile în care pluralitatea originalelor este necesară, 188, 190, n. 6; 197; 256, n. 2; 270. V. *Asociație în participare, Dublu original*, etc.
—Societățile anonime și în comandită prin acțiuni, cerênd neaparat un act autentic, nu sunt supuse acestei formalități, 197. V. *Dublu original.*
—Comunicarea registrelor societățeĭ și deferirea jurămîntului, părței care oferă de a da credĕmînt registrelor, 214, n. 1.
—Personalitatea societăților civile (Controversă), 333, n. 1 și t. VI, p. 756, n. 2.
—A societăților comerciale, 550, t. și n. 1.
—Asociațiile în participare nu sunt persoane morale, 270, n, 4; 332, n. 4.
—Interogatorul societăților, 332, t. și n. 4; 333. V. *Persoane morale.*

—Deferirea jurămîntului, directorului unei societăţi, relativ la faptele sale personale, 385, n. 1.
—Unui asociat, care avênd mandat de a representa societatea, ar fi îndeplinit un act în limitele acestui mandat, 386 nota.
SOLIDARITATE.—Actele de solidaritate sunt oprite în contractele de munci agricole, 141. V. *Clausă penală*, *Tocmelĭ agricole*, etc.
SPERJUR.—Nu poate fi dovedit prin martori, în materie civilă, de cât în casurile excepţionale în care proba testimonială este admisă, 252, n. 1, *in fine* ; 413.
—Admiterea soluţiei contrare în materie comercială, 414.
—Partea care a perdut procesul, în basa unui jurămînt, nu mai poate dovedi falşitatea lui, 412.
—Nicĭ să se constituească parte civilă în procesul penal urmărit de Ministerul public, 413. V. *Jurămînt*, *Parte civilă*, etc.
—După condamnarea definitivă a sperjurului, partea care a perdut procesul, poate însă să ceară revisuirea hotărîrei, 413, 438. V. *Revisuire*.
SPITAL.—Eforia unui spital nu poate deferi jurămîntul decisor, fără o autorisare specială, 384. V. *Jurămînt*, *Persoană morală*, etc.
STABILIMENT PUBLIC.—Lucrul judecat, faţă de representantul unui stabiliment public este oposabil acestui stabiliment, 549. V. *Autor. lucrului judecat*, *Comună*, etc.
STAREA CIVILĂ.—Nu se poate deferi jurămîntul în contestaţiile relative la starea civilă a persoanelor, 433. V. *Jurămînt*.
—Admiterea aceleaşĭ soluţiĭ în privinţa mărturisirei, 335. V. *Mărturisire*.
—Hotărîrile, care au de obiect starea civilă şi capacitatea persoanelor îşi produc efectul lor în România, fără a fi învestite cu formula executorie, 460, t. şi n. 2. V. *Autor. lucrului judecat*, *Formulă executorie*, etc.
—Toate hotărîrile privitoare la starea civilă a unei persoane, nu au acelaş efect : unele constată şi consacră o stare de drept existentă (hot. declarative), iar altele înfiinţează o stare nouă, modificând pe acea primitivă (hot. constitutive de stat). Acele dintâi, avênd un efect relativ, nu sunt oposabile de cât persoanelor care au figurat în proces, pe când cele de al doilea, avênd un efect absolut, sunt oposabile tuturor celor interesaţi, chiar dacă n'au figurat în proces, 565 urm.
—In cât priveşte puterea probatorie a actelor, saŭ extractelor de pe actele stăreĭ civile, veḑi adnot. noastră asupra unei sentinţe a Trib. Mehedinţi, publicată în *C. judiciar* din 1903, No. 3.
STAT.—Aplicarea art. 1900 Statuluĭ, 81.
—Aplic. acestuĭ text străinilor. V. Trib. Paris, *J. Clunet*, anul 1896, p. 1032.

—Statul poate deferi jurământul decisor, având majoritatea voturilor consiliului de advocați, 384. V. *Jurământ.*
—El fiind o persoană morală, nu i se poate însă deferi jurământul. V. *Comună, Jurământ, Persoană morală*, etc.
STRĂINI.—Art. 1164 și 1900 se aplică la străini, 34, 81.
—Străinii pot fi arbitri, 504, 505.
—Actele instrumentate de un străin, care din eroare ar fi fost rînduit judecător, 127.
—Extradarea străinilor, 468, 469. V. *Extradare.*
—Românul poate renunța la beneficiul art. 13 C. civ., adecă de a trage pe străinul, cu care a contractat, înaintea tribunalelor române, trăgêndu-l în judecată înaintea trib. străine, 453, n. 4; 454 nota.
—Aplicarea art. 13 C. civ. Evreilor (Controversă). V. *Israeliți.*
—Urmărirea străinului culpabil de o crimă sau un delict, la reîntoarcerea sa în țară (Controversă), 586 urm.
—*Quid* în privința Românilor (art. 4. C. pen.), 587, 588.
SUBROGAȚIE (consimțită de debitor, fără îndeplinirea formelor prescrise de art. 1107).—Imposibilitatea de a confirma asemenea nulitate, 46, n. 2.
SUCCESIUNE.—V. *Moștenire.*
SUGESTIUNE.—V. *Captațiune, Pr. testimonială*, etc.
SURDO-MUT.—Căsătoria surdo-muților, 3 nota, *in fine.*
—Testamentul surdo-muților, 136, n. 1. V. *Testament.*
—Jurământul muților. V. *Muți.*

T

TĂLHĂRIE.—Individul achitat pentru tălhărie, poate din nou fi urmărit pentru tăinuire, 607, t. și n. 1.
TĂINUIRE, TĂINUITORĂ.—V. *Tălhărie.*
—Individul achitat de delictul de tăinuire, poate fi urmărit pentru alte fapte de aceeași natură, comise în urma achitării, cu-toate-că ele ar fi relative la același furt, 615.
—Persoanele străine care cooperează la un furt, comis de o rudă, sau afin în gradul prevĕdut de art. 307 C. pen., pot ele fi urmărite ca tăinuitori? 666, n. 2. V. *Agenți provocatori, Complici, Furt*, etc.
TANTUM JUDICATUM, QUANTUM LITIGATUM, 513.
TÉMOINS PASSENT LETTRES, 246.
TERȚII.—Ce se înțelege prin terții în materie de contra-înscris, 164 urm. V. *Contra-înscris.*
—In materie de dată certă, 175, 180 urm. V. *Dată certă.*
—Casurile în care creditorii chirografari sunt terții, 185.
—Creditorii sunt ei terții când intervin pe cale de poprire? (Controversă), 185, 186. V. *Dată certă, Poprire*, etc.
—Debitorul, care n'a intervenit la actul de cesiune de creanță, fiind un terțiu, nu se poate prevala de lipsa dublu-

lui original, 197, n. 4. V. *Cesiune de creanță, Dublu original*, etc.
—Transcrierea nu e privitoare de cât la interesul terțiilor, 244. V. *Transcriere.*
—Mărturisirea făcută de o persoană nu este oposabilă terțiilor, 333, n. 3.
—Prescripția statornicită de art. 1903, 1904 nu se aplică terțiilor, cari ar fi plătit pentru debitor și ar exercita acțiunea lor recursorie contra acestuĭ din urmă, 375, n. 1, 376 nota.
—Jurămîntul prestat, sau refusat, nu este oposabil de cât părților și representanților lor universali, sau cu titlu universal, nu însă și terțiilor, 415, t. și n. 5. V. *Jurămînt.*
—Hotărîrile, ca și convențiile, nu-și produc efectul lor de cât între părți; ele nicĭ nu folosesc, nicĭ nu strică terțiilor, 539, 580. V. *Autor. lucrului judecat.*
TESTAMENT.—Confirmarea prin testament, în timpul căsătorieĭ, din partea femeeĭ a înstrăinăreĭ imobiluluĭ dotal făcută în contra legeĭ, 54. V. *Confirmare.*
—Inaplicarea art. 1900 în materie de testament, 51, n. 3; 81, 82.
—Inaplicarea art. 1167, § ultim, 51, 81, n. 5. V. și t. IV, p. 476, 477.
—Autentificarea testamentuluĭ, 129, n. 2; 130, 133, 136 urm. V. *Acte autentice.*
—Art. 9 din legea p. autentificarea actelor nu se aplică la testamente: Trib. și C. Iași, *C. judiciar* din 1902, No. 22 (cu observația noastră).
—Un testament nu poate fi autentificat de judecătorul de ocol, 139, t. și n. 1; t. IV, p. 436 și t. VI, p. 609, n. 2. V. *Acte autentice, Judec. de ocol*, etc.
—Surdul și mutul nu pot testa în forma autentică, ci numai în forma mistică sau olografă, 136, n. 1.
—Faptul că judecătorul, care ar fi autentificat actul, ar fi declarat că testatorul era incapabil, nu face nicĭ-o dovadă, 160.
—Admiterea soluției contrare în Codul spaniol de la 1889, 160.
—Testamentul olograf trebue să fie datat, 172. V. *Dată.*
—Codul Caragea și Codul austriac nu prescriu data, ci numai Codul Calimach, 172, n. 1.
—Test. olograf face credință despre data sa. — Inaplicarea art. 1182, 180 și t. IV, p. 433, t. și n. 2. V. *Dată certă.* Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.* 1902, 1, p. 494 și *Dreptul* din 1903, No. 10.
—Testamentul nuncupativ, admis altă dată, nu mai este admis astădĭ, 105. V. *Legat verbal.*
—Admiterea soluțieĭ contrare în Codul austriac și în Codul german, 105, t. și n. 2.
—In dreptul nostru anterior, testamentul putea fi stabilit prin martori, 241, n. 4.

—Se poate reconstitui prin martori sau presumţiuni un testament distrus prin caz fortuit sau forţă majoră, 290 urm. şi t. IV, p. 412 urm. V. *Probă testimonială.*

—Efectele condamnărei, sau achitărei pentru falşificarea unui testament, 661.

—Efectele clauseĭ penale înscrisă într'un testament (Controversă), V. t. VI, p. 257. t. şi n. 3. Mai veḑi încă consultaţia şi conclusiile noastre, publicate în *Dreptul* din 1901, No. 78 şi în *C. judiciar* din 1902, No. 45, unde este publicată şi sentinţa trib. Iaşi.

TESTIS UNUS, TESTIS NULLUS, 243 t. şi n. 3 ; 319 ; t. V, p. 81, t. şi n. 2. V. *Pr. testimonială.*

ŢIGANI.—Nu erau pedepsiţi, în pravila lui V. Lupu, pentru furturile de păseri domestice şi alte lucruri mici, 597, nota *in fine.* V. *Furt.*

TIMBRU (pe care se deferă şi se referă jurămîntul), 392, n. 5.

TITLU.—Deosebire între titlu şi act, 124.

—Titlul poate să existe fără act (în contractele verbale), 124.

—Ce se înţelege prin titlu, 123, 124.

— Sensul cuvîntului titlu în Codul Calimach, 123, n. 5.

TITLURI DE CREANŢĂ.—Adnotaţiile liberatorii făcute de creditor în josul, pe marginea, sau pe dosul titlului creanţei, 223 urm. V. *Adnotaţii liberatorii.*

TITLU PRESCRIS. — Nu poate fi admis ca început de probă scrisă, 272, n. 1 ; 315, n. 4. V. *Prescripţie, Probă testimonială*, etc.

TITLURI LA PURTĂTOR (perdute, furate, distruse). — L. din 21 ianuar 1883, 292, n. 4.

—Dacă debitorul se poate obliga astăḑi, în materie civilă sau comercială, prin un titlu la purtător sau înfăţişitor, fără arătarea numelui creditoruluĭ (Controversă), 292, n. 4 şi adnotaţia noastră din *Dreptul* 1901, No. 69 (asupra unei decisiĭ a C. din Iaşi).

TOCMELI AGRICOLE.—Oprirea clauselor penale şi a clauselor de solidaritate în asemenea contracte, 141 ; t. VI, p. 175, t. şi n. 3 ; p. 269 şi 286, n. 1. V. *Clausă penală, Solidaritate*, etc.

—Tocmelele de munci agricole se autentifică de consiliile comunale, 141, 148.

—Tot judecătoriile comunale judecă contestaţiile isvorîte din aceste tocmeli, 141. V. *Judec. comunale.*

—Actele de tocmeli agricole sunt executoriĭ, după ce au fost învestite cu formula executorie, tot de judecătoriile comunale, 142. V. *Formulă executorie.*

TORTURĂ.—V. *Cazną, Probe*, etc.

TOTUM NON EST IN PARTE, 521.

TRANSACŢIE. — Necesitatea unui dublu original, 188 ; 253, n. 2. V. *Dublu original.*

—Nu poate fi atacată pentru lesiune, 9, n. 1. V. *Lesiune.*

—Cum se dovedește transacția (Controversă), 254 nota ; 369, 370. V. *Jurământ, Mărturisire, Probă testimonială*, etc.
—Dovedirea transacției în materie comercială (prin ori-ce mijloace), 255 nota ; 256.
—Transcrierea transacției în privința drepturilor reale, 254 nota.
—Când există transacție, 342, n. 2. Cpr. și C. București, *Dreptul* din 1902, No. 2.
—In dreptul nostru, transacția poate fi atacată atât pentru eroare de drept cât și pentru eroare de fapt, 342. V. *Eroare.*
—Imposibilitatea de a mai putea ataca o transacție executată de bună voe, 342, n. 3.
—Transacția constatată de judecătorul de ocol în materie de împărțeală, 161, 485.
—Transacția și hotărîrea, prin care se confirmă o transacție, au puterea lucrului judecat, 485.
—Pentru a putea deferi jurământul trebue a avea capacitatea de a face o transacție, 380. V. *Jurământ.*
—Tutorul nu poate deferi jurământul decisor, și jurământul nu-i poate fi deferit, fără îndeplinirea formelor prescrise pentru transacție, 383. V. *Jurământ, Tutor.*
—Jurământul nu poate fi deferit de cât persoanei capabile de a transige, 386. V. *Jurământ.*
TRANSCRIERE.—Netranscrierea confirmărei, 62. V. *Confirmare.*
—Transcrierea înstrăinărei constituită de un incapabil, 62, 63.
—Actele sub semnătură privată pot fi transcrise, 166, n. 4 ; 187, n. 2. V. *Acte sub semnătură privată.*
—Restrîngerea teoriei contra-înscrisului prin transcrierea actelor de transmitere a proprietățeĭ imobiliare, 164, n. 3. V. *Contra-înscris.*
—Transcrierea nu privește de cât pe terții, 244.
—Transcrierea cesiunei de creanțe, 186.
—Mărginirea reguleĭ prescrise de art. 1182 prin transcrierea actelor translative de proprietate imobiliară, sau de drepturi reale susceptibile de ipotecă, 187.
—Intre două persoane care au dobîndit proprietatea aceluiași imobil, acea care a transcris, are precădere, 187.
TRATATE INTERNAȚIONALE (Interpretarea lor), 102 nota.
TRECERE.—V. *Servitute (de trecere).*
TRIB. CIVIL.—Autentificarea actelor, 125 urm. V. *Acte autentice.*
—Judecător unic, 127.
TRIB. CORECȚIONALE (și de simplă poliție).—Pot să se declare incompetente, 594 nota.
—*Quid* în privința Curților cu jurați (Controversă), 593, n. 3. V. *Curtea cu jurați.*
—Trib. corecționale, sau de simplă poliție n'au competența de a judeca acțiunea civilă, la caz de achitarea, sau absolvirea prevenitului, ci numai la caz de condamnarea lui, 623, n. 3 ; 633, n. 3.

—Această competenţă aparţine însă, în toate casurile, Curţilor cu juraţi, 623, n. 3. V. *Curtea cu juraţi.*
TRIB. MUSULMANE.—Hotărîrile definitive emanate de la aceste tribunale, au puterea lucrului judecat, 458. V. *Autor. lucrului judecat.*
TRIB. REPRESIVE.—Deferirea jurămîntului supletor sau estimator pentru stabilirea quantumului daunelor, 433, 441 nota.
TUTOR.—Se numia ispravnic în pravila lui Matei Basarab, 14 nota. V. *Ispravnic.*
—Tutorul testamentar poate fi rînduit de cel din urmă părinte, care încetează din viaţă şi prin act autentic, soluţie împrumutată de la Codul italian, 124, n. 4.
—Dacă art. 1900 se aplică actelor făcute de tutor în numele minorului, sau interdisului (Controversă), 78.
—Tutorul nu are capacitatea de a mărturisi în numele minorului sau interdisului, 331, t. şi n. 4.
—Tutorul poate, însă, să facă o mărturisire validă în privinţa faptelor sale personale de gestiune, rămânênd ca minorul să exercite recursul seu în contra lui, 331. V. *Mărturisire.*
—Tutorul nu poate deferi jurămîntul, şi jurămîntul nu-i poate fi deferit, fără îndeplinirea formeler transacţiei, 383, t. şi n. 3. V. *Jurămînt, Transacţie*, etc.
—Se poate deferi jurămîntul, tutorului, asupra faptelor sale personale de administraţie, fără îndeplinirea formelor prescrise pentru transacţie, 385, n. 3.
—Se poate, de asemenea, deferi tutorului jurămîntul de credulitate, 277 urm. V. *Jurămînt.*
—Dacă mama epitropă este măritată de al doilea, acest jurămînt va fi deferit atât ei cât şi barbatului seu co-tutor, 378.
—Se poate deferi tutorului jurămîntul estimator, în caz când el ar fi neglijat de a face inventarul bunurilor minorului, 440, n. 2.
—Lucrul judecat faţă de un tutor regulat rînduit, este oposabil minorului sau interdisului, 551.
—Casul în care hotărîrea ar fi fost pronunţată contra unuĭ tutor isbit de o incapacitate legală, 551.

U

ULTRA PETITA. — O hotărîre definitivă are puterea lucrului judecat, chiar dacă prin ea s'a acordat mai mult de cât s'a cerut, 515.
URMĂRIRE IMOBILIARĂ.—Instrăinările directe sau indirecte, făcute de debitor în urma transcrierei comandamentului sunt isbite de nulitate, 185, t. şi n. 1.
USUCAPIUNE.—V. *Prescripţie.*
USUFRUCTUS CAUSALIS, 525, n. 1.

USUFRUCTUS FORMALIS, 525.
USURI (comerciale).—Abrogarea lor, 102, n. 2.

V

VĂDUVĂ.—Deferirea jurămîntului de credulitate văduvei, 377. V. *Jurămînt.*
VAS.—Contractele pentru construirea, înstrăinarea, închirierea unui vas, şi de înrolare a persoanelor care compun echipagiul, nu pot fi dovedite cu martori, 256, 257; 270, 271. V. *Materie comercială, Pr. testimonială*, etc.
—Închirierea unui vas nu este un contract solemn, 257, n. 1. V. *Navlu.*
—Termenul pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrei dată în privinţa unui contract maritim sau de gagiŭ asupra vaselor, 578, nota *in fine.*
VĂTĂMARE.—V. *Lesiune, Rescisiune*, etc.
VENIA ÆTATIS, 14 şi t. II, p. 250.
VERIFICARE DE SCRIPTE, 173, t. şi n. 2.
VETERINARI.—Aplicarea prescripţiei scurte statornicită de art. 1903, 1904, 375, n. 1.
VIABILITATE.—Copilul este o persoană, în legea noastră, fără a se naşte viabil, destul este să se nască viŭ, 308, 309. t. şi n. 1; t. I, partea 1, p. 125 şi partea II, p. 254 şi 331. V. şi t. III, p. 236. V. *Copil, Presumţii*, etc.
VICIU DE CONSIMŢIMÎNT.—Anularea unui act.—Termenul de plecare a prescripţiei, 96 urm. V. *Confirmare, Presumţii*, etc.
—Se poate ataca pentru eroare, sau dol un act care fusese mai întăi atacat pentru violenţă, şi vice-versa, 537, 538.
VIERI.—Cambia subscrisă de un vier nu e supusă formalităţei bunului şi aprobat, 202.
—Vierii sunt în genere scutiţi de această formalitate, 205. V. *Bun şi aprobat.*
—Proprietarii de vii nu intră în denumirea de vieri, 206 n. 1. V. *Bun şi aprobat.*
VISA (Judecătorului care autentifică un act), 128, t. şi n. 4. V. *Acte autentice.*
VÎNDARE.—Necesitatea unui dublu original, de câte-ori ea este constatată prin un act sub semnătură privată, 188, 194, t. şi n. 2.
—Vînd̦area nu mai este astăd̦i supusă resilierei pentru lesiune, 9, t. şi n. 3. V. *Lesiune, Rescisiune.*
VIOLENŢĂ.—Anularea pentru causă de violenţă este oposabilă celor de al treilea, 39 şi t. V, p. 89.
—Violenţa face admisibilă proba testimonială, 266, 284 şi t. V, p. 68. V. *Dol, Pr. testimonială*, etc.
—Retractarea mărturisirei pentru causă de violenţă, 341, n. 2.
—Dărîmarea jurămîntului deferit prin violenţa adversarului, 414. V. *Dol.*

VÎRSTĂ.—Impărţirea vîrstei omului în dreptul roman, în dreptul nostru anterior şi în dreptul străin, 12 urm.

Z

ZENONIAN (Jurămînt estimator, aşa numit, pentru-că se găseşte într'o Constituţie a Impăratului Zenon), 423, 439.
ZESTRE.— Autentificarea foilor dotale. V. *Acte autentice*, *Foae dotală*, *Judec. de ocol*, etc.
—Instrăinarea zestrei pentru repararea pagubelor causate prin delictele sau quasi-delictele femeeĭ, 28, t. şi n. 1; t. I, partea II, p. 103 şi t. V, p. 473 urm. Cpr. Répert. Sirey, v° *Dot*, 2045 urm. şi C. Grenoble, Sirey, 1902. 2. 96, V. *Femee măritată*, *Imobil dotal*, etc.
—Dovedirea din partea femeeĭ a primireĭ zestreĭ de către bărbatul ei, când ea a fost înzestrată de un al treilea, 281, 282.
—Casul în care femeea s'a înzestrat însăşĭ (Controversă), 282. V. *Probă testimonială*.

VERIFICAT 1987

VERIFICAT 2017

A 2-a ERRATA

La p. 14, nota 3, rîndul 3, a se ceti : Frankfurt, în loc de Frakfurt.

La p. 376, rîndul 6 al noteĭ, a se ceti : art. 1904, în loc de : 2904.

La p. 665, nota 1, începutul rîndului 6, a se citi : Bulet. S-a II-a 1899, în loc de 1099 ; şi mai departe, acelaşi rînd, a se citi : *Dreptul* din 1899, No. 74, în loc de : *Dreptul* din 1900, No. 74.